37
17 C
1

MAG 4199

HIEROGLYPHICA,

ſiue

ANTIQVA SCHEMATA GEMMARVM ANVLARIVM,

QVÆSITA

Moralia, Politica, Hiſtorica, Medica, Philoſophica, & Sublimiora,

Omnigenam eruditionem, & altiorem Sapientiam attingentia, diligenter explicata

RESPONSIS

FORTVNII LICETI

GENVENSIS EX L. COM.

In Lyceo Patauino Medici Theorici Supremi.

PATAVII, Typis Sebaſtiani Sardi. M DC LIII.

ANNVENTIBVS SVPERIORIBVS.

3 x
47

CHRISTINÆ AVGVSTAE SVECIÆ, GOTHIÆ, VANDALIÆ, &c. REGINAE,

Literarum Altrici.

Ieroglyphica priſca Gemmarum Anularium (AVGVSTA, Reginarum vere Phœnix) apprime decere Virginem, Reginam, alumnam omnium Muſarum, neminem latet in orbe literario. Namque ſi Gemmæ ſunt in arctum coacta rerum naturæ maieſtas, vero Plinii documento: ſique pluribus aliis viris, eiuſdem teſtimonio, ad ſummam abſolutamque rerum naturæ contemplationem ſatis eſſe videtur vel vna ſolummodo Gem-

do Gemma ; quid aſſerendum erit de Hieroglyphicis compluriuni Gemmarum, quibus antiqui paſſim animorum ſuorum intima ſenſa cælare voluerunt eruditis, celare rudiores ? Profecto materies iſta vaſta & diffuſa, ad hæc obſcuriſſima quum ſit, ut ait ille Smithius doctiſſimus ; laboris immenſi, penitioris eruditionis, & omnigenæ doctrinæ grande ſubit onus, qui tantæ molis opus aggreditur, Hanc ego Spartam, à nemine tentatam, adornare quum adortus fuerim non ita pridem impulſu clariſſimorum hominum ? Deo bene fauente, iuſtum ad volumen eam mihi iam perduxiſse videor. Explicare quidem illa tantummodo Gemmarum Hieroglyphica vetuſta conati fuimus, quæ nobis enucleanda propoſita fuerunt ab amicis eruditioribus. Nam omnia, quæcunque reperiuntur, elucidare velle, plenum eſſet audaciæ, ne dicam amentiæ conſilium ; cui perficiendo neque plurimorum omnigena doctrina pollentium ſufficerent ætates ; quum innumera valeant occurrere Hieroglyphica priſcorum Anulis Gemmiſque variis inſculpta. Non ergo tuam, AVGVSTA, Maieſtatem dedecet hoc argumentum ; enimuero Gemmæ, quibus omnibus origo ducitur e puriſſimis elementorum noſtratium portionibus, Virginem decent ratione puritatis. Et quum Iſidori notatu, *Gemmæ multum auro decorem tribuant varietate colorum* ; maxime Reginam decere videntur, quam ſacra pagina deſcribit *in veſtitu deaurato circumdatam varietate* Gemmarum. Hieroglyphica vero, quæ ſunt abditiorum cogitationum animi notæ ſingulares, decere Principem eruditione præſtantem, quis ambigat ? Suſcipe iam ergo benigno vultu, Muſarum omnium magnanima Tutela, munus alterum hoc meum literarium, equi bonique faciens in ipſo voluntatis meę ſummum erga Maieſtatem Tuam propenſiſſimę cultum. Et quę rediuiua Minerua literis ex ęquo polles & armis, prudentiaque ſingulari plurium Regnorum ampliſsimorum gentes bellicoſas optime moderaris, Heroina, perge fouere literatorum cœtum. Nam iſto munere Nomini Tuo non mino-

rem

rem gloriam, certe diuturniorem in ęternis autorum melioris notæ monumentis comparaueris. Etenim, vt ait ille, *Ingenii egregia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt*. Scriptorum enim publicis teſtimoniis in æternum laudant iure viri bellicoſi, vel inſignes ipſi militari paludamento, Te nouam Bellonam martiali peritia, fortitudineque mire præſtantem, quibus magna cum Tui Nominis gloria priſcas omnes, Pentheſileas Amazones, Camillas Italicas, & Semiramides Aſſyrias inuictiſſima ſuperas. Celebrant homines etiam Senatoria toga præclari ſingularem Tuam prudentiam; qua tot bellipotentes nationes, Suecam, Gotham, Vandalicam, & alias imperio Tuo ſubiectas legibus æquiſsimis, iam ſupra Legiferæ Cereris & Iſidis auream normam Aquilonia Themis in arduis tot ampliſsimorum regnorum negotiis perdia mirifice gubernas. Extollunt etiam omnes, quam indies experiuntur vel humilioris conditionis homines, Tuam cum Regali Maieſtate decenter conſociatam, Diuinę perſimilem Clementiam, & indolis admirandę bonitatem, qua neminem deſpicis, incredibili comitate cunctos affabilis & grauis admittens, audiens & exaudiens petentes iuſta. Encomiis prędicant eruditi mortales animi Tui ſexcentas alias dotes Heroicas, quibus omnium mentes allicis in Tui ſummam admirationem, cunctorum voluntates attrahis in Tui maximam venerationem, & ora ſingulorum aperis in Tui laudes, etiamſi valde meritis impares. Alii Tuorum e Progenitorum egregiis facinoribus Tibi laudationum corollas imponere ſatagant. Mihi lubet in pręſentia Tuum Ingenium, & Iudicium ſtupendum, Tuamq; prorſus admirabilem eruditionem omnigenam ſuſpicere in iſta ætate Tua, quinq; luſtrorum metam vix excedente nullos habentem Principes (noſtrates non excipio Picos) vel in omni vetuſtate, intra Salomonem comparabiles; altamque ſapientiam, Platonicę Diotimę doctrinis minime concedentem; Tuamque pręclaram, & indeficientem Literarum, Literatorumque prorſus omnium tutelam venerari; quam vel inter atrociſsimi diuturnique belli tumultus ingentes nunquam

depo-

depoſuiſti, nunquam remiſiſti ; ſed (mirum dictu) pernox in lucubrationibus , cibi ſomnique parciſſima, Pythagoricam fere vitam agens, à Porphyrio contemplatiuis aſsignatam, omni cùra vigilique ſtudio , non ſecus ac tempore pacis, liberalium altricis artium, aſsidue cuſtodis, tueris, promoues, & amplificas, Holmię vera Carmenta regnans : ut ex ęquo Tua fortiſſima Bellona vibret haſtam victricem in hoſtes, & eadem erudiſiſsima Minerua librum omnium diſciplinarum ſibi non minus quam aliis Muſis omnibus aperiat.

Viue diu ſoſpes eruditorum Te mire meritoque colentium orbi ; nihilque contra Te valeat unquam in poſterum antiquus Palladis hoſtis, infidus ille, ſęuuſque Neptunus.

Dabam Patauii e meo Scalumnę Muſeo M DC LIII.

S. M. R.

Deditiſsimus
FORTVNIVS LICETVS.

Fœcundo calami fœnore fama Viget.
Quidquid enim reliquos tellus, mare, ſidera celant,
Sub genio monſtrat delituiſſe ſuo.
1652
Georg. ſculp.

IN EFFIGIEM AVTORIS.

CVi SOPHIA æternum dedit, & memorabile Nomen,
Talia palleſcens ora LICETVS habet.

A Chartis color iſte, manu quas ille diurna
Quas & nocturna vertere ſemper amat.

Hic illi aſſiduus labor, & iucundus, vt Orbi
Conſulat Interpres fidus Ariſtotelis.

Sic fortunato rerum cognoſcere cauſas,
Abditaque in tenebris ſenſa aperire licet.

Et licet æternæ ſibi ſæcula condere vitæ.
Viuat vt in Scriptis, pallet in Effigie.

*Felix Oſius S.T.D. & Artis Oratoriæ
Interpres in Gymnaſio Patauino.*

---

*BALTHASSAR BONIFACIVS
ARCHIDIACONVS TARVISINVS
De cunctis Autoris Operibus.*

NOn tibi forte venit, certo ſed Numine nomen;
Nam tibi cuncta ſimul, docte LICETE, licent.

Iſthæc ſi rerum obſcurarum mente capaci
Abdita Naturæ vis penetrare, licet.

Si claro iſthoc ingenio monumenta caducæ
Priſca vetuſtatis vis renouare, licet.

Sique animo curis vacuo per amœna vireta
Panos, & Aonidum vis peragrare, licet.

Denique ne longis teneam tua tempora nugis,
Quæ bona cunque tibi collibuere, licent.

LICE-

LICETVS
LEONIS ALLATII
Carmine
EXPRESSVS.

CL. VIRO D. FRANCISCO CITESIO
REGIS CHRISTIANISS. ET EM. CARD. DVCIS DE RICHELIEV
Medico, atque Facultatis Pictauienſis Decano Conſultiſsimo.

GABRIEL NAVDAEVS S. P. D.

PHiloſophorum, qui nunc ſunt, facilè Principem Fortunium Licetum, cultiſsimi Poetæ Leonis Allatii verſibus expreſſum, cui potiùs efferre quàm tibi poſſem, Franciſce Citeſi, qui duobus illis in arte ſua incomparabilibus Viris tertius accedis, non minoris etiam doctrinæ & experientiæ fama commendatus? Nimirum Italia tota, cuius hac in re iudicium nihil penitus à Gallorum ſententia diſcrepat, ut induſtriam tuam in medendo tunc primum admirata eſt, cùm Eminentiſſ. Cardinalem, & Ducem Richelæum Principem illum verè θαυματουργὸν *ea feliciter duos et triginta annos uſum fuiße intellexit: ita maiorem in modum eruditionem ſuſpexit, poſtquam in Opuſculis tuis, quæ ſimul edita Lutetiæ fuerunt, nihil tritum & plebeium animaduertit; nihil, quod non eſſet ſummo ingenio, & caſtigatiſſimo ſermone expolitum deprehendit. Verùm præter hanc cauſam, illa etiam valdè mihi opportuna viſa eſt, ut Liceti famam patrocinio tuo commendarem, quod tu viciſsim ab eius præſidio non minimum laudis accepiſti, cùm ſcilicet hic in eximio opere, quod anno iſtius ſeculi duodecimo de iis quæ diu abſque alimento viuunt publici iuris fecit, cuncta quæ paulo ante in aureo tuo libello de abſtinentia puellæ Confolentaneæ apud Lemouices ſcripſeras, tanquam ab homine doctiſsimo profecta non modo laudanda, ſed quod in rem maximè forent, diligenter excutienda ſuſcepit. Vnde cum maximus ille Vir, auctoritate, qua plurimùm ſemper apud omnes valuit, nomen tuum efferre in lucem, & Italis præſertim commendatiſsimum facere pro virili conatus ſit; exiſtimaui propterea nihil fore rationi conſentaneum magis, quàm ſi eius adumbrata Virtutum imago fidei tuæ committeretur, ut quod Italis omnibus exploratum eſt, tuo etiam iudicio confirmatum Gallis innoteſcat; nempe Fortunium Licetum, eo dignitatis euectum eße ſuo merito, ut erudiitiſsimus Vir omnium confeſsione Leo Allatius ab Vrbano Octauo Pontifice Optimo, Maximo, & Infante Delphino, Principibuſque Barberinis, nihil eo maius aut præſtantius habuerit, quod elegantiſsimis ſuis verſibus celebraret. Vale, Vir ampliſsime, meque tibi addictiſsimum affectu, quo ſoles, proſequere. Romæ Pridie Kalend. Maii MDCXLI.*

Εἰς

ΦΟΡΤΟΥΝΙΟΝ ΤΟΝ ΛΙΚΗΤΟΝ.

Τίς νέρος τέμνησι Δαίδαλος ῥόθῳ
Κύτος πυργῶ, κῦφον ἰθύνας πτερῶν;
Τίς ὄσσε Λυγκεὺς ὀξέως ἀκαχμένα
Ἐκεῖθεν ἔνθεν ἐγκυκλῶν, τά τε πρόσω,
Τά τ᾽ ὄντα μακρὰν εὖ διακρίνων ὁρᾷ;
Τὶς Γλαῦκος ἄλλος, ἢ Ἀσκληπιὸς νέος
Φερεσβίοις τέχναισιν ἰᾶται νόσους,
Ζωήν τ᾽ ἐπαρκεῖ, τὴν μόρος προσήλετο;
Τὸ πρὶν δ᾽ ἅπερ κλύοντες ἐκθαμβούμεθα,
Γλώσσαισι νῦν ὁρῶντες, ἀπόροις λόγοις
Ῥηχθέντα, πάντες ἐκὰς ἀπο. βαλλόμεθ᾽ τάφον.
Καὶ γὰρ μάτην ἔνιψαν οἰωνὲς Διός,
Πτόρθους τ᾽ ἰδ᾽ ἄλλων ἐκκλησίρης Θεῶν,
Θνητοῖς νόμους γράψαντας ἀξίοις. δασκίοις
Θεοῖς ξυνεῖναι, κἀπιμεμφθῆναι θρόοις,
Κείνων τε βουλαῖς τοῦτ᾽ ἐπιθεῖναι γραφῇ.
Τὶς δ᾽ ἦλθ᾽ ἀπ᾽ Οὐλύμποιο; τίς Θεῶν ξένους
Εἰσβὰς ΛΙΚΗΤΟΥ πολυΐδριας δόμους,
Αὐτοῖσι παμφαίνουσαν ἐξῆψε φλόγα,
Βουλὰς κλυτάς τ᾽ ἔσπειρε, καὶ Μουσῶν γέρα,
Τάπερ προσαυδᾷ, κ᾽ ἐγχαράττει πυκτίοις
Παντοῖος ἀγαστὸς, πάντεσσ᾽ εὐφημούμενος
ΛΙΚΗΤΟΣ ἐμός; εἰ δ᾽ ἀπιστεῖς μοι, πόνων
Σφῶν ἐλεγκτά, Μῶμε, βίβλους προσδέχου,
Τὰς κεῖνος ἐξέδωκεν ἀφθόνως βροτοῖς.
Κεῖνος δ᾽ ἄρ᾽ ἀρθεὶς ὕψοσ᾽ ὡς ἕδραν πόλου
Ἑκὰς ἐπαθρῶν, καὶ μιζῶν αἰστόροις
Τροπὰς ὑφαίνει, Ἡλίου, Φοίβης φύσιν,
Ἅλων, Κομητῶν, Χειμάτων, Ὄμβρων, Δρόσου,
Νεφῶν, Χαλάζης, Ἀστραπῆς, Κεραυνίου
Βέλους τε, Πυρσῶν, Οὐρανοῦ πτύχας, Δρόμον,
Πλανήτας, Ἄστρα, δυσμενῆ τε καὶ φίλα,
Αἴθρας κλόνησιν, καὶ Πνοὰς δυσχειμέρης.
Ἔπειτ᾽ ἐπ᾽ αἶαν ἀσφαλῶς στήσας πόδας,
Βυθοὺς Θαλάσσης νερτέρους ὀξεῖ βλέπει
Βίᾳ προσειλθὼν, κῦφα, καὶ ῥώμῃ φρενῶν,
Κρυφθέντ᾽ ἀποστάς, ἐς τοὐμφανὲς φέρεις.
Ὅθ᾽ οὕνεκ᾽ οὐδὲν ἐστὶ κρυπτὸν, ἀλλ᾽ ἔτι
Πάντεσσ᾽ ἀκούειν, κἀπιτέρπεσθαι λόγοις.
Ποῖον δὲ γαίης τέλσον, ἢ ποῖον λάχος,
Εἰ καὶ μακρὰν ἄπωθεν, οὐ παριστάνεις,
Ὄσσοις θ᾽ ὑβάλλεις ἐκτυλιχθὲν πεφρονώς;
Πέζας βέβηκας αἶζα, ὅθεν ἐξάγεις,
Τὰ γαστρὶ κεύθει, πάντ᾽ ὀνήσιμα βροτοῖς,

In

FORTVNIVM LICETVM.

Interprete Guidone de Souuigny Blęſenſi.

*Frem*ente lenium murmure alarum cauas
Quis findit auras Dædalus, cælo tenus
Abreptus? Acres ecquis obtutus ciens
Hinc inde Lynceus, temporum lapſam priùs
Seriem, proculque ſubſecuturam videt?
Quis Glaucus alter, aut recens Aſclepius,
Vitalis arte pharmaci morbos graues
Propulſat, &, quam falce mors atra nocens
Meſſuerat, animam corpori reddit ſuo?
Quæ geſta quondam mente ſtupefacta audias,
Nunc, cùm tuemur facta ſermonum graui
Ratione, facimus atque mirandi modum.
Nam perperam dixere generoſo ſatos
Iouis, Deumque ſemine umbroſa ſpecu,
Coïſſe Diuum cœtibus, ſcripto darent
Cùm fortè leges, ſicquè reſponſa enthea
Spiraſſe Superum, quæque ſcripſerunt, Deî
Scripſiſſe calamo. Nam quis è Cælo pedem
Retulit, nouoque tecta ſapientis modo
Subijt LICETI; *quo relucenti lares*
Illuminaret igne, conſilia inclita
Spargendo, Pindi dona, quæ loquitur ſuis,
Intexuitque paginis, laude omnium,
Miraculoque dignus æternùm meus
LICETVS? *At ſi Mome non credis mihi,*
Deſpector Operum, quæ Viri condunt graues,
Quos ille Libros affatim in lucem dedit,
Age meditare. Solus in ſedem Poli
Sublatus altè cernit, & cuncta inſcijs
Metitur. unus mente perſpicuam capit
Solis, Dianæ, Circulorumque indolem,
Hyemem, Cometas, Nubila, Imbres, Grandinem,
Rorem, Tonitrua, Fulgetram, Cæli plicas,
Curſum, Planetas, Sidera benigna, horrida,
Auræque motus, Turbinem, & Venti minas
Tempeſtuoſi. Poſtmodum in terris pedem
Firmum reponens, & gurgitem inferni Maris
Acutus aciem luſtrat. Hinc præceps gradu
Abſtruſa ſeparas, inque manifeſtum diem
Vi mentis effers; ut ſit occultum nihil:
Sed audiendi copia, & ſummo datur
His perfruendi gaudio. Quæ non prope
Quamuis remota climata, vel tractus facis,
Oculiſque prudens ſubiicis? Terræ ſpecus
Peruadis, & quæ celat abſtruſo ſinu
Vtilia, mundo retegis. Haud ullum tibi
Ante-

Ἄκεσμά τ' οὐδὲν λανθάνει, εἴτ' ἐν λίθοις,
Ἢ ῥήμασ', ἢ χλόαισιν, ἢ τεραστίοις
Ἔνδον προσίζει, καὶ προσπήλωται γνόφῳ.
Ἄλλοι μὲν ἐκθροῦσιν, ὡς ἐπαξίως
Μητρὸς μεταλλᾶς ὄργια πάγκοινα μόνος,
Αὐτοῖσιν ἁπλῶν, ὅσα νέρθ' ὑπὸ χθονὸς,
Ἤδ' ἄος ἐπ' αὐτὴν εἰσαεὶ προσγίνεται.
Ψυχὴν 1 ἀγήρω, καὶ φθορᾶς ὑπέρτερον,
Οὐδ' ἄψεσι θνήσκουσι συναποθανουμένην.
Καθ' 2 ἓν δὲ, καὶ πάντεσσιν ἐκτενῶς ὅλην
Γυίοις ἐφιδρύουσαν, ἄτμητόν πάσι
Ξυνοῦσαν, 3 ἠδ' πρὸς τὸ σῶμ' ἐπιρρεπῆ.
Ὅπως 4 δὲ γεννᾶταί τε, χ' εἰσχεῖται χροΐ,
Τροφὸς 5 γιγνοῦσα, 6 Σώματι χ' ὑποκειμένῳ
Οὐδὲν διδοῦσα. Σπέρματος ζωὴν, σθένος
Πρῶτόν γ' ἐνεργὸν ἐς κατάστασιν γόνου.
Κόσμου, 7 Βροτοῦ τ' ἀνάλογον. 8 Ἠδ' ἐπήορον
Τηλαυγέων λαμπτῆρα. 9 Τοῖς δὲ πρὸς δύο
Μεῖζον, μικρόν τε Λείριον, ἔνθ' ἐπιστατεῖ
Φύσις. 10 Οὐδὲ μὴν ἐς σῶμ' ἐπιρρέπει νόμοις
Ψυχὴ φύσεως. 11 φοίβης θ' ὑποσκότιον φάος,
Τηρούμενον ἐν ἐκλείψεσι, καὶ ξυναρμογαῖς.
Οὐκ 12 ἀργὸν ἐν τοῖσδ' ἀλλὰ δραστικὸν νόον,
Εἶναι, 13 Φάος, 14 Τέχνην τε, καὶ Φύσιν ἅμα,
Κέντρου 15 φορὰν, πέριξ τε, 16 καὶ Γαῖαν μόνον
Κέντρον φορᾶς, 17 Κίνησιν αὖ μεμετρημένην
Ὀλίγιστον, ἣν ῥέζουσιν οἱ ξιφηφόροι
Πόλου Κομῆται δυσμενεῖς ἐξαλλαγήν.
Εἰδῆτ', 18 ἐκείνοις ὅσα τ' ὀπηδεῖ. 19 Τειρέων
Καινῶν γονὰς, πλανάς τε, καὶ 20 πρῶτον Φύσιν
Κινοῦσαν. 21 Ἐν δ' αὖ ἐντελῆ κατάστασιν
Κόλποις τεκούσης κτώμενον νέον βρέφος.
Τροφῆς 22 τ' ἄτερθε ζῶντας ἐν χρόνῳ μακρῷ,
Ζώντων 23 τ' ἐθελημὸν ἐς φάος διέξοδον.
Ζωὴν, 24 Τεράτων τε 25 μιξοσυνθέτων φυήν.
Ἤ 26 δήπου εἰσὶ παισὶν Ἰητρῶν ποτὲ
Δόξαντ' ἀρεστὰ, τοῖς τ' ἀπὸ Περιπάτου σοφοῖς.
Φιλσινίης 27 λαΐγγος ἔμφυτον φάος.
Λύσεις 28 ἐπιστολαῖσι τῶν ζητουμένων.

Herbis, lapillis remedium, aut verbis latens,
Altiſque tenebris obſitum ignotum putem,
Communis aiunt ſolus arcana extrahis
Quàm benè Parentis, ore dum pandis ſacro,
Qua terra cunque abſcondit, aut ſemper ſinu
Pragnante gignit. Non ſeneſcentem, neque
Corruptioni ſubditam, & ſenſu artubus
Iam deſtitutis non perituram ſuis;
Diuerſa membris ſit licet, totam omnibus
Animam ſecari neſciam, ut latè tamen
Extenſa pateat. Quàm ſit ad corpus ſuum
Propenſa monſtras. Deinde quo membris modo
Generata, corpus ipſa vitale induat.
Altrixque fiat, Nilque ſubiecto afferat
Penitus alumno, ſeminis vitam actuet
Vt vulua fœtum. Mundus ut & Homo ſimul
Conueniat. Altas luminis lati faces.
Par Liliorum Maius, & Minus, cui
Natura praeſes: anima nec prona expetit
Mortale phyſicè corpus. Vt Phœbi ſoror
Deliquia patiens, dumque germano coit,
Abſtruſa niteat, & ſubobſcura face.
Non otioſum Spiritum, at agentem tuis
Nonere chartis. Lumen. Artemque, & Phyſin.
Et circulares retegis ad centrum ambitus.
Solamque centrum circuli, & motus Humum.
Motumque redigis, quem Polo enſiferi ſecant
Alto Cometa, qui fatiſcentes vices
Senſim reuoluunt. quod Cometarum ſequax
Sit attributum. Siderum exortus nouos,
Erroneoſque. deinde qua primùm mouens
Natura. ventre quem materno ſtatum
Acquirat Infans. tum diu expertes cibo
Vixiſſe multos pandis, & Viuentia
In lumen orta ſponte. permixtam indolem
Chimæricorum corporum. vel ſi uſpiam
Sunt viſa Medicis placita, vel ab alto Sophis
Deambulacro. Lapidi Felſinio inſitum
Lumen. reſoluis & Quaſita Epiſtolis.

Eiδ'

1 *De immortalitate Animorum, Lib. 4.*
2 *De Animarum coextenſione corpori, Lib. 2.*
3 *De rationalis Animæ varia propenſione ad corpus, Lib. 2.*
4 *De ortu Animæ humanæ, Lib. 3.*
5 *De feris altricis Animæ, Diſputationes.*
6 *De Anima ſubiecto corpori nil tribuente, deque Seminis vita, & efficientia primaria in conſtitutione fœtus.*
7 *De Mundi, & Hominis Analogia, Lib. 1.*
8 *De lucidis in ſublimi, Diſputationes.*
9 *Lilium maius, ſiue de Natura aſſiſtente.*
10 *Lilium minus, ſiue de Anima ad corpus phyſicè non propenſa.*
11 *De Luna ſubobſcura luce prope coniunctiones, & in deliquiis obſeruata, Lib. 3.*
12 *De Intellectu agente, Lib. 5.*
13 *De natura, & efficientia Luminis, Lib. 3.*
14 *De Natura, & Arte, Lib. 2.*
15 *De Centro, & Circumferentia, Lib. 2.*
16 *De Terra unico centro motus ſingularum Cœli particularium, Diſputationes.*
17 *De regulari motu, ac minima parallaxi Cometarum cœleſtium, Diſputationes.*
18 *De Cometarum attributis, Controuerſia.*
19 *De nouis Aſtris, & Cometis, Lib. 6.*
20 *De Natura primò mouente, Lib. 2.*
21 *De perfecta conſtitutione Hominis in utero, Lib. 1.*
22 *De his, qui diu viuunt ſine alimento, Lib. 4.*
23 *De ſpontaneo Viuentium ortu, Lib. 4.*
24 *De vita, Lib. 3.*
25 *De Monſtrorum cauſis, natura, & differentiis, Lib. 2.*
26 *Peripatetica, Medicaque placita.*
27 *De lapide Bononienſi lucem in ſe conceptam ab ambiente claro, mox in tenebris mirè conſeruante.*
28 *De Quaſitis per Epiſtolas à C. Viris Reſponſa.*

Εἰδ' αὖ μειλιχὸν ἦτορ, ἤπιόν τ' ἦθος
Θερμουργὸς ἀνὴρ κέρτομόν σείσας βέλος,
Τρέψῃ πρὸς ὀργὴν, καὶ παλαμναῖον χόλον,
Εὐθὺς Νέμεσιν καλέσας, καὶ δίκην γραφῇ,
Δύσκλειαν ἄπλετον εἰσαεὶ κακορρόθοις.
Ὤρυξεν 29 Ἄθω. 30 πρὸς δ' Αἰαίην χθόνα,
Κίρκην τ' ἐς αὐτὴν ἦκε Λαρτίου γόνον.
Ἔωσε 31 Πέλλην ἔμπλεον λευκοῦ γλάγους.
Καὶ 32 πομφόλυγ' ἐς Κάμηλον ἐλευθεροστομεῖ.
Καὶ ταῦτα μέντοι κεῖνος ἐξεσκεμμένως,
Σωίνες τε δέλτοις ἐγχαράττει. εἰ δ' ἔτι
Ρίψας μερίμνας θυμὸν ἐνδώσει γάνει,
Πρός θ' ἱλαρὸν τέρψησιν, ἣν ἔχει φρένα,
Λύχνους 33 παλαιῶν μέχρι τοῦ κεκρυμμένους.
Θεόν 34 τε πρὸς καὶ Φῶτας εὔτονον σέβας
Αριστοτέλους, 35 Ἴδιον τε δέλτων ξυγγραφήν.
Αἴνους 36 ἀρίστων, 37 Κρίσπιν 38 Ὠὸν Σιμμίου
Θεοκρίτου 39 Σύριγγα, 40 Ἱμέρου Πτερὰ,
Πέλεκυν 41 Ἐπειοῦ, 42 Δωσιάδου Θυτήριον,
Πορφυρίου 43 Πύθειον, ἠδὲ 44 Γηγενοῦς,
Καὶ 45 Πυρονάρχην, ἄλλα θ' ἁπλῶς μυρία,
Ὡς μὴ λέγοιμι πάντα, συμπλέκων λόγους,
Αἰὲν προσσόντα χερσὶν ἐν πολυσόφαν,
Οἷς περ καθ' ὥραν ἦτορ ὁπλίζει σοφῶν,
Μήδεσσι πινυτὰς ἐμφρονεστέρους τελῶν.
Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖσδεσσι θαυμαίνω φρένα,
Τὴν τοῦ ΛΙΚΗΤΟΥ, καὶ μελίφθογγον λόγον.
Μάτην προσαυδᾷς ὅστις ὢν κυρεῖς, φάτιν
Ψευδῆ προσειπὼν, Ζῆνα, καὶ Μούσας βροτῶν
Φράζειν ἰωῇ ἔπερ ἤθελον, μιᾷ
Πλάτωνος αὐδῇ θεῖον ἀρτύσαι λόγον.
Ἴσως δὲ μῦθος οὐχ ἑκὰς βάλλει σκοποῦ,
Πρίν που ΛΙΚΗΤΟΝ ἐς φάος μολεῖν. ἐπεὶ
Δ' ἐπῆλθε μήδη πυκτίοις ἐφὼν σοφὰ
Φθόγγοισιν ἐμμελέσσι, καὶ κεδνοῖς κρότοις,
ΛΙΚΗΤΟΣ αὐτόσχημα θέσπιος λόγου.
Τί μοι Πλάτωνος ἰσορεῖς θνητὴν ὄπα,
Ἔνθ' ἐξὸν ἐνθέοισιν αὐδῆσαι θρόοις;

29 *Athos perfoſſus, ſiue, Rudens eruditus de Alimento.*
30 *Vlyſſes apud Circem, ſiue de quadruplici Transformatione.*
31 *Mulctra, ſiue de duplici Calore.*
32 *Scholium de Camello Bulla.*
33 *De Lucernis antiquorum reconditis. Lib. 4.*
34 *De Pietate Ariſtotelis erga Deum, et homines, Lib. 2.*
35 *De Hiſtoria propriorum Operum, Lib. 2.*
36 *Elogia Clarorum Virorum.*
37 *Allegoria Peripat. ad Aenigma, Ælia Lælia Criſpis, Lib.* 1.

Manſueta quòd ſi corda, ſuauemque indolem
Iniurioſum ſpiculum lingua mouens,
Procax, feroxque vindicem calamum trahit,
Extemplò ſcripto Nemeſim ultricem vocas;
Opprobriumque Zoilo aeternum cales.
Perfodit Athon. Aeao ad Circem ſolo
Genus Laertæ compulit. Mulctram impulit
Albo refertam lacte, liberior loquens
Bullam in Camelum: Quæ ſciens ille edidit
Conſideratè paginis. Atſi abſtrahat
Lætitia mentem, derelinquatque obſitas
Labore curas, temporum abſtruſos Lychnos
Huc uſque veterum. quem Deambulantium
Princeps & erga Numen, atque Homines habet
Cultum, reuelat. ipſe propriarum venit
Memorator Operum. laudat Heroas viros.
Theocriti Syringa. Doſiadæ ſacras,
Optatiani Porphyri, & Nonarij
Aras. Vetuſtam Criſpin. Ouum Simmiæ,
Securim Epei. Pyronarchamque arduum.
Alas Amoris. operaque innumeris noua
Mandata chartis, ne recenſendis vacem
Sermone vario ſingulis, docta terunt
Quæ ſæpè dextra, cum quibus ſapiens Virum
Cor ſemper armat, cogitatiſque optimis
Prudentiores reddit. Hac præter mei
Miror LICETI *prouidam mentem, ſtupens*
Melliflua laudo verba. Mendacem aſſeris
Famam locutus, quiſquis es, Iouem, & Deas
Studio loquendi voce mortali, unico
Platonis ore verba diuina eloqui.
Hac forte fama non ſtat à vero procul,
Lucem priusquam cerneret: at ubi meus
Venit LICETVS, *grauia proponens ſuis*
Concepta labris, ipſaque ſonoris modis
Nec non verendis reſonat, Aetherea utique
Germana lingua imago, mortali expetis
Loqui Platonis voce, cum liceat Dei?

38 *Imitationes figurati metri à Simmia Rhodio inuenti.*
39 *Encyclopædia ad Syringam Theocriti.*
40 *Encyclop. ad Alas diuini Amoris.*
41 *Encyclop. ad Epei Securim.*
42 *Encyclop. ad Aram Lemniam Doſiadæ.*
43 *Encyclop. ad Aram Pythiam Publii Optatiani Porphyrii.*
44 *Encyclop. ad Aram Nonarii Terrigenæ.*
45 *Pyronarcha, ſiue de fulminum natura, deq; Febrium origine, Lib. 2.*

INDEX TITVLORVM, ET CAPITVM OPERIS.

PRæfatio. pag. 1.
De priſcis Annularium Gemmarum Schematibus explicandis. Cap. I. 2
Liceti Reſponſio de Veterum Gemmarum explicatione adeunda. cap. II. 2

Trium Cupidinum; Voluptuoſum tyrannidem in geminos Amores probos paſſim exercere.
Schema primę Gemmæ.

Amoris differentiæ tres explicatæ. cap. III. 3
Amoris origo mirabilis, a Platone poſita, declaratur. cap. IV. 5
Amor voluptuoſus vt erga bellicum, & literarium imperioſam tyrannidem exerceat. cap. V. 9
Animæ facultas concupiſcibilis vt in anima vincat iraſcibilem, & rationalem. cap. VI. 12
Amor cur a veteribus Diuinitate donatus. cap. VII. 13
Cur Amores ætate pueri fingantur a veteribus omnibus. cap. VIII. 16
Amores cur Alati fingantur. cap. IX. 20
Cur Amores Nudi fingantur. cap. X. 23
De Amoris tergemini pulchritudine. cap. xi. 24
Amor cur non cæcus in Schemate fictus. cap. XII. 28
Schematis Amorum trium explicatio Medica. cap. XIII. 32
Explicatio Schematis ab incerto propoſita conſideratur. cap. XIV. 36
Amoris Emblema noſtro perſimile, propoſitum ab Alciato, conſideratur. cap. XV. 37

Sapientiam apprehendi ab Animo Doctrinę ſedula lectione, ac intenta Auſcultatione.
Schema II. Gemmæ. 38

Humanus animus erga ſapientiam cur ſe habeat vt Amor puſio, corpore puſillo. cap. xvi. 39
Amor ſapientiæ cur effictus in gemma puellus innocens, atq; moribus ſimplex cap. xvij. 40.
Amor ſapientiæ cur in gemma fictus eſt effigie puſionis, ac infantis. cap. xviii. 40
Amor ſapiētiæ cur nudus effictus. cap. xix. 41.
Amor ſapientiæ cur alatus, & quænam ſint eius Alæ. cap. xx. 43
Amor ſapientiæ cur, præter alas, adhibeat etiam brachia manuſque geminas, quibus funiculo duplici ſe tollat in altum. cap. xx. 43
De magno conatu, ingentique labore, quo ſapientia comparatur. cap. xxii. 43
Quomodo ſapientiæ ſymbolum ſit arbor annoſa, gerens in cacumine volucrem, & caueam ſeiunctas. xxxiii. 48
De arboris in Schemate pictæ comparatione ad arborem ſcientiæ boni & mali, dudum a Deo in Paradiſo creatam. cap. xxiv. 57
De frondibus, & floribus humanæ ſapientiæ. cap. xxv. 62
De fructu arboris ſcientiæ boni & mali, primæuæ in Paradiſo. xxvi. 65
De fructu arboris ſapientiæ, noſtro in Schemate delineatæ. cap. xxvii. 73

Inter viros alta ſapientia præſtantes, eſſe qui non voce docere ſint apti, ſed tantummodo ſcriptis.
Schema III. Gemmæ.

Sapientium, ſciendi cupidos edocere valentium, tres eſſe claſſes. cap. xxviii. 77
Corui cum viro ſapientiæ ſcriptore detegitur analogia. xxix. 78
De volumine Muſices, in vnguibus Corui myſtici canentis, repræſentato. cap. xxx. 83

Inter viros doctos inueniri, qui non ſcriptis, at voce tantumodo docere valeant.
Schema IV. Gemmæ.

Explicatio viri eruditi de Amore nocturnas cantilenas ad amicam perſonante perpenditur. cap. xxxi. 85
Propria proponitur explicatio de viro ſapiente, ſermone vocali diſcendi cupidos erudiente: primumque de biformis inferna parte gallum referente. cap. xxxi. 86
Suprema monſtri pars humana declaratur. cap. xxxiii. 88
De Barbito, ſeu lyra digitis humanis pulſata cap. xxxiv. 89
De tergemina ſignificatione ſtellæ prælucentis in Schemate poni caput viri pſallentis. cap. xxxv. 90

✠✠ Pro-

Εἰδ' αὖ μιλιχρὸν ἦτορ, ἤπιόν τ' ἦθος
Θερμουργὸς ἀνὴρ κέρτομον στείσας βέλος,
Τρέψῃ πρὸς ὀργὴν, καὶ παλαμναῖον χόλον,
Εὐθὺς Νέμεσιν κάλεσας, καὶ δίκην γραφῇ,
Δύσκλεαν ἄπαυστ' εἰσαεὶ κακορρόθοις.
Ὤρυξεν 29 Ἄθω. 30 πρὸς δὲ τ' Αἰαίην χθόνα,
Κίρκην τ' ἐς αὐτὴν ἧκε Λαέρτου γόνον.
Ἔωσε 31 Πέλλην ἔμπλεον λευκοῦ γλάγους.
Καὶ 32 πομφόλυγ' ἐς Κάμηλον ἐλευθεροστομεῖ.
Καὶ ταῦτα μέντοι κεῖνος ἐξεσκεμμένως,
Σελίσι τε δέλτοις ἐγχαράττει. εἰ δέ τις
Ῥίψας μερίμνας θυμὸν ἐνδώσει γάνει,
Πρὸς θ' ἱλαρὸν τέρψησιν, ἣν ἔχῃ φρένα,
Λύχνους 33 παλαιῶν μέχρι τοῦ κεκρυμμένους.
Θεόν 34 τε πρὸς καὶ Φῶτας εὔτονον σέβας
Ἀριστοτέλους, 35 Ἰδίων τε δέλτων ξυγγραφήν.
Αἴνους 36 ἀρίστων, 37 Κρίσπαν 38 Ὠὸν Σιμμίου
Θεοκρίτου 39 Σύριγγα, 40 Ἱμέρου Πτερὰ,
Πέλεκυν 41 Ἐπειοῦ, 42 Δωσιάδου Θυτήριον,
Πορφυρίου 43 Πύθειον, ἠδὲ 44 Γηγενοῦς,
Καὶ 45 Πυρονάρχην, ἄλλα θ' ἁπλῶς μυρία,
Ὡς μὴ λέγοιμι πάντα, συμπλέκων λόγους,
Αἰὲν προσσόντα χερσὶν ἐν πολυσόρον,
Οἷς περ καθ' ὥραν ἦτορ ὁπλίζει σοφῶν,
Μήδεσι πάντας ἐμφρονεστέρους τελῶν.
Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖσδεσι θαυμαίνω φρένην
Τὴν οὐ ΛΙΚΗΤΟΥ, καὶ μελίφθογγον λόγον.
Μάτην προσαυδᾷς ὅστις ὢν κυρεῖς, φάτιν
Ψευδῆ πεφηνέναι, Ζῆνα, καὶ Μούσας βροτῶν
Φράζειν φωνῇ εἴπερ ἤθελον, μιᾷ
Πλάτωνος αὐδῇ θεῖον ἀρτύσαι λόγον.
Ἴσως δὲ μῦθος οὐχ ἑκὰς βάλλει σκοποῦ,
Πρίν που ΛΙΚΗΤΟΝ ἐς φάος μολεῖν. ἐπεὶ
Δ' ἐπῆλθε μήδη πυκτίοις ἔφων σοφὰ
Φθόγγοισιν ἐμμελέσι, καὶ κεδνοῖς κρότοις,
ΛΙΚΗΤΟΣ αὐτόχρημα θέσπιος λόγου.
Τί μοι Πλάτωνος ἰσορεῖς θνητὴν ὄπα,
Ἔνθ' ἐξὸν ἐνθέοισιν αὐδῆσαι θρόοις;

Manſueta quòd ſi corda, ſuauemque indolem
Iniurioſum ſpiculum lingua mouens,
Procax, feroxque vindicem calamum trahit,
Extemplò ſcripto Nemeſim ultricem vocas;
Opprobriumque Zoilo æternum calet.
Perfodit Athon. Aeæo ad Circem ſolo
Genus Laertæ compulit. Mulctram impulit
Albo refertam lacte, liberior loquens
Bullam in Camelum: Quæ ſciens ille edidit
Conſideratè paginis. Atſi abſtrahat
Lætitia mentem, derelinquatque obſitas
Labore curas, temporum abſtruſos Lychnos
Huc uſque veterum. quem Deambulantium
Princeps & erga Numen, atque Homines habet
Cultum, reuelat. ipſe propr ærum venit
Memorator Operum. laudat Heroas viros.
Theocriti Syringa. Doſiadæ ſacras,
Optatiani Porphyri, & Nonarij
Aras. Vetuſtam Criſpin. Ouum Simmiæ,
Securim Epei. Pyronarchamque arduum.
Alas Amoris. operaque innumeris noua
Mandata chartis, ne recenſendis vacem
Sermone vario ſingulis, doctæ terunt
Quæ ſæpè dextræ, cum quibus ſapiens Virum
Cor ſemper armat, cogitatiſque optimis
Prudentiores reddit. Hæc præter mei
Miror LICETI *prouidam mentem, ſtupens*
Melliflua laudo verba. Mendacem aſſeris
Famam locutus, quiſquis es, Iouem, & Deas
Studio loquendi voce mortali, unico
Platonis ore verba diuinæ eloqui.
Hæc forte fama non ſtat à vero procul,
Lucem priuſquam cerneret: at ubi meus
Venit LICETVS, *grauia proponens ſuis*
Concepta labris, ipſaque ſonoris modis
Nec non verendis reſonat, Aetherea utique
Germana linguæ imago, mortalis expetis
Loqui Platonis voce, cum liceat Dei?

29 *Athos perfoſſus, ſiue, Rudens eruditus de Alimento.*
30 *Vlyſſes apud Circem, ſiue de quadruplici Transformatione.*
31 *Mulctra, ſiue de duplici Calore.*
32 *Scholium de Camello Bulla.*
33 *De Lucernis antiquorum reconditis, Lib. 4.*
34 *De Pietate Ariſtotelis erga Deum, et homines, Lib. 2.*
35 *De Hiſtoria propriorum Operum, Lib. 2.*
36 *Elogia Clarorum Virorum.*
37 *Allegoria Peripat. ad Aenigma,* Ælia Lælia Criſpis, *Lib. 1.*
38 *Imitationes figurati metri à Simmia Rhodio inuenti.*
39 *Encyclopædia ad Syringam Theocriti.*
40 *Encyclop. ad Alas diuini Amoris.*
41 *Encyclop. ad Epei Securim.*
42 *Encyclop. ad Aram Lemniam Doſiadæ.*
43 *Encyclop. ad Aram Pythiam Publii Optatiani Porphyrii.*
44 *Encyclop. ad Aram Nonarii Terrigenæ.*
45 *Pyronarcha, ſiue de fulminum natura, deq; Febrium origine, Lib. 2.*

INDEX TITVLORVM, ET CAPITVM OPERIS.

Præfatio. pag. 1.
De priſcis Anularium Gemmarum Schematibus explicandis. Cap. I. 2
Liceti Reſponſio de Veterum Gemmarum explicatione adeunda. cap. II. 2

Trium Cupidinum; Voluptuoſum tyrannidem in geminos Amores probos paſſim exercere.

Schema primę Gemmæ.

Amoris differentiæ tres explicatæ. cap. III. 3
Amoris origo mirabilis, a Platone poſita, declaratur. cap. IV. 5
Amor voluptuoſus vt erga bellicum, & literarium imperioſam tyrannidem exerceat. cap. V. 9
Animæ facultas concupiſcibilis vt in anima vincat iraſcibilem, & rationalem. cap. VI. 12
Amor cur a veteribus Diuinitate donatus. cap. VII. 13
Cur Amores ætate pueri fingantur a veteribus omnibus. cap. VIII. 16
Amores cur Alati fingantur. cap. IX. 20
Cur Amores Nudi fingantur. cap. X. 23
De Amoris tergemini pulchritudine. cap. xi. 24
Amor cur non cæcus in Schemate fictus. cap. XII. 28
Schematis Amorum trium explicatio Medica. cap. XIII. 32
Explicatio Schematis ab incerto propoſita conſideratur. cap. XIV. 36
Amoris Emblema noſtro perſimile, propoſitum ab Alciato, conſideratur. cap. XV. 37

Sapientiam apprehendi ab Animo Doctrinę ſedula lectione, ac intenta Auſcultatione.

Schema II. Gemmæ. 38

Humanus animus erga ſapientiam cur ſe habeat vt Amor puſio, corpore puſillo. cap. xvi. 39
Amor ſapientiæ cur effictus in gemma puellus innocens, atq; moribus ſimplex cap. xvij. 40.
Amor ſapientiæ cur in gemma fictus eſt effigie puſionis, ac infantis. cap. xviii. 40
Amor ſapiẽtiæ cur nudus effictus. cap. xix. 41.
Amor ſapientiæ cur alatus, & quænam ſint eius Alæ. cap. xx. 43
Amor ſapientiæ cur, præter alas, adhibeat etiam brachia manuſque geminas, quibus funiculo duplici ſe tollat in altum. cap. xxi. 43
De magno conatu, ingentique labore, quo ſapientia comparatur. cap. xxii. 43
Quomodo ſapientiæ ſymbolum ſit arbor annoſa, gerens in cacumine volucrem, & caueam ſeiunctas. xxiii. 48
De arboris in Schemate pictæ comparatione ad arborem ſcientiæ boni & mali, dudum a Deo in Paradiſo creatam. cap. xxiv. 57
De frondibus, & floribus humanæ ſapientiæ. cap. xxv. 62
De fructu arboris ſcientiæ boni & mali, primæuæ in Paradiſo. xxvi. 65
De fructu arboris ſapientiæ, noſtro in Schemate delineatæ. cap. xxvii. 73

Inter viros alta ſapientia praſtantes, eſſe quo non voce docere ſint apti, ſed tantummodo ſcriptis.

Schema III. Gemmæ.

Sapientium, ſciendi cupidos edocere valentium, tres eſſe claſſes. cap. xxviii. 77
Corui cum viro ſapientiæ ſcriptore detegitur analogia. xxix. 78
De volumine Muſices, in vnguibus Corui myſtici canentis, repræſentato. cap. xxx. 83

Inter viros doctos inueniri, qui non ſcriptis, at voce tantummodo docere valeant.

Schema IV. Gemmæ.

Explicatio viri eruditi de Amore nocturnas cantilenas ad amicam perſonante perpenditur. cap. xxxi. 85
Propria proponitur explicatio de viro ſapiente, ſermone vocali diſcendi cupidos erudiente: primumque de biformis inferna parte gallum referente. cap. xxxii. 86
Suprema monſtri pars humana declaratur. cap. xxxiii. 88
De Barbito, ſeu lyra digitis humanis pulſata cap. xxxiv. 89
De tergemina ſignificatione ſtellæ prælucentis in Schemate poni capiti viri pſallentis. cap. xxxv. 90

✠✠ Pro-

Propoſito Schemati comparatur aliud Fabij cunctatoris. cap. xxxvj. 94

Amorem Heroicum militia magis in conſeruatione Ducis, & Exercitus oportune celeris, & cunctantis, quam in hoſtium exterminatione conſiſtere.
Schema V. Gemmæ.

Opinio, dicens hoc eſſe hieroglyphicum Amoris concupiſcibilis per viram negocioſam exarmati, penditur. cap. xxxvii. 95

Propria ſententia proponitur, quæ eſt, ob oculos poni Schemate noſtro proprietates Amoris Iraſcibilis, ſiue militaris: primumque de corpore militis generatim. cap. xxxviij. 97

De Amoris bellici vultu ſæuo, ſeuero, ac tantum non toruo, minacique. cap. xxxix. 99

De Amoris bellici celeritate, per Alas indicata. cap. xl. 102

De Cunctatione bellica per Amorem ſtantem indicata. cap. xli. 105

De propria ſignificatione Galeæ in capite Amoris bellici. cap. xlii. 107

De Amoris bellici clypeo hieroglyphicum. cap. xliii. 109

De Armis offendentibus, Heroico Amori bellico datis in Schemate. cap. xliv. 111

Cur Amor iſte bellicus Pedes, non Eques effictus in Schemate noſtræ Gemmulæ. cap. xlv. 111

Amicus vſque ad Aram Amico illicita poſtulantis: & Amicum verum in aduerſitate dignoſces.
Schema VI. Gemmæ.

De Amore ciuili, qui vocatur Amicitia, vt a tribus antea declaratis, Concupiſcibili, Rationali, & Iraſcibili contradiſtinguitur. cap. xlvi. 114

Opinio ponens hoc eſſe ſymbolum Amoris voluptuoſi, expenditur. cap. xlvij. 115

Propria declaratio prima de Amico vſque ad Aras. cap. xlviii. 118

Secunda Schematis explicatio, de Amico vero, qui dignoſcitur in aduerſa fortuna. cap. xlix. 121

Amici defuncti memoria ſemper in corde conſeruanda; & Amantem non redamatum, indignabundum extinguere ſuam affectionem.
Schema VII. Gemmæ.

Aliena Viri cl. explicatio, de Amore monſtrante cunctas humanas res eſſe vanas, proponitur, & explicatur primo ſenſu. cap. L. 123

Sententiam Viri cl. hoc ſenſu ſumptam, nō conuenire Schematis imaginibus, oſtenditur. cap. li. 129

Secundus eruditi viri ſenſus explicatur, & expenditur. cap. lij. 129

Propria Schematis explicatio prior eſt, de Amico vero mœſtam Amati & defuncti memoriam conſeruante. cap. liij. 130

Secunda Schematis explicatio, de Amante non redamato, ſuum Amorem extinguente per indignationem. cap. liv. 131

Coniugalis Amor armis offendentibus expoliatur a pudica Matre-familias.
Schema VIII. Gemmæ.

Explicatio Schematis a cl. Viro propoſita, de Cupidine indigne ferente ſibi ſpicula negari a Venere, proponitur, & expenditur. cap. lv. 133

Proponitur expoſitio propria de Amore Coniugali, exarmato ſpiculis offenſionis per pudicitiam Matris-familias. cap. lvi. 134

Pulchra mulier, per mare vita vagans ad arbitrium, vel impudica eſt, vel impudica facile fit: vel Tethydis, aut Veneris Amores: vel Ægyptus ludens ſuper incrementa Nili.
Schema IX. Gemmæ.

Smithiana explicatio de Nereide per ſalum equo marino vecta, proponitur, & expenditur. cap. lvii. 139

Prima explicatio noſtra moralis, de formoſa muliere, quæ nimium extra domum vagans ad arbitrium, vel eſt, vel euadit impudica. cap. lviii. 140

Secunda explicatio fabuloſa, vel Tethydis ad Peleum, vel Veneris ad Anchiſen delatione. cap. lix. 141

Tertia explicatio phyſica de Ægypto laſciuiente ſuper incrementa Nili. cap. lx. 141

Rapina puellas & alias res pulchras exponit formoſitas, & occaſio.
Schema X. Gemmæ.

Sententia viri eruditi de puella vere a Tritone rapta proponitur, & ad hiſtoricam fidem redigitur. cap. lxi. 143

Propria explicatio Gemmæ proponitur, de Tritone pulchram Nympham marinam volentem atq; lubentem complectente, perq; maria ferente. cap. lxii. 146

Secunda explicatio, de Tritone raptā puellam noſtratē ſub vndas aſportāte. cap. lxiii. 146

Tertia

Tertia moralis eſt explicatio, de piratis, ac prædarotibus, al iſque maritima claſſe rapientibus res alienas. cap. lxiv.

HEROVM FILII NOX Æ.
Schema xi. Gemma.

Sententia Cl. viri, de primo quadrigarum inuentore proponitur, ac expenditur. cap. lxv. 153
Propria ſententia proponitur, & confirmatur, de Erichonio a Pallade, ceu filio ſpurio, & impuro proiecto. cap. lxvi. 158

Humana vita eſt mors vndique miſerijs obſeſſa.
Schema xij. Gemma.

Aliena declaratio proponitur, & explicatur. cap. lxvii. 158
Propria ſententia proponitur: primumque caluariæ ſymbolum medium explicatur de vita mortali. cap. lxviii. 159
De Papilione, ſignificante breuitatem humanæ vitæ. cap. lxix. 163
De Papauere, ſimulachro ſomni, a quo prima ſumit exordia, & in quo dimidium ſuæ durationis habet humana vita. cap lxx. 165
De Rota, ſignante humanarum actionum, in vigilia patratarum, perennem inconſtantiam. cap. lxxi. 166
De Vrna ſepulchrali, ad quam terminantur actiones omnes humanæ vitæ mortalis. cap. lxxii. 168

ASTVS DELVDITVR ASTV.
Schema xiij. Gemma.

De Canopo, Deo Aegyptiorum, ſuperante Deum Chaldæorum Ignem, victorem omnium aliorum Numinum Gentilitatis. cap. lxxiij. 170

Oratio Vocalis atque Mentalis vna conſpirantes Deum flectunt, & efficaciter exorant.
Schema xiv. Gemma.

De viribus & proprietatibus orationis Vocalis, atque Mentalis, Deo flectendo porrigendæ. cap. lxxiv. 174
De tribus orandi modis antiquis: ſtatario, adgeniculato, & ſedentario. cap. lxxv. 175
De oratione Vocali, ſignata per mulierem ſemiamictam, quæ dextera laciniam tenet, ſiniſtra ſerpentem porrigit. cap. lxxvj. 177
De oratione Mentali ſub hieroglyphico nudæ mulieris genuflexæ, ſedentis, & vtcumque decore ſtantis, ambabus manibus Deo cor offerentis. Deque antiquo more tenendi Aras ab orantibus. cap. lxxvij. 179
De oratione Mentali veteres profanos egiſſe. cap. lxxviij. 180

Oraculorum Diuinorum proprium eſt, hominibus euentus futuros demonſtrare tanquam præſentes.
Schema xv. Gemma.

Incogniti viri explicatio indicata ex ſenis autoribus proponitur, & expenditur. cap. lxxix. 185
Propria Schematis explicatio, declarans ſpeciatim arborem in latus propendentem, & hominis cõſulentis oraculum rum pallij parrem, & faciem in terga verſam, tum ligneum ſcipionem. cap. lxxx. 189
De forma templi Delphici in Schemate. cap. lxxxj. 189
De Simulachro in templo Delphico. cap. lxxxij. 190
De rupe templo Delphico ſubiecta. cap. lxxxiij. 191
De conſulentis Delphicum oraculum baculo. cap. lxxxiv. 191
Pallij motus in terga declaratur. c. lxxxv. 192
Faciei mira verſio in tergus explicata. cap. lxxxvj. 193.

Mundi Syſtema, parteſque vniuerſum integrantes, explicantur.
Schema xvi. Gemma.

Explicatio noſtra de Mundi Syſtemate, partibuſque integrantibus, proponitur; primumque Zodiaci declaratur imago, pro toto Cælo. cap. lxxxvij. 196
Iouis figura vt ſit aptum Terræ hieroglyphicũ. cap. lxxxviij. 197
Pallas nuda vt ſignet Ignis Elementum. lxxxix. 200
De Mercurij ſigno, Elementum Aeris repræſentante. cap. xc. 200
De Neptuno, repræſentante totum Elementum Aquæ. cap. xcj. 202

Beneficij, vel a brutis accepti, Deum eſſe gratum remuneratorem.
Schema xvij. Gemma.

Explicatio Viri Cl. recta proponitur, & latius corroboratur. cap xcij. 205

Poeta bonus, ad Lyram canere neſcius: vel abſolute, Fruſtra laborans.

Schema xviij. Gemmæ.

Explicatio viri docti de Cicada, citharæ chordam fractam ſupplente, affertur, & expenditur. cap. xciij. 207

Propria Schematis explicatio proponitur, de Heſiodo poeta bono carmina ſua ad lyram canere neſcio. cap. xciv. 209

Secunda Schematis explicatio depromitur ex adagio vetuſto de viro fruſtra laborante. cap. xcv. 210

PRINCIPATVS ANIMALIVM,

&

Ducis exercituum proprietates:

&

Amoris genitalis imperioſa poteſtas,

&

Amoris tres differentiæ,

&

Elementa vitalia.

Schema xix. Gemmæ.

Explicatio viri Cl. de Principatu animalium. cap. xcvj. 211

Noſtra explicatio de Ducis exercituum triplici proprietate. cap. xcvii. 212

Tertia declaratio noſtra de Amoris genitabilis imperioſa poteſtate. cap. xcviii. 212

Amoris tres differentias, Iraſcibilis, Concupiſcibilis, & Rationalis, explicari Schemate. cap. xcix. 213

Elementa viuentium feracia, & altricia, terna produntur in Schemate. cap. c. 216

Aſtrorum Lunarium motuum, & phaſium obſeruatoris hieroglyphicum.

Schema xx Gemmæ.

Explicatio fabuloſa, ſeu poetica viri docti de Endymione a Diana adamato. cap. ci. 219

Propria Schematis explicatio proponitur de Aſtronomo Lunæ, ſiderumque phaſes obſeruante. cap. cij. 220

Aurora nectens Æthera terris, prouehit orta diem.

Schema xxi. Gemmæ.

Aurora diei nuncia, celeriter orbem terrarum circuit. cap. ciij. 224

Pulchra fœcunditas, a terra calore rapta, ſex menſes latet intra terræ viſcera, totidemque ſupra terram in aere degit.

Schema xxij. Gemmæ.

De Cereris filia Proſerpina, ſex menſes intra terram cum Plutone raptore manente, totidem ſupra terrã apud matrem degente, mythologia cõmunis explicata. cap. civ. 227

Propria explicatio de vegetabilium, ſeu ſtirpium natura generica, Proſerpinæ Schemate, fabuliſque repræſentata. cap. cv. 229

Sapientia, & fortitudine, ſagacique prudentia regna bene gubernantur.

Schema xxiij. Gemmæ.

De Mercurio Canicipite, Regnum Aegyptium optime gubernante. cap. cvj. 233

Sapientia, & Eloquentia litigantes, atque pugnantes animos apte facileq́; componit.

Schema xxiv. Gemmæ.

De viribus Sapientiæ, ac Eloquentiæ in componendis apte facileque diſſidijs tum animorum diſceptantium, tum corporea violentia belligerantur. cap. cvii. 235

Sacrilegus Brennus ad Altare templi Delphici mortem ſibimetipſi ſponte conſciſcere debuit,

vel

Aiax furens, ob Achillis arma ſibi negata, ſe transfuerberat.

Schema xxv. Gemmæ.

Anonymi ſententia de Decio proponitur, & expenditur. cap. cviii. 241

De Catone Vticenſe, ſemetipſum cõfodiente, num Schema poſſit intelligi. cap. cix. 242

De Bruto, ſe pariter pugione confodiente, num poſſit imago Schematis interpretari. cap. cx. 244

Proponitur explicatio propria, de Brenno, Gallorum Duce ſacrilego, qui ſemetipſum confecerit ad Aram Apollinis in templo Delphico. cap. cxi. 245

De Aiace ſemetipſum interficiente, gladio dudum ab Hectore ſibi donato. cap. cxij. 247

Proditorem nunquam placere viro forti, etiam cui ſit vtilis proditio necati hoſtis.

Schema xxvi Gemmæ.

De affectu Cæſaris accipientis caput Pompeij Magni a proditore, qui virum interfecerat. cap. cxiii. 248

Ampli

Ampli Dominij ſplendor non offuſcat ſidera virtutum in bono Principe, Magnoque Miniſtro; quem taciturnitas atque celeritas maximopere decet.

Schema xxvij. Gemma.

De Quadriga in Anulo ſignatorio Plinij Secundi Iunioris, & Rana ſignatoria Mecænatis. cap. cxiv. 251

Virorum inſignium imagines Anulis inſculpi ſolitas, ad eorum memoriam, cultum, & imitationem.

Schema xxviij. Gemma.

Gemmis Anulorum inſculpi conſueuiſſe vultus inſignium virorum, ad illorum memoriam, cultum, & imitationem. cap. cxv. 253

Libidinis atque Magia praua poteſtas ingens.
Schema xxix. Gemma.

De Hominis in Aſinum transformatione per maleficā libidine abutentem. cap. cxvi. 255

Veterum ſaltatio ludicra ſuper vtres plenos, & extrinſecus vnctos explicata.

Schema xxx. Gemma.

De veterum ludicra ſaltatione ſuper vtrem vino vel flatu plenum, & extrinſecus oleo lixiuioue perunctum. cap. cxvii. 258

Laruaſiue perſona Dramaticum Poetam oſtendit.

Schema xxxi. Gemma.

Perſonam non attribui Poetæ Lyrico, vel Epico, ſed eſſe proprium ſymbolum Dramatici. cap. cxviii. 260

Sue priſci ſacrificabant vbiq; ſingulis fere Dijs ad omnia. ſed præcipue Veneri ad puritatem coniugij, & fœcunditatem prolis in Nuptijs.

Schema xxxii. Gemma.

De Sacrificio Suis apud antiquos. c. cxix. 261
De Marſya geminatæ tibiæ inuentore fabulamento latius explicato. 267

Fraudulenti pari fraude capiuntur:
&
Gaudium & Mœror vicißim ſibi ſuccedunt.

Schema xxxiii. Gemma.

Lætari neminem oportere fraude; quum & ipſe conſimili capi valeat. cap. cxx. 275

Virum ingenio, probitate, fortitudineque pollentem emergere de ſæuientis fortunæ difficultatibus incolumem.

Schema xxxiv. Gemma.

Virtute fortunam ſuperari. cap. cxxi. 278

Martiales viri mulierum raptores primi, paßimque diffamati.

Schema xxxv. Gemma.

Mulierum raptores primos, & paſſim fuiſſe viros bellicoſos. cxxii. 281

Humani Sermonis, & humana vita natura gemina, fugax, & procax, myſtice repræſentata cæleſti Sagittario.

Schema xxxvi. Gemma.

Centauri currentis, & ſagittantis tergeminum myſterium explicatur, primumque de Sermonis humani differentia, & velocitate. cap. cxxiii. 284
Eodem Hieroglyphico denotari humanæ vitæ naturam fugacem, geminaque differentia virtutis, & vitæ diſtinctam, maximeque libidinoſam. cxxiv. 286

Generoſas indoles educari debere ab Heroibus in actuoſa pariter & in contemplatrice vita præcellentibus.

Schema xxxvii. Gemma.

Chiron Centaurus, vt virum actuoſæ ſimul & contemplatricæ vitæ peritum indicet aptum educare generoſæ indolis adoleſcentes. cap. cxxv. 288

Furacis rapacitatis typus, & inſtrumenta vetuſta.

Schema xxxviii. Gemma.

Furum ex rapto viuentium antiquitus conditiones explicatæ. cap. cxxvi. 292

Vita contemplatricis verum ac genuinum hieroglyphicum.

Schema xxxix. Gemma.

Anonymi ſententia perpenditur de Pſyche Pyralidis alas habente, an ſit Animæ ſymbolum abſolute. cap. cxxvii. 298
Propriæ ſententiæ declaratio, de vitæ contemplatricis intimis attributis. cap. cxxviii. 299

Actuo-

Actuoſa vita prima ſpecies Bigis in ludorum Circenſium Schemate currentibus hieroglyphice interpretata.
Schema xl Gemma.

Bigarum curſus in ſtadio vt indicet Artificum vitam effectricem. cap. cxxxix. 302

Actuoſa vita ſecunda ſpecies, Moralis & Activa nuncupata, Quadrigarum ſpectaculo myſtice repræſentata.
Schema xli. Gemma.

Quadrigarum curſu ſignari vitam Actiuam, præcipueque Militarem. cap. cxxx. 305

Hoſtium dona ſuſpecta ſemper eſſe debere. namque Aduerſus hoſtes in bello iuſto, dolis aque ac viribus vtendum.
Schema xlij. Gemma.

Poetarum & hiſtoricorum communis opinio de Equo Troiano propoſita, & expenſa: primumque Daretis Phrygij narratio. cap. cxxxi. 310
Dictys Cretenſis Ephemeridum inuentio, & communis receptio. cap. cxxxii. 312
Tertia ſententia Plinij, Pauſaniæque de Troiano Equo proponitur, & allatis antea comparatur, ac de ſingulis tribus cenſura promulgatur. cap. cxxxiii. 320
Propria Schematis explicatio proponitur de Troiano Equo ſecundum ſenſa poetarum veterum. cap. cxxxiv. 321

Virorum Heroica virtute præſtantium vultus apud antiquos meroris ac imitationis ergo paſſim effigiatos haberi.
Schema xliij. Gemmæ. 325

Achillis imago qualis, & cur in Schemate. cap. cxxxv. 326

Perſei ſimulacro cur ſignauerit Alexander, & cur vſi veteres in Nummis.
Schema xliv. Gemma.

De Anulis, quos ad ſignandum habebat Magnus Alexander. cap. cxxxvi. 327

Panos Hieroglyphica, de Sermone, deque Vniuerſo declarata.
Schema xlv. Gemma.

Platonica Panos explicatio, de conditionibus, & propria natura Sermonis humani proponitur. cap. cxxxvii. 328
Alia Panos explicatio de vniuerſo proponitur. cap. cxxxviii. 329
De Schemate noſtri Mercurij Pana fugientem cõprehendere ſatagentis. cap. cxxxix. 331
Reſponſio Liceti de fine ac forma ſui ſymboli literarij. cap. cxl. 332

Iuſta Zelotypa mulieris indignatio ſæuiſſima eſt:
&
Sophiſta perimit indoctos, a doctis interficitur in literario mundo.
&
Naturalis cupido ſciendi quarit latentes rerum cauſas, quibus inuentis ceſſat, non inuentis ingenia macerat.
Schema xlvi. Gemma.

Aliorum opiniones de Sphinge referuntur, & expenduntur. cap. cxli. 338
Veriores ſententiæ de Sphinge proponuntur ex alijs. cap. cxlii. 340
Propria Schematis explicatio de Naturali cupiditate ſciendi. cap. cxliii. 342
Auctarium. 400.

Arcana Numinis, & edicta Principum non intelligentem, ac non obſeruantem manet interitus.
Schema xlvij. Gemma.

Sphinx cur interimat non obſeruantes edicta Principum, & non intelligentes oracula. cap. cxliv. 343

Potentiorum præda opulenti: Telluris occupatio a fortioribus: Agraria Legis occaſio, & vis: Agricultura typus: Ægyptus: & Amicitia cogens ad iuſtam vltionem.
Schema xlviij. Gemma.

Multiplex ænigmatis explicatio: & prima de potentioribus diripientibus aliorum opes. cap. cxlv. 345
Secunda Schematis explicatio noſtra eſt, de robuſtioribus, terræ dominium, ac poſſeſſionem ſibi occupantibus. cap. cxlvi. 346
Tertia explicatio politica noſtra Schematis, de terræ diſtributione militibus victoribus, per Legem Agrariam, affertur. cap. cxlvii. 348
Quarta Schematis explicatio noſtra eſt phyſica, de typo Agriculturæ. cap. cxlviii. 351
Quinta noſtri Schematis explicatio, de regione Ægypti. cap. cxlix. 353

Poſtre-

Poſtrema Schematis explicatio eſt, de Amicitiæ, ad vindictam iniuriarum exercitum cogentis, hieroglyphico. cap. cl. 355

Viros ſapientes publicis monumentis eſſe colendos

Schema IL. Numiſmatis.

Chiorum antiqua in Homerum obſeruantia publica. cli. 357

Affertur genuina declaratio Numi Comitis Illuſtriſs. Ioannis de Lazara. cap. clii. 359

De ſepulchrorum differentijs, & Homeri tumulo. cap. cliii. 364

Comparantur Numiſmati de-Lazara duo alij Numi ab Auguſtino propoſiti. cap. cliv. 369

Comica laſciuo gaudet ſermone Thalia;
vel
Poeta Comici, Lyricine laſciuioris actus.

Schema L. Gemma.

Explicatio viri eruditi de Venere, Ioco, & Cupidine proponitur. cap. clv. 373

Expenduntur allati Schematis imagines, & ſenſa Viri cl. cap. clvi. 374

Propria Schematis explicatio de Muſa Thalia proponitur, & comprobatur. cap. clvii. 376

Secunda noſtra Schematis affertur explicatio de Poeta ſeu Comico, ſeu lyrico laſciua carmina pangente. cap. clviii. 377

Animo pacato ſacrificandum, & ſupplicandum.

Schema LI. Gemma.

Cur antiqui ſacerdotes offerrent aliquando ſacrificia Numini ſedentes. cap. clix. 379

Fructuum atque frugum vbertatem concordia gentium comparari.

Schema lij. Gemma.

Concordia, & fide data, ſeruataque mirificam apud homines promoueri bonorum omnium vbertatem. cap. clx. 384

Fortitudinis audax facinus, pro Patria ſalute patratum.

Schema liij. Gemmæ.

Mutij Scæuolæ Romani grande facinus, & inſignis erga Patriam Pietas atque fortitudo detegitur in Gemma. cap. clxi. 387

Crucifixi Prædicatores; Piſcatores hominum:
Vniuerſalis Iudicij typus:
Mirabile conuiuium in Deſerto:
& Euchariſtia Symbolum.

Schema liv. Gemmæ.

De Smithiana gemma. cap. clxii. 390

Explicatio prima Smethiæ Gemmæ de Crucifixi prædicatoribus hominum piſcatoribus. cap. clxiii. 391

Secunda explicatio Gemmæ, finale Iudicium myſtice referentis. cap. clxiv. 392

Tertia explicatio Gemmæ, de ſaturata innumera turba in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus mirifice. cap. clxv. 394

Quarta explicatio Gemmæ, de Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento. cap. clxvi. 395

Cæleſtium obſeruationi vacandum animo curis vacuo, quieſcenteque corpore prorſus ad veritatis imaginem.

Schema lv. Gemmæ.

Aſtronomi obſeruata, & Aſtrologi iudicia, vt ex arte fieri debeant. cap. clxvii. 398

Explicatio primæ Gemmæ Rhodianæ, referentis obſeruatores cæleſtium luminum. cap. clxviii. 399

Cupido Marinus, Terras, & Aerem fæcundans:
Felicis hominis, ſeu fortunati typus,
Nauigans cum ventis in Vtre concluſis.

Schema lvi. Gemmæ.

De Amore fœcundante tria infera elementa. cap. clxix. 402

Secunda explicatio Gemmæ, de homine fortunato mare humanæ vitæ nauigante vento ſecundo ad arbitrium, ſine rationis gubernaculo. cap. clxx. 406

Miles atroci bello ſuperſtes in ærumnoſam incidit inopiam ſæpiſſime.

Schema lvij. Gemmæ. 408

Beliſarij, & Horatij poetæ paupertas, ex infelici bello Cæſaris Auguſti nata, Beliſarianæ calamitatis fere compar, exprimitur. cap. clxxi. 409

Digreſſio de Cicutæ medicamentis, & veneno. cap. clxxii. 411

Reſponſio Liceti de Cicutæ viribus: & primum, cur non habeat vim expurgandi corpora cicutæ planta: deque duplici genere Cicutarum. cap. clxxiii. 413

Salc-

Salebroſus Horatij locus explanatur. cap. clxiv. 414.
De Veneno veterum Cicuta temperato, quodnam fuerit. cap. clxxv. 419
De viribus Antimonij, eiuſque vſu in Medicina. cap. clxxvi. 421
De Cicutæ facultate molliente, Quæſitum. cap. clxxvii. 423
Reſp. Liceti, declarans vnde Cicuta vim habeat molliendi. cap. clxxviii. 423

Animum mariti nudum intueri ſtudens vxor etiam proba, plerumque multum nocet ſibi, & viro coniugi.
Schema lviij Gemma.

Cupido auolans a Pſyche ſibi non morigera, ſiue Pſyche Cupidinem auolantem ad ſe trahere ſatagens. cap. clxxix. 425

Amaritudo munus cælitus datum humana natura ad procreandas multas bonas actiones.
Schema lix. Gemma.

Doridis natura explicata. cap. clxxx. 428

Meditatio frequens & intenſa quatuor nouiſſimorum retrahit homines a vitijs ad virtutes & veram pietatem.

Schema lx. Gemma.

Quatuor Nouiſſimorum explicatio in Gemmæ hieroglyphicis: & primum, quod Anulus ſit ſymbolum memoriæ rerum. cap. clxxxi. 431
De Mortis memoria, per Anulum Schematis indicata. cap. clxxxii. 433
De ſecundo nouiſſimo, quod eſt Iudicium Dei poſt obitum hominum, perperdentis eorum opera iuſtiſſimo Statere. cap. clxxxiii. 434
De tertio Nouiſſimo, nempe fontium pœnis poſt Iudicium luendis a vita defunctis per ignem & aram indicatis. cap. clxxxiv. 436
De quarto Nouiſſimo, ſcilicet Iuſtorum gloria perenni poſt obitum, aut purgationem in cœlis poſſidenda, per Stellam, Lunam, & Cicadam hieroglyphice ſignata. cap. clxxxv. 436
Peroratio totius Operis. Caput vltimum. 440

FOR-

FORTVNII LICETI
AD SVA RESPONSA
DE GEMMARVM ANVLARIVM
SCHEMATIBVS ANTIQVIS
PRÆFATIO.

Gemmas Anulares ab antiquo ſymbolicis iconibus omnigenis inſculptas haberi, nemo non nouit, qui vetuſtatis & eruditionis cultor agit in orbe Muſarum. At vero qui primi mortalium lapillos emblematibus inſculpſerint, non ita conſtat apud literarum alumnos. Obſeruatu quidem Camilli Leonardi [a] *Thebit, autor antiquiſſimus, in opuſculo ſuo de Lapidibus ait, Iſraelitas ab Ægypto fugientes, in deſerto moliminis huius autores extitiſſe. Verum eos mihi potius hanc artem ab Ægyptijs didiciſſe probatur, apud quos omnia hieroglyphica lapidibus inciſa ſuos habuere natales. Lapidum autem imagines emblematicæ poſterius ad Græcos, Romanoſque maxime propagatæ, quadruplicique fine donatæ videntur a priſcis; aliæ ad opera mirabilia perpetranda per artem Magicam, &, vt inquit M. Albertus* [b] *Necromanticam: aliæ vero ad Aſtrologicas & prædictiones, & actiones quaſ ſalutares, qua maleficas etiam, vt aſſerit vetuſtiſſimus ille Thebit, qui ſignaturas eiuſmodi virtutem actuoſam induere monet a cæleſtibus influentijs dominantibus eo tempore, quo ſub aſteriſmis proprijs figurantur: aliæ autem ad indicandos vtcunque mentium humanarum conceptus abditiores, veterumque ritus nobiliores, ignauo vulgo minime proſtituendos, aſt excellentioribus ingenijs ad meditandum proponendos; aliæ demum ad repræſentandos Heroum vultus, quos imitari, venerarique debeat omnis poſteritas. Quare non immerito Schemata priſca Gemmarum Albertus agnoſcit eſſe difficilioris explicationis. Equidem in hoc opere, non Magicas, nec Aſtrologicas Gemmarum icones, quas & Apollonius Tyanæus olim vſurpauit, & nos agentes de* Anulis Antiquorum [c] *non leuiter attigimus, at Morales tantum, & Hiſtoricas, Naturaleſque de propoſitis Interpretationes habere lubet. Anulares pirorum Antiquorum Gemmæ, paſſim varijs, atque diuerſis imaginibus rerum omnigenarum, etiam monſtroſis inſignitæ, qua priſcus ritus, qua geſtantium animi ſenſus, qua rerum naturalium abditiores proprietates, qua vultus etiam Heroum, alta ſapientia, bellica fortitudine, prudentiaque regia mire pollentium, referentibus, Condus promus exiſtunt omnium eruditionum. Ad quas quidem icones explicandas non exiguum laborem impendere mihi neceſſe fuit; maxime vero quum earum Gemmarum pleraque Schemata referant ænigmatica prorſus, & omnino monſtroſis figuris artificio miro cælatæ ſint. Inſignium virorum & amicorum Quæſitis de hoc argumento mihi propoſitis, pro virili ſatiſfacere debui, qui me vere non mihi ſolum, ſed amicis etiam, & omnibus ſtudioſis natum agnoſco natura ſociabilem. Cui quidem muneri feriatas horas a publicis prælectionibus aſſignauimus. Vtinam veritatis lumen, quod in hoc antro Platonico* [d] *tenebricoſo ſemper inquirimus, nobis affulſerit; ne bonas horas, diu laborantes incaſſum, male perdiderimus; verum & nobis, & Lectoribus noſtris vtilia pariter & iucunda perſcripſerimus, ad ſalutem noſtrum, & ſummi Dei gloriam. Spiritus Sancti gratia illuminet ſenſus & corda noſtra.*

[a] lib. 1. de Lapid. c. 2.

[b] lib. de Mineral.

[c] cap. 18. 19.

[d] 7. de Rep.

De priſcis Anularium Gemmarum Schematibus explicandis. Cap. I. A

Eruditiſſimo & cl. Viro FORTVNIO LICETO Scriptorum noſtri ſeculi principi

JACOB. PHILIPPVS TOMASINVS
Epiſcopus Æmonienſis Salutem.

GAudeo, cl. Vir, quod ſeneſcente ætate, maior ſemper vigor in tuo calamo efflore-
ſcat, & quod incredibile pleriſque viderur, noua ingenij portenta e tuo intellectu
prodeant. Perlegi in ſolitudine Æmonienſi erudita, & omni ſcientiarum & diſciplinarum
genere plena volumina V. & VI. Epiſtolarum, vbi Quæſitis ſubtiliſſimis a cl. Viris excogi-
tatis plene, ac dilucide ſatisfeciſti. Id que ex voto factum fatentur omnes, tuis conatibus
applaudente toto orbe, & acclamantibus Academijs, vere nunc Te nouum Delphicum
Apollinem eſſe, Te Scriptorum Principem, Teque omnes Veterum & Neotericorum An-
teſignanum iure merito ſalutanr. Tam ſcientias omnes humanas & diuinas Commentarijs
vberrimis illuſtraſti. Si Martialis operibus a T. Liuio conſcriptis totam ſe ſuam bibliothe- B
cam impleuiſſe cecinit, quid dicemus de tot tantiſque voluminibus tuis vulgatis, quibus
eruditorum ac Principum bibliothecæ exornantur? Gratias ago immortali Deo, & gau-
deo me hac ætate vixiſſe, Teque ſummum virum nouiſſe, quem e ſuggeſtu iam ab hinc an-
nos XXX. in hoc celebertimo Lyceo legentem audiui: cuius cõſortio etiam quotidie per-
fruor. Scio cunctis eruditorum ordinibus Te iam ſatisfeciſſe de plurimorum abditorum
explicatione. Reliquum eſt, vt poſt nouas de Antiquorum Lucernis elucubrationes, iam
ſub prælo gementes, ad Gemmas Veterum, a Cl. Stephanonio non ita pridem collectas &
inuulgatas, cum aliquot aliquando breuiculis Anonymi notis, illuſtrandas libenter acce-
das; quo Poetarum & Numiſmatum cultoribus, curioſiſque omnibus, meoque deſiderio
potiſſimum, ſi lubet, tuam luculentiſſimam operam præbeas. Sic tamen velim Te in pe-
rennibus ſtudijs contineas, vt etiam rationem valetudinis habeas, meque, vt ſoles, con-
ſtanter ames. Patauij. Calendis Junij. 1649.

Liceti Reſponſio de veterum Gemmarum explicatione adeunda. Cap. II. C

Illuſtriſs. & Reuerendiſs. IAC. PHILIPPO TOMASINO Epiſcopo Æmonienſi

Fortunius Licetus B. A.

QVi tenebricoſiſſimum peruetuſti Cecropij Cl. Viri votum, compluribus hierogly-
phicis, in abdita vetuſtatis maieſtate prorſus & omnino deliteſcentibus, donarium
antiquæ Manus Ængæ perornantibus, an peronerantibus, incertum, adeo dilucide nuper ex-
plicare literario mundo ſciuiſti, Vir eruditiſſime, quid me vocas ad ea Schemata Gemma-
rum antiquarum nunc enucleanda, quorum in profunditate ſenſus abſtruſos expiſcaturus
vel Delius natator facile ſuffocari valeat immerſus? Equidem Septuagenario tertium iam
addens annum, ea non forte polleo memoriæ viuida vetuſtatis eruditione, quam poſtulare
videntur tot atque tantarum Gemmarum vetuſtiorum Schemata diuerſiformia, tetrica, la-
ſciuiam plerumque redolentia, & pluſquam nimium ænigmatica: proindeque potius ad
iuueniles, quam ad ſeniles interpretationes attinentia. Verum enim vero, quia ſub ima-
gine laſciui Sileni Veteres etiam Numinum ſacra conſueuerunt occulere; ratus id quoque D
potuiſſe contingere propoſitis abſte mihi Gemmularum Stephanoniarum Stemmatibus,
vt iuſſioni Tuæ morem pro virili geram, huiuſcemodi Spartam ornare iam aggredior, Cui
totam æſtatem, feriatus a publicis Lectionibus, impendere valeo. Vale, me ama, ſum-
moque Deo Tuis precibus commendare ſæpe ne dedigneris non parum ætate grauiore
preſſum.

Dabam Patauij e meo Scalumnæ Muſeo, Pridie Idus Junij. M. DC. IL.

A *Trium Cupidinum, Voluptuoſum tyrannidem in geminos Amores probos paſſim exercere.*

Schema primæ Gemmæ.

B

En geminum Bigam Thitonia ducit Amoris:
Biga docet Venerem, Flammaque clara Diem.
Apud Petrum Stephanonium in gemma

C *Amoris differentiæ tres explicatæ. Cap. III.*

ANtiquitatem plures, tanquam deos, coluiſſe Cupidines; quos omnes atque ſingulos Amoris nomine donauerit, euidentiſſimum eſt. Etenim Plato duos, treſue celebrat Amores; duos quidem in ſympoſio, cæleſtem vnum, vulgarem alterum, inquiens ibi ſub perſona Pauſaniæ: *Neminem profecto latet, abſque Amore Venerem nunquam eſſe. Quoniam vero duæ ſunt Veneres, geminum quoque Amorem eſſe neceſſe eſt. Geminam autem deam hanc eſſe quis neget? Nonne vna quadam antiquior eſt, & ſine matre Venus, Cælo nata, quam Cæleſtem Venerem nuncupamus? Altera vero iunior, e Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemque vocamus. Neceſſarium itaque Amorem Veneris illius comitem, cæleſtem vocari, huius vero vulgarem.* Sed & in Phædro Socrates duos Amores celebrat aiens: *Quod igitur Cupiditas quædam ſit Amor, omnibus manifeſtum,* & mox: *ſcire oportet in vnoquoque noſtrum duas ideas eſſe dominantes atque ducentes, quas ſequimur quocunque ducunt. Altera quidem eſt innata nobis voluptatum cupiditas: Altera vero acquiſita opinio* D *optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quandoque conſentiunt, quandoque in ſeditione & diſcordia ſunt: & modo hæc, modo altera peruincit. Quando igitur opinio ad id, quod optimum eſt ratione ducit ac ſuperat, hæc ipſa viuendi poteſtas Temperantia nominatur. Quando vero Cupiditas abſque ratione ad voluptates trahit, nobiſque imperat, imperium hoc Libido vocatur.* Duos igitur Amores ponit eſſe Plato, Voluptuoſum vnum, quem nobis connaturalem ait: Rationalem alterum, optimi deſiderium. Alibi vero Plato [a] tres Amores eſſe ſcribit, inquiens: *Qui corpus amat, eiuſque formam, quaſi fructum quendam eſuriens petit, is ſatiari duntaxat quærit, nullumque animæ amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo conſiderat potius quam deſiderat; quum ipſum, vt decet, animum diligat, corporis vſum petulantiam & contumeliam arbitratur: quumque temperantiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur, & colat cum caſto amico viuere volet,* [a] 8. de legib

Amor autem ex vtriſque his compoſitus, ipſe eſt quem modo loco tertio ponebamus. Quum ergo tres ſint Amores &c. Sic itaque tres Amores Platoni ſunt, Amor corporis vnius pulchritudine frui deſiderans, animi pulchritudine neglecta; qui Amor eſt intemperata Libido: Amor, qui potius animi cultum quam corporis in amato deſiderat; quem Amorem probum appellat: & Amor, tum animi, tum corporis pulchritudinem in amato cupiens; quem Amorem tertium appellat mistum ex vtriſque prioribus. Huic Amorum numero Cicero A

b de nat. Deor. ſubſcribens inſit: b *Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere ſecunda; tertius quidem eſt Anteros Marte & Venere tertia.* Quos Quidem Tullianos Amores tres eſſe cenſeo, qui deſcribuntur in gemma noſtra; namque tertius eſt Amor vulgaris, terrenus, & voluptuoſus, a patre Marte, furibundo Deorum, facem, & per fas & nefas tyrannidem in alios duos exercens, vrget probos Amores in ſui famulatum, facemque loco flagelli geſtans & vibrans; & ad ſui bigam trahendam habenis vinctos optimos Amores adigens. Is autem Amor eſt in anima noſtra facultas concupiſcibilis appellata, vel eius operatio: cuius Appetentiæ, ſiue concupiſcentiæ domicilium in Timæo Plato voluit eſſe Iecur: qua ratione Tityum, qui Latonam, ſiue Dianam libidinis oeſtro percitus conſtuprare tentauerit, antiqui poetæ fingunt apud inferos iacere vinctum, cui B

c Homer. lib. 11. Odyſſ. v. 585. vultur Iecur immortale corrodit: c

Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
Proſtratum: tenet ille nouem namiugera terra.
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat
Omentum ingreſſus, manibus non ille repellit.

d lib. 6. Aen. Nam ibi fontes æternam pænam luunt, quam euitare nequeunt. Quæ ferme repetit d Virgilius. At verò ſecundus, atque primus Amores a Cicerone celebrati, gemini ſimul omni vitio vacantes probi ſunt, palmis vtrique geſtantes lauri ramum; quum laurus æque virtute bellica præſtantibus Imperatoribus in triumpho daretur, & viris alta ſapientia præcellentibus inter inſulas Doctoreas exhiberi conſueuerit. Eſt autem primus Amor, ex Mercurio & Diana prima natus Cupido, probus, inſignis virtute fortitudinis, belloque præpotens; etenim Diana venatrix, animo forti, corporeque robuſta, bellum in agreſtes feras agit; hoc eſt homo fortis in ferinos & vitioſos homines, vel animus fortis in vitiorum monſtra, vt Hercules, qui propterea monſtra domuiſſe, prorſumque confeciſſe dicitur. A C patre verò Mercurio primus hic Amor fallacias militares, quæ ſtratagemata nuncupantur, edoctus eſt. At verò ſecundus Amor, ex Mercurio & Venere ſecunda prognatus, eſt Cupido ſtudioſus itidem, atque probus, non armis & fortitudine, ſed literis, & ſapientia clarus; etenim Mercurius eſt literarum numen: & Venuſtas, atque lepor in ſermone doctorum maxime valet ad addiſcentium eruditionem. Hic datum ſibi laureum ſceptrum à Muſis concinens Heſiodus, laborem & diligentiam ſcribentis indicat, vt obſeruat in ſuis Hie-

e lib. 50. roglyphicis e Pierius; propterea quod veluti ſunt amara lauri folia, ſempiternique viroris; ita ſudor virtutis laborioſus eſt, perennemque gloriam parit: vnde chartas Cornelij laborioſas Catullus pro magna laude celebrat. Qui quidem etiam labor, & viror gloriæ non

f 6. Eth. c. 3. & ſeqq. minus manet Amorem præſtantem in bello virtute fortitudinis. Quoniam verò virtutes omnes, ad intellectuales, quæ mentem f perficiunt: & ad morales, quæ ſunt habitus huma-

g 3. Eth. c. 4. & ſeqq. næ g voluntatis, rediguntur, h vt luculenter edocet nos Ariſtoteles h in Ethicis: propte-

h 2. Eth. c. 1. rea probus Amor geminus effingitur, Bellicus, qui ſedem habet in corde; vnde fortitudine militari pollentes, Italico nomine *Coraggioſi* nuncupantur: & literarius; etſi namque D

i 9. Aeneid. Virgilio, i

Niſus ait: Dijne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an ſua cuique Deus fit dira Cupido?
Aut pugnam, aut aliquid iamdudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete eſt.

Vbi dira cupido ſumitur pro magno vehementique deſiderio, & affectu, tam voluntatis in

k 3. Ethic. cap. 6. habitibus moralibus, quam humanæ mentis in intellectualibus: Attamen, quod actuoſarum moralium nempe, virtutum omnium fere princeps, atque pulcherrima ſit Ariſtoteli k for-

l in Ione. titudo bellica: & intellectualium l Platoni Poetica; proinde gemini Cupidines probi prio-

res,

A res, in Schemate noſtro lauri ramis inſigniti, potiſſimum Poetarum, & fortium Heroum ſtudia, ſiue mentem, & animum generoſum indicant; ſiue quoque Rationalem Appetitum animæ, quẽ Plato [m] collocat in Cerebro: & Iraſcibilem, cui domicilium eſſe dicit in corde. [m] in Timæo.

Amoris origo mirabilis à Platone poſita, declaratur. Cap. IV.

HVius autem triplicis Amoris, tanquam vnius Cupidinis, in ſuo Sympoſio Plato mirabilem ex Diotima, muliere fatidica, magiſtra Socratis, originem proponit verbis ipſiſſimis: *Quinam parentes Amoris, quamuis dictu prolixum ſit, exponam tamen. Quando nata eſt Venus, parato conuiuio diſcubuerunt Dij cæteri, & Metidis, ideſt Conſilij filius Porus, ideſt affluentiæ Deus. Quum cœnati eſſent, Penia, ideſt Paupertas, mendicatura cibum, vtpote epulis illic abundantibus, venit: & circa fores obuerſabatur. Porus quidem nectare ebrius, vinum namque nondum erat, Iouis hortum ingreſſus eſt, & ſomno grauatus dormiebat. Penia verò inopia compulſa, quo pacto filium quaſi quibuſdam inſidijs ex Poro conciperet, excogitauit.*
B *Quare iuxta illum accubuit, Amoremque concepit. Vnde natus eſt Amor, ſectator cultorque Veneris, propterea quod in Veneris natalibus eſt prognatus. Quin etiam natura pulchri deſiderio capitur, quum Venus ipſa ſit pulchra.* Cuius quidem fabulæ myſterium aperire ſtuduit Euſebius in ſua Præparatione [n] Euangelica ſcribens: *Quum Moſes ineffabili quadam ratione in principio creationis Mundi, paradiſum quendam a Deo plantatum dixerit: hominemque ibi a ſerpente per mulierem deceptum narrauerit, aperte Plato commutatis nominibus, in Sympoſio allegorice ſimilia poſuit: Pro paradiſo enim Dei, hortos Iouis appellauit, pro ſerpente deceptioneque ipſius, Paupertatem inſidiantem poſuit: pro viro autem primo, quem Dei conſilium, atque prouidentia quaſi nuperrime natum filium produxit, Conſilij filium Porum nomine poſuit. Quumque Moſes in ipſa conſtitutione mundi factum hoc dixerit; quum Venus facta eſſet, id accidiſſe Plato narrauit: Verùm allegorice propter pulchritudinem mundum appellans. Sed verba eius hæc ſunt:* Quum, *inquit,* facta eſſet Venus,
[n] lib. 12. c. 6. Explicatio Euſebiana.

„ & alij Dij, & Conſilij filius Porus, in conuiuium conuenerunt: & poſt cænam Inopia,
„ tanquam mendica, ad ianuam domus, vbi conuiuabant, acceſſit. Porus autem nectare
C „ ſuperatus (nondum enim vini vſus inuentus erat) in hortos Iouis ingreſſus, grauiter
„ dormiebat. Inopia verò propter indigentiam ad inſidiandum parata, vt ab eo liberos
„ ſuſciperet, apud eum accubuit; & hoc dolo Cupidinem a Poro concepit. His Plato
„ allegorice illa Moſaica voluit ſignificare. Quæ quidem explicatio nobilis eſt, & Amoris nomine, dolò concepti a Penia ex Poro dormiente, ſatis innuitur Appetitus inordinatus euadẽdi ſicuti Deus per ſcientiã boni & mali, cõceptus à muliere perſuaſa fraude ſerpẽtis, falſa promittentis, virum cæcutientem, ac veluti dormientem in obliuione diuini præcepti, circumueniente, pellenteque ſimul in Appetitum euadendi, ſicuti Deus, per ſcientiam boni & mali. Cæterum, quam in præſentia nobis exhibet Euſebius anſam explicandi luculentius & aliter huiuſmodi myſticum Platonis fabulamentum e ſacra pagina, lubet arripere. Dubio procul in Sympoſio Plato deſcribit originem Amoris humani; quem [p] alibi triplicem Appetitum eſſe monet, & nos antea, nempe Concupiſcibilem: Iraſcibilem, qui fortitudinem & magnificentiam excolit: nec non Rationalem, qui pro fine prudentiam habet atque ſapientiam; qui tres Appetitus ſunt potentiæ facultateſque operatrices, locum habentes in eſſentia animæ humanæ.
[o] Gen. 3.
[1.] Explicatio noſtra mythica.
[p] 1. de Legib.

D Deus verò facultates iſtas vnà cum animæ ſubſtantia, cum qua penitus identificantur, de ſententia [q] Ariſtotelis, & Græcorum omnium Interpretum: vel in qua eſſentialiter ineſt, ab interna ſubſtantia animæ profluens, atque dependens; vt cum D. Thoma plerique Latinorum exiſtimant: Deus inquam huiuſmodi tres potentias animæ Appetitrices, à Platone ſub Amoris nomine ſignificatas, vnâ cum animæ natura produxit primũ, quando formato corpore primi hominis de limo terræ, [r] *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & factus eſt homo in animam viuentem*: nimirum in prima mundi totius creatione; quam Plato dicit *Natales Veneris*; etenim Mundus apte Venus appellatur, vel Euſebio; quia Venus pulchritudinis dea pro pulchritudine ponitur; & Vniuerſum hoc à pulchritudine Græce dicitur κόσμος, & Latine *Mundus*; de cuius pulchritudine ſuauiſſime Boethius & altiſſime ſua in Conſolatione Philoſophica [ſ] cecinit ita:
[q] 2. de an. t. 21. 24. 27. 33. & ſeqq. 5. de an. t. 10. 40. & ſeqq.
[r] Genes. 2. 7.
[ſ] lib. 3. metr. 9.

O qui

O qui perpetua Mundum ratione gubernas A
Terrarum cœlique ſator: qui tempus ab æuo
Ire iubes, ſtabiliſque manens das cuncta moueri:
Quem non externæ pepulerunt fingere cauſæ
Materiæ fluitantis opus; verum inſita ſummi
Forma boni, liuore carens: Tu cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo: pulchrum pulcherrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans,
Perfectaſque iubens perfectum abſoluere parteis.
Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
Euolet, aut merſas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam per conſona membra reſoluis,
Quæ quum ſecta duos motum glomeretur in orbes,
In ſemet reditura meat: mentemque profundam B
Circuit, & ſimili conuertit imagine cœlum.
Tu cauſis animas paribus, vitaſque minores
Prouehis: & leuibus ſublimeis curribus aptans
In cœlum terramque ſeris: quas lege benigna
Ad te conuerſas reduci facis igne reuerti.
Da Pater auguſtam menti conſcendere ſedem:
Da fontem luſtrare boni: da, luce reperta,
In te conſpicuos animi defigere viſus:
Atque tuo ſplendore mica: Tu namque ſerenum,
Tu requies tranquilla pijs: Te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus, idem.

Ab iſta mundi corporei pulchritudine, ſummaque venuſtate, ſcitiſſime Plato mundi crea-
tionem appellare potuit *Natales Veneris*. Igitur in mundi creatione, *parato conuiuio diſcu-*
buerunt Dij cæteri, & Meditis, ideſt Conſilij filius Porus, ideſt affluentia Deus, addit Plato; C
quia mundi creatio, quum ſit operatio Dei ad extra (vt loquar lingua Theologorum) com-
munis eſt & indiuiſa tribus diuinis perſonis; quibus Deorum nomen aſſignat Plato (vel ex
t Gen. 1. 1. 26 Moſe, t ac Iſaia u) non reſpiciens vnitatem naturæ, ſed pluralitatem trinitatemque per-
2. 19. ſonarum: quæ conuiuæ dicuntur, quia vere conuiuunt ſibi inuicem coæternæ, ſemper ſi-
3. 22. 11. 7. mul in æternitate viuentes. Quarum ſane perſonarum ſecunda, Verbum eſt Conſilij filius,
u cap. 6. 8. quia genitus eſt a Patre per actum intellectus, & in ſacris literis habetur x Sapientia Patris,
x Sap. 24. 5. Prou. 8. 22. & magni Concilij Angelus appellatur: eſtque Deus affluentiæ, quia per ipſum y omnia fa-
& ſeqq. cta ſunt. Diſcubuerunt autem parato conuiuio Dij cæteri, Pater, & Spiritus Sanctus, &
Coloſſ. 2. 2. 3. y Ioan 1. 3. filius, quando creaturus hominem die ſexta creationis mundi, *dixit Deus*, z *faciamus ho-*
z Gen. 26. *minem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*; quæ quidem imago ſimilitudoque Dei maxi-
me conſiſtit in anima hominis. Quum vero cœnati eſſent, nimirum creatis omnibus alijs
a D. Greg. ſu. Cant. 5. rebus mundanis; etenim primo, ex doctrina D. Gregorij, comedere abſolute pertinet ad
b Serm. 2. de Aduent. exercentes vitam a actiuam. Creatio vero mundi pertinet ad vitam actiuam Dei; quum
c Iſa. 7. 15. creare ſit agere. Deinde vero, D. Bernardo: b *Comedit etiam Chriſtus butyrum*, c *quum* D
d de ſept. Quæſ. cap. 8. *aſſumpſit naturam humanam ſine peccato*: tunc autem Deus creauit animam Chriſti, & eius
e Ioa. 4. 34. humanitatem; vt latius d alibi probauimus. Deinceps autem Dominus ait: e *Meus cibus*
f Ioa. 1. 3. *eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius*: Creatio vero rerum om-
g Pſal. 134. 6. nium, per Verbum f facta, eſt purum putum opus voluntatis Dei; qui g *omnia quæcumque*
h Pſal. 32. 9. & 148. 5. *voluit, fecit: quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe* h *mandauit, & creata ſunt*. Denique co-
i Hilar. in Pſ. 127. 2. medere labores manuum ſuarum, eſt inſiſtere bonis i operibus: at creatio rerum munda-
K Pſal. 8. 7. narum dicitur opus K manuum Dei. Quare creatio mundi rectiſſime dicitur allegorice,
18. 2. Cœna trium Perſonarum diuinarum, adeoque cœna Deorum a Platone. Poſt huiuſmodi
91. 5. 101. 26. cœnam igitur, iam creatis magni mundi rebus omnibus, creatoque microcoſmi corpore

de

de luto terræ, in creatione animæ humanæ *Penia*, *ſiue Inopia*, hoc eſt ipſum Nihil, om-
A niſque prorſus entitatis carentia, *mendicatura cibum* entitatis *(vt poſt epulis illic* omnium
creaturarum ac entitatum *abundantibus) venit*: namque Deus, vt ait [l] Apoſtolus, vocat [l] Rom. 4.17.
ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt: *circa fores obuerſabatur*; etenim extra mundum
creatum & Deum, Nihil eſt. *Porus quidem nectare ebrius*, nempe tum Dei filius; ebrie-
tas etenim, apud [m] Areopagitam Dionyſium, in Deo eſt pleniſſima bonorum omnium im- [m] Epiſt. 9.
menſitas & affluentia, quam per actum creationis extra communicat omnibus creaturis,
exceſſuſque ſcientiæ, qua mundum condidit; quin & iucunditas ſapientiæ, & exceſſus
Amoris diuini, ſeipſum ad extra diffundere geſtientis: Quum enim bonitatis proprium ſit
ſe ſe communicare; filius, in quo ſunt omnes theſauri ſcientiæ [n] ſapientiæque abſconditi, [n] Coloſſ. 2. 3.
& immenſa bonitas, ac exceſſus Amoris erga naturam humanam, aptiſſime dicitur ebrius.
At audiamus eximia Dionyſij verba: *Hac enim*, ait, *ſapientia diuina, accedentibus ipſis præ-
ſtat affluentiam, indeficientium dapum inundantiam largiens, ſuperemanans, atque ſuperef-
fundens. Iſtud nempe veraciter epulari eſt; atque ideo viuificans ſimul, & paruulos nutriens,
& renouans, atque perficiens celebratur. Iuxta hanc nempe ſacram Conuiuij expoſitionem,*
B *& ipſe bonorum omnium autor Deus inebriari perhibetur, propter pleniſſimam, & quæ omnem
intelligentiam ſuperet diuina epulationis, ſiue (vt verius eloquar) bonitatis perfectiſſimam at-
que ineffabilem immenſitatem. Sicut enim noſtro more in deteriorem partem ebrietas capi-* Ebrietas &
tur; eſtque repletio immodica, per quam ſenſu & mente excidimus; ita & in Deo meliorem in in malam, & in bonam
partem accipiendo, ebrietas nihil aliud eſt quam pleniſſima bonorum omnium immenſitas, quæ partem vt
in ipſo ſecundum cauſam præexiſtit, intelligenda eſt. Sed & illum, qui ebrietatem comita- aſſumatur.
*tur, exceſſum ſenſu, atque ſciendi, Dei excellentiam, quæ omnem refugit intellectum; accipi
oportet, per quam excipitur ab intelligendi ratione; quum ea ſit excellentia, vt intelligere at-
que intelligi, ipſumque eſſe tranſcendat, ac omnia ſimpliciter quæcunque ſunt bona: inebriatus
eſſe, atque excedere dicitur Deus, quippe qui eis omnibus atque immenſitatis totius eminentia
& pleniſſimus eſt, & rurſus extra omnia, & vltra omnia ſegregatus.* Ita Dei filius in actu
creationis rerum mundanarum, per immenſitatem ſummæ bonitatis, quam ad extra dif-
fundit, ebrius myſtice dicitur *nectare* ſapientiæ, bonitatiſque. Quo ſenſu myſtico Necta-
ris & Ambroſiæ ſolum ad Deos attinentium vſos olim fuiſſe Theologos antiquiores, ob-
C ſeruat etiam Ariſtoteles inquiens: [o] *Quicunque igitur circa tempora Heſiodi fuerunt, &* [o] 3. Meta. t. 15.
*cuncti Theologi, ſolum quoad ſibi perſuaderent, curę habuerunt; nos autem contempſerunt.
Quum enim principia Deos facerent, & ex Dijs fuiſſe dicerent; quæcunque non guſtarunt
Nectar & Ambroſiam, mortalia dicunt fuiſſe. Manifeſtum autem eſt, quod ſibi ipſis hæc nomi-
na cognita dicentes, taleſque afferentes cauſas, ſupra vires noſtras dixerunt.* (quem locum
alibi ſatis explicat Ariſtoteles, aiens: [p] *Forte igitur de quibuſdam enunciare aliquid tenta-* [p] 2. cæl. t. 34
*re, & de omnibus, & prætermittere nihil, videbitur vtique eſſe ſignum aut multæ amentiæ,
aut multę promptitudinis: non tamen iuſtum eſt omnes ſimiliter increpare; ſed videre oportet
cauſam dicendi, quęnam ſit. Præterea quo pacto ſe habeat in credendo, vtrum humano mo-
do, an validius. Certiores igitur neceſſitates quando quis fuerit aſſecutus, tunc gratiam ha-
bere oportet inuenientibus: nunc autem id, quod videtur, dicendum eſt.* Quæ pariter eluci-
dant immediate ſequentia metaphyſicalia de Nectare & Ambroſia, ſic) [q] *Nam ſi volupta-* [q] 3. Meta. t. 16.
*tis gratia ea attigerunt, nequaquam ſunt ipſius eſſe cauſa Nectar & Ambroſia. Quod ſi ipſius
eſſe gratia, quomodo eſſent ſempiterni, quum alimento indigerent? Sed de his, quæ fabuloſe, &*
D *ſophiſtice dicuntur, non eſt dignum accurate conſiderare. Ab illis vero, qui per demonſtra-
tionem dicunt, petere oportet, ac interrogare, Cur quum ex eiſdem ſint, hæc quidem entium
ſempiterna natura ſunt, hęc vero corrumpuntur?* vbi ſcientificum per demonſtrationem
humano more philoſophantem, ſegregat Ariſtoteles tum a ſophiſtice loquente, tum a fa-
buloſe ſermocinante; quem dicit eſſe Theologum æui ſui, qui de rebus altiſſimis, ſub fa-
bularum tegmine loquebantur; quas Philoſophus etſi non debet intra ſuos limites agens
accurate conſiderare, nõ eas tamen negligit, ſed vtcunque contemplatur, & diligit; quod
antea dixerat Ariſtoteles his notis. [r] *Qui vero dubitat, & admiratur, putat ſe ignorare;* [r] 1. Met. ſu. 1. cap. 2.
quare Philoſophus amator fabularum quodammodo eſt, eo quod fabula ex mirandis conſtat. [s] 1. Meta. com. 15.
Quo loci dicit [s] Alexander Aphrodiſeus, *Quapropter fabularum amator Philoſophus quo-
dammo-*

dammodo eſſe videtur, qui ſtudet ea diſcere, quæ ob ignorantiam ſui ſunt admiranda, propterea quod fabulæ ex admirandis; & fidem non capientibus conſtituuntur (nimirum ex nõn capientibus fidem a demonſtratione, quæ de illis haberi non poteſt.) *Qui autem propter admirationem aliquarum rerum conantur intelligere, ij Philoſophi ſunt.* At iam redeamus ad noſtra; myſtice dicitur ergo recte Dei filius in actu creationis animæ humanæ, prorſum ebrius nectare, ſcilicet diuina ſapientia & bonitate, gliſcente ſe ſe ad extra communicare; *nondum enim*, ait Plato, *vinum erat*, efficiens ebrietatem vulgarem, & corporalem,

t Gen. 9. 20. 21. cuius Deus non eſt capax, vti fuit poſtea Noe: t qui vir agricola primum plantauit vineam, bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo: vel nondum Verbum caro factum erat, cuius ſanguis in vinum tranſubſtantiari debebat; quia creatio mundi & hominis multum præceſſit incarnationem filij Dei. Qui Dei filius, *Iouis hortum ingreſſus eſt*, dum Paradiſum voluptatis hominem formaturus intrauit, in quo poſt meridiem ad auram

u Gen. 3. 8. erat ambulaturus; u qui locus ideo proprie dicitur Hortus Iouis, quoniam a Deo cõditus,

x Gen. 2. 8. & conſitus, x Dei ambulationibus, ac veluti delicijs & voluptatibus inſtitutus erat. *Et ſomno grauatus Porus dormiebat*: ex Areopagita, Dormire Deo conuenit myſtice; ait B

y Epiſt. 9. ſ. enim: y *Pergens autem inquirere non fallor: ſi & laudatiſſimum illum Dei ſomnum, & euigilationem explicare pergimus, dicendo Diuinum ſomnum eſſe Dei illam excellentiam, exceptam a creaturis omnibus, & nulli communicabilem ex ijs, quæ prouidentia ratione gubernantur*: etenim homo, & anima rationalis eius, condita eſt a Deo per exceſſum ſapientiæ ſuæ, veluti conſultantis, quum in ſolius animæ creatione, non item vllius alterius rei, conuocatum ſit Concilium Sanctiſſimæ Triadis, velut ad conſultationem operis omnium maximi:

z Gen. 1. 26. *Faciamus*, z ait, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra*. Subdit autem rectiſſime Plato: *Penia vero inopia compulſa* (quum ipſum Nihil eſſet omni carens entitate) *quomodo ex Poro conciperet filium, quaſi ex inſidijs excogitauit*. Filius quidem Peniæ dicitur Amor, ſiue Anima rationalis, & eius facultas Appetens, quæ ſenſui prope Nihil eſt, ac ipſi Nihilo, ex quo creatur, valde ſimilis, nempe quoad ſenſum anima nullius quantitatis eſt, inuiſibilis, ac impalpabilis, intangibilis, inodora, inguſtabilis. Deceptio vero, quam Euſebius ad ſerpentis dolum retulit; mihi referenda videtur, velut Epiſodium C nobile fabulæ Platonicæ. *Penia* inquam, id eſt, entitatis carentia, & ipſum Nihil, *accubuit*

a Ioan. 1. *dormienti Poro*, exceſſum bonitatis ac ſapientiæ habenti Dei filio, per quem omnia a facta ſunt ex nihilo, *& concepit Amorem*, dum Deus creauit animam rationalem, Appetitu præditam, ex Nihilo. Quas inſidias Plato mutuatus videtur e ſacra pagina, dicente, tum filias

b Gen. 19. Loti, patrem inebriaſse b, cum eoque decepto dormientes concubuiſſe, concepiſſeque

c Gen. 38. filios: tum etiam Thamarem c cum ſocero ſuo Iuda per dolum coiuiſſe, concepiſſeque de illo filium. Sed & exortus *Amor* ex Penia, & Poro, *eſt Veneris cultor, & ſectator*, quia in Veneris natalibus eſt productus; nam Appetitus animæ humanæ, adeoque homo per crea-

d Gen. 2. 7. tionem animæ ſuæ a Deo de Nihilo factus eſt in animam viuentem, dum crearetur d Mundus, cuius eſt cultor, atque ſectator; etenim Deus hominem poſuit in Paradiſo voluptatis,

e Gen. 2. 15. vt operaretur, & cuſtodiret e illum: Qui Paradiſus etiam nomine Veneris, vt & Mundus,

f lib. 1. init. intelligi potuit a Platone; quum a f Lucretio dicatur

. . . . *hominum, diuumque voluptas* D

Alma Venus . . . .

Et Orbi quoque vniuerſo Deus hominem g præfecit, vt præeſſet omnibus animantibus, &

g Gen. 1. 26. 27. 28. repleret, ſubijceretque ſibi terram. Quare congruenti fabulamento Plato texit Animæ noſtræ, facultate Appetitrice præditæ, creationem ex Nihilo a Deo in primordijs Mundi

Amor vt ſit primus, & nouiſſimus Deorum. corporalis. Verum enimuero, quoniam Plato, de ſententia veterum Theologorum, conſtituit Amorem ortum fuiſſe tum primum ante omnes Deos alios, vt ait Heſiodus; tum etiam nouiſſimum poſt Deos alios omnes: iam vidimus Amorem ortum fuiſſe poſt omnes alias creaturas in productione animæ rationalis primorum hominum die poſtrema Mundanæ Geneſis. At quia viderat in ſacra pagina non ſemel Animam Chriſti, qui dicitur Amor, & pulchra dilectio, poni ante ſecula creatam, eſſe primogenitam ante omnem creaturam, ge-

h Eccli. 24. nitam ante Luciferum, in Hodie permanentis æternitatis oraculis ipſiſſimis: h *Ego mater pul-*

pulchtæ dilectionis: hoc enim Paterna Mens ait,ſe filium ſuum ex vtero,matris ad inſtar,ge-
A nuiſſe per actum intellectionis ante Luciferum:[i] *Ex vtero ante Luciferum genui te*. Quin [i] Pſ. 109. 4.
& ipſe Chriſtus de ſe proferet: [k] *Dominus dixit ad me. filius meus es tu, ego hodie genui te*. [k] Pſal. 2. 7.
Et alibi: [l] *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret a princi-* [l] Prou. 8. 22. et ſeqq.
pio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyſſi: &
ego iam concepta eram: nec dum fontes aquarum eruperant, nec dum montes graui mole con-
ſtiterant: ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines
orbis terræ: & alio loco: [m] *Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam*: [m] Eccl. 24.
Quæ loca quum vidiſſet Plato, & ante illum Parmenides ac Heſiodus, vna cum eis in Con-
uiuio ſcite Phædrum introduxit aſſerentem, Amoris, Deorum pulcherrimi, generationem
eſſe antiquiſſimam, antiquiorem videlicet Origine Deorum omnium; etenim & D. Tho-
mas iſtam primogenituram humanitati, proindeque animæ Chriſti aſſignauit; dum Eccle-
ſiaſtici ſententiam explicans infit: [n] *Poteſt referri ad naturam creatam, aſſumptam a filio*, [n] 1. p. q. 41. 3. ad. 4.
vt ſit ſenſus: Ab initio, & ante ſecula creata ſum, id eſt, præuiſa ſum creaturæ vniri. Sed &
ante creationem omnium rerum corporearum, ortum fuiſſe Amorem, aperte docet ex [o] Au- [o] 14. de ciu.
B guſtino Scotus [p] aſſerens: *Et hoc eſt, quod dicit Auguſtinus 14. de Ciu. Dei, quod duo Amo-* [p] 2. ſe. di. 6.
res fecerunt duas ciuitates, ciuitatem Dei Amor Dei vſque ad contemptum ſui, & ciuitatem
Diaboli Amor ſui vſque ad contemptum Dei. Prima igitur radix ciuitatis diaboli fuit inordi-
natus Amor amicitiæ ſui, quæ radix germinauit vſque ad contemptum Dei, in quo eſt conſum-
mata iſta malitia; ſic patet de inordinatione ſimpliciter prima, quæ fuit ſimpliciter in primo vel-
le inordinato. Reſtat nunc videre de inordinato ipſius velle concupiſcentiæ. Et videtur ibi di-
cendum, quod primo concupierunt ſibi immoderate beatitudinem: quod probatur primo ſic, &c.
Cæterum quia fabularum, præter myſticam, ſiue Theologicam, & phyſicam, tertia datur
interpretatio moralis, quam maxime videtur Plato reſpexiſſe; propterea poſſumus breui-
ter ita Cupidinis originem Platonicam explicare: Quod Amor, quem Plato definit eſſe Explicatio moralis.
deſiderium pulchritudinis, vel Appetitum generandi in pulchro: conceptus fuerit in hor-
to Iouis, hoc eſt, in Anima; in qua Deus deliciari ſe [q] fatetur: natus ex matre Penia, ſiue [q] Prou. 8. 31.
Inopia; nimirum ex facultate Appetente bonum, ac pulchrum, quo caret, ac indiget: nec
non ex patre Poro, conſilij filio; ſcilicet ex Intellectu cognoſcente pulchrum, & bonum;
C quod offert Appetitui; facultas enim Appetens fertur in appetibile præcognitum. Hæc
autem eſt origo ſimplicior Amoris omnis, quem apte Schematis Author in gemma diſtinxit
in tres Cupidines, vt antea fuit explicatum, quorum vnus Voluptuoſus, alius Heroicus
eſt bellicus, ac tertius Rationalis intellectiuus.

Amor voluptuoſus vt erga bellicum, & literarium imperioſam tyrannidem exerceat. Cap. V.

PORRO duos Amores cæleſtes, & heroicos, ab Amore tertio terreno, vulgari, & veſano
plerumque domitos, tyrannice cogi ad eius obſequia turpia, trahendamque bigam,
quocunque furor, & ardor illius impetuoſe vergat, aperte ſatis inſinuat Heſiodus, & expe-
rientia frequens oſtendit: Ille quidem de Amore voluptario ſic in Theogonia cecinit:

Primo omnium quidem Chaos fuit, ac deinde
D *Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum ſolidum ſemper*
Immortalium, qui tenent iuga niuoſi Olympi,
Tartaraque tenebroſa in receſſu terræ ſpatioſa:
Atque Amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos
Domat in pectoribus Animum, & Prudens conſilium.

Ita ſiquidem Animum fortiſſimi ſimul, & ſapientiſſimi Herculis domuit Omphale, vel (ut [r] l. 13. cap. 1.
alijs placet) Iole: de quo ſic habemus apud Boccatium in Genealogia Deorum: [r] *Hercules*
quum cetera ſuperaſſet monſtra, Amori muliebri ſuccubuit. Dicit enim Seruius, quod quum
Eurytus rex Oechaliæ ei ſpopondiſſet in coniugem Iolem filiam, diſſuaſione filij, eo quod Mega-
ram occidiſſet, petenti denegauit. Quamobrem capta ciuitate, & Euryto occiſo, Iolam obti-
nuit. Huius enim Amore ardens, ea iubente, leonis ſpolium & clauam depoſuit: ſertis, &

B *vnguen-*

vnguentis, & purpura, annulisque vſus eſt: Et, quod turpius, inter pediſſequas amatæ lanæ- A
nis ſedens penſo ſuſcepto venit. Vnde in Thebaide dicit Statius:

,, . : . . . . . . ſic Lydia coniunx
,, Amphitrioniaden exutum horrentia terga
,, Perdere Sydonios humeris ridebat amictus,
,, Et turbare colos, & tympana rumpere dextra.

Veruntamen Ouidius in maiore volumine, & hic Statius, non Iolem Oechalam, ſed Omphalem Lydiam fuiſſe, quæ illum colo nere iuſſerit. Sane poſſibile eſt vtrumque verum; quum multi fuerint Hercules, & ſic varijs apud varias mulieres potuit contigiſſe. Veteres enim a primo Hercule poſtea viros fortes alios multos eodem nomine vocauere. Sed & Petronius hanc Amoris concupiſcibilis tyrannidem in viros bellica fortitudine claros apte nobis in fragmento ſui Satyrici ſignificauit, hoc diſticho:

,, Militis in galea nidum fecere columbæ;
,, Adparet Marti quam ſit amica Venus.

ſ 2. polit. cap. 7. At euidentius Ariſtoteles, vbi de Lacedæmoniorum Republica loquitur ita: ſ *Præſertim quum viri ſint mulieribus obnoxij: quod accidit omnibus ferme militaribus bellicoſiſq; gentibus; præterquam Celtis, aut ſi qui alij coitum maſculorum palam receperunt. Videtur autem qui primus fabulatus eſt, non irrationabiliter Venerem Marti coniunxiſſe: quoniam omnes huiuſcemodi homines proni ſunt ad Venerem, aut maſculorum, aut mulierum, illiſq; obnoxij. Itaque apud Lacedæmonios hoc fuit, multaq; in eorum principatu a mulieribus adminiſtrabantur. Etenim quid refert, vtrum mulieres ipſæ gubernent, an eos, qui gubernant, a mulieribus gubernari? idem enim accidit.* Huc attinent a Plutarcho relata in opere ſuo de Curioſitate: *Diogenes quum videret* Dioxippum, *Olympico certamine victorem curru inuehentem, a muliercula formoſa, quæ pompam ſpectabat, oculos non poſſe auellere, ſed reiecto retro vultu eam intueri. Videte, inquit, athletam, cui puella ceruicem intorquet.* His pluſimos adiecit in Amoris Venerei Triumpho Petrarcha vates Italus, tum priſcos, tum recentiores, & armis potentes, & literis excellentes, pueri cupidinis tyrannidi ſeruientes; quos nimis longum eſſet hic numerare. Cęterum neque deſunt rei huius exempla in ſacra pagina:

ſ Iudic. 13. et ſeqq. quis enim Samſone ſ fortior? quis ipſo Salomone ᵗ ſapientior? at ille Dalidæ, ac vxoris blan- C
ᵗ 3. Reg. 3. ditijs reſiſtere nequiuit: iſte vero ſic audit ab Origene: ᵘ *Salomon quum eſſet Sapientiſſimus,*
ᵘ Gloſ. ord. ibi. *multis mulieribus inclinauit latera; ideo deceptus eſt.* Licet alibi ˣ mulieres interpretetur
ˣ Num. Ho. 20. doctrinas alienigenas; attamen hiſtoria ſacra ſenſu literali, a quo non licet omnino recedere, teſtatur Salomonem adamaſſe mulieres multas, & filiam Pharaonis præcipue: ait enim:
ʸ 3. Reg. 11. ʸ *Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias: & Cethæas de gentibus: ſuper quibus dixit Dominus filijs Iſrael: Non ingrediemini ad eas; neque de illis ingredientur ad veſtras; certiſſime enim auertent corda veſtra, vt ſequamini deos earum. His itaq; copulatus eſt rex ardentiſſimo amore. Fueruntq; ei vxores quaſi reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ, & auerterunt mulieres cor eius. Quumq; iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres vt ſequeretur Deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius: ſed coluit Salomon Aſtarthen* Deum *Sidoniorum, & Chamos* Deum *Moabitarum, & Moloch idolū Ammonitarum. Fecitq; Salomon quod non placuerat coram Domino: & non adimpleuit vt ſequeretur* D
Dominum, ſicut Dauid pater eius (qui nunquam adeo mulierum amoribus exarſit, vt earum intuitu, ſuaſuque coleret idola gentiū, ſed cōſtans aſſidue permanſit in vera fide) *Tunc ædificauit Salomon phanū Chamos idolo Moab in monte, qui eſt contra Hieruſalem, & Moloch idolo filiorum Ammon. Atq; in hunc modum fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant dijs ſuis, &c:* Quem locum literali ſenſu D. Auguſtinus excipiens
ᶻ to. 8. in Pſal. 126. infit: ᶻ *Nam ipſe Salomon mulierū amator fuit, & reprehenſus eſt a Deo; & vſque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, vt a mulieribus etiā idolis ſacrificare cogeretur, ſicut de illo ſcripturæ teſtis eſt.* At vero Salomoni ſupparem Ariſtot. in orbe literario dom. tū ab Amore voluptuoſo (mea quidē ſententia per calumniā a detractoribus) refert eius hoſtis acerrimus Patricius
ᵃ to. 1. lib. 8. Ariſtotelis accuſatio. in ſuis Diſcuſſionibus Peripateticis aiens: ᵃ *Namq; Hermiā illū Eunuchum pro amaſio habuit, Æſchrionem etiā, &* Palephatū *Abydenū, vt autor eſt Suidas, & Pythiadis amore iā promecta*

ætate

A *ætate exarſit. Poſt cuius obitum Herpylidam Stagiritem in concubinam accepit; quam, quoad vixit, ſecum habuit; ex eaque Nicomachum filium ſuſcepit. Pueros etiam habuit in delicijs ea ipſa ætate, qua e viuis deceſſit: eos teſtamento vetuit vendi; & adultos, liberos honorifice dimitti.* Quæ facile diluas: etenim Suidas ait Hermiam illum Eunuchum fuiſſe principem Atarnei: quis credat Ariſtotelem hominem priuatum abuſum fuiſſe concubitu Principis? Defenſio. quin & viri ſenis, cuius filiam Pythiadem duxit vxorem? ſed neque ſibi conſtare videtur Suidas, qui Hermiam afferit, modo Principem Atarnei, modo ſeruum Eubuli Bithyni? verba Suidæ ſunt: *Filiam vero habuit* Ariſtoteles *ex Pythiade, filia Hermiæ Eunuchi, qui quamuis teſticulos contuſos haberet, tamen eam ſeruit, & genuit. Habuit & filium Nicomachum ex Herpyllide concubina, quam poſt Pythiadem ab Hermia Eunucho abduxit. qui Atarnei Princeps erat (eamque duxit vxorem) hac autem regio Troadis eſt. Quum autem Eubuli Bithyni ſeruus fuiſſet Hermias, Ariſtoteles Herpyllidem etiam ipſius Hermiæ, qui fuerat Ariſtotelis amaſius, capit, vxoremque duxit.* Certe nomen amaſij commune ad amantem, & ad amatum eſt; & non ſemper in malum ſenſum accipitur, vt in Noctibus [b] Atticis; at aliquando etiam in bonum. Hermiam cenſeas amaſſe Ariſtotelem, cui filiam vxorem dedit; [b] A.Gell. 19. c.9.

B at amore non impudico. Sane pueros ob indolem, ex phyſiognomia ſibi perſpectam, amore probo dilexit Ariſtoteles; quos natura & origine ſeruos, ideo vendi vetuit, ſed adultos honorifice dimitti, teſtamento mandauit, vt ingenuos; quod ipſe feciſſet etiam ſuperſtes, vbi mentes eorum ſapientia repleuiſſet. Pythiadem amore coniugali dilexit; & poſt eius obitum duxit Herpyllidem itidem vxorem; quam veteres paſſim appellant etiam nomine concubinæ, vt e Suida colligitur, & e Sacra pagina, [c] quæ viri Leuitæ coniugem [d] eandem promiſcue modo vocat vxorem, modo concubinam. [e] Sed Ariſtoteli non defuerunt inimici, qui de fama viri boni detraherent; de quibus in eius vita Laertius. At vero ſine controuerſia primus hominum Adam, & Salomone pariter & Ariſtotele ſapientiór, vt pote rerum omnium a ſui conditore Deo ſcientiam [f] infuſam habens; ob quam primum & ſtatim ab ſe viſis animantibus potuit imponere [g] nomina congruentia naturis & proprietatibus vniuſcuiuſque; nam in Cratylo recte conſtituit vel ipſa Plato, ex iſto ſcripturæ loco, eum, qui primus omnium mortalium nomina rebus impoſuit, ſapientiſſimum fuiſſe: quod etiam ſenſit, & demonſtrauit Caietanus in explicatione huius oraculi. Sapientiſſimus itaque [c] Iudic. 19. [d] ver. 1.2.3. [e] ver. 16 24. 25. 27. [f] Eccli. 17. [g] Gen. 2. 19. 20.

C mortalium Adam, cui Deus inhibuerat eſum fructus arboris ſcientiæ boni & mali ſub pæna mortis: [h] *Et præcipit Dominus Deus Adam, dicens: Ex omni ligno, quod eſt in paradiſo, comedes. De ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* talis igitur Adam coniugi, porrigenti vetitum pomum ad comedendum, aſſenſit: & iuſſu Dei neglecto, comedit in ſuam & omniũ noſtrum perniciem; ne contriſtaret vxorem, irritum faciens mandatum Dei, totamque perdens humanam progeniem, cadens ipſe ab innocentiæ ſtatu; nam ipſum obiurganti domino de crimine inobedientiæ, prætendit obſequium vxori præſtitum, ad ſui excuſationem: *Quis [i] enim indicauit tibi quod nudus eſſes, niſi quod de ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? Dixitque Adam: mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Sic ergo vere cecinit Heſiodus Amorem concupiſcentiæ domare viros bellica fortitudine pollentes, & alta ſapientia præcellentes: [h] Gen. 2. 16.17. [i] Gen. 3. 11.12.

D
> *Atque Amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos*
> *Domat in pectoribus Animum, & Prudens conſilium:*

adeoque tyrannidem agit in Amorem Iraſcibilem, & Rationalem. Quod & [k] Virgilius aperte ſatis innuit, dum canit [k] Ecl. 10.

> *Omnia vincit Amor: & nos cedamus Amori.*

Protulit Alciatus [l] aliam gemmam huic noſtræ valde ſimilem in qua ſculptus Amor, bigam ſuam trahere cogit frænatos leones; quod emblema deduxit, in quam Græculus Epigramma fecit, ita Latio verſum: [l] Embl. 106.

> *Quid video in gemma hac? Amor eſt, auriga leoni*
> *Inſidet, & frænis ora ſuperba regit.*
> *Vna manus flagro cadit, moderatur habenas*
> *Altera: nulla magis ſigna placere queunt.*

Sed metuo immitem puerum: mortalibus agris
Quid faciet, qui ſic corda ferina domat?

A

Ceterum noſtrum ſchema multo venuſtius aſpectu, multoque ſignificantius eſt Amoris violentiæ, robotiſque; nam leo vt vt ſymbolum eſt viri fortis, virum tamen inſignem doctrina non indicat: quum Amor vtrumque genus hominum ad ſuum impellat obſequium; vt vidimus non ſolum militari fortitudine pollentes, vt apud Plutarchum Amor Cleopatræ Marcum Antonium, capuanæ mulieris Annibalem, Alexandrinæ mulierculæ Cæſarem & id generis alios. At in Schemate noſtro duo cupidines lauri ramum geſtantes, duo virorum genera demonſtrant, Imperatorum, & Doctorum, qui paſſim Amoris concupiſcibilis iugum trahere coguntur. Et Amor aptius face vice flagelli, quam vulgari flagello ponitur vti.

Animæ facultas concupiſcibilis vt in anima vincat iraſcibilem, & rationalem.
Cap. VI.

B

CEterum omnino detracto iam cortice fabulæ Tullianæ [m] de tribus Amoribus, amoroque myſterij velamine, Gemmula eſt anima noſtra rationalis, qua nihil in mundo pretioſius; dicente Domino: [n] *Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* recte proinde gemmæ pretioſæ comparatur anima in ſchemate noſtro: rectiſſimeque gemmulæ paruæ, quod hominis anima (ad brutalis, & plantalis, differentiam, quæ magnam habentes amplitudinem in plurimas diuiduntur ſpecies) eſt atomæ ſpeciei, atque penitus indiuiſibilis; quam ideo minimam, [o] & vltimam aliquando nuncupat Ariſtoteles. Qui tres agnoſcit in anima noſtra facultates Appetitrices, adeoque tres Cupidines, & Amores; etenim Amor eſt appetitus boni, ſeu pulchri generatim: quos tres Appetitus appellat, cum præceptore Platone, [p] Concupiſcibilem, Iraſcibilem, & Rationalem, ſeu Voluntatem; ait enim primo, dum tractat de potentijs animæ: [q] *Appetitus enim Concupiſcentia eſt, & ira, & voluntas.* Dein alibi: [r] *Atqui tres ſunt Appetitus ſpecies, Cupiditas, Furor, Voluntas,* furoris nomine facultatem Iraſcibilem deſignans. Deinceps alio loco: [ſ] *Habet autem dubitationem mox, quomodo oporteat partes animæ dicere, & quot. Quodam enim modo infinitæ videntur, & non ea ſolum quas dicunt quidam determinantes Ratiocinatiuam, & Iraſcitiuam, & Concupiſcitiuam,* & mox: [t] *cui autem harum eadem, vel alia ſit, habet multam dubitationem, ſi quis ponat ſeparatas partes animæ. Ad hac autem Appetitiua, quæ & ratione, & potentia alia videbitur vtique eſſe ab omnibus. Et inconueniens vtique eſt hanc diuellere; in ratiocinatiua enim Voluntas fit, & in irrationabili Concupiſcentia, & Ira. Si autem tria ſit anima, in vnoquoque erit Appetitus.* Etiamſi vero Voluntas, quæ rationalis eſt appetitus, natura debeat imperare Concupiſcentiæ, ac Iræ, quæ ſunt appetitus irrationales; vt ait Ariſtoteles; [u] & id contingat in homine probo: [x] Nihilominus in homine incontinente Concupiſcibilis Appetitus abſque ratione mouet violenter impellens Voluntatem, & Appetitum Iraſcibilem; qui poteſt eſſe quoquopacto rationalis [y] Ariſtoteli, ut in uiro forti: quo ſenſu diuinus ille Pſaltes ait [z] *Iraſcimini, & nolite peccare.* Siquidem Appetitus iſte concupiſcibilis in anima incontinentis adeo procax eſt, ut effrænis & indomitus alios Appetitus duos uiolente rapiat, & impellat quocunque libuerit: quod in Schemate noſtræ gemmæ pulcherrimæ ſignatur; & Ariſtoteles innuit aliquando ſcribens: [a] *Si magna vehementeſque fuerint cupiditates, rationem extrudunt.* Eſt autem in Schemate Concupiſcibilis Amor urgens uehementer ardente face geminos Amores probos, Iraſcibilem, & Rationalem. Et Plato pariter Amorem iſtum Voluptuoſum apprime deſcribens, ait eſſe [b] tyrannum, adoleſcentem, alatum, animo imperantem, furibundum, dementia feruentem, expellentem omnes frugales & uerecundas cupiditates, quouſque temperantiam omnem animo eijciat, ſeque noua repleat inſania; propter quam cauſam antiquitus Amor tyrannus dictus eſt. Ita colligas e Platone. Quam ueritatem confirmauit experimento fortiſſimus Imperator Romanorum M. Antonius, qui fugiente cum nauibus ſuis ad pugnam paratis armata Cleopatra, referente Plutarcho, *Patefecit ſe nec ducis, nec viri, nec omnino ſuo duci conſilio; ſed quod ludens quiſpiam dixit, Amantis animam in alieno viuere corpore, rap-*

C

D

tus

m 3. de na. Deor. explicatio 3. phyſica.
n Matth. 16. 26.
o 1. de an. t. 12.
p in Tim.
q 2. de an. t. 27.
r 1. mag. mor. cap. 11.
ſ 3. de ani. t. 41.
t 3. de an. t. 42.
u 1. rhet. cap. 10.
x 3. de an. t. 50.
y 3. Ethic. cap. 12.
z 2. ead. c. 2. Pſ. 4. 6.
a 3. Eth. cap. 12.
b 9 de Rep. prin.

ius a fœmina eſt, vt ſi conglutinatus ei foret, vnaque moueretur cum ea. Nam ſimul atque
A *nauem contemplatus eſt illius vela facientem, omnium oblitus, proditis & deſertis illis, qui*
pro ipſo certabant, atque animam profundebant, conſcendit quinqueremem Alexandro Syro &
Scellio ſolis comitibus. ſecutuſque eſt perditam iam, & perditurum inſuper ipſum. Illa perci-
piens eum venire, ſignum ſuſtulit e naui. Ita ad eam Antonius delatus & acceptus naui ne-
que aſpexit illam, neque aſpectus ab illa eſt. Solitarius tranſijt in proram, atque ibi tacitus,
cogitabunduſque conſedit, ambabus manibus caput tenens. Quæ maior atque ſæuior, obſe-
cro, tyrannis concupiſcibilis Amoris in virum fortitudine bellica præſtantem, ac Roma-
num Imperatorem? De fortiſſimo pariter hoſte Romanorum Annibale ſæuum Tyrannum
Amorem triumphaſſe ſic admonet [c] Valerius Maximus, Liuio [d] conſentiens: *At Campana* [c] lib. 9. cap. 1
luxuria, perquam vtilis ciuitati noſtra fuit. Inuictum enim armis Annibalem illecebris ſuis [d] lib. 23.
complexa, vincendum Romano militi tribuit. Illa vigilantiſſimum ducem illa exercitum acer-
rimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vſu laſciuiore, ad
ſomnum & delitias euocauit. Ac tum demum fracta & contuſa punica feritas eſt, quum Sepla-
ſia ei, & Albana caſtra eſſe caperunt. Quid ergo his vitijs fœdius? quid etiam damnoſius?
B *quibus virtus atteritur, victoria langueſcunt: ſopita gloria in infamiam conuertitur: ani-*
mique pariter & corporis vires expugnantur: adeo vt neſcias ab hoſtibus ne, an ab illis capi
pernicioſius ſit. Hos igitur, & alios multos feroces leones myſticos domare videtur Amor
voluptuoſus in Alcicati gemmula flagro compulſos ad obſequia Cupidinis, intactis Heroi-
bus alta ſapientia claris. At in noſtra ſæuus idem Amor luxurioſus face ardenti ſignifican-
tius vrget viros & armis, & ſapientia clariſſimos, lauri ramis Amore geminæ virtutis inſi-
gnito repræſentatos, & impellit ad ſui iugum. Niſi quod errato fabrili, culpaque ſcalpto-
ris, data fax eſt manui ſiniſtræ, frænum vero dexteræ, ſecus ac in gemma conſpiciatur. Vin-
cit ergo frequenter in anima facultas concupiſcibilis Iraſcibilem, & Rationalem, ut autor
Schematis in gemma ſignauit apte.

Amor cur a veteribus diuinitate donatus. Cap. VII.

VEteres omnes fere Cupidinem inter Deos poſuere; ſed non omnes ob eandem ra-
C tionem; etenim alij dicunt, vt Amantes excuſarent ſe ſe a turpibus facinoribus, quæ
refunderent in diuinitatem aliquam, qua incitati patrarent inhoneſta! pulchre Marulus in
Epigrammate de Amore:

Quis cæcum prait? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus:
Qui comites? Rixa, Bella, Odium, Opprobrium:
Qui cælo dignati? Homines: quæ cauſa coegit?
Mitior autore eſt credita culpa Deo.

Ceterum diuinitas non magis Amori Vulgari, & concepiſcibili data fuit a veteribus, quam
pudico, & cæleſti gemino; quod ſatis innuit Virgilius; apud quem, vt vidimus, celebran-
tur Niſus, & Eurialus: [e]

His amor vnus erat, pariterque in bella ruebant: [e] 9. Æn. ver. 182, & ſeqq.
Tunc quoque communi portam ſtatione tenebant:
Niſus ait: Dijne hunc ardorem mentibus addunt
D *Euryale? an ſua cuique Deus fit dira Cupido?*
Aut pugnam, aut aliquid iamdudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete eſt.
Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerum.
Lumina rara micant: ſomno vinoque ſepulti
Procubuere: ſilent late loca. percipe porro
Quid dubitem, & quæ nunc animo ſententia ſurgat.
Æneam acciri omnes, populuſque patreſque
Expoſcunt: mittique viros, qui certa reportent.
Si tibi, quæ poſco, promittunt (nam mihi facti
Fama ſat eſt) tumulo videor reperire ſub illo

Poſſe

Poſſe viam ad muros, & mœnia Pallántea. A
Obſtupit magno laudum perculſus Amore
Euryalus: ſimul his ardentem affatur amicum:
Me ne igitur ſocium ſummis adiungere rebus
Niſe fugis?, ſolum te in tanta pericula mittam?
Non ita me genitor bellis aſſuetus Opheltes
Argolicum terrorem inter Troiaque labores
Sublatum erudijt: nec tecum talia geſſi,
Magnanimum Ænean, & fata extrema ſecutus.
Eſt hic, eſt animus lucis contemptor: & iſtum
Qui vita bene credat emi, quo tendis honorem.
Niſus ad hæc: equidem de te nil tale verebar:
Nec fas: non: ita me referat tibi magnus ouantem
Iupiter, aut quicunque oculis hæc aſpicit æquis.
Sed ſi quis (quæ multa vides diſcrimine tali) B
Si quis in aduerſum rapiat caſuſue deuſue,
Te ſupereſſe velim: tua vita dignior ætas.

Quibus apparet Virgilium Dei nomine nuncupare facultatem iraſcibilem animi generoſi, cupidinemque, ferocem in bello facinora grandia nimis Appetentem, quæ non vulgaris & concupiſcibilis eſt Amor, ſed Heroicus; & Iraſcibilis; cui ſi Diuinitas conceditur ab antiquis, quanto magis Appetitui rationali, Amorique ſapientię, qui mentem reſpicit? etenim animum, & Appetitum iſtum ſapientiæ vel Ariſtoteles eſſe Deo ſummo congeneiſſimum, maximeque cognatum aſſerit, inquiens: [f] *Nam perfectam fælicitatem contemplatiuam quandam operationem eſſe, conſtare vel inde poſſet, quod Deos maxime beatos & fælices eſſe exiſtimamus*, & mox: *Quare Dei operatio quum beatitudine excellat; & ex humanis ea erit fæliciſſima, quæ huic maxime eſt cognata. Argumento illud eſt, quod cætera animalia, quæ tali operatione penitus carent, expertia fælicitatis quoque ſunt: Dijs enim beata tota vita eſt; hominibus autem eatenus, quatenus ſimilitudo quædam eiuſmodi operationis in ipſis ineſt: at cæterorum animalium nullum eſt fælix, propterea quòd contemplationis particeps nullo modo eſt. Quouſque igitur protenditur contemplatio, euſque etiam fælicitas ſe ſe extendit: & quibuſcunque magis ineſt contemplatio, ijs magis quoque ineſſe fælicitatem conſtat: atque illam quidem non ex accidenti, ſed ex ipſa contemplatione; ipſa enim per ſeiſpam eſt pretioſa. Quare fælicitas contemplatio quædam eſt.* & adhuc infra: *At qui ex intellectu operatur, huncque excolit, atque Deo optime afficit: is eſſe Deo cariſſimus videtur; nam ſi aliquam humanarum rerum curam Dij habent, ſicut videtur; conſentaneum eſt ipſos re illa, quæ optima eſt, atque ipſis maxime cognata, delectari, qui eſt intellectus: eoſque, qui eam maxime amant, & honorant, remunerari; vt pote qui eorum, quæ ipſis ſunt amica, curam habeant, recteque & honeſte agunt. Hæc autem omnia ſapienti maxime ineſſe obſcurum non eſt: is igitur Deo cariſſimus: eundemque eſſe etiam fæliciſſimum veriſimile eſt. Quare ita quoque efficitur, vt ſapiens maxime quoque fælix ſit.* Vnde conſtat humanæ animæ facultatem Rationalem Deo maxime cognatam eſſe, de Philoſophi ſententia; non minuſque diuinitatis participem, quam ſit facultas eiuſdem animæ tum Iraſcibilis, tum etiam Concupiſcibilis; adeoque non vnum tantum, ſed tres Amores a priſcis poni Deos. Immo cum veteribus Ariſtoteles aſſerit, [g] vt in animalibus, ita in natura tota Intellectum diuinum ineſſe cauſam mundi, totiuſque ordinis: quem intellectum mox cum Parmenide ac Heſiodo nuncupat Amorem. Et alibi ex ſemetipſo: [h] *Patet autem ſic eſſe, quemadmodum in vniuerſo eſt Deus, & viciſſim cuncta in illo; mouentur enim omnia ab inexiſtente in nobis numine.* Sane facultas motrix in nobis ab Ariſtotele ponitur Appetitus [i] omnis, tam concupiſcibilis, quam iraſcibilis, & rationalis, quem appellat Intellectũ actiuum: quare tribus Amoribus iſtis diuinitatẽ aſſignat, nomenq; Numinis. Ratio vero, cur iſtæ tres facultates Appetitrices in anima donentur a priſcis diuinitate, potiſſimum eſt illa, quia facultates animæ ſunt ab eius eſſentia; cum qua vel identificantur omnino; quapropter ab Ariſtotele frequentiſſime [k] dicuntur partes animæ, vt obſeruant omnes Interpretes Græci: vel in genere facultatis incorporeæ ſunt potentiæ natu-

[f] 10. Eth. cap. 9.

[g] 1. Metaſu. 2. c. 2.

[h] 7. Eudem. cap. 18.

[i] 3. de an. t. 41. & ſeqq.

[k] 2. de ani. t. 19. 27. & 3. de an. t. 1. 40. 41. & ſeqq.

A naturales immediate conſequentes eſſentiam animæ, in eaque permanentes, & ab ipſa penitus inſeparabiles, proindeque, ſicut anima, perennes, immortales, ac incorruptibiles: Modo paſſim ab Ariſtotele Dei nomen, a que diuinitas attribuitur entibus æternis quibuſque, corruptionis expertibus; qui conſtituit tum identificari [l] diuinum cum ipſo ſemper eſſe, ac æterna duratione ſpeciei cuiuſcunque viuentis: tum cæleſtia corpora diuina [m] eſſe: tum cælum ipſum appellari Deum; ait enim: [n] *Eorum vnumquodque, quorum eſt opus, eſt gratia operis: Dei autem operatio immortalitas eſt; hoc autem* (vt alibi [o] quoque repetit) *eſt vita ſempiterna: itaque neceſſe eſt motum ſempiternum Deo ineſſe. Quoniam autem cælum tale eſt (corpus enim quoddam diuinum eſt) ob hoc habet circulare corpus, quod natura circulariter mouetur ſemper*, tum alibi ſcribit in eandem ſententiam: [p] *Tria enim ſunt, & quod mouetur, vt homo, aut Deus: & quando, vt tempus: & tertium eſt, in quo; hoc autem eſt aut paſſio, aut forma, aut locus, aut magnitudo*. Vbi certum eſt apud omnes Interpretes, Ariſtotelem nomine Dei ſignificare nobis corpus cæleſte, Quum itaque tres facultates Appetitrices in anima ſitæ, quæ dicuntur tres Cupidines & & Amores, immortales omnino ſint, vt & animæ noſtræ ſubſtantia, tum a qua dependent eſſentialiter, tum in qua ſemper inſunt im-
B mediate, vel potius cum qua reipſa prorſus identificantur; ideo tres huiuſmodi Cupidines Dij dicuntur a veteribus. Appetitus autem iſtos tergeminos immortales eſſe, permanereque ſemper in anima, difficile probatu non eſt; etenim de rationali Appetitu, qui dicitur Voluntas, [q] vt primum agamus; aperte ſatis oſtendit eius immortalitatem ipſius operatio, nimirum electio, quam edit voluntas abſque miniſterio corporalis inſtrumenti, nihilominus quam ſuam Intellectionem [r] humana mens; nam Ariſtoteles animam eſſe ſeparabilem a corpore, proindeque prorſus immortalem, deducit [ſ] ex eo, quod habeat aliquam ſui functionem ita propriam, vt in ea promouenda non vtatur vllo penitus inſtrumento corporeo. Deinde voluntas in ſenibus viuida manet, nihilque labeſactatur; vt vnicuique conſtat, vel ex Ariſtotele ſcribente: [t] *ſenes nullum ſupernacaneum, ſed qua ad vitam neceſſaria ſunt. Ad modeſtiam quoque apti grandes natu videntur; viuuntque magis ratione quam moribus*. Et quis ignorat in extremo ſenio maxime vigere deſiderium vlterius viuendi? Quis non videt omnibus innatum [u] ſciendi deſiderium, ſenes etiam maxime tenere? nonne Socrates ipſe ſenex in Cratylo, & alibi paſſim ait ſe cupere ab alijs edoceri quæ neſcit? Qua ergo ratio-
C ne probat Ariſtoteles [x] intellectum non corrumpi, quia non labefactatur a ſenectute (quod & in Sympoſio Plato quoque fatetur, aſſerens *tunc ſane mentis oculus incipit cernere, quum primum corporis oculus defloreſcit*, in ſenio nimirum) & Voluntatem item in ſenio vigentem, incorruptibilem eſſe neceſſe eſt. Inſuper humana voluntas immortalitatis eſt, vt ait Ariſtoteles: [y] naturalis autem quum ſit iſte voluntatis Appetitus in anima, fruſtra non poteſt eſſe; quia Deus & Natura nihil fruſtra [z] faciunt. Denique Theologi ponunt vnanimes, Animam a corpore ſeparatam in Empyreo, licet fidem non habeat, quæ non apparentium eſt; neque ſpem, quæ futurorum bonorum eſt; habere tamen Amorem Charitatis, quæ functio eſt voluntatis beatitudine fruentis. De Appetitu quoque Iraſcibili ſuppetunt eædem rationes; enimvero ſenes eſſe pluſquam nimium iracundos, atque moroſos, quis non experitur quotidie! Philoſophus in ſenum moribus agnoſcit acutam iram, [a] licet infirmam, ob ſanguinis defectum. Cæterum Amorem bellicum, & Appetitum Iraſcibilem in corde ſeniorum habere locum, ratio dictat, & experientia comprobat; nam Amor iſte
D nititur fortitudine prudentis Herois potius, quam robore corporis iuuenilis; quod apte nos edocet Homerus, [b] dum inducit Agamenonem aſſerentem, ſi decem tales haberet conſultores in bello, qualis eſt Neſtor ſenex, cito ſe ciuitatem Priami capturum, atque direpturum. Confirmat experientia Iuuenis Minutij ferocioris, quem circumuentum ab Annibale, planeque deuictum cum exercitu Romano, ſaluauit Fabius Maximus valde ſenex, hoſte Pœno fortiſſimo iam victore fortiter cæſo, ſicuti teſtantur Plutarchus, [c] & Liuius. [d] Ariſtoteles id aperte docet, inquiens: [e] *Quod poteſt mente proſpicere, natura imperat, ac dominatur: quod autem poteſt corpore hoc facere, paret natura & ſeruit*; quare ſenio non marceſcens Appetitus Iraſcibilis, immortalis eſt. Quin & Amor iſte, licet ad exequendos motus corporis vtatur inſtrumento materiali, tamen ad eligendum bonum arduum, finemque ſibi proprium præcognitum, nullo corporali organo vtitur; aſt illico deſiderat eligitq; bonum

[l] 1. 2. de an. t. 34. 35.
[m] 1. cæl. t. 11. 22.
[n] 2. cæl. t. 17.
[o] 8. phyſ. t. 1.
[p] 8. phyſ. t. 64.
[q] 3. de an. t. 42. et 50.
Appetitus rationalis veſt immortalis.
[r] 3. de an. t. 6. 7
[ſ] 1. de ani. t. 12. 13.
[t] 2. rhet. cap. 13.
[u] 1. meta. t. 1.
[x] 1. de an. t. 63.
[y] 3. ethic. cap. 2.
[z] 1. cæl. t. 32.
Appetitum Iraſcibilem eſſe immortalem.
[a] 3. rhet. cap. 1.
[b] 2. Illiad.
[c] in Fabio.
[d] l. 22. ab v. c.
[e] 1. polit. c. 1

bonum ſibi conſentaneum; quare propriam obtinens operationem aliquam in homine, ſe- A
parabilis eſt a corpore ac immortalis. Inſuper & Appetitus iſte pariter immortalitatis eſt;
quis enim eſt hominum, qui non cupiat ſemper ac in æternum vincere, ac dominari? ſane
ſicut omnis homo natura ſcire deſiderat, Ariſtotelis obſeruatu; ſic omnis homo natura vin-
cere, præeſſeque cæteris deſiderat, cum rebus, erga quas a ſummo Deo ſortitus eſt impe-
f Gen. 1. 21. rium, dominiumque f naturale; tum etiam hominibus; quum *homines* ſinguli, Xenophon-
g l. 1. init. tis g obſeruatu in Cyri Pœdia, *in neminem magis quam in illos inſurgunt, quos imperium
ſenſerint moliri aduerſus ſeſe: eaque eſſe hominem natura, vt facilius alijs omnibus animan-
tibus imperites, quam hominibus.* Verum & ſacri Theologi docent, tum animas damnato-
rum a corpore ſeparatas in inferno ſemper iracunde contra Deum, & homines blaſphema-
re, deſiderareque ſemper omnium deſtructionem: tum animas piorum in Purgatorio pœ-
nas atrociſſimas mira fortitudine tolerare; quapropter Appetitus Iraſcibilis, in anima ſepa-
rata remanens, cum ea permanet immortalis: Qua de re latius in opere noſtro de Reſurre-
h de ſexto. Quæſ. c. 3. & 4. ctione. h Verum & idem omnino ſentiendum eſt de Appetitu concupiſcibili; ſiquidem in-
primis eius aliqua functio ſine corporis organo perficitur, nimirum aſſenſus, & electio bo-
Amorem concupiſcentiæ immortalē eſſe. ni iucundi præcogniti; licet ad electum conſequendum alia functione, poſterius vtatur in- B
ſtrumenti materialis miniſterio: proindeque ſeparabilis a corpore cenſendus eſt, ex i Ari-
ſtotelis doctrina. Præterea paſſim animaduertere licet eiuſcemodi Cupidinem in marci-
i 1. de ani. t. 13. 14. dis artubus decrepiti ſenis luxurioſi gliſcentem; pluresque videas capulares atque depon-
tanos, qui ſilicernium agentes, in ætate decrepita mulierculas palpant libidinoſe, cum il-
lis cubant, atque coeunt vel irrito conatu veneris omnino languidæ: Qui ergo non labe-
factatur in ſenio concupiſcibilis Amor, quantum ad appetitum, ac deſiderium obiecti iucun
di, morte non extinguitur, ſed immortalis perſeuerat in anima ſuperſtite, ſecundum Ari-
k 1. de ani. t. 65. ſtotelcam k regulam. Deinceps Amoris etiam concupiſcibilis appetitus eſt immortalis,
perpetuumque ac conſtans deſiderium iucunditatis; etenim ea ratione potiſſimum Deus
æterno ſupplicio libidinoſos iuſte punit in inferno; quia noſcit in eorum obitu conſtantem
atque perennem illorum cupidinem ſemper luxurioſe viuendi, ſi ſemper in corpore ma-
Peccatorum vt iuſta ſit æterna pœna. nere poſſent; quare infinitum illorum appetitum peccandi mulctat iuſte perpetuis ardori-
bus. Denique vero ſemper in anima damnatorum vigere concupiſcibilem Appetitum,
l de ſer. num. vind. Amoremque libidinoſum, iam ex Plutarcho l late demonſtrauimus m agentes de Reſur- C
rectione multiplici. Sic igitur Antiqui tres facultates Appetitrices, in anima noſtra reſi-
m de ſexto. Quæſ. c. 4. dentes, æternæ quum ſint, vt & ipſamet animæ ſubſtantia (veteribus omni rei æternæ di-
uini nomen aſſignantibus, & hos Appetitus Amoris nomine donantibus) apte ſatis Amo-
rem omnem, tergeminumque Cupidinem, in Schemate gemmulæ noſtræ formatum, Deos
inter enumerare voluerunt.

Cur Amores ætate puerili fingantur a veteribus omnibus.
Cap. VIII.

AMorem omnes antiqui pingunt ætate puerili: cuius rei variæ rationes afferuntur a
claſſicis. Plato quidem in Sympoſio ſub Agathonis perſona ſcribit Amorem ideo
puellum effingi, tum quod omnium Deorum nouiſſimus, cunctiſque iunior ſit: tum quod
ſenectutem fugiat & oderit, in iuuenibus tantummodo locum habens. Quarum quidem
Platonis opinio de Amoris ætate puerili. rationum prima veritatem habet, a qua procul abeſſe ſecunda videtur: ſed aurea Platonis D
verba iam audiamus, a Cornano Latinitate donata: *Proinde aſſero ego, quum omnes Dij bea-
ti ſint, Amorem ſi fas eſt dicere, & abſit inuidia verbo, beatiſſimum omnium eſſe, vt qui in-
ter ipſos pulcherrimus ſit, & optimus. Quum autem pulcherrimus ſit, talis eſt: Primum qui-
dem maxime Iuuenis eſt, & recentiſſimus eſt Deorum, o Phædre; atque huic ſermoni ma-
Senectus vt velox ſit. gnum teſtimonium ipſe præbet, dum fugit ſenectutem, quæ velox nimirum exiſtit, atque ideo
citius quam oportet nobis aduenit. Hanc itaque ex natura Amor odio habet: &, ſi multa
ſit, ne prope quidem accedit: cũ Iuuenibus autem verſatur, ipſiſq; adeſt. Nam vetus illud ver-
bum recte habet, quod ſimile ſemper ad ſimile accedit. Ego vero quum multa alia Phædro con-
cedam, in hoc non aſſentior, quod Amor Saturno, & Iapeto ſit antiquior. Sed recentiſſimum*
Deorum

A *Deorum ipſum eſſe cenſeo, & ſemper Iuuenem. Verum priſca illa facta circa Deos, quæ He-*
ſiodus & Parmenides produnt, ex Neceſſitate, non ex Amore facta eſſe iudico, ſi modo illi ve-
ra retulerunt. Non enim caſtrationes, neque vincula inter ipſos facta eſſent, aliaque multa
ac violenta, ſi Amor inter ipſos fuiſſet: ſed amicitia & pax, quemadmodum nunc ab eo tempo-
re ſunt, quo Amor regnum in Deos *exercet. Iuuenis itaque eſt, & ad hoc etiam tenellus. Opus*
autem habet poeta, qualis erat Homerus, ad teneritudinem Dei declarandam. Homerus enim
Aten Deam *eſſe dicit, eamque teneram; pedes ſaltem ipſius teneros eſſe aſſerens his verſibus.*

,, *Huic tenerique pedes, neque enim veſtigia firmat*
,, *Ad terram; per ſumma means capita ipſa virorum.*

Recte igitur teneritudinem eius declarare mihi videtur, quod non per dura incedit, ſed per
mollia. Eodem itaque ſigno etiam nos vtemur circa Amorem, quod tenellus ſit: Non enim
per terram incedit, neque per caluarias, quæ non ſunt ita valde molles, ſed in molliſſimis re-
bus vadit, & habitat. Nam in moribus & animis Deorum ac hominum habitationem fir-
mat: & nec in his rurſus omnibus; ſed ſi in aliquem inciderit duris moribus præditum, di-
B *ſcedit: ſi vero in mollem, inhabitat. Quum itaque ſemper & pedibus, & toto contingat*
molliſſimas molliſſimarum rerum partes, tenerrimum eſſe neceſſe eſt. Recentiſſimus igitur
& maxime Iuuenis, & tenerrimus eſt. Ita ſane Platonicus Agatho. Cui conſentien-
dum eſt in eo, quod Amorem facit omnium Deorum nouiſſimum, quia ſi de Amore diuino
ad intra loquendum ſit, tres diuinæ tantum perſonæ ſunt, quarum prima notione Pater
eſt æternus ingenitus, increatus, a nullo procedens: at Secunda filius eſt, æternus quidem — Amor diuinus, vt ſit recentiſſimus Deorum.
pariter & increatus, eſt a Patre genitus: Tertia Spiritus-Sanctus eſt, increatus, & coæter-
nus alijs diuinis perſonis, aſt ab vtriſque procedens Amor illorum mutuus, ipſum æterna ſpi-
ratione producentibus: Quare ſapienter hoc ſenſu Plato dicere potuit Amorem eſſe no-
uiſſimum, recentiſſimumque Deorum. Sin autem de Amore humano ſermo ſit, qui eſt ani- — Amor humanus vt ſit recentiſſimus Deorum.
mæ Cupiditas & Appetitus, vt viſum eſt antea; recentiſſimus & iſte Deorum eſt; etenim
animam hominis ab initio Mundi poſt omnes creaturas condidit Deus, quando [a] *Formauit* — [a] Gen. 2. 7.
Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus
eſt homo in animam viuentem; in qua ſeuit Deus Amorem, triplicem ſcilicet Cupidinem,
C Appetitum Concupiſcibilem, Iraſcibilem, & Rationalem. Verum & ante creationem ho- — Angelus prima creatura.
minis, in prima creaturarum omnium, quæ fuit Angelica natura, & in animantibus ac ele-
mentis (quibus antiqui Gentilium Theologi Deorum [o] nomen attribuunt, & Amorem — [o] Cic. de nat. Deor.
Plato) fuit Amor connaturalis, tum Concupiſcibilis, quo malus Angelus inordinata con-
cupiſcentia, ſicut ait ſubtilium Doctor, [p] primo concupiuit immoderate beatitudinem; — [p] 2. ſe. d. 6. q. 2.
qua de re ſupra latius: tum etiam Iraſcibilis, quo [q] *Factum eſt prælium magnum in cælo.* — [q] Apoc. 12.
Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone; & draco pugnabat & angeli eius: & non
valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo. Et proiectus eſt Draco *ille ma-*
gnus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas: qui ſeducit vniuerſum orbem. Et
proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. Quod antea multo dixerat [r] Iſaias: — [r] cap. 14. 12 & ſeqq.
Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas
gentes? Qui dicebas in corde tuo, in cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei *exaltabo ſolium*
meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nu-
bium, ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. Quam — [ſ] Odyſ. 11. & Cointh. ſmyrn. l. 11. Paral.
D pugnam Homerus, [ſ] & alij veterum theologi Gentiles hauſtam e ſacra pagina propheta-
rum noſtrorum deſcripſerunt ſub fabulamentis, paulo mutato nomine Satan, Ate deæ, &
gigantum, affectantium Dei ſummi ſedem altiſſimam occupare, ſub tartara de cælo proie-
ctorum a Dijs: tum denique Rationalis, qua in Deum [†] *deſiderant Angeli proſpicere*, con- — [†] Petr. Epi. cath. 1. 12.
templantes in filio Dei diuinam eſſentiam, humanitati hypoſtatice vnitam, qua beati red-
duntur. Verum enim vero quia Plato potiſſimum agere videtur de Amore humano, &
concupiſcentiæ; non ita dare poſſumus illi Amorem hunc fugere, ac odio prorſus habere
ſenectutem, hominesque morum agreſtium, atque duriorum; etenim antea vidimus, in de-
pontanis etiam obſeruari talem Cupidinem, etſi penitus irritos conatus potiundi finis ha-
bentem: at nunc id experimento clariore demonſtremus. Sophocles iam grandæuus Theo-
rida meretricem deperijt: & ſenex admodum Archippen nobile ſcortum adamauit: quam

t lib. 13. c. 28. etiam hætedem reliquit; ita ſane ſcribit Athenæus t *Sophocles vero tragicus, quum eſſet ſenior, Theotidem amicam amauit, atque Venerem orans ita inquit:*

Senes amantes.

,, O nutrix iuuenum exaudi, mihi da mulierem
,, Abnuere hanc iuuenum lectum, contemnere amorem.
,, Atque ſenum quærat albentia tempora canis:
,, Quorum vis cecidit, mens eſt diuina ſuperſtes.

(ſcilicet in ſene robur corporis pro lucta venerea non amplius adeſt; appetitus venereus immortalis adeſt) *Quum in occaſu eſſet vita Sophocles, vt ait Hegeſander, Archippen amicam amauit, ipſamque heredem reliquit.* Neminem latet antiqua Græcorum fabula, de mutatis armis Amoris cum Morte; quam ita Bellaius expreſſit aptiſſime, ſuauiſſimeque:

,, Mutarunt arma inter ſe Mors, atque Cupido:
,, Hic falcem geſtat, geſtat at illa facem.
,, Afficit hæc animum, corpus ſed conficit ille:
,, Sic moritur iuuenis, ſic moribundus amat.
,, Vt ſecat hic iugulos, oculos excæcat & illa:
,, Illa vt amare docet, ſic iubet iſte mori.
,, Diſce hinc, humanæ quæ ſint ludibria vitæ,
,, Mors thalamum ſternit, ſternit Amor tumulum.
,, Tu quoque diſce tuas, Natura, inuertere leges,
,, Si pereunt iuuenes, depereunt que ſenes.

Quis etiam, obſecto, non audit Anacreontem ſenem, de ſemetipſo canentem huiuſmodi?

,, Dicunt mihi puellæ, ,, Defluxerint an omnes,
,, Anacreon ſenex es: ,, Hoc neſcio: ſed illud
,, Speculum cape, intuere ,, Certe ſcio, decere
,, Nullæ vt comæ ſuperſint, ,, Senem hoc, magis vacare
,, Tibique glabra ſit frons. ,, Amoribus, iociſque.
,, At an comæ ſuperſint, ,, Quo mors magis propinquat.

Quam ſententiam mox etiam profeſſus eſt Anacreon, alio carmine ſcribens.

,, Ne conſpicata canos ,, Spernas meos amores:
,, Me fugeris puella: ,, En aſpice in corollis
,, Nec quod tibi color ſit ,, Roſis decenter alba
,, Roſæ prior colore, ,, Vt lilia implicentur.

u Daniel. 13. Sed & in hiſtoria ſacra u legimus, duos ſenes capulares arſiſſe nimis in concupiſcentiam caſtiſſimæ Suſannæ; quam circumuentam licet, recuſantem tamen ipſorum libidini conſentire, falſis accuſatam teſtimonijs & inde morti damnatam, Daniel prophetico ſpiritu calumniam detegens a morte liberauit; libidinoſoſq; ſeniores iuſtæ dedit internecioni. Quare nō vere dicebat Agatho Platonicus, Amorem concupiſcentiæ cum ſenibus non habitare. Quinimmo neq; recte ſtatuere viderur, Amorem itidem concupiſcentiæ fugere prorſus ab homine duris & agreſtibus moribus prædito: ne Cimonis huc afferam amorem, quo, Beccatij relatu x brutus homo fere, cōſpecta ſolum Ephigenia pulcherrima dormiente, ſtatim accenſus eſt, atq; mutatus in hominem frugi. Neq; Petrarchæ amantium Coryphei dictum y

Duros & agreſtes amare.

x Boc. decam. g. 5. n. 1

y par. 2. tom. 1.

,, Ohime, il bel viſo; ohime, il ſoaue ſguardo;
,, Ohime, il leggiadro portamento altero:
,, Ohime il parlar, ch'ogn'aſpro ingegno, e fero
,, Faceua humile, ed'ogni huom vil, gagliardo.

Quis vnquā agreſtior, ac durioribꝰ moribus Polyphemo Cyclope, quē Homerus ita deſcribit? z

z Odyſſ. 9.

,, Hic in extrema parte ſpeluncam vidimus prope mare:
,, Hic vir habitabat ingens, qui certe pecora
,, Solus paſcebat longe: neque cum alijs
,, Verſabatur, ſed ſeorſum exiſtens infanda ſciebat.
,, Etenim monſtrum erat horrendum, neque ſimilis
,, Homini humano, ſed cacuminis ſilucſi
,, Excelſorum montium, quando apparebat ſolum ab alijs.

Hunc

Hunc autem ferum & agreſtem,duriſque moribus, Galateæ puellæ Amor mire cæpit,vt ait
A Theocritus.[a] *a Idyll.*

,, Ille antiquus Polyphemus quum amaret Galateam,
,, Iam primum pubeſcens circa os temporaque:
,, Amabat autem non roſis, non pomis,non cincinnis,
,, Sed pernicioſis furijs: ducebat autem omnia ſecunda.
,, Sæpe oues ad ſtabulum ipſæ abierunt
,, Viridi ex herba: ille autem Galateam cantans,
,, In ipſo littore tabeſcebat algoſo
,, Ab ortu Solis vſque acerbiſſimum gerens in pectore vulnus
,, Cupidinis potentis, qui in hepate infixerat ſagittam.
,, Attamen remedium inuenit: ſedens autem in rupe
,, Alta, in pontum proſpectans, talia cantabat:
,, O candida Galatea, cur amantem reſpuis?
,, Candidior lacte coacto aſpectu, tenerior autem agna,
B ,, Vitula laſciuior, acerbior vua immatura:
,, Venis autem huc, quum dulcis ſomnus tenet me:
,, Proripis autem te ſtatim, quum dulcis ſomnus dimittit me:
,, Fugis autem quemadmodum ouis canum lupum conſpicata.
,, Amare cæpi ego, puella, te quum primum
,, Veniſti mea cum matre, volens hyacinthia folia
,, Ex monte decerpere: ego autem viæ duxeram.
,, Quieſcere autem, & quum te vidi, & poſtea, & ad hunc vſque diem,
,, Ex eo tempore non poſſum: tu autem non curas, nihil per Iouem curas.
,, Intelligo, venuſta puella, cuius rei gratia fugis,
,, Quia mihi hirſutum ſupercilium per totam frontem
,, Ex altera ad alteram panditur aurem, quaſi vnica linea:
,, Vnus autem ſubeſt oculus: latus autem naſus labris imminet.
,, Ego tamen, quanquam talis ſim, oues mille paſco,&c.

C Non igitur fugit, & odio perſequitur Amor homines agreſtes, & duris moribus præditos, vbi ſermo fit de Amore concupiſcentiæ. De Amore vero ſapientiæ quid opus eſt olim prædictis adiungere? Socrates ſenex amabat alumnos ſapientiæ iuuenes diſcipulos ſuos, Alcibiadem, Phædrum, & alios plures. At etiam quis durioribus moribus vnquam extitit inter philoſophantes illo tetrico Xenocrate, cui Plato Præceptor iubebat frequens, vt Gratijs ſacrificaret? is tamen, qui Phrinem, Laidemue, nobile ſcortum, pulcherrimam æui ſui mulierem, vna ſecum in lectulo cubantem non tetigit, & laſciuientem puellam blanditijs meretricijs ad coitum incitantem, omnino neglexit, Laertij teſtimonio, licet ingenij tardioris, calcaribus indignus, amore tamen ſapientiæ plurimum flagrauit, vti Suidas autor eſt. Sed quia Plato in conuiuio tractat de Amore concupiſcibili, vt obſeruat Ficinus nonne apud gentes etiam duriſſimis moribus & agreſtibus, planeque ferinis, Amor connubia iungit ad prolem? & qui feras agreſtiores, tigres, leones, dracones, aliaſque manſueſcere neſcias animantes, in dulcem aſſociat cupidinis coitum, quomodo ferum vllum hominem fu-
D giat, feris quibuſque minus ferum, Amor? quid ferius, & agreſtius Libyæ feris in ſolitudine? ab illis tamen, etiam diuerſi generis, non aufugit Amor voluptuoſus concupiſcentiæ; ſed in ipſis etiam immanibus habitat, prolemque ferit, etſi plerumque monſtroſam, quam prouerbio nobilitatam refert Ariſtoteles inquiens:[b] *Adhac, quod de Africa in prouerbio eſt, ſemper aliquid noui Africam afferre, propterea dicitur, quod diuerſa etiam genera coeant; nam ob aquæ penuriam terræ illius, vel alienigena libidine copulantur; quum in loca pauciſſima rigua congregentur.* Plinius id in leonibus & pardis obſeruat, feritate maxime agreſtibus, & immanibus, aiens: *Leoni præcipua generoſitas, tunc quum colla armoſque veſtiunt iubæ. Id enim ætate contingit a leone conceptis. Quos vero pardi generauere, ſemper inſigni hoc carent; ſimili modo feminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime ſpectat inopia aquarum ad paucos omnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes*

Amor agreſtes, & feroces nõ fugit animantes.

b 2. de gen. an. cap. 5.

Leoni generoſitas, & zelotypia.

Leænæ magna libido coitus.

C 2 ibi

ibi animalium partus varie feminis cuiuſque generis mares aut vi, aut voluptate miſcentur. A
Vnde etiam vulgare Græcia dictum, ſemper aliquid noui Africam afferre. Odore pardi coitum
ſentit in adultera leo, totaque vi conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut
longius comitatur adulterũ pardũ leæna nocens. Quomodo nunc aſſentiamur Agathoni, di-
centi, Cõcupiſcibilem Amorem fugere, ac odio habere ſenes, & feros moribus homines &
a cap. 3. agreſtes? id certe non conſentit Ariſtoteles, vt antea notauimus.[a] De Amore quoque
Martiali, qui bellicus & iraſcibilis appetitus eſt, falſo dicitur, eum fugere ſenes homines, &
d Aen. 9. agreſtibus moribus affectos, Virgilio ſenes agreſtes, & prædones ita fantes introducente:[d]

,, Durum a ſtirpe genus: natos ad flumina primum
,, Deferimus; ſæuoque gelu duramus & vndis;
,, Venatu inuigilant pueri, ſiluaſque fatigant;
,, Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.
,, At patiens operum, paruoque aſſueta iuuentus,
,, Aut roſtris terram domat, aut quatit oppida bello:
,, Omne æuum ferro teritur, verſaque iuuencum
,, Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus B
,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem:
,, Caniciem galea premimus; ſemperque recentes
,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Quid ergo Platonicus Agatho Amorem ideo puerum fingi, tenerrimumque, quia ſenes fu-
Amor omnis giat, & oderit feris moribus præditos homines, & in iuuenibus tantũ habitet? Ego vero po-
cur puer fin- tius arbitror Amorem omnem, præter primam cauſam originis poſt omnes alios Deos a Pla-
gatur. tone propoſitam, & a nobis olim explicatam, alia duplici ratione puellam effingi; quarum
e cap. 5. vna ſit, quoniam Amor, vt antea[e] ſatis oſtenſum fuit, immortalis eſt, atque diuinam obtinet
naturam; diuina vero ac immortalia cuncta ſenij ſunt expertia; quod & Ariſtoteles ponit,
f 1. cael. t. 110. aſſerens quod *ea tempus* [f] *non facit ſeneſcere*; qui vero ſenium non admittit Amor, iuuenis
aptiſſime dicitur, atque fingitur. Alia cauſa eſt, quoniam Amor omnis eſt Cupiditas, &
Appetitus, atque deſiderium, ſcilicet Appetitus pulchritudinis, atque deſiderium gene-
g 8. Ethic. cap. 3. randi in pulchro, ſicuti docet in ſympoſio Plato. Modo quum Ariſtotelis obſeruatur Iuue-
h rhet. c. 12. nes ex affectu vitam traducant; & ex cupiditate,[h] ac omnino ſecundum concupiſcentiam C
i Eth. c. 12. pueri viuant maxime; propterea ſapienter Antiqui finxerint Amorem omnem ætate puerum.

Amores cur Alati fingantur. Cap. IX.

Ariſtophanes cur Alatum eſſe poſuerit Amorem. ALia proprietas Amorum trium in gemma noſtra ſpectatur, quod Alas habeant. Or-
pheus, & Ariſtophanes Amori natiuas ineſſe poſuerunt Alas, quod ex Ouo natus fue-
rit Amor. Orphei carmina ſunt a Natali Mythologo propoſita,[a]
a l. 4. c. 14.

,, Qui prior eſt natus, qui ex Ouo, qui niter aureis
,, Alis lætatus, per quam ſuperumque virumque
,, Eſt genus exortum tenues in luminis auras.

Explicatur Orphei locus e ſacris literis exceptus. Quibus, e ſacra pagina detractis, & velamine fabulæ tectis, deſcribit Orpheus Amoris ori-
ginem in productione animæ noſtræ, cuius omnis Amor eſt facultas, & affectio tergemina,
ſuperius[b] explicata fuſius. *Æthere labentem* ponit Amorem Orpheus, quoniam anima hu-
b c. 1. & ſeq. mana condita fuit primum a Spiritu Domini, qui ferebatur[c] ſuper aquas: *ex Ouo*, nimirum D
c Gen. & 1. 7 Deus ouo comparatur, tum ob fecunditatem, qua cuncta produxit; tum etiam ob figuram
Deus vt ouo & circulo cõparatus. circularem, qua Deus & a Triſmegiſto definitur eſſe circulus, cuius centrum vbique eſt, &
circumferentia nulhbi; propter eius infinitatem; circumferentia namque finis ac terminus
d de mundo c. 7. 1. eſt circuli, & ab Ariſtotele[d] dicitur Deus tenere principium, & finem, & media rerum
omnium: qui ſtatuerat alibi,[e] in circulo vbique ſimul reperiri principium, & finem, & me-
e 8. phy. t. 76 dium: & ſacra pagina ſcribente,[f] *Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Domi-*
f Apoc. 1. 8. *nus Deus, qui eſt, & qui erat & qui venturus eſt omnipotens*, & infra,[g] *Ego ſum Alpha &*
g Apo. 22. 12 *Omega, primus & nouiſſimus, principium & finis*, & alibi:[h] *Ego Dominus, primus & nouiſ-*
h Iſa. 41. 4. i cap. 44. 6. *ſimus ego ſum*, & inferius:[i] *Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſque me non eſt Deus.*

Et

A Et denique: [x] *Ego ipſe, ego primus, & ego nouiſſimus. Manus quoque mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt cælos*. Vnde rectè Ficinus etiam inquit, agens de Immortalitate Animorum in ſua Theologia Platonica: [l] *Deus circulus vnus eſt; quoniam a ſe eſt circuli inſtar, & in ſeipſum; prout non habet extra ſe principium ſui, vel finem: ſed in ſe incipiens deſinit in ſeipſum*. Ariſtoteles etiam Deum ouo comparare videtur, & circulo, dum ait: [m] *Patet autem ſic eſſe, quemadmodum in Vniuerſo eſt Deus, & viciſſim cuncta in illo: mouentur enim omnia ab inexiſtente in nobis numine*: quum Vniuerſi ſymbolum ſit Ouum, in quo eſt animal, & viciſſim ipſum ſit in animali. Dumque ſcribit idem Philoſophus, [n] cum Ocello Lucano, [o] Deum complere totum mundum; qui circularis eſt figuræ, ad inſtar oui; & continuam facere generationem; quam admonet identidem eſſe circularem. Ex hoc igitur Ouo myſtico, qui Deus eſt, natus eſt Amor, quando Deus inſpirauit [p] in faciem humanæ ſtatuæ de luto formatæ, ſpeculũ vitæ, creans animam rationalẽ, & in ea humanũ Appetitum: & quando creauit Angelicam naturam, & eius voluntatem: qui propterea geminus Amor, & magnus ab Orpheo nuncupatur; quoniam vtraque Voluntas, Angelica & Humana, eſt Appetitus infinitus, vt edocet Ariſtoteles, [q] potiſſimum ratione finis optati. Quoniam

[x] cap. 48. 12. 13.
[l] lib. 4. cap. 1
[m] eadem cap. 18.
[n] 2. de gen. t. 59.
[o] lib. de Vniu. nat.
[p] Gen. 2. 7.

B vero Deus creauit Angelicam & Humanam Voluntatem in gratia; per quam in ſtatu innocentiæ ferri poterat ad ſublimem gloriæ beatitudinem; propterea nitere, [illegible] lætarique dicit Orpheus geminum & Magnum hunc Amorem Alis aureis; gloriæ ſiquidem beatitudo lumini comparatur & auro ab Areopagita [r] paſſim. Per Amorem autem hunc geminum magnum ait Orpheus exortum fuiſſe genus omne Superorum, & virorum; tum quia Chriſtus homo Deus eſt, per quem omnia [f] facta ſunt: & in cuius gratiam creati ſunt Angeli & Homines, vt illum adorarent, [s] eidemque ſeruirent, ac obedirent: tum quia Deus homini dedit imperium atque dominium [u] in omnes creaturas corporeas; quarum cœleſtes Orpheus appellat Deorum nomine, propter ſui perennitatem: tum quia vel Ariſtoteli [x] Nos ſumus finis omnium, propter quorum vtilitatem omnia condita ſunt. His Orphicis ita declaratis conſentientia cecinit Ariſtophanes in Auibus, a Mythologo citatus, aſſerens Noctem Zephyrium Ouum peperiſſe; de quo Cupido ſit exortus: allatis verſiculis:

[q] 3. Ethic. cap. 2.
[r] de cœl. hier. & de diu. nom.
[f] Ioa. c. 3.
[s] Matth. 2. 4. 8. & 4. 7. Pau. Heb. 1. 6 Philip. 2. 10.
[u] Gen. 1. 28. 2. 14. & ſeq.
[x] 2 phy. t. 24

Chaos erat, & Nox, Erebuſque niger primum, tum Tartarus altus,
C *Terra, nec Aer, nec Cœlum erat: Erebique in finibus amplis*
Parit prius Zephyrium Nox alis nigrantibus Ouum;
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido
Splendens tergum aureis alis.

Nempe *Chaos erat*, potentia obedientialis, a Theologis appellata; in qua vel ipſum Nihil erat vtcumque, cum omnibus venturis vna confuſis, apud Deum, qui vocat ea quæ [y] non ſunt, tanquam ea quæ ſunt. *Et Nox, Erebuſque niger primum* ab initio creationis mundi, quando *tenebræ* [z] *erant ſuper faciem abyſſi*. Quem locum animaduertens Ariſtoteles ait, Theologos ex Nocte [a] cuncta generare: *tum Tartarus altus*, nimirum abyſſus aquarum ante lucem conditam. *Terraque non erat* in illis tenebris, *nec aer, nec cælum* pateris, atque ſtellis ornatum. *Erebique*, ſeu Nihili, ſeu naturæ corporalis ante lucem conditam informe, *in finibus amplis Nox alis nigrantibus*, Deus abſconditus, [b] qui ferebatur [c] ſuper aquas, parit prius Ouum Zephyrium, abſque concurſu alterius [d] vllius cauſæ peculiaris agentis, ouum inquam actus determinati ſuæ facultatis creatricis: *Ex quo* actu Dei creatoris *labentibus*

[y] Rom. 4. 17.
[z] Gen. 1. 2.
[a] 12. meta. t. 30.
[b] Iſai. 45. 15.
[c] Gen. 1. 2.
[d] 2. de gen. an. c. 4.

D *horis* hebdomadæ primæ, *pullulauit deinde* ſexta [e] die poſt omnes creaturas *Cupido* Voluntatis, & Appetitus animæ rationalis, quando Deus inſpirauit ſpiraculum vitæ in faciem hominis ab ſe de luto formati; cuius ante lapſum, in ſtatu innocentiæ atque gratiæ, motrices alæ Cupiditatum, ſenſus & intellectus, eximiè ſplendebant aurea gratia diuina, gratis humano Appetitui a Deo creatore data. Licet autem non ex omni ouo pullulet alatum animal; etenim ex ouo piſces, & alia non alata naſcuntur; nihilominus oua piſcium imperfecta dicuntur, auium autem perfecta, [f] Ariſtoteli: Amor autem ex ouo perfectioris naturæ naſci ponitur ab Ariſtophane; quare ſcitè poſuit Amorem alatum, qui ex ouo pullularit. Alij vero dederunt alas Amori propter alias cauſas; nimirum ob leuitatem amantium, & inconſtantiam nimiam; de qua non ſemel ante Gyraldum [g] Ouidius & in Arte, [h]

„ Magna paro, quas poſſit Amor remanere per artes

[e] Gen. 1. 27. 2. 7.
Alatum animal ex pullulet ouo.
[f] 1. de gen.
[g] ſynt. 13.
[h] lib. 2.

„ Di-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

,, Dicere, tam vaſto peruagus orbe puer. A
,, Et leuis eſt, & habet geminas, quibus euolet, alas:
,, Difficile eſt illis impoſuiſſe modum.

i lib. 2. eleg. 9 & in Elogijs Amorem [i] refert alas Amoris in affectuum viciſſitudines.

,, Tu leuis es, multoque tuis ventoſior alis:
,, Gaudiaque ambigua daſque negaſque fide.

Sed tamen exempla non deſunt, quæ primam inconſtantiæ, leuitatiſque rationem eluant; etenim conſtantiſſimos amores celebratos habemus Orphei erga coniugem Euridicen: Alceſtis erga maritum Admetum, pro cuius ſalute mortem ſibi elegit; & aliorum plurium. Quare cauſa prior alarum Amoris recipienda non eſt ab inconſtantia, leuitateue ab Ouidio prolata: quin etiam neque poſterior viciſſitudinis affectio tum ab eodem, tum a Propertio propoſita lepidis hiſce verſiculis: [K]

K lib. 2. eleg. 13.

,, Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
,, Non ne putas miras hunc habuiſſe manus?
,, Hic primum vidit ſine ſenſu viuere amantes, B
,, Et leuibus curis magna perire bona.
,, Idem non fruſtra ventoſas addidit alas,
,, Fecit & humano corde volare deum.
,, Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
,, Noſtraque non vllis permanet aura locis.

Enimuero non Amori ſoli, ſed etiam Neptuno darentur alæ, quum perpetua ſit viciſſitudo fluxus & refluxus, tempeſtatis & maliciæ in mari; nec vlla res humana ſit, quæ viciſſitudines mutationum in ſe non ſentiat aſſidue. Quin & alæ non ſolum Amori concupiſcibili, ac improbo, ſed Amori quoque ſtudioſo ſapientiæ conceduntur, in qua nullam inconſtantiam, leuitatem, aut viciſſitudinem permutationis habeas, at miram conſtantiam, & impermutabilitatem, vt ait Ariſtoteles, [l] cui tum ſapiens eſt impermutabilis a ſua credulitate; tum virtus omnis moralis, adeoque fortitudo, [m] quæ nititur Amore bellico, & iraſcibilis Appetitu, conſtanti ac immutabili a ſuo fine voluntate firmatur: eſt enim virtus in habitu mediocritatis poſita, quam tranſilire non debet: omniſque habitus difficile [n] mobilis eſt. C

l 1. poſt. t. 17.
m 2. Ethic. cap. 3. & ſeqq.
n Præd. Qual.

Amor cur alatus fingatur proprie.

Quam ob rem nos aliam cauſam phyſicam & veram alarum Amoris cuiuſque cenſemus aſſignandam: nempe celeritatem actionis propriæ; hoc etenim diſcrimine ſeiungitur in anima facultas cognitrix ab Appetitrice, quod cognitrix tarde nimium operatur, occupata diu multumque circa veri cognitionem adipiſcendam, ipſum & multis & operoſis valde functionibus perquirens; vnde diu verſatur homo in erroribus & ignorantiæ tenebris, vt obſeruat [o] Ariſtoteles. Verum Appetitus e contra perniciſſimus ac velociſſimus eſt omnis ad operandum; quum enim eius operatio propria ſit eligere, deſiderareque bonum cognitum; ſtatim ac illi proponitur aliquid ſub ratione boni, vel veri, vel apparentis, ſiue vtilis, ſiue honeſti, ſiue delectabilis: illico, nulla prorſus interpoſita mora, Cupido ipſum appetit, ac deſiderat, eligitque præceteris. Cuius actionis velocitas in appetitu quolibet omnibus eſt in propatulo, ſiue de Concupiſcibili, ſiue de Iraſcibili, ſiue de Rationali Appetitu ſermo ſit. Qua ergo ratione ſacra pagina tribuit Angelis alas (vt poſt Ezechielem, & Danielem, [p] ait Areopagita Dionyſius [q] in ſua cæleſti Hierarchia) ſolum ad indicandum illorum celeritatem in operando, & ad oſtendendum carentiam materiæ corporalis; ita ſcribente Dionyſio: *Pedes autem mobilitatem, celeritatem, atque curſum inſinuant ſempiterni motus ad diuina tendentis. Quocirca & ſanctorum ſpirituum pennatos Theologia pedes affinxit. Quippe Alis ſignatur celeritas alta conſcendens, & cæleſtis vitæ curſus in anteriora ſemper ac celſiora conſternens, & quod ad ſuperiora feratur, mortalibus atque infimis omnibus exceptus. Sed enim alarum leuitas id in ſanctis Angelis indicat, quod terreni corporis ſarcinas liberi, toti abſque vlla admiſtione vel pondere ad celſa ferantur.* Ita prorſus Amoribus, facultatibuſque Appetitricibus animæ noſtræ rectiſſime tribuuntur Alæ ad indicandum Appetitus humani cuiuſlibet, Concupiſcibilis, nimirum, Iraſcibilis, & Rationalis, velocitatem, & carentiam organi materialis in eligendo, & appetendo bono ſuo præcognito. Nam etſi Cupiditas in conſequendo bono iam electo plerumque miniſterio corporis vtatur, in eo tamen D

o 2. de an. t. 111.
p Dani. 9. 21. Ezech. 1.
q cap. 15.

[library stamp]

A menelígendo nullis omnino corporeis inſtrumentis vtitur. Cæterum in Alis huiuſmodi trium Amorum obſeruare licet in gemmula noſtra differentiam: quod Amor in rheda ſtans, facemque gerens, humeris Alas habet papilionis; ambo reliqui currum trahentes Amores, auium Alas obtinent; cuius rei ratio eſt, quod papiliones non alte volant ad ſublimia, ſed a terra ſe vix attollentes, prope ſolum ſemper aguntur, in aere volitantes infimo, terræ contermino; ſed aues altius attolluntur in aerem excelſiorem: quapropter vel a ſacra pagina ſæpiſſime[r] nuncupantur Aues cæli, & volatilia cæli: Diſcrimen autem Alarum hoc Amoribus attributum indicat Amorem laſciuæ Veneris, terrenæ corporeæque pulchritudinis, eſſe Cupidinem inferioris conditionis, nec in altum extollere ſe ſe, verum humi ſemper fere ſerpere. Quo pridem Amore proſequens Adamus Euam, eius exhortatione vetitum pomum[ſ] comedens, diuinumque præceptum tranſgrediens, innocentiam amiſit; vnde terræ fodiendæ condemnatus eſt. Contra vero conſtat, Veneris cæleſtis Amorem geminum altius a terrenis & humilibus ad gloriam & immortalitatem ætheream per bellicas virtutes, aut per contemplationes ſapientiæ volare volucribus Alis ad cælum honoris & admirationis. B Cæterum de Alis Amoris nobile carmen ſub Alarum effigie pepigit Simmias Rhodius, ad quod nos olim Encyclopædiam edidimus integro[t] volumine.

[r] Gen. 1.26. & ſeqq. Matth 6.26. 8. 20. 12. 13. Marc. 4. 32. Luc. 8. 5. 9. 58. 3. 19. & paſſim.
[ſ] Gen. 3.12. & ſeqq.
[t] Encyclopædia ad Alas diuini Amoris.

Cur Amores nudi fingantur. Cap. X.

INſuper alia noſtrorum Amorum in gemmula proprietas eſt, quod ſinguli nudi ſunt. Et ſane Cupido terrenus atque vulgaris ea potiſſimum ratione nudus effingitur, quod Venerea voluptas & coniunctio corporum fit maxime, ac optatur a denudatis amantibus; apud Theocritum[a] enim, puellam compreſſurus Daphnis ille bubulcus expoliat ad nuditatem; nam ait ipſa;

Amor concupiſcentiæ, cur nudus.
[a] colloq. amator.

„ Amiculum mihi lacerum feciſti, ſumque nuda.

Et in hiſtoria ſacra:[b] *Alienigenæ, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudauerunt femur virginis in confuſione.* Mythologus etiam non inepte ſcribit:[c] *Amor nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinoſorum.* Quin & impudici mortales C nudare ſua ſolent membra pudenda, quo pelliciant in libidinem quaſcunque; ſic & mulieres vltro papillas denudare ſolent, ad excitandam libidinem in viris. Hinc Amor Carnalis nudus effingitur, quia depoſita veſte pudoris inuerecundus eſt; & quia depoſita veſte ſuum opus exercet. Hinc nuditas in ſacra pagina eſt detectio turpitudinis:[d] *Filia Babylonis denuda turpitudinem tuam: diſcooperi humeros, reuela crura, tranſi flumina. Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum. Vltionem capiam, & non reſiſtet mihi homo.* Sed & ad literalem hunc ſenſum intelligi poteſt Hieremiæ dictum de filia Edom:[e] *Ad te quoque perueniet calix: inebriaberis, atque denudaberis.* Mulieres enim, alioqui pudicæ, vino concalefactæ facile deſcendunt in luxuriam, neque verentur ſe nudare coram hominibus, & eorum complexus excipere feruidas oeſtro Bracchi pariter atque Veneris. Quod apte nobis deſcribit in ſuo Decamerone[†] Boccatius de filia Sultani. In adminiſtratione quippe operis, præſertim Amoris concupiſcibilis, turpido denudarur; vt in alio quoque ſenſu[f] D. Gregorius animaduertit. At nudus etiam pingitur Amor iſte concupiſcentiæ, quia cælari non poteſt, vt eſt in prouerbio, ex his Antiphanis verſibus originem habente:

[b] Iudith. 9.
[c] Natal. l. 4. cap. 14. ſ.
[d] Iſai. 47.
[e] Threr. 4. ſ.
[†] gior. 2. nou. 7.
[f] 6. moral. cap. 11.

D „ . . . . . . occultare, Phidia,
„ Omnia alia poſſet aliquis, præter duo:
„ Aut quum vinum bibit, aut quum in amorem incidit.

Ex his, vt obſeruat etiam Monoſinius, viri docti[g] conſentiunt, originem traxiſſe verſiculum illum prouerbialem:

[g] Petr. Vict. var. lect. l. 18. c. 22.

„ Amore, e toſſa non ſi può celare.

Effertur etiam Italice parœmia vulgi:

„ Amor, rogna, e toſſa, & „ Amore, e toſſa, e rogna
„ Non ſi può tener naſcoſta. „ Celar non ti biſogna.

Ob id Amor atque Bacchus nudi pingi conſueuerunt a veteribus. Verum & ad alios duos Amores iſtam rationem nuditatis extendere videtur Alexander, autor ille problema-

Nuditas in Amore ſtudioſo quid indicet.

tum aſſerens: [b] *Amor nudus præterea fingitur, quod & palam fit animus amantis, & ſine vllo* A

[b] lib. 1. pr. 87

interuentu rei prodit cupiditas; haud enim per alium amare quis poteſt; neque ita occulte, vt intelligi a nemine poſsit. Vnde ſtatuarum quoque artifices, Deos ac Reges nudos ſæpenumero cauſa honoris, & laudis effingunt: ſcilicet vt perſpicua eorum poteſtas, & animo ſynceri nulloque vitio protecti per corporis nuditatem indicentur. Plures Cupidines facimus, vel quia varia libido eſt (aliud enim alius cupit: vnde Plato Cupidinem multorum capitum beluam appellat) vel quia ſæpius euenit, vt idem pluribus ſe cupiditatibus dedat. Matrem omnes Venerem habere vnam dicuntur, id eſt Libidinem; Venus enim libidinis effigies eſt. Ferunt Cupidinem furiam arſiſſe infernam; quoniam ſunt, qui in amores turpes, deteſtandosq́, illicitos ruant, vt libro ſecundo Allegoriarum de Dijs abunde docuimus.

Deos & Reges cur nudos effingant ſæpe ſtatuarij priſci.

Cupido vero, qui facultas & Appetitus eſt Iraſcibilis in anima, ſpeciatimque viget in militiam amantibus ac exercentibus, ideo nudus apte fingitur, quia militum proprium eſt diripere, denudareque turmas hoſtiles, cunctiſque fortunæ bonis, & armis expoliare. Amor etiam voluntatis rationalis nudus eſt, quia ſtudium eſt Veritatis, quæ ſine fuco, ſine veſtibus omnino nuda ſemper eſt.

Amor bellicus cur nudus pingatur.

Amor ſapientiæ cur nudus pingitur.

Denique vero ſtatuendum cenſeo, tres iſtos Cupidines in gemmula delineatos, eſſe tres facultates Appetitiuas animæ noſtræ, de ſe penitus incorporeas, vt luculenter oſtendimus B antea, [i] proindeque nudas; quia corpus eſt animæ velamentum, vt ait Euſebius apertiſſime ſua in Euangelica Præparatione ſcribens: [k] *Quum autem non cõtemnendam totius partem hominem eſſe viderunt; partem eius præcipuam, animam videlicet, verum hominem; corpus vero quaſi hominis indumentum eſſe, affirmarunt.* In quam ſententiam prius etiam iuiſſe videtur Areopagita, de ſpiritibus Angelicis, qui ſimiliter ac Amores, nudi pinguntur, aſſerens: [l] *Quod autem nudi ac diſcalceati deſcribantur Angeli, hoc ſignat, quod liberi, & abſoluti, & expediti, atque exterioris omnis adiectionis labe ſunt puri, & ad diuina ſimplicitatis ſimilitudinem pro viribus tendunt.* Quæ quidem animæ, facultatumq; ſuarum nuditas, Diuinæ naturæ penitus incorporeæ ſimilitudinem ac imaginem referens, in ſacra pagina celebratur, dicente Deo: [m] *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & creauit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad imaginem Dei creauit illum.* Fecit autem & creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, dum creauit illius animam incorpoream, præditam facultatibus incorporeis, atque ſpeciatim tribus Appetitibus & C Cupiditatibus, tres diuinas Perſonas vtcumque repreſentantibus, dum formato iam hominis corpore de limo terræ, Dominus Deus [n] *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & factus eſt homo in animam viuentem*; etenim Verbum, ac Filium, qui eſt Sapientia Patris æterni, per actionem intellectus Paterni productus, repreſentatur ab Amore, ſeu Appetitu Rationali: Pater, qui eſt Deus exercituum, [o] & vltionum, [p] ab Appetitu Iraſcibili; cuius iræ [q] fit in ſacra pagina frequentiſſima mentio: Spiritus-Sanctus, quo conceptus [r] eſt Chriſtus Dei Filius in vtero Virginis Mariæ Matris, ab Appetitu Sanctæ diuinæque Concupiſcentiæ, de qua Pſalmiſta [ſ] elariſſime. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. Et concupiſcet Rex decorem tuum: quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus: & adorabunt eum.* Qui tres Amores, Diuinis perſonis vtcunque correſpondentes, atque ſimiles, in vna eſſentia rationalis animæ, de ſe incorporeæ, recte pinguntur ſub imagine trium Cupidinum nudorum: diuinæ namque perſonæ nudæ ſunt, quia puri ſunt actus primi, omnino ſine materia, corporis expertes.

[i] cap. 5. & 7.
[k] l. 7. cap. 2.
[l] de cęl. hier.
[m] Gen. 1. 26. 27.
Homo vt ſit creatus ad imaginem Dei
[n] Gen. 2. 7.
[o] Amos 4. 13
[p] Pſal. 93. 1.
[q] Exod. 15. 7. Pſal. 6. 2. & paſſim.
[r] Matth. 1. 18
[ſ] Pſal. 44.

De Amoris tergemini pulchritudine. Cap. XI. D

COnnumeratur autem inter Amoris proprietates præcipue mira Pulchritudo; de qua pridem Heſiodus in Theagonia, & ex Heſiodo Philoſophus Ariſtoteles in Metaphyſica ſua; carmina ſunt Heſiodi, vel a Natali [a] celebrata,

[a] l. 4. myth. cap. 14.

„ Ante Chaos natum: Superum firmiſſima ſedes
„ Inde ſolum terræ late: tum tartara nigra
„ Intra adytum terræ, & feralia clauſtra barathri.
„ Inde ortus Superos inter pulcherrimus omnes
„ Dulce Deum pariterque virum gratumque Cupido

„ Sola

A ,, Solamen, qui corda domat, menteſque feroces.
Ariſtotelis verba ſunt: [b] *Suſpicatur autem aliquis, Heſiodum primum hoc quæſiuiſſe, & ſi quis* [b] 1 meta. lu. 2. cap. 2.
alius Amorem, aut Deſiderium in entibus, vt principium poſuit, ſicut Parmenides: etenim is
Vniuerſi generationem moſtrando:

,, *Primum quidem inter omnes Deos Amorem, ait, produxit.*

Heſiodus vero:

,, *Ante omnia fuiſſe Chaos:*
,, *Deinde terram ſpatioſam, atque Amorem,*
,, *Qui inter omnes immortales eluceet.*

Et ab omnibus paſſim, vt in gemmulæ noſtræ Schemate, pingitur Amor pulchertima ſpe- [c] 2. de an. t. 49.
cie; cuius ea ratio eſt; quia quum iuſtum ſit a fine omnia denominare, vt ait [c] Ariſtoteles:
Amor omnis, qui Platone teſte, conſentientibus omnibus, deſiderium eſt [d] pulchritudi- [d] in Phædro [e] in Sympoſio.
nis, & Appetitus in pulchro [e] generandi; iure pulcherrimus eſſe dicendus eſt; at vero cum
eo diſcrimine, quod Amor Concupiſcentiæ voluptatis eſt deſiderium pulchritudinis cor- Amor vt ſit pulchritudinis variç deſiderium.
B poreæ in amato fruendæ, non curans de pulchritudine animi: contra probus Amor, ſiue
Iraſcibilis in viro forti, ſiue Rationalis in ſapiente, reſpicit, & intendit, appetitque pul-
chritudinem animi, quæ virtus eſt in amato; quod egregie nos edocet in Sympoſio Pla-
tonico Pauſanias hiſce dictis: *Vulgaris cōmuniſque Veneris Amor reuera eſt & ipſe vulgaris,*
& quodcunque contingit, peragit: atque is eſt, quo praui abiectique homines amant. Amant
porro feminas non minus quam maſculos, & corpora magis quam animos, & ſine mente homi-
nes potius quam prudentes. Ad explendum ſane deſiderium inhiant; honeſte vero, nec ne ex-
pleant, non curant. Quo ſit, vt quodcunque ſors illis offert, exequantur, & bonum ſimiliter
& malum. Affectus enim huiuſmodi a Venere illa iuniore, & vtriuſque ſexus in generatione
participe profluit. Amor autem, qui cæleſtem ſequitur Venerem, qua non femina, ſed ma-
ſculi tantum ſexus in generatione eſt particeps, ipſe quoque genus reſpicit maſculum. Dein-
de quoniam antiquioris Veneris pudicaque eſt comes, & ipſe petulantia omnis eſt expers.
Quocirca quicunque Amore hoc inſpirati ſunt, genus maſculum natura robuſtius, & genero-
ſius, & mentis maxime particeps diligit. Et qui amore hoc ſincere perfecteque ſunt rapti, ex
C *hoc perſpicue dignoſcuntur, quod pueros non amant, ſed adoleſcentes quum mente valere iam*
cæperint. Huiuſmodi vero genus exercenda menti propinquius eſt, ad eamque exercendam
familiaritas inter illos initur. Parati enim ſunt, arbitror, qui ſic amare incipiunt, per om-
nem vitam ſimul & communiter viuere: neque amatum decipere, neque ab vno in alterum
abire; neque enim pueros adhuc mentis expertes amant, quos deinde exoletos irrideant, &
relinquant. Oportet autem legibus inſtitutum eſſe, ne quis pueros amet, ne in re ambigua fru- Lex Amoris qualis eſſe debet.
ſtra tantum ſtudium (Amoris) *poneretur. Incertum enim eſt, quo aut corpus* (in bellica
ſortitudine) *aut anima puerorum* (in diſciplinarum ſtudio) *eam ſecundum virtutem,*
quam ſecundum vitium poſtremo euadat. Probi quidem viri legem hanc ſibi ipſis ſponte pro-
ponunt. Oportet quoque eidem legi vulgares illos amatores adhibita neceſſitate ſubijcere, quem-
admodum illos ipſos pro viribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi ſunt, qui oc-
caſionem conuicijs, & quorundam ſententiæ præbuerunt, qui amatori obſequi turpe dicunt:
qui quidem de vulgaribus amatoribus iſta loquuntur, quia importunitatem iniuſtitiamque
illorum agnoſcunt & improbant. Nihil autem quod modeſte & legitime fit, vituperare decet.
D Itaque pulcherrimus eſt Amor omnis, quia eſt deſiderium pulchritudinis; at Amor vulga-
ris eſt Appetitus pulchritudinis materialis in corpore amatæ rei: Amor autem pudicus
eſt deſiderium pulchritudinis in animo vel fortis, vel eruditi iuuenis aut Viri. Sunt qui
cum Saphone poetria dicant, [f] Amorem ideo pingi pulchrum, quia cenſet omnis amator [f] Natal. 4. myth. c. 14.
amatum obiectum eſſe pulchrum, etiamſi reuera turpe ſit in ſe ſe; propterea ſic alucī-
natum Amorem cæcum eſſe dicunt, vel tænia velatos oculos habere; prætenduntque vul-
gare prouerbium: *Non è bello quel, che è bello, ma quel che piace*: deſumptum e Theocriti [g] Idyll. 6.
Bubulcis. [g]

,, Quæ minime ſunt pulchra, ea pulchra videntur amanti.

ſiue ad verbum:

,, ... certe enim amore A
,, Sæpe, o Polypheme, non pu'ch a, pulchra videntur.

Verum hoc non admittit noſtrum Schema, quod Amores omnes oculis viuidis & patentibus oſtentat: neque rei naturæ conuenit; quoniam Amor omnis eſt Appetitus Platoni, [h] & omnibus recte ſentientibus: Appetitus autem fertur in præcognitum ſemper. Quare non ſunt audiendi, quos memorat Natalis [i] fabulatos, *In huius Dei facultate ſitum fuiſſe, vt ea quæ turpia eſſent ac deformia, faceret videri honeſta, & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes ſenſus denique obſtupeſcere faceret.* Enimuero pulchritudo corporis etiam ſecundum ſe bona eſt; quum, vt ait [K] Ariſtoteles, *nulla res ſit Natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur*: Quare corporalis etiam pulchritudinis Amor eſt deſiderium; aſt improbus Amor eius abuſum promouet; qui propterea culpandus eſt: probus autem Amor pulchritudine bene vtitur, tanquam medium eam ſumens, quo extollitur ad contemplationem atque venerationem eius effectoris Dei, ſupremæque Naturæ; ſicut explicat ibidem Ariſtoteles: *Abſurdum enim*, ait, *nullaque ratione probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium non ſine delectatione properea inſpectamus, quod ingenium vna contemplemur, quod illas condiderit, id eſt artem pingendi aut fingendi; rerum autem ipſarum Natura ingenio, miraque ſolertia conditarum contemplationem non magis perſequamur, atque exoſculemur, modo cauſas perſpicere valeamus. Quamobrem viliorum animalium diſputationem, perpenſionemque faſtidio puerili quodam ſpreuiſſe, moleſteque tuliſſe, dignum nequaquam eſt; quum nulla res ſit Natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Et quod Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vellent, quod forte in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, accedere temperarunt: ingredi enim eos fidenter iuſſit; quoniam, inquit, ne huic quidem loco Dij deſunt immortales. Hoc idem in indaganda natu a animantium faciendum eſt. Aggrediendum quoque ſine vllo pudore debemus; quum in omnibus Naturæ numen, pulchrumque inſit ingenium. Quippe quum Naturæ operibus iunctum illud præcipue ſit, vbi nihil temere, vieeque fortuita committatur, ſed alienius gratia omnia agantur: Finis autem, cuius gratia quicquam vel conſtat, vel conditum eſt, boni honeſtique obtinet rationem.* Ita ſane pulchritudinem corporis etiam probus Amor appetit in amata re, quia per illam pulchritudinem attollitur ad contemplationem & cultum Numinis, eius formæ conditoris; nam, vt ait Apoſtolus, [l] *Inuiſibilia Dei, a creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Et Euſebius in Euangelica ſua Præparatione ſcribit his conſentanea dicens: [m] *Quum animalibus, rationalibus atque irrationalibus, & ſubſtantijs animatis atque inanimatis plenum hunc mundum viderent, non abſque ſapientia Dei hæc omnia facta putantes, a magnitudine atque pulchritudine creaturarum, puritate mentis; creatorem omnium immortalem cognouerunt*, & Poeta noſter Petrarcha: [n]

h in Sympoſio.
i 4. mythol. cap. 14.
K 1. de part. cap. 5.
l Rom. 1. 20.
m lib. 7. c. 2.
n part. 1. Canz. 18. ſtan. 1. 2.

,, Gentil mia Donna i veggio
,, Dal mouer de voſtr'occhi vn dolce lume,
,, Che mi moſtra la via che al Ciel conduce,
,, Et per lungo coſtume
,, Dentro la, doue ſol con Amor ſeggio,
,, Quaſi viſibilmente il cor traluce.
,, Queſt'è la viſta, ch'a ben far m'induce, D
,, Et che mi ſcorge al glorioſo fine:
,, Queſta ſola dal volgo m'allontana;
,, Ne giamai lingua humana
,, Cantar poria quel, che le due diuine
,, Luci ſentir mi fanno,
,, Et quando'l verno ſparge le pruine,
,, Et quando poi ringiouenisce l'anno;
,, Qual era al tempo del mio primo affanno.

A ,, Io penſo, ſe la ſuſo,
,, Onde'l motor eterno de le ſtelle
,, Degnò moſtrar del ſuo lauoro in terra,
,, Son l'altr'opre ſi belle,
,, Apraſi la pregion, ou'io ſon chiuſo,
,, Et che'l camino a tal vita mi ſerra.

& adhuc infra ° de Amore poetam coarguente in hanc ſententiam: ° part. 2. Canz. 45. ſtan. 10.

,, Ancor, (& queſto è quel, che tutto auanza)
,, Da volar ſopra'l Ciel gli hauea dat'ali
,, Per le coſe mortali,
,, Che ſon ſcala al Fattor, chi ben l'eſtima.
,, Che mirando ei ben fiſo quante & quali
,, Eran virtuti in quella ſua ſperanza,
,, D'vna in altra ſembianza
B ,, Potea leuarſi a l'alta cagion prima:
,, Et ei l'ha detto alcuna volta in rima.

Quod etiam nobis indicauit Ariſtoteles, p aſſerens Naturaliſſimum eſſe viuentibus perfectis, generare ſibi ſimile, vt ipſo ſemper & diuino participent per propagationem indiuiduorum ad æternitatem ſpeciei conſeruandam. Iccircoque Deus pulcherrimo corpore mulierem efformauit; cuius pulchritudine coniux alliceretur ad ſobolis propagandæ cupiditatem: Hinc omnium primus homo ſtatim adſpectu pulcherrimæ mulieris, relictis omnibus alijs, vni mulieri adhærere concupiuit; nam q *ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur Virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.* Quem locum Philo ſic explicauit in opere ſuo De Mundi Opificio:

p 2. de an. t. 34. 35.

q Gen. 2. 22. & ſeqq.

,, Verum quia nihil eſt in rebus genitis firmum, ſed omnia mortalia neceſſarias mutationes Philonis ſententia pulcherrima.
,, admittunt; oportebat & primum hominem experiri aliquam infelicitatem: vt autem
C ,, obnoxius viueret, occaſio fuit mulier. Donec enim ſolus erat, ſimilitudine referebat
,, creatum mundum, & Deum, geſtans vtriuſque naturæ formas expreſſas in anima: non
,, omnes, ſed quotquot earum mortalis ipſa capere poterat. Vbi vero formata eſt & mu-
,, lier, conſpicatus germanam ſpeciem & cognatam formam, gauiſus eo ſpectaculo, &
,, accedens eam complexus eſt. At illa quum nullum animal videret ſibi ſimilius, liben-
,, ter eum reſalutauit, & reuerenter. Deinde ſuperueniens Amor, tanquam vnius ani-
,, malis duo dimidia prius diſtantia, collecta tunc in vnum coaptauit: indita vtrique Cupi-
,, dine gignendi ſimilem prolem per mutuam conſuetudinem. Ea Cupido etiam corpo-
,, rum voluptatem peperit. Vnde eſt origo iniquitatum præuaricationumque omnium,
,, quando talis Voluptas mutauit mortalem & infelicem vitam bona immortalique. Sic

igitur a primo iam homine didicerunt omnes poſteri pulchras mulieres amare Amore concupiſcentiæ; namque mox etiam teſtatur ſacra pagina: r *Quum cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram, & filias procreaſſent: Videntes filij Dei filias hominum quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant.* Nec obeſt, quod aliquando turpes atque deformes amentur, quoniam in illis aliqua ſemper eſt pulchritudo, quam Amans deſiderat, eaque frui peroptat; quum enim pulchritudo ſimpliciter in corpore ſit proportio debita partium & totius, cum venuſtate colorum; fieri non poteſt, vt in deformibus nõ inſit aliqua pulchritudo, vel in colore, vel in proportione magnitudinis, aut partis alicuius, aut totius. Verum & diuina ſponſa formoſam animam ſe dicit in corpore nigro: ſ *Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Hieruſalem: ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.* In corpore deformi plerumque delitescit anima pulchra, ſicut in Silenis antiquis, quos æmulatum eſſe Socratem, admonet in Sympoſio Platonicus Alcibiades ita: *Socratem aſſero perſimilem Silenis illis, qui ſedentes inter alias imagines a ſculptoribus figurantur ita, vt fiſtulas tibiarum teneant. Qui ſi bifariam diuidantur, reperiuntur intus imaginem habere Deorum, Satyro quoque Marſyæ ſimilem eſſe dico. Et quod aſpectu quidem his es perſimilis, ne tu qui-*

D (margin, beside "pes atque deformes")

r Gen. 6. 1. 2.

Amor vt ſit pulchritudinis in amata turpi.

ſ Cant. 1. 4.

dem, o Socrates, negabis, &c. Quin & in omni amata, ſiue corpore turpi, ſiue pulchro ſit, A
ineſt voluptas, quæ bonum eſt delectabile, proindeque pulchrum; etenim conuertuntur ad
Bonum & pulchrũ conuertuntur. inuicem, bonum & pulchrum; vnde Græcis eodem nomine καλὸς appellantur. Et Lucretius Venerem (quæ dea pulchritudinis eſt, a qua Venuſtas denominatur, non autem, vt
ᵛ Cic. 2. de nat. Deor. ait ᵛ M. Tullius, a Venuſtate Venus) appellat nomine voluptatis, eam inuocans in operis ex-
ˣ lib. 1. init. ordio ſibi auxiliarem: ˣ

,, Æneadum genetrix, hominum diuumque Voluptas
,, Alma Venus.

ʸ init. dial. Quod a Platone didicerat, ſic in Philebo ſcribente ʸ *Conemur ab ipſa dea exordientes, quam hic Venerem, ſed veriſſimũ ei nomen eſſe Voluptatis, inquit* Erga Voluptatem autẽ Amor varie ſe habet: etenim Amor improbus iſtam voluptatem corporis, pulchritudinemque materialem, ſibi proponit vltimum finem, ſcopumque præcipuum: Amor autem probus eam ſibi ſumit medium, ac inſtrumentum ad conſequendum finem meliorem, æternitatem nempe ſpeciei, cultumque diuinum, ut antea vidimus. Verumenim vero nec omittitur in ſacra
ᶻ Eccli. 24. 24. pagina Pulchritudinis Epitheton proprium Amoris: ᶻ *Ego mater pulchra dilectionis.* Igitur omnis Amor aptiſſime pingitur pulcher, quoniam eſt deſiderium pulchri, vel in pulchro B
generandi. Denique vero quum Amoris nomine, tripliciſque ſignati noſtro ſchemate: vere ſignificetur tum animæ noſtræ facultas omnis Appetens, & Concupiſcibilis, & Iraſcibilis, & Rationalis: tum etiam vniuſcuiuſque facultatum iſtarum affectio, functioque propria; non ſecus ac Intellectus nomen eſt commune tum ad facultatem intellectricem, tum
ᶻ 1. poſt. t. 19. ad actum intelligendi, tum etiam ad habitum cognitionemque primorũ principiorum ᶻ Ariſtoteli: ſicuti ſumptus Amor pro functione ac operatione, Appetitus eſt pulcher, quia pro fine pulchitudinem habet, a quo iuſtum eſt omnia denominare, ſicuti nuper oſtendi-
ᵃ 2. de an. t. 49. mus ex ᵃ Ariſtotele: ita ſumptus Amor pro facultate animæ; quum iſta de ſe ſit in eſſentia ſua ſine materia, a qua ſolum omnis deformitas atque turpitudo ᵇ rebus ineſt, ob adnexam
ᵇ 1. phyſ. t. 81. ſibi priuationem, neceſſario formoſus & pulcher eſt: immo ipſamet hominis forma, & pulchritudo eſſentialis eſt Amor omnis iſte; quum reipſa coincidat cum animæ ſubſtantia, cuius eſt intima facultas.

Amor cur non cæcus in ſchemate fictus. Cap. XII. C

VUlgaris opinio eſt, Amorem eſſe cæcum, vel oculis tænia velatum; qua de re Natalis
ᵃ l. 4. myth. cap. 14. ita: ᵃ *Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpidines quæ ab hominibus dignitatis ſuæ oblitis committuntur; quum illud potius ad diuinorum conſiliorum mirabilitatem ſpectet, ad quæ cognoſcenda cæcum eſt, & infans prorſus humanum genus, quum nulla vis humani inge-*
Amor cur cæcus dicatur. *nij poſſit rationem diuinæ adminiſtrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectiſſime excogitata eſt? aut quo pacto non paruus infans eſt exiſtimandus, qui neglecto conſilio rationeque, & gloriæ ſplendore, omnium iniquitatum, & turpidinum autorem ſectetur? aut qui omiſſis rebus diuinis, & legibus naturæ poſthabitis ad impuras voluptates ſtulte feratur, quæ viſum debilitant, non ne & ſtultus & cæcus & infans eſt exiſtimandus?* Theocriti Battus amator Miloni dicebat, excuſans propriam in-
ᵇ Idyll. 10. ſaniam: ᵇ

,, Capere me incipis tu: cæcus autem non ſolus Plutus,
,, Verum etiam curarum autor Cupido: nihil ſuperbe dixeris: D

Scholiaſtes ait: Amantibus pulchra cenſeri, quæ pulchra non ſunt; quod Amor cæcus ſit.
ᶜ Epiſt. 4. Apud Ouidium Phædra ſui culpam Hippolyto pariter excuſat, ᶜ

,, Victa precor, genibuſque tuis regalia tendo
,, Brachia: quid deceat, non videt vllus amans.

ᵈ lib. 2. Propertius item potitus amica dicit, ᵈ

,, Ante pedes cæcos lucebat ſemita nobis,
,, Scilicet inſano nemo in Amore videt.

Plutarchus in libello de captanda vtilitate ab inimico ſcribit a Platone Amorem cæcum dictum, quod amantes in re amata cæcutiant, Maxime vero demonſtrat Amorem, quod

ſæpiſ-

A ſæpiſſime deformes amantur, quæ pulcherrimæ cenſentur; qua de re belliſſime poeta,[†] † Carm. embl. amat.

,, Quam ſibi fingit amans, facies lectiſſima: ſpernit
,, Naturæ errores, inuidiæque minas.
,, Quid mihi non fauſtæ ſpecies formoſa Lacænæ,
,, Si grata ingenio non videare meo?
,, Noui ego Loripedem, noui qui flagrat Egentem:
,, Vidi, qui ſolas durus amabat anus.
,, Quiſquis amat quod vult, ſub amico iudice totus
,, Militat, & votis imperat ipſe ſuis.
,, Turba ſuis famuletur heris: mihi fingo puellam
,, Et Dominus Dominæ nunc vpor ipſe meæ.
,, Quæ ſoli placet, illa placet: nempe omnibus vna
,, Quæ placuit, nulli præſtitit illa fidem.

Quis cæcior illo iuuene, qui Fortunæ marmoream ſtatuam adamauit perdite?

B ,, Quod Pandioniæ vel adhuc mirentur Athenæ,
,, Et ſtupeant tanti rudera ſparſa loci.
,, Quod duro certis decisum marmore ſaxum,
,, Attica Fortunæ fertur imago Deæ.
,, Deperit hanc iuuenis fatuo lymphatus Amore.
,, Molliaque in frigida baſia rupe terit.
,, Et ſtatuam cingunt molliſſima vellera Serum,
,, Circuit & duras tænia multa comas:
,, Dumque animum rigidæ cupit inſpirare figuræ,
,, Expirat vitam flebilis vmbra ſuam.
,, Et moriens, inquit, non me mors lædit, at illud
,, Quod deſit vitæ copia, vita, tibi.
,, Improba quid duræ ſors te damnauit Amicæ,
,, Exemplum propriæ, Pontice, mortis habes.

C Hæc fere de cæcitate Amoris Concupiſcibilis. Sed & hoc ipſum dici poſſe de Amore proprio tum Iraſcibili bellico, tum etiam Rationali Sapientiæ, certum eſt: etenim præcipua militis, ac Imperatoris conditio & virtus eſt, diſſimulatio tum eorum, quæ fiunt frequenter ab hoſtibus, quo valeat illos adoriri non opinantes; tum etiam eorum, quæ contra ſe milites proprij conuiciantur, ne illos exaſperet: cuius rei non deſunt apud ſummos Imperatores exempla. Ariſtoteles etiam aperte fatetur,[e] Intellectum animæ noſtræ ſe habere ad ea quæ maniſeſtiſſima omnium ſunt natura ſua, propter abſentiam materiæ, quemadmodum oculi veſpertilionum ſe habent ad lumen diei, ad quod plane cæcutiunt. Huc ea pertinent, quæ Ptolemæus in Centiloquio fatur: *Amor, & odium corrumpunt iudicium: augent enim minima, minuunt maxima.* Ita quidē plurimi nō inepte cæcū Amorem eſſe cōſtituunt. E contra tamen in gemmula noſtra, & in alijs pleriſque veterum, Amores oculati ſunt, & perſpicaces; quam rem plurimi claſſicorum ponunt, & ratio confirmat. Sane Moſchus in Amore fugitiuo Venerem introducit ei tribuentem oculos acres his verſiculis:[f]

e 2. meta. t. 1.

f Idyll. 1.

,, Venus Amorem filium quærens alta voce inclamans dicebat:
D ,, Si quis in triuijs vagantem vidit Amorem,
,, Fugitiuus meus eſt: index munus habebis:
,, Merces tibi erit ſuauium Veneris: ſi vero adduxeris ipſum,
,, Non nudum ſuauium, ſed tu hoſpes plus etiam habebis.
,, Inſunt autem plurima ſigna puero: inter viginti alios cognoueris ipſum,
,, Corpore non albus, verum igni ſimilis: oculi ipſius
,, Acres & flammei: mala mens, dulcia verba, &c.

Quem locum mirifice Taſſus imitatus eſt, & amplificauit in Amintæ ſuo prologo, fugitiuum Amorem introducens ita loquentem:

,, Chi crederia, che ſotto humane forme,
,, Et ſotto queſte paſtorali ſpoglie

,, Foſſe naſcoſto vn Dio? non mica vn Dio A
,, Sciuaggio, o de la plebe degli Dei:
,, Ma tra grandi, e celeſti il più potente,
,, Che fa ſpeſſo cader di mano a Marte
,, La ſanguinoſa ſpada, & a Nettuno
,, Scotitor de la terra, il gran tridente,
,, Et i folgori eterni al ſommo Gioue:
,, In queſto aſpetto certo, o in queſti panni
,, Non riconoſcerà ſi di leggiero
,, Venere madre me ſuo figlio Amore:
,, Io da lei ſon coſtretto di fuggire,
,, E celarmi da lei, perch'ella vuole
,, Ch'io di me ſteſſo, e delle mie ſaette
,, Faccia a ſuo ſenno; e qual femina, e quale
,, Vana, & ambitioſa, mi riſpinge
,, Pur tra le Corti, e tra Corone e Scettri, B
,, E quiui vuol ch'impieghi ogni mia proua:
,, E ſolo al volgo de'miniſtri miei,
,, Miei minori fratelli, ella conſente
,, L'albergar tra le ſelue, & oprar l'armi
,, Ne' rozi petti. Io che non ſon fanciullo,
,, Se ben ho volto fancilleſco, & atti,
,, Voglio diſpor di me come a me piace:
,, Ch'a me fu, non a lei, conceſſa in dono
,, La face onnipotente, e l'arco d'oro.
,, Però ſpeſſo celandomi, e fuggendo,
,, L'imperio nò, che in me non ha, ma i preghi,
,, Ch'han forza, porti da importuna madre,
,, Ricouero ne'boſchi, e ne le caſe C
,, De le genti minute: ella mi ſegue,
,, Dar promettendo a chi m'inſegna a lei
,, O dolci baci, o coſa altra più cara.
,, Quaſi io di dare in cambio non ſia buono
,, A chi mi tace, a chi mi aſconde a lei,
,, O dolci baci; o coſa altra più cara.
,, Queſto ſo certo al men, che i baci miei
,, Saran ſempre più cari a le fanciulle,
,, (Se io, che ſon l'Amor, d'Amor m'intendo:)
,, Onde ſouente ella mi cerca in vano:
,, Che riuelarmi altri non vuole, e tace.
,, Ma per iſtarne anche più occulto, ond'ella
,, Ritrouar non mi poſſa a i contraſegni
,, Depoſto ho l'ali, la faretra, e l'arco. D
,, Non però diſarmato io qui me vengo,
,, Che queſta, che par verga, è la mia face:
,, (Così l'hò traſformata) e tutta ſpira
,, D'inuiſibili fiamme: e queſto dardo,
,, (Se bene egli non ha la punta d'oro)
,, E di tempre diuine, e imprime Amore,
,, Douunque fiede. Io voglio hoggi con queſto
,, Far cupa, e immedicabile ferita
,, Nel duro cor de la più cruda Ninfa,
,, Che mai ſeguiſſe il choro di Diana:

Nè

A ,, Nè la piaga di Siluia ſia minore
,, (Che queſto è il nome de l'alpeſtre Ninfa)
,, Che foſſe quella, che pur feci io ſteſſo
,, Nel molle ſen d'Aminta, hor ſon molt'anni,
,, Quando lei tenerella, ei tenerello
,, Seguiua ne le caccie, e ne i diporti.
,, E perche il colpo mio più in lei s'interni,
,, Aſpetterò che la pietà molliſca
,, Quel duro gelo, che d'intorno al cuore
,, L'ha riſtretto il rigor de l'honeſtate,
,, E del virginal faſto: & in quel punto,
,, Ch'ei ſia ben molle, lancerogli il dardo.
,, E per far ſi bell'opra a mio grand'agio,
,, Io ne vò a meſcolarmi infra la turba
B ,, De' paſtori feſtanti, e coronati,
,, Che già qui s'è inuiata, oue a diporto
,, Si ſtà ne' dì ſolenni, eſſer fingendo
,, Vno di loro ſchiera: e in queſto luogo,
,, In queſto luogo a punto io farò il colpo,
,, Che veder non potrallo occhio mortale.
,, Queſte ſelue hoggi ragionar d'Amore
,, Vdranſi in nuoua guiſa: e ben parraſſi,
,, Che la mia Deità ſia qui preſente
,, In ſe medeſma, e non ne' miei miniſtri:
,, Spirerò nobil ſenſi a i rozi petti,
,, Raddolcirò de le lor lingue il ſuono;
,, Perche ouunque i mi ſia, io ſono Amore,
,, Ne i paſtori non men, che ne gli Heroi:
C ,, E la diſugguaglianza de' ſoggetti,
,, Come a me piace, agguaglio: e queſta è pure
,, Soprema gloria, e gran miracol mio:
,, Render ſimili a le più dotte cetre
,, Le ruſtiche ſampogne: e ſe mia madre,
,, Che ſi ſdegna vedermi errar fra boſchi,
,, Ciò non intende, è cieca ella, e non io,
,, Cui cieco a torto il cieco volgo appella.

Plato quidem, & Phurnutus, aït Amorem ἔρωτα dictum, ab inquiſitione amati; ἐρᾶν enim pro ζητεῖν, id eſt, inquirere, capitur: Ita Gyraldus: certe quidem Phurnutus ait: *Ad hæc conſentaneum eſt, Amorem appellatum eſſe ἔρωτα, id eſt Cupidinem, ab inquiſitione; ſiquidem ab inquirendo dicitur ἐρᾶν, vt dictum eſt ἴθ' αὐτοῦ ἵππους ἐρέειν: Abi eius quæſiturus equos.* At Plato nuncupat Amorem ἔρωτα non ab inquiſitione, ſed a robore, vehementiaque cupiditatis; en eius verba in Phædro per Cornarum verſa: *Nam cupiditas abſque ratione, quæ opinionem ad rectum tendentem ſuperat, ad pulchritudinis voluptatem perducta; & rurſus a ſuis cognatis cupiditatibus circa corporum pulchritudinem vehementer corroborata victrix vita, ab ipſo robore, quæ ῥώμη eſt, cognomen accepit, & ἔρως id eſt Amor appellata eſt.* In hanc ſententiam conuenit etiam verſio Ficini. Gyraldo quoque, Plotinus tamen etymon ab aſpectu & viſione deducit: ἔρως ait, quaſi ὅρασις: Profecto verba Plotini ſunt. *Quod quidem tanquam ſuum bonum ſpectat gaudetque videns: atque ipſum viſum tale eſt, vt quod intuetur non negligenter intueatur, adeo in ipſa velut voluptate intentioneque ad ipſum viſionisque vehementia aliquid generetur ab ipſa, tum ea, tum ſpectaculo dignum: quamobrem tum ex eo, quod intentiſſime agit circa ſpectaculum; tum ex eo, quod quaſi ab ipſo ſpectaculo deſluit, imbutus oculus velut viſio quædam cum ſimulachro natus eſt Amor; qui forte ob hoc dictus eſt Eros, quoniam ab ὁράσεως, id eſt viſione ſubſtantiam habet.* Itaque Plotinus non a ſola

Amor cur Eros dictus.

En. 3 lib. 5. cap. 3.

a ſola viſione, ſed ab intenſione viſionis cum Platone deduxit Amoris nomen Eros. Ad A
hanc rem perbelle quidem deducit illud Propertij:

,, Si neſcis, oculi ſunt in Amore duces.

† par. 1. to. 3. & illud Petrarchæ †

,, Trouommi Amor del tutto diſarmato,
,, Et aperta la via per li occhi al core.

Sed & Petrarcha, noſtratium poetarum iubar, Amoris alumnus & cultor nulli ſecundus, in Triumpho Cupidinis nullam omnino cæcitatem memorat, nullamque tæniam oculorum velamen, exactè ſic Amorem deſcribens:

,, Vidi vn vittorioſo e ſommo Duce
,, Pur come vn di color, che'n Campidoglio
,, Trionfal carro a gran gloria conduce.
,, Io che gioir di tal viſta non ſoglio
,, Per lo ſecol noioſo, in ch'io mi trouo,
,, Voto d'ogni valor, pien d'ogni orgoglio,
,, L'habito altero, inuſitato, e nouo B
,, Mirai, alzando gli occhi graui e ſtanchi,
,, Ch'altro diletto, ch'imparar, non prouo.
,, Quattro deſtrier, via più che neue bianchi,
,, Sopra vn carro di foco vn garzon crudo,
,, Con arco in mano, e con ſaette a' fianchi,
,, Contro le qual non val elmo, nè ſcudo:
,, Sopra gli homeri hauea ſol due grand'Ali
,, Di color mille, e tutto'l reſto ignudo.
,, D'intorno innumerabili mortali,
,, Parte preſi in battaglia, e parte vccisi,
,, Parte ferriti da pungenti ſtrali.

Scribit etiam Heſychius, quod ideo Cupido ὀμμάτιος, ideſt oculeus vocatus ſit, quod ex aſpectu Amor concipitur, & in Achillis Amoribus ὀμματοκάλεγχα dicta ſunt. Quin & ſacra C
b eccli. 24. pagina videtur Amorem oculatum fateri, dum ipſum agnitionis nomine deſignans, ait: [b] *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei*. Etenim Amor eſt pulchritudinis agnitæ cupiditas plena timoris atque ſpei. Sed & ratio ducta ex rei natura ſatis oſtendit Amorem oculatum eſſe, non autem cæcum, aut oculis velatum: etenim quum eſſentia ſua ſit deſiderium, & voluntas; voluntas autem ac deſiderium ſemper feratur in præcognitum; & obiectum ac finis Amoris pulchritudo ſit, ſiue pulchritudinis poſſeſſio, fruitioque; pulchritudo vero, vt quæ conſiſtat in proportione, coloreque decenti partium atque totius; iudexque coloris, proportionis, atque pulchritudinis, vnus oculus ſit inter omnes ſenſus; iam Amorem oculatum eſſe, non cæcum, aut velatum, neceſſe eſt. Quid ergo dicendum in tanta controuerſia? Sane duo poſſunt in Amore conſiderari attributorum genera; eſſentialia, & accidentalia. Si ſpectemus eſſentialia, dubio procul Amor oculatus eſt, mireque perſpicax vt nuper oſtendimus apertiſſime. Sin autem accidentalia conſideremus, potiſſimumque peruerſas functiones Amoris vulgaris, vtcumque in his Amor cæcus appellari poſſe videtur. At vero ſimpliciter oculatus & mire perſpicax eſt, etiam dum deformem amat; quia qui poteſt exiguam pulchritudinem multis obrutam deformitatibus, ac pene inuiſibilem aſpicere, is acute videt, vt oſtendit Ariſtoteles, [c] aſſerens viſum, qui minoris eſt obiecti, excedere facultate cognitrice. Sic igitur optima ratione Schematis Autor in gemmula poſuit Amores omnes oculis apertis, & perſpicacibus, nullum autem cæcum, nullum obuelatum. His ex communiori diſciplinarum ordine ſchematis explicatio deducta fuit non vnica.

Solutio difficultatis. (margin)

c 1. Cæl. t. 117. (margin) D

Schematis Amorum trium explicatio Medica. Cap. XIII.

a 2. de plac. c. 2. & ſeqq. CÆterum nec ex Medica facultate deſunt, quæ ſchema gemmulæ trium Amorum apte declarent; etenim tres Amores iſti Galeno [a] ſunt tres facultates Appetitrices in anima,

A ma, Concupiſcibilis, Iraſcibilis, & Rationalis: quarum vnam illam primam Concupiſcibi- [b] in Timeo.
lem eum Platone [b] ponit in Hepate: ſecundam Iraſcibilem in Corde: tertiam Rationalem,
quæ Voluntas appellatur, in Cerebro. Reſidet autem Concupiſcibilis in Hepate, e concа-
uæ rhedæ figuram habente, duabus rotis innixæ; quod Hepatis temperies eſt calida & hu-
mida, Galeno, [c] & Auicennæ; [d] quum caliditas, & humiditas qualitates ſint maxime mobi- [c] 1. de temp. cap. 8.
les, atque fluidæ, rotarum inſtar. Hinc iure Tityum, qui concupiſcentiæ flagrans ardore [d] lib. 1. f. 1. d. 3. c. 1.
Latonam, ſiue Dianam auſus de ſtupro compellare, ſagittis ab Apolline Dianaque transfi-
xus, apud inferos catenis vinctus aſſidue Iecore nunquam deficiente, ſed in dies ſuccre-
ſcente dilaniantem vulturem paſcit, immortalem pœnam eo viſcere ſuſtinens, quod illi ſe-
des extitit adeo nephariæ Concupiſcentiæ; de quo poſt Homerum in Odyſſea, † Virgilius † Aenei. 6.
ita cecinit:

,, Nec non & Tityum terræ omniparentis alumnum
,, Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
,, Porrigitur, roſtroque immanis vultur adunco
B ,, Immortale Iecur tundens, fecundaque pœnis
,, Viſcera, rimaturque epulis: habitatque ſub alto
,, Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Facem autem gerit Amor concupiſcibilis in gemmula, quoniam Hepar eſt prima natiui ca-
loris origo, primuſque fons innati calidi: quum ſit officina ſanguinis, & viſcus, in quo pri-
mum ſanguis, naturalis caliditatis fundamentum & ſedes, generatur. Duabus habenis
veluti gubernat Cor, atque Cerebruum; quia venæ magnæ, Cauæ nuncupatæ, de Ieco-
re naſcentis, alterum ramum breuiorem Hepar mittit ad † Cor, Iraſcibilis Appetentiæ do- † Veſal. l. 3. cap. 7.
micilium, eo deferentem ſanguinem tum pro Cordis alimento, tum etiam pro generatio-
ne ſpirituum vitalium in eius ventriculo ſiniſtro: Alterum vero longiorem ramum venæ
magnæ multiplicatum per carotidas venas appellatas Iecur mittit ad Cerebrum, Rationa-
lis Appetitus habitaculum, eo ſimiliter afferentem ſanguinem tum ad alendum Cerebrum,
tum etiam ad ſpirituum animalium generationem, ſecundum partem; etenim magna pars
materiæ pro ſpirituum animalium generatione ſpiritus eſt vitalis tranſmiſſus a corde per ar-
C terias carotidus in rete mirabile terminatas ad baſim cerebri. Iſti vero duo Cupidines
trahere ponuntur Concupiſcibilis Appetentiæ rhedam, quia trahunt ad ſe ſanguinem &
calorem ex Hepate; quem vtrumque perferunt poſtea per arterias, atque neruos ab ſe
naſcentes, attenuatum in ſubſtantiam animalium, vitaliumque ſpirituum appellatorum,
in vniuerſas corporis partes. Aptiſſime vero ponuntur hi duo Cupidines, Iraſcibilis,
atque Rationalis, in manibus geſtare lauri ramulos, quod apud Cor, & Cerebrum reue-
ra manet [e] autoritas, imperium, atque triumphalis honos erga Iecur: omnibus ad vnum [e] Pier. Hiero. 50.
conſentientibus & Philoſophis & Medicis, Hepar dignitate cedere Cerebro pariter, at-
que Cordi; penes quod eorum duum ſit locandus principatus, lis adhuc eſt ſub iudice; [f] 6. de pla. c. 9. & paſſim
quum [f] Galenus, & ante illum Plato [g] primatum Cerebro tribuant; multi cum [h] Ari- [g] in Timeo.
ſtotele Cor ſupra Cerebrum extollere videantur. Nihilominus Ariſtoteles aliquando ma- [h] de Iu. & ſen. cap. 2.
nifeſte Cor, & Cerebrum videtur æqualia fecifſe in primatu, dum verba pronunciat ipſiſſi- 3. de part. cap. 4.
ma: [i] *Quædam vero partes ſunt ſimul, quæcunque principales, & in qua prima ratio, &*
ſubſtantia: vt puta ſi hæc Cor, aut Cerebrum eſt; nihil enim differt vtra talis ſit. Cuius dif- [i] 7. meta. t. 33.
D ficillimi loci forte fuerit explicatio non diſcedens e Peripato, ſi dixerimus, Hominem, qui
definitur Animal rationale, ſi conſideretur vt animal & omnino viuens, in eo principale Difficilimi loci Ariſtotelici explicatio.
membrum non eſſe Cerebrum, ſed Cor, quod eſt primum viuens, ac vltimum moriens in
homine, principiumque vitæ, vitæque terminus in animali. Si vero conſideretur homo
vt ratione præditus, ac vtens; quum hæc a miniſterio ſenſuum ſuas omnes operationes
auſpicetur, vel Ariſtotele doctore non vno in loco; primo namque ſcribit: [K] *Apparet* [K] 2. poſt. t. 103. & ſeqq.
autem hoc vtique omnibus inexiſtens animalibus; habent enim congenitam potentiam iudica-
tiuam, quam vocant ſenſum: inexiſtente autem ſenſu, in alijs quidem animalium fit per-
manſio ſenſati, in alijs vero non fit; in quecunque igitur non fit, aut omnino, aut circa ea
quæ non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire; in quibus vero ineſt ſentientibus, ha-

E *bere*

bore vnum quiddam in anima, quum multa talia fiant; iam differentia quadam fit, vt his A
quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero non. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria,
quemadmodum dicimus: ex memoria vero, quæ plerumque eiuſdem fit, experientia; multæ
namque memoriæ numero experientia vna eſt: experientia autem aut ex omni quieſcente vni-
uerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illis idem, eſt
artis principium, & ſcientiæ; ſi circa generationem quidem, artis: ſi vero circa ens, ſci-
entiæ. Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notiori-
bus; ſed a ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter quouſque
ad principium venit: anima vero eſt talis vt poſſit pati hoc &c. Alibi vero ſcribit in eandem

l 1. meta. cap. 1.

ſententiam: [l] *Omnes homines natura ſcire deſiderant. Signum autem eſt ſenſuum dilectio nam*
& abſque vſu propter ſeipſos amantur, præ ceteris autem, qui per oculos fit; non enim vt agamus
ſolum, verum etiam nil acturi, ipſum videre præ omnibus alijs, vt ita dicam, eligimus: cauſa
autem eſt, quod ſenſuum hic vel maxime nos cognoſcere quicquam facit, multaſque diffe-
rentias manifeſtat. Natura itaque animalia ſenſum habentia fiunt: a ſenſu vero quibuſdam
eorum non innaſcitur memoria, quibuſdam vero innaſcitur; & ob hoc alia prudentia, alia
diſciplinarum capaciora ſunt, quam illa quæ memorare non poſſunt. Prudentia quidem B
absque eo quod diſcant, quæcunque ſcilicet audire ſonos non poſſunt, vt apes, & ſi quid aliud
animalium genus ſimile eſt. Diſcunt autem, quæcumque vna cum memoria hunc quoque
ſenſum habent. Cetera igitur imaginationibus ac memorijs viuunt, experientia vero pa-
rum participant: humanum autem genus arte etiam ac ratiocinationibus. Fit autem ex
memoria experientia hominibus; multæ etenim eiuſdem rei memoriæ vnius experientiæ vim
efficiunt. Quare experientia pene ſimile quid ſcientiæ ac arti eſſe videtur. Per expe-
rientiam autem ars, & ſcientia hominibus efficitur; experientia enim, vt recte ait Po-
lus, artem efficit, inexperientia vero fortunam, &c. Quibus apparet euidenter Ari-
ſtotelem conſtituere cognitionem omnem humanam, ſiue ſit actiua, vt ars, & pru-
dentia; ſiue ſit contemplatiua, vt eſt ipſa ſcientia, niti cognitione ſenſuum, ab eaque

m 1. de gen. t. 39.
n de ſen. & ſen. c. 1.

prorſus ortum habere. Quo nomine ſcribit [m] alibi Philoſophus, *tum ſenſum habere*
virtutem ſcientiæ: [n] tum auditum maxime facere ad intellectum. Quum autem ſenſus
omnes in capite ſint, vnius tantum tactus extendatur in vniuerſum corpus; iam princi- C
pium rationis, humanæque cognitionis omnis in capite, cerebroque maxime ponendum
eſt, in quo ſolo ſunt omnes ipſi ſenſus, viſus, auditus, olfactus, guſtatus, atque tactus;

o 2. de an. t. 136. & ſeq. & 149.
p de ſomn. & vig. cap. 1. & 2.
q de ſomn. & vig. cap. 3.
r de gen. an. cap. 1.
s de ſomn. & vig. c. 3.
Somnus in cerebrum fit otium Ariſtoteli.

quin & ſenſus communis, ad quem attinet agnoſcere diſcrimen inter album & dulce, ac
omnino ſenſibilia diuerſi generis: [o] nec non & animaduertere functiones omnium & ſin-
gulorum ſenſuum aliorum; quæ quidem animaduerſio non habet locum in ſomno; quia
ſomnus eſt ligamentum [p] primi ſenſorij; quod eſt inſtrumentum ſenſus communis, qui
ſolum operatur in vigilia; nam vigilantes tantum animaduertunt [q] ſe ſentire, non item
dormientes: ſomnus autem vel Ariſtoteli maxime fit in cerebro: dicit etenim ipſiſſima. [r]
[Fit enim ſomnus, quemadmodum dictum eſt, dum corpulentum ſurſum fertur a calidi-
tate per venas ad caput; quum vero amplius non poteſt, ſed multitudine excedit, quod
eleuatum eſt, iterum repellitur, & deorſum fluit; ideo cadunt homines ſubtracto calo-
re, qui ſurſum ferebat; ſolum enim animalium rectum & incidens quidem deſipientiam
facit, poſtmodum vero imaginationem. An dictæ quidem nunc ſolutiones contingentes
quidem ſunt vt fiat infrigidatio. Verum enim vero dominus eſt locus, qui circa cere- D
brum, quemadmodum dictum eſt in alijs; omnium enim, quæ in corpore frigidiſſimum:
non habentibus vero, quod proportionale. Quemadmodum igitur humidum, quod eua-
porat a Solis caliditate, quum venerit ad ſupremum locum, propter frigiditatem ipſius in-
frigidatur; & quum conſtiterit, deorſum fertur factum rurſus aqua: ſic in euacuatione ca-
lidi ad cerebrum excrementitia quidem euaporatio in pituitam conſiſtit (ideo & deſtil-
lationes videntur ex capite fieri) nutritiua vero, & non morboſa deorſum fer-
tur conſiſtens, & refrigerat calidum. Ad infrigidandum vero, & non facile ſuſcipien-
dum euaporationem confert tenuitas, & anguſtia venarum, quæ circa cerebrum.
Infrigidationis igitur hæc eſt cauſa, quanquam euaporatio exuperet caliditate.]

Dum

A Dum igitur Ariſtoteles aſſerit ſomnum eſſe ligamentum ſenſuum, primique ſenſorij; fierique propter infrigidationem euaporationis calidæ per excedentem frigiditatem cerebri; quod ideo ponit eſſe ſomni dominum; aperte conſtituit cerebrum, in quo ſenſus omnes agnoſcit, obtinere principatum in humano corpore, ſi ſpectetur homo vt rationalis, ac vtens ratione ſenſuum operationibus innixa, & ab eis præcedētibus ortum habente, quod alibi [f] dixerat omnem doctrinam & diſciplinam intellectiuam fieri ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua: vt multis Claſſicorum placet. Immo vero ſcribens Ariſtoteles: [t] *Caput cerebri gratia potiſſimum eſt: hanc enim partem genus omne ſanguineum habeat neceſſe eſt: & quidem loco obiecto Cordi, ob eas, quas expoſuimus cauſas. Sed natura ſenſuum etiam nonnullos in eo collocauit, quoniam ſanguis eius membri temperatus modice ſit, & idoneus tum ad cerebrum tepefaciendum, tum ad ſenſuum tranquillitatem, atque integritatem.* Qua quidem ſenſuum tranquillitate, atque integritate maxime niti functiones intellectus humani, ſapientiæ, ſeu ſcientiæ, prudentiæque habitum in homine procreantes, alibi conſtituit Ariſtoteles, tum aſſerens: [u] *Intellectio aſſimilatur cuidam quieti, & ſtatui magis quam motui.* tum

[f] 1. poſt. t. 1.
[t] 4. de part. cap. 10.
[u] 3. de ani. t. 48.
[x] 7. phy. t. 20.

B maxime dicens: [x] *At vero neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio: ſciens enim maxime eorum, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt. Secundum enim nullam potentiam motis fit in nobis ſcientia: ſed, quum extiterit aliquid. Ex ea enim, qua eſt ſecundum partem experientia, vniuerſalem accipimus ſcientiam. Neque itaque actus generatio eſt niſi quis & reſpectionem, & tactum generationes dicas: tale enim eſt actus. Quæ autem a principio acceptio ſcientia, nec eſt generatio, nec alteratio; nam, quia quieta eſt, reſidetque anima, ſciens fit, & prudens. Vt igitur neque dormiens excitatus eſt aliquis, aut ebrius eſſe deſijt, aut ægrotans reualuit, factus eſt ſciens, quamuis prius non poterat vti, & ſecundū ſcientiam agere, ſed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem veniente mente inerat potentia ad ſcientiæ vſum; ſic vtique huiuſmodi aliquid fit id, quod eſt a principio, in ſcientia exiſtentia: perturbationis enim quies quædam eſt, & tranquillitas. Neque igitur pueri poſſunt quid diſcere, neque iudicare ſenſibus, ſimiliter atque ſeniores; multa enim perturbatio fit, & motus. Sedantur autem, & deſinunt perturbari, aliquādo quidem a natura, aliquando vero ab alijs; in vtriſque autem his alterari aliquid accidit, ſicuti quum excitatur, & fit vigilia ad actum.*

C *Manifeſtum eſt igitur quod alteratio in ſenſibilibus eſt, & in ſenſibili parte animæ; in alia autem nulla, niſi ſecundum accidens.* Ex habitis apertiſſime conſtat, ad mentem Ariſtotelis, intellectricis animæ functiones in intellectu ſcientiam, & artem, prudentiamque producentes, præſupponere quidem operationes ſenſuum, experientiam, & memoriam promouentes; at ſenſuum tranquillitatem habentium, non autem perturbationem, quæ prorſus impedit ſcientiæ generationem; quum autem ſenſus in Corde perturbationem ingerat iræ, pariter in Hepate Concupiſcentiæ perturbationem promoueat; in quibus viſceribus calor exundat; & iræ perturbatio non minus quam Concupiſcentiæ paſſio vehemens impediat veri cognitionem, & adeptionem ſcientiæ, ceterorumque habituum intelligibilium: in cerebro vero mitis & blandus calor faciat, vt ait Ariſtoteles [y] ad ſenſuum plurium, in capite degentium tranquillitatem, & integritatem; profecto cerebrum in Peripato primatum obtinet, ſi referatur ad hominem quatenus eſt rationis particeps, atque ſcientiæ capax, ex precedenti ſenſuum tranquillorum operatione ſine perturbationis vlla vehementia. Cor autem in Peripato primatum obtinet alia ratione, ſi referatur ad hominem prout animal vi-

[y] 2. de par. cap. 10.

D uens eſt; etenim Cor in eo eſt principium Vitæ, viſcuſque quod omnium humani corporis partium primum viuit, & vltimum moritur, ex Ariſtotelis [z] decreto: Quapropter hanc vtramque rationem primatus, quarum altera Cordi conuenit, altera Cerebro congruit in humano corpore, cōſiderans Ariſtoteles, in Metaphyſica tractans de partium habitudine ad totum, & inter ſe ſimpliciter, enunciauit aptiſſime, [a] nihil differre vtra pars principalis in humano corpore dicatur, Cerebrum, aut Cor. At in libris de Hiſtoria Animalium, de partibus Animalium, de Generatione Animalium conſiderans animal & hominem ſub ratione viuentis, non autem ſub ratione rationalis, & intellectiui, ſemper Cordi primatum dedit, non autem Cerebro; quod non animaduertentes plerique Medici, cum Galeno, contradicunt Ariſtoteli ſine ratione. Primatum huiuſmodi geminum Cordis, & Cerebri forte reſpiciens autor noſtri Schematis in gemmula, dedit vtrique Cupidini, tam Iraſcibili

[z] 3. de part. cap. 4. 2. de gen. an. cap. 4.
[a] 7. meta. tex. 17.

ſedem in Corde habenti, quam Rationali domicilium in Cerebro obtinenti, ramulum lau- A
ri; quod apud Antiquos, obſeruatu Valeriani,[b] hieroglyphicum eſt, quo ſignatur *Autoritas Imperatoria, & Triumphalis honos. Eſſe vero,* inquit, *Laurum inſigne triumphantium, non ex eo tantum, quod apud Ouidium legitur.*

[b] lib. 50. hierogl.

,, Tu ducibus lætis aderis, quum læta triumphum
,, Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas.

quantum ex multis veterum monumentis innoteſcit. Illud quoque ſatis conſtat, Imperatores triumphi Lauream ad Iouem Capitolinum ferre ſolitos, atque eam in eius gremio relinquere. Laureata vero Imperatorum capita in numis paſſim habentur. Atque hic nō incongruum fuerit ea quæ de Laureto, vnde triumphaturi laureas ſibi decerpere conſueuerant, memoria prodita ſunt, repetere. Liuiam quippe olim poſt Auguſti ſtatim nuptias Veientanum ſuum reuiſiſſe, ibique tum illi gallinam albam, quæ ramulum Lauri roſtro tenebat, a præteruolanti aquila, quæ illam rapuerat, in gremium demiſſam; quumque nutriri alitem, pangique ramulum placuiſſet, tantam pullorum ſobolem prouenisſe, vt Tranquillus ad ſua vſque tempora villam eam Ad Gallinas vocitatam atteſtetur. Tale vero Lauretum fuit, vt triumphaturi Cæſares inde B
Laureas bonis ominis gratia decerperent. Fuitque mos triumphantibus, alias conſeſtim eodem loco pangere. Adeo vero Laurus triumphantium propria fuiſſe videtur, vt obſeruatum ſit in huiuſmodi Laureto ſub cuiuſque obitum arborem ab ipſo inſtitutam elanguiſſe. Ex quo etiam prodigij cauſam intelligat, quod Iulij Cæſaris cædem præmonſtrauit, quum pridie Idus Martias auis Regaliolus cum laureę ramulo Pompeianæ Curiæ ſe ſe inferens, a varij generis volucribus ex proximo nemore perſequentibus ibidem diſcerpta eſt. Nouiſſimo vero Neronis anno, in quo Cæſarum progenies defecit, ſylua illa Veientana radicitus omnis exaruit, & quicquid ibi gallinarum erat, interijt. Tali portento fuit Alexandro Seuero Laurus alta ingens & antiqua, quæ in palatio cuiuſdam ciuitatis, a qua proficiſcebatur ad bellum quod contra Germanos parauerat, ſubito collapſa, mortis itidem eius indicium habita. Contra non temere boni ominis Lauri folia, quæ circa Pompeij faſces illigata fuerant, quum longo itinere per arida & inculta loca iam exaruiſſent, eo tempore quo in vico quodam Galatiæ cum Lucullo in colloquium deſcendit, detracta, & a Lucullianis lictoribus recentia & viridia, quæ penes eos plurima erāt, liberaliter ſuffecta: quod ſummam gloriæ, rerum a Lucullo geſtarum ad Pompeium tranſituram interpretatum eſt, vt paulopoſt ſubſecutum. Et Romæ lamentabunda Luculli vox audita, Pompeius res meas in Aſia geſtas eleuauit. Laurus itaque triumphalem honorem, & au- C
toritatem Imperatoriam deſignat. Cuius arboris rami dum manibus Amorum Iraſcibilis, & Rationalis trahentium rhedam impotentis Cupidinis Concupibilis, geruntur, aperte ſignant viros alta ſapientia, bellicaq; fortitudine eluentes, etſi domiti quandoq; fuerint ab ardore Cōcupiſcentiæ Venereæ, retinere tamen in hominū memoria gloriam excelſæ virtutis immortalem, immortali virore lauri ſignatam: ita cordis, & cerebri primatus dignitatis eſt ſemper in humano corpore, licet aliquando Iecur vniuerſi corporis temperaturam regat; vt obſeruat [c] Galenus in Arte Medicinali. Hactenus explicatū ſit a nobis imperium tyrannicū Amoris improbi Concupiſcibilis erga probos Iraſcibilem bellicū, & Rationalem ſapientiæ.

[c] cap. 29. & ſeqq.

Explicatio Schematis ab incerto propoſita conſideratur. Cap. XIV.

CEterum omittenda non eſt explicatio Schematis ab incognito nobis autore propo- D
ſita, duobus verſiculis appoſitis huiuſcemodi:

,, En gemini bigam Thitonia ducit Amoris:
,, Biga docet Venerem, flammaque clara diem.

Videtur hic autor indicare velle Tithonis amicam Auroram, quæ facem diei præfert Orienti Soli; & capta gemino pridem Amore rapuiſſe dicitur duos amaſios, Tithonem & Cephalum, vt aiunt fabulæ priſcæ: quum ipſamet amans tertius Amor ſit biga ſtans, quæ rapuit amaſios. Verum in Schemate duo Cupidines bigam ad ſe trahentes, potius ad ſe rapiunt Amorem tertium, quam ab eo rapiantur. Biga docere Venerem vtcunque poteſt, quia Veneris actus eſt duorum amantiū coniunctio e rotæq; duæ in biga forte Venereus idem actus, conſiſtens in ſenſu, & fruitione voluptatis, percellentis vna facultatem ſenſitiuam tum cognitri-

A gnitricem, tum etiam apperitricem pulchritudinis ceu boni delectabilis. At vero nimis lon-
ge petita videtur iſta commentatio, quæ nil fere Schemati congruere videtur, minime decla-
rans cur Amor in biga papilonis alas habet, alij duo bigam trahentes obtineant alas auiũ:
neque cur iſti gemini ramuſculos Lauri manibus geſtent. Neque fax in manu Cupidinis
diem docet, aſt ardorem perennem, quo medullitus incenduntur amantes. Apte Pierio, [a] a lib. 46.
Ægyptij ſacerdotes, qui odium per aquas intelligunt, ſub hoc tamen nomine mare ipſum ac- Hidr.
cipientes, per ignem Amorem exprimi voluerunt; ideoque faces paſſim Cupidini dedica-
runt; notum enim illud de amore captis, vri eos intimis medullis: & apud Maronem; [b] *Re-* b Aen. 4.
gina caco carpitur igni, alibi: *eſt mollis flamma medullas*: Atque eadem *vritur infelix Dido*
ardet amans Dido. Cyrus apud Xenophontem, [c] ignem ait vrere homines, qui eum tan- c lib. 5. pæd. Cyr.
gant; Amorem vero non præſentes tantum, verum etiam longe abſentes inflamma-
re. Meritoque Portius Licinius dixit, hominem ob Amorem non eſſe ignitum, ſed ipſum
ignem, quum ait: *Quæritis ignem? ite huc: quæritis, ignis homo eſt*. Vulgatum & Iſidori
dictum, autoris Græci de Amore loquentis, ea de cauſa cum facibus & alis Amorem pingi
B ſolitum, quod nonnunquam cupiditate impatientius exurat, nonnunquam vero præ ſatie-
tate abuolet, & Lucretius: [d] d lib. 4.

„ Sed leniter pœnas frangit Venus inter Amorem,
„ Blandaque refrænat morſum admiſta voluptas:
„ Namque in eo ſpes eſt, vnde eſt ardoris origo,
„ Reſtingui quoque poſſe ab eodem corpore flammam.

Sic igitur in Schemate puellus alatus facem gerens, & alios binos alatos, & laureatos vr-
gens ad rhedam ſuam trahendam, non eſt Aurora quæ face diem proueha, Tithonis, & Ce-
phali amatrix; at ipſe Cupido Venereus face concupiſcentiæ ſimul adigens Amores alios,
bellicæ fortitudinis, & altæ ſapientiæ, nonnunquam ad mulierculas colendas.

Amoris Emblema noſtro perſimile, propoſitum ab Alciato conſideratur. Cap XV.

ANtequam vero de tabula manum, lubet Alciati conſimile Schema cum noſtro com-
C parare. Notatur a Cl. Viro, [a] *Potentiſſimus affectus Amor*: pictumque nobis ob a Embl. 106.
oculos ponit alatum Cupidinem e biga frænatos leones duos vrgentem vulgari aurigarum
flagello, verſiculis appoſitis:

„ Aſpice vt inuictus vires auriga leonis,
„ Expreſſus gemma puſio vincat Amor?
„ Vtque manu hac ſcuticam tenet, hac vt flectit habenas!
„ Vtque eſt in pueri plurimus ore decor!
„ Dira lues procul eſto: feram qui vincere talem
„ Eſt potis, a nobis temperet an ne manus?

Profecto Schematis huius autor in gemma ſignificare voluit Amoris vim eſſe vehementiſſi-
mam, quæ ſi poteſt ferociſſimos Leones domare, manſuefacereque ad connubia venerea,
vel cum pardali, fera diuerſæ ſpeciei, nec minus truculenta, ſicuti ſupra [b] notauimus ex b cap. 6.
Plinio; [c] multo facilius poſſe nos homines, quantumis duris, & agreſtibus moribus prædi-
tos, immo quamuis inſignium virtutum robore munitos, vincere, domareque penitus. At c lib. 8. c. 16.
D autor noſtri Schematis, abſque comparatione, mirabilius oſtendit Amorem concupiſcibi-
lem domare viros maſcula virtute tum bellicæ fortitudinis, tum altæ ſapientiæ pollentes, ac
ad ſui obſequium impellere, non ſcutica vulgi, ſed face caloris innati feruidioris. Et Amo-
ri Concupiſcentiæ non alas volucrum cæli, ſed terreni papilionis, a terrenis extollere ſe
nequeuntis aſſignauit myſtica teſſera. Neque neceſſaria probatione nititur argumentum
viri præcelſi; quia belluæ, quantumuis feræ, ſenſu [d] viuunt, & appetitui concupiſcentiæ d 2. de an. t. 16. 149. & 162.
facile, neceſſarioque parent, atque ſubijciuntur: homines vero rationem obtinent, ac li-
beram voluntatem, quæ poteſt Appetitui Concupiſcibili reſiſtere, violentiamque Cupidi-
nis exſuperare, domareque penitus, vt in nonnullis obſeruatum eſt: quis ignorat Xenocra- Zenocratis continentia
tem philoſophum Platonicum violentiæ Cupidinis obſtitiſſe fortiſſime? Conſtat enim, quum mira.
Phryne, nobile ſcortum, dedita opera a quibuſdam intra eius cellam miſſa eſſet, atque ab

eo orans lectuli partem accepiſſet, demumque nullis illecebris virum ad concubitum allicere potuiſset, ſed imperfecto opere diſceſſiſſet, dixit ſe non a viro, ſed a ſtatua veniſſe. Quis ignorat Lucretiæ, Penelopes, Virginiæ pudicitiam? A

e Petr. In triumph. Caſtitatis.

,, Poi e le tedeſche, che con aſpra morte
,, Seruar la lor barbarica honeſtate?

Plenæ ſunt hiſtoriæ Virginum, & aliorum, qui Cupidinis violentias omnes animo caſto ſuperarunt, etiam violentæ mortis neglectis minis atque terroribus. Quare nulla neceſſitas eſt, vt Amor concupiſcentiæ, qui feras irrationales vincit, etſi ferociſſimas, rationalem hominem vincere debeat.

Numus Vrſatus.

f pag. 115.

Hæc iam exarauceram, quum ad manus meas peruenit Numus argenteus, a nobiliſſimo Patricio Patauino Sertorio Vrſato monſtratus, de quo Fuluius Vrſinus, in opere ſuo Familiarum Romanarum in antiquis Numiſmatibus repertarum, hæc habentur f *Tertius denarius cuſus eſt, vt opinor, a L. Tullio, ſuperioris Iulij filio, qui in Africa Catoni Pro Quaſtore fuit bello Caſariano: Eius meminit Caſar lib. I. & II. de bello Ciuili, Cicero ad Atticum lib. VII. Hircius lib. V. de bello Africo, & Dio lib. XLII. Ad eandem vero generis originem indicandam, Venus curru Cupidinum vecta in hoc quoque denario expreſſa eſt.* Sed aliud eſt hoc a noſtro Schemate; in quo, non Venus, at Cupido vehitur Concupiſcibilis in curru a Cupidinibus Iraſcibili, & Rationali rhedam trahentibus. Quod autem ſubſit Amoribus in altum volantibus lyra vetus in Vrſini numo, forſan hoc iudicare poteſt Iuliæ gentis originem, a Virgilio poeta principes partes inter Latinos Vates obtinente, celebratam fuiſſe. Hactenus de primo Schemate dicta ſufficiant. B

Venus curru Cupidinum Vecta.

Sapientiam apprehendi ab Animo Doctrina ſedula lectione, ac intenta Auſcultatione.
Schema II. Gemma.

C

D

Roma

A *Humanus animus erga ſapientiam cur ſe habeat vt Amor puſio corpore puſillo.*
Cap. XVI.

QVum Amor nihil aliud ſit, quam deſiderium pulchritudinis poſſidendæ, vt in Phædro
Sympoſioque Plato demonſtrauit, quumque pulchritudo cum bonitate coincidens
maxime reſideat in ſapientia: vt fatetur Ariſtoteles: [a] ponens ſcientiam inter honorabilia [a] 1. de an. t. 1.;
bona primatem: iam ſi omnes homines natura ſcire deſiderant, [b] & ſcientia proprius eſt [b] 1. Meta. t. 1.
habitus animæ [c] humanæ; quis non videt Animum humanum ſciendi cupidum aptiſſime per [c] 6. Ethi. c. 1.
Cupidinem in gemmula noſtra repreſentari? Verum enimuero quum infantium erga adul-
tiores tergemina ſit differentia, quod & corpore minore ſunt, & animo ſimpliciore, ac
rudiore; penes hæc tria Rationalis Amor Sapientiæ mirifice fingitur in gemma, & ab
Amore tum concupiſcentiæ, tum bellico Iraſcibili contradiſtinguitur, qui maiores corpo-
re finguntur in alijs gemmis, & actionis minus rudis ad aſpectum promotores. Quod qui- Corporis magnitudinem obeſſe vitæ contemplatiuæ.
dem ad corporis exiguitatem attinet, eius vna ratio eſt, quam protulit Ariſtoteles, & com-
B probat experientia; quum enim humanus intellectus ad intelligendum non vtatur vllo cor-
poris [d] organo; quin & anima rationalis gubernet atque regat ceteras inferiores facultates [d] 3. de an. t. 6. 7.
nutrices, ſenſitrices, & altrices; quo factum eſt, vt mente penitus occupata circa vehe-
mentis cuiuſpiam intelligibilis obiecti contemplationem, aut etiam voluntate circa vehe-
mentis obiecti deſiderabilis amorem, homines ideo in ecſtaſim rapti non moueantur, nec ad-
mota ſenſibilia vehementiſſima percipere valeant, nec etiam alantur; vt olim fuſe probaui-
mus, [e] agentes *De his qui diu viuunt ſine alimento*: nec non tractantes *De ortu animæ hu-* [e] lib. 2. cap. 199. 220. & lib. 4. cap. 65 66.
mana: [f] iam plane conſtat corporis molem maiorem obeſſe contemplationi, ſapientiæque
conquiſitioni, comparationique; quod plane nos edocuit Ariſtoteles inquiens: [g] Homo
ſolus animalium omnium erectus eſt, quoniam eius natura atq; ſubſtantia diuina eſt: officium [f] lib. 3. cap. 4. 5.
autem diuini eſt intelligere, atque ſapere: quod non facile eſſet, ſi vaſta corporis moles aſſide- [g] 4. de part. cap 10.
ret; pondus enim tardiorem reddit & mentem & ſenſum communem. In hanc ſententiam
Galenus, D. Hieronymus, & veteres omnes, vaſta corporis mole compactos homines pa-
rum mente pollere, nihil ingenio valere dicunt; vt etiam hac ratione Philo, [h] Iudæorum [h] de leg. allegor
C doctiſſimus, diſtinguere potuerit animam athletæ ab anima Philoſophi: *Quapropter*, inquit,
athleta anima differt ab anima Philoſophi; nam athleta omnia refert ad bonam corporis habitu-
dinem, cui vel animam ipſam impenderet, vt pote amator corporis. At Philoſophus quum ſit ho-
neſtatis amator (adeoque ſapientiæ, quæ bonum eſt omnium honeſtiſſimum, honorabiliſſi-
munque) *curam gerit eius, qua in ſe viuit anima, neglecto mortuo corpore, non aliud ſpe-*
ctans, quam ne quid optima anima patiatur a colligato ſibi malo cadauere. Quin etiam ſem- Alimentum animæ quid.
per homines vaſto corpore male audiunt apud omnes, tanquam ſocordes ac inertes; vnde
in prouerbium abijt, *Caliga Maximini*: ſcilicet Imperator is fuit vt corpore vaſtus, ita animo
prorſum inſulſus; vt in eius vita refert Iulius Capitolinus, in hæc verba: *Nam quum eſſet*
Maximinus pedum, vt diximus, octo prope ſemis, calceamentum eius, ideſt campagium regium, Prouerbium, Caliga Maximini.
quidam in luco, qui eſt inter Aquileiam & Arziam poſuerunt; quod conſtat pede maius fuiſſe
hominis veſtigio atque menſura. Vnde etiam vulgo tractum eſt, quum de longis atque ineptis
hominibus diceretur, Caliga Maximini. Sed & Sacra pagina Gigantes vaſto corpore bel- [k] Gen. 6. Deut. 2. 3. Num. 13. 2. Reg. 21.
latores quidem fortes [k] aſſerit, at nuſquam ſapientiæ ſtudioſos agnoſcit. Quam veritatem
D etiam ex intimo Peripato deducere poſſumus; quoniam anima intellectiua, cuius ad ſenſi-
tiuæ differentiam, ſapientia proprius eſt habitus, ad hunc habitum comparandum corpori
nō miſcetur; nec ad induendam ſapientiam, quæ rerum omnium, altiſſimarumque præſertim
cognitio eſt, vllo prorſus vtitur organi corporei miniſterio, nec omnino corporis vllius [i] [i] 3. de an. t. 14.
actus eſt. *Quapropter*, inquit Ariſtoteles, [l] *Exactiſſimam ſcientiam eſſe ſapientiam manife-* [l] 6. Ethic. cap. 7.
ſtum eſt. Sapientem igitur non ſolum ea quæ ex principijs ſunt cognoſcere, ſed etiam circa
principia ipſa verum dicere oportet. Quare ſapientia erit intellectus & ſcientia; ac quaſi ha-
bens caput ſcientia rerum præſtantiſſimarum, & mox: *Conſtat igitur ex ijs quæ dicta ſunt,*
ſapientiam eſſe rerum præſtantiſſimarum natura ſcientiam & intellectum. Vnde Anaxago-
ram & Thalem atque huiuſmodi homines, quum ignorare ea quæ ſibi vtilia ſunt, viderint, non [m] 6. Ethic. cap. 8.
prudentes, (cuiuſmodi non pueros, [m] at ſenes eſſe ſolum, infra notabit) *ſed ſapientes eſſe*
dicunt:

dicunt: ac ſuperuacua quidem (vt pueri) *& admiranda, & difficilia, & diuina cognoſcere* A
ipſos aſſerunt, ſed inutilia tamen, puerorum inſtar. Ceterum quaſdam partes animæ, cuiſ-
n 2. de an. t. 11. modi ſunt intellectus, & voluntas, nullius corporis actus eſſe, ſtatuit [n] alibi Philoſophus.
Cuius rei de Intellectu poſtea rationem reddit inquiens: [o] *Neceſſe eſt itaque, quoniam om-*
o 3. de an. t. 4. *nia intelligit, immiſtum eſſe, ſicut dicit Anaxagoras, vt dominetur; hoc autem eſt, vt cogno-*
ſcat; nam alienum, iuxta apparens, prohibet, & obſtruit, & adhuc infra: [p] *Vnde neque ra-*
p tex. 6. *tionabile eſt ipſum* intellectum humanum *miſtum eſſe cum corpore: Qualis quidam enim vti-*
que fieret, calidus, aut frigidus; & ei inſtrumentum aliquod eſſet, ſicut ſenſitiuo, nunc au-
tem nullum eſt. Ad indicandum autem Amorem ſapientiæ, qui reſidet in anima intellectiua,
non vtente corpore ad induendum habitum ſapientiæ; quum ob oculos poni nequeant in-
corporea penitus: Autor noſtri Schematis in gemma finxit Amorem exilimo corpore pu-
ſionem optima ratione.

Amor Sapientiæ cur effictus in gemma puellus innocens, atque moribus ſimplex. Cap. XVII.

B

AD aliam infantium proprietatem quod attinet, quæ dicitur Animi ſimplicitas, atque
puritas; hæc optimo iure quoque datur homini ſapientiæ amatori; *quoniam*, vt nos
a Sap. 1. 4. & ſeqq. edocet Sacra Scriptura, [a] *in animam maleuolam non introibit ſapientia, nec habitabit in cor-*
pore ſubdito peccatis. Spiritus enim Sanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogita-
tionibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur a ſuperueniente iniquitate. Benignus enim
b Pſ. 110. 10. *Spiritus Sapientiæ, & non liberabit* effundens *maledictum a labijs ſuis*, & alibi, [b] *Initium*
c Matth. 11. 26. *Sapientiæ timor Domini*: & alio loco: [c] *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia ab-*
ſcondiſti hæc myſteria vere ſapientiæ *a ſapientibus & prudentibus* viris mundanis ſuperbia
tumentibus, *& reuelaſti ea paruulis*, hoc eſt hominibus in ſimplicitate cordis, ac ſine mali-
tia, Deum timentibus filiali timore. Cuius & ea ratio phyſica reddi poteſt, quia ſapientia
totum ſibi poſtulat hominem, animamque totam; quæ ſi diſtrahatur ad cupiditates, & ad
alienas cogitationes, locum in ſe ſapientiæ dare non poterit; quoniam & Ariſtotele docto-
d 3. de an. t. 4. re, vt vidimus, [d] *alienum* in anima *iuxta apparens* menti, *probibet, & obſtruit* aditum & in- C
e 2. Corinth. 6. 14. greſſum accedenti veræ ſapientiæ; & ſacra pagina Magiſtra, [e] *nullam eſſe participationem*
iuſtitiæ cum iniquitate, nullamque ſocietatem luci ad tenebras, luci veræ ſapientiæ ad tene-
bras errorum, & vitiorum. Itaque ſcitiſſime noſter Autor Amorem Sapientiæ merito finxit
infantem ſimplicis innocentiæ.

Amor Sapientiæ cur in gemma fictus effigie puſionis ignari, ac infantis. Cap. XVIII.

Infantium habitudo erga ſapientiā.
CEterum tertia, eaque poſtrema ratio potior, cur Amor Sapientiæ puſio fictus eſt, ha-
betur ex infantium cōditione, qui ſcientiæ, quam percupiunt, & exquirunt, expertes
a 1. phyſ. t. 81. omnino ſunt; Amor enim eſt appetitus boni abſentis; appetere nanq; non [a] poſſumus ea, quæ
poſſidemus. Amatores ergo Sapientiæ ſunt ignari, puellorū inſtar, etſi prouecta ſint ætate;
quo nomine Socrates (quem vel Ariſtophanes præclaræ ſapientiæ Amatorē hominē vocat)
grandæuus, cōſiderans multo plura eſſe; quæ ſibi ſupererant addiſcēda, quā ea quæ nouerat, D
b Laert. in vita Soc. oraculo vere philoſophico, purus Amator-Sapientiæ, dictitabat: [b] *Hoc vnū ſcio, quod nihil*
c Idem Laert. *ſcio*; namq; finita, quæ callebat, vnde Sapiens [c] ab oraculo Pythiæ Chærephonti renunciatus
d 1. Cæl. t. 52. & 63. eſt, cōparata ad infinita, quæ ſibi diſcenda manebant, pro nihilo ducebantur; quod [d] finiti ad
e 1. de legib. infinitū nulla ſit omnino proportio. Secundū hanc rationem intelligi poſſe videtur effatum
Platonis, [e] *Bis pueri ſenes*: Quod ſenes Amore ſapientiæ capti, ſecunda vice; ſi non cor-
pore, ſaltem animo pueri ſint, inſcitiam puerilem induentes, erga ea quorum ſcientiam de-
f 3. de an. t. 14. ſiderant, & affectant: etenim eorum anima tanquam raſa [f] tabella, in qua nihil depictum ſit,
vt anima puellorum, habenda fuerit. Huc etiam pertinet quinquennale Pythagoræorum
g Diog. Laer. in vita Pyth. diſcipulorum ſilentium; [g] nam illi, tanquam infantes in literario mundo nihil omnino ſcien-
tes, nec eloqui valentes, inhiabant integro luſtro Sapientiæ Pythagoricæ ſibi comparan-
dæ,

A dæ, quâ tandem adepta viri ſapientes effecti, ſapienter eloqui valerent. Illud autem obſeruandum hic, Amorem ſapientiæ, proindeque Philoſophum poni puellum, non ætate, ſed moribus, cum Ariſtotele dicente, [b] *Nihil intereſſe, puer ætate, an moribus puerilibus aliquis ſit*. Iure merito itaquen une in Schemate noſtro Amor Sapientiæ tanquam infans pusio fictus eſt. [b] 1. Ethic. cap. 3.

Amor Sapientiæ cur nudus effictus. Cap. XIX.

NVdus autem aptiſſime fingitur Amor ſapientiæ, non ſolum tum quia nondum induit habitum ſapientiæ, qui eam appetit & inquirit: vnde Pythagoras omnium primus appellari noluit Sophus hoc eſt ſapiens; aſt Philoſophus, hoc eſt Amaror ſapientiæ: Cupiditas enim eſt cum priuatione boni, quod appetit: tum quia multi diuitias abiecerunt, nudatique bonis fortunæ ſe ad ſapientiam ſibi comparandam accinxerunt: Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, quum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, neque putauit ſe poſſe & virtutes, & diuitias ſimul poſſidere. Fecit hoc ipſum Antiſthenes, & alij plures. Vere Seneca: [a] *Quum volueris veram hominis æſtimationem videre, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice; deponat patrimonium, deponat & honores, & alia fortunæ* [a] Epiſt. 49.
B *mendacia. Corpus ipſum exuat; & animum intuere, qualis quantuſque ſit, alieno, an ſuo magnus.* Apud Laertium interrogatus Pythagoras, anne cuperet eſſe diues? reſpondit, Diuitias habere contemno, quæ liberalitate perduntur, parcitate putreſcunt. Plato [b] cenſet fieri non poſſe vt quis vna diues valde ſit atque probus, proindeque ſapiens; alludens [b] 5. de Legib.
ad illud, quod non viderat, oraculum: [c] *Facilius eſt Camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cælorum.* Quod ingrediuntur ſolũ homines Deo chariſſimi, quos [c] Matt. 19. 24.
inter numerat maxime ſapientiam excolentes, & amantes, Ariſtoteles, [d] tum etiam quia neceſſe omnino eſt, Animum, qui ſapientiam inquirit & appetit, exutum eſſe, denudatumque [d] 10. Ethic cap. 8.
cunctis alijs affectibus, & paſſionibus: de quibus & Lucianus Ludicro dialogo Charontis, & Boethius ſerio carmine philoſophico: Lucianus quidem ita Charontem vociferantem introducens: Cha. *Audite quo loco ſint res veſtræ Equidem parua eſt nobis, quemadmodum videtis, & carioſa nauicula, & quæ vndiq; perfluit; quod ſi in alterã partem ſe inclinarit, plane ſubmerſa peribit atq; veſtrũ ad multi ſimul cõfluunt & ſinguli plurimas ſarcinas adferũt. Quod ſi cũ his nauiculã cõſcenderitis, vereor ne poſtea vos facti pœniteat maxime vero eos qui nandi*
C *ſunt imperiti.* Mom. *Quid igitur faciendum erit, vt ſine periculo nauigemus? CHA. Ego volus dicam vos nudos ingredi oportet, atque iſta omnia, quæ ſuperflua ſunt, in litore relinquere; nam ſic etiam vix capiet vos nauicula. Tibi vero, Mercuri, deinceps curæ erit, neminem ex illis recipere, niſi nudus ſit & ſupellectilem abiecerit. Itaque ad ipſas ſcalas te ſtatuas. ipſoſq; cognoſcito & ſuſcipito, nudoſque ingredi cogito. MERC Recte dicis atq; ſic faciemus. Quis eſt ille primus? MEN. Ego Menippus ſum. Ecce autem peram, & baculum in paludem abieci: verũ recte feci qui pallium non acceperim* Mer. *Ingredere, o Menippe, vir optime: primumque apud gubernatorem nauis locum accipe, in ipſa ſummitate quo omnes poſſis intueri Verum quis ille formoſus eſt? CHA. Charmoleus ſum Megarenſis ille amator cui oſculum vnum duobus talentis conſtitit MERC. Exue igitur iſtam pulchritudinem, & labia vna cũ oſculis, iſtam etiã denſam comam, & genarum ruborem. adeoq; totam cutem. Bene ſe res habet, expeditus es, ingredere nunc Quis vero ille eſt purpuratus, & diademate præcinctus, grauitatem quandam præſeferens? Quis es tu? LAM. Lampichus ſum, Geloũm tyrannus. MER. Quid igitur cum tot ſar-*
D *cinis veniſti? LAM. An ne nudum aduentare conueniebat tyrannum? MER Nequaquam tyrannum, ſed mortuum: itaq; depone iſta LAM. Ecce abieci diuitias. MER. Sed ſuperbiam, o Lampiche, & faſtum etiam abijce; nam iſta ſi in nauiculam coincidant, vehementer grauabunt eam. LAM. Igitur ſine vt diadema habeam ſaltem, & ſtragulum. MER. Nequaquam: immo & hæc relinquito. LAM Sit ita: quid præterea vis? Nam omnia, vt vides, abieci MER. Crudelitatem etiam, & amentiam, & violentiam, & iracundiam atq; his ſimilia depone. LAM. Ecce nudus ſum. MER. Ingredere nunc &c.* Quoniam vero philoſophari ad ſapientiæ conquiſitionem, eſt per ſapientiam mori, vt ait aliquando [e] Plinius, & antea Plato, [f] perperam ab [e] lib. 3. c. 5. [f] in Phædon.
Ambraciota intellectus, oſtendit & luculenter Ammonius in ſuo illo ad Porphyrij Prædicabilia commentario tractans de Philoſophiæ definitione, qua dicitur Philoſophia eſſe meditatio mortis. *Quemadmodum*, ait, *in meditatione Philoſophi anima etſi a corpore ſeiungi-*

F *tur:*

tur: tamen corpus ab anima non ſeparatur; quum viuat: ita in obitu corpus etſi ab anima diſſo- A
ciatur, anima tamen ſuum corpus non omnino deſerit, ſed circa illud manet in ſepulchro, vel prope. Sciendum autem non omnino quum corpus ſeparatur ab anima, & animam ſeparari a corpore; ita namque corporum amatrices ſunt animæ, vt poſt mortem tamen adhuc eodem amo re teneantur atq; ob eam cauſam fieri autumant, quæ circa mortuorum tumulos videri ſolent, vmbrarum apparitiones. Verum neque, quum anima ſeparatur a corpore, corpus omnino ſeparatur ab anima; Philoſophi enim etſi per nimiam contemplationem vehementius ſeſe a corporibus auocent, viuunt tamen, nec prorſus commoriuntur; & luculentius ipſe Macro-
g lib. 1. c. 11. 13. bius in ſomnio Scipionis inquiens: g *Plato duas mortes hominis nouit: nec hoc nunc repeto, quod ſuperius dictum eſt, duas eſſe mortes, vnam animæ, animalis alteram; ſed ipſius quoque animalis, hoc eſt hominis duas aſſerit mortes; quarũ vnam natura, virtutes alteram præſtant; homo enim moritur, quum anima corpus relinquit ſolutum lege naturæ. Mori etiam dicitur, quum anima adhuc in corpore conſtituta corporeas illecebras Philoſophia docente contemnit, & cupiditatum dulces inſidias, reliquasq; omnes exuitur paſſiones: & hoc eſt, quod ſuperius ex ſecundo virtutum ordine, quæ ſolis philoſophantibus aptæ ſunt, euenire ſignauimus. Hanc ergo mortem dixit Plato ſapientibus appetendam*; propterea debet quicumque ſapientiam ſibi B
comparare contendit, & veritatis omnis agnitionem acquirere, cunctas animi paſſiones
† lib. 6. diu. inſt. alienas exuere. Quod ſenio tum Lactantius † inſit: *Qui veritati ſtudet, abijciat inimicas ac anxias voluptates, quæ animum ſibi vinciunt*; tum etiam Boetius h in Conſolatione Phi-
h lib. 1. metr. 7. loſophiæ, *vt dimotis fallacium affectionum tenebris, ſplendorem veræ lucis poſſis agnoſcere.*

,, Nubibus atris
,, Condita nullum
,, Fundere poſſunt
,, Sidera lumen.
,, Si mare voluens
,, Turbidus Auſter
,, Miſceat æſtum,
,, Vitrea dudum,
,, Parque ſerenis
,, Vnda diebus,
,, Mox reſoluto
,, Sordida cœno
,, Viſibus obſtat.
,, Quæque vagatur
,, Defluens amnis,
,, Sæpe reſiſtit
,, Rupe ſoluti
,, Obice ſaxi.
,, Tu quoque ſi vis
,, Lumine claro
,, Cernere verum:
,, Tramite recto
,, Carpere callem;
,, Gaudia pelle,
,, Pelle timorem, C
,, Spemque fugato,
,, Nec dolor adſit:
,, Nubila mens eſt,
,, Vinctaque frænis,
,, Hæc vbi regnant.

Amor itaq; qui Cupiditas eſt ſapientiæ conquirendæ, nudus ideo fingitur in gẽma, quia Philoſophus veritatis cognitionem inquirens, omnes debet animi paſſiones, veritatis agnitionẽ impedientes, exuere. Sed & alia ratio nuditatis in Amore Sapientiæ videtur illa; quoniam Amor ſapientiã affectans, eam ſibi comparat per vnam intellectus contemplationem; quæ functio eſt animæ propria, nullis vtens corporis inſtrumentis ad eam obeundam; vt ſæpe do-
i 1. de an. t. 2 3. de an. t. 4. 6. cuit i Ariſtoteles; corpus autem eſſe quaſi veſtimentum animæ, iam vidimus apud K Euſebiũ
de ſententia doctiſſimorũ hominum. Poſtrema vero ac potiſſima ratio, cur Amor Sapientiæ
K 7. de præp. Euang. c. 2. nudus effingitur eſt, quia quum iuſtũ ſit omnia denominare a fine; l finiſq; Philoſophiæ, quæ D
l de an t. 49. nihil aliud eſt quã Amor Sapientiæ, nullus ſit alius quã Veritas; dicente Magiſtro, m *Recte ſe*
m 2. M. ta. t. 3 *habet Philoſophiã ſcientiã veritatis cõtemplatricem appellaſſe; ſpeculatiuæ etenim finis veritas*;
n Euripides in Phæniſſis. quumq; Veritatis propria cõditio apud omnes ſit nuditas, & ſimplicitas orationis, Euripidi, n
o Epiſt. 10. p 1. Carm. ode. 24. Senecæ, o Horatioque ſententia, p

,, ... cui pudor, & iuſtitiæ ſoror
,, Incorrupta fides, nudaque Veritas,
,, Quando vllum inueniet parem?

q lib. 44. Et Valerianus in Hieroglyphicis agens de Sole ſcribit: q *Et qua ratione Sol vnus eſt, eadẽ eſt Veritatis hieroglyphicũ; duplicia enim, & multiplicia ſunt veritati contraria. Simplex igitur ſit neceſſe eſt quod verũ cenſeri debet. Hinc nudũ effingitur ipſius Veritatis ſignũ; & quia omnia habet in conſpicuo, ex eo præcipue veritas eſt.* Amor itaq; ſapiẽtiæ, qui veritatis eſt Appetitus,

Cupi-

A Cupidoque cognoſcendæ Veritatis, hac ratione potiſſima Nudus effingitur in Schema-
te; quod Humanus Intellectus ab Ariſtotele dicatur fieri id quod intelligit : [r] & amans eſt
in amato potius quam in ſeipſo; iam nudæ Veritatis Amor contemplatiuus aptiſſime nudus
effingitur in gemmula.

[r] 3. de an. t. 18. & 37.

Amor Sapientiæ cur Alatus, & quænam ſint eius Alæ. Cap. XX.

PRæter ea, quæ de Alis Amoris generatim antea [a] dicta ſunt, in præſentia conſiderandæ
veniunt peculiari quadam ratione Alæ Amoris Rationalis, quem dicimus Amorem
Sapientiæ. Profecto quum ſapientia ſit exacta cognitio rerum præſtantiſſimarum, [b] maxi
meque ſublimium, & admirabilium : [c] Humanus Intellectus in terreno corpore degens, ap-
prehendere non poteſt illam, quam Deo contubernalem [d] ponit ſacra pagina, niſi Alas ha-
beat, quibus extollatur ad ſublimia : quod optime Plotinus edocuit aſſerens : [e] *Amor itaq;
ſupernæ animæ talis exiſtit, ſuſpiciens ipſe quoque ſublimia, tanquã animæ illius pedeſſequus,*
B *atque ex illa peneſque illam genitus, deorumque contemplatione contentus.* Alæ vero Rationa
lis huius Amoris ſapientiæ, quas & Plato dedit Animæ in Phædro, quibus attollitur ſurſum
ad pulchri & boni apprehenſionem, duæ ſunt, Intellectus, atque Voluntas; voluntas enim
ſemper intellectui iuncta eſt; quum nihil appetat niſi bonum pulchrumque cognitum. Niſi
velimus etiam Amoris Sapientiæ geminas Alas eſſe duplicem intellectum, Agentem, atque
Poſſibilem; quorum Agens quidem eſt ala dextera, Poſſibilis autem ſiniſtra. Verumenim
uero quoniam Amor potiſſimum in Voluntate reſidet, quæ facultas eſt Appetens; & Amor
eſſentia ſua Appetitus eſt; propterea Amor Sapientiæ, quatenus eſt Amor, ad Volunta-
tem, facultatemque refertur Appetitricem; quatenus eſt Sapientiæ, refertur ad Intellectum,
cuius proprie Sapientia eſt habitus, [f] vt edocet Ariſtoteles. Vnde iam Amoris Sapientiæ,
qui rationalis eſt Amor, alæ duæ ſunt, Voluntas, & Mens : illa quidem dextera, iſta vero
ſiniſtra.

[a] cap. 7. Schem. 3.
[b] 6. Eth. c. 7.
[c] 1. Rhet. cap. 11. 2. Meta. ſun. 8 cap. 1.
[d] Sap. 8. 3
[e] En. 3. lib. 5. cap. 3.
Amoris Sapientiæ Alæ quæ ſint.
[f] 6. Eth. c. 7.

Amor Sapientiæ cur præter Alas, adhibeat etiam brachia, manuſque geminas,
C *quibus funiculo duplici ſe tollat in altum. Cap. XXI.*

POrro non Alis tantummodo, ſed etiam brachijs & manibus, duplici funiculo compre-
henſo ſatagit Amor ad Sapientiæ poſſeſſionem aſcendere, ſurſumque tolli, contra na-
turam corporis, grauitate ſua deorſum animam aſſidue trahentis, & eius elationem, con-
templationemque impedientis; etenim Animus in corpore demerſus vniri nequit immedia-
te rerum eſſentijs intelligibilibus; at opus habet famulitio ſenſuum, qui rerum ſimulachra,
tales eſſentias apta repreſentare, perferant in animum eas intellecturum, comprehenſu-
rumque. Qui quidem ſenſus rerum cognitioni ſcientificæ, ſapientiæque adeptioni neceſ-
ſarij, perutileſque, duo maxime ſunt, Viſus & Auditus, vt ait Ariſtoteles non vno [a] in loco,
ſed præſertim vbi ſcribit : [b] *Senſus autem, qui per exteriora, gradientibus ipſorum inſunt :
quemadmodum odoratus, Auditus, Viſus, omnibus quidem habentibus cauſas ſalutis inſunt, vt
præſentientia proſequantur alimentum, mala autem & corruptiua fugiant : Habentibus autem
& prudentiam, eius, quod boni gratia : multas enim annuntiant differentias, ex quibus contem*
D *plabilium aduenit prudentia, & agibilium. Horum autem ipſorum ad neceſſaria quidem vi-
ta, melior eſt Viſus & ſecundum ſe; ad intellectum autem ſecundum accidens Auditus. Multas
enim differentias & omnimodas Viſus annuntiat potentia, quia omnia corpora colore partici
pant ita vt & communia maxime per hunc ſentiantur : dico autem communia, figuram, ma-
gnitudinem, motum, quietem, numerum; Auditus autem ſoni tantum differentias, paucis au-
tem & eas, quæ vocis. Secundum vero accidens ad prudentiam Auditus plurimam confert
partem; ſermo enim audibilis exiſtens, cauſa eſt diſciplinæ non ſecundum ſe, ſed ſecundum
accidens; ex omnibus enim conſtat; nominum enim vnumquodque nota eſt. Quare a natiuita-
te priuatorum vtroque ſenſu, prudentiores ſunt cæci mutis & ſurdis.* Vnde colligas Viſum
per ſe magis ad ſapientiam comparandam facere, quam Auditus; hunc vero per accidens
ad ſcientiam acquirendam conferre magis, quam Viſus. Abſolute tamen vtrumque ſen-

[a] 2. poſt. cap. vlt. 1. Meta. c. 1.
[b] de Senſ. & ſenſ. cap.
Senſus qui maxime conferant ad adeptionẽ ſapientiæ.

ſum maxime neceſſarium eſſe nobis ad habitum ſapientiæ induendum ; quod nomina ſunt A
c 1. phy. t. 5. notæ ſignificantes eſſentiam rerum ; etenim Ariſtoteli [c] nomen rei cuiuſlibet illud idem indiſtincte ſignificat, quod explicat diſtincte definitio ; qua definiti rationem intimam ; ac eſſentiam rei explicari certum eſt. Nomina vero tum Auditu percipiuntur elocuta : tum
d 1. de Interpr. cap. 1. Viſu noſcuntur in libro ſcripta. quod aperte ſatis prodidit Ariſtoteles [d] ita : *Sunt ergo ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ : & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eadem, ſic nec eadem voces. Quorum tamen hæc primum notæ ſunt, eadem omnibus paſſiones animæ ſunt : & quorum hæ ſimilitudines, res etiam eadem.* Quum itaque ſapientia ſit cognitio rerum extra animam ; quarum notiones inſunt conceptus in animo doctorum hominum eas agnoſcentium ; qui ſuos conceptus iſtos alijs communicare poſſunt tum præſentibus, quos alloquuntur, per auditum : tum abſentibus, quibus ſcribunt, per viſum ; propterea duo ſenſus hi diſcentibus inſeruiunt ad habitum ſapientiæ, quam expetunt, induendum. Quoniam vero ſenſus ad intellectum & voluntatem relati, ſunt facultates corporales, materialeſque magis ; idcirco recte Mens atque Voluntas per Alas in Schemate ſignantur, Viſus autem & Auditus per manus atque brachia ; namque manus & brachia ſubſtantiam obtinent Alis longe materialiorem, corpulentioremque. Ceterum Manibus cum Viſu & Auditu pro comparanda prudentia proportio ſatis eſt ; etenim licet diuerſa ratione, Manus homini datas ob prudentiam, aſſeruernot Anaxagoras, & Ariſtoteles hoc aſſeuerante : [e] *Homo animalium vnus erectus eſt ; vtque erectus* B
e 4. de part. cap. 10. *ſuapte natura, non deſiderat crura priora, ſed pro ijs brachia & manus a natura recepit. Anaxagoras igitur hominem prudentiſſimum omnium animalium eſſe ait, quoniam vnus omnium manus obtinet. Sed recta ratio exigit, vt quoniam prudentiſſimus omnium eſt, ideo manus receperit ; manus enim inſtrumentum ſunt. Natura autem, vt homo prudens, ita tribuere ſolet cuique rem, qua vti poſſit ; rectius enim tibia datur perito tibiæ, quam tibiam habenti perita tibiæ addetur ; rem enim minorem maiori, potiorique natura addidit : non maiorem, nobilioremque minori. Quod ſi ita melius eſt ; natura autem ex ijs, quæ fieri poſſunt, facere ſolet quod melius ſit ; homo non propter manus prudentiſſimus eſt ; ſed quia prudentiſſimus omnium animalium eſt : ideo manus obtinet ; qui enim prudentiſſimus eſt, recte plurimis vti inſtrumentis poteſt. Manus autem eſſe videtur non vnum inſtrumentum, ſed multa, eſt enim, vt ita loquar inſtrumentum ante inſtrumenta. Natura igitur ei, qui artes plurimas exercere poteſt, manum reddidit, quæ ad plura inſtrumenta vtilis eſt.* Ceterum non ita facile quis ob hæc, Anaxagora relicto, ſententiam Ariſtotelis acceperit ; quia ratio militare videtur ad Anaxagoræ fauorem ; enimuero conſtat, hominem habere manus ab ortu ſuo prius quam prudens euaſerit ; quin & homines omnes habere manus, quorum multi prudentia ſemper expertes viuunt ; cauſas vero ſemper effectum præcedere, notum eſt, in Ariſtotelis etiam doctrinam. Verumenim vero lis iſta dirimitur inter ſummos Philoſophos, vbi dicamus, Anaxagoram inſpexiſſe prudentiæ habitum actuoſum, ſiue actus ſuas operationes exercentes, quarum plurimas edit miniſterio manuum ; adeo manus homini cauſæ ſunt, quibus exercere valet opera prudentiæ, ſiue artis, ac omnino habitus intellectus practici. Sed Ariſtoteles Finalem cauſam reſpexit, atque prudentiam, quatenus homo capax eius eſt ; namque Natura dedit homini manus, quibus vti poſſet ad operationes intellectus practici promouendas, vbi tales habitus induerit, eſt enim homo ab origine ſua, vt corpore manibus inſignitus, ita mente rationalis, & habituum omnium recta cum ratione actuorum ; factiuorumque ſuſceptiuus ; quibus ad operandum neceſſaria dedit inſtrumenta corporea, quales manus præcipua ſunt, quæ recte dicuntur inſtrumenta inſtrumentorum ; inſtrumenta naturalia, inſtrumentorum artificialium effectiua, & ijs apte vti valentia. Deus etenim & Natura, quæ cauſæ ſunt nihil fruſtra facientes, & vt non abundantes in ſuperfluis, ita non deficientes in neceſſarijs, condentes hominem rationis participem, atque prudentiæ, artiumque capacem, eidem dedere manus, quarum miniſterio poſſet vti ad opera prudentiæ promouenda, vbi talem habitum ſibi comparauerit. Vtcumque ſit igitur, manus ad prudentiam neceſſario refertur ; quo nomine Cupido Sapientiæ manibus apte ponitur vti ad prudentiam ſibi comparandam, nempe ſenſibus duobus præcipuis, viſu & auditu ; quorum vnus dexteræ, ſiniſtræ comparatur alter. Verumenim vero aures atque manus eſſe hiero-

Homo cur ſolus animalium manus obtineat.

Manuum ad prudentiam comparatio, controuerſa inter Anaxagoram, & Ariſtotelem.

C

D

gly-

A glyphicum ſapientiæ Pierius autor eſt, cui *f Quatuor Aures, Manuſque totidem, quibus Lacedæmonij ſimulachrum Apollinis præditum eſſe voluerunt, vero nimirum hieroglyphico nihil aliud ſignificabant, niſi Sapientiam, cuius Deus ille ſymbolum eſſet. Eam autem & multarum rerum auſcultatione, & operibus identidem agendis comparari.* Sed & manus oculata ponitur inter antiqua hieroglyphica. Alciatus apte poſuit inter Emblemata † manum oculatam, tanquam inſtrumentum animi, temere non credentis audita, hoc nobili ſymbolo: f lib. 33. † Embl. 16

,, Ne credas, ne (Epicharmus ait) non ſobrius eſto:
,, Hi nerui humanæ, membraque mentis erunt.
,, Ecce oculata manus, credens id, quod videt: ecce
,, Pulegium antiquæ ſobrietatis olus:
,, Quo turbam oſtenſo ſedauerit Heraclitus,
,, Mulſerit & tumida ſeditione grauem.

Verum alio ſenſu noſter Autor in Schemate manus ambas appoſuit, ad indicandum robur intenſum, quo viribus omnibus inniti debet homo ſapientiam ſibi comparaturus. Manu

B quoque ſermonem indicari, qui pertinet ad Auditum, & Sapientiam ſerit in animo, g Pierius oſtendit ex Artemidoro. *Manus vero, inquit, vnumquemque ſermonem per ſeipſa ſignificat quod vna cum ſermone manuum etiam motum expetimus, vt ait Artemidorus. Illuſtriones enim vel celebres inuenias ſolæciſmi redargutos quod geſtu manuum aliquando peccaſſent.* Oculo quoque ſermonem indicari hieroglyphice, monuerat antea h Valerianus. Vt ita duo ſenſus, Viſus, & Auditus, quibus percipitur Sermo ſcriptus, & ex ore docentis effluens, ad ſapientiam comparandam maxime facientes, myſtice ſignentur in Schemate per Amoris manus in altum ſublatas ad auiculam canoram, & caueam apprehendendas. Duo vero funiculi, quibus Amor Sapientiam hauriens attrahere ſtudet ad ſe ſe cacumen arboris, in quo perſiſtat auis, & de quo cauea dependet, ſunt actiones duum iſtorum ſenſuum, ſeu mauis ſpecies audibiles, & viſiles, quibus Amor Viſu, & Auditu dogmata ſapientiæ ſcripta in cauea, tanquam in libro, vt inferius i apparebit, & effluentia ex ore docentis, apprehendere ſatagit. g lib. 35. Solæciſmus vt manu fiat. h lib. 33. i cap. 12.

C *De magno conatu, ingentique labore, quo ſapientia comparatur. Cap. XXII.*

PRofecto magnum conatum, & laborem ingentem adhibere ponitur Amor hic ad ſapientiam ſibi comparandam; atque ſcite nimium indicatur per puellum curuare conantem ad ſe cacumen altæ nimis arboris & annoſæ, in quo ſtat auicula; quod, vt ait a Gyraldus ex Philoſtrato, Amores, Dei pueri ſint, & libenter cum auibus ludant. Laborioſam vero valde nobis eſſe Sapientiæ comparationem, apertiſſime conſtat non ſolum è profanis autoribus, quibus: a Synt. 13.

,, Virtutem poſuere Dij ſudore parandam:

&, vt ait Horatius, † in ſtudio ſapientiæ, † In Arte.

,, Qui cupit optatam curſu contingere metam,
,, Multa tulit, fecitque puer, ſudauit, & alſit:

& a Laertio ponitur hymnus ab Ariſtotele conſcriptus; cuius initium erat,

,, Virtus laborioſa generi mortalium
D ,, Honeſtiſſimum vitæ humanæ incitamentum:
,, Pro tua ſiquidem forma, o Virgo
,, Expetenda eſt in Græcia mortis conditio.
,, Et grauium aſſiduorumque laborum tolerantia, &c.

Verum etiam ex ipſomet hominum ſapientiſſimo Salomone, de ſe ſic in ſacra pagina ſcribente: b *Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Hieruſalem: & propoſui in animo meo quærere, & inueſtigare ſapienter de omnibus, quæ ſunt ſub Sole: Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea.* Quæ quidem vita contemplatiua dicitur occupatio peſſima, quia laborioſa ſit, & magni detrimenti bonæ corporis valetudini; vt communis eſt interpretatio. Niſi potius dicendum ſit, ob intenſionem, & aſſiduitatem, non ob improbitatem, vitam contemplatiuam Philoſophi nuncupari peſſimam occupationem ab Eccleſiaſtes b Eccl. 1. 12. 13. Vita contemplatiua cur ſit occupatio peſſima.

ſiaſtes

ſiaſte ; quemadmodum labor improbus dicitur , non quia malus exiſtat , ſed quia A
ſit intenſus & aſſiduus , ac pertinax ; quam proprietatem eſſe vitæ contemplatiuæ,
Amoriſque ſapientiæ , conſtituunt Ariſtoteles , atque Plotinus ; Ariſtoteles quidem
c 10. Ethic. cap. 7. de contemplationis præſtantia , & aſſiduitate ſcribens in hæc verba: [c] *Si vero fe-
licitas eſt ex virtute operatio ; conſentaneum eſt , eam ex illa eſſe , quæ præſtantiſſima
eſt : hæc autem eius erit, quod eſt optimum . Siue igitur id intellectus ſit , ſiue aliud quippiam,
quod ſane ſecundum naturam videtur principatum obtinere , & præſidere , notionemque ha-
bere de honeſtis , & diuinis rebus : ſiue diuinum quoddam , & ipſum ſit ; ſiue ex ijs , quæ in no
bis ſunt , diuiniſſimum : huius ſecundum propriam virtutem operatio , perfecta felicitas eſſet ;
quam eſſe contemplatiuam dictum iam eſt . Atque hoc tum cum ſuperius dictis , tum etiam
cum veritate conſentiens eſſe videretur ; nam & præſtantiſſima eſt hæc operatio . quippe quum
& ijs , quæ in nobis ſunt , intellectus huiuſmodi ſit : & ex ijs, quæ in cognitionem cadunt , illa
circa quæ intellectus verſatur: & præterea aſſiduiſſima ; contemplari ſiquidem aſſidue magis,
quam operari quippiam poſſumus .* Plotinus autem de Amoris contemplatiui viſione, opera-
d En. 3. lib. 5. cap. 2. & 3. tioneque aſſidua, intenſa, vehementique dicens : [d] *Sequens igitur continuo Saturnum , ac ſi* B
*velis patrem etiam Saturni Cælum , actum ſuum reflexit ad ipſum , ſeque illi conciliauit , &
Amorem amando progenuit ; cumque hoc ipſo Amore ſuſpicit ipſum ; atque huius anima actus
ſubſtantiam eſſentiamque producit . Tum vero vtrumque illuc intuetur , tum ipſa genitrix ,
Amoris intenſa operatio. tum genitus pulcher Amor , ſubſtantia quidem ad aliud pulchrum ſemper intenta , habenſque
eſſe hoc ipſo in medio ſcilicet inter deſiderantem , atque deſideratum . Et profecto deſiderantis
eſt oculus præbens quidem amanti , vt per ipſum cernat amatum : præcurrens autem ipſe , &
antequam illi præbeat facultatem videndi per inſtrumentum , ipſe iam ſpectaculo ; ſiue ſpecta-
mine plenus ; prior quidem , inquam , non tamen ſimiliter contemplatur , ex eo quod ſiſtit qui-
dem illi ſpectamen, ipſe vero velut fructu veſcitur viſione pulchri ipſi mirifice circumfuſa. Eſſe
vero ſubſtantiam eſſentiamque ab eſſentia emanantem minorem quidem generante, exiſtentem
vero ſimul , negare non licet . Etenim anima illa eſſentia eſt nata ex actu , qui ſuper ipſam eſt,
eſſentia inquam viuens , & ab ipſa entium eſſentia pendens , illudque ſuſpiciens , quod prima
eſſentia eſt , vehementerque ſuſpiciens . Atqui & primum ipſius ſpectaculum , vel ſpectamen
Vehementia cõtemplationis in Amore ſapientiæ. id ipſum eſt . Quod quidem tanquam ſuum bonum ſpectat gaudetque videns : atque ipſum
viſum tale eſt , vt quod intuetur non negligenter intueatur , adeo vt ipſa velut voluptate inten-* C
*tioneque ad ipſum viſioniſque vehementia aliquid generetur ab ipſa, tum ea, tum ſpectaculo di-
gnum . Quamobrem tum ex eo, quod intenſiſſime agit circa ſpectaculum ; tum ex eo , quod
quaſi ab ipſo ſpectaculo defluit , imbutus oculus velut viſio quadam cum ſimulachro natus eſt
Amor .* Quam aſſiduitatem , intenſionem , vehementiamque contemplationis in Amore
Sapientiæ mirifice nobis expreſſit autor Schematis, ponens Cupidinem intentis bra hijs &
ambabus manibus vehementiſſimo niſu conari præcelſam & annoſam arborem incuruare ,
cacumenque ſublimem, in quo ſtat auis optata, caueaque pulchra, ad ſe trahere : cuius ve-
hementiæ , pertinacis aſſiduitatis ratione vita contemplatiua dicitur ab Eccleſiaſte Occu-
patio peſſimà . Verum enim vero , ſi liceat altius hac in re theologizare, cenſeo vitam con-
Theologica explicatio dicti Salomonis de occupatione peſſima. templatiuam hominibus a Deo datam eſſe peſſimam occupationem , quia data ſuit in pœ-
nam patrati criminis a primo parente, trausfuſam in omnes illius poſteros . Nimirum vt
primus Angelus ab initio creatus a Deo [e] perfectiſſimus , perfectioni ſuæ , non Deo crea-
tori , male tribuens lucem & nobilitatem propriæ naturæ ; temereque volens æquiparari D
e Iſa. 4. 13. & ſeqq. Deo , iuſte priuatus eſt luce mirabili, & ex Lucifero principeque Angelorum lucis , factus
f Corinth. 6. 14. 15. Coloſſ. 1. 13 eſt princeps [f] tenebrarum , obſcurato illius intellectu prius illuſtriſſimo ; quod aperte Pa-
tres orthodoxi fatentur vnanimes , Euſebius Pamphilus , Diuique Thomas , & Bonauen-
g lib. 7. c. 6. tura; Pamphilus quidem in Euangelica Præparatione ſcribens de Lucifero labente : [g] *In
monte Dei natus es inter igneos lapides immaculatus in diebus tuis , ex quo die creatus es do-
nec iniuſtitia inuenta in te ſunt . Exaltatum eſt cor tuum in pulchritudine tua: Corrupta eſt
ſcientia tua cum pulchritudine tua: propter multitudinem delictorum tuorum in terram deieci
te.* D. Thomas autem diſtinctius ait, cognitionem [h] Veritatis in Angelis , quæ habetur per
h 1. p. q. 64. ar. 1. gratiam , duplicem eſſe , quarum altera diminuta eſt, altera totaliter ablata per peccatum ;
licet ab his diuerſa , cognitio naturalis intacta remanſerit : *Duplex* , inquit , in Angelis

A [eſt cognitio veritatis: vna, quæ habetur per gratiam: alia, quæ habetur per naturam. Et iſta, quæ habetur per gratiam, eſt duplex: vna, quæ eſt ſpecul. atiua tantum, ſicut quando alicui aliqua ſecreta diuinorum, reuelantur: alia vero, quæ eſt affectiua producens Amorem Dei. Et hæc proprie pertinet ad donum ſapientiæ. Harum autem trium cognitionum prima in Dæmonibus non eſt ablata, nec diminuta; conſequitur enim ipſam naturam Angeli, qui ſecundum ſuam naturam eſt quidam Intellectus, vel Mens. Propter ſimplicitatem autem ſuæ ſubſtantiæ aliquid ſubtrahi non poteſt, vt ſic per ſubtractionem naturalium puniatur, ſicut homo punitur per ſubtractionem manus, aut pedis, aut alicuius huiuſmodi. Et ideo dicit Dionyſius quod dona naturalia in eis integra manent; vnde naturalis cognitio in eis integra manet. Vnde naturalis cognitio in eis non eſt diminuta. Secunda autem cogni- Angeli per peccatū non amiſerūt donum naturalis cognitionis.
tio, quæ eſt per gratiam, in ſpeculatione conſiſtens, non eſt in eis totaliter ablata, ſed diminuta; quia de huiuſmodi ſecretis diuinis tantum reuelatur eis quantum oportet, vel mediantibus Angelis, vel per aliqua temporalia diuinæ virtutis effecta, vt dicit Auguſtinus 9. de ciuit. Dei i [i] Non autem ſicut ipſis Sanctis Angelis, quibus plura, & clarius reuelantur i cap. 21.
B in ipſo Verbo. A tertia vero cognitione ſunt totaliter priuati, ſicut & a Charitate.] Ita ſecundum iſtam doctrinam in Homine primo fuit duplex cognitio veritatis; vna quidem naturalis, cognitio inquam potentialis, quæ facultas eſt cognoſcendi; nam cognitio actualis non eſt naturalis humano intellectui, ſed illi aduentitia, qui naturaliter eſt veluti [k] tabula k 3. de an. t. 14.
raſa, in qua nihil eſt deſcriptum: & ipſius nulla eſt natura, niſi hæc quod poſſibilis, omnique vt ait [l] Ariſt. potentia intelligibilia, actu nullum, antequam intelligat. Alia vero co- l 3. de an. t. 5
gnitio eſt per gratiam, & vt ait Ariſtoteles alibi, validior humana; [m] *Forte igitur*, inquit, m 2. Cæl. t. 14.
de quibuſdam enunciare aliquid tentare, & de omnibus, & prætermittere nihil, videbitur vtique eſſe ſignum aut multæ amentiæ, aut multæ promptitudinis: non tamen iuſtum eſt omnes ſimiliter increpare; ſed videre oportet cauſam dicendi quænam ſit. Præterea quo pacto ſe habeat in credendo, vtrum humano modo, an validius. Qui quidem modus validior humano in anima primi parentis fuit geminus, vnus per infuſionem ſcientiæ rerum omnium, ob quam impoſuit animantibus a ſe ſtatim conſpectis nomina congruentia naturæ, proprietatibuſque ſingulorum; [n] *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis* n Gen. 1. 19. 20.
C *volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea; Omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ.* Alter vero modus humano validior fuit per peculiarem reuelationem Verbi diuini de ſuo ſemine carnem aſſumpturi. Profecto per peccatum Adam non amiſit naturalem potentiam intelligendi, ſed eam ſibi labefactauit vtcumque; retinuit attamen integram cognitionem incarnationis Verbi ſibi reuelatæ; ſed amiſiſſe videtur infuſam ſcientiam de naturis, & proprietatibus rerum aliarum; vt inferius apparebit ſuo loco fuſius. D. Bonauentura vero de propoſito ſcribit. [o] *Auerſionem dæmo-* o 2. ſe. di. 3. qu. 2. ad. 3
num peccatum Luciferi præceſſit; nam ipſe prius ſuperbiuit, & ſuperbiam illam omnibus indicauit; & ex tunc quidam adhæſerunt ſibi, alij vero reſtiterunt, & adhæſerunt Deo: & ſimul iſti lux, illi tenebræ facti ſunt. & infra clariſſime dicens: [p] *Iudicium ſpeculatiuum etſi maneat* p 2. ſe. di. 7. par. 2. q. 2. ad. 3
integrum quantū ad ſubſtantiā potentiæ, nihilominus per culpam eſt in Angelis aliquo modo obnubilatū, quia errant frequenter in iudicando de multis, & in multis decipiuntur, maxime quum iudicant de contingentibus. Aliud iudicium eſt in eis omnino ſubuerſum, & quantum ad hoc
D *excæcati ſunt Angeli mali, ſicut quantum ad affectum obſtinati: & propter illius iudicij ſubuerſionem dicuntur facti tenebræ, & dati in reprobum ſenſum.* Quin & in Compendio Theologicæ Veritatis idem S. Doctor agens de Natura Dei ſcribit: [q] *Caſus Diaboli duplex* q to. 7. lib. 2. cap. 22.
fuit, ſcilicet ſpiritualis, & localis: Spiritualis quia cecidit de naturæ puritate, de flexibilitate liberi arbitrij ad bonum, de luce in tenebras, de ſcientia in ignorantiam, de innocentia in culpam, de felicitate in pœnam, de dilectione in odium. Poſt caſum enim factus eſt impœnitens, & obſtinatus in malo, & excæcatus a vero, & deordinatus in bono, & infirmatus in virtute, & excluſus a Dei contemplatione. Si ergo Mens Angeli naturæ præſtantioris quam ſit humanus intellectus, ob peccatum obtenebrata fuit, ac omnino de ſcientia in ignorantiam lapſa; quid humanus intellectus itidem ob culpam non cecidit de ſcientia infuſa rerum in ignorantiam? quid cum innocentia non amiſerit gratuitam illam cognitionem? etenim gra-

tia

tia cum peccati culpa manere minime poteſt. Puniuit ergo Deus iuſte pariter Angelum, & primũ hominẽ peccantẽ; Angelũ, qui non contentus primatũ in cælis habere ſuper omnes creaturas infra Deũ ex Dei gratia; ſed præſumens ex propria dignitate ſibi arrogare æqualitatẽ Dei, depulſus eſt e ſublimi Cælo Empyreo in tenebras inferni, & in aerem caliginoſũ, priuatus luce Veritatis, qui noluit in veritate ſtare. [r] *Diabolus enim*, ait Auguſt. agens de ſalutaribus documentis, *eſt Angelus per ſuperbiam ſeparatus a Deo; qui in veritate non ſtetit*. Iuſte Deus puniuit & Hominem, qui nõ contentus dono ſcientiæ infuſæ ſibi a Deo cõceſſæ, qua rerum omniũ naturas & proprietates agnoſcebat abſq; difficultate, ſed præſumens eſu poni ſcientiæ boni & mali, rerum omnium notitiam ſibi comparare virtute propria, neglecto Dei munere gratuito, mandatoque pœnali, fructum inhibitum comedit; vnde ſcientia infuſa deperdita magna ex parte, cecidit in ignorantiam; qui fieri de ſe voluit ſicuti Deus ſciens bonum & malum: cecidit in ignorantiam priuatus facilitate cognoſcendi res omnes, eaſque maxime quæ natura ſua ſunt intelligibiles valde propter abſentiam materiæ; de qua ignorantia, difficultateque cognoſcendi veritates omnes, ob originale peccatum ab Adamo transfuſum in omnes nos ab eo deſcendentes, egit etiam Ariſtoteles, tum aiens: [ſ] *Et tamen oportuit ſimul ipſos, & de deceptione dicere: magis propria enim eſt animalibus. & plus temporis in hac permanet anima*; tum inquiens: [t] *Cur autem non ſemper intelligat, cauſa conſideranda eſt. In habentibus autem materiam potentia ſolum vnumquodq; eſt intelligibilium. Quare illis quidem non inerit intellectus: ſine materia enim potentia eſt intellectus talium: illi autem intelligibile erit*; tum demum aſſerens euidentius: [u] *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis eſt. Signum autem, quod neque ſatis eam aliquis conſequitur, neque aberrant omnes ab ea; ſed quiſque aliquid de natura dicit; & ſinguli quidem nil, aut parum ei addunt; ex omnibus vero collectis aliqua magnitudo fit. Quare, ſi ita ſe videtur habere, vt in prouerbio dicimus, Quis aberrabit a ianua? hoc modo profecto facilis eſſet: totum autem, & partem habere non poſſe, hoc eius difficultatem oſtendit. Quum vero difficultas duobus ſit modis, fortaſſis cauſa eius non rebus, ſed nobis ipſis ineſt; quemadmodum enim veſpertilionum oculi ad lumen diei ſe habent, ita & intellectus animæ noſtræ ad ea, quæ manifeſtiſſima omnium ſunt*. Quum igitur hæc ignorantia noſtra, difficultaſque cognoſcendi veritates omnes, & acquirendi habitum ſapientiæ nobis contigerit, vt omnia mala quælibet alia, propter primi parentis culpam; cur non magis ipſe peccati proprij labe dicatur in conſimilem ignorantiam, difficultatemque ſciendi cecidiſſe? anne apud Deum, *quicquid delirant reges, plectuntur Achiui* ſoli? Hanc itaque difficultatem agnoſcendi veritatem, comparandique nobis habitus veræ ſapientiæ, transfuſam in animas noſtras ab Adami culpa, recte Salomon appellauit occupationem peſſimam, quam dedit Deus filijs hominum, in pœnam criminis, quo primus homo præſumpſit omnia ſcire ſine auxilio Dei, ſolo eſu fructus arboris ſcientiæ boni, & mali; de quo fructu præceperat homini Deus ne comederet, ſed contentus eſſet infuſa ſibi ab ſe rerum omnium ſcientia gratuita. Quare iſte tanto dono priuatus, damnatus eſt inter alia ad perpetuam [x] cupiditatem ſciendi, perennamque difficultatem [y] adipiſcendi ſcientiam cum ingenti labore; quem vehementem appetitum, atque conatum laborioſum apte nobis in Schemate repreſentauit Autor, fingens Amorem cõtemplatiuum ambabus manibus omni ſuo robore conari ad ſe vetuſtæ grandiſque nimium arboris ſapientiæ cacumen attrahere, curuareque propemodum inflexibilem.

[r] Ioa. 8. 44. Aug. to. 4. 386. K. cap. 60.
[ſ] 2. de an. t. 151.
[t] 3. de an. t. 16.
[u] 2. Meta. t. 1.
[x] 1. Meta. cap. 2.
[y] 2. Meta. t. 1.

Quomodo ſapientiæ ſymbolum ſit arbor annoſa, gerens in cacumine volucrem, & caueam ſeiunctas. Cap. XXIII.

ARborem Annoſam, ab Amore inclinatam, in cuius cacumine volucris extra caueam, & cauea ſine volucre ſit, eſſe ſymbolum humanæ ſapientiæ, multa declarant: in primis antiquum Prouerbium, quo dicuntur *Literarum radices amaræ, fructus autem dulces*: etenim radices, & fructus ad naturam ſtirpium ſolummodo pertinent. Amaræ quidem radices indicant aditum ad literas eſſe difficilem, multiſque laboribus, & vigilijs conſtare: ipſarum vero poſſeſſionem iucundam, & dulcem eſſe: vt explicabat Hieronymus. Deinde nuper [a] apud Plotinum [b] legimus quod *Ipſe Amor velut fructu veſcitur viſione pulchri, ipſi*

miri-

[a] cap. ſup.
[b] En. 3 lib. 5. cap. 2. f.

A *mirifice circumfuſa*: vt arbor annoſa mirificeeircumfuſa Cupidini ſpectatur in Schemate. Deinceps autem Homerus, obſeruatu quoque Spondani, & Natalis[e] eloquentiam, & ſapientiam, quæ Dei munus eſt, euius benefic.o motiales omnia maleficarum cauſarum detrimenta vitare poſſunt, indicauit myſtice per Moly plantam, a Mercurio Deo ſapientiæ pariter & eloquentiæ donatam Vlyſſi, veneficæ Circes incantamenta penitus eluſuro; ſic enim ait Homerus[d] in Vlyſſis perſona: [e] lib. 6. Myth. c. 6. [d] Odyſſ. l. 10

» Ibi mihi Mercurius aurea virgula obuiam venit
» Incedenti ad domum, adoleſcenti viro ſimilis
Primum pubeſcenti, cuius gratioſiſſima eſt pubertas.
» Manus mibi inhæſit, verbumque dixit, & prolocutus eſt:
» Quorſum o felix per teſqua incedis ſolus
» Locorum ignarus nimirum? ſocij autem tibi illi Circes ædibus
» Clauduntur, qui vt ſues bene munita latibula inhabitantes,
» An hos liberaturus huc venis? neque te puto
B » Ipſum rediturum eſſe: manebis autem tu vbi vtique alij.
» Sed age certe te ex malis ſoluam atque ſeruabo:
» Accipe hoc remedium bonum, quod habens ad ædes Circes
» Vade, quod ſane a capite auertet malum diem.
» Omnia autem tibi dicam pernicioſa conſilia Circes.
» Apparabit tibi potionem, mittet vero venena in panem:
» Sed neque ſic incantare poterit; non enim permittit
» Remedium eximium, quod tibi dabo: dicam vero ſingula:
» Quando Circe te percutiet prælonga virga,
» Tum ſane tu gladio acuto extracto a ſemore,
» In Circen irrue, perinde atque interficere cupiens:
» Illa te ſubtimeſcens inuitabit ad concubitum:
» Ibi tu neutiquam deinde abnue deæ cubile,
» Vt tibi ſoluatque ſocios, ipſum teque benigne exeipiat.
C » Sed iube ipſam beatorum magnum iuramentum iurare,
» Ne vllum tibi detrimentum malum paret aliud,
» Ne te nudatum imbellem inuirilem faciat.
» Sic certe locutus præbuit remedium Mercurius
» Ex terra euulſum: & mihi naturam eius commonſtrauit.
» Radix quidem nigra erat: lacti quidem ſimilis flos.
» Moly ipſum vocant dij: difficile autem effoſſu
» Viris vtique mortalibus; dij autem omnia poſſunt.

Quæ quidem contraxit, & Latinis pedibus apte vinciuit Ouidius[†] ita, [†] 4. Metam.

Nunc quoque ſetigeri, nec tanta cladis ab illo
Certior ad Circen vltor veniſſet Vlyſſes:
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album:
Moly vocant Superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitiſque ſimul caleſtibus intrat
D *Ille domum Circes; & ad inſidioſa vocatus*
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & ſtricto pauidam deterruit enſe.
Inde fides, dextraque data, thalamoque receptus
Coniugij dotem ſociorum corpora poſcit.

Profecto conditiones allatæ Moly, ſunt ſapientiæ: radix nigra ſignat principium Sapientiæ tenebrieoſam eſſe admirationem, & ignorantiam tetram, obſcurumque timorem; de primis duabus Ariſtoteles[e] ita; *Propter admirationem enim & nunc, & primo caperunt homines philoſophari. A principio quidem admirando ea, qua de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim vlterius procedentes, etiam de maioribus dubitando, vt de paſſionibus Luna, & eorum qua circa Solem, & ſtellas fiunt, ac de generatione Vniuerſi. Qui vero dubitat, & admiratur, putat ſe ignorare; quare Philoſophus amator fabularum quodammodo eſt, eo quod fabula ex miran-* [e] 1. Meta. cap. 2.

mirandis conſtat. Quare ſi propter fugam ignorantiæ philoſophati ſunt, patet quod cauſa cognoſcendi, & nullius vſus gratia ipſum ſcire proſequebantur. De tertio vero Diuinus Pſaltes ait: [f] *Initium ſapientia timor Domini.* Propter hæc apte planta Moly, ſymbolum humanæ ſapientiæ, dicitur habere nigram radicem ab Homero. Dicitur autem habere florem album, lacti ſimilem; tum quia ſapientiæ flos eſt veritas, cuius propria conditio candor eſt, & æquiparatur luci; tum quia ſapientia reddit homines illuſtres, & claræ famæ. Dicitur a Mercurio Deo data Vlyſſi, tum quod Mercurius effingitur Deus eloquentiæ ſimul, & ſapientiæ, qui mortalibus horoſcopans in natiuitate producit natos aptos, & procliues ad ſapientiam, & eloquentiam: tum quod ſapientia & eloquentia donum Dei præſtantiſſimum & optimum omnium eſt; nam in ſacra pagina legitur, [g] *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum.* Effoditur autem e terra Moly planta, quia ſapientia comparatur experientijs circa ſingularia prope nos, terram incolentes, ſita; vt edocet non ſemel [h] Ariſtoteles. Difficile vero Moly effoditur; quoniam experimentum periculoſum eſt [i] Hippocrati, & cum difficultate ſapientiam parit, ob multas experimentorum repetitiones ad habitum ſapientiæ comparandum neceſſarias; etenim habitus Ariſtoteli [k] non oritur niſi ex frequentatis actibus; *Iuuenes,* inquit, etiam alibi, [l] *Prudentes euadere non videntur, cauſa autem ea eſt, quod particularium eſt prudentia, quæ ex experientia nobis innoteſcunt: iuuenis autem expertus non eſt; experientiam enim temporis affert longitudo. Nam illud etiam conſideratione dignum videtur, quid ſit, quod puer fieri mathematicus poteſt, ſapiens, aut naturalis non poteſt. An quia illa per abſtractionem ſunt: horum autem principia ab experientia ſumuntur: & hæc non credunt quidem iuuenes, ſed dicunt; illorum vnumquodque quid ſit, obſcurum non eſt.* Dijs autem Moly ponitur effodi ſine difficultate, quod intellectio diuina non differt ab eius eſſentia, quæ prima cauſa eſt omnium; vnde ſemetipſum intelligibiliſſimum Deus intelligens, eodem actu ſimplici cuncta comprehendit, & eſſentialiter ſapiens eſt; quod edocet [m] Ariſtoteles in metaphyſicis, non vno in loco luculenter; cuius oracula diligenter explicauimus in opere De Pietate [n] Philoſophi: ſat eſto nunc eius nuda verba proferre; quæ ſunt: [o] *Intelligibile vero alter ordo eſt, qui per ſeipſum eſt, & huius ſubſtantia prima: atq; huius ea quæ ſimplex, & ſecundum actum eſt,* & mox [p] *Degentia vero, qualis nobis pauco tempore, optima illi eſt; ſiquidem ita ſemper illud eſt. Nobis autem profecto id impoſſibile eſt; quoniam & delectatio actus huius eſt. Et ob hoc vigilatio ſenſus, intellectio maxime delectabile eſt: ſpes autem, ac memoria, propter hæc. Ipſa vero intellectio ſecundum ſe eius eſt, quod ſecundum ſe optimum eſt: & quæ maxime eſt, eius quod maxime eſt. Seipſum vero intellectus intelligit aſſumptione intelligibilis. Intelligibilis namque fit attingens & intelligens, ita vt idem intellectus & intelligibile ſit. Suſceptiuum enim intelligibilis & ſubſtantiæ intellectus eſt; operatur autem habens. Quare iſtud magis, quam illud eſt id diuinum, quod intellectus videtur habere: & ſpeculatio optimum & maxime delectabile eſt. Si igitur ita bene ſe habet Deus ſemper, vt nos aliquando, admirabile eſt, quod ſi magis, adhuc admirabilius eſt; at ita ſe habet. Ceterum vita quoque profecto inexiſtit; ſi quidem intellectus operatio vita eſt: ille vero eſt actus: actus vero per ſe illius vita optima, & perpetua eſt. Dicimus itaq; Deum ſempiternum, optimumq; viuens eſſe. Quare vita & æuum continuum, & æternum Deo ineſt; hoc enim Deus eſt.* Quod & alibi [q] dixerat. Et infra [r] late decernit, atque demonſtrat, Deum ſemper ſeipſum intelligere ſine labore, intellectionemq; ſuam cum intelligente, ac intelligibili prorſus identificari, quum ſit actus immaterialis; at intellectum humanum, quod in corpore materiali degat, non poſſe iugem habere, facilemque ſpeculationem, ſed intellectionem interruptam, & laborioſam atq; perdifficilem obtinere. Quæ cuncta ſatis euincunt, Homeri dictum de Moly, ſapientiæ ſymbolo, quod planta ſit ab hominibus difficulter e terra foſſilis, Dijs autem omnipotentibus facilis, quorum ſapientia eſt iugis ſui ipſorum intellectio, cum pari iucunditate, facilitateque maxima. Apte vero fingitur Mercurius Vlyſſi Moly plātam attuliſſe, quod ea ſtirps oriatur plurima in Arcadiæ monte Cyllene, in quo quidem monte Mercurius enutritus, & diuerſatus eſt, vt ex multis Homericis Interpretibus grammaticis obſeruat Gyraldus. Moly plantam Homericam effodi non difficulter, Homero contradicens ait ipſe Theophraſtus; [ſ] at Homero conſentiens Plinius aſſerit eam difficulter [t] effodi, nixus experimento.

Margin: A; B; C; D.

Marginal notes: f Pſ. 110. 10 — g Iacob. 1. 17 — h 1. Eth. c. 1. 1. Meta. 1. 2. poſt. vlt. de ſenſ. & ſenſ. c. 1. — i 1. Aph. 1. — k 2. Eud. c. 1 — l 6. Ethic. cap. 8. — m 12. Meta. t. 37. 39. 51 — n lib. 1. c. 3. — o 12. Meta. t. 37. — p Tex. 39. — q 1. Cæl. t. 100. — r 12. Meta. t. 51. — Cōtrouerſia de Moly. — ſ 9. Hiſt. c. 15 — t lib. 25. c. 4.

A Græcos tamen ait eum eſſe flore luteo, non candido: verba Plinij ſunt: *Laudatiſſima herbarum eſt Homero, quam vocari a Dijs putat Moly, & inuentionem eius Mercurio aſſignat, contraque ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica; radice rotunda, nigraque, magnitudine cæpæ; folio ſcyllæ: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni e peritis herbarum Medicis, qui & in Italia naſci eam diceret; afferrique Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longa, ac ne ſic quidem ſolida, ſed abrupta.* Porro controuerſias iſtas ita forte diſſolues; circa difficultatem, ac facilitatem effeſſionis: Theophraſtus pro radice ſolum bulbum intellexit, cæpæ bulbo ſimilem, qui facile poteſt effodi: ſed Plinius e bulbo naſcentes prælongas radices veluti filamenta ſignauit, quæ tortuoſis meandris inter lapidoſæ telluris petras illabuntur; vnde eum maxima difficultate liberantur. Sin autem pluuijs nimijs irrigentur ea loca, facile fodiuntur illæ radices dilutæ; quare de terra ſolida, & ſicca difficile poſſunt a mortalibus effodi, quod ait Homerus; vt pote deliteſcentes ac implicitas inter difficultates ſaxeas, non ſecus atque veritas addiſcentibus inter errorum cautes: vbi vero B pluuijs tellus irrigata rimas aperuerit, & lapides vtcumque liberati, facile fodiuntur a Dijs; quod pluuiæ ſpeciatim referantur in Deum autorem, non in hominis poteſtatem. De flore pariter, quum multi flores ſolijs candidis conſtent, intra quos lutea quædam corpora ſurgunt; cuiuſmodi flos eſt lilij, ſic a Mattheolo deſcriptus apte: * *E lilij ramulis oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore; quæ tractu temporis lilia fiunt eximij candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris: luteis aliquot ex calathi fundo ſurſum ſpectantibus apicibus puluerulentis, & linguæ effigiem referentibus alterius quam flos coloris; e quorum medio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo, herbarei coloris.* Quæ quidem lutea corpuſcula floris nomine nuncupari, conſtat ex Dioſcoride, qui nomen floris attribuit item conſimilibus luteis e medio roſæ ſurgentibus, dum ait: * [Flos, qui in medijs roſis inuenitur, ſiccatus gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Inter roſas aliquæ viliſſimæ ſunt albicantes, in quarum genere, ȝ *Mattheolus ait*, e odoratiſſimæ excipiuntur, quæ Hetruſcis Damaſcenæ, & alijs Moſchettæ vulgo dicuntur: ſiquidem non modo ceteras excellunt, quod odore admodum ſuaui fragrent, ſed quod etiam C aluum magis ſubducant, id quod indicat earum intenſiſſimus odor, *& mox*: Partes in roſa ſex antiqui adnotarunt, quæ omnes ſunt & ſcitu dignæ, & in medicina vtiles, etſi pauci habeantur ſeplaſiarij, qui ſeparatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs; quarum altera eſt, vbi calyci folia inſeruntur, vnguium modo albicant; ob idque roſarum vngues hæ extremitates appellantur: altera vero foliorum reliquum. His aliæ duæ ſuccedunt in ijs floſculis, qui veluti minuta ſemina tenuiſſimis capillis annexi flaueſcunt in roſarũ vmbilico; horũ enim partem faciunt granula, partem capilli. Poſtremo quæ reliquæ ſunt, in ipſo roſarum alabaſtro continentur, ſcilicet in cacumine, altera in fundo.] Quemadmodum ergo roſa Damaſcena ratione variarum partium huiuſmodi recte nuncupari poteſt flos tum candidus, tum etiam luteus, abſque contradictione; ſicut & Lilium; ita ſane Moly florem Homerus apte candidum, lacti ſimilem appellauit, & Græci Plinio notati luteum. Qua ratione colorem hunc vtrumque Moly plantæ floſculo dedit Alciatus eruditiſſimus in Emblemate ſuo concinens: ε

Soluuntur controuerſię

* in lib. 3. Dioſc. c. 99.

* lib. 1. c. 111.

ȝ in 1. Dioſc. com. c. 111.

Roſæ partes.

ε Embl. 182.

D ,, Antidotum Ææ medicata in pocula Circes
,, Mercurium hoc Ithaco fama dediſſe fuit.
,, Moly vocant: id vix radice euellitur atra:
,, Purpureus ſed flos, lactis & inſtar habet.
,, Eloquij candor, facundiaque allicit omnes:
,, Sed multi res eſt tanta laboris opus.

Niſi potius dicamus, florem Moly ſtirpis abſolute luteum, ſeu purpureum eſſe; verum comparatum ad radicem nigram recte nuncupari candidum lacti ſimilem; quod intermedij colores ſinguli relati ad alterum extremorum appellentur nomine contrarij; quæ mediorum omnium conditio proponitur ab Ariſtotele ᵃ ſcribente in hanc ſententiam, de medijs ad extrema relatis: *Ex medio autem mutatur vt ex contrario; vtitur enim ipſo, vt contra-*

ᵃ 5. Phyſ. t. 6.

G 2 rio;

rios ad vtrumque eſt enim quodammodo medium ipſum extrema: quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria: vt media grauis ad vltimam, & dextra ad primam: atque fuſcum album ad nigrum, & nigrum ad album. Sic Homerus Moly florem album dixit, comparans eum ad eius radicem nigram: Græci vero Amores Plinio pinxerunt Moly florem luteum, abſolute ſpectatum, non ad nigram radicem collatione facta. Sapientiam ergo, quam Homerus per Moly plantam repreſentauit apte, non inepte Schematis Autor in gemma repreſentare potuit per arboris annoſæ plantam. Inſuper autem Philo, doctiſſimus ille Iudæorum, quem D. Hieronymus iure merito numerauit in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, apertiſſime ponit Arbores eſſe hieroglyphica, ſymbolaque ſapientiæ, ſcribens Legis Allegorias:[b] [*Etenim Deus e terra omnem ARBOREM pulchram viſu, & bonam ad cibum, & arborem vitæ in medio paradiſi, & ARBOREM ſcientiæ boni malique.*] *ARBORES virtutis, quæ in anima naſcuntur nunc deſcribit: hæ ſunt indiuiduæ virtutes, harumque operationes, & recte facta, & quæ dicuntur apud Philoſophos officia. Hæ ſunt STIRPES paradiſi huius. Exprimit tamen has ipſas, docens quod bonum illud tum ad ſpectandum, tum ad fruendum ſit præſtantiſſimum. Quædam enim artes contemplatiuæ ſunt, non item actiuæ; geometria, aſtronomia: quædam actiuæ, at non contemplatiuæ, maceriaria, æraria, & illiberales cæteræ: at virtus contemplatiua ſimul & actiua eſt, habet enim contemplationem, quandoquidem ad hanc deducit nos Philoſophia per tres ſui partes, rationalem, moralem, naturalemque: habet item actiones. Eſt etiam virtus ars totius vitæ omnes actiones in ſe continentes. Et quamuis contemplationem & actionem habeat tamen in vtraque eſt præſtantiſſima. Eſt etiam contemplatio virtutis pulcherrima; vſus vero & actio ſectanda omni conatu; ideoque dicit ARBOREM eſſe aſpectu pulchram, quod contemplationem ſignificat: & bonam ad cibum, quod vſus & actionis ſignum eſt.* (nam &[c] Ariſtoteles ipſe ſapientiam facit habitum communem ad omnes artes, tam actuoſas, quam contemplatiuas.) *Cæterum ARBOR vitæ eſt illa generaliſſima virtus, quam quidam bonitatem vocant, a qua indiuiduæ virtutes procedunt; quamobrem etiam media Paradiſi locatur, habens regionem capaciſſimam, vt ab vtroque latere con rex ſtipetur ſatellitio. Alij dicunt Cor intelligi, nomine ARBORIS vitæ, quia cauſa viuendi eſt, mediam corporis regionem ſortitum, vt princeps ſecundum ipſorum opinionem: verum hi falluntur, medicam ſententiam afferentes pro phyſica. Nos autem, quemadmodum & antea dictum eſt, illam generaliſſimam virtutem dici ARBOREM vitæ affirmamus. Hæc vero diſerte in medio paradiſi eſſe traditur: ſed altera, ſcilicet ſcientiæ boni malique non declaratur intra paradiſum ſit, an extra.* (Aperte videtur huic dicto Philonis contradicere ſacra pagina non ſemel ponens Arborem ſcientiæ boni & mali, ſicut & arborem vitæ in medio Paradiſi: legimus enim primo:[†] Produxitque Dominus Deus de humo terræ omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali. & infra[*] clariſſime mulier ad interrogationem ſerpentis reſpondit:

De fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Lignum vero fructus inhibiti, fuit arbor ſcientiæ boni & mali; quare poſuit illam Deus in medio paradiſi ſimul cum arbore vitæ, contra placitum Philonis. Qui ſubdit immediate potius allegoricum ſenſum reſpiciens, quam literalem.) *Sed poſtquam dixit, & ARBOR ſcientiæ boni malique, mox deſijt, nec declarauit vbi nam erat, ne alienæ a phyſiologia myſterijs moueret admirationem ſcientiæ ſuæ. Quid ergo dicendum eſt? eſſe eam & intra paradiſum, & extra: eſſentia quidem intra, potentia vero extra: quomodo principalis vis noſtra omnicapax eſt & ſicut cera omnes formas vel pulchras vel turpes recipit:* (quod ab Ariſtotele[d] mutuatur) *ſicut & ſupplantator ille Iacob fatetur dicens, ſuper me facta ſunt hæc omnia: Nam vnica anima innumeras formationes rerum, quæ in natura ſunt capit omnium: quæ quoties characterem perfectæ virtutis recipit, vertit in vitæ ARBOREM; quoties vitij, fit ARBOR ſcientiæ boni malique: at vitium a Diuino choro exulat.* Ergo *principalis illa vis, quæ hoc intra ſe admiſit, in Paradiſo eſt iuxta ſuam eſſentiam; ineſt enim in ea vt character ille virtutis proprius, qui in paradiſo eſt: at iuxta potentiam non eſt ibi, quia forma vitij aliena eſt a præcepto Dei. Quod de ... poteſ diſcere: nunc in meo corpore principalis illa vis eſt iuxta eſſentiam, ...*

[b] lib. 1. Philonis 1. opinio de Arbore hieroglyphica virtutis, & ſapientiæ.

[c] 6. Eth. c. 7.

[†] Gen. 2. 9.

[*] Gen. 3. 3.

[d] 2. de an. t. 121.

A B C D

A *Italia Siciliane, quoties de his regionibus cogitat: item in cælo quoties de cæleſtibus ſpeculatur. Qua ratione interdum quidam in prophanis locis conſtituti iuxta eſſentiam, ſunt in ſacratiſſimis, imaginantes ea quæ ad virtutem pertinent. E contra conſtituti in ſacris penetralibus, cogitatione profanantur, quod ea ſit ad deteriores viliores que formas mutabilis. Itaque nec ineſt paradiſo vitium, nec abeſt; poteſt enim ibi eſſe iuxta eſſentiam, potentia vero non poteſt.* Itaque doctiſſime Philo demonſtrat, A R B O R E S eſſe hieroglyphica virtutum ſymbolaque ſcientiæ, ſapientiæue; quod præſtitit etiam † Origines, & oſtendere contendimus, aperientes obſcuriſſimi Schematis imaginem. Idipſum paulo poſt edocet ipſe Philo declarans aliud oraculum diuinæ ſcripturæ; Præcepta ſunt hæc: [*Ex omni ARBORE paradiſi comedens comede.*] *Hortatur animam vt fruatur non vna quapiam A R B O R E, nec vna quapiam virtute, ſed omnibus virtutibus: nam illud comeſſe, alimoniam animæ ſignificat: alitur autem anima tractatione rerum honeſtarum, & actione bonorum operum. Conduplicauit autem rem, dicens, comedens comede, hoc eſt commanducatum contritumque cibum, non vt quiuis e vulgo, ſed more athletarum ad parandam fortitudinem. Etenim athletis pædotribæ* B *præcipiunt, ne cibos concidant dentibus ſed per otium commolliant, quo ad vires proficiant; nam aliter ego, aliter athleta nutrimur; ego, tantum vt viuam: athleta, vt etiam craſſeſcat, & robur acquirat; ideoque vnum eſt ex præceptis ad virtutem ſe exercentium, cibum ſubtrahere: tale quiddam eſt, comedendo comeſſe. Repræſentemus tamen id etiam diligentius. Honorare parentes, cibum & alimentum eſt: hos tamen aliter boni, aliter mali honorant. Alteri propter vulgarem conſuetudinem, qui non comedendo comedunt, ſed tantum comedunt. Quando igitur etiam comedendo? quum explicatis, perſcrutatiſque cauſis, ſic vltro iudicant, eſſe hoc officium honeſtiſſimum; cauſæ autem ſunt hæ: genuerunt nos illi, aluerunt, erudiuerunt, omnium bonorum nobis cauſa fuerunt. Item comeſſe eſt ſummum illud Ens colere: comedendo vero comeſſe, quando ad caput noſtrum cauſamque reſpicimus, & ad referendam gratiam. [Ex ARBORE autem ſcientiæ boni malique non comedetis.] Ergo non eſt in paradiſo ARBOR hæc; quandoquidem hortatur vt edant ex omni paradiſi ARBORE; idque naturaliter; eſt enim in eo per eſſentiam, vt dixi, non eſt per potentiam. Sicut enim in cera per potentiam inſunt ſigilla omnia, actu vero ſolum id quod impreſſum eſt: ita & in anima, quæ eſt ceræ* C *ſimilis, omnes formæ continentur potentia: re vera autem vnicus character præſens eam occupat, donec aboleatur ab alio efficacius impreſſo atque manifeſtius. Deinceps illud quoque inquirendum eſſe videtur: Dum hortatur vt ex omni ARBORE paradiſi comedat, vnicum hortatur: dum vero interdicit vſum ARBORIS eius, quæ boni malique cauſa dicitur, vt plures alloquitur. Illic enim inquit: ex omni comedes: hic, ne comedatis, & quocunque die comederitis, non comederis: & morte moriemini, non morieris. Dicendum igitur primo: rarum eſſe quod bonum eſt; malum contra multiplex. Ideo ſapiente vno inuento, reperitur fatuorum multitudo innumera. Itaque merito vnum hortatur innutriri virtutibus: multos vero vt a nimia calliditate abſtineant; hac enim vtuntur innumeri. Præterea ad virtutem percipiendam tractandamque vna ſolum re, videlicet ratione opus eſt; corpus vero etiam impedit hanc, tantum abeſt vt adiuuet: hæc enim fere ſumma eſt ſapientia, alienare ſe a corpore, atque eius concupiſcentiis: vt autem quis fruatur vitio, non ſolum mente, ſed & ſenſu & ratione & corpore opus eſt; his enim omnibus malus opus habet ad explendam ſuam malitiam. Alioqui quonam modo proditurus eſt arcana, ſi inſtrumento loquendi careat? quomodo autem voluptatibus fruetur* D *abſque ventre, cæteriſque ſenſibus?* Recte *igitur vnam ſolam rationem de quærenda virtute alloquitur; ſola enim hac, vt dixi, ad eius acquiſitionem opus eſt. Contra de vitio ad plures verba facit, animam, rationem, ſenſus corporis; nam hoc apparet in his omnibus.* Itaque Philo doctiſſime ponit, virtutis, atque ſapientiæ ſymbolum, & hieroglyphicum eſſe Paradiſi tum ARBORES omnes, tum ſpeciatim ARBOREM vitæ ſitam in medio paradiſi. Sed ARBOREM ſcientiæ boni & mali, quæ per eſſentiam ab eo dicitur eſſe in paradiſo, per potentiam extra, hieroglyphicum eſſe virtutis & vitij. Quæ ſententia ſicut autori noſtri Schematis eſſe potuit occaſio ponendi vetuſtam ARBOREM veluti ſymbolum ſapientiæ, quod nos exiſtimamus; oſtendereque conamur: ita paulo diligentius, & altius eſt animaduertenda. Profe[illegible] [illegible] ARBOR vitæ in medio paradiſi locata, hieroglyphicum eſt perfectæ virtuti[illegible] [illegible] [illegible]entiæ: cum hominem culpa noxium eiecit Deus de paradiſo, prohibuit-

† in Leuit. Homil. 10. Cant. Hom. 3

Athletarum mos in comedendo.

Quid ſit comedēdo comeſſe.

Parentes dupliciter honorati.

Bonum eſt rarum.

Corpus impedit ſapientiæ adeptionem.

Philonis alata ſententia expenditur.

a Gen. 3.22. 23.24.

hibuitque ne comederet amplius de fructu ligni vitæ? legimus enim: a *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Eiecitque Adam, & collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.* Num Deus vetuit homini peccatori virtutis, & ſapientiæ conquiſitionem? nihil minus. At Adam nonne peccauit in paradiſo comedens de ligno ſcientiæ boni & mali contra præceptum Domini? cur ergo non dicatur in paradiſo, ſed extra eſſe Arborem ſcientiæ boni & mali, quatenus vitij cauſa fuit homini? Sed forte dicere poſſumus in præſentia myſtice, ARBOREM vitæ, quam recte Philo ſcribit eſſe hieroglyphicum omnium virtutum, atque ſapientiæ perfectiſſimæ, ſignare nobis omnium rerum cognitionem infuſam: Hanc autem per peccatum amiſit Adam, & in pœnam delicti Deus illum e paradiſo pepulit, negauit omnium rerum ſcientiam infuſam illi reſtituere, qui neglecto tantæ rei munere, voluit ſcientiam boni & mali ſuaſu Dæmonis ſibi comparare; nam Arbor ſcientiæ boni & mali eſt ſcientia viribus humanis comparabilis, qua non habebat opus homo, dum infuſam a Deo cognitionem rerum omnium poſſidebat. B Volebat enim Deus hominem contentum eſſe, vtique ſcientia ſibi diuinitus infuſa, nec vlterius propria virtute fidentem, atque ſuperbientem, acquirere ſibi cognitionem humanitus, erroribus commiſtam, & ignorantia circumſeptam; virtutemque diminutam, vitijs coinquinatam; quæ per ARBOREM ſcientiæ boni & mali myſtice ſignificatur. Ceterum alibi tractans idem Philo *de Mundi Opificio* ſentire videtur aliter de ARBORE ſcientiæ boni & mali, dum expreſſis verbis ait: [At Dei paradiſus animatas omnes ARBORES habet, rationeque præditas; quarum fructus virtutes ſunt, & incorruptus intellectus, atque ſagacitas, quid turpe ſit, quidque honeſtum dijudicans: ad hæc vita ſana & incorruptibilitas, & quicquid eſt ſimile. Hæc autem philoſophia per ſimilitudines magis, quam proprie loqui videtur. ARBORES enim in terra nec vnquam prius natæ ſunt, nec naſcituras eſt credibile, vitæ aut intellectus feraces. Sed, vt puto, ſubindicatur, per paradiſum quidem principalis vis animæ, quæ eſt plena ceu PLANTIS, innumeris opinionibus: per ARBOREM autem vitæ, Pietas inter omnes virtutes eminentiſſima, per quam immortalis redditur anima: ſicut per dignotionem boni malique arbitra prudentia, quæ diſcernit res naturaliter contrarias. C His ceu terminis in anima poſitis, Deus tanquam iudex conſiderabat vtro eſſet propenſior: & poſtquam vidit eam vergere ad calliditatem, ſanctitate pietateque poſthabita, ex quibus immortalis vita prouenit, merito eiecit pulſam e paradiſo in exilium; præciſa omni ſpe reditus, propter eius erratum difficile ſanatu & incurabile; quandoquidem etiam deceptionis occaſio non mediocriter fuit culpabilis, non diſſimulanda hoc loco per ſilentium. Fertur antiquum illum veneficum & terrigenam ſerpentem humana voce vſum eſſe. Is olim conditi ante omnes viri vxorem aggreſſus, opprobrauit ei ſtupiditatem & numinis reuerentiam nimiam, quod cunctando procraſtinaret carpere fructum aſpectu ſpecioſiſſimum omnium, guſtu vero ſuauiſſimum: ad hæc vtiliſſimum; quippe cui vis inſit dignoſcendi bona & mala. Ibi mulier propter mentis inconſtantiam inconſiderate aſſentiens, guſtatum pomum viro communicauit. Itaque ambo repente ex innocentia ſimplicitateque morum, in calliditatem mutati ſunt. Id indigne ferens ille pater (merebatur enim iram facinus, quandoquidem neglecta vitæ immortalis ARBORE, hoc eſt virtute abſolutiſſima, vnde longæuam ac beatam vitam carpere poterant, breuem, mortalemque, D non dico vitam, ſed tempus ærumnoſum prætulerat) pœnæ meritæ ſententiam eis intulit. Sunt autem hæc non figmenta fabuloſa, qualibus poetæ ludunt & ſophiſtæ; ſed figurata documenta, ad allegoriæ ſcrutationem inuitantia per latentes coniecturas; quas ſi quis ſequatur, vt decet, &c.] Profecto, ſi conferatur cum antea propoſito, recens allatum placitum Philonis de Arboribus myſticis Paradiſi, conſentaneam adhuc magis habet allegoriam noſtro Schemati, noſtræque ſententiæ. Sed aliqua tamen vberius explicanda continet; primum quidem effatum, non eſſe credibile naſci plantas vnquam in terra proprie feraces vitæ, aut intellectus. Etenim Arbor illa vitæ in paradiſo primum Dei iuſſu nata, licet allegorice ſignet vim a Deo menti primi hominis infuſam, qua ſine difficultate cunctas omnium rerum proprietates in innocentiæ ſtatu cognouit; attamen proptie vim habuit prorogandi

Cur Deus vetuit eſum fructus arboris ſcientiæ boni & mali permiſerit eſum fructus arboris vitæ?

Secũda Philonis explicatio de arbor ſcientiæ boni & mali.

Expenditur hæc alia Philonis opinio

Arbores vitæ feraces vt ſint, & intellectus.

vitam

A vitam corporalem in æternum, per iugem inſtaurationem calidi natiui primigenio prorſus æqualis: quod aperte nimium indicat ſcriptura ſacra dicens: [f] *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.* Quod & aperte notat D. Thomas inquiens: † *Si Adam comediſſet de ligno vitæ, non fuiſſet immortalitatem conſecutus, niſi frequenter ſumendo.* Et D. Auguſtinus aſſerens tum, † *Quicunque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore hoc, id eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit*; tum alibi: * *Viuebat itaque homo in paradiſo ſicut volebat, quandiu volebat, quod Deus iuſſerat: viuebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus: viuebat ſine vlla egeſtate, ita ſemper viuere habens in poteſtate. Cibus aderat, ne eſuriret: potus, ne ſitiret: lignum vitæ, ne illum ſenecta diſſolueret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore illas moleſtias vllis eius ſenſibus ingerebat.* Arbores etiam ſtirpeſque generatim vitæ feraces eo ſenſu ſunt, quo mortalibus alimenta præſtant, quibus vita diu conſeruatur; alioqui ſine nutrimento cito terminanda. Quo etiam nomine quædam ſtirpes contrariæ calido natiuo, quod extinguunt, proprie mortiferæ ſunt, aconitum, cicuta, napellus, & id generis; ita quæ familiares eidem
B calori natiuo, ipſum fouent, ac inſtaurant ſuis fructibus, atque ſuccis, vino, tritico, & huiuſmodi, proprie ſunt arbores atque ſtirpes feraces vitæ, licet non æternæ. De Arboribus autem atque plantis feracibus intellectus & prudentiæ, vt allegorice ſumi poteſt Arbor ſcientiæ boni & mali; ſic abſolute negandum non eſt, alimenta pura e plantis hauſta, plurimum ad ingenij ſolertiam, & acumen facere; ſiquidem experimento compertum eſt, obſeruatumq; quotidie regionum alias alijs ingenioſiores homines habere, tardioris ingenij alias, ob ſolam alimentorum diuerſitatem: vbi namque vina generoſiora ſunt, & cibi puriores e ſtirpibus habentur; ibi ſanguis purior generatur, ex quo tum ſpiritus, omnium operationum vitæ miniſtri, ſubtiliores ac puriores oriuntur; tum carnes molliores conſtituuntur; quas Ariſtoteles ait ad mentis perſpicaciam maxime conducere: [g] *Signum autem*; inquit, *& in genere hominum, ſecundum ſenſorium hoc ingenioſos eſſe & non ingenioſos: ſecundum autem aliud nullum; duri enim carne inepti mente; molles autem carne, bene apti.* Non aliam ob cauſam Boeotij ſtupiditatis & craſſi ingenij nomine male apud antiquos audierunt: Horatio canente,

C ,, Boeotum craſſo iurares in aere natum.

Et Adagiographo multas parœmias colligente de rudibus hominibus, ex Pindaro, *Boeotica ſus*: e Zenodoto, *Boeoticum ingenium*: e Diogeniano, *Boeotica auris.* E contra, quibuſcunque vina, & alimenta pura & pretioſa ſunt, audiunt ingenioſi. Verum de arbore ſcientiæ latius † infra. Quod exinde Philo proponit, *Arborem vitæ* ſymbolum eſſe pietatis, virtutis inter omnes eminentiſſimæ, non ita facile recipere poſſum; qui non video Deum homines a pietate repellere, ſed eos vltro ſemper ad virtutem, pietatemque maxime vocare, ſimul & præmijs allicere, frequentiſſimis oraculis in ſacra pagina. Verum *Arborem vitæ* repeto hieroglyphicum infuſæ ſcientiæ rerum omnium, qua Deus Adamum iure priuauit in pœnam patrati criminis inobedientiæ, contemptuſque tanti muneris, quo neglecto, prætulit illi ſcientiam boni & mali ſibi propoſitam a coniuge, ſerpenteque malo, contra Dei prohibitionem. At quod ait poſtea Philo crimen hoc Adami fuiſſe difficile ſanatu & incurabile, caute nobis accipiendum eſt: Difficile ſanatu fuit, & incurabile, quia nul-
D la penitus facultate vel humana, vel Angelica malum id curari potuit, ſed oportuit Filium Dei carnem humanam aſſumere, pretioque infinito ſui ſanguinis hominem e ſeruitute diaboli redimere, ſauciamque incurabili malo mortis æternæ animam, diuino auxilio curare; quæ nullo prorſus alio præſidio vel humano, vel Angelico poterat ad ſalutem reſtitui. Verum enim vero, vt noſtram opinionem de Arbore myſtica, tum vitæ, tum ſcientiæ boni & mali, ſuperius expreſſam recolligamus, & explicemus, atque comprobemus e Sacra Scriptura, & ex natura rei: primum illud repeto, Primos parentes ante lapſum in ſtatu innocentiæ habuiſſe infuſam a Deo cognitionem rerum omnium naturalium, & humanarum moralium, quæ bona & mala, ſiue virtutes, & vitia reſpiciunt; nam in Eccleſiaſtico legimus de primis parentibus: [h] *Deus creauit de terra hominem,* quantum ad corpus: *& ſecundum imaginem ſuam* quantum ad animam *fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipſam* imaginem

[f] Gen. 3. 22.
† 1. q. 97. 4. G. 1.
† To. 3. 66. c. De diuin. dogm. c. 33
* To. 9. 129. f. g. 14. de Ciu. c. 25.
[g] 2. de an. t. 94.
† cap. 22.
Arbore vitæ non indicare pietatem, at infuſam rerum ſcientiã.
Adami lapſus quomodo dici poſſit incurabilis.
Opinio noſtra de Arbore vitæ, & ſcientiæ boni malique.
[h] cap. 17. & ſeqq.
Adami ſcientia infuſa declaratur.

ginem ſui quoad perfectionem cognitionum, *& ſecundum ſe veſtiuit illum virtute*, ſcientia A
rerum in eius animam, antea rudem creatam, infuſa; *ſecundum ſe*, inquit, quia Deus habet
ſibi coeſſentialem & conſubſtantialem ſcientiam rerum omnium; at Homo a Deo ſcientiæ
habitum accidentalem habuit infuſum in anima ſua prius creata; quocirca dicit Eccleſiaſti-
cus, *& iterum conuertit illum in ipſam: & ſecundum ſe veſtiuit illum virtute*. Quam vir-
i nu. 5. & ſeq. tutem mox ait communicatam fuiſſe Mulieri primæ: [i] *Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi:
conſilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & diſciplina intelle-
ctus repleuit illos. Creauit illis ſcientiam ſpiritus: ſenſu impleuit cor illorum, & mala & bona
Heuæ communicata ſcientia infuſa. oſtendit illis. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum, oſtendit illis magnalia operum ſuo-
rum, vt nomen ſanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enar-
rent operum eius. Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditauit illos. Teſtamentum
æternum conſtituit cum illis, & iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis. Et magnalia honoris
eius vidit oculus illorum.* Quas profecto notitias rerum omnium tam corporearum, quam
incorporearum, non acquiſiuerunt ſibi primi parentes virtute naturæ propriæ cognitricis;
quia ſcientia quælibet humano more modoque comparatur ex ſenſibilibus, memorijs, & B
K 2. poſt. vlt. 1 meta. c. 1. 6. Ethic. c. 8. experimentis, diuturnitatem temporis expoſtulantibus, vt obſeruat Ariſtoteles [K] non
vno in loco: quum paucis horis homines primi permanſerint in innocentiæ ſtatu, quo tem-
† D. Tho. 1. q. 94. 1. ad 5. pore breui non potuerunt experientias † habere, quibus principia tantarum cognitionum
ſibi compararent: verum illas omnes cognitiones gratuitas habuerunt a ſummo Deo per in-
fuſam ſcientiam rerum omnium; & ſpeciatim, vt ait hic Eccleſiaſticus, habuerunt infuſam
ſcientiam boni & mali; nam *bona & mala oſtendit illis Deus*. Hæc ſcientia infuſa boni & mali
data eſt a Deo vt primis parentibus in ſtatu innocentiæ, ſic animæ Chriſti ſui ab initio ſuæ
l cap. 7. 14. & ſeqq. conceptionis: qua de re ſatis euidenter Iſaias: [l] *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium: & voca-
bitur nomen eius Emmanuel. Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere
bonum Quia antequam ſciat puer reprobare malum & eligere bonum*, nimirum ante myſterium
Incarnationis, in quo creata fuit anima Chriſti, & illi data ſcientia infuſa rerum omnium,
qua nouit reprobare malum, & eligere bonum. Quæ quidem ſcientia boni eligendi & mali
reprobandi primitus etiam infuſa fuit a Deo mentibus primorum hominum, qui propterea
m 15. mor. cap. 9. comediſſe dicuntur in ſtatu innocentiæ butyrum & mel; etenim D. Gregorius [m] ait: *Et* C
*ſciendum quia quum nos Spiritus Sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel
enim deſuper cadit, butyrum vero ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum
vero ex carne eſt. Summi autem Patris vnigenitus, quum ſit Deus ſuper omnia, homo eſt fa-
ctus inter omnia. Qui quum nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis replenit,
melle nos pariter & butyro ſatiauit. Quia ergo Spiritus Chriſti mentem quam repleuerit, & di-
uinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lætificat: iſti riuuli torrentis fluminis mellis ſi-
mul & butyri eſſe memorantur, quia & de cognitione Dei alta mentem ſuauitate reficiunt, &
de incarnationis gratia chariſmatis hanc myſterio perungunt*. Quæ quidem infuſa ſcientia
boni & mali data fuit etiam animæ primorum hominum ab initio ſuæ creationis, vt ait Ec-
n cap. 17. cleſiaſticus [n] nuper allatus: etenim illis reuelatum fuit inter cetera myſterium † incarna-
† D. Tho. 22. q. 7. c. item 8. 9. 1. 3. ad 5 tionis Domini. Quin & D. Bernardo, [o] Butyrum etiam ſignificat naturam humanam ſine
peccato, ſine corruptione; quales erant primi parentes hominum ante lapſum adhuc inno-
o Ser. 2. de Adu. centes, in quorum animas ab alto Deus infudit mel ſapientiæ. Mel quoque Georgio Veneto
ſignat in Harmonia Mundi, guſtum, & ſuauitatem, quæ habetur ex diuina ſapientia delibata: D
p Cant. 1. to. 7. c. 24. *Et hæc docet*, inquit, [p] *veram diſcretionem boni & mali, vt in Iſaia de Chriſto dicitur: buty-
rum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Nec enim in butyro vaccino
ſciet quiſpiam diſcretionem facere inter bonum & malum, ſed de ſapientia illa meliori, quæ de-
ſurſum eſt, figurata per meliorem partem lactis, ex qua butyrum conficitur*. Sane butyrum,
quod oleoſæ naturæ ſit, charitatem deſignat; mel autem ob dulcedinem index eſt ſuauita-
tis, voluptatis, atque delectationis; quæ ſunt vel ab Ariſtotele cognitæ duæ proprietates
q 10. Ethic. cap. 7. veræ ſapientiæ, quum aſſeruerit: [q] *Exiſtimamuſque oportere voluptatem felicitati eſſe ad-
miſtam: iucundiſſima autem ex virtutis operationibus ea proculdubio eſt, quæ ſecundum ſa-
pientiam fit. Philoſophia ergo mirabiles habere & puritate & nobilitate voluptates videtur*,
r cap. 8. quarum hieroglyphicum eſt mel, & inferius: [r] *At qui ex intellectu operatur, hunc que exco-
lit*,

A *lit, atque optime afficit, is eſſe Deo chariſſimus videtur. Nam ſi aliquam humanarum rerum curam Dij habent, ſicut videtur: conſentaneum eſt ipſos re illa qua optima eſt, atque ipſis maxime cognata, delectari, qui eſt intellectus: eoſque, qui eam maxime amant, & honorant remunerari; vt pote qui eorum, quæ ipſis ſunt amica, curam habeant, recteque & honeſte agant. Hæc autem omnia ſapienti maxime ineſſe, obſcurum non eſt: is igitur eſt* Deo *cariſſimus: eundemque eſſe etiam feliciſsimum veriſimile eſt. Quare ita quoque efficitur, vt ſapiens maxime felix ſit.* Quam ſententiam hauſiſſe plane videtur Ariſtoteles e ſacra pagina, in qua legitur[s]: [s] 3. Reg. 3. 5. & ſeqq.
Apparuit autem Dominus *Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula quid vis, vt dem tibi. Et ait Salomon: tu feciſti cum ſeruo tuo* David *patre meo miſericordiam magnam, ſicut ambulauit in conſpectu tuo in veritate, & iuſtitia, & recto corde tecum: cuſtodiſti ei miſericordiam tuam grandem, & dediſti ei filium ſedentem ſuper thronum eius, ſicut eſt hodie. Et nunc* Domine Deus *tu regnare feciſti ſeruum tuum pro* David *patre meo: ego autem ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum, & introitum meum. Et ſeruus tuus in medio eſt populi infiniti, qui numerari & ſupputari non poteſt præ multitudine.* Dabis *ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum*
B *iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum; quis enim poterit iudicare populum iſtum, populum tuum hunc multum? Placuit ergo ſermo coram* Domino, *quod Salomon poſtulaſſet huiuſcemodi rem. Et dixit* Dominus *Salomoni: Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animam inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium: Ecce feci tibi ſecundum ſermonem tuum, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec post te ſurrecturus ſit. Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi: diuitias ſcilicet, & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & cuſtodieris præcepta mea, & mandata mea, longos faciam dies tuos.* Ita Deus præ multitudine ſuæ bonitatis fecit Adamo & Euæ coniugi prorſus innocentibus cor intelligens, animæque illorum infudit ſcientiam boni[t] & mali, deditque arborem vitæ, de qua comedentes fierent immortales, mortemque non ſubirent in æternum, ſi non aliunde ſibi quærerent ſcientiam boni & mali, per eſum pomi alterius arboris ſcientiæ boni & mali. Quam ſententiam aperte protulit D. Thomas inquiens: † [Primus homo peccauit principaliter appetendo ſimilitudinem Dei quan- [t] Eccl. 17. † 22. q. 163. 2. C.
C tum ad ſcientiam boni & mali, ſicut ſerpens ei ſuggeſſit, vt ſcilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret ſibi quid eſſet bonum & quid malum ad agendum: vel etiam vt per ſeipſum præcognoſceret quid ſibi boni vel mali eſſet futurum. Et ſecundario peccauit appetendo ſimilitudinem Dei quantum ad propriam potentiam operandi, vt ſcilicet virtute propriæ naturæ operaretur, ad beatitudinem conſeqeendam. Vnde Auguſtinus* dicit 11. ſup. Gen. ad literam: quod menti mulieris inerat amor propriæ poteſtatis.] Ceterum non contenti ſcientia boni & mali ſibi a Deo infuſa, contra præceptum Dei prohibentis eſum pomi ſcientiæ acquiſitæ boni & mali, ſerpentis iniqui ſuggeſtionibus doloſis potius, quam optimi Dei ſalutaribus præceptis obtemperantes, priuari iure ſunt infuſa ſcientia diuinitus, qua facile ſine labore cuncta dignoſcebant intime; relictique ſunt in propria facultate rerum notitias ex ſe ſibi comparandi cum difficultate, quam elegerant ſuaſore Dæmone. Hanc autem difficultatem cognoſcendi res omnes, & habitum ſapientiæ ſibi comparandi, quin & nuditatem intellectus omni cognitione diuinitus infuſa, transfuderunt in animas omnium & ſingulorum de ſe naturaliter naſciturorum. Id expreſſit Autor noſtri Schematis hieroglyD phico Cupidinis conantis ingenti niſu ad ſe cacumen arboris annoſæ præaltum incuruare; nam annoſa nobis pluſquam nimium eſt arbor ſcientiæ boni & mali, quam in origine mundi creauit de terra Deus die tertia * temporis vniuerſi. * Tom. 3. 11. ſup. Ge. c. 30 circa med. * Gen. 1. 11. 12.

De Arboris in Schemate picti comparatione ad arborem ſcientiæ boni & mali, dudum a Deo *in Paradiſo creatam. Cap. XXIV.*

TRia profecto ſunt, vel quatuor, quibus arbor vna quælibet ad alteram comparari valet: caudex, ſiue ſtipes, corpuſque ſolidum arboris, frondes, flores, atque fructus. In quorum primo ſatis euidens eſt analogia duas inter arbores iſtas, quæ ſcientiæ boni & mali dicuntur; etenim arbor illa prior in paradiſo nobis eſt antiquiſſima, vt puta dudum ab exordio mundi condita: noſtri vero Schematis arbor annoſa nimium & vetuſtiſſi- De arboris ſapientiæ caudice.

ma pingitur, ob antiquitatem amiſſis ramis, & vno ſpeciatim magno, non ita procul ab A
radice ſurſum olim elato: qui repreſentare poteſt ramum arboris antiquæ, quem gyris
ſuis antiquus ille ſerpens inſidiator, ei aduolutus, occuluit, & a quo bonitatem omnem na-
turæ veneno doli penitus infectæ ſuſtulit, ac extinxit: etenim de baſiliſco ſerpente, præ-
a lib. 4. f. 6. tr. 3. c. 22. ter Auicennam, [a] Iſidorum, [b] Albertum, [c] Ælianum, [d] & alios plures, illis conſentiens
b lib. 12. c. 4. Plinius ait: [e] *Necat frutices, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit*
c l. 7. 5. de an. *ſaxa. Tanta vis malo eſt.* Huius ſerpentis formam induiſſe, ſeu corpus ingreſſum aſ-
d 2. de an. c. 5 ſumpſiſſe ſibi cacodæmonem improbabile non eſt, tum quod non eſt poteſtas, [f] quæ com-
e lib. 8. c. 21. paretur ei ſuper terram: tum quod humana voce [g] locutus ſit ad primos parentes: nam &
f Iob. 44. 24. humano capite baſiliſcum fingi Pierius [h] obſeruatit in Ægyptica Bembi tabula. Quamuis
g Gen. 3. 1. h lib. 14. Hierogl. etiam ferino capite; tum iuſſu domini locuta ſit humanum ſermonem aſina [i] Balaami: tum
i Num. 22. 10 hominis docentis induſtria ſæpe ſermonem humanum imitentur aues edoctæ, pſittaci, pi-
k l. 10. c. 43. cæ, corui; de qua re Plinius ita: [k] [Reddatur & Coruis ſua gratia indignatione quo-
que populi Romani teſtata, non ſolum conſcientia. Tiberio principe ex fœtu ſupra Caſto-
rum ædem genitus pullus in oppoſitam ſutrinam deuolauit, etiam religione commendatus B
officinæ Domino: Is mature ſermoni aſſuefactus omnibus matutinis euolabat in roſtra, in
forum verſus, Tiberium, dein Germanicum, & Druſum Cæſares nominatim, mox tran-
ſeuntem populum Romanum ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum of-
ficio mirus.] Nihilominus tamen in antiquis omnibus picturis aſpicere licet ſerpentem
cum Eua colloquentem humano capite præditum. Rationique conſentaneum eſt, caco-
dæmonem baſiliſci potius, quam alius ſerpentis vllius corpus ingreſſum, qui reguli pro-
prietates adeo videtur habuiſſe; nam ſibilo ſermonis iniqui doloſique ſtatim interfecit ſpi-
ritali morte peccati primos parentes, & in eis vniuerſam progeniem hominum inde naſci-
l Gen. 2. 17. turam; quam mortem illis Dominus comminatus fuerat: [l] *De ligno autem ſcientiæ boni &*
mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Contactuque ſuo
ſerpens, omni naturali regulo nocentior, arboris ramum, cui adhæſit, areſecit: quod forte
voluit indicare noſtri Schematis autor, arborem humanæ ſapientiæ pingens, cui ramus a
m loc. cit. cap. 21. caudice fractus, ac omnino deſit areſactus. Ceterum ne talem ac tantam Baſiliſco vim
ineſſe quiſpiam admiretur, eaſdem vires Harmenæ ſerpenti alij tribuit Auicennas; [m] quin C
n lib. 14. & cuidam hominum nationi Didymus; de qua ſic ait Valerianus in hieroglyphicis: [n] *Thes-*
biorum natio peſtifera adeo fuit, vt vel ſolus oris eorum halitus exceptus, interimendi vim ha-
buerit, illorumque præſentia non animalibus tantum, verum etiam ſatis noxiam fuiſſe: de
quibus & alia ſecundo Sympoſiorum Didymus. Quam veritatem quotidiana nobis oſtendit
experientia mulierum tum veneficarum obtutu faſcinantium & interficientium infantes:
tum menſtruatarum mali habitus, e quarum corporibus halantes venenati ſpiritus & ſata
corrumpunt, ſegetem omnem adurentes, & vina peruertunt intra dolia. Ne referam huc
o lib. 4. c. 2. ex India regem Cambaiæ, quem Ludouicus Barthemu [o] teſtis oculatus, Odoardus [p] Barboſa
p lib. hiſt. Ind. Luſitanus teſtis etiam de viſu, & alij ſcriptores aſſerunt, innutritum a pueritia veneno, mu-
lieres, quibuscum dormit noctu, mane mortuas in lecto relinquere; viroſque necare breui, ſi
nudos inſpuerit. Itaque Schematis arbor, trunca ramo, caudice ſatis annoſo, delineata
in Schemate, trunco ſuo ſatis indicat hieroglyphice primæuam arborem ſcientiæ boni &
mali, cui ſerpens inſedit homines primos decipiens. Quin & eo quoque nomine forſan
æmulatur arborem illam; quia Deus condidit ipſam arborem ſcientiæ boni & mali; cui ſer- D
pens areſecit ramum indicem boni, relicto ramo indice mali, de quo pomum vetitum ho-
mo ſibi carpſit in ſui perniciem; cuius eſu nihil boni cognouit, ſed experientia malum ſuæ
nuditatis intellexit; etenim ante lapſum innocentes homines in ſua nuditate nullam habe-
bant labem incontinentiæ, nullum obtinebant fomitem libidinis: nullamque proinde co-
gnoſcebant petulantiæ turpitudinem; ſed vt innocentium puellorum corpora ſine turpi-
tudine nudata gerebant, atque tractabant ad vſus vitæ neceſſarios, perinde ac manus, & fa-
ciem, reliqua membra ſine rubore, pudoreue malitiæ, prorſus eandem ob ratio-
nem, qua videmus innocentes pueros trimos, puellaſque ſimplici mente non erube-
ſcere dum nudis corporibus incedunt, quia fomitem concupiſcentiæ non habent ad-
huc vllum, libidiniſue ſtimulum: qualem conditionem, ob ambientis frigiditatem,

bonam

A bonam educationem, & morum ſimplicitatem, in mulieribus oræ ſeptemtrionalis obſerua-
uit iam pridem ad eas plagas naufragus Petrus Quirinus Nobilis Venetus, aſſerens: ſ *ſ To. 2. Nauig. Ramuſ. coll. 1 pag. 203. F.*
Quelli di detti ſcogli ſono huomini puriſſimi & di bello aſpetto, & coſi le donne ſue: & tanta è
la loro ſemplicità, che non curano di chiuder alcuna ſua roba: ne ancor delle donne loro hanno
riguardo; & queſto chiaramente comprendemmo. perche nelle camere medeme, doue dormiua-
no mariti & moglie, & le loro figliuole, alloggiauamo ancora noi; & nel coſpetto noſtro nudiſſi-
me ſi ſpogliauano quando voleuano andar in letto: & hauendo per coſtume di ſtufarſi il giouedi,
ſi ſpogliauano a caſa, & nudiſſime per il trar d'vn baleſtro andauano a trouar la ſtufa, meſco-
landoſi con gl'huomini. Sono (com'io prediſſi) deuotiſſimi Chriſtiani: non perderiano la feſta
di veder Meſſa: & quando ſono in Chieſa ſempre ſtanno in oratione inginocchiati; mai mormo-
rano, nè beſtemmiano Santi, non nominano il Demonio. Quando muore alcun loro congiunto,
le mogli per li mariti il giorno della ſepoltura fanno vn gran conuito a tutti i vicini, quali ap-
parecchianſi ſecondo il lor coſtume & potere con ſontuoſe & ricche veſte. La moglie del morto
ſuo ſi veſte de più belle & care veſte che l'habbia, & ſerue delle brutte a conuitati, & ricordagli
B *ſpeſſo, che facciano allegrezza per la requie del defunto. Digiunano continuamente li giorni*
comandati, & quante feſte che vengono all'anno, con Chriſtianiſſima fede l'hanno in veneratio-
ne. De qua re totius eiuſdem Chriſtophorus Florauantius idem naufragium referens in-
quit inferius: r *Gli habitatori di queſto luoco & giouani & vecchi ſono di tanta ſemplicita di* *r pag. 209. F.*
cuore, & obedienti al diuino precetto, che non ſanno, nè conoſcono, nè penſano in guiſa alcu-
na che coſa ſia fornicatione, nè adulterio: ma vſano il matrimonio ſecondo il comandamento di
Dio come proprio ſacramento ſolo per oſſeruar il diuin precetto, & non per alcuna propria luſſu-
ria, nè alleuiamento del ſtimolo della carne, tanto è la region fredda & contraria alla libidine.
Et per dar di ciò vero argomento, dico io Chriſtoforo, ch'erauamo in caſa del predetto noſtro ho-
ſtiero, & dormiuamo in vna medema capanna, doue ancora lui & la moglie dormiuano, & ſuc-
ceſſiuamente v'erano in vn contiguo letto le ſue figliuole & figliuoli d'ottima età inſieme; appreſ-
ſo li quali letti dormiuamo ancor noi pur alli loro contigui; ſi che nell'andar loro a dormir ò le-
uarſi di dì, ò di notte, ſpogliati nudi, & noi ſimilmente coſi indifferentemente ci vedeuamo inſie-
me, & con quella purità, come ſe fuſſimo ſtati picciolini fanciulli. Anzi vi dirò di più, che quaſi
C *di due giorni l'vno, il predetto noſtro hoſtiero con li figliuoli maggiori ſi leuauano per andar a*
peſcare quaſi nella più diletteuole hora del dormire, laſciando in letto la moglie & figliuole, con
quella ſecurità & purità, che ſe propriamente nelle braccia della madre l'haueſſe laſciate, non
tornando a caſa per minor ſpatio che di hore otto. Gli habitanti in queſt'Iſola, maſſime i più vec-
chi. ſi trouano coſi vniti di volontà con Dio, che in ogni caſo di morte natural che occorra al pa-
dre, madre, marito, moglie, figliuoli, ò qualunque altro parente, ouero amico, quando è apparita
l'hora del paſſare all'altra vita, ſubito ſenza alcun ramarico s'vniſcono inſieme alla Cathedral
Chieſa a ringratiar & lodar il ſommo creatore, che ha conceſſo a quel tale di viuer tanti anni, &
al preſente come ſua creatura l'ha voluto chiamar in gratia, et appreſſo di ſe, et ad hora debita
farlo mondare per rihauerlo puro et netto come il nacque. Onde lieti et cõtenti della ſua infallibil
volontà li danno lode et gloria, non moſtrando in parole, nè in geſti paſſione alcuna, come ſe pro-
prio ei dormiſſe. Veramente poſſiamo dire che da di 3. Febraio 1431. inſino alli 14. di Mag-
gio 1431. che ſono giorni cento e vno, eſſer ſtati nel cerchio del paradiſo, ad obbrobrio et con-
fuſione de' paeſi d'Italia. Quiui vedemmo all'entrar di Maggio grande varietà. Prima le lor
D *donne vſano d'andar ai bagni, li quali ſono molto vicini et commodi: et per purità, et vſanza*
che tengono che ſia la ſeconda natura, vſano di vſcir dalle loro habitationi nude, come proprio
vſcirono dal ventre materno, andando senz'alcun riguardo al lor viaggio, solo in la man drit-
ta portano vn mazzo d'herba in guisa di scopa, dicono per fregarſi il sudore da doſſo, et la man
manca tengono sul fianco, diſtendendola quaſi per ombra di coprir le poſterior parti, non però
che s'appreſsi molto: doue noi viſtole da due volte in ſuſo, se ne paſſauamo coſi leggiermente co-
me loro proprij, tanto ne inclinaua la region fredda, et il continuo vederle, a non ne far conto al-
cuno. Dall'altra parte queſte proprie Donne ſi vedeuan la Domenica entrar in Chieſa con lun-
ghi & honeſtiſsimi panni: et per non eſſer viste per alcun modo nel viso, portano in testa a modo
di vna compiuta celata da gorzarino, la qual ha vna viſiera a punto in modo di vna cimiara da
piffari, per la qual guardano per entro quella nõ meno lungi da gli occhi loro che ſi ſia la cimiara

 lunga,

mirandis conſtat. Quare ſi propter fugam ignorantiæ philoſophati ſunt, patet quod cauſa co- A
gnoſcendi, & nullius vſus gratia ipſum ſcire proſequebantur. De tertio vero Diuinus Pſal-
f Pſ. 110.10 tes ait: f *Initium ſapientiæ timor Domini*. Propter hæc apte planta Moly, ſymbolum hu-
manæ ſapientiæ, dicitur habere nigram radicem ab Homero. Dicitur autem habere florem
album, lacti ſimilem; tum quia ſapientiæ flos eſt veritas, cuius propria conditio candor eſt, &
æquiparatur luci; tum quia ſapientia reddit homines illuſtres, & claræ famæ. Dicitur a Mer-
curio Deo data Vlyſſi, tum quod Mercurius effingitur Deus eloquentiæ ſimul, & ſapien-
tiæ, qui mortalibus horoſcopans in natiuitate producit natos aptos, & procliues ad ſapien-
tiam, & eloquentiam: tum quod ſapientia & eloquentia donum Dei præſtantiſſimum &
g Iacob.1.17 optimum omnium eſt; nam in ſacra pagina legitur, g *Omne datum optimum, & omne donum*
perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum. Effoditur autem e terra Moly planta,
quia ſapientia comparatur experientijs circa ſingularia prope nos, terram incolentes, ſita;
h 1. Eth.c.1. vt edocet non ſemel h Ariſtoteles. Difficile vero Moly effoditur; quoniam experimentum
i 1.Meta. 1. 2.poſt.vlt. periculoſum eſt i Hippocrati, & cum difficultate ſapientiam parit, ob multas experimen-
de ſenſ. & torum repetitiones ad habitum ſapientiæ comparandum neceſſarias; etenim habitus Ari- B
ſenſ. c.1. ſtoteli k non oritur niſi ex frequentatis actibus; *Iuuenes*, inquit, etiam alibi, l *Prudentes*
i 1. Aph. 1. *euadere non videntur, cauſa autem ea eſt, quod particularium eſt prudentia, quæ ex experien-*
k 2. Eud. c.1 *tia nobis innoteſcunt: iuuenis autem expertus non eſt; experientiam enim temporis affert lon-*
l 6. Ethic. cap.8. *gitudo. Nam illud etiam conſideratione dignum videtur, quid ſit, quod puer fieri mathemati-*
cus poteſt, ſapiens, aut naturalis non poteſt. An quia illa per abſtractionem ſunt: horum au-
tem principia ab experientia ſumuntur: & hæc non credunt quidem iuuenes, ſed dicunt; illo-
rum vnumquodque quid ſit, obſcurum non eſt. Dijs autem Moly ponitur effodi ſine diffi-
cultate, quod intellectio diuina non differt ab eius eſſentia, quæ prima cauſa eſt omnium;
vnde ſemetipſum intelligibiliſſimum Deus intelligens, eodem actu ſimplici cuncta compre-
m 12. Meta. hendit, & eſſentialiter ſapiens eſt; quod edocet m Ariſtoteles in metaphyſicis, non vno in
t. 37.39.51 loco luculenter; cuius oracula diligenter explicauimus in opere De Pietate n Philoſophi:
n lib. 1. c. 3. ſat eſto nunc eius nuda verba proferre; quæ ſunt: o *Intelligibile vero alter ordo eſt, qui per*
o 12. Meta. t. 37. *ſeipſum eſt, & huius ſubſtantia prima: atq; huiuſce quæ ſimplex, & ſecundum actum eſt*, &
mox p *Degentia vero, quales nobis pauco tempore, optima illi eſt; ſiquidem ita ſemper illud eſt.* C
p Tex. 39. *Nobis autem profecto id impoſſibile eſt; quoniam & delectatio actus huius eſt. Et ob hoc vigi-*
latio ſenſus, intellectio maxime delectabile eſt: ſpes autem, ac memoria, propter hæc. Ipſa ve-
ro intellectio ſecundum ſe eius eſt, quod ſecundum ſe optimum eſt; & quæ maxime eſt, eius
quod maxime eſt. Seipſum vero intellectus intelligit aſſumptione intelligibilis. Intelligibilis
namque fit attingens & intelligens, ita vt idem intellectus & intelligibile ſit. Suſceptiuum
enim intelligibilis & ſubſtantiæ intellectus eſt; operatur autem habens. Quare iſtud magis,
quam illud eſt id diuinum, quod intellectus videtur habere: & ſpeculatio optimum & maxi-
me delectabile eſt. Si igitur ita bene ſe habet Deus ſemper, vt nos aliquando, admirabile eſt,
quod ſi magis, adhuc admirabilius eſt; at ita ſe habet. Ceterum vita quoque profecto inexiſtit;
ſi quidem intellectus operatio vita eſt: ille vero eſt actus: actus vero per ſe illius vita optima, &
perpetua eſt. Dicimus itaq; Deum ſempiternum, optimumq; viuens eſſe. Quare vita & æuum
q 1. Cæl. t. 100. *continuum, & æternum Deo ineſt; hoc enim Deus eſt*. Quod & alibi q dixerat. Et infra r lare
r 12. Meta. t. 51. decernit, atque demonſtrat, Deum ſemper ſeipſum intelligere ſine labore, intellectionemq;
ſuam cum intelligente, ac intelligibili prorſus identificari, quum ſit actus immaterialis; at in- D
tellectum humanum, quod in corpore materiali degat, non poſſe iugem habere, facilemque
ſpeculationem, ſed intellectionem interruptam, & laborioſam atq; perdifficilem obtinere.
Quæ cuncta ſatis euincunt, Homeri dictum de Moly, ſapientiæ ſymbolo, quod planta ſit ab
hominibus difficulter e terra foſſilis, Dijs autem omnipotentibus facilis, quorum ſapientia
eſt iugis ſui ipſorum intellectio, cum pari iucunditate, facilitateque maxima. Apte vero
fingitur Mercurius Vlyſſi Moly plãtam attuliſſe, quod ea ſtirps oriatur plurima in Arcadiæ
monte Cyllene, in quo quidem monte Mercurius enutritus, & diuerſatus eſt, vt ex mul-
Cõtrouerſia de Moly. tis Homericis Interpretibus grammaticis obſeruat Gyraldus. Moly plantam Home-
f 9. Hiſt. c.15 ricam effodi non difficulter, Homero contradicens ait ipſe Theophraſtus; f at
t lib. 25. c.4. Homero conſentiens Plinius aſſerit eam difficulter t effodi, nixus experimento

Græcos

A Græcos tamen ait eum eſſe flore luteo, non candido ; [verba Plinij ſunt : *Laudatiſſima herbarum eſt Homero, quam vocari a Dijs putat Moly, & inuentionem eius Mercurio aſſignat, contraque ſumma veneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadia tradunt, ſpecie illa Homerica; radice rotunda, nigraque, magnitudine cæpæ; folio ſcyllæ: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, quum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni e peritis herbarum Medicis, qui & in Italia naſci eam diceret; afferrique Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longa, ac ne ſic quidem ſolida, ſed abrupta.* Porro controuerſias iſtas ita forte diſſol- Soluuntur controuerſiæ
ues; circa difficultatem, ac facilitatem effeſſionis: Theophraſtus pro radice ſolum bulbum intellexit, cœpæ bulbo ſimilem, qui facile poteſt effodi: ſed Plinius e bulbo naſcentes prælongas radices veluti filamenta ſignauit, quæ tortuoſis meandris inter lapidoſæ telluris petras illabuntur; vnde eum maxima difficultate liberantur. Sin autem pluuijs nimijs irrigentur ea loca, facile fodiuntur illæ radices dilutæ; quare de terra ſolida, & ſicca difficile poſſunt a mortalibus effodi, quod ait Homerus; vt pote deliteſcentes ac implicitas inter
B difficultates ſaxeas, non ſecus atque veritas addiſcentibus inter errorum caites: vbi vero pluuijs tellus irrigata rimas aperuerit, & lapides vtcumque liberati, facile fodiuntur a Dijs; quod pluuiæ ſpeciatim referantur in Deum autorem, non in hominis poteſtatem. De flore pariter, quum multi flores ſolijs candidis conſtent, intra quos lutea quædam corpora ſurgunt; cuiuſmodi flos eſt lilij, ſic a Mattheolo deſcriptus apte: [x] *E lilij ramulis oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore; quæ tractu temporis lilia fiunt eximij candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris: luteis aliquot ex calathi fundo ſurſum ſpectantibus apicibus puluerulentis, & linguæ effigiem referentibus alterius quam flos coloris; e quorum medio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo, herbacei coloris.* Quæ quidem lutea corpnſcula floris nomine nuncupari, conſtat ex Dioſcoride, qui
[x] in lib. 3. Dioſc. c. 99.
nomen floris attribuit item conſimilibus luteis e medio roſæ ſurgentibus, dum ait: [x] [Flos, [x] lib. 1. c. 112
qui in medijs roſis inuenitur, ſiccatus gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Inter roſas aliquæ viliſſimæ ſunt albicantes, in quarum genere, [y] *Mattheolus ait*, eæ odoratiſ- [y] in 1. Dioſc. com. c. 113.
ſimæ excipiuntur, quæ Hetruſcis Damaſcenæ, & alijs Moſchettæ vulgo dicuntur: ſiquidem non modo ceteras excellunt, quod odore admodum ſuaui fragrent, ſed quod etiam
C aluum magis ſubducant, id quod indicat earum intenſiſſimus odor, & *mox*: Partes in roſa Roſæ partes.
ſex antiqui adnotarunt, quæ omnes ſunt & ſcitu dignæ, & in medicina vtiles, etſi pauci habeantur ſeplaſiarij, qui ſeparatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs; quarum altera eſt, vbi calyci ſolia inſeruntur, vnguium modo albicant; ob idque roſarum vngues hæ extremitates appellantur: altera vero foliorum reliquum. His aliæ duæ ſuccedunt in ijs floſculis, qui veluti minuta ſemina tenuiſſimis capillis annexi flaueſcunt in roſarũ vmbilico; horũ enim partem faciunt granuli, partem capilli. Poſtremo quæ reliquæ ſunt, in ipſo roſarum alabaſtro continentur, ſcilicet in cacumine, altera in fundo.] Quemadmodum ergo roſa Damaſcena ratione variarum partium huiuſmodi recte nuncupari poteſt flos tum candidus, tum etiam luteus, abſque contradictione; ſicut & Lilium; ita ſane Moly florem Homerus apte candidum, lacti ſimilem appellauit, & Græci Plinio notati luteum. Qua ratione colorem hunc vtrumque Moly plantæ floſculo dedit Alciatus erudi- [z] Embl. 182.
tiſſimus in Emblemate ſuo concinens: [z]

D ,, Antidotum Ææ medicata in pocula Circea
,, Mercurium hoc Ithaco fama dediſſe fuit.
,, Moly vocant id vix radice euellitur atra,
,, Pupureus ſed flos, lactis & inſtar habet.
,, Eloquij candor, facundiaque allicit omnes:
,, Sed multi res eſt tanta laboris opus.

Niſi potius dicarous, florem Moly ſtirpis abſolute luteum, ſeu purpureum eſſe; verum comparatum ad radicem nigram recte nuncupari candidum lacti ſimilem; quod intermedij colores ſinguli relati ad alterum extremorum appellentur nomine contrarij; quæ mediorum omnium conditio proponitur ab Ariſtotele [a] ſcribente in hanc ſententiam, de medijs [a] 5. Phyſ. c. 6.
ad extrema relatis: *Ex medio autem mutatur vt ex contrario; vtitur enim ipſo, vt contrario;*

rio; ad vtrumque eſt enim quodammodo medium ipſum extrema: quapropter & hoc ad illa, & A
illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria: vt media grauis ad vltimam; & diuina ad pri-
mam: atque fuſcum album ad nigrum, & nigrum ad album. Sic Homerus Moly florem
album dixit, comparans eum ad eius radicem nigram: Græci vero Amores Plinio pinxe-
runt Moly florem luteum, abſolute ſpectatum, non ad nigram radicem collatione facta. Sa-
pientiam ergo, quam Homerus per Moly plantam repreſentauit apte, non inepte Schema-
tis Autor in gemma repreſentare potuit per arboris annoſæ plantam. Inſuper autem Phi-
lo, doctiſſimus ille Iudæorum, quem D. Hieronymus iure merito numerauit in Catalogo
ſcriptorum Eccleſiaſticorum, apertiſſime ponit Arbores eſſe hieroglyphica, ſymbolaque
b lib. 1. Philonis ,, ſapientiæ, ſcribens Legis Allegorias: [b] [Etenim Deus e terra omnem ARBOREM pul-
1. opinio de ,, chram viſu, & bonam ad cibum, & arborem vitæ in medio paradiſi, & ARBOREM ſcientiæ
Arbore hie- ,, boni malique.] ARBORES virtutis, quæ in anima naſcuntur nunc deſcribit: hæ ſunt in
roglyphico diuidua virtutes, harumque operationes, & recte facta, & quæ dicuntur apud Philoſophos
virtutis, & officia. Hæ ſunt STIRPES paradiſi huius. Exprimit tamen has ipſas, docens quod bonum il-
ſapientiæ. lud tum ad ſpectandum, tum ad fruendum ſit præſtantiſſimum. Quædam enim artes contem- B
platiuæ ſunt; non item actiuæ; geometria, aſtronomia: quædam actiuæ, at non contemplatiuæ,
maceriaria, æraria, & illiberales cetera: at virtus contemplatiua ſimul & actiua eſt, habet
enim contemplationem, quandoquidem ad hanc deducat nos Philoſophia per tres ſui partes, ra-
tionalem, moralem, naturalemque: habet item actiones. Eſt etiam virtus ars totius vitæ
omnes actiones in ſe continentes. Et quamuis contemplationem & actionem habeat tamen in
vtraque eſt præſtantiſſima. Eſt etiam contemplatio virtutis pulcherrima; vſus vero & actio
ſectanda omni conatu; ideoque dicit ARBOREM eſſe aſpectu pulchram, quod contempla-
c 6. Eth. c. 7. tionem ſignificat: & bonam ad cibum, quod vſus & actionis ſignum eſt. (nam & [c] Ariſtote-
les ipſe ſapientiam facit habitum communem ad omnes artes, tam actuoſas, quam contem-
platiuas.) Ceterum ARBOR vitæ eſt illa generaliſſima virtus, quam quidam bonitatem vo-
cant, a qua indiuidua virtutes procedunt; quamobrem etiam media Paradiſi locatur, habens
regionem capaciſſimam, vt ab vtroque latere con rex ſtipetur ſatellitio. Alij dicunt Cor in-
telligi, nomine ARBORIS vitæ, quia cauſa viuendi eſt, mediam corporis regionem ſortitum,
vt princeps ſecundum ipſorum opinionem: verum hi falluntur, medicam ſententiam afferen-
tes pro phyſica. Nos autem, quemadmodum & antea dictum eſt, illam generaliſſimam virtu- C
tem dici ARBOREM vitæ affirmamus. Hæc vero diſerte in medio paradiſi eſſe traditur: ſed
altera, ſcilicet ſcientiæ boni malique non declaratur intra paradiſum ſit, an extra. (Aperte
videtur huic dicto Philonis contradicere ſacra pagina non ſemel ponens Arborem ſcientiæ
† Gen. 2. 9. boni & mali, ſicut & arborem vitæ in medio Paradiſi: legimus enim primo: † Produxitque
,, Dominus Deus de humo terræ omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue:
,, lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali.
* Gen. 3. 3. & infra * clariſſime mulier ad interrogationem ſerpentis reſpondit:
,, De fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comedere-
,, mus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Lignum vero fructus inhibiti, fuit
arbor ſcientiæ boni & mali; quare poſuit illam Deus in medio paradiſi ſimul cum arbore
vitæ, contra placitum Philonis. Qui ſubdit immediate potius allegoricum ſenſum reſpi-
ciens, quam literalem.) Sed poſtquam dixit, & ARBOR ſcientiæ boni malique, mox deſijt,
nec declarauit vbi nam erat, ne alieno a phyſiologia myſterijs moueret admirationem ſcientiæ D
ſuæ. Quid ergo dicendum eſt? eſſe eam & intra paradiſum, & extra: eſſentia quidem intra,
potentia vero extra: quomodo principalis vis noſtra omnicapax eſt & ſicut cera omnes formas
d 2. de an. t. 121. vel pulchras vel turpes recipit: (quod ab Ariſtotele [d] mutuatur) ſicut & ſupplantator ille
Iacob fatetur dicens, ſuper me facta ſunt hæc omnia: Nam vnica anima innumeras forma-
tiones rerum, quæ in natura ſunt capit omnium: quæ quoties characterem perfectæ virtutis re-
cipit, vertit in vitæ ARBOREM; quoties vitij, fit ARBOR ſcientiæ boni malique: at vitium
a Diuino choro exulat. Ergo principalis illa vis, quæ hoc intra ſe admiſit, in Paradiſo eſt
iuxta ſuam eſſentiam: ineſt enim in ea vt character ille virtutis proprius, qui in paradiſo eſt:
at iuxta potentiam non eſt ibi, quia forma vitij aliena eſt a præcepto Dei. Quod dico, vel ſic
potes diſcere: nunc in meo corpore principalis illa vis eſt iuxta eſſentiam, potentia vero in

A *Italia Siciliave, quoties de his regionibus cogitat: item in cælo quoties de cæleſtibus ſpeculatur. Qua ratione interdum quidam in prophanis locis conſtituti iuxta eſſentiam, ſunt in ſacratiſſimis, imaginantes ea quæ ad virtutem pertinent. E contra conſtituti in ſacris penetralibus, cogitatione profanantur, quod ea ſit ad deteriores viliores ſque formas mutabilis. Itaque nec ineſt paradiſo vitium, nec abeſt; poteſt enim ibi eſſe iuxta eſſentiam, potentia vero non poteſt.* Itaque doctiſſime Philo demonſtrat, ARBORES eſſe hieroglyphica virtutum ſymbolaque ſcientiæ, ſapientiæue; quod præſtitit etiam † Origenes, & oſtendere contendimus, aperientes obſcuriſſimi Schematis imaginem. Idipſum paulo poſt edocet ipſe Philo declarans aliud oraculum diuinæ ſcripturæ; Præcepta ſunt hæc: [*Ex omni ARBORE paradiſi comedens comede.*] *Hortatur animam vt fruatur non vna quapiam ARBORE, nec vna quapiam virtute, ſed omnibus virtutibus: nam illud comeſſe, alimoniam animæ ſignificat: alitur autem anima tractatione rerum honeſtarum, & actione bonorum operum. Conduplicauit autem rem, dicens, comedens comede, hoc eſt commanducatum contritumque cibum, non vt quiuis e vulgo, ſed more athletarum ad parandam fortitudinem. Etenim athletis pædotribæ*

† in Leuit. Hom l. 10. Cant. Hom. 1

Athletarum mos in comedendo.

B *præcipiunt, ne cibos concidant dentibus ſed per otium commolliant, quo ad vires proficiant; nam aliter ego, aliter athleta nutrimur; ego, tantum vt viuam: athleta, vt etiam craſſeſcat, & robur acquirat; ideoque vnum eſt ex præceptis ad virtutem ſe exercentium, cibum ſubtrahere: tale quiddam eſt, comedendo comeſſe. Repræſentemus tamen id etiam diligentius. Honorare parentes, cibum & alimentum eſt: hos tamen aliter boni, aliter mali honorant. Alteri propter vulgarem conſuetudinem qui non comedendo comedunt, ſed tantum comedunt. Quando igitur etiam comedendo? quum explicatis, perſcrutatiſque cauſis, ſic vltro iudicant, eſſe hoc officium honeſtiſſimum; cauſa autem ſunt hæc, genuerunt nos illi, aluerunt, erudiuerunt, omnium bonorum nobis cauſa fuerunt. Item comeſſe eſt ſummum illud Ens colere: comedendo vero comeſſe, quando ad caput noſtrum cauſamque reſpicimus, & ad referendam gratiam. [Ex ARBORE autem ſcientiæ boni malique non comedetis.] Ergo non eſt in paradiſo ARBOR hæc, quandoquidem hortatur vt edant ex omni paradiſi ARBORE: idque naturaliter; eſt enim in eo per eſſentiam, vt dixi, non eſt per potentiam. Sicut enim in cera per potentiam inſunt ſigilla omnia, actu vero ſolum id quod impreſſum eſt: ita & in anima, quæ eſt ceræ*

Quid ſit comedendo comeſſe.

Parentes duplicter honorati.

C *ſimilis, omnes formæ continentur potentia: re vera autem vnicus character præſens eam occupat, donec aboleatur ab alio efficacius impreſſo atque manifeſtius. Deinceps illud quoque inquirendum eſſe videtur: Dum hortatur vt ex omni ARBORE paradiſi comedat, vnicum hortatur: dum vero interdicit vſum ARBORIS eius, quæ boni malique cauſa dicitur, vt plures alloquitur. Illic enim inquit: ex omni comedes: hic, ne comedatis, & quocumque die comederitis, non comederis: & moriemini, non morieris. Dicendum igitur primo: rarum eſſe quod bonum eſt; malum contra multiplex. Ideo ſapiente vno inuento, reperitur fatuorum multitudo innumera. Itaque merito vnum hortatur inutriri virtutibus: multos vero vt animæ calliditate abſtineant; hac enim vtuntur innumeri. Præterea ad virtutem percipiendam tractandamque vna ſolum re, videlicet ratione opus eſt; corpus vero etiam impedit hanc, tantum abeſt vt adiuuet: hæc enim fere ſumma eſt ſapientia, alienare ſe a corpore, atque eius concupiſcentijs: vt autem quis fruatur vitio, non ſolum mente, ſed & ſenſu & ratione & corpore opus eſt; his enim omnibus malus opus habet ad explendam ſuam malitiam. Alioqui quonam modo proditurus eſt arcana, ſi inſtrumento loquendi careat? quomodo autem voluptatibus fruetur*

Bonum eſt rarum.

Corpus impedit ſapientiæ adeptionem.

D *abſque ventre ceteriſque ſenſibus? Recte igitur vnam ſolam rationem de quærenda virtute alloquitur; ſola enim hæc, vt dixi, ad eius acquiſitionem opus eſt. Contra de vitio ad plures verba facit, animam, rationem, ſenſus corporis; nam hoc apparet in his omnibus.* Itaque Philo doctiſſime ponit, virtutis, atque ſapientiæ ſymbolum, & hieroglyphicum eſſe Paradiſi tum ARBORES omnes, tum ſpeciatim ARBOREM vitæ ſitam in medio paradiſi. Sed ARBOREM ſcientiæ boni & mali, quæ per eſſentiam ab eo dicitur eſſe in paradiſo, per potentiam extra, hieroglyphicum eſſe virtutis & vitij. Quæ ſententia ſicut autori noſtri Schematis eſſe potuit occaſio ponendi vetuſtam ARBOREM veluti ſymbolum ſapientiæ, quod nos exiſtimamus; oſtendereque conamur: ita paulo diligentius, & altius eſt animaduertenda. Profecto, ſi ſola ARBOR vitæ in medio paradiſi locata, hieroglyphicum eſt perfectæ virtutis, & veræ ſapientiæ: cur hominem culpa noxium eiecit Deus de paradiſo, prohibuit-

Philonis allata ſententia expenditur.

* Gen. 3.22. 23.24.

hibuitque ne comederet amplius de fructu ligni vitæ? legimus enim: * *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Eiecitque Adam, & collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.* Num Deus vetuit homini peccatori virtutis, & ſapientiæ conquiſitionem? nihil minus. At Adam nonne peccauit in paradiſo comedens de ligno ſcientiæ boni & mali contra præceptum Domini? cur ergo non dicatur in paradiſo, ſed extra eſſe Arborem ſcientiæ boni & mali, quatenus vitij cauſa fuit homini? Sed forte dicere poſſumus in præſentia myſtice, ARBOREM vitæ, quam recte Philo ſcribit eſſe hieroglyphicum omnium virtutum, atque ſapientiæ perfectiſſimæ, ſignare nobis omnium rerum cognitionem infuſam: Hanc autem per peccatum amiſit Adam, & in pœnam delicti Deus illum e paradiſo pepulit, negauit omnium rerum ſcientiam infuſam illi reſtituere, qui neglecto tantæ rei munere, voluit ſcientiam boni & mali ſuaſu Dæmonis ſibi comparare; nam Arbor ſcientiæ boni & mali eſt ſcientia viribus humanis comparabilis, qua non habebat opus homo, dum infuſam a Deo cognitionem rerum omnium poſſidebat. Volebat enim Deus hominem contentum eſſe, ritique ſcientia ſibi diuinitus infuſa; nec vlterius propria virtute fidentem, atque ſuperbientem, acquirere ſibi cognitionem humanitus, erroribus commiſtam, & ignorantia circumſeptam; virtutemque diminutam, vitijs coinquinatam; quæ per ARBOREM ſcientiæ boni & mali myſtice ſignificatur. Ceterum alibi tractans idem Philo *de Mundi Opificio* ſentire videtur aliter de ARBORE ſcientiæ boni & mali, dum expreſſis verbis ait: [At Dei paradiſus animatas omnes ARBORES habet, rationeque præditas; quarum fructus virtutes ſunt, & incorruptus intellectus, atque ſagacitas, quid turpe ſit, quidque honeſtum dijudicans: ad hæc vita ſana & incorruptibilitas, & quicquid eſt ſimile. Hæc autem philoſophia per ſimilitudines magis, quam proprie loqui videtur. ARBORES enim in terra nec vnquam prius natæ ſunt, nec naſcituras eſt credibile, vitæ aut intellectus feraces. Sed, vt puto, ſubindicatur, per paradiſum quidem principalis vis animæ, quæ eſt plena ceu PLANTIS, innumeris opinionibus: per ARBOREM autem vitæ, Pietas inter omnes virtutes eminentiſſima, per quam immortalis redditur anima: ſicut per dignotionem boni malique arbitra prudentia, quæ diſcernit res naturaliter contrarias. His ceu terminis in anima poſitis, Deus tanquam iudex conſiderabat vtro eſſet propenſior: & poſtquam vidit eam vergere ad calliditatem, ſanctitate pietateque poſthabita, ex quibus immortalis vita prouenit, merito eiecit pulſam e paradiſo in exilium; præciſa omni ſpe reditus, propter eius erratum difficile ſanatu & incurabile; quandoquidem etiam deceptionis occaſio non mediocriter fuit culpabilis, non diſſimulanda hoc loco per ſilentium. Fertur antiquum illum veneficum & terrigenam ſerpentem humana voce vſum eſſe. Is olim conditi ante omnes viri vxorem aggreſſus, opprobrauit ei ſtupiditatem & numinis reuerentiam nimiam, quod cunctando procraſtinaret carpere fructum aſpectu ſpecioſiſſimum omnium, guſtu vero ſuauiſſimum: ad hæc vtiliſſimum; quippe cui vis inſit dignoſcendi bona & mala. Ibi mulier propter mentis inconſtantiam inconſiderate aſſentiens, guſtatum pomum viro communicauit. Itaque ambo repente ex innocentia ſimplicitateque morum, in calliditatem mutati ſunt. Id indigne ferens ille pater (merebatur enim iram facinus, quandoquidem neglecta vitæ immortalis ARBORE, hoc eſt virtute abſolutiſſima, vnde longæuam ac beatam vitam carpere poterant, breuem, mortalemque, non dico vitam, ſed tempus ærumnoſum prætulerat) pœnæ meritæ ſententiam eis intulit. Sunt autem hæc non figmenta fabuloſa, qualibus poetæ ludunt & ſophiſtæ; ſed figurata documenta, ad allegoriæ ſcrutationem inuitantia per latentes coniecturas; quas ſi quis ſequatur, vt decet, &c.] Profecto, ſi conferatur cum antea propoſito, recens allatum placitum Philonis de Arboribus myſticis Paradiſi, conſentaneam adhuc magis habet allegoriam noſtro Schemati, noſtræque ſententiæ. Sed aliqua tamen vberius explicanda continet; primum quidem effatum, non eſſe credibile naſci plantas vnquam in terra proprie feraces vitæ, aut intellectus. Etenim Arbor illa vitæ in paradiſo primum Dei iuſſu nata, licet allegorice ſignet vim a Deo menti primi hominis infuſam, qua ſine difficultate cunctas omnium rerum proprietates in innocentiæ ſtatu cognouit; attamen proprie vim habuit prorogandi

vitam

Cur Deus vetuit eſum fructus arboris ſcientiæ boni & mali permiſerit eſum fructus arboris vitæ?

Secũda Philonis explicatio de arbor ſcientiæ boni & mali.

Expenditur hæc alia Philonis opinio

Arbores vitæ feraces vt ſint, & intellectus.

A vitam corporalem in æternum, per iugem inſtaurationem calidi natiui primigenio prorſus æqualis: quod aperte nimium indicat ſcriptura ſacra dicens: [f] *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.* Quod & aperte notat D. Thomas inquiens: † *Si Adam comediſſet de ligno vitæ, non fuiſſet immortalitatem conſecutus, niſi frequenter ſumendo.* Et D. Auguſtinus aſſerens tum, † *Quicunque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore hoc, id eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit*; tum alibi: [a] *Viuebat itaque homo in paradiſo ſicut volebat, quandiu volebat, quod Deus iuſſerat: viuebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus: viuebat ſine vlla egeſtate, ita ſemper viuere habens in poteſtate. Cibus aderat, ne eſuriret: potus, ne ſitiret: lignum vitæ, ne illum ſenecta diſſolueret: nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore illas moleſtias vllis eius ſenſibus ingerebat.* Arbores etiam ſtirpeſque generatim vitæ feraces eo ſenſu ſunt, quo mortalibus alimenta præſtant, quibus vita diu conſeruatur; alioqui ſine nutrimento cito terminanda. Quo etiam nomine quædam ſtirpes contrariæ calido natiuo, quod extinguunt, proprie mortiferæ ſunt, aconitum, cicuta, napellus, & id generis; ita quæ familiares eidem

[f] Gen. 3. 22.
† 1. q. 97. 4. G. 1.
† To. 3. 66. c. De diuin. dogm. c. 33
[a] To. 9. 129. f. g. 14. de Ciu. c. 25.

B calori natiuo, ipſum fouent, ac inſtaurant ſuis fructibus, atque ſuccis, vino, tritico, & huiuſmodi, proprie ſunt arbores atque ſtirpes feraces vitæ, licet non æternæ. De Arboribus autem atque plantis feracibus intellectus & prudentiæ, vt allegorice ſumi poteſt Arbor ſcientiæ boni & mali; ſic abſolute negandum non eſt, alimenta pura e plantis hauſta, plurimum ad ingenij ſolertiam, & acumen facere; ſiquidem experimento compertum eſt, obſeruaturq; quotidie regionum alias alijs ingenioſiores homines habere, tardioris ingenij alias, ob ſolam alimentorum diuerſitatem: vbi namque vina generoſiora ſunt, & cibi puriores e ſtirpibus habentur; ibi ſanguis purior generatur, ex quo tum ſpiritus, omnium operationum vitæ miniſtri, ſubtiliores ac puriores oriuntur; tum carnes molliores conſtituuntur; quas Ariſtoteles ait ad mentis perſpicaciam maxime conducere: [g] *Signum autem*; inquit, *& in genere hominum, ſecundum ſenſorium hoc ingenioſos eſſe & non ingenioſos: ſecundum autem aliud nullum; duri enim carne inepti mente; molles autem carne, bene apti.* Non aliam ob cauſam Boeotij ſtupiditatis & craſſi ingenij nomine male apud antiquos audierunt: Horatio canente,

[g] 2. de an. t. 94.

C
„ Boeotum craſſo iurares in aere natum.

Et Adagiographo multas parœmias colligente de rudibus hominibus, ex Pindaro, *Boeotica ſus*: e Zenodoto, *Boeoticum ingenium*: e Diogeniano, *Boeotica auris*. E contra, quibuſcunque vina, & alimenta pura & pretioſa ſunt, audiunt ingenioſi. Verum de arbore ſcientiæ latius † infra. Quod ex inde Philo proponit, *Arborem vitæ* ſymbolum eſſe pietatis, virtutis inter omnes eminentiſſimæ, non ita facile recipere poſſum; qui non video Deum homines a pietate repellere, ſed eos vltro ſemper ad virtutem, pietatemque maxime vocare, ſimul & præmijs allicere, frequentiſſimis oraculis in ſacra pagina. Verum *Arborem vitæ* repeto hieroglyphicum infuſæ ſcientiæ rerum omnium, qua Deus Adamum iure priuauit in pœnam patrati criminis inobedientiæ, contemptuſque tanti muneris, quo neglecto, prætulit illi ſcientiam boni & mali ſibi propoſitam a coniuge, ſerpenteque malo, contra Dei prohibitionem. At quod ait poſtea Philo crimen hoc Adami fuiſſe difficile ſanatu & incurabile, caute nobis accipiendum eſt: Difficile ſanatu fuit, & incurabile, quia nulla

† cap. 22.
Arbore vitæ non indicare pietatem, at infuſam rerum ſcientiã

D penitus facultate vel humana, vel Angelica malum id curari potuit, ſed oportuit Filium Dei carnem humanam aſſumere, pretioque infinito ſui ſanguinis hominem e ſeruitute diaboli redimere, ſauciamque incurabili malo mortis æternæ animam, diuino auxilio curare; quæ nullo prorſus alio præſidio vel humano, vel Angelico poterat ad ſalutem reſtitui. Verum enim vero, vt noſtram opinionem de Arbore myſtica, tum vitæ, tum ſcientiæ boni & mali, ſuperius expreſſam recolligamus, & explicemus, atque comprobemus e Sacra Scriptura, & ex natura rei: primum illud repeto, Primos parentes ante lapſum in ſtatu innocentiæ habuiſſe infuſam a Deo cognitionem rerum omnium naturalium, & humanarum moralium, quæ bona & mala, ſiue virtutes, & vitia reſpiciunt; nam in Eccleſiaſtico legimus de primis parentibus: [h] *Deus creauit de terra hominem*, quantum ad corpus: *& ſecundum imaginem ſuam* quantum ad animam *fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipſam* imaginem

Adami lapſus quomodo dici poſſit incurabilis.
Opinio noſtra de Arbore vitæ, & ſcientiæ boni malique.
[h] cap. 17. & ſeqq.
Adami ſcientia infuſa declaratur.

ginem ſui quoad perfectionem cognitionum, *& ſecundum ſe veſtiuit illum virtute*, ſcientia A
rerum in eius animam, antea rudem creatam, infuſa; *ſecundum ſe*, inquit, quia Deus habet
ſibi coeſſentialem & conſubſtantialem ſcientiam rerum omnium; at Homo a Deo ſcientiæ
habitum accidentalem habuit infuſum in anima ſua prius creata; quocirca dicit Eccleſiaſti-
cus, *& iterum conuertit illum in ipſam: & ſecundum ſe veſtiuit illum virtute.* Quam vir-
i nu. 5. & ſeq. tutem mox ait communicatam fuiſſe Mulieri primæ: [i] *Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi:*
conſilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & diſciplina intelle-
ctus repleuit illos. Creauit illis ſcientiam ſpiritus: ſenſu impleuit cor illorum, & mala & bona
Heuæ communicata ſcientia infuſa. *oſtendit illis. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum, oſtendit illis magnalia operum ſuo-*
rum, vt nomen ſanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enar-
rent operum eius. Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditauit illos. Teſtamentum
æternum conſtituit cum illis, & iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis. Et magnalia honoris
eius vidit oculus illorum. Quas profecto notitias rerum omnium tam corporearum, quam
incorporearum, non acquiſiuerunt ſibi primi parentes virtute naturæ propriæ cognitricis;
quia ſcientia quælibet humano more modoque comparatur ex ſenſibilibus, memorijs, & B
K 2. poſt. vlt. 1 meta. c. 1. experimentis, diuturnitatem temporis expoſtulantibus, vt obſeruat Ariſtoteles [K] non
vno in loco: quum paucis horis homines primi permanſerint in innocentiæ ſtatu, quo tem-
6. Ethic. c. 8. † D. Tho. 1. q. 94. 1. ad 5. pore breui non potuerunt experientias † habere, quibus principia tantarum cognitionum
ſibi compararent: verum illas omnes cognitiones gratuitas habuerunt a ſummo Deo perin-
fuſam ſcientiam rerum omnium; & ſpeciatim, vt ait hic Eccleſiaſticus, habuerunt infuſam
ſcientiam boni & mali; nam *bona & mala oſtendit illis Deus.* Hæc ſcientia infuſa boni & mali
data eſt a Deo vt primis parentibus in ſtatu innocentiæ, ſic animæ Chriſti ſui ab initio ſuæ
l cap. 7. 14. & ſeqq. conceptionis: qua de re ſatis euidenter Iſaias: [l] *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & voca-*
bitur nomen eius Emmanuel. Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere
bonum. Quia antequam ſciat puer reprobare malum & eligere bonum, nimirum ante myſterium
Incarnationis, in quo creata fuit anima Chriſti, & illi data ſcientia infuſa rerum omnium,
qua nouit reprobare malum, & eligere bonum. Quæ quidem ſcientia boni eligendi & mali
reprobandi primitus etiam infuſa fuit a Deo mentibus primorum hominum, qui propterea
comediſſe dicuntur in ſtatu innocentiæ butyrum & mel; etenim D. Gregorius [m] ait: *Et* C
m 15. mor. cap. 9. *ſciendum quia quum nos Spiritus Sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel*
enim deſuper cadit, butyrum vero ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum
vero ex carne eſt. Summi autem Patris vnigenitus, quum ſit Deus ſuper omnia, homo eſt fa-
ctus inter omnia. Qui quum nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis repleuit,
melle nos pariter & butyro ſatiauit. Quia ergo Spiritus Chriſti mentem quam repleuerit, & di-
uinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lætificat: iſti riuuli torrentis fluminis mellis ſi-
mul & butyri eſſe memorantur, quia & de cognitione Dei alta mentem ſuauitate reficiunt, &
de incarnationis gratia chariſmatis hanc myſterio perungunt. Quæ quidem infuſa ſcientia
boni & mali data fuit etiam animæ primorum hominum ab initio ſuæ creationis, vt ait Ec-
n cap. 17. † D. Tho. 22. q. 7. c. item 3. 9. 1. 3. ad 3 cleſiaſticus [n] nuper allatus: etenim illis reuelatum fuit inter cetera myſterium † incarna-
tionis Domini. Quin & D. Bernardo, [o] Butyrum etiam ſignificat naturam humanam ſine
peccato, ſine corruptione; quales erant primi parentes hominum ante lapſum adhuc inno-
o Ser. 2. de Adu. centes, in quorum animas ab alto Deus infudit mel ſapientiæ. Mel quoque Georgio Veneto
ſignat in Harmonia Mundi, guſtum, & ſuauitatem, quæ habetur ex diuina ſapientia delibata: D
p Cant. 1. to. 7. c. 24. *Et hac docet*, inquit, [p] *veram diſcretionem boni & mali, vt in Iſaia de Chriſto dicitur: buty-*
rum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Nec enim in butyro vaccino
ſciet quiſpiam diſcretionem facere inter bonum & malum, ſed de ſapientia illa meliori, quæ de-
ſurſum eſt, figurata per meliorem partem lactis, ex qua butyrum conficitur. Sane butyrum,
quod oleoſæ naturæ ſit, charitatem deſignat; mel autem ob dulcedinem index eſt ſuauita-
tis, voluptatis, atque delectationis; quæ ſunt vel ab Ariſtotele cognitæ duæ proprietates
q 10. Ethic. cap. 7. veræ ſapientiæ, quum aſſeruerit: [q] *Exiſtimamuſque oportere voluptatem felicitati eſſe ad-*
miſtam: iucundiſſima autem ex virtutis operationibus ea proculdubio eſt, quæ ſecundum ſa-
pientiam fit. Philoſophia ergo mirabiles habere & puritate & nobilitate voluptates videtur,
r cap. 8. quarum hieroglyphicum eſt mel, & inferius: [r] *At qui ex intellectu operatur, huncque exco-*
lit,

A *lit, atque optime afficit, is eſſe Deo chariſſimus videtur. Nam ſi aliquam humanarum rerum
curam Dij habent, ſicut videtur: conſentaneum eſt ipſos re illa quæ optima eſt, atque ipſis ma-
xime cognata, delectari, qui eſt intellectus: eoſque, qui eam maxime amant, & honorant re-
munerari; vt pote qui eorum, quæ ipſis ſunt amica, curam habeant, recteque & honeſte agant.
Hæc autem omnia ſapienti maxime ineſſe, obſcurum non eſt: is igitur eſt* Deo cariſſimus: eun-
*demque eſſe etiam felicisſimum veriſimile eſt. Quare ita quoque efficitur, vt ſapiens maxime
felix ſit.* Quam ſententiam hauſiſſe plane videtur Ariſtoteles e ſacra pagina, in qua legitur:[s] s 3. Reg. 3. & ſeqq.
Apparuit autem Dominus *Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula quid vis, vt dem tibi.
Et ait Salomon: tu feciſti cum ſeruo tuo* Dauid *patre meo miſericordiam magnam, ſicut ambu-
lauit in conſpectu tuo in veritate, & iuſtitia, & recto cordi tecum: cuſtodiſti ei miſericordiam
tuam grandem, & dediſti ei filium ſedentem ſuper thronum eius, ſicut eſt hodie. Et nunc* Domi-
ne Deus *tu regnare feciſti ſeruum tuum pro* Dauid *patre meo: ego autem ſum puer paruulus, &
ignorans egreſſum, & introitum meum. Et ſeruus tuus in medio eſt populi infiniti, qui nume-
rari & ſupputari non poteſt præ multitudine.* Dabis *ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum
B *iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum; quis enim poterit iudicare populum iſtum,
populum tuum hunc multum? Placuit ergo ſermo coram* Domino, *quod* Salomon *poſtulaſſet hu-
iuſcemodi rem. Et dixit* Dominus Salomoni: *Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti ti-
bi dies multos, nec diuitias, aut aurum inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad
diſcernendum iudicium: Ecce feci tibi ſecundum ſermonem tuum, & dedi tibi cor ſapiens, &
intelligens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed &
hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi: diuitias ſcilicet, & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tui in
regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & cuſtodieris præcepta mea,
& mandata mea, longos faciam dies tuos.* Ita Deus præ multitudine ſuæ bonitatis fecit Ada-
mo & Euæ coniugi prorſus innocentibus cor intelligens, animæque illorum infudit ſcien-
tiam boni[t] & mali, deditque arborem vitæ, de qua comedentes fierent immortales, mor- t Eccli. 17.
temque non ſubirent in æternum, ſi non aliunde ſibi quærerent ſcientiam boni & mali, per
eſum pomi alterius arboris ſcientiæ boni & mali. Quam ſententiam aperte protulit D. Tho-
mas inquiens:† [Primus homo peccauit principaliter appetendo ſimilitudinem Dei quan- † 22. q. 163. 2. C.
C tum ad ſcientiam boni & mali, ſicut ſerpens ei ſuggeſſit, vt ſcilicet per virtutem propriæ na-
turæ determinaret ſibi quid eſſet bonum & quid malum ad agendum: vel etiam vt per ſeip-
ſum præcognoſceret quid ſibi boni vel mali eſſet futurum. Et ſecundario peccauit appe-
tendo ſimilitudinem Dei quantum ad propriam potentiam operandi, vt ſcilicet virtute pro-
priæ naturæ operaretur, ad beatitudinem conſeqeendam. Vnde Auguſtinus* dicit 11. ſup. * Tom. 3. 11. ſup. Ge. c. 30 circa med.
Gen. ad literam: quod menti mulieris inerat amor propriæ poteſtatis.] Ceterum non con-
tenti ſcientia boni & mali ſibi a Deo infuſa, contra præceptum Dei prohibentis eſum pomi
ſcientiæ acquiſitæ boni & mali, ſerpentis iniqui ſuggeſtionibus doloſis potius, quam optimi
Dei ſalutaribus præceptis obtemperantes, priuati iure ſunt infuſa ſcientia diuinitus, qua fa-
cile ſine labore cuncta dignoſcebant intime; relictique ſunt in propria facultate rerum no-
titias ex ſe ſibi comparandi cum difficultate, quam elegerant ſuaſore Dæmone. Hanc autem
difficultatem cognoſcendi res omnes, & habitum ſapientiæ ſibi comparandi, quin & nudi-
tatem intellectus omni cognitione diuinitus infuſa, transfuderunt in animas omnium & ſin-
gulorum de ſe naturaliter naſciturorum. Id expreſſit Autor noſtri Schematis hierogly-
D phico Cupidinis conantis ingenti niſu ad ſe cacumen arboris annoſæ prææltum incuruare;
nam annoſa nobis pluſquam nimium eſt arbor ſcientiæ boni & mali, quam in origine mundi u Gen. 1. 11. 12.
creauit de terra Deus die tertia[u] temporis vniuerſi.

*De Arboris in Schemate picti comparatione ad arborem ſcientiæ boni & mali,
dudum a* Deo *in Paradiſo creatam. Cap. XXIV.*

TRia profecto ſunt, vel quatuor, quibus arbor vna quælibet ad alteram comparari va-
let: caudex, ſiue ſtipes, corpuſque ſolidum arboris, frondes, flores, atque fru- De arboris ſapientiæ caudice.
ctus. In quorum primo ſatis euidens eſt analogia duas inter arbores iſtas, quæ ſcientiæ bo-
ni & mali dicuntur; etenim arbor illa prior in paradiſo nobis eſt antiquiſſima, vt puta du-
dum ab exordio mundi condita: noſtri vero Schematis arbor annoſa nimium & vetuſtiſſi-

ma pingitur, ob antiquitatem amiſſis ramis, & vno ſpeciatim magno, non ita procul ab A
radice ſurſum olim elato: qui repreſentare poteſt ramum arboris antiquæ, quem gyria
ſuia antiquus ille ſerpens inſidiator, ei aduolutus, occuluit, & a quo bonitatem omnem na-
turæ veneno doli penitus infectæ ſuſtulit, ac extinxit: etenim de baſiliſco ſerpente, præ-
a lib. 4. f. 6. tr. 5. c. 22. ter Auicennam,[a] Iſidorum,[b] Albertum,[c] Ælianum,[d] & alios plures, illis conſentiens
b lib. 12. c. 4. Plinius ait:[e] *Necat frutices, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit*
c l. 7. 5. de an. *ſaxa. Tanta vis malo eſt.* Huius ſerpentis formam induiſſe, ſeu corpus ingreſſum aſ-
d 2. de an. c. 5 ſumpſiſſe ſibi cacodæmonem improbabile non eſt, tum quod non eſt poteſtas,[f] quæ com-
e lib. 8. c. 21. f Iob. 44. 24. paretur ei ſuper terram; tum quod humana voce[g] locutus ſit ad primos parentes: nam &
g Gen. 3. 1. humano capite baſiliſcum fingi Pierius[h] obſeruatir in Ægyptica Bembi tabula. Quamuis
h lib. 14. Hierogl. etiam ferino capite; tum iuſſu domini locuta ſit humanum ſermonem aſina[i] Balaam: tum
i Num. 22. 30 hominis docentis induſtria ſæpe ſermonem humanum imitentur aues edoctæ, pſittaci, pi-
k l. 10. c. 41. cæ, corui; de qua re Plinius ita:[k] [Reddatur & Coruis ſua gratia indignatione quo-
que populi Romani teſtata, non ſolum conſcientia. Tiberio principe ex fœtu ſupra Caſto-
rum ædem genitus pullus in oppoſitam ſutrinam deuolauit, etiam religione commendatus B
officinæ Domino: Is mature ſermoni aſſuefactus omnibus matutinis euolabat in roſtra, in
forum verſus, Tiberium, dein Germanicum, & Druſum Cæſares nominatim, mox tran-
ſeuntem populum Romanum ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum of-
ficio mirus.] Nihilominus tamen in antiquis omnibus picturis aſpicere licet ſerpentem
cum Eua colloquentem humano capite præditum. Rationique conſentaneum eſt, caco-
dæmonem baſiliſci potius, quam alius ſerpentis vllius corpus ingreſſum, qui reguli pro-
prietates adeo videtur habuiſſe; nam ſibilo ſermonis iniqui doloſique ſtatim interfecit ſpi-
rituali morte peccati primos parentes, & in eis vniuerſam progeniem hominum inde naſci-
l Gen. 2. 17. turam; quam mortem illis Dominus comminatus fuerat:[l] *De ligno autem ſcientiæ boni &*
mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Contactuque ſuo
ſerpens, omni naturali regulo nocentior, arboris ramum, cui adhæſit, areſecit: quod forte
voluit indicare noſtri Schematis autor, arborem humanæ ſapientiæ pingens, cui ramus a
m loc. cit. cap. 23. caudice fractus, ac omnino deſit areſactus. Ceterum ne talem ac tantam Baſiliſco vim
ineſſe quiſpiam admiretur; eaſdem vires Harmenæ ſerpenti alij tribuit Auicennas,[m] quin C
n lib. 14. & cuidam hominum nationi Didymus; de qua ſic ait Valerianus in hieroglyphicis:[n] *Thes-*
biorum natio peſtifera adeo fuit, vt vel ſolus oris eorum halitus exceptus, interimendi vim ha-
buerit, illorumque præſentia non animalibus tantum, verum etiam ſatis noxiam fuiſſe: de
quibus & alia ſecundo Sympoſiorum Didymus. Quam veritatem quotidiana nobis oſtendit
experientia mulierum tum veneficarum obtutu faſcinantium & interficientium infantes;
tum menſtruatarum mali habitus, e quarum corporibus halantes venenati ſpiritus & ſata
corrumpunt, ſegetem omnem adurentes, & vina peruertunt intra dolia. Ne referam huc
o lib. 4. c. 2. ex India regem Cambaiæ, quem Ludouicus Barthemu[o] teſtis oculatus, Odoardus[p] Barboſa
p lib. hiſt. Ind. Luſitanus teſtis etiam de viſu, & alij ſcriptores aſſerunt, innutritum a pueritia veneno, mu-
lieres, quibus cum dormit noctu, mane mortuas in lecto relinquere; viroſq; necare breui, ſi
nudos inſpuerit. Itaque Schematis arbor, trunca ramo, caudice ſatis annoſo, delineata
in Schemate, trunco ſuo ſatis indicat hieroglyphice primæuam arborem ſcientiæ boni &
mali, cui ſerpens inſedit homines primos decipiens. Quin & eo quoque nomine forſan
æmulatur arborem illam; quia Deus condidit ipſam arborem ſcientiæ boni & mali; cui ſer- D
pens areſecit ramum indicem boni, relicto ramo indice mali, de quo pomum vetitum ho-
mo ſibi carpſit in ſui perniciem; cuius eſu nihil boni cognouit, ſed experientia malum ſuæ
nuditatis intellexit; etenim ante lapſum innocentes homines in ſua nuditate nullam habe-
bant labem incontinentiæ, nullum obtinebant fomitem libidinis: nullamque proinde co-
gnoſcebant petulantiæ turpitudinem; ſed vt innocentium puellorum corpora ſine turpi-
tudine nudata gerebant, atque tractabant ad vſus vitæ neceſſarios, perinde ac manus, & fa-
ciem, reliqua membra ſine rubore, pudoreue malitiæ, prorſus eandem ob ratio-
nem, qua videmus innocentes pueros trimos, puellaſque ſimplici mente non erube-
ſcere dum nudis corporibus incedunt, quia fomitem concupiſcentiæ non habent ad-
huc vllum, libidiniſue ſtimulum: qualem conditionem, ob ambientis frigiditatem,

A bonam educationem, & morum ſimplicitatem, in mulieribus oræ ſeptemtrionalis obſerua-
uit iam pridem ad eas plagas naufragus Petrus Quirinus Nobilis Venetus, aſſerens: [q] [q] To. 2. Nauig. Ramuſ. coll. pag. 203. F.
Quelli di detti ſcogli ſono huomini puriſſimi & di bello aſpetto, & coſi le donne ſue: & tanta è
la loro ſemplicità, che non curano di chiuder alcuna ſua roba: ne ancor delle donne loro hanno
riguardo; & queſto chiaramente comprendemmo. perche nelle camere medeme, doue dormiua-
no mariti & moglie, & le loro figliuole, alloggiauamo ancora noi; & nel coſpetto noſtro nudiſſi-
me ſi ſpogliauano quando voleuano andar in letto: & hauendo per coſtume di ſtufarſi il giouedi,
ſi ſpogliauano a caſa, & nudiſſime per il trar d'vn baleſtro andauano a trouar la ſtufa, meſco-
landoſi con gl'huomini. Sono (com'io prediſſi) deuotiſſimi Chriſtiani: non perderiano la feſta
di veder Meſſa: & quando ſono in Chieſa ſempre ſtanno in oratione inginocchiati; mai mormo-
rano, nè beſtemmiano Santi, non nominano il Demonio. Quando muore alcun loro congiunto,
le moglie per li mariti il giorno della ſepoltura fanno vn gran conuito a tutti i vicini, quali ap-
parecchianſi ſecondo il lor coſtume & potere con ſontuoſe & ricche veſte. La moglie del morto
ſuo ſi veſte de più belle & care veſte che l'habbia, & ſerue delle brutte a conuitati, & ricordagli
B ſpeſſo, che facciano allegrezza per la requie del deſunto. Digiunano continuamente li giorni
comandati, & quante feſte che vengono all'anno, con Chriſtianiſſima fede l'hanno in veneratio-
ne. De qua re totius eiuſdem Chriſtophorus Florauantius idem naufragium referens in-
quit inferius: [r] Gli habitatori di queſto luoco & giouani & vecchi ſono di tanta ſemplicita di [r] pag. 209. F.
cuore, & obedienti al diuino precetto, che non ſanno, nè conoſcono, nè penſano in guiſa alcu-
na che coſa ſia fornicatione, nè adulterio: ma vſano il matrimonio ſecondo il comandamento di
Dio come proprio ſacramento ſolo per oſſeruar il diuin precetto, & non per alcuna propria luſſu-
ria, nè alleuiamento del ſtimolo della carne, tanto è la region fredda & contraria alla libidine.
Et per dar di ciò vero argomento, dico io Chriſtoforo, ch'erauamo in caſa del predetto noſtro ho-
ſtiero, & dormiuamo in vna medema capanna, doue ancora lui & la moglie dormiuano, & ſuc-
ceſſiuamente v'erano in un contiguo letto le ſue figliuole & figliuoli d'ottima età inſieme; appreſ-
ſo li quali letti dormiuamo ancor noi pur alli loro contigui; ſi che nell'andar loro a dormir ò le-
uarſi di dì, ò di notte, ſpogliati nudi, & noi ſimilmente coſi indifferentemente ci vedeuamo inſie-
me, & con quella purità, come ſe fuſſimo ſtati picciolini fanciulli. Anzi vi dirò di più, che quaſi
C di duo giorni l'vno, il predetto noſtro hoſtiero con li figliuoli maggiori ſi leuauano per andar a
peſcare quaſi nella più diletteuole hora del dormire, laſciando in letto la moglie & figliuole, con
quella ſecurità & purità, che ſe propriamente nelle braccia della madre l'haueſſe laſciate, non
tornando a caſa per minor ſpatio che di hore otto. Gli habitanti in queſt'Iſola, maſſime i più vec-
chi, ſi trouano coſi vniti di volontà con Dio, che in ogni caſo di morte natural che occorra al pa-
dre, madre, marito, moglie, figliuole, ò qualunque altro parente, ouero amico, quando è apparita
l'hora del paſſare all'altra vita, ſubito ſenza alcun ramarico s'vniſcono inſieme alla Cathedral
Chieſa a ringratiar & lodar il ſommo creatore, che ha conceſſo a quel tale di viuer tanti anni, &
al preſente come ſua creatura l'ha voluto chiamar in gratia, et appreſſo di ſe, et ad hora debita
farlo mondare per rihauerlo puro et netto come il nacque. Onde lieti et cõtenti della ſua infallibil
volontà li danno lode et gloria, non moſtrando in parole, nè in geſti paſſione alcuna, come se pro-
prio ei dormiſſe. Veramente poſſiamo dire che da di 3. Febraio 1431. inſino alli 14. di Mag-
gio 1431. che ſono giorni cento e vno, eſſer ſtati nel cerchio del paradiſo, ad obbrobrio et con-
fuſione de' paeſi d'Italia. Quiui vedemmo all'entrar di Maggio grande varietà. Prima le lor
D donne vſano d'andar ai bagni, li quali ſono molto vicini et commodi: et per purità, et vſanza
che tengono che ſia la seconda natura, vſano di vscir dalle loro habitationi nude, come proprio
vſcirono dal ventre materno, andando senz'alcun riguardo al lor viaggio, solo in la man drit-
ta portano vn mazzo d'herba in guiſa di scopa, dicono per fregarſi il sudore da doſſo, et la man
manco tengono sul fianco, diſtendendola quaſi per ombra di coprir le poſterior parti, non però
che s'appreſsi molto: doue noi viſtole da due volte in ſuſo, se ne paſſauamo coſi leggiermente co-
me loro proprij, tanto ne inclinaua la region fredda, et il continuo vederle, a non ne far conto al-
cuno. Dall'altra parte queſte proprie Donne ſi vedeuan la Domenica entrar in Chieſa con lun-
ghi & honeſtiiſsimi panni: et per non eſſer viste per alcun modo nel viso, portano in testa a modo
di vna compiuta celata da gorzarino, la qual ha vna viſiera a punto in modo di vna ciamara da
piffari, per la qual guardano per entro quella nõ meno lungi da gli occhi loro che ſi ſia la ciamara

lunga, come proprio s'ella haueſſe in bocca per ſonare: & peggio, ch'ella non puol vedere, nè parlare, ſe non ſi volge larga dall'vditore vn braccio & più. Io hò voluto notare queſte due estreme varietà, come degne da eſſer inteſe. Verum enim iuſto A
f 1. Corin. 11. 5. & ſeqq. vt iſtud capitis in Eccleſia velamen ab Apoſtolo [f] mulieribus præceptum eſt, & ex Apoſtolo datum a Parocho regionis iſtius mulieribus; & corporum muliebrium denudatio ſimplicitatis eſt opus ac innocentiæ, ſimiliter in hac mundi plaga ſeptentrionali, cooperante frigore regionis ad arcendum procul æſtum libidinis; ita primis parentibus ante lapſum, in innocentiæ ſtatu, quando non minus eorum imperio ſubditæ fuerunt omnes beſtiæ vel natura ſua ferociſſimæ, quam ipſorum parti rationali concupiſcibilis appetitus; vnde carentes omni fomite libidinis, non ſentiebant ſibi membra pudibunda inordinato motu cieri ad turpitudinem; quare nuditatem corporum deformem non habebant; ideoque
t Gen. 2. 25. non erubeſcebant, quod ait Moſes: [t] *Erat autem vterq; nudus, Adam ſcilicet & vxor eius, & nõ erubeſcebant*: quia nullo fomite libidinis eorum membra turpiter inconditis motibus agebantur; agnoſcentes ea ſibi data ſolum ad prolis propagationem abſque crimine, iubente
u Gen. 1. 28. Deo, [u] *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam*: [x] *Quamobrem re-*
x Gen. 2. 24. *linquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna*, ſine turpidine, ſine erubeſcentia, quia ſine peccato in ſtatu ſimplicitatis & innocentiæ. Sed ſtatim atque ſuaſu ſerpentis antiqui, dæmonem in ſe habentis, qui corpore ſuo celauerat eis ramum ſcientiæ boni, venenoque partem illam bonam plantæ corruperat, & extinxerat; illiſque porrexerat pomum ſcientiæ mali, primates ipſi mortalium contra Dei præceptum guſtarunt de vetito fructu, protinus amiſſa innocentia ſenſerunt concupiſcentiæ fomitem in membris ſuis, & viderunt ea ſibi turpiter agitari, deformiterque commoueri ad libidinem, nullo fine prolis; quorum deformitatem aſpicientes, erubuerunt, eamque conſutis folijs ficulnis obtegere celareque curauerunt, nec ante Dei conſpectum cum tali B
y Gen. 3. 1. & ſeqq. petulantia ſiſtere ſe fuerunt auſi; quæ cuncta clarent in ſacra pagina: [y] [Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier. De fructu lignorum, quæ ſunt in paradiſo veſcimur; De fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. Vidit igitur mulier quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro ſuo, qui comedit. Et aperti ſunt oculi amborum: quumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. Et quum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam & vxor eius a facie Domini Dei in medio ligni paradiſi. Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: vbi es? Qui ait: vocem tuam audiui in paradiſo: & timui, eo quod nudus eſſem, & abſcondi me. Cui dixit Dominus: Quis enim indicauit tibi quod nudus eſſes, niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?] Ad quam nuditatem tur- C
z Gen. 3. 21. pem obtegendam melius poſtea: [z] *Fecit quoque Dominus Deus Adæ et vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos*. Ceterum iſtam primorum hominum nuditatem extitiſſe qualem diximus deformem in membris pudendis, ob peccatum ſenſitiua concupiſcentia ſe a rationis im- D
a 14. de Ciu. cap. 16. Libidinis nomen, & impetus explicatur. ,, perio ſubtrahente, pulcherrime docet D. Auguſtinus [a] inquiens: Quum igitur ſint multarum libidines rerum, tamen quum libido dicitur, nec cuius rei libido ſit additur, non fere aſſolet animo occurrere, niſi illa qua obſcœnæ partes corporis excitantur. Hæc autem ſibi non ſolum totum corpus, nec ſolum extrinſecus, verumetiam intrinſecus vendicat, totumque commouet hominem, animi ſimul affectu cum carnis appetitu coniuncto atque permiſto, vt ea voluptas ſequatur, qua maior in corporis voluptatibus nulla eſt: ita vt momento temporis quo ad eius peruenitur extremum, pene omnis acies, & quaſi vigilia cogitationis obruatur. Quis autem amicus ſapientiæ ſanctorumque gau-
b 1. Corinth. ,, diorum, coniugalem agens vitam, ſed ſicut [b] Apoſtolus monuit, ſciens vas ſuum poſſidere vt ſanctificatione & honore, non in morbo deſiderij, ſicut & gentes quæ ignorant

,, Deum

,, Deum, non mallet, ſi poſſet, ſine hac libidine filios procreare, vt etiam in hoc ſerendæ
,, prolis officio, ſic eius menti ea quæ ad hoc opus creata ſunt, quemadmodum cetera,
,, ſuis quæque operibus diſtributa membra ſeruirent, num voluntatis acta, non æſtu libi-
,, dinis incitata? Sed neque ipſi amatores huius voluptatis, ſiue ad concubitus coniugales,
,, ſiue ad immunditias flagitiorum quum voluerint, commouentur; ſed aliquando motus
,, ille importunus eſt nullo poſcente: aliquando autem deſtituit inhiantem, & quum in
,, animo concupiſcentia ferueat, friget in corpore: atque ita mirum in modum non ſolum
,, generandi voluntati, verum etiam laſciuiendi libidini libido non ſeruit; & quum tota ple
,, runque menti cohibenti aduerſetur, nonnunquam & aduerſus ſeipſam diuiditur, com
,, motoque animo in commouendo corpore ſe ipſa non ſequitur. [c] Merito huius libidinis [c] cap. 17.
,, maxime pudet, merito & ipſa membra quæ ſuo quodam, vt ita dixerim, iure, non om- De nuditate primorũ hominũ, quam poſt peccatũ turpem pudendamque viderunt.
,, ni modo ad arbitrium noſtrum mouent, aut non mouent, pudenda dicuntur; quod ante
,, peccatum hominis non fuerunt. Nam ſicut ſcriptum eſt: [d] *Nudi erant, & non confun-*
,, *debantur:* non quod eis ſua nuditas eſſet incognita, ſed turpis nuditas nondum erat; quia
B ,, nondum libido præter arbitrium membra illa commouebat: nondum ad hominis inobe
,, dientiam redarguendam ſua inobedientia caro quodammodo teſtimonium perhibebat. [d] Gen 2.25. verſio LXX.
,, Neque enim cæci creati erant, vt imperitum vulgus opinatur: quandoquidem & ille vi [e] 2. Gen. 19. 20.
,, dit animalia, quibus nomina [e] impoſuit; & de illa legitur: [f] *Vidit mulier quia bonum eſt*
,, *lignum in eſcam, et quia placet oculis ad videndum.* Patebant ergo oculi eorum; ſed ad [f] 3. Gen. 6.
,, hoc non erant apti, hoc eſt, non attenti vt cognoſcerent quod eis indumento gratiæ
,, præſtaretur, quando membra eorum voluntati repugnare neſciebant. Qua gratia remo-
,, ta, vt pœna reciproca inobedientia plecteretur, extitit in motu corporis quædam im-
,, pudens nouitas, vnde eſſet indecens nuditas: & fecit attentos, reddiditque confuſos.
,, Hinc eſt quod poſteaquam mandatum Dei aperta tranſgreſſione violarunt, ſcriptum eſt
,, de illis: [g] *Et aperti ſunt oculi amborum, et cognouerunt quia nudi erant: et conſuerunt* [g] Gen. 3. 7.
,, *folia fici, et fecerunt ſibi campeſtria.* Aperti ſunt, inquit, oculi amborum, non ad vi-
,, dendum; nam & ante videbant; ſed ad diſcernendum inter bonum quod amiſerant, & ma-
,, lum in quo ceciderant. Vnde & ipſum lignum eo quod iſtam faceret dinoſcentiam, ſi
C ,, ad veſcendum contra vetitum tangeretur, ex ea re nomen accepit vt appellaretur li-
,, gnum ſcientiæ boni & mali. Experta enim morbi moleſtia, euidentior fit etiam iocun-
,, ditas ſanitatis. Cognouerunt ergo quia nudi erant: nudati ſcilicet ea gratia, qua fiebat
,, vt nuditas corporis nulla eos lege peccati menti eorum repugnanti confunderet. Hoc
,, itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, ſi Deo credentes & obedientes non
,, committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobedientia quid nocerent.
,, Proinde confuſi inobedientia carnis ſuæ, conſuerunt ſolia fici, & fecerunt ſibi campe- [h] LXX.
,, ſtria; id eſt ſuccinctoria genitalium: Nam quidam interpretes [h] *ſuccinctoria* poſuerunt: Succinctoria quare dicta campeſtria.
,, Porro autem *campeſtria* Latinum quidem verbum eſt, ſed ex eo dictum, quod iuuenes qui
,, nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant; vnde qui ita ſuccincti ſunt, campe
,, ſtratos vulgus apellat. (Fortaſſe non tantum ad operienda pudenda, ſed magis ad ea
firmanda comprimendaque, ne inter luctandum paterentur, neue luctantium motiones Athletæ cur ſuccincti virilia luctam agerent.
validas pendula labefactarent, ac impedirent vtcunque, ſuccingebant Athletæ ſibi virilia)
,, Quod itaque aduerſus damnatam culpam inobedientiæ voluntatem libido inobedienter
D ,, mouebat, verecundia pudenter tegebat. Ex hoc omnes gentes quoniam ab illa ſtirpe
,, procreatæ ſunt, vſque adeo tenent inſitum pudenda velare, vt quidam barbari illas cor
,, poris partes nec in balneis nudas habeant, ſed cum earum tegumentis lauant. Per opa-
,, cas quoque Indiæ ſolitudines, quum quidam nudi philoſophentur, vnde gymnoſophi-
,, ſtæ nominantur: adhibent tamen genitalibus tegumenta, quibus per cetera membrorum
,, carent. Hæc D. Auguſtinus. Quæ cum antedictis mirifice comprobant arborem ſci-
entiæ boni & mali ante lapſum Adami, ſiue antequam illi ſerpens Adamum decepturus in-
ſideret, ac aduolueretur, duos habuiſſe ramos præcipuos ab imo fere ſtipite ſurgentes; quo-
rum vnum, qui ſcientiam boni parere poterat, areſecerit anguis ille veneficus contactu ſuo;
alterum reliquerit intactum, qui tum primis parentibus malum ac lethiferum pomum porre-
xerit; tum omni poſteritati peſſimam inſuper occupationem laborioſæ contemplationis

edide-

edidei it. Cuius quidem arboris altero ramo meliore carentis in Schemate noſtro priſcus A
Autor eximiam imaginem effinxerit.

De frondibus, & floribus arboris humanæ Sapientiæ. Cap. XXV.

ETſi ſacra pagina nullam omnino mentionem habeat frondium arboris ſcientiæ boni &
mali a ſummo Deo creatæ in Terreſtri Paradiſo; par eſt attamen eam folijs proprijs
præditam fuiſſe, quia nulla penitus arbor eſt, quæ natura ſua ſolijs omnino careat: quemad-
modùm multæ floribus naturaliter deſtituuntur, ficus, laurus, vlmus, quercus, pinus & id
Cur Deus in creatione plantarũ non meminerit florum, ſed foliorũ ſeminum & fructuum. generis. At quia nulla neceſſitas erat meminiſſe florum arborum ab ſe creatarum, ſed ſo-
lum fructuum, ſiue pomorum, & ſeminum; & frondium herbarum quæ poterant eſſe tum ad
eſum animalium, tum etiam ad propagationem ſtirpium iuxta genus vniuſcuiuſque, de qui-
bus egerat Deus, non ſolum inquiens: [a] *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſe-
men, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſu-
per terram. Et factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta* B
a Gen. 1. 11. 12. *genus ſuum: lignumque faciens fructum, & habens vnumquodq; ſementem ſecundum ſpeciem*
b Gen. 1. 29. *ſuam*. Viriditas etenim herbarum eſt in folijs maxime. Sed etiam addens [b] hominibus re-
cens ab ſe creatis: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuer-*
c Gen. 2. 15. 16. 17. *ſa ligna quæ habent in semetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in escam*, & mox: [c] *Tu-
lit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & cuſto-
diret illum. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradiſi comede. De ligno autem ſcientiæ
boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Coniectare
tamen licet frondes arboris ſcientiæ boni & mali fuiſſe ſimiles lauri folijs, multiplici nomi-
Lauri damna recenſentur. ne; primum quod laureæ frondes igneæ naturæ ſunt, vt & vniuerſa laurus; qualem condi-
tionem habuiſſe conſtat arborem ſcientiæ boni & mali, tum quod illi Dæmon inſederit igni-
tus anguis, ab igne tartari nunquam ſeparabilis: tum quod eius pomum edentibus homini-
bus mortem attulerit corporalem etiam, celeriori conſumptione radicalis humidi a calore.
d lib. 6. Deinde quod lauri folia deuſta crepitent, atque reſonent; vnde Lucretius: [d]

,, Nec res vlla magis quam Phœbi Delphica laurus C
,, Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

adeoque ſint hieroglyficum garrulitatis, & multiloquij; etenim & illi arbori ſerpens implici
tus igne flagrans inuidiæ contra Deum, & hominem a Deo ad gloriam creatum, blaſphemans
in veriloquum Deum, hominem mendaci lingua ſeduxit: & mulier æſtuans libidine ſcien-
di, & acquirendæ ſimilitudinis cum Deo in ſcientia boni & mali, garrula linguam ſoluit in
colloquio cum ſerpente. Deinceps laurus apud Græcos iurgioſum indicat, eo quod, vt
e lib. 50. Hierogl. ait Valerianus, [e] Bebrycia laurus erat in Amyci portu, a qua ramum quicumque decerpſiſ-
ſet, tamdiu fieri iurgia ſolebant, quoad abijceretur; quod traditum eſt ab Apollodoro li-
bro primo de Ponticis heroibus: At huic arbori ſerpens adhærens iurgioſus fuit in Deum,
f Gen. 3. 3. 4. quem mendacem dicere fuit auſus: vt e ſacra pagina conſtat, vbi legas: [f] *De fructu vero li-
gni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne
forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem: Nequaquam moriemini: ſcit enim Deus,
quod in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij, ſcientes
bonum & malum.* Quin & Adam tantum non iurgioſus fuit in Deum, & vxorem, in quos D
g Gen. 3. 12. occaſionem, & cauſam ſuæ culpæ refundere videtur, inquiens: [g] *Mulier, quam dediſti mi-
hi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Similiter Eua contra ſerpentem iurgia dixit, dum
h Gen. 3. 13. ſe ſic excuſauit: [h] *Serpens decepit me, & comedi.* Præterea Laurus eſt victoriæ ſymbolum,
quoniam ea coronabantur Imperatores triumphantes, & milites poſt victoriam. At certum
eſt hac arbore ſcientiæ boni & mali Dæmonem viciſſe primos homines ſapientiſſimos infu-
ſa ſibi diuinitus omnium rerum alta cognitione, triumphaſſeque de tota progenie humana
ex illis ortum habitura naturaliter: quare folia lauri, vel illis conſimilia obtinuit. Hanc
igitur arborem arbor humanæ ſcientiæ, non a Deo nobis inditæ, ſed proprijs viribus huma-
Laurus cur ſcientiæ ſymbolum. nitus acquiſitæ, delineata in Schemate pulchre referre videtur in frondibus, quas geſtat
laureis perſimiles tum allatis rationibus vtcunque, tum alias ob cauſas: In primis quia lauri

foli i

A folia quod amara ſint, indicant laborioſam, & difficultatibus eſſe plenam vitam contemplatiuam, & humanæ ſapientiæ inueſtigatricem; nam vt Pierius, item obſeruat, quod datum ſibi laureum ſceptrum a Muſis canit Heſiodus,[i] his metris Latio datis, & pede ſolutis, [i] Theogon. init.

,, Quæ olim Heſiodum pulchrum docuerunt carmen,
,, Agnos paſcentem Helicone ſub diuino.
,, Hoc autem me primum deæ ſermone compellarunt,
,, Muſæ Olympiades, filiæ Iouis Ægiochi:
,, Paſtores in agris pernoctantes, mala probra, ventres veluti,
,, Scimus mendacia multa dicere veris ſimilia:
,, Scimus etiam, ſi voluerimus, vera loqui.
,, Sic dixerunt filiæ Iouis magni veridicæ:
,, Et mihi ſceptrum dederunt, lauri peruiridis ramum,
,, Decerpendum diuinum; inſpirarunt inſuper mihi vocem
,, Diuinam, ita vt audirem tam futura, quam preterita:
B ,, Et me iubebant celebrare beatorum genus ſempiternorum,
,, Se vero primo ſemper decantare.

Sane Muſæ ſceptrum lauri ramum Heſiodo dederunt decerpendum ex arbore, non autem decerptum illi dedere, quia laborandum eſt nimium poetæ, viroque ſcientifico, qui ſibi parere vult impetium ſupra vulgus hominum, & fieri ſpectabilis altitudine ſapientiæ. Deinde vero quod Laurus Apollini Muſarum præſidi conſecrata eſt; Muſæ vero ſignant homines ſapientia claros. Deinceps quod Aphthonius Laurum vaticinij ſymbolum eſſe dicit apte, quam ideo Diuinatricem arborem Dionyſius in præceptis de Panegyricis ſcribendis appellat. Legimus etiam cum Valeriano apud Serapionem Aſcalonitam, Lauro ad dormientium caput appoſita, vera videri ſomnia. Id ipſum Antiphonem, Philocrum, & Artemonem, qui de ſomniorum interpretatione ſcripſerunt, aſſeueraſſe comperimus. Quum autem ſomnia ſint effectus vnius phantaſiæ, vt edocet Ariſtoteles;[k] cum phantaſia[l] præparat atque præbet intellectui ſimulachra rerum omnium intelligendarum; profecto quæ vera ſomnia laurus efficere poteſt, phantaſiam & mentem viri ſapientis indicat apertiſſime, cuius habitus eſt nudæ veritatis[†] cognitio; Sed & Euſtathio Daphnis, quæ laurus eſt, Etymologiam ſumpſit ex particula Δα, quæ ſit intenſionis nota, & verbo φωνεῖν, quod loqui & canere eſt; etenim *ſignum ſapientis eſt poſſe docere*, vt ait Ariſtoteles;[m] doctor autem ſuos conceptus exprimit addiſcentibus vno ſui ſermone, ſiue voce prolato, ſiue ſcriptis exarato, eidem autori.[n] Quare laurus optime ſignat arborem humanæ ſapientiæ, vitamque contemplatiuam. Deinceps Lauri folia fulmen non attingit;[o] eaque de cauſa Tiberius, qui fulmina coruſcationeſque ſupramodum expaueſcebat, cælo turbido Lauream ſibi ſolitus eſt imponere; perinde ac eandem ob cauſam Auguſtus ex Vituli marini pelle cingulum geſtare; ſic inſigni ſapientia præditi ſulfureum fulmen inuidiæ non timent; altius enim degunt in literario mundo, quam vt ad eos pertingant atræ calumniarum ignitatum detractiones, at extra omnem inuidiæ aleam poſiti ſecuram vitam agunt in cælo ſapientiæ tamquam homines diuini, de quibus Homerus[p] infit:

[Lauri encomia.] [k] lib. de ſomnis, & de diuin. per ſomn. [l] 3. de an. t. 39. [†] 2. Meta. t. 3. [m] 1. Meta. cap. 1. [n] 1. Periher. cap. 1. [o] Plutar. 4. ſymp. q. 3. & Pier. lib. 50. [Vituli marini pellis fulmine non icitur.] [p] 6. Odyſſ. verſ. 41. & ſeqq.

,, Eſſe ſolum diuis ſubnixum ſemper Olympum
,, Fama eſt, haud ventis tremefactum, haud imbribus vdum,
D ,, Ac procul a niuibus ſubductum; nubibus illic
,, Splendida ſummoris, candenſque expanditur æthra.

Deniq; Laurus cuſtodiæ ſymbolum eſt & incolumitatis, autore Proclo, qui ſcribit Antiquos Laurum Tutelæ conſecraſſe, & in ſacrificijs, & in locis vbicunque vel ſata, vel affixa fuerit, incolumitatem afferre. Quod agnoſcens Ouidius Auguſti foribus eam arborem affixam ita colebat:[q] [q] 2. Metam.

,, Poſtibus Auguſti eadem fidiſſima cuſtos
,, Ante fores ſtabis mediamque tuebere quercum.

At ſapientia prudentiaque cuſtodiri mortales ab omnibus infortunijs, euidentiſſimum eſt; neque non referendum eſt Vlyſſem hac virtute ſuperaſſe difficultates innumeras, Herculem Muſagetem non minus corporis robore, quam animi ſapientia perdomuiſſe cuncta vitio-

r 6. Aen. rum monſtra. r Virgilius introducit Æneam hac fronde tutum ad inferos deſcendere, atq; A
incolumem inde redire, doctum nimirum a Sibylla, qua prudentia ſapientiaque ſe gerere debeat. Nec omittendum eſt Lauri frondes habere figuram linguæ, quæ præcipuum eſt organum ſermonis, vt ait Ariſtoteles, ſ inquiens linguam datam eſſe cunctis quidem animalibus, eam poſſidentibus, neceſſario ad ſenſum guſtus; at hominibus ad locutionem, & interpretationem, ad bene eſſe: proindeque arborem humanæ ſapientiæ, quæ per linguæ miniſterium edocetur, apte ſatis inſigniri folijs lauri, vel ijs conſimilibus.

ſ 2. de an. t. 89.

Arbor ſapientiæ cur ſine floribus.

Nulla vero fit mentio florum in arbore ſcientiæ boni, & mali a ſacra pagina; nec vlla viſitur imago florum in arbore ſapientiæ humanæ, delineata in Schemate noſtro; quia flores ad ornatum ſunt, & ad ſuauitatem lenociniumque olfactus. At humanæ ſapientiæ finis eſt nuda veritas, nullis fucata leporibus, nullis velata lenocinijs; poeſis ſola, quæ non veritatem nudam, ſed veriſimilia pro ſcopo habet, admiſcetque vtile dulci, poſthabita plerumq; ſolida veritate, ſicuti nuper apud Heſiodum t adſpeximus, lepores, mellitoſque ſermones velut apis u carpere ſolet e varijs elocutionum floſculis; quod Plato monuit inquiens: *Aiunt enim nobis poetæ, quod e fontibus quibus mel ſcaturit, haurientes: & a Muſarum viridarijs collibuſq; decerpentes carmina ad nos afferant, quemadmodum mel ex floribus apes, & inſtar apum volare ſe dicunt. Quæ in re vera loquuntur: Res enim leuis, volatilis, atque ſacra poeta eſt.* Vnde poeta nedum lauro, ſed floribus maxime coronatur, quod floſculos elocutionis in carmine præferat nudæ veritati, ſimplici doctrinæ, Muſas anteponat Mineruæ tetricæ, ſolidæ ſapientiæ deæ: ſic aperte Lucretius: x B

Sapientia vt a poeſi differat.

t Theog. init.

u Plat. in Ione.

x lib. 1.

,, ... ſed acri
,, Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor:
,, Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem
,, Muſarum; quo nunc inſtinctus, mente vigenti
,, Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
,, Trita ſolo: iuuatque integros accedere fonteis,
,, Atque haurire: iuuatque nouos decerpere flores,
,, Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
,, Vnde prius nulli velarint tempora Muſæ. C

& Anacreon ſæpiculè, primo quidem concinens:

,, Teneris ſuperque myrtis,
,, Superque & virente loto
,, Recubans, bibam libenter
,, Religatus at papyro
,, Tunicam Cupido collo
,, Mihi poculum miniſtret.
,, Rota nam velut curulis
,, Properat volucris ætas
,, Tenuis, iacebimuſque
,, Cinis, oſſibus ſolutis

,, Tumulum quid eſt quod rogos
,, Vel humo quod ebibenda
,, Peritura dona fundas?
,, Potius manente vita,
,, Roſeas meo corollas
,, Capiti feraſque odores:
,, Mihi & cuoces amicam.
,, Etenim priuſquam ad Orci
,, Rapiar nigri choreas,
,, Volo diſſipare curas.

Quæ ſententia fuit impiorum a Salomone, mortaliũ ſapientiſſimo notata, ſed ab Anacreonte vel non viſa, vel omnino neglecta; quam antea quoque tactam ſapientia legas in ſacra pagina: y *Dixerunt enim impij cogitantes apud ſe non recte: exiguum, & cum tadio eſt tempus vitæ noſtræ: & non eſt refrigerium in fine hominis: & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis: quia ex nihilo nati ſumus; & poſt hoc erimus tanquam ſi non fuerimus; quoniam fumus & flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintilla ad commouendum cor noſtrum. Quia extinctus cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquam mollis aer, & tranſibit vita noſtra, tanquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata eſt a radijs Solis, & a calore illius aggrauata, & nomen noſtrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum. Vmbra enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo reuertitur. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ ſunt: & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioſo & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant. Nullum præ-* D

y Sap. 2. 1. & ſeqq.

tum

A *tum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrum exors ſit luxuria noſtra. Vbique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniam hæc eſt pars noſtra, hæc eſt ſors noſtra.* Sed & idem Anacreon ſe roſis coronatum canit,

,, Roſam amoribus dicatam
,, Sociemus ad Lyæum:
,, Folijs roſam decoram
,, Caput reuincientes,
,, Calices iocemur inter.
,, Roſa, honor decuſque florum:
,, Roſa, cura amorque veris:
,, Roſa, cœlitum voluptas.
,, Roſeis puer Cytheres
,, Caput impleas corollis,
,, Charitum choros frequentans.
,, Agedum ergo me corona
,, Pater o Lyæe, templis
,, Modulans vt adſtem.
,, Roſeis comaſque ſertis
,, Redimitus, atque pulchra
,, Comitante me puella,
,, Choreas & ipſe ducam.

& infra de ſeipſo.

,, Nil curo Sardiani
B ,, Regni Gygen potentem.
,, Auri nec appetens ſum,
,, Nec inuidens tyranni.
,, Sed curo delibutam
,, Vnguento habere barbam:
,, Sed implicare curo
,, Meos Roſis capillos.
,, Hodierna curo tantum:
,, Quis cras futura nouit?
,, Age ergo dum fauet ſors,
,, Ludo vaca, & Lyæo;
,, Ne ſi quis opprimat te
,, Morbus repente, dicat:
,, Ohe ſatis bibiſti.

Conſtat igitur floreas coronas poetis, & potantibus in Sympoſio conuenire, non autem ſapientibus, & philoſophiam affectantibus. Quare viris alta virtute præſtantibus laurea debetur, ex frondibus, non ex floribus; adeoque tum arbor ſcientiæ boni & mali, tum arbor humanæ ſapientiæ noſtro Schemate deſcripta, ſine floribus eſt, conſtans folijs lauri frondibus ſimillimis. Inſuper eo magis Arbor ſapientiæ non habet flores, quia flos omnis eſt hieroglyphicum iuuentutis Pierio [c] iuuentus autem ſapientiam habere non poteſt; vt antea [c] lib. 51.
nouimus ex [†] Ariſtotele. [†] 6. Ethic. cap. 8.

C

De fructu arboris ſcientiæ boni & mali, primæua in Paradiſo.
Cap. XXVI.

ARborem ſcientiæ boni & mali, primæuam in terreſtri paradiſo voluptatis, fructu [a] non caruiſſe, conſtat e Scriptura ſacra. Quoniam autem illa fuit arbor vera, & realis, habuit etiam verum realemque fructum: De cuius natura ſpecieque propria non conſtat inter autores. Certum tamen eſt e diuina pagina, [b] fuiſſe fructum eſui aptum; namque *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro ſuo, qui comedit.* Non conuenit autem inter autores de natura, ſpecie, ac numero arboris iſtius. Profecto cenſeo cum docto [c] Bonfrerio, vnicam tantum eius generis arborem extitiſſe in paradiſo, tum quod ſemper eius meminerit Moſes tanquam vnicæ; tum quod vnica ſatis fuerit ad explorandam hominis obedientiam, qui fuit finis Dei in eius arboris creatione. De illius vero ſpecie non conuenit inter Doctores: Moyſes Barcepba, [d] & ex eo Pererius, quorundam meminit, nemine tamen citato, qui vitem, vel frumentũ auſi ſint aſſerere, quod in his Chriſtus ad reparandum primi hominis lapſum Euchariſtiæ Sacramentum inſtituerit. Sed frumento nõ ineſt natura lignea, neq; fructus viſui delectabilis, & adſpectui comeſtibilis. Vitis etiam apte non ponitur inter arbores, quæ de ſe humi ſerpens indiget vlmo, vel alia quapiam arbore, cui maritetur. Plures exiſtimarunt arborem ſcientiæ boni & mali fuiſſe Ficum, Theodoretus, [e] Procopius, Barcepha, Philoxenus ab eo citatus, ad hoc inclinante Delrio: quod homines primi poſt eſum vetiti fructus, turpem ſui nuditatem operuerint folijs ficulnis; vt inde peterent ſui ruboris remedium, vnde cauſam ruboris habuiſſent; & quod de proxima ſtatim obuia arbore ſibi folia grandia decerpere debuerint. Fructus autem ficus poma quædam eſſe, nemo neſcit, aſſeren-

[a] Gen. 3. 2. 3
[b] Gen. 3. 6.
[c] com. in Gen. c. 11.
Quæ fuerit arbor ſciẽtiæ boni, & mali.
[d] de parad. cap. 19.
Frumentum quidam abre dicunt.
Alij non bene vitem.
An ficus.
[e] qu. 28. in Gen.
[f] c. 13. Gen. qu. 164.

t lib. 6. te Laertio t de Cynico ſuo cognomine : *Ex ficu quadam poma legebat : cuſtode dicente, huic ante paucos dies homo ſuſpenſus eſt : ego, inquit, illa purgabo.* Reuera quis non videt fici fructum in genere pomorum collocari? Et vbi maturuerit, diſrupta pelle m llea m ſubſtantiam commoſtrando, gemmeamque lacrymam ex apice floris inſtillando, præſeferre burſam quandam mellis, pulchram ſatis ad veſcendum? Toſtato Abulenſi tamen horum ſententia minime placet; quod primi parentes horruiſſe non nequiuerint contactum illius arboris, per cuius fructum innocentiam amiſerunt, & in pœnam mortis in- A

g Gen. 3. 3. ciderunt. Adde quod Eua paulo prius aſſeruerat g : *De fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur.*

An malus. Quomodo non horruerint contactum arboris & ſoliorum, qui fructus illius eſu nuperrime ceciderunt in miſerum e ſtatu felici? Multi Malum ſuiſſe volunt, quibus non grauate con-

h cap. 8. 5. ſentit cl. Bouiſrerius, tum quod & pomum fructus ille ab Adamo comeſtus communiter appelletur in Eccleſia: tum maxime quod in Canticis h de hac arbore ſponſus agens: *Sub arbore malo ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Dubium ta-

i 3. Satur. cap. 19. men eſt adhuc de certa ſpecie: quia mali, pomique nomen genericum eſt ad multas fructuum ,, ſpecies, vt obſeruat Macrobius i inquiens: Et quia mala videntur admiſſa bellarijs, poſt B

Primorum differentia. ,, nuces de malorum generibus diſſerendum eſt. Sunt de agricultura ſcriptores qui nuces ,, & mala ſic diuidunt, vt nuces dicant omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus ha- ,, beat quod eſui eſt; Malum vero, quod foris habeat quod eſui, & durum intus includat: ,, ſecundum hanc definitionem Perſicum, quod Sueuius poeta ſuperius inter nuces nume-

Malorum genera. ,, rat, magis erit inter mala numerandum. His præmiſſis, malorum enumeranda ſunt genera; ,, quæ Cloatius in ordinatorum Græcorum libro quarto ita diligenter enumerat: *Sunt autem genera malorum. Amerinum, Cotoneum, Citreum, Coccymelum, Conditiuum, Epirotikon, Muſteum, Martianum, Orbiculatum, Ogratianum, Pracox, Pannuceum, Punicum, Perſicum, Quirianum, Proſiuum, Rubrum, Scandianum, Silueſtre, Struthium, Scantianum, Tibur, Veraanum.* Vides Perſicum a Cloatio inter mala numeratum: quod no-

k 2. Georg. ,, men originis ſuæ retinet, licet iamdudum noſtri ſoli germen ſit. Quod autem ait idem ,, Cloatius, Citreum & ipſum Perſicum malum eſt ſecundum Vergilium: k

,, *Felicis mali, quo non præſtantius vllum.* C

,, & reliqua: & vt nemo dubitet hæc de citreo dixiſſe Vergilium; accipite quæ Oppius in ,, libro de Silueſtribus arboribus dicat. *Citrea item Malus & Perſica: altera generatur in ,, Italia, & in Media altera:* & paulo poſt de citro loquens ait: *Eſt autem odoratiſſimum, ,, ex quo interiectū veſti tineas necat. Fertur etiam venenis contrariū, quod tritum cum vino ,, purgatione virium ſuarum bibentes ſeruat. Generantur autem in Perſide omni tempore mala ,, citrea; alia enim præcarpuntur, alia interim matureſcunt.* Vides hic & citreum nominari, ,, & omnia ſigna poni, quæ de eo Virgilius dixit; licet nomen citrei ille non dixerit; nam ,, & Homerus, qui citreum θύον appellat (diuinum ſcilicet) oſtendit eſſe odoratū pomum.

,, ... θύον δ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.

,, Et quod ait Oppius, inter veſtem poni citreum, idem ſignificat Homerus, quum dicit:

,, Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα σιγαλόεντα.

,, Hinc & Næuius poeta in bello punico ait *Citroſam veſtem.* Pira hæc quæ videmus ,, varietas nominum numeroſa diſcernit; nam idem Cloatius ſic eorum vocabula deſcri-

l In c. 131. lib. 1. Dioſc. ,, bit: *Anicianum, Cucurbitinum, Cirritum, Ceruiſca, calculoſum &c.* Ita ſane Macrobius. Profecto Matthæolus cum vulgo pomum Adami ponit in citriorum genere ſcribens: l *Non longe natura & viribus a citrijs diſtant mala Limonia, & Aurantia dicta, & illa quæ Adami poma vulgo vocantur, nos vero Lomia dicimus* (Genuenſes Lime:) *tametſi Limonia magis tum facie, tum facultate Citria referant.* Verum enimuero fructum arboris ſcientiæ boni & mali nō fuiſſe de citriorum genere, ſatis aperte conſtat ex eo, quod omnes citriorum ſpecies amaræ ſunt, & acidæ guſtui, vt experientia docet, admonentq; fere omnes vnanimes; D

m lib. 13. c. 18 namq; Plinius: m *Quamobrem, ait, citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus:* Solinus n de arbo-

n cap. 59. o lib. 4. hiſt. cap. 4. re Medica, de qua Virgilius: *Geſtat malū inimicū venenis, ſapore aſpero, & amaritudinis miræ, meraq;.* Theoph. o de arbore Medica pariter, Pomū eius non manditur, ſed odore præcellit.

Quod

A Quod & alibi Plinius: [p] *Malus Aſſyria, quam alij vocant Medicam, venenis medetur: Fo-* p lib. 12. c. 3.
lium eius eſt Vnedonis, intercurrentibus ſpinis: Pomum ipſum alias non manditur, odore præ-
ecllit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vna conditus, arcetque animalium noxia Arbor
ipſa omnibus horis pomifera eſt, & Virgilio.[q] q 2. Georg.

,, Media fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem
,, Felicis mali, quo non præſentius vllum
,, (Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ
,, Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba)
,, Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Sed in ſacra [r] pagina fructus arboris ſcientiæ boni & mali dicitur bonum ad veſcendum; r Gen. 3. 6.
quem quum comediſſet Eua, dedit viro ſuo, qui comedit; cui ſane ſaporis aſperrimi, & acer-
rimi citrum experta, viro comedendum non dediſſet. Non igitur e citriorum genere fuit
fructus arboris ſcientiæ boni & mali. Num Perſicum malum illud extitit? Sane inter poma An perſicus arbor, aut perſea.
Perſica, quædam ſunt qualia deſcribitur a Moſe, [ſ] *bonum ad veſcendum, & pulchrum ocu-*
B *lis, aſpectuque delectabile.* Quin & arbor Perſea (diligentiores Autores Plinium [t] docuere) ſ loc. cit.
venenata primam in Perſide originem habuit, inde pœnarum cauſa a regibus tranſlata in t lib. 15. c. 13
Ægyptum, peregrino ſolo mitigata, reddita fuit ſalutifera: quod alij de Perſico ſcribunt;
etenim Columella [u] de vtraque arbore ſcribit in Hortorum cultu: u lib. 10. ſ.

,, Armeniiſque, & cereolis, prunisque Damaſci
,, Stipantur calathi, & pomis quæ barbara Perſis
,, Miſerat (vt fama eſt) patrijs armata venenis
,, At nunc expoſiti paruo diſcrimine læti
,, Ambroſios præbent ſuccos oblita nocendi.
,, Quin etiam eiuſdem gentis de nomine dicta
,, Exiguo properant miteſcere Perſica malo.

Plinius tamen a Perſicis ad Perſea venenum tranſtulit in Perſide, ſcribens: [x] *Nam Perſicæ* x lib. 15. c. 13
arbores ſero, & cum difficultate tranſiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab
Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt, venenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœ-
C *narum cauſa a regibus tranſlata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Perſea diligentio-*
res tradunt, quæ in totum alia eſt, myxis rubentibus ſimilis, nec extra Orientem naſci voluit.
Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed a Perſeo Mem-
phi ſatam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi inſtituit, in honorem ataui ſui.
Semper autem folia habet & poma, ſubnaſcentibus allijs. Cæſalpinus Plinium audit, putatq;
Perſea diuerſum pomum a Perſico, nobis Anacardum eſſe Orientale: dicit enim: [y] *Perſea* y lib. 2. de arb. c. 19.
apud Plinium arbor eſt in Perſide venenata, tranſlata in Ægyptum mitigata eſt: eius fructus
myxis rubentibus ſimilis eſt: nec extra Orientem naſci voluit, & mox: *Ab Anacardo igitur*
non abhorrent conditiones traditæ Perſeæ; nam ſimilis eſt myxis rubentibus, vt Plinius teſta-
tur: depreſſus autem eſt, amygdalæ modo, cui Theophraſtus comparat: præterea venenum con-
tinet, licet alicubi innoxie comedatur. Ponit autem Myxa Plinius in prunorum [z] genere, z lib. 15. c. 13 & 3.
traditque naſci in monte Damaſco. Theophraſtus vere Perſicum, [a] & Perſeam [b] Ægypti a 2. hiſt. c. 3.
arborem ponit inter eas, quæ mutatione locorum miras mutationes in ſui natura ſubeant. t. 3. c. 5.
Dioſcorides, a quo Plinius, infit de Perſea: [c] *Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perſide* b 4. hiſt. c. 2.
D *exitioſam eſſe, tranſlatamque in Ægyptum, mutata natura in cibos receptam.* Galenus [d] item, c lib. 1. c. 146
Hanc etiam plantam (ait de Perſea) *vidi in Alexandria, quæ & ipſa magnis arboribus est ad-* d 1. de alim. fac.
numeranda. Tradunt autem fructum huius apud Perſas adeo noxium eſſe, vt edentes interi-
mat: in Ægyptum vero tranſlatam in eſculentam miteſcere; & pyrorum, malorumque modo,
cum quibus & magnitudine contendit, eſitari. Quod & alibi [e] repetit iiſdem fere verbis e 11. de med. comp. c. 10.
Galenus. Ceterum vtcunque ſit, ſiue Perſica malus, ſiue Perſea, ſiue vtraque arbos mu-
tatione loci de mortifera mutata fuerit in ſalutarem, eximie refert conditiones arboris ſci- Digreſſio de ligno Crucis
entiæ boni & mali, quæ primum in paradiſo creata fructum edidit hominibus [f] exitialem, f Gen. 2. 17.
deinde tranſplantata in monte Caluario prope Ieroſolymam fructum tulit humano gene-
ri ſalutiferũ: quod aperte ſatis in Canticis videtur exprimere Salomon, inquiens in perſona
Dei: [g] *Sub arbore malo ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt mater tua: ibi violata eſt genitrix tua:* g Cant. 8. 5.
ſiquidem ſub arbore crucis, quæ fuit forſan portio arboris ſcientiæ boni & mali, tranſplan-

tata in Caluarium, per mortem Chriſti Redemptoris Deus mortuum ob peccatū genus humanum ſuſcitauit ad vitam gratiæ: dicitur autem arbor ſubſtantiue malus, quia fuit lignum pomiferum e malorum genere: ſub eadem arbore malo dicitur corrupta mater humani generis, quia deſijt ibi Synagoga, quæ mater erat omnium fidelium ad illud tempus: deſijt autem amiſſo ſacerdotio, & regno in morte Domini Saluatoris. Ibidem ſub eadem arbore dicitur violata genitrix humani generis, quæ fuit Eua, dum in paradiſo per eſcam pomi amiſit innocentiam. Quem locum Lyranus tranſtulit ad matrem Virginem, quæ iuxta crucem doloribus veluti parturientis propemodum exanimata fuit. Sed D. Auguſtinus ex Apoſtolo,[r] tractans de moribus Eccleſiæ Catholicæ,[ſ] ſatis eandem ſententiam ita declarat: *In Adam quippe omnes morimur, vt ait idem, & in Chriſto omnes reſurgemus.* Hæc aperte quoque ſatis confirmat Eccleſia, recipiens hymnos Aurelianenſis Epiſcopi Theodulphi,

A

[r] 1. Corinth. 15. 22.
[ſ] to. 1. 252. d. lib. 1. c. 18.

,, Crux fidelis, inter omnes
,, Arbor vna nobilis:
,, Nulla ſylua talem profert
,, Fronde, flore, germine.
,, De parentis protoplaſti
,, Fraude facta condolens,
,, Quando pomi noxialis
,, Morte morſu corruit:
,, Ipſe lignum tunc notauit
,, Damna ligni vt ſolueret,
,, Hoc opus noſtræ ſalutis
,, Ordo depopoſcerat,
,, Multiformis proditoris
,, Ars vt artem falleret:
,, Et medelam ferret inde,
,, Hoſtis vnde læſerat.

B

Digreſſio de ligno Crucis.

Dicitur Dæmon, primos parentes decipiens, ſorte multiformis proditor, ſub forma ſerpentis, humanum caput habentis, eos decepit; qualis pictus aſpicitur in antiquis picturis, arbori ſcientiæ boni & mali aduoluens, cum Eua prima mortalium omnium matre colloqui. Mitto quæ Gulielmus Durandus[t] ait, crucem Domini conſtare ex quatuor lignorum ſpeciebus, allato celebri diſticho:

[t] 6. rubr. de Paraſ. diu. off.

,, Pes Cedrus eſt, truncus Cypreſſus, Oliua ſupremum,
,, Palmaque tranſuerſum, Chriſti ſunt in Cruce lignum.

Quæ vnico verſiculo complectitur, non ſine diſcrimine Gloſſa in Clementina prima dicens:[u] *Fertur etiam Crux quatuor genera lignorum habuiſſe; ſcilicet Cedrum in ſtipite, Palmam in palo per longum, Cupreſſum in ligno ex tranſuerſo, Oliuam in tabula ſuper Crucem, loco quarti brachij.. & datur verſus:* C

[u] Sanct. Trin. & in verbo Cruci.

,, Ligna Crucis palma, cedrus, cupreſſus, oliua.

Hæc eadem lignorum genera cl. Mallonij[x] notatu, contemplatur B. Auguſtinus,[y] Franciſcus Samarinus,[z] Magnus Albertus,[a] D. Bernardus,[b] Lodulphus,[c] Ant. Gliſſandus,[d] Iac. Voraginēus,[e] qui etiam quatuor horum lignorum myſteria explicat. Beda Venerabilis in Collectaneis & Floribus ait ex Cedro, Pinu, Buxo, & Cypreſſo factam eſſe. D. Chryſoſtomus in Oratione de Veneratione Crucis, Anaſtaſius Sinaita, & Ioannes Cantacuzenus, aſſertione contra Mahumetem, dicunt crucem eſſe ex Cypreſſo, Pinu, & Cedro. Ceterum iſta myſtice ſunt accipienda; non quia multis iſtis lignis connexa Crux inepta fuiſſet ad corpus grauiſſimum ſuſtinendum, ſecus ac opinetur Mallonius; nam corpus Chriſti neq; grauiſſimum fuit, neque ſuſtineri non potuit Cruce facta lignis illis duris, & impenſe ſolidis: at bene quia ligna pretioſa non fuiſſent a Iudæis electa pro formanda Cruce illi, quem opprobrioſa morte inter duos infames latrones afficere voluerunt. Vere S. Anaſtaſius Martyr in ſuis Anagogicis contemplationibus[f] innuit aperte nobis trium lignorum Crucis myſticum ſenſum, inquiens: *Nonnulli autem tanquam in nemoribus & hortis fructum ferentes, velut in trium arborum ligno, ſubinclinatam habebant Crucem, quam amplectantur; qua germinauit ex tribus lignis, bene coloratum producentes fructum animæ ſanctificationem, Chriſtum innocentem qui in Crucis ex tribus arboribus confecta ligno recubuerat, & obdormierat.* Recte non admittit Mallonius commentum de ligno Crucis poſitum a Gottifredo Viterbienſe,[g] dum ait, Poſt diluuium a Setho Noe filio repertum Adami ſepulchrum, cuius peccatum vt expiaret, contendiſſe ad paradiſum terreſtrem, & a Cherub illum gladio flammeo verſatili cuſtodiente, petijſſe oleum miſericordiæ, quo effuſo ſuper tumulum Adami, ſcelus eius expiaretur: At ille Cherub pro oleo baccas tres dediſſe Setho, iubens vt eas D

[x] l. de Cruce cap. 3.
[y] to. 5. lib. 22.
[z] 3. par. ſacer. Theſaur.
[a] l. 4. comp. Theol. ver. cap. 21.
[b] tr. de Paſſ. Do. c. vlt.
[c] de vita Chriſti.
[d] qu. 645. in Matth.
[e] Serm. 3. in Do. 3. Ent. poſt act.
[f] lib. 5. in Hexam.
[g] Chron. 3 cap. 14.

con-

A complantaret ſuper Adæ ſepulchro; inde tria virgulta nata, quæ poſtea coaluerint in vnum
ſtipitem, qui tandem adoleuerit in arborem maximam. De qua lignum ſucciſum, aduectumque Ieroſolymas ad templi Salomonis ædificium cum alijs pleriſque lignis; aſt hoc nunquam ex vſu eſſe potuiſſe Architectis, vt alia. Sed tamen eo Salomon vtebatur vtcunque ſuo in palatio conſtruendo, qua hortus verſus ædificium protendebatur. Quod lignum adſpiciens Regina Saba, Salomonis tunc hoſpita, mirum in modum exhorruit portentum quod in ligno nouerat: & ad patriam regreſſam ſcripſiſſe Salomoni, vidiſſe ſe in ædificio ſui palatij lignum, in quo innocens eſſet occidendus; vnde totius Hebraici regni ruina ſubſequeretur: notiſque lignum quale foret, aperuit. Salomon lignum ex ædificio tolli iuſſit, atque ſub terra ſepeliri. Quo loci poſtea famoſa piſcina probatica excauata. Chriſti vero paſſione iam aduentante lignum paulatim detegi cæptum, & aquis ſupernatare; & eductum ad templi parietes externos apponitur: & quum Crux paranda Chriſto foret, infelix illud lignum, inquiunt Hebræi, accipiatur, quod cuilibet operi bono fiundo ineptum eſt. Quare ex ipſo Crux Chriſti fabricatur. Hanc rem a nobis compendioſe relatam, fuſius afferunt Mallonius, & Viterbienſis; qui gratis abſque veterum vllo teſtimonio claſſico, fruſtra
B nobis obtrudere conatur fabellam olei a Setho petiti, & trium baccarum, a Cherub acceptarum de terreſtri paradiſo, complantatione, coitioneque in arborem magnam, cuius lignum ea portenta dederit, quæ narrantur a Chronologo. Licet non ita fabuloſa videri poſſint, quæ de Regina Saba cognoſcente lignum futuræ Crucis reuelante Domino, dicuntur; quum etiam Reges alij Orientales Magi reuelante ſtella Natales Domini procul agnouerint. Longe veriſimiliora ſunt quæ de ligno Crucis e ſola quercu proferunt [h] Lipſius, Ciacconus, [i] Boſius, [K] & Sillius Creta [l] concinens, [h] 3. de Cruc. cap. 13. [i] lib. de Cru. cap. 30. [K] 1. de Cru. cap. 6. [l] lib. 1.

„ Quem poſt quam diro ſuſpenſam robore vidit,

& infra:

„ Erectum ſuffixum robore mœſtis
„ Oſtentabat ouans populis . . .

Idem fere Sedulius [m] in opere ſuo Paſchali: ſed vt poetice lignum omne durum, & magnum, aptumque Cruci conſtruendæ Robur appellari potuit: & paſſim Cruces e robore [m] lib. 3.
C fieri conſueuerint: Attamen Salomon ait in allato Canticorum [n] loco, lignum, ex quo ſuſcitata fuit Eccleſia, & ſub quo corrupta, & violata fuit Eccleſiæ mater Synagoga, fuiſſe non quercum, ſed arborem Malum; quercus autem Malus non eſt, quia pomifera non eſt. At vero ſi tantis in tenebris antiquitatis; meæ cæcutienti menti quid videre licet, ac effari, dicam ingenue quid opiner. In primis valde mihi probabile videtur, procul a fabella Viterbienſis, ex eodem ligno primum Adamum hauſiſſe ſibi mortem, & humano generi totæ perniciem: atque ſecundum Adamum, Chriſtum Dominum, ſibi quidem hauſiſſe mortem, ſed humano generi vitam immortalem; ſicut in eodem loco ſepultus fuit Adam, & Chriſtus: vt clare teſtatur cum D. Hieronymo B. Auguſtinus aſſerens: [o] *Audite aliud ſacramentum fratres chariſſimi: Hieronymus presbyter ſcripſit, ab antiquis & ſenioribus Iudæis ſe certiſſime cognouiſſe, quod ibi immolatus ſit Iſaac, vbi poſtea Chriſtus Crucifixus eſt. Denique ab eo loco, vnde beatus Abraham iuſſus eſt proficiſci, tertio die ad locum vbi Chriſtus crucifixus eſt, peruenitur. Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipſo loco vbi crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus. Et vere* [n] Cant. 8. 5. Opinio propria de arbore ſcientiæ boni, & mali [o] to. 10. 162. d.
D *fratres, non incongrue creditur, quia ibi erectus ſit medicus, vbi iacebat ægrotus. Et dignum erat, vt vbi ceciderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret diuina miſericordia. Et ſanguis ille pretioſus, etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe dicatur. Hæc enim, fratres chariſſimi, ſecundum quod potuimus, diuerſis ſcripturarum voluminibus pro anima noſtra profectu collegimus, & charitatis contemplatione ſuggeſſimus.* Quare nos quidem non ab re cenſemus, idem eſſe lignum pomiferum ſcientiæ boni & mali, de quo tum primus Adamus mortiferum pomum decerpſit in noſtri perniciem, tum ſecundus Adamus Chriſtus pendens ſalutem humano generi ſanguine ſuo moriendo produxit. Quod Eccleſia mater cum Aurelianenſi Præſule quotannis concinit, vt nuper vidimus. Damus quidem Lipſio Boſcoque [z] Cruces olim communiter fieri ſolitas e quercu, ligno prompto, forti, & obuio; ſed Crucem Domini peculiariter ad myſterium huma- [y] 3. de Cru. cap. 13. [z] 1. de Cru. cap. 6.

næ

næ redemptionis ex eo ligno fuiſſe cenſemus, ex quo pridem anguis hominem ſibi ſeruum fecerat, ac Deo rebellem; vt Miſericors Deus, homini venenato medelam ferret inde, boſtis vnde læſerat. Neque probabilitate caret antiquum ramum arboris ſcientiæ boni, quem Dæmon occuluerat, intactum hominibus iacuiſſe diu prope Caluariæ locum, iuſto Dei iudicio, pro formanda cruce Saluatori, tranſlatum eo de terra paradiſi, e contactuque corporis Chriſti ſanctificatum, & conſperſione ſanguinis Domini virulentiam omnem antiqui ſerpentis extinctam. Deinde ſumo ex ſacra pagina ſingularem prorſus & vnicam extitiſſe talem arborem; tum quod Eccleſia canat eodem hymno de ligno Crucis, & arbore ſcientiæ boni & mali: *Inter omnes arbor vna nobilis: nulla ſylua talem profert*: tum Moſes [a] antea, ſemper de ligno ſcientiæ boni & mali loquitur tanquam de ſingulari & vnico, ſicuti de ligno vitæ, & ponens arborem ſcientiæ boni & mali, ſimul cum arbore vitæ in medio paradiſi: medium etenim paradiſi vnicum eſt, non plura; quare neceſſario lignum ſcientiæ boni & mali, ſicut & lignum vitæ, ſingulare penitus & vnicum eſt, non plura: nec extra paradiſum reperiri, naſcique potuit vllatenus. Nec erat expediens, vt plures eſſent arbores ſcientiæ boni & mali; quia ſat erat vnica propter finem cuius gratia condidit eam Deus; qui finis fuit vt homo, quem Deus conſtituerat Dominum omnium corporearum creaturarum, agnoſceret atque pateretur ſe ſubditum eſſe Domino Deo; quorum veritatem luculente nos edocuit D. Auguſtinus, inquiens: [b] in explicatione Pſalmi ſeptuageſimi: Porro autem ſi peruerſe voluerit *homo* imitari Deum, vt quomodo Deus non habet a quo formetur, non habet a quo regatur, ſic ipſe velit ſua poteſtate vti, vt quomodo Deus nullo formante, nullo regente viuat: quid reſtat, fratres, niſi vt recedens ab eius calore torpeſcat, recedens a veritate vaneſcat, recedens ab eo quod ſumme atque incomparabiliter eſt, in deterius mutatus deficiat? Hoc diabolus fecit, imitari Deum voluit, ſed peruerſe; non eſſe ſub illius poteſtate, ſed habere contra illum poteſtatem. Homo autem poſitus ſub præcepto, audiuit a Domino Deo, Noli tangere. Quid? Hanc arborem. Quid eſt enim illa arbor? Si bona eſt, quare non tango? Si mala eſt, quid facit in paradiſo? Prorſus ideo eſt in paradiſo, quia bona eſt: ſed nolo tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem ſeruum: ad hoc ſerue, ſed noli male ſerue. Serue audi prius Domini iuſſum, & tunc iubentis diſce conſilium. Bona eſt arbor, nolo tangas. Quare? Quia Dominus ſum, & ſeruus es. Hæc tota cauſa eſt. Si parua eſt, dedignatis eſſe ſeruus. Quid autem tibi expedit, niſi eſſe ſub Domino? Quomodo eris ſub Domino, niſi fueris ſub præcepto? Porro ſi expedit tibi eſſe ſub Domino & ſub præcepto, quid tibi iuſſurus erat Deus? Aliquid enim quærit abſte: Offer mihi ſacrificium dicturus eſt tibi? Nonne ipſe fecit omnia, in quibus & te fecit? Obſequere mihi dicturus eſt tibi, ſiue ad lectum quum requieſco, ſiue ad menſam quum me reficio, ſiue ad balneas quum lauo? Quia ergo nullo abſte indiget Deus, nihil tibi debuit iubere? Si autem debuit aliquid iubere, vt te, quod tibi expedit, ſentires eſſe ſub Domino, ab aliqua re prohibendus eras, non propter illius arboris malitiam, ſed propter tuam inobedientiam. Nō potuit Deus perfectius demonſtrare quantum ſit bonum obedientię, niſi quum prohibuit ab ea re quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam, ſola ibi inobedientia inuenit pœnam. Bonum eſt, nolo tangas. Non enim non tangendo morituruses. Nunquid qui hinc prohibuit, alia ſubtraxit? Nonne eſt paradiſus fructuoſis plenus arboribus? Quid tibi deeſt? Hoc nolo tangas, hinc nolo guſtes. Bonum eſt, ſed obedientia melior. Proinde quum tetigeris, nunquid arbor illa malum erit vt moriaris? Sed inobedientia te ſubiecit morti, quia prohibita tetigiſti. Ideo arbor illa appellata eſt ſcientia dignoſcendi boni & mali, non quia inde talia quaſi poma pendebant; ſed quicquid eſſet arbor illa cuiuſlibet pomi, cuiſlibet fructus eſſet, ideo ſic vocata eſt, quia homo qui nollet bonum a malo diſcernere per præceptum, diſcreturus erat per experimentum, vt tangendo vetitum, inueniret ſupplicium. Quare autem tetigit, fratres mei? Quid illi deerat? Dicatur mihi, quid illi deerat in paradiſo conſtituto, in media opulentia, medijſque delitijs? cui magnæ delitiæ erent ipſa viſio Dei, cuius faciem quaſi inimici timuit poſt peccatum? Quid illi deerat vt tangeret, niſi quia ſua poteſtate vti voluit, præceptum rumpere delectauit? Vt nullo ſibi dominante fieret ſicuti Deus, quia Deo nullus

Arborem illam in orbe vnicam.

[a] Gen. 2. 9. 17. & 3. 3. 5. & ſeqq.

[b] to. 8. 255. m.

A nullus vtique dominatur. Hæc D. Auguſtinus. Ex quibus apparet, ad explorandam homi-
nis obedientiam, & ad ſeruitutem ſibi ab homine præſtandam ſuffeciſſe Deo ſingularem &
vnicam tantum in paradiſo voluptatis arborem condere ſcientiæ boni & mali decuiſſeque
id ſummam Dei miſericordiam; & benignitatem erga creaturam ad imaginem & ſimilitudi- c Gen. 3.6.
nem ſuam efformatam; non ponere plures eiuſcemodi plantas, quæ pulchritudine, c ſuaui-
tateque ſua paſſim occurrentes hominibus primis, illos allicerent ad tranſgreſſionem Diui-
ni mandati. Sic igitur vnica fuit arbor ſcientiæ boni & mali a Deo cōdita in paradiſo, com-
parem aliam non habens. Hanc ſane D. Auguſtinus nunc aſſeruit appellatam arborem ſci- Quomodo
entiæ boni & mali, non quia fructui eius comeſtus in animo parere poſſet ſcientiam boni & D. Auguſti-
mali; ſed quia in eius eſu tranſgrediens homo præceptum Dei, per experimentum agnouit no fuerit ar-
in ſemetipſo bonum innocentiæ, ac immortalitatis deperditum; & mali culpæ, vitæq; labo- bor ſcientiæ
rioſæ, mortalitatiſq; in quod inciderat. Quam ſententiam accipiunt paſſim omnes Theologi, boni & mali.
quoad vtramq; partem, recedētes a Ioſepho, qui dicit arborē habuiſſe vim producēdi ſcien- d lib. 1. antiq.
tiam: d *Porro Deus Adamū & vxorem de ceteris plantis guſtare iuſſit, vna arbore ſcientiæ ſolū* cap. 1.
B *illis interdixit, præmonitis ſi attigerint, confeſtim exitium eis affuturum. Quum autem
per id tempus nullum eſſet inter animalia diſſidium, & ſerpens familiariter cum Adamo ac
vxore degeret, inuidebat eis felicitatem venturam, ſi iuſſis Dei parere perſeuerarent. Et ratus
in calamitatem caſuros, ſi mandatū neglexiſſent, malitioſe perſuadet mulieri vt de arbore
ſcientiæ guſtaret, aſſeuerans ineſſe ei vim dignoſcendi boni ac mali: de qua ſi guſtaſſent, beatam
nihiloque deteriorem quam Deus vitam acturos. Atque hoc pacto mulierem ſubuertit, vt man-
datum Dei contemneret. Qua guſtato arboris fructu, ciboque hoc delectata, etiam Adamo
vſum eius perſuaſit. Iamque ſe nudos eſſe ſentiebant, & de tegmento ſibi diſpiciebant; arbori
enim acuminis, & cogitandi vis inerat.* Contra tamen omnes † obijſciunt Ioſepho, quod † Mag. 2. ſen.
arbor materialis vim non habeat alimento ſuo corporali cognitionem in intellectu, qui facul diſt. 7.
tas eſt incorporea, producendi. Sed hac in re fortaſſe licebit e ſacra pagina diſſidium hoce
componere, ſi dicamus arborem ſcientiæ tum ante ſui fructus comeſtionem habuiſſe faculta-
tem producendi cognitionem boni & mali cuiuslibet in animo comedentis; tum poſt co- Arbor ſcien-
meſtionem experimento cognouiſſe primos homines & bonum quod amiſerant, & malum tiæ in fructu
C in quod inciderant, mandata Dei tranſgredientes. De primo quod opponitur, facile diluas, ſuo dum pa-
quia materiale ſimpliciter quidem ex ſui natura non habet poteſtatem in immateriale; ſed rere potuerit
iuſſu Dei, *qui vocat ea qua non ſunt,* e *tanquam ea quæ ſunt*, materiale poteſt agere penitus in animo co-
in immateriale: ſic ignis materialis in inferno nunc miſereque torquet æternum immateria- medentis.
les angelos cacodæmonis, quia verbo Dei f *paratus eſt diabolo & angelis eius.* Præterea nul e Rom. 4.7.
la planta de ſe concedens in alimentum hominis poteſt eius vitam in æternum conſeruare; f Matth. 25.
ſed hoc iuſſione Dei conceſſum eſt vni arbori vitæ, quam ideo Deus arborem vitæ nuncu- 41.
pauit; legimus enim: g *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ,* g Gen. 3.22.
& viuat in æternum. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis. Vt igitur arbor 23.
vitæ poterat hominem in æternum ſeruare, non ſimplici facultate naturæ ſtirpis: etenim ni-
hil agit phyſice vltra vires proprias; propria vero plantæ virtus inſtaurare non poteſt hu-
mido ſuo radicali radicalem penitus humorem corporis humani; quia radicalis humor hu-
mani corporis eſt longe præſtantioris eſſentiæ, ac ſpeciei quam ſit humor ille radicalis, qui
ſub anima vegetali longe viliori reperitur in planta qualibet, Ariſtotele decernente, h ad h 2 phyſ. t. 26
D aliam formam aliam eſſe materiam; & animam intellectiuam in humano corpore differre i ſe- i 2. de an.
pararique poſſe ab alijs animæ partibus, nedum ſpecie, ſed etiam genere, tanquam æternum t. 21.
a corruptibili, & eſſe præſtantiſſimum K omnium animatum, principaliſſimum; & dominum K 1. de an.
ſecundum naturam: incorruptibile namque prius tempore, natura, & dignitate quocunque t. 81.
corruptibili; proinde rationalis anima in homine longe nobilior eſt quam vegetalis in arbo-
re vitæ, materiaque arboris vitæ longe dignitate cedit humido radicali corporis humani, Arbor ſcien-
quare non poteſt phyſice ipſum inſtaurare ſecundum eundem gradum perfectionis: at hoc tiæ vt in ani
illi ſolum ineſt a Dei voluntate, diuinoque præcepto: dum Deus voluit & nominauit illam mo come-
eſſe arborem vitæ. Sic omnino Deus nominans arborem ſcientiæ boni & mali, dedit illi fa- dentis eius
cultatem ad aliarum arborum omnium differentiam, vt comedentes illius fructum animo fructum ge-
conciperent & induerent ſcientiam boni & mali, nedum corpore nutrimentum. Inſuper nerare potue
rit cognitio-
nem.

autem

autem Adam, & Eua coniuges ante comeſtionem pomi habuerunt a Deo infuſam ſcien- A
l cap. 8. tiam rerum omnium corporearum, ſpeciatimque ſcientiam boni & mali, ſicut antea [l] legi-
m Eccli. c. 17 mus in ſacra pagina hic repetenda: [m] *Deus creauit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipſam, & ſecundum ſe veſtiuit illum virtute. Numerum dierum & tempus dedit illi: & dedit illi poteſtatem eorum quæ ſunt ſuper terram. Poſuit timorem illius ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum & volatilium. Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi: conſilium, & linguam, & oculos, aures, & cor dedit illis excogitandi, & diſciplina intellectus repleuit illos. Creauit illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu impleuit cor illorum, & mala & bona oſtendit illis. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum oſtendere illis magnalia operum ſuorum, vt nomen ſanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius. Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditauit illos. Teſtamentum æternum conſtituit cum illis, & iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus eorum; & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.* Vnde conſtat apertiſſime primos parentes humani generis ambos habuiſſe a Deo ſcientiam in-
fuſam, qua cognoſcebant intime cunctas creaturas, maxime corporeas, atque ſpeciatim B
arborem ſcientiæ boni & mali. Cuius naturam etiam per eandem ſcientiam infuſam optime cognouiſſe debuit Adam, qui peroptime dicitur ante lapſum cognouiſſe naturas omni-
n Gen. 2. um animantium, [n] & iis congruentia nomina impoſuiſſe: vnde rectè Plato ſcribit in Cra-
19. 20. tylo, qui primum nomina rebus impoſuit, habuiſſe virtutem humana maiorem: quum D. Auguſtino nomen Adam communiter ibi ſignet vtrumque hominem primum; Adamum ſcili-
o 15. de Ciu. cet ac Euam; ait enim: [o] *Porro ille Seth reſurrectio interpretatur, & Enos filius eius interpre-*
cap. 17. *tatur homo, non ſicut Adam. Et ipſum enim nomen interpretatur homo; ſed commune perhibe-*
Adam eſſe nomen commune vtrique primo parenti. *tur eſſe in illa lingua, id eſt, Hebræa, maſculo & femina: nam ſic de illo ſcriptum eſt, Maſculum & feminam fecit eos, & benedixit illos, & cognominauit nomen eorum Adam. Vnde non ambiguum ſic appellatam fuiſſe feminam Euam proprio nomine, vt tamen Adam quod interpretatur homo, nomen eſſet amborum.* Ex quo loco mira concordantia ponitur Moſis [p] cum
p Gen. 2. 19. 20. Eccleſiaſtico [q] nuper allatis, aſſerentibus Adæ, ac primis hominibus creatis a Deo infuſam
q cap. 17. 6. & ſeqq. fuiſſe ſcientiam creaturarum omnium, quæ ſunt magnalia Dei, ſpeciatimque animantium, C
adeoque arboris dignotionis boni & mali. Quo ſtante quæro num Adam iſte cognouerit naturam & vires arboris ſcientiæ boni & mali? ſi negas, aperte contradicis tum Moſi ſcribenti Adam impoſuiſſe nomina cunctis animantibus congruentia; quum animantium nomen complectatur & plantas; & qui nouit naturam & proprietates animalium, ignorare nō debeat naturam & proprietates plantarum, quæ ſunt vt ſimpliciores, ita cognitu faciliores. Contradicis etiam Eccleſiaſtico, qui dicit de Deo: *& mala & bona oſtendit illis, & magnalia operum ſuorum*: inter quæ numeratur arbor illa ſcientiæ boni & mali. At ſi dicas primos homines per ſcientiam infuſam a Deo ante pomi guſtatum habuiſſe perfectam cognitionem creaturarum omnium infra ſe, ſpeciatimque arboris ſcientiæ boni & mali, vt poſt Moſen tradit Eccleſiaſticus; vel agnouerunt illam arborem habuiſſe vim producendi ſcientiam boni & mali effectiue, vel non, ſed ſolum per experientiam. Si ſecundum adſtruas cum communi ſchola, ſimiliter aduerſantem habes diuinam Scripturam aſſerentem homines illos habuiſſe per ſcientiam infuſam a Deo cognitionem boni & mali, quæ maior eſt & perfectior omni,
quæcunque per experientiam comparari valeat: & ſerpenti ſuadenti pomi comeſtionem D
ſub prætextu comparandæ ſibi ſimilitudinis cum Deo, per agnitionem boni & mali, reſpondiſſent, optime ſe noſſe per infuſam ſibi a Deo ſcientiam quid interſit inter bonum & malum, & eſſe ſe factos ad imaginem ac ſimilitudinem Dei; neque debere ſe malum facere coram Domino violantes eius mandatum, vt aliam cum Deo ſimilitudinem per inobedientiam ſibi comparare geſtirent. Quod ſi primum dilemmatis membrum verum accipiens aſſeras homines primos per infuſam ſibi a Deo ſcientiam creaturarum corporearū omnium agnouiſſe arborem ſcientiæ boni & mali, per eſum fructuum ſuorum communicare poſſe ſcientiam boni & mali effectiue, prorſus independentem a ſcientia infuſa, & a Deo; plane calliditas apparet admirabilis in tentatione ſerpentis, & ſuaſione Euæ; nam Dæmon ita forte ratiocinatus fuit, Deus quidem omniſcius eſt, ſed a ſemetipſo; vos autem habetis omnium

rerum

A rerum ſcientiam, ſed a Deo vobis infuſam; vnde Deo inferiores eſtis; quod ſi volueritis eſſe ſicut Dij ſcientes bonum & malum, non per ſcientiam ab alio vobis datam; ſed a vobis metipſis, vel nolente Deo, comedite de ligno ſcientiæ boni & mali; nam vos calore veſtro naturali conuertentes in veſtri ſubſtantiam alimentarem fructum illius, vobiſmetipſis actione veſtra pura comparabitis veram ſcientiam boni & mali, & hac ratione fueritis omnino ſicut Dij, ſcientes bonum & malum, non ab alieno munere, ſed a vobiſmetipſis: Quæ fallax argumentatio ſtatim Euam cæpit, & per Euam Adamum virum, natura propenſos ad perfectiones diuinas acquirendas; qui peruerſe voluerunt imitari deum, volentes eſſe domini, & dedignatis eſſe ſerui, vt nuper obſeruauimus ex D. Auguſtio; [r] qui recte dicit alibi, [s] *Adam ſuperbia cecidit*: & alio loco clarius, [t] de raptu diuinitatis: *Sed qui rapuit? Adam. Quis rapuit primo? Ille qui ſeduxit* [u] *Adam. Quomodo rapuit diabolus? Ponam* [x] *ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo: vſurpauit ſibi quod non acceperat. Ecce rapinam: vſurpauit ſibi diabolus quod non acceperat, perdidit quod acceperat, & de ipſo calice ſuperbiæ ſuæ et, quem decipere volebat, propinauit. Guſtate, inquit,* [y] *& eritis ſicut Dij: Rapere voluerunt diuinitatem, B perdiderunt felicitatem. ille ergo rapuit, & ideo exoluit.* Voluit homo ſcientiam boni & mali acquiſitam per eſum pomi vetiti, & perdidit infuſam per Dei gratiam; qua debuerat erudire poſteritatem ſucceſſiua traditione. Præterea quum ſermo Dei ſit efficax, & viuus eſt, vt ait Apoſtolus; [z] *quia ipſe dixit,* [a] *& facta ſunt*. Dum ergo Deus dixit arborem ſcientiæ [b] boni & mali, vere plantam fecit procreatricem ſcientiæ boni & mali in animo comedentis. Nec accipere poſſum hoc nomen arbori fuiſſe impoſitum ab euentu poſt peccatum primi parentis ab Adamo, vel Moſe; nec proxime ante peccatum a Diabolo [c] vt opinatur [d] Abulenſis; quia nimis clara ſunt verba Dei ante tentationem diabolicam, & ante peccatum primorum parentum, præcipientis illis in ſacra pagina: [e] *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur & cuſtodiret illum: Præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno paradiſi comede: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quocumq; enim die comederis ex eo, morte morieris.* Non enim potuiſſet homo cognoſcere determinatam arborem, a cuius fructuum comeſtione prohibebatur, niſi Deus eam nominatim expreſſiſſet: Qui vero tale nomen impoſitum dicunt vel a ſerpente, vel ab Adamo, vel a Moſe ex euentu tum C amiſſionis boni, tum lapſus in malum propter peccatum, aut diſſimulant verba præcepti Diuini primis hominibus dati, aut violenter extorquent e poſteriori ſententia ſacræ ſcripturæ, quod expreſſe poſitum fuit in præcedenti. Quare ſententia Ioſephi de arbore ſcientiæ boni & mali videtur diuinæ paginæ veritatique conſentanea. Habuerunt ex eſu pomi ſcientiam tamen experientialem, vt communiter dicitur, Adamus & Eua; tum boni deperditi, & mali ſibi comparati; tum etiam boni & mali cuiuslibet alius abſolute; ſed non ita perfectam, ſicut [f] erat ſcientia infuſa diuinitus eorum mentibus, quam tranſgreſſione diuini præcepti perdiderunt. Sed & ex eſu pomi ſcientiam boni & mali ſatis imperfectam ſibi conquiſiuerunt, imperfectiorem multo, quam ſi non vetitum ſibi fuiſſet a Deo pomum illud; etenim & a ſacra pagina didicimus, quod *in animam* [f] *maleuolam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis*: & ab orthodoxis habemus Angelos [g] malos per peccatum amiſiſſe multum ſuæ naturalis cognitionis, vt antea [h] late notauimus: & ab Ariſtotele nouimus actus perfectioneſque non eſſe, neque fieri, niſi in patiente [i] diſpoſito. Hæc de arbore ſcientiæ boni & mali vera & reali.

[r] to. 8. 255. m. n.
[s] to. 9. 136. H
[t] to. 8. 240. D.
[u] Gen. 3.
[x] Iſai. 14.
[y] Gen. 3.
[z] Heb. 4. 12.
[a] Pſ. 32. 9. & Pſ. 148. 8.
[b] Gen. 2. 17.
[c] Gen. 3. 5.
[d] in Gen. c. 13. q. 154. 155.
[e] Gen. 2. 15. 16. 17.
[f] Sap. 1. 4.
[g] Euſ. 7. præp. q. 1. 6. Iſai. 14. 13. 2. Cor. 6. 14. Coloſ. 1. 3. D. Thom. & Bonau.
[h] c. 7. Sch. 3.
[i] 2. de anſ. t. 24. 26.

D

De fructu arboris humanæ ſapientiæ noſtro in Schemate delineatæ.
Cap. XXVII.

ARbor autem humanæ ſapientiæ, in Schemate noſtro delineata, quum vera non ſit, atq; realis, ſed omnino ſymbolica, fructus itidem obtinet allegoricos, atque metaphoricos. Dubio procul humanæ ſapientiæ fructus eſt, qui ex ea pendet effectus, poſſe docere; [a] quod aperte ſatis edocet Ariſtoteles inquiens, [a] *Et prorſus ſignum ſcientis eſt, poſſe docere.* Signum autem cum fructu coincidere; docet euidentiſſime ſacra pagina, in qua legimus [b] apertiſſime metaphoram iſtam: [b] *Attendite a falſis prophetis: qui veniunt ad vos in veſti-*

[a] 1. Meta. cap. 1.
[b] Matth. 7. 8. 15. & ſeq.

mentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rappaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Numquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neq; arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Quibus euidentiſſimum eſt, Chriſtum Dominum ſub arboris bonæ nomine bonos fructus ferentis indicare veros prophetas, veroſque ſapientes veram doctrinam addiſcentibus afferentes; nam verum & bonum tranſcendentia ſunt, quæ ſemper in omnibus coincidunt, & ad inuicem vbique conuertuntur: per arborem vero malam malos fructus facientem ſignificare falſos prophetas falſam doctrinam prædicantes, falſoſq; doctores falſa dogmata proferentes. Vnde liquido patet fructus arboris humanæ ſapientiæ nihil aliud eſſe, quam doctrinas, quas addiſcentes accipiunt a ſuis doctoribus. Id ipſum repetit alibi Dominus, inquiens: [c] *Ideo dico vobis: Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum: ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis: & ex verbis tuis condemnaberis.* Vnde plane conſtat, arborem eſſe ſymbolum doctrinæ, verbaque docentis eſſe fructum atque ſignum ſuæ ſapientiæ, vel ignorantiæ prauæ. Quapropter etiam Socrates id agnoſcens, adoleſcenti, quem pater erudiendum ſibi dudum obtulerat, dixit: [d] *Loquere, vt te videam*: & in Philebo Plato tractans de ſummo bono, conſtituit, Male loqui non poſſe, qui mali non ſunt. Et euidentius [e] Ariſtoteles, *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem voces. Quorum tamen hæc primum notæ ſunt, eædem omnibus paſſiones animæ ſunt: & quorum hæ ſimilitudines, res eædem.* Ex quibus liquido conſtat, ſapientiam, quæ paſſio eſt animæ, ſiue habitus intellectus, vt alibi docet [f] Ariſtoteles, per voces ac verba docentis, & per ſcripta diſcentibus impertiri, atque communicari. Quod vtrumque ſignificare volens autor noſtri Schematis, aptiſſime repreſentauit in gemmula Cupidinem puſionem, qui eſt Amor ſciendi cunctis hominibus [g] ab ortu naturæ inſitus, omni conatu niti trahere ad ſe cacumen arboris annoſæ ſapientiæ (namque ſapiens iuuenis eſſe [h] non poteſt, ſed in ſenibus tantum inuenitur habitus ſapientiæ, quo poſſunt ignaros iuuenes erudire) vt auiculam in eo ſtantem, & caueam ex eo pendentem apprehendat: vel in hoc decorum ſeruans, quod pueri maxime delectantur auibus, & eas canentes audire, ſibique capere, ac apprehendere geſtiunt. Eſt autem auis apertum ſymbolum ſermonis ex ore loquentis effluentis; quo nomine frequentiſſime Homerus verba nuncupat alata, & volucria, tanquam eorum proprium epitheton. Qua de re pulchre Valerianus in Hieroglyphicis [i] agens de Sinapi, ſic etiam ex Adamantio, Heſychio, & ex ſacra pagina: [i] *Sinapis quidem ſemina primo aſpectu puſilla admodum videntur; verum vbi a perito agricola ſata fuerint, in immenſum eualeſcunt, augenturque in arborem, in ramos, & in virgulta vndequaque prorumpentia, in quibus Aues cæli congregentur, vt in ſacris habetur* [k] *Inſtitutionibus. Aues igitur, hoc eſt, diſputatores, quod interpretatur Adamantius, quippe Rhetores, qui velut Aues cæli leuibus pennis, verborum dumtaxat elegantium nitore freti, diſciplinarum excelſa prius ſectari, & ardua quæque appetere videbantur: Pennata enim Homero verba: Et per bracteatas argento* [l] *Columbæ pennas, ſermones Dei Theologi aiunt intelligendos. Huiuſmodi igitur Rhetores Alites, ſi ſimulac noſtram in Sinapin inciderint, ipſis denique rationibus, & rei ipſius veritate allectæ, non ingratam ſibi ſedem in ea delegerunt. Ex cuius quidem ramis, non admodum delicate frondeſcentibus, vi tamen ſua conſiſtentibus, nullus forte loquendi decor, ſed optimæ vitæ tantum ratio, quæ ſola ſit appetenda, decerpitur.*

Marginal notes: [c] Matth. 12. 31. & ſeq. — [d] Xenophon — [e] 1. periher. cap. 1. — [f] 6. Ethic. cap. 3. — [g] 1. Meta. cap. 1. — [h] 2. Ethic. cap. 8. — [i] lib. 57. — [k] Matth. 13. 31. & ſeq. — [l] Pſ. 67. 14.

Quan-

A *Quanquam Heſychius Aues loco hoc Euangelico accipi contemdit pro hominibus contemplatio-*
ni deditis, qui ſi terrena aliqua tractare neceſſe habuerint, hoc eſt, ſi ſuper Sinapis ramo quie-
ſcere contigerit, paulo poſt tamen volatu repetito, non ignauiter in ſublime tollantur. Sic igi-
tur Auicula ſtans in cacumine annoſæ arboris humanæ ſapientiæ, quam velut ad ſe trahere,
apprehendereque geſtit Amor ſciendi, ſymbolum aptiſſimum eſt viri ſapientis, alta doctri-
na conſpicui, ac in orbe literario eminentis, qui cantu ſuo, ſermoneq; vocali iuuenes erudit
ſciendi Cupidos. Hanc autem auiculam in Schemate fictam, vt apparet, eſſe Luſciniam ar-
bitramur; quam eſſe typum hominis docti diſcipulos erudientis, apertiſſime conſtat e claſ-
ſicis; etenim obſeruatu Pierij,[m] de Cygno, & Luſcinia tractantis. *Sane Plato, Ægyptica* [m] lib. 23. Hierogl.
doctrina unquam immemor, quum felicem illam ciuitatem conderet, illic ferme ait [n] *Orpheum* [n] lib. 10. de
Calliopes filium, quum a mulieribus fœde diſcerptus exceſſiſſet e vita, homine, quod erat, dere- Rep. f.
licto, in Cygnum emigraſſe, mutata ſpecie, vt qui inſignis muſicus fuerat, muſicam itidem
perſeuerantius exerceret. Hinc locum mutuatus eſt Horatius noſter, quum in Cygnum abire
ſe ſcribit ad Mecænatem:

B
,, Iam iam reſidunt cruribus aſperæ
,, Pelles, & album mutor in alitem
,, Superne, naſcunturque leues
,, Per digitos humeroſque plumæ.

Et quum piſcium ſilentio vocaliſſimam opponeret harmoniam, ita de lyra canit:

,, O mutis quoque piſcibus
,, Donatura Cygni, ſi libeat, ſonum.

Platoni, ea ſuper Orpheo ſcribenti, adſentitur Æneas philoſophus, qui quidem vbi ex Chaldæo-
rum, Ægyptiorum, & Græcorum opinione, defunctorum animas euocari poſſe docet, Orphea Cy-
gni ſpecie euocandum ait. Quod ſi quis Homerum euocare voluerit, oportere eum Luſciniæ
formam indutum apparere, & mox: *Veluti poſt Orphea, ex antiquorum traditione, merito*
ſuccedit Homerus, ita poſt Cygnum Luſcinia locum tenet, quando Cygnus Orphei, Luſcinia
Homeri ſimulachrum eſt. Merito igitur in arbore humanæ ſapientiæ totius, Autor noſtri
Schematis, non Cygnum, ſed Luſcinium appoſuit, quod Orpheus theologica tantummo-
C do tractaſſe videtur, Homerus autem vniuerſæ ſapientiæ humanæ pater audit apud omnes
eruditos, a Platone, Ariſtotele, ceteriſque diſciplinarum omnium cultoribus frequentiſſi- Cur Homero
me cum laude citatus ad propriorum dogmatum confirmationem. Quin etiam Luſcinia Luſinia, &
ſymbolum eſt doctoris ad ſapientiam addiſcentes quoslibet erudientis, alia ratione non vni- Orpheo Cy-
ca, primum quod filios proprios ad varietatem cantus erudire cernitur; qua de re ſic Ari- gnus dicatur
ſtoteles:[o] *Iam vero Luſcinia modulos ſuos pullos docere, verſuſque, quos imitarentur, tra-* [o] 4. de part.
dere viſa eſt: vt pote quum non perinde locutio, vt vox, per naturam proueniret, ſed acquiri cap. 9. f.
poſſet per diſciplinam, & ſtudium. Vnde homines quoque locutione vtuntur varia, quum vo- Luſcinia pul
cem omnes reddant eandem. Deinde quod optimi doctoris eſt varias habere ſermonis figu- los ſuos ca-
ras, varietati rerum explicandarum appropriatas, varioſque modos explicandi; quæ ſono- nere docet.
rum varietas mira ſpectatur in vna Luſcinia ſupra quaslibet auiculas; de qua Plinius ita:[p] *Lu-* [p] lib. 10. c. 29
ſciniis diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe Luſcinia can
frondium germine, non in nouiſſimum digna miratu aue. Primum tanta vox tam paruo in cor- tus celebra-
puſculo, tam pertinax ſpiritus. Deinde in vna perfecta muſica ſcientia modulatus editur ſo- tus a Plinio.
D *nus: & nunc continuo ſpiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc diſtinguitur* Luſciniæ cā-
conciſo, copulatur intorto: promittitur reuocato, infuſcatur ex inopinato: interdum & ſecum tus varietas
ipſe murmurat: plenus, grauis, acutus, crebre, extentus, vbi viſum eſt, vibrans, ſummus, me- mira.
dius, imus. Breuiterq́ omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormen-
tis ars hominum excogitauit; vt non ſit dubium hanc ſuauitatem præmonſtratam efficaci au- Luſcinia ceci
ſpicio, quum in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt nit in ore
cantus, nec iidem omnibus, ſed ſui cuique. Certant inter ſe, palamq́ animoſa contentio eſt. pulli Steſi-
Victa morte finit ſæpe vitam, ſpiritu prius deficiente, quam cantu. Meditantur alia iuniores, chori.
verſuſq́ quos imitentur accipiunt. Audit diſcipula intentione magna, & reddit, vicibuſq́ re-
ticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehenſio. Ergo ſeruorum il- Luſcinia do-
lis pretia ſunt, & quidem ampliora, quam quibus olim armigeri parabantur. Scio ſeſtertiis cet canere
iuniores.

Luſciniarum pretium magnum.

ſex, candidam alioquin, quod eſt prope inuſitatum, vaniſſe quæ Agrippinæ Claudij principis coniugi dono daretur. Viſum iam ſæpe, iuſſas canere cœpiſſe, & cum ſymphonia alternaſſe: ſicuti homines repertos, qui ſonum earum, addita in tranſuerſas harundines aqua, foramen inſpirantes, linguæue paruæ aliqua oppoſita mora, indiſcreta redderent ſimilitudine. Sed ex tanta tamq; artifices argutiæ a quindecim diebus dehinc paulatim deſinunt, nec vt fatigatas poſſis dicere, aut ſatiatas. Mox æſtu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia. A Quibus apertiſſime conſtat, analogiam eſſe miram Luſcinijs cum doctoribus humanæ ſapientiæ; proindeque auiculam huiuſmodi rectiſſime poni ſymbolum Doctoris, voce præſentes diſcipulos erudientis. Denique Doctori præmeditari conſueuere noctu lucubrantes, quæ poſtera die dogmata ſapientiæ ſuis auditoribus addiſcendi cupidis intelligenda proponant, atque declarent; non enim ex tempore quis, quantumuis eruditus atque doctus, poterit vnquam feriam ſolidamque doctrinam auditoribus ore proloqui, ſed nugas, & inſulſas effutiet vanitates: Quam ſane lucubrationem, atque præmeditationem in auiculis hiſce cognouerit Valerianus, adeoque Luſciniam poſuerit hieroglyphicum lucubrationum inquiens: *Quo factum eſt, vt qui eam* (de Luſcinia loquitur) *vernis menſibus per totam fere noctem dulci eo modulamine delectari obſeruarunt, vigilantiam ex eius hieroglyphico, nocturnaſq; lucubrationes ſignificari dixerint. Nam niſi literarum ſtudijs ſumma ineſſet delectatio, mirificuſq; concentus, pro vniuſcuiuſq; ingenij captu, haud facile reperias qui laborioſis vigilijs temere velit inſeneſcere, atque aſſidua mentis agitatione conſumi. Cui quidem ſententiæ fauet, quod Heſiodus ex ſimilitudine, quam de Luſcinia ab accipitre in altū rapta, miſerabiliterq; conquirente poſuit. Per Luſciniam, vt interpretes adduut, Poetam cauſa modulationis intelligit, ſemetipſum ſcilicet qui fuerat a Iudicibus vexatus: per accipitrem vero Iudices, ob rapacitatem, qui Perſæ fratris largitionibus corrupti inique iudicauerant.* B His apparet, optimo conſilio noſtri Schematis autorem in cacumine arboris humanæ ſapientiæ poſuiſſe Luſciniam autem, tanquam hieroglyphicum aptiſſimum repreſentare Doctorem e ſublimi ſuggeſtu voce docentem iuuenes addiſcendi cupidos, per puſionem Amorem indicatos.

Luſcinia hieroglyphicū lucubrationum.

Cauea ſymbolum librorum dogmata ſapientiæ continentium.

Cauea vero volucribus canoris continendis apta, de ſapientiæ arbore pendens in Schemate noſtro, ſymbolum eſt egregium ſcripti voluminis, in quo continentur delineatæ ſententiæ virorum ſapientum, quæ poſſunt addiſcentem Iuuentutem erudire, ſcientiæque cupidis omnino ſatisfacere: C namque ſcripta ſunt notæ doctrinarum, quæ præfuerunt, aut eſſe potuerunt in voce viri ſcientifici docentis; vt apertiſſime conſtat ex Ariſtotele, non ſemel allato, & nunc iterum afferendo, ad hoc propoſitum dicente: ¶ *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea, quæ ſcribuntur, earum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eadem, ſic nec eadem voces. Quorum tamen hæc primum notæ ſunt, eadem omnibus paſſiones animæ ſunt; & quorum hæ ſimilitudines, res etiam eadem.*

¶ 1. Periher. cap. 1.

Epilogus.

Sic igitur apte fingitur in gemmula ſub typo Cupidinis puſilli, Iuuentus addiſcendi cupida, de arbore vetuſta humanæ ſapientiæ maximo conatu ſatagens ad ſe trahere cacumen altum, & apprehendere Luſciniam canoram Doctoris e ſublimi voce docentis; & caueam voluminis, continentem in ſe ſcripta viri ſapientis. Quæ ſecundi Schematis eſt explicatio.

D

Inter

A *Inter viros alta ſapientia præſtantes, eſſe qui non voce docere ſint apti, ſed tantummodo ſcriptis.*

Schema III. Gemmę.

B

C

Sapientum, ſciendi Cupidos edocere valentium, tres eſſe claſſes.
Cap. XXVIII.

HVmana Sapientia, cuius participatione viri ſcientes ¹ erudire poſſunt iuuentutem addiſcendi cupidam, eſt omnis diuiſa in partes tres: quarum vnam obtinent quicunque voce tantummodo poſſunt vti ad ignaros edocendos: aliam, qui non voce, ſed tantum D ſcriptis docendi munere funguntur: tertiam illi poſſident, qui valent ex æquo tam lingua, quam calamo ſapientiam indoctis impertiri: Sane ſcriptis pariter & eloquio docuere iuuentutem, ac homines addiſcendi cupidos, tum Plato in Academiæ Schola de ſuggeſtu philoſophans, & libris multiplicis doctrinæ ſcriptis poſteritati relictis: tum Ariſtoteles in Peripato deambulans voce diſcipulos erudire ſolitus eſt audientes, & abſentibus etiam nobis multa perſcripſit volumina ſapientiam vniuerſam explicantia: tum Seneca libros inſignes moralis, naturaliſque ſcientiæ plenos tranſmiſit ad poſteros: & voce Neronem erudiuit, ingratum non minus in matrem, quam in optimum præceptorem, quibus vtriſque vitam violenter ademit, violans iura naturæ pariter & gratitudinis: ne multos alios afferam in vtroque genere docendi viros omni tempeſtate celeberrimos. Qui vero ſola voce ſapientiam edocuerit, nullis omnino poſt ſe relictis poſteritati ſcriptorum monumentis, celebratur

[1] Meta.

Sapientes verbo, & ſcripto.

Socra-

Socratis diſcipuli Claſſici. Plato. Ariſtippus, Phædo, Antiſthenes Euclides. Xenophon, Æſchines, Lyſanias. Cebes, Glauco, Bryſo, Pyrrhon, Alcibiades. Critobulus Xenomedos, Apollodorus Crito, Simon, Eumates, Cherephon, Theodorus.

Socrates, de quo ſic in Anthropologia ſua Volaterranus: *Nihil vnquam ſcripſiſſe conſtat* A *Socratem; ſed eius diſſertationes a Platone commemorantur.* Antea quoque Suidas de propoſito dixerat. *Vixit autem* Socrates *annos octoginta. Deinde vero imprudentia, vel potius amentia Athenienſium coactus bibere cicutam obijt, nullo ſcripto relicto: vel vt quidam volunt, hymno in Apollinem & Dianam, & Æſopæa fabula verſibus ſcripta* (quæ pro nihilo habentur, vel pro incertis) *Philoſophos vero effecit Platonem, qui relicto Lyceo (locus autem is eſt Athenis) traduxit Scholam in ſuburbium, quod Academia vocatur: & Ariſtippum Cyrenaeum, qui peculiarem ſectam introduxit; & Scholam conſtituit, dictam Cyrenaicam: Et Phædonem Eleum, qui & ipſe peculiarem ſcholam inſtituit, ab ipſo dictam Eliacam: Antiſthenem, qui Cynicam ſectam inſtituit: Euclidem Megarenſem, qui & ipse peculiarem inſtituit Scholam, qua abeo Megarica fuit vocata; a Clitomacho vero Euclidis diſcipulo vocata fuit dialectica: Xenophontem, Grylli F. Æſchinem, Lyſaniam Sphettium, Cebetem Thebanum, Glauconem Athenienſem, Brysonem Heracleotam, Pyrrhonem, Alcibiadem, Critobulum, Xenomedem, Apollodorum Athenienses. Praterea vero Critonem, & Simonem, Econatem Phliaſium, Simmiam Thebanum, Terpſionem Megaricum, Euenum, Cherephontem. Theodorus etiam, cognomento* B *Atheus eum audiuit.* Socrates itaque nihil vnquam librorum edens, at ſola voce ſuos auditores erudiens, atque tot ac tantos Philoſophos integrarum ſectarum inſtitutores e ſua ſchola dimittens, næ merito Sapiens ab oraculo Delphico [b] potuit audire, Luſciniaque non minus quam pater literarum Homerus. Verum enimuero ſapientes qui ſolo ſcripto docuerunt, non item voce, Schematis autor aptiſſime Coruo volumen explicatum vnguibus tenente, roſtrum vix aperiẽſre, repreſentandos cenſuit; quod Coruus & ales Apollini ſacra ſit, Muſarum duci, multis nominibus; & rauciſſima voce crocitans incondite nimis obſtrepens voce docendo ſit igeptus.

b Diog. Laer.

Sapiens non voce, ſed ſcripto ſolũ erudiens cur Coruo comparatur in gemma.

Corni cum viro ſapientiæ ſcriptore detegitur analogia. Cap. XXIX.

a Ps. 146. 9.

b lib. 2. ſ. Hierogl.

PORro Coruum eſſe ſapientiæ ſymbolum, multa ſunt quæ doceant aperte: primumque Sacra pagina docens: [a] *Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis cornorum innocantibus se.* Quum enim ex ouis albi exeant, a parentibus nigerrimis, velut adulterini relinquuntur; qui præ fame vociferantes a Deo rorem, vel animalcula congrua nidos eorum circumuolantia ſubminiſtrante, nutriuntur. C Eucherius hinc, obſeruatu Valeriani, [b] *filios fideles doctrina cæleſti imbutos, ex infidelibus tamen parentibus genitos, indicari ex veterum Theologorum traditione commonuit.* Vt propterea Corui ſimulachrum doctorum vtcumq; ſint. At vero comprobatur id euidentius ex antiquo Prouerbio, *Mali Corni malum ouum:* quod, vt ait Adagiographus, *Apte vsurpabitur, quotiens a malo præceptore discipulus malus proficiscitur.* Deinde ſane Muſæ, quæ patre Ioue, qui ſignat intellectum omniſcium, matre Memnoſyne, quæ memoria eſt, a veteribus natæ dicuntur, apertũ ſymbolũ diſciplinarũ ſunt apud omnes; earũ vero duplicem proprietatẽ eſſe memorant viri priſci; quod forent nigro capillitio, † & inſigni caſtimonia ſpectabiles; certe nigrũ Muſarũ capillitiũ a Pindaro Muſis datũ in Pythijs, indicat hominñ doctorũ alta mente repoſtas cogitationes, obſcuras alijs & imperſcrutabiles, niſi vocibus foras exprimantur dias in luminis oras; quis enim cordiũ ſcrutator [c] eſt niſi Deus? Coruus vero ſumma nigredo non ſolum abditas in animo docti viri ſententias myſtice ſignat; quas idem Pindarus appellat profundos Muſarum ſinus cum Latoidæ D ſapientia; ſed etiam docti viri conſtantiam, & firmitudinem, qua ſcribit Ariſtoteles, [d] hominem ſcientem eſſe penitus impermutabilem a ſua credulitate; color quidem quiuis alius in atrum facile mutari poteſt; niger autem nunquam in alium colorem vllum commutari valet. Quare Coruus, qui dealbari non poteſt, nec omnino colorem atrum deponere, ſcientis hominis hieroglyphicum eſt. Et eidem Muſæ, quas temonem ſapientiæ tenere ſcribit Orpheus, a Natali [e] relatus:

† Pind. Pyth. ode 1.

c Ps. 7. 10.

d 1. poſt. an. to 17.

e lib. 7. Myth. cap. 15.

,, Temonem ſacræ ſophiæ hæc audite tenentes.

caſtiſſimæ ponuntur ſuis coniugibus, etſi virgines ponantur a Luciano, & a Zet ze, vt adnotat Gyraldus [f] nam ex antiquioribus idem Lilius oſtendit, Clius & Magnetis Ialemum & Hymenæum filios fuiſſe: Euterpen ex Aſtimono peperiſſe Rheſum, qui ſecundum alios

f Synt. 7. Muſarum filij.

A Terpſychorem matrem habuit. Thaliam Apollini Carbanti genuiſſe Palæphatum. Vraniam ex Apolline, vel Piero terrigina concepiſſe Liuium. Melpomenem, vel iuxta alios Terpſychorem ex Acheloo genuiſſe Sirenes. Terpſychorem vero, vel vt alij dicunt, Melpomenem ex Lino Apolline, vel ſecundum alios Laro, partu Melpum edidiſſe: Erato ex Ethlio Endymione, vel Philamone, Thamyrim edidiſſe: Polymniam autem ex Celeo, ſiue Chimarrho Marte Triptolemum habuiſſe filium: Calliopen Beagro peperiſſe Orpheum: quibus allegorias ſubiungit breuiculas Zetzes. Ceterum caſtæ fuere Muſæ, quia vnico marito contentæ, nunquam tranſiuerunt ad ſecundas nuptias; quod etiam de Coruis Ariſtoteles ait,[g] inquiens: *Coruinum genus libidinoſum non eſt*. quin & Aldrouandus[h] ex veteribus colligit, *oſcula illa, quibus Corui crebro columbatim ante coitum inter ſe miſceri conſpiciuntur. non ad libidinem aliquam fœdam, vt alij putabant, ſed ad caſtum amorem, ac coniugalem, quem inter aues præcipue coruus colere dicitur, referenda ſunt; Tradunt enim coruos ad trigeſimum, quandoque ad quadrageſimum ætatis annum vna viuentes, iura coniugij inuiolata vtrimque conſtantiſſime ſeruare. Ariſtoteles ſane coniugium inter eos mutuum, atque fidum celebrari ſcribit. Hanc fidem non ſolum ad mortem vſque durare Athenæus inquit, verum*

[g] 3. de gen. an. c. 6.
[h] Ornith. to. 1. l. 12.
Ceruorum caſtitas.

B *etiam defuncto altero, coniugem alterum per omne vitæ tempus viduam permanere, neque alteri vnquam marito copulari.* Sic omnino ſapiens homo, qui ſemel cum veritate ſcientiæ copulauerit animum, vitam totam cum illa degit honeſtiſſime, nec vnquam adulterium cum falſitate committit, Ariſtotele[i] doctore. Quod ſi recipiamus opinionem Anaxagoræ, quam ab Ariſtotele reprobatam,[K] & a Plinio[l] vulgari famæ tributam, non horruit Encelius inquiens, *Et fieri poteſt, vt Corui iſti veriore coeant in frigore*, apud Saxones: *nam ſi vulgari modo auium coirent, frigus ſemen vna incidens in matriculam corrumperet; & profecto ea ſpecies, quæ templa incolit, Monedula dicta, ore coit tempore verno*: Reciperet tamen nobis Martialis, qui licet poetarum more, vulgi famam veritati frequenter anteponentium, in Apophoretis veritati litare videtur, aſſerens:

[i] 1. poſt. c. 17.
[K] 3. de gen. an. cap. 6.
[l] lib. 10. c. 12.
Coruiam ore coeunt.

„ Corue ſalutator, quare fellator haberis?
„ In caput intrauit mentula nulla tuum.

Nihilominus imaginis Corui volumen explicatum tenentis in gemmula ſculptor, Anaxagoræ, vulgique ſententiam ſi ſuum ad propoſitum transferre voluerit; næ ſcite virum ſapien-

C tem Corui ſimulachro volumen ante ſe vnguibus explicantis repreſentauit; quod homo ſapiens ore libros tanquam liberos proprios pariat, vti coruus pullos itidem ſuos ore parere dixit Anaxagoras, & vulgus opinatur: etenim ſcripta monumenta doctorum hominum, ex eorum ſermone prodiere; quoniam Ariſtoteli,[m] ea quæ ſcribuntur, ſunt notæ eorum, quæ præfuerunt in voce. Præterea vero Coruus ob ſui longæuitatem optime ſcriptores doctos repreſentare poteſt; ſiquidem viri ſapientes, etiam poſt ſui naturalem obitum viuunt immortales in hominum memoria beneficio ſuorum voluminum; etenim *ingenij egregia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt*, vel ipſi Saluſtio, in Iugurthino ſuo. Coruos autem longæuitate donari maxime ait Heſiodus, cuius verſus ita reddidit Auſonius in Idyllio:

Coruos ore parere vulgi fama.
[m] 1. perhier. cap. 1.

„ Ter binos deciesque nouem ſuperexit in annos
„ Iuſta ſeneſcentem quos complet vita virorum.
„ Has nouies ſuperat viuendo garrula cornix.
„ Et quater egreditur Cornicis ſecula Ceruus:
D „ Alipedem Ceruum ter vincit Coruus: & illum
„ Multiplicat nouies Phœnix, reparabilis ales.

Corui longæuitas magna.

Theophraſtus moriens, autore Laertio, naturam accuſaſſe dicitur, quæ Ceruis, & Coruis longæuam vitam dediſſet, hominibus non item, qui vita longa maxime digni eſſent. Plinius ait Heſiodum[n] Cornici nouem noſtras ætates attribuiſſe, quadruplum eius Ceruis, id triplicatum Coruis. Vtcunque ſit, vitam longæuam ſatis Ceruis ineſſe conteſtantur omnes, & Albertus[o] Magnus experimento comprobat alicubi Coruos vltra centum annos ab immemorabili tempore vixiſſe ſingulares. Viri ſapientis ergo, cuius vita perennis eſt in editis ab ſe literarum monumentis, aptum hieroglyphicum in gemmula ponitur Coruus vnguibus tenens explicatum, lineiſque ductis decoratum volumen. Amplius Vlyſſem, hominem ſapientem, Lycophron appellat Ceruum, non ob ætatem ſenilem, vt aliqui cenſent; etenim

[n] lib. 7. c. 48
[o] 9. de an. hiſt. c. 20.

non

non ita ſenio confectus a Telegono filio, e Circe ſibi nato, percuſſus interijt; verum ob ſapientiam, qua mirifice cluet apud omnes. Amplius vox Corui paſſim audit Cras, Cras, & ſymbolum eſt procraſtinationis; enim vero Autor de Natura rerum, *Coruus*, inquit, *auis clamoſa, nihil aliud ſonare nouit, quam Cras, Cras.* Qua de re D. Auguſtinus infit. *p* *Cras Cras Corui vox eſt: ipſa res eſt, quæ multos occidit, quum dicitur Cras Cras, & ſubito oſtium clauditur. Remanſit foris cum voce Coruina, quia non habuit gemitum Columbinum.* Sed vt procraſtinatio fere ſemper obſuit in operibus moralibus, ita profuit in literarijs edendis; vnde ſapienter Horatius ad finem Artis, A

p in Euang. Matt. c. 17.

,, Tu nihil inuita dices, facieſque Minerua.
,, Id tibi licitum eſt, ea mens, ſi quid tamen olim.
,, Scripſeris, in Metij deſcendat iudicis aures,
,, Et patris, & noſtras, nonumque prematur in annum.
,, Membranis intus poſitis delere licebit
,, Quod non edideris, neſcit vox miſſa reuerti.

Coruus hieroglyphicum eſt viri ſapientis. Quare Coruus aptiſſimum hieroglyphicum eſt viri ſapientis de rerum natura proprietatibuſque ſcribentis; qui ſtatim e calamo fluxas opiniones inuulgare, præloque committere non debet, ſed in diem craſtinum recogitandas relinquere; namque ſecundæ meditationes ſunt prudentiores; quin & Pſalmographo, *q* *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.* Vnde Senarius antiquus apud Aulum Gellium: B

q Pſ. 18. 12.

Diſcipulus eſt prioris poſterior dies.

Poſtea vero Coruus apud eruditos paſſim audit ſymbolum Rhetoris, atque ſi placet ſapientis ſcriptoris; etenim, vt obſeruat Pierius, *r* Coraci Rhetori primario Metellus in tumulo Coruum lapideum poſuit honoris ergo, ſignificans eius viri multiplicem doctrinam, & orationis varietatem; enim vero Coruus *ſ* Æliano ſacer Apollini, maxime omnium auium multos clangores, & varias voces fundit: quarum multitudinem Fulgentius certo numero determinare auſus eſt, nempe ſexaginta quatuor, vt adnotat incognitus autor libri de Natura rerum. Sed quia vox Coruo raucisſona nimium eſt, indicabit Rhetorem ſcriptis clarum, non autem oratione uocali. Veteres autem Rhetores claros pleroſque fuiſse, qui ſuas orationes ipſi non dicerent, ſed ſcriberent, ab alijs perorandas, compertum habemus ex Plutarcho in uita decem Rhetorum, de Auſiphonte, Androcide, Lyſia, Iſocrate gracilitate uocis laborante, propterea que forenſibus a declamationibus abſtinenre, ac de alijs pleriſque, non uoce recitatis a ſe, ſed ſcripis orationibus, præclariſſimis; quorum ideo Coruus uolumen tenens euolutum, hieroglyphicum eſt. Porro de Corace, Corui figura nobilitato in ſepulchri titulo, talem hiſtoriam ad propoſitum afferr Adagiographus, C

r lib. 23. hier.
ſ de anim. l. 1. c. 48. lib. 7. cap. 7.
Rhetores, qui non rore, ſed ſcriptis excolluerint.

Hiſtoria lepida de Rhetore magiſtro, ac eius vafro diſcipulo.

,, Corax quidam, ait, primus Siracuſis poſt mortem Hieronis, inſtituit artem Rhetoricen mercede profireri. Cum hoc adoleſcens quidam Tiſias hac lege pactus eſt, ut tum demum mercedem perſolueret, vbi iam artem perdidiciſſet. Dein vbi iam arte cognita, præmium reddere cunctaretur, Corax in ius diſcipulum uocat. Ibi iuuenis huiuſmodi dilemma proponit: Percontanti quis eſſet artis finis, vbi Corax reſpondiſſet, Perſuadere dicendo; Age, inquit, ſi perſuadeo Iudicibus, me nihil debere, non reddam, quia vici cauſam: ſin minus perſuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tiſiæ dilemma tanquam vitioſum, & ἀντιστρέφον in diſcipulum retorſit ad hunc modum; Immo, inquit, ſi perſuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: ſin minus, dabis, quia ſententijs iudicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, tamque callidum ubi Iudices audiſſent, admirati uerſutiam adoleſcentis, ſucclamarunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, *Mali corui malum ouum.* Sunt qui narrent hoc ſucclamatum a corona circumſtantium, quum alter alteri litem intenderet. Huiuſmodi ferme leguntur in Prolegomenis in Hermogenis rhetoricam. Ex hac fabula, ni fallor, efficta eſt ea, quam *t* narrat A. Gellius in Noctibus Atticis de Protagora ſophiſta, & huius diſcipulo Euathlo; quæ tametſi longiuſcula eſt, & in promptu ſita; tamen quod omnium lepidiſſima uideatur, non pigeb r adſcribere. Gellius igitur oſtenſo uitioſo dilemmate, quod Antiſtrephon uocant, propterea quod totidem uerbis poſſit in aduerſarium retorqueri. *Quale eſt*, inquit, *promulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum vſum eſſe ferunt aduerſus Euathlum diſci-* D

t lib. 5. c. 10.

Antiſtrephō dilēma, quale ſit.

A *diſcipulum ſuum. Lis nanque inter eos, & controuerſia ſuper pacta mercede hæc fuit: Euathlus*
adoleſcens diues, eloquentiæ diſcendæ, cauſarumq́ orandi cupiens fuit: is in diſcipulum Prota-
goræ ſe ſe dedit, datururmque promiſit mercedem, grandem pecuniam, quantam Protagoras peti-
uerat: dimidiumque eius dedit iam tunc ſtatim priuſquam diſceret, pepigitque vt reliquum di-
midium daret, quo primum die cauſam apud iudices oraſſet & viciſſet. Poſtea quum diutule
auditor aſſectatorque Protagoræ fuiſſet, & in ſtudio quidem facundiæ abunde promouiſſet, cau-
ſas tamen non reciperet, tempuſque iam longũ tranſcurreret; & facere id videretur, ne reliquum
mercedis daret: capit conſilium Protagoras, vt tum exiſtimabat, aſtutum; petere inſtituit ex
pacto mercedem, litem cum Euathlo conteſtatus. Et quum ad iudices, conijciendæ conſiſten-
dæque cauſæ gratia, veniſſet: tum Protagoras ſic exorſus eſt: Diſce, inquit, ſtultiſſime adole-
ſcens, vtroque id modo fore, vt reddas quod peto, ſiue contra te pronunciatum erit, ſiue pro te.
Nam ſi contra te lis pronunciata erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego vicero: ſin
vero ſecundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea re-
ſpondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ ancipiti captioni iſſe obuiam: ſi verba ipſe non face-
B *rem, atque alio patrono vterer. Sed maius mihi in iſta victoria proludium eſt, quum te non*
cauſa tantum, ſed etiam in argumento vinco. Diſce igitur tu quoque, Magiſter ſapientiſſime,
vtroque modo fieri, vti non reddam quod petis, ſiue contra me pronunciatum fuerit, ſiue pro
me. Nam ſi iudices pro mea cauſa ſenſerint, nihil tibi ex ſententia debebitur, quia ego vi-
cero: ſin contra me pronunciauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego non vicero. Tum iu-
dices dubioſum hoc inexplicabileque eſſe, quod vtrinque dicebatur, rati, ne ſententia ſua vtram-
que in partem dicta eſſet, ipſa ſe ſe reſcinderet, rem iniudicatam reliquerunt, cauſam in diem
longiſſimum diſtulerunt. Hactenus Gellius. Quid autem? annon optimo iure iudices
hoc ſaltem ſententiæ vice pronunciare debuerunt, *Mali corui malum ouum?* Narrat
eandem fabulam Apuleius in Floridorum libris: Non dicamus copioſius; neque enim po-
,, teſt copioſius referri, quam a Gellio denarrata eſt, ſed tamen florulentius, & vt ita
,, dixerimus, picturatius. Meminit Euathli Ariſtophanes in Fucis, atque item in Achar- Coruus Apollini ſacer cur ſit.
nenſibus. His igitur apparet Coruum eſſe ſymbolum Magiſtri literas edocentis. Ad-
dendum his eſt, Coruum eſſe ſymbolum Appoilinis, qui præſes Muſarum eſt, adeoque Ma- [a] 7. de anim. cap. 11.
C giſter literarum; quod affirmant vnanimes, Ælianus, [a] Plutarchus, Porphyrius, Auſonius,
Silius, Apuleius, & alij paſſim: cuius rei ratio multiplex affertur, tum quia futuras tempe-
ſtates cantu, volatuque prænunciaret Aruſpicibus; quum Apollo futurorum præmonſtra-
tor atque vaticinator coleretur ab Ethnicis: tum quia Sol dominus eſt æque candidæ diei,
nigræque noctis; quæ duo ex Apollinis, ſiue Solis præſentia, & abſentia generantur in he-
miſphærio: ad quod alludentes, Apollini candidum olorem, & nigrum Coruum conſecra-
re voluerunt: & quum nocturnæ lucubrationes maxime faciant ad acquirendam, excolen-
damque ſapientiam, eamque libris conſcribendam; propterea coruus hieroglyphicum eſt
viri ſapientis, ſcriptorum monumentis eximij: quod agens de Deo Socratis innuit Apuleius:
quum duo, inquit, *præſtabiles colores, piceus ac niueus forent, quibus inter ſe nox cum die*
differrent, vtrumq́ colorem Apollo ſuis alitibus condonauit, Coruo nigrum, Cycno album: ni- Gigantomachiæ allegoria.
mirum indicans Doctorem ſcribentem noctu ſolitarium elucubrare, ſed eatenus edocen-
tem diurnis cœtibus addiſcentium propriam doctrinam communicare: tum quod Apollo,
quum Gigantes Dijs bellum inferrent, in Coruum mutari voluit; nimirum, quia dum Erro- [x] Gen. 1. 21.
D res e terra nati, veluti gigantes, cum humanis animis, ad Dei [x] ſimilitudinem efformatis, [y] 1. de an. t. 151.
bellum nunquam non gerere [y] ſatagunt, Intellectus humanus lumini [z] comparatus, in lucu- [z] 3. de an. t. 18.
brationibus nocturnis corui nigrorem induens, conſcribere conſueuit vera dogmata falſas
opiniones debellantia. Sed & in ſacra pagina quoque legimus. Eccleſiam ſub imagine
Sponſæ, Chriſtum Dominum, qui eſt ſapientia [a] Dei Patris, in quo ſunt abſconditi theſauri [a] 1. Corin. 1. 24.
ſcientiæ [b] ſapientiæque diuinæ: quique lux vera eſt, illuminans [c] omnem hominem, venien- [b] Coloſ. 2. 3.
tem in hunc mundum, atq; vere lux [d] Mundi, procul abigens omnem ignorãtiam æterna veri- [c] Ioan. 1. 9. [d] Ioan. 8. 12.
tas: [e] filium inquam Dei, Verbum vnigenitum Eccleſia Sponſa ſuis in Canticis deſcribens [e] Ioan. 14. 6.
ait: [f] *Caput eius aurum optimum: coma eius ſicut elata palmarum, nigra quaſi coruus.* Caput [f] Cant. 5. 11.
aurum optimum eſt myſtice ſapientia procul ab omni miſtione falſitatis, vel ex ſententia Pla- [g] in Euthydemo.
tonis: [g] miſſus enim a Patre fuit in Mundum Filius Dei, vt doceret veritatem omnes gentes:

L cuius

cuius propterea comæ, nimirum ſententiæ, referebant elatæ palmarum, in altum ſemper A
excollentium ſe ſe, nigredinem corui referentes ob abdita myſteria, ſubobſcuris parabolis
b cap. 38. 41. etiam plerumque velata. Præterea Iobum dicentem [b] in perſona Dei, quo corripiebatur:
*Quis præparat coruo eſcam suã, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quod nõ habe-
ant cibos?* D. Gregorius explicat de Doctore gentium Apoſtolo Paulo cibum doctrinæ Ro-
manis & alijs abſentibus, quos erudiebat per epiſtolas afferente; dicit enim de Magiſtro gen-
i 30. moral. cap. 12. tilium Paulo, Gregorius: [i] *Iſte Coruus eſca fuit, dum ipſum Sancta Eccleſia quæreret. Sed nunc
eſcam accipit, quia ipſe ad conuerſionem alios exquirit. Cuius videlicet pulli, ideſt, prædicato-*
K cap. 23. *res ex eo editi, non in ſe præſumit. ſed in viribus redemptoris ſui*, & mox. [K] *Hanc vagationem
pulli coruorum, ideſt filij gentilium ab ipſo gentium Magiſtro didicerunt. Ipſe quippe quam va-
lida charitate flagrat, iam nimia ex locis ad loca ſe vagatione permutat, tranſire ad alia ex alijs
l Rom. 1. appetit; quia ipſa eum qua implet, charitas impellit. Longe namque [l] a Romanis poſitus ſcri-*
m Corin. 12. *bit*, & mox ſummatim: *Retentus Epheſi Corinthijs* [m] *ſcribit; & ad Galatas.* [n] *Romæ quoque*
n Galat. 4. *cuſtodia carceris clauſus, ad Philippenſes literas* [o] *mittit cum Timotheo. Epheſi retentus Co-*
o Phil. 2. *loſſenſibus ſcribit:* [p] *Nam ſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum. Ecce quomodo*
p Coloſ. 2. *ſancto deſiderio quaſi vagatur: hic corpore tenetur, illuc ſpiritu ducitur: & paterni amoris af-* B
*fectu iſtis præſentibus exhibet, illis abſentibus oſtendit: coram poſitis impendit opera, audienti-
bus exprimit vota, efficaciter præbens eis, cum quibus erat, nec tamen illis abſens cum quibus
q 2. Corin. 16. non erat. Cuius vagationem melius cognoſcimus, ſi eius adhuc ad Corinthios* [q] *verba penſa-
mus*, & paulo poſt. *Vagentur itaque pulli coruorum, ideſt, Magiſtrum ſuum imitentur filij gen-
tium.* Et vere Magiſtrum abſentibus edocendis ſcribentem repreſentat in Schemate
Coruus ater, ore ſemiaperto, chartam delineatam vnguibus tenens, alis velut ad volandum
exertis; nam exerens alas deſiderium ſuum ad abſentes per epiſtolam ſaltem perueniendi
demonſtrat: vnguibus paginam delineatam habens oſtendit a ſe ſua ſenſa deſcripta in volu-
mine: ſed os apertum gerens indicat, quæ in ſcriptura poſuit, eſſe notas eorum quæ voce
prænunciauit. Verum enimuero D. Gregorius ad eandem ſententiam de coruo doctoris
r cap. 15. edocentis hieroglyphico demum addit: [r] *Editis namque pullis, vt fertur, eſcam plene præbere
diſſimulat, priuſquam plumeſcendo nigreſcant, eoſque inedia affici patitur, quoadusque in
illis per pennarum nigredinem ſua ſimilitudo videatur. Qui huc illucque vagantur in nido, &* C
*ciborum expetunt aperto ore ſubſidium. At quum nigreſcere cæperint, tanto eis præbenda ali-
menta ardentius requirit, quanto illos alere diutius diſtulit. Coruus profecto eſt doctus
quiſque prædicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum ſuorum memoriam, atque co-
gnitionem infirmitatis propriæ, quaſi quandam coloris nigredinem portat. Cui quidem na-
ſcuntur in fide diſcipuli, ſed fortaſſe adhuc conſiderare nigredinem infirmitatis propriæ ne-
ſciunt: fortaſſe a peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam quam aſſumi oportet
contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem non oſtendunt. Hi velut ad accipiendas
eſcas os aperiunt, quum doceri de ſecretis ſublimibus quærunt. Sed eis Doctor ſanc alimen-
ta prædicamentorum ſublimium tanto minus tribuit, quanto illos peccata præterita minus di-
gne deflere cognoſcit. Expectat quippe, atque admonet vt a nitore vitæ præſentis prius per pœni-
tentiæ lamenta nigreſcant, & tunc demũ congrua prædicationis ſubtiliſſima nutrimenta perci-
piant. Coruus in pullis ora inhiantia reſpicit, ſed ante in eis pennarum nigredine indui corpora
quærit. Sic & diſcretus doctor interna myſteria eorum ſenſibus nõ miniſtrat, quos adhuc ab hoc
ſeculo nequaquam ſe abieciſſe conſiderat. Quanto igitur diſcipuli exterius per cultum vitæ præ-* D
*ſentis minus quaſi nigri ſunt, tanto per cibum verbi interius minus replentur: Et quo ſe a cor-
porali gloria non euacuant, eo a ſpiritali refectione ieiunant. Si vero in confeſſione vitæ præte-
ritæ lamenti ſui gemitus, velut nigreſcentes plumas proferant, ilico in contemplatio-
nem Doctor ad eſcam de ſublimibus deferendam, quaſi pullorum refectionem cogitans
Coruus volat, eiſque hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam cæ-
perit, eſurientibus diſcipulis alimenta vitæ loquendo* (vel etiam ſcribendo) *ſubmini-
ſtrat. Quos tanto ardentius de ſupernis reficit, quanto verius a mundi nitore nigre-
ſcere pœnitentiæ lamentatione cognoſcit. Pulli autem dum nigro ſe pennarum colore ve-
ſtiunt, de ſe etiam volatum promittunt; quia quo magis diſcipuli abiecta de ſe ſentiunt,*

quo

A *quo magis ſe ſe deſpicientes affligunt, eo amplius ſpem profectus ſui in altiora pollicentur. Vnde & curat doctor feſtinantius alere, quos iam per quędā indicia prouidet poſſe & alijs prodeſſe, &c.*
Quibus iam apertiſſime conſtat Coruum eſſe hieroglyphicum doctoris alimenta doctrinæ ſuis diſcipulis exhibentis.

De volumine Muſices in vnguibus Corui myſtici canentis repreſentato.
Cap. XXX.

VT ex antedictis apparet euidentiſſime, nigrum coruum, cui dedit Deus optimus [a] intelligentiam, eſſe ſymbolum hominis alta ſapientia præditi, profunda doctrinarum myſteria continentis, abditas in maieſtate naturæ rerum eſſentias atque proprietates complectentia, mente repoſta gerentis: ita quid ſibi velit Muſicum volumen vnica notula muſicali ſupremæ lineæ, reliquis quatuor omnino carentibus eiuſmodi notis, non eſt apertum. Profecto quiſquis ille fuerit vir eruditus, qui titulum ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ, & diſtichon appo- [a] Iob. 38.
B ſuit Emblemmati noſtræ gemmulæ, ſcribens:

„ Præſaga Vati Auis ſacra eſt Apollini,
„ Qui Muſicæ almus fertur, & metri parens.

Vt mihi facile perſuadet Coruum eſſe ſymbolum viri muſarum alumni, ſtudioſique literarum, atque hoc nomine dici poſse Philomuſum, auemque ſacram Apollini, qui vates eſt, & Muſarum præſes, metrique parens: Quod antea uidimus indicari colore nigro, naturaque Corui, cui Deus dedit intelligentiam. Ita ſane nunquam mihi demonſtrauerit e Schemate noſtro, myſticum huiuſmodi Coruum ſignificare uirum uocalis Muſicæ peritum; quum inde non vnica ratione demonſtrari poſſit, hocce ſymbolo ſignari uirum Amuſum, muſicæ uocalis imperitum, adeoque non eloquentia, ſermoneque ualentem alios erudire, quantumuis ipſe ſapiat animo. Primum quidem Muſica uocalis in pluralitate uocum, non in unica uoce conſiſtit; nam eſsentialiter eſt conſonantia, & harmonia; definiturq; & a Boethio † *Conſonantia eſſe ex diſſimilium inter ſe vocum in vnum concordia.* Non igitur iſte coruus uniſonam uocem edens Muſici uiri ſymbolum eſt. Hic obſeruare liceat obiter, hanc gemmæ † lib. de Muſ. cap. 3. f.
C ſculpturam eſse poſt æuum Boethij conditam; qui libro ſuo de Muſica notas iſtas non appoſuit; ſed geometricas figuras, & numeros; attamen ideo non deſinit eſse uetuſta; quum Boethius obierit ante mille centum & amplius annos ſub Iuſtiniano. Dein uero Muſica, parentem agnoſcens Apollinem, habet in ſe melos, cantuſque dulcedinem, atque ſuauitatem; quæ procul abeſt a uoce corui, nunquam non aſpera, & rauciſona: quare Coruus Muſicæ hieroglyphicum eſse non poteſt. Inſuper Muſica grauis & acutæ uocis concordia permiſtioneque decenti naſcitur; at omnis uox Corui grauis eſt, acuta nulla, licet multiplicem obtineat grauitatis differentiam, a Fulgentio celebratam; unde Coruus hieroglyphicum Muſicæ dici non poteſt. Quid ergo muſicum uolumen ueluti cantans unguibus tenet, alis quaſi dimotis tempora menſurans? Equidem cenſeo, Coruum hic inſinuare ſapientem hominem, doctrinæ theſauros habentem alta mente repoſtos; quos tamen eloquentia deſtitutus ac ore minus prompto, nequeat ſatis exprimere, nec explicare uoce ſtudioſis auditoribus; at quaſi coruus nihil aliud quam Cras Cras, ut ait D. Auguſtinus [b] importune prorſus ac incondite Crocitans, edocere ſolum oportune ſcriptis ualeat addiſcendi cupidos Lecto- [b] to. 10. 17. A. de verb. Do. in Euág. Matth. Serm. 16.
D res ſuos; enimuero quum Ariſtotele doctore, [c] ſignum ſcientis ſit poſse docere; qui ſapiens ob eloquentiæ defectum, ore docere non ualet, neceſsario ſcriprorum monumentis propriam doctrinam alijs impertiri, communicareque ualebit. Cuiuſmodi uiros doctrina præſtantes, eloquio minime pollentes e ſuggeſtu, ſed ſcriptis e Muſeo promulgatis celeberrimos, non vnos agnouimus in Antenoteo Liceo. Quare titulus apte poſitus fuiſſet noſtro Coruo ΑΜΟΥΣΟΣ, hoc eſt ſapiens immuſicus, ore nimirum alios erudire non valens, at ſolummodo ſcriptis. Ideo ſiquidem vniſonam notam in abaco muſicali poſuit auror, ut indicaret imperitiam, & priuationem Muſicæ. Sic igitur Amor ſapientiæ, in viro ſcriptorum monimentis celebri, non autem eloquentia claro, ſignatur apte Schemate Corui crocitantis uniſonam uocem raucíſonamque Cras Cras. Quod ſi placeat ad bonum ſenſum etiam reducere titulum PHILOMVSOS, & diſtichon incogniti, Coruus iſte referri poterit ad [c] 1. Meta. c. 1.

Apollinem, tum quatenus eſt Muſicæ parens, tum etiam quatenus eſt parens metri; etenim A
nomen Philomuſos ex æquo ſignificat Muſarum amantem, Muſicæ ſtudioſum, & amatorem humanioris politiorisque literaturæ. Si quidem Coruo ſignari velimus amantem Muſarumq; & Apollini ſacram auem indicare Phæbum, qua Muſarum Præſes eſt atque dux; quum Muſæ ſint nouem, & indicent ſeptem artes liberales, inſuperque Philoſophiam, atque Theologiam; quibus comprehenditur humana ſapientia tota, quam priſci metro conſcribebant; etenim Theologiam verſu ſcripſit Orpheus, Heſiodus, & omniū maxime Pſalmiſta Dauid: Philoſophiam Empedocles, & multo poſtea Lucretius, omneſque propemodum diſciplinas, inde ſcientiarum pater appellatus Homerus; profecto noſtram explicationem de humana ſapientia generatim antea propoſitam, mirifice cōprobare videtur hæc expoſitio in titulo, diſtichoque notata; ſiquidem volumen illud vnguibus Corui comprehenſum, facile ſignat libros continentes antiquæ ſapientiæ dogmata; quum veteres ſuorum ſcriptorum monumenta, non pagellis explicatis (vti nunc fit) habebant extenta, ſed in ſemetipſa reuoluta, ſub tubi ſpecie; vnde volumina dicebantur, ad noſtram ætatem etiam eodem nomine traducto, cui non correſpondeat res nominata in paginis noſtrorum librorum extenſis, non inuolutis; quia libri nunc noſtri vere volumina non ſunt, vt æuo tum Horatij, qui ad hoc alludens, ceciuit, [d] B

Sapientiam omnem priſci metro cō ſcripſere.

Veterum volumina non pagellis diſtincta.

d in Arte.

„ . . . . vos exemplaria Græca
„ Nocturna verſate manu, verſate diurna.

tum etiam A. Gellij, dicentis: [e] *Quum e Gracia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus, ingreſſique e naui in terram, in portu illo incly:o ſpatiarem, quem Q. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito vocabulo, Prapetem app llauit, faſces librorum venalium expoſitos vidimus: Atque ego ſtatim auide pergo ad libros. Erant autem iſti omnes libri Graci, miraculorum fabularumque pleni: res inaudita, incredula: ſcriptores veteres non parua autoritatis, Ariſteus Proconneſius, & Iſigonus Nicaenſis, & Ctcſias, & Oneſicritus, & Polyſtephanus, & Hegeſias. Ipſa autem volumina ex diutino ſitu ſquallebant, & habitu aſpectuque tetro erant.*

e 9. noct. Att. cap. 4.

Vnica vero notula Muſicæ ſignare poteſt in Schemate ſcriptoris vniformem ſtylum, eumque comptum & numeroſum, qualis eſt Muſica. Sin autem Coruus iſte gemmulæ ſymbolum ſit Muſicæ peculiari quadam ratione; licet hieroglyphica tanto præſtantiora iudicentur, C
quanto fuerint vniuerſaliora: nihilominus & ad Muſicam aptari poſse Schema videtur, in quo ſpectatur Clauis. & notula muſicalis in quinis lineis item muſicalibus; nam in Muſica, quæ graui & acuta voce multiplici decenter in conſonantiam iuncta melos efficit, vox grauis eſt fundamentum firmans, atque replens maxime totum concentum; cuius vocis grauis typus eſt Coruus, aſperam, raucisonam, & grauem ſemper edens vocem: eiuſque coruinæ vocis differentia multiplex, quas ad ſexaginta quatuor Fulgentius ampliauit, mirifice Muſicæ propriam naturam oſtendit, in qua vox grauis in quamplurimas differentias terminatur, varie decenterque temperans alias voces omnes acutiores. Coruus in Schemate roſtrum non ita valde patulum gerens, imitatur apte Muſicum graui voce canentem. Sed in gemmula Coruus Alas parum attollens, ac veluti vibrans, æmulari videtur, atque non inconcinne repreſentare manus & brachia Præcentoris in choro canentium, dum illis modulationum tempora menſurat. Verum enim vero magis arridet prior explicatio de viro ſapiente, qui non voce clara, ſed ſcriptis addiſcendi cupidos erudiat; quæ quidem ſcripta ſunt notæ vocum, animi conceptus immediate ſignificare valentium, vt ait Ariſtoteles; [f] Coruuſque noſter voces velut emittere videtur in notulam voluminis ante ſe poſiti, quaſi ſcribens effata ſua. D

Hieroglyphica præſtantiora plures habent ſignificationes.

Vox grauis in muſica vt ſe habeat.

f 1. periher. cap. 1.

A *Inter viros doctos inueniri, qui non ſcriptis, at voce tantummodo docere valeant,*

Schema IV. Gemma.

B

C

Explicatio viri eruditi de Amatore nocturnas cantilenas ad amicam perſonante perpenditur. Cap. XXXI.

COncinna ſane videtur aſpectu primo Schematis explicatio ab erudito viro propoſitā pulchro diſticho:

,, Nocte vigil, celer eſt, audax, vt gallus Amator

D ,, Vir ſimul æra ſonet, dulcia furta canit.

Namque tum ſtella nocturnum tempus inſinuat, quæ noctu ſolum apparere ſolet, tum gallus animal pluſquam nimium ſalax eſt, qui ſingularis & vnus duodecim gallinis maritus implendis abunde ſufficit; quique noctu ſpeciatim canere conſueuit ante auroram tempore matutino. Sed tamen intimius animaduerſa Schematis effigie, reique natura penitius introſpecta, non videtur explicatio propoſita recipienda; ſiquidem in primis tempore gallicinij, matutinarumque cantionum amatoriarum non vnica ſtella comparet in cælo, quemadmodum viſitur in Schemate, ſed vniuerſum cælum decore ſtellatum eſt, cuiuſmodi belliſſime compareret in emblemate, etſi dicat Herus noctem ſtella ſignari apud Ægyptios. Deinde nocturnas cantilenas ad amicam decenter habet iuuenis amator, non autem ætate prouectus atque ſenex, qualis effingitur in Schemate; nam Anacreon ſenex amator ait ad ſe

noctu

noctu cubantem in domo Cupidinem rore madidum veniſſe; non autem ſe viciſſim foras ad amaſiam exiuiſſe noctu; cecinit enim, A

„ Nuper ſilente nocte,
„ Quum iam rotatur Vrſa
„ Circa manum Bootæ,
„ Et corpus omne ſomnos
„ Feſſum labore carpit:
„ Superuenit, foreſque
„ Meas Cupido pulſat.
„ Quis tundit oſtium, inquam,
„ Turbatque ſomniantem?
„ Reclude (clamat ille)
„ Fores, metumque pone.
„ Nam ſum puellus, & per
„ Illunem aberro noctem,
„ Madens ab imbre totus,
„ Vt audij hæc, miſertus
„ Accendo lumen, atque
„ Meas recludo poſtes.
„ Tunc conſpicor puellum,
„ Sed arcum habentem, & alas,
„ Sed pendulam pharetram.
„ Foco admouetur a me,
„ Manibus manum & eius
„ Foueo vt caleſcat, imbrem
„ Et exprimo capillis.
„ Ille, vt receſſit algor,
„ Probemus, inquit, arcum;
„ An læſus imbre neruus:
„ Statimque tendit illum,
„ Ferit & mihi ſagitta
„ Medium iecur, quaſi oeſtrum;
„ Tunc exilit cachinnans B
„ Aitque: gratulare
„ O hoſpes: ecce ſaluus
„ Meus quidem mihi arcus:
„ At cor tibi dolebit.

Deinceps autem veriſimile non eſt, amatorem ſub dio caput nudum exponere rores ad nocturnos, & intempeſta nocte ſenem intecto capite cantilenas amaſiæ decantare. Quamobrem eſt alia Schematis habenda explicatio.

Propria proponitur explicatio de viro ſapiente, ſermone vocali diſcendi cupidos erudiente. Primumque de biformis inferna parte Gallum referente. Cap. XXXII.

C

PORRO ſicuti Pan, biformis ille, ſuperne figuram hominis habens, inferne capri, ſyringam ore ſonans, indicium eſt humani ſermonir abſolute, qui capax eſt veri & falſi; quod oſtendit in Cratylo Plato: ſic omnino biformis iſte Schematis, homo ſuperne manibus Lyram pulſans, & inferne gallus, hieroglyphicum eſt hominis ſapientis vero ſuo ſermone diuina pariter & humana myſteria pronunciantis ore ſuis diſcipulis addiſcendi cupidis. Porro de Pane Plato profert id in Cratylo clariſſime: *Scis quod ſermo* πᾶν*, id eſt, omne ſignificat, circuitque, & volvit ſemper, eſtque geminus, verus videlicet, ac falſus. Equidem. An non id, quod eſt in ſermone verum, lene eſt atque diuinum, ſupraque in dijs habitans? Contra, quod falſum, infra in hominum multis, aſperum atque tragicum? Hinc enim fabularum commenta, & falſa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Sic omnino. Merito igitur, qui eſt* πᾶν*, id eſt, totum nuncians, &* ἀεὶ πολῶν*, id eſt, ſemper volutans,* πᾶν αἰπόλος*, biformis Mercurij filius diceretur, ex ſuperioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus aſper atque hircinus. Eſtque Pan vel ipſe ſermo, vel ſermonis frater, ſi quidem eſt Mercurij filius. Fratrem vero fratri ſimilem eſſe quid mirum?* Profecto ſermonis ex ore fluentis frater eſt ſermo ſcriptus, illi ſimillimus in ſignificato, ſeu potius idem[a] omnino, vt ait Ariſtoteles. De biformi vero noſtri Schematis, vt agamus, opinor humanam formam indicare humanam ſapientiam humanitus acquiſitam; galli vero figuram, qua illa nititur, vt fundamento, ſignare ſapientiam diuinitus acquiſitam ab homine, quod Gallus hieroglxphicum Prophetæ ſit, iuxta illud Iobi:[b] *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?* Quem locum exponens ad noſtrum propoſitum luculenter D. Gregorius[c] inſit: *Qui hoc loco alij galli nomine deſignantur, niſi modo alio repetiti ijdem prædicatores ſancti, qui inter tenebras vitæ præſentis ſtudent venturam lucem prædicando, quaſi cantando nunciare? & mox[d] Ad ſe ergo cuncta referens dominus dicit: Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac ſi diceret: In cor hominis humana ſapientia, ſuperna ſapientia gratiam quis infudit? vel ipſis ſanctis prædicatoribus quis niſi ego intelligentiam* D

[a] 1. periher. cap. 1.
[b] cap. 38. 36.
[c] lib. 30. mor. cap. 4.
[d] cap. 5.

tiam

A *tiam dedit, vt ſciant quando, vel quibus debeant venturum mane nunciare? idcirco enim quan-*
do, & quid agant, ſentiunt, quia hoc intrinſecus me reuelante cognoſcunt. Notandum vero eſt
quod ſapientia diuinitus inſpirata in viſceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad
electorum numerum ſpectat, non in ſolis vocibus, ſed etiam in ſenſibus datur, & iuxta quod lo-
quitur lingua, viuat conſcientia, vt lux eius tanto clarius reſplendeat in ſuperficie, quanto
verius inardeſcit in corde. Quod pro qualitate audientium formari debeat ſermo doctorum &
pro perſonis, officijs, & ætatibus, aliter & aliter admonendi ſint homines. Magni autem laboris eſt
hoc, quod additur: vel quis Gallo dedit intelligentiã? ſubtiliori adhuc expoſitione diſcutere. In-
telligentia quippe doctorum tanto eſſe ſubtilior debet, quanto ſe ad penetranda inuiſibilia exer- Gallus vt doctorem refecat.
cet, quanto nil materiale diſcutit, quando & per vocem corporis loquens, omne quod eſt corporis
tranſit. Quæ profecto nullatenus ſummis congrueret, niſi cantanti eam gallo, id eſt, prædicanti
doctori ipſe ſummorum conditor miniſtraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, vt prius
nocturni temporis horas diſcutiat, & tunc demum voces excitationis emittat; quia videlicet
ſanctus quiſque prædicator in auditoribus ſuis prius qualitatem vitæ conſiderat, & tunc de-
mum ad erudiendum congruam vocem prædicationis format. Quaſi enim horas noctis diſcer-
B *nere, eſt prædicatorum merita dijudicare: Quaſi horas noctis diſcernere, eſt actionum tenebras*
apta interpretationis voce corripere. Gallo itaque intelligentia deſuper tribuitur, quia doctori
veritatis, virtus diſcretionis, vt nouerit quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, diuinitus
miniſtratur. [e] *Non enim vna eademq́ cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par mo-* e cap.6.
rum qualitas aſtringit: ſæpe enim alijs officiunt, quæ alijs proſunt. Nam & plerumq́ herba,
quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat: &
medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis qui vitam for-
tium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet ſermo docto-
rum: vt & ad ſua ſingulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte nunquam recedat,
& mox addit S. Gregorius ad rem noſtram euidenter, [f] [Habemus vero aliud quid quod f cap 7.
de Galli huius intelligentia conſiderare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentio
res ac productiores edere cantus ſolet; quum vero matutinum iam tempus appropinquat,
leniores & minutiores omnimodo voces format. In quibus Galli huius intelligentia quid
C nobis innuat, conſiderata prædicatorum diſcretio demonſtrat. Qui quum iniquis adhuc
mentibus prædicat, altis & magnis vocibus æterni iudicij terrores intimant, quia videlicet
quaſi in profundæ noctis tenebris clamat. Quum vero iam auditorum ſuorum cordibus
veritatis lucem adeſſe cognoſcunt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis ver-
tunt; & non tam illa, quæ ſunt de pœnis terribilia, quam illa quæ ſunt blanda de præmijs pro
ferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane, ſubtilia quæ-
que de myſterijs prædicant, vt ſequaces ſui eo minutiora quæque de cæleſtibus audiant, quo
luci veritatis appropinquant: & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, ſucci-
ſior vigilantes delectet, quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia
libeat, qui prius aduerſa iudicij formidabat, *& mox*. Eſt adhuc aliud in Gallo ſolerter intu-
endum, quia quum iam edere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens, vigi-
lantiorem reddit. Quod patenter cernitur, ſi ſanctorum prædicatorum vitam vigilanter
videmus. Ipſi quippe quum verbum prædicationis mouent, prius ſe in ſanctis actionibus
exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce, ſed ante ſe per ſublimia
D facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios ſollicitos reddunt. Prius cogitationum
alis ſemetipſos feriunt, quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inueſtigatione depre-
hendunt, diſtricta animaduerſione corrigunt. Prius ſua punire fletibus curant, & tunc quæ
aliorum ſunt, punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quam cantus emittant; quia
antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi ſunt, operibus clamant: &
quum perfecte in ſemetipſis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant.] Ex his itaq;
clariſſime conſtat, Gallum eſſe ſimulachrum viri ſapientis doctrinam rerum diuinarum ore
docentis. Quod etiam ex profanis autoribus habetur, obſeruatu [g] Valeriano, ſiquidem ex g lib.24.hier.
Galli ſimulachro veteres animi diuinitatem, puritatemque notabant. Pythagoræ quum
præceptum ſit, Gallum nutrire; quod nihil aliud eſt, niſi vt diuinam animi noſtri partem,
diuinarum rerum cognitione, quaſi cibo ſolido, & cæleſti propemodum ambroſia paſcamus.

Quare

Quare Socrates moriens quum animi ſui diuinitatem, maioris mundi diuinitati ſperaret ſe A
Cur Gallum Æſculapio Socrates moriens voluerit pro ſe ſacrificari. copulaturum, Gallum Æſculapio, id eſt, animorum Medico, iam extra omne morbi diſcrimen poſitus, debere ſe dixit. Quum enim de corpore migrandum intelligeret, conualuiſſe prorſus arbitrabatur. Sed vt animi Medicum diſſimulemus, non deſunt Platonis Interpretes, qui Galli huiuſmodi ſacrificium eo trahunt, vt animas in cælum migrantes Phæbo pæana canere comminiſcantur, adeoque munere fungi viri ſapientis doctrinam rerum cæleſtium ex ore fundentis. Id etiam ex eo conuincitur, quod inſitum eſt Gallis, vt ait Proclus, numen Apollinis aduocare, & veluti proprijs canticis aſſurgenti applaudere; & vt inquit M. Tullius, animal hoc admodum canorum eſt ſponte ſua; homines vero Deo dicati ſacris hymnis
b l. de diuin. canunt,[b] gallicinio Luciferum venturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cælum aperiri, dari copiam vt patefacta iam via, errores ambageſque omnes declinemus. Itaque biformis in Schemate delineati pars inferna Gallum referens optime ſymbolum eſt hominis docti ſapientiam diuinarum rerum ore cantuque docentis.

Superna monſtri pars humana declaratur. Cap. XXXIII. B

a Pſ. 110. 19. QVum humanæ ſapientiæ fundamentum ſit vna ſapientia diuina; quippe initium ſapientiæ eſt timor[a] & cognitio Domini, quem vereri timereque debemus; iure merito noſtri Schematis autor ſupra galli femora cruraque pectus & caput humanum extruxit manibus digitiſque chelim antiquam pulſantis; etenim humanis hiſce partibus indicat apte ſapientiam rerum humanarum. Homo barbatus ætate grandiori fingitur; quia ſapiens ob
b 6. Ethic. c. 8 inexperientiam non poteſt eſſe iuuenis, vt ſæpe diximus ex Ariſtotele:[b] ſignanter ideo Philoſophi, qui viri ſapientes habebantur antiquitus, barbam nutriebant. Sane tam ſacri, quam profani ſcriptores in barba præcipuum decori & ornamenti argumentum eſſe prodiderunt; quare Cynicus apud Lucianum ponit & barbam viro demere, & leoni tondere iubas, eſſe malum, detracto nimirum vtrique peculiari ſuo decore. Verba Luciani ſunt in
c tom. 3. Cynico:[c] [Attamen ille quoque, *Diogenis diſcipulus*, voluit ſine calceis eſſe, ac nudus ingredi: barbamque, & comam nutrire placuit: nec ei tamen ſolum, ſed omnibus etiam veteribus placuit; nempe meliores erant quam vos: atque adeo ne ſuſtinuiſſet, quidem eorum C
quiſpiam aliquid huiuſmodi, nihilo profecto magis quam leo quiſpiam ſe ſe tonderi. Siquidem carnis mollitiem ac læuorem decere mulieres exiſtimabant; ipſi vero ſicuti erant, ita videri quoque viri volebant, ac barbam quidem cultum viri dicebant, quemadmodum in equis iubam, in leonibus comam, quibus Deus ſplendoris quandam atque ornamenti venuſtatem dedit; ſic & viris barbam adiunxit.] Ac vt de capillis humani capitis, & barba vultus humani ſeorſim agamus; capilli ſunt in ſacris literis hieroglyphicum cogitationum, quibus ornatur anima, menſque contegitur, vt aiunt antiqui Theologorum. Anima enim quam in
d in Thimæo e 32. hier. capite[d] Plato reſidere ſcribit, cogitationes generat, vt notat Valerianus,[e] perinde ac caput ſibi capillos profert, quibus ornetur & obtegatur. Intelligitur Sanſon in diuina pagina Nazaræus, vir aliquis Deo dicatus: comam enim is ordo religioſiſſime nutriebat, per quam ampliſſimæ virtutis ornamentum accipimus, quæ caput, hoc eſt, intellectum noſtrum
f lib. 18. c. 10 g lib. 6. deceret. Rhodigini relatu,[f] [Scribit Ambroſius in Hexamero,[g] Comam eſſe reuerendam in ſenibus, venerandam in ſacerdotibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris.
Comæ laudes. Tolle arboris comam, arbor ingrata eſt: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo D
flacceſcit. Præſto eſt Ouidiana rem comprobans ſententia:]

,, Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
,, Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

In hominis ergo ſapientis capite, qui ſacerdos eſt literarius, apte noſtri Schematis autor effinxit venerandam cæſariem. Sed & illud peculiare, coronam ſcilicet e proprio capillitio
h lib. 18. c. 10 contortam, ad inſtar quaſi Pericephaleæ muliebris; etenim, vt ait Cælius item in antiquis lectionibus,[h] *Pericephaleam intelligunt Græci muliebrium capillorum ſpiram capiti circumuolutam; tametſi communi æſtimatione vox ea galeam indicat.* Aptius autem vir ſapiens proprij capillitij ſpira, quam lauri fronde coronatur; quod capilli ſapientis hieroglyphice ſignent illius cogitationes, atque ſcientificas virtutes: virtus autem ipſa ſibimetipſi proprie

præ-

A præmium ac merces eſt; quippe nihil eſt aliud congruum virtuti præmium, ſi res æſtimetur, i Leuit. 19. 27
vt decet. De barba vero quoque ſic habemus in ſcriptura ſacra:[i] *Neque in rotundum atton-*
debitis comam, nec radetis barbam. Vbi Hieroſolymitanus Heſychius, obſeruatu[k] Pierij. k l. 32. hier
Neque enim, ait, eſt congruum, virtutes, quarum barba ſymbolum gerit, corrumpere, agentes nos Barbæ encomium.
non ſub vero, ſed ſub falſo & ficto habitu. Theologi veteres, quos imitatur Eucherius, eo loco
Regum, vbi Hanno Ammonita nuncijs Dauidicis, qui de patris obitu Regem conſolaturi adue-
nerant, barbas abſtulit[†] *ad ignominiam, hiſtoriam ad myſticum ſenſum deducentes, Hanno-* † Paral. 19.
nem iniurioſum diabolum eſſe dicunt, qui ſubinde bene facere volentibus barbam abradit, hoc
eſt fortitudinem adimit, aliaſque virtutes. *Atque vbi Dominus XXI Leuitici capite repetit*
ad Sacerdotes filios Aaron: Non radent caput, neque barbam, inquit: Caput, & barba, ait
Heſychius, Sapientia eſt, & perfectionis noſtra ſignum. Sic ergo comatus, & barbatus ho-
mo ſenex, propriorum capillorum ſpira coronatus in Schemate deſignat aptiſſime virum
alta virtute ſapientiaque præſtantem.

B *De barbito, ſeu lyra digitis humanis pulſata. Cap. XXXIV.*

PVlſat in Schemate biformis iſte ſapiens antiquam Chelim digitis humanis; quod aper-
tum ſignum eſt doctoris ore docentis, primo quidem, quia vox in Schemate quum ex-
primi nequeat; & antiquitus Barbiton pulſaretur cum cantu vocis poetæ, non autem a ta-
cente; propterea tangens pulſanſque chelim homo ſcite ſignificat doctorem ore canen-
rem, loquentemque. Deinde vero, quia D. Gregorius auditores aperte comparat fidibus
citharæ a pſallente pulſatæ, dum infit:[a] [Pro qualitate igitur audientium formari debet a lib. 30. moral. c. 6.
ſermo doctorum, vt & ad ſua ſingulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte
nunquam recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorum, niſi quaſi quædam in citha-
ra tenſiones ſtratæ chordarum? quas tangendi artifex vt non ſibimetipſis diſſimile canti-
cum faciant, diſſimiliter pulſat. Et idcirco chordæ conſonam modulationem reddunt, quia
vno quidem plectro, ſed non vno impulſu feriuntur. Vnde & doctor quiſque vt in vna cun-
C ctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina non vna eademque exhortatione tangere
corda audientium debet. Aliter namque viri, aliter admonendæ ſunt feminæ: aliter iuue-
nes, aliter ſenes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter triſtes: aliter ſubditi, ali-
ter prælati: aliter ſerui, aliter domini: aliter huius mundi ſapientes, aliter hebetes: aliter
impudentes, aliter verecundi: aliter proterui, aliter puſillanimes: aliter impatientes, aliter
patientes: aliter beneuoli, aliter inuidi; aliter ſimplices, aliter impuri: aliter incolumes,
aliter ægri: aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter viuunt, aliter qui ſic in
iniquitate durauerunt, vt nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio
vacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter manſueti,
aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconſtantes: ali-
ter gulæ dediti, aliter abſtinentes: aliter qui ſua iam miſericorditer tribuunt, aliter qui
aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec ſua largiuntur: aliter qui
& ea quæ habent ſua tribuunt, & aliena rapere non deſiſtunt: aliter diſcordes, aliter pa-
cati: aliter ſeminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi ſunt qui ſacræ legis ver-
D ba non recte intelligunt, aliter qui recte quidem intelligunt, ſed hæc humiliter non loquun-
tur: aliter qui quum prædicare digna valeant, præ nimia humilitate formidant: aliter
quos a prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter
qui in hoc quod temporaliter appetunt proſperantur, aliter qui quidem quæ mundi ſunt
concupiſcunt, ſed tamen aduerſitatis labore fatigantur: aliter coniugio obligati, aliter
a coniugij nexibus liberi: aliter commiſtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter
qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum: aliter qui commiſſa plangunt,
nec tamen deſerunt, aliter qui deſerunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ fa-
ciunt, etiam laudant, aliter qui accuſant praua, nec tamen deuitant: aliter qui repentina
concupiſcentia ſuperantur, aliter qui in culpa ex conſilio ligantur: aliter qui licet minima,

crebro tamen illicita faciunt, atque aliter qui ſe a paruis cuſtodiunt, ſed aliquando in grauibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minime conſummant: aliter qui mala occulte agunt, & bona publice, aliter qui bona quæ faciunt, abſcondunt, & tamen quibuſdam factis publice, male de ſe opinari permittunt. Et quidem de ſingulis quis ſit admonitionis ordo ſubtiliter inſinuare debuimus, ſed formidata locutionis prolixitate præpedimur. Autore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, ſi tamen laborioſæ huius vitæ adhuc aliquantulum temporis reſtauerit.] Hæc ad verbum D. Gregorius, vt oſtenderet ſermonem doctorum prædicatorum variformiter accommodari debere audientium animis, pro ſingulorum auditorum varia diſpoſitione, quæ pluſquam nimium multiformis eſt a B. viro tacta; quemadmodum idem artifex cithara pſallens eaſdem chordas, plures tamen, ac diuerſis ab inuicem tenſionibus diſſonas atque diſcordes multiplici nimium impulſu tangit ad innumeros fere ſonorum tonos, atque concentus excipiendos. Vnde manifeſtum citharam qui pulſat in gemmula referre doctorem voce docentem. Quod vel ex antiqua ſcriptura ſacra colligimus aperte, quæ fere ſemper organa muſi-
b Pſ. 32, 2.3. calia citharamque ſpeciatim iungit cum voce laudante Dominũ; in Pſalmis enim habemus [b] B
Confitemini Domino in cithara: in pſalterio decem chordarum pſallite illi. Cantate ei canticum
c Pſ. 42. 5. *nouum: bene pſallite ei in vociferatione.* [c] *Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: quare*
d Pſ. 56. 8.9. 10. *triſtis es anima mea? & quare conturbas me?* [d] *Paratum cor meum Deus, paratum cor*
meum: cantabo, & pſalmum dicam. Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara: exur-
e Pſ. 70. 22, 23. *gam diluculo. Confitebor tibi in populis Domine: & pſalmum dicam tibi in gentibus.* [e] *Nam*
& ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam: Deus pſallam tibi in cithara, ſanctus
f Pſ. 91. 1. & ſeq. *Iſrael: Exultabunt labia mea quum cantauero tibi: & anima mea, quam redemiſti.* [f] *Bonum*
eſt confiteri Domino: & pſallere nomini tuo Altiſſime. Ad annunciandum mane miſericordiam
g Pſ. 97. 5. *tuam: & veritatem tuam per noctem. In decachordo, pſalterio: cum cantico, in cithara.* [g] *Can*
h Pſ. 107. 1. & ſeq. *tate Domino canticum nouum: Pſallite Domino in cithara: in cithara, & voce pſalmi.* [h] *Pa-*
ratum cor meum Deus, paratum cor meum: Cantabo, & pſallam in gloria mea Exurge glo-
ria mea, exurge pſalterium, & cithara: exurgam diluculo. Confitebor tibi in populis Domi-
i Pſ. 146. 7. *ne: & pſallam tibi in nationibus.* [i] *Præcinite Domino in confeſſione: pſallite Deo noſtro in ci-*
K Pſ. 150. 3. 4. 5. *thara.* [K] *Laudate eum in ſono tubæ: laudate eum in pſalterio, & cithara: Laudate eum in tym-* C
pano, & choro: laudate eum in chordis, & organo. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus;
laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis ſpiritus laudet Dominum. Ex his itaque luce meridiana clarius eſt, apud antiquos inſtrumenta muſicalia pulſari manibus non ſine cantu vocis; adeoque noſtri Schematis pulſantem digitis citharæ chordas, vna cantum vocis edere; quocirca ſymbolum aptum eſt viri ſapientis oris proprij ſermone ſuos auditores, addiſcendi cupidos erudientis.

De tergemina ſignificatione ſtellæ prælucentis in Schemate pone caput viri pſallentis. Cap. XXXV.

QVoniam vero ſapiens doctrinam ſuam e triplici fonte potiſſimum haurire poteſt; nempe tum a ſummo Deo, tum ab Angelo Cuſtode, proprioque Genio; tum a ſuo cuiuſque Intellectu: a Deo ſane, a quo mortalibus omnia bona proueniunt, ac ſpeciatim ſapien-
† Dani. 2.21. tia, quia† *Deus dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam inteligentibus diſciplinam:* vt ait ſacra
a Eccli. 1. 1. pagina, & alibi. *Omnis* [a] *ſapientia a Domino Deo eſt:* tum ab Angelo quoque Cuſtode, qui D
b 1. de an. t. 19. 10. Eth. c. 7. 8 nobis omnia bona ſuggerit, inter quæ præcipuum eſſe ſapientiam admonet [b] Ariſtoteles;
qui ſcribit etiam: [c] *Similiter autem & ingenioſum, cuius fuerit Genius ſtudioſus; quemadmo-*
c 2. Top. c. 2. loc. 19. *dum Xenocrates inquit, ingenioſum eum eſſe, qui animam ſortitus eſt ſtudioſam, ipſam enim vnicuiq. eſſe Genium;* & alia interpretatio communis ad contexum Græcum magis accedens, habet: *Similiter autem & Eudæmona, cuius vtiq. dæmon fuerit ſtudioſus, quemadmodum Zenocrates inquit Eudæmona eum eſſe, qui habet animam ſtudioſam. Hanc enim vnicuique eſſe dæmonem.* Quod Alexander Aphrodiſæus in commento tribuit homini ſapienti, iuſto, & prudenti; qualem fuiſſe Socratem beneficio proprij Dæmonis, ſeu
d dial. de ſapientia. Genij teſtatur Plato Socratem in [d] Theage ſic introducens de ſe loquentem:

[Ego

A [Ego autem tibi dicam: Adeſt mihi diuina quadam ſorte dæmonium quoddam a prima pue-
ritia me ſecutum: hoc enim vox eſt quædam, quæ quum fit, ſemper eius rei, quam facturus
ſum, diſſuaſionem innuit, prouocat vero nunquam. Quod ſi quis amicorum mecum quan- De Socratis genio plura.
doque aliquid communicat, venitque vox, hoc illa diſſuadet, neque facere ſinit. Cuius qui-
dem rei vobis teſtes dabo: Charmidem virum bonum, Glauconis filium noſcitis: hic ali-
quando in Nemea ſtadio ſe exercitaturus mecum communicabat. Ac ſtatim vbi dicere in-
ciperet quod ſe exercitaturus eſſet, affuit vox: ego prohibui, dicens quemadmodum dæ-
monij vox extiterat, ne ſe exerceret. Ille vero, fortaſſe, inquit, ſignificat me victorem non
euaſurum, & ſi victoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto.
Atque ita locutus, in certamen abit. Operæ pretium igitur eſt audire quid ei ex eo certami-
ne contigerit. Iam ſi vultis & Clitomachum Timarchi fratrem interrogate quid ei Timar-
chus dixerit, quum iam moriturus eſſet: is enim & Euathlus quidam curſor, qui illum fugi-
entem ſuſcepit, referet vobis quid ille tunc dixerit. THE. Quid nam? O Clitomache, in-
quit, equidem quamprimum moriturus venio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc
B quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Quum enim ſurrexiſſent ex cõuiuio Timarchus,
& Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroſcamandri filium; ſoli enim inſi-
diarum ij conſcij fuerant: hic Timarchus, Quid ais, o Socrates, inquit: Vos quidem bibite,
me vero oportet alio ire, redibo autem paulo poſt, ſi occaſio erit. Tum mihi aderat vox. Ita-
que ne ſurgas inquam, ſolitum mihi a dæmone ſignum datum ferens. Quieuit ille. Deinde
pauliſper commoratus ardebat iterum eundi cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia
iterum vocem audiui, rurſus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum,
quum ego mentem alio aduertiſſem, ſe ſubripuit: & ſic profectus ea patrauit, quæ mortis ei
cauſa fuerunt. Hæc eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego vobis, dixit, ſe ſcilicet mori-
turum venire, quod mihi credere noluiſſet. Audietis præterea ab his qui in Sicilia ſunt,
quæ de exercitus conflictu prædixeram. Et præterita quidem ab his, qui illa nouerunt, au-
dire licet. Experiri vero Dæmonij ſignum ſi quid forte dicat, tria nunc poſſumus: In ex-
peditione namq; exijt Neonus Cali filius. Mihi autẽ ſignũ adfuit, proficiſcitur vero nunc ex
Thraſylo aduerſus Epheſum & Ioniam militaturus. Ego autem illum exiſtimo, vel interfe-
C ctum iri, vel huiuſmodi aliquid incurſurum, & de reliquo negotio vehementer metuo. Hæc Dæmon futura contingentia nõ certo prænoſcit.
omnia ideo tibi dico, quia poteſtas omnis ad familiaritates eum his qui mecum ſunt, inſtitu-
endas penes Dæmonium eſt. Multis enim aduerſatur, neque licet his auxilium ferre, qui me-
cum in uito Dæmone conuerſantur: quare impoſſibile eſt mihi cum his viuere. Multis autem
hærere non prohibet, ſed conſuetudine noſtra nihil omnino iuuantur. Quibus autem faue-
rit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, illi ſunt de quibus illud animaduertiſti; breui enim
proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique ve-
ro quoad mecum ſunt, mirifice pollent: at vbi diſceſſerim, rurſus nihil a ceteris differunt.
Hoc quandoque accidit Ariſtidi Lyſimachi filio, eius qui filius fuit Ariſtidis. Nam mecum
commorans, breui multum profecit: poſtea vero in militiam profectus eſt, rediens deinde
offendit apud me agentem Thucydidem Meliſſi filium: hic autem Thucydides pridie mihi
inter diſputandum neſcio qua de re obiecerat: Quum me ſalutaſſet, & quædam inſuper col-
locutus eſſet Ariſtides, Thucydidem, inquit, o Socrates, audio gloriari, & in quibuſdam te-
cum etiam concertare, tanquam aliquid ſit. Eſt inquam, vt dicis. Tum ille, non meminit,
D inquit, antequam tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Non videtur, inquam, per Deos.
At ego, inquit ille, ridiculus ſum. Quid nam maxime, inquam? Quoniam priuſquam hinc
abirem, cum quouis diſputare audebam, neque aliquo videbar in differendo deterior, adeo
vt cætus præſtantium virorum audacter adirem. Nunc autem fugio quemcumque eruditum
eſſe intellexi, adeo pudore obducor ob inſcitiam. Vtrum igitur inquam eueſtigio te reliquit
illa vis, an paulatim? Paulatim, inquit. Quando vero in te inceſſit, vtrum accidit tibi ali-
quid a me diſcenti, an aliter? Dicam, o Socrates, rem quidem incredibilem, veram ta-
men. Nihil vnquam a te, vt ipſe ſcis, didici: proficiebam autem quotieſcunque tecum eſ-
ſem, & ſi in eadem ſolum domo eſſem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quo-
ties eadem in parte. Et mihi quidem videbar multo magis, quando in eadem parte exiſtens,
aliquid te dicentem intuebar, quam quum alio eſſem auerſus. Sed longe magis proficiebam,

 quum

quum apud te ſedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Eſt igitur, o A
Theages, huiuſmodi noſtra conſuetudo. Si enim Deo gratum eſt, permultum quidem, & breui proficies: ſin contra, minime. Vide igitur, ne tibi tutius ſit ab aliquo illorum eruditi, quibus in ſua poteſtate ſita eſt vtilitas, quæ ceteris proſunt, quam a me fortuna quadam id aſſequi. THEA. Mihi quidem ſic faciendum, Socrates, videtur, vt conſuetudine noſtra de Dæmonio intelligamus. Quod ſi nobis annuerit, recte omnia: ſin minus, quid agendum ſit conſultabimus tum, alterine cuipiam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi inſitum eſt, precibus & ſacrificijs & alio quouis denique pacto, quo vates iubent, placemus. DEMO. Nihil ad hæc, o Socrates, huic adoleſcenti repugnes; bene enim dicit Theages. SOC. Atqui ſi videtur oportere ſic agere, ſic agamus.] Hæc oportuit fuſe proponere, quo noſceremus vim Genij, ſeu Cuſtodis Angeli, ad communicandam ſcientiam hominibus. Profecto Socratis iſte Dæmon, (de quo non ſolum hic Plato, atque Laertius, ſed multo poſtea luculentius integrum librum iuſtæ magnitudinis edidit Apuleius) fuit illius bonus Genius, qui peculiari quadam ratione monebat ipſum de rebus tum agibilibus, & vitandis, & proſequendis, ad ſe pariter, & ad amicos attinentibus: tum etiam intelligibilibus atque ſcientificis, audibili voce, quam ſolus ipſe perciperet, non alius vllus præſentium: quum alios doceret B
ſurdis inſpirationibus, vt aſſolet agere quilibet Genius erga mortalem, cui datus eſt cuſtos, & rector, atque ſectator ab ortu. Quandoque tamen etiam homini ſuo ſpectabilem ſe ſe præbet, quem alloquitur; quod egiſſe Genium Bruti malum admonet Plutarchus non vno in

e In c. Cæſare

loco, tum dicens: [e] *Præcipue vero oblatũ Bruto ſpectrum Cæſaris cædem denunciauit non fuiſſe Dijs cordi. Id fuit huiuſcemodi. Transportaturus ex Abydo in oppoſitam continentem exercitũ quieſcebat nocte, vt aſſueuerat, in tabernaculo, inſomnis adhuc, vt de belli euentu ſolicitus: ſi quidem vir hic inter omnes Imperatores perhibetur minime ſomno indulſiſſe, naturaque fuiſſe vigilantiſſimus. Is ſtrepitum ſentire ad fores imaginatus eſt. Intentis autem ad lucernæ lumen iam emarceſcentis oculis, ſpeciem vidit horribilem viri immani magnitudine, diroque aſpectu. Perculſus primum, vbi nihil id tentantem conſpexit, neque vocem mittentem, ſed tantum cubili ſuo tacitum aſſiſtentem: rogauit, quiſnam eſſet? Reſpondit ei ſpectrum: Tuus, Brute, malus Genius: in Philippis me videbis; Tunc forti animo Brutus: videbo, inquit. Mox Genius* C

f in Bruto.

ille ex oculis abijt; tum alibi luculentius inquiens: [f] *Quum igitur traiecturus ex Aſia eſſet exercitum, noctis conticinio Luna non admodum lucebat: totus autem exercitus tenebatur ſilentio. Brutus vero voluens aliquid animo, & reputans ſecum, viſus eſt aliquem ingredientem ſentire. Reſpiciens ad ianuam ſpectrum cernit durum & prodigioſum, immanis, & horrendi corporis ſilentio ſibi aſſiſtentis. Suſtinens rogare: Quiſnam, inquit, aut hominum, aut deorum es? aut qua de cauſa ad nos veniſti? ſubiecit ei ſpectrum: Tuus ſum, Brute, malus Genius: in Philippis me videbis. Cui nihil perculſus Brutus: Videbo, inquit. Eo ex oculis elapſo; pueros ſuos vocauit: qui neque ſe audiuiſſe vocem aſſeruerunt, neque conſpexiſſe viſionem vllam.* Nimirum Dæmone corporis aſſumpti ſpeciem viſibilem, ſonumque vocis a ſe formatæ, non

Dæmon vt apparet, & al loquatur vni, nõ item alijs præſentibus.

ad puerorum ſenſus, aſt ad oculos & aures vnius Bruti tranſmittente; vel etiam puerorum ſenſibus fucum faciente, prohibenteque ne ad eos vlla ſpecies ſenſibilis ſui, Brutique loquentis allaberetur, eorum facultatem ſenſitricem ad actum impulſura. Certum eſt etiam bonos Angelos in ſomnis hominibus, cuſtodiæ ſuæ commiſſis, manifeſtare multa, ſicuti [g] Danieli, pariter ac Euangeliſtæ [h] Ioanni, ſponſo Virginis Ioſepho, [i] Sanctiſque Magis [k] cõrigiſſe nouimus e ſacra pagina. Nulli dubium eſt ergo, poſſe nos ab Angelo ſapientiam haurire, tum D
per abditas, atque ſurdas inſpirationes: tum per patentiores reuelatione rerum intelligibilium. Deinceps autem homines acquirere ſibi ſcientiam virtute proprij Intellectus, aperte conſtat ex Ariſtotele, qui vocat eum animæ partem, qua anima cognoſcit & ſapit, verbis ipſiſſimis: [l] *De parte autem animæ, qua & cognoſcit anima & ſapit, ſiue ſeparabili exiſtente, ſiue non ſeparabili ſecundum magnitudinem, ſed ſecundum rationem, conſiderandum eſt quam habeat differentiam, & quo modo tandem fiat ipſum intelligere.* Tria ſunt itaque principia, quæ ſapientiam in homine procreant, Deus, Angelus, & humanus Intellectus. Tria vero iſta myſtice ſignificari per hieroglyphicum ſtellæ ſingularis, non fuerit difficile probatu; nam Deus vnicus & ſingularis eſt; apteque repreſentatur per ſtellam, vt ait Horus Apollo Niliacus, agens de ſacrarum apud Ægyptios inſcriptarum literarum interpretatione, his plane

g cap. 2. 19. 7 & ſeq.
h Apocal. 1. & ſeq.
i Matth. 1. 13
k Matt. 2. 12.
l 3. de an. t. 1.

ver-

A verbis: [m] *Depicta Ægyptijs ſtella nunc Deum ſignificat, nunc noctem, nunc vero tempus, in-* m lib. 2. init.
terdum etiam hominis maſculi animam. Quæ ſane cuncta videtur indicata Sanctus illis Magis
in Oriente Stella, quæ ſignificauit Deum in carne natum, noctu, tempore regis Herodis. &
diuinitati iunctam hypoſtatice animam Chriſti, qui fuit Homo verus maſcula virtute de re-
gno tartareo triumphans: Quæ pariter omnia nos edocet Euangeliſta ſcribens: [n] *Quum* n Matth. 2. 1. & ſeq.
ergo natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis: Ecce Magi ab Oriente vene-
runt Hieroſolimam dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius
in Oriente: & venimus adorare eum. Qui miſſus eſt à Patre docere [o] veritatem; vt pote in o Ioan. 18. 37
quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, [p] atque ſcientiæ Dei. De qua ſtella myſtica multo prius p Colol. 2. 3.
prophetauit Balaam, inquiens: [q] *Orietur ſtella ex Iacob.* Vbi gloſſa Interlinearis: *Diuini-* q Num. 24. 17
tas Chriſti: quam viderunt Magi in Oriente, & Origenes in Ordinaria gloſſa, de ſtella Ma-
gorum in hoc loco dicit: *Orietur ſtella ex Iacob: De hac ſtella in Euangelio* [r] *dicitur, quia ve-* r Matth. 2.
niens ſtetit ſupra, vbi erat puer. Sed ſi inde diſceſſerit, vel euanuerit, vel aſſumpta ſit, vel quid
omnino inde factum fuerit, non dicitur. Sed forte ſicut in baptiſmo ſuper Chriſtum ſpiritus quaſi
Columba deſcendit, & manſit ſuper eum: & vox Patris audita eſt, Hic eſt Filius meus dilectus:
B *ita & ſtella, quæ venit ſupra, vbi erat puer, & ſtetit, in Chriſto permanſit. Et ſicut ibi vidiſſe*
Spiritum Dei ſuper eum, & manſiſſe in eo, ita accipimus, quod nunquam ab eo receſſit Spiritus
Dei: ita ſtella, quæ venit & ſtetit ſuper eum nunquam diſceſſit. Ideo deitatis eius indicium il-
lam ſtellam fuiſſe opinor. Ordo quoq; propheſiæ idem oſtendit, quum de Deitate dicit, Orietur
ſtella ex Iacob. De humanitate vero, Exurgetq; homo de Iſrael: vt vtrumq; euidenter prophe-
tatum appareat. Itaque ſtella ſymbolum eſt Dei. Conſentiens his Areopagita dicit in ope-
re de Diuinis Nominibus, [ſ] Deum appellari *Lucem*, atque *Stellam*. Inſuper autem ſtellam ſ cap. 1.
eſſe hieroglyphicum Angeli, conſtat ex oraculo Diuino apud Iobum dicente: [t] *Quum me* t 38. 7.
laudarent ſimul aſtra matutina: & iubilarent omnes filij Dei. Quem locum omnes Gloſſæ de
Angelis interpretantur, qui dicuntur *aſtra matutina* Lyrano, *quia a principio ſimul creati fu-* Angeli cur dicatur aſtra matutina.
erunt cum cælo Empyreo ante diſtinctionem elementorum. Et hoc inducitur hic ad oſtendendum,
quod productio terræ non fuit neceſſaria ad manifeſtationem diuinæ ſapientiæ, & gloriæ; quum
iam ante ab Angelis laudaretur, & ordinaria Gloſſa: [u] *Incarnationis enim Chriſti myſterium,* u Greg. l. 28. mor. c. 14.
C *etiam electi Angeli mirati ſunt; qui quia primi in tempore creati ſunt, non immerito aſtra ma-*
tutina dicuntur. Vel quia ſæpe ad exhortandos homines miſſi, dum venturū mane annunciant,
ab humanis cordibus præſentis vitæ tenebras, (adeoque ignorantiam pariter atque peccatum)
fugant. Quæ matutina aſtra etiam cum veſpertinis, Redemptoris potentiam laudant, quia enim
redemptis in fine mundi hominibus largitatem ſupernæ gratiæ glorificant. Iubilatio dicitur,
quum cordis lætitia, oris efficacia non expletur. Laudant itaq; Angeli, qui iam tantæ claritatis
latitudinem in ſublimibus vident. Iubilant vero homines, qui adhuc in inferioribus oris ſui
anguſtias ſubſtinent. Quæ quia futura Dominus nouerat, facta narrat. Pierius etiam ex
antiquis Claſſicis nomine ſtellarum [x] Angelos myſtice deſignari cenſet, qui curant humana, x l. 44 hier.
nos erudientes peculiari quadam ratione; quum enim a Theologis, Dionyſioque præſertim
accipiat Angelorum tres eſſe Hierarchias: Quarum ſuprema Seraphin appellata, ſoli con- Angelorum ordines, & officia.
templationi vacat, Deumque perenni laude celebrat in æternum. Media Cherubim voci-
tata cæleſtibus officijs delegata ſemper eſt. Poſtrema hierarchia, licet ſupra corpoream om-
nem eſſentiam ſit, curat nihilominus omnia ſubcæleſtia: & quum diſtribuatur in Principa-
D tus, Archangelos, & Angelos, omnium horum officium circa ea tantum verſatur, quæ ſub
orbe Lunæ collocantur. Principatuum cura circa Reſpublicas, Principes, ac Reges: vt ex
Dauide [y] cognoſcimus: Archangelorum circa myſteria, & ſacras cæremonias. Angeli pri- y Pſ. 90. 11. & paſſim.
uatis ſtudent rebus, & ſinguli ſingulis hominibus adhibentur. Euthymius porro Iudæorum
fuiſſe Cuſtodem Michaelem nominat, vbi verba citat ex oratione Azariæ, libro [z] Danielis: z cap. 3. 49.
Angelus autem Domini deſcendit ſimul cum Azaria & ſocijs in fornacem: quum tamen Archan-
gelus ſit. Sed enim ſæpe admodum in quotidiano ſermone omnes ordines Angeli nuncupa-
tionem vſurpant. Quum igitur tertius Ordo huiuſmodi res humanas tueatur, & ad incor-
ruptibile ſuperioris Dominij decretum dirigat, cui nam potius quam huic Ordini, Valerianus
inquit, Fati cognomentum dabimus? Qui demum quum octauæ Sphæræ, hoc eſt ſtellato Fatum quid Pierio.
inſideat orbi, a ſoli eius excellentia ſtellæ ſignificatum Fato congruere merito videtur.

Neque

Neque tamen, addit, *abſurdum eſt Angelos per ſtellas intelligi, qui ſtellarum præſides habeantur; veluti quum apud Salomonem pro cælo Deum intelligimus: ſcriptum eſt enim hiſtoria Regum: Exaudi o Cælum: vbi non cælum tamen, ſed cæli, & terræ rectorem Dominum, ex Theologorum interpretatione, Deum appellat. In Moſes etiam traditionibus, vt ſummi viri locum interpretantur, per Stellas*[a] *Angeli ſignificantur. Demum Angelorum munera quum ſint, purgare, illuminare, perfectum reddere, &c.* Quin etiam Timæus Laerus, obſeruatu quoque Pierij, tradidit vnicuique animæ collegam eſſe ſiue conſertam ſtellarum aliquam; quod non diſſimile eſt a Genio ſoſpitali, atque cuſtode. Sic igitur Stella hieroglyphicum eſt Angeli, qui nos erudit, atque cuſtodit. Stellam item eſſe ſymbolum humanæ mentis, primum quidem, vt vidimus, Horus Apollo Niliacus cōfitetur, in Ægyptiotū Hieroglyphicis inquiens:[b] *depicta Ægyptijs stella ſignificat interdum etiam hominis maſculi animam.* Homo autem maſculus eſt qui virtute pollet. Verum & Ariſtoteles intellectum agentem in anima poſuit, quem lumini comparauit, inquiens:[c] *Neceſſe & in anima has exiſtere differentias. Et eſt quidam intellectus, quia omnia fit: quidam vero, quia omnia facit, vt habitus quidam, quale eſt lumen: quodam enim modo & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.* Itaque ſtella ſingularis illa pone caput humanum in Schemate poſita, ſymbolum eſt tum Dei, tum Angeli Cuſtodis, tum etiam Intellectus humani, quorum ſingulorum beneficio quilibet homo ſapientiam, rerumque cognitionem ſibi comparare poteſt; etenim & Deus vnus eſt, & vnicuique datus eſt vnicus Angelus Cuſtos, & vnicus ineſt Intellectus. Apte vero ſtella ponitur ad occipitis partem, in qua cerebri portio locatur ſedes memoriæ; quia Muſæ, quibus omnes comprehenduntur ſcientiæ ſapientiam humanam complectentes, ab omnibus veteribus ideo ponuntur filiæ Iouis, atque Mnemoſynes, que memoria eſt. Hæc de noſtri Schematis explicatione, virum ſapientem voce ſciendi cupidos erudire valentem, nobis ob oculos ponentis.

A B

[a] Gen. 1.10.
[b] lib. 2. init.
[c] 3. de an. t.17.18.
Stella cur ad occipu poſita.

Propoſito Schemati comparatur aliud Fabij cunctatoris. Cap. XXXVI.

HVic autem Schemati gemmulæ noſtræ non multum abſimile viſitur in anulo Fabij Maximi Cunctatoris, de quo pridem nos in opere noſtro de[a] Anulis Antiquorum, & el. Petraſencta[b] tractans de Symbolis Heroicis: in cuius *onyche gemma viſitur equinum caput, cum hominis & vultu & barba in pectore promiſſa, cum pedibus gruis, cum cauda galli gallinacei, & cum ternis characteribus FAB. Schema fuit, ait, Fabij Cunctatoris; vt virtutes vnius perfecti Ducis eo monſtro exprimerentur: hoc eſt, equi capite præfectura & principatus in bello: vultu, barba, & pectore hominis, prudentia: cunctatio & vigilantia, pedibus gruis: & cauda galli gallinacei demum victoria.* Quæ ſingula fatetur ingenue ſe referre ex Valeriano, qui ſcribit ad verbum; vbi tractat de hieroglyphico equi: FABII CONTATORIS VIRTVTES. *Sed vt ad imagines noſtras reuertamur: in lapillo Onyce argumentum multiplex vidi artificioſe admodum ſcalptum. Equino enim capite eſt, humana facie in pectus barbata, gruinis pedibus, cauda gallinacei: literæ ſunt FAB. Ex quo quidem figmento virtutes eas facile coniectes, quibus Fabius Contator inſignis fuit: Nam principatum in bello ex equino capite, prudentiam ex humano pectore barbato, prouidentiam & contationem, atq; etiam ſpeculationem ex pedibus gruinis, victoriam ex pulli gallinacei cauda interpretamur.* Cuius anuli figuram poſuit Gorlæus,[c] verum cum oleæ ramo prominente ex equi labris, vt indicaret bellum eſse gerendum vnius gratia pacis, quæ finis eſſe debet omnium bellorum; *Bellū enim gerimus, vt in pace degamus* (ait Ariſtotele)[d] *Atq; activarum quidem virtutum operationes in ciuilibus, vel bellicis rebus verſantur; quarum actiones negotioſa videntur: Bellica ſane etiā omnino; nemo enim eſt, qui vel bellum expetat, vel apparatum bellicum faciat bellandi cauſa. Sanguinarius enim quidam prorſus eſſe videretur, ſi amicos ea cauſa ſibi hoſtes redderet, vt pugna, & cædes orirentur.* Qua ergo ratione Schema Fabij Maximi, conſtitutum monſtrum habet ex equi capite, vultu hominis barbati in pectore, cauda galli, & pedibus gruis, aptum hieroglyphicum eſt ad ſignificandas virtutes militares optimi Ducis: eadem ſane ſymbolum aptiſſimum erit ad indicandum hominem alta ſapientia præſtantem, monſtrum ſemiferum pubetenus hominem Citharœdum pone caput aſtrum habentem, qui deſinat inferne in gallum gallinaceum.

C D

[a] cap. 4.
[b] lib. 6.c.10.
[c] Num. 186.
Belli finis pax.
[d] 10. Eth. c. 7.

Amo-

A *Amorem Heroicum militia magis in conſeruatione Ducis & Exercitus oportune celeris, & cunctantis, quam in hoſtium exterminatione conſiſtere.*

Schema V. Gemmæ.

B

C

Opinio, dicens hoc eſſe hieroglyphicum Amoris Concupiſcibilis per vitam negotioſam exarmati, penditur. Cap. XXXVII.

ERuditus ille vir ignotus, qui Schemati pridem appoſuit tum titulum Græcanicum ΕΡΩΣ ΑΡΕΙΟΣ, tum etiam Latinum Poetæ verſiculum,

OTIA SI TOLLAS, PERIERE CVPIDINIS ARCVS:

D Ut ut prima fronte rem acu tetigiſſe videtur, indicans Amorem homines ocioſos paſſim torquere, negotioſos non ita male habere; nihilominus tamen & in titulo ſimul & in verſiculo difficultates incurrit non exigui momenti; quarum prima eſt, quia verſiculus cum titulo non congruere videtur; titulus enim eſt de Amore virtutis, verſiculus autem de Amore concupiſcibili; qui longe diuerſus eſt ab illo. Secunda non leuis eſt de nomine Amoris in titulo ΕΡΩΣ per omega, quod Amori flagitioſo, non autem pudico, & probo tribuiſſe videtur ita Gyraldus agens de Dijs gentium[a] in ſermone de Cupidine: *Sed enim antiqui in Gymnaſijs Cupidinem inter Mercurium & Herculem poſuere, cum Amorem ſignificantes, qui ex ratione & virtute naſceretur* (nimirum ex ratione naſcitur Amor Sapientiæ, cuius Mercurius deus credebatur: ex virtute, potiſſimum bellica naſcitur Amor Fortitudinis, quæ refertur ad Herculem:) Conſimile hieroglyphicum Romę viſitur in antiquo Fidij ſculptoris a Synt. 13.

opere

opere marmoreo apud Dominos de Sancta-Cruce ; quo-ſculptus eſt Amor medius inter A
Honorem & Veritatem : quo ſimulachro ſignatur Amor Heroicus tum Fortitudinis bellicæ, cuius præmium eſt Honor; tum etiam Sapientiæ, quæ cognitio veritatis eſt : de quo quidem Schemate nobile ſatis Emblema poſuit Alciatus, ipſum faciens Fidei ſymbolum, quod videret in eo Fidij ſimulachro Veritatem & Honorem iungere manus ad inuicem ; ait enim hexaſticho ſuo :

,, Stet depictus HONOS, tyrio velatus amictu,
,, Eiuſque iungat nuda dextram VERITAS.
,, Sitque AMOR in medio caſtus, cui tempora circum
,, Roſa it, Diones pulchrior Cupidine.
,, Conſtituunt hæc ſigna Fidem ; Reuerentia Honoris
,, Quam fouet, alit Amor, parturitque Veritas.

Mihi vero potius illa manuum coniunctio ſignat Amorem pariter pudicum, atque ſtudioſum eſſe tum, qui Sapientiæ, tum qui bellicæ Fortitudinis Cupiditas eſt, ſeiunctus atque diſſentiens a Concupiſcibili Amore flagitioſo: ſed ad Gyraldum redeamus, qui ſubdit immediate) B
Quinimo & Samij gymnaſium Amori conſtituerunt, teſte Athenæo. Ecloge legitur Auſonij poeta de Cupidine, ab heroinis patibulo Crucis affixo: vt & meminit Lactantius, ſi recte rememtior. (Nimirum Cupido concupiſcibilis hic eſt, quem non raro virtutes heroicæ domant, atque ſuperant) *Verumetiam Amoris nomina interpretemur. Ammonius ſane, & Phurnutus, aliiq́, Cupidinem his tribus nominibus vocatum tradunt,* ἔρωτα, πόθον, & ἵμερον. *Quos ait Pauſanias in Attica, a Scopa effictos, tam ſpecie inter ſe differentes, quam operis artificio.* ἔρως *igitur per Omega ipſum Cupidinem, & flagitioſum Amorem ſignificat, hoc eſt, Amores, vt dicimus, & notant grammatici.* ἔρος *vero per omicron, pudicum & bonum Amorem ſignificat. Quod diſcrimen an recte ſtatuatur, non diſquiro, quum inter legendum apud idoneos autores non ita ratum offenderim, vt illi præcipiunt.* ἔρωτα *autem dictum ait Plato, & Phurnutus ab inquiſitione amati,* ἔρειν *enim pro* ζητεῖν, *ideſt, inquirere, capitur. Plotinus tamen ab aſpectu & viſione deduxit.* ἔρως *ait, quaſi* ὅρασις. Proculdubio Plato in Phædro nomen ἔρως per Omega tribuit aperte Amori flagitioſo & irrationali dicens: *Nam Cupiditas abſque ratione, quæ ſuperat opinionem ad recta tendentem, rapitq́ ad voluptatem forma, & a cognatis cupiditatibus circa corporis formam vehementer corroborata peruincit, & ſuperat,* ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ῥώμης, *ideſt robore & vehementia,* ἔρως, *ideſt, Amor appellata eſt.* Vnde conſtat non C
bene titulum poſitum fuiſſe Schemati per Omega ΕΡΩΣ ΑΡΕΤΟΣ *Amor Probus, ſiue Studioſus.* In Cratylo ſimiliter Amorem ἔρωτα per omega ſcribit, aliunde deducens etymologiam ita: ἔρως *autem, id eſt, Amor quaſi* ἐσρεῖ, *ideſt, influit extrinſecus, neque propria eſt habenti* ῥοὴ, *ideſt fluxio iſta, ſed infuſa per oculos. Quapropter ab* ἐσρεῖν, *id eſt influere,* ἔσρος *ab antiquis noſtris appellabatur, nam* ο *pro* ω *vtebantur; nunc autem* ἔρως *dicitur,* ω *pro* ο *interpoſito.* Vnde conſtat etiam Amorem concupiſcibilem, prout a rationali contradiſtinguitur, appellari ἔρωτα per omega, non autem per omicron; etenim Amor, qui per oculos influit, concupiſcibilis eſt, non rationalis: proptereaque non bene per omega deſcribitur in titulo Amor-Virtutis, ΕΡΩΣ ΑΡΕΤΟΣ. Minor eſt difficultas in verſiculo ad Amorem probum indicandum adducto,

,, Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus.

adeſt attamen aliqua; quia quum vita negotioſa, non vnica ſit, ſed gemina generatim, ciui- D
b 10. Eth. c. 7. lis, & bellica, vt ait Ariſtoteles, [b] inquiens vitam ſolam contemplatiuam in otio eſſe, negotioſas eſſe duas, bellicam, atque ciuilem; en eius verba: *Sapiens vero etiamſi per ſeipſum ſit, contemplari poteſt; atque id tanto magis, quanto ſapientior fuerit; melius quidem fortaſſe, ſi adiutores habeat: ſufficientiſſimus tamen ipſe eſt. Sola præterea ipſa per ſeipſam amari videretur; quippe quum ex ea, præterquam quod contemplatus fuerit quiſpiam, eueniat nihil; ex agendis autem rebus, aut plus, aut minus, aliquid præter actionem nobis comparamus. Videtur item felicitas in otio eſſe; negotijs enim diſtringimur, vt otiemur, & bellum gerimus, vt in pace degamus. Atque actiuarum quidem virtutum operationes in ciuilibus, vel bellicis rebus verſantur; quarum actiones negotioſa videntur. Bellica ſane etiam omnino,* & mox, *Ciuilis quoque hominis operatio negotioſa eſt, præter ipſam etiam ciuitatis adminiſtrationem, aum*

pote-

Amoris nomina varia.

A *poteſtates & honores ſibi & ciuibus comparat*, & paulo poſt. *Si igitur ex actionibus, quæ ſecundum virtutes fiunt, bellica & ciuiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque hæ negotioſæ ſunt &c.* Iam otia non ſolum armorum vſu tolluntur, ſed etiam per ciuilia negotia. Quare Cupidinis tela franguntur non ſolum per militaria, verum etiam per alia negotia. Deinde vero non minus Amori concupiſcibili reluctatur bellicus, & Ciuilis Amor negotioſus, at etiam otioſus literarum Amor. Deinceps autem antea [e] ſatis oſtenſum eſt, impotenti Cupidini concupiſcibili fruſtra plerumque repugnare negotia militaria, quantumuis vehementia. Non ab re igitur explicationem eruditi viri deſerimus. e Schem. 1.

Propria ſententia proponitur, quæ eſt, ob oculos poni Schemate noſtro proprietates Amoris Iraſcibilis, ſiue militaris: primumque de corpore militis generatim.

Cap. XXXVIII.

B PRofecto bellicæ virtutis filius Amor, qui deſiderium eſt pulchræ victoriæ, ſculptus habetur in gemmula; nam omnes habet inſignes notas antiquæ militiæ: nimirum animi fortitudinem, corporis robur, caput galea contectum, clypeum ambabus apprehenſum manibus, arcum, pharetram, atque ſpicula, ſculptuſque non eques, at pedes, iſque ſtans, non gradiens, & Alatus. De quibus acturi ſeorſum, primo totius corporis habitudinem inſpiciamus. Porro differentiam illam intueri cuique licet inter militiam priſcorum heroum, & noſtræ tempeſtatis bella; quod antiqui robore corporis, & animi fortitudine dimicantes excellebant; aſt æuo noſtro potius militum multitudine, dolis & inſidijs hoſtem adoriri, vincereque ſatagunt; quæ differentia nata eſt ex armorum diſcrimine quibus antiqui, & noſtri vti conſueuerunt; Priſci namque pugnabant arcu, lanceis, miſſilibus iaculis, & enſibus; quorum vſus & corporis robur, & animi fortitudinem poſtulat: noſtri vero tormentis bellicis, quæ fulminum violentiam imitantia, vel ab imbecillis viribus facile torqueri valeant in hoſtes, paſſim vtuntur, nouitium inuentum, & antiquæ virtuti maximum afferens præiudicium. Militia vetus cum noſtrate collata.

C Arcus autem, haſtas, miſſilia iacula, & enſes in antiquis militibus expoſtulaſse magnum corporis robur, adeoque corpus non molle, neque puſillum, ſed ſolidum & magnæ proceritatis, aperte conſtat ex antiquorum teſtimonijs, quibus claſſici deſcribunt corpora virorum inſignium virtute bellica; nam vt a ſacra hiſtoria ſumamus exordium, viri bello potentes, & fortiſſimi ponuntur ingenti mole corporea gigantes; legimus enim: [a] *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis: Poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illaque genuerunt: iſti ſunt potentes a ſeculo viri famoſi*, & alibi: [b] *Venimus in terram, ad quam miſiſtis nos, quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt. Sed cultores fortiſſimos habet, & vrbes grandes, atque muratas. Stirpem Enach*, & mox: *Populus, quem aſpeximus, procera ſtaturæ eſt. Ibi vidimus monſtra quadam filiorum Enac, de genere giganteo; quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur*, quæ repetuntur [c] alibi, & de Saule rege bellatore fortiſſimo, [d] ſcribitur: [e] *Et dixit Dominus ad Samuelem. Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius, quoniam abieci eum: nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea, quæ patent: Dominus autem intuetur cor*, & alio loco: [f] a Gen. 6.4. b Num. 13. 28.& ſeq. c Deut. 1.28. d 1. Reg. 9.2. & ſeq. e 1. Reg. 16.7 f 1 Paral. 11. 23.

D *Et ipſe percuſſit virum Ægyptium, cuius ſtatura erat quinque cubitorum: & habebat lanceam vt liciatorium texentium: deſcendit igitur ad eum cum virga, & rapuit haſtam quam tenebat manu: & interfecit eum haſta ſua*, & alibi: [g] *Ecce Dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur*, & apud alium Prophetam: [h] *Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum.* Apud profanos etiam autores eandem ſententiam habemus; etenim Virgilius, antiquitatis cultor eximius, dum aliquem virum fortem in bello deſcribit, in eo corporis molem magnam agnoſcit; ita de Marcello ſummo Romanorum Imperatore. [i] g Iſai. 10.33. h Baruc. 3.26. i 6. Æn. f.

„ Tu regere imperio populos Romane memento
„ (Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem.

N „ Par-

,, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. A
,, Sic pater Anchiſes: atque hæc mirantibus addit:
,, Aſpice, vt inſignis ſpolijs Marcellus opimis
,, Ingreditur, victorque viros ſupereminet omnes.
,, Hic rem Romanam magno turbante tumultu
,, Siſtet eques: ſternet Pœnos, Gallumque rebellem.

k lib. 7. & de Turno fortiſſimo bellatore [k] mox addit:

,, Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
,, Vertitur, arma tenens, & toto vertice ſupra eſt.

l lib. 9. & adhuc infra: [l]

,, Meſſapus prima acies, poſtrema coercent
,, Tyrridæ iuuenes: medio dux agmine Turnus
,, Vertitur, arma tenens, & toto vertice ſupra eſt.

m lib. 11. & adhuc infra [m] de Orphito, ſtrenuo bellatore,

,, ... procul Orphitus armis
,, Ignotis, & equo venator Iapyge fertur: B
,, Cui pellis latos humeros erepta iuuenco
,, Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus
,, Et malæ texere lupi, cum dentibus albis:
,, Agreſtiſque manus armat ſparus: ipſe cateruis
,, Vertitur in medijs, & toto vertice ſupra eſt.

n lib. 5. c. 1. & ſeq. Iſta reddunt omnino credibiles enarrationes, quas affert Olaus [n] Magnus de Starchatero gigante, ceteriſque vaſti corporis pugilibus fortiſſimis in plaga Septemtrionali. Quas quidem hiſtorias omnes ratio phyſica plane comprobare videtur; etenim puſilli, mediocreſue corporis vires itidem puſillæ, mediocreſue proportionabiliter, impares omnino ſunt armis ingentibus valide tractandis: & cum vehementia mittendis in hoſtem. Quis enim arma tractare potuerit Goliathis, niſi vir eum æquans magnitudine corporis? de quo legitur in hiſtoria ſacra: [o] *Et egreſſus eſt ſpurius de caſtris Philiſthinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubitorum & palmi. Et caſſis area ſuper caput eius, & lorica ſquamata induebatur; porro pondus loricæ eius, quinque millia ſiclorum aris erat. Et ocreas areas habebat in cruribus: & clypeus areus tegebat humeros eius. Haſtile autem haſtæ eius erat quaſi liciatorium texentium: ipſum autem ferrum haſtæ eius ſexcentos ſiclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eum. Stanſque clamabat aduerſum phalanges Iſrael, & dicebat eis: Quare veniſtis parati ad prælium? Numquid ego non ſum Philiſtæus, & vos ſerui Saul? Eligite ex vobis virum, & deſcendat ad ſingulare certamen. Si quiuerit pugnare mecum, & percuſſerit me, erimus vobis ſerui: ſi autem ego præualuero, & percuſſero eum, vos ſerui eritis, & ſeruietis nobis. Et aiebat Philiſthæus: Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie: Date mihi virum, & ineat mecum ſingulare certamen. Audiens autem Iſrael, & omnes Iſraelitæ ſermones Philiſthæi huiuſmodi, ſtupebant, & metuebant nimis.* Verum & ex Homero conſtat, arcum Vlyſſis, Herois inter antiquos bellatoris maximi, non potuiſſe tendi a procis pluribus, viris ordinariæ ſtaturæ; quos affata ſic eſt Penelope: [p] C

o 1. Reg. 17. 4. & ſeq.

p Odyſ. l. 21.

,, Sed agite proci, quoniam hoc apparet certamen:
,, Ponam enim magnum arcum Vlyſſis diuini. D
,, Quicunque autem facillime extendet arcum in manibus
,, Et perſagittabit anulos duodecim omnes,
,, Hunc ſimul ſequar vbi me ſubduxero ab hac domo.

& mox quum Thelemachus, Vlyſſis filius, ter irrito conatu tentaſſet arcum tendere, quarto forſan voti compos euaſurus; alij proci omnes ad vnum, pinguedine mollire ſatagentes arcum ad facilem tenſionem.

,, Ea iuuenes calefacientes tentarunt, neque poterant
,, Tendere, multum enim roboris indigentes erant.
,, Antinous autem abſtinebat, & Eurymachus diuinus
,, Princeps procorum, virtute autem erant valde optimi.

& mox,

,, Eury-

A ,, Eurymachus autem iam arcum in manibus mouebat,
,, Calefaciens huc & illuc ſplendore ignis, ſed ipſum neque ſic
,, Tendere potuit: valde autem ſuſpirauit glorioſum cor:
,, Suſpirans autem igitur locutus eſt, verbumque dixit, denominauitque
,, O amici, certe mihi dolor circa meipſum & circa omnes:
,, Non nuptias tantum lugeo triſtis,
,, (Sunt & aliæ multæ Græcæ, quæ quidem in ipſa
,, Mari circundata Ithaca, & alis ciuitatibus)
,, Sed ſi iam tantum roboris indigentes ſumus,
,, Diui Vlyſſis quod non poſſumus tendere
,, Arcum: increpatio autem & futuris audiri,

ac tandem

,, Sic ſine diligentia tendit magnum arcum Vlyſſes, &c.

His ergo ſatis apparet, olim bellicos Heroas magno, & robuſto corpore fuiſſe, qui tales arcus tenderent, & arma talia tractarent. Vnde merito Schematis autor Amorem bellicum B in gemma finxit nudum quidem puerum, quoniam eſt Amor, ob rationes antea [f] notatas; corpore tamen vegeto, robuſto, ſolido, & magno, ad Amoris tum Concupiſcentiæ, tum Sapientiæ diſcrimen; quibus vidimus ineſſe corpora puſilla, & valde tenera, molliaque. Sic igitur hic Amor eſt bellicæ virtutis. [f] Gem. 1. cap.

De Amoris bellici vultu ſæuo, ſeuero, ac tantum non toruo, minacique.
Cap. XXXIX.

DEcenter autem Amori bellico noſtro vultum in gemma ſculpſit autor auſterum, atq; ſæuum, terricumque; nam & Minerua, Pallaſque, Bellonaue bellorum Dea paſſim audit tetrica, fera, ferox, cruda, truculenta; ſic enim Martialis [a] — [a] l. 7. Ep. 1.

,, Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ. & [b] — [b] lib. 14.
,, Dic mihi Virgo ferox, quum ſit tibi caſſis, & haſta: & [c] — [c] Qu. calab.
,, Protegis, & crudam fers ægida cruda virago. & [d] — [d] Mantuan.
C ,, Sic affata truces vmbras truculenta Minerua. & [e] — [e] Virg. 2. Æn
,, Effugiunt, ſæuæque petunt Tritonidis arcem. & [f] — [f] Stat. 2 Theb.
,, Et Phœbus pater, & ſeuera Pallas. & [g] — [g] Id. 2. Silu
,, Vtraque Virgo ruunt: hæc triſtibus aſpera bellis [h] — [h] Claudian.
,, Non tamen vt tulerit Palladis arma feræ [i] — [i] Pamphil.
,, Pallados pectus Latium furentis. [k] — [k] idem
,, Naiades Ærmas inter Diana, feroxque Pallas. [l] — [l] Stat. in Achill.

Gyraldus item [m] in Glaucopi Minerua comprobat hoc ipſum, cui, Scribit Gellius ſic voca- [m] Synt. 11.
,, tam, non tàm quod glaucos, id eſt cæſios oculos haberet, quàm quod horrendo & formi-
,, doloſo eſſet aſpectu: vnde & glauci, ideſt Cæſij Leones, & baſiliſci traduntur; quod &
,, Phurnutus ait. Sunt & qui dracones eadem ratione glaucopas nuncupent. Eſt & apud
,, Stephanum in Alcomenio, ex Alcomenie & Athenaide Hippobotæ filia glaucopus, a quo
,, glaucopion, & glaucopis. Cæſia porro a veteribus dicta Minerua eſt, quaſi Cœlia, vt
D ,, dicit Gellius in ſecundo. Autor Priapeiorum flauam appellauit illo Scazonte:

Minerua flauo lumine, eſt Venus pæto.

,, Naſo in Eleg.

Quid ſi prǽripiat flaua Venus arma Mineruæ?
Ventilet accenſas flaua Minerua faces.

,, Idem in Arte:

Si pæta eſt Veneri ſimilis; ſi flaua, Minerua.

,, Quidam putant inepte, a capillorum colore Mineruam flauam dici. Sed de flauo, & glau-
,, co colore vide Gellium: &, ſi libet, noſtrum Thileſium. Sed enim & Minerua ab oculo-
,, rum truculento aſpectu, & acri intuitu Gorgonos eſt cognominata, vt Grammatici ob-
,, ſeruant, a γοργῦ ὠπὸς, id eſt a terribili, & acri aſpectu. Quamuis autem tetrica ſit, atque

ſæua Minerua, non tamen hoc illi pulchritudinem abſtulit, quin olim de formoſitate cum Venere, Iunoneque contenderit; quæ tres omnium Dearum pulcherrimæ cenſebantur apud antiquos omnes. Ita prorſus Amoris pulchritudini nō derogat, quod toruo ſit aſpectu tetricoque, qui bellicus eſt; etenim Moſchus vel Amori ſuo Concupiſcibili dedit oculos ª acres, & flammeos: & huiuſmodi decorem ſeruans Areoſtus Heroem ſuum Rolandum effinxit aſpectu toruo, ferocique, propemodum luſco; de quo ſic ille, ſub perſona fortiſſimi quoque ſui Mandricardi ᵒ A

ª Idyll. 1. ᵒ Cant. 23.

,, Sono omai dieci giorni, li ſoggiunſe,
,, Che di cercar non laſcio i tuoi veſtigi:
,, Tanta la fama ſtimulommi, e punſe,
,, Che di te venne al campo di Parigi:
,, Quando a fatica vn viuo ſol vi giunſe,
,, Di mille, che mandaſti a i regni Stigi:
,, E la ſtrage contò, che da te venne
,, Sopra i Noritij, e quei di Tremiſenne.
,, Non fui, come lo ſeppi, a ſeguir lento, B
,, E per vederti, e per prouarti appreſſo:
,, E per ciò m'informai del guarnimento
,, Ch'hai ſopra l'armi: io sò, che tu ſei deſſo;
,, E ſe non l'haueſſi anco, e che fra cento
,, Per celarti da me, ti foſſi meſſo;
,, Il tuo fiero ſembiante mi faria
,, Chiaramente veder, che tu quel ſia.
,, Non ſi può (li riſpoſe Orlando) dire,
,, Che caualier non ſij d'alto valore;
,, Però che ſi magnanimo deſire
,, Non mi credo albergaſſe in vmil core.
,, Se'l volermi veder ti fa venire,
,, Vuò che mi veggi dentro, e come fuore: C
,, Mi leuerò queſt'elmo da le tempie,
,, Acciò ch'a pieno il tuo voler s'adempie.
,, Ma poi che ben m'haurai veduto in faccia,
,, A l'altro deſiderio ancora attendi.
,, Reſta, ch'a la cagion tu ſatisfaccia,
,, Che fa, che dietro queſta via mi prendi:
,, Che certo, ſe'l valor mio ſi confaccia
,, A quel ſembiante fier, che ſi commendi.
,, Orsù (diſſe il Pagan) al rimanente,
,, Ch'al primo ho ſatisfatto intieramente.

& multo antea ᵖ de eodem Heroe bellicoſo dixerat:

ᵖ Cant. 12. ſtan. 74.

,, Come Alzirdo appreſſar vide quel Conte,
,, Che di valor non hauea pari al mondo,
,, In tal ſembiante, in ſi ſuperba fronte, D
,, Che'l Dio de l'armi a lui parea ſecondo:
,, Reſtò ſtupito a le fattezze conte,
,, Al fiero ſguardo, al viſo furibondo;
,, E lo ſtimò guerrier d'alta prodezza;
,, Ma hebbe del prouar troppa vaghezza.

Sic igitur apte fingitur in Schemate bellicoſus Amor aſpectu truculento; nec abeſt a propoſito ratio; quoniam Amor iſte bellicus eſt Appetitus attinens ad facultatem Iraſcibilem; irati vero, minaceſque, torue tuentur, atque ſæuo truculentoque ſunt aſpectu. Nec etiam ab re ponitur ira, feritaſque in Amore probo, qui rationem ſequitur in bello; nam iram ſine crimine cognouit etiam diuinus Pſaltes ᵠ dicens: *iraſcimini, & nolite peccare*. Sic in ſacra

pagi-

A pagina frequenter ponitur Deus [r] exercituum iraſci. [ſ] Quo ſenſu Taſſus etiam inquit, [t] — [r] 2. Reg. 7. 8. & paſſim. [ſ] Pſal. 6. 1. & paſſim. [t] Cant. 16. ſtan. 34. [u] 2. Rep.

,, Sdegno guerrier de la ragion feroce:

dum Heroem ſuum ponit contra Cupidinis mollitiem rationabiliter indignari; ſententia decerpta ex Platonis [u] operibus, qui ſcribit, Iraſcibilem Appetitum homini datum a Natura in ſubſidium Rationis aduerſus concupiſcentias; Sane de Appetitu tractans in libris de Republica, geminum in anima reperiri demonſtrat, vnum concupiſcibilem, & alium rationalem, quibus tertium iraſcibilem addit; dicens: *Merito igitur duo hæc inter ſe diuerſa exiſtimabimus; & illud quidem, quo ratiocinatur animus, rationale ipſius denominabimus: Illud vero, quo amat, eſurit, & ſitit, & ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionum quarundam, & voluptatum. Diuerſa profecto: Meritoque ita cenſebimus. Hæ itaq; duo iam in anima ſpecies diſtinctæ ſint. Illud autem quod ad iraſcibilem pertinet, quoue iraſcimur, vtrum tertium quiddam eſt? an alterius horum cognatum? Forte eius, quod voluptates cupit, eſt cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo, quod audiui quondam: quod videlicet quum Leontius Aglaonis filius ex Piræo ſub boreali muro ad ciuitatem aſcendens ſentiret extra cada-*
B *uera prope littus iacentia, ſimul & videre cupiebat, & horrebat tamen, abſterrebaturque, vultumq; tegebat, ſecum ipſe pugnans: cupiditate deniq; ſuperatus; ad cadauera directis & patefactis oculis aduentauit, dicens: Ecce iam vobis licet, o infelices, deſiderium veſtrum pulchro explere ſpectaculo. Audiui & ipſe. Itaque ſermo teſtatur, iram ſæpe pugnare aduerſus concupiſcentiam, tanquam hæc inter ſe diuerſa ſint. Id certe ſignificat. Non ne & alibi frequenter animaduertimus, quando diſtrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipſum ſe ſe, & aduerſus id sui quod trahitur, indignantem? Et quaſi duobus diſſentientibus ad inuicem rationi iram accurrere? Cupiditatibus vero coniunctam, nihil rationis voluntati contrarium moliri: nec te arbitror vnquam aſſerere, vel in te ipſo, vel in alio tale quiddam deprehendiſſe. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre ſe putat, non ne quo generioſior eſt, eo minus iraſcitur, dum eſurit, & alget; & aliud quiduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere cenſet? Et quod iam dixi, ira iſtius in eum quodammodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam ſe pati quis putat, non ne tunc ſatagit & ſæuit & auxilium præſtat ei quod iuſtum videtur, famem frigus, & cætera talia tolerans? Et ad victoriam*
C *contendit, neque a generoſo opere ceſſat priuſquam vel tranſegerit, vel obierit, vel tanquam canis a paſtore, ita deniq; reuocatus ab ea quæ in ipſo eſt ratione miteſcat? Omnino hæc visui ſimilis eſt, cui tu comparas. Etenim in noſtra ciuitate Auxiliarios ipſos tanquam canes poſuimus obtemperantes Principibus tanquam quibuſdam paſtoribus ciuitatis. Optime quod dicere volebam intellexiſti. Sed vnum & hoc inſuper animaduertis? Quid iſtud? Quod in præſentia contra ac ſupra de iracundia iudicamus. Tunc ſane iraſcendi vim ad concupiſcendi naturam referebamus: nunc vero multum intereſſe dicimus, ac multo magis iram aſſerimus animæ partibus inuicem inter ſe diſſidentibus pro ratione arma capeſſere. Ita prorſus. Namquid & iraſcendis vis eſt a ratione diuerſa, vel quædam ſpecies rationis, adeo vt non tres in animo: ſed duæ ſpecies ſint, rationale, & concupiſcens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quædam genera, quæ ipſam continent, quæſtuarium, auxiliarium, conſulatus; ita & in anima tertia vis quædam eſt iracundia, quæ natura ipſa rationis tutatur partes, niſi ex improba educatione fuerit deprauata? Neceſſe eſt vt tertia ſit. Nempe etiamſi alia quam ratio apparuerit, quemadmodum ſupra viſa eſt, a concupiſcentia differens. At vtro facile id quidem patere poteſt.*
D *Nam in puerulis quiuis illud intelligat, qui ſtatim nati iracundia pleni ſunt: rationis autem aliqui nunquam, multi ſero compotes fieri mihi videntur. Per Iouem præclare loqueris. Præterea in beſtijs iram eſſe quiſque, vt ipſe dicis, comperiet. Teſtatur & iſtud Homeri illud quod ſupra induximus,* — Ira in pueris ante vſum rationis.

,, Pectora caſtigans monitis affatur acerbis.

,, Perpetere, o cor, nam tu longe alias grauiora tuliſti.

In his porro Homerus tanquam hæc inter ſe differant, alterum horum obiurgare alterum facit, ipſam videlicet rationem de meliori peiorique conſultantem, irrationalem iracundiæ impetum cohibere. Hunc locum plane videtur imitari, ac exprimere, vel potius in vſu ponere Taſſus, [x] dum voluptuoſum Iuuenem rationibus allatis inſtructum iraſci ponit aduerſus concupiſcentias, quibus irretitus in otio turpis libidinis effæminatus deliteſcebat: [x] — [x] Geruſ. lib. Cant. 16. ſtan. 33. & ſeq.

,, Vbal-

,, Vbaldo incominciò parlando a l'hora: A
,, Và l'Aſia tutta, e và l'Europa in guerra:
,, Chiunque pregio brama, e Chriſto adora
,, Trauaglia in arme hor ne la Sira terra:
,, Te ſolo, ò figlio di Bertoldo, fuora
,, Del mondo in otio vn breue angolo ſerra:
,, Te ſol de l'vniuerſo il moto nulla
,, Moue, egregio Campion d'vna fanciulla.
,, Qual ſonno, o qual letargo ha ſi ſopita
,, La tua virtute? o qual viltà l'alletta?
,, Sù, sù, te il Campo, e te Goffredo inuita:
,, Te la Fortuna, e la vittoria aſpetta:
,, Vieni, o fatal Guerriero, e ſia fornita
,, La ben cominciata impreſa: e l'empia ſetta
,, Che già crollaſti, a terra eſtinta cada
,, Sotto l'ineuitabile tua ſpada. B
,, Tacque: e'l nobil Garzon reſtò per poco
,, Spatio confuſo, e ſenza moto, e voce:
,, Ma poi, che diè vergogna a ſdegno loco,
,, Sdegno guerrier de la ragion feroce:
,, E ch'al roſſor del volto vn nouo foco
,, Succeſſe, che più auampa, e che più coce:
,, Squarcioſſi i vani fregi, e quelle indegne
,, Pompe, e di ſeruitù miſere inſegne.
,, Et affrettò il partire, e de la torta
,, Confuſione vſcì del Labirinto.

Itaque nobilis eſt ira belliei Amoris, quæ reluctatur impudicæ Cupiditati; quam in vultu tettico noſtri Cupidinis Heroici finxit antiquus ſculptor; & de qua Pſaltes diuinus cecinit, vt antea notauimus, *Iraſcimini, & nolite peccare*; quod facimus, dum contra noſtra peccata iraſcimur. C

De Amoris bellici celeritate, per Alas indicata. Cap. XL.

[a] Hip. aph. 1. OCcaſio recte peragendi, velox [a] natura ſua, tum in omnibus artibus, tũ in militari maxime, poſtulat ſe ſe arripiendæ gratia, dum ſemetipſam imminentem oſtendit, in optimo duce celeritatem; cuius indicium Alæ ſunt in Amore bellico; nam ea defluxa bona Fortuna capillatæ frontis, fruſtra poſtea caluum occaſionis fugientis occiput Imperator apprehendere ſatagit. Cuius quidem celeritatis in capienda occaſione bene rem militarem agendi nobile proſtat exemplum in Neronis militia, de quo [b] Liuius ait, maximis itineribus exercitum ex Apulia in Picenum duxiſſe celeritate quadam incredibili, quam Haſdrubal inopinatam ſibi perniciosam ad Metaurum expertus eſt, interemptus cum toto exercitu ſuo, ſecus Romanis exitium allaturus, ſi cum Hannibale fratre copias iungere potuiſſet, vt habebat in animo; perfeciſſetque, niſi Neronis celeritas eius conſilium præuertiſſet; verba Liuij ſunt a nobis cumulate referenda, vt celeritatis in bello vtilitas appareat: [Tum Claudius non id tempus eſſe Reipublicæ ratus, quo conſilijs ordinarijs prouinciæ ſuæ quiſque finibus per exercitus ſuos cum hoſte deſtinato ab Senatu bellum gereret: audendum, ac nouandum aliquid improuiſum, inopinatum, quod cœptum non minorem apud ciues, quam hoſtes, terrorem faceret, perpetratum in magnam lætitiam ex magno metu verteret. Literis Haſdrubalis ad Senatum miſſis *(quas interceperat)* ſimul & ipſe Patres conſcriptos, quid paret, edocet: vt, quum in Vmbria ſe occurſurum Haſdrubal fratri ſcribat, Legionem a Capua Romam accerſant; delectum Romæ habeant, exercitum vrbanum ad Narniam hoſti opponant. Hæc Senatui ſcripta, Præmiſſi item per agrum Larinatem, Marrucinum, Frentanum, Prætutianum, qua exercitum ducturus erat, vt omnes ex agris, vrbibuſque commeatus

[b] lib. 27. — D

Celeritati exercitus neceſſaria.

para-

A paratos militi ad veſcendum in viam deſerrent, equos iumentaque alia producerent, vt vehiculorum feſſis copia eſſet. Ipſe de toto exercitu ciuium ſociorumque quod roboris erat, delegit, ſex millia peditum, mille equites. Pronunciat occupare ſe in Lucanis proximam vrbem, Punicumque in ea præſidium velle, vt ad iter parati omnes eſsent. Profectus nocte flexit in Picenum. Et Conſul quidem, ad Collegam ducebat, relicto Q. Catio legato, qui Caſtris præeſſet, *& mox*: Nero poſtquam iam tantum interualli ab hoſte fecerat, vt detegi conſilium ſatis tutum eſſet, paucis milites alloquitur. Negat vllius conſilium Imperatoris in ſpeciem audacius, reipſa tutius fuiſſe, quam ſuum. Ad certam eos ſe victoriam ducere; quippe ad quod bellum Collega non antequam ad ſatietatem ipſius peditum, atque Equitum datæ ab Senatu copiæ fuiſſent, maiores inſtructioreſque, quam ſi aduerſus ipſum Hannibalem iret, profectus ſit: eo ipſos, quantumcumque virium momentum addiderint, rem omnem inclinaturos: Auditum modo in acie, (nam ne ante audiatur, daturum operam) alterum Conſulem, & alterum exercitum aduenniſſe, haud dubie victoriam facturum. Famam bellum conficere, & parua momenta in ſpem metumque impellere animos. Gloriæ quidem ex re bene geſta partæ fructum prope omnem ipſos laturos. Semper quod poſtremum adiectum ſit, id rem totam videri traxiſse. Cernere ipſos, quo concurſu, qua admiratione, quo

B fauore hominum iter ſuum celebretur. Et certe per inſtructa omnia ordinibus virorum mulierumque vndique ex agris effuſorum, inter vota ac preces & laudes ibant: illos præſidia Reipublicæ, vindices vrbis Romæ imperijque appellabant: in illorum armis dextriſq; ſuam liberorumque ſuorum ſalutem ac libertatem repoſitam eſſe: deos omnes deaſque precabantur, vt illis fauſtum iter, felixque pugna, matura ex hoſtibus victoria eſset: damnarenturque ipſi votorum, quæ pro ijs ſuſcepiſſent; vt quemadmodum nunc ſolliciti proſequerentur eos, ita paucos poſt dies læti ouantibus victoriam obuiam irent. Inuitare inde pro ſe quiſque, & offerre, & fatigare precibus, vt quæ ipſis, iumentiſque vſui eſſent, ab ſe potiſſimum ſumerent, benigne omnia cumulata dare. Modeſtia certare milites, ne quid vltra vſum neceſſarium ſumerent: nihil morari, nec ab ſignis abſiſtere, cibum capientes diem ac noctem ire: vix quod ſatis ad naturale deſiderium corporum eſſet, quieti dare. Et ad Collegam præmiſſi erant, qui nunciarent aduentum, percunctarenturque, clam an palam, interdiu an noctu venire ſeſe vellet, ijſdem an alijs conſidere caſtris. Nocte clam ingredi melius viſum eſt. Teſ- Mira celeritas exercitus Neronis.

C ſera per caſtra ab Liuio Conſule data erant, vt tribunum tribunus, centurio centurionem, eques equitem, pedes peditem acciperet: Neque enim dilatari caſtra opus eſſe, ne hoſtis aduentum alterius Conſulis ſentiret. Et coarctatio plurium in anguſto tendentium facilior futura erat, quod Claudianus exercitus nihil ferme, præter arma, ſecum in expeditione tulerat. Ceterum in ipſo itinere auctum voluntarijs agmen erat; offerentibus ſeſe vltro & veteribus militibus, perfunctis iam militia, & iuuenibus; quos certatim nomina dantes, ſi quorum corporum ſpecies, roburque virium aptum militiæ videbatur, conſcripſerat. Ad Senam caſtra alterius Conſulis erant: & quingentos inde ferme paſſus Haſdrubal aberat. Itaque quum iam appropinquaret, tectus montibus ſubſtitit Nero, vt ante noctem caſtra ingrederetur. Silentio ingreſſi, ab ſui quiſque ordinis hominibus in tentoria adducti, cum ſumma omnium lætitia hoſpitaliter excipiuntur. Poſtero die concilium habitum, cui & L. Porcius Licinus prætor affuit. Caſtra iuncta Conſulum caſtris habebat; & ante aduentum eorum per loca alta ducendo exercitum, quum modo inſideret anguſtos ſaltus, vt tranſuer-

D ſum clauderet: modo ab latere, aut ab tergo carperet agmen, ludificatus hoſtem omnibus artibus belli fuerat: is tum in concilio aderat. Multorum eo inclinabant ſententiæ: vt, dum feſſum via ac vigilijs reficeret militem, Nero ſimul & ad noſcendum hoſtem paucos ſibi ſumeret dies, tempus pugnandi differretur. Nero non ſuadere modo, ſed ſumma ope orare inſtitit, ne conſilium ſuum, quod tutum celeritas feciſſet, temerarium morando facerent. Velocitas admirabilis eadem.
Errore, qui non diuturnus futurus eſſet, velut torpentem Hannibalem, nec caſtra ſua ſine duce relicta aggredi, nec ad ſequendum ſe iter intendiſſe. Antequam, ſe moueat, delere exercitum Haſdrubalis poſſe, redireque in Apuliam. Qui prolatando ſpatium hoſti det, cum & illa caſtra prodere Hannibali, & aperire in Galliam iter, vt per otium, vbi velit, Haſdrubali coniungatur. Extemplo ſignum dandum, & exeundum in aciem: abutendumque errore hoſtium abſentium, præſentiumque: dum neque illi ſciant cum paucioribus, nec hi cum

pluri-

pluribus & validioribus rem eſſe. Concilio dimiſſo, ſignum pugnæ proponitur, confeſtimq; in aciem procedunt. Iam hoſtes ante caſtra inſtructi ſtabant. Moram pugnæ attulit, quod Haſdrubal prouectus ante ſigna cum paucis equitibus ſcuta vetera hoſtium notauit, quæ ante non viderat, & ſtrigoſiores equos: multitudo quoque maior ſolito viſa eſt. Suſpicatus id quod erat, receptui propere cecinit, ac miſit ad flumen, vnde aquabantur: vbi & excipi aliqui poſſent, & notari oculis, ſi qui forte aduſtioris coloris, vt ex recenti via, eſſent: ſimul circumuehi procul caſtra iubet, ſpeculari que, num auctum aliqua parte ſit vallum: & attendant, ſemel, biſne ſignum canat in caſtris. Ea quum ordine omnia relata eſſent, caſtra nihil aucta errorem faciebant. Bina erant, ſicut ante aduentum Conſulis alterius fuerant: vna M. Liuij, altera L. Porcij: neutris quidquam, quo latius tenderent, ad munimēta adiectum. Illud veterem ducem aſſuetumque Romano hoſti mouit, quod ſemel in Prætorijs caſtris ſignum, bis in Conſularibus referebant ceciniſſe: Duos profecto Conſules eſſe: & quonam modo alter ab Hannibale abſceſſiſſet, cura angebat: minime id quod erat, ſuſpicari poterat, tantæ rei fruſtratione Hannibalem eluſum: vt, vbi dux, vbi exercitus eſſet, cum quo caſtra collata haberet, ignoraret. Profecto haud mediocri clade abſterritum, inſequi non auſum: magnopere vereri, ne perditis rebus, ſerum ipſe auxilium veniſſet, Romaniſque eadem iam fortuna in Italia, quæ in Hiſpania eſset. Interdum literas ſuas ad eum non peruenisſe, credere: interceptiſque ijs, Conſulem ad ſe ſe opprimendum accelerasſe. His anxius curis, extinctis ignibus, vigilia prima dato ſigno, vt taciti vaſa colligerent, ſigna ferri iuſſit. In trepidatione & nocturno tumultu duces parum intente aſseruati, alter in deſtinatis iam inde ante animo latebris ſubſedit, alter per vada nota Metaurum flumen tranſnauit. Ita deſertum a ducibus agmen primo per agros palatur: feſſique aliquot ſomno ac vigilijs ſternunt corpora paſſim, atque infrequentia relinquunt ſigna. Haſdrubal, dum dux viam oſtenderet, ripa fluminis ſigna ferri iubet, & per tortuoſi amnis ſinus flexuſque cum errore obiens haud multo proceſſiſset, & vbi prima lux tranſitum oportunum oſtendisſet, tranſiturus erat. Sed quum quantum a mari abſcendebat, tanto altioribus coercentibus amnem ripis, non inueniret vada, diem terendo, ſpatium dedit ad inſequendum ſe ſe hoſti. Nero primum cum omni equitatu aduenit. Porcius deinde aſsecutus cum leui armatura. Qui quum feſsum agmen carperent ab omni parte incurſarentque, & iam omiſso itinere, quod fugæ ſimile erat, caſtra metari Pœnus in tumulo ſuper fluminis ripam vellet: aduenit Liuius peditum omnibus copijs, non itineri modo, ſed ad conferendum extemplo prælium inſtructis, armatiſque. Sed vbi omnes copias coniunxerunt, directaque acies eſt, Claudius dextro in cornu, Liuius ab ſiniſtro pugnam inſtruit: media acies Prætori tuenda datur. Haſdrubal, omiſsa munitione caſtrorum, poſtquam pugnandum vidit, in prima acie ante ſigna elephantos locat: circa eos læuo in cornu aduerſus Claudium Gallos opponit, haud tamen eis fidens, quantum ab hoſte timeri eos credebat: Ipſe dextrum cornu aduerſus M. Liuium ſibi, atque Hiſpanis (& ibi maxime in vetere milite ſpem habebat) ſumpſit. Ligures in medio poſt Elephantos poſuit: ſed longior, quam latior, acies erat. Gallos prominens collis tegebat. Ea frons, quam Hiſpani tenebant, cum ſiniſtro Romanorum cornu concurrit: dextra omnis acies extra prælium eminens ceſsabat. Collis oppoſitus arcebat, ne aut a fronte, aut ab latere aggrederentur. Inter Liuium Haſdrubalemque ingens contractum certamen erat, atroxque cædes vtrimque edebatur: ibi duces ambo, ibi pars maior peditum equitumque Romanorum, ibi Hiſpani, vetus miles, peritusque Romanæ pugnæ, & Ligures, durum in armis genus, eodem verſi elephanti, qui primo impetu turbauerant anteſignanos, & iam ſigna mouerant loco: deinde creſcente certamine, & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies verſari, velut incerti quorum eſsent, haud diſſimiliter nauibus ſine gubernaculo vagis. Claudius, Quid ergo præcipiti curſu tam longum iter emenſi ſumus? clamitans militibus, quum in aduerſum collem fruſtra ſigna erigere conatus eſſet, poſtquam ea regione penetrari ad hoſtem non videbat poſse, cohortes aliquot ſubductas e dextro cornu, vbi ſtationem magis ſegnem quam pugnam futuram cernebat, poſt aciem circumducit: & non hoſtibus modo, ſed etiam ſuis inopinantibus, in ſiniſtrum hoſtium latus incurrit: tantaq; celeritas fuit, vt quum oſtendisſent ſe in latere, mox in terga depugnarent, ita vt omnibus partibus, ab fronte, ab latere, ab tergo trucidarentur Hiſpani Liguresque. Et ad Gallos iam cædes peruenerat. Ibi

mini-

Marginal notes: Haſdrubalis fuga. — Celeritas Neronis in eo perſequendo — Celeritas itē exercitus Neronis.

A minimum certaminis fuit; nam & pars magna ab ſignis aberant, nocte dilapſi, ſtratique ſomno paſſim per agros: & qui aderant, itinere ac vigilijs feſſi, intolerantiſſima laboris corpora, vix arma humeris gerebant. Et iam diei medium erat, ſitiſque & calor hiantes cædendos capiendoſque affatim præbebat. Elephanti plures ab ipſis rectoribus, quam ab hoſte, interfecti: fabrile ſcalprum cum malleo habebant: id, vbi ſæuire belluæ, ac ruere in ſuos cæperunt, magiſter inter aures poſitum ipſa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto maximo poterat ictu adigebat: ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inuenta erat, vbi regendi ſpem viciſſet: primuſque id Haſdrubal inſtituerat, dux eum ſæpe alias memorabilis, tum illa præcipue pugna: Ille pugnantes hortando, pariterque obeundo pericula, ſuſtinuit: ille feſſos, abnuenteſque tædio & labore, nunc precando, nunc caſtigando accendit: ille fugientes reuocauit, omiſſamque pugnam aliquot locis reſtituit. Poſtremo quum haud dubia fortuna hoſtium eſſet, ne ſuperſtes tanto exercitui ſuum nomen ſecuto eſſet, concitato equo ſe in cohortem Romanam immiſit. Ibi, vt patre Hamilcare, & Hannibale fratre dignum erat, pugnans cecidit. Nunquam eo bello vna acie tantum hoſtium interfectum eſt. Redditaque æqua Cannenſi clades vel ducis vel exercitus interitu B videbatur. Quinquaginta ſex millia hominum occiſa: capta quinque millia & quadringenti: præda alia magna tum omnis generis, tum auri etiam argentique. Ciuium etiam Romanorum, qui capti apud hoſtes erant, ſupra quatuor millia capitum recepta. Sed ſolatij fuit pro amiſſis eo prælio militibus; nam haudquaquam incruenta victoria fuit; octo ferme millia Romanorum ſociorumque occiſa. Adeoque etiam victores ſanguinis cædiſque cœperat ſatietas, vt poſtero die quum eſſet nunciatum Liuio Conſuli, Gallos Ciſalpinos, Ligureſque, qui aut prælio non affuiſſent, aut inter cædem effugiſſent, vno agmine abire ſine certo duce, ſine ſignis, ſine ordine vllo aut imperio: poſſe, ſi vna equitum ala mittatur, omnes deleri: Superſint, inquit, alioqui nuncij & hoſtium cladis, & noſtræ virtutis. Nero ea nocte, quæ ſecuta eſt pugnam, citatiore, quam inde venerat, agmine, die ſexto ad ſtatiua ſua, atque ad hoſtem peruenit. Iter eius frequentia minore, (nemo enim præceſſerat nuncius) lætitia vero tanta, vix vt compotes mentium gaudio eſſent, celebratum eſt.] Ex his aperte conſtat, vbi Duces exercituum agnouerint oportunitatem bene gerendæ rei, C celerrime debere fugientem occaſionem apprehendere; proindeque rectiſſime Cupidinem bellicum effingi alatum, vt in Schemate: quin & alis expanſis. Cuius celeritatis exemplum etiam præclarum habemus in Cæſare, fortiſſimo pariter atque peritiſſimo militiæ, Romanorum Imperatore; de quo Plutarchus ita: [In Aſiam profectus Domitium accepit a Pharnace Mithridatis filio fuſum ex Ponto cum paucis fugam cepiſſe. Pharnacem vero immodice victoria vtentem Bithynia occupata & Cappadociæ Armeniæ minori appellatæ imminere, omneſque illius oræ reges & tetrarchas concitauiſſe. Igitur mouit confeſtim in eum tribus legionibus, atque ad vrbem Zelam ingenti commiſſo prælio fugatum Ponto ſummouit, exercitumque eius internecione deleuit. Huius pernicitatem & celeritatem conflictus Romam ſignificans ad amicum quendam Amintium ſcripſit tria verba, VENI, VIDI, VICI: quæ dictiones ſimiliter cadentes non illepidam habent breuiloquentiam.] His igitur de cauſis Amori bellico tribuuntur alæ, velocitatis indicium.

Haſdrubalis virtus bellica mirabilis.

Victoria Neronis de Haſdrubale mirabilis.

Celeritas mira.

Cæſaris celeritas.

D

De Cunctatione bellica per Amorem ſtantem indicata. Cap. XLI.

DVo prorſus inter ſe diuerſa, planeque contraria, Celeritas, & Cunctatio, maximum obtinent in bello momentum, atque neceſſitatem; nam vt celeritas eſt neceſſaria prorſus ad arripiendam occaſionem imminentem, vt vidimus; ita cunctatio viciſſim vtilis eſt ad expectandam oportunitatem agendi, quando procul extiterit. Ea vero belle nobis exprimitur in gemma per Amorem bellicum, non ſe mouentem, ſed plane ſtantem. De cunctationis autem bellicæ neceſſitate, ac vtilitate ſumma, nobile pariter habemus exem-

plum Fabij Maximi Romanorum itidem Imperatoris; de quo Plutarchus etiam, & ante ipſum Liuius; * iſte quidem inquiens: (vt eius prolixiorem hiſtoriam facti cōtrahamus in ſummam quoquomodo:) *Hac in Hiſpania quoque ſecunda æſtate Punici belli geſta, quum in Italia paulunum interualli cladibus Romanis ſollers cunctatio Fabij feciſſet: quæ vt Hannibalem non medio cri ſollicitum cura habebat: tandem eum militiæ Magiſtrum Romanos cernentem, qui bellum ratione, non fortuna gereret; ita contempta erat inter ciues armatos pariter togatoſque, vtique poſt quam, abſente eo, temeritate Magiſtri equitum, læto, vt verius dixerim, quam proſpero euentu pugnatum fuerat,* (& mox.) *Ceterum caſtra, quæ in monte alto ac tuto loco poſita fuerant* (ab Fabio, eo abſente, a Minutio temere) *iam in planum deferuntur, agitabanturque pro ingenio ducis conſilia calidiora, vt impetus aut in frumentatores palatos, aut in caſtra relicta, cum leui manu præſidioque, fieret. Nec Hannibalem fefellit, cum duce mutatam eſſe belli rationem; & ferocius, quam conſultius, rem hoſtes geſturos,* & paulo poſt. *Nec acie certare Hannibal auſus: quia tanta paucitate vix caſtra, ſi oppugnarentur, tutari poterat. Iamque artibus Fabij pars exercitus aberat, iam ferme & ſedendo & cunctando bellum gerebat; receperatque ſuos in priora caſtra, quæ pro Gerionis mœnibus erant,* & adhuc infra: *Dictator Fabius cōcionibus ſe abſtinuit, in actione minime popularis; ne in Senatu quidem ſatis æquis auribus audiebatur tū quū hoſtē verbis extolleret, bienniíq; clades per temeritatem atq; inſcitiā ducū acceptas referret: Magiſtroq; equitū, quod contra edictū ſuum pugnaſſet, rationē diceret reddendā eſſe: ſi penes ſe ſumma imperij conſilijq; ſit, propediē effecturum, vt ſciāt homines, bono Imperatori haud magni fortunā momenti eſſe: mentem rationemq; dominari. Se, ſuo tempore, & ſine ignominia ſeruaſſe exercitum quā multa milia hoſtium occidiſſe, ducere maiorem gloriam eſſe. Huius generis orationibus fruſtra habitis, & Conſule creato M. Attilio Regulo, ne præſens de iure imperij dimicaret, pridie quam rogationis ferendæ dies adeſſet, nocte ad exercitum abijt.* Et poſt multa, quibus Liuius ait a Populo Romano fuiſſe prorſus æquatum imperium belli inter Dictatorem Fabium, & Magiſtrum Equitum Minutium, addit ipſe Titus: *Ita obtinuit, vt Legiones, ſicut Conſulibus mos eſſet, inter ſe diuiderent: prima & quarta Minutio, ſecunda & tertia Fabio euenerunt: item equites pari numero, ſociumque & Latini nominis auxilia diuiſerunt. Caſtris ſe quoque ſeparari Magiſter equitum voluit. Duplex inde Hannibali gaudium fuit: (neque enim quidquam eorum, quæ apud hoſtes agerentur, eum fallebat, & perfugis multa indicantibus, & per ſuos explorantem) nam & liberam Minutij temeritatem ſe ſuo modo capturum, & ſollertiæ Fabij dimidium virium deceſſiſſe. Tumulus erat inter caſtra Minutij, & Pœnorum; quem qui occupaſſet, haud dubie iniquiorem erat hoſti locum facturus; eum non tam capere ſine certamine volebat Hannibal, quanquam id operæpretium erat, quam cauſam certaminis cum Minutio, quem ſemper occurſurum ad obſiſtendum ſatis ſciebat, contrahere. Ager omnis medius erat prima ſpecie inutilis inſidiatori, quia non modo ſilueſtre quidquam, ſed ne vepribus quidem veſtitum habebat: re ipſa natus tegendis inſidijs eo magis, quod in nuda valle nulla talis fraus timeri poterat; & erant in anfractibus caua rupes, vt quædam earum ducenos armatos poſſent capere. In has latebras, quot quemque locum apte inſidere poterant, quinque millia conduntur peditum equitumque: necubi tamen aut motus alicuius temere egreſſi, aut fulgor armorum fraudem in valle tam aperta detegeret, miſſis paucis prima luce ad capiendum quem ante diximus tumulum, auertit oculos hoſtium. Primo ſtatim cōſpectu contempta paucitas; ac ſibi quiſq; depoſcere pellendos inde hoſtes. Ad locum capiendū dux ipſe inter ſtolidiſſimos ferociſſimoſque ad arma vocat & vanis animis & minis increpat hoſtem. Principio leuem armaturā dimittit, deinde cōſerto agmine mittit equites: poſtremo, quū hoſtibus quoq; ſubſidia mitti videret, inſtructis legionibus procedit. Et Hannibal laborantibus ſuis alia atq; alia, creſcente certamine, mittens auxilia peditum equitumq; iam iuſtā expleuerat aciem, ac totis vtrimq; viribus certabatur. Prima leuis armatura Romanorū præoccupatū inferiore loco ſuccedens tumulū, pulſa detruſaq; terrorem in ſuccedentem intulit equitem & ad ſigna legionū refugit. Peditū acies inter perculſos impauida ſola erat: videbaturq; ſi iuſta aut ſi recta pugna eſſet haudquaquā impar futura: tantū animorū fecerat ante paucos dies res geſta, Sed exorti repēte inſidiatores, eū tumultū terroremq; in latera vtrinq; ab tergoque incurſantes fecerunt, vt neq; animus ad pugnam, neq; ad fugā cuiquam ſupereſſet.*

Tunc

Margin notes: * lib. 22. — Cunctatio vtilis Fabio. — Cunctatio vtilis Hannibali. — Temeritatis nocumenta. — Ratio fortunæ dominatur in bello.

Right margin letters: A — B — C — D

A *Tunc Fabius primo clamore pauentum audita, dein conſpecta procul turbata acie: Ita eſt, inquit non celerius, quam timui, deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio, Hannibalem & virtute & fortuna ſuperiorem vides: ſed aliud iurgandi ſuccenſendique tempus erit: nunc ſigna extra vallum proferte: victoriam hoſti extorqueamus, confeſſionem erroris ciuibus. iam magna ex parte caſis alijs, alijs circumſpectantibus fugam, Fabiana ſe acies repente, velut cælo demiſſa, ad auxilium oſtendit. Itaq; priuſquam ad coniectum teli veniret, aut manum conferret, & ſuos a fuga effuſa, & a feroci pugna hoſtes continuit. Qui ſolutis ordinibus vage diſſipati erant, vndique confugerunt, ad integram aciem: qui plures ſimul terga dederant, conuerſi in hoſtem, voluenteſque orbem, nunc ſenſim referre pedem, nunc conglobati reſtare: ac iam prope vna acies facta erat victi, atque integri exercitus, inferebant ſigna in hoſtem, quum Pœnus receptui cecinit: palam ferente Hannibale, ab ſe Minutium, ſe a Fabio victum. Ita per variam fortunam diei maiore parte exacta, quum in caſtra reditum eſſet, Minutius conuocatis militibus: ſæpe ego, inquit, audiui, milites, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat, quid in rem ſit: ſecundum, eum qui bene monenti obediat: qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit,* Tria hominum genera.
B *eum extremi ingenij eſſe. Nobis quoniam prima animi ingenijque negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus; & quum imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus. Caſtra cum Fabio iungamus; ad prætorium eius ſigna quum tulerimus: ubi ego eum parentem appellauero, quod beneficio eius erga nos, ac maieſtate eius dignum eſt. Vos milites eos, quorum vos modo arma dextraque texerunt, patronos ſalutabitis: & ſi nihil aliud, gratorum certe nobis animorum gloriam dies hæc dederit*, & mox: *Hannibalem quoq; ex acie redeuntem dixiſſe ferunt:* Cunctionis vtilitas in bello. *tandem eam nubem, quæ ſederet in iugis montium, ſollicitam procella imbrem dediſſe.* Plutarchus eandem hiſtoriam enarrat iis propemodum verbis, quæ cuiuis obuia, non opus eſt huc afferre. Sat ergo conſtat, in bello cunctationem ad oportunam occaſionem rei bene gerendæ captandam, eſſe maximi momenti. Quam quidem cunctationem apte myſtice repreſentari per armatum Amorem Iraſcibilem ſtantem, non gradientem, nemo non agnoſcit.

De propria ſignificatione galeæ in capite Amoris Bellici. Cap. XLII.

C HActenus de corpore proprio Amoris bellici: nunc de illius armis agendum; quæ quatuor in Schemate proponuntur; duo quidem ad propriam defenſionem, totidem autem ad hoſtium offenſionem. Arma tutamenti proprij ſunt in Schemate Galea caput Amoris obtegens, & ſcutum humero manuque geſtatum. Porro caput in exercitu dux eſt: quum alij milites membra ſub capite ſint. Oportere vero maximam ſui curam habere Ducem, ratio conuincit, quia peremptio Duce, palantes exercitus vniuerſi milites, facillimum eſt perdere, nuper [a] apud Liuium [b] vidimus in Haſdrubalis internecione; nam duce iam extincto, [a] cap. 4. [b] lib. 27. *nunciatũ eſt Liuio Conſuli, Gallos Ciſalpinos, Ligureſq;, qui aut prælio nõ affuiſſent aut inter cædem effugiſſẽt, vno agmine abire ſine certo duce, ſine ſigno, ſine ordine vllo, aut imperio: poſſe, ſi vna equitũ ala mittatur, omnes deleri.* Vereq; Dux exercitus eſt myſticus militũ paſtor; nam ſæpius Homerus Agamemnonem, qui Dux erat exercitus Græcorum, ex multis nationibus collecti ad Troiam, appellat [c] *Paſtorem Populorum*; certumque ſatis eſt, vel ex ſacra [d] pagina, Percuſſo pactore, gregis oues diſpergi: Quamobrem militaris eſt conſtitutio, præceptioque Ducem ante omnia tutari, conſeruareque ſemper. Quod optime demonſtrat apud Taſſum [c] 10. Iliad. init. & paſſim [d] Zach. 13. 7. Matth. 26. 31.
D Raimundus Gothifredo Chriſtiani exercitus Imperatori, cui ſaracenos inſidias occulte [e] ſtruere narrat Vafrinus explorator ab hoſte veniens, his metris: [e] Cant. 19. ſtan. 126. & ſeq.

,, Quinci Vafrino al Capitan riuolto:
,, Signor, ſoggiunſe, infin qui detto è poco.
,, La ſomma de le coſe hor quì ſi chiuda;
,, Impugneranſi in te l'arme di Giuda.
,, Di parte in parte poi tutto egli eſpoſe,
,, Ciò che di fraudolente in lui ſi reſſe.
,, L'arme, e'l velen, l'inſegne inſidioſe,
,, Il vanto vdito, i premi, e le promeſſe.
,, Molto chieſto gli fù, molto riſpoſe.

„ Breue tra lor ſilentio indi ſucceſſe. A
„ Poſcia inalzando il Capitano il ciglio,
„ Chiede a Raimondo: hor quale è il tuo conſiglio?
„ Et egli: è mio parer, ch'a i noui albori,
„ Come concluſo fù, più non s'aſſaglia:
„ Ma ſi ſtringa la torre, onde vſcir fuori
„ Chi dentro ſtaſſi, a ſuo piacer non vaglia:
„ E poſi il noſtro Campo, e ſi riſtori
„ Fra tanto ad vopo di maggior battaglia.
„ Penſa poi tu, s'è meglio vſar la ſpada
„ Con forza aperta, o'l gir tenendo a bada.
„ Mio giudicio è però, ch'a te conuegna
„ Di te ſteſſo curar ſoura ogni cura.
„ Che per te vince l'Hoſte, e per te regna:
„ Chi ſenza te l'indrizza, e l'aſſicura? B
„ E perche i traditor non celi inſegna,
„ Mutar l'inſegne a tuoi Guerrier procura.
„ Coſi la fraude a te paleſe fatta
„ Sarà da quel medeſmo, in chi s'appiatta.
„ Riſponde il Capitan: Come hai per vſo
„ Moſtri amico volere, e ſaggia mente.

& multo prius eundem ad ſingulare certamen ire parantem, abſentibus ualidioribus, qui prouocanti Arganti poſſent opponi, ceteriſque timentibus cum eo congredi, reuocat Raimundus: quæ ſingula ſic exprimuntur a poeta ſ decentiſſime.

ſ Cant. 7. ſtan. 40. & ſeq.

„ Al ſilentio, al'aſpetto, ad ogni ſegno
„ Di lor temenza il Capitan s'accorſe;
„ E tutto pien di generoſo ſdegno
„ Dal loco, oue ſedea, repente ſorſe:
„ E diſſe, Ah ben ſarei di vita indegno,
„ Se la vita negaſſi hor porre in ſorſe, C
„ Laſciamdo, ch'vn pagan coſi vilmente
„ Calpeſtaſſe l'honor di noſtra gente.
„ Sieda in parte il mio Campo, e da ſicura
„ Parte miri otioſo il mio periglio.
„ Sù sù, datemi l'arme, e l'armatura
„ Gli fù recata in vn girar di ciglio.
„ Ma il buon Raimondo, che in età matura
„ Parimente maturo hauea il conſiglio,
„ E verdi ancor le forze, a par di quanti
„ Erano quiui, a l'hor ſi traſſe auanti:
„ E diſse, a lui riuolto: Ah non ſia vero,
„ Che'n vn capo s'arriſchi il Campo tutto:
„ Duce ſei tu, non ſemplice guerriero: D
„ Publico fora, e non priuato il lutto.
„ Tu il ſenno ſol, lo ſcettro ſolo adopra:
„ Altri ponga l'ardire, e'l ferro in opra.
„ Et io, ben che gir curuo mi condanni
„ La graue età, non ſia, che ciò rieuſi
„ Schiuino gli altri i martiali affanni:
„ Me non vo' già, che la vecchiezza ſcuſi, &c.

Sic ergo Galea, quæ tegmen atque tutamen capitis eſt, aptiſſime nunc imponitur Capiti Bellici Cupidinis, ad myſtice ſignificandum, in exercitu præcipuam & ſummam curam cuſtodiamque habendum eſse de Capite, quod eſt eius Dux, ac ſupremus Imperator.

De

A *De Amoris bellici Clypeati hieroglyphico. Cap. XLIII.*

CLypeus inter arma militaria primas ea ratione tenet, quia defendit nõ ſolum ſe geſtantem militem, ſed etiam cõmilitonem; & inſuper vſui militibus eſt ad conuehendas alias omnes militiæ ſupellectiles flumina tranantibus, vt obſeruat in antiquiſſima tabula marmorea Romanæ Gulielmus [a] Choul. Quin & apud Alciatum[b] Clypeus eſt hieroglyphicum auxilij nunquam deficientis, in Emblemate dum e Græco ponit, Myrtilum militem poſt conflictum terreſtrem, aſcenſa naui naufragium feciſſe, apprehenſo ſcuto, ſuper ipſo nataſſe, tandemque ſeruatum incolumen; dicit enim: [a] lib. de art. milit. [b] Embl. 162.

,, Bina pericla vnis effugi ſedulus armis
,, Quem premereque ſolo, quum premereque ſalo.
,, Incolumem ex acie clypeus me præſtitit; idem
,, Naufragum apprenſus litora ad vſque tulit.

Deſumptum eſt hoc e Iulij Leonidæ Græco Epigrammate venuſtiſſimo; quod ita Latine ſonat, e Græco tranſlatum:

B

,, Effugi geminum clypeo diſcrimen in vno
,, Myrtibus, & pugnans fortiter, atque natans,
,, Arripui clypeum depreſſa flamine puppi
,, Fluctibus oppreſſum, belligeriſque viris.

aliter etiam,

,, Vnis damna duo vitaui Myrtilus armis:
,, Vnum acie certans, alterum in amne natans.
,, Vt primum vento pulſa rate is ad fuit: vtque
,, Me clypeus pugna, eſt auxiliatus aqua.

Claudianus etiam in Panegyricis Horatium Coclitem ita celebrat:

,, Traiecit clypeo Tibrim, quo texerat Vrbem
,, Tarquino mirante Cocles, medijſque ſuperbus
,, Porſennam reſpexit aquis. . . . . .

C Scutum enim bellicum olim tantæ amplitudinis erat, vt hominem totum tergeret, & a telis omni ex parte defenderet: Ad hæc conuexa eius parte, corpus ſuſtentante, flumen tranari poſſet. Vſui quoque fuiſſe ſcutum in bello tutandis amicis ab hoſte periclitantibus; vel etiam hoſtibus, quos a ſe ſolis vinci, cupiebant, aperte demonſtrat poeta pius, inquiens:[c] [c] Taſſ. can. 7. ſtan. 80. & ſeq.

,, L'Angelo, che fù già cuſtode eletto
,, Da l'alta prouidenza al buon Raimondo,
,, In fin dal primo dì, che pargoletto
,, Se'n venne a farſi peregrin del mondo,
,, Hor, che di nouo il Re del Ciel gli ha detto;
,, Che prenda in ſe de la difeſa il pondo,
,, Ne l'alta rocca aſcende, oue de l'hoſte
,, Diuina tutte ſon l'arme riposte.
,, Si vedea fiammeggiar frà gli altri arneſi,
,, Scudo di lucidiſſimo diamante:

D

,, Grande, che può coprir genti, e paeſi,
,, Quanti ve n'ha fra il Caucaſo, e l'Atlante:
,, E ſogliono da queſto eſſer difeſi
,, Principi giuſti, e Città caſte, e ſante.
,, Queſto l'Angelo prende, e vien con eſſo
,, Occultamente al ſuo Raimondo appreſſo.

& mox:

,, Al fin tra mille colpi il Saracino
,, Cala vn fendente: e'l Conte è coſi preſſo,
,, Che forſe il velociſſimo Aquilino
,, Non ſottrageaſi, e rimaneane oppreſſo:

,, Ma

,, Ma l'aiuto inuiſibile vicino A
,, Non mancò lui di quel ſuperno meſſo:
,, Che ſteſe il braccio, e tolſe il ferro crudo
,, Soura il diamante del celeſte ſcudo.
,, Frangeſi il ferro a l'hor (che non reſiſte
,, Di fucina mortal tempra terrena
,, Ad armi incorrutibili, & immiſte
,, D'eterno fabro) e cade in ſu l'arena.
,, Il Circaſſo, ch'andarne a terra ha viſte
,, Minutiſſime parti, il crede a pena:
,, Stupiſce poi, ſcorta la mano inerme,
,, Ch'arme il Campion nemico habbia ſi ferme.

d Cant. 19. ſtan. 7.

& infra [d] de eodem Argante, per Tancredum defenſo:

,, Grande è il zelo d'honor, grande il deſire,
,, Che Tancredi del ſangue ha del pagano: B
,, Nè la ſete ammorzar crede de l'ire,
,, Se n'eſce ſtilla fuor per altrui mano.
,, E con lo ſcudo il copre, e non ferire
,, Grida a quanti rincontra anco lontano:
,, Si che ſaluo il nemico infra gli amici
,, Tragge de l'arme irate, e vincitrici.

Clypei maxima cura militibus cur ſit ſupra enſem & haſtam.

Acilij grande facinus.

Caſſii Scæuæ facinus.

Hinc apud milites tanta clypei cura, vt eum amittere putarint rem ignominioſiſſimam, turpioremque multo quam enſem, vel haſtam perdere: Plutarchus ita de Cæſare, militibusq; Cæſarianis: *Studium erga ſe militum & promptitudinem habuit tantam: vt qui ceteris nihil alijs in expeditionibus præcellebant, inuicti atq; intolerabiles in omne diſcrimen pro Cæſaris gloria ruerent, qualis fuit hinc Atilius, qui in prælio nauali apud Maſſiliam quum in hoſtilem nauem tranſiliſſet, detruncata gladio dextra, retinuit ſiniſtra ſcutum; quo pulſans hoſtium ora, omnes auertit, nauiq; eſt potitus: Hinc Caſſius Scæua, qui in pugna apud Dyrrhachium excuſſis ſagitta oculis, humero pilo vno, & femore altero trajecto, ſcuto telorum triginta ſupra centum ictibus exceptis, tanquam dediturus ſe vocauit hoſtes, duobus accurrentibus, alterius humerum gladio deſecuit, alterius ſauciauit faciem, eumque in fugam vertit, ipſe amicorum præſidio euaſit incolumis. In Britannia quum hoſtes primipilos, qui in loca paluſtria & profunda aquis inciderant, adorirentur: miles Cæſaris, ipſo pugnam ſpectante, in medium irruit, multiſq; & eximijs editis virtutis operibus, primipilos ſeruauit: ac barbaris in fugam conjectis, ipſe poſtremus omnium magno labore recipiens ſe, conjecit ſe in riuos lacuſtres, atq; ægre relicto ſcuto, qua natando, qua ingrediendo, locum eum ſuperauit. Stupente Cæſare, qui cum gratulatione & plauſu occurrit ei, admodum hic mæſtus lachrymarumque plenus abiecit ſe ad Cæſaris pedes, quod ſcutum amiſiſſet, veniam petens.* Lacæna Mater ideo rectiſſime Filio ad bellum proficiſcenti ſcutum porrigens, iuſſit, *AVT CVM HOC, AVT IN HOC*: nimirum, *aut cum hoc* victor glorioſus ad Patriam defenſam incolumis redi: *aut in hoc* pro Patriæ defenſione fortiter dimicans, & glorioſe moriens afferaris: admonens, Clypeum ſibi nunquam deſerendum eſſe. Tantuſque fuit apud antiquos clypei cultus, & honos vt eius ſolius, non alterius vllius militaris inſtrumenti, laudes encomio peculiari celebrauerint inſignes poetæ; D nam Heſiodus ipſe de Scuto Herculis inſigne poema conſcripſit. Ceterum & Liuius clypeo, non minus quam dextris amicos milites defendere monuit, vt vidimus, introducens Minutium ita dicentem ſuis, a Fabij exercitu defenſis: *Vos milites eos, quorum vos modo arma dextraque texerunt, patronos ſalutabitis*: enim vero arma, contradiſtincta a dextris gladios impugnantibus, uere ſcuta tegentia milites amicos, a Pœnis circumuentos. Optimo iure igitur in Schemate ponitur Heroicus Amor militaris Clypeatus non ſolum, ſed etiam clypeum humero ſiniſtro tenens, atque manu dextera veluti ſuffulciens, hoc indicio notans, militi maximam curam clypei eſſe debere ſupra cetera armorum genera.

C

De

A *De Armis offendentibus, Heroica Amori bellico datis, in Schemate.*
Cap. XLIV.

ARma vero, quæ bellico noſtro Cupidini tributa ſunt, ad offendendos hoſtes, in Schemate duo viſuntur, eminus ferientia; ſcilicet arcus cum pharetra, & bina iacula: arcu quidem humeris ad crura ſuſpenſo, & pharetra ſiniſtro de latere deorſum prominente; iaculis autem manu ſiniſtra detentis, & ex humero læuo ſurſum prominentibus. Armis vero cominus hoſtem ferientibus Amor iſte præditus non eſt; quia quum Ducem ac Imperatorem belli maxime referat, is procul a periculo ſeruare ſe debet, nec in diſcrimen ſe ſe pugnæ cum hoſte dare, commiſcerique cum cominus cõcertantibus, vt nuper oſtendimus, & ſane Vegetius tyrones exercendos maxime monet † cum ad iacienda miſſilia, pariter & ad ſagittas arcu iaculandas. Bina vero tela gerit, quia miſſilia nunquam ſingularia geſtabantur, ſed plura; quod vno miſſo manus inermis reſtare non debeat. † lib. 1. c. 14. & 15.

B *Cur Amor iste bellicus Pedes, non Eques effictus in Schemate noſtræ gemmulæ*
Cap. XLV.

AD exactam explicationem huiuſce Schematis vnum ſupereſse videtur declarandum, Cur miles Amor non Eques, at Pedes proponatur in gemma. Porro propoſiti non vnica ratio poteſt afferri, quarum prima ſit, quia pedeſtris pugna prior & antiquior eſt equeſtri; ſiquidem equorum vſus in bello primo fuiſſe non potuit; quum equi domari, atque ad bellum inſtrui neceſſe fuerit poſt multa bella pedeſtria prius habita; ſimpliciora namque ſemper & in natura pariter, & in arte præcedere conſueuerunt compoſitioribus. Nam & in ſacra pagina ᵃ legitur tum ante diluuium fuiſse gigantes potentes a ſeculo, viros bello famoſos: tum poſt diluuium ᵇ Nemrod, qui cœpit eſſe potens in terra. Quorum temporibus nullus vſus equorũ in bello fuiſse cõſtat ex hiſtoria diuina. Quin & inferius eadem ᶜ hiſtoria ſacra referens bellum multorum regum in Valle Sodomorum patratum, nullam equorum mentionem facit. Et alibi deſcribens exitum filiorum Iſrael de Ægypto, qui fuere viri bel- Antiquior eſt militia pedeſtris equeſtri. ᵃ Gen. 6. 4. ᵇ Gen. 10. 8. & ſeq. ᶜ Gen. 14. 12 & ſeq.
C latores, terram Chananæorum, & Amorrhæorum ſubiugaturi ſibi bello, peditum ſolummodo meminit, non equitum; ait enim: ᵈ *Profectiq; ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Socoth ſexcenta fere millia peditum virorum, abſq; paruulis & mulieribus: ſed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis.* Vnde conſtat pedites illos viros fuiſſe milites vniuerſæ multitudinis cuſtodes atque defenſores: vt conſtat ex ſequentibus verbis diuinæ ſcripturæ: ᵉ *Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filijs Iſrael: Reuerſi caſtrametentur e regione Phiahiroch quæ est inter Magdalum, & mare contra Beelſephon in conſpectu eius. caſtra ponetis, super mare.* Caſtrametari ſiquidem, & caſtra ponere proprium eſt militum. Etſi Pharaonis eos inſequentis exercitus equites haberet, quorum tunc primum in ſacra litera mentio facta legitur: quum antea certum ſit multa bella peracta fuiſse ſolos inter pedites bellatores ante vſum equitum. Antiquiſſima fuit ergo militia pedeſtris, longe quam equeſtris vetuſtior. Quod & infra latius apparebit ex hiſtoria prophana veterum. Vnde bellicus Amor, primam militiam indicans, recte pedes, non eques in Schemate ſculptus. Dein vero decet Amorem belli deſignari militia nobiliore; porro nobilior eſt pedeſtris equeſtri ᵈ Exod. 12. 37. ᵉ Exod. 14. 1. & ſeq. Nobilior eſt militia pedeſtris equeſtri.
D militia; namque vel æuo noſtro non dedecet inſignem virum, ac Heroem fortiſſimum, peditem cum pila (Picca vulgo dicitur) in acie ſtare; qui nõ ita ſibi ducit honori equo aſcenſo pugnare cum velitibus armaturæ leuis, aut cum cataphractis equitibus armaturæ grauis, Quare ideam belli referens Amor in gemma ſcite pedes ponitur, non autem eques. Deinceps autem pedeſtris pugna, quæ proprie ſtataria nuncupatur, fortior eſt longe quam equeſtris, quæ volantem exercitum conficit, ab equorum pernicitate dictum; cuius rei fidem facit hiſtoria Guicciardini pulcherrima, quam iubet attexere: ᶠ [Mantenneroppe quelle ſperanze la ferocia, & ardentiſſimo ſpirito di Mottino, vno de' Capitani de gli Suizzeri, il quale chiamata la moltitudine ſu la piazza di Nouara, gli cõfortò cõ feruentiſſime parole, che non aſpettato il ſoccorſo d'Altoſaſſo, il quale doueua venire il proſſimo giorno, andaſsero ad aſſaltare i nimici a' loro alloggiamenti; non patiſsero, che la gloria, & la vittoria, la quale po- Pedeſtris militia fortior equeſtri. ᶠ lib. 11.

tcua eſſere propria, fuſſe commune; anzi diuentaſſe tutta d'altri; imperoche come le coſe A
ſeguenti tirano a ſe le precedenti, & l'aumento cuopre la parte aumentata, non ad eſſi, ma a
quelli, che ſopraueniuano, ſi attribuirebbe tutta la laude. Quanto la coſa, diſſe il Mottino,
pare più difficile, & più pericoloſa, tanto riuſcirà più facile, & più ſicura; perche quanto
più ſono gli accidenti improuiſi, & inaſpettati, tanto più ſpauentano, & mettono in terro-
re gli huomini; niente meno aſpettano i Franceſi al preſente, che il noſtro aſſalto. Allog-
giati pure hoggi, non poſſono eſſere alloggiati ſe non diſordinatamente, & ſenza fortezza
alcuna, &c. *& mox peracta oratione militari*: Alle parole di Mottino, gridò ferocemente
tutta la moltitudine, approuando ciaſcuno col braccio diſteſo, il detto ſuo; Et di poi egli,
promettendo la vittoria certa, comandò che andaſsero a ripoſarſi, & procurare le perſone
loro, permetterſi, quando col ſuono de' tamburi fuſsero chiamati, ne gli ſquadroni. Non
fece mai la natione de gli Suizzeri, nè la più ſuperba, nè la più feroce deliberatione: pochi
contra molti: ſenza caualli, & ſenza artiglieria, contra vn eſercito potentiſſimo di queſte
coſe: non indutti da alcuna neceſſità, perche Nouara era liberata dal pericolo, & aſpetta-
uano il giorno ſeguente non piccolo accreſcimento di ſoldati: eleſſono ſpontaneamente di
tentare più toſto quella via, nella quale la ſicurtà fuſse minore, ma la ſperanza della gloria B
maggiore: che quella, nella quale dalla ſicurtà maggiore riſultaſse gloria minore. Vſciro-
no adunque con impeto grandiſſimo, dopo la meza notte, di Nouara, il ſeſto giorno di Giu-
gno, in numero di dieci mila, diſtribuitiſi con queſt'ordine: ſette mila per aſſaltare l'artiglie-
rie, intorno alle quali alloggiauano i fanti Tedeſchi: il rimanente per fermarſi con le pic-
che alte all'oppoſito delle genti d'arme. Non erano per la breuità del tempo, & perche nõ
ſi temeua tanto prepoſto d'vn accidente tale, ſtati fortificati gli alloggiamenti de' Franceſi:
& al primo tumulto, quando dalle ſcolte fù ſignificata la venuta de' nimici, il caſo improuiſo,
& le tenebre della notte dimoſtrauano maggior confuſione, & maggior terrore: nondime-
no, & le genti d'arme ſi raccolſono preſtamente a gli ſquadroni, & i fanti Tedeſchi, i quali
furono ſeguitati da gli altri fanti, ſi miſero ſubitamente ne gli ordini loro. Già con grandiſ-
ſimo ſtrepito percoteuano l'artiglierie ne gli Suizzeri, che veniuano per aſsalirle, facendo
tra loro grandiſſima vcciſione, la quale ſi comprendeua più toſto per le grida, & vrla de gli
huomini, che per beneficio de gli occhi, l'vſo de' quali impediua ancora la notte: & nondi-
meno con fierezza marauiglioſa, non curando la morte preſente, nè ſpauentati per lo caſo C
di quelli, che cadeuano loro a lato, nè diſsoluendo l'ordinanza, caminauano con paſso pre-
ſtiſſimo contra l'artiglierie: alle quali peruenuti, ſi vrtarono inſieme ferociſſimamente eſſi, e
i fanti Tedeſchi, combattendo con grandiſsima rabbia l'vno contra l'altro; & molto più per
l'odio, & per la cupidità della gloria, hareſti veduto (già incominciaua il Sole ad apparire)
piegare hora queſti, hora quelli: parere ſpeſſo ſuperiori quelli, che prima pareuano inferio-
ri: d'vna medeſima parte in tempo medeſimo alcuni piegare, alcuni farſi inanzi: altri diffi-
cilmente reſiſtere, altri impetuoſamente inſultare a' nemici: piena da ogni parte ogni coſa
di morti, di feriti, di ſangue. I Capitani fare hora fortiſsimamente l'vfficio di ſoldati, per-
cotendo i nemici, difendendo ſe medeſimi, e i ſuoi: hora fare prudentiſsimamente l'vfficio
di Capitani, confortando, prouedendo, ſoccorrendo, ordinando, comandando. Dall'al-
tre parte quiete, & ocio grandiſsimo doue ſtauano armati gli huomini d'arme; perche ceden
do al timore ne' ſoldati, l'autorità, i conforti, i comandamenti, i preghi, l'eſclamationi, le mi-
naccie della Tramoglia, & del Triultio, non hebbero mai ardire d'inueſtire i nimici, che ha- D
ueuano inanzi a loro: & agli Suizzeri baſtaua tenergli fermi, perche nõ ſoccorreſsero i fan-
ti loro. Finalmente in tanta ferocia, in tanto valore delle parti, che combatteuano, preual-
ſe la virtù de gli Suizzeri; i quali occupate vittorioſamente l'artiglierie, & voltatele con-
tra i nimici, con eſse, & col valore loro gli meſsono in fuga. Con la fuga de' fanti fù congiun
ta la fuga delle genti d'armi; delle quali non apparì virtù, o laude alcuna, &c.] Quibus appa-
ret, pedeſtrem legionem fortiorem eſse turmis, atque phalangis equitatus; adeoque rectiſ-
ſime noſtri Schematis Amorem bellicum, ideam militiæ, peditem, non equitem poni. De-
nique vero pedites equitibus abſolute ſunt vtiliores in bello; quia pedites omni militiæ, pu-
gnæque ſunt vſui; quum expugnandis vrbibus equites inutiles habeantur per ſe ſe; nõ enim
poſsunt appoſitas muro ſcalas aſcendere, vt pedites, nec alia multa munia militis obire, pe-
ditibus

Peditibus quam equitibus plures opponuntur, vt fortioribus.

Equitatus plurimus metuit peditem paucum.

Pedites equitibus vtiliores in bello.

A ditibus aperta. Sic ergo recte pedes, non eques Amor bellicus, idea militiæ fingitur in Schemate gemmulæ noſtræ. Verum enim vero, quod prima ratione deduximus e ſacra pagina, peditum vſum in bellis antiquiorem eſse multo, quam fuerit vſus equitum oſtendi facile poterit e prophanis autoribus; etenim equo vehi, omnium primus docuiſſe fertur Bellerophon; de quo Polydorus Vergilius ita: [g] *Equo, qui magna mortalibus cum in rebus bellicis, tum in itineribus faciundis, & vſui & adiumento eſt, primum omnium vehi Bellerophontem Glauci regis filium docuiſſe, Plinius in ſeptimo eſt autor: qui Pegaſum alatum equum, quum in Chymaram iret, aſcendit. Horatius in carminibus:*

Pedites antiquiores equitibus eſſe.

[g] 2. de inu. rer. cap. 12.

Bellerophon primus equũ aſcendit.

,, Et exemplum graue præbet ales
,, Pegaſus terrenum equitem grauatus
,, Bellerophontem . . . .

Plinij verba ſunt: [b] *Prælium Afri contra Ægyptios primum fecere fuſtibus, quos vocant phalangas,* & mox: *Equo vehi Bellerophontem: Frenos & ſtrata equorum Pelethronium: Pugnare ex equo Theſſalos, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem.* Ante

[b] lib. 7. c. 56.

B Bellerophontem vero, Theſſaloſque Centauros multa bella fuiſse inter homines, ignorat nemo. Quin & antequam aſcenderet equum Pegaſum ipſe Bellerophon, apud Ephyram, qui regnum tenuit, & eo priuatus a Præto Argiuorum rege, ſeruuſque ab eodem domi ſuſceptus, oſtendit in ſua [i] Philologia Volaterranus agens de Æolidarum progenie. Bellum itaque pedeſtre fuit antiquius equeſtri; proptereaq; Schematis autor ſculpens Amorem bellicum, ideamque militaris Appetitus, armatum Cupidinem poſuit peditem, non equitem. Quæ ſint ad explicationem quintæ Gemmulæ.

Equites in pugna primi fuere Theſali.

[i] lib. 33.

C

D

Amicus vſque ad Aram Amico illicita poſtulanti ſis: & Amicum verum in aduerſitate dignoſces. A

Schema VI. Gemma.

B

C

NOCET EMPTA DOLORE VOLVPTAS

De Amore ciuili, qui vocatur Amicitia, & a tribus antea declaratis, Concupiſcibili, Rationali, & Iraſcibili contradiſtinguitur. Cap. XLVI.

a 10. Metam. b Sync. 13. APuleius multos [a] Amores eſſe deſcribit: multo pulres Phurnutus, propter morum humanorum varietatem, vt obſeruat etiam Gyraldus [b] agens de Dijs gentium. Sed in Imaginibus a Philoſtrato pulcherrime deſcribuntur: *Ecce*, inquit, ἔρωτες, id eſt, *Cupidines mala colligunt: Quod vero multi ſint, ac innumerabiles, ne admireris. Nympharum enim filij* D *ſunt, mortalium genus moderantes; multiq; ideo, quod multa ſint ea, quorum mortales Amore ducantur.* Inter hos inſignem locum habere, qui ciuilis Amor appellatur, vulgoque dicitur Amicitia, neminem latere puto. Diſcernitur autem Amor iſte ciuilis a tribus alijs olim explicatis aperto nimium diſcrimine; ſiquidem a Concupiſcibili, qui corporis pulchritudinem inſequitur, & voluptatem fœdam obtinet pro fine, diſpeſcitur eo quod Amor ciuilis mores tantummodo reſpicit, voluntatumque coniunctionem in rebus agibilibus ad vrbana negocia pertinentibus, humanamque ſocietatem. Contradiſtinguitur etiam ab Amore ſapientiæ, qui ſolam intellectus culturam reſpicit, non humanam ſocietatem; quum maxime ſolitariam vitam habitare ſoleat, ſibi ſoli ſufficiens, vt ait [c] Ariſtoteles. Differt itidem ab Amore bellico Iraſcibili, quod humana conſortia plurimum iſte turbat, quæ conſeruat, atq; tuetur Amicitia. Sic igitur præter explicatos Amores tres Concupiſcibilem, Rationalem, & Ira-

Amor ciuilis qui ſit, & vt ab alijs diſſideat Amoribus.

c 10. Eth. c. 7.

A & Iraſcibilem, quartus in humano genere comperitur, qui nunc a nobis Amor-Ciuilis appellatur, & communi nomine dici conſueuit Amicitia; licet vtcumque redigatur ad rationalem: conſiſtitque totus in vnione, concordiaque multarum voluntatum circa res agibiles, atque ciuiles; quas a bellicis contradiſtinguit apertiſſime Philoſophus, & a contemplatiuis actibus, inquiens: vt antea quoque notauimus ad alium finem; [d] *Sola præterea vita* felicitaſque contemplatiua *ipſa per ſeipſam amari videretur; quippe quum ex ea, præterquam quod contemplatus fuerit quiſpiam, eueniat nihil: ex agendis autem rebus, aut plus, aut minus, aliquid præter actionem nobis comparamus. Videtur item felicitas in ocio eſſe; negocijs enim diſtringimur, vt ociemur: & bellum gerimus, vt in pace degamus. Atq́ actiuarum quidem virtutum operationes in ciuilibus, vel bellicis rebus verſantur: quarum actiones negocioſæ videntur: Bellicæ ſane etiam omnino: nemo enim eſt, qui vel bellum expetat, vel apparatum bellicum faciat bellandi cauſa; ſanguinarius enim prorſus quidam eſſe videretur, ſi amicos ea cauſa ſibi hoſtes redderet, vt pugnæ, & cædes orirentur. Ciuilis quoque hominis operatio negocioſa eſt, præter ipſam etiam ciuitatis adminiſtrationem, dum poteſtates & honores ſibi & ciuibus comparat, vel etiam felicitatem ipſam, quæ diuerſa eſt a ciuili, quam etiam quærimus, vt*
B *pote ſcilicet diuerſam. Si igitur ex actionibus, quæ ſecundum virtutes fiunt, bellicæ & ciuiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque hæ negocioſæ ſunt, finemq́ quendam appetunt, & non per ſe ſunt expetendæ: Intellectus vero operationum ſtudio præſtare, quum contemplatiua ſit; tum appetere præter ſeipſam finem nullum videtur, habereque voluptatem propriam, quæ operationem ipſam auget, &c.* Ex quibus apertiſſime conſtat, præter Amores tres illos antea celebratos, Concupiſcibilem libidinis, Rationalem ſapientiæ, ac Iraſcibilem bellicum, inueniri quartum Ciuilem, qui conſiſtens in coniunctione plurium voluntatum circa mores vrbanos, AMICITIA communiter appellatur. Quæ quidem redigitur ad Rationalem, quia voluntas eſt appetitus rationalis. Huius autem ciuilis Amoris hieroglyphicum in Schemate ſextæ gemmulæ, nunc allatæ, cenſeo contineri. Sed præſtat primum alienam eruditi viri ſententiam expendere.

Amicitia redigitur vtcumque ad Amorem rationalem.

[d] loc. cit.

Opinio, ponens hoc eſſe ſymbolum Amoris voluptuoſi, expenditur.
C *Cap. XLVII.*

PRofecto videns vir eruditus in gemmula ſculptum nudum puerum lugentem papilionis ad flammas ignium ambuſtionem, exiſtimans exprimi voluptuoſi Amantis ardores inſanos, titulum Græcanicum poſuit, ex Orpheo ſumptum, ΕΡΩΣ ΓΛΥΚΙΠΙΚΡΟΣ, *Amor Amaro-dulcis*: & epigraphen, *NOCET EMPTA DOLORE VOLVPTAS.* Qua de re ſuauiſſime Lucretius: [a]

,, Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
,, Siue puer membris mulicbribus hunc iaculatur,
,, Seu mulier toto iactans e corpore amorem,
,, Vnde feritur, eo tendit, geſtitque coire,
,, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
,, Namque voluptatem præſagit multa Cupido.
,, Hæc Venus eſt nobis: hinc autem eſt nomen Amoris.
D ,, Hinc illa primum Veneris dulcedinis in cor
,, Stillauit gutta, & ſucceſſit frigida cura.
,, Nam ſi abeſt, quod ames; præſto ſimulachra tamen ſunt
,, Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aureis.
,, Sed fugitare decet ſimulachra, & pabula Amoris
,, Abſterrere ſibi, atque alio conuertere mentem:
,, Et iacere humorem conlectum in corpora quæque:
,, Nec retinere ſemel conuerſum vnius amore:
,, Et ſeruare ſibi curam, certumque dolorem.
,, Vlcus enim viueſcit, & inueteraſcit alendo:
,, Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit.

[a] lib. 4.

,, Si non prima nouis conturbet vulnera plagis. A
,, Vulgiuagaque vagus Venere ante recentia cures,
,, Aut alio poſſis animi traducere motus.
,, Nec Veneris fructu caret is, qui vitat Amorem:
,, Sed potius, quæ ſunt ſine pœna, commoda ſumit.
,, Nam certa & pura eſt ſanis magis inde voluptas,
,, Quam miſeris; etenim potiundi tempore in ipſo
,, Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
,, Nec conſtat quid primum oculis manibuſque fruantur.
,, Quod petiere, premunt arcte, faciuntque dolorem
,, Corporis, & denteis inlidunt ſæpe labellis:
,, Oſculaque adfigunt, quia non eſt pura voluptas.
,, Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere idipſum
,, Quodcumque eſt, rabies vnde illa germina ſurgunt.
,, Sed leuiter pœnas frangit Venus inter amorem, B
,, Blandaque refrænat morſum admiſta voluptas.
,, Namque in eo ſpes eſt, vnde eſt ardoris origo;
,, Reſtingui quoque poſſe ab eodem corpore flammam.

Amor eſt dulcis amaror.

Sic igitur apte Lucretius edocet quomodo Concupiſcibilis Amor ſit vna dulcis, & amarus, ſiue dulcis amaror, in ipſo concubitu Venereo, declarans Orphei ſenſum. At hoc emblemati noſtro congruere non poteſt, nec epigraphe viri eruditi; non quidem ipſi Schemati gemmulæ, in quo non idem eſt, qui dolens luget Amor, & qui delectatur igniculi ſplendore Papilio; ſed Lucretio ſimul idem Amans & delectatur, & afficitur dolore in eodem Veneris actu. Non conuenit etiam Schemati epigraphe: *Nocet empta dolore voluptas*, quoniam papilio dolorem emit voluptate, non voluptatem dolore; quum voluptas aſpectus iucundæ lucis præcedat dolorem ambuſtionis; pretium enim erogatum præcedit poſſeſſionem emptæ rei. Quomodo enim dolore mortis extinctus papilio voluptatem emere ſibi poteſt, cuius capax amplius eſſe non valet? Multo ſubtilius Orphei dictum de Amore Dulci-amaro

b orat. 2. c. 8.

Amantis animus vt viuo in alieno corpore, mortuus ſit in proprio.

Amor res ſit ſimul Amarus & Dulcis Platonicis.

declarare videtur M. Ficinus in Commentarijs ad Sympoſium Platonis aſſerens:[b] *Vos autem: amici, hortor & obſecro, vt Amorem, rem profecto diuinam, totis viribus complectamini; neque vos illud deterreat, quod de amante quodam Platonem dixiſſe ferunt: Ille, inquit, amator animus eſt proprio in corpore mortuus: in alieno corpore viuens. Neque etiam vos turbet, quod de amara miſeraque amantium ſorte cecinit Orpheus. Hæc enim quomodo accipienda ſunt, & qua via his ſuccurrendum, quæſo deinde ſi placet, diligenter attendite. Amorem Plato rem amaram vocat: nec iniuria, quia moritur quiſquis amat. Hunc & Orpheus* γλυκύπικρον, *idest Dulce-amarum nominat. Quippe quum Amor mors voluntaria ſit; vt mors eſt, amara res eſt: vt voluntaria, dulcis. Moritur autem quiſquis amat, eius enim cogitatio, ſui oblita, ſemper in amato ſe verſat. Si de ſe non cogitat, in ſe certe non cogitat; ideo nec in ſeipſo ſic affectus animus operatur; quum præcipua operatio animi, ipſa cogitatio ſit: Qui non in ſe operatur, nec in ſeipſo eſt: æqua enim inter ſe hæc duo, eſſe, & operatio, ſunt: nec eſſe ſine operatione eſt, nec operatio eſſe ipſum excedit: nec operatur quiſquam vbi non eſt: & vbicunque eſt, operatur. Non ergo in ſe amantis eſt animus, quia in ſeipſo non agit. Si in ſeipſo non eſt, nec viuit etiam in ſeipſo: qui non viuit, mortuus eſt. Quare in ſe mortuus eſt, quicumque amat.* D *Num viuit ſaltem in alio? Profecto. Amoris illæ duæ ſunt ſpecies: amor vnus ſimplex, mutuus alter. Simplex amor, vbi amatus non amat amantem: Ibi omnino mortuus eſt amator; nam nec viuit in ſe, vt ſatis iam demonſtrauimus; nec in amato etiam, quum ab eo reijciatur. Vbi ergo viuit? numquid in aere, vel aqua, vel igne, vel terra, aut aliquo bruti corpore? Nequaquam. Animus enim humanus non in alio viuit corpore, quam humano. An forte in alio quodam corpore hominis non amati vitam ducet? Nec iſtud quidem. Nam ſi in eo non viuit, vbi viuere vehementiſſime concupiſcit, quonam pacto viuit in alio? Nuſquam ergo viuit, qui amat alium, ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus eſt non amatus amator.* (Loquitur autem hic de vita & morte morali & myſtica, non de naturali) *Nec reuiniſcet vnquam, niſi indignatio ſuſcitet. Vbi vero amatus in amore reſpondet, in eo ſaltem vitam agit amator. Hic certe mi*

Amoris reſint duæ ſpecies.

Amoris mutui miraris.

te mi

A *te mira res fit: quoties duo aliqui mutua ſe beneuolentia complectuntur, hic in illo, ille in hoc viuit. Viciſſim huiuſmodi homines ſe commutant, & ſeipſum vterq; vtrique tribuit, vt accipiant alterum. Quomodo ſeipſos tribuant, dum ſui obliuiſcuntur, video. At quomodo accipiant alterum, non intelligo; nam qui ſeipſum non habet, multo minus alium poſſidebit. Immo vero habet ſeipſum vterque, & habet alterum. Hic quidem ſe habet, ſed in illo: ille quoq; ſe poſſidet, ſed in hoc. Equidem dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperio, & me a meipſo negligentia mea perditum in te conſeruante recupero. Idem in me tu facis. Mirum rurſus & hoc apparet. Nam ego poſtquam meipſum amiſi, ſi per te me redimo, per te me habeo; te prius ac magis habeo, quam meipſum: tibi propinquior, quam mihi ſum: Quippe quum mihi non aliter, quam per te medium inhæreſcam. In hoc itaq; vis Cupidinis a Martis diſcrepat violentia: Nempe Imperium ſic Amorq; differunt: Imperator per ſe alios poſſidet: Amator per alium ſe complectitur: & vterq; amantium longius a ſeipſo, fit propinquior alteri: ac in ſe mortuus, in alio reuiuiſcit. Vna vero dumtaxat in Amore mutuo mors eſt, reuiuiſcentia duplex. Moritur enim, qui amat, in ſeipſo ſemel, quum ſe negligit: reuiuiſcit in amico ſtatim, quum amatus eum ardenti cogitatione complectitur.*

Vis Amoris quo differat a violentia Martis.

B *Reuiuiſcit iterum, quum in amato ſe deniq; recognoſcit, & amatum ſe eſſe non dubitat. O felicem mortem, quam duæ vitæ ſequuntur? O mirum commercium, quo quis ſeipſum tradit pro alio, nec habet, nec habere ſe deſinit. O ineſtimabile lucrum, quando duo ita vnum fiunt, vt quiſque duorum pro vno ſolo duo fiat, & tanquam geminatus, qui vnam habuerat vitam, vna interueniente morte, duas iam habeat. Nam qui ſemel mortuus bis reuiuiſcit, pro vna vita geminam: pro ſe vno, ſe duos eſt conſecutus. Iuſtiſſima certe eſt in mutuo amore vindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidam eſſe neget, qui amatur, quum animam ab amante ſeiungat? Quis iterum mori ſimiliter eundem neget, quum ſimiliter amat amantem? Debita nimium hæc reſtitutio eſt, quando hic illi, & ille huic reddidit animam, quam accepit. Vterq; amando ſuam tradit, & redamando per ſuam reſtituit alienam. Quapropter iure ipſo amare debet quiſquis amatur. Qui vero non amat amantem, homicidij reus eſt habendus. Immo vero fur, homicida, ſacrilegus. Pecuniæ a corpore poſſidentur, corpus ab animo. Qui ergo animum arripuerit, a quo tam corpus quam pecunia poſſidentur, animum ſimul corpusq; & pecunias arripit, a quo tam corpus quam pecunia poſſidentur.*

Vindicta in amore mutuo iuſtiſſimo

Amatus amote debet iure

C *Quo fit vt tanquam fur, homicida, ſacrilegus, triplici morti ſit obnoxius: at velut infamis, penituſque prophanus, impune a quolibet interfici poſſit: niſi ipſemet ſponte ſua legem illam impleat, amet videlicet amatorem. Vbi cum ſemel moriente, ſemel ipſe ſimiliter moritur: cum bis reuiuiſcente bis itidem reuiuiſcit. Superioribus rationibus oſtenſum eſt, amatum viciſſim amatorem amare debere: non ſolum vero debere, ſed cogi, ſic oſtenditur. Amorem procreat ſimilitudo: ſimilitudo natura quædam eſt in pluribus eadem. Nam ſi ego tibi ſimilis ſum, tu quoq; mihi es neceſſario ſimilis. Eadem ergo ſimilitudo, quæ me vt te amem compellit, te quoque amare me cogit. Præterea amator ſe ſibi aufert, deditq; amato, hunc ergo amatus tanquam rem ſuam curat; chariſſima enim ſua cuique ſunt. Accedit quod amans amati figuram ſuo ſculpit in animo. Fit itaque amantis animus ſpeculum, in quo amati relucet imago. Iccirco amatus quum in amante ſe recognoſcat, amare illum compellitur. Viciſſitudinem Amoris inter illos præcipuam eſſe Aſtrologi arbitrantur, in quorum geneſi luminum, id eſt Solis & Lunæ commutatio fuerit. Videlicet ſi me naſcente Sol in ariete, Luna in libra: te naſcente Sol in libra, Luna in ariete: aut quibus ſignum idem ſimileue, idemque planeta, ſimilisue aſcenderit: aut benigni*

Amorem procreat ſimilitudo.

Amor mutuus vt ab aſtris pẽdeat.

D *planetæ ſimiliter angulum Orientis aſpexerint: aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq; gradu fuerit conſtituta. Addunt Platonici, quorum vitam Dæmon idem, aut certe ſimilis ducat. Phyſici vero, Moraleſque, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Conſuetudinis, Conſilij ſimilitudinem, ſimilis affectus cauſam eſſe volunt. Denique vbi cauſæ plures concurrunt, ibi viciſſitudo vehementior reperitur: vbi omnes, ibi Pythiæ & Damonis, Pyladis & Oreſtis, reſurgunt affectus:* Æuo noſtro ſi vixiſſet Ficinus, vehementiſſimam his addidiſſet Amoris heroici viciſſitudinem incomparabilem inter duos Venetos Patricios, Nicolaum Barbadicum & Marcum Triuiſanum. Iſta quidem Platonicæ doctrinæ placita, vt aſpectu primo pulchra, magnifica ſunt, & aliqua ex parte veritati conſentanea; nihilominus nec eruditi viri ſententiam firmant, nec abſolute vera ſunt omnia, nec vlla ratione Schema noſtræ gemmulæ declarant, ipſiue congruunt. In primis enim vir eruditus agit de Amore concupiſcibili, Ficinus

Vt ab Angelo Cuſtode.

Vt a causis inferioribus.

Expenduntur Ficini placita.

aurem

autem maxime de ciuili, & probo, ad quem hortatur amicos. Deinde verum non eſt, Amorem eſſe rem amaram Orpheo pariter & Platoni, quod Amor quædam mors exiſtat, & mors amara ſit res: etenim vt vt mors phyſica plerumque ſentiatur amara, tamen metaphorica mors amantis, qua illius animus proprium ſe deſerere dicitur per ſui negligentiam & obliuionem, atque tranſire in amatum, de quo ſolo ſemper cogitat, amara non eſt, ſed omnino dulcis; quis ignorat amantem, dum de amato cogitat, dulciſſima voluptate frui? Profecto Amor ſapientiæ, qui Philoſophia dicitur, qua ſapientis animus veluti relicto ſuo corpore, totus eſt in cõtemplatione obiecti intelligibilis, nullo prorſus amarore cruciatur, ſed integra, ſola, ſolidaque dulcedine perfunditur: ita dubio procul affirmat Ariſtoteles, inquiens.[c] [Exiſtimamuſque oportere voluptatem felicitati eſſe admiſtam: iucundiſſima autem ex virtutis operationibus ea proculdubio eſt, quæ ſecundum ſapientiam fit. Philoſophia ergo mirabiles habere & puritate, & nobilitate voluptates videtur.] Quum autem felicitati nihil amarum admiſtum eſſe valeat; iam in Amore ſapientiæ, quo cõtemplantis animus, etiam de ſententia Platonis, corpore ſuo veluti relicto tranſit in naturam obiecti (fit enim vel Ariſtoteli,[d] id quod intelligit humanus intellectus) adhæreſcit obiecto ſuo nullam patitur amaritudinem: nulloque penitus afficitur homo dolore, qui ſic per ſapientiam mori dicitur a Platone,[e] ac ex eo rum ab Ammonio[f] Platonico, tum etiam a Plinio.[g] Quam ſententiam nos agentes alibi de Lucernis[h] Antiquorum reconditis fuſe ſatis explicauimus. De qua morte cõtemplationis Apoſtolus gloriatur, tanquam de nullius amaroris participe, ſed omnis voluptatis atque dulcedinis cumulatiſſima, dicens:[i] [Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam autem ad viſiones & reuelationes Domini. Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit: raptum huiuſmodi vſque ad tertiũ cælum. Et ſcio huiuſmodi hominem, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit: quoniam raptus eſt in paradiſum. Et audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Pro huiuſmodi gloriabor.] Ceterum in Amore mutuo nulla poteſt eſſe prorſus amaritudo interna, ſed ſumma & intima dulcedo ſemper ab amato in amantem influit reciproce: vbi vero mutuus non eſt Amor, ibi ſane mœror & dolor eſt in amante. Modo Ficinus abſolute ponit amarorem in Amore, tam mutuo, quam ſimplici ſolitarioque, ſtatuens eam amaritudinẽ in morte cõſiſtere, qua per cogitationẽ amati, & obliuionem negligentiamq; ſui, amans animum ſuum amittit, & ad amatum tranſmittit. Quare nõ eſt vera ſimpliciter iſta doctrina Ficini. Neque viri docti opinioni de Amore concupiſcibili conſentanea; quia Ficinus hic agit maxime de Amore probo ciuili, qualem memorat Pythiæ atque Damonis, Pyladis & Oreſtis; quorum Amores non fuere concupiſcentiæ libidinoſæ, ſed virtutis heroicæ. Denique vero non congruit iſta Ficini doctrina Schemati noſtro, in quo ponitur Cupido ſine voluptate flere, atque papilio ſine dolore de conſpectu ſplendoris igniculi gaudere, ad quem vltro ſponteque volitat; etſi poſtea mortem inde ſubeat. Sed nec abſolute Ficino dandum eſt, mortem, vel naturalem atque realem, eſſe rem amaram; quum appetatur non raro a viris & probis, & ſanctis; quorum appetitus eſt veri, & boni: Curtius pro Patria mortem voluntariam ſibi delegit, in voraginem ardentem inſiliens: pro patria dimicando mori, nec mortem expaueſcere, pulchrum[k] quid eſſe, non amarum, ait Ariſtoteles. Dauid mortem optabat, & Iobus; ille quidem dicens:[l] *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Iſte vero ſcribens,[m] *Tædet animam meam vita mea.* Et Paulus:[n] *Quis me liberabit a corpore mortis huius?* & alibi:[o] *Nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem: mihi enim viuere Chriſtus eſt: & mori lucrum. Quod ſi viuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius: permanens autem in carne, neceſſarium propter vos.* Non igitur abſolute mors eſt amara: Nec explicatio cl. Viri congruere Schemati noſtro poteſt.

Mors nõ omnis eſt amara

c 10. Eth. c. 7.

d 3. de an. t. 8. 18. 17. 38.

e in Phędone

f in Præd. Porph. prol.

g lib. 7. c. 50.

h lib. 3. c. 7. & lib. 4. c. 13.

i 2. Corint. 12. 2. & ſeq.

Amaritudo nulla interna eſt in Amore mutuo.

Ficinus notatur.

Mors nõ ſemper amara.

k 3. Eth. c. 6.

l Pſal. 119. 5.

m Iob c. 10. 1

n Rom. 7. 24.

o Philip. 1. 20 & ſeq.

Propria declaratio prima de Amico vſque ad Aras. *Cap. XLVIII.*

EQuidem arbitror hocce Schemate nobis ob oculos poni ciuilem Amicum vſque ad Aras obſequentem Amico illicita poſtulanti; cuius apophthegmatis hiſtoria, ratioque pri-

A primum afferenda, deinde monſtrandum quam belle noſtri Schematis imaginibus exprimatur. Enimuero Plutarchus in libello de Vitioſo pudore ſcribit: *Ego enim ne Periclem quidem probo, qui amico poſtulanti vt falsum pro ipſo teſtimonium, idq́ iuratus, diceret, reſpondit: Se vsque ad Aras amicum eſſe: nimis enim prope acceſſerat.* Eandem hiſtoriam attulit A. Gellius in ſuis Noctibus Atticis aiens:[a] *Pericles ille Athenienſis, egregius vir ingenio, bonisq́ omnibus diſciplinis ornatus, in vna quidem ſpecie, ſed planius tamen quid exiſtimaret, profeſſus eſt. Nam quum amicus eum rogaret, vt pro ſe, causaque eius falsum deieraret, his ad eum verbis vsus eſt: Opus est me amicis opitulari, ſed vsque ad Deos.* Nec a Plutarcho, *Aras* memorante, diſſentit A. Gellius, *Deos* aſſerente; quod olim iurantes Aram manu tangerent, ſimulq; Deos teſtes rei iuratæ inuocarent: vnde Pericles apophthegmate ſuo admonet, (vt adnotat etiam Adagiographus) nonnumquam, quo conſulamus amicorum commodis, eorumque voluntati morem geramus, fas videri paululum a recto deflectere; verũ eatenus, ne propter hominem amicum Numinis reuerentiam violemus. Porro quatenus, & quouſque ſit ab honeſto deflectendum Amici cauſa, copioſe docteque diſputant A. Gellius, atq; Plutarchus. Vbi vero non debet, neque poteſt amicus, ſaluo iure diuino, morem iniuſte

[a] lib. 1. cap. 3

Iuramenta veterum quo modo fierent

B gerere amico, ſaltem id ægreferre tenetur; & angi, dolereque de negato auxilio. Hæc optime ſciteque nobis in Schemate repreſentantur; vbi mœrens atque lugens Amor, & manum dexteram attollens procul ab Ara, ſignificat apte virum amicum dolentem ſe non poſſe falſum deierare pro commodis amici, periurium pro ſe rogantis. Ara cum foco ſine victima, ſatis indicat Altare priſci iuramenti. Papilio vero aduolans ad Aræ flãmas, & illis incumbens, amicum refert iniuſtum periurium ab amico poſtulantem; nam vt vt papilio paſſim ad flammulas lucernarum aduolans, captus amore ſplendoris, hieroglyphicum eſt Amantis etiam concupiſcibilis, formoſitatem corporis amati depereuntis; nihilominus ad Aræ flammas aduolans, ſpeciatim eſt index Amici terrena commoda ſibi cupientis, neglecta, violataue religione diuina; cuius neglectu vel ipſe ſciens ſe perditum iri, contracta culpa mortali, qua damnatur eius anima ad ignes æternos, nihilominus tanto rerum terrenarum appetitu detinetur, vt ſuſque deque habens animæ ſuæ curam, propter terrena commoda, ſibi ſub ſpecie boni & pulchri ſplendentia, non curans exterminium ſui, mortemq; propriam tum ad igneis

C æternos animæ, tum etiam frequentiſſime corporales in hoc mundo. Papilionem autem eſſe hieroglyphicum amantis terrena, conſtat ex eo quod ſemper prope terras volitat, nec vnquam ſe tollit ad ſublimia: quo nomine concupiſcibilium amantium corporeæ pulchritudinis mulierum typus eſt; vnde Taſſus Euſtathium amore concupiſcibili Armidæ flagrantem Papilioni comparans, ait[b]

[b] Cant. 4. ſtan.

,, Come al lume farfalla ei ſi riuolſe
,, A lo ſplendor de la beltà diuina:
,, E rimirar d'appreſſo i lumi volſe,
,, Che dolcemente atto modeſto inchina:
,, E ne traſſe gran fiamma, e la raccolſe
,, Come da fuoco ſuole eſca vicina.

Petrarcha ſimiliter ſe Lauræ puellæ amatorem Papilioni comparauit accinens:[c]

[c] Part. 1. Sonet. 17.

,, Son animali al mondo di ſi altera
,, Viſta, che contra il Sol pur ſi difende.
D ,, Altri, però che il gran lume gli offende,
,, Non eſcon fuor, ſe non verſo la ſera.
,, Et altri, col deſio folle, che ſpera
,, Gioir forſe nel fuoco, perche ſplende,
,, Prouan l'altra virtù, quella, che incende:
,, Laſſo, il mio loco è in queſt'vltima ſchiera.
,, Ch'io non ſon forte ad eſpettar la luce
,, Di queſta Donna, e non sò fare ſchermi
,, Di luoghi tenebroſi, o d'hore tarde.
,, Però con gli occhi lachrimoſi, e infermi
,, Mio deſtino a vederla mi conduce:
,, E sò ben, ch'io vò dietro a quel che m'arde.

& poſt

† Canz. & poſt alio loco in eodem ſenſu cecinit † Amans poeta: A

,, Che poſs'io far, temendo il mio Signore,
,, Se non ſtar ſeco inſin a l'hora eſtrema?
,, Che bel fin fà, chi ben morendo muore.
,, Come tal'hora al caldo tempo ſuole
,, Semplicetta farfalla, al lume auezza,
,, Volar ne gli occhi altrui per ſua vaghezza;
,, Ond'auuien ch'ella muore, altri ſi duole.
,, Coſi ſempr'io corro al fatal mio Sole
,, De gli occhi, onde mi vien tanta dolcezza;
,, Che'l fren de la ragion Amor non prezza,

Sic omnino Schemate noſtro ſub imagine Papilionis ad Aræ flammas volantis ; indicatur Amator terrenarum rerum ſine ratione, qui non curans de violando iure diuino, rogat amicum ad peierandum in ſui commoda, quæ propriæ ſaluti æternæ præfert, ac ob ea ſe deuouet atque præcipitat in ignes diuinæ vltionis. Papilionem vero, quem multi veteres, quod ad ignes aduolet, ac in ijs combuſtus moriatur, Pyrauſtam appellare conſueuerunt, ad lucernæ flammulam ſplendidam aduolare, ac in ea comburi, paſſim omnes agnoſcunt, & aſſerunt autores: Ælianus quidem inſit: [d] *Exignis fulgore Pyrauſta quod vehementi afficitur voluptate, idcirco quum flamma vel maxime viget, ad lucernas aduolat, atque non nihil captare videtur: at enim lapſus viuus comburitur. Meminit vero eius etiam Æſchylus Tragædiarum ſcriptor hoc ſenario:* B

d Li. 1. de an. cap. 8.

,, Magnopere ſtultum metuo Pyrauſtæ exitum.

Sane ſtultus eſt homo valde, qui pro lucellis temporarijs dat ſe æternis ignibus vri. Zenodotus item ait, *Pyrauſta inſectum eſſe, quod lucernis aduolet, atque ita exuſtis alis concidat, pereatque.* Parœmiographus inde prouerbium ducit: *Pyrauſtæ gaudium gaudes*, de momentanea fluxaque voluptate: Plinius ait: [e] *Papilio quoq; lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum: ſicut fel veneficijs ex muſtela ruſtica factis.* Porro mala medicamenta nuncupat veneficia; quibus Papilio corporeus dum adnumeratur, myſticus iſte noſter inter peiora pharmaca veneficiorum habere locum videtur, qui periurium ſuadet amico. Martialis item ad Paulum de Phiala ſcribens cecinit: [f] C

e Li. 28. c. 10. f lib. 8. c. 33.

,, De Prætoritia folium mihi, Paule, coronâ
,, Mittis: & hoc Phialæ nomen habere iubes;
,, Hæc fuerat nuper nebula tibi pegma perunctum,
,, Pallida quam rubri diluit vnde croci?
,, An magis aſtuti deraſa eſt vngue miniſtri
,, Bractea, de fulcro quam reor eſſe tuo?
,, Illa poteſt culicem longe ſentire volantem,
,, Et minimi penna Papilionis agi.
,, Exiguæ volitat ſuſpenſa vapore lucernæ;
,, Et leuiter fuſo rumpitur icta mero.
,, Hoc linitur ſputo Iani cariota Calendis;
,, Quam fert cum paruo ſordidus aſſe cliens; D
,, Lenta minus gracili creſcunt Colocaſſia filo;
,, Plena magis nimio lilia Sole cadunt.
,, Nec vaga tam tenui diſcurſat aranea tela;
,, Tam leue nec bombyx pendulus vrget opus;
,, Craſſior in facie vetulæ ſtat creta Fabullæ
,, Craſſior offenſæ bulla tumeſcit aquæ.
,, Fortior intortos ſeruat veſica capillos,
,, Et mutat Latias ſpuma Baiana comas.
,, Hac cute Ledæo veſtitus pullus in ouo:
,, Talia lunata ſplenia fronte ſedent.

,, Quid

A ,, Quid tibi cum Phiala, ligulam quum mittere poſſes?
,, Mittere quum poſſes vel cochleare mihi?
,, Magna nimis loquimur: cochleam quum mittere poſſes,
,, Denique quum poſſes mittere, Paule, nihil.

At autor noſtri Schematis, vt iudicaret hominem, qui rogaret amicum ad peierandum, Papilionem finxit, non qui lucernæ lumini ſolus aduolaret, ac exuſtis alis concideret mortuus; ſed qui corpore ſuo toto recta deſcenderet in flammam Aræ ſacram, ad quam alis extentis, quaſi brachijs alliceret, attraheretque Amicum inuitum, atque lugentem, ad falſum pro ſuis commodis, violato iure diuino, iurandum; ſed irrito conatu, dum amicus ille renuens ab Ara iuramenti procul dexteram extollens abducit: Luget quidem, quia mœſtitiam magnam patitur, ſe non poſſe amico illicita poſtulanti gratificari. Quæ vero literæ leguntur in gemmula T. AVCTI, duas habere poſſunt explicationes; vna quidem eſt, quod nomen indicent hominis, qui tale Schema ferret in gemma ſui anuli ſignatorij, nimirum is appellaretur *Titus Auctus*; ad quem ſane, vel ad alium cognominem, habetur epigrāma Martialis† huiuſmodi: †lib. 7. c. 51.

B ,, Gratum eſt, quod Celeri noſtros legis, Aucte, libellos:
,, Si tamen & Celerem quod legis, Aucte iuuat.
,, Ille meas gentes & Celtas rexit Iberos;
,, Nec fuit in noſtro certior orbe fides.
,, Maior me tanti reuerentia turbat: & aures
,, Non auditoris, Iudicis eſſe puto.

vt hic eſſet anulus Titi Aucti. Conſueuiſſe vero veteres in gemmulis Anulorum, quibus ſignabant, propria nomina ponere, conſtat euidenter ex anulo Fabij Maximi Cunctatoris; in cuius gemma ſculptum fuit (vt obſeruauimus [g] antea, & alibi, [h] tractantes de Anulis Antiquorum, ex [i] Petraſancta, & Gorlæo [K]) monſtrum equino Capite, cum humano vultu barbato in pectore, cauda galli gallinacei, pedibuſque gruis, & literis primoribus nominis FABij Maximi Cunctatoris. Communiterque nunc etiam in anulorum gemmis homines tum principes, tum etiam humilioris conditionis nomina, cognominaque ſua ſculpere conſueuerunt. Altera vero fuerit explicatio, ſi dicamus epigraphen in ijs literis contineri, qua ſenſus emblematis inſinuetur; explicenturque notæ *Timoris aucti*; quum enim Deum timere debeamus ante omnia, iuſtum vindicem omnium ſcelerum, inter quæ ſummum locum obtinet periurium; de quo timore vltionis diuinæ pulchræ Virgilius: [l]

[g] Sch. 4. & 5. f.
[h] de anul. c. 4.
[i] l. 6. de ſymber. c. 10.
[K] num. 116.

C Deum timere vt debeamus.

[l] 1. Æneid.

,, Si genus humanum, & mortalia temnitis arma:
,, At ſperate Deos memores fandi atque nefandi.

vbi recte Donatus, atque Seruius verbum *ſperate*, interpretantur *timete* diuinam Iuſtitiam; de qua ſic etiam Ariſtoteles: [m] *Enimuero Deus (vt eſt vetuſto verbo proditum) principium & finem, & media rerum omnium tenens, rectaq́; linea incedens, operatur ille quidem ſecundum naturam, e veſtigio comitem habens Iuſtitiæ præſidem, quam* Δίκην *nominauerunt, diuinæ legis vindicem, ſimul vt quicquam ſanctionum eius prætermiſſum eſt*. Quare falſo deierare timens pro amico iniuſta rogante, Periclem imitatus Amicus, autor Schematis, lugentem Amorem poſuit ab Ara iuramenti manum attollere, *timoris* vltionis diuinæ *aucti* ſcribens epigraphen. [m] de mundo cap. 7. 1.

D *Secunda Schematis explicatio, De Amico vero, qui dignoſcitur in aduerſa fortuna. Cap. XLIX.*

SVppetit & alia propoſiti Schematis explicatio de Amico non fucato, qui rebus in aduerſis non deſerit Amicum, ſed pro eius incolumitate vitam ponere paratus eſt: ſanè Amor iſte lugens typus eſt amici calamitatibus oppreſſi, atq; nuditas eius indicat hominem omnibus fortunæ bonis expoliatum, quin & alis deſtitutus Amor is eſt quo repreſentatur etiam Amicus proprijs viribus priuatus, quibus valeat ſe ſe dē calamitatis infimæ loco ſubleuare; quam luctu mæroreque magnam exprimit. Papilio vero ſponte ſe ſe congerens in ignem Aræ ſacrum, victimam holocauſti pro amico ſuo, verum amicum ſe prodit; namque legimus in diuina pagina: [a] *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam po-* [a] Ioa. 15. 13.

nat quis pro amicis ſuis. Papilionem autem eſſe ſymbolum amantis, abunde [b] ſuperius oſtenſum eſt. Hic autem in Schemate Papilionem ſignare verum amicum, qui pro amico, miſerias proprias lugente, mortis diſcrimina ſubit, ex eo licet aperte conijcere, quod non ponitur Papilio ſolus ad clarum ſplendidumq; lucernæ, cereique lumen aduolare, vt oble-ctetur ipſe, fruaturque pulchritudine fulgoris, inde voluptatem ſibi comparaturus; at ad præſentiam Amici lugentis, dolori ſacrificandi, pro eo lubens ſe ſe conijcit in ardentes ſacrificij flammas, vt in ijs moriens, ipſas extinguat humore ſuo vitali, pro ſalute Amici; proprijs alis apertis & elatis abigens ab Aræ flamma brachium, & corpus infelicis amici; anima ſua velut expians amici miſerias, apertas [c] enim ſemper, ſemperque conſpicuas habet alas Papilio ad protegendum amicum in calamitate poſitum, tanquam typus amici veri, ab adulatoribus contradiſtincti; de quibus ita ſuauiter Arioſtus: [d] A

b cap. 3

c Aldrou. de inſect. pag. 7. B.

d Furio. c. 19 ſtan. 1.

,, Alcun non può ſaper da chi ſia amato,
,, Quando felice in sù la Ruota ſiede;
,, Però ch'ha i veri, e i finti amici a lato,
,, Che moſtran tutti vna medeſma fede.
,, Se poi ſi cangia in triſto il lieto ſtato, B
,, Volge la turba adulatrice il piede
,, E quel, che di cuor ama, riman forte,
,, Et ama il ſuo ſignor dopo la morte.

Pauca ſane paria verorum amicorum, qui vitam pro amico poſuerint apud antiquos celebrantur; a Luciano quidem in Toxari, [e] & ab alijs paſſim Pylades & Oreſtes, Agamemnonis atque Strophij nati, quorum videns *vtrumque de hoſtibus in ſemet ruentibus ſecurum, propellentem autem eos, qui in alterum feruntur, ac pro illo iaculis occurrere conantem, pro nihiloque ducentem ſi intereat ipſe, modo ſeruet amicum, vel ſuo ipſius corpore præueniens excipiensque ictus in illum intentos. Iam vero tantam illorum beneuolentiam, atq; in rebus triſtibus communionem, fidem, humanitatem, veritatem, denique conſtantiam alterius in alterum amoris; hæc haudquaquam humana putauimus eſſe, verum animi cuiuſdam præſtantioris, quam pro more vulgarium iſtorum mortalium, qui donec ſecundis ventis nauigatur, amicis indignentur niſi ex æquo participes fiant rerum lætarum: quod ſi vel paulum eis venti reflare cœperint, aufugiunt, ſolos in periculis deſerentes.* Huiuſmodi celebrantur amici Theſeus & Pirithous, C Achilles & Patroclus, Pythias & Damon, paucique alij: ſed ætas noſtra, quos plurimum admiremur, Amicorum par habet, in ſecundis pariter & in aduerſis rebus incomparabiles, Nicolaum Barbadicum, & Marcum Triuiſanum, inſignes Patricios Venetos, qui mutuo ſibi cuncta fortibus animis adinuicem communicarunt, vel etiam quæ ciuiliter incommunicabilia videntur. Qui propterea myſtice repreſentantur in Schemate; namque nobilem Papilionem Taruiſanum exulem auolantem a Patria, redeuntemque demum ad paternas Aras, in quarum ignem victima voluntaria ſe ſe dare videtur, quum vt optaret, adiuuare ſe non poſſe perſpiceret in Patria manens Brabadicus mœrore confectus mire miſereque contabeſcit ad animi defectum, & iam contabuit ad interitum. Viciſſimque Triuiſanus Barbadicum antea ſummis anguſtijs laborantem, poſthabito ſuæ vitæ diſcrimine, fortiter incolumen eduxit e ſæuientis fortunæ lacubus in priſtinam honoris dignitatem. Sed quid moror in re cunctis euidentiſſima, noſtriſque temporibus omnium eruditorum, & poetarum, & hiſtoricorum calamis iuremerito celebratiſſima? coronidem hæc imponat explicationi Schematis in gemmula ſexta conſpicui: poſteaquam notauerimus notas illas T. AVCTI ſimiliter exponi tum D pro Tito Aucto, qui Anulo ſignatorio gemmam iſtam habente vtebatur: tum pro Timoris indicio, qui ſemper Amoris comes eſt, vt pote natus ex eadem radice, ſcribente tum ſacra pagina: [f] *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris*: canenteque poeta; [g]

e to. 1. Dial. de amicitia.

f Eccli. 24. 24

g Ouid.

,, Res eſt ſolliciti plena timoris Amor.

A *Amici defuncti memoria ſemper in corde conſeruanda ; & Amantem non redamatum, indignabundum extinguere ſuam affectionem.*

Schema VII. Gemma.

B

C

Aliena viri cl. explicatio, de Amore monſtrante cunctas humanas res eſſe vanas, proponitur, & explicatur primo ſenſu. Cap. L.

PRæclarus ille vir, qui ſuppreſſo nomine proprio, dilucidare conatus eſt emblemata noſtrarum gemmarum, in præſentia putauit hic Amorem poni, qui ſignet humanas res
D vniuerſas eſſe vanitates, & nullo negocio vel minimi papilionis alis agi, verſarique tanquam leues ciueres, non terra conditos, ſed in aere ſuper humo manentes adhuc, appoſito pulchro tetraſticho.

,, Cur cineres terræ haud mandas, puer improbe! cur &
,, Quæ tenebras minuit, vergis ad ima facem?
,, Num ut nomen doceas, vitamque, ut inania cuncta
,, Vel minimi pennis papilionis agi?

Quam quidem ſententiam hauſiſſe uidetur e ſacra pagina ubi leguntur [a] *Verba Eccleſiaſtes filij David regis Hieruſalem : Vanitas vanitatum dixit Eccleſiaſtes : vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub Sole? Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat.* 1. Explic. [a] Eccle. 1. & ſeq.

Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibique renaſcens gyrat per meridiem, & fe- A
ſtuat ad aquilonem. Luſtrans in circuitu pergit ſpiritus & in circulos ſuos reuertitur. Om-
nia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad locum, vnde exeunt, flumina reuer-
tuntur, vt iterum fluant. Cunctæ res difficiles, non poteſt homo eas explicare ſermone. Non ſa-
turatur oculus viſu, nec auris auditu impletur. Quid eſt quod fuit? Ipſum quod futurum eſt.
Quid eſt quod factum eſt? Ipſum quod faciendum eſt. Nihil ſub Sole nouum, nec valet quiſ-
quam dicere: Ecce hoc recens eſt. Iam enim præceſſit in ſeculis, quæ fuerunt ante nos. Non eſt
priorum memoria: ſed nec eorum quidem, quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos qui
futuri ſunt in nouiſſimo. Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Hieruſalem: & propoſui in animo
meo quærere, & inueſtigare ſapienter de omnibus, quæ ſunt ſub Sole. Hanc occupationem peſſi-
mam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Vidi quæ ſunt cuncta ſub Sole: & ecce
vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. Peruerſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus
eſt numerus. Locutus ſum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes
ſapientia, qui fuerunt ante me in Hieruſalem, & mens mea contemplata eſt multa ſapienter,
& didici: dedique cor meum vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque & ſtultitiam:
& agnoui quod in his quoque eſſet labor & afflictio ſpiritus; eo quod in multa ſapientia multa B
ſit indignatio: & qui addit ſcientiam, addit & dolorem. Dixi etiam in corde meo, vadam &

Humanæ actiones & cogitationes vt vanæ ſint, & vt non.

affluam delicijs, & fruar bonis: & vidi quod hoc quoque erat vanitas, &c. Quas quidem hu-
manas omnes tam cogitationas, quam actiones (ſi non referantur in cultum diuinum, ſed in
ſeipſis abſolute ſpectentur) vt ipſe Salomon ſapienter contempſit olim tanquam vanitates;
ita non multo poſtea tanquam miſerias deſleu.t Heraclitus, atque tanquam inſanias riſit ca-
chinnans Democritus; qua de re nobilem epiſtolam Hippocratis (cuius autographum, aut
antiquiſſimum exemplar in Vaticana Bibliotheca ſeruari teſtatur in Antropologia ſua Vo-
laterranus) afferre lubet ipſiſſimam: etſi proſtat apud Medicos: quia mirifice declarat no-
ſtræ gemmæ ſenſum. *Hippocrates Damagato gaudium.* [Hoc erat illud, Damagæte, quod

Hippocratis hiſtoria de riſu Democriti.

coniectabamus: non inſanit Democritus, ſed ſuper omnia ſapit: & nos ſapientiores effecit,
& per nos omnes homines. Remiſi autem tibi amice reuera Æſculapeam nauem: cui cum
Solis ſigno etiam ſanitatis ſignum apponito. Nam reuera ſecundo numine vela fecit: & il-
la die in Abderam nauigauit, qua ſcripſeram ipſis, me peruenturum eſſe. Omnes igitur an- C
te portas congregatos inuenimus, nos, velut veriſimile eſt, expectantes, non viros ſolum,
ſed etiam mulieres: inſuperque ſenes & pueros, per Deos, triſtes, itemque infantes. Atq;
hi quidem ſic habebant, velut ob Democritum inſanientem. Ille vero ſyncere tunc in phi-
loſophando excellebat. Poſtquam autem me vidiſſent, viſi ſunt mihi paulum ad ſeipſos re-
d jſſe, & bonas ſpes oſtentabant. At Philopæmen me ad hoſpitium ducere geſtiebat, &
hoc ab illis comprobatur. Ego vero, O viri Abderitæ, inquam, nullum mihi maius operæ-
pretium eſt, quam Democritum videre. Illi vero hoc audito, collaudarunt, & gauiſi ſunt,
& compendio duxerunt me per forum, partim ſequentes, partim præcurrentes, alij ab vtraq;

Abderitarum amica charitas erga Democritum.

parte: Serua, clamantes, auxiliare, medicare. Et ego adhortabar ipſos vt confiderent, tan-
quam fortaſſis nihil eſſet mali: aut ſi quid eſſet, modicum id eſſet, & correctu facile, confi-
ſus horis anni Eteſijs. Et ſimul hæc dicensibam. Neque enim procul erant ædes: immo

Eteſiæ ſalubres.

neque tota ciuitas. Aderamus igitur; propinquæ enim muro erant; & me placide eo dedu-
cunt. At retro turrim collis erat altus, longis ac denſis populis nigris vmbroſus, vnde De-

Democriti habitatio, & habitus qualis.

mocriti habitacula conſpiciebantur. Et ipſe Democritus ſub ampla ac humillima platano D
ſedebat, in veſte craſſa circa humeros deſinente: ſolus, diſcalceatus, ſuper lapidea ſede, val-
de pallidus ac macilentus, promiſſa barba. Iuxta ipſum vero a dexrra, tenuis aqua per de-
cliuem collem decurrens leniter reſonabat. Erat autem delubrum quoddam ſuper illum
collem, quantum equidem coniectura aſſequor, Nymphis dicatum, ſponte enatis vitibus

Libri veterũ ornatu multo fuerunt inſignes.

circumdatum. Ipſe vero cum multo ornatu ſuper genibus librum habebat: ſed & alij qui-
dam ex vtraque parte adiacebant. Accumulata erant etiam animalia multa per totum re-
ſecta. Et ipſe aliquando concitate incumbens ſcribebat, aliquando quieſcebat, diu multum q;

Modus ſtudendi Democriti.

ſe continens, & in ſeipſo meditans. Deinde non longe poſt, his peractis, exurgens deambu-
labat, & viſcera animalium inſpiciebat: & depoſitis ipſis digreſſus, rurſus deſidebat. At
Abderitæ circumſtantes me triſtes, & non procul a lachrymantibus oculos habentes, Vi-

des,

A des, inquiunt, Hippocrates, Democriti vitam, quam inſanit, & neque quod vult nouit, neq;
quod facit. Et quidam ex ipſis adhuc amplius oſtendere volens ipſius inſaniam, alta voce
plorauit, inſtar mulieris ob filij mortem lamentantis. Deinde rurſus cum genitu eiulauit,
perſonam agens viatoris, qui aliquid ex his, quæ portabat, amiſit. Verū Democritus quum
hæc audiſſet, partim ridebat, partim cachinnis explodebat, & nihil amplius ſcribebat. Ca-
put autem frequenter concutiebat. Ego vero: Vos, inquam, o Abderitæ, hic manete: ipſe
vero vbi & verbis & corpori viri propior factus fuero, videroque ac audiero, cognoſcam
affectionis veritatem. Et hæc locutus placide deſcendebam. Erat autem locus ille aſper ac
decliuis. Itaque vix me ſuffulciens penetraui. Quum autem appropinquaſſem, incidi in
ipſum neſcio quid, quaſi ex numinis afflatu & cum concitatione ſcribentem. Stabam igitur
iſthic expectans tempus quietis ipſius. Ipſe vero paulo poſt, intermiſſo ſcribendi impetu, Hippocratis,
& ſtilo ſcriptorio depoſito, reſpexit ad me accedentem, & : Salue, inquis, hoſpes : & Ego : & Democriti
Plurimum & tu, inquam, Democrite, vir ſapientiſſime. At ille, verecundans arbitror, quod colloquium.
non nomine me compellaſſet. Te autem, inquit, quo nomine vocabimus? Ignorantia enim
B tui nominis, cauſa erat cur te hoſpitem appellarem. Hippocrates, inquam, medicus eſt mihi
nomen. Is vero; Aſclepiadarum, inquit, nobilitas, & magna ſapientiæ tuæ in re medica glo-
ria multum celebris, etiam ad nos peruenit. Quid autem negocij, o amice, te huc perduxit?
immo potius præ omnibus conſide. Vides autem quod hæc ſedes folijs inſtrata non eſt iniu-
cunda, viridis adhuc, ac mollis, & ad inſidendum lenior inuidioſis fortunæ ſellis. Quum au-
tem conſediſſem; rurſus, inquit: priuatum ne, aut publicum negocium agens huc perue-
niſti? Dic aperte; nam nos quantum poterimus, adiuuabimus. Et ego: Quæ vera cauſa
eſt, inquam, tui gratia huc venio, vt ſapientem virum conueniam. Habet autem cauſam pa-
tria, cuius legatum ago. Ille vero, Hoſpitio itaque, inquit, primum vtere noſtro. Ego vero
per omnia virum pertentans, etiamſi iam mihi manifeſtum eſſet, ipſum non inſanire: Philo-
pœmenem, inquam, noſti ciuem veſtrum? etiam, inquit, valde: Damonis filium dicis, qui
habitat apud Hermaidem fontem. Hunc ipſum, inquam, cuius ego ſum ex patribus pecul a-
ris amicus. At tu, Democrite, potiore me hoſpitio excipe; & primum ſane, quid ſit hoc,
quod hic ſcribis, dicito. Ille vero vbi paululum ſe continuiſſet; De inſania, inquit: & ego:
C O rex Iupiter, inquam, oportune profecto ſcribis contra ciuitatem. At ille: Qualem, in-
quit, ciuitatem. Hippocrates? Ego vero: Nihil, inquam, o Democrite, ſed haud ſcio quo-
modo hoc verbum mihi excidit. Verum quid de inſania ſcribis? Quid enim, inquit, aliud,
quam quid ſit, & quomodo in hominibus generetur, & quomodo alleuetur. Nam anima- De Inſania
lia hæc, quæ vides, inquit, huius gratia reſeco; non quod odio habeam opera Dei; ſed bilis quid ſcribe-
naturam, ac ſedem quærens. Noſti enim quæ hæc furoris hominum cauſa eſt, vbi nimium ret Democri
redundarit. In omnibus equidem a natura ineſt: ſed in quibuſdam minus, in quibuſdam am- tus.
plius. At immodeſtia ipſius morbi ſunt, ipſa velut materia, aliquando bona, aliquando ma- Bilis natura,
la ſubiacente. Et ego, per Iouem, inquam, o Democrite, vere hæc, & ſapienter dicis. Qua- & effectus.
re beatum te iudico, qui tanta quiete frueris. Nobis autem huius participes eſſe non per-
miſſum eſt. Interrogante vero illo: Cur, o Hippocrates, permiſſum non eſt? Quoniam,
inquam, aut agri, aut res domeſticæ, aut liberi, aut vſuræ, aut morbi, aut mortes, aut famuli,
aut nuptiæ, aut eiuſmodi quædam oportunitatem nobis commodam eripiunt. Hic ſane vir
ille ad ſolitam affectionem delatus eſt, & valde effuſe riſit, ac cachinnatus eſt. Et de cetero
D quieſcebat. Et ego: Quid vero, inquam, Democrite, rides? vtrum bona, quæ dixi, aut ma-
la? Ille vero adhuc magis ridebat. Et Abderitæ de colle id videntes, partim capita ſua cæ-
debant, partim frontem: alij vero capillos euellebant. Nam, velut poſtea dixerunt, amplio-
rem, quam alias ſolitus eſſet, riſum effuderat. At vero, inquam, ſapientum optime Demo- Hippocrates
crite, cupio cauſam huius tuæ affectionis cognoſcere; quo riſu ego tibi dignus viſus ſum, aut a Democrito
ea quæ dixi: quo hoc cognito, a cauſa deſiſtam, aut tu reprehenſus intempeſtiuos riſus co- petit cauſam
erceas. Ille vero: o Hercules, inquit, ſi me reprehendere potes curationem perficies, qua- ſui riſus: & vt
lem nullam vnquam, o Hippocrates. Et quomodo non reprehendaris, o optime? Aut nō cum cogat il
abſurdum te te putas, dum rides hominis mortem, aut morbum, aut mentis emotionem, aut lam reddere.
inſaniam, aut atram bilem, aut cædem, aut aliud quid peius? Aut vice verſa nuptias, aut fe-
ſtiuitates, aut liberorum procreationem, aut myſteria, aut magiſtratus, aut honores, aut

aliud

aliud quid omnino bonum? Nam quorum miſereri opottet, ea tu derides; & ob quæ lætari conueniebat, ea itidem derides; adeo vt neque bonum, neque malum apud te ſit diſcretum. A

Democritus aperit cauſā ſui riſus.

At ille: Hæc quidem, inquit, recte dicis, o Hippocrates: ſed non nouiſti riſus noſtri cauſam. Vbi vero interrogaueris; ſatis ſcio qnod meum riſum, meliorem legatione medelam ac curationē tuæ patriæ & tibi ipſi auferes, & alios prudentes facere poteris. Et pro hoc fortaſſis me viciſſim medicinam docebis, vbi cognoueris quanto ſtudio circa res nullo ſtudio dignas verſantes, & ea quæ nullius pretij ſunt, facete conantes, omnes homines vitam conſumunt, riſu digna tractantes. Ego vero: Dic modo, per Deos, nunquid vniuerſus mundus ægrotare ſe non animaduertit? & non habet quo legationem demittat ad ſui curationem? Quid enim extra ipſum eſſe poterit? Multæ, inquit, ſunt Mundorum infinitates: & nequaquam, o amice, diuitem naturam maligne extenues. At hæc, inquam, Democrite, ſuo tempore docebis. Vereor enim, ne hanc dum infinitatem recenſes, ridere incipias. Scias autem nunc, de tuo riſu, rationem vitæ te reddere debere. Ille autem totue me intuitus:

Democritus ridebat, non res naturæ, ſed hominus ineptus actiones, vanaſq; cogitationes

Duas, inquit, riſus mei cauſas eſſe putas, bona, & mala. Ego autem vnum hominem rideo, dementia quidem plenum, rectis autem actionibus vacuum, in omnibus conſilijs pueriliter ac ſtulte ſe gerentem, & nullius vtilitatis gratia labores nunquam abſoluendos tolerantem. B Fines terræ, & infinitos receſſus ex immodicis cupiditatibus penetranrem, argentum & aurum quærentem, & nunquam ab his acquirendis interquieſcentem; ſed ſemper circa plura adipiſcenda tumultuantem, quo ipſe inferior non ſit, & neque pudefiat, ſi non felix appelletur. Rideo item ipſum eo quod hiatum terræ effodit, manibus eorum perquirens, qui partim a laxa irruente tetra oppreſſi ſunt, partim diutiſſime in hac neceſſitate detenti in ſupplicio velut in patria permanent, argentum & aurum inquirentes, veſtigia pulueris ac ramen ea perſcrutantes, arenam aliam aliunde eruentes, & terræ venas excindentes, ad opulentiam ſemper glebas conflantes, ex matre terra hoſtilem terram, quum tamen eadem ſit, facientes, & hanc admirantes pedibus calcant. Quanto vero riſu dignum eſt, quod ærumnoſam & occultam terram amant, manifeſtam contumelia afficientes? Alij vero canes emunt, alij equos: alij multam regionem circumſcribentes, proppriam ſibi inſcribunt; & multis imperare volentes, neque ſibi ipſis imperare poſſuut. Vxores ducunt, quas paulo poſt eijciunt. Amant; deinde odio habent. Cum magna cupiditate liberos generanr: deinde adultos eijciunt. Quæ eſt illa vana ac abſurda diligentia, nihil ab inſania differens? Bellum inteſtinum gerunt, C quietem non amplectentes. Reges alios deponunt, alios ſurrogant: occidunt homines; Terram fodientes, argentum quærunt. Argento reperto, terram emere volunt. Empta terra, fructus vendunt: fructibus diuenditis, rurſus argentum accipiunt. In quot mutationibus uerſantur? in quanta malitia? Dum opes non habent, opes expetunt: dum habenr, occultant, diſſipant. Rideo, dum improbe agentes uideo. Intendo riſum, dum infeliciter agentes cerno. Veritatis enim leges tranſgrediuntur. Contentionis ſtudio hoſtilem inter ſe litem habent, & cum fratribus, & parentibus, & ciuibus. Atque ad hæc pro eiuſmodi opibus, quarum nemo, ubi mortuus eſt, dominus eſt, ſe mutuo occidunt. Illicitam uitam degentes, amicorum ac patriæ penuriam contemnunt. Res indignas, & inanimatas diuitiarum loco habent: pro uniuerſa opulentia ſtatuas emunt, quoniam effigies ita expreſſa eſt, ut loqui uideatur: eos uero, qui uere loquuntur, odio habent. Res inſuper non faciles expetunt; nam continentem habitantes, mare cupiunt. Et rurſus quum in inſulis ſunt, continentem deſiderant, & omnia peruertunt ad propriam cupiditatem. Et in bello quidem D fortitudinem laudare uidentur: vincunrur autem quotidie a petulantia, ab auaritia. Ex omnibus affectionibus ægrotant. Therſitæ uero uitæ omnes ſunt. Cur uero meum riſum reprehendiſti, o Hippocrates? Non enim quiſpiam ſuam ipſius dementiam, ſed alius alterius deridet; hi quidem ebrios, quum ipſi ſibi ſobrij eſſe uidentur: alij uero amantes, quum ipſi grauiore morbo laborent: alij nauigantes, qui circa agricultutam occupati ſunt. Non enim

Hippocratis apta redargutio ad riſum Democriti.

concordant neque artibus, nec operibus. Ego uero: Hæc quidem, inquam, vera ſunt Democrite: neque alius aliquis conuenientior ſermo eſſe poterit, ad mortalium miſeriam declarandam. Verum ipſæ res ſanciunt neceſſitatem & domeſticæ diſpenſationis, & nauium fabricationis gratia, reliquæ item vitæ, in qua neceſſe eſt hominem eſſe. Non enim ad ocium [b] natura ipſum genuit. Ex his autem rurſus ambitio effuſa, multorum recte ſentientem

b Gen. 2. 5. & 5

ani-

A animam decepit, qui omnia quidem recte ac ſerio agere ſtudent, velut re certa ac ſtabili ſitura. Non autem ira validi ſunt, vt obſcuritatem præuidere poſſint. Quis enim, o Democrite, vxorem ducens, ſeparationem, aut mortem cogitat? aut quiſpiam liberos educans, ipſorum interitum? Immo neque in agricultura, & nauigatione, & regno, & magiſtratu, & omnibus que ſunt in vita, vllus vnquam de errore præſumpſit, ſed vnuſquiſque horum bona ſpe alitur, deteriorum vero ne meminit quidem: nunquid igitur riſus tuus his minime conuenit? At Democritus, valde, inquit, tardo ingenio præditus es, & longe a ſententia mea abes, o Hippocrates, qui tranquillitatis & perturbationis modum non conſideras, præ ignorantia. Si enim hæc ipſa prudenti mente diſponerent; & ipſi facile liberarentur, & meum riſum leuarent. Nunc autem, velut rebus in vita firmis, dementes illi ſuperbiunt, ob ratiocinationis expertem mentem, inordinatum impetum ſuum ægre diſcentes. Sufficiens enim admonitio ipſis eſſet, OMNIVM RERVM VICISSITVDO, quæ ſubitis mutationibus irruit, & de repente omnigenam circumrotationem inducit. At ipſi velut hæc firma ſit, ac ſtabilis, obliti affectionum aſſidue incidentium, aliter alias ea quæ triſtitiam inferunt, cupientes, & quæ non conferunt quærentes, multis calamitatibus inuoluuntur. Si quis vero iuxta

Verſio Fœſij clarior.

Democriti reſponſio, ſui riſus iuſtam cauſam explicans.

B propriam facultatem omnia facere cogitaret: ſtabilem ſane vitam cuſtodiret, ſeipſum cognoſcens, & ſui ipſius comparationem clare conſiderans, & non cupiditatis ſtudium in infinitum extendens; ſed opulentem naturam, & omnium nutricem, per ſufficientiam intuens. Quemadmodum autem in optimo corporis habitu, affectionum periculum manifeſtum eſt; ita ſucceſſuum fortunæ magnitudo periculoſa eſt. Inſignes autem palam in infelicitatibus conſpiciuntur. Alij vero velut proximorum facta non videntes, a proprijs malefactis pereunt, tam manifeſta, quam obſcura non prouidentes; quum longam vitam exemplum habeant eorum, quæ ſunt, & quæ non ſunt; ex quibus etiam futurum conſiderare oportebat. Hæc ſunt, quæ mihi riſus materiam præbent, o dementes homines, prauitatis pœnas pendentes, auaritiæ, inſatiabilitatis, inimicitiæ, inſidiarum, doli, inuidentiæ (difficile eſt enumerare multiplices malorum verſutias; ſunt enim infinitæ) & in his doloſis verſutis vicisſim conuerſantes, & maligne ſentientes. At virtutis apud ipſos modus eſt, ad quod deterius eſt: Mendacij enim ſtudium exercent, voluptatem conſectantur, legibus non obedientes. Quidam

Optimus habitus periculoſus.

Fortuna valde proſpera periculoſa.

Prudentia ex longæuitate comparatum

C vero ex ipſis præuidentiam in hominibus eſſe negat, vt qui neque viſus, neque auditus participes ſunt. Solus autem ſenſus hominis recta intelligentia lucidus, & præſens & futurum præuidet. In omnibus diſplicentiam habent, & rurſus ad eadem accedunt: Abnegata nauigatione, nauigant: reiecta agricultura, rurſus agrum colunt: eiecta vxore, aliam inducunt: genitos ſibi liberos ſepeliunt: & his ſepultis, alios generant, ac rurſus educant: Senectam optant, ad ipſam autem peruenientes gemunt: in nullo rerum ſtatu conſtantem mentem habentes. Principes ac Reges priuatum prædicant: priuatus autem regnum appetit. Qui Reipublicæ magiſtratum gerit, artificem laudat, velut extra periculum conſtitutum: artifex autem illum, velut per omnia potentem. Rectam enim virtutis viam, puram, & leuem, ac inoffenſam non vident, quam nemo ingredi audet. Feruntur autem in contrariam, difficilem ac tortuoſam, per aſpera incedentes, lapſantes, ac offendentes: plerique vero excidentes, anhelantes velut ſi qui perſequatur: litigantes, modo poſteriores exiſtentes, modo præcedentes. Et quidam eorum petulanti alieni cubilis corrumpendi amore ardent, per impudentiam inducti. Alios auaritiæ morbus infinitus conſumit: Alij mutuo inſidias ſtruunt: Alij

Intellectus qui prudens in homine ſit

Voluntas humana inſatiabilis.

D ab ambitionis ſtudio in aerem ſublati, per maliciæ grauitatem in profundum pernicici præcipites deferuntur. Quidam deſtruunt: deinde rurſus ædificant: largiuntur, deinde pœnitentia ducti amicitiæ iura tollunt, malefici per inimicitiam iura cognationis bello impetentes. Et horũ omnium cauſa eſt Auaritia. Qua in re hi a pueris ludentibus nõ differunt, apud quos conſilium quidem iudicio caret: quod vero ſe forte fortuna obtulit, id iucundum eſt. At vero in deſiderijs quod brutis animantibus reliqui faciunt, quam quod intra ſufficientiam feræ ipſæ ſe continent? Quis enim leo aurum in terram occuluit? Quis taurus vberioris alimenti gratia depugnauit? Quam pardulim vnquam inſatiabilitas cæpit? Sitit quidem aper, ſed vſque ad aquæ appetentiam. Lupus autem, deuorato neceſſario alimento oblato, quieſcit. Si dies ac noctes coniungat homo, non ſentit conuiuandi ſatietatem. Et annorum quidem temporum ordo, terminus eſt brutis ad coitum: at homo perpetuo inſano libidinis œſtro ſtimu-

Auaritiæ mala.

Appetitus humanus ferino deterior.

ſtimulatur. Quæſo te, Hippocrates, non ridere debeo plorantem propter amorem; eo quod commodo ſuo exclusus eſt? maxime vero ſi quis periculorum contemptor ſit, & per præcipitia, aut pelagi profunditates feratur, riſum non extendam? Non ridebo autem eum, qui nauem multis mercibus onuſtam demerſit, deinde mari indignatur, quod ipſam plenam ſubmerſit? Ego equidem hæc minime ridicula duco: verum in eos aliquid moleſti excogitare cuperem. At neque medicinam pro his eſſe oportebat, neque aliquem pæonia pharmaca præparantem: atque huius rei documentum præbeat tibi tuus ille progenitor Æſculapius, qui dum ſeruaret homines, fulminis ictus gratiam accepit. Non vides quod & ego maliciei pars ſum, dum inſaniæ cauſam inquirens, animalia macto, ac reſeco? Oportebat autem ex hominibus cauſam perſerutari. Non vides quod etiam ipſe mundus odio in homines plenus eſt? Infinitas enim contra ipſos afflictiones accumulauit. Totus homo ex natiuitate morbus eſt: dum educatur, inutilis eſt, & alienum auxilium implorat: dum creſcit, proteruus, inſipiens, pædagogo opus habens: dum in vigore eſt, audax eſt: dum decreſcit miſerabilis, vbi labores ſuos imprudenter recolit, ac iactat. Ex maternis enim vteri inquinamentis talis prodijt. Et propterea alij indignatione ac immodica ira pleni, in calamitatibus ac pugnis verſantur: alij ſemper in adulterijs & corrumpendis puellis: alij in ebrietatibus: alij in rerum alienarum cupiditatibus: alij in ſuis prodigendis. Vtinam facultas eſſet nobis, vniuerſorum habitationes reuelare, & nullum rerum in ipſis velamentum dimittere, atque ita ea, quæ intus aguntur, videre: videremus vtique alios edentes, alios vomentes, alios ſupplicijs torquentes, alios pharmaca miſcentes, alios inſidias conſtruentes, alios ſupputantes, alios gaudentes, alios plorantes, alios amicos accuſantes, alios propter ambitionem amentes. Quanquam ſint quædam actiones profundiores, quæ in animo occultantur. Et ex his quidam ſunt iuuenes, quidam ſenes: petentes, negantes: pauperes, opulenti: fame preſſi, luxu grauati: ſordidi, vincti, alij delicijs affluentes, famulitium magnum alentes: alij trucidantes, alij ſepelientes: alij ea quæ habent contemnentes, & ſperatis poſſeſſionibus inhiantes: alij impudentes: alij, parci: alij inexplebiles: alij occidentes: alij vapulantes: alij ſuperbientes: alij vanagloria elati. Et ex his aliqui apud equos ſpectatores conſiſtunt: aliqui apud viros, aut canes, aut lapides, aut ligna, aut æs, aut picturas. Et aliqui legationibus, aliqui militiæ, aliqui ſacerdotijs præſunt. Et alij coronas geſtant, aliqui armati ſunt, aliqui occiduntur. Singuli vero ex his feruntur, partim ad pugnam naualem, partim ad militiam, partim ad ruſticationem: alij ad onerarias naues, alij ad forum, alij ad concionem, alij ad theatrum, alij ad fugam, alij alio. Et rurſus quidam ad voluptatem deliciaſque, ac intemperantiam: quidam ad ocium ac ſocordiam. Quum igitur tot indignas ac infelices animas videam is; quomodo non vitam ipſarum eiuſmodi intemperantia præditam riſu exſibilarimus? Quin & valde timeo, neque medicinam tuam ipſis placere. Nam præ intemperantia omnia ipſis diſplicent, & inſaniam ſapientiam putant. Profecto ſuſpicor pleraque in ſcientia tua palam contumelia adfici, aut propter inuidiam, aut propter ingratitudinem. Ægrotantes enim ſimul vt ſeruantur, cauſam Dijs, aut fortunæ attribuunt: plerique vero ſuæ naturæ hoc adſeribentes, benefactorem odio habent; & parum abeſt vt indigne ferant, ſi debitores eſſe putentur. Sed & plerique artis ignorantiam in ſeipſis habentes, & imperiti exiſtentes, id quod melius eſt, purgant. Inter ſtupidos enim fiunt ſuffragia, & neque ægroti atteſtari volunt, neque eiuſdem artis artifices teſtimonium præbere; inuidia enim obſtat. Non autem inexpertus es tu talium nugarum; immo probe ſcio, ob hæc te ſæpe innumeralibus afflictionibus accerſitum fuiſſe, & neque cauſam, aut inuidiam libenter deriſiſſe. Veritatis enim neque cognitio vlla eſt, neque vllum teſtimonium. Hæc autem quum diceret, ſubridebat, & mihi, o Damagete, diuina ſpecie apparebat, & velut qui priorem ſuam formam exuiſſet. Et ego: O magnum te, Democrite, inquam: magna xenia, & hoſpitalitatis tuæ munera, in Co mecum afferam. Multa enim me ſapientiæ admiratione impleuiſti: Diſcedo enim veritatis tuæ præco, laudumque tuarum, qui humanam naturam inueſtigaſti, ac conſideraſti. Quum autem mentis meæ medelam a te acceperim, abeo nunc tempore hoc expetente, itemque corporis curatione. Cras vero, & deinceps, hoc loco rurſus conueniemus. Atque hæc locutus ſurrexi. Et ille paratus erat me ſequi. Quum vero quidam accederet, haud ſcio vnde, tradebat ipſi libros. Et ego concitatius feſtinaui, & ad Abderitas

Foeſi melior interpretatio

Æſculapius fulminatus.

Hominis infirmitas aſſidua.

Actiones occultæ, quæ.

Medicorum Infortunium

Veritas latet occulta.

A B C D

A tas in ſpecula me expectantes: Viri, inquã, pro legatione veſtra ad me, magna ſit vobis gratia. Vidi enim Democritũ virũ ſapiẽtiſſimũ, qui ſolus potẽtiſſimus eſt homines prudẽtes facere. Hæc habui Damagæte, quæ de Democrito valde magna animi lætitia tibi recẽſere volui. Vale.] His forte quiſpiã exiſtimauerit opinionem, eruditi viri tetraſticho propoſitam, cõprobari poſſe; qua decernit Improbum Amorem, ſcilicet Inordinatum hominũ Appetitum ſuſq; deque agere famam, & vitam humanam actiuam, tedddereque mortalium actiones omnes vanas, quales depingit Salomon: & inſelices, quales deplorat Heraclitus: & riſu dignas, quales arbitratur irridens illos Democritus.

Sententia viri Cl. hoc ſenſu ſumpta, non conuenire Schematis imaginibus oſtenditur. Cap. LI.

VEra dubio procul ea ſunt, quæ de cupiditatum humanarum, & actionum inde prodeuntium vanitate, peruerſitate, ridiculiſque conatibus, atque miſerijs allata fuerunt
B ex tribus hominum ſapientiſſimis in mundo, Salomone cunctas illas omnino contemnente: Democrito prorſus irridentes: ac Heraclito potius deplorante. Sed tamen iſta noſtro Schemati nullatenus congruere videntur. In primis enim Amor oſtendens actus humanos, & famam, vanitates eſſe deſpicabiles, inſanias riſu dignas, aut miſerias deplorabiles, facillimeq; leuiſſimo fortunæ flatu cõturbari, nõ debet improbus audire, quum improbi nõ audiant ex eadem cauſa, ſed optimi ſapientiſſimique virorum Salomon, Heraclitus, atque Democritus. Deinde vero cupiditas hominum improba facit quidem peruerſas actiones mortalium, at earum malitiam & vanitatem non docet, ſed potius occultat, ipſas colorans atque fucans boni cuiuſdam ſpecie; quum Appetitus omnis in bonum feratur, ſiue reale, ſiue apparens; vt admonet Ariſtoteles[a] alicubi. Deinceps autem cineres elatos, quos incluſos in vrna mortuali geſtat Amor effictus in Schemate, quomodo valeant pennis papilionis agi, diſpergique? maxime vero deorſum in terra iacentis? enimuero papilio nunquam quietus humi iacet, niſi mortuus; viuus autem aſſidue volitat in aere, ſemper aduolans aut ad ignes,
C aut ad plantarum frondes, atque flores, inde ſibi nutrimenta[b] ſumpturus. Inſuper Amori fax aſſignata, non eſt ad minuendas, pellendaſque tenebras illuſtri fulgore ſuo, ſed ad inflammandas animas & cupiditates hominum acri nimium ardore ſuo. Quare Schema noſtrum non poteſt comprobari propoſita doctrina Salomonis, Heracliti, aut Democriti ad ſenſum hunc eruditi viri.

[a] 2 Phy. t. 31. 5. Meta. t. 3.

[b] M Alb. l. 26 de anim. cir. f.

Secundus eruditi viri ſenſus explicatur, & expenditur. Cap. LII.

AT vero fortaſſis alio reſpexit illo ſuo tetrasticho vir eruditus; nimirum indicauit Amorem concupiſcibilem, improbum vere, nimium detrahere de fama, virtutibuſque fortium, & ſapientum virorum, quos aliquando ſubegerit. Ceterum nec iſta penitus veritati, neque Schemati noſtro conueniunt. Non quidem veritati, quoniam fama, nomen,
D virtuſque Salomonis, Herculis, Sanſonis, & aliorum virorum, alta ſapientia, fortitudineque clariſſimorum, etiam num cluent illuſtriſſimæ in hominum memoria; quamuis vtcumq; de illis Heroibus triumphaſſe videatur Amor cõcupiſcibilis mulierum. Deinde vero nõ aptatur hæc explicatio Schemati noſtro, in quo pingitur Amor triſtis, & mœrore cõfectus, quum de tantis viris triumphans Amor alacer effingi debuiſſet. Inſuper quomodo facem, qua vicit inclytos homines, non elatam vibret ouans, vt in primo Schemate vidimus, at inuerſam demittit? Quid ad hunc ſenſum præterea facit vrna ſepulchralis in Amoris manu? Quid papilio tellure iacens? Non igitur illo ſuo tetraſticho rem acu tetigit in propoſito vir eruditus.

Propria Schematis explicatio prior eſt, de Amico vero mæſtam Amati defuncti memoriam conſeruante. Cap. LIII. A

EQuidem animo recolens omnes, atque ſingulas imagines effictas in gemmula noſtra, ſingulæ ſeorſum pariter, & omnes vna iunctæ mihi videntur ob oculos ponere vnicam actionem, ſcilicet conſeruationem charæ memoriæ, quam corde gerit ſuperſtes Amicus de Amato ſuo vita defuncto. Siquidem in primis Amor ille triſtis, expanſis alis, & diuaricatis cruribus velut incedens, ceu loco ſtare quieſcereue neſcius, Amantem repreſentat apte ſuperſtitem Amato defuncto; quod Amor a Platone [a] rectiſſime ponitur in Amante, non autem in Amato; quoniam Amatus poteſt nō redamare, proptereaque Amore carere; quod aſſeuerari nequit vllo pacto de Amante. Verba quidem Hoſpitis in Conuiuio Platonico, quibus ille Socratem corripit, opinantem falſo, Amoris ideam eſſe in Amato, quum in Amante ſit, ea ſunt: *Nec mirum eſt, talem te Amorem finxiſſe ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam vt ex tuis dictis conijcio, non Amantem, ſed Amatum Amorem eſſe putabas; & idcirco pulcherrimum tibi Amorem eſſe viſum exiſtimo. Amabile quidem ipſum reuera pulchrum eſt, delicatum, perfectum, & certiſſimum: Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in ſuperioribus figuraui. Eſto, inquam, vt ais, hoſpes; præclare enim loqueris. Quum vero talis ſit Amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps, o Socrates, docere conabor. Talis equidem eſt, & ita genitus Amor. Eſt autem pulchrorum, vt ipſe inquis. Verum, ſi quis ita quærat, cuius gratia Amor pulchrorum eſt, o Socrates, atque Diotima? Immo ſic clarius: Qui pulchra amat, quid ab his potiſſimum expetit? Quid reſpondebimus? Adeſſe videlicet ſibi, &c.* Ex quibus apparet, Amorem, qui eſt deſiderium pulchri, ſeu Appetitus coniunctum ſibi habendi pulchrum, non in Amato eſſe, qui pulcher eſt in ſe, neque pulchro coniungi deſiderat, ſed in Amante; qui ſolus optat adhærere pulchro, ipſumque poſſidere, quo caret; ſaltemque per charam eius memoriam alta mente conſeruatam, vbi vita defunctus fuerit Amatus. Itaque ſculptus Amor in Schemate, hieroglyphicum eſt Amantis; cuius in vultu mæror, Alarum expanſio, & inceſſus, maxime demonſtrant, angi ſe, cruciari, nec inuenire poſſe requiem ob Amati mortem. Quam apprime deinde ſignificat inuerſa fax ad terram; vt innuit [b] Ouidius in Elegia, qua deflet mortem Amici ſui Tibulli, verſiculis iſtis, vt obſeruat Pierius: [c] C

,, Ecce puer Veneris fert euerſamque pharetram,
,, Et fractos arcus, & ſine luce faces.

a in Sympoſ.

Amorem eſſe in Amante, non in Amato neceſſario

b Extr. clar.

c l. 46. hier.

Et ſi Valerianus ipſe velit, huiuſcemodi faces inuerſas indicare mortuos Amatores. Nos tamen videmus in funebri pompa militum ab amicis commilitonibus viuentibus deferri res militares omnes inuerſas; adeoque nunc Amantem, ſub Amoris imagine ſignatum, ferre facem inuerſam in cultum Amati vita defuncti. Quum enim oſtenſum ſit, Amorem in Amante ſolo reperiri proprie, non in Amato formaliter; iam non poteſt defunctus Amatus inuerſam facem deferre ſub ſpecie Amoris; at ſolum ſuperſtes Amans Amato ſuo talem honorem exhibere poteſt apte ſub Amoris lugentis imagine, qualem habemus in Schemate. Præterea, ſatis ad hoc indicandum Amor iſte dextera manu ſibi nunc ad pectus applicitam gerit vrnam ſepulchralem, in qua defuncti Amati cineres continentur incluſi; quos aſſidue ſecum geſtat, memoriam Amati ſui chariſſimam. Scite vero vas illud acuminati fundi, futile veteribus appellatum (vt alibi luculenter explicaui tractans De Lucernis antiquorum [d] reconditis, poſterioris editionis) quod in terra per ſe conſiſtere nequit, effigiatur, vt ſemper & aſſidue manibus Amantis teneatur ad iugem Amati recordationem. D Quam apud veteres veritatem Artemiſia Regina ſuperſtes Amato coniugi Mauſolo Regi Cariæ defuncto, nobis confirmat; etenim cineres Amati viri ſemper in corde geſtare voluit; ſic A. Gellio ſcribente ſuis in Atticis: [e] *Artemiſia Mauſolum virum amaſſe fertur, ſupra omneis Amorum fabulas, vltraq; affectionis humanæ fidem. Mauſolus autem fuit, vt M. Tulius ait, rex terræ Cariæ, vt quidam Græcarum hiſtoriarū ſcriptores dicunt. Is Mauſolus vbi fato perfunctus eſt, & inter lamenta & manus vxoris funere magnifico ſepultus eſt. Artemiſia luctu atq; deſiderio mariti flagrans, oſſa, cineremq; eius miſta odoribus, contuſaq; in pulueris faciē, aquæ indidit, ebibitque: multaq; alia violenti amoris indicia feciſſe dicitur. Molita quoq; eſt ingenti impetu operis cōſeruādæ mariti memoriæ cauſa ſepulchrū memoratiſſimū, dignatumq; numerari inter ſeptē omniū terrarū ſpectacula.*

Pierij ſententia non recepta.

d lib. 6. c. 18.

e 10. Noct. Att. c. 18.

Artemiſiæ mirus Amor in coniugem defunctum.

Id

A Id moris igitur in gemmula noſtra ſatis exprimit Amor vrnam ſepulchralem defuncti cineribus, oſſibuſque plenam manu geſtans pectori applicatam, velut charam Amati defuncti memoriam. Ad hunc ſenſum attinere videtur etiam papilio degens humi, non autem volitans in aere; tum quod papilio non degit humi quieſcens niſi mortuus; alioqui ſemper volitans. Nec obſtat, quod in Schemate papilio pingatur alis apertis; nam id genus inſectorum, Aldrouandi [f] præceptoris mei Cl. notatu, ſemper habet alas apertas, ſemperque conſpicuas, ſiue viuens volet, ſiue mortuus iaceat, ad volucrum, & pennatorum aliorum omnium differentiam: tum quod papilio ſymbolum eſt Amici demortui in Schemate, vbi fax ad terram inuerſa Solem occidentem veſpere deſignat, quo tempore papilio ephemerum animal emoritur; de quo Pierius ita: [g] *Apud Cimmerium Boſphorum Hypani fluuio veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus, animal quadrupes volatile, quod nos Diarium appellare poſſumus. Vnius diei vita. Per hieroglyphicum eius infantem aliquem, qui non vltra vnius diei ſpatium vitam produxerit, nonnulli ſignificandum cenſent. Id enim animalis genus vt eruperit e folliculo, in pomeridianum vſque diei tempus viuit, & volat, mox deſcendente Sole macreſcit, & languet, deinde occidente moritur, vita non vltra diem vnum prorogata. Eiuſ-*
B *dem imbecillitatis eſt papilio, in grandiſſima muſca ſpeciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra ſuam araneam conditi transformatique erumpit, candidoque exceptus velo, oua haud ita multo poſt papauerum ſeminibus paulo maiora, edit plura numero; mox intra pauciſſimarum horarum ſpatium emoritur.* Quod ab Alberto Magno deſumpſiſſe videtur, alicubi ſcribente: [h] *Papiliones ſunt vermes volantes multorum colorum. Quidam enim ſunt in alis ſicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibuſdam quadam ineſt rubedo: hi ſunt, qui in autumno coeunt: & poſt coitum maſculus moritur: & tunc oua facit femina, & ipſa ſimiliter moritur. Ex his autem ouis poſt hiemem alij volantes producuntur, longas valde, & in ſe reflexas habentes promuſcides, qui rores ſugunt de floribus, & his viuunt.* Itaque Schematis noſtri ſenſus eſt, Amorem triſtem, qui ſiniſtra facem tenet inuerſam, dextera ſepulchralem vrnam oſſibus cineribuſque plenam pectori applicitam gerit, inſpiciens ad pedes iacentem mortuum papilionem, ſatis indicare Amantem hominem, qui deflens amatum vita defunctum, eius charam memoriam aſſidue recolit animo, ſuperſtes.

Papilio nunquam quieſcit viuus.
Alas numquã claudit.
f de inſ. p. 7. B.
g lib. 26. hier.
Ephemerum animal quale ſit.
Papilio ſimilis vt ſit ephemero.
h 26. de an. f

C *Secunda Schematis explicatio; de Amante non redamato ſuum Amorem extinguente per indignationem. Cap. LIV.*

CEterum & alia fere contraria hieroglyphici propoſiti ratio poteſt haberi; nimirum Amans hic exprimitur, qui non redamatus Amore mutuo, ſuam affectionem erga ingratum Amatum penitus extinguit per indignationem. Qua de re ſuperius [a] audiuimus Platonicum Ficinum, [b] dum aſſerit Amantem, qui mutuo compenſatur Amore, mortuum quidem eſſe in ſeipſo, ſed in Amato redamante viuere; qui vero non compenſatur Amore reciproco, nec in ſe, nec in alio viuere; ſed omnino mortuum eſſe; nec vnquam reuiuiſcere, niſi ſuſcitet eum indignatio, reuocans ad vitam priſtinam liberam, & Amore vacuam; verba viri ſunt: *Nuſquam ergo viuit, qui amat alium, ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus eſt non amatus amator. Nec reuiuiſcet vnquam, niſi indignatio ſuſcitet.* Profecto typus Amantis non amati penitus, & omnino demortui papilio videtur in terra iacens immo-
D tus; quod enim alas apertas habeat, inde prouenit, quia natura ſua non poteſt illas contrahere; quum alarum antennæ illi prætendantur ob oculos, vt ait Ariſtoteles, [c] & contrahi nequeant: Papilionem vero ſymbolum Amantis eſſe, volantis ad lucidam pulchritudinem, iam antea [d] demonſtrauimus. Hic autem inuerſa fax extingui ſplendorem ſuum ſibi ſentit, & id ab humore proprio defluente, qui flammas omnino ſuffocat; Amatus enim non redamans, propria voluntate reflans in Amantis flammas, eas extinguit indignatione in Amantis animo procreata. Cuius indignationis indicium apertum in Schemate vidimus, vbi pingitur Amor, quem in Amante ſolo nouimus ineſſe, turbato prorſum aſpectu proſpectare ſuam dilectionem omnino neglectam in ſuo Papilione mortuo & ante pedes ad terram iacente. Sepulchralis autem vrna plena cineribus, & oſſibus defuncti, pectori applicita, manuque dextera nimis arcte comprehenſa, ſignificat euidentiſſime conſiderationem interemptæ mortuæque pe-

a Sch. 6. c. 2.
b in ſymp. or. 2. c. 8.
c 4. hiſt. c. 7.
d Sch. 6. c. 3.

nitus dilectionis propriæ, gladio ingratitudinis Amati non tedamantis. Quam alia mente A
repoſtam aſſidue conſiderans exoſus & inuiſus Amator, tandem indignatione concepta facem viuidi ſui Amoris inuertit, & humore propriæ indignationis extinguit; qua penitus extincta, ſe redigit in priſtinam libertatem, ſeque ſuſcitat ad vitam priorem, qua viuit in ſemetipſo de ſemetiſpo cogitans. Accipit autem Amor vrnam ſepulchralem e ſupellectile Matris Veneris, quam olim ideo priſci Libitinam appellauere; de qua Gyraldus ita: e *Libitina Venus a Latinis exiſtimata fuit, ea quæ ſepulchris præeſſet. Hæc quidem Dea & ingredientibus in vitã, & egredientibus praeſſe indicabatur; vnde etiam Epiſymbia Delphis cognominata.* Antiquior Gyraldo Cælius f ante ſimiliter aſſerit: *Illud vero ad inſtituta vitæ etiam pertinet, non ad hiſtoriam modo & doctrinam, veterum exquiſitiſſima ingenia Venerem non ſolum præſidem natalium coluiſſe, verum etiam mortis; ſiquidem in æde Libitinæ, quæ ad ſepulturam pertinent, vendere conſueuerant, Libitinam non aliud quam Venerem eſſe exiſtimantes. Hoc autem argumento humanæ fragilitatis vnumquemq́ admonebant, quod vna eademq́ Dea, principium ac finem vitæ in poteſtate habeat, vt quæ ingredientibus vitam vel decedentibus præſideat. Porro etiam Delphis Epitymbia Veneris exigua ſane ſtatua oſtendebatur poſita ad quam manes in parentationibus ac libationibus elicere atq́ euocare conſueuerant. Libitinam a libendo dici M.* B
Varro interpretatur, eamque non eſſe aliam, quam Venerem. Itaque de Veneris æde ſepulchralem vrnam Amans inuiſus ac exoſus accipit, in qua ſui Amoris manes aſſidue conſiderans, ab ingrato Amato petempti, per iuſtam indignationem inuerſa face ſui ardoris, illum extinguit, humore cogitationum, quo nutriebat ipſum aſſidue, affatim effuſo in propriam flammam; quæ proinde ſuffocata penitus extinguitur. Hac de re g Pierius, *Naſo rem Ægypticam, qua ratione quis euaſiſſe de Amoris ergaſtulis indicare poſſit, in Erycinæ Veneris templo ſculptam admonuit. 1 1. de Amoris Remedio.*

e Syth. 13.
f lib. 29. ant. lect. c. 18.
Venus præſes natalium, & mortis.
g lib. 46. hier.

„ Eſt prope Collinam templum venerabile portam,
„ Impoſuit templum nomina celſus Eryx:
„ Eſt illic lethæus Amor, qui pectora ſanat,
„ Inque ſuas gelidam lampadas addit aquam.
„ Illic & iuuenes votis obliuia poſcunt,
„ Et ſi qua eſt duro capta puella viro.

Vt in Schemate fictus habeatur Amor iſte lethæus, qui facem dilectionis extinguat affuſo hu- C
more, quo nutriebatur elata, nunc demum inuerſam. Recte Pierius addit: *Erycinæ vero Veneris templum non tantum loco hoc ad Erycis filij memoriam reſpicere videtur, quam verum tacite innuit Græci nominis ſignificatum, hoc eſt, aſſertricis, quippe ab* ἐρύω το ἐρύομαι, *aſſero, libero, defendo; vnde* ἔρυμα, *munitio, propugnaculum. Inde etiam Eryci Epitheton celſus, quod editioribus locis arces olim fieri ſolita.* Hactenus de Schemate ſeptimo.

Erycinæ Veneris templũ vnde dictum

D

Contin.

A *Coniugalis Amor armis offendentibus expoliatur a pudica Matre-familias.*

Schema VIII. Gemma.

B

C

Explicatio Schematis a Cl. viro propoſita, de Cupidine indigne ferente ſibi ſpicula negari a Venere, proponitur, & expenditur.
Cap. LV.

HAbemus in iſto Schemate pulcherrimo nudam Venerem, lacinia tantum ex humeris a tergo pendente, in ſua concha marina, non mari nauigantem, ſed humi ſtantem, Amori puſioni prorſus exarmato, ſagittam efflagitanti, ſpiculum dare nolentem, arcu filij calca-
D to, & pharetra humi deiecta, Cuius quidem Emblematis vir eruditus eam attulit explicationem, qua cenſet Venerem cum Amore filio ludere, ſimulareque ſe puſioni telum dare nolle, quum tamen velit ei ſagittam reddere; Cupidinemque ſubiratum alia tela proijcere; quem coarguit, veluti Matri vel ipſi non parcentem; quaſi Venus Amori telum eripiat, ne ab ipſo feriatur. Pulchro ſatis epigrammate ſuam ſententiam exponens, ait vir eximius:

,, Vult, non vult Mater tibi reddere, parue ſagittam:
,, Tu irato ſimilis proijcis arma humeris
,, At mihi dic, miſerum quum ſpicula dirigis in Cor,
,, Num te vel matrem ludere, parue, iuuat?

Affertur his a viro præſtanti ſcitula ſententia Schematis, & interpretatio lepida, ſenſuſque poeticus, probabilitate non carens. Quam videtur fulcire Moſchus in Amore fugitiuo Venerem introducens de filio ſic dicentem:

,, Par-

„ Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo: A
„ Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
„ Me quoque ſæpe ferit matrem.

Quare niſi mirum, ſi Venus ereptum Amori calamum dare nolit. Niſi quod Arcus in icone videtur non a Cupidine proiectus, ſed a Venere calcatus. Et qui multas alias in pharetra ſagittas haberꝫ non adeo Matri ſurripienti, negantique dare telum vnicum iraſci debuit vt omnia reliqua proijceret arma per indignationem. Sed neque ratio redditur, cur Venus in concha marina ſua ſtare ponatur, non in mari nauigans, verum in terra manens; quod eſt præcipuum huiuſce Schematis myſterium, non negligendum ab Interprete ſymboli. Quare nobis alia Schematis explicatio ſeria magis, & propria magis, atque luculentior eſt inueſtiganda.

Proponitur expoſitio propria de Amore Coniugali, exarmato ſpiculis offenſionis per pudicitiam Matris-familias. Cap. LVI.

Equidem exiſtimo ſeriam in iſto Schemate proponi ſententiam de Amore Coniugali, B qui cunctis offendentibus telis exarmetur a pudicitia caſtæ Matrisfamilias. Et ſane Venus iſta magna Conchæ marinæ, non natans nauigansque per maria, ſed in terra ſtans, aperte nobis ob oculos ponit caſtam Matronam ſuæ domi conſiſtentem; quod apte docuit Micyllus
a lib. 1. Gen. Deo ad c. 23. ille Bocatij libros de Genealogia Deorum annotationibus ditans, dum ait: [a] *Fortaſſis huc pertinet, quod Græci Venerem in concha ſtantem pingebant; quo tamen illi non libidinem, ſed hoc ſignificare volebant, quod Matremfamilias deceſ, ſuæ domi conſidere, atque manere, neque ſe alienis rebus atq; negocijs immiſcere. Id quod & Homericus Telemachus matri Penelopæ in-*
b Odyſſ. 1. *nuebat, quum dicebat:* [b]

„ Mater mea, quid ſane rurſum inuides iucundum cantorem
„ Oblectare, quocumque illi mens impellitur? non ſane cantores
„ In cauſa ſunt: ſed interdum Iupiter in cauſa eſt, qui ſuggerit
„ Viris ingenioſis ita vt velit vnicuique.
„ Huic autem non reprehenſio, quod Danaum aduerſa canit.
„ Eam enim cantilenam magis celebrant homines, C
„ Quæcumque auditoribus recentiſſima exiſtit.
„ Tibi vero ſuſtineat cor & animus audire.
„ Non enim Vlyſſes ſolus perdidit reditus diem
„ In Troia; multi vero alij viri perierunt.
„ Sed in domum profecta, tua opera adminiſtra,
„ Telamque, & colum: & ancillis impera
„ Opus accelerare: ſermo vero viris curæ erit
„ Omnibus: potiſſimum vero mihi; huius enim imperium eſt in domo.
„ Illa quidem attonita, rurſus in domum iuit:
„ Filij enim dictum prudens ponebat in animo.
„ Ad cœnaculum vbi conſcendiſſet, cum ancillis mulieribus.

Tela vero, quibus Cupido ferit Amantes, affectiones illas multum ærumnoſas infligunt, quas
c Act. 2. pulcherrime deſcribit in Ciſtellaria [c] Plautus, inducens Amantem ita dicentem: D

Credo ego Amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hunc ego de me coniecturam domi facio, ne foras quaram,
Qui omnes homines ſupero, atque antideo cruciabilitatibus animi.
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in Amoris rota miſer.
Exanimor, feror, diſtrahor, diripior, ita nullam mentem
Animi habeo: vbi ſum, ibi non ſum: vbi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet, non lubet iam id continuo.
Ita me Amor lapſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur, quod dat non dat, eludit:
Modo quod ſuaſit, diſſuadet; quod diſſuaſit, id oſtentat.

Mari-

A *Maritimis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem*
Animum: neque niſi quia miſer non eo peſſum, mihi vlla abeſt
Perdito pernicies, &c.

Vere Boccatius: † *Equidem bene fluctuabat in ſalo Veneris homo iſto.* His vt vt ærumnis affligitur, quicumque vulneratur telis Amoris impudici, qui ratione non innititur; caret attamen omnibus ærumnis huiuſmodi caſtus Amor coniugalis, qui telis acribus exarmatus, obtinet rationem concupiſcentiæ moderatricem. Qua de re pulchre Plotinus: ᵈ *Rurſum qui Amorem ſequuntur miſtum, erga mulieres inquam, quo perpetuitas generatione ſeruetur, neque ab hoc vſquam aberrant, hi pulchritudinem perpetuitatemque ſimul expetant; atque temperati ſunt ambo; quamuis alij præſtantiores alij: & qui præſtantiores, partim quidem pulchritudinem hanc noſtram quaſi eis ſufficientem colunt, partim vero pulchritudinem quoque* ᵉ *ipſam, qui ſcilicet recordantur: neque tamen pulchritudinem hanc* ᶠ *aſpernantur, vt pote qui exiſtiment hanc eſſe effectum quendam ludumque illius. Hi ergo abſque turpitudine verſantur in pulchro: alij vero per pulchrum in turpe labuntur: appetitus enim boni ſæpe labitur & in malum. Atque hæ quidem ſunt animæ paſſiones.* Verum & antea Plato coniugalem Amorem ait eſſe miſtũ ex

† lib. 3.c.32.

ᵈ Enn. 3.l.5. cap.1.f.

ᵉ Idealem, & incorporeã.

ᶠ Corpoream & materialé.

B concupiſcentia & ratione; cui ſcilicet Venus mater vtens prudenti ratione adimit arma lædentia: Platonis verba ſunt: ᵍ [Amicitiæ vtique, cupiditatis, amorumque naturam conſiderare neceſſe eſt, ſi quis hæc recte ſit inſpecturus. Nam quum ipſa duo ſint, & tertia ex ambobus ſpecies, vno cõprehenſa nomine dubitationem omnem, & tenebras faciunt. CLIN. Quomodo? ATHE. Amicum enim ſimile ſimili virtute, & æquale æquali aſſerimus: Amicum rurſus egenum diuiti, quamuis genere contrarium ſit. Quando vero vtrumque vehementius fuerit, Amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATHE. Amicitia, quæ a contrarijs proficiſcitur, dura & aſpera, & ſæpe viciſſitudinem in nobis non habet. Quæ vero ſimilibus, placida, communiſque per vitam. Vbi vero ex vtriſque componitur beneuolentia, primo non facile cognoſcitur quid ſibi velut qui tertio hoc amat Amore: deinde ab vtriſque in contraria tractus, & ipſe quid faciat, dubitat; quum ab altero ætatis vti flore iubeatur, ab altero prohibeatur (*nimirum a cupidine voluptas expetitur, a ratione prohibetur cupiditatis exceſſus*) Nam qui corpus amat, eiuſque formam, quaſi fructum quendam eſuriens poti, is

ᵍ 8.de Legib.

Amicitia inter contraria & inter ſimilia quo differunt.

Amor miſtus ex contrarijs & ſimilibus.

C ſatiare duntaxat quærit, nullumque animo Amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo conſiderat potius quam deſiderat, quum ipſum, vt decet, animum diligat, corporis vſum petulantiam & contumeliam arbitratur: quumque temperantiam fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur & colat, cum caſto amico caſtus viuere volet. Amor autem ex vtriſque his compoſitus, ipſe eſt, quem modo loco tertio ponebamus. Quum ergo tres ſint Amores, verum omnes lege pellendi ſunt? An videlicet eum in ciuitate ſuſcipiemus, qui virtutem reſpiciat, & adoleſcentem fieri quam optimum cupiat: duos autem alios, ſi fieri poteſt, repellemus? Numquid aliter tibi, o amice Megille, videtur? MEG. Probe admodum de his modo dixiſti, hoſpes. (*Et mox de Amore coniugali, quo ratio, & lex innixa ratione, voluptatem coercet ac temperat agens, ait*) Conſtat nunc quoque plurimos hominum, quamuis iniqui ſint, bene, & diligenter, & ſponte a pulchrorum coniunctione ſe abſtinere. MEG. Quando id fit? ATHE. Quando frater, aut ſoror eximia pulchritudine alicui ſit: a filio quoque, filiaque lex eadem, quamuis ſcripta non ſit, ſufficienter repellit, prohibetque & manifeſtum & ſecretum iſtorum concubitum. Immo uero facit,

Amor pudicus maſculo ſ um.

Amor coniugalis introducitur explicandus.

D vt ne cupiditas quidem ulla rei huius vulgus aggrediatur. MEG. Vera narras. ATHE. Vnum ergo verbum atque breuiſſimum omnes huiuſmodi uoluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATHE. Quod fas nihil horum eſſe dicitur: ſed apud Deum odio haberi, & turpium omnium eſſe turpiſſima. Cauſa autem nonne hæc eſt? Quia nemo aliter prædicat, ſed ſtatim ab ineunte ætate & ioco ſimul & ſerio dicta, & ſæpius in Tragœdijs hæc eadem audiuntur, quando uel Thyeſtem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem ſibi, debitam ſceleris pœnam, conſciuiſſe propter huiuſcemodi Venerem narrant. MEG. Recte iſtud dictum eſt. Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quam iubeat lex, ne reſpirare quidem audeat. ATHE. An non recte dictum eſt a nobis, quod uolenti legiſlatori cupiditatem aliquam earum, quæ uehementer ſibi ſubigunt homines, rationi ſubijcere, facilis cognitu modus eſt? Quippe ſi famam huiuſmodi apud omnes ſeruos & liberos, maſculoſque &

Coitus illiciti qui, & quo modo puniti

Famæ potentia mira.

Rationi vt ſubijciatur vehemens cupiditas.

ſemi-

feminas, & vniuerſam ciuitatem, quaſi ſacrum quiddam dicauerit, firmiſſimam hanc legem efficiet. MEG. Ita prorſus. Qua vero ratione id aſſequi poterit, vt libenter idem omnes A

Amor coniugalis explicatur.

prædicent? ATHE. Probe obieciſti. Ideo enim a me dictum eſt, artem me ad hanc legem habere, vt ſecundum naturam ad procreationem Venere homines vtantur. Abſtinendum igitur a maribus iubeo. Nam qui iſtis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt,

Maſculorum vſus prohibetur.

Venus præpoſtera prohibetur.

in lapidem ſeminantes, vbi radices agere, quod ſeritur, nunquam poterit. Abſtinendum quoque & ab agro illo feminino, vbi ſemen germina nolit producere. Hæc lex ſi perpetuo in alijs, ſicut in neceſſitudine paterna conſeruabitur, innumerorum erit bonorum cauſa. Nam primo ſecundum naturam ſtatuta erit. Deinde ab omni Amorum rabie atque furore, adulterijs, potuſque & cibi nimio luxu repellat. Vxoribus quoque viros conciliabit, & alia plurima pariet bona, ſi apud quemque fuerit ſtabilita. Sed forſan ſi vehemens aliquis iuuenis multo ſpermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta voce clamabit,

Amori tela nocentia eripiuntur a Venere coniugali.

impoſſibilia ſtultaque a nobis lege ſanciri. Quod quidem quum conſiderarem, dixi artem me habere, quodammodo faciliimam, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hanc obſeruandum. Facile namque intellectu eſt, quomodo id poſſibile eſt. Nam quum apud omnes legitima hæc ſententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietque vt metu latis B legibus pareant. Sed eo iam res peruenit, vt nunquam effici poſſe videatur: ſicut nec conuiuij quidem ſtudium credebatur ab vniuerſa ciuitate perpetuo poſſe obſeruari: Et tamen apud nos reipſa fieri videtur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem veſtris fieri poſſe putatur. Hac equidem ratione propter huius incredibilitatis vim difficillimum eſſe dixi hæc vtraque lege ſeruari. MEG. Et recte quidem. ATHE. Quod autem ſupra vires humanas non ſunt, ſed fieri poſſunt, vultis vt veriſimilem quandam rationem vobis exponam?

Ratio ſedans intemperantiæ rabiem.

CLIN. Cur non? ATHE. Verum facilius quiſpiam a Venereis abſtinebit: voletque ordinem his impoſitum moderate ſeruare, quum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit: an quum contra? CLIN. Multo magis quum bene, atque ex arte. ATHE.

Icci hiſtoria temperantiæ.

Num igitur de Tarentino Iceo non audiuimus: qui propter Olympica, aliaque certamina, artificioſo circa hæc ſtudio temperantiam ſimul & fortitudinem animi conſecutus, nullam vnquam in toto exercitationis ſuæ tempore Venerem cognouit? Idem quoque de Chryſone, Aſtylo, & Diopompo, alijſque quamplurimis fertur. Quanquam, o Clinia, multo peius animos bonis artibus excoluerant, quam tui meique ciues, corporibus certe multo magis vi- C gebant. CLIN. Vera narras quod a priſcis iſta ab athletis facta fuiſſe prædicantur. ATHE. Illi igitur vt luctando & currendo, ceteriſque huiuſmodi vincerent alios, ab ea voluptate, quæ beata vulgo exiſtimatur, abſtinere voluerunt. Noſtri adoleſcentes victoriæ cauſa longe præſtantioris, non poterunt? quam nos carminibus, fabuliſque, & ſoluta oratione, & cantibus eſſe optimam pueris ſtatim a teneris occinemus, & vt veroſimile eſt, oblectando perſuadebimus. CLIN. Quam uictoriam dicis? ATHE. Vt uoluptate inquam victa feliciter uiuant, uicti autem contra. Præterea metus ille, ne quod minime fas eſt, committatur, non ne ad idem potiſſimum conferet: ut ea uidelicet ſuperent, quæ alij, quamuis deteriores, ſuperaſſe dicuntur? CLIN. Conſentaneum id quidem. ATHE. Poſtquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam, manifeſteque dicamus, non oportere ut ciues noſtris auibus, multiſque beluis ſint peiores. Permultos enim greges ipſarum uidemus integre atque caſte, ante-

Brutorum vita caſta.

quam procreandi tempus aduenerit, uiuere: ſed quum hanc ætatem attigerint, mas feminæ, D & femina mari coniunctæ, iuſte, ſancteque in prima perſeuerantes amicitia reliquam peragunt uitam. Oportet igitur eſſe eos beſtijs meliores. Quod ſi a ceteris Græcis, Barbariſq; plurimis corrumpantur, nec poſſint ſe continere, quum uideant, audiantque inordinatam apud eos Venerem plurimum poſſe, alteram præterea legem cuſtodes legum, ad ferendas leges autoritatem nacti, excogitent. CLIN. Quam modo ferre legem conſulis, ſi hanc non

Labor corporis infringit vim Veneris.

Venus raritate fit imbecillior domina.

ſuſceperint? ATHE. Quæ hanc, o Clinia, ſequitur. CLIN. Quæ nam illa eſt? ATHE. Vt quam maxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & alio uires ſuas conuertant. Quod erit, ſi non impudenter ipſa utentur. Nam ſi rarius propter ruborem id fiat, imbecillior erit domina.] (Si quidem uſu frequentiore ſemen atque ſpiritus feruidior ad partes genitales in ubertate maiore defertur, quo libidinis œſtrum intenditur, & furor au-

A getur coeundi.] Ita ſane Plato docet coniugalem Amorem exarmari telis a Matre familias
pudica, per Venerem concha natiua ſua domeſtica inſiſtentem: Quæ ſane pulchre ſic ad ſum
mam in argumento dialogi Platonici Marſilius Ficinus contrahere videtur, aſſerens: [Ar Ficini ſententia.
quoniam in iuuenilium ludorum cœtibus ſæpe amores incidunt, & ij quidem turpiſſimi; id-
circo his diligentiſſime præcipit occurrendum: quamuis ex parte iam occurrerit, vbi aurum
& argentum ciuibus ſuſtulit, & in laboribus aſſiduis educauit, & oculis iudicum mores vbiq;
circumſpicientium ſubiecit aſſidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria eſſe reme-
dia cenſet aduerſus laſciuiæ & petulantiæ morbum admodum ſalutaria. Occurrit & quarto
quodam præſenti remedio: vt videlicet ab auditoribus legum magiſtratibus fama quotidie
diuulgetur, per quam cuncti communi conſenſu conſueſcant exiſtimare, cõcubitus contra
naturam non minus turpes eſſe, nec minori apud Deum odio haberi, quam concubitum in- Concubitus
ter filios & parentes. Putat vero Plato communis famæ conſenſum miram ad mores habe netarij, Deo
re potentiam. In his audies feliciter eum viuere, qui ſuperat voluptatem: infeliciter, qui ſu- exoſi, qui ſint
peratur. Audies & præceptum ad abſtinentiam maxime ſalutare, a Paulo Apoſtolo ſummo-
B pere comprobatum: vt ſi Athletæ corporeæ victoriæ ſtudio voluptatibus abſtinent, multo
magis omnes gratia victoriæ ad animum pertinentis debeant ſimiliter abſtinere. Præterea
geminam eſſe beneuolentiam: alteram quidem motum ſimilitudinis: alteram vero ex qua-
dam indigentia procreatam. Et vtramque, quum ſit vehementior, Amorem cognominari.
Amorem quoque, quantum ad propoſitum ſpectat, triplicem: Aut enim pulchritudinem Amor triplex.
animi, aut corporis tantum, aut vtriuſque ſimul amari. In his conſidera, quam caute in le-
gibus ferendis incedat, vt qui nonnunquam in dialogis honeſto formæ corporeæ amatori
nonnihil indulſerit, hic tamen nihil indulgeat: Nempe corporis ſolius Amorem euidenter Quum reprobet Plato.
exterminat: vtriuſque vero coniuncti quamuis moderatum, in legibus non audet admitte-
re. Solum denique erga animum ſolum manifeſte approbare videtur. Tum vero homines Quem in legibus nõ audeat admittere.
deprauatæ naturæ, ſui dominos eſſe negat: neque iniuria: Quiſquis enim a ratione diſce-
dens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem, quæ rationis munus eſt,
ſimul amittit: neque tamen amittit culpam, dum quaſi delinquit impulſus; quippe quum ip Quem ſolum approbet manifeſte.
ſemet cauſam neceſſitati eiuſmodi dederit. Homines autem his contrarios, ideſt integræ na-
C turæ, appellat eos, qui Deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam; Libertas eſt munus rationis.
nec corporis vllius ſcilicet, vel ſui, vel alieni, ſed animi morumq; pulchritudinem diligunt.]
Quibus etiam conſtat Amorem coniugalem caſtum, ad perennitatem ſobolis inſtitutum, a
prudenti Matre-familias, tanquam a pudica Venere, nequitiæ telis exarmari. Conſtat etiam Venus in gemma cur nuda ſit anterius, operta poſterius.
cur in Schemate Venus iſta genetrix anteriores partes nuda ſit, velata poſteriores; nam ad
ſobolis procreationem Mater-familias nudam viro caſto porrigere debet omnem ſui cor-
poris partem anteriorem; at impudico velare, negareque prorſus poſteriorem. Tali fere
gemma Veneris genetricis nudæ cum telo in manu, & Cupidine puſione, ſignaſſe videtur
Julius Cæſar Imperator, apud Valerianum in ſuis Hieroglyphicis [b] aſſerentem: [Sed enim [b] lib. 36.
vt de parturientium faſcinatione per implexas manus dicebamus, ita contrarium eſt in numo
Juliæ Piæ, vbi partus felicitas explicatur, in quo Venus læua haſtæ innititur, dexteram ex-
panſam oſtendit, cum inſcriptione VENVS GENETRIX. Romani enim genus a Vene-
re, propter Aeneam eius filium, ſe ducere aſſeuerabant, maxime uero gens Julia. Quæ qui-
dem condente & dicante Julio Cæſare, templum erexit Veneri Genitrici: cuius rei Plinius,
D & Tranquillus, & alij meminere. Legimus & Cæſaris teſſeram fuiſſe, VENVS GENE-
TRIX.] Ceterum huiuſmodi pudicæ Veneris Genetricis ſimulachrum olim Romæ dedica-
tum fuiſſe a Sulpitia Paterculi filia, caſtiſſima Matrona, teſtatur Plinius, verbis ipſiſſimis [i] [i] lib. 7. c. 35.
Pudiciſſima femina ſemel matronarum ſententia iudicata eſt Sulpitia Paterculi filia, vxor
Fuluij Flacci: electa ex centum præcipuis, quæ ſimulachrum Veneris ex Sibyllinis libris dedi- [k] lib. 8. c. 16.
caret. Hanc fuiſſe Venerem Verticordiã appellatam, fatetur Valerius Maximus, inquiens: [k]
Merito commemorationi virorum Sulpitia, Seruij Paterculi filia, Q. Fuluij Flacci vxor, adij- Venus Verticordia quæ, & cur dicta.
citur. Quæ, quum Senatus libris Sibyllinis per decemuiros inſpectis cenſuiſſet, vt Veneris Ver-
ticordiæ ſimulachrum conſecraretur, quo facilius Virginum, mulierumq; mens a libidine ad
pudicitiam conuerteretur: & ex omnibus matronis centũ ex centum autem decem ſorte ducta,
de ſanctiſſima femina iudicium facerent: cunctis caſtitate prælata eſt. Nimirum eo tempore

l lib. 4. Faſt. v. 111. Veſtales tres nobiliſſimæ inceſti damnatæ fuerant. De qua re quoque Naſo. l A

,, Romæ pudicitia proauorum tempore lapſa eſt;
,, Cumæam, Veteres, conſuluiſtis anum,
,, Templa iubet fieri Veneri, quibus ordine factis,
,, Inde Venus Verſo nomina corde tenet,

m Synt. 13. Lilius Gyraldus apte: m *Apoſtrophia Aphroditis, quam nos Vertibilem Venerem dicere poſſumus: Hæc tertia eſt, quæ ab Harmonie Cadmi vxore conſtituta fuit. Hac vndem homines a ſceleſtis & impijs operibus, & deſiderijs parum æquis, maliſque cogitationibus auertere putabatur: vnde & illi nomen inditum, quod in Boeoticis ſcribit Pauſanias. Idem tamen in Attica Epiſtrophiam appellare videtur: quam ego Verticordiam Latinorum facile crediderim: tametſi Domitius, Venerem curatricem interpretatus eſt; niſi forte ipſe Epiſtrophiam non Epiſtrophiam legere maluerit. Porro quoniam hic de Verticordia meminimus, hic eam tibi ſubſcribemus. Verticordia Venus; De hac ita Lactantius Cæcius grammaticus lib. Theb. V. Habet, inquit, Venus ignes Cupiditatis, nunc vaij ſecundum fidem ſacrorum, vel precationum Veneris Verticordia præcipue, quæ rogatur vt amores inijciat, & rurſum vt auferat. Si enim poteſtas eſt dandi, nihilo minus ius eſt tollendi; & amore ſublato aut naturaliter odium reſidet, aut* B

n 4. Æn. *mittitur, vt Virgil.* n

,, Quæ mihi reddat eum, vel eo me ſoluat amantem.

atque haſtenus ſuper ea Papinij verba:

,, Nec vultu, nec crine prior ſoluiſſe iugalem
,, Ceſton, & Idalias procul ablegaſſe volucres
,, Fertur . . . .

Dicta vero Verticordia videtur, quod Corda ad pudicitiam verteret. Iulius Obſequens de hac Dea his prope Verbis, *Ædem* inquit, *Veneri Verticordiæ factam, quam tres vno tempore Veſtales Virgines nobiliſſimæ cum nonnullis Equitibus Romanis inceſti pœnas ſubierunt.* Verum enim vero Venus iſta Coniugalis, & vere Vertens Corda virorum a nefarijs libidinibus, in Schemate noſtro nuda ſolum anterius, at velata poſteriore parte corporis aptiſſime proponitur, non ſine myſterio fortaſſis in numo Cæſaris ſub nomine VENERIS GENETRICIS effingitur omnino nuda, tam in antica, quam in poſtica ſui corporis parte; ne ſcilicet Cæſar velando partem poſteriorem ſuæ Veneris genetricis, memoriam refricaret C

Venus in numo Cæſaris aut nuda tota. propriæ turpitudinis, qua male nimium audiuit de proſtituta iuuentute ſua Nicomedi Bithyniæ regi: de qua Suetonius ita: o *Stipendia prima* Cæſar *in Aſia fecit M. Thermi Prætoris contubernio; a quo ad accerſendam claſſem in Bithyniam miſſus, deſedit apud Nicomedem,*

o In vit. Cæſ. Iulii. *non ſine rumore proſtratæ regi pudicitiæ quem rumorem auxit intra paucos dies repetita Bithynia per cauſam exigendæ pecuniæ; quæ deberetur cuidam libertino clienti ſuo.* Melius itaque noſter Autor in Schemate Venerem Genetricem, typum atque hieroglyphicum Matris-familias pudicæ, auertentis homines a nefarijs voluptatibus, amouentiſque furorem, & pœnas atroces ab Amore coniugali, depinxit nudam anteriore corpore tantum, velatam poſteriore: quæ tela cuncta Cupidini prorſus eriperet, eumque vel inuitum exarmaret. Quod fortaſſis innuit Lucretius, accinens: p

p lib. 4.

,, Sed leuiter pœnas frangit Venus inter Amorem,
,, Blandaque refrænat morſum admiſta voluptas,
,, Namque in eo ſpes eſt, vnde eſt ardoris origo, D
,, Reſtingui quoque poſſe ab eodem corpore flammam,

Memini me legiſſe pridem, ſed apud quem autorem non memini, nationem quandam inclytam, olim diuturniore bello procul a proprijs finibus occupatam, tantumnon aſſueuiſſe maſculæ Veneri nefariæ, propter inopiam feminarum in caſtris; at reduces victores viros in patriam, Matronas a turpi flagitioſoque concubitu maſculorum auocaſſe, ad caſtum matrimonij conſortium incedentes per vrbem ac in theatris conſidentes nudo fere pectore, pulchriſque papillis propemodum explicatis; quarum conſpectu viri ſenſim blande ſatis ad muliebre conſortium illecti, reductique tandem ad ſobolis caſtam, & charam propagationem rediere, nefario maſculorum coitu vitato, atque derelicto,

Pulchra

A *Pulchra mulier, per mare vita vagans ad arbitrium, vel impudica eſt, vel impudica facile fit. vel Tethydis, aut Veneris Amores: vel Ægyptius ludens ſuper incrementa Nili.*

Schema IX. Gemma.

B

C *Smithiana explicatio de Nereide per ſalum equo marino vecta proponitur, ac expenditur. Cap. LVII.*

NObiliſſimus D. Joannes Smith, literis ad egregium virum Nicolaum Heinſium datis, mihi communicandis, ad ſupellectilem mearum Lucernarum veterum locupletandam, inter alias multas Lucernas, vnius meminit, in qua nonum hocce Schema reperitur ad amuſſim effigiatum; ait enim, poſt multas Lucernas antea recenſitas, atque deſcriptas: *In alia albicante, Nereis toto tergo prolapſo linteo nuda, equo marino in piſcem deſinente inſidet, eiuſdemque collum vtroque brachio trepida complectitur.* Equidem, quæ trepida collum equi marini complectitur vtroque brachio per ſalum vecta, non arbitror inter Nereidas adnumerari debere; quia Nereides non horrent Deos marinos, nec ab illis per maria deuehi metuunt; ſed cum illis ſecure degunt, atque colludunt per ſalum vectæ. Præterea noſtrum Emblema pulcherrimam mulierem refert, non trepidantem, ſed frænati equi marini habenas moderantem, & ipſum eo quocumque libuerit impellentem: eiuſque dorſo recumbentem
D ſibi, ne tenellum molleque corpus a ſquamis monſtri læderetur, ſuppoſita maiori parte laciniæ, peplique ad inſtar ſellæ, culcitræue, ſiue ſtraguli. Quin & in gemma (quod in Lucerna non memoratur) habetur e mari pectore tenus emergens puſillus Amor latus vtrumq; vel inſequens, vel impellens. Quin & Nereidas integram formam muliebrem non habuiſſe, verum quod, vt ait Poeta, [a]

,, ... Turpiter atrum
,, Deſinit in piſcem mulier formoſa ſuperne:

& pubetenus mulieres, inferius piſcium caudas repreſentaſſe, teſtatur Plinius, & poſt eum Alexander ab Alexandro. Nam ille ſcribit: [b] *Tiberio principi nuntiauit Olyſipponenſium legatio ob id miſſa, viſum auditumque in quodam ſpecu Tritonem, qua noſcitur, forma: & Nereidum falſa opinio non eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam qua humanam effigiem habent.*

[a] Horat. de Artr.

[b] lib. 9. cap. 5

Nanque hæc in eodem ſpectata litore eſt; cuius morientis etiam gannitum triſtem accolæ audiuere longe. Et D. Auguſto Legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereidas A
[e lib. 3. c. 8.] *ſcripſit.* Alexander autem ab Alexandro ſuis in Genialibus infit: [e] *Sed ne quis hoc vanum, aut commentum fortaſſe putet: Theodorus Gaza, vir Græca facundia clarus, & philoſophiæ præceptis imbutus egregie, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens ventitabat, compluresque noſtrates, ſcite admodum & luculenter ratiocinabatur ſe, dum in Peloponneſo ageret, & fœda maris tempeſtate oborta, duriſſimo tempore anni, non nulla piſcium monſtra procella ad litus illiſiſſent, inter cetera vidiſſe Nereidem in littore, fluctibus expoſitam, viuentem iam & ſpirantem, vultu haud abſimili humano, facie quoque decora, neque inuenuſta ſpecie, corpore ſquamis hirto, ad pubem vſque, niſi quod cetera in locuſtæ caudam deſinebant: ad quã propere viſendã quum frequens concurſus fieret. Ipſeq́; & nonnulli e propinquis oppidis vicini, affineſq́; eo ſe contuliſſent, illam frequenti turba circumdatam, mœſtam, & animo conſternatam, vt ex vultu coniectari erat, in littore iacentem, crebroque ſuſpirio fatigatam conſpexiſſe. Mox quum a tam frequenti corona inſpiceretur, ſeque in ſicco deſtitutam videret, præ dolore gemitus ſpirantes, & lacrymas vberes dediſſe: Cuius miſericordia motus ipſe, vt erãt mitis placiduſque, quum turbam decedere de via iuſſiſſet; ipſam interim brachijs & cauda, quo maxime modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas perueniſſe. Quumque ſe præcipitem magno nixu in mare dediſſet, ingenti impetu fluctus ſecare cepiſſe, momentoque temporis elapſam ex oculis, nuſquam apparuiſſe. Georgius quoque Trapezuntius, vir multi nominis, & magnæ eruditionis, aperta profeſſione referebat amicis, ſe, quum haud procul a littore in fonte quodam ſpatiaretur, puellam conſpexiſſe eleganti forma vndis extantem pubetenus, & quaſi laſciueret, ſubinde emergentem ſummergentemque ſe, quoadúſque ſe conſpectam intelligens, haud ampiius apparuit.* His addendum eſt e Scaligeri ſubtilitatibus ad Cardanum: [d] *Parmæ apud forum, in officina theſauris nobilioribus cuiuſdam aurificis, Nereidem vnã vidi, magnitudine infantis bimuli* (niſi hæc artificiola erat) & a ibi tractans hiſtoriam animalium [e] cum Ariſtotele, dicit: *Nereides, & Tritones humanam ſpeciem præſeferunt: neque fabula eſt. Antiqui prodidere, & viuunt hodie, qui viuos viderint.* Non ergo Nereidam refert, quæ puella viſitur in Lucerna, & Schemate noſtro ficta, integro corpore muliebri, molli, ſine ſquamis, & ſine cauda,

Nereidis viuæ vera effigies.

[d Ex. 26. 12.] [e lib. 2. part. 518.] B

Prima explicatio noſtra moralis, de formoſa muliere, quæ nimium extra domum vagans ad arbitrium, vel eſt, vel euadit impudica. C

Cap. LVIII.

NObis autem tergemina Schematis huius occurrit explicatio, moralis, poetica, & phyſica. Moralis quidem eſt, vt hic habeamus typum impudicæ mulieris, vel in impudicitiam labentis: cuius anima ſignetur mollis per muliebre corpus delicatum, & nudatum omni habitu ſeueræ, neruoſæque virtutis; corpus vero per monſtrum Hippopotami, ſeu marini equi deſinentis in piſcem: etenim & piſcium pariter, & equorum natura ſalaciſſima eſt; maximeque tritonum atque monſtrorum marinorum. De piſcibus id oſtendit aperte numeroſiſſima eorum fætura; propter quam & Venus e mari nata ponitur: quod etiam indicat marinorum animalium vehementem ad actus venereos propenſionem, atque ſtimulum. De natura equina clare docet hoc Ariſtoteles; cui [a] *Incenduntur libidine ex feminis equa potiſſimum, mox vacca. Equæ itaque equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur maledicto in mulieres libidinoſas.* Habenas autem corporis proprij, velut equi ſui libidinoſa mulier ad arbitrium gubernare ponitur, quia nullius alterius moderamine regi vult. Per mare vero vagari prona fingitur; quia deſpiciens pudicitiam, & famam omneſque virtutes muliebres in alto poſitas, terrenam ſolum cupiditatem, marinaſque concupiſcentias affectat. Mare namque ſignificat mundum, & res caducas; in quibus magna ſemper eſt varietas, turbatio, procella: Hic ergo proponitur vel typus Mulieris pulchræ, quæ nimium vagans extra domum per humanæ vitæ fluctus nulli ſui corporis habenas, præterquam ſibi credens, incidit facile in vndas impudicitiæ, impulſa cupidinis æſtro: vel hocce Schemate monentur mulieres pulchræ, ne ſuæ confidant omnium lubentiæ, prudentiæue, ſed vitatis huius æſtuoſi mundi fallacijs, atque turbinibus, corporis formoſitati ſibique nimium non cre- D

Piſcium mira ſalacitas.

[a 6. de hiſt. an. c. 18.]

Equæ luxuria.

Mulierũ pulchrarum admonitio.

A credant ; & vitantes vitam vagam intra domeſticos lares ſe contineant ; viroque prudenti, ſeu coniugi, ſeu conſanguineo cupiam alij ſuorum actuum moderatori frænum ſuarum vagationum concedant ; alioqui nimium impudicæ ſemper aut futuræ, aut ſaltem audituræ, cum ſui dedecore.

Secunda explicatio fabuloſa, vel Tethydis ad Peleum, vel Veneris ad Anchiſen delatione. Cap. LIX.

CEterum ſi poeticum hoc fabulamentum eſſe voluerimus, facile poterit explicari de Tethyde ad Peleum, Amore impellente, deuecta; quæ formoſa, & coronata proprio crine audit ab Heſiodo in Theogonia: quum in Schemate formoſiſſima mulier habeatur, & coronata proprijs capillis. Hæc fuit vxor Pelei, vt ait Natalis [a] Mythologus, de quorum nuptijs ita ſcribit Apollodotus: *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum ſolos de Nuptijs contendiſſe; at Tethym noluiſſe congredi cum Ioue, quia fuiſſet a Iunone educata; quamobrem iratus Iupiter illam mortali dedit in Matrimonium.* Alij tamen dicunt Tethydem vxorem Pelei

B fuiſſe, non coactam, neque ſub varijs formis deludentem compreſſam, vt fabulatur cum multis [b] Ouidius; at ſponte ſe deam in Pelij matrimonium conceſſiſſe; ſicuti ſcripſit [c] Pythenetus in opere rerum Æginetarum. Celebratæ ſunt autem Pelei & Tethydis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes Dij, præter Diſcordiam conuenerunt; quæ pomum aureum in locum Nuptiarum iniecit, cum titulo: PVLCHRA SVMITO. Huic ſponſæ contulerunt omnes Dij munera, Pluto ſmaragdum inſignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus Cultrum, & Dij ceteri alia. Sed & Amor pone Nympham incumbentem Hippopotamo euidenter impellens, oſtendit eam ſponte, proprìaque lubentia, ſiue mauis libidine ferri, feramque vrgere quo cupit. Fuit iſta fortaſſe gemma in anulo cuiuſpiam vel Heroinæ mulieris, in ora maritima, vel inſula degentis, quæ ſuum Amorem Heroi cuipiam hocce ſymbolo ſignificare voluit. Vel etiam viri, qui de coniugio tantæ feminæ, quaſi nouus Peleus de Tethyde gloriaretur. Ad hunc ſenſum itidem afferere poſſumus, imaginem eſſe Veneris, quæ cupidinis impulſu feratur per vndas Hippopotamo ad concubitum cum Anchiſe: de quo Boccatius ita: [d] *Anchiſes filius fuit Capis; Hunc Anchiſem ſunt qui dicant*

C *ante Troianum bellum ciuitate relicta, nemora & ſolitudines coluiſſe, armentis intentum & gregibus; circa quæ vt plurimum fuere diuitiæ antiquorum. Qui quum apud Simoentem vacaret fluuim, a Venere dilectus eſt, & eius eſt amicitia atque connubio vſus, adeo vt ex illa ſuſceperit Æneam filium.* Certe fera Hippopotami fluuialis equus eſt: & Amor paſſim audit ex æquo filius, & comes atque ſequax Veneris, quam ipſe ſæpe impellat ad actus connubij: Quo ſane anuli genere potuit etiam vti filius inclytus, qui gloriaretur ſe matre genitum longe ſuperante natalitia patris, quantumlibet illuſtris & egregij. Venerem vero formoſiſſima mulier apte repreſentat, quæ per aquas vehatur, impulſa Cupidine ad Amaſium; quum Venus audiat pulchritudinis, & laſciuiæ dea. Sed huic præferenda eſt prior explicatio.

Tertia explicatio phyſica, de Ægypto laſciuiente ſuper incrementa Nili. Cap. LX.

D NOn abhorrentem a natura rei declarationem dedero Schemati, ſi dixero ſignati laſciuientem Ægyptum temporibus incrementorum Nili fluminis; etenim Hippopotamus equus fluuialis eſt, ac Nilo peculiaris, vt & Crocodilus: qua de re Plinius ita: [a] *Crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infeſtum*, & mox: *Maior altitudine in eodem Nilo bellua, Hippopotamus editur: vngulis biſidis, quales bubus: dorſo equi, & iuba, & hinnitu: roſtro reſimo; cauda, & dentibus aprorum aduncis, ſed minus noxijs*, & adhuc infra: [b] *Eſt Crocodilo cognatio quadam amnis eiuſdem, geminique victus cum Hippopotamo: repertore detrahendi ſanguinis, vt diximus.* [c] *Plurimi autem ſupra Saiticam præfecturam*: quæ in Ægypto eſt. Sed ſuperiora deſumpſit aperte Plinius, ac tantum non tranſcripſit ex Ariſtotele, dicente: [d] *Alijs mediocre os eſt, vt generi ſuum, equo fluuiali, quem gignit Ægyptus. Iuba Equi, vngula qualis bubus, roſtrum reſimum. Talus etiam ineſt biſulcorum*

[a] lib. 2. c. 5.
[b] 11. Metam.
[c] lib. 1.
[d] 6. geneal. Deo. c. 51.
[a] lib. 8. c. 25.
[b] lib. 28. c. 8.
[c] lib. 8. c. 26. Phlebotomiæ repertor Hippopotamus.
[d] 2. hiſt. c. 7.

corum mo lo : dentes exerti, ſed leuiter : cauda apri, vox Equi, magnitudo aſini ; tergoris craſ- A
ſitudo tanta, vt ex eo venabula faciant : interiora omnia equi, & aſini ſimilia. Ex quibus ap-
a In 2. Dioſc. cap. 22. te demonſtrat Mattheolus[a] non veram & genuinam figuram Hippopotami propoſitam a
Bellonio, & Geſnero ex bellua Crocodilum ore apprehenſum tenente, in ſtatua Nili
marmorea, quæ Romæ viſitur : nec ſimiliter adamuſſim Hippopotamum repreſentare, quæ
viſitur in Schemate noſtro. Sed vt Hiſtoricis fas non eſt, hilum deflectere a rerum veritate;
f Horat. in arte. ſic ad oblectationem pictoribus,[f] atq; poetis (inter quos numeratur gemmarum iſte cæla-
tor) fas eſt figuras rerum vtcumque variare, dummodo præcipuam rei ſignatæ retineant
Hippopotami libido maxima. ſimilitudinem. Itaque depictus in gemma ſumi poteſt pro Hippopotamo, qui Nili fluminis
Equus eſt. Hunc autem eſſe perditæ libidinis, qualis Aegyptia gens, euidenter oſtendit
g hier. lib. 29. Valerianus :[g] *Equus ſiquidem is ab ineunte ætate ſtatim adoleſcens patri incipit infeſtus eſſe,*
tentatque ſi poſſit eum decertando ſuperare, quem ſæpe in pugnam prouocat : quod ſi acciderit
vt victor euadat, matris coitum affectat, vita patri condonata : ſin victus, aut cohibitus a pa-
tre fuerit, neque tam ſcelerati voti compos fieri potuerit, perdurante tamen prauitate tantiſper
conatum differt, donec adoleſcat : factuſque iam robuſtior atque validior, deteriorem ætate fa-
ctum patrem inuadit, fœdiſſimeque necatum petulantiſſime dilaniat. De libidine quoque gen- B
Aegyptij libidinoſi. tis Ægyptiæ Pierius idem in Accipitris tractatu[h] dixerat antea : [Alluit Nilus planitiem
h lib. 22. Ægypti : Ægyptus in diuinis literis voluptatum & deliciarum illecebras ſignificat, vt de fe-
rociente equo, ſuo dictum commentario, qui latos Aegypti campos gaudet inſultare. Lex
igitur Iſraeliticis data eſt, in Aegypti captiuitate detentis, hoc eſt, nequitiæ ac effœmina-
tionibus impuriſſime deditis, vt ex Aegypto quantocyſſime decederent, ſuccinctique lum-
bos agnum ederent, quod eſt temperantiæ ſignum : caſtos enim oportet, & viuo ablutos
flumine, ſacra Deo ferre, ſupremique Numinis Paſcha celebrare. *Sed & antea latius de pro-*
i lib. 4. *poſito*[i] *dixerat in Equo* : Quo vero ſuper Aegypti delicijs dictum, D. Ambroſius ex Apo-
ſtoli dictatis, eo tempore ait Paſcha celebrari, quo Iſraelitici Aegyptum reliquere, ſolem-
nitatemque eam, animarum tranſitum interpretari, a vitijs ad uirtutem, a corporis affecti-
bus ad animi conſtantiam atque ſobrietatem, a malitiæ nequitiæque fermento ad ueritatem
Ægyptiorum intemperantia libidinis. & ſtabilem ſynceri propoſiti firmitatem. Mollitiem quippe in Aegyptijs & alia multa car-
pit Hadrianus, maximeque optare videtur, vt melius eſſet morata ciuitas, Alexandræam
notans. Legitur in libris Sibyllinis : MILES ROMANVS ÆGYPTVM CAVE. C
Quod licet de Pompeio Magno dictum interpretati ſint multi ; ſolicitique aliquando Ro-
mani fuerint, ne Ptolemæum armis in regnum reſtituerent, hac religione deterriti : alia ta-
men, eaque longe verior, eius oraculi videtur interpretatio, præceptum ſcilicet eſſe illis
hoc velamento, vt quibus datum eſſet imperio populos regere, Aegyptum cauerent ; quip-
pe delicias & mollitiem, eaque omnia, quæ mox fortiſſimum id genus hominum, vt primum
laſciuire cœpit, turpiter adeo effeminauit, vt peſſum penitus ierit; imperio in eos tranſlato,
quos vt omnium deſpicatiſſimos expuebant, & omni contumeliarum genere inſectabantur.
Sed quanto erat ominoſior Aegyptus Populo Romano, ſucceſſum tanto proſperiorem
Aegyptijs ex Romanorum aduentu in regionem eam oracula pollicebantur. Apud Mem-
Oraculum Ægypticum. phim enim in aurea columna literis Aegyptijs ſcriptum erat, tum demum Aegyptum libe-
ram fore, quum in eam veniſſent Romani faſces, eorumque prætexta : Quod apud Pro-
clum grammaticum ſe legiſſe teſtatur Pollio ; nimirum qui virtutem, & rerum diſciplinam
admittit, vitijs liberatur. Sed enim Romani pace iam terra marique parta, molles Aegyp- D
tiorum delitias ſuſcepere : illi, delitijs amotis, priſtinam Romanorum virtutem induſtriamq;
ſibi mox vindicauere. Sed alio loco de faſcibus dicendum erit. Quod vero facit ad rem,
Adamantius ad dictum illud de Ioſippo : Et totius Aegypti principatum obtinet : ita phi-
loſophatur : Libidinem quippe calcauit, nequitiam euitauit, omneſque corporis voluptates
edomuit atque frænauit : Hoc enim eſt totum Aegypti principatum gerere. Vide vero
Chryſoſtomum in oratione, quam habuit in vigilia Epiphaniæ, multa in hanc ſententiam
diſſerentem.] Apte ſic ergo nuda fere formoſa mulier incumbens Equo fluuiali per vndas
vecta, cupidineque retro impulſa nobis Aegyptum indicare poteſt, maxime laſciuientem in
incremento Nili, vnde ſperant ſibi frugum abundantiam : Quam lætitiam laſciuiamque pri-
k part. 8. ſcorum Aegyptiorum etiam æuo ſuo ſeruari teſtatur Ioannes Leonius in ſuæ[k] deſcriptione
Afri-

A Africæ, tractans de vetere Ciuitate Cairi. Quare forſan in Anulo ſuo priſcus aliquis, Aegyptum laſciuientem in incremento Nili ſignificaturus, gemmulam hoc ſymbulo ſculptam voluit. Verum harum trium explicationum prima ceteris duabus anteferenda mihi cenſetur, de periculo formoſarum mulierum nimis extra domum ad arbitrium vagantium, ne notam impudicitiæ ſubeant, vel eius criminis aliquam ſuſpicionem generent in animis hominum.

Rapina puellas & alias res pulchras exponit formoſitas, & occaſio.

Schema X. Gemma.

B

C

Virgo mari abluitur, Trito rapit agmen Amantum
Prædam aufert inter vincula raptor obit

D

Sententia viri eruditi, de puella vere à Tritone rapta, proponitur; & ad hiſtoricam fidem redigitur. Cap. LXI.

VIr eruditus hic velut hiſtoricam veritatem explicat imagines in gemmula ſculptas, eleganti ſuo diſticho:

,,Virgo mari abluitur: Triton rapit: agmen Amantum
,,Prædam aufert: inter vincula raptor obit.

Certe Tritons humana forma reperiri degentes in aquis: & inde in terras deſcendere ad mulieres rapiendas, multorum certis conſtat experimentis, atque teſtimonijs. Ad quæ noſter

noſter Ongarus alludens in Alcei fabula ſua piſcatoria Tritonem introducit, Eurillæ Nymphæ piſcatricis amaſium, ita ſceum dicentem, ac dolos meditantem: A

„ Ma ſe non vuoi, che il frutto del mio Amore
„ O ſia mio merto, o ſia tua gentilezza;
„ Sarà furto, e rapina: oprar conuiemmi
„ Teco (poi che non vaglion le luſinghe)
„ E gl'inganni, e la forza: io ſo che ſpeſſo
„ Di venir a peſcare hai per vſanza
„ Preſſo il Porto, che d'Antio ancor s'appella:
„ Iui t'attenderò ſott'acqua aſcoſo,
„ Fin che getti nel mar la rete, ò l'hamo:
„ Indi a la rete, o a l'hamo attaccherommi;
„ E mentre porrai in opra ogni tua forza.
„ Per rihauerlo, io ti trarrò ne l'acque.
„ O quando queſto inganno non ſucceda,
„ Ti ruberò nel lito vſciro, e poi B
„ In qualche parte ignota guiderotti,
„ Oue altri i miei diletti non offenda:
„ Et iui prenderò dolce vendetta
„ Di mille amari oltraggi, che m'hai fatto.
„ E ſe bene ſtarai doglioſa alquanto,
„ E te ne moſtrerai ritroſa e ſchiua,
„ Sò che ti ſarà caro; perche sò
„ Che ſogliono bramar ch'altri rapiſca
„ Quel ch'elle a noi ſpontaneamente negano
„ Le donne: e ſe ben piangono, quand'altri
„ Lor fura o bacio, o coſa altra più cara,
„ Il pianto è d'allegrezza, e non di doglia:
„ Ma pur che s'adempiſca il mio deſire,
„ E pur che tu non poſſa gloriarti C
„ D'hauermi con mio ſcorno vilipeſo,
„ O che ti piaccia, o no, poco m'importa.

Et mox enarratricem ſuæ rapinæ ſociam ſic introducit:

„ Era tra queſte Eurilla, che ſalita
„ Tra certi ſaſſi ſopra il mar pendenti
„ Con dotta man facea gran preda: hor mentre
„ Tenta vna volta lieuemente, e ſcuote
„ La canna, per ſaper ſe a l'hamo appeſo
„ Era alcun peſce, ella s'incurua, e rende
„ Maggior peſo a la deſtra: Eurilla allhora
„ Credendo fatta hauer groſsa rapina,
„ Cautamente a ſe tira: ma la lenza
„ (Quaſi da forte man tenuta foſſe) D
„ Non s'arrendeua; ond'ella irata ſceſa
„ Vicino a l'acque; e mentre ingegno e forza
„ Tutta in opra ponea per rihauerla,
„ (Come non sò) precipitò nell'onde.
„ In queſto, ohime, che mi s'arricia il crine
„ A ricordarlo, vſcì del mare vn moſtro,
„ E ſe la tolſe in ſpalla, e via portolla.

Et inde poeta proponit aliam de ſua recuperatione talia dicentem:

„ Era, come douete hauer inteſo
„ Da qualche Nuntio, in mar caduta Eurilla:

„ Eſſi

A ,, E ſu le ſpalle già Triton l'haueа:
,, Quando ecco Alceo colà venne volando:
,, Poi che vide il ſuo ben in forze altrui,
,, Senza punto badar ſpiccato vn ſalto
,, Da la punta nel mar gittoſſi (allhora
,, M'accorſi Alceo d'Eurilla eſſer amante)
,, Parue a gli homeri, e a piè ch'haueſſe l'ali,
,, Tanto per aria andò pria che toccaſſe
,, L'onde: caduto in mar, ſi miſe a nuoto:
,, Nè Lontra mai, nè Vmbrina, nè Delfino
,, Coſi ratto ſolcò nuotando l'acque
,, Come veloce ei le ſolcaua, i piedi
,, Mouendo a tempo, e con le dotte braccia,
,, E con il fiato riſpingendo i flutti.
B ,, Non molto andò, che giunſe il predatore:
,, Il qual, l'Amor poſpoſto a la ſalute,
,, Laſciò la preda, e s'attuffò fuggendo.
,, TIM. Doue reſtò la sfortunata Eurilla?
,, FILL. Anzi fortunatiſſima chiamarla
,, Dei, poi ch'hebbe ſoccorſo a ſi grand'huopo:
,, Ella caddè nel mare, e già credea
,, Eſſer eſca de peſci: quando a lato
,, Si vide il ſu'Amatore: onde le braccia
,, (Quel che qui fatto certo non hauria)
,, Gittogli al collo, e coſi ſtretto il cinſe,
,, Che ſi tenacemente non afferra
,, Anchora il fondo, o ſcoglio Pantalena.
,, Egli ſi dolce peſo addoſſo hauendo,
C ,, Riſtette alquanto, e forſe per dolcezza,
,, Indi ſi moſſe, e in breue ſpatio giunſe
,, Vicino al lido: Eurilla, poi che fue
,, Fuor del periglio in luogo oue potea
,, Toccar col piè l'arena, abandonollo.
,, TIM. Che diſſe allhora Alceo?
,, FILL. Le diſſe, Eurilla,
,, Ben puoi ſciormi dal collo la catena
,, De l'amate tue braccia, ma non mai
,, Scioglier quella potrai, che'l cor mi lega.

Quam fabulam vt potuit Ongarus ex aliqua forſam hiſtoria deducere, ſic etiam Autor verſiculorum in Schemate poſitorum allegare potuit diſticho ſuo. Tamen hocce Schema formatum fuiſſe ab artifice, non ad indicandum raptum noſtratis mulieris a Tritone, quam de monſtro recuperauerint Amantes, vt in diſticho ſcribitur, pleraque perſuadent. In primis nulla viſitur hic Amantium Tritonem inſequentium effigies; quæ tamen præcipua facti ſpecies eſſe debuiſſet in Schemate. Deinde, quia mulier non conſternata, neque lachrymoſa ſpectatur in Emblemate, qualem oporteret, ne dum deceret, eſſe raptam a monſtro marino; ſed hilaris inſpicitur, & manu brachioque dextero Tritoni caput amice complectens, atque ſiniſtra placide proprios crines veluti demulcens, demulgenſue. Deinceps puella cum monſtro pingitur, non ſupra maris vndas, at in profundo gurgite colludens, atque laſciuiens marina Nympha; noſtrates etenim mulieres aquis demerſæ ſtatim intereunt, aeris neceſſaria reſpiratione priuatæ. *Anonymi ſententie reſellitur.* D

Propria explicatio prima proponitur, de Tritone pulchram Nympham marinam volentem atque lubentem complectente, perq́; maria ferente. A
Cap. LXII.

EQuidem in Schemate duo video, ſub vndis Tritonem complecti formoſam feminam, non lachrymantem, non a monſtro penitus abhorrentem, refugientemue, ſed vltro illi ſe ſe adiungentem, ipſumque complectentem, comaſque proprias placide mulcentem, nō poſſum non exiſtimare, Schema factum a ſculptore gemmæ fuiſſe animi cauſa, ad indicandum amorem, atque coniugium Tritonis cum Nympha marina, tanquam rem poeticam, & fabuloſam,

Secunda explicatio, de Tritone raptam puellam noſtratem ſub vndas aſportante. Cap. LXIII.

QVod ſi lubeat, non poeticum & fabuloſum commentum, ſed hiſtoricam veritatem hoc emblemate repreſentari, non repugnabo, quia vera prorſus eſt natura Tritonum in aquis degens, & eorundem libido in mulieres etiam noſtras; quas ex inſidijs adoriri ſolent, rapere, ſecumque ad coitum aſportare ſub aquas; De qua re multorum habemus comprobationem, mox attexendam. Quo ſymbolo forſan vſus eſt in Anulo vir inſignis, aut Inſularis, aut continentis oram maritimam incolens, cui contigerit vel coniux, vel amaſia pulchra ſibi dilectiſſima. Reque vera conſueuiſſe Tritones rapere mulieres noſtras ad ſtuprum, B

Tritonum natura vera, & libido in mulieres.

† Dial. Trit. tom. 3.

,, notat Lucianus † introducens Tritonem ita cum Neptuno loquentem; Ad Lernam,
,, Neptune, quotidie venit aquatum virgo, pulchra omnino ſpecie: haud equidem ſcio
,, formoſiorem vllam puellam vidiſſe me. NEP. Liberam ne dicis, Triton, an vere ſerua
,, quæpiam eſt, quæ aquam ferre ſolet? TRI. Minime vero; ſed Danai illius filia vna ex
,, quinquaginta iſtis etiam ipſa eſt, Amymone nomine. Interrogaui enim & quæ vocare-
,, tur, & genus ipſius. Danaus autem durius admodum educat filias, & opus earum face-
,, re ipſas docet, & ad aquam hauriendam mittit, & ad alias res agendas inſtituit, impigræ
,, ipſæ vt ſint. NEP. Solane autem venire ſolet longam adeo viam ex Argis ad Lernam
,, vſque? TRI. Sola; nam & ſiticuloſum ipſum Argos eſt, vt noſti; quare neceſſe eſt ſem- C
,, per aquatum venire illam. NEP. Non mediocriter affeciſti me animo, o Triton, qui mi-
,, hi hæc de puella narraſti. Quare eamus ad ipſam. TRI. Eamus; iam enim tempus
,, quoque eſt, quum aquatum ire ſolet, Ac prope mediam circa viam alicubi eſt perendo
,, Lernam. NEP. Proinde currum vnge: vel, an hoc longiorem rebus moram inijciet,
,, ſubmittere equos iugo, & currum apparare? Tu vero paucis Delphinum mihi aliquem
,, ex velocibus illis huc ſiſte; inequitando enim illi quam celerrime prouehar. TRI. Ecce
,, tibi hunc delphinum, omnium velociſſimum. NEP. Probe ſane: prouehamur igitur:
,, Tu vero iuxta natando conſequere me, Triton. Ac poſteaquam ad Lernam iam adueni-
,, mus, ego quidem hic in inſidijs ero: tu autem ſpeculando obſerua, quando illam acce-
,, dentem ſentias. TRI. Eccam tibi, prope eſt. NEP. Formoſa, Triton, & in ipſo æta-
,, tis flore puella hæc: ſed comprehendenda nobis eſt. AMONY. Heus homo, qui me
,, hinc correptam abducis? plagiarius quiſpiam es, ac videris ab Ægypto patruo noſtro al-
,, legatus eſſe: quare clamando patrem vocabo. TRI. Tace, Amonyme, Neptunus hic D
,, eſt. AMO. Quid Neptunum mihi narras? Cur mihi, o homo, vim facis, atque hinc
,, in mare abſtrahis? Ego vero ſuffocabor miſera, ſubmerſa aquis. NEP. Bono animo ſis:
,, nihil graue patiaris faciam. Sed & fontem cognominem tibi emanare hic ſinam, percuſſo
,, tridente ſaxo hoc iuxta æſtuarium: & tu ipſa felix atque beata eris, ac ſola ſororum obi-
,, ta morte aquam non geſtabis. Hæc fabuloſe quidem Lucianus. At nos veras hiſtorias

huic fabulæ iam attexamus; primumque Plinium audiamus ✱ qui ſcribit: *Tiberio Principi nunciauit Olyſipponenſium Legatio, ob id miſſa, viſum, auditumq́; in quodā ſpecu concha canentem Tritonem qua noſcitur, forma*, & mox: *Auctores habeo, in equeſtri ordine ſplendentes, viſum*

✱ lib. 9. cap. 5.

Tritones viſi. Hiſtoria I.

A *ſum ab his in Gadſtano Oceano marinum hominem toto corpore abſoluta ſimilitudine; aſcendere enim nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari, quas inſederis, partes. & , ſi diutius permaneat, etiam mergi.* Dein Alexander ab Alexandro ſuis in Genialibus infit: [b] *Tritonem, & Nereidas, hominesque mari genitos, quos marinos appellant, præterquam quod apud Plinium Naturalis hiſtoria nono legeramus, noſtra quoque tempeſtate conſpicuos fuiſſe, multa documenta ſunt. In memoria mihi eſt, quum adoleſcentibus ego in porticu noſtra Portanonenſi Neapoli quandoque diuerterem, Draconettum Bonifacium Neapolitanum, Patriciæ gentis: & inclyta familia virum, vt in homine militari facundia florentis, & multarum rerum cognitione clarum, tunc ſenecta venerabilem, & debilitate pedum inualidum, in conuentu maximo, præſente atque audiente me, referre ſolitauiſſe, ſe dum in Hiſpania militaret, marinum hominem, vultu & corpore prorſus humano abſoluta ſimilitudine pubetenus: poſtremis vero in piſcem deſinentibus vidiſſe in melle, ex vltima Mauritania, & Oceani finibus ad Regulos, ſub quibus* III. *ſtipendia faciebat, & honeſtum ordinem duxerat, pro monſtro allatum. Fuiſſe autem facie hominis vetuſti, capillo & barba hiſpido atque irto, colore cæruleo, ſtatura procera, & maiore humana. Alis quoque tenui cartilagine, quibus marinos fluctus ſecabat, & membrana paſſim in-*
B *terlucente munitum. Et hanc rem non ſibi tantum, ſed plerisq; ſumma nobilitatis viris notam & conſpicuam fuiſſe dicere*, & poſt narrationem de duplici Nereide ſuperius allatam, addit: *Sed ſuper omnia in noſtro æuo haud abſimile factum accepimus in Epyro: profecto exemplum inter pauca memorabile, quod nonnulli prodendum poſteris putarunt, & actis quoque publicis teſtatum eſt. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum ventitabant, Tri-* IV. *tonem, ſeu marinum hominem e ſpelunca, quam forte ibi nactus fuerat, obſeruare ſolitum, ſi quando ſolam ad aquas accedentem, aut per littus obambulantem mulierem videret, ipſum ex vndis & ſpelunca leni greſſu, tacitiſque veſtigijs deſilire, & a tergo accedere: ac vi compreſſam mulierem ex inſidijs adoriri, & ad mare concubitus cauſa arripere; arreptamque ſub vndis deferre conſueuiſſe. Quod quum apud loci incolas percrebuiſſet, diligentius marinum monſtrum obſeruaſſe; & quum diutule laqueos illi intendiſſent; haud multo poſt dolo captum, & laqueis vinctum capiſſe. Quumq; cibo abſtineret, extra aquas diutius viuere nequiſſe: ſqualoreque tandem & tædio ad extremam tabem veniſſe. Tenet fama Venereos eos, & flagrantiſſime mulierum amaſios eſſe: propterea oppidi incolas edicto inhibuiſſe, ne qua deinceps ad fontem mulier*
C *niſi viris comitata accederet.* Quamrem confirmat etiam Gyraldus, inquiens: † *Notiſſima* † Syntag. 5.
etiam hiſtoria: noſtra ætate in Epiro vnum eiuſmodi laqueis captum, qui puellis inſidiaretur, dum ad fontem aquatum proficiſcerentur. De hac eadem re plura in Æliani additamentis P. Gillius. Addit autem Alexander ab Alex. *Hæc nos, & huiuſmodi ab his, qui diuerſa maria penetrarant, & eadem monſtra placidis aquis colludentia vidiſſent, & in occurſum nautis ex-* V. *ertis capitibus ab vndis occurriſſe, & voces audiſſe referebant, plerumque accepimus.* Deinde Scaliger in Subtilitatibus ad Cardanum inquit: [c] *Præter ea, quæ ex Plinio ac recentioribus* [c] Exer. 226. 12.
circumferuntur, hæc habeo: Hieronymus Dominius e Norico nobiliſſimus, ac fortiſſimus vir, qui cum ſocio ſuorum ſtudiorum Ioanne Iucundo Architectorum Coryphæo, me primis literis Græcis imbuit: is Dominius quum in naues impoſitam manum miſſum, iuſſu patris, duceret ſuppetias Rhodienſibus: per anchoræ funem ſubeuntem ab ſe viſum, dicere ſolebat, hominem marinum. Hoc ego illum Maximiliano Cæſari prædicantem audiui, & mox: *Tachuis Scythia* VI.
fluuius maximus eſt, qui in Oceanum Arcticum erumpit: In eo ſunt piſces humana propemo- VII. Fluuiales homines.
D *dum effigie, ſine voce tamen. Ceterum illos neutiquam tutos fecit ſimilitudo, quominus ab accolis eſitentur. Hoc quum inter epulas recitarem: illos conuiuæ aliquot perſuade, atq; Anthropophagos, abominati ſunt: Ad alios relatum eſt, aſſenſi omnes. Ego vero eorum ſententiam impiam eſſe oſtendebam, qui putarent, in illis quicquam eſſe hominis. Anima namque noſtra ad* Tritonibus animam rationalem nō ineſſe.
hanc rationem gradus quoſdam conſtitutum iri. Quippe a viro ſapiente Natura orſa deduxiſſet genus humanum per Canibales, Finmarchios, Pezorenſes, Pygmæos, Æthiopas ſtridulos, ac poſtremo ſimiarum genera ad hos vſque piſces. Alia hiſtoria paulo hilarior ex India. Pictu enim conuiuio eſt. Vrbs & regnum Cochin celeberrimum nauigantibus, Vrbem præterfluit Colchan fluuius. In eo, aiunt, agitare piſces humana forma; qui piſces piſcibus veſcantur. Cippa eis nomen eſt. Interdiu ſub aqua latere: noctu in ripas exire: ignem ſilicum alliſione ac- VIII.
cendere: ad eum ſplendorem e fluuio piſces conuenire eos captos a Cippis deuorari. Mirum ni

ſub aquis piſces, quibuſcum ſemper ſunt, facilius capiantur. Sed manus habeant, neceſſe eſt, at Nereidum, aut Tritonum nulli: ſed alarum in modum pinnæ. Vtinam hæc Oneſicritus, non A
Scaliger notatus. *Scaliger, edidiſſet. Sed ſubtilitates tuæ aſpergendæ fuerunt noſtris pinguioribus Mineruis,*
Vere pinguioribus in hac parte, quum Nereidibus, atque Tritonibus manus ineſſe viderint
Gaza, & alij ſupra notati, & inferius afferendi. Nec abſonum eſt, piſces alios interdiu
Cippos humana forma viſos in flumine fugere, quos velociores ad eſcam facile capere nequeant: noctu venientes ad lumen ignium frequentes, adoriri & facile capere multos in
d 2. de hiſt. an. eſum. Melius alibi Scaliger: [d] [Nereides, & Tritones humanam ſpeciem præſeferunt,
neque fabula eſt, Antiqui prodidere, & viuunt hodie, qui viuos viderint. Demoſtratus
IX. in Tanagæa oppido conditum vnum a ſe viſum ſcripſit: corij detractum puſillum in ignem
iniectum, teterrimum halaſſe fumum. Pauſanias Romæ Tritonem vidiſſe pro pilo modum
cutis qualis in rana eſt: cetero corpore minutis ſquamulis obſitum. Mirum branchias ſub
auribus dicere habuiſſe, cui etiam manus eſſent, in quibus vngues cochleæ tegumento ſimi-
les, ſub aluo caudam pro pedibus, *& mox poſt relatas hiſtorias e Plinio*: Sebaſtianus Gada-
X. rus Epirota, patris mei miles ab ſe ſe vnum viſum Tritonem inter Apolloniam & Dyrrha-
XI. chium me adoleſcente prædicabat & etiam irridente. Georgius Malacaſſa ex eadem terra, B
eiuſdemque contubernij, præfectus leuibus equitibus, ab ſe vnum ſpectatum Methone in
XII. littus eiectum. Conſtantinus Palæocapus a patre ſuo viſum vnum in ſinu Euboico quum
militaret aduerſus Baiazetum Othomanum, narrauit mihi. Valerius Teſira Valentianus
XIII. eques patri meo ab ſe ſe vnum viſum viuum exceptum retibus, paloque alligatum, Legatis,
quorum nunc in mentem non venit mihi, oſtentatum, quaſi ad ſupplicium maleficum quempiam virum, Summiſſum deinde equitem, qui ſuum affinem Legatis diceret, oraret impetrarent a rege veniam, ſe eius beneficij memorem, neque ingratum futurum: Legatus impetrat de ſubridente rege; nam mox ſolutis vinculis in mare de ſcopulo, vbi vinctus fle-
XIV. rat, præcipitem ſe ſe dedit. In Gyllij acceſſionibus ſcriptum eſt, ad littus Dalmatiæ ſæpe
XV. capi marinos homines: item ad mare Rubrum: quorum e corijs conficiantur calceamenta
XVI. longo viæ vſu expugnabilia, *& mox*: Piſcatorem Maſſilienſem narrare ſolitum Renato Re-
gi dono datum Tritonem viuum. *Multo prius ipſe Pauſanias in Arcadicis aſſeruerat*: Iam
vero Tritones voce humana præditos, & eoſdem perforatam concham inflantes canere.]
Licet hoc inter fabuloſas adnumeret auditiones; quod voce humana Tritones vti menda- C
cium ſit; quæ ſolum animalium rationalium munus eſt. In Boeoticis tamen poſtea tanquam
veram hiſtoriam afferens ait: [Admirationem maiorem Triton affert, de quo dignitatis eſt
XVII. quidam plenior ſermo; Tanagræorum primarias matronas, arcanis Liberi Patris initiatas, ad
mare, quo expiationis cauſa lauarent, deſcendiſſe: in eas natantes Tritonem impetum feciſſe: implorantibus numinis opem Bacchum præſto fuiſſe: & ab eo pugna Tritonem ſupe-
XVIII. ratum. Alter vero eſt ſermo, non ille quidem ſuperiori par dignitate, ſed a fide hominum
minus abhorrens: Quæcumque ad mare agerentur pecora, ex inſidijs Tritonem adoriri, &
rapere: inuadere etiam leuiora nauigia ſolitum. Tandem Tanagræi vini craterem exponunt: ad eum quum accurriſſet Triton odore allectus, potum, & ſomno correptum, de littoris tumulo præcipitem collapſum: mox a Tanagræo homine bipenni caput ei a ceruice
abſciſſum: eo factum, vt & nunc ſine capite cernatur. Quoniam vero tunc eum temulen-
XIX. tum videre, a Baccho occiſum crediderunt. Vidi ego & alium Tritonem inter Romanorum
ſpectacula cetera; ſed hoc, qui apud Tangræos eſt, magnitudine certe inferiorem. Hanc D
Tritonis figura. præleſerunt Tritones figuram: Capitis coma perſimilis eſt paluſtri apio, tum colore, tum
quod capillum omnino nullum ab alijs poſſis diſcernere: reliquum corpus ſquama inhorreſcit minuta; ſed eadem prope, qua lima eſt duritia: branchias infra aures habent: nares hominis, rictum oris latiorem, & pantheræ dentes: oculi glauci mihi viſi ſunt. manus etiam illis ſunt, digitique & vngues ea forma, qua ſuperiores conchyliorum teſtæ: pinnulæ ſub
ventre, & pectore pro pedibus, vti Delphinis. *Epiſcopus Maiolus in ſuis diebus Canicula-*
XX. *ribus, Colloquio de Piſcibus*, Oportunum, *ait*, quoque in eandem rem eſt, ac pro vero admitti poteſt, quod iampridem ex Viue commemorabamus lib. 2. de ver. fid. Chriſt. quando narrauit ætate ſua apud Batauos marinum hominem viſum a plurimis, & ſupra duos annos ibi
detentum mutum fuiſſe, & iam incæpiſſe fari; ſed in mare reſilijſſe gaudentem. Erat igitur

forte

A ſorte hic verus homo; nam ſari incipiebat; mente igitur pollebat; ſed diuturna aquarum
conſuetudo non permittebat hominem in ſolo ſalubriter verſari poſſe, quem angeret aerea
leuior reſpiratio. *Sed ego crediderim non hominem fuiſſe; loqui vero didiciſſe, ſicuti picæ, pſittaci, corui, & alia pleraque bruta loqui diſcere conſueuerunt. Baptiſta Fulgoſius inquit:* e
Eugenio Quarto Pontifice apud vrbem Sibinicum in Illyrico captus memoratur marinus XXI.
homo, qui ad mare puerum trahebat. Is ab accurrentibus, qui rem inſpexerant, lapidibus
fuſtibuſque vulneratus in ſolum retractus eſt: eius effigies pene humana, niſi quod cutis anguillæ ſimilis erat, & in capite duo parua habebat cornua: manus quoque duorum tantum
digitorum formam exprimebant: pedes autem in duas veluti caudas deſinebant: a quibus ad
brachia alæ, vt in veſpertilione, extendebantur. *Theophanes Iſaurus Abbas in chronologia*
teſtatur: In Ægypto quoque, in Nilo, Mena Præfecto vna cum populo deambulante in lo- XXII.
co, qui dicitur Delta, Sole orto animalia humanæ formæ perſimilia apparuere in fluminis
medio, vir ſcilicet & mulier viſebantur, vir quidem pectore ingenti, vultuque terribili, ruſa
coma, vſque ad lumbos denudatus: mulieri mammillæ erant, cum femineo prorſus vultu ac
B cæſarie prolixa: viſa feruntur vſque ad horam nonam ab omni populo. Deque ea reſcripſit
ad Mauritium Imperatorem Mena; anno Domini 592. *Rubeaquenſis ponit 586. Sed multo*
poſtea, an. Dom. 1403. referente Maiolo, in Hollandiæ lacu marina mulier fuit, eo e mari XXII.
reiecta. In Harlemum igitur vrbem delata, quum nuda eſſet paſſa eſt ſe veſtibus indui: panis, lactis, & ceterorum vſum admiſit, didicit quoque fila e colo deducere, & obſequi rebus multis muliebri more: ſimul & Chriſto Crucifixo genua flectens venerabunda, docilis
ad omnia quæ mandaret patrona. Nunquam tamen locuta eſt, ſemper muta, annos multos
ibi viuens.] Neque mirum eſt de illius docilitate, quum & in belluarum genere Simiæ, canes, Elephanti, & alia pleraque ſimiliter edoceantur. Vbi mulier marina fuit, ibi pariter maſculum extitiſſe neceſſe eſt; quia natura nunquam vnum ſine altero patitur in eadem ſpecie
diſtincti ſexus; alioqui fruſtra ſine coniuge futurum. Addit autem Vulturarienſis: [At anno

Natura non patitur feminam ſine maſculo: non viciſſim.

Chriſti 1526. in Friſia captus marinus vir barbatus ac capillatus pilis valde ſetoſis, paucos XXIV.
annos viuens, ſemper mutus, tandemq; peſtilentia interijt. In Baltico mari anno Do. 1531. XXV.
prope Elepochum Noruegiæ oppidum, captus eſt vir marinus, qui Epiſcopum infulis or-
C natum corporis habitu penitus exprimebat: dono datus Sigiſmundo Poloniæ Regi, triduo
tantum vixit: deque eo Gilbertus Horſtius, & Cornelius Hamſterodamus Romam ſcripſere.
Et de iſtis Tritonibus plura ſcribit Damianus Goes in Olyſipponis enarratione. Et non XXVI.
procul a Lunæ promontorio Ferdinandus Aluarus, domus Indicæ ſcriba, vnum adoleſcentem marinum in littus prodeuntem, piſcatorumque piſces ſumentem, & crudos edentem
narrat. Et quoniam res tanta in Hiſpania illuſtris erat, habebaturque copia illo mari Syrenum, ac Tritonum, adhibita eſt fides. Nam comperiuntur in antiquis Luſitaniæ regni archiuis de ea re monumenta; quum ea monſtra ad ſe pertinere tum Rex, tum Magnus Magiſter S. Iacobi contenderent; tranſlatione autem lis illa dirempta eſt, decretumque, non
Magiſtro Ordinis, ſed Regibus deberi vectigal Syrenum, aliarumque beluarum marinarum,
quæ in littoribus Magiſtri caperentur. Hæc quidem pluribus Damianus: quæ etiam recolit Gregorius Bruin. in Harlemo.] Tot igitur atque tam euidentibus inſignium virorum
teſtimonijs de Tritonum exiſtentia, eorumque ſalacitate, ac more rapiendi noſtrates feminas, ſeu ad concubitum, ſeu etiam, vt ego quidem ſuſpicor, ad eſum pro cibo illis monſtris
D delicatiſſimo, fidem abrogare nefas eſſe ducens, allatū antea Schema de Tritone pulchram
mulierem ſub vndis complectente cenſeo poſſe nobis indicare Tritonum huiuſmodi morem,
quem graphice nobis expreſſum ob oculos ponere voluerit Autor Emblematis, eo monens,
ne mulieres, præſertimque formoſas abſque ſufficienti cuſtodia permittamus in mari ſe
abluere, nec in littore verſari.

Homo marinus vt loqui diſcere potuerit.

e lib. 1. c. 6.

Vectigal monſtrorum marinorum.

Tritones cur feminas noſtras rapiant.

Tertia moralis eſt explicatio de piratis, & prædonibus, alijſque maritima claſſe rapientibus res alienas. Cap. LXIV.

CEterum anteferenda ceteris eſt forſan explicatio myſtica de piratis, prædonibus, alijſq; viris violentis, qui res minus potentium ſibi iure belli rapere fas eſſe ducunt; etenim

a Æn. 9. olim piratica dedecori non erat, ſed virtutis fortitudinis actio; de qua ſic apud a Virgilium, qui piratam introducit de ſua vita rapaci gloriantem ita fari: A

,, Omne æuum ferro teritur: verſaque iuuencum
,, Terra fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
,, Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Et ſane piratarum potentiam, & inſolentiam ortum habuiſſe teſtatur Plutarchus ex incuſtoditis maribus, portubus, ac inſulis, in Pompeio ſcribens: [Piratarum potentia primum ex Cilicia erupit, originemque habuit audacem, & occultam: animos vero & confidentiam bello Mithridatico ceperunt, obſequijs regijs accommodantes ſe. Deinde dum bellis ciuilibus Romani ante portas vrbe concurrunt, vacuum cuſtodibus mare ſenſim illexit illos, & incitauit: vt non iam nauigantibus modo eſsent infeſti, ſed inſulas & oppida maritima vaſtarent. Iam pecunioſi etiam, natalibus clari, viri prudentia præcellere habiti naues prædatorias conſcendebant, & ſocietati nomina dabant, quaſi ea res laudem adderet & gloriam. Ad hæc erant his multis locis naualia, portus piratici, & ſpeculæ munitæ, Pharique. Claſses incurſitabant non ſolum delecta militum claſſiariorum & ſociorum naualium iuuentus, gubernatorum arte, nauium pernicitate & agilitate ad munus ſuum inſtructæ: verum etiam ſupra eorum terrorem inuidioſus ſtimulabat faſtus. Auratis ſtylidibus, purpureis cortinis, remis inargentatis quaſi ſceleribus geſtiebant gloriabanturque. Tibiæ cantus, compotationeſque per omnia littora, principum in captiuitatem raptus, vrbium redemptiones captarum ſugillatio erant Romani imperij. Erant nauigia prædatoria ſupra mille, capta ab illis oppida quadringenta. Inuiolata & intacta ante id fana adorti expilarunt Clarium Didymæum Samothracium, Telluris Hermione templum, Æſculapij Epidauri: in Iſthmo, Tenaro, Calauria Neptuni: Apollinis in Actio, & Leucadæ: Iunonis Sami, Argis, in Leucadio. Peregrina ſacra illa, quæ peraguntur in Olympo, faciebant, & myſteria quædam peragebant arcana, quorum Solis, Mithrem dicunt, etiam hac memoria manſere primum ab illis monſtrata. Maiorem in modum Romanis inſultantes, etiam vias eorum excurſione facta infeſtabant, & villas maritimas excindebant. Corripuerunt aliquando etiam duos Prætores: Sextilium, & Bellinum prætextatos, acceniſoſque & Lictores cum illis ipſis abduxere. Capta fuit Antonij viri triumphalis filia, rus proficiſcens, & grandi pecunia redempta.] Quare non abſimile vero fuerit, inſignem aliquem piratam, qui rapuerit aliquando feminam primariam, huiuſmodi ſui facinoris ſymbolum in anulo geſtare voluiſſe. Conſueuerunt enim antiqui milites cuiuſcumque generis, ab ſe patratorum facinorum inſigniorum ſtemmata ſcutis, vel anulis inſculpere, ad gloriam ſui nominis pariter & ad hoſtes deterrendos. Et ſane recte Lacerda ſuperiorem Virgilij locum de Numenio gloriabundo propter piraticam vitam ait: *Fuit iſta apud veteres Gentiles viuendi ratio* ex rapto, *non ignominioſa: Ideo Numenus de ſuis Italis prædicat, vt glorioſum, quod prædas agerent, & rapto viuerent.* De Germanis Tacitus: b *Materia munificentiæ per bella & raptus. Nec arare terram, nec expectare annum tam facile perſuaſeris, quam vocare hoſtes, & vulnera mereri. Pigrum quinimmo & iners videtur ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare.* Iactatur ſententiola, quam ſuis inſeruit Gruterus:

Piratarum potentiæ origo.

Piratica olim illuſtris.

Piratarum luxus.

Sacrilegia.

Raptu viuere, glorioſum.

b de morib. German.

B

C

Latrocinari gloria eſt, non dedecus. D

Plutarchus in Apophthegmatibus Laconicis, ait, *fuiſſe tempus, quo lege iubebantur ingenui pueri furari quicquid poſſent.* Idem ſcribit Xenophon in Cyro ſuo dicens: *Sed quid ego de furto diſputo, quum vos Lacedæmonios audiam patria diſciplina a pueris furtis aſſueſieri: tantumque abeſſe vt turpe cuiquam ſit furari, vt neceſſe etiam ſit: modo ijs abſtineat, quæ lege excepta ſunt. Ac quo quam elegatiſſime, & cautiſſime furemini, iubet lex deprehenſos in furto loris cædi.* Apud Homerum c etiam Autolycus *erat in honore propter furta*, ſcilicet callide, cauteque patrata, vt ait Spondanus. At ex latrocinijs, & rapinis, quæ ſunt in genere furti laudatur Autolycus; quod in his animi, corporiſque fortitudinem oſtenderet in aggrediendis impauide, ſuperandiſque fortiter ingentibus, atque formidoloſis periculis. Albertus etiam Kranthius d agens de priſca Danorum diſciplina, *Igitur*, ait, *quum Danorum Reges terra mari..*

Furari lex Laconum iubet ingenuis.

c Odyſſ. 19.

d lib. 1 hiſt. Vand. c. 7.

A *marique, velut iuſtum exercerent imperium, piratica in honore fuit, non minus quam olim apud Lacedæmonios furtum; arbitrabantibus, velut in Paganiſmo Barbaris (quibus nullæ leges proditæ, nulla Iuſtitia comperta monita) iuſte poſſideri quicquid vi, aut armis quærere-tur, &c.* Et alibi pro ſuis Hiſpanis notatis a Virgilio [e] cl. Lacerda: Fuit antiquiſſimis maximum (hoc gradu pono,) gloriæ decus, viuere ex rapto. Nam hoc illis argumentum ſummum militaris virtutis. Pertinent vnice ad hanc rem verba Thucydidis; [f] [Græci olim & Barbarorum, quicumque in continente maritimi erant, quique inſulas incolebant, vbi cæperunt crebrius alij ad alios nauibus tranſire, ad latrocinium conuerſi ſunt, Ducibus non tenuiſſimis, tum ſui quæſtus, tum infirmorum victus gratia. Atque adorti vrbes muro vacantes, vicatimque habitantes diripiebant, ac maximam victus partem hinc comparabant. quod illud opus nondum pudori eſſet: quinimmo gloriam quandam afferret. Quod declarant quidam etiam nunc in continente, quibus decori eſt hoc bene exercere; tum vetuſtiſſimi Poetæ, apud quos illi vltro citroque nauigantes interrogantur, num latrones ſint: Quæ res declarat, nec interrogatos operis pudere; nec eos, qui ſcire ſtudent, exprobrare. Et in mediterraneis etiam homines mutuo prædantur: & adhuc pleraque in Græcia vetuſtus mos

B colitur, vt apud Locros, qui vocantur Ozolæ, & Ætolos, & Acarnanas, & hanc ipſam continentem. Quin etiam arma ferre apud hos ex vetere latrocinio permanſit.] Addit poſt pauca, hanc publicam fuiſſe viuendi rationem apud Græcos. Iuſtinus quoque ita ſignare ad hanc gloriam: [g] *Phocenſes ex ignauitate & macie terræ coacti ſtudioſius mare quam terras excurrerunt. piſcando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tolerabant.* Certe Vopiſcus in Proculo non probri loco dixit: *Homo, quod negari non poteſt, optimus idemque fortiſſimus: ipſe quoque latrocinijs aſſuetus, qui tamen armatam ſemper egerit vitam.* Sicuti neque de ſe Vlyſſes apud Homerum, [h] vbi cum vxore loquens rationem ſtatuit, qua eſſet ſuppleturus oues conſumptas a procis: ait itaque:

Multas quidem ipſe ego prædabor: alias autem Achiui
Debunt, donec omnia implebunt ſtabula.

An ille in ſe iactaret contumeliam? Demoſthenes [†] ſuadet Græcis ſuis, vt rem gerant cum

C Philippo, latrocinando, quod non faceret, ſi fuiſſet illud in dedecore: *Sed latrocinari eſt neceſſe: & hac gerendi belli ratione vtendum primum.* De Thracibus Herodotus in Terpſichore [i] ſcribit: *E bello atque rapto viuere, pulcherrimum. Atque hi quidem ſunt eorum inſigniſſimi mores. Deos autem hos ſolos colunt, Martem, Liberum, Dianam; ſed reges, præter populares, etiam Mercurium* (latrociniorum Deum) *Eumque e dijs præcipue: per quem ſolum iurant: a quo progenitos quoque ſe aiunt,* Hanc gerendæ rei rationem antiquiſſimam eſſe diſce ex Dione Chryſoſtomo; [K] qui quum dixiſſet; *poſſeſſionis modum eſſe, latrocinando hominem capere,* ſubiecit; *qui modus omnium, opinor, eſt antiquiſſimus.* Ouidius in Faſtis [l] ponit in ſumma laude Romuli & Remi

„ Sæpe domum veniunt prædonum ſanguine læti,
„ Et redigunt actos in ſua rura boues,

& mox:

„ Mars Latio venerandus erat, quia præſidet armis;
„ Arma feræ genti remque decuſque dabunt,

D Huc pertinet etymologia latronum, quæ paſſim obuia: & quæ ex Plauto omnes indicant; & verba iſta Interpretis Demoſthenis: [m] *Latronum vocabulum habet quandam notam fortitudinis, ſiquidem hoſtes ſpoliant.* Addit mox Lacerda: *Ergo Hiſpani, qui bellicoſiſſimi, & fortiſſimi habiti, prædonum nomine honeſtati ſunt a Plinio: vt qui non vitam ſegnem agerent, ſed omnia bello & rapinis turbarent. Ideo de illis Iuſtinus Elogij loco:* [n] Feminæ „ res domeſticas, agrorumque culturas adminiſtrant: ipſi armis & rapinis ſeruiunt; *Huic enim errori ſubiecti fuerunt gentiles, vt quo generoſiores & fortiores eſſent, eo magis conuerterentur ad furta, latrocinia, rapinas. Qua de re ſignatus eſt locus apud Platonem VIII. Legum. Quin, quod mirere, gens quædam Scotorum rem hanc pietatis eſſe plenam putant etiam nunc; ita enim lib. 1. Rerum Scoticarum Leſlæus ſcribit:*

„ Por-

Marginal notes:
[e] 3. Georg.
[f] lib. 1.
Origo latrocinij piratici
[g] lib. 43.
[h] Odyſſ. 23.
[†] 1. Philip.
[i] lib. 5. c. 6. 7.
[K] Orat. 15.
[l] lib. 3. v. 64. & ſeq.
[m] 2. Olynth.
[n] lib. 44.
Prædonum Latrocinia qui putent ævo noſtro pie fieri.

„ Porro prædandi artem adeo ſibi licere putant, vt nunquam feruentius ſuas preces per- A
„ currant, & ad calculos roſaria, quæ vocantur, ſollicite percurrentes reuocant, quam
„ quum quadraginta aut quinquaginta ſæpe milliaria ad abigendas prædas ſe conferunt.

Hoc ipſum lege decreuiſſe Lycurgum apud Lacedæmonios pueris vt bello magis idonei forent, admonet agens de Laconum Republica Xenophon ita: [Quin etiam ad ſalubrius degendum, & ad ſtaturæ proceritatem magis id alimenti conducere arbitratus eſt, quod gracilia corpora, quam quod lata cibo efficeret. Verum ne rurſus fame admodum premerentur, noluit illos quibus indigebant, ea otioſos capere, ſed furari quædam ſinebat, quibus fames leuaretur. Ac quod, non quia non haberet quod daret, permiſit his alimentum ſua ſibi induſtria molirentur, latere id puto neminem. Patet autem, eum qui ſurrepturus quippiam ſit, oportere & noctu vigilare, & interdiu fraudem ac inſidias tendere, exploratoreſque parare, ſi conſequi quod cupit, velit. Itaque perſpicuum eſt, eum qui pueros callidiores circa res ad victum neceſſarias facere voluerit, hac ratione etiam bellicoſiores effeciſſe.

Cur verberaretur in furto deprehenſus ab eo qui furari iuſſerat.

At dixerit quiſpiam: Quid igitur, ſi quidem furari bonum exiſtimabat, multis eum verberibus, qui in furto deprehenderetur, plectendum voluit? Quoniam, vt mihi videtur, & B
in alijs quæcunque homines docent, puniunt non rite miniſtrantem; proinde & illi eruciant deprehenſos perinde atque inepte furantes. Perpulchrum præterea ſtatuunt ex arduo & difficili loco caſeos quamplurimos rapere, quos ab alijs cædi iuſſit: ille quidem hoc ſignificans, ſolere eum qui paucum tempus doluiſſet, diu vbi ſibi proſpere ſucceſſerit, gaudere. Manifeſtum etiam, hac in re mollem & tardum, vbi maturato ſit opus minime iuuare, ac plurimas turbas capere.] Conſtat igitur ex habitis apertiſſime, priſcis temporibus furari non fuiſſe dedecori, ſed potiſſimum latrocinari, prædas agere, piraticam exercere, ac rapere res optatas, extitiſſe glorioſum, fortitudinis, atque militaris virtutis argumentum; vt & contra raptoribus fortiter obſiſtere, ſuaque ſarta tecta tueri. Quare iam duo colligas ex antea propoſitis: unum quidem eſt, gemmam allati Schematis olim ab inſigni quopiam pirata geſtatam in anulo grandiori, quæ charam memoriam ſibi conſeruaret raptæ virginis, mulieriſue ab ſe perdilectæ, multoque labore conquiſitæ: Alterum autem eſt, res pulchras & amabiles, ac pretioſas, cuiuſcumque generis extiterint, eſſe diligenter & caute cuſtodiendas, nulla relicta prorſus occaſione fortioribus inſidiatoribus eas rapiendi. C

Quæ iam ſufficiant ad explicationem Schematis Decimæ Gemmæ.

D

Heroum

A *HEROVM FILII NOXÆ.*

Schema XI. Gemma.

B

C

Sententia Cl. viri de primo quadrigarum inuentore proponitur, ac expenditur. Cap. LXV.

VIr eximius, adhuc ignoti nominis, ad hanc iconem Schematis epigraphen poſuit duos Virgilij verſus e Georgicis:

,, Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus

D ,, Iungere equos, rapidiſque rotis inſiſtere victor.

Equidem admitto, Virgilium cum plurimis in ea ſententia fuiſſe, qua celebratur Erichthonius extitiſſe primus, qui currus inuenerit, & illis quatuor equos trahentes adiunxerit. Nec obſtat, quod hanc laudem Æſchylus adſcripſerit Prometheo, quem introducit de ſe dicentem:

,, Ad currus adiunxi equos frænigeros.

Herodotus in Melpomene [a] Afris 3 inquiens: *Et a Libybus quadrijugos equos iungere Græci didicere.* Cicero Mineruæ, ſcribens: [b] *Quarta Minerua Ioue nata & Coriphe Oceani filia: quam Arcades Coriam nominant: & quadrigarum inuentricem ferunt.* Ado in Chronicis ætate III. Procido, dicens hunc *primum omnium quadrigas iunxiſſe.* Theon Arati Inter-

[a] cap. 189.

[b] 3. de Nat. deo.

a de ſpectac. pres, & Pauſanias in Atticis hoc inuentum Troxilo attribuunt. Tertullianus a Aerophilo A
Argiuo, Nyginus Orſilocho Argeo, Euſebius in Chronicis Arogilo, ſeu Proclyto: ſiquidem fieri potuit vt Athenis primus Erichthonius, vbi regnabat, iunxerit equos ad quadri-

Varij quadrigarum inuentores vt eſſe potuerint. gam; quod voluit Virgilius, & alij alibi. Nec inconuenit, in varijs locis varios eadem primum inueniſſe, non ab vllo doctos. Minerua quoque dicitur quadrigarum inuentrix, quas Erichthonius reperit, quoniam Athenienſes omnia inuenta ſua referunt ad Mineruam Athenis præſidem. Sed quicquid ſit de propoſito. Noſtro Schemati nulla ratione conuenire poſſunt Virgiliani verſus allati; quum in eo nulla quadriga ſpectetur, nulla prorſus equorum facies: verum ſola Minerua veluti iaculum in Erichthonium iaculatura, qui deiectus in terram ictum metuens elato brachio ſeſe tegere conatur vtcunque.

Propria ſententia proponitur, & confirmatur, de Erichthonio a Pallade, ceu filio ſpurio, & impuro proiecto. Cap: LXVI.

MVltiſariam Erichthonij generatio proponitur ab Autoribus Claſſicis; at ea, quæ B
maxime congruit Emblemati noſtro, & quam maxime reſpexiſſe videtur Autor

a lib. 9. myth. cap. 11. huiuſcemodi Schematis, eſt quam proponit ex antiquioribus Natalis, inquiens: a *Vulcanus quum arma Ioui, quibus in bello aduerſus gigantes vſus eſt, fabricaſſet; pro laboris diligentiaque mercede, obtinuiſſe, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcumque popoſciſſet, ſe illi conceſſurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem conceſſerat poſtulauit: id abnuere quidem non potuit; ſed clam Mineruam monuit, vt reluctaretur. Quum igitur Mineruam adijſſet Vulcanus, dicitur inter luctandum ſemen profudiſſe: quod in terram fuſum in hominem conuerſum eſt: Quare Pauſanias inquit in Atticis, huic patrem fuiſſe neminem mortalium; ſed quoniam ex terra & contentione ſit genitus, Vulcani filium ita fuiſſe nominatum. Hunc terrigenam, & inter ſerpentes educatum fuiſſe ſcripſit Euripides in Ione hoc pacto:*

,, Seruans auorum legem, & e terra ſati
,, Erichthonij. Iouis puella namque ei
,, Duos dracones corpori mox addidit
,, Cuſtodes: deinde ſeruandum dedit C
,, Athenienſibus puellis. manſit hinc
,, Mos ille Erecthidis vt ornent filias
,, Serpentibus aureis. . . . .

Alij tamen dictum fuiſſe volunt, non a contentione, quam ἔρις ſignificat, ſed ἀπὸ τοῦ ἐρίου, a lana ſcilicet, qua Minerua femur ſibi abſterſit, quum ſemine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde poſtea dicti ſunt Terrigenæ omnes Athenienſes. Neque vero Erichtho-

b Illiad. 2. *nius ſolum, ſed etiam Erechtheus dictus eſt: ſic illum nominauit Homerus* b *in Catalogo:*

,, Vrbem præclaram coluerunt illi at Athenas:
,, Fortis Erechtheus populum, quem nutrijt olim
,, Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuiſſe anguibus ſimilia: quem recens natum a Minerua ſuſceptum in ciſtam fuiſſe abſconditum inquiunt. Hanc Aglauro cuſtodiendam commiſit, & Herſæ,

c lib. 12. c. 17 *Pandroſoque ſororibus, &c.* Similiter Boccatius agens de Genealogia c Deorum Gentilium, D
ait: *Erichthonius, quem Erechtheum appellat Homerus, filius fuit Vulcani & Mineruæ: de creatione cuius talis fertur fabula ab antiquis. Quod quum Vulcanus fulmina Ioui aduerſus Gigantes pugnanti feciſſet, petijt ſibi loco præmij, vt liceret ſibi cum Minerua concumbere: quod ipſe conceſſit: data Mineruæ licentia, vt ſuam Virginitatem, ſi poſſet, viribus tueretur. Dum ergo Mineruæ cubiculum intraſſet Vulcanus, & Minerua acriter ſe defendenti vim inferre conaretur, actum eſt, vt voluntate nimia percitus Vulcanus in pauimentum ſemen effunderet ex quo aiunt Erichthonium natum: eique ſerpentinos dicunt fuiſſe pedes: ad quos contegendos ætate prouectus currum primus excogitauit: vt dicit Virgilius:*

,, Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
,, Iungere equos, &c.

Huius

A *Huius autem fictionis intentum Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei ſic detegit: dicit enim apud Athenienſes templum fuiſſe Vulcano & Mineruæ commune, in quo compertus eſt infans dracone circumuolutus: qui quum magnum virum futurum iudicio Athenienſium portenderet, eum ſeruauerunt: & eo quod parentes eſſent incogniti, ijs quibus dicatum erat templum, in quo compertus erat, Vulcano ſcilicet & Mineruæ, dederunt in filium. Hic præterea, vt dicit Anſelmus in libro de Imagine mundi, in cœlum inter alias celeſtes imagines aſſumptus, Serpentarius dictus eſt.* D. tamen Auguſtini verba nonnihil Boccatius immutaſſe videtur, & ſenſum, quod non ſuam, ſed aliorum mythologiam allatam dicit S. Doctor verbis ipſiſſimis. [d] *Erichthonij regis Athenienſium: cuius nouiſſimis annis Ieſu Naue mortuus reperitur, Vulcanus & Minerua parentes fuiſſe dicuntur. Sed quoniam Mineruam virginem volunt, in amborum contentione Vulcanum commotum effudiſſe aiunt ſemen in terram; atque inde homini nato eam ob cauſam tale inditum nomen. Græca enim lingua* ἔρις *contentio:* χθὼν *terra eſt: ex quibus duobus compoſitum vocabulum eſt Erichthonius. Verum quod fatendum eſt, refellunt, & a ſuis dijs repellunt iſta doctiores, qui hanc opinionem fabuloſam hinc exortam ferunt: quia in templo Vulcani & Mineruæ, quod ambo vnum habebant Athenis, expoſitus inuentus eſt puer*

Mythologia Erichthonij ex D. Auguſtino.

Boccatius notatur.

d 18. de Ciu. cap. 12.

Erichthonij æuum quando.

B *dracone inuolutus; qui eum ſignificauit magnum futurum: & propter hoc commune templum, quum eſſent parentes eius ignoti, Vulcani & Mineruæ dictum eſſe filium: nominis tamen eius originem fabula illa potius quam deſignat hiſtoria.* Ex quibus aperte conſtat huiuſcemodi mythologiam a D. Auguſtino non tanquam propriam proponi, ſed tanquam alienam, quam ſcilicet idolatræ ſacerdotes afferunt, vt Deos ſuos a crimine vindicent; quod immediate ſubnectit D. Auguſtinus adiungens: *Sed quid ad nos, quum iſti in veracibus libris homines inſtruunt religioſos, illud in fallacibus dæmones delectet impuros, quos tamen illi religioſi tanquam Deos colunt? Et quum de illis hæc negant, ab omni eos crimine purgare non poſſunt, quoniam ludos eis poſcentibus exhibent, vbi turpiter aguntur: quæ velut ſapienter negantur; & his falſis ac turpibus dij placantur: vbi etiam ſi fabula cantat tam hominum crimen, quam numinum falſum, delectari tamen falſo crimine crimen eſt.* Ceterum vt propius ad genuinam Schematis explicationem, iuxta ſenſum Autoris accedamus, in gemma fingitur armata Minerua, caſſide, ſcuto, iaculo, & induta corpus vniuerſum; vt indicaretur Virgo Dea repugnans libidini Vulcani procacis, & cum eo contendens; etenim, vbi non aliter poſſunt,

Schematis genuina explicatio.

C virgines pudicitiam ſuam tuentur ab impuris hominibus violentiam inſerentibus, veſte ſe ſe contegentes. At Minerua præterea caſſide, Clypeo, ſpiculoque ponitur armata, quod virgo prudentia, conſtantia, vique omni ſuam integritatem aduerſus impudicum aggreſſorem quemcunque tueri debeat. Erichthonium vero maxime propulſare prorſus, & ab ſe penitus abigere, ferireque rectiſſime ponitur, quod intemerata mulier opprobrioſa crimina ſibi quomodolibet oppoſita tenetur opprimere prorſum. Quin & Erichthonius recte fingitur tum a Minerua, putata vtcumque matre, abiectus, tum cruribus anguineis; quod vtrumque vitium ſibi gentilitium eſt, ac hæreditarium; etenim Vulcanus, illius pater, a matre fuit abiectus, & cruribus debilis, atque claudus; de Vulcani deiectione ſic Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem loquentem introducit:

,, Ipſe meus natus claudus Vulcanus: ego ipſa
,, Hunc peperi, manibus capiens, & in æquora icei.

ſcilicet eius turpitudinem abhominata: ſicuti multo poſt ortum Iupiter iterum proiecit eum

D e cælo, quod Iunonem a Ioue ſuſpenſam ſoluiſſet: vnde duplex crurifragium paſſus eſt: Qua de re Gyraldus: [f] *Cyllopodion, teſte Theophilo cognominatus eſt Vulcanus, quod claudus eſſet; id enim Cyllos ſignificat. Eadem ratione & Cholipus, vt notant Nicandri Interpretes in Theriacis, qui & ipſum Chalepoda cognominatum tradunt. A Catullo Tardipes ideo notatus.*

f 13. Synt.

,, Scripta tardipedi deo daturum.

Quare vero claudus dicatur ſupra dictum eſt. Amphigyeis quoque Vulcanus appellatus, in primis ab Heſiodo in Theogonia, item in Ergis, ideſt Claudus vtroque pede: vbi de Pandora agit. Item ab Homero: [g] *quod & Cyrillus contra Iulianum in tertio notat*, & paulo antea Gyraldo: *Vulcanum ex ſola Iunone natum canit Heſiodus hoc carmine:*

g Iliad. 1. &

,, Iuno Vulcanum nulli commiſta in amore
,, Edidit . . . .

Quem multi ſecuti ſunt, inter quos Apollonius Rhodius in primo, quod eius planius oſtendunt A
„ *Interpretes: Idem & Ouidius: Lucianus in eo, qui eſt de Sacrificijs.* „ De Iunone, inquit,
„ ferunt, nempe hanc citra virilem congreſsum ſubuentaneo conceptu grauidam, puerum
„ edidiſse Vulcanum, atque eum quidem non admodum fortunatum, verum excuſorem &
„ fabrum ærarium, quique perpetuo tum igni, tum in fumo verſetur, ac ſcintillis oppletum:
„ quippe cuius ars in fornacibus exerceatur. Tum autem, ne pedibus quidem integris;
„ claudicare enim e ruina, quum a Ioue præceps datus eſset e cælo. Quod ni Lemnij pro
„ ſua bonitate, quum dum adhuc ferretur in aere, ſuſcepiſsent, perierat Vulcanus. Hactenus Lucianus. *At Iſidorus*; Ideo, *inquit*, Fabrorum fornacis Vulcanum autorem fuiſse dicunt, quia ſine igne nullum metalli genus fundi extendique poteſt. *Sed enim Homerus Vulcanum ex Ioue & Iunone natum ſcribit: quas opiniones Phurnutus de Nat. Deorum explicat, & allegorias interpretatur.* Pulchre ſane Phurnutus ait: At bona hominum pars artes Mi-
„ neruæ ac Vulcano tribuere: Mineruæ quidem, quando hæc prudentia ac induſtria eſse vi-
„ detur: Vulcano autem, quod ex artibus plurimæ per ignem ſua opera exhibeant. Dein-
„ de certe æther ac ſplendor & purus ignis eſt Iupiter: at ille, qui in vſu eſt, ac aeri miſce- B
„ tur, Hephæſtius, id eſt Vulcanus, dictus eſt, ab incendendo, ducto nomine: hinc eum Io-
„ ue & Iunone prognatum eſse dixerunt: & aliqui Iunone ſola; nam craſſiores ac pinguio-
„ res flammæ quodammodo ex ſolo incenſo aere materiam ſumunt. Verum traditur clau-
„ dus eſse, quod ob materiæ craſſitudinem curſum claudicantibus haud abſimilem faciat:
„ aut fortaſſis, quod ſine ligneo tanquam baculo progredi nequeat: Verum nonnulli,
„ quia ſuperiorem motum ob nutrimentum inferiori diſſimilem atque inæqualem faciat, illo
„ tardiore exiſtente, eum claudicare dicebant. Ferunt autem, Iouem illum e cælo in ter-
„ ram dediſse præcipitem, quod fortaſſis, qui primi cœperint igne vti, ex ardenti fulminis
„ iactu hunc adepti ſunt; quum antea nullis ingenij machinis ad ignita peruenire potuiſsent.
Ego vero dixerim Vulcanum, quaſi volantem canum, qui flamma eſt, potiſſimum ſub forma fulminis ex æthere trusus; claudum aſſignari; quod fulminum motus tortuoſus eſt, nec vnquam recta incedunt: duplici ex cauſa natales habere; quarum altera eſt aer mediæ potiſſimum regionis, quem in Cratylo Plato Iunonem eſse vult, & appellari, lepida quadam Etymologia, celeri repetitione nominis *Era*, quæ Iuno eſt, & Aer: quum aer ſit materia flam- C
mæ, quam Ariſtoteles [h] definit eſse fumum ardentem, atque ardorem ſicci ſpiritus: quo nomine dictus eſt ignis materialiter ex ſola Iunone genitus; quum aliam nullam obtineat materiam proximam, quæ vices matris gerit in productione rerum naturalium, Ariſtoteli [i] ſimiliterque Platoni. [K] Sed cauſam Effectricem æther habet, ac cælum, adeoque Iouem. Claudicat autem etiam flamma, ſicut innuit Phurnutus, quia ratione leuitatis ignis ad æthera ſurſum aſcendit, ſed ratione craſſioris materiæ fumoſæ, quæ terreſtris eſt particeps naturæ, atq; grauitatis, deorſum ſponte contendit; vnde motus ignis eſt inæqualis, & irregularis, claudicationi perſimilis. Quam claudicationem propterea fabulantur eum adeptum ex præcipitatione de cælo in terras, tum a Ioue patre, tum etiam a Iunone matre: de qua nos alibi fuſius in Encyclopædia, quam pridem edidimus ad Aram Doſiadæ. Sic Erichthonius Vulcani patris fatum ſubiens, ſuo a Pallade cum lana ſemine Vulcani coinquinata proiectus eſt, atque deiectus in terram; minacique vultu, manuque telo armata perterritus. Quin & quod ex læſis parentibus plerumque naſcantur itidem infantes eadem parte læſi, vt ait [l] Ariſtoteles,
& nos ex eo fuſius aliquando [m] demonſtrauimus, ex leuiter claudi vtroq; [n] pede Vulcani ſe- D
mine natus eſt Erichthonius adeo infirmis pedibus, vt hi nihil firmitudinis habentes, eius corpus apte regere ſuſtinereque minime valerent, at ſub pondere corporis molles flecterentur, & anguium imaginem potius quam crurum repreſentarent; quem defectum adultus vt celaret, imbecillitatique natiuæ ſuccurreret, inſtituit ſibi currum, quem traherent equi. Sic aliquando Cicero Plutarchi [o] relatu, per metaphoram dixit, *Claudus ad equum*, de homine referente ſe turpiter ad iurgia, cui deeſſent rationes in animo conuincentes antagoniſtam, cum quo diſceptaret. Et quemadmodum, vt ait Natalis, [p] *Memoriæ prodidit in Atticis Pauſanias, Vulcanum iniuriæ accepta a matre minime oblitum, auream ſellam cum occultis quibuſdam vinculis dono matri miſiſſe, quæ Deam, quum aſſediſſet, ſtatim implicauerunt:*
„ *quod etiam Plato innuit in ſecundo de Republica:* Atque poetæ cogendi ſunt, vt moderata

Fulminis motu tortuoſus cur ſit.

[h] 2. de gen. t. 28
3. meteor. ſu. 2. c. 1.
4. meteor. ſu. 4. c. 3.
[i] 1. phy. t. 80. 81.
[K] in Timæo.
[l] 2. de gen. an. c. 3.
[m] de monſtr. & de perf. conſt. hom. in vtero.
[n] Gyrald. Synt. 13.
[o] in Apophth.
[p] lib. 2. c. 64.

A ,, vtantur oratione, vt Iunonis vincula a filio, & a patre (ſiue, a matre) Vulcanum deiectum:
ita Schembas Autor Erichthonium patrizantem inducit, quum contra Mineruam excolle-
re, ac cuibrare cruris anguem ore patulo finxit, velut vltorem derectionis. Ceterum quum
Minerua fuerit integerrimo, pulcherrimoque corpore, menteque vegeta: Vulcanus autem
ex caſu de cælo in mare leuiter claudus: vt conſtat Valerio Maximo q ſcribente: *Tenet vi-* q l.8.c.11.ſ.
*ſentes Athenas Vulcanus Alcamenis manibus fabricatus: præter cetera enim perfectiſſimæ ar-
tis in eo præcurrentia indicia, etiam illud mirantur, quod ſtat diſſimulatæ claudicationis ſub
veſte, leuiter veſtigium repræſentans, vt non tanquam exprobratum vitium, ita tanquam cer-
tam, propriamque Dei notam decore ſignificans.* Eorum filius Erichthonius degener valde rup-
pibus cruribus, & infirmiſſimis pedibus, tortuoſis & mollibus ad inſtar anguium fuiſſe poni- Heroum filij
tur; quod Heroum filij plerumque noxæ ſint; vt ratio comprobat, & multiplex experien- cur noxæ.
tia; ratio quidem, quia quum in operibus animi, viri mente præſtantes, & ingenio, quales
Minerua fuerunt, & Vulcanus apud antiquos, multum ſpirituoſæ ſubſtantiæ, caliditatiſque
naturalis abſumant; eorum ſemen debito ſpiritu, caloreque, fecunditatis r omnis autore (vt r 2. de gen. an. c.3.
edocet Ariſtoteles) deſtitutum, vt minus fecundum, ſobolem imperfectam generare cogi-
B tur. Experientia quoque comprobat idipſum; etenim Mythologus Comes infit: ſ *Neque* ſ lib. 2. c.6.
mirari conuenis, ſi quum de Ioue ſuperius loqueremur, paucos filios illi tribuimus; quum præ- Iouis cur
ter ſupradictos, Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint; quoniam ita pauci filij naſcuntur, quũ
obſcuri fuerunt, vt eorum nomina pene deleta, & extincta ſint eodem, quo vita, die. Sed lucu- plurimos habuerit.
,, lentius de mortalibus Adagiographus inquit ipſiſſima: Virorum heroum filij Noxæ. Ve-
,, teribus illud obſeruatum fuit, præſtantium virorum filios multum a progenitorum mori-
bus abfuiſſe: Vnde & Demoſthenes dixit, *A viris egregijs, perinde quaſi fato quodam id*
,, *accidat improbos proficiſci filios.* Quæ quidem Demoſthenis ſententia refertur ab Ari-
,, ſtide in Cimone interpres, quiſquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc lo-
,, co prouerbium citat, quod modo retulimus. Manet & hodie vulgatus iocus: *Ex ſapien-*
,, *tiſſimis patribus ſtultiſſimos propagari liberos.* Euripides in Heraclidis generaliter hanc
,, ſententiam ad omnes mortales retulit;

Vnum forſan inter plurimos
Inueneris, qui patre non ſit nequior.

C ,, Adſtipulatur huic ſententiæ locis aliquot Homerus: nominatim Odyſſeæ E.

Æquat rara patrem ſoboles, ſed plurimi ab illis
Degenerant, pauci ſuperant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Spartianus in Seuero Cæſare, multis exemplis declarans:
ita fere vſuueniſſe, vt viri ſeu virtute, ſeu literis, ſeu fortunæ indulgentia inſignes, aut nullos
omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, vt magis ex vſu rerum humanarum fuerit,
illos abſque liberis decedere. Et vt ordiamur a Romulo, hic nihil liberorum reliquit: nihil
Numa Pompilius, quod vtile poſſet eſſe Reipublicæ. Quid Camillus? num ſui ſimiles libe-
ros habuit? Quid Scipio? Quid Catones, qui magni fuerunt? Jam vero quid de Home-
ro, Demoſthene, Virgilio, Criſpo, & Terentio, Plauto, ceteriſque alijs loquar? Quid de
Cæſare? Quid de Tullio, cui ſoli melius fuerat liberos non habere? Quid de Auguſto, qui
nec adoptiuum bonum filium habuit, quum illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus? Falſus
eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo. Sed vt omittamus adoptiuos,
D ne nobis Antonini Pius & Marcus numina Reipublicæ occurrant, veniamus ad genitos.
Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliquiſſet hæredem? Quid Seuero Septi-
mio, ſi Baſſianum non genuiſſet? qui ſtatim inſimulatum fratrem inſidiarum contra ſe cogi-
tatarum, parricidiali etiam figmento interemit: qui nouercam, matrem quinimmo, in cuius
ſinu Getam filium eius occiderat, vxorem duxit: qui Papinianum iuris aſylum & doctrinæ
legalis theſaurum, quod parricidium excuſare noluiſſe, occidit: & Præfectum quidem
ſuum, ne homini per ſe & per ſcientiam ſuam magno deeſſet & dignitas. Ad hanc rem Ale-
xander in ſuis problematibus ait: t *Cur plerique ſtulti liberos prudentiſſimos procrearunt;* t lib. 1 probl. 28.
*& contra, multi valde prudentes ſtolidiſſimos? Quod homines ſtultiores, quum concubunt, totos
libidini ſe ſe dedunt itaque animo penitus in corporis concreationem demerſo, aſtrictoque res
tantum venerea, ſemen vires optimas tum rationales, tum naturales adeptum perfruit, creatque*

proin-

proinde hominem prudentiorem: At homines prudentes, & docti ſemper aliquid vel honeſti, vel vtilis animo complectuntur, nec in ipſo quidem venereo coitu omnino a rerum ſtudio deſiſtunt: itaque animo remiſſiori profluens ſemen expers longe facultatis illius animalis incumbit. Hinc etiam deduci ratio poteſt, cur homines ſtulti atque indocti filios robuſtos maxime procreant, prudentes & docti imbecillos. Itaque paſſim audiunt merito *Heroum filij noxa.* Ad quod indicandum belle Schematis autor antiquus in gemmula finxit Erichthonium anguinis pedibus, longe deteriorem parentibus Vulcano leuiter Claudo, & Minerua, corpore pariter & animo integerrima, quæ ipſum vel in lana coinquinata fecundo Vulcani ſemine mox naſciturum abiecit, & ortum ſtatim vultu minaci, teloque tantum non vulneratura perterrefaciens ab ſe penitus ablegauit in ciſta concluſum. A

Humana vita eſt mors vndique miſerijs obſeſſa. B

Schema XII, Gemma.

C

D

Papilio? an ne rota est vita fugientis imago?
Vrna rogum? letiu fratrem signat ne papauer?
btinuit medium cur quæ vltima linea rerum est.

Apud equitem Cassianum a Puteo

Aliena declaratio proponitur, & explicatur. Cap. LXVII.

PRofecto multum ad veritatem acceſſiſſe videtur vir eruditus appoſitis tribus verſiculis præſenti Schemati:

„ Papilio? an ne rota eſt vitæ fugientis imago?

„ Vrna

A „ Vrna rogum? fratrem ſignat ne papauer?
„ Obtinuit medium cur quæ vltima linea rerum eſt?
Enimuero Papilio vitam humanam ſignat: ſed in eodem hieroglyphico duas imagines, Pa-
pilionem, & Rotam, idem omnino ſignare, vitam ſcilicet fugientem, non ne ſuperuaca-
neum, atque vitium artis eſt? Vrna quomodo mortem ſignet, vbi caluaria mortui ponitur?
nonne pariter hæc ſuperabundat in Emblemate? Sane papauer ſomnum inducit, qui frater
mortis habetur: ſed cur opponitur Vrnæ ſepulchrali? Caluaria mortui cur media colloce-
tur inter quatuor iſta ſymbola, dum non explicatur, ſed quæritur, imperfecta Schematis eſt
expoſitio; quam interpres complere tenetur. Age nos hanc prouinciam aggrediamur.

Propria ſententia proponitur: primumque Caluaria ſymbolum medium explicatur de vita mortali. Cap. LXV.

QVinque ſunt in Shemate figuræ; quarum media, calr .a hu..ana, deſuper papi-
B lionem habens, infra ſe Rotam obtinens, ab vno latere Papaueris plantam, & ab alio
ſepulchralem Vrnam: princeps eſt omnium figurarum. Eſt humana caluaria, ſpectabilis
antrorſum, ad quam aliæ quatuor, tanquam ad proprium centrum lineæ, referuntur. Ad-
mirabile profecto Iobi patientis oraculum habetur, quod vniuerſum hocce Schema decla-
rat, velut inde ſumptum; quo dicitur: [a] *Homo natus de muliere: breui viuens tempore: re-* [a] Iob. c. 14. 1. 2.
pletur multis miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra: & nun-
quam in eodem ſtatu permanet. Sane homo natus de muliere ſapienter humana caluaria de-
ſignatur: breue tempus humanæ vitæ papilione, quod animal ephemerum eſt: Vrna ſepul-
chralis repletur oſſibus, & cineribus cadauerum, quæ ſunt miſeriæ noſtræ: flos egrediens e
ſtirpe, qui conteritur, & fugit velut vmbra, papauer eſt inter omnes florum ſpecies: Rota
nunquam in eodem ſtatu permanet, ſed aſſidue voluitur inſtabilis. Age nunc ſingulas huiuſ-
modi notas diligenter explicemus; a caluaria ſumentes exordium. Profecto caluaria, quæ
caput eſt hominis defuncti, myſtice deſignat hominem degentem in hac vita mortali: quo-
niam recte ſcribit Apuleius, [b] *Homo totus in capite, & vultu eſt; namque prudentia, & ſen-* [b] l. de dogm. Platon.
C *ſus omnes in illa parte continentur, cetera omnia membra capiti ancillantur.* Hinc apud Ari-
ſtotelem[c] apte reprehenduntur illi, qui mundum ab inferiori ſui parte ſubcæleſti determi- [c] 4. met. t. 3
nant generationi & corruptioni obnoxium; quum a portione cæleſti, quæ decreto Plutonis
in Timæo capiti & vultui proportione reſpondet, denominari debeat generationis & cor-
ruptionis expers. En verba Magiſtri clariſſima: *Item dignum eſt reprehendere eos, qui ita ar-*
bitrantur. quoniam, quum & ipſorum ſenſibilium pauciora numero ita ſe habere viderent, de
toto tamen cælo ſimiliter ſenſerunt; hic enim qui circa nos eſt, ſolum ſenſibilium locus in corrup-
tione & generatione eſt, qui nulla, vt ita dicam vniuerſi pars eſt. Vnde iuſtius fuiſſet, propter
illa, iſta etiam abſoluiſſe, quam propter iſta, illa condemnaſſe. Quare ſolum caput, ac vul-
tus, hominem totum myſtice repræſentat. Quod veteres eo ſignificarunt, quod in Nummis, Caput ſolum Cæſaris cur inſculptum numis.
non totius corporis imaginem, ſed cælabant ſolummodo caput, vultumque Cæſaris, aut
Auguſti, Neronis, Agrippinæ, aut alius cuiuſlibet. Quin & in oculo ſolo totius corpo-
ris haberi ſignum indicat aperte ſacra pagina, qua legitur: [d] *Lucerna corporis tui oculus* [d] Luc. 11. 34. Matth. 6. 21. 22.
tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex totum corpus tuum lucidum erit; ſi autem nequam fuerit,
D *etiam corpus tuum tenebroſum erit.* Sed & paulo antea faciem vniuerſo corpori comparat,
& homini toti, cui nunc oculum proportionalem fecit, vt oculi nomine ſignet a ſenſu præ
ſtantiore totam faciem & caput; dixerat enim nouiſſime: [e] *Quum autem ieiunatis, nolite* [e] Matt. 6. 16 & ſeq.
fieri, ſicut hypocritæ, triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunan-
tes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu autem, quum ieiunas, vnge ca-
put tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans; &c. Ieiunium enim emaciat
non ſolum caput & faciem, ſed etiam manus, pedes, & vniuerſum corpus reliquum: at hoc
totum corpus a parte magis præcipua, magiſque conſpicua denominauit Caput, atque fa-
ciem; quam mox denominat ſimiliter a ſenſu nobiliore, conſpicuoque magis, oculum, vt
vidimus. Itaque caput, & facies vniuerſum hominem apte repræſentat in Schemate. Sed [f] Purg. cant. 23.
hoc aperte fatetur etiam Danthes Aligherius inquiens: [f]

,, Parean l'occhiaia anella ſenza gemme:
,, Chi nel viſo de gli homini legge OMO,
,, Ben hauria quiui conoſciuto l'Emme.

Quem locum commentator Landinus explicans infit: *Parea il tondo de gli occhi, doue ſtanno gli occhi, anella ſenza gemme, anella tonde, ſenza caſtone, doue entra la gemma: dicono che nella faccia dell'homo gli orecchi e'l naſo fanno vno* M, *in queſta forma* M, *& gli occhi ſono nel mezo due o in queſta forma,* O O: *& coſi dicono OMO. Adunque il Poeta vuol* g Cap. 1. *dimoſtrare, che la magrezza del viſo facca più eſpreſſamente apparire.* Nos autem olim agentes de Mundi & Hominis analogia ſecus hunc locum interpretati fuimus aſſerentes; g Quandoquidem in facie hominis duæ malarum eminentiæ, per ſuperciliorum arcus coniunctæ ſuperne cum naſo, inde ad labia protenſo, repreſentant literam M; intra cuius lineas duæ cauitates oculorum efformant duas literas O O; quæ quidem in vultibus hominum emaciatorum euidentius conſpiciuntur ſub hac imagine . Nomen igitur Hominis, naturaliter inſcriptum eſt eiuſdem vultui: propterea que vultus & ca-

Caluaria mortis ſignificatum. put eſt ſymbolum totius hominis. Ceterum vitam humanam poſt primi parentis errorem eſſe veram, & continuam quandam mortem, ſeu moriendi paſſionem actualem, quam apte deſignet humana caluaria Schematis allati, facile probari poterit ex diuina pagina, ſacris doctoribus, & ex rei natura. Primum enim hiſtoria ſacra ponit homini ſtatim creato Deum

h Gen. 2. 16. 17. iuſſiſſe: h *Ex omni ligno paradiſi comede: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Quem locum, vt obſeruat i Pererius,

i l. 4. in Gen. c. 2. qu. 2. nu. 259. viri præclari rationabiliter interpretantur de actuali morte, non tantum de neceſſitate moriendi: verum, mortem illi quidem intelligunt, non completam, ſed inchoatam, ſcholaſtici dicerent in fieri, non in facto eſſe; ſtatim enim vt Adam peccauit, corpus eius ſpoliatum iuſtitia originali, & munere immortalitatis deſtitutum, cæpit perpeti frigus, calorem, laſſitudinem, aliaque incommoda & mala, quæ ſunt certiſſimi venturæ mortis abſolutæ nuncij, cæpitque paulatim corrumpi, & ad interitum conſummatum delabi. Sicut enim Philoſophi alterationem, quæ præcedit procreationem formæ ſubſtantialis, quod ſit ad eam præparatio quædam neceſſaria, & velut certiſſima quædam via, non dubitant appellare generationem: ita alteratio, quæ paulatim animam a corpore ſeparat, & ducit homines ad interitum, nomen mortis & corruptionis ſibi vendicat. Sapienter igitur illa mulier Thecuitis ad re-

k 2. Reg. 14. 14. gem Dauid: k *Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.*

l Homil. 17. in Euang. Veriſſimum etiam eſt illud B. Gregorij: l *Temporalis vita æternæ vitæ comparata, mors eſt potius dicenda quam vita. Ipſe enim quotidianus defectus corruptionis, quid eſt aliud, quam quadã prolixitas mortis?* Corpus igitur Adæ in eodem ſtatu permanſiſſet, niſi ipſe peccaſſet; non enim paulatim fuiſſet diſſolutum aut vitiatum, & ad mortem delapſum; at poſt peccatum, cæpit paulatim diſſolui & corrumpi, & ad interitum fluere: & ex eo tempore, mors ei cæpit dominari. D. Auguſtinus, quem plurimi Theologorum ſequuntur, eandem ſen-

m 13. de Ciu. c. 12. & 13. tentiam comprobat, & latius extendit ad omne mortis genus, inquiens: m [Quum ergo requiritur, quam mortem Deus primis hominibus fuerit cõminatus, ſi ab eo mandatum tranſgrederentur acceptum, nec obedientiam cuſtodirent: verum animæ, an corporis, an totius hominis, an illam, quæ ſecunda dicitur? Reſpondendum eſt, Omnes; prima enim conſtat ex duabus; ſecunda ex omnibus tota. Sicut enim vniuerſa terra ex multis terris, & vniuerſa Eccleſia ex multis conſtat Eccleſijs, ſic vniuerſa mors ex omnibus; quoniam prima conſtat ex duabus: vna animæ, altera corporis. Vt ſit prima totius hominis mors, quum anima ſine deo, & ſine corpore ad tempus pœnas luit: ſecunda vero, vbi anima ſine deo cum corpore pœnas æternas luit. Quando ergo dixit Deus primo illi homini, quem in paradiſo conſtituerat, de cibo vetito: Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini: non tantum primæ mortis partem priorem, vbi anima priuatur Deo: nec tantum poſteriorem, vbi corpus priuatur anima (*ſenſim ſecundum partes aſſidue abiens in elementa*) nec ſolum ipſam totam primam, vbi anima & a Deo, & a corpore ſeparata ponitur: ſed quicquid mortis eſt vſque ad nouiſſimam, quæ ſecunda dicitur, & qua eſt nulla poſterior, comminatio illa complexa eſt. Nam poſteaquam præcepti facta tranſgreſſio eſt, confeſtim gratia deſerente diuina, de corporum ſuorum nuditate confuſi ſunt: vnde etiam folijs ficulneis, quæ forte a per-

turba-

A turbatis prima comperta ſunt, pudenda texeront: quæ prius eadem membra erant, ſed pu-
denda non erant. Senſerunt enim nouum motum inobedientis carnis ſuæ, tanquam reci-
procam pœnam inobedientiæ ſuæ. Jam quippe anima libertate in peruerſum propria de-
lectata, & Deo dedignata ſeruire, priſtino corporis ſeruitio deſtituebatur. Et quia ſupe-
riorem Dominũ ſuo arbitrio deſeruerat, inferiorem famulum ad ſuum arbitrium nõ tenebat:
nec omnino habebat ſubditam carnem, ſicut ſemper habere potuiſſet, ſi Deo ſubdita ipſa
manſiſſet. Tunc ergo caro cœpit concupiſcere aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car-
nem: cum qua controuerſia nati ſumus, trahentes originem MORTIS in membris no-
ſtris, uitiataque natura, contentionem eius ſine uictoria de prima præuaricatione geſtan-
tes.] Itaque uiuere humanum ob culpam originalem eſt continuum mori, quo corpus
aſſidue reluctatur animæ, atque ab eius obedientia ſeparatur, & ſenſim ſine ſenſu ſecundum
partes corrumpitur abiens in elementa, ex quibus primo coaluerat. Hanc eandem ſen- *Rom. 7. 24.
tentiam, quod uita noſtra in corpore mortali ſit uere mors, Apoſtolus protulit inquiens: *
[Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? (*Sed præſtat integram Apo-*
B *ſtoli ſententiam audire*) * Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chri- * Rom. 7. 4. & ſeq.
ſti; vt ſitis alterius, qui ex mortuis reſurrexit, vt fructificetis Deo. Quum enim eſſemus in
carne, paſſiones peccatorum, quæ per legem erant, operabamur in membris noſtris, vt
fructificarent morti: Nunc autem ſoluti ſumus a lege mortis, in qua detinebamur: ita vt
ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ. Quid ergo dicemus? Lex pec-
catum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui, niſi per legem; nam concupiſcentiam ne-
ſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces: Occaſione autem accepta, peccatum per * Exod. 20. 5 Deuter. 5. 26.
mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine lege enim peccatum mor-
tuum erat (*quia ſcilicet peccatum nihil eſt aliud, quam tranſgreſſio legis*) Ego autem viue- Cur ſine lege peccatum nõ ſit.
bam ſine lege aliquando. Sed quum veniſſet mandatum, peccatum reuixit. Ego autem
mortuus ſum: & inuentum eſt mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Nam Homo viuẽs vt mortuus ſit.
peccatum occaſione accepta per mandatum, ſeduxit me: & per illud occidi. Itaque lex
quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt, mihi fa-
ctum eſt mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum operatum eſt mi-
C hi mortem, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum. Scimus enim quod lex
ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Quod enim operor, non
intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malum, illud facio. Si au-
tem quod nolo, illud facio: conſentio legi, quoniam bona eſt. Nunc autem iam non ego
operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt
in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio.
Non enim quod volo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod
nolo, illud facio: iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inuenio
igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector
enim legi Dei ſecundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris
meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de CORPORE MORTIS HVIVS?
Gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi Dei:
carne autem, legi peccati, (*quæ mors eſt, & mortem affert aſſidue. Quod etiam Philo dixe-*
D *rat, * cui*) Sapiens, qui videtur vita mortali defunctus, immortalem viuit: malus autem * 2. de inſid. deter. potiori * 1. de leg. alleg. f.
viuens in vitijs, quantum ad felicem illam vitam eſt mortuus. (*Verum & alibi * dicit*). Pœ-
nalis vero *mors eſt*, quum anima e virtutis vita emoritur, & viuit in vita vitij. Quam opi-
nionem Moſis ſecutus propemodum Heraclitus ait: Viuimus illorum mortem, mortui ſu-
mus illorum uitam: ac ſi dicat. Nunc, quum uiuimus, mortuam eſſe animam, tanquam
monumento inſepultam corpori; quod ſi mortui fuerimus, tum demum animam uiuere uita
propria, liberata a malo, mortuo uinctoque corpore.] Quæ fuit etiam Platonicorum om- * in Cratylo. Corpus eſt animæ ſepulchrum.
nium ſententia, decernentium corpus eſſe ſepulchrum animæ, cum Præceptore ſuo. Ce-
terum & hominem in corpore mortali ſemper naturali morte ſecundum partes corrumpi
quod antea nouimus e ſacra pagina legente quod, * *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabi-* * 2. Reg. 14.

X *mur*

mur in terram, quæ non reuertuntur: oſtendere quoque licet ex Ariſtotele, ponente ſubſtantiam materialem corporis noſtri ſemper ad inſtar aquæ fluere, dum inquit: [a] *Quoniam autem dubitatum eſt de his ſufficienter, oportet & dubitationem ſolutionis tentare inuenire, ſaluantes, manente eo, quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedente autem minui: Adhuc autem quodcunque ſignum ſenſibile, aut maius, aut minus factum eſſe: & non vacuum eſſe corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, neque incorporeo augeri. Suſcipiendum autem cauſam, quum determinauerimus primum, vnum quidem, quod ea, quæ ſunt diſſimilium partium, augentur, quia ea, quæ ſunt coſimilium partium, augentur; componitur enim ex his vnumquodque: Deinde quod caro & os, & vnaquæque talium partium eſt duplex, quemadmodum & aliarum in materia formam habentium: etenim materia dicitur, & forma, caro, aut os. Quamcunque igitur partem augmentari, & adueniente aliquo, ſecundum formam quidem eſt poſſibile, ſecundum materiam autem non eſt. Oportet enim intelligere, quemadmodum ſi quis menſurabit eadem menſura aquam: ſemper enim alia, & alia, quæ generatur: ſic vtique augmentatur materia carnis. Et non cuicunque partium aliquid adijcitur; ſed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit; figura autem, & forma, cuicunque particula.* B Quum igitur ex humani corporis uiuentis hanc uitam mortalem (ſiue ſit in augmenti tempore, ſiue in ætate conſiſtentiæ, ſiue in decremento) quacumque particula ſemper recedat aliquid, per inſenſibilem ſaltem tranſpirationem a Medicis appellatam, abiens in excrementa, & in elementa, quod prius anima pollebat, a qua deſeritur in corporis reſiduæ ſubſtantiæ partibus remanente: ſemper neceſſario ſingularum partium uiuentium & animatarum aliqua portio moritur, illa nimirum, a qua ſeparatur anima permanens in corporis reſidua ſubſtantia. Quo nomine corpus humanum uiuens aſſidue moritur ſecundum naturam per partes; etſi ſecundum totum ratione formæ permanentis uiuere dicatur. Quod & alibi ſatis innuit Ariſtoteles, aſſerens: [a] *Generatio igitur eſt prima participatio cum calida nutritiua animæ: Vita autem, manſio huius: Iuuentus autem eſt prima refrigeratiuæ particulæ augmentatio: Senectus autem, huius decrementum: Status autem, horum medium: Mors autem & corruptio, violenta quidem, calidi extinctio & marcor (corrumpitur enim vtique propter ambas has cauſas) quæ autem ſecundum naturam, eiuſdem huius marcefactio propter temporis longitudinem facta & perfectionem: in plantis igitur ariditas, in animalibus autem vocatur mors. Huius autem, quæ quidem in ſenectute mors, marcor particulæ propter impotentiam refrigerandi, a ſenectute.* C Sed mors, quæ ante ſenectutem ſimul cum vita perennat in humani corporis particulis, eſt marcor calidi natiui ad conſumptionem aſſiduam humidi radicalis in ijs partibus, quæ iugiter in halitus diſſoluuntur, & morientes ab anima recedunt, cui prius vnitæ viuere dicebantur. Illud enim de humano corpore proportionabiliter aſſerendum eſt, quod in ſcholis paſſim dicitur de elementis, quæ ponuntur æterna & incorruptibilia ſecundum totum, ratione formæ; ſed aſſidue corrumpi ſecundum partes, ratione materiæ; non aliter homo ſecundum totum ratione animæ, quam obtinet, viuere dicendus eſt; at ſimul ratione corporis, cuius aſſidue partes aliquas amittit, iugiter etiam mori conſtituendus eſt. Vt propterea naſci ſit aperire carceres ad metam mortis, & dum currimus vitæ curſum, vna morimur: ac inter carceres & metam nil omnino diuidit; eodemque pede tangitur extremitas vtraque vitæ, quæ inducit, & quæ educit; ortus nimirum, & interitus. Itaque rectiſſime per humanam caluariam in Schemate noſtro myſtice ſignatur homo viuens hanc vitam mortalem. Ad prædicta D ſi reſpexit, veriſſime ſcripſit Manilius [b]

„ Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet,

[a] 1. de gen. t. 35.36.

Homo viuens vt aſſidue moriatur.

[a] de vit. & mort. c. 14.

[b] lib. 4.

A *De Papilione, ſignificante breuitatem humanæ vitæ.*
Cap. LXIX.

PORRO vitam humanam eſſe breuem, non ſolum comparatione facta cum æterna immortalium vita; quod omnes vltro fatentur: verum etiam ſimpliciter & abſolute, ſecundum ſe ſpectatam, conſtat ex rei natura; ſiquidem quum homo ſit animal rationale, proindeque capax omnium artium atque diſciplinarum; vt cuius intellectus natura ſua poteſt omnia [a] intelligere; nullus tamen hominum repertus eſt adhuc (excipias Dominum, qui homo Deus extitit, in quo reconditi ſunt omnes theſauri ſapientiæ, [b] atque ſcientiæ Dei) qui ſciuerit omnia, quin qui multa non ignorarit, quique multo plura non ignorarit quam ſcierit; quo nomine recte Socrates, quem oraculum ſapientis titulo decorauit, animaduertens ea quæ ſciebat, eſſe minimam partem eorum, quæ ſibi reſtabant addiſcenda, teſtimonio Platonis, [c] aſſeuerare conſueuerat, hoc vnum ſe ſcire, quod nihil ſciret; nimirum adeo breue ſpatium vitæ meritum fuiſſe ſe, licet eſſet iam ſenex, vt rerum homini ſcibilium nullam fere partem adhuc addiſcere potuerit, vniuerſo tempore vitæ ſuæ. Deinde vero, quod ait Hippocrates, [d] vitam eſſe breuem, artem vero longam, id non de ſola medicina verum eſt, ſed abſolute de qualibet arte; quia nullus artifex eſt omnino perfectus in ſua facultate, quin vlterius proficere queat. Si ergo vita non ſufficit ad vnam artem exactiſſime perdiſcendam, cui nihil vlterius perfectionis adiungi poteſt; quomodo vita noſtra ſecundum ſe breuiſſima non dicetur abſolute, quum hominum nullus in omnibus artibus, quarum capax eſt humanus intellectus, excellere potuerit vnquam ob vitæ breuitatem? habitus enim artium, prudentiæque, diuturnitate temporis comparantur, ex multiplici experientia; propterea que non obſeruantur in iuuenibus, vt notat [e] Ariſtoteles. Ita vita humana ſecundum ſe, ad hominis naturam comparata, qui facultatem habet omnia [f] ſciendi, breuis eſt abſolute. Plutarchus ex Ariſtotele breuitatem humanæ vitæ ſic oſtendit Apollonio: [g] *Hoc ipſum Ariſtoteles ait Silenum, quum captiuus ad Midam adduceretur, pronunciaſſe: cuius hæc ſunt (præſtat enim opinor ipſa apponere) in Eudemo, ſiue libro de Anima verba:* Itaque, *inquit*, „ præſtantiſſime omnium & beatiſſime, cum felices cenſemus eſſe & beatos, qui vita hac „ defuncti ſunt: tum nefas putamus quicquam de iis falſo aut contumelioſe dicere; quippe „ qui melioris iam præſtantioriſque naturæ facti ſint compotes. Atque hæc noſtra ſententia ita vetuſta eſt, vt eius & initium & autor prorſus ignoretur; ſed ab infinita vſque æternitate continenter ea ſic eſt propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus eſſe omnibus „ iam inde a multis annis tritum illud. Quodnam? inquit ille: Quod (ait) omnium optimum eſt non naſci: præſtat autem mori, quam viuere: eiuſque rei multis ſunt diuinitus „ perhibita teſtimonia. Atque huc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida iſto captum, & a venatione ei ſciſcitanti, Quidnam optimum homini, maximeque expetendum „ eſſet: principio reſpondere noluiſſe, vocemque compreſſiſſe. Tandem quum vrgendi „ vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum erupiſſe verba: Ærumnoſi „ genij, & difficilis fortunæ ſemen, in diem durans, quorſum me cogitis ea vobis dicere, „ quæ vobis neſcire erat melius? maxime enim vacantes dolore viuunt, qui ſua ignorant „ mala: Hominibus autem omnino optimum eſt non naſci; neque participes fieri præſtantioris naturæ: optimum enim omnibus vtriuſque ſexus hominibus hoc eſt: Proximum huic, & inter ea, quæ conſequi homo poſſit, primum eſt, quam celerrime mori. „ Manifeſtum autem eſt, ſic eum pronunciaſſe, quod melior ſit mortuorum, quam viuorum conditio. Quem locum alibi tractantes de Immortalitate [h] Animorum fuſius explicauimus. In præſentia ſufficiat ad noſtri Schematis explicationem aſſumere, quod *Homo* dicitur *Ærumnoſi genij, & difficilis fortunæ ſemen, in diem durans*; adeoque vitæ breuioris? quam deceat humanam conditionem inter animalia cetera præſtantiſſimam. Verum enim vero dies iſta menſurans humanam vitam abſolute, nō eſt vulgaris diecula vigintiquatuor horis terminata; ſed quæ longiſſimum humanæ vitæ curſum metitur, & ad mille vulgares annos producitur, vt inquit S. Irenæus, [i] & oſtenditur ex ipſo Pſalte diuino concinente ad Dominum: [K] *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna, quæ præteriit. Et cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Mane, ſicut herba tranſeat,*

B C D (margin letters)

Vita noſtra vt breuis ſit.
a 3. de an. t. 4. 18. 37.
b Coloſſ. 2. 3.
c In Theage.
d 1. aph. 1.
e 1. Eth. c. 3. 6 Eth. c. 8.
f 3. de an. t. 4 18. 37.
g de Coſolat. ad Apollon.
Ignorare propria mala bonum.
h lib. 3. c. 8.
Dies humanæ vitæ qui ſit.
i lib. 5. adu. hæreſ.
K Pſ. 89. 4. & ſeq.

mane floreat, & tranſeat: veſpere decidat, induret, & areſcat. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus (amittentes æternitatem vitæ corporalis in Adami peccato, ſimul cum eo eiecti de paradiſo, procul ab arbore vitæ, cuius eſu ſeruari poteramus immortales in corpore) *Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo: ſeculum noſtrum in illuminatione vultus tui.* (Scilicet uniuerſa vitæ noſtræ duratio, quæ dicitur æuum, & ſeculum noſtrum, adeo breuis eſt, ut ictu oculi diuini menſuretur) *Quoniam omnes dies noſtri defecerunt: & in ira defecimus*) qui ob peccatum una cum Adamo deiecti fuimus e loco deliciarum, vbi vitam immortalem, nunquam deficientem viuere poteramus, in gratia tua permanentes) *Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur*: (Et ex Hebræo Pagninus) *Conſumpſimus annos noſtros tanquam ſermones* (quod vtrunque ſignat humanæ vitæ miſeriam, atque breuitatem; ſermo enim prolatus, vt notat Genebrardus, mox euaneſcit: volans irreuocabile verbum. Et Chaldaica tranſlatio) *ſicut vapor oris noſtri in hieme* (qui citiſſime conſu-
„ mitur, & in Araneæ ſimilitudine Gloſſographo, & Incognito, Miſeria & breuitas huius
„ vitæ exprimitur hic per ſimilitudinem araneæ, quæ multo labore inanes telas texit, vt do-
„ lo capiat muſcas.) *Dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum labor, & dolor. Quoniam ſuperuenit manſuetudo: & corripiemur.* (Apertius ex Hebræo Pagninus) *Dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni. Et ſi in fortitudinibus octoginta anni: & fortitudo eorum peruerſitas, & iniquitas. Quoniam receſſit cito, & auolauimus.* Quum ergo ſeptuaginta anni, & octoginta, non ſint adhuc decima pars millenarij; ſi mille anni noſtræ vitæ comparantur apud Deum heſternæ diei, quæ præterijt; iam vniuerſa vita hominis breuior eſt vnica die; quod & S. Petrus

l 2. Ep. 3. 8. ait: [l] *Vnum vero hoc nõ lateat vos chariſſimi, quia vnus dies apud Dominũ ſicut mille anni & mille anni ſicut dies vnus.* Quum itaque nemo fere mortalium attigerit annum vitæ milleſimum; profecto vita hominis hoc ſenſu dici potuit a Sileno, *Ærumnoſi genij, & difficilis fortunæ ſemen, in diem durans*: Id autem apprime noſtri Schematis autor hieroglyphico Papilionis indicauit; quod eſſe animal Hephemerum antea nos edocuit Valerianus, & Alber-

m lib. 26. tus; quorum verba ſunt iterum huc afferenda. Pierius quidem [m] ait DE EH.PEMERO; *Apud Cimmerium Boſphorum Hypani fluuio veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus, animal quadrupes volatile, quod nos Diarium appellare poſſumus.*

VNIVS DIEI VITA.

Per hieroglyphicum eius infantem aliquem, qui non vltra vnius diei ſpacium vitam produxerit, nonnulli ſignificandum cenſent. Id enim animalis genus vt eruperit e folliculo, in pomeridianum vſque diei tempus viuit, & volat: mox deſcendente Sole macreſcit & languet: deinde Occidente moritur: vita non vltra diem vnum prorogata. Miror, virum eximium huius rei

n 5. lib. c. 19. Autorem non laudaſſe Ariſtotelem, cuius euidentia verba ſunt in Animalium hiſtoria: [n] Hy-
„ panis fluuius apud Cimmerium Boſphorum ſub ſolſtitio defert veluti folliculos acinis
„ maiores, quibus quadrupedes volucres erumpunt: quod genus animalis in poſtmeridianum vſque diei tempus viuit, & volat: mox deſcendente Sole macreſcit, & languet:
„ deinde occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta: vnde Ephemerum, id eſt
„ Diarium appellatum eſt. Sed addit illico de ſuo Valerianus: *Eiuſdem imbecillitatis eſt Papilio, in grandiſſima muſca ſpeciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra ſuam araneam conditi transformatique erumpit, candidoque exceptus velo oua haud ita multo poſt papauerum ſeminibus paulo maiora, edit plura numero: mox intra pauciſſimarum horarum ſpacium ab ouis editis emoritur.* Magnus autem Albertus in eandem ſententiam inſit: [†] *Papiliones ſunt vermes volantes multorum colorum: Quidam enim ſunt in alis ſicut purpura, quidam albi, quidam hyacinthini, & quibuſdam quadam ineſt rubedo: Hi ſunt, qui in autumno coeunt, & poſt coitum maſculus moritur: & tunc oua facit femina, & ipſa ſimiliter moritur.* Itaque rectiſſime Papilio ponitur in Schemate ſupra caluariam humanam, ad indicandam breuitatem, ac ſi placet, imbecillitatem humanæ vitæ. Ceterum Joannes de la Caſa Lyricus Italiæ celeberrimus vitæ noſtræ breuitatem contraxit ad vnam vel duas horas myſticas, inquiens in Pægnio, honorifico commendato laudibus Torquati Taſſi, heroici poetæ.

Papilionis vita breuiſſima.

† lib. 26. de animal.

Queſta vita mortal, che'n vna, o'n due
Breui e notturne hore trapaſſa, oſcura

E fred-

A E fredda; inuolto hauea fin qui la pura
Parte di me, ne l'atre nubi ſue.

De Papauere, ſimulachro ſomni, a quo prima deſumit exordia, & in quo dimidium ſuæ durationis habet humana vita. Cap. LXX.

A Dextris humanæ caluariæ ſapienter inſculpitur Papauer; quia quum vita ſit † motus quidam; decernente Magiſtro: *Vitam autem dicimus, quæ per ipſum fit, alitionem, augmentationem, & diminutionem*: & mox: [a] *Dicamus igitur principium accipientes conſiderationis, determinari animatum ab inanimato ipſo viuere. Multipliciter autem ipſo viuere dicto, & ſi vnum aliquid horum inſit ſolum, viuere ipſum dicimus, vt intellectus, & ſenſus, & motus, & ſtatus ſecundum locum: adhuc autem motus ſecundum alimentum, & augmentum, & decrementum.* Primum autem humanæ vitæ tempus in alimento, & augmento puſilli corporis nuperrime geniti, ſomno detineri, ſapienter oſtendit alibi Philoſophus [b] inquiens: *Principio pueri quum nati fuerint, dormire omnium imperfectorum maxime animalium ſolent; quoniam intra parentem, quum primum ſentire cœperint, tempus dormiendo totum fere conſumunt. Sed quæritur de prima generatione, vtrum vigilia præcedat, an ſomnus. Quod enim proficiſcente ætate magis expergiſci viſuntur, contrarium, id eſt ſomnum principio generationis ineſſe, probabile eſt. Tum etiam tranſitio de non eſſe in eſſe per medium fieri ſolet: ſomnus autem talis ſua natura eſſe videtur, vt viuendi & non viuendi interlunium ſit: & neque omnino ſit, qui dormit, neque non ſit; tribuitur enim potiſſimum vigilia propter ſenſum. Sed, ſi animal habere ſenſum neceſſe eſt, & tunc primum eſt, quum primum contingit ſenſus; primam iſtam diſpoſitionem non ſomnum, ſed ſimilem ſomno eſſe putandum, qualis plantarum eſt; etenim ita accidit, vt per id temporis vita plantarum animalia viuant: At plantis ſomnum ineſſe impoſſibile eſt; nullus enim ſomnus inexpergiſcibilis eſt. affectio autem illa plantarum quæ ſomno eſt proportionalis, inexpergiſcibilis eſt. Neceſſe eſt etiam animalia dormire partem maximam temporis, quoniam incrementum & pondus locis ſuperioribus impoſitum eſt: cauſam autem dormiendi talem eſſe alibi expoſuimus. Verumtamen expergiſci in vtero etiam videntur; quod tum in diſſectionibus, tum in prole ouipari generis patet: mox obdormiunt ſtatim rurſuſque delabuntur: Quamobrem egreſſa quoque in lucem, bonam temporis partem dormiendo traducunt. Quum pueri vigilant non rident: quum dormiunt, rident: interdum etiam lacrymant. Accidit enim dormientibus etiam animalibus ſenſus, non modo quæ ſomnia vocantur, ſed etiam præter ſomnia, vt iis, qui dormientes reſurgunt, & quidem pleraque agunt ſine ſomnio: ſunt enim qui dormientes reſurgunt: & ambulant videntes eo modo, quo qui vigilant; iis enim ſenſus accidentium contingit, quanquam non vigilantibus, tamen non vt ſomnium. Infantes vero propter conſuetudinem quaſi neſcii vigilandi, ſentire, viuereque in dormiendo videntur: tempore autem procedente, incrementoque tranſeunte in partem inferiorem expergiſcuntur. Iam magis & partem maiorem temporis ita degunt; ſed initio plus quam cetera animalia ſomno deditι viuunt; imperfectiſſimi enim omnium perfectorum partuum naſcuntur, & incremento partis ſuperioris exuperant*: in qua maxime ſomnus fieri ſolet, velut in proprio domicilio; nam alibi Philoſophus [c] aſſeuerat, *ſomnum a cerebro proficiſci*: & *ſomni dominum* [d] *eſſe locum, qui circa cerebrum.* Quum itaque vita conſiſtat in motu: motuſque principium in animalibus a dextris initium habeat, Ariſtotele [e] doctore; propterea Papauer hieroglyphicum ſomni ponitur in Schemate a dextris humanæ caluariæ, vitam mortalem indicantis, vt viſum eſt. Porro papauer eſſe hieroglyphicum ſomni, licet hoc nuſquam Pierius aſſeruerit, aperte tamen conſtat, tum ex rei natura, quia papaueris ſuccus Meconium appellatur, & opium, ac impenſe ſoporiferam vim obtinet: tum ex Virgilio, cui [f]

[Margin: B, C, D; † 2. de an. t. 2. — a 2. de ani. t. 13. — b 5. de gen. an. cap. 1. — Vtrum ſomnus an vigilia prior tempore ſit in vita. — Dulcit. — Somnus nullus eſt inexpergiſcibilis. — Solut. — Dormientes vident, & lacrymant. — Dormientes agunt pleraque ſine ſomnio. — Noctambuli dormientes. — c 2. de part. cap. 7. 2. — d de ſomn. & vig. cap. 5 — e 2. cæl. t. 8. 13. & ſeq.]

„ Vrunt lethæo perfuſa papauera ſomno.

& infra: [g]

„ Inferias Orphei lethæa papauera mittes.

& alio loco: [h]

„ Spargens humi mella, ſoporiferumque papauer.

& Ouidio: [i]

„ Quotue ſoporiferum grana papauer habet.

[f 1. Georg. — g 4. Georg. — h 4. Æneid. — i lib. 5. de Triſtib.]

Pro-

Protenditur autem papauer a dextris per totam caluariam, quia ſomnum inducens, adeoque ſomni hieroglyphicum indicat dimidium vitæ, quin & pluſquam dimidium homines dormire, ac mortuis ſimiles iacere fere ſine ſenſu; quo nomine quoque maxime vita noſtra ſignatur in gemma per humanam caluariam. Ad quem ſenſum reſpiciens Ariſtoteles[K] infit: A

K Eth. c. 13.

Bonus autem & malus diſcerni in ſomno minime poteſt. Vnde inquiunt felices in dimidia parte vita a miſeris nihil diſtare. Atque hoc conuenienter euenit; ocium enim animæ ſomnus eſt, qua vel bona mala dicitur. Niſi quatenus paulùlum motiones aliqua ad eam pertingunt; eatenus enim modeſtiorum meliora quam quorumlibet viſa apparent, & alibi[l] *Vnde manifeſtum redditur interdum, quo de controuertitur quare media vita parte boni honeſtique prauos nihil antecellant; nihil enim diſcriminis inter dormientes eſt. Somnus enim eſt vita ocium non operatio.* Sed & apud Plutarchum:[m] *Dixit Ariſto, temporis nobis ad vitam dati exigui, ſomnum quaſi vectigalis exactorem, dimidiam auferre partem.* Platoni ſimiliter:[n] *Nullus dormiens alicuius eſt pretij, nihilo magis quam is, qui viuit non eſt.* Papauer itaque ſomni cauſa pariter & ſimulachrum, ad indicandam humanæ vitæ miſeriam ponitur in Schemate dextras obtinere partes, & alio quocumque ſigno Schematis ampliorem occupare ſedem mortis hunc fratrem in vita mortali. Quam calamitatem humanæ vitæ Mycerinus vt declinaret noctes in dies vertere, ſomnumque ac dormitionem in vigilias commutare conatus B

Somnus cuius animæ ſit ocium.

l 2. Eudem. cap. 1.

m Cõment. Aqua an ignis ſit vtilior. f.

n de Republ.

eſt; cuius hiſtoriam in Euterpe ſic affert Herodotus:[o] *Huic regi* Micerino *poſt calamitatem filia, ſecundo loco hac accidiſſe: Ex vrbe Buti veniſſe oraculum, fore vt ſex omnino annos viueret, ſeptimo defuncturus. Id hunc agre ferentem, viciſſim miſiſſe ad oraculum contumelioſas querimonias. quod, quum pater ſuus & patruus, qui deorum immemores templa clauſerant, hominesque perdiderant, tandiu vixiſſent: ipſe pie faciens, tam cito foret vita defuncturus. Rurſus ei veniſſe dicuntur ex oraculo reſponſa: ea propter ipſum propere vitam finiturum, quod non id faceret, quod deberet, Oportuiſſe enim Ægyptum centum quinquaginta annis affligi; idque duos, qui ante eum fuiſſent, reges didiciſſe; ipſum vero, nequaquam. Hac vbi accepit Mycerinus, ſe iam a numinibus damnatum, lucernas feciſſe permultas, quibus quum nocteſceret accenſis potaret ac ſe oblectaret: neque diu neque noctu intermittentem quin per paludes* (Nilo adaucto) *perque nemora* (fluuio diminuto) *vagaretur, vtque audiretur iuuenilibus in rebus ſtudioſiſſime verſari. Hac autem idcirco excogitarat, quod vellet Oraculum conuincere mendacij, vt duodecim pro ſex fierent anni, diebus factis ex noctibus.* Quæ forte fuit ratio ſacra feſti Lucernarum, poſtea per vniuerſam Ægyptum quotannis fieri conſuetu; de quo feſto pariter Herodotus. Verum enimvero neque ſic ipſe voti compos omnino factus eſt; quum ſine ſomno totum tempus id viuere nequierit, ſed naturæ debitam requiem per internalla dormiens, vigiliæ ſuccedaneum alternis interuallis exhibere ſomnum coactus fuerit; adeoque perpeti vt vitæ dimidium fratri mortis quotidie concederetur. Papauer itaque ſoporiferum apte tenet in Schemate partes dexteras inter humanæ vitæ miſerias. C

o lib. 2. c. 131 Micerini regis hiſtoria dulcibra.

p in Euterpe. cap. 62.

De Rota, ſignante humanarum actionum, in vigilia patratarum, perennem inconſtantiam, Cap. LXXI.

SVccedit in hac vita mortali, ſomno vigilia; quæ proprie nihil eſt aliud, quam exercitium humanarum actionum, potiſſimum ab electione, ac humana uoluntate prodeuntium: nam quæ fiunt a natura citra uoluntatis electionem in homine functiones, altio, augmentatio, reſpiratio, pulſus, etiam dormientibus nobis obeuntur in humano corpore. Sed quæ fiunt operationes ad arbitrium noſtræ uoluntatis in uigilia, ſcite per ſubiectam humanæ caluariæ Rotam figurantur in Schemate noſtro; quæ mutabilitatem, & inconſtantiam illarum indicat; quam ut uanitatem tum deſpiciebat ſapientiſſimus hominum Salomon† & irridebat itidem ſapiens ille Philoſophiæ cultor Democritus, & ut miſeriam lachrymabatur non minus ſapiens Heraclitus. Quæ quidem Rota ſex radios obtinuit: quia noſtræ uoluntatis actiones omnes ex electione proficiſcentes, fortunæ ſubiectæ ſunt, ut ait[a] Ariſtoteles; quæ mire miſereque uolubili Rota temeritatis & inconſtantiæ noſtra cuncta uerſans affidue, circa tria bonorum, totidemque malorum illis oppoſita genera, Rotæ ſuæ radios poſuit. Bona quidem fortunæ tria ſunt, Opulentia, Magiſtratus ſiue dignitas, & Amicorum D

Vigilia quid proprie ſit.

† Eccleſ. 1.

Rota humanæ vitæ cur ſex habeat radios

a 2. Phy. t. 58 & ſeq.

Bona fortunæ quot quæque ſint, & illis oppoſita mala.

ſiue

A ſiue filiorum copia; quibus oppoſita mala ſunt, Inopia, Obſcuritas nominis, & Orbitas. Neque de propoſito Pierium audio, cui hieroglyphice [b] *Hominum rotæ ſex tantum radijs compingi debent; tot enim ſunt*, ait, *humana naturæ motus; in anticam in poſticam ingredi, vel retrocedere; in dexteram, aut in læuam ferri, ſurſum, aut deorſum, aſcendere, vel deſcendere.* Quaſi ſeptimo motu ſe nequeat homo circumuoluere latione: quaſique præter localem homo non cieatur in ſuis actionibus maxime motu alterationis. Quod obſeruaſſe potuerat ex his, quæ paulo antea dixerat ipſemet Valerianus de rerum Mutabilitate, ſic: *Quod autem ad rerum mutabilitatem facit, non pila tantum, verum etiam Rota in huiuſmodi accipitur ſignificatum. Pſalmo enim octuageſimo tertio legitur: Deus meus pone eos vt Rotam; hoc eſt, tam facile eorum ſtatum conuerte, quam volubiliter Rota ipſa conuertitur. Ita Euthymius, Encherius, & alij* & mox recte: *Sed cur id diſſimulem, quod in Diuinis literis imperitorum præcipitantiam per Rotam ſignificari comperimus? & in hanc ſententiam à Pſalmographo dictum citauerimus? Deus meus, pone illos vt Rotam: Rota quippe poſteriore parte attollitur, anteriore cadit. Poſteriora ſunt bona fortunæ, quæ quia noſtra non ſunt, ea nobiſcum tranſportare non*

[b] lib. 39. Pierius notatus.

Rota vt impiorum vitã ſignet.

B *poſſumus; ideoque à tergo relinquuntur. Anteriora ſunt æterna, & quæ nos aſſidue comitantur; immo nos præcedunt, ſeque duces quo progrediendum ſit, exhibent. Impurus igitur, & imperitus rerum, quum fortunæ bonis augetur, auerſus retro faciem quæ æterna ſunt obliuiſcitur; atque ita fit, vt anteriore parte neglecta, præceps eat: nam poſterioris, quæ attolli videtur, admiratione captus, in quam rapiatur voraginem aduertere nequaquam poteſt, atque ita præcipitatur.* Ceterum Schematis autor iſte Rota ſua non tantum imperitorum, & improborum vitam actionesque deſignat, ſed abſolute vitam humanam; & eius actiones inconſtantiæ ludibrioque fortunæ ſubiectas; quas licet imperitorum maxime ac improborum, ita deridebat Hippocrati [c] Democritus, ex Foeſij verſione: *Ego vnum hominem rideo*, inquit, *amentia quidem refertum, recte factis vacuum, in omnibus conſilijs pueriliter agentem, nullius vtilitatis gratia immenſos labores tolerantem, terræ fines & infinitos receſſus argenti & auri comparandi gratia immoderatis cupiditatibus peragrantem, & nunquam ab his comparandis ceſſantem, ſemper vero ad copiam tumultuantem, ne ſi ea deſtituatur, pudore ſuffundatur, quod felix non dicatur. Quod in terra hiatus inquirens, eorum manibus effodiat qui partim à terra inani intereunt, partim vero diutius hac neceſſitate detenti, in ſupplicio tanquam in patria*

[c] Epiſt. ad Damaget.

Democriti riſus cauſæ.

C *permanent, aurum & argentum perquirentes, pulueris veſtigia & ramenta peruestigantes, arenam aliam aliunde excitantes, & terræ venas excindentes, ad opulentiam ſemper terram matrem tanquam hoſtilem in glebas proſcindunt quam eandem etiam cum admiratione calcant. Quantum vero rideri debet, quod terram latentem cum labore amant, apertam contumelia afficiunt? Canes emunt, quidam etiam equos: quidam vero multa circumſcripta regione eam ſibi adſcribunt, & quum multis dominari velint, ſibi ipſis imperare nequeunt. Vxores ducere cupiunt, quas paulo poſt repudiant: amant, deinde odio proſequuntur: cum cupiditate liberos ſuſcipiunt, deinde eos adultos abdicant. Quodnam hoc inane ſtudium & rationis expers, nihilque ab inſaniæ diſcrepans? Bellum inteſtinum gerunt, quietem optabilem non ducunt, regibus viciſſim inſidias tendunt, homines necant; defoſſa terra argentum inueſtigant, argento reperto terram emere cupiunt, terra empta fructum diuendunt, fructibus diſtributis rurſus argentum cupiunt. Quibus mutationibus quantis vitijs obnoxij? Quum opes non habeant, eas expetunt; ſi habent, abſcondunt, diſſipant. Eorum res aduerſas derideo, eorum infortunia intento riſu*

D *excipio. Veritatis enim inſtituta violant, contentionis ſtudio hoſtiles inter ſe rixas habent. Cum fratribus vero, parentibus, & ciuibus mutuas cædes exercent, idque pro ijs poſſeſſionibus, quarum nemo poſt mortem dominus eſſe poteſt. Iniuſtam vitam conſectantes, amicorum & patriæ inopiam deſpiciunt, indigna & inanimata diuitiarum loco habent, pro vniuerſis facultatibus ſtatuam mercantur, quod ſimulachrum loqui videatur, eos vero qui vere loquuntur, odio habent. Res non faciles amore proſequuntur: in continente habitantes, maritima expetunt: rurſusque inſulas tenentes, continentem affectant, cunctaque in ſuam cupiditatem peruertunt. Et in bello quidem fortitudinem laudare videntur; at in dies à libidinum indulgentia & auaritia vincuntur, & affectibus omnibus tenentur: Therſitis autem vitam omnes referunt. Quæ vero in re riſum meum Hippocrates reprehendiſti? Neque enim quiſquam ſuam, ſed alter alterius amentiam deridet: hi quidem Ebrios, quum ipſi ſibi ſobrij videantur: alij amantes,*

quum

quum ipſi grauiore morbo laborent: hi vero nauigantes, alij agricultura deditos, & mox: *Nunc vero velut in rebus vitæ conuenientibus mente capti cæcutiunt, neque mente ratiocinationis expertes, inordinatum impetum facile addiſcunt. Satis enim fuerit hæc admonitio, Rerum omnium commutatio, quæ ſubitis conuerſionibus incidens, repentinam & omnimodam rerum velut Rotarum agitationem in mentis motione reponit. Illi vero tanquam hæc adaptata ſit & firma, affectionum continenter incidentium obliti, aliter alius quæ triſtitiam adferunt expetentes, quæ ſunt incommoda inquirentes, in multis calamitatibus aſſidue verſantur.* & reliqua [d] ſuperius e Cornario relata; quibus apertiſſime Democritus oſtendit, omnes actiones humanas aſſidue verſari Rota fortunæ, nihilque firmitudinis habere. Quam ſane Rotam optimo conſilio pingit Autor Emblematis infra caluariam humanam, quod actiones hominis in vigilia proficiſcuntur omnes ab humana voluntate ſecundum electionem agente, in quas ſolas habet locum & poteſtatem temeritas inconſtantis fortunæ ſupra Rotam nunquam non verſatilem deuolutæ. Quæ quidem Fortunæ Rota ſenis radijs innititur, ob rationem antea propoſitam, ad diſcrimen Rotæ tum Deorum, tum etiam Inferorum, quod illæ radijs octonis polleant, iſtæ quaternis, vt recte notat Valerianus; [e] qui ſicut in ratione numeri ſenarij Rotæ humanæ non acceptus a nobis eſt; ita plane recipitur in ratione tum octonarij cæleſtium, tum quaternarij manium inferorum, dum ait: *Sciendum enim Rotas a radiorum numero diſtinctas eſſe. Nam quæ dijs attribuuntur, octo radijs inſignes figurantur; propterea quod rerum cæleſtium motus in octauam vſque ſphæram, quantum humani oculi vis porrigi poteſt, obſeruantur*, vel potius ex Ariſtotele, [f] quia motus omnes, etiam obſeruati ſupra ſphæram octauam ab Aſtronomis in orbibus aſtris, inſtituti ſunt a natura, & plane relationem eſſentialem habent ad lationem ſiderum, quæ cuncta conſiſtunt, atque voluuntur in octo ſolummodo ſphæris inferioribus: verba Magiſtri ſunt: *Nullam lationem poſſibile eſt eſſe, quæ non ordinetur ad lationem ſtellæ*. Niſi dicere velimus diuina cuncta perfectiſſimam habere conditionem, quum autem Antiquitas, obſeruatu Bongi de Myſtica numerorum ſignificatione tractantis, octonarium numerum vſurparit, quum nihil alicui rei deeſſe ſignificaret; idcirco Deorum Rotis octo radios priſci ſemper attribuere videntur. Inferorum autem Rotis quatuor tantummodo radij dati, quod crucis patibulum ad ſontes torquendos in Rota formare conſpiciantur: vnde ſcite Pierius addit mox: *Quæ vero Ixionis Rota fertur, quatuor tantum radijs compacta fingitur: vnde Pindarus dixerit* τετράκναμον ἐὸν δεσμόν. *In ea vero ita diſtrictus fingitur Ixion, vt manus ſingulæ ſingulis radijs affixæ eſſent; totidemque alijs pedes ſinguli. Qua de re apud Pindarum legas in Pythijs, Ode ad Hieronem altera.* Ego vero in ode ſecunda Pythiorum ad Hieronem lego Pindari verba: τὸν δὲ τετράκναμον ἔπραξε δεσμόν. *Quadriradium autem ille vinculum fecit.* Iſto mortis genere Martyrium aſſecutum legimus apud noſtros B. Andream Apoſtolum; de quo Lipſius [g] in opere ſuo de Cruce. Sed in Schemate noſtro Rota ſenis radijs inſtructa ſignificat Rotam fortunæ cunctas actiones hominum in hac vita mortali circa diuitias, & paupertatem, Honores, & obſcuritatem nominis, Amicorum affluentiam, & Orbitatem, aſſidue verſantis: vt antea notauimus.

Humanarum Rerum omnium Rota.

[d] cap. 45.

[e] lib. 39. hier.

Rotæ deorũ cur octo radijs inſignia.

[f] 12. met. t. 4.

[g] lib. 1. c. 7.

A B C

De Vrna ſepulchrali, ad quam terminantur actiones omnes humanæ vitæ mortalis. Cap. LXXII.

PRofecto vita noſtra mortalis, quæ breui tempore menſuratur, ad inſtar vitæ papilionis, exordium ſumens in vtero ab impotentia vigilandi, verſata per fortunæ ludibria, denique terminatur ad mortem vniuerſi corporis in vrna ſepulchrali recondendi; quocirca ſapienter a ſiniſtris humanæ caluariæ, cui ſuperponitur viuus papilio durans in diem, poſt ſoporiferi papaueris iconem a dextris, & Rotam inſtabilem infero loco, demum ponitur Vrna ſepulchralis a ſiniſtris. Quam rerum ſeriem, & humanæ vitæ curſum inter huiuſcemodi miſerias Autor iſte Schematis hauſiſſe videtur ex oraculo Iobi dicentis: [a] *Fuiſſem quaſi non eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui?* ſiquidem verbum, *Fuiſſem*, indicat vitam, quæ definitur Ariſtoteli, [b] *viuentibus eſſe*; per notas illas, *quaſi non eſſem*, indicatur apte mors aſſidua particularum corporis viuentis; quia mors eſt ipſum *non-eſſe*; ſed quia mors iſta partium corporis viuentis non eſt abſo-

[a] ca. 10. 19. 20.

[b] 2. de an. t. 37.

D

A abſolutum non eſſe totius viuentis, neque mors conſummatæ corporis totius, ideo non dicitur *non-eſſem*, ſed *quaſi non eſſem*. Addit, *de vtero*, in quo ſemimortuus iacet veluti ſomno ſopitus homo, inter eſſe & non eſſe conſiſtens, vt ex Ariſtotele [c] vidimus, [d] explicantes imaginem papaueris in gemma ſomniferi, quum ſomnus audiat paſſim, & ab Ariſtotele, [e] quid epilepſiæ ſimile, proindeque frater mortis, illique propinquus. Optimeque ſubdit, *Tranſlatus*, poſt dormitionem in vigilia proferens actiones humanas, per volubilis & inconſtantis atque temerariæ ſæuientiſque Fortunæ Rotam, *ad tumulum*, vrna ſepulchrali deſignatum. Quem vniuerſum curſum humanæ vitæ ſtatim aſſerit breui dierum curriculo menſurari, ſubiungens: *Numquid non paucitas dierum meorum finietur breui?* ſcilicet vt breui horarum curriculo menſuratur vita papilionis deſuper caluariam volitantis. Quamobrem hoc oraculum non minus confert ad explicationem noſtri Schematis, quam contulerit aliud eiuſdem Prophetæ, [f] ſuperius a nobis [g] allatum. Verum enimuero totum etiam hunc humanæ vitæ curſum inter aſſiduas calamitates, pulchre nobis expreſſiſſe videtur elegantiſſimus Etruſcorum Lyricorum Joannes Caſa in primo quaternario nobilis atque ſerij cuiuſdam B ſui poematij dicens:

[c] 5. de gen. an. cap. 10.
[d] cap. 80.
[e] de ſomn. & vig. cap. 3
[f] Iob. 14. 1. 2.
[g] cap. 78.

,, Queſta vita mortal, che'n vna, o'n due
,, Breui e notturne hore trapaſſa, oſcura,
,, E fredda: inuolto hauea fin qui la pura
,, Parte di me, ne l'atre nubi ſue.

Nimirum iſta vita mortalis per humanam caluariam exprimitur in gemmula, ſicuti late [h] demonſtrauimus: breuitas unius vel duarum horarũ, quibus illius curſus menſuratur, æuo volitantis papilionis indicatur aptiſſime: nocturnum uitæ noſtræ tempus hieroglyphico ſoporiferi papaueris commonſtratur: Tranſitus uitæ uelox inſtabilem Rotam Fortunæ, cunctas humanas actiones ſere uerſantis proprium ſui ſymbolum agnoſcit: obſcuritas, & frigiditas uitam claudens optime per urnam ſepulchralem oſtenditur. Anima uero noſtra, quæ quum ſit ex ſui natura materialis impuritatis expers, apte pura noſtri pars appellatur; quod impuritas omnis in ſola materia corporali ſit, & ab ea ſola dependeat in nobis. Cui materiæ dum anima ſociatur in homine uiuente, dicitur inuolui nubibus atris corporalibus. Quo nomine ſapienter Ariſtoteles una cum antiquorum ſapientum pleriſque de Intellectu noſtro ſcri- C bens ait: [i] *Laborioſum autem eſt & commiſtum eſſe corpori, non potens abſolui, & præterea fugiendum; ſiquidem melius eſt intellectui non cum corpore eſſe; quemadmodum & conſuetum eſt dici, & multis placet.* Quem locum luculenter explicauimus olim agentes De Animorum [K] Immortalitate ad mentem Ariſtotelis. Qui ſimiliter alibi ſcriptum reliquit in propoſito: [l] *An omne non habens materiam indiuiſibile eſt, quemadmodum humanus intellectus aut qui compoſitorum in aliquo tempore ſe habet; nam non bene eſſe habet in hoc aut in hoc, verum in toto quoddam, quod optimum eſt, aliud ab eo exiſtens: ſic autem ipſa ſui ipſius intellectio per totum æternum ſe habet.* Quam ſententiam etiam late declarauimus in eiuſdem operis non unis capitibus. [m] Denique uero uitæ noſtræ mortalis breuitatem, atque miſerias, fereque nihilitatem, ut ita dixerim, Autor iſte Schematis indicare graphice uidetur, iſta cuncta ſymbola ponens in gemmula omnium minutiſſima, quæ puſillæ lentis aream uix exſuperat. Hactenus de uitæ mortalis ærumnis, in Schemate ſignatis.

[h] cap. 78.
[i] 1. de an. t. 49.
[K] lib. 3. c. 5.
[l] 12. meta. t. 11.
[m] 3. de Im. an. cap. 2. 4. 21.

D

ASTV DELVDITVR ASTV. A

Schema XIII. Gemma.

B

C

De Canopo, Deo Ægyptiorum, ſuperante Deum Chaldæorum Ignem, victorem omnium aliorum Numinum Gentilitatis.

Cap. LXXIII.

PRofectò rem acu tetigit incognitus Autor, qui fronti noſtri Schematis huius titulum poſuit: CANOPVS VICTOR IGNIS DEORVM VICTORIS. At noſtri muneris eſt rem enucleatius ex antiquiorum eruditionibus haurire, ac luculentius explicare. Sane Canopi nomen apud Antiquos multa ſignificat; quæ tamen omnia referri poſſe videntur ad vnam originem: Nimirum Canopus primus fuit, vt ait Plutarchus in libro De Iſide & Oſiride, Gubernator Nauis Oſiridis, quæ nuncupabatur Argo, poſt vtriuſque fatum in Cæleſtibus aſteriſmis collocata non procul ab Orione, & Canicula. De cuius aſteriſmi ſtella, quæ maxime cluet in remo Nauis, Plinius ait,[a] *Canopum lucere noctibus, ſidus ingens, & clarum*. Tacitus agens de Germanici Cæſaris itinere in Aegyptum, vt illas antiquitates inuiſeret, inquit: [b] *Nilo ſubuehebatur, orſus oppido a Canopo. Condidere id Spartani ob ſepultum ibi Rectorem Nauis Canopum, qua tempeſtate Menelaus Græciam repetens, diuerſum ad mare, terramque Libyam delatus*. Succeſſu temporum Canopi monumentum, vt Euſebij teſtimonio moris erat antiquorum,[c] in templum ædificatum fuit, in quo Canopus tanquam Deus coleretur tanta veneratione ab Aegyptijs, vt vix eum D

a lib. 6. c. 22.

b l. 2. Annal.

Sepulchra veteres in templa vertebãt

c lib. 2. de præp. Euãg. cap. 9.

Iſidi

A Iſidi ac Oſiridi poſtponerent, aperto ibi Gymnaſio celeberrimo, ad hieroglyphicas Ægyp- Canopi Dei origo apud Ægyptios.
tiorum literas excolendas. Quem quidem Canopum Deum, templi eius Sacerdos vt om-
nium Deorum victorem oſtenderet, aſtutiam callidus inuenit; de qua luculentam hiſtoriam
omnium primus attulit Ruffinus, Paulini Epiſcopi Nolani frater, qui floruit ſub Theodoſio ° Turſell. Epit.
Secundo, circa Salutis annum quadringenteſimum, ° inquiens in ſua Hiſtoria ſ Eccleſiaſtica: ſ lib. 2. c. 26.
[Jam vero Canopi quis enumeret ſuperſtitioſa flagitia? vbi prætextu ſacerdotalium litera-
rum (ita enim appellant antiquas Ægyptiorum literas) magicæ artis erat pene publica Scho
la. Quem locum veluti fontem quendam atque originem dæmonum in tantum veneraban-
tur Pagani, vt multo ibi maior celebritas, quam apud Alexandriam haberetur. Sed de hu-
ius quoque monſtri errore, cuiuſmodi originem tradant, abſurdum non erit paucis expo-
nere. Ferunt aliquando Chaldæos Ignem Deũ ſuum circumferentes, cum omniũ prouincia-
rum Dijs habuiſſe conflictum, quo ſcilicet qui viciſſet, hic eſſe deus ab omnibus crederetur.
Reliquarum prouinciarum dij, æris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex qua-
cumque materia conſtabant, quæ per Ignem proculdubio corrumperetur. Id quum audiſ-
ſet Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri ſolent in Ægypti parti-
B bus fictiles, vndique crebris & minutis admodum foraminibus peruiæ, quibus turbida aqua
deſudans, defæcatior ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis, de-
ſuper ceram varijs coloribus pictam, aqua repletam ſtatuit vt Deum. Et exciſum veteris ſi-
mulachri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptauit.
Adſunt poſt hæc Chaldæi: itur in conflictum, circa hydriam ignis accenditur: cera, qua fo-
ramina fuerant obturata, ſoluitur: ſudante hydria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Ca-
nopus Chaldæorum victor oſtenditur. Vnde ipſum Canopi ſimulachrum, pedibus perexi-
guis, attracto collo, & quaſi ſuggillato ventre tumido in modum hydriæ cum dorſo æquali-
ter tereti formatur. Ex hac perſuaſione velut Deus victor omnium celebratur. Sed profe-
cerint hæc fortaſſe aliquando Chaldæis. † Nunc vero aduentante ſacerdote Dei Theo- † Ægyptijs.
philo, nullus profuit ſudor, nec ceris fraus obtecta ſubuenit. Vaſtata ſunt omnia, atque ad
ſolum reducta.] Multo poſtea Suidas, qui tempore Caroli Magni floruit circa Salutis an-
num octingenteſimum, hanc eandem hiſtoriam retulit verbis ipſiſſimis in Latinum verſis
,, eius Græcanicis: Canopus. Ille, qui fuit in Ægypto. Olim (vt fama fert) Chaldæi ſuum
C ,, Deum, qui eſt Ignis, magnificis verbis extollentes, paſſim circumferebant, vt eum om-
,, nibus prouinciarum Dijs compararetur: & vt ille, qui ceteros viciſſet, ab omnibus iudi-
,, caretur Deus. Ceterarum autem prouinciarum, *& nationum* Dij, quod ex ære, vel argen-
,, to, vel ligno, vel lapide, vel alia huiuſmodi materia *confecti, & in templis lociſque ſacris*
,, eſſent collocati, & huiuſmodi materia facile ab igne conſumeretur, vt vbique ignis ne-
,, ceſſario vinceret. Hoc audito Canopi ſacerdos, quoddam huiuſmodi callidum conſi-
,, lium inijt. In *varijs* Ægypti partibus fictiles hydriæ minutis, & continuis foraminibus in-
,, terpunctæ fieri conſueuerunt, vt per illa foramina aqua turbata, *turbida*, percolata, red-
,, datur puriſſima, *& limpidiſſima*. Canopi ſacerdos quum harum hydriarum vnam cæpiſ-
,, ſet, & illa foramina obturaſſet cera, & varijs coloribus depinxiſſet, aqua repletam, vt
,, Deum collocauit. Quumque veteris ſtatuæ caput amputaſſet, quæ Menelai cuiuſdam
,, gubernatoris fuiſſe dicebatur, id illi *ſua noua* ſtatuæ imponens accurate accommodauit.
,, Aduenerunt poſtea Chaldæi: Accenſus eſt ignis, & cera, qua obturata erant illa forami-
D ,, ma, liqueſcebat. Hydria autem ſudante, & aquam eijciente per foramina, ignis extin-
,, guebatur. Sic igitur hac Sacerdotis calliditate, Canopus victor Chaldæorum declara-
,, tus eſt, & ab eo tempore vt Deus colitur. Qui centum ſtadia, & qui vnum abeſt a Ca-
,, nobo, æque non eſt in Canobo. Sic etiam maius & minus peccatum pariter non eſt in
,, ipſo felici rerum ſucceſſu. Iſtam hiſtoriam Pierius aliquando variaſſe videtur, de propo-
ſito ſcribens in hæc verba: g *Canopus. Alij, qui philoſophiam eam eludebant, quorum e nu-* g lib. 56.
mero Ruffinus eſt, Canopum quendam apud Ægyptios in hydriæ ſpeciem figurari ſolitum aie-
bat, quod inuento callido, quum in certamen contra Perſas deuentum eſſet, victorem Ignem
euicerit. Perſæ enim, vt alibi ſæpe oſtendimus, Ignem numinibus omnibus anteponunt. Is itaq;
minutioribus quibuſdam foraminibus hydriam, quam contra Ignem in periculum adducturus
erat, a fundo perterebrauerat, ceraq; diligenter obturauerat: qua ſuper ignem ſolenni certami-

Y 2 ne po-

ne poſita, vi caloris ſoluta, Ignis extinctus expirauit. Quæ quidem in narratione duo Pierius A
Pierij notæ. aſſerit, quæ procul abeſſe videntur ab hiſtoria vetere; primum quidem eſt, quod Perſas pro Chaldæis in præſenti certamine ſubſtituit; quum Ruffinus ab ipſomet citatus, atque Suida Perſarum non meminerint in propoſito, ſed Chaldæorum tantum; quos tamen a Perſis plurimum diſtare monſtrat aperte [h] Strabo, Plinius, [i] & cum Pomponio Mela [k] Geographi ſeniores. Alterum autem eſt, quod ait Valerianus Canopi Sacerdotem callide perterebraſſe a fundo ſuam hydriam, & eo loci foramina ceris obturaſſe; quum Ruffinus, & Suida nihil de fundi foraminibus agant; ſed foramina ponant vndique in hydriæ corpore toto, veluti fieri ſolet in hydrijs huiuſcemodi, ad aquæ percolationem, atque clarificationem: quæ foramina, ceramque illa tegentem, vt celaret Canopi ſacerdos aſtutus ille, varijs coloribus obduxit. Verum enim vero facile fuit illi Chaldæis hydriam aqua plenam pro Deo Ægyptiorum obtrudere congreſſuro cum Igne Chaldæorum Deo; tum quod Ignis hydrias aqua plenas integras, atque non pertuſas exhaurit, aquam ſenſim reſoluens in vapores, omninoq; conſumens: tum quod Ægyptij venerabantur hydriam aqua plenam, vt paulo prius aſſeruerat ipſe Pierius conceptis verbis: [l] AQVA. *Sed enim vrnam potus Oſiridi dedicatam videas: idque ea de cauſa factum, quod eum non vini tantum, verum etiam totius humoris dominum intelligebant, eumque Oceanum, perinde ac Iſidem Thetin. præferri enim vrnam in ſacrificijs, qua Deum colerent, mos erat. Hydriam enim quandam ingentem ſummo cultu, & attonita pene veneratione proſequebantur, quam obtectam, & caſta religione ſuſceptam, in ſacram ædem ſolemni pompa geſtabant; quo quum perueniſſent, terra procumbentes manibus ad cælum ſublatis, ijs gratiam agebant, qui primi diuinæ benignitatis munera mortalium uſui communicaſſent; vt pote qui ex humore oriri omnia perſuaſum haberent.* Ceterum hanc e Suida, Ruffinoque Canopi narrationem affert etiam Gyraldus, non ſine quadam etiam nota, dum ſcribit: [m] Canopus Deus cultus eſt ab Aegyptijs, cuius originem Suidas, & Ruffinus libro XI. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ commemorant. Ferunt enim, quod Chaldæi per varias orbis regiones Ignem ſuum circunferebant, & eum omnium nationum Deis contendebant, vt qui Deus vieiſſet, ab omnibus crederetur. Quare quum Dei, qui ex ære, auro, argento, ligno, vel alia quauis materia conſtabant, igne omnino abſumerentur; Chaldæorum Deus locis omnibus præſtabat. Hæc quum Canopi ſacerdos audiſſet, quiddam contra Ignem callidum excogitauit. Solebant in Aegypto fictilia vaſa quædam fieri, quæ hydriæ vulgo appellantur, minimis quibuſdam foraminibus pertuſa, quibus turbida aqua limpidiſſima & defæcatiſſima effluit. Harum ille vnam, cera foraminibus obturatis, cepit: varijs coloribus vndique depictam, aqua repletam, ac vt Deum ſtatuit: & excidens ueteris ſimulachri caput, quod Menelai Gubernatoris ferebatur, imponens diligenter ſimulachro aptauit. Adſunt poſt hæc Chaldæi, & itur in conflictum: circa hydriam ignis accenditur: cera diſſoluitur, qua foramina erant obturata: diffluente aqua, Ignis extinctus eſt. Aſtu igitur Sacerdotis Canopus Deus uictor Dei Chaldæorum euaſit: & ex eo Deus cultus eſt, templumq; & uno ſtadio diſtat a Canopo *vrbe*. Addit præterea Ruffinus & ipſius Canopi ſimulachrum, quod tale fuit: pedibus exiguis, attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre tumido in modum hydriæ, cum dorſo æqualiter tereti: ex hac perſuaſione, velut uictor Deus omnium colebatur ab Aegyptijs. Hæc ille. In quibus uiderit eſſe ſphalma, fortaſſe typographi, quod citatur

Gyraldi nota. liber XI. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Ruffini; quum iſte duos tantum eius hiſtoriæ libros ediderit; D
in quorum ſecundo ponitur hæc enarratio Canopi, ſub numero cap. xxvi. ſecundum Sphalma Gyraldi penitus eſt, quo dicit Ignem Chaldeorum deum omnino conſumpſiſſe deos aliarum nationum, etiam qui conſtarent ex auro: tum quod Suidas deorum ex auro non meminit: tum quod aurum igne non abſumitur omnino, ſicut experientia quotidiana demonſtrat, & Ariſtoteles alicubi confeſſus eſt, inquiens: [n] *Aurum autem ſolum non ignitur*; hoc eſt, inter alia metalla, non abſumitur igne. Quæ difficultas etiam Ruffinum attingit, qui deorum ex auro meminit: a quibus abſtinuit ipſe Suidas. At vero Ruffinus ab igne dicit aureos deos corruptos, non autem omnino conſumptos, vt ait Lilius. Niſi voluerit intelligere Ruffinus, & ex illo Gyraldus, Ignem omnino conſumere Deos ex auro conflatos, nõ quantum ad auri materiam, quæ ſemper inuicta permanet ac indomita poſt omnem ignis actionem,

Aurum igne non abſumitur.

[h] lib. 11. & 12.
[i] lib. 6. c. 37. 18.
[k] Mela. c. 2.
[l] lib. 56
[m] 1. ſynt. deo. gent.
[n] 3. Meteo. cap. vlt.

ſed

A ſed quantum ad figuram ſimulachri; nam igne funditur ac eliquatur aurum; quod amplius non retinet idoli Deique priſtinam imaginem. Recte vero Gyraldus explicat ſatis obſcurum dictum Ruffini, cui *Fideles hydria, vndique crebris & minutis admodum foraminibus patula, quibus turbida aqua deſudans, defacatior ac purior redditur*: ne quis opinaretur, aquam turbidam exire de foraminibus, remanente puriore intra vas: At oppoſitum fieri clarius oſtendit Lilius, inquiens: *quibus turbida aqua limpidiſſima, & defacatiſſima effluit*, nimirum tenuiore per anguſta foramina, remanentibus in hydria cænoſis partibus impuris, vt pote craſſioribus, cui peruiæ non ſunt illæ timæ vaſis anguſtiores. Hac de re quoq; poſt omnes el. Caſalius agens de Veteribus Aegypriorum ritibus, * qui propoſitam hiſtoriam ex Ruffino ſcribit *Conteſtari ex duobus antiquiſſimis ſimulachris hic Roma Canopum repreſentantibus e ſilice Ægyptiaco; quorum vnum reperitur in palatio Farneſiorum, & alterum in domo, qua erat Dominorum Iacobi, & Antonij de Boſijs: Vtrumque ante, & retro repletum eſt characteribus hieroglyphicis: & ſunt in forma Hydria, ſupra quam appoſitum eſt caput Canopi, eodem modo quo a Ruffino fit deſcriptio relata. Et maxime eſt mirandum, quod inter pradictos* Ruffini locus obſcurus elucidatus a Lilio. * cap. 14.

B *characteres hieroglyphicos ſapius expreſſa eſt varijs modis effigies ſalutifera Crucis. Hanc eandem Canopi, ignis victoris, repreſentatam hiſtoriam exacte refert Numiſma expreſſum in Prodromo Patris Athanaſij Kircherij cap. vltimo fol. mihi* 227. *Vbi idem Canopus ſindone amictus, forma autem tereti intra Hydriam poſitus quibuſdam ſignis, figuris, ſeu characteribus circumdatus; nec non quibuſdam lineis a pradicta hydria procedentibus, quibus facile aqua denotabatur, qua a foraminibus hydria deſudabat. Et ex his patet, quod Ægyptij poſtmodum, more ſuo in omne ſuperſtitionis genus pracipites, iuxta relata hiſtoria ſeriem in certa materia dictum numiſma effigiantes, inter ſacra ſymbola collocarunt; eoque phylacterij loco poſtmodum contra ignis, flammarumque violentiam vſi ſunt. Vnde ego ad maiorem cognitionem hic delineari curaui tum ſimulachrum exiſtens in domo Dominorum de Boſijs, ac etiam Numiſma pradictum a Patre Kircherio effigiatum.* In quo ſane Canopo Kircheriano ſpectantur exigui pedes idoli, qui non viſuntur in Boſiano, nec in noſtro Stephanoniano; quum tamen Ruffinus Canopo ſuo dederit pedes exiguos. Quin & Boſiorum Canopus habet manus pectori admotas; quarum nulla mentio fit, nullaque videtur effigies in reliquis Canopis. Inſuper Crux in hieroglyphicis Ægypti. Canopus in Numiſmate.

C Canopus iſte Stephanonianus obtinet ſupra caput in aere per ſe ſtans, neſcio quid vtcumq; ſimile Mitræ Epiſcopali, pendentibus hinc inde veluti tænijs; indicium fortaſſe coronæ ſacræ, ob partam victoriam de Chaldæorum Deo. Non omittendum eſt, apud Tacitum legi Nauis Menelai Gubernatorem Canobum appellari, non Canopum, apud Plutarchum vero Nauis Oſiridis Gubernatorem appellatum fuiſſe Canopum, non Canobum; adeoq; duos iſtos extitiſſe gubernatores vt nomine, ſic æuo maxime diſtinctos ab inuicem; qui tamen eodem loco ſepulti fuere, ciuitatique conditæ nomen dedere, Canopi ab antiquiore, præſtantioreque, atque Regis Oſiridis, regionis Aegyptiæ Imperatoris gubernatore, denominati. Volaterranus tamen ᵖ utroque nomine Canopi, & Canobi promiſcue uti ſcriptores ait ad idem ſignificandum. Vtcumque ſit, illud certum eſt, Aegyptiorum Deum Canopum, extinguentem Ignem Chaldæorum, eſſe hieroglyphicum eius, qui aſtu deludit aſtutiam aduerſarij: Schematiſque fictorem in Anulari gemma conſilium hoc habuiſſe. ᵖ lib. 12.

D

Oratio Vocalis atque Mentalis vna conſpirantes Deum flectunt, & efficaciter exorant. A

Schema XIV. Gemma.

B

C

De viribus, & proprietatibus Orationis Vocalis, atque Mentalis Deo flectendo porrigenda. Cap. LXXIV.

NVllas ad hoc Emblema poſuit vir eruditus adnotationes: vnde nos cogimur proprijs vti conie&uris ad eius explicationem. Duæ mulieres ad Aram, in qua focus ardens eminet, vna quidem ſeminuda pubetenus, læua manu ſerpentem ipſa ſtans porrigit: altera vero nuda penitus, dextro genuflexa, manibus vtriſque Cor offerre videtur. Profectò Ignis in ara exardens hieroglyphicum Dei eſt, qui vel in ſacra pagina vocatur Ignis:[a] *Quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt.* Per Aram autem ampliſſima ſignificatio Ignis ad vnum Deum contrahitur; quoniam Altaria ſoli Numini conſecrantur: vt non ſolum conſtat e Diuina Scriptura[b] paſſim; ſed etiam e profana; ſiquidem de Igne primum Valerianus[c] in Hieroglyphicis: *VITA DIVINA: At veſtalis ignis ille, quem tanta diligentia Romanæ Virgines nutriebant, ſublimiorem diuinioremq́ vitam præſeferre videbatur. Hunc itaque & cuſtodia & nutrimento adiuuabant, quod ſuperioris illius vitæ ſymbolum æternum videretur,* & mox: *PIETAS: Pleriſque vero monumentis Ignis eſt Pietatis hieroglyphicum. Quod ſi inferiora hæc vlla nos ſuperioribus conciliare poſſunt, nihil eſt quod maiore ſit cum animo ſimilitu-* D

a Deut. 4. 24. & Hebr 12. 29.

b Gen. 8. 20. & paſſim.

c lib. 46.

Ignis eſt Dei ſymbolum.

A litudine, quum lumine polleat, & illuſtret omnia: ac perinde Genios ac Deum ipſum nobis repreſentare videatur: vt abſque dubio facit in Ara Schematis noſtri. Qua pietatem erga Deum ſignari poſſe adnotat idem Pierius addens: [d] Ea vera præcipua eſt Aræ ſignificatio, vt noſtra erga Deum pietatis indicium ſit, preceſq́; noſtras igne, vt veteres opinabantur, internuncio ad Deum deferat. Vnde apud Maronem: [e]

[d] lib. 49. Ignis internuncius hominis ad Deũ
[e] 12. Æn.

,, Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine ſancit:
,, Tango Aras, medioſque ignes, & Numina teſtor.

Dictum, quod inter humanam naturam, & cæleſtem, ignis medium ita obtineat, vt merito dici poſſit internuncius. Materia autem adhæreſcit, & in ſublime ſemper fertur, tanquam rerum omnium noſtrarum conſcius, inferiora hæc cælicolis manifeſtare videatur. Hinc ſacrificiorum ritus eo tempore, quo naturæ tantum leges obſeruabantur, non temere inſtituti ſunt, & poſtea, quam clarior illuxit Veritas, Ignis ita ſacris noſtris adhibitus, vt ſi abſq́; igne Deo preces allegemus, vix litare poſſe nos perſuaſum habeamus, & mox: Dedicata vero nimirum Ara ſacrificijs faciendis, & precibus allegandis, quibus Diuum animi nobis concilientur. Qui tamen eſſet apud Veteres probatus ſacrificandi ritus, pauci admodum prodidere. Deo ſiquidem Deo-
B rum omnium ſupremo, mente & intellectu ſolo, ſine ſermone, ſine ſono ſacrificabant. Vnde Crocodilus, quod elinguis eſt, diuini ſilentij ratione habita, cultus apud Ægyptios. Spiritibus, & beatorum animis laudes adhibebant. Cuius differentiæ ratio mihi videtur ea eſſe potiſſima, quia ſolus Deus eſt humanorum cordium ſcrutator, vt edocet ſacra pagina [f] non ſemel: quare non indiget oratione vocali ad intelligenda noſtra deſideria: ſed mentalis oratio noſtra non intelligitur ab Angelis, niſi Deus ipſis abdita noſtra ſenſa reuelauerit. Id tamen non eo ſenſu ſumendum eſt, quaſi Deo ſolam orationem mentalem, nõ item vocalem offerre debeamus; etenim vtramque poſſumus offerre, tam mentalem ſolam, quam cum vocali coniunctam; non autem vocalem ſolam abſque mentali; nam vtramque ſimul iunctam poſtulat, & mentalem ſolam: de ſola mentali poſt Moſaicam, de qua poſtea, ſic Dominus: [g] Tu autem quum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, ſicut ethnici: putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis: ſcit
C enim pater veſter quid opus ſit vobis, antequam petatis eum. Et Dauid: [†] Tibi dixit cor meum: exquiſiuit te facies mea. faciem tuam Domine requiram, & infra: [*] Et meditatus ſum nocte cum corde meo & exercitabar. & ſcopebam ſpiritum meum. Nunquid in æternum proijciet Deus: aut non apponet vt complacitior ſit adhuc? Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet a generatione in generationem? Aut obliuiſcetur miſereri Deus? aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Et alibi ſæpe diuina Scriptura loquitur de oratione mentali ſola, prout a vocali contradiſtinguitur. De ſola vocali ſic Dominus: [h] Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias, dicens. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe eſt a me. Verba Iſaiæ ſunt: [i] Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me: cor autem eius longe eſt a me. De vocali ſimul cum mentali coniuncta. [k] Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Lætabor, & exultabo in te: pſallam nomini tuo Altiſſime. Quas duas orationũ ſpecies vna iunctas expreſſit Autor in Schemate, ſimulachris duarum mulierum ante altare; quarum vna ſtans, & altera genuflexa ſedenſque conſpicitur; etenim tres fuerunt hi vetuſtiores orandi modi ſtantium, genuflexorum, &
D ſedentium.

Mentalis oratio cui numini fiebat apud antiquos.
[f] Pſal. 28. 9. Pſ. 7. 10. Ierem. 11. 20 & 17. 10. & 20. 12.
[g] Matth. 6.
[†] Pſ. 26. 8.
[*] Pſ. 26. 7. & ſeq.
[h] Matth. 15. 7. 8. & Marc. 7. 6.
[i] cap. 29. 13.
[k] Pſ. 9. 1. & ſeq.

De tribus orandis modis antiquis: ſtatario, adgeniculato, & ſedentario.
Cap. LXXV.

SAne de ſtataria, ſiue de ſtantium Oratione aperte legimus in Sacra ſcriptura: [a] Duo homines aſcenderunt in templum vt orarent: vnus Phariſæus, & alter publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri: velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in ſabbatho; decimas do omnium, quæ poſſideo. Et publicanus a longe ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori, Dico vobis, deſcendit hic

[a] Luc. 18. 10 & ſeq. Oratio ſtataria.

iuſtiſ-

iuſtificatus ab illo: quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur, A
[b] Marc. 11. 25 & alibi: [b] *Et quum ſtabitis ad orandum dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem: vt & Pater veſter, qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.* Quin & in Roma Subterranea multæ viſuntur imagines orantium Sanctorum, qui manibus ad cælum eleuatis orabant; elatio namque manuum erat proprium orantium; vt conſtat e ſacra pagina manifeſtiſſime; vbi legitur, [c] *Dixitque Moyſes ad Ioſue: Elige viros, & egreſſus pugna contra Amalech cras. Ego ſtabo in vertice collis, habens virgam* Dei *in manu mea. Fecit Ioſue vt locutus erat Moyſes, & pugnauit cōtra Amalech. Moyſes autem & Aaron & Hur aſcenderunt ſupra verticem collis. Cumq́ leuaret Moyſes Manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. Manus autem Moyſi erant graues. Sumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit. Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraq́ parte. Et factum eſt, vt manus ipſius nō laſſarentur vſq́ ad occaſū Solis. Fugauitq́* Ioſue *Amalech, & populū eius in ore gladij,* exaudiente Domino mentalem orationem Moſis in monte tum ſtantis, tum etiam ſedentis, abſque verborum prolatione ſolummodo manus ad Dominum eleuantis, quem ſola mente precabatur pro victoria populi Dei contra populum Amalechitam. Vnde colligimus orationem mentalem ſine vocali, factam a Moſe primum quidem ſtante, deinde vero ſedente. B
Qui vocalem orationem obtulit poſtea Deo, reddens illi gratias pro ſuſcepta victoria: ſubnectente ſacro contextu: *Dixit autem Dominus ad Moyſem: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Ioſue:* Delebo *enim memoriam Amalech ſub cælo. Ædificauitq́ Moyſes altare, & vocauit nomen eius* (nempe titulum ponens) *Dominus exaltatio mea, dicens: Quia manus ſolius* Domini, *& bellum* Dei *erit contra Amalech a generatione in generationem.* Verum de Oratione ſtantium Philo libro ſuo de vita contemplatiua ſic: *Extant hymni inter ſacra canendi a ſtantibus:* & mox: *Nocte canebant hymnos Therapeutæ ad auroram ſtantes,*

Margin notes: [c] Exod. 17. 9. & ſeq. — Eleuatio manuum typus orantis.

[d] l. de Agric. & alibi: [d] *Vbi viderint deuictum aduerſarium, conuenit pulcherrimum decentiſſimumq́ hymnum canere datori victoriæ Deo; ita vt duo Chori, altere virili, altero muliebri conclaue e diuerſo ſtantes, alterius carminibus ſibi reſpondeant.* Dionyſius Areopagita loquens [e] de Carpo Chriſti diſcipulo. *Circa vero mediam noctem, quo tempore conſueuerat ipſe ſemper apud ſe ad diuinos euigilare hymnos: expergiſcitur quidem, & ſurgit, quum ſomnos parum quietos, & crebro interruptos, nec abſque perturbatione cepiſſet: Stans tamen ad diuinam precem, & collocutionem non ſatis intente, irreligioſe triſtabatur, &c.* Pariter Iſidorus ait [f] in Originibus C
agens de Diuinis Officijs: *Chorus eſt multitudo in ſacris collecta: & dictus Chorus, quod initio in modum coronæ circa aras ſtarent, & ita pſallerent.* [g] Athanaſius: *Media nocte ſurgito, & pſalmos dicito quantum potes, ſtans.* Regola Sancti Pachomij, & vtriuſque [h] Macharij: *Adſtantibus ergo ad orationem, nullus præſumat, ſine præcepto eius qui præeſt, pſalmi laudem emittere.* Baſilius: [i] *Facta ad Deum confeſſione, tandem a contemplatione ſurgentes ad pſalmodiam inſtituuntur.* Chryſoſtomus: [k] *Quum ante lucem gallus emittit vocem, omnes cum reuerentia diſcuſſo ſopore conſurgunt a Præſule excitati ſuo, adſtantq́ ſacro choro; protinuſq́ expanſis manibus, ſanctos concinunt hymnos.* Loquitur de Syriæ monachis, qui nedum ſtando, ſed manibus etiam expanſis pſallebant. Cyrillus Monachus in vita S. Ioan. Silentiarij ſcribit: [l] *Pachomius reuerſus ad gymnaſium veritatis, inuenit quidem fratres congregatos ad preces; & ſtans cum ipſis impleuit hymnodiam.* Gregorius Turonenſis ait: [m] *Clericorum pſallentium ſtare mos eſt.* Sophronius, ſiue Ioannes Moſchius inquit: [n] *Ioannes Abbas Eunuchus, rurſum nobis enarrauit, dicens: ingreſſus ſum eodem Cænobio ſellulam ſenis cuiuſdam,* D
vidique, quia vbi ſtare ad precationem ſolebat, tabula erat ſuppoſita: vbi autem genua figebat, & manus, cōcauum erat pluſquam... digitorum. Idem alibi: [o] *Conſueuerat Zoſimus Abbas conſtituto dei tempore figere itineris curſum, & ſtans pſallere, & genuflexo orare.* Monachi Verdunenſes, ſcriptores vitæ S. Ludgeri Epiſcopi: *Vnde dum noctu ſtans Ludgerus iuxta lectum matutinales laudes cum Clericis pſalleret.* Chryſoſtomus iterum. [p] *Expergefacti illico ſtantes propheticos hymnos concinunt ſumma, & modulatis carminibus decantant.* Concilium Aquiſgranenſe: [q] *Mox, vt datum fuerit ſignum, feſtinate omnes Canonici ad Eccleſiam conueniunt: quam non pompatice, vel inhoneſte, vel incompoſite, ſed cum reuerentia, & Dei timore ingrediuntur: Nec cum baculis in choro, (exceptis debilibus) ſed religioſiſſime illic ſtandum, & pſallendum eſt. Sunt enim quidam Clericorum, qui in ſecularibus*

Margin notes: [e] Epiſt. 8. — [f] l. 6. c. vlt. — [g] de Virg. — [h] cap. 4. — [i] Epiſtol. ad Neocæl. — [k] Hom. 14. in 1. Tim. — [l] cap 62. — [m] de Glor. mart. l. 1. c. 10. — [n] Prat. c. 184 — [o] in Vit. S. Mar. Ægypt. — [p] Hom. de Inſt. mon. — [q] cap. 131.

A *ribus negotijs, & diſceptationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem : & mox in Eccleſiam ad diuinum officium vt intrauerint, peragendum, ita fatigati videntur, vt nec orationi vacare, nec ad pſallendum ſtare queant; ſed potius ſedentes, non diuinis, ſed vanis inſtare ſolent loquelis.* Metaphraſtes in vita S. Quiriaci dicit: [r] *Quamuis autem Quiriacus ad tantam perueniſſet ætatem, centum ſcilicet & ſeptem annorum, & eſſet tam profunda ſenectute, ne tantillum quidem remittebat de ſua ſtatione ad diuinos hymnos.* Theodorus Studita in vita S. Platonis: *Pſalmos,* ait, [ſ] *conſtanter ſolebat canere, ſtationis tolerantiam ferre.* Legimus item in vita S. Abramij Confeſſoris, Sanctum virum, ſuper ſtoream ſtando, pſalmodiam celebraſſe. Ne referam alia, quæ proponit cl. Caracciolus ad hunc orandi modum erecto corpore ſtantium, aduerſus inſignes nonnullos viros aliter opinantes. De orandi modo genibus flexis, nulla dubitatio eſt; quum Chriſtus Dominus ita genuflexus orauerit in horto: Nam [t] *& ipſe auulſus eſt ab eis, quantum iactus eſt lapidis: & poſitis genibus orabat dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum a me: verumtamen non mea voluntas ſed tua fiat:* & mox: *& quum ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos,* & alibi ſacra pagina legit: [u] *Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua, orauit,* & infra: [x] *Et quum hæc dixiſſet* Paulus, *po-*
B *ſitis genibus ſuis orauit cum omnibus illis,* & Tertullianus infit: [y] *Decet enim eos adgeniculari: quum exomologeſis, proſternendi & humilificandi hominis ſit diſciplina.* Ceterum præter hos duos, tertius eſt modus orandi, qui ſedendo fit; maxime quum pro mortuis oratio fit: qua de re priſcis temporibus Edinerus Anglus in vita S. Anſelmi Epiſcopi, *Corpus,* inquit, *Oſberni monachi de more lotum, veſtitum, in feretro compoſitum, in Eccleſiam delatum eſt. Tum circumſederunt Patres, pſalmos pro eius anima decantantes.* Quin & hunc morem arguunt apertiſſime in choro poſita ſedilia pro Monachis orantibus ab ineuntis Eccleſiæ politioris temporibus.

[r] cap. 17.
[ſ] cap. 33.
Oratio genuflexorum.
[t] Luc. 23. 41. & ſeq.
[u] Act. 9. 40.
[x] Act. 20. 36
[y] de Pœnit.
Oratio ſedentaria.

De oratione vocali, ſignata per mulierem ſemiamictam, quæ dextera laciniam tenet, ſiniſtra ſerpentem porrigit. Cap. LXXVI.

PRofecto mulier in Schemate ſtans, inferne veſtita, ſuperne nuda, laciniam dextera tenens, anguem ſiniſtra porrigens ad Aram, aptiſſimum ſymbolum eſt orationis vocalis, non quidem quia ſtans effingatur; nam quilibet trium modorum nuper explicatorum, ſtan-
C di ſcilicet, adgeniculandi, & ſedendi, promiſcue congruit orationi tam vocali, quam mentali. Sed iſta ſtans vocalis eſt oratio, tum quia ſeminuda laciniam partibus inferioribus velandis dextra manu tenet; tum quia ſiniſtra ſerpentem ad Altare ſacrum exporrigit. In oratione vocali duo ſunt eſſentialia; vox, ſeu verba; & conceptus, ſiue ſenſus animi per verba ſignificatus, nam, vt ait Ariſtoteles, [a] ea quæ ſunt in voce, ſunt notæ conceptuum illorum notæ qui ſunt in animo loquentis; adeoque verba ſunt gratia conceptuum; qui primas obtinent in oratione. Quum autem conceptus de ſe nudi ſint, & verba ſint velut eorum indumenta; propterea vocalis oratio, ratione conceptus indicati, nuda partem ſuperiorem effingitur pubetenus; maxime quia conceptus in corde, vel cerebro formantur. Verba vero, quod infra conceptuum dignitatem ſint, apte referuntur per indumentum inferiores partes orationis vocalis amiciens. At vero dextram manum ad indumentum tenendum porrigit Oratio vocalis, quoniam oranti maxima cura de verbis eſt habenda, quapropter Deus olim Angelum ſuum miſit, qui prophetæ ſui labia purgaret ignito carbone, legimus [b] enim:
D *Et dixi: væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. & tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum mundabitur.* vt pro peccato habeatur orantis incongrua locutio coram Domino, digna quæ purificetur igne ſacro; ſic Deum decet ſumma puritas orationis; adeoque vocalis oratio dextera manu ſuſtinet indumentum verborum, ueſtiens animi ſui conceptus. Læua uero manu ſua ſerpentem exporrigit ad altare, quia ſi mentali coniungitur ad preces oratio uocalis, proprius conceptus ex corde porrigit ad Deum; cor etenim homini ſalit atque vergit ad læuam partem pectoris: at ſi uocalis oratio ſolitaria ſit, neque ſociam mentalem habeat, precantis corde diſtracto prorſus ad alia, uocalis oratio de ſe debilis eſt, & uana, juxta uerſiculum antiquum:

Si cor non orat, in vanum lingua laborat.

[a] 1. Periherm.
[b] Iſal. 6. 5. & ſeq.

Denique penitus exoſa, & reprobata; qui reprobos ad ignem æternum damnatos in iudicio ſuo collocatos vult ad [c] ſiniſtram; quæque reſpuit orationem labijs [d] tantummodo factam, non item corde; ſicut antea [e] vidimus. Anguis autem ad Aram ſacram oblatus, orationis vocalis proprium eſſe hieroglyphicum, apertiſſime conſtat ex Horo Apolline Niliaco, ſuis in hieroglyphicis aſſerente: [f] QVOMODO OS PINGVNT. Os Ægyptij ſignificantes, ſerpentem pingunt; quoniam ſerpens nullo alio membro vales, niſi ore. Vbi commentariolo ſuo vir eruditiſſimus ait: Tota vis anguium & veneni emiſſio, in capite & ore eſt, quæ vertere in auerſum poſſunt reliquo quieſcente corpore, vt notauit Ariſtoteles: [g] Si quando ſerpentes lædunt, non alio certe membro venenum, quam ore inſpirant. In ſerpente Cadmæo hæc expendamus, de quo Ouidius. [h] A

Tres vibrant lingua; triplici ſtant ordine dentes.

Quæ omnia ſunt in ore ſerpentum. Et hæc ab ore: morſus, afflatus, ſibila, & venenum.

Occupat hos morſu,
Hos necat afflatu, funeſta hos tabe veneni,
horrendaque ſibila miſit. B

& infra.

plenis tumuerunt guttura venis,
Spumaque peſtiferos circumfluit albida rictus.
Terraque raſa ſonat ſquamis, quique halitus exit
Ore niger ſtygio, vitiatas inficit herbas.

Cadmus, qui vim omnem ſerpentis in ore ſitam ſciebat, haſta ſua os tantum eius appetebat.

Suſtinet incurſus, inſtantiaque ora retardat
Cuſpide prætenta.

Tandem infixo in os & fauces ferro, draconem interemit:

Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vſque ſequens preſſit.

Solis capitis vulneribus interimitur ſerpens: contra muræna, quæ læſa cauda perimitur potius quam contuſo capite; quia ſpiritus eius vitalis, in extrema parte caudæ latet. Mirandum certe illud experientia noſtra comprobatum, quod ſi ſerpens fugatus in foramen caput inſinuet, nulla ui, nullo conatu toto reliquo tracto corpore renitentem poſſis reducere, tantum in capite roboris ineſt. Cuius uis natura docente conſcij, occultant præcipuum illud membrum, quo ſano fortes ſunt. D. Ambroſius: [i] *Fertur coluber, quum vrgetur periculo, caput ſemper abſcondere, & in orbem ſe colligere, obiecta reliqua parte corporis, hoc ſolum tueri, quod illiſa ferantur membra cetera, ſaluo capitis vigore reparare.* Et paulo infra: *Hoc caput humani ſeruate ſerpentes, etiam ſi omnia membra cadantur: totum vratur corpus incendio, mergatur profundo, conſceretur a beſtijs, hoc tamen capite cuſtodito, vita integra, ſalus tuta non eſt.* Ceterum vir inſignis aut mendoſum codicem habuit, aut inertem typographum; nam in Ambroſiani codicis parte priori, loco pronunciati, *quod illiſa ferantur membra cetera*, legitur, *quod læſa ferantur membra cetera.* Similiter in parte poſteriori, loco dicti: *totum vratur corpus incendio*, legitur: *totum vratur corpus incendijs*, & maiore lapſu mox; pro negatiua propoſitione: *ſalus tuta non eſt*: D legitur affirmatiua: *ſalus tuta eſt.* Itaque tota ſerpentium vis in uno capite ſita reperitur, & in ore præſertim: ſiquidem in capite ſerpentis oculi ſunt perſpicaciſſimi de quo poeta: [k]

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?

ſic oratio de terra penetrat cælos, vel etiā vindictā ſceleris efflagitans, vnde legimus in ſacra pagina: [l] *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* [†] *Et Stephanus, quū eſſet plenus Spiritu-Sancto, intendens in cælū* (per orationem mentalem) *vidit gloriā Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filiū hominis ſtātem a dextris* Dei, & apud Eccleſiaſticum: [*] *Oratio humiliātis ſe nubes penetrabit; & donec propinquet, nō cōſolabitur; & nō diſcedet donec Altiſſimus aſpiciat.*

In

[c] Matt. 25. 33.
[d] Iſai. 29. 13. Matt. 15. 7. 8. Marc. 7. 6.
[e] cap. 68.
[f] lib. 1. Hierogl. 44.
[g] 4. de part. cap. 12.
[h] 7. Metam.
Muræna perimitur læſa cauda ſerpēs læſo capite.
[i] Pſal. 118. ſerm. 20.
[k] Hor. eſct. Sat. 3.
[l] Gen. 4. 10.
[†] Act. 7. 55.
[*] cap. 35. 21.

A In ore ſerpentis dentes acuti ſunt lacerantes famam proximi; cuiuſmodi reperti ſunt in oratione Phariſæi; qui [m] *ſtans apud ſe orabat: Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri; velut etiam hic publicanus*. Adeſt in ore ſerpentis venenum, & inde ſibilus exit; quæ duo comperta ſunt in oratione publicani, confitentis venenum peccati ſui, & efflagitantis pio ſibilo diuinam miſericordiam, dicens: [n] *Deus propitius eſto mihi peccatori*. Præterea vocalis oratio ſine mentali, Deo exoſa eſt, & ſerpens, cui Deus maledixit: [o] *& ait Dominus Deus ad ſerpentem: maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ*: nomine ſerpentis peccatum indicans; & orationem vocalem abſque mentali ſolitariam omnino reſpuit [p] in populo labijs tantummodo Numen ſuum honorante, corda procul a Deo auertente; vt antea nouimus. At oratio vocalis vna cum mentali Deum rogans, innoxij ſerpentis eſt ſuauis Deo ſibilus; quam coniunctionem Dominus exoptat in nobis orantibus; eamque ſatis innuit ſuis diſcipulis aliquando dicens: [q] *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Nam orans cum prudentia, cupiens exorare Deum, iungit vocalem orationem cum ſimplicitate cordis columbini; quam ſuper omnia Deus in orante requirit. Autor autem noſtri Schematis; vt indicaret huiuſmodi ſocietatem
B orationis vocalis cum mentali, feminæ ſerpentem Deo nunc offerenti, ſociam dedit mulierem aliam cor Numini ſimiliter offerentem: de qua iam tempus eſt vt loquamur.

m Luc. 18. 10. & ſeq.
n loc. cit.
o Gen. 3. 14.
p Iſai. 29. 13. Matth. 15. 7. 8. Marc. 7. 6.
q Matt. 10. 16

De oratione mentali, ſub hieroglyphico nudæ mulieris genuflexæ, ſedentis, & vtcumque decore ſtantis, ambabus manibus Deo cor offerentis. Deque Antiquo more tenendi Aras ab orantibus.
Cap. LXXVII.

Profecto nuda mulier optime refert orationem mentalem, quæ purum putum animi humani deſiderium, mentiſque conceptum exponit, nullis omnino verborum indumentis obuolutum contectumque. Sit a mulier eſt inter ſocias, & altare diuinum media; quod animi deſiderium, & conceptus orantis, ante prolationem vocis Deo cognitus eſt; adeoque Deo proximior oratio mentalis, quam vocalis; dicente Domino: [a] *Scit enim pater veſter quid opus ſit vobis, antequam petatis eum*. Quod autem vix fieri poſſe credebatur, affabre
C pinxit Autor in eadem muliere tres, antea ſatis explicatos, orandi modos, ſtantium, genuflexorum, atque ſedentium; etenim iſta nuda mulier orans pedem læuum habet cum crure ſuper eum ſtantem innixo: genuflexum obtinet dextrum crus: & ſuper ipſum apte graphiceque ſedere femina conſpicitur. Manibus autem ambabus integrum cor offert Deo; quod proprium eſt orationis mentalis a Deo nunquam non efflagitatum: [b] *Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas cuſtodiant*, & alibi: [c] *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua*, & alio loco Dauid: [d] *Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus veſter vobiſcum ſit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos veſtros in manus veſtras & ſubiecta ſit terra coram Domino & coram populo eius, Præbete igitur corda veſtra, & animas veſtras, vt quæratis Dominum Deum veſtrum: &* (poſt hanc orationem mentalem, qua voſmetipſos totos Deo conſecraueritis) *conſurgite, & ædificate ſanctuarium Domino Deo, vt introducatur Arca fœderis Domini, & vaſa Domino conſecrata in domum, quæ ædificatur nomini Domini*. Cordis autem figura pinus fructus referens
D hic habetur, vt & apud Pierium. [e] Quum autem inter Aram & primam mulierem feminudam media ſit iſta nuda penitus; & illa manu dextera veſtimentum ſibi teneat, & læua ſerpentem; hæc autem nuda manibus ambabus offerat Deo cor; iam nulla videtur antiquum orantium morem Aras manibus apprehendendi, tenendiq; ſacras Aras: de quo Macrobius in Saturnalibus ita: [f] Eſt profundam ſcientiam huius poetæ in vno ſæpe reperire verbo, quod fortuito dictum vulgus putaret: multifarie enim legimus quod litare ſola non poſſit Oratio; niſi & is, qui Deos precatur, etiam Aram manibus apprehendat. Inde Varro Diuinarum libro quinto dicit Aras primum Aſas dictas, quod eſſet neceſſarium a ſacrificantibus eas teneri. Anſis autem teneri ſolere vaſa quis dubitet? commutatione ergo literarum Aras dici cœptas, vt Valeſios, & Fuſios dictos prius, nunc Valerios, & Furios dici: Hæc omnia illo verſu poeta exſecutus eſt: [f]

a Matth. 6. 7
b Prou. 23. 26
c Matt. 22. 37
d 1. Par. 22. 18.
e hierogl. 34
Dub. de priſco ritu orantium, tenendi aras.
f lib. 3. c. 2.
Nominum alteratio.
f Æn. 4.

 Tali

Talibus orantem dictis, Araſque tenentem A
Audijt omnipotens. . . . .

„ non ne eo additum credideritis non quia orabat tantum, ſed quia & Aras tenebat, audi-
g Æn. 6. „ tum? nec non quum ait: g

Talibus orabat dictis, Araſque tenebat.

h Æn. 12. „ Item: h

Tango Aras, medios ignes ac numina teſtor.

Dub. ſolut. Ceterum Autoris in Schemate propoſitum fuit, ob oculos ponere nobis eſſentialia ſemper Orationi neceſſario inexiſtentia, non autem accidentalia, quæ poſſunt ab Oratione frequenter abeſſe: ſemper etenim oportet Orationem eſſe vel uocalem, uel mentalem: fierique vel ſtando, uel genuflectendo, uel ſedendo. Sed non oportet Orantem ſemper Aras tangere: nam & ipſe Virgilius, uel a Macrobio propoſitus, ait: i
i 3. Saturn. c. 1.

Di, quibus imperium eſt pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante Aras voti reus, extaque ſalſos B
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.

In quorum explicatione Macrobius, nulla prorſus facta mentione moris antiqui, tangendi Aras a precantibus, immediate ſubiungit ipſiſſima uerba: Ex his docetur in mare rite po-
Porrici, & proijci ut differant. „ tuiſſe *porrici* extra, non *proijci*.

Conſtituam ante Aras voti reus.

„ Hæc uox propria ſacrorum eſt: ut reus uocetur, qui ſuſcepto uoto ſe Numinibus obli-
Voti reus ut differat a damnato voti. „ gat; damnatus autem, qui promiſſa uota non ſoluit. Verum enim uero præterea quis obijciat, omiſſum fuiſſe morem orandi quarium, proſtrato humi corpore toto; quem quidem modum, ut hodie ſeruare uidentur Monachi noſtri Carthuſiani, dum ſacram Miſſam
Dub. 2. immediate celebraturi ſunt; ita priſcis temporibus Eliſæus proſtratus ſuper puerum Sunamitidis uita defunctum, oratione mentali ſuſcitauit a mortuis ad vitam reuocans, ut habetur
k 4. Reg. 4. 32. & ſeq. in ſacra pagina. k Ceterum ſi recte conſideretur hiſtoria ſacra, Propheta non orauit pro-
Solut. ſtratus ſuper puerum; at ante ſui proſtrationem orauit pro reſurrectione defuncti; poſt orationem autem proſtrauit ſe ſupra corpus mortui, ut calore proprio membra frigida calefa- C
l Ariſt. de vit. & mor. c. 13. 14. ciens ad vitam, quæ conſiſtit in participatione caloris, l diſponeret ac præpararet: uerba diuinæ ſcripturæ ſunt ipſiſſima: m *Ingreſſus eſt ergo Eliſeus domum: & ecce puer mortuus ia-*
m 4. Reg. 4. 32. & ſeq. *cebat in lectulo eius. Ingreſſuſque clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper puerum: & Orauit ad Dominum. Et aſcendit, & incubauit ſuper puerum: poſuitque os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus eius & incuruauit ſe ſuper eum: & calefacta eſt caro pueri. At ille reuerſus, deambulauit in domo ſemel huc atque illuc: & aſcendit, & incubuit ſuper eum. Et oſcitauit puer ſepties: aperuitque oculos.* Quibus apparet euidentiſſime, Prophetam oraſſe priuſquam ſe proſterneret ſuper puerum iacentem mortuum; proſtrauiſſeque ſe non ad orandum, ſed ad calefaciendum corpus pueri. Minus ob-
n lib. 7. c. 1. ſtat Carthuſianorum ſacerdotum conſuetudo ſe proſternendi ante celebrationem miſſæ, quod illorum Monachorum inſtitutio non antiqua ſit admodum; etenim n Polydorus Ver-
o Hiſt. relig. cap. 27. gilius, agens de rerum inuentoribus, eius primum inſtitutorem agnoſcit Brunum, uirum Colonienſem, anno Domini Milleſimo octuageſimo: cui conſentiunt o Morigius, Turſel-
p Epit. hiſtor. linus, p & alij plerique. Schema uero noſtræ gemmulæ mores antiquiores ualde repræ- D
ſentat. Sic ergo recte tres orandi modi, duæque ſpecies orationis, Vocalis atque Mentalis, quæ ſimul una conſpirantes Deum facile flectunt, & exorant ad hominum beneficia, proponuntur in allato Schemate.

De Oratione Mentali veteres profanos egiſſe. Cap. LXXVIII.

Dub. 3. VErum enim uero uir eruditus aliquando mentionem a me fieri de mentali oratione
Oratio mentalis apud antiquos ethnicos culta. veterum audiens, apud Ethnicos obiecit, ſe nunquam eius legiſſe uerbum; vt ue apud ſacrarum literarum cultores oratio mentalis habeatur expreſſa. Nos tamen illam etiam legimus euidentiſſimam in ethnicorum monumentis, qua de re ſuperius illuſtre teſti-

monium

A monium Valeriani retulimus, nunc repetendum vberius. Pierius Valerianus eam ſane cultam a veteribus Ægyptijs, atque Deo ſoli Maximo porrectam ait, quum infra Deum ſpiritibus beatis vocalis offerretur: q *Dedicata vero nimirũ*, inquit, *Ara ſacrificijs faciendis, & precibus allegendis, quibus diuum animi nobis concilientur. Qui tamen eſſet apud veteres probatus ſacrificandi ritus, pauci admodum prodidere. Deo ſiquidem Deorum omnium ſupremo, mente & intellectu ſolo, ſine ſermone, ſine ſono ſacrificabant. Vnde Crocodilus quod elinguis eſt, Diuini ſilentij ratione habita, cultus apud Ægyptios. Spiritibus & beatorum animis laudes adhibebant.* Quibus apertiſſima mentio fit orationis mentalis a vocali diſtinctæ. Quin & ad Aras confugiebant veteres tanquam ad aſylum, nihil ore proferentes, at corde ſolum implorantes auxilium diuinum; qua de re mox idem Pierius: *Fuiſſe vero Aras apud veteres, vti etiam nunc ſunt ſanctioris aſyli loco, nulli non exploratum eſt. Hinc apud* r *Maronem Priamus, omni alia ſalutis ſpe abiecta, ad Aram confugit, cui dixerat vxor:* q hier. l. 49. Crocodilus cur cultus ab Ægyptijs r Æn. 2.

,, Ædibus in medijs, nudoque ſub ætheris axe
,, Ingens Ara fuit, iuxtaque veterrima laurus
,, Incumbens Aræ, atque vmbra complexa Penates.
B ,, Hic Hecuba, atque natæ nequicquam Altaria circum,
,, Præcipites atra ceu tempeſtate columbæ
,, Condenſæ, & diuum amplexa ſimulachra tenebant.
,, Ipſum autem ſumptis Priamum iuuenilibus armis
,, Vt vidit: quæ mens tam dira miſerrime coniunx
,, Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit:
,, Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
,, Tempus eget, non ſi ipſe meus nunc afforet Hector.
,, Huc tandem concede: hæc Ara tuebitur omnes,
,, Aut moriere ſimul. Sic effata recepit
,, Ad ſe ſe, & ſacra longæuum in ſede locauit:

Vbi nulla mentio fit de vocali oratione; quum certum ſit pauidas puellas mente Deum precatas pro ſua ſalute, atque parentum incolumitate. Addit que Valerianus immediate: *Et M. Tullij dictum pro Roſcio Comœdo: Sicut in Aram confugit ad huius domum. Et apud*
C *Terentium: Nemo te accuſat Syre, ne tu Aram tibi aut deprecatorem parares.* Vbi contradiſtinguens Aram a deprecatore, ſatis innuit confugientes ad Aram, vocali non vſos oratione, ſed mentali. *Et Ouidius de Triſtibus:*

,, Vnica fortunæ Ara reperta meæ.

Apud Athenienſes Ara peculiaris fuit miſerationi ſacra, de qua Papinius poeta, & Lactantius grammaticus, neque non Abſinius in Rhetoricis meminere. Plutarchus in opuſcolo de Superſtitione: *Aræ ſunt*, inquit, *ad quas confugere tuto ſeruus poſſit, multa ſunt, quæ a latronibus non violantur templa: & qui hoſtem fugit ſimulachrum, aut phanum tenes, animum recipit. Superſtitioſus hæc maxime timet & expaueſcit, in quibus ſpem habent repoſitam, qui extremorum malorum ſunt in metu.* Quos ad Aras, atque templa confugientes neceſſum eſt, ibi diuinam opem implorare ſibi mentali prorſus oratione; quum eis vocalem nullam adſcribant autores. Adiungit hiſce Pierius: *In profugij ſane ſignificato Veſtam pro Ara poni apud Xenophontem inuenias rerum Græcarum libro ſecundo:* Hæc quum Theramenes au-
D ,, diſſet, ad Veſtam ſibi profugium parauit. Immo veteres ad morborum profligationem remedia ſalutaria retuliſſe dudum, non vocali prece, ſed oratione mentali, deſiderioque ſilentij, tum vigilantes oracula tantum operientes in locis ſacris; tum etiam dormientes, dum taciti ſola mente poterant orare; monet ex Antiquis iridem antea Pierius: ſ *Medicinam autem multifariam ab oraculis petere, antiquorum mos fuit, & ſuis quoque temporibus petitam memorat Plinius: illi enim quotiens grauiore aliquo morbo correpti eſſent, ſoliti erãt in triuijs, aut ſacris locis deponi operientes* (nõ ait voce poſtulantes vel ſaltem deſiderio petita) *vel oracula, vel ſomnia, quibus quid ad ſanitatem faceret, edocerentur*, & mox: *Et Aſtrologi quoſdam homines a geneſiaco fato naſci prædicant, vt votorum potius ope, quam medicinis, ab ægritudinibus & morbis liberentur.* (Vota vero ſunt potius, ſaltem non minus deſideria tacita, quam vocibus expreſſa) [Notum eſt Alexandri Macedonis exemplum, cuius milites ſ l. 44. hier.

ple-

plerique, & cum his Ptolemæus, cui poſtea Ægypti regnum obtigit, ſagittis veneno in-
tinctis ad Sæmi regnum, vel, vt alij ſcribunt, in Muſicanis, quum vulnerati eſſent, neque A
remedium vllum ad ſalutem inueniretur, draconem in ſomnijs, qui herbam quandam ore
geſtaret, oblatum Regi; qui remedium ſibi ex illa imagine commonſtratum ratus, exquiſita
inuentaque herba ea vulneribus adhibita, vel, vt nonnulli tradunt, potionibus inſtillata, cun-
ctos ſanauerit. Solitum enim eſſe Deum Opt. Max. hac etiam ratione mortalium rebus fer-
re opem, & vt a Dæmonibus quoque ferretur, permittere.] Cuius rei rationem ſimul &
ᵃ lib. 6. comprobationem reddit in ſuis Stromatibus Clemens Alexandrinus inquiens: ᵃ Et quo-
,, modo eis adhuc videntur incredibilia, quæ per Moſen & alios prophetas facta ſunt mira-
,, cula? Omnium enim hominum curam gerens Deus omnipotens, alios quidem præcep-
,, tis, alios vero minis, & nonnullos quidem ſignis prodigioſis, aliquos vero benignis pro-
,, miſſis conuertit ad ſalutem. Verum enim uero quum diuturna ſiccitas Græciam aliquan-
,, do affligeret, & fructuum eſſet maxima ſterilitas, qui remanſerant, inquiunt, propter fa-
,, mem Delphos ſupplices venientes, rogarunt Pythiam quomodo liberarentur a tam gra-
,, ui calamitate. Ea reſpondit, calamitatis vnum eſſe remedium, ſi vterentur precibus
,, Aeaci. Eis ergo morem gerens Aeacus, quum in Græcum montem aſcendiſſet, mundis B
,, in cælum extenſis manibus communem Deum inuocans precatus eſt, vt afflictæ miſere-
,, retur Græciæ. Simulatque cæpit precari, felix ſtatim tonitru inſonuit, & totus aer cir-
,, cumcirca fuit obductus nubibus. Vehementes autem & continui imbres erumpentes
,, totam impleuere regionem. Hinc efficitur abundans & copioſa fructuum feracitas, Aea-
,, ci, quæ agriculturæ inſtar fuere, impetrata precibus. Et inuocauit, inquit, Samuel Do-
,, minum; & dedit Dominus voces & pluuiam in die meſſis. Vides vnum eſſe Deum, qui
,, per ſubiectas poteſtates pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Plena eſt autem noſtra Scriptura
,, Dei exaudientis, & vnamquamque efficientis petitionem, per iuſtorum orationes. An
vero mentali oratione ſolis expanſis manibus, vt Moſes in colle, Deum inuocauerit Aeacus,
an oratione vocali numinis opem Græcis implorauerit, incertum eſt. Deum autem Alexan-
dri regis Macedonis peculiarem habuiſſe curam & protectionem, illique plurimum fauiſſe;
ᵃ lib. 11. c. 8. demonſtrat aperte Ioſephus in Antiquitatibus, referens ipſiſſima: ᵃ [Rex enim *Darius* col-
latis cum Macedonibus ſignis victus eſt, & magna exercitus parte amiſſa, matre etiam &
Alexandri pulcherrima hiſtoria. vxore cum liberis in hoſtium poteſtatem redactis, fugit in Perſidem. Alexander vero in C
Syriam veniens cepit Damaſcum, & occupata Sidone, Tyrum quoque oppugnabat: ſcrip-
tiſque ad Iudæorum Pontificem literis petebat, vt forum rerum venalium præberet exerci-
tui: vt & quæ prius Dario conferre ſit ſolitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum ami-
citia; fore enim vt illum non pæniteat. Quumque Pontifex nuncijs reſpondiſſet, ſacramen-
to ſe obligatum Dario, ne arma contra eum ſumeret, idque ratum fore quamdiu ille vixerit,
iratus Alexander Tyri quidem oppugnationem non omiſit, qua breui potiturus videbatur:
minatus eſt tamen hac capta, mox ſe ducturum contra Pontificem, vt omnes diſcant, cui
ius iurandum ſeruari oporteat. Quare non parcens labori tandem Tyrum expugnauit, &
conſtitutis in ea rebus Gazam profectus, *& mox*: Septem autem menſibus in Tyri oppu-
gnatione, & in Gazæ duobus abſumptis, Sanaballetes fato functus eſt. Alexander vero ex-
pugnata Gaza, Hieroſolyma propere petijt. Iaddus vero Pontifex poſtquam hoc audiuit,
ſolicitus hærebat inops conſilij; nec inueniens quomodo Regem deberet excipere, iratum
eo quod antea neglexiſſet imperata eius facere. Ergo indictis populo ſupplicationibus, & D
immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam ſalutem commendans. Pro-
xima deinde poſt ſacrificium nocte, in ſomnis ei Deus apparuit, iubens vt bono eſſet animo,
& coronata vrbe portas aperiret: vtque populus in albis veſtibus prodiret obuiam: ipſe
vero cum reliquis ſacerdotibus ſolenni cultu ſui ordinis, ſecuri de Dei prouidentia. Exper-
rectus autem e ſomno lætus ciuibus hoc oraculum indicat: & paratis omnibus, vt in ſom-
nis præmonitus fuerat, Regis aduentum præſtolabatur. Et quum renunciatum eſſet, eum
iam nõ procul ab vrbe adeſſe, progreſſus eſt cum ſacerdotibus & vrbana multitudine pom-
pa quadam noua & venerabili vſque ad locum, qui dicitur Sapha, quæ vox ſpeculam ſignifi-
cat: quod ibi & vrbs & templum in proſpectu ſit. Et quum Phœnices ac Chaldæi ſpera-
rent ſibi licere quicquid iratus Rex poſſet permittere, direptionem vrbis, & Pontificis ex-
quiſi-

A quiſitum ſupplicium plane contrarium euenit. Alexander enim vt vidit e longinquo candidatum populum, & ſacerdotes ante agmen in amictu byſſino, Pontificemque in ſtola hyacinthina auro diſtincta, tiaram in capite geſtantem eum prefixa aurea lamina inſculpta Dei nomine: ſolus ad eum accedens Nomen illud adorauit, & ſalutauit Pontificem. Iudæis autem omnibus vno ore Alexandrum conſalutantibus, & in orbem cingentibus, Syriæ reges & reliqui obſtupuerunt, uix credentes Regem mentis compotem: ſolus Parmenio propius accedens rogauit familiariter, quid ita, quum ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Iudæorum Pontificem. At ille non hunc ſe adoraſſe reſpondit, ſed Deo, cuius Pontifex eſſet, honorem eum exhibuiſse: hunc enim, inquit, uidi & antea hoc ipſo habitu, quum adhuc eſſem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Aſiam poſſem ſubigere, hortatus eſt forti eſse animo, & ſine mora exercitum traijcere, nam ſuo ductu potiturum me Perſarum imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum uidi, agnoſcens hunc, & uiſionis memor quæ me ad hanc expeditionem impulit, puto me non ſine numine in Darium exercitum ducere, & breui fore victoriæ compotem: & ſublato Perſarum imperio, ceſsura mihi omnia ex ſententia. Hæc locutus ad Parmenionem, & comiter complexus

B Pontificem, deducentibus ſacerdotibus in urbem peruenit. Et aſcendens in templum immolauit Deo ex ſacerdotis præſcripto, ac Pontifici quoque ſuum honorem exhibuit. Oſtenſoque ſibi Danielis libro, in quo Græcum quendam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Sequenti vero die vocatis eis iuſſit vt quicquid vellent, peterent: Pontifice autem petente, vt patrijs legibus uiuere ſibi liceat, utque ſeptimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia. Rogantibus deinde vt eos quoque Iudæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, ſineret uti inſtitutis proprijs, hic etiam poſtulatis eorum ſatisfacturum ſe eſt pollicitus. Et quum feciſſet eis poteſtatem, ſi qui vellent ſaluis ſuis ritibus ſequi eius militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina. Atque his apud Hieroſolyma actis, mouit inde in alias prouincias exercitum.] Quæ ſane mirifice comprobant allata ſuperius a Valeriano de ſummi Dei aſſiſtentia cum exercitu Alexandri, cum ceteris hominibus, quibus a Dæmonibus etiam opem ferri permittit. In quam rem illico ſubiungit idem Pierius: *Vt noſtra nunc miſ-* Deum omnibus hominibus aſſiſtere, prodeſſeque.

C *ſa faciamus, ex multis veterum memorijs & patriarum teſtimonijs confirmatur. Nam quod pertinet ad Æſculapium, quem ægritudinum cauſa conſulebant, in agro Bellunenſi Arbaticorum vico, memoria eſt huiuſmodi.*

ASCLEP
IO. P. XE-
LIVS. PO-
LIO. MO-
NITVS. PO-
SVIT.

Et Pannoniam e Norico a Bellunenſi territorio proficiſcentibus, Alba Iulia monumentum offertur in hunc modum:

D

I. O. M. STAT.
C. VALERIVS
VALERIANVS
EX. VISV. P.

Multaque huiuſmodi paſſim reperiuntur. At etiam inferius ex Adamantio mentalis orationis apud antiquos habitæ meminit idem Valerianus, ita: " *ARDENS ORATIO. Sed cur* " lib. 59. hier.
non potius dicamus, cor ita in thuribulo poſitum ſignificare orationes, preceſue quæ puro ex corde proferuntur ad Deum? idque eſſe thus illud mundum, quod ſibi Deus offerri mandat in Di-

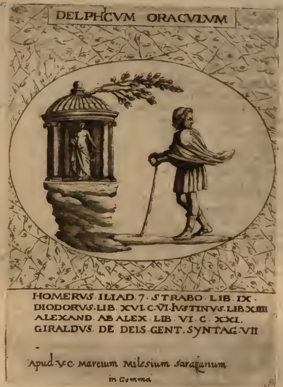
uinis

vinis literis, ex quo ſcilicet odorem capiat ſuauitatis. In Euangelio Matthæi, vbi Dominus per- A
peram agere Phariſæos inquit qui non obligare iuramentum quod per altare fieret, arbitraban-
tur, ſed quod per donum altari illatum. Adamantius Cor hominis inter alia ſignificata idem &
altare intelligit: per votum vero recti alicuius operis deliberationem, quod faciendum ſimul ac
inſederit animo, oblatum, vti votum, interpretatur. Nam & Latini vota alia concepta vo-
cant: Priora illa ſunt, de quibus hic intelligit Adamantius. Itaque veteres orationem
exercuere mentalem, ſine voce, ſine ſono, mente ac intellectu ſolo Deum Optimum Maxi-
mum potiſſime ſibi propitium deprecantes; quem morem apud Ethnicos Ægyptios ob-
y l. 48. hier. ſeruatum fuiſſe paſſim, priore loco notauimus ex eodem Valeriano. y Non ſolum, vt vidi-
z Synt. 17. mus, ſed etiam late magis id patefacit Gyraldus, inquiens: z [Tribus autem de cauſis Deis
ſacrificandum cenſuere theologi gentium, vt veneremur, vt gratias referamus, vt ab ipſis
neceſſaria petamus, & mala propellamus. Ad hæc autem perficienda votum animi ſatis eſſe:
cui & addi poſſe credebant quædam ex frugibus munuſcula, animalia vero mactare nefas du-
cebant: etſi id licuiſſe videmus per Hebræorum leges. Theologi igitur qui dicebantur
apud gentes, Deo nihil quod ex materia eſſet, offerendũ ſtatuebant, quod ipſi Deo ab omni
prorſus materia ſecreto, ſubito non fieret impurum: quapropter neque ei ſermo vocalis B
ſatis accommodatus eſſe videtur: neque etiam ex animo ſermo intimus, propterea quod
animi quadam inquinatus affectione putaretur; ſed puro ſilentio, puroque animi affectu
Deum illi colendum arbitrabantur; quem Ægyptij, vt Iamblichus ſcribit, Icton, & pri-
mum exemplar appellabant: qua de re & in Pythagoræ ſymbolis ſuper ipſius ſilentio plura
ſcripſimus. Porphyrius quoque, oportere ait coniunctos ſimileſq; Deo iam effectos ho-
mines, ad Deum mentis ecſtaſin, ac eleuationem, velut ſacram quandam victimam dedicare,
quæ quidem ipſamet diuina laus eſt & ſalus: in qua Dei contemplatione, omnis affectus ex
parte ſacrificium vere compleri ac perfici aſſeruit. Filijs autem Dei, quos & Deos intel-
ligibiles vocabat, laudes iam ex ipſo quoque ſermone adhibendas cenſebat, atque vnicui-
que ipſorum iuſtam primitiarum oblationem faciendam, ex ijs rebus quas ipſi mortalibus
largiri dicebantur, vel quæ eos nutrire & conſeruare putabantur.] Quare ſublatis omnibus
difficultatibus, iam manum de tabula Schematis, orationum ad Deum antiquitus oblata-
rum repreſentatis modos atque ſpecies, referamus ad aliud Emblema vetus enucleandum,
huic & pulchritudine ſimul & obſcuritate, nec non & antiquitate, materiaque compar, & C
affine.

D

A *Oraculorum Diuinorum proprium eſt, hominibus euentus futuros demonſtrare tanquam præſentes.*

Schema XV. Gemma.

B

C

Incogniti viri explicatio indicata ex ſenis autoribus proponitur, & expenditur. Cap. LXXIX.

QViſquis ille fuit, qui Schematibus huiuſmodi veterum gemmarum adnotationes aliquas appoſuit, huic aliam explicationem non dedit, niſi Delphicum hoc oraculum eſſe: ponens ſex Autorum Claſſicorum loca, vnde putat eam hauriri poſſe: ſcilicet Homerum, Strabonem, Diodorum, Iuſtinum, Alexandrum, atque Gyraldum nominans. Nunc age ſingula perpendamus. In primis Homerus omnium antiquitatum Condus promus affertur, velut ex quo propoſiti Schematis elucidationem habere queamus, eius Iliadis opere ſeptimo conſulto. Dubio procul Poeta nullum eo libro vaticinium Apollinis affert, nullamque Delphici oraculi mentionem fecit: meminit in fine tantum Iouis, prædicentis Achiuorum victoriam, & reditum ad patriam terram, ita Neptuno dicentis: [a] Homerus.

D

» Hunc autem valde commotus allocutus eſt nubicogus Iupiter:
» Proh terræ-quaſſator, late-potens, quid dixiſti?
» Alius aliquis Deorum hoc reformidaret commentum,
» Qui eſſet multo te imbecillior manibuſque & robore.
» Immo tua tibi gloria erit quam late extenditur Aurora.

[a] Iliad. 7. f.

 » Age-

,, Agedum, quando rurſus capitibus comati Achiui A
,, Abierint cum nauibus dilectam in patriam terram,
,, Murum diruptum, hunc quidem in mare totum demergito:
,, Rurſus autem littus magnum arenis obtegito,
,, Vt tibi ingens murus euaneſcat Achiuorum.

Nec in eo libro toto fit vllius alterius oraculi, nedum Delphici Apollinis vſpiam mentio, ſed totus in ſingulari certamine Hectoris & Aiacis Telamonij deſcribendo conſumitur; quare nihil ex Homeri citato libro depromere nobis valemus ad explicationem Schematis. Qui
† lib. 9. Iliad. ſolum inferius † videtur meminiſſe diuitiarum in Delphico templo contentarum, inquiens

Nec quantas lapideum limen iaculatoris intus continet
Phœbi Apollinis Pytho in ſaxoſa.

& alibi nonnulla, de quibus Strabo. Quod autem ad Strabonis nonum nos vocat, vir cl. id
b. Strabo l. 9. quidem verum eſt, ibi celebrati Delphicum fanum, & oraculum his plane verbis: [b] *Delphi ob templum Apollinis Pythij, & oraculum, quod vetuſtum eſſe apparet; ſiquidem Agamemnonem poeta inde tuliſſe reſponſum dicit; nam introducitur Citharœdus canens:*

,, Rixam iurgantis cum Dulichio Pelidæ B
,, Immodicis acrem verbis: ſed rex Agamemnon
,, Heroum audiuit læta conuicia mente:
,, Reſponſum recolens animo, quod Phœbus Apollo
,, Quærenti Delphi dederat . . . . .

Hoc ergo Delphos nobilitat, & mox: *Quanquam Delphico fano maiorem honoris tanti partem oraculum comparauit, omnium minime fallax exiſtimatum; tamen ſitus quoque loci nonnihil*
Delphi vt in medio ſint totius Græciæ ac orbis. *contulit. Sunt enim Delphi fere in medio ſiti totius Græciæ, quæ & extra iſthmum, & intra eſt. Quin etiam in medio totius terrarum orbis iacere quidam ſenſerunt, terræque vmbilicum dixerunt. Fabulam inſuper commenti, quæ apud Pindarum quoque refertur, ibi locorum conueniſſe duas aquilas (alij coruos aiunt) a Ioue emiſſas, alteram ab ortu, ab occaſu alteram Solis. Monſtratur etiam vmbilicus quidam in eo templo, faſcijs velatus, inque eo duæ imagines iſtius fabulæ, &c.* Quibus nihil habetur, quod aperire valeat hieroglyphicum noſtri Schematis, præſertim de Lauro non recta ſurſum tendente, ſed in latus extra templum ab eius medio culmine ſeſe extendente: deque peregrino, vultum non antrorſum, vt humana natura fert, C
Diodorus. ſed retrorſum collocatum, & adſpicientem obtinente. Diodorus autem Siculus de Oraculi
c lib. 16. c. 6. li Delphici origine, ac eius tripode, prodit ad verbum huiuſmodi narrationem: [c] *Hinc Philomelus multis populationibus factis, militem ſuum præda onuſtum reduxit Delphos: vbi per oraculum reſcire cupiens belli, quod gerebat, euentum, Pythiam coegit, vti tripodem inſcenderet, ſibique daret reſponſum. Sed quoniam Tripodis occurrit mentio, haud abhorrens videtur,*
Tripus Apollinis explicatus. *veterem de eo traditam hiſtoriam repetere. Antiquitus fama ea inualuit, Capras oraculum ipſum inueniſſe: cuius gratia & Delphici hac tempeſtate capris vt plurimum ſacrificant in conſulendo oraculo. Inuentum vero ita aiunt. Quum eo in loco, vbi nunc templi adytum eſt, terræ hiatus pateret, circumque terram paſcentes capræ (quod ſcilicet Delphi eo tempore inculti erant) frequenter contigit vt ad canum illud capra quapiam accedens, & introſpiciens, miris quibuſdam exultationibus, & voce prius ei inſueta, incredibilem paſtori ſuo admirationem concitaret, adeo vt & ipſe ſpectatum eius loci ſitum acceſſerit. Eum tunc, quod capris euenerat, perturbatio ingens corripuit: vt ille ea propemodum, quæ diuino furore vexatis accidunt, pateretur: hic vero, præter illud, etiam futura prædiceret. Quapropter apud eius regionis homines diuulgata commotione mentis (quæ ad hiatum accedentibus oboriretur) complures illuc conueniebant, tentandique gratia quicumque propius ſe inferebant, diuino agitabantur ſpiritu. Propterea res in admirationem verſa, creditumque terreſtre illud eſſe oraculum. Et aliquandiu ſeruatum eſt, ex conſulenti de rebus ſuis, ad hiatum ſe promitterent, alter alteri reſponsa redderent. Sed quum multi ex furore in præceps deſilirent, itaque interirent; qui eum locum ſeruabant, inſtituerunt, ne quiſpiam periclitaretur, ibi feminarum vatem ad omnium vſum deligi, a qua prædictiones acciperentur. Ei vero machinam erigi, super quam tuto & diuinitus afflari, & conſulentibus respondere poſſet. Quia vero ea machina fulturis tribus ſuſtinebatur, ideo tripus nuncupata eſt: cuius faciem firme & nunc retinent anei tripodes.*

Quo

A *Quo igitur modo & oraculum inuentum ſit, & quibus initijs tripus in vſum venerit, pro re dictum ſatis arbitror. Solebant etiam primo illo tempore Virgines ob naturam puriorem. & quod Dianæ videantur propinquitate quadam iungi, ad officium illud diuina enunciandi adſumi. Aptiſſimæ enim credebantur ad ſeruandæ arcana, quæ in reſponſis continebantur. Sed annis poſterioribus Echecratem quemdam Theſſalum fama eſt, quum ad oraculum perueniſſet, viſam Virginem Pythiam ſumma venuſtatis adamaſſe, & raptam violaſſe. Vnde ob admiſſum facinus Delphici ſanxerint, ne in poſterum reſpondendi officio fungeretur virguncula, ſed ſenior fœmina, annorum ſaltem quinquaginta, quæ tamen Virginali habitu, in memoriam veteris vaticinandi moris, vteretur. Et hæc quidem ſunt, quæ fabuloſe de oraculo inuento traduntur.* Ex quibus Diodori dictis, tantum abeſt, vt completam noſtri Schematis explicationem haurire valeamus: quod potius præcipuæ Schematis imagines intactæ, ac inexplicatæ relinquuntur; etenim ex Diodoro nil haberi poteſt de arbore ad latus e culmine templi protenſa, non autem, vt arborum natura fert, in altum erecta: neque de baculo, quo peregrinus oraculum conſulens innititur: neque de viro numen conſulente, faciem retro proſpectantem habente, ſitu naturali vultus non ſeruato, penituſque impoſſibili. Nec in Schemate tripodis, aut

Virgines puellæ ab oraculo Delphico, ſemotæ, & ſeniores poſitæ.

B hiatus vllum veſtigium: de quibus tantum hic agere videtur Diadorus. Nunc ad quarto loco citatum accedamus: Iuſtinus ille fuit hiſtoriarum libro XXIV. vbi talia refert: *Templum autem Apollinis Delphis poſitum eſt in monte Parnaſſo, in rupe vndique impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maieſtatis vndique concurrentes, in eo ſaxo conſedere. Atque ita templum ciuitatemque non muri, ſed præcipitia, nec manufacta, ſed naturalia præſidia defendunt: prorſus vt incertum ſit, vtrum munimentum loci, an maieſtas* Dei *plus hic admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam theatri receſſit: Quamobrem & hominum clamor, & ſi quando accidit tubarum ſonus, perſonantibus & reſonantibus inter ſe rupibus, & multiplex audiri, amplior que quam editur, reſonare ſolet. Quæ res maiorem maieſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in Oracula patet. Ex quo frigidus ſpiritus vi quodam velut vento in ſublime expulſus mentes vatum in vacordiam vertit, impletaſque Deo reſponſa conſulentibus dare cogit. Multa*

Iuſtinus l. 24

Deſcriptio templi Delphici.

C *igitur ibi & opulenta Regum populorumque viſuntur munera, quæ magnificentia ſui reddentium vota gratam voluntatem, & deorum reſponſa manifeſtant.* His quidem Iuſtinus partem noſtri Schematis elucidat, oraculi templum ſcilicet, ac eiuſdem ſitum; at vero reliquas intactas relinquit, arborem in latus vergentem, peregrini conſulentis baculum, & vultum in terga datum. Alexander autem ab Alexandro citatus capite vigeſimo primo ſexti libri ſuorum Genialium, proponit *miraculum de homine, qui extruſus a carcere, rurſuſque in eum intruſus, inferna ſe loca adiuiſſe enarrauit*: nihil omnino proferens, quod ad oraculum Delphicum attineat, vel ad noſtræ gemmæ Schema. Sed multo prius egit de Oraculo Delphico, voluminis eiuſdem capite ſecundo, dicens: [Inter Oracula, quæ apud Græcos Afroſque præcipuo cultu fuerunt, ad quæ homines ventitabant, Delphicum in terris clariſſimum fuiſſe cultu & religione longe excellens, vno omnium teſtimonio traditum eſt. Fuit Delphos totius orbis vmbilicus, & commune humani generis oraculum. In monte Parnaſſo excelſo & prærupto alto ſita ciuitas: nullis mœnibus, ſed tantum abruptis rupibus ſaxiſque munita, arduo & difficili aſcenſu; in quo Niſa Ciuitas Libero conſecrata: Cyrra vero ad montis

Alexander ab Alex.

D radices iuxta mare. Erat autem Parnaſſus Phocidis mons in Boeotia, in duos diuiſus colles: Cytherea, & Nymphæum; quorum alter Libero, Apollini alter dicati fuere: Helicon vero Muſis: In Cythæronis autem vertice Sphacticarum Nympharum antrum colebatur; qui mons iuxta Olympum ſitus erat, ſupra quem Olympi editiſſimus vertex decem fere ſtadijs attollebatur. Qui eiuſdem nominis mons & in Macedonia, & in Theſſalia, Myſia, Cilicia, Elide, & Archadia excelſus quidem attollitur. Templum vero intra vrbis ambitum fuit, quod pariter non manu extructum, ſed naturæ præcipitia muniuere, aditu difficili & anguſto. Quippe quem ex quinque lapidibus tantum, velut mole obiecta, obſtructum ferunt. In medio autem exigua planicies, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer ſpiritus manans, mentes vatum in væcordiam vertit. Eoque ſpiritu ex intimo ſpecu edito, quaſi diuino afflatu Phœbas in tripode ſtans, mente furibunda ſtatis diebus, quibus fari licet, conſulentibus reſponſa

canit. Licet ferant, Apollinem ſex menſibus apud Lycios, ſex apud Delum vaticinari: re- A
liqua vero oracula aliquando Idibus, nonnunquam Kalendis: nunc die oriente, nunc deſi-
nente reſponſa dabant; quæ a mulieribus tantum, quæ erant templi vates, vaticinantis in
Oraculi leges. modum ferebantur. In quo id præcipuum fuit, vt qui oraculum conſulit, breui admodum
oratione, quid velit, expoſcat: utque nullum Latine edatur oraculum: neque edi prius,
quam ab imo dum ſacrificant, tota uictima contremiſcat: Nec capitis commotione ſatis
eſſe, ſed omnibus illam partibus quati oportere. In quo proditur memoriæ, quum infaſto
die Pythiam reluctantem & inuitam Alexander cogeret, illam ui coactam, Quod eſſet inui-
Apollinis varia ſimulachra. ctus, reſpondiſſe: quod pro omine acceptum ueridico præſagio futuræ magnitudinis præ-
nuncium fecit. In eo quidem templo, Apollinis oraculum fuit humana effigie, in Delo Dra-
conis, in Lycia uero Lupi. Quam urbem Python, ob interfectum Pythonem dictam com-
perimus: nam & Pythius Apollo, & Pythia feſta, & ludi Pythij, & ipſa uates Pythia dicta,
& Pythicum oraculum locus. Sparthæ quoque Pythios nuncupant, qui Delphos ad con-
ſulendum oraculum mittebantur, qui publice cum Regibus cibaria habent, & veſcuntur vna.
Huc ex omni orbe praua religione incuſſa, qua ſe hominum vanitas confundebat, viri prin- B
cipali dignitate inſignes frequentes conſultum ibant; eaque ex omnibus vera & longe cla-
riſſima oracula habita ſunt. Quare Regum populorumq; ampliſſimis donis muneribuſque,
& multarum vrbium theſauris refertum templum fuit. Inter quos Agilinorum & Spinenſium
non in poſtremis gazæ fuerunt. Quod quidem cuncta oracula antiquitate excellebat.]
Hæc ille ſola De Oraculo Delphico; quæ præter attinentia ad ſitum, & loci conditiones, a
Iuſtino prius allata, nihil omnino faciunt ad imagines, in Schemate noſtro poſitas, illuſtran-
Gyraldus Synt. 7. das. Vltimo loco producitur inſpiciendus Lilius Gyraldus in vii. Syntagmate Hiſtoriæ
Deorum, vbi legimus ipſiſſima: *Delphicus etiam Apollo eſt cognominatus: Ouid. Placuit tibi*
Delphice certe. Orpheus in hymo:

,, Antique, & Smintheus, Pythonis-occiſor, Delphice Vates.

Dictus vero a Delphis eſt, qui Pythius, orbis vmbilicus, vt legitur in Priapeis. Hinc apud Var-
ronem antiquus poeta:

,, O ſancte Apollo, qui vmbilicum certum terræ obtines:

[Quod tamen impugnat, & exponit Varro pluribus, in lib. de Ling. Lat. & Phurnutus: ſed C
& Strabo quare dictus ſit Orbis vmbilicus. & Pindarus, & Lactantius grāmaticus in Theb. &
Claudianus; quod pluribus in noſtris Annotationum dialogis ſumus executi. Delphos igitur
Apollo, a Delphorū oraculo notiſſimo: quod quomodo cœperit, primū ſcilicet a capra oſten
ſum, iū a paſtoribus, demū a pythia Virgine tamdiu oracula reddita, quoad ab Echecrate vna
violata, ſtatutum eſt, vt a vetere muliere, in habitu tamen puellæ, redderentur, in tripode ſe-
dente, Lege xvi. Diodori Siculi Bibliotheces librum, qui hanc omnem hiſtoriam copioſe
deſcribit. Delphicum vero hoc Oraculum multis theſauris donarijſque refertum legimus,
adeo ut a Barbaris, & Gallis in primis deprædatum fuerit: & ſæpe etiam arſiſſe; & ter qui-
dem a Thracibus concrematum, prodit Euſebius. Herodotus etiam ab Amaſi Rege reſti-
tutum ait Delphici Apollinis templum, toto orbe terrarum celeberrimum. Quinquies
extructum, ac reſtauratum ad ſua tempora ſcribit Pauſanias: & primum quidem ex lauri
ramis e Theſſalia deuectis in ſpecus modum exædificatum. Secundo ab apibus ex cera &
alarum membranulis; ex quo Pteran nuncupatum: alij, a viri nomine Ptera. Tertio æneum
conditum aiunt; quod mirum non videri debere ſcribit, quum & eiuſmodi alia legantur, & D
Chalciæcus Pallas. Quo conſumpto, quartum ex quadrato lapide Trophonius & Agame-
des LI. Olympiade extruxere. Quinto ab Amphyctionibus inſtauratum, ex ſacra pecu-
nia, architecto Spintharo Corinthio; quod ſuo tempore Pauſanias durare ſcripſit.] Ex
quibus nihil additur explicationi noſtri Schematis, præter laurum, quæ uidetur e culmine
templi protendi ad latus: de conſulentis baculo, pallio, facieq; in tergum verſa, quibus vni-
uerſa vis huiuſce Schematis innititur, ne verbum quidem. Quare partem Schematis ex-
plicare videntur duo ſoli, Iuſtinus, atque Gyraldus ex Pauſania; quorum ille rupem oracu-
li declarat, iſte laurum vtcumque templi. Nos igitur ſingulas emblematis partes iam expli-
cemus.

A *Propria Schematis explicatio, declarans ſpeciatim arborem in latus propendentem, & hominis conſulentis oraculum tum pallij partem, & faciem in terga verſam, tum ligneum ſcipionem. Cap. LXXX.*

PRofectò nulli dubium eſt, hic repreſentari Delphicum oraculum Apollinis, olim celeberrimum; quod templum oſtendit in alta rupe ac inacceſſa conſtructum, ut [a] uidimus apud Iuſtinum,[b] & ſimulachrum humana effigie, ut ex Autore Genialium [c] agnouimus. Quamobrem ignotus Autor uerum titulum poſuit DELPHICVM ORACVLVM Schemati noſtro. Ceterum arbor e culmine templi propendens in latus, una Laurus eſt, etſi uiſui referre uideatur oliuam; etenim Apollini Laurus eſt ſacra, non olea: quæ Mineruæ conſecrata dicitur. Laurus autem Apollini dicata, potiſſimum quoniam uſta reſonat, quod quandam prædicendi uim habet, obſeruatu Pierij:[d] *Igniſpicium enim non tantum ſplendore, verum etiam crepitu portendit, frequentiſſimo poetarum omnium aſſenſu. Eſt & alia ratio cur Laurus Apollini ſacra dicatur; legimus enim apud Serapionem Aſcalonitam, Lauro ad dormientium caput appoſita, vera videri ſomnia. Id ipſum Antiphontem Philocrum, & Arſemonem, qui de ſomniorum interpretatione ſcripſerunt, aſſeueraſſe comperimus. Neque quidem Euſtathij interpretamentum ſuper hoc, parui fecerimus, qui Daphnen ideo dictam ait, quod* ἂν *ſit intenſionis particula, &* φωνὴ, *quod loqui & canere eſt, in compoſitionem accedant. Apud Heſiodum Interpres Theogoniæ, Laurum ait energiam ad Enthuſiaſmum, diuinumque furorem vaticinantium. Hinc vaticinantes lauro coronari ſolitos ait Interpres Ariſtophanis. Et qui bella ſequebantur vates, in ſumma galea Lauri coronam geſtabant.* (Qua ratione forſan in ſummitate Delphici templi, vnde vaticinia exibant, velut in ſumma galea vaticinantis Dei Laurus poſita fuit a Schematis autore: vel veluti corona non in altum recta ſurgit, ſed in latus excurrere videtur) *Quocirca non imperite Laurum Aphthonius vaticinij ſymbolum eſſe dicit, quam diuinatricem plantam Dionyſius in præceptis de Panegyricis ſcribendis appellat. Nam quod Vates Daphniphagi vocitarentur, non ex eo tantum, quod ille dixerit, Laurumque momordit: & Sibylla apud Tibullum:*

» Sic vſque ſacras innoxia lauros

» Veſcar,

C *deſumptum eſt; verum etiam ex Sophoclis Caſſandra dicentis* ? *Laurum mandens dentibus apertis ... porrigit os vaticinio.* Eodem modo Lycophron: *Laurum comedens vaticinabatur ex guſtatu vocem. Porro Daphnen puellam, vt Plutarchus ſcribit in Agide, Paſiphaes nomine Spartani coluerunt, quæ oracula, vt aiunt, certiſſima ſit dare ſolita.* Quin & Laurus eidem Valeriano, vim poeticam indicat; propterea que congruit oraculo Delphico, tum quod Apollo Poetarum atque Muſarum pater atque Deus colebatur antiquitus: tum quod oraculorum Delphicorum reſponſa verſibus tanquam a poeta fere dabantur omnia. Præterea vero Laurus multitudine foliorum ſuorum, quæ linguæ figuram exertæ referunt vtcumque, & ſimul & in igne ſaliunt, crepitant, & edunt ſonum, hieroglyphicum eſt Oraculi Delphici, quod in eo vates æſtuans & agitata diuino furore multiplicia fundit omnibus poſtulantibus reſponſorum genera. Non aſſurgit autem in altum recta laurus in Schemate, ſed a templi ſummitate deuexa fertur ac obliquè veluti deſcendens protenditur in latus, tum vt oſtenderetur, oraculi voces ad conſulentes dari manentes ante templum: tum etiam ut

D indicaretur, olim antiquiſſimum illud templum, ex lauro fuiſſe conditum, ſicut obſeruat Pauſanias, inquiens in Phocaicis:[e] *Antiquiſſimam Dei ædem e lauro erectam tradunt: & ex lauri quidem ramos ex ea arbore decerptos, quæ ad Tempe eſt. Fuit ædis eius forma quaſi tugurium quoddam.* In quam formam multi rami ſuperne deuincti, ſenſim ad latus expanſi, (ſicut in Schemate videtur unicus procedere) belliſſime conuenire poſſunt.

[a] cap. ſup. [b] lib. 14. [c] Alex. ab Alex. l. 6. c. 2. Arbor Lauri procedens e templo Delphico. [d] L. 50. hier. Daphnis etymologia. Laurus cur non recta ſurgat. [e] lib. 10.

De forma templi Delphici in Schemate. Cap. LXXXI.

LAuro ſubeſt in Schemate rotunda figura templum Apollinis Pythij, quod in eo reſponſa naſcerentur ex halitu de terræ foraminibus vatibus inſpirato; quo nomine Telluris illud oraculum primo fuiſſe ſcribit ex antiquitate Pauſanias:[a] *De ipſis quidem Delphis multa*

[a] in Phocicis

æ diuerſa traduntur, atque in primis de Oraculo Apollinis. Aiunt enim ab initio fuiſſe Telluris A
eam oraculorum ſedem: & ab ipſa Tellure Daphnen, quæ præſideret, delectam: de Nymphis,
b l. 49. Hier. *quæ montem incolerent, Daphnen vnam fuiſſe.* Pierius adnotat: b *Rotundam ædem Veſtæ Nu-*
ma Pompilius Romanorum Rex conſecraſſe fertur, quod eandem eſſe Terram, qua vita hominum
ſuſtentaretur, crediderit. Eam pilæ formam eſſe, vt ſui ſimili templo Dea celeretur. Quamo-
brem eadem ratione Delphicum oraculum, quod ab initio Telluris erat, antiquiſſimum tem-
Figura templi Delphici cur rotunda. plum rotundum habuit, vt Veſta. De templi vero culmine Laurus prominens indicat præ-
ſidem Telluris oraculo Daphnen extitiſſe Nympham eius montis accolam. Quomodo ve-
ro Delphicum hoc Oraculum de Tellure conceſſerit in Apollinem, illico detegit Pauſanias
addens: *Poeſin Græci habent, quæ Eumolpia appellantur: eius autorem Muſæum perhibent, An-*
Oraculi Delphici mutationes variæ. *tiophemi filium. In ea proditum eſt memoriæ, commune Telluri & Neptuno oraculum illud fuiſ-*
ſe: ipſam quidem Tellurem ore ſuo reſponſa dediſſe: Neptunum interpretem habuiſſe Pyrconem.
Ea de re verſus huiuſmodi ſunt:

,, Telluris cuncti ſanctas cognoſcite voces:
,, Et magno Pyrcon Neptuno ſacra ferebat.

Neptunus deinde Telluri dicitur parte ſua conceſſiſſe: illam Themidi oraculum totum dono de- B
Oraculi delphici mutationum cauſæ explicatæ. *diſſe: ab ea Apollinem illud accepiſſe, tradita Neptuno, quæ ante Træzene eſt, Calaurea.* Cuius
fabulæ mythologia phyſica ſit: Oraculum initia ſui ventum, & halitum mineralem de ſpe-
cu promanentem habuiſſe; quorum ventus exhalatio frigida & ſicca Tellurem c ſolam ſui
c 2. Meteor. ſu. 2. cap. 1. matrem agnoſcit: halitus autem mineralis, atque metallicus ex humore d ſurgens Neptu-
d 1. Meteor. ſum. 1. num, qui totius humoris pater ac ſedes eſt, autorem proprium tenet. Quod autem ventus
ex hiatu Delphicæ terræ prodiens cum impetu ſibilum quendam edere potuerit; ideo Tel-
lus ore ſuo reſponſa dediſſe dicitur; nimirum præcedens halitum craſſiorem ſegnioremque,
prodromuſque vatem feminam admonens de tempore mox inſecuturi mineralis halitus, quo
ſuſcepto mente commoueretur, & Deo plena prædiceret percontantibus euentura; quare
Neptunus non ore ſuo ſed per vatem halitu vaporoſo ſuſcepto dicebatur oracula dare;
quem vatem ab ignea natura fumoſo illi halitui permiſta, quæ multa reperitur in halitibus me-
tallicis, Pyrconem apte nuncupauere veteres; metalla ſiquidem omnia conſtant ex hydrar-
giro, mercurioue aqueo prædominante, ſubdominanteq; ſulphure naturam igneam haben- C
te. Non continenter autem, ſed ſtatis diebus, ex hiatu delphicæ terræ prodire conſueuiſ-
ſe uentum, & halitum uates ad oracula fundenda commouentem, ac inſpirantem, apertum
e cap. ſup. eſt ex his, quæ ſcripſit Alexander ab Alexandro e prius allatus, aiens f ex antiquorum mo-
f l. 4. genial. cap. 2. numentis: *Delphicum vero templum intra vrbis ambitum fuit, quod pariter non manu extru-*
ctum ſed natura præcipitia munivere, aditu difficili, & anguſto: Quippe quem ex quinque la-
pidibus tantum, velut mole obiecta, obſtructum ferunt. In medio autem exigua planicies, &
in ea hiatus ex quo ventus, & acer ſpiritus manans, mentes vatum in vacordiam vertit. Eoq;
ſpiritu ex intimo ſpecu edito, quaſi Diuino afflatu Phæbas in tripode ſtans, mente furibunda
ſtatis diebus, quibus fari licet, conſulentibus reſponſa canit. Licet ferunt Apollinem ſex men-
ſibus apud Lycios, ſex apud Delum vaticinari: reliqua vero oracula aliquando Idibus, nonnun-
quam Kalendis: nunc die oriente, nunc deſinente reſponſa dabant; quæ a mulieribus tantum,
quæ erant templi vates, vaticinantis in modum ferebantur, & mox: *In quo proditur memo-*
ria quum infaſto die Pythiam reluctantem & inuitam Alexander cogeret, illam vi coactam,
quod eſſet inuictus, reſpondiſſe. Quod autem dicitur, poſt Neptunum, atque Tellurem, ab D
iſta Themidi conceſſum oraculum, & a Themide tandem Apollini, totum id ordinem cauſa-
rum oraculi ſibi adinuicem ſuccedentium myſtice deſignat; etenim Themis, ut ait Feſtus, eſt
Dea quæ præciperet hominibus id petere, quod fas eſt: petebant autem conſulentes oracu-
lum quod fas erat, ubi iam Pythia diuino ſpiritu plena fureret; poſt petitionem autem, in
ore Vatis aderat Apollo fundens oraculum reſponſi.

De ſimulachro in templo Delphico. Cap. LXXXII.

QVamobrem apte Schematis autor intra templi ſepta ſimulachrum poſuit; neſcias an
Apollinis, an fatidicæ mulieris lyram chelimue tenentis: Apollinem cithara, ſeu

vetus

A vetus lyra cheliſue ſignat; vatem feminam corpus muliebre nudum a pube ſuperne, mamillis femineis, molle, delicatum, capite nullis redimito radijs. Verum enim vero forte dedita opera vtrumque voluit autor; neque lyra cheliſue puellæ fatidicæ neganda, quæ verſibus oracula caneret. Id quod aperte Pauſanias aſſerit inquiens de Delphica vaticinatrice: [a] *Maxima vero fuit nominis celebritate Phemonoe, vt quæ Dei interpres prima fuerit, prima etiam ſenarijs* longioribus *oracula decantarit. Bœo tamen indigna mulier Delphis hymno compoſito, aduenas ab Hyperboreis profectos, oraculum Apollini dedicaſſe tradidit, cum alios, tum Olena, qui primus vaticinatus in eo loco fuerit, primuſque ſenarios longiores repererit. Hi ſunt, quos Boeo fecit verſus:* — [a] in Phocicis.

,, Hic poſuere tibi Iuuenes penetralia Phœbe,
,, Olim ab Hyperboreis Paganoque & dius Ægyieus.

Ennumeratis alijs Hyperboreis, in ipſa hymni fine Olena nominauit:

,, Atque Olem, primus cecinit qui oracula Phœbi,
,, Et veterum primus modulari carmina cœpit.

B *Communis tamen hominum opinio, priſca memoria autoritatem ſecuta, ſolas agnoſcit mulieres oraculorum interpretes*: quæ quum carminibus canerent, ad hoc indicandum lyra vetus in Schemate poſita ſimulachro, ſiue fuerit id Apollinis Pythij, ſiue Pythiæ mulieris in Delphico templo ſtantis ad oracula fundenda. Etſi vero Strabo monet aliquando Pythiam e tripode vaticinatam oratione ſoluta; ſubdit attamen ibi poetas extitiſſe, qui ſermonem vatis ad numeros metricos apte redigerent: atque Pauſanias ait in Phocicis, *Heſiodum repulſam tuliſſe, quod carmina ſua ad lyram canere non didiciſſet*, apud Delphos. Verba vero Strabonis ea ſunt: [b] *Oraculum ipſum aiunt eſſe cauam profunde ſpecum, aditu non admodum lato: ex ea ſpiritum efferri furoris diuini efficacem: ſupra orificium tripodem ſitum ſublimem quo conſcenſo Pythia vbi ſpiritum exceperit, carmine ſolutaque oratione ſortes ab ea pronunciari: porro poetas eſſe quoſdam fani adminiſtros, qui proſa oratione edita in verſus numeroſque redigant*. Inde ſimulachrum in templo ſtans Lyra donatum ab autore Schematis. Nulla vero viſitur in Schemate Tripodis imago, ſiue gemma ſculpta fuerit iſta, ſiue ſignificarit oraculum Delphicum ante Tripodis inſtitutionem; quod eius maximam indicat vetuſtatem. — [b] lib. 9.

C

De rupe templo Delphico ſubiecta. Cap. LXXXIII.

SVbeſt autem templo rupes inaceſſa, de qua pridem, vt vidimus, ita Iuſtinus, [a] nobis refricanda pro Schematis vberiori dilucidatione: [Templum autem Apollinis Delphis poſitum eſt in monte Parnaſſo, in rupe vndique impendente: vbi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maieſtatis vndique concurrentes, in eo ſaxo conſedere. Atque ita templum ciuitatemque non muri, ſed præcipitia, nec manufacta, ſed naturalia præſidia defendunt: prorſus vt incertum ſit, vtrum munimentum loci, an maieſtas Dei plus hic admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam theatri receſſit. Quamobrem & hominum clamor, & ſi quando accidit tubarum ſonus, perſonantibus & reſonantibus inter ſe rupibus, & multiplex audiri, ampliorque quam editur, reſonare ſolet. Quæ res maiorem maieſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planities exigua eſt, atque in ea profundum terræ D foramen, quod in oracula patet. Ex quo frigidus ſpiritus in quodam velut vento in ſublime expulſus mentes vatum in væcordiam vertit, impletoſque Deo reſponſa conſulentibus dare cogit.]

[a] lib. 24.

Rupis deſcriptio & explicatio.

Echo clarior & vehementius inualeſcens poſt exortum ſui.

De conſulentis Delphicum oraculum baculo. Cap. LXXXIV.

INter alios autem conſulentes in Schemate noſtro proponitur unus, triplici re ſingulari notabilis; prima quidem, quod ante templum atque rupem ſtans, ambabus manibus innititur baculo: ſecunda, quod illius pallium quaſi vento pellitur ab anterioribus partibus in tergum: tertia mirabilior eſt, quod vultum non obtinet antrorſum pectori ſupereminentem verſus templi fores, ut reliquas corporis partes anteriores; at valde præter ordinem

natu·

naturæ ſaciem conuerſam habet in terga, prorſus auerſam a templo, vnde ſibi præſtolatur eſflagitatum oraculum. Primam ſane Baculi proprietatem, apud Valerianum in hieroglyphicis, & Suidam explicatam vtcumque legimus, vnde Pierius, & Adagiographus. Verba Suidæ ſunt Latio donata: *Laureum geſto baculum. Hoc dicere conſueuerunt, quibus ab aliquibus inſidiæ ſtruuntur; quia laurus creditur eſſe remedium arcendorum malorum vim habens.* Adagiographus adiungit Suidæ Plinium,[a] *qui demonſtrat laurum luſtrationibus adhiberi ſolitam. Videtur & aduerſus fulmina huius vis tueri; quandoquidem arborum vna non icitur fulmine. Id adeo verum credidit Cæſar Tiberius, vt nunquam non geſtaret capite coronam lauream, quod in ipſius vita prodidit Suetonius.* Verba Plinij de Lauro leguntur: *Eadem purificationibus adhibetur.* Valerianus ait in propoſito:[b] *REMEDIVM: Quæ vero de ſcipione laureo memorantur, ſignificare id remedium contra pericula, & inſidias, quæ a quopiam intententur, vt apud Suidam legitur, non ea tantum cauſa eſt, quod contra venena pollere Laurus creditur; ſed huc faciunt ea omnia, quæ ſuperius recenſuimus, vbi tutelam, & cuſtodiam per Laurum docuimus. Quin & Æſculapÿ caput laurea redimitum non alia de cauſa dicunt, niſi quia ea arbor plurimorum ſit remediorum.* Nuper autem aſſeruerat: *Pro cuſtodia vero Laurum poni, & incolumitatis eſſe ſymbolum ex Proclo didicimus, qui veteres ait Laurum tutelæ conſecraſſe, & in ſacrificÿs, & in locis vbicumq; vel ſata, vel affixa fuerit, incolumitatem præbere. Cuius rei non ignarus Ouidius, tutelæ huius ergo illud de Lauro dixit:*

Explicatio Baculi, quo cõſulens innititur.

[a] l. 15. c. 30. ſ

[b] lib. 50. hier.

A

B

,, ... mediamque tuebere quercum.

Quod ita mihi libet interpretari, vt ad ciuica corona ſoſpitamentum, & tutelam ſtatueretur: id quod ex numis quibuſdam intellexi, in quibus ciuica poſita eſt, quam duo laurei rami circumplectuntur, non ipſi in coronam deducti, ſed ad oſculum quodammodo adcuruati. Literæ: OB CIVIS SERAATOS. Duo huiuſmodi ſunt apud me, in quorum vno litera circumducta, C. GALLIVS C. F. LVPERCVS. III. VIR. A. A. A. F. F. in altero, L. NEVIVS SVRDINVS. III. VIR. A. A. A. F. F. Quid vero ſibi velint elementa illa, quippe A triplex, & F geminum, ſi quis quæſierit, ſciat id ſignificare, Auro, Argento, Aere, Flando, Faciundo. Inueniuntur vero & in Auguſti numis, & alibi. Eadem vero ſpecie ciuicam eam fuiſſe crediderim, quam Auguſti foribus affixam Ouidius ſcribit; quamuis nonnulli arbores ipſas ſatas putant, quia ita ſcriptum a poeta ſit:

,, Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos

,, Ante fores ſtabis, mediamque tuebere quercum. C

Idem ſibi vult numus Argenteus, in quo duo Lauri ſurculi cum radicibus, in quorum medio erecta eſt columna Ionica, ſupra cuius capitulum carcheſium eſt, in medio parma affixa, cum literis. S. C. Nam ab vtraque Columnæ parte in albo ſingulatim litera E. X. adſcripta. Altera Inſcriptio eſt, DIVVS AVGVSTVS VESPASIANVS: quod apotheoſim ipſam ſapit. Sed ex his ſatis ſuperque eſt oſtenſum Laurum pro cuſtodia & tutela poni, & eorum quæ perpetuo ſoſpitari, conſeruari, ac viuere volumus, ſignum. Accedit & illud ad ſoſpitamentum, quod eius arboris folia fulmen non icit: eaque de cauſa Tiberius quum fulmina coruſcationeſque ſupramodum expaueſceret, cælo turbido Lauream ſibi ſolitus eſt imponere, non ſecus ac eadem de cauſa Auguſtus ex vituli marini pelle cingulum geſtare. Sapienter itaque Schematis autor accedenti ad oraculum Delphicum, vnde teter halitus homines dementans effluebat, atque iam prope templi fores ſtanti, baculum ex Lauro dedit in manus, quo tum inniteretur ex itinere feſſus, tum maxime cuſtodiretur, incolumiſque ſeruaretur a noxia telluris euaporatione, congenea fulminum exhalationi. D

Vituli marini pellis contra fulmina cingitur.

Pallÿ motus in terga declaratur. Cap. LXXXV.

SEcunda proprietas huius oraculum Delphicum conſulentis erat, pallij retrorſum impulſio de pectore; quam non aliunde nobis explicare licet, niſi ex eo, quod quum vellet Autor Schematis indicare præcipua, quæ pertinent ad oraculi Delphici miram poteſtatem; quumque niteretur illa fere tota ſpiritu halituoſo de cripta telluris exeunte, mentem Pythiæ commouente ſtatim ad vaticinandum; de quo ſpiritu Strabo[a] teſtimonium id exhibuit: *Oraculum ipſum aiunt eſſe cauam profunde ſpecum, aditu non admodum lato; ex ea ſpi-*

[a] lib. 9.

ritum

A *ritum diuinum efferri furoris diuini efficacem.* Conſentire Straboni Iuſtinum[b] nouimus aſſerentem: *In hoc rupis confractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus ſpiritus quodam velut vento in ſublime expulſus mentes vatum in vecordiam vertit, impletoſque Deo reſponſa conſulentibus dare cogit.* Inde pariter Alexander ab Alexandro ſuis in Genialibus repetit.[c] *In medio autem exigua planicies, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer ſpiritus manans, mentes vatum in vecordiam vertit: eoque ſpiritu ex intimo ſpecu edito, quaſi diuino afflatu Phœbas in Tripode ſtans, mente furibunda ſtatis diebus, quibus fari licet, conſulentibus reſponſa canit.* Hunc igitur ventum atque ſpiritum, quod ob ſui raritatem, tenuitatemque materiæ viſu percipi nequiret, vt ob oculos poneret Autor inſpectanti Schema, pallij conſulentis impulſionem a vento ſenſibilem in terga conſulentis eiuſdem artificioſe delineauit.

[b] lib. 24.
[c] lib. 6. c. 12.

Faciei mira verſio in tergus explicata. Cap. LXXXVI.

B

PRoprietas autem illa tertia, monſtroſa nimirum, quæ ponit viri conſulentis faciem in terga penitus & omnino verſam, duas cauſas habere poſſe videtur. Altera quidem eſt, quæ primo Schematis intuitu mihi venit in mentem, ſcilicet hominem conſulentem oraculum, ne læderetur ab halitu tetro ſpecus dementante, faciem auertiſſe prorſus in terga, puriorem aerem inſpiratione trahere ſatagentem intra cerebrum atque præcordia. Sed poſtea dum attente conſidero, tum eo ſpiritu rorum aerem prope templum impleri, nec vlla penitus oris auerſione a templo poſſe vitari quin inſpiraretur a proximis: tum illam adeo magnam auerſionem vultus a pectore non poſſe fieri viribus naturæ, prorſum repugnantibus ad eum ſitum, tantamque detorſionem colli vertebris; in aliam cauſam myſticam inclinare libuit; vt ſcilicet indicaretur euentuum futurorum, ab oraculo prænunciatorum, proſpectus ab oculis mentis conſulentis in terga datis; etenim & oculi ſunt intellectus humani ſymbolum, vt ait Ariſtoteles,[d] cui *quemadmodum in corpore eſt viſus, ſic in anima eſt mens:* & humanum tergus indicium eſt futuri temporis, euentuumque C futurorum; quod in Hieroglyphicis adnotauit Valerianus agens de Delphini ſymbolis,[e] *Sed & gibba,* inquit, *ſuum habet ſignificatum, vt pote qua futurorum indicium ſit: vt apud Tranquillum aruſpices Domitiani gibbam per ſomnium ſibi acceſſiſſe viſam interpretati ſunt. Et quoniam pars eſt prudentiæ, futura prauidere; gibberoſos aiunt omnes aſtutos eſſe, multaque pollere ſagacitate.* Verba Suetonij ſunt in fine vitæ Domitiani pronunciata: *Ipſum etiam Domitianum ferunt ſomniaſſe, gibbam ſibi pone ceruicem auream enatam: pro certoque habuiſſe, beatiorem poſt ſe, lætioremque portendi ſtatum Republicæ: ſicut ſane breui euenit, abſtinentia & moderatione inſequentium principium:* Quin & antea quoque Pierius de propoſito retulerat,, agens de Columba:[f] ANIMORVM „ FVTVRA FELICITAS: Sed quoniam in oracula, nuſquam ego plura „ notis hieroglyphicis ſimilia comperio, quam in diuinis noſtrorum literis: ita om„ nia ſenſu myſtico conſcripta, quæcunque Moſes, quæ Dauid, quæ Prophetæ re„ liqui diuino afflatu ſpiritu protulere. Talis eſt argentea Columba illa, cui aurum D „ in dorſo, poſteriorem partem verſus indutum.[g] Significat quidem hoc, vt Theo„ gi noſtri interpretantur, inſtare a tergo aurum perpetuæ felicitatis. Nam quam „ quis quietem in humanis aſſequatur, quæ præ manibus ſit, & ante oculos ſita, „ eam per argentum, quo anteriores Columbæ iſtius partes bracteatæ ſunt, acci„ piunt. Longe autem pretioſiorem illam, quæ ſubſecutura eſt poſt obitum, per au„ rum a tergo illitum, intelligunt: ſi modo, vti ſuperius monuimus, ante noctis „ tempus ad arcam cum oleæ ſurculo reuertamur. Nam & apud aruſpices profanos, „ feliciora tempora ſubſecutura indicatum eſt, ex aureo gibbo, quem ſibi acceſſiſſe „ in tergus Domitianus Imperator, paulo ante quam interficeretur, per noctur„ nam imaginem viſus erat ſe videre. Sic itaque tergus, & poſt tergum accedentia, futurorum indicia ſunt; ideoque conſulens Oraculum Delphicum in Schemate, po-

Auerſæ faciei nota.
[d] 1. Ethic. cap. 6.
[e] lib. 27. Gibba quid myſtice denotet.
Gibboſi cur aſtute ſint, & ſagaces.
[f] l. 22. hier. Tergus indicat myſtice ventura.
[g] Pſ. 67. 14.

nitur vertere faciem retro ſupra tergum, vt ſignificaretur, eum accepto petitionum ſuarum reſponſo, per oraculi dicta cernere ventura, de quibus Deum conſuluit, ac ſi præſentia ſibi forent. Quod apertiſſimum eſt e ſacra pagina, in qua frequenter Prophetæ loquuntur de venturis euentibus, ac ſi præſentes illos haberent: vt ſignificatur in Schemate noſtro. A

b cap. 52. 6. Ita Iſaias in perſona Chriſti venturi, tanquam præſentis prophetauit, inquiens: [b] *Et iugiter tota die nomen meum blaſphematur. Propterea hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipſe, qui loquebar, ecce adſum*, vbi notat Interlinearis: *per meipſum, propheta de filio* venturo: & Lyranus: *& iugiter tota die nomen meum blaſphematur: ſcilicet nomen Chriſti, qui ab infidelibus magus & deceptor fuiſſe dicebatur. Propter hoc; ideſt propter iniurias iſtas: Sciet populus meus, ideſt Chriſtianus, Nomen meum, ideſt efficaciam nominis mei per experientiam ſuæ ſalutis, ſicut vocor Ieſus, ideſt ſalus, vel Saluator: in die illa, ſcilicet notabili famoſa, quando Conſtantinus recepit baptiſma: Quia ego ipſe, qui loquebar, in humanitate aſſumpta diſcipulis meis: Ecce adſum, per ſaluationis effectum, & etiam in propria perſona, quia Conſtantinus de baptiſmo conſurgens confeſſus eſt ſe vidiſſe Ieſum Chriſtum* Et

i cap. 30. 27. antea Iſaias: [i] *Ecce nomen Domini venit de longinquo: Ardens furor eius, & grauis ad portandum. Labia eius repleta ſunt indignatione, & lingua eius quaſi ignis deuorans.* Vbi Lyranus, & Alexander Alenſis aiunt hic Iſaiam tanquam de præſenti agere de tempore finalis Iudicij longe poſtea futuri. Similiter Malachias prophetauit de Ioanne Baptiſta, præcurſo- B

k cap. 3. 1. re Domini venturo, tanquam de præſente, dicens in perſona Patris Filio ſuo: [k] *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem tuam*, & de Filio venturo mox dicit: *Et ſtatim veniet ad templum dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis: Ecce venit, dicit Dominus exercituum.* Et Zacharias de Chriſto venturo tanquam

l cap. 9. 9. de præſente prophetauit, inquiens: [l] *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus, & Saluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* vbi vel Rab. Sal. ait iſtam ſcripturam nō poſſe intelligi niſi de Rege Meſſia

m Prou. 9. 4. & ſeq. venturo. Et Salomon de Chriſto venturo, gentiles inuitante ad Euchariſtiæ Sacramentum, [m] vt communiter interpretantur orthodoxi Patres: *Et inſipientibus locuta eſt* ſapientia: *Venite, comedite panem meum & bibite vinum, quod miſcui vobis*, & Ezechiel de Chri-

n cap. 3. 25. ſto paſſionem ſubituro: [n] *Et tu fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vincula: & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.* Zacharias item de fuga diſcipulorum in captura Chri- C

o cap. 13. 7. ſti Domini: [o] *Percute paſtorem, & diſpergentur oues.* Autor libri Sapientiæ ſimiliter de

p Sap. 2. 12. & ſeq. Chriſto venturo tanquam de præſente, ſub Iudæorum perſonis ait: [p] [Circumueniamus ergo iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Grauis eſt nobis etiam ad videndum; quoniam diſſimilis eſt alijs vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo: & abſtinet ſe a vijs noſtris tanquam ab immundicijs, & præfert nouiſſima iuſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt nouiſſima illius. Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manu contrariorum. Contumelia & tormentis interrogemus eum, vt ſciamus reuerentiam eius, & probemus potentiam illius. Morte turpiſſima condemnemus eum: erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius.] Quæ ſingula de Chriſti

q Pſal. 21. 1. Domini perſecutione paſſioneque a Iudæis enarrantur in Euangelio. Et Dauid [q] in perſo- D

r Matth. 27. 46. Marc. 15. 14. na Chriſti venturi, qui talia dicturus erat in Cruce: [r] *Deus Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti?* Et Micheas [ſ] de Chriſti morte, deſcenſu ad inferos, & reſurrectione lo-

ſ cap. 7. 8. quens ad gentem Hebræam, quæ Dominum ad mortem deductura erat ſibi contrarium, ac exoſum: *Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi: conſurgam, quum ſedero in tenebris.* Et Iſaias item de Chriſto poſt paſſionem, & reſurrectionem in cælum aſcenſuro, cum

t cap. 63. 1. ſignis paſſionis: [t] *Quis eſt iſte, qui aſcendit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ?* Pſalmiſta pariter iterum

u Pſal. 23. 9. de Chriſto poſt Aſcenſionem Cælos ingrediente: [u] *Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Et Daniel de Chriſto aſcenſuro, & ingreſſuro in cælum, atque ſuſcepturo gloriam & honorem a Patre in ſua

huma-

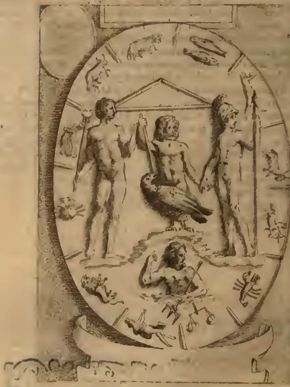
A humanitate, in qua cum poteſtate venturus eſt in fine mundi ad iudicandum omnes gen-
tes : x *Aſpiciebam ergo in viſione noctis : & Ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis ve-* x cap. 7. 13. 14.
niebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit ; & in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit
ei poteſtatem, & honorem, & regnum : & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient &c.
Et, vere tu Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator, ait Iſaias y prophetans de Chriſto ven- y cap. 45. 15.
turo ; quod omnes Doctores orthodoxi communiter interpretantur de Chriſto Deo ſub
ſpeciebus panis & vini, in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, multo poſterius inſtitu-
endo. Ne multa congeram alia Sacræ ſcripturæ loca, in quibus paſſim Prophetæ de rebus
venturis a Deo ſibi reuelatis eloquuntur tanquam de præſentibus, quas ipſi videant : fre-
quentiſſima namque leguntur in ſacris literis huiuſmodi prophetarum oracula. Quorum
ea ratio eſt, quia Prophetæ loquuntur non niſi verba, quæ Deus in ore ipſorum ponit, &
Deus ipſe ſit, qui per eorum vocem loquitur : Deus autem in æternitatis momento ſtabili
cuncta ſibi præſentia cernit, quorum nobis alia præterita ſunt, alia futura. Deus autem Deo cur ſint cuncta præſentia.
ore prophetarum loquens de rebus, quæ nobis futuræ ſunt, & ſibi præſentes, vaticinari
facit eos de rebus futuris ac ſi præſentes illis eſſent ; quæ ſiquidem hominibus in tempore
B futura ſunt, Deo in æternitatis momento ſtabili præſentia ſunt ; & quando illa reue-
lat Prophetis, & per eorum oracula mortalibus ipſos conſulentibus, vtriſque
futura demonſtrat tanquam præſentia. Quod indicare myſtice
volens noſtri Schematis autor, aptiſſime fecit homi-
nem, qui conſulit oraculum Delphicum de re-
bus ſibi euenturis, vultum & oculos pro-
prios in tergum vertere, nimi-
rum ad inſpicienda tan-
quam præſentia,
quæcunque
ſibi ſunt
euentu
ra.

C

D

Mundi Syſtema, parteſque vniuerſum integrantes explicantur. A

Schema XVI. Gemma.

B

C

Explicatio noſtra de Mundi Syſtemate partibuſque integralibus proponitur: primumque Zodiaci declaratur imago pro toto Cælo.

Cap. LXXXVII.

TEnebricoſa proculdubio fuit inſigni viro Schematis huius, & omnino latens intelligentia; cui dilucidandæ ne verbum quidem impendit. Profectò cæleſtia ſigna proponuntur ſere cuncta, præter Mineruam, atque Neptunum, quæ locum in cælo non habent apud Aſtronomos; vnde tota naſcitur obſcuritas Emblematis; ad quam tollendam ſubijt in D
a 2. Cæl. t. 37 animum ſententia fere Pythagoræorum de Mundi ſyſtemate; quos ait Ariſtoteles [a] aſſeruiſſe Terram eſſe Carcerem Iouis, mediumque Vniuerſi maxime cuſtodiendum, tanquam omnium Mundi corporum principaliſſimum. Porro quinque ſunt in Schemate præcipua, ſeorſim a nobis explicanda, Zodiacus duodecim ſignis diſtinctus, omnia complectens intra ſui ambitum: Iupiter in medio: Neptunus in imo: Mercurius a dextra Iouis: & Pallas a læ-
Zodiaci locus in primo mobili ua. Sane Zodiacus mihi totam cæleſtem regionem deſignat, quæ complectitur vndique intra ſe mundum vniuerſum elementarem: etenim Zodiacus Aſtronomis [b] primum ſui ſitum
b Clau. in Sacrob. c. 1. obtinet in primo mobili, ſphæras inferiores omnes continente; duodecim ſignis diſtinctus; in quibus quidem ſignis non ſolum contineri dicuntur ab Aſtronomis planetarum ſidera, quæ ſemper terere videntur in cælo circulum illum obliquum; ſed etiam quælibet aſtra, duode-

quin-

A quinquaginta cæleſtium imaginum, vel prope polos exiſtentia; ſiquidem [c] *a polis mundi circuli ducti, qui vniuſcuiuſque ſignorum Zodiaci terminos ſecent, vniuerſum ſphæræ mundialis corpus in duodecim partes æquales diuidunt: veluti ſi peponem quis*, ait Sacrobuſtus, *in duodecim partes æquas diſſecaret. Et quidquid inter duos huiuſmodi ſemicirculos, vt ita nunc vocem, ab vno polo ad eorum alterum continetur, eius ſigni regio eſſe dicitur, quicquid in medio continuerit. Inde ſtella quæuis extra Zodiaci ſpatia quantumlibet procul ſita, in Ariete, vel Tauro, vel Geminis eſſe perhibetur*, vel alio quouis duodecim ſignorum Zodiaci, deſcriptorum in Schemate. Quare per vnius Zodiaci figuram aptiſſime Schematis autor Ætheream regionem omnem, hoc eſt mundum cæleſtem cunctis orbibus ſuperelementarijs, tam anaſtris, quam ſtellatis coagmentatum, repreſentare potuit aſtronomice. Ceteræ vero quatuor illæ figuræ Deorum gentilium, intra Zodiaci totius ambitum incluſæ ſignare mihi videntur elementa quatuor, intra cæli fornicem conſtituentia mundum elementarem. Quos quidem duos mundos ita diſtinxit, vt alibi, ſic in Meteorologia Philoſophus inquiens: [d] *Quoniam enim determinatum eſt prius a nobis, vnum quidem principium corporum, ex quibus conſtat circulariter latorum corporum natura: alia autem quatuor corpora, propter quatuor principia, quorum duplicem eſſe dicimus motum, hunc quidem a medio, illum autem ad medium:*

B *quatuor autem exiſtentibus his, igne, aere, & aqua, & terra; omnibus his ſupereminens eſſe ignem: ſubſidens autem, terram: duo autem, quæ ad ipſa his proportionaliter ſe habent: aer enim igni eſt propinquior, quam alia: aqua autem terræ. Qui itaque circa terram eſt totus mundus, ex his conſtat corporibus, de quo accidentes paſſiones dicimus eſſe ſumendum. Eſt autem ex neceſſitate continuus quodammodo iſte ſuperioribus lationibus, vt omnis ipſius virtus inde gubernetur*, & alibi prius etiam Ariſtoteles a cæleſti corpore toto contradiſtinguens regionem elementarem, illi dedit attributum vnius corporeæ ſubſtantiæ, ſed huic multiplicis conſiſtentiæ rationem aſſignauit, inquiens, tum: [e] *Ex his igitur manifeſtum eſt, quod eſſe nata eſt quædam ſubſtantia corporis alia, præter eas, quæ hic ſunt conſiſtentias, diuinior, ac prior his omnibus:* tum paulo poſt: [f] *Quapropter ex omnibus his aliquis ratiocinando crediderit, quod eſt aliquod præter corpora quæ hic, & circa nos ſunt, alterum ſeparatum, tanto honorabiliorem habens naturam, quanto quidem plus diſtat ab ijs, quæ hic ſunt.* Sapienter itaque

C Schematis autor vniuerſum cælum, ex omnibus æthereis orbibus coagmentatum, repreſentauit vnico Zodiaco: mundum autem elementarem quatuor Deorum gentilium figuris.

[c] Sacrobuſcus vt omnis cæli portio redigatur ad ſigna Zodiaci.

[d] lib. 1. Met. cap. 2.

[e] 1. cæl. t. 12.

[f] tex. 16.

Iouis figura vt ſit aptum terræ hieroglyphicum. Cap. LXXXVIII.

ET ſane terram in medio tum cæli totius, tum elementorum poſitam, ſecutus Pythagoricorum ſententiam, qui dicebant Terram eſſe carcerem Iouis, indicauit autor in Schemate per ſimulachrum Iouis, aquilam ante ſe habentis, & manu dextera ſceptrum. Ariſtoteles quidem huiuſmodi Pythagoreorum ſententiam referens ait: [g] *Multis autem, & alijs videbitur non oportere terræ medij regionem aſſignare, fidem non ex ijs, quæ apparent, conſiderantibus: ſed potius ex rationibus. Honorabiliſſimo enim putant conuenire, honorabiliſſimam competere regionem eſſe autem ignem terra quidem honorabiliorem; terminum autem medijs ipſis; extremum autem, & medium terminum eſſe; quare, ex his ratiocinantes, ipſam non putant in medio ſphæræ iacere, ſed magis ignem. Amplius autem Pythagoræi quidem, propterea*

D *quod maxime conueniat id ſeruari quod eſt principaliſſimum ipſius vniuerſi; medium autem eſſe tale (quem Iouis carcerem nominant) hanc habere regionem ignem. Tanquam medium ſimpliciter diceretur, & magnitudinis medium, & rei medium eſſet, atque naturæ: quamuis quemadmodum in animalibus non idem eſt animalis & corporis medium, ſic exiſtimandum eſt magis & circa totum cælum. Propter hanc igitur cauſam nihil eos oportet turbari circa vniuerſum, neque adducere carcerem ad centrum: ſed illud quærere medium ipſum quale quid eſt, vbi natura aptum eſt eſſe. Illud enim medium principium eſt & honorabile: loci autem medium aſſimilatur extremo magis quam principio; quod enim determinatum eſt, medium eſt; quod vero determinat, finis eſt: Honorabilius autem eſt continens, & finis, quam finitum; hoc enim materia eſt: illud autem ſubſtantia conſtitutionis eſt.* Ex quibus nobis ampla ſuppetit occaſio tum conciliandi Pythagoricos cum Ariſtotele: tum explicandi Schema noſtrum intimius,

[g] 2. cæl. t. 73. 74.

Mediũ aliud magnitudinis, aliud rei ſiue naturæ.

b l. de mund. c. 2. & 7. i 1. cæl. t. 1. & ſeq. Quum enim Mundus, vel ex Ariſtotele, [b] biſariam conſiderari poſſit a nobis, tum vt corpus A
naturale, [i] conſtans omnibus corpotibus phyſice mobilibus ad ſua loca, & in eis naturaliter
quieſcentibus: tum vt corpus a ſummo Deo tamquam optimo principe rerum omnium be-
ne gubernatum; quam diſtinctionem habemus ab Ariſtotele, perſpicuis verbis aſſeuerante,
K de mund. cap. 2. primum quidem: [K] [Mundus eſt compages e cælo terraque coagmentata, atque ex ijs na-
l 1. cæl. t. 97. turis, quæ inter ea continentur, & : [l] Ttipliciter igitur quum dicatur cælum, totum ab ex-
Mundus vt phyſica conſtet e corporibus mobilibus. trema contentum circumlatione neceſſe eſt ex omni conſtare naturali & ſenſibili corpore:
propterea quod neque vllum eſt extra cælum corpus, neque contingit eſſe. Si enim eſt ex-
tra extcemam circumlationem corpus naturale, neceſſe eſt ipſum aut ſimplicium eſſe cor-
porum, aut compoſitorum: & aut ſecundum naturam, aut præternaturam ſe ſe habere. Sim-
plicium igitur nullum vtique erit; quod enim circulariter fertur, oſtenſum eſt quod nō po-
teſt permutare ſuum ipſius locum. At vero neque id, quod a medio, eſſe poteſt: neque quod
ſubſtāt; ſecundum enim naturam non vtique erunt.; alia enim ipſorum ſunt propria loca.
Præter autem naturam ſi ſunt, alij cuidam erunt ſecundum naturam, qui extra eſt, locus;
cum enim, qui huic præternaturam eſt, neceſſarium eſt alij eſſe ſecundum naturam; ſed
non eſt aliud corpus præter hæc. Non ergo eſt poſſibile vllum ſimplicium corporum extra B
cælum eſſe. Si autem non ſimplicium, neque miſtorum; neceſſe eſt enim & ſimplicia eſſe,
miſto exiſtente.] Quibus aperte patet, Ariſtoteli mundum phyſice conſideratum conſta-
re totum ex cælo, & elementis quatuor, naturaliter moueri natis ad ſua loca, & ibi quieſcen-
Mundus vt a Deo gubernatus politice. tibus. De Mundo vero ſpectato, quatenus a ſummo Deo, tanquam a iuſto principe recte
gubernatur, habemus eiuſdem Ariſtotelis aperta teſtimonia; primum quidem vbi dicit: [m]
[Dicitur etiam aliter mundus, ordo & digeſtio vniuerſorum, quæ a Deo, & per Deum aſſer-
m de mund. cap. 2. uatur, & infra: [n] Vt vero ſummatim iam loquamur, quod in naui gubernator eſt, quod in
n cap. 7. choro præcentor, quod denique lex in ciuitate, & dux in exercitu, hoc Deus in mundo.
Niſi ſi hactenus intereſt, quod labor & motus multiplex illos exercet, & curæ angunt variæ;
quum huic elaborata ſuccedant omnia, omnis moleſtiæ expertia, citraque corporis infirmi-
tatem; quippe cui in loco ſtabili, immotoque collocato, omnia mouere, & circumagere
pro arbitrio liceat, quo libitū eſt cunque, & quomodo libitū eſt: Id autem ratione ſimili facit
ille, atq; lex ciuilis, quæ immobilis ipſa exiſtens in vtentiū animis, regit omnia ad rempubli- C
o 12. Meta. t. 52. & ſeq. cam pertinentia. Dein alibi: [o] Perſerutandum autem hoc, quonam modo natura Vniuerſi
habeat ipſum bonum, & ipſum optimum: vtrum vt ſeparatum quiddam, & ipſum, an per ſe,
an ipſo ordine. An vtroque modo, quemadmodum exercitus: etenim bene eſſe eius in or-
dine, & dux ipſe eſt, ac magis ipſe; non enim ipſe propter ordinem, verum ordo propter ip-
ſum eſt. Cuncta autem coordinata quodam modo ſunt; verum non ſimiliter, & natantia,
& volatilia, & plantæ: nec ita ſe habent, vt ſit vllum aliud ad alterum, ſed ſunt ad quippiam:
ad vnum namque coordinata ſunt omnia. Verum quemadmodum in domo liberis quidem
minime licet quodcunque facere, ſed ea omnia, aut plurima, quæ ordinata ſunt: mancipijs
vero, & beſtijs parum quod ad commune conferat, ſed vt plurimum quodcunque contingit
(tale nanque principium cuiuſque eorum natura eſt.) Dico autem partformiter quod ne-
ceſſe eſt omnia in diſcrimen venire, & alia ita ſunt, quibus omnia communicant ad Vniuer-
p 12. Meta. t. vlt. f. ſum, ac tandem: [p] Qui vero dicunt mathematicum numerum primum, & ita ſemper aliam
attiguam ſubſtantiam, ac alia cuiuſque principia, inconſpirantem Vniuerſi ſubſtantiam fa-
ciunt (nihil enim altera alteri confert, ſiue ſit, ſiue non ſit) & principia multa. At entia no- D
lunt male gubernari: nō eſt bonum pluralitas principatuum: vnus ergo princeps.] Igitur
aperte conſtat ex Ariſtotele, mundum tum pyſice conſiderari poſſe, quatenus eſt corpus
ex omni ſenſibili ſubſtantia conſtitutum, naturaliter ad ſua loca contendente, ac in ijs phy-
ſice manente: tum politice ſpectari valere, quatenus eſt rerum omnium ordinata congeries,
a ſummo Deo bene gubernata, & conſeruata. Dum Ariſtoteles [q] negat ignem eſſe in me-
q 2. cæl. t. 37 & 34. dio vniuerſæ magnitudinis, at ponit ipſum in medio naturæ ſub cælo, & ſupra tria elementa
grauitatis participia, conſiderat mundum phyſice, in ordine ad motum & quietem natura-
lem corporum, ex quibus coagmentatur: Dum vero Pythagorici ponunt ignem in medio
mundi ac in vniuerſæ magnitudinis centro, conſiderant mundum vt optime gubernatum a
ſummo Deo, qui Iuſtus vindex omnium ſcelerum, in centro mundi tartareo tanquam in Car-

cere

A cere ſuo punit vltricibus flammis improborum omnium culpas: quod & Ariſtoteles Pythagoreos aſſeuerare dicit: [r] *An ne ergo ſi eſſe contingit, & fieri contingit? quemadmodum ſi tonat, quum extinguitur ignis, neceſſe eſt ſtridere & ſtrepere, vt Pythagoras aiunt, minarum gratia ij, qui ſunt in tartaro, vt timeant.* Tartarum autem in terræ profundo centro ponunt omnes. Hanc vtramque veritatem ſecutus, & indicaturus apte Schematis autor, huiuſmodi ſyſtema conſtituit, in quo mirifice hieroglyphica duo poſuit vtrumque ſeorſum ignem ſignantia; primumque delitefcentem, ac ardentem iugiter intra terræ viſcera, torquentem ibi ſontes velut in Diuino carcere contentos, per figuram Iouis, Aquila ſignati (niſi enim aquila fuiſſet appoſita, non potuiſſet intelligi cuius imago eſſet, Iouis ne an alterius) manu ſceptrum tenentis, virgamque rectam, ſuæ Iuſtitiæ ſymbolum, qua punit impios in terræ barathro; ſiquidem in terræ penetralibus Deus operatur vt iudex igne iuſte puniens omnia ſcelera prauorum; quam rectam diuinæ Iuſtitiæ virgam ita pulchre nobis ob oculos ponit Ariſtoteles inquiens: [ſ] *Enimuero Deus (vt eſt vetuſto verbo proditum) principium, & finem, & media rerum omnium tenens, rectaq́ linea incedens, operatur ille quidem ſecundum naturam, e veſtigio comitem habens iuſtitiæ præſidem, quam Δίκην nominauerunt,*

B *diuinæ legis vindicem, ſimul vt quicquam ſanctionum eius prætermiſſum eſt.* De igne vero, quo diuina Iuſtitia cruciat intra terræ barathrum ſontes, non ſolum ſacra ſcriptura loquitur, ſed etiam profana gentilitas: in illa quidem legitur: [t] *Quum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua & omnes angeli cum eo tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ,* (iudicaturus omnes: & mox) *Tunc dicet & his, qui a ſiniſtris erunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Et reuera Iupiter in Schemate pingitur ſedens in maieſtate cum ſceptro regali. In hac autem legit Boccatius agens de genealogia Deorum [u] *Arbitrati ſunt quidem veteres circa terræ centrum locum eſſe concauum, & in eodem ſontium animas pœnis affligi: vt ſatis in deſcenſu Æneæ ad inferos oſtendit Virgilius. Hunc Tartarum dici volunt,* ibique ponunt fluuium ignis phlegetonta dictum, quem hic idem Boccacius [x] *ardentem* interpretatur: & Marſilius Ficinus in Phædonem Platonis ait: *Plato hic, & in Republica ſignificat præmia virtutum, & ſupplicia vitiorum ad alteram vitam potiſſimum pertinere. Acheron igitur ſub terra flumen locus eſt purgatorius, atq́ ad curam pertinet & mœrorem: reſpondet quoque aeri partiq́ mundi meridianæ. Phlegeton igni reſpondet,*

C *atq́ ardenti, vimque puniendi continet per calorem: & iræ cupiditatiſque feruorem punit.* Verba Platonis in Phædone de Animi tractantis, ea ſunt in propoſito: *Item perpetuorum fluminum ſub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calidarum, tum etiam frigidarum, plurimumque ignem, & ignis ingentes amnes,* & mox: *Tertius vero fluuius horum medius anorū interfluit. Nec admodum longe progreſſus in locum cadit vaſtum multo igne flagrantem, efficitq́ paludem noſtro mari maiorem aqua lutoque feruentem. Hinc vero turbidus lutulentuſq́ circumfluit, terraque circumdata, & alibi, & ad extrema paludis Acheruſiæ peruenit, nec tamen illius aqua miſcetur, ſed ſub terra ſæpius reuolutus abſorptuſque defluit infra tartarum. Hunc fluuium Pyriphlegetontem nominant.* & mox: *Quum vero hac ita natura diſpoſita ſint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quo Dæmon vnumquemque perducit primo illic iudicantur, & qui honeſte ſancteque, & qui aliter vixerint. Itaque quicumque in vita quodammodo tenuiſſe medium quoddam comperiuntur, ad Acherontem profecti vehiculis, quæ vnicuique adſunt, in paludem perueniunt Acheruſiam, ibique habitant, purganturque pœnas*

D *dantes iniuriarum: & quum purificati ſunt, abſoluuntur, ruſuſque pro merito ſingulo beneficiorum præmia reportant. Qui vero ob ſcelerum magnitudinem inſanabiles eſſe videntur qui videlicet ſacrilegia multa & magna, vel cædes iniquas, vel alia horum ſimilia perpetrauerint, hos omnes conueniens ſors mergit in Tartarum, vnde nunquam egrediuntur.* Horum doctrinam ſecutus noſtri Schematis autor, animaduertens Deum quidem eſſe per eſſentiam, præſentiam, atque potentiam vbique; dicente vel Ariſtotele, [y] *Patet autem ſic eſſe, quemadmodum in vniuerſo eſt Deus, & viciſſim cuncta in illo; mouentur enim omnia ab inexiſtente in nobis numine:* Nihilominus iuxta varias habitudines ad humanum genus conſideratus Deus, recte modo ponitur in cælo ſedem habere, modo terram incolere, profundamque telluris abyſſum. Namque Deus vt bonus, a quo cuncta mortalibus bona prouenuint; aptiſſime ponitur in cælo; quocirca ſibi poſtulantes homines aliquod a ſummo Deo beneficium, oran-

[r] 2. poſt. an. c. 54.

[ſ] de mund. cap. 7. E.

[t] Matth. 25. 31. 41.

[u] lib. 3. c. 11.

[x] cap. 14. & lib. 5. c. 16.

Plato poſuit Purgatorium animarum. Et inferni pœnas æternas.

[y] 7. Eud. cap. 18.

orantes attollunt ad cælum & oculos & manus tam barbari, quam fideles; nam & Apoſtolus ait: [c] *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum*, & Dominus edocens diſcipulos petere ſibi gratias a Deo dixit: [a] *Orantes autẽ, nolite multum loqui, ſicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis: ſcit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum. Sic ergo vos orabitis: Pater noſter, qui es in cælis &c.* Deus autem vt iuſtus iudex impiorum crimina puniens, maxime ponitur vltor ſcelerum in inferno per ignem; quod & in Pſalmis habemus de peccatore dicente: [b] *Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.* Ad hunc ſenſum reſpiciens Autor noſtri Schematis, elementa myſtice ſignans intra cæli fornicem, in medio Terram indicauit imagine Iouis, dextera manu ſceptrum tenentis, velut Iudicis in terræ profundo iuſtitiam ſuam in ſontes exercentis, per adminiſtros ſpiritus igne potiſſimum vltore malos affligentis.

c Iacob. 1. 17

a Matth. 6. 7.

b Pſal. 138. 7. 8.

A

Pallas nuda vt ſignet Ignis Elementum. Cap. LXXXIX.

B

A Læua Iouis nuda Pallas, haſtam manu gerens, & in capite galeam, aſpicitur ſtare; quæ nobis ignis elementum naturale hieroglyphice deſignat; nuſquam enim alibi nuda Pallas apud antiquitatis monumenta viſitur; neque decet virginem caſtam atque pudicam proſtare nudam, verendaſque corporis partes oſtendere præſentibus. Ceterum hic Pallas Ignis elementum indicat, quod nullum patitur circa ſe veſtimentum, omnia penitus abſumens, quæcumque ſibi proxima tangenda ponuntur. Probe quoque Pallas ignem refert virginitate, ſterilitateque ſua; quoniam ignis ille ſupernus nihil patitur admiſceri ſibi, ſteriliſque prorſus eſt in ſua regione; quod & Ariſtoteles teſtatur, cui † *Ignis nullum animal generat.* Quin & Ouidius id ipſum confirmat, inquiens:

Pallas nuda cur in Schemate ficta.

Pallas vt ignem referat.

† 2. de gen. an. c. 1.

„ Nec tu aliud Veſtam, quam puram intellige flammam:
„ Nataque de flamma corpora nulla vides.

Plinio quoque dicitur [c] *Ignis contrarium generationi elementum.* Et Plutarchus in Numa ſcriptum reliquit: *Inſuper Virginum Veſtalium cuſtos erat: quarum item conſecrationem, & perpetui ignis, quem aſſeruant hæ, curam, & religionem aſſignant Numæ: ſiue puram & incorruptam ignis naturam integris & impollutis crediderit corporibus; ſiue infecundam & ſterilem aggregauerit Virginitati.* Hanc vtramque ob cauſam Schematis autor Ignis elementum indicare potuit per Palladem, quæ Virgo, & ſterilis ab antiquis ponebatur. Verum & galea caput eius contegens indicat, ignis elementum ſupremam ſui partem contectam habere cæleſti ſubſtantia, qua vndique munitur inſuperabili; nam eo nunquam ferri queunt igni contraria, quæ ſupremam partem ignei elementi lædere labeſactareue valeant. Denique lancea cuſpidis acutæ poſita in manu Palladis iſtius nudæ, ſignat ignis vim apprime penetrantem, & a longe quoque per intermedia concaleſacta, & ignita ferientem. Vt hoc Mineruæ ſignum nudum, galeatum, & haſtatum aptiſſimum ſit in Schemate ſymbolum Ignis elementi.

c lib. c. 18.

C

Ignis cur galeatus.

Ignis cur haſtatus.

De Mercurÿ ſigno Elementum aeris repreſentante. Cap. XC.

SEd & in Aeris elemento duo, vel tria ſunt, quibus illius hieroglyphicum apte fingitur in Schemate Mercurius cum ſuo caduceo poſitus a dextro latere Iouis: Primum quidem eſt, quod Aer eſt volatilium locus, vt aqua natatilium, & terra reptilium animantium: Mercurius autem volatilis fingitur per aerem Deorum nuncius, cui propterea talaria pedibus adaptantur, & pileo pinnæ; licet hæc inſtrumenta volatus in efficto Mercurio non habeantur, eo quod ob huiuſmodi cauſam Autor Schematis ipſum non poſuit Aeris apertum hieroglyphicum. Alia vero proprietas Aeris eſt, vt motu pulſuque ſuo ſonum conſtituat, vocem, atque ſermonem, quæ duo ſunt proprie ſoni ſpecies. Qua de re ſcriam, & euidentem habemus Ariſtotelis doctrinam, aſſerentis: [a] *Fit autem ſecundum actum ſonus ſemper alicuius, ad aliquid, & in aliquo; percuſſio enim eſt, quæ facit. Vnde & impoſſibile eſt, quum ſit vnum, fieri ſonum; aliud enim eſt, quod verberat, & quod verberatur; quare ſonans ad aliquid*

D

Mercurius cur Aerem indicet.

a 2. de an. t. 7 & ſeq.

sonat;

A ſonat; ictus autem non fit ſine latione. Sicut autem diximus, non quorumlibet ictus ſonus eſt;
nullum enim faciunt ſonum lana, & ſi percutiantur; ſed as, & quæcunq; lauia, & concaua ſunt:
as quidem, quoniam laue eſt: concaua autem reflexione faciunt multos ictus poſt primum, non
potente exire, quod motum eſt. Amplius auditus in aere, & in aqua, ſed minus. Non eſt autem
ſoni dominus aer, neque aqua; ſed oportet ſolidorum percuſſionem fieri ad inuicem, & ad aerem;
hoc autem fit, quum permanet percuſſus aer, & non diſſipatur. Vnde, ſi velociter & fortiter
percutiatur, ſonat; oportet enim vt motus ferientis anticipet fracturam aeris, ſicut ſi aceruum,
aut cumulum arenæ percutiat aliquis latum velociter. Echo autem fit, quando ab aere, vno facto propter vas quod terminauit, & prohibuit frangi, iterum aer repellitur, quemadmodum — Echo vt fiat.
ſphæra, & mox: Vacuum autem recte dicitur audiendi dominus; videtur enim eſſe vacuum
Aer; hic autem eſt faciens audire, quum mouetur continuus, & vnus. Sed propterea quod fragilis eſt, non ſonat, niſi laue ſit, quod percutitur: tunc autem vnus fit ſimul, propter planum;
vnum enim eſt laue planum. Sonatiuum igitur eſt, quod motiuum eſt vnius aeris continuitate vſque ad auditum. Auditus autem connaturalis eſt aeri; propterea autem quod in aere eſt,
moto exteriori, qui intra eſt mouetur. Vnde non vndique audit animal, neque quocunque tran-
B ſit aer; non enim vbique habet aerem quod moueri debet ſecundum partem, animatumque eſt,
ſicut pupilla humidum. Per ſe igitur inſonus eſt aer, propterea quod facile diſſipabilis eſt.
Quum vero prohibetur diſſipari, huius motus ſonus eſt. Hanc profecto ſoni generationem,
ex petcuſſione duotum corporum ſolidorum in aere, apertiſſime ſignat Mercurij Caduceus. Is vereribus dicitut Virga, qua Mercurius duos litigantes adinuicem ſerpentes percutiens, maſculum & feminam, in concordiam iunxit; vt air Hyginus:[b] Potro virga ſoli- — [b] lib. 2.
dum corpus eſt percutiens: angues corpora ſolida ſunt item, ſed petcuſſa: ſerpentum ſibilus eſt ſonus ex illotum litigantium ore proueniens; Maſculus autem & femina litigantes — Caduceus vt ſit hieroglyphycum ſoni
angues in caduceo ponuntur, quia ſoni differrentiæ duæ ſunt inter ſe contrariæ, grauis &
acutus; per maſculum enim ſonus grauis editut, per feminam acutus, etiam in humano
genere; quas differentias in ſono dererminat Ariſtoteles aiens:[c] Differentia autem ſonantium in ſono ſecundum actum oſtenduntur; ſicut enim non videntur colores ſine lumine: ſic — [c] 2. de. an. t. 86.
neque ſine ſono acutum, & graue. Sibilus autem ſerpentium vox eſt ſoni ſpecies, aerque
motus ab animalis parre viuente; ſicuri ſeribit mox Ariſtoteles addeas:[d] Vox autem ſonus — [d] tex. 87. & ſeqq.
C quidem eſt animati; inanimatum enim nullum vocem edit; ſed ſecundum ſimilitudinem
dicuntur vocem edere, vt tibia, lyra, & quæcunque alia inanimatorum extenſionem habent, & melos, & locutionem; videntur enim, quia & vox hæc habet. Non autem omnia vo- — Vox eſt ſonus animalium.
cem habent animalia; quod illico monet Ariſtoteles: cui Multa autem animalium vocem
non habent, vt & quæ ſunt ſine ſanguine, & ſanguinem habentium piſces: & hoc rationabiliter; ſiquidem ſonus Aeris motus. Sed qui dicuntur vocem edere, vt qui in Acheloo ſunt piſces, ſonant branchijs, aut quodam alio huiuſmodi. Vox autem ſonus animalis eſt, & non qua- — Animalium voce carentia quæ.
libet parte. Sed, quoniam omne ſonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo; hoc autem
eſt aer; rationabiliter vtique vocem edent hæc ſola, quæcunque ſuſcipiunt Aerem. Iam enim
eo, quod reſpiratur, vtitur natura ad duo opera, ſicut lingua ad guſtum, & locutionem: quorum guſtus quidem neceſſarius eſt; interpretatio autem, vt bene ſit: ſic & ſpiritu (aere ſcilicet inſpirato) & ad calorem interiorem, tanquam neceſſarium (cauſa autem in alijs dicta eſt) — Linguæ duplex vſu.
& ad vocem, vt bene ſit. Inſtrumentum autem reſpirationi guttur: cuius autem cauſa hæc
D pars eſt, pulmo; hæc enim particula plus habent caloris pedeſtria alijs. Indiget autem reſpiratione & qui circa cor locus primus: vnde neceſſe eſt intro reſpiratum ingredi aerem. Quo nomine Mercurij Caduceus Aeris hieroglyphicum eſt, quia facundiæ, vocis, & orationis eſt
ſymbolum, vr aperte docuit Valerianus;[e] Itaque Caduceus quatenus eſt facundiæ, ac — [e] lib. 15. hier.
eloquij teſſera, vociſque, diſcordes animos ad pacem concordanris; quum vocis materia
ſit Aer, Aeris hieroglyphicum aptiſſimum eſt in Schemate. Cuius nihilominus, at euidentius eſt ſymbolum ipſe Mercurins, qui pro ſermone paſſim accipitur; etenim Plato ſic inquit in ſuo Cratylo: Inueſtigemus itaque quid Hermetis, id eſt Mercurij nomen ſignificet,
vt ſi quid veri hic loquitur, videamus. Hermes, ideſt Mercurius ad ſermonem pertinere videtur, quatenus Hermineus eſt, hoc eſt interpres & nuncius, furtiuus in loquendo ſeductor, ac

vehemens concionator: Totum id circa ſermonem verſatur. Profecto. quemadmodum in ſuperioribus diximus, Herin, ſermonis vſus. Sæpenumero de hoc Homerus ait, Emeſato, ideſt machinatus eſt. Ex vtriſque igitur nomen huius dei componitur, tum ex eo, quod eſt: tum ex eo, quod machinari & excogitare dicenda, perinde ac ſi nominis autor nobis præciperet. Par eſt, o viri, vt deum illum, qui Herin- Emeſato, ideſt loqui machinatus eſt, Hiremen Vocetis. Nos autem arbitrati ſic elegantius eloqui Hermen vocamus. Ab iſto fonte Platonis hauſerunt omnes Mercurium eſſe hieroglyphicum ſermonis, Pierius, f Gyraldus, g Ficinus, h & alij; cui propterea linguam conſecratam volunt, quæ præcipuum vocis eſt inſtrumentum, atque ſermonis, vt ait Ariſtoteles, cum famulitio gutturis, palati, & dentium, labiorumque; vnde colligit: *Quare percuſſio reſpirati aeris ab anima, quæ eſt in his partibus, vox eſt*; quæ materies eſt immediata, proximaque ſermonis, qui eſt vox articulata. Quapropter ex his apparet euidentiſſime, per Mercurium in Vniuerſi ſyſtemate ſignificari decenter ab autore Schematis elementum Aeris. A

f lib. 34. hier. g Synt. 9. h in arg. Cratyl. i 2. de anim. t. 81. 89. 90

De Neptuno repreſentante totum elementum Aquæ. Cap. XCI. B

NEptunus etſi peculiari quadam ratione vulgo ſignet Oceanum, atque maris aquam; attamen abſolute totum aquarum omnium elementum apud antiquos Neptunum indicaſſe, notauit apte Natalis in ſua Mythologia: a cuius ea ratio proponitur, quia de mari cuncta flumina naſcuntur, & paludes, in quod ſeſe ſemper exonerant; vt ait Salomon: b *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant.* Quem locum interpretatur ordinaria Gloſſa: *Dicunt Philoſophi aquas dulces, quæ mari influunt, vel ardente Sole conſumi, vel ſalſuginis maris eſſe pabula. Sed Eccleſiaſtes noſter: Conditor aquarum dicit eas per occultas terræ venas ad capita fontium regredi. & de matrice abyſſo in ſua ſemper ebullire principia.* Lyranus duas rationes affert, aſſerens: *Omnia flumina intrant in mare. quia etſi aliqua flumina aliquando abſorbentur a terra, alibi tamen exeunt. & vſque ad mare currunt. Et mare non redundat, exeundo propter hoc ripas ſuas: cuius cauſa ſubditur, quum dicitur: Ad locum vnde exeunt, flumina reuertuntur, ſcilicet de mari. Quæ quidem reuerſio dupliciter intelligitur. Vno modo, quia per vias ſubterraneas de mari fluunt aquæ ad loca remota, & motu naturali poſſunt tantum aſcendere, quanta eſt altitudo ſuperficiei maris, & adhuc plus; quia tranſeundo ſic per terram efficiuntur dulces per talem colationem, & per conſequens leuiores quam aqua maris ſalſæ; & ſic erumpunt in fontes & flumina in loco altiori, quam ſit ſuperficies maris. Alio modo per influentiam Solis & ſtellarum eleuantur vapores humidi a mari, & condenſantur in nubes: quæ per ventos deferuntur longe ſuper aridam, & tandem reſoluuntur in pluuias, ex quibus augmentantur flumina ad mare currentia.* Quarum cauſarum primam vtcunque mutuatus eſſe videtur a Platone, ſecundam ab ipſomet Ariſtotele Lyranus; etenim Plato ſic in Phædone ſcribit: *Vnus aliquis ex terræ hiatibus eſt profecto quammaximus, perque vniuerſam terram traiectus & patens, de quo Homerus:* C

a lib. 8. c. 22. b Eccle. 1. 7.

Aqua vt naturaliter ad montium culmen aſcendit.

Platonis ſic terra Barathrum.

„ Longe nimis barathrum ſtat ſub tellure profundum.

[Quod & ipſe alibi, & multi poetarum Tartarum appellarunt. In hoc vtique receptaculum omnia confluunt flumina, atque inde rurſus effluunt. Talia vero ſunt ſingula, per quales labuntur terras. Quod autem hinc effluant omnia, rurſuſque refluant, hæc eſt cauſa, quod hic humor nec fundamentum habet, nec firmamentum. Itaque eleuatur, & rurſum deorſumq; redundat. Idemque facit aer & ſpiritus, qui circa ipſum verſatur. Sequitur enim ipſum, & quando ad ſuperiora terræ, & quando ad hæc noſtra perlabitur. Et quemadmodum in reſpiratione flatus continue expirat atque reſpirat, ſic & ibi ſpiritus vna cum humore elatus vehementes quoſdam ventos & incredibiles commouet, ſiue influat, ſiue effluat. Quapropter cum aqua in locũ inferiorem delabitur per meatus terræ iuxta eiuſmodi riuos influit, paſſimq; per eos exundat, & implet velut hi qui hauriunt. Quum vero illinc huc erumpit, hæc quoque, iterum loca complet. Plena vero quum ſint, per riuos terræq; meatus exuberat. Et quum humores ſinguli illuc profluxerint, quo quiſq; profluat oportunius, maria, lacus, flumina, fõtes efficiũt. D

Cur ex omnibus fluuijs cum aqua vento prodeat.

Proin-

A Proinde rurſus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresque anfra-
ctus, partim vero per pauciores atque breuiores, rurſus in Tartarum confluunt: alij cer-
te multo profundius quam hauſti fuerint, alij vero paulo ; omnes autem inferius influunt,
quam effluxerint: & alij per contrariam partem elabuntur quam elapſi fuerint, alij vero per
partem eandem. Ac quidam paſſim circumfluentes aut ſemel, aut ſæpius, ſpiraſque circa
orbem terrarum inſtar anguium replicantes, quantum fieri poteſt infra relapſi iterum com-
miſcentur. Licet autem vtrinque ad medium vſque defluere: vltra vero nequaquam; vbe-
rior enim prolapſus vtrinque foret aſcenſus. Proinde ſunt & alia multa & magna variaque
fluenta, ſed præcipua quatuor. Quorum quidem maximum atque extimum, terram circum-
dans Oceanus appellatur. E contraria vero huius regione fluit Acheron: qui per deſerta
alia loca, atque ſubterranea, in paludem defluit Acheruſiam, &c.] Quibus Plato nititur il-
luſtrare dictum Eccleſiaſtis. In quam ſententiam Iſidorus in Originibus,[e] [Abyſſus, *inquit*, [e] lib. 14. c. 2.
profunditas aquarum impenetrabilis: ſiue ſpeluncæ aquarum latentium, de quibus fontes &
flumina procedunt, vel quæ occulte ſubter eunt. Nam omnes aquæ, ſiue torrentes per oc-
B cultas venas ad matricem abyſſum reuertuntur.] Ariſtoteles autem Oceani nomen ex an-
tiquioribus etiam ad pluuias & vapores aqueos circa terram fluentes extendit, inquiens:[d] [d] 1. meteo. ſu. 3. c. 1.
[Manente autem terra, quod circa ipſam eſt humidum, a radijs, & ab alia, quæ deſuper eſt
caliditate, euaporans fertur ſurſum. Quum autem caliditas, quæ duxit ipſum ſurſum, dere-
liquit: & illa quidem diſperditur ad ſuperiorem locum, hæc autem extinguitur; propterea-
que ſuſpenditur longius in aerem, qui eſt ſuper terram: cogitur iterum vapor infrigidatus, &
propter derelictionem caloris, & propter locum, & fit aqua ex aere: facta autem iterum fer-
tur ad terram. Eſt autem, quæ quidem ex aqua exhalatio, vapor : quæ autem ex aere in
aquam, Nubes: Caligo autem, nebulæ decidentia, eius quæ in aquam cõcretionis; quaprop-
ter ſignum magis eſt ſerenitatis, quam aquarum; eſt enim caligo veluti nebula ſterilis. Fit
autem circulus iſte imitans Solis circulum; ſimul enim ille ad latera permutatur, & iſte ſur-
ſum & deorſum. Oportet autem intelligere hunc veluti fluuium, fluere circulariter ſurſum
& deorſum, communem aeris & aquæ; prope enim exiſtente Sole, vaporis ſurſum fluit fluu-
ius: quum autem elongatur, aquæ deorſum: & hoc perenne vult fieri ſecundum ordinem.
C Quare ſi obſcure dicebant Oceanum priores, forte vtique hunc fluuium dicebant circulari-
ter fluentem circa terram.] Sic igitur Oceani nomen, adeoque maris, omnes aquas noſtra-
tes complectitur, ex antiquorum ſententia; qui dubio procul id hauſerunt e Sacra pagina,
vbi legimus:[e] [Dixit vero Deus: Congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum, [e] Gen. 1. 9. 10
& appareat arida: & factum eſt ita. Et vocauit Deus aridam terram : congregationeſque
aquarum appellauit maria. *Quod agnouit & Iſidorus in Originibus aiens*:[f] Mare eſt a qua- [f] lib. 13. c. 14.
rum generalis collectio. Omnis enim congregatio aquarum, ſiue ſalſæ ſint, ſiue dulces abu-
ſiue Maria nuncupantur: iuxta illud; & congregationes aquarum vocauit maria. Proprie
autem mare appellatum, eo quod aquæ eius amaræ ſint.] Verum quia mare amarum, eſt
omnium maxima congregatio aquæ, in quam omnes influunt, & a qua omnes effluunt, vti vi-
ſum eſt; ideo denominatione facta totius aquei elementi a ſui parte maiori, præcipua, &
fundamentali (vt, ore loquar ſcholaſticorum) nomine Maris, & Oceani totum elementum
aquæ ſignificatur a veteribus. Ceterum vt apud Ægyptiorum ſapientiores Oſiris idem eſt
cum Oceano, quo ſignificatur vniuerſum elementum aquæ, ſic idem elementum aquæ to-
D tum Neptuni nomine ſignificatur: de primo verba Plutarchi ſunt euidentia:[g] [Sed Sacer- [g] lib. de Iſid. & Oſirid.
dotum ſapientiores, non Nilum dumtaxat Oſiridis, Mare Typhonis nomine accipiunt; ſed
Oſiridem in vniuerſum cenſet omne principium facultate humectandi præditum: vt pote
cauſam ortus & ſubſtantiæ ſeminis: & Typhonem omne ſiccum igneum, & quicquid deni-
que exſiccandi vim habens aduerſum eſt humori. Ideo ruſum & ſubpallidum fuiſſe Typho-
nem cenſentes, non admodum libenter compellant qui tali colore ſunt homines, ingrataque
ipſis horum eſt conſuetudo. Oſirim autem nigro colore fuiſſe fabulantur, quia aqua omnem Aqua nigra
terram, omnem veſtem, & nubes etiam nigras reddit admiſta. *Ex mox*: Exiſtimant Home- facit omnia.
rum[h] etiam vt Thaletem ab Ægyptijs doctum, principium & ortum omnium rerum poſuiſſe
aquam: eſſe enim Oceanum Oſirim, Thetyn Iſim, quæ omnia nutriat, atque educat. Etenim [h] Iliad. v. 206
Græci ſeminis emiſſionem Apuſiam, & Ortum Synuſiam vocant: & filium Hyen ab aqua &

pluuia, hydor, & hyin: & Bacchum Hyen apellant, vt humidæ Dominus naturæ: Qui ſane non eſt alius ab Oſiride; quippe Hellanius Hyſirin pro Oſiride ponit.] Si ergo Veteres Oſirim cum Oceano prorſus idem eſſe dicebant, & vtrumque ſignare totum elementum aquæ; quum nihilominus Oceanum idem eſſe cũ Neptuno cenſerent; illi certe per Neptunũ indicarunt omnem aquæ naturam, totumque penitus aqueum elementum. Quod alibi docet idem Plutarchus aſſignans rationem, cur Neptuno tridens attribuatur; dum ait eodem opere de Iſide & Oſiride: *Neptuni Tridens ſignum eſt tertia regionis, quam mare obtinet, poſt cælum & aerem collocata, & a ternione etiam Amphitrita ac Tritonum ſunt nomina.* Porro tertia illa regio poſt cælum & aerem ſupra quartam, quæ telluris eſt, continet in ſe totum elementum aquæ, tam dulces quam ſalſas aquas in ſe comprehendens; quod nomine Maris appellari conſueuit, ob rationes nuper allatas. Inſuper agens idem Plutarchus de primo frigido, ſub nomine Neptuni & Apollinis opponit elementum aquæ Ignis elemento dum ait: *Id quoque argumentum, quod de interitu afferebatur, vanum eſt. Non enim in contrarium abit, quicquid interit, ſed a contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua, dum perimitur; in aerem mutatur. Nam Æſchylus non tam tragice, quam vero dixit:* B

Oſiris & Bacchus idem.

Tridens cur datus Neptuno.

„ Competee aquam, ignis ſupplicium.

Et Homerus flunio Vulcanum, Neptuno Apollinem in pugna phyſice magis quam fabuloſe oppoſuit. Et Plato in Critia Neptunum ponit ex æquo maris & fluuiorum deum, inquiens: *Sane Neptunus inſulam ſortitus Atlanticam, filios ex mortali fœmina in quodam inſula loco progenuit huiuſmodi. Secus mare plana erat: ſed in media inſula planities erat, qua omnium ſpecioſiſſima feraciſſimaque dicitur extitiſſe. Prope planitiem rurſus in medio mons erat breuis, ſtadijs quinquaginta diſtans: hic a quodam eorum, qui principio terra nati ſunt, nomine Euenore colebatur: Is ex Leucippe vxore Clitonem vnicam filiam genuerat. Parentibus mortuis, & matura iam puella, Neptunus eius deſiderio captus, illi ſe miſcuit, circumſepſitque collem in quem habitabat, ſpiris aquæ circumfluis, terraque Zonis alterne, partim amplioribus, partimq́ anguſtioribus. Ex quibus duo quidem terra, tres vero maris fuere circuitus; qui veluti torno deſcripti, pari vndiq́ internallo per inſulam mediam diſtabant; inacceſſibilemque hominibus collem ipſum reddebant. Neque enim tunc naues erant, neque nauigandi peritia. Ipſe vero, vt pote Deus, facile mediam inſulã exornauit, humoremq́ duplicis aquæ, frigidæ & calidæ, ex terra abditis per fontes exteriores erumpere, alimenta item varia & abundãtia per terras pullulare iuſſit.* Ergo Platoni per Neptunum indicatur omnis aqua, tam marina, quam fluuiatilis; tam frigida, quam calida; proindeque totum aqueum elementum. Verum inter omnes hoc ex antiquorum ſententia clariſſime nobis aperuit Fulgentius in ſua Mythologia ſcribens ad verbum: [i] *Neptunum vero tertium aquarum voluere elementum: quem ideo Græci etiam Poſidona nuncupant, quaſi* ποιῶν τὸ εἴδωλον, *quod nos Latine* facientem imaginem, *dicimus; illa videlicet ratione, quod hoc ſolum elementum imagines in ſe formet ſpectantium: quod nulli alij ex quatuor competat elementis. Tridentem vero ob hanc rem ferre pingitur, quod aquarum natura triplici virtute fungatur, id eſt liquida, fecunda, potabili. Hinc & Neptuno Amphitriten in coniugio deputant;* ἀμφὶ *enim Græce* circumcirca *dicimus: eo quod omnibus tribus elementis aqua concluſa ſit, id eſt in cælo, in aere, in nubibus, & in terra vt ſunt fontes, & putei.* Sic ergo per Neptuni Tridentigeri ſimulachrum aptiſſime Schematis autor indicare potuit vniuerſum elementum aquæ, contradiſtinctum a tribus alijs, aere, terra, & igne, atque a cæleſti corpore, ſimul cum illis vniuerſam orbis mundani magnitudinem integrans, atq; componens. D

Plato in Atlantico.

C

i lib. i.

Poſidona cur appellarint aquam priſci.

Tridentis ratio.

Aqua cur Amphitrite dicta.

Itaque ſubobſcuro, quemadmodum myſtice rerum naturas ob oculos repreſentantem decet, ſed nobili Schemate nobis hieroglyphice delineauit antiquus autor in gemma totius Mundi corporei ſyſtema, compactis ſuis ex partibus vniuerſam diuini operis machinam integrantibus: intra Zodiaci ſinum, Cæleſtes omnes orbitas indicantis, ponens tum medioxumum Iouem cum Aquila ſceptrigerum, Terræ ſymbolum, in cuius centro velut in Carcere diuina Iuſtitia ſontes punit: tum a ſiniſtris Mineruam nudam ſolo capite galea tectam, & haſtam manu gerentem, Ignei elementi teſſeram, quod nullo patitur alieno corpore ſe veſtiri, cuncta comburens, cæli ſolo fornice prorſus incombuſtibili ſuperne tectum: & acuta lancea flammarum cuncta reliqua citiſſime penetrans: nihil ex ſe generans virgo ſterilis: tum a dextra Mercurium cum Caduceo, indicem Aeris, cuius vnius motu ſonus, vox, atque ſermo

progi-

A progignitur; & in quo ſolo pennigera volare poſſunt; quum Mercurius Deorum nuncius alatus fingatur, & vocis, orationis, atque ſermonis Deus eſſe cenſeatur: tum denique Tridentigerum Neptunum, verum atque proprium indicium vniuerſi elementi aquei: ex quibus tota Mundi Machina coagmentatur.

Beneficij vel a brutis accepti Deum eſſe gratum remuneratorem.

Schema XVII. Gemmæ.

B

C

D

Explicatio viri Cl. recta proponitur, & latius corroboratur.
Cap. XCII.

NVlli dubium eſt, virum eruditum, adhuc ignoti nominis, animam huiuſce Schematis aperuiſſe diſticho illius fronti appoſito, verbis ipſiſſimis:

„ Tu quoque Dictæis aruis fidiſſima nutrix
„ Succollata Joui, gratum teſtaris alumnum.

Nimirum vulgatiſſima fabula Jouis Ægiochi legitur apud omnes antiquitatis cultores; quam ita Lactantius affert in ſuis diuinis Inſtitutionibus,[a] a quo Boccatius,[b] Gyraldus,[c] & alij: *Ipſius autem,* inquit, *Cretici Iouis ſacra quid aliud, quam quomodo ſit aut ſubtractus patri, aut nutri-*

[a] lib. 1. c. 21.
[b] lib. 11. c. 1.
[c] Synt. 2.

nutritus oſtendunt? Capella eſt Amalthee Nympha, qua vberibus ſuis aluit infantem: de qua A
Germanicus Cæſar in Arataeo carmine ſic ait:

„ . . . . illa putatur
„ Nutrix eſſe Iouis, ſi vere Iupiter infans
„ Vbera Cretææ mulſit fidiſſima Capræ,
„ Sidere quæ claro gratum teſtatur alumnum

Huiuſmodi Capram Oleniam dictam fuiſſe teſtatur Aratus, eo verſu:

„ Oleniam Iouis altricem dixere Capellam.

d lib. 2. Quem ſecutus Ouidius in Faſtis cecinit:[d]

„ Olenia ſurget ſidus pluuiale Capellæ,
„ Quæ fuit in Cunis officioſa Iouis.

Scilicet aptiſſime ſtella pluuialis repreſentat eam capellam, e cuius vberibus pluerat humor
lactis in os infantis ad eum alendum; quum aſtra pluuialia ſuccum humoris alimentarij ſtir-
pium depluant in terras. Iupiter autem huius beneficij memor, adultus curauit vt eius no-
mine cæleſte ſidus in æternum appellaretur, benefactrici ſempiternæ gratiæ remunerationem
præſtans. Vt hinc ediſcant homines ingratitudinis vitium teterrimum euitare; ſingulaque B
beneficia congruis gratijs compenſare, maioribuſque cumulare; a quocumque, atque in
quemcumque beneficia conferantur; ſiue ab æquali in æqualem, ſiue a ſuperiori in inferio-
rem, ſiue ab inferiori in ſuperiorem; ea ratione, vt gratia ſemper exſuperet beneficij pondus;
nam æqualis beneficio, mutui quædam reſtitutio eſt, non gratia; minor beneficio, portio eſt
quædam ingratitudinis. Reddita vero gratia reddentis animo menſurari debet, non re ipſa
munere data. Dum autem Iupiter introducitur, ſeu Cretæ Rex, ſeu Cæli Rex apud Gen-
Remuneratio qualis eſſe debeat. tiles, adeo grandi nobilique remuneratione vilem Capram remuneraſſe: quis homo prin-
ceps non recompenſabit condigno premio ſibi præſtita beneficia vel a minoris dignitatis
hominibus? ſiue beneficia rerũ materialium munera ſint, ſiue longe præſtantiora muneribus
e Saluſt. in Iugurth. corporeis virtutũ monimenta, & laudum æterna præconia. Siquidem, vt ait ille,[e] *Ingenij egre-*
gia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt Vere mortales ingrati, quantum a Dei benefici
f Gen. 1. 26. 27. conditione recedunt, tantundem ab humanitate deſcendunt in brutorum animantium natu-
ram; quum homo ſolus ad imaginem[f] & ſimilitudinem Dei creatus ſit. Immo & infra bru- C
Ingratus infra bruta deprimitur. torum animalium conditionem deprimitur ingratus homo; quum multas animantes, etiam
feras, & agreſtes, nedum cicures, prodant hiſtoriæ beneficia ſuſcepta paribus, & maioribus
beneficijs pro temporis opportunitate, ſuæque naturæ facultate compenſaſſe. Aptiſſime ve-
ro pingitur in Schemate Iupiter infans nudus capellam humeris velut in cælum portare, quo
ſignificaretur accepti beneficij ſemper habendam eſſe recentem memoriam, perinde ac ſi
nuperrime ſuſceptum fuiſſet; Oleniam enim capram nutricem ſuam in cælum tranſtulit non
Beneficiorũ acceptorum memoria cõſeruanda. niſi iam adultus & regno potitus, vnde patrem Saturnum expulerat. Quare Diuinitatis eſt,
nunquam beneficiorum obliuiſci, nunquam ea negligere paruique facere velut antiquata &
rancida, ſed ſemper viridia præſentiaque in animo grato conſeruare, neque permittere vt vl-
la temporis longitudo vim habeat ea deterendi, ac labefactandi. Quod apud homines rariſ-
ſimum eſt, quibus plerumque collata beneficia diuturnitate temporis exoleſcunt, nec vllam
gratitudinis memoriam ingerunt, aut notam efficere poſſunt, effœta, euanida, & veluti mor-
tua, in ingrati animi profundo tumulata. Non ita, diuinitatis magis participes incliti viri, qui
beneficiorum memoriam viuidam atque viridem, vegetamque ſemper alta mente repoſtam D
Saturnis fi[illegible]lios vorantis mythologia. alere conſueuerunt, oportuneque remunerare, vt Iupiter adultus Oleniæ beneficium. Cuius
vt mythologiam aperiamus, ex antiquitate dicimus olim Saturnum Cretæ Regem, quum ab
Aruſpicibus intellexiſſet ſe Regno ſpoliatum iri tandem a filio, quem procrearet, præcepiſſe
g Boccat. 3 geneal. coniugi ſuæ, filium quemcumque pareret, ad ſe ſtatim adduceret, quos voraret,[g] hoc eſt vo-
ce ſatellitibus iuberet ſuis vt occiderent. Iouem vnum a matre occultatum Saturno, cui lo-
Lapis faſcijs inuolutus vt pro filio ductus a matre Saturno. co pueri nuperrime nati ſit oblatus lapis faſcijs inuolutus, quem peperiſſe diceret, clamque
Nymphis dictæi montis alendum fuiſſe traditum a matre; quarum vna in antro Montis Amal-
thea nomine ſuſceptum nutriuerit Oleniæ capellæ ſuæ lacte; ſcilicet, infans in antro lapideo
concluſus, lapidi faſcijs inuoluto comparatur. Adultus & regno potitus, Patre pulſo, qui
ſibi

A ſibi necem innocenti machinatus fuerat , Oleniæ Capellæ nutricis beneficæ memor, gratitudine motus, eius æternam memoriam in cælo poni iuſſit ab aſtronomis, illius nomine nuncupato ſidere præclaro , cuius ortus pluuioſus habeatur , in memoriam lactis infanti ſibi præbiti ; ſiquidem pluuiæ ſunt lactis inſtar , quo tenellæ plantæ nutriuntur ad adultam ætatem.

Poeta bonus ad Lyram canere neſcius : vel abſolute , Fruſtra laborans.

Schema XVIII. Gemma.

B

C

D

Explicatio viri docti de Cicada cithara chordam fractam supplente affertur , & expenditur. *Cap. CXIII.*

INclytus Emblematum parens Alciatus a erudito viro perſuaſit, hoc eſſe hieroglyphicum facti Eunomij & Ariſtæi, tali ſymbolo probari dicens *Muſicam Dijs curæ eſſe* , nobili epigrammate : a Embl.145.

,, Locrenſis poſuit tibi Delphice Phœbe Cicadam
,, Eunomius hanc , palmæ ſigna decora ſuæ.
,, Certabat plectro Spartyn commiſſus in hoſtem,
,, Et percuſſa ſonum pollice fila dabant.

,, Trita

,, Trita fides rauco cœpit quum ſtridere bombo, A
,, Legitimum harmonias & vitiare melos.
,, Tum citharæ argutans ſuauis ſe ſe intulit ales,
,, Quæ fractam impleret voce cicada fidem.
,, Quæque allecta, ſoni ad legem deſcendit ab altis
,, Saltibus, vt nobis garrula ferret opem.
,, Ergo tuæ vt firmus ſtet honor, ô ſancte, cicada
,, Pro cithara hic fidicen æneus ipſa ſedet.

Hinc enim innominatus deſumpſit epigraphen, quam Schemati ſuppoſuit, inquiens

Pulſare certant plectra, victori repens
Cicada fractam voce ſupplenit fidem.

b Geogr. l. 6. Strabo deſcribens Italiam, luculenter hoc explicat ex Timæo factum, inquiens: [b] *Monſtrabatur apud Locros ſtatua Eunomi citharœdi, cicadam habens cithara inſidentem. Narrat Timæus hunc Eunomum & Ariſtonem Rhegienſem aliquado Pythijs canendo concertaſſe de ſortitione; ac Ariſtonem quidem a Delphis contendiſſe vt ſibi fauerent, quod ſuos maiores Apollini ſacros diceret, indeque deductam eſſe coloniam: at Eunomum contra dixiſſe, nihil prorſus certamina de cantu ad Rheginos pertinere, apud quos ipſa etiam cicada, animal alioqui vocaliſſimum, voce destituerentur: interim tamen nihilominus placuiſſe Ariſtonem, ac victoriam ſperaſſe: ſed viciſſe Eunonimum: ſtatuamque, quam diximus, in patria poſuiſſe; quod & rupta in ipſo certamine fide, cicada praſto fuerit, ſonumque nerui expleuerit.* B vt omittam fabulamentum Platonis de cicadis in Phædro dicentis: *Fertur has olim homines fuiſſe, priuſquam Muſæ natæ eſſent. Natis autem Muſis, & cantilena in lucem producta, ita quoſdam eius æui homines præ cantus voluptate conſternatos fuiſſe, vt canentes & cibos & potus neglexerint, & ſe mori non animaduerterint. Ex quibus poſtea cicadarum genus natum eſt, quod hoc a Muſis munus accepit, vt nullo alimento opus habeat statim vt natum est: ſed ſine cibo, & ſine potu mox canat, donec moriatur: Et poſtea ad Muſas profectum denunciet, quis ex his, qui hic ſunt hominibus, quamque ipſarum colat.* Quæque concinit Anacreon de Cicada:

Expl. de ſoſ[…] ex Phi[…]lone.

,, O ter quaterque felix
,, Cicada, quæ ſupremis
,, In arborum viretis,
,, Roris potum vt bibiſti,
,, Cantare dulce gaudes:
,, Reginam agens potentem,
,, Quocunque conſpicaris,
,, Tuum eſt, quod arua gignunt,
,, Quod ſilua cunque profert:
,, Te amplectitur colonus,
,, Quod eius in labores
,, Iniurioſa non ſis.
,, Colunt, Cicada, te omnes
,, Diuina quod puteris
,, Æſtatis imminentis.
,, Te diligunt Camenæ, C
,, Te diligitque Phœbus,
,, Vocemque dat canoram.
,, Te non ſenecta carpit.
,, Feſtina terræ alumna,
,, Cantus amica, & omnis
,, Mali, & doloris expers.
,, Vlla nec aucta carne
,, Nec aucta ſanguine vllo,
,, Ipſis abes parum a Dijs.

Cicada non eſt in Schemate, ſed papilio.

Illud tamen omittere non debeo, cicadæ propoſitam hiſtoriam de certamine cantus Ariſtonis & Eunomi, nihil omnino conuenire Schematis noſtri ſimulachris: etenim primum in eo cicada non aſpicitur canora, ſed carens omnino voce papilio; qui nullo cantu ſupplere D poteſt infractæ chordæ ſonum amiſſum. Deinde cicada non canit, aut ſtrepit in aere ſuſpenſa, ſed firma ſtans in arborum ramis; & ipſe Strabo monuit, Euonimum victorem cantus habuiſſe cicadam ſuæ citharæ inſidentem, nõ autẽ procul ab ea in ſublimi ſuſpenſam, & elatis alis volantem; vt inſectum in Schemate noſtro depictum conſpicitur. Atuero Lyra, in Emblemate Alciateo delineata, chordis omnibus integris eſt, cui Papilio ſimiliter, non autem cicada videtur inſidere: cuiuſmodi imaginem in Gemma ſua Pignorius noſter habuiſſe dicitur ab Alciati Commentatore ſcribente: *Imago huius Emblematis cernitur in veteri gemma Sarda inciſa, apud D. Laurentium Pignorium, quam Romæ nactus ſe cum alijs plerisque veneranda antiquitatis cimelijs, aſſerit: proinde hanc ita hic appingi curaui, ſecus quam habent cetera editiones.*

a lib. 26. Aptius tamen Valerianus in hieroglyphicis agens de Cicada, dum

Muſicæ

A Muſicæ ſymbolum eam ponit, ſua propria figura facit inſidere citharæ chordis, contractis
alis: & ſimiliter paulo ante, dum illam ponit eſſe teſſeram vanæ garrulitatis, contractis alis
inſidentem pingit ligneo baculo; quod earum ſonus non alarum motu, nec ore prorſus eli-
datur, ſed vt ait Ariſtoteles, membranarum ad ſuccinctorium poſitarum attritu: Ariſtoteli- d 4. de hiſt. an. c. 9.
ca verba ſunt ipſiſſima: d *Mox quemadmodum vox ſe habeat differemus. Differt proculdubio*
vox a ſono, & tertia his adnumeranda eſt locutio. Gutture parte vna vox agitur: quocirca qui-
bus pulmo deeſt. ijs nulla vocis emittenda facultas eſt. Vocales igitur literæ a voce & gutture, Voces vt eſt formetur in ore.
conſonantes a lingua & labris proferuntur: quibus literis omnem locutionem confici, nulli du-
bium eſt. Quamobrem quibus animantium lingua libera abſolutaque non eſt, ea neque vocem
emittunt, neque ſermocinantur: at ſonus eiſdi vel alijs partibus poteſt. Ergo inſectis animali-
bus neq. vocis, neq. locutionis vlla facultas: ſonuſq. ijs ſpiritu interiore mouetur, non exteriore.
Nullum enim ex ijs ſpirat, ſed alia murmur edunt, vt apes: alia canere dicuntur, vt cicada: Cicadas ore non canere.
omnia vero in eo genere membrana, ſepto tranſuerſo ſubdita, qua præcinctum corpus diſtingui-
tur, ſonant: vt genus cicadarum attritu ſpiritus, & alibi quoque. e *Et attritione ad membra* e de Reſpir. cap. 11.
nam faciunt bombum, quemadmodum diximus, qualem per arundines perforatas pueri, quando
B *ſuperpoſuerunt membranam tenuem: propter hoc enim cicadarum canentes canunt; calidiores*
enim ſunt, & diſſectum eſt ipſis ſub ſepto tranſuerſo: non canentibus autem hoc eſt non ſciſſum.
Quin etiam cicadam non alarum motu ſonum efficiendo canere, conſtat ex eo luculentiſſi-
me, quod nos experti ſæpe fuimus in pueritia, dum apprehenſam cicadam manu tenentes ad
cantum excitabamus, atque ſolicitabamus digito terentes illius præcordia, ſiue ſuccincto-
rium ab Ariſtotele nuncupatum. Quod igitur in Schemate volans exponitur inſectum, ci-
cada non eſt ſupplens cantu ſuo ſonum effractæ fidis in cithara. Deinceps autem Strabo
ſcribit euidentiſſime monſtratam apud Locros, non ſimpliciter cicadam citharæ inſidentem,
ſed ſtatuam Eunomi Citharædi, cuius Citharæ cicada inſideret: at in Schemate ſtatua nul-
lius citharedi viſitur, ſed ſola cithara, ſupra quam fere procul volitat inſectum animal Papi-
lio. Non ergo Schemati congruit explicatio viri præclari de cicada ſonum diſruptæ chor-
dæ ſupplente in citharædi, muſico inſtrumento, qua de re Strabo tractauit.

C *Propria Schematis explicatio proponitur, de Heſiodo poeta bono, carmina ſua*
ad lyram canere neſcio. Cap. XCIV.

NObis autem Schema refert eximium poetam, qui bona carmina formare calamo ſciat,
ſed ad lyram verſus ſuos voce canere neſciat. Etenim poetam huiuſmodi fuiſſe pri-
dem in Ludis Pythicis Heſiodum teſtatus eſt in Phocicis Pauſanias; quum alij multi carmina
ceciniſſent, cum ſua, tum aliena; deque bonitate cantus victoriæ palmam reportaſſent, He-
,, ſiodum vnum repulſam tuliſſe monens verbis ipſiſſimis: *Quum capti iam eſſent Pythici lu-*
,, *di celebrari*, antiquiſſimum fuiſſe *omnium* certamen memorãt inter eos, qui præm io pro-
,, poſito hymnum in Apollinis honorem ceciniſſent: & primum quidem omnium pſallen-
,, tem viciſſe Chyſothemin e Creta, cuius pater Carmanor Apollinem de cæde purgaſſet.
,, Conſecutos Philammonem Chyſothemidis ipſius, & Philammonis filiũ Thamyrin. Nam
,, Orpheum myſteriorum ſcientia, & reliqua vitæ dignitate clarum: tum etiam Muſæum,
,, quod Orpheum ſibi quem æmularetur propoſuiſſet, negant in muſicum illud certamen Orpheum no luiſſe certare de muſica in ludis Pythijs.
,, deſcendere voluiſſe. Tulisſe narrant Eleutherem Pythicam palmam vocis cauſa, quum
D ,, alioqui cantilenam non ſuam decantaſſet. Heſiodum tradunt repulſam tuliſſe, quod car-
,, mina ſua ad lyram canere non didicisſet. Homerus Delphos quidem venit conſulendi, Heſiodus a Pythijs cur repulſum.
,, quod opus fuit, cauſa: ſed ei, etiamſi fidibus didiciſſet, propter oculorum calamitatem
,, nulli vſui ars eſſe potuisſet. Ita Pauſanias de poetis eximijs in ludis Pythijs concertanti-
bus. In quibus cum repulſam Heſiodum tuliſſe narret e veterum teſtimonijs, quod carmina
ſua non didiciſſet ad lyram canere, caſum hunc Heſiodi myſtice ſignificari cenſemus in allato
Schemate; quo Papilio mutum animal, idemque volans, & e floribus alimenta ſibi de-
cerpens melleos rores, optime deſignat Heſiodum poetam pulchra carmina de ruſticorum
vita & Herculis clypeo, alijſq; rebus calamo pangens, at ea voce ſua canere neſcius; nam de
poetarum natura ſic in Ione Platonem differentem audiuimus interprete Cornaro: *Omnes*
enim poetæ boni, non ex arte, ſed numine afflati ac correpti, omnia hæc pulchra poemata dicunt.

Et carminum poeta boni eodem modo. Quemadmodum enim Corybantes non ſana mente prædi- A
ti ſaltant; ſic etiam cantilenarum poeta non ſana mente præditi, pulchra illa carmina faciunt;
ſed poſtquam in harmoniam & in rythmum inſurgunt, debacchantur: & dum numine corri-
piuntur, velut Bacchæ correptæ ex fluminibus hauriunt mel & lac quum vero ſana mente sūt,
hoc non item: etiam carminum poetarum anima hoc operatur, quod ſane ipſi dicunt. Sic enim
ad nos poetæ dicunt, quod de fontibus melle fluentibus, & quibuſdam Muſarum hortis ac ſalti-
Poeta volatilis eſt. *bus carmina decerpentes ad nos afferunt, velut Apes, etiam ipſi ita volantes. Et vera dicunt.*
Leuis enim res poeta eſt, & volatilis, & ſacra. Et non prius facere quid poteſt, quam numine
corripiatur, & mente moueatur: ita vt non ſit amplius mens in ipſo. Et vere quidem Plato
poetas eximios carmina ſua pariter & pangere, & canere ſcientes Apibus comparat, quæ de
floribus & fontibus hauriunt mella dulcedinis, & ex intimo corde bombum canorū, ac mur-
a 4 hiſt. c. 9. mur edunt, vt ait Ariſtoteles:[a] *Muſca etiam, Apes, & reliqua his ſimilia quum volant, ſe ſe*
attollunt & contrahunt. Sonus enim attritus interioris ſpiritus eſt. Atuero peroptime
Schematiſta noſter poetam ſua carmina calamo deſcripta, de Muſarum hortis excepta, voce
canere neſcium volatili Papilioni lyræ ſuperuolanti comparauit, qui de floribus quidem &
fontibus carpit, ſed nullum omnino ſonum edere poteſt. Aptiſſime vero Papilioni ſubiecit B
lyram, vel vna chorda fracta non omnino perfectam, quia cithara ſine voce canentis non ab-
ſolutum melos edit, perinde ac ſi fides vna ſibi deeſſet. Itaque Schema, forte deſumptum
ab Heſiodi fato, qui bonus poeta, ſua carmina cantare neſcius, in Pythijs certaminibus re-
pulſam tulit, optime muto ac inſono Papilione ſuperuolante Lyræ, chordam fractam haben-
ti, myſtice ſignat bonum poetam ſua carmina canere neſcium ad lyram.

Secunda Schematis explicatio depromitur ex Adagio vetuſto
de viro fruſtra laborante. Cap. XCV.

ADagiographus inter vetera Prouerbia citat illud e Suida: *Ad fractam canis:* Subaudi
,, vel chordā, vel citharam Suidas oſtendit dici ſolitum de ijs, qui fruſtra laborant.
,, Antiquis mos erat ad citharā canere: in qua ſi qua chorda rupta ſit, ad eam fruſtra vocem
,, accommodes; quum illa non reſpondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis vicem ſupplen- C
,, te, diximus alibi. Quanquam non inſcite acommodabitur, vbi non reſpondetur officijs
,, alicuius, aut vbi qui ſuadet obſtinato, aut orat inexorabilem. Quibus alia Schematis ex-
plicatio mihi ſuboritur, de viro fruſtra laborante. Licet quum Papilio mutum omnino ſit
animal, neque bombum, neque murmur vllum ſonorum edere valeat vlla ſui parte, Paræmiæ,
Ad fractam canis, non ita conuenire videatur primo aſpectu. Ceterum ſi Papilio, quaſi ple-
ctrum, aut alis, aut pedibus, aut corporis alia parte fides pulſauerit, næ ſonum excutiet: ſi
quidē cithara fuerit integra, chordamq; ſingulam obtinuerit, ac bene temperatam, profecto
vel mutus Papilio, quemadmodū ſilens ipſe Citharœdus, harmoniā elicere poterit, apto lo-
co ac tempore chordas attingens digitis, aut plectro. At vero ſi vel cithara fracta fuerit, vel
aliqua fides in ea, ſicuti videtur in Schemate noſtro, Citharædus ipſe ſilens, digitis, aut ple-
ctro perinde ac mutus Papilio pedibus aut alis, melos efficere nullo pacto poterit, ſed inhar-
monicum edet ſonū. Quocirca quadrabit optime prouerbiū, & Schema propoſitū, in homi-
nem, qui fruſtra laboret, dum vel inexorabilē atq; ferum quempiam exorare: vel implacabi-
lem ac immitem delinire: vel etiam indocilem edocere conatur. Ceterum hic omittendum D
Rhodij gemma artificioſior. non eſt, Cl. Rhodium noſtrum apud ſe gemmam habere cum perſimili Schemate; ſed in
quo Lyra priſca longe melius effigiata viſitur, cum ſuo vmbilico inferne, cornua conne-
ctente velut in caluariæ parte, radices cornuum habente; quum iſta Stephanonij gemma
Lyram vetuſtam habeat, compactam e cornibus in imo plano iunctis, abſque naturali artifi-
a pag. 16. cio. Rhodianæ conſimilem pinxit eruditiſſimus Pignorius inquiens:[a] *Nos hic aliquot deli-*
neandas curammus, rariores illas quidem, ſed & ſtudioſis antiquitatis adiumento futuras, ad
cognoſcendas teſtudinis partes, latera, cacumina, brachia, humeros, ſcapulas, pectines, mo-
dulum, tympanum. Tres autem tantum appiuxit; quarum minor, ſupra ſecundam, Rho-
dianæ perſimilis eſt.

PRIN.

A *PRINCIPATVS ANIMALIVM.*

&

Ducis exercituum proprietates:

&

Amoris genitabilis imperioſa poteſtas:

&

Amoris tres differentia.

&

Elementa vitalia.

Schema XIX. Gemma.

B

C

Explicatio viri Cl. de principatu animalium. Cap. XCVI.

Hieroglyphicorum, quæ pluribus aptari poſſunt rebus indicandis, ceteris perfectiora ſunt; adeoque Valerianus vnicuique hieroglyphico Ægyptiaco multas attribuere nititur ſignificationes. Quare non eſt mirum, ſi præſenti Schemati multa congruere poſſunt ſignificata: primumque proponitur ab erudito viro de Primatu Animalium, dicens, ſub

Hieroglyphica plures habent ſignificationes ſingula.

D effictа Regali corona:

DEDIT HIS NATVRA PRIMATVM:
Inter aerea Aquila:
Inter terreſtria Leo:
Inter aquatilia Delphinus.

Vere quidem omnibus volatilibus tanquam Rex Aquila præficitur, & omnibus terreſtribus animalibus Leo. Sed etiam quod piſcium omnium dominium habeat Delphinus, vt Aquila volucrum, obſeruat in ſuis Hieroglyphicis Valerianus, inquiens: [a] *Apud Pindarum legas, Aquilam ita volucrum reginam ab Ioue declaratam, veluti Delphinum piſcium: vtrinſque pernicitate genus omne ſuum exuperante.* Porro de pernicitate Delphini portenta tradit Ariſtoteles ita: [b] *Quin etiam de velocitate huius animalis mira, & incredibilia quædam ac*

[a] lib. 19.

[b] 9. Hiſt. c. 48

 cepi-

cepimus; omniū enim velociſſimum eſſe creditur animalium tum aquatilium, tum terreſtrium. Superſiliunt etiam malos nauigiorum maiorum; quod tunc potiſſimum euenit, quum aliquem inſectantur piſcem, quem deuorent; tunc enim, ſi quem impetunt longius fugit, ad ima gurgitum perſequuntur propter famis neceſſitatem, quod reditus longior ſit, retinent ſe ſe, quaſi ſpacium cogitantes, conuerſique feruntur perinde ac ſagitta peruices, vt celeritate oportuna longo transmiſſo itinere ad locum ſpirandi deueniant: quo impetu fit, vt ſe iaculentur in aerem, & superſiliant malos nauigiorum, qua ſorte affuerint. Hoc idem Vrinatores faciunt, quum ſe in profundum dimiſerunt: pro viribus enim conuerſi enixius efferuntur, vt ſpirent. Sed infra quoque Pierius: [a] *Ita vero Delphinus maris regem ſignificat, vt pro aqua, mariq; ipſo paſſim in nummis excudatur. Præcipue autem Sunij Neptunus ſub Delphini imagine colebatur. Neptuno vero aquarum domino nullo non in ſigno eius adſculpebatur.* Quare laudabilis eſt explicatio Schematis a cl. viro propoſita de Primatu brutorum animalium. A

[a] lib. 27.

Noſtra explicatio de Ducis exercituum triplici proprietate.
Cap XCVII. B

Imperatoris militum proprietates.

Aquilæ perſpicacitas oculorum

Delphini velocitas.

[a] cap. ſup.

Leonis fortitudo.

QVod ſi Schematis hieroglyphicum morale voluerimus eſſe, atque ad humanam vitam attinere; primum eo ſignari putamus tres conditiones Imperatori militum, exercituumque Ducibus apprime neceſſarias; quæ ſunt, Perſpicacia, Celeritas, & Fortitudo; quarum prima dos eſt Aquilæ, viſu pollentiſſimæ, quæ vel inconniuentibus oculis fulgentiſſimum Solis iubar intueri poteſt: alia propria eſt Delphini, cuius incomparabilem, & admirabilem omnino pernicitatem nouiſſime [a] nobis confirmauit Ariſtoteles: tertia peculiariter conuenit Leoni, cunctorum animalium generoſiſſimo fortiſſimoque. Quas quidem tres conditiones habuiſſe Cæſar Imperator omnium fere bellicoſiſſimus apud Plutarchum apophthegmate nobili gloriatur, dum deuictis hoſtibus, ad amicum Romam ſcribere non dubitauit: VENI, VIDI, Vici, Vidit enim protinus a longe tempus oportunum rei bene gerendæ; Venitque celeriter ad opprimendum hoſtem: & militum fortiſſimorum robore vicit inimicum exercitum. Cæcutiens Imperator non agnoſcit quid, & quando, & quomodo ſit agendum; ſegnior dux elabi ſinit fugacem occaſionem victoriæ: viribus non pollens fortitudineque deſtitutus exercitum regens, facile ſuos milites hoſtibus necandos exhibet; vnde recte dicebat [b] Chabrias Athenienſium Dux, vel ut alij dicunt, Philippus Macedo, formidabiliorem eſſe Leporum exercitum duce Leone, quam exercitum Leonum Duce Lepore. C

Cæſar optimus Imperator exercitus.

[b] Pier. 3. Hierg.

Tertia declaratio noſtra de Amoris genitabilis imperioſa poteſtate.
Cap. XCVIII.

VErum & iſto Schemate noſtro poteſtatem ac imperium Amoris genitabilis in tribus elementis indicari, nimirum, Aere, Aqua, & Terra, vbicumque naſcuntur animantes, optime colligitur ex Lucretij Muſa ſuauiſſime concinente: [a]

[a] lib. 1.

,, Æneadum genetrix hominum diuumque voluptas,
,, Alma Venus, cæli ſubter labentia ſigna,
,, Quæ mare nauigerum, quæ terras frigiferenteis D
,, Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
,, Concipitur, viſitque exortum lumina Solis.
,, Te, dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
,, Aduentumque tuum: tibi ſuaueis dædala tellus
,, Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
,, Placatumque nitet diffuſo lumine cælum.
,, Nam ſimul ac ſpecies patefacta eſt verna diei,
,, Et reſerata viget genitabilis aura Fauoni,
,, Aeriæ primum volucres te, diua, tuumque
,, Significant initum perculſæ corda tua vi.

,, Inde

A ,, Inde feræ pecudes perſultant pabula læta,
,, Et rapidos tranant amneis ita capta lepore,
,, Inlecebriſque tuis omnis natura animantum
,, Te ſequitur cupide, quo quamque inducere pergis.
,, Denique per maria ac monteis, fluuioſque rapaceis,
,, Frondiferaſque domos auium, campoſque virenseis,
,, Omnibus incutiens blandum per pectora Amorem,
,, Efficis, vt cupide generatim ſæcla propagent.

Cl. Alciatus Emblemate ſuo [b] Potentiam Amoris exponens, eam ad elementa duo ſola coarctat, Aquam, atque Terram, omiſſo penitus Aere, dum cecinit: [b] Embl. 107.

,, Nudus Amor viden vt ridet, placidumque tuetur?
,, Non faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
,, Altera ſed manuum flores gerit, altera piſcem:
,, Scilicet vt terræ iura det, atque Mari.

B Quòd ex Valeriano deſumpſiſſe videtur [c] vir eximius, vbi de Delphino, vel potius vterque [c] l. 27. Hier.
de Græco Palladæ tetraſticho [d] propoſitis verſiculis Latine verſo. Sed tamen & in Aere
quoque genitabilem vim Amoris clariſſime demonſtrat Auis-Paradiſi nuncupata, nomine [d] l. 4. Epig. Græc.
proprio Manucodiata; quæ totam ſui vitam agit in Aere, ibique fætificat, nuuquam terras
attingens, nunquam arbores, aut maria, niſi demortua de ſublimi deorſum concidens. Cu-
ius hiſtoriam luculenter a Cardano, Scaligeroque ſeniore deſcriptam in vtriuſque Subtilita-
tibus, inferius [e] oportuniore loco proponemus, atque conſiderabimus. Non poſuit autem [e] cap. 91.
in Gemma noſter Autor Manucodiatam, ſed Aquilam; tum quod eius æuo non eſſet apud Aquilę nidus altiſſimis locis.
Europæos nota Manucodiata, nondum apertis nauigationibus ad Indias Orientales, vnde
portatur e Iaua, & Moluchis inſulis ad noſtrum hemiſphærium auiculæ cadauer: tum quod
ad alia ſignificata Schematis nihil attinet Manucodiata: tum quod Aquila nidificat in editiſ-
ſimis locis Aeris. Nam Autori libri de Natura rerum, *Aquila altiſſimis arboribus nidifi-
cat: vbi mala beſtia non accedit*. Ita quoque Bartholomæus Anglicus de genuinis rerum
proprietatibus opere, dicit [f] *Leuat ſe Aquila plus quam alia volatilia. Hinc eadem in altiſ-* [f] lib. 12. c. 1.
ſimis rupibus nidificat; vbi loci ſublimitate ab omnimodo curſu aduerſario ſe tutificat, & de-
C *fendit*. Similiter el. Aldrouandus Præceptor in Ornithologia, de Aquila ſcribit [g] *In nido* [g] lib. 1.
ex ſublimi rupe, aut celſa arbore conſtructo, ac concinne præparato, oua deponit, vt incubet. [h] cap. 42.
Vt hinc haberi poſſit, Aquilam in Aere vtcumque fætificare. Sed nihilominus Aerem eſſe [i] 3. Georg.
genitabile animantium elementum probare valemus ex eo, quod alibi tractantes de Quinto [k] 6. Hiſt. 18.
Quæſitis [h] late confirmauimus ex autoribus Claſſicis, Virgilio [i] Ariſtotele [k] Varrone [l] La- [l] 2. de re ruſt. c. 1.
ctantio [m] Equas alicubi Zephyro vento ſuſcepto concipere ſine coitu maris, adiecta & ex- [m] lib. 4. c. 12.
plicata luculente ratione phyſica propoſiti: quam theoriam longiorem non eſt operæ pre- [n] Hexam. hom. 8.
tium huc inde transferre. Quin & Vultures hoc idem efficere, [n] D. Baſilius & Horus [o] l. 1. hierog.
Apollo [o] perſuaſere Cælio Rhodigino [p] quibus conſentit aperte D. Ambroſius [q] & Magnus [p] lib. 27. c. 17
Albertus; [r] ne plures alios referam eo loco productos, & explicatos. Non eſt igitur Aer [q] 2. Hexam. cap. 20.
eliminandus ex elementis, genitabilis Amoris vim obtinentibus. [r] Hiſt. an. cap. 26.

D

Amoris tres differentias, Iracibilis, Concupiſcibilis, & Rationalis, explicari Schemate. Cap. IC.

QVarta Schematis explicatio nobis occurrit de ternis Amoris differentijs, quas olim
nouimus eſſe Concupiſcibilem Appetitum, Iraſcibilem, & Rationalem. Profecto Delphino ſignatur Amor concupiſcibilis.
Delphinus eſt apertum hieroglyphicum Appetitus Concupiſcibilis, dicente Ariſtotele: [a] *In*
marino etiam genere plurima de Delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium: [a] 9. Hiſt. c. 48
amores quoque in pueros, & affectus libidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etiam lo-
cis alijs referunt. Valerianus pariter in hieroglyphicis ait: [b] *Inuenio etiam ex Delphini ſimu-* [b] lib. 27.
lachro Amorem in ſimpliciorem ætatem ſignificari, quem puerilis ætatis amaſium non vno ex-
ploratum eſt exemplo, qualia ab vtroque Plinio referuntur: vt non immerito tot in Numis Del-
phinum cernere ſit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris ſtatuas pleraſque vidimus, qui-

bus

bus adſculptus eſt Cupido, qui vel Delphino inſideat, vel alio quoquo modo regat eum apprehenſum, & mox: *Phyſiognomici ſane laſciuos & petulantes eos in primis indicant, qui ſimum, vt Delphini, naſum habeant; proptereaq́; Socratis nequitia, quam ex ipſa facie praſeferret, vitio data eſt: quod ita ſe natura affectum inficias non iuit: ceterum ſe naturam continentia domuiſſe. Id quod etiam Plato in Sympoſij fine multis argumentis teſtatum facere eſt aggreſſus.* A

Ita ergo Delphinus eſt apte ſymbolum Amoris Concupiſcibilis. At Leonem eſſe hieroglyphicum Appetitus Iraſcibilis Valerianus idem aperit, aſſerens: * [Immenſum itaque furorem, quo quis impotentius exardeſcat, ſignificare ſi collibuiſſet, Leonem effingebant catulos ſuos diſcerpentem, immo exoſſantem, vt Græcum vocabulum *ἐξοστίζοντα* interpretemur, non autem *ἐκτρέφοντα* (vt in vulgatis Hori exemplaribus eodem capite bis poſitum nihil ſignificat) quo quidem furore correptum olim Herculem, autores tradunt, eoque inſaniæ prouectum, vt non in hoſpitis tantum filios, verum & in ſuos ipſius filios vſque adeo ſæuire ſolitum, vt eos interfecerit, quod non abſimile eſt a pictura leonis proprios catulos diſcerpentis. Sane Theocritus in Megara Herculis femina, de furore, quem is in liberos exercuerit, hæc dicit, Latiue verſa:

* l. 1. hierogl. Leo ſymbolum Amoris Iraſcibilis.

B

Infelix, qui miſſilibus de munere Phœbi,
Siue ea Parcarum, vel Erinnyos impia tela,
Gnatis ipſe ſuis furijs agitatus ademit
Charam animam, vt domus ipſa cruore aſperſa nataret.
Hos ergo confoſſos manibus cecidiſſe paternis
Iuſſa oculis ſpectare meis, miſerabile viſu!

Poetæ quoque noſtri Leonem iracundum notant: vnde illud apud Horatium, Promethea inſani Leonis vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro, quum de excandeſcentia loqueretur. Elegantiſſime quoque, neque non erudítiſſime Lucretius cauſam furoris iſtius perquirit, cuius carmina non iniucunda quæ repetantur ponere non pigeat:

Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile efferueſcit in ira,
Quo genere in primo vis eſt violenta Leonum,
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt. C

Superius vero dixerat, quum de varietate animi loqueretur:

Eſt etiam calor ille animo, quem ſumit in ira,
Quum ferueſcit, & ex oculis micat acrius ardor

Eius vero indicium excandeſcentiæ eſt, quum caudæ verberibus ſe ſe excitare viſus fuerit: quod ita Heſiodus tangit in Herculis Scuto:

Ipſe autem hominum corruptorem Martem proprogredientem obſeruans,
Terribiliter intuens oculis, Leo tanquam corpus conſecutus,
Qui & valde accurate pellem tenacibus vnguibus
Scindens, quam celerrime dulcem animam abſtulit.
Conſtanter autem vtique nigrum ipſius impletur cor.
Igniti autem intuens oculis terribiliter, & latus & humeros
Cauda verberans, pedibus fodit: neque aliquis ipſum
Toleraret contra aſpiciens prope ire, neque pugnare. D

Vt hinc apertiſſime pateat, Leonem eſſe typum Amoris bellici, & Appetitus Iraſcibilis. Addit autem Valerianus: Quem *Heſiodum* Catullus ſecutus Galliambico ſuper Atti dixit:

Age: cade terga cauda tua, verbera patiant
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.

Et quæ ad furoris incitamentum & indicium ſequuntur: nam & corrugare frontem pugnaturus cernitur *Leo*, quod *σκύζειν* Græci dixere: & ſuperciliorum contractionem, *ἐπισκύνιον* vocant. Index autem præcipuus eſt Leonini animi cauda, perinde ac equorum aures; eoq́; proprie in Leone dicitur Alcea, quod præcipuum in ea robur conſtet: vel quod incitamentum quoddam ſit ad aſſumendas vires, animumque commouendum. Initio irarum terra flagellatur, increſcente vero excandeſcentia terga etiam ſua verberant. Id ea de cauſa fieri

putat

A putat Alexander [a] Aphrodiſeus, quod eorum anima vehementius moueatur, ſitque vltionis admodum appetens: cauda vero vtatur, velut homines manu, qua illi ſe plerumque in excandeſcentia complodere ſolent: ita animalia hæc ira commota, quum id quod ſe ſe lædit vlciſci nequeunt, eo ſibi modo ſolatium ſolent excogitare. Eſt itaque furor Leoni familiaris; vnde apud Marouem, [d]

[a] lib. 1. prob. 49.

[d] 7. Æn.

Hinc exaudiri gemitus, iraque Leonum
Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum.

& Ouidius:

Iram vultus habet,

de eiſdem ait: quare poetæ Leonem peculiariter feram dicunt. Ita Callimachus;

θηρὸς ἀκιτάλου δέρμα κατωμάδιον.

Quod vero catulos ab eo exoſſari pingerent, cauſa eſt, quod medulla leoni vel nulla, vel perexigua eſt, vt omnium animalium ſolidis omnino oſſibus conſtare videantur, quaſi inde accreſcat furor, quod labor his confringendis ſit mercede minor; quum minimum id ſit, quod ſuctui poſſit inſeruire.] Sic ergo Leo ferociſſimum, & iracundiſſimum animal hieroglyphicum eſt bellici furoris, Amoriſque, ſiue Cupiditatis Iraſcibilis. Tertium animal hiſce duobus eminens, atque ſuperuolans Aquila ſymbolum eſſe rationalis Appetitus, Amoriſq; ſciendi, conſtat item ex antiquis, teſte Pierio, qui per eam indicari ſcribit; † [INGENIVM VELOX: cui Pindarus, & alijs pleriſque locis, tum præcipue Nemæis, ingenij promptitudinem & velocitatem per Aquilam oſtendit, ſumpta ab eo comparatione, quod prædam etiam valde procul diſtantem mira pernicitate nanciſcatur; viſuque ita polleat, vt profundiſſima quæque proſpectet: quæ omnia ingeniorum acumini ſunt accomodata. Idem quum Bachillidis & æmulorum ſuorum gloriam eleuat, coruos illos, ſe vnum Aquilam iactat, quod promptiſſimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & a terra marique remotum, mox & ſtyli velocitate quæcunque conceperit, aſſequatur. Ad huiuſmodi rerum amplitudinem alludere mihi videtur Ariſtophanes, Auibus, quum Athenienſibus aut adulaturus, aut eorum ſpes inanes eluſurus, ait, αἰετὸς ἐν νεφέλαισι γενήσεαι. Nimirum enim Oraculum acceperant Athenienſes, Fore vt tanto vrbes reliquas poſt ſe interuallo relinquerent, quanto Aquila reliquas aues volatu ſuperat. Et Soſithei dictum illud celebre ſuper vi eius impetuoſa:

Medulla leoninis oſſibus an ſit.

B Aquila typus Amoris Rationalis.

† lib. 19 hier.

C *Vna Aquila innumeras exagitabit aues.*

& mox idem Valerianus: [ALTA COGITATIO: Non defuere tamen, qui Aquilam huiuſmodi Promethei cor arrodentem, ad mores trahere conarentur, ac profundæ cogitationis principem ſignificare contenderent. Sed ne diutius in Prometheo hæſitemus, quæ noſtri ſuper Aquila ſenſerint, potius aperiamus. DIVVS JOANNES. Sane homines quum ſolam auium omnium Aquilam eſſe diuinam autument, & antiquitas eam Joui tela geſtare crediderit, inde perſuaſi ſunt, quod eam omnium maxime oculo valere conſpexerant, longiſſimoque interuallo minutiſſima quæque diſcernere, Homeri ad hoc accedente teſtimonio, ita dicentis:

. . . . *vt Ionis Ales,*
Cuius acutam aciem perhibent præſtare volucres
Ante alias, quotquot cælo ſpatiantur aperto.

D Et hymno Mercurij, vbi Apollo de Mercurij occultatione loquitur, qui ita latitaret, ait, vt neque ipſum vel Aquila, quæ tam acute videt, inſpexiſſet. Hinc Theologi noſtri Diuum Ioannem Euangelij ſcriptorem per Aquilæ hieroglyphicum a diuinis illis vatibus præmonſtratum deprehendere. Sane Aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acute videndo dictam nonnulli ex veteribus aſſerunt, vt pote qui Aquilam, quaſi Aculam ab acumine dictam velint: quamuis, vt paulo ante dicebamus, alij ab aquilo colore vocem ducant; eſt enim aquilus color fuſcus, & ſubniger, ab aqua denominatus. Vtcumque autem acutiſſimi viſus Aquila eſt Ioannes, qui oculi acie in altiſſimæ diuinitatis receſſum directa, præ omnibus maxime ſuperioris naturæ ſecreta reuelauit: cuius facie Ezechieli viſa ſupremum ex quatuor locum obtinere; qui ad abolendam Abionitarum hæreſim, quæ Chriſtum hominem tantum, non Deum etiam aſſeuerabat, ad altiſſima remotiſſimaque rerum principia præpetibus

tibus

tibus euolauit pennis, deque penitiſſimo Diuinitatis nido nitidiſſimas ac maxime pellucidas A
illas gemmas ſurripuit, quæ poſtmodum intuentium oculis, quantumlibet conniuentibus hal-
lucinantibuſque, micantiſſimi luminis claritatem attulere. Illic enim erat lux vera, quæ ſola
lumen mortalibus elargitur. Hic ille deprehendit humanarum diuinarumq; rerum omnium
λόγον initio fuiſſe; atque penes Deum, ipſum denique Deum, ipſam eſſe rationem, quæ apud
nos ſub Verbi nomine recepta eſt: vt reliqua miſſa faciam, tam multis Diuinæ ſapientiæ lu-
minibus illuſtrata. Hæc eſt denique illa Aquilæ volantis effigies, diceret Irenæus, quam ſa-
cri præuidere vates, quæ Ioannis noſtri beneficio, ſpiritus in Eccleſia aduolitantis gratiam
manifeſtat. Nam hic alte exorſus principium, quod a Patre eſt, effigiem Verbi, quæ refer-
tur in Filio, & præclaram eius generationem enarrat, tanta eum fiducia rem tam arduam ag
greſſus, vt Aquilæ Symbolo merito figuretur: Ioannes inquam ille altiloquus, quod Aqui-
læ refetatur hieroglyphico, ipſa ſuſceptæ lucubrationis materia ſublimis, ait Eucherius, & ab
ipſo rerum principio repetita, in cauſa fuit. Proinde quum volatu ſublimi in ipſam Dei om-
nipotentis aulam elatus ſit, & oculorum aciem viſu præpollens in admirandæ diuinitatis fa-
ciem infixerit, doctrinam nullo antea mortalium ingenio cōceptam ab alto detulit, cuius ini- B
tium, In principio erat Verbum.] Hæc ille. Quibus apertiſſime conſtat, Aquilam eſſe
hieroglyphicum Amoris contemplatiui, & Appetitus intelligendi, Cupidiniſque pulchræ
a 1. meta. init. ſciendi, qua cuncti mortales natura detinentur, vt ait Ariſtoteles.[a] Vnde patet in Sche-
mate ſub ternis iconibus, Delphini, Leonis, & Aquilæ, ſignari belle tres Amorum diffe-
rentias in Anima noſtra vigentes, quæ ſunt Appetitus Concupiſcibilis, Iraſcibilis, & Ra-
tionalis: de quibus etiam luculenter in primo Schemate tractauimus, ſub alijs Cupidinum
imaginibus.

Elementa viuentium feracia & altricia terna produntur in Schemate.
Cap. C.

QVinta demum explicatio Schematis ea ſit, qua ternis his imaginibus animalium in tribus
elementis grauitatis participibus præcellentiam atque dominium habentibus, indi-
cetur horum trium elementorum natura ferax, & altrix animalium, ad Ignei elementi diſcri- C
men, in quo nullum omnino naſcitur, neque viuit animal. Profecto de Terra per Leonem,
& de Aqua per Delphinum repreſentata, nulli dubium eſt quin elementa ſint animalium fe-
Dubit. racia pariter, & altricia. Dubium eſſe poſſe videtur de Aere, atque de Igne. De Aere
quidem, quia ſicut in prima coæuaque mundi creatione volucres ex Aqua productionem ha-
a Gen. 1. 20. 21. buere: nam in ſacra pagina legimus:[a] *Dixit etiam Deus producant Aquæ reptile animæ vi-
uentis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cæli. Creauitque Deus cete grandia, & om-
nem animam viuentem, atque motabilem: quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas: & omne
volatile ſecundum genus ſuum. Et vidit Deus quod eſſet bonum. Benedixitque ei dicens: Cre-
ſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris: aueſque multiplicentur ſuper terram*: nulla
prorſus Aeris mentione facta. ſic etiam in ſubſequenti phyſica generatione volucres in
terra fere generantur ex ouo, non in Aere. De Igne pariter habemus communem famam,
b 1. hiſt. c. 19 in ipſo Salamandram viuere; quin & Ariſtotelis teſtimonium eſt:[b] *In Cypro inſula, ærarijs
Animalia in Igne naſci & viuere. fornacibus, vbi Chalcites lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne
naſcuntur pennatæ, paulo muſcis grandibus maiores, quæ per ignem ſaliant, atque ambulent.* D
*Emoritur hoc genus, & illud niuis alumnum, quum alterum ab igne, alterum a niue dimotum
eſt. Nonnulla corpora eſſe animalium, quæ igne non abſumantur, Salamandra claro documen-
to eſt: quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit.* Verum enim uero re intime
Solutio de Auibus. perſpecta, ſolui poterit vtraque difficultas. Ad primam enim de volucribus, certum eſt au-
Auium ortus & vita in aere. torem Schematis non reſpexiſſe primam Auium ſupernaturalem Creationem, de qua Mo-
ſes eloquitur; ſed illarum ſecundam generationem phyſicam ex ouo, & habitationem na-
turalem plurimum in arboribus procul a terra in elemento aeris; quo nomine tum Lucre-
b lib. 1. tium audiuimus accinentem[b]

,, Frondiferaſque domos auium, campoſque virenteis:

c Gen. 1. 19. 28. & paſſim. tum etiam in Sacra ſcriptura legimus frequentiſſime *Volucres cæli*:[c] nomine cæli ſignāte Ae-
ris

A ris elementum, quod primum eſt cælum vulgare, contradiſtinctum à cælo ſecundo, quod æthereum eſt circulo mobile, nec non à tertio cælo Empyreo immobili, vſque ad quod raptum ſe teſtatur Apoſtolus, inquiens: [d] *Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore neſcio, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque ad tertium cælum. Et ſcio huiuſmodi hominem, ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, deus ſcit; Quoniam raptus eſt in Paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Sed in eo loco citato: [e] *Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cæli*: Aquarum nomine ſignificatur aggregatum ex elemento aquæ vulgaris, ex quo reptile genus piſcium primo conditum eſt: & ex aere noſtrate vaporoſo, quem Aquæ nomine, fluuij, ac Oceani veteres appellaſſe, dudum notauimus apud Ariſtotelem. [f] Et re- uera *ſuper terram ſub firmamento cæli* (quod ab incorruptibili firmaque ſubſtantia firmamentum apte nuncupatur) eſt Aeris elementum, ex quo Moſes Aues primo creatas memorat. Inſuper his addendum eſt vnam Auem Manucodiatam nomine, ſemper in aere ſublimi generari, viuere, ac mori, nec niſi demortuam in terris aſpici: de qua Scaliger ad Cardanum ita: [g] *Indicarum Apodum modo vnam tibi notam video, Manucodiatam. Quam tamen*
B *iuuenculam abs te viſam ſuſpicor: qui corpus eius hirundinino æquale ſcribis. Quod ſi ita, vti dico, verum eſt: illud etiam errasti, quum putares non morbo, ſed ſenecta diſſolui eas. Quippe Apodes Columborum inſtar, in Iaua maiori prodiderunt ſe vidiſſe nauigatores, pennarum varietate pulchras: quibus ad criſtas vtantur milites. Hanc ego eſſe arbitror. Quare tua illi vita morbo præciſa fuit: ſi non peruenit ad iuſtum incrementum* (etſi Cardanus reſpondere poſſes, in humana ſpecie ſenes emori, tam pumiliones Africæ, quam proceriori corpore Germanos, pariter & Italos mediocri ſtatura; quas differentias corporeæ magnitudinis in Apodibus Indicis, pro varietate regionum, inueniri nihil omnino prohibet) *Bernardus Orueſanus, regia triremi præfectus, ſtudiorum meorum ſtudioſiſſimus, miſit ad me hæc ſcripturienti Manucodiatam vnam, maxima pica non minorem. Illam metiens a roſtro ad vropygium, ſemipedem excedere inueni. Caput non rotundum, ſed preſſum eſt, quale hirundinis, tam grande, quanta nux iuglans eſt. Cauda longiſſima, bifurcata. Pluma in capitis parte ſuperiore adeo minuta, vt pilo propior pene viſum fallat. Ei viriditas, quæ in feris Anatibus: ſed ita vegeta, vt Smaragdi ſplendorem imitetur. In parte inferiore ſub gula etiamnum & minutior, & bre-*
C *uior, verum flaua, ac nitore Citrij. Ad ſtomachum vergens dilutior & lucidior: figura plumæ vulgaris latinſcula. A capite collum in ſupera parte denſiſſima tegitur, fulgore fuliginoſo: quæ ad caudam ſe ſe demittens paululum grandeſcit, ac de coloris illius intentione pedetentim, quaſi per gradus, ſemper aliquid remittit. Par ſub aluo magnitudo. Color haud abſimilis. Alarum protenſarum prolixitas ſeſquipedalis. Pennarum color inferne buxeus: ſuperne candor leuiſſima fuligine ſemitinctas. Illud imprimis admiratione dignum: Ei quum ſemper in aere ſit agendum, pennarum pinnulas non cohærere: ſed diſſitas aerem tranſmittere. Rigor tamen tubi, qui illis quaſi carina eſt, inſignis. Earum quoque aliqua ad medium vſq. pinnulis vtrinq. muniuntur. Inde ad cuſpidem in pilos quoſdã rariſſimos, minutiſſimos, molliſſimos deſinũt. Primores alarũ pennæ, quibus ſcindunt aerem, firmiſſimæ ſunt, & quibuſdã fuluis maculis per interualla conſpicuæ.* Sed antea Cardanus luculentius de propoſito dixerat: [h] Vnde in Mo-
,, luchis inſulis ſub æquinoctio Auis mortua in terra aut mari colligitur: quæ viuens nun-
,, quam videri ſolet, quoniam pedibus careat; tametſi neget Ariſtoteles auem vllam pedi-
D bus carere. (Sed ariſtoteles agit de auibus æuo ſuo cognitis, & negligere potuit vnicam auem Antipodarum, recens ad noſtram notitiam productam) Hæc igitur, quam ter vi-
,, dere iam contigit, ſola, vt ita dicam, ob id pedibus caret, quod in ſublimi aere atque pro-
,, cul ab omni viſu humano habitet. Corpus eius roſtrumque magnitudine & forma ſimile
,, hirundini, pennæ alarum & cauda accipitrem magnitudine, dum alas extendit, ſupe-
,, rant; æquant vero ferme aquilam. Pennarum craſſitudinem excogitare potes: tanta
,, enim eſt, qualem pro auiculæ paruitate conuenire ratio docet. Sunt igitur tenuiſſimæ,
,, & perſimiles, præter tenuitatem, pennis pauonum feminarum ex toto: neque maſculo-
,, rum pauonum pennis aſſimilantur, quod non ſint oculatæ, vt quæ in maſculi pauonis cau-
,, da cernuntur. Maſculi dorſum auiculæ huius ſinuatur intus, in eamque cauitatem oua
,, femina facere ratio ipſa docet; quum & ipſa femina cauum habeat ventrem, vt ſic vtraq;

Aer vt donetur nomine cæli.

Cælum tertium quid ſit D. Paulo.

[d] 2. Corinth. 12. 2. & 4.

[e] Gen. 1. 20.

Aque nomine aerem intelligi.

[f] 1. Meteo. ſum. 3. c. 1.

[g] Exerc. 228. 2.

Manucodiatę deſcriptio

Cardanus defenſus.

[h] de Subtil. lib. 10.

Ariſtoteles defenſus.

Mira conſtitutio auis in aere ſemper degentis, & incubantis.

„ cauitate poſſit oua incubare. Maſculo hæret in cauda filium longius tribus palmis, co- A
„ loris nigri, medinm inter quadratum rotundumue, neque craſſum, neque admodum te-
„ nue, verum ei non abſimile, quo crepidas cerdones conſuere ſolent. Hoc exiſtimamus,
„ dum femina oua incubat, alligari firmius illam maſculo. Neque mirum eſt in aere perpe-
„ tuo habitare; nam cauda & alis in orbem extenſis haud dubium eſt ſponte ſuſtineri. Vi-
„ ciſſitudo etiam, ſi quid eſt laſſitudinis, illam excutere poteſt. Cibum nullum eſſe puto
„ præter cæli rorem, qui ſimul ſit cibus & potus: & ita naturam prouidiſſe diligenter tan-
„ to miraculo videtur, vt in aere habitare poſſet. Veſci autem aere puro haud veriſimile
„ eſt, quod nimis tenuis ſit. Veſci animaleulis, neque id, quod ibi non fiat congregatio
„ ad generationem illorum haud dubie neceſſaria: neque in auium ventribus illa cernun-
„ tur, qualia in hirundinum: ſed tamen hoc non cogit; quum Manucodiatas ſolo ſenio
„ confici credendum ſit: at nec vapore, quum infra copioſior ſit; vnde deſcendentes vi-
„ derentur: vapor etiam nonnunquam pernitioſus eſt: rore igitur per noctem veſci veri-
„ ſimile eſt. Vt vero Manucudiata ita auis eſt, vt nunquam habitet terram &c. Verum vt
hinc apparet Manucodiatam auem ſemper in aere vitam agere, in quo primum enaſcitur, ac
Cardanus notatus de Manucodiatæ natura. demum emoritur: ita non facile Cardano dedero ſolum ſenio confici, nec morbo pariter B
interire poſſe; quum in aere illo, vbi rorem ſibi reperit ad pabulum, caloris, atque frigoris,
humoris, & ſiccitatis intenſiores eſſe valeant qualitates, quæ morbificas afferant intempe-
raturas iuuenibus etiam Manucodiatis; quæ mortuæ proinde minuſculo corpore colligan-
tur in terra, vel in mari apud Indos. De quorum victu in aere ſublimi, non eſt vt hic ea re-
k lib. 2. c. 32. 33. 49. & lib. 3. c. 11 petamus, quæ late diſcuſſimus in opere noſtro [k] *De his qui diu viuunt ſine alimento*. Carda-
noque contradicit Ariſtotelis [l] doctrina, qua ſcribitur, oriri rorem in aere inferiori prope
l 1. Meteo. ſu. 3. c. 2. terram: dicit enim: *Ex eo autem, quod in die euaporat, quantum non ſuſpenſum fuerit, prop-
ter paucitatem ſurſum ducentis ipſam ignis, ad eam, qua eleuatur, aquam, iterum quum deor-
ſum feratur, quando infrigidatum fuerit noctu, vocatur Ros, & Pruina*. & mox: *ſignum au-
tem eſt, quod fiunt hæc, quia non longe ſuſpenditur vapor; in montibus enim non fit pruina.
Cauſa autem eſt, vna quidem hæc, quod ſurſum ducitur ex cauis, & humectis locis; quare, ve-
lut onus portans maius, ſurſum ducens caliditas, quam ſecundum ſeipſam, non poteſt eleuare
ipſum ad multum locum altitudinis, ſed prope dimittit iterum. Alia autem eſt, quia diffluit
magis aer, exiſtens in altis; qui diſſoluit conſiſtentiam talem. Fit autem Ros vbique: auſtrali-* C
bus, non borealibus, præterquam in Ponto. &c. Vnde ſatis iam ſublata fuit prima dubitatio
de Aeris elemento, quod myſtice ſignatur in Schemate per Aquilam auium reginam.
Neque vero maioris momenti eſt, quod obijcitur ex Ariſtotele de Pyrauſtis, in igne for-
nacum Cypriarum orientibus & ſalientibus, extraque ignem viuere ne momento valenti-
bus: deque Salamandra, quæ per ignem inambulat illæſa: tum quia refert id Ariſtoteles nõ
ex mente propria, ſed ex vulgi fama, quam in Salamandra nouimus eſſe falſam, ambuſta in
igne maiori: tum quia fornacum Cypriarum ignis æquiuoce cum quarto elemento dicitur,
de quo nunc agimus, ſupra regionem aeris altiſſimi degente ſub cæli ſiderei fornice conti-
guo: qui quidem ignis nullum omnino generat, aut alit animal; vt etiam expreſſis verbis nos
m 2. de gen. an. cap. 2. edocuit Ariſtoteles [m] aliquando. Sapienter itaq; Schematiſta noſter tria tantummodo ſi-
gnauit elementa viuentium animalium habitationi phyſice deſtinata, Terram, Aquam, & Ae-
rem, per Leonem, Delphinum, & Aquilam hierogliphice denotata.

D

A *Aſtronomi Lunarium motuum, & phaſium obſeruatoris hieroglyphicum.*

Schema XX. Gemma.

B

Explicatio Fabuloſa, ſiue poetica, viri docti, de Endymione a Diana adamato.
Cap. CI.

C

INcognitus gemmæ declarator, non inepte ſymbolum hoc Endymioni, a Diana peramato, poetarum fabulam ſecutus, applicauit appoſito tum fronti Schematis nomine Græcanico ΕΝΔΥΜΙΩΝ: tum calci diſticho Latino:

,, Te fortunatum, Endymion, ſuper omnia, quando
,, Pergit in amplexus pulchra Diana tuos.

Etenim quum multifariam a Poetis, & a Mythologis Endymionis antiqua fabula proponatur, & explicetur: Hieroglyphici noſtri miſta videtur eos eſſe ſecutus, qui ponunt Endymionem fuiſſe Paſtorem Amaſium Dianæ; quos Natalis in ſua Mythologia [a] memorat, inquiens: *Me tamen non præterit, alios fuiſſe, qui paſtorem fuiſſe Endymionem putarint, qui nocturnis paſcuis delectaretur; quum alij paſtores clauſos greges in ſtabulis haberent: atque quum huius greges magnopere pingueſcerent; fabula datus eſt locus, quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum eſſe, & ſepultum apud ſe teſtati* D *ſunt Elei, qui inſigne ſepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc ſignificatur, quam diligentiam omnibus in rebus eſſe vtilem; quum maxime Dei auxilium ijs præcipue præſto eſſe ſoleat, qui & ipſi non ſint deſides, & illud ſuppliciter impetrauerint. Nam certe quidem Deus non fauet deſidiæ.* Sed Interpres Arati ſatis hanc explicationem approbare videtur dicens de Diana (quam eandem cum Luna ponit, atque Proſerpina) *Endymionem amaſſe fertur, quia nocturni roris humor, qui eſt ſiderum quoque, ipſius Lunæ animandis herbarum ſuccis inſudatur, & paſtoralibus proſunt ſucceſſibus.* Quam quidem interpretationem vtcumque videtur ea parte recipere Schema, qua pingitur Endymion cum pedo paſtoricio, pariter & vrceo paſtorali & cucurbita, caneque paſtorali. Sed quum gregis nullum omnino veſtigium appareat in Schemate, licet ipſe grex nocturno Lunæ rore lætis herbis pingueſcere ſupra modum dictus, anima ſit explicationis allatæ; propterea fit vt eam reſpexiſſe non

[a] lib. 4. c. 8. f.

Refellitur anonymi ſua ſus prior Endim. paſtor.

videatur Autor noſtri Schematis. Alij fortaſſe dixerint Endymionem adamatum a Diana, A
non quia paſtor ad eius nocturnos rores paſcua ſuo grege frequentauerit; at quia venator
b loco cit. nocturnus Dianæ ſtudia coluerit; quod ex antiquis ita confirmat Comes Natalis: [b] *Nunc*
Fabularum *quæ cauſa horum ſingulorum fuerit, inueſtigemus. Atque primum ſcire conuenit, multa anti-*
antiquarum *quos ad illuſtrium virorum perpetuam memoriam confinxiſſe, quæ poſtea fabuloſis ornamentis*
occaſio, & *veſtita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerint informata. Sic illa, quæ dicta ſunt*
finis. *de Endymione, vt perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui vero*
magis hiſtorice rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuiſſe in eo monte perpetuo dormi-
re, & a Luna amari, quia quum dormires per diem; per noctem, quo tempore feræ exire ſolent
2. Explicatio *de ſuis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur.* Cui quidem
refellitur de opinioni quamuis fauere videatur Endymionis pictura cum cane, nihilominus aperte re-
Endymione. pugnat ſedens homo cum pedo paſtoricio, caneque non venatico, minime venationem
agens, nuduſque, Lunam & ſidera ſpeculans, non autem feras vllas inſequens. Neque
Diana pingitur in Schemate venationem exercens cum canibus, iaculis, & arcu, ſed iner-
mis Luna nullam omnino venationis partem agens. B

Propria Schematis explicatio proponitur de Aſtronomo, Luna, ſiderumque curſus, & phaſes obſeruante. Cap. CII.

NOs autem cunctis in Schemate poſitis attente conſideratis, in eam denique ſenten-
tiam deſcendimus, vt ea nihil aliud quam Aſtronomi, cæleſtes aſteriſmos, Lunæque
motus, & varietates obſeruantis, hieroglyphice nobis demonſtrent: Quam explicationem
haurire licet non ſolum ex antiquis autoribus, uerum etiam ex natura rerum in Schemate
† lib. 2. c. 9. repreſentatarum. Ex antiquis primum quidem, quia de Luna legimus apud Plinium: † *Sed*
omnium admirationem vincit nouiſſimum ſidus, terriſque familiariſſimum, & in tenebrarum
a Gen. 1.16. *remedium ab natura repertum, Luna.* (quod e ſacra pagina videtur hauſiſſe, [a] vbi legitur,
Lunæ phaſes feciſſe Deum Luminare minus vt præeſſet nocti) *Multiformi hac ambage torſit ingenia con-*
plurimæ, ac *templantium, & proximum ignorari maxime ſidus indignantium, creſcens ſemper aut ſene-*
mirabiles. *ſcens. Et modo curuata in cornua, modo æqua portione diuiſa, modo ſinuata in orbem, macula-* C
ſa, eademque ſubito prænitens, immenſa orbe pleno, ac repente nulla: alias pernox, alias ſera,
& parte diei Solis lumen adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conſpicua: quæ menſis exitu
latet, quum laborare non creditur. Iam vero humilis, & excelſa, & ne id quidem vno modo,
ſed alias admota cælo, alias contigua montibus: nunc in Aquilonem elata, nunc in Auſtrum de-
Endymion *iecta: quæ ſingula in ea deprehendit hominũ primus Endymion, & ob id amore eius captus fama*
primus Lunæ *traditur.* Alexander item Aphrodiſeus a vulgo ſalutatus in ſuis problematibus inquit: [b] *Vt*
phaſes depre- *etiam Endymion, homo cæleſtium curſuum ſtudioſus, quum Lunæ curſus, facieſque varias*
hendit. *quæreret, nocteque vigilaret, interdiu dormiret, deliciæ Lunæ fuiſſe, ſomnoq; dormiuiſſe inexpu-*
b l. 2. Prob. *gnabili, edoctuſq; ab ea. vt Philoſophus, cauſæ ipſius ſolutionem fingitur. Illum etiam paſto-*
134. *rem fuiſſe ferunt, quod in ſolitudinibus, ac excelſis montibus Lunæ motum ſpecularetur.* Ara-
ti pariter Interpres inſit: *Endymionem vero paſtorem amaſſe* Diana *dicitur, duplo ſcilicet*
modo: ſeu quod primus hominum Endymion curſum Lunæ inuenerit; vnde & triginta annos
dormiſſe dicitur, quia nihil aliud in vita ſua niſi repertioni ſtuduit, ſicut Mnaſeas in primo li-
c lib. 4. c. 8. *bro de Europa ſcribens tradidit.* Natali quoque Mythologo: [c] *Alij dicunt primum Endymio-* D
nem rerum ſublimium ſpeculationem inueniſſe; cui res fabulæ locum dedit Luna, ob tam varias
luminis formas & mutationes. quum de illa præcipue cognoſcenda eſſet ſollicitus; qui quum
noctu his conſiderationibus eſſet intentus, ſomno non fruebatur, ac dormiebat per diem. Hic
prior, vt teſtatur Lucianus in Aſtrologia, Lunæ rationem mortalibus oſtendit, ſicut Phaethon
deprehendit Solis curſum: Quæ cauſa extitit cur Luna illum amaſſe dicta ſit. Quumque
d Init. multos diſcipulos habuerit, hinc forte factum, vt Pauſaniæ in Eliacis, [d] priſci dixerint, En-
dymionem *hunc a Luna adamatum, & ex ea filias quinquaginta ſuſcepiſſe fabulantur. Qui*
vero magis veritati conſentanea loquuntur, ipſum Endymionem aiunt tres tantum genuiſſe
filios. Pæonem ſcilicet, Epeum, & Ætolum, filiamq; vnam Eurycyden: & hoc ex Aſterodia
vxore, ſiue ex Chromia Ithoni filia, Amphictyonis nepte, ſeu ex Hyperippe Arcadis filia; varia
enim

A *enim ſunt de eius vxoribus ſententiæ.* Nempe tres hoſce filios naturali generatione procre-
antur: at quinquaginta filias ex Luna per metaphoram genuiſſe dicitur. Enim vero diſcipuli
nuncupantur filij Præceptorum: Ita ſane Paulus ad Galatas, quos erudierat Magiſter in
Fide Chriſti ſcribens ait:[e] *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vo-* [e] cap. 4.19.
bis. Filias autem Endymion ex Luna genuiſſe dicitur, hoc eſt mentes hominum effecit
Aſtronomiæ peritas. Neque vero mirum eſſe debet, Paſtorem adeo præſtanti præditum Paſtores antiqui regum filij.
intellectu fuiſſe, qui ſublimium ſcientiam inuenire potuerit, & alios edocere; nam olim pa-
ſtores fuere Principum, & Regum filij; paſtorem Ida mons habuit Alexandrum Priami fi-
lium; quare paſtor eſſe potuit Endymion in monte Lathmo, filius Æthlij regis,[f] Pauſaniæ [f] 1. Eliac. init.
relatu. Paſtorem Endymionem in Schemate plane demonſtrat, vt dictum eſt, paſtorale pe-
dum, paſtoricius vrceus, & canis minime venaticus. Aſtrorum, Lunæque ſpeciatim obſer-
uationi nocturnæ ſtuduiſſe, ac incubuiſſe, conſtat ex ipſius tum imagine capite ad pubem
nuda, inde ad pedes veſtimento contecta: tum vultu ad ſidera verſo: tum manu vmbra lu-
minis intenſionem oculis remittente: tum Diana, cum effigie Lunulæ corniculatæ fronti
B prominentis, ad ſe veniente celeri greſſu. Nam in primis contemplatio mathematici par-
tim abſtrahit a materia, quæ formæ velamentum eſt, partim materialia conſiderat: vt ait
Ariſtoteles ita:[g] *Speculandum eſt, quo differt Mathematicus a Phyſico. Etenim plana, & ſo-* [g] 2. phy. t. 16. & ſeq.
lida habent phyſica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus conſiderat Mathematicus.
Amplius autem ſi Aſtrologia alia eſt, an pars Phyſica. Si enim Phyſici eſt, quid ſit Sol, aut Lu-
na ſcire, accidentium autem per ſe nullum, inconueniens eſt. & præſertim quum videantur di-
cere qui circa naturã verſantur, & de figura Solis & Lunæ: & vtrũ ſphærica ſit terra, & mun-
dus, an non. De his igitur negociatur & Mathematicus, ſed non quatenus Phyſici corporis ter-
minus eſt vnumquodque; neque accidentia ſpeculatur quatenus talibus exiſtentibus accidunt;
quapropter & abſtrahit; abſtracta enim ſunt intellectu a motu: & nihil refert neque fit men-
dacium abſtrahentium. Latent autem qui hoc faciunt, & qui ideas ponunt; phyſica enim ab-
ſtrahunt quum minus ſint abſtracta mathematis & mox: *Demonſtrant autem & quæ ex Ma-*
thematicis magis Phyſica ſunt, vt Perſpectiua, & Harmonica, & Aſtrologia. E contrario enim Abſtractio mathematica qualis ſit.
quodam modo ſe habent ad Geometriam. Geometria enim de phyſica linea conſiderat, ſed non
quatenus eſt phyſica. Perſpectiua autem Mathematicam quidem lineam, ſed non quatenus
C *mathematica, ſed quatenus phyſica eſt.* Vnde conſtat Aſtrologum conſiderare magnitudi-
nes & numeros mathematicos, quorum natura eſt abſtracta, ſed quatenus in corporibus cæ-
leſtibus inſunt, adeoque quadantenus in materia. Differentiam autem iſtam conſideratio-
nis Aſtrologicæ, tum de Mathematica abſtractione, tum de Phyſica concretione participan-
tis, myſtice repreſentaturus Autor in Schemate ſuo, pinxit Endymionem Aſtronomiæ pa- Endymion cur ſeminudus in Schemate.
rentem ſuperiore corporis parte nudum, inferiore velatum veſtitumue; quod ſuperior pars
indicet præcipuum Aſtrologi ſcopum, qui eſt agere de rebus formiſque mathematicis, ſecun
dum ſe ab omni materiæ velamento ſeparatis: inferior pars indicet ſecundariam Aſtrologi
conſiderationem, qua fere per accidens intuetur materialia corpora, quibus cõcretæ ſunt,
ex neceſſitate naturæ, formæ mathematicæ, ab ſe primario, atque per ſe penitus pertracta-
tæ. Vultus in aſtra, Lunamque verſus Endymionis, quid aliud quam attentum cæleſtium
conſtellationum obſeruationem Aſtrologicam indicet in Schemate? Manus autem obum-
brans oculorum aciem aperte ſignat Aſtrologi cautionem tum vt a Lunæ pleniori lumine Manus obumbrans oculos intuentis Lunam quid ius dicet.
D non lædatur, eam intente conſpiciens: tum vt eiuſdem aſtri lucem ſegreget a cõſpectu pro-
pinquorum & interiacentium ſiderum, luce ſua ſinceram Lunæ phaſim vtcumque confun-
dere valentium. Stellæ vero Lunæ circumponuntur viſibiles in Schemate, quo ſignaretur
obſeruationes aſtronomicas Lunæ maxime nocturno tempore fieri, quo ſolo ſtellæ conſpi- Stellæ cur circam Dianam pictæ.
cuæ ſunt, non autem diurno. Luna vero citato greſſu cõtendens ad Endymionem, oſten-
dit Aſtronomum obſeruare Lunæ motum proprium ab occaſu in ortum, qui concitatior at- Lunæ motus celer.
que velocior eſt motibus aliorum omnium aſtrorum tam errantium planetarum, quam fixo-
rum in firmamenti octaua ſphæra; nam minus ſentiens raptum velociſſimum primi mobilis,
omnes orbes ſibi ſubiectos ac intra ſe contentos circumducentis ab ortu ad occaſum, trigin- Dianæ habitudo in Schemate declarata.
ta fere dierum ſpatio propriam abſoluit circulationem, quum ſuas alia ſidera compleant lon-
giori temporum interualla ſegniores. Habet in Schemate Diana Lunulæ corniculatæ ſi-
gnum

gnum in fronte, brachijſque incuruatis in altum cum veli ſui ſemicirculo figurans orbita m A
integram; vt ſignatetur Aſtrologum obſeruare Lunæ figuras omnes, imminuti ſcilicet, at-
que pleni luminis. Ceterum & Canis Endymionis ad aſtra tendens obtutum atque nares,
hieroglyphicum eſſe poteſt Aſtronomi ſiderum motus & phaſmata obſeruantis, ac inueſti-
gantis; etenim Plato in Parmenide Canes Lacenas ponit eſſe bonas inſectatrices, ac inue-
ſtigatrices, quas comparat menti philoſophi ſcientias, ac earum veritatem ſectantis, ac ve-
ſtigantis, dum ait; *Ita eſt, o Socrates, dixiſſe Zenonem. Non omnino tamen rem tenes; quam-
uis ceu Canes Lacenæ bene inſequeris & veſtigas dicta.*[b] Similiter in ſua Republica ponit Ca-
nem eſse ſymbolum viri philoſophi blandientis domeſticæ ſibi veritati, & allatrantis igno-
tæ falſitati, ſcribit enim: [Noſti generoſi canis hũc a natura morem eſse, vt latret aduerſus
ignotos. Noui certe. Ergo neque impoſſibile eſt, neque præter naturam, quod quærimus,
talem videlicet eſse cuſtodem. Sic apparet. An videtur præterea ſibi opus eſse, vt qui fu-
turus ſit cuſtos, ad ferocitatem illam addat, vt natura philoſophus ſit? Quomodo iſtud ais?
Non enim intelligo. Atqui & hoc in Canibus intueri licet, quod quidem in beſtia dignum
admiratione ſit. Quale iſtud? Quem enim ignotum viderit, grauiter fert, etſi nihil mali ab B
eo ſit perpeſsus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab eo ſuſceperit. An non-
dum hoc admiratus es? Haud valde hucuſque animaduerti, quod autem hoc facit, manife-
ſtum eſt. At enim videtur hic naturæ ipſius effectus ingenitus, ac vere philoſophus. Qua
ratione? Quoniam aſpectu nulla re alia amicum & inimicum diſcernit, quam, quod hunc
quidem nouit, illum autem ignorat. Nonne igitur merito dicendũ erit diſcendi cupidum,
atque ſtudioſum, quod cognitione & ignorantia domeſticum ab extraneo diſcernit? Erit.
Quidni? Porro diſcendi ſtudioſus, & philoſophus idem. Idem. Cur igitur audacter non
ponamus & in homine, ſi quidem aduerſus familiares & notos mitis futurus eſt, philoſo-
phum ipſum eſse, & diſcendi cupidum oportere? Ponamus. Philoſophus igitur & iracun-
dus, & velox, & robuſtus natura erit, qui ciuitatis cuſtos optimus eſt futurus.] Itaque ca-
nis hieroglyphicum eſt viri philoſophi, proindeque Aſtronomiæ cultoris, quæ pars eſt[i] phi-
loſophiæ contemplatricis. Ceterũm quum intellectus humanus intelligendo ſeparetur a
corpore ea ratione, qua corporeo non vtitur vllo prorſus inſtrumento,[k] ac intelligens
corpori miſtus[l] non ſit, ac omnino nullius corporis[m] actus in actione intelligendi, ſicut C
Ariſtoteles edocet; propterea ſpeculari dicitur myſtice mori, non ſolum Platoni, defini-
enti philoſophiam eſse[n] mortis meditationem, ſiue Philoſophi mortem eſse contempla-
tionem: ſed etiam Plinio[o] conſtituenti, morbum eſse aliquem, *per ſapientiam mori*; qua de re
nos alibi latius agentes de Lucernis[p] antiquorum reconditis: adſtipulante Seneca[q] dum
ait *Sapientem, affectatoremque ſapientiæ adhærere quidem in corpore ſuo, ſed optima ſui par-
te abeſſe, & cogitationes ſuas ad ſublimia intendere*; qualem ſe gerit Endymion in Schemate,
quem affirmat ut Natalis[r] Heſiodus tradit *id a Ioue obtinuiſſe, vt vitæ mortiſque ſibi eſſet
arbiter*: quia ſcilicet humana ſpeculatio eſt arbitraria, & ad nutum cuiuſque ſpeculantis,
ad ſenſus differentiam, dicente Ariſtotele:[ſ] *Cauſa autem, quoniam ſingularium quidem ſe-
cundum actum ſenſus, ſcientia autem vniuerſalium: hæc autem in ipſa quodammodo ſunt
anima. Vnde intelligere in ipſo eſt, quum vult: ſentire autem non eſt in ipſo: neceſſariũ eſt e-
nim eſſe ſenſibile.* Propter eaque de Endymione ſublimium contemplatore meminerunt an-
tiquiores, obeunte mortem philoſophicam. Licet Julius Camillus in theatro referre vi-
„ deatur hæc ad mortem corporalem, inquiens:[t] Endimione addormentato ſopra vn mon D
„ te, & baſciato da Diana. Si legge appreſso i Cabaliſti, che ſenza la morte del baſcio
„ non ci poſſiamo vnir di vera vnione co' celeſti, nè con Dio. Queſto dico, percioche fra
„ il numero de più morti, nelle quali entra ancor quella, che dicemmo di Anteo, è queſta
„ del baſcio della quale Salomone fa coſi mentione nel principio della Cantica, *Oſculetur
„ me oſculo oris ſui.* Il qual ſenſo per altre parole è più apertamente detto da Paolo, quan-
„ do dice: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*: il qual deſiderio non è eſpreſſe da Salomo-
„ ne nella ſignificatione del Verbo, come da Paolo, ma ſi nel modo deſideratiuo. Et il Pe-
„ trarca lo miſe nell'indeclinabile, quando diſse:

O felice quel dì, che dal terreno	*Et da ſi lunghe tenebre mi parta,*
Carcere vſcendo, laſci rotta e ſparta	*Volando tanto sù nel bel ſereno,*
Queſta mia graue & frale, & mortal gonna,	*Ch'io vegga il mio Signor, e la mia donna.*

„ Adun-

Canis vt ad Aſtronomum referatur.

b Dial. 2. de Iuſto.

Canis vt ad philoſophũ referatur.

i 6. meta. t. c. 2.

Mens intelligendo vt ſeparetur a corpore.

k 1. de an. t. 6. 7.

l tex. 4.

m 2. de an. t. 21.

n in Phędone.

o l. 7. c. 50.

p lib. 3. c. 7. lib. 4. c. 13

q Epiſt. 65.

r lib. 4. c. 8

Endymion vt ſibi foret arbiter necis ac vitæ.

ſ 2. de an. t. 60.

Intellectus operatio voluntaria eſt, non ſenſuum

t Grad. 5. Paſiphe. ſ.

A ,, Adunque il corpo eſſendo quello, che ci tien ſeparati dalla vnion vera, & dal baſcio, che
,, vorrebbono fare le coſe celeſti alle anime noſtre, raccogliendole a loro, ſegue che per la
,, diſſolutione di quello ſi verrebbe a queſto baſcio. Il che i Teologi ſymbolici volendo
,, aprire, hanno laſciato nelle lor fauole, che Diana (la qual tenendo il regno di tutte le
,, miſure ſopraceleſti, & per lei paſſando tutti gli influſſi ſuperiori, è vicaria & luogotenen
,, te di tutte le coſe ſuperiori) hanno finto dito, che queſta innamorata di Endimione, cioè
,, dell'anima noſtra, la quale ſi aſpetta la ſù, deſideroſa di poterlo baſciare mentre fugge,
,, l'addormenta ſopra di vn monte, & hauendolo addormentato, può nel baſciarlo ſatiar le
,, ſue voglie: il qual ſonno perpetuo ſignificando la morte, queſta imagine contenerà l'eſſer
,, mortale, la morte, & tutti gli anelli a lei appartenenti, come la pompa funebre, &c.

Luna cũctas orbium ſuperiorum menſuras] vt recipiat.

Quo ſenſu Schema noſtrum habebit Endymionem dormiturientem, accedente Diana, qui recumbens manu tegit oculos ad aucupandum ſibi ſomnum, illos iam iam grauantem. Sed plauſibilior mihi videtur prior explicatio de myſtica morte contemplationis: quam mirifice dilucidat in Phædone Plato. Præſtat autem hic aurea verba Platonis audire: *Quicumque philoſophiam recte aliquando attigerunt, nimirum videntur latuiſſe ceteros homines, quod nihil* B *aliud ipſi commentarentur, quam mori, atq́; eſſe ſe mortuos. Quod ſi id verum eſt, perabſurdum foret, ſi quum nihil præter hoc aliud per omnem vitam ſtuduerint, hoc ipſo adueniente, quod iamdiu agitabant, exercebantque, grauiter ferrent. Hinc Simmias arridens: per Iouem, inquit, o Socrates, mihi quidem, haud multum ridere cupienti, riſum expreſſiſti. Nam multos arbitror fore, qui ſi id audierint, aptiſſime in philoſophos dictum putent, noſtroſq́; homines conſenſuros & valde quidem, philoſophos reuera mori, nec tamen ignorare quam digni ſint morte. Forte id recte, o Simmia, inquit, dicerent, præterquam quod non ignorare addunt. Latuit ſane eos, qua ratione veri philoſophi & mori ſtudeant, & morte ſint digni. Sed iam relinquamus illos, nobiſque ipſi loquamur. Putamus ne aliquid eſſe mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Numquid aliud, inquit, quam animæ a corpore ſolutionem? Eſſeque id mortuum eſſe, ſcilicet ſolutum ab anima corpus per ſe ſeorſum eſſe? Seorſum quoque a corpore animam ſolutam ipſam per ſeipſam exiſtere? Numquid mors præter hoc aliud eſt? Nihil aliud, inquit Simmias. Conſidera, inquit, bone vir, num tibi idem quoq́; & mihi videatur. In his enim nos arbitror plantas quæ perquirimus, inuenturos. Videtur ne tibi, philoſophi officium eſſe; ſectari eas quæ appellantur volupta-* C *tes, quales ſunt epularum, atque poculorum? Minime quidem, o Socrates, inquit. Sed numquid Venereorum? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multi facere philoſophus videtur, an nihil pendere, niſi quando magna cogit neceſſitas illis vti? Mihi quidem videtur verus philoſophus hæc omnia flocci pendere, inquit Simmias. An non tibi videtur, inquit eiuſmodi ſtudium haud ad corpus quidem acclinare, ſed quantum fieri poteſt ab illo diſcedere, atque ad animum ſe conuertere? Mihi quidem, inquit Simmias. Non ne igitur in eiuſmodi rebus primum manifeſte apparet philoſophus præter ceteros homines animum quam maxime poteſt a commercio corporis ſegregare? Apparet, inquit. Putant vero plerique, o Simmia, quum hominem, cui nihil talium dulce ſit, neq́; illis fruatur, reuera viuere exiſtimandum non eſſe, ſed pene mortuum, quum voluptates corporis non percipiat. Veriſſima narras, inquit. Quid autem circa ſapientiæ ipſius acquiſitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimento eſt corpus, ſi quis ipſum ſocium ad inueſtigandum aſſumpſerit, nec ne? Quale vtique tale aliquid dico. Habent ne viſus & auditus veritatem in hominibus aliquam? An talia quædam ipſi quoque poetæ ſemper ca-* D *nunt, nihil nos audire, nihil videre ſincerum? Atqui ſi ij corporis ſenſus ſinceri certique non ſunt, neque etiam alij; quippe quum ceteri omnes his quoddammodo deteriores ſint. An non tibi videtur? Prorſus, inquit. Quando igitur animo veritatem attingit? inquit. Quando enim aliquid cum corpore tentat inueſtigare, proculdubio decipitur a corpore. Vere loqueris, inquit. An non ſicubi proprie in ipſa ratiocinatione fit ſibi aliquid eorum, quæ vere ſunt, manifeſtum? Ita eſt, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum perturbat, neque auditus, neque viſus, neque dolor, neque voluptas; ſed quam maxime ſeipſum in ſe recipiens deſerit corpus, neque quicquam quoad fieri poteſt, cum illo communicans, neque attingens, ipſum quod vere eſt, affectat. Eſt ita, inquit. Non ne, inquit Simmias, & in hoc philoſophi animus maxime contemnit corpus, ab eoque aufugit, quæritque ſecundum ſeipſum viuere? Apparet inquit.* Ita ergo Platoni philoſophus dum contemplatur, animum a corpore ſedu-

Mors ſvt ad philoſophiá ſe habeat.

Senſus certi non ſunt.

Ratio vt valeat veritatem intueri.

Animus philoſophi vt deſerat corpus.

cit

cit vtcunque, proindeque mori dicitur myſtice; quum mors nihil aliud ſit abſolute, quam A
a 2. de an. t. 11. animæ ſeparatio a corpore. Cui ſententiæ ſubſcripſit Ariſtoteles, dum ait tum a Nihil prohibere quaſdam partes animæ, nimirum voluntatem, & mentem, eſſe a corpore ſeparabiles,
b 3. de an. t. 4. 6. 7. 8. propterea quod nullius corporis ſunt actus in ſuarum functionum editione: tum b intellectum in actu intelligendi non eſſe miſtum cum corpore: nec vllo prorſus vti famulatu corporalis iſtrumenti.

Hactenus de contemplatiuo cæleſtium Endymione.

Aurora nectens Æthera terris prouehit orta diem.

Schema XXI. Gemma.

B

C

D

Aurora diei nuncia, celeriter orbem terrarum circuit.
Cap. CIII.

NEminem latere poteſt, Auroram iſto Schemate repreſentari, quæ diem prodroma prænunciat, affertque toti terrarum orbi, ſinguliſque mundi partibus vnius dieculæ ſpacio; quod incognitus autor exprimit Petro Stephanonio collectore noſtrarum gemmarum, ſuo diſticho:

„ Petre

A ,, Petre vides: noſtras rapide Dea deſerit oras:
,, Exerat vt nitidam ſubdito in orbe facem.

Auroram Solis, & Lunæ ſororem in Theogonia cecinit Heſiodus

,, Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
,, Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
,, Cœlicoliſque Deis cunctis: Hyperionis almi
,, Semine concepit namque illos Thia decora.

Nimirum Aurora lucis Solaris aduenientis prodroma, & nuncia ſoror eſt, lumenque præcedens Solis, a quo collustrantur non ſolum in terris animantia cuncta mortalia, ſed etiam in cælis omnia ſidera, de Sole, fonte luminum, ſibi ſplendorem haurientia, communi Doctorum placito. Quapropter ab Orpheo ſalutatur in hymno proprio Aurora,

,, Nuncia Titanis celeris, lateque nitentis.

Hanc propterea iucundiſſimam, & ſuauiſſimam non hominibus ſolum, ſed omnibus animalibus, & plantis aduenire, cecinit idem Orpheus, dicens.

B ,, Qua gaudet mortale genus: vitare nec vllus
,, Conſpectum vult diua, tuum quum fluctibus exis
,, Excutis & ſomnum cilijs: lætantur vbique
,, Serpentumque, hominumque genus, volucreſque, feræque.
,, Quæque colunt altas ſpumoſi murmuris vndas.

Etenim ad pabula cuncta redeunt animantia pariter, & ad gratam ſibi quibuſque lucis vſuram, quæ tenebris nocturnis triſtata ſopita iacuere. Thia ſane, hoc eſt diuina. Trias ex Hyperionis nihilo primam deduxit lucem, ante Solis ortum, poſtea quam tenebræ ſuper faciem abyſſi ex aqueo cælorum (cælum enim appellatur in ſacra pagina, *ibi aqua*) terreoque elemento conſtituti mundum obumbrabant, quæ quidem [a] prima lux Auroræ ſymbolum fuit antiquis ante Solem creata. Quæ quum primis tribus mundi diebus, ante creationem Solis, Lunæ, *Stellarumque* firmamenti, circuiuerit terram, apte poſuit in Schemate vetus Autor Auroram circuire caleatum ſibi terræ globum. De qua videtur egiſſe Pſaltes diuinus alibi concinens: [b] *Tuus eſt dies, & tua eſt nox: tu fabricatus es auroram & Solem.* Vbi
C non ſolum contradiſtinguit Auroram a Sole, ſed etiam Auroræ fabricam anteponit fabricationi Solis: plane conſentiens hiſtoriæ Moſis in prima mundi conſtitutione, qua lux creata ponitur in prima die, ante creationem Solis, Lunæ, ac ſiderum in die quarta; nam apud Moſem habemus: [c] *In principio creauit Deus cælum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebra erant ſuper faciem abyſſi: & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: fiat lux. & facta eſt lux. Et vidit Deus quod eſſet bonum: & diuiſit lucem a tenebris. Appellauitque lucem diem, & tenebras Noctem: factumque eſt veſpere, & mane dies vnus.* & poſt creationem firmamenti, die ſecundo: & ſeparationem aquarum a terra: & procreationem ſtirpium de terra, die tertio: ſolem, lunam, & ſtellas produxit, die quarto, dicente Moſe: [d] *Dixit autem Deus: Fiant Luminaria in Firmamento cæli, & diuidant Diem ac noctem: & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos. Et luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti, & ſtellas. Et poſuit eas in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram: Et præeſſent diei, ac nocti: & diuiderent lucem ac tenebras. Et vi-*
D *dit Deus quod eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane, dies quartus.* At vero non de iſta prima videtur egiſſe Schematis autor ante Luminarium magnorum & paruorum viſui conſtitutionem; quum eam circundatam aſtris pinxerit. Aurora definitur ab Iſidoro [e] *diei clareſcentis exordium & primus ſplendor aeris, qui Græce dicitur* ἠώς, *quam nos per deriuationem Auroram vocamus, quaſi* Eo-roram. *Vnde eſt illud:*

,, Lætus Eois Eurus equis: &
,, Eoas acies.

Iungere vero dicitur Aurora nobis cælum cum terra, quia nihil aliud eſt quam *ſplendor matutinus, quo cernimus* (vt ait Boccatius) [f] *ante Solem eleuatum, cælum albeſcere; quam ideo Titanis dicunt filiam, non quia a Titano natam credant, Sed ex Sole, quem ſæpiſſime ex no-*

[a] Gen. 1. 1. & ſeq. Theologica explicatio Auroræ.
[b] Pſ. 73. 16.
[c] Gen. 1. 2. 3. 4. 5.
[d] Gen. 1. 14. & ſeq.
[e] lib. 5. de Nocte.
[f] 4. geneal. cap. 27.

Ff mine

mine aui Titanum vocant. Nam ex Sole procedit, vt dictum eſt, illa claritas cæli, quam Auroram dicimus. Terra autem ideo dicitur filia, quia horizontem orientalem ſuperans, videtur intuentibus ex terra exire. Nobis autem nomine terræ nunc intelligitur globus ex terra,& elemento aquæ circumfuſo relluti, coagmentatus; de quo ſic Ariſtoteles: [g] *Nulla enim, vt ita dicam, particula, terra moles eſt, in qua contenta eſt & tota aqua multitudo, ad ambientem magnitudinem.* Alioqui nauigantibus, & inſulas incolentibus horizon orientalis eſt aqua, non terra. Quare Titani, & terræ filia dicitur Aurora, quoniam eſt lumen inter cælum & terram fulgens, ortum ex aſtris omnibus præcipueque Sole, repercuſſum a globo terreno in regionem intermediam. Quod optime Schematiſta ſignauit, Auroram ponens aſtris vndique fere circumdatam, pedes habentem ſupra globum ex terra & aqua in aere ſuſpenſum, veluti catena, ſeu vinculum connectens cælum cum terra. Hinc apud ſacram paginam legitur, [h] *Aurora conſurgens*: conſurgit enim de tenebris nocturnis, quæ nilul aliud ſunt, quam vmbra telluris in perſpicuo medio inter cælum & terram: deque globo ex terra & aqua coagmentato, lumen æthereum ante Solis ortum imminentem repercutiente. Facem habet manu dextera deorſum ad terræ globum verſam, qua deſignat ſe nunciam eſſe prodromamque diei, quem ita definit in originibus Iſidorus: [i] *Dies eſt præſentia Solis, ſiue Sol ſuper terram: ſicut nox Sol ſub terra: vt enim dies, aut nox ſit, cauſa eſt, aut ſuper terram Sol, aut ſub terra.* Fingitur autem Aurora pedem ſiniſtrum ſuper globo telluris perfecte rotundo ſtabilem figere, dextrumque mobilem tenere; tum quia ſemper in motu velociſſimo verſatur, perniciſſimo gyro totum orbem circuens cum primo mobili ſpacio viginti quatuor horarum, vnam dieculam abſoluentium, integreque menſurantium: tum quia motus omnis poſtulat aliquod ſtabile, quo nitatur; atque ſpecialim elementum terræ ſtabile centrum eſt in mundo, circa quod omnia cæleſtia voluuntur, & cum his Auroræ lumen, claruſque ſplendor diem prouehens, atque nuncians immediate ſequentem: tum quia Doctore Ariſtotele [K] *Dextrum vniuſcuiuſque dicimus, vnde principium eſt eius, qui ſecundum locum fit, motus: circumlationis autem cæli principium eſt vnde aſtrorum ortus ſunt: quare hoc vtiq; erit dextrum: vbi autem occaſus, ſiniſtrum.*

[g] 1. Meteor. ſup. 1. c. 3.

[h] Cant. 6. 9.

Nox quid propriè ſit.

[i] lib. 5.

Aurora cur facem inuerſam gerat.

Cur pede læuo terra premat, dextrũ mobilem ſuſpendat.

Terra ſtabile illud eſt, circa quod omnia cæleſtia voluuntur.

[K] 2. Cæl. t. 15

A B C D

Pulchra

A *Pulchra fecunditas a terra calore rapta, ſex menſes latet intra terra viſcera, totidemque ſupra terram in aere degit.*

Schema XXII. Gemma.

B

C

De Cereris filia Proſerpina, ſex menſes intra terram cum Plutone raptore manente, totidem ſupra terram apud matrem degente, mythologia communis explicata. Cap. CIV.

COmmunis eſt opinio, Schemate propoſito repreſentari Cereris filiam Proſerpinam, a Plutone raptam, ſub terras agentem, dextera manu mala punica gerentem : ſiniſtra D ramum eiuſdem ſtirpis. Quod Anonymus, & ſuperpoſito titulo, PROSERPINA, & nobili hexaſticho ſuo ſubſcripto ſatis oſtendit, accinens egregie :

„ Plutonis dum rapta ſubit Proſerpina regnum,
„ Mœſta Iouem genetrix conſcia facta petit.
„ Iuppiter hinc reducem ſuperas decernit ad auras :
„ Dum modo tartareas neſciat illa dapes.
„ Punica guſtaſſet quum mala, æqualiter anni
„ Diuiſere ſuas Diſque Cereſque vices.

Quam fabulam apud omnes notiſſimam, ita lubet ex antiquis explicare. Sane Diuus[a] Auguſtinus ex Varrone ſcribit : [In Cereris autem ſacris prædicantur illa Eleuſina, quæ apud Athenienſes nobiliſſima fuerunt. De quibus ille *Varro* nihil interpretatur, niſi quod atti- Explicatio Varonis. [a] 7. de Ciu. cap. 10.

Ff 2 net

net ad frumentum, quod Ceres inuenit, & ad Proſerpinam, quam rapiente Orco perdidit. A
Et hanc ipſam dicit ſignificare fecunditatem ſeminum. Quæ quum defuiſſet quodam tempore, eademque ſterilitate terra mœreret, exortam eſſe opinionem, quod filiam Cereris, id eſt ipſam fecunditatem, quæ a proſerpendo Proſerpina dicta eſſet, Orcus abſtulerat, & apud inferos detinuerat. Quæ res quum fuiſſet luctu publico celebrata, quia rurſus eadem fecunditas redijt; Proſerpina reddita, exortam eſſe lætitiam: & ex hoc ei ſolennia inſtituta. Dicit deinde multa in myſterijs eius tradi, quæ niſi ad frugum inuentionem nõ pertineant.]
Natalis. b lib. 3. c. 16. Natalis ex antiquitate ſcribit; [b] Scriptũ reliquit Sophoclis enarrator, Proſerpinam raptam fuiſſe a Plutone; quum Narciſſum colligeret. (& mox) [Atque quum nuſquam Proſerpina inueniretur a Cerere, dicta eſt demum ab Arethuſa Nympha, a Plutone rapta fuiſſe, & ad Inferos deportata. Tum vero Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accuſanti, promiſit ſe facturum, vt filia ſibi reſtitueretur, ſi ea conditione ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum guſtaſſet, quæ forent apud Inferos. Verum quum illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alij maluerunt, ediſſet, indice Aſcalapho, filiam liberam educere omnino non potuit, Verumtamen ad mitigandum Cereris dolorem, ſtatuit Iupiter vt alterne ſex menſes apud maritum, totidemque cum matre degeret Proſerpina. Sic enim B
ab omnibus, qui de Deorum antiquorum natura ſcripſere, memoriæ proditum eſt. (& mox:) At nunc cur fabulas iſtas finxerunt, explicemus. Cicero 2. de Natura Deorum vim omnem terrenam ſcribit eſſe Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quod omnia & recidant in terras, & oriantur e terris. Is igitur rapuit Proſerpinam, quam frugum ſemen eſſe volunt, abſconditamque quæri a matre fingunt, illa Cereris filia nominatur, quia ſemina quæ iaciuntur præteritis frugibus ſunt exempta. At cur, quum flores colligeret, fuit a Plutone rapta? aut cur Narciſſum præcipue colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem, & aeris temperiem demonſtrarunt ſcriptores:
Sicilia floribus abundat per totũ annum. quippe quum in Sicilia, per omnes prope menſes anni flores eſſe conſueuerint: ſicut de Luſitania ſcripſit Athenæus lib. 8. quod ibi roſæ ac violæ per maius ſpacium trium menſium
Luſitania fere ſemper flores habet. deeſſe non conſueuerunt. Præterea, quum ſub terra occultatur ſemen, tanquam ſpongia ad ſe nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur; quippe quum a ſuperiore frigore ſemen depreſſum excreſcat in caput, radiceſque in loco tepidiore C
Narciſſi etymologia. dilatet. Illud ſemen quum impleatur nutrimento, in futuram æſtatem ſemen colligit; quare colligens flores Proſerpina ſub terra detinetur a Plutone. At quos flores? Narciſſum præcipue, quod nomen torporem & ſegnitiem ſignificat. Non enim ſtatim erumpit ſemen, vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam; ſed in ſe continet, donec anni tempore illud paulatim euocatur & in thyrſos diffunditur. Rapta dicitur eſſe in Sicilia, quod ea inſula
Sicilia feraciſſima. cęterarum omnium tritici feraciſſima ſit, quæ etiam horreum fuiſſe dicitur Romanorum.
Arethuſæ etymon. Hæc ab Arethuſa, quæ virtus eſt ſeminis, vt nomen ipſius ſignificat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipſa inſita virtute expellitur. Hæc latet ſex menſes apud maritum, dum Sol in ſignis Auſtralibus a ſemente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius ſemen eſt ſub terra per ſex menſes, ſed in horreis agricolarum, & apud ſuperos in locis editioribus. Dicta eſt, vt quidam putarunt, a
Proſerpinæ etymologia. Latinis a ſerpendo, quia ſemen per terram ſerpat; quam alij ita dictam exiſtimarunt, quia Luna ſit, & modo ad dexteram, modo ad ſiniſtram declinet. Hæc filia eſt Iouis & Cereris, calores ſcilicet ac terræ.] Sed iſta quum eam partem Schematis attingere non videantur, D
quæ præcipua eſt, nimirum mala punica, ramulumque, manibus Proſerpinæ geſtata; propterea
Boccatij. c l. 8. geneal. cap. 4. Boccatij mythologia ceteris anteferenda videtur; qua dicit[c] [Eſt quidem Proſerpina loco frugis habenda, quæ ex iacto ſulcis ſemine, niſi cæli temperies agat, incrementum habere non poteſt. Et niſi eiuſdem iuuetur calore, in maturitatem venire non poſſet. Iuppiter autem & cæli temperies eſt, & calor, cuius opere ſuis temporibus & creſcunt ſegetes, & maturitatem ſuſcipiunt: & ſic ex Ioue & Cerere Proſerpina naſcitur: Quæ tunc a
Satio nimis frequens inducit ſterilitatem, & cur. Plutone, id eſt terra rapitur, quando ſemen ſulcis iniectum non redditur; quod aliquando contingit, ob nimium frequentatam ſationem: ex qua adeo bona terra humore emungitur, vt exhauſta nequeat dare ingeſtis ſeminibus nutrimentum: Hinc turbata Ceres, id eſt agricultores, qui terrei dici poſſunt homines, inſtrumenta frangit ruralia, id eſt fruſtra operata cognoſcit, & negligit, & vlulatu ſemineo, id eſt agricultorum querela, incenſis facibus, id eſt

exuſtio-

A exuſtióne agtorum, per quam humores aduerſi, qui ſunt circa terræ ſuperficiem, exhalant: & vtiles ab inferiori terra euocantur in altum: & ſuadetur a Ioue Cereri, vt papauera comedat, ideſt vt in quietem vadat; habent enim papauera ſomni quietem præſtare, per quam quietem intermiſſio culturæ intelligenda eſt, vt poſſit terra ob intermiſſionem emunctos humores reaſſumere. Redite autem ad ſuperos rapta Proſerpina, ideſt abundantia frugum non poteſt in continenti, quia grana mali punici guſtauerat, per quæ intelligenda ſunt vegetatiuæ vitæ principia, quæ tunc iniciuntur, quando ex humore terræ humectatur, & calefit ſemen iniectum, inde putreſactum proſilit in radices, quarum opere ſegetes vegetantur. Quæ principia ideo per grana mali punici deſignantur, vt intelligatur, quia ſanguini ſimilia ſint, ſicut ſanguis eſt nutrimentum animalis ſenſitiui, ſic & illa principia vegetatiui: & vt placet Empedocli, ſicut in ſanguine vita conſiſtit animalium ſenſitiuorum, ſic & ſegetum in humore terreſtri. Sed Iouis ſententia, ideſt cæli diſpoſitione agitur, vt poſt ſextum menſem, qui anni dimidium deſignat, ad ſuperos redeat Proſerpina, ideſt ſegetum abundantia, eo quod a die ſationis, ſeu a menſe, in menſe ſeptimo incipiant ſpicæ ſegetum apparere, & grana ſuſcipere, & in maturitatem etiam deuenire; quæ grana vſque ad ſationis nouæ tem-

Agrorũ exuſtio ad quid conducat.

Papauera Cereris quid.

Grana mali punici Proſerpinæ quid.

B pus apud ſuperos commorantur. Theodontius ex Cerere iſtam vetuſtiſſimam refert hiſtoriam, ex qua videtur multum cauſæ fictionis ſuperioris aſſumptum: & dicit Cererem Saturni filiam, Sicani regis fuiſſe coniugem, & Siciliæ reginam, ingenio clariſſimo prædicam; quæ quum per inſulam cerneret homines vagos glandes, & mala ſiluestria comedentes, nec vllis obnoxios legibus; prima in Sicilia terræ agriculturam excogitauit; & adinuentis inſtrumentis ruralibus boues iunxit, & terris ſemina dedit: ex quo homines cœpere inter ſe campos diuidere, & in vnum conuenire, & humano ritu viuere: ex quo a Virgilio [a] dictũ eſt

Theodontij.

a 1. Georg.

,, Prima Ceres vnco terram dimouit aratro:
,, Prima dedit fruges alimentaque mitia terris:
,, Prima dedit leges: Cereris ſunt omnia munus, &c.

Proſerpinam vero dicit ſpecioſiſſimam fuiſſe virginem Cereris reginæ filiam: & ob inſignem eius pulchritudinis famam ab Orco Moloſſorum rege raptam, & in coniugem ſuſceptam. Quod etiam teſtatur Euſebius.] Ita quidem omnia pulchra, & ad Antiquorum ſententiam dicta ſunt: ſed tamen nec illos tres verſus in Virgilio reperire potui: nec ad Schematis noſtri plenam explicationem reliqua facere videntur; tum quia nihil de veſtimento Proſerpinæ, nihil de corona florea: nihil de ſtante Proſerpina: nihil de ramulo ſiniſtra manu geſtato: nihil de pomis in dextera coronam non habentibus; proindeque punicorum faciem, & naturam peculiarem non obtinentibus; quæ præcipua ſunt in Schemate notabilia. Quare nobis alia mythologia Schematis afferenda.

C (beside "matis noſtri plenam…")

Expenditur ſententia communis, & Boccacij.

Propria explicatio de Vegetabilium, ſeu ſtirpium natura generica, Proſerpinæ Schemate, fabuliſque repreſentata. Cap CV.

EQuidem, habita ſemper eruditionis antiquæ veneratione, non verebor in præſentia noſtri Schematis mythologiam de communi ſtirpium natura ſub nomine Proſerpinæ interpretari. Sane primum in Schemate fingitur Proſerpina, dum rapitur, Virgo femina, ſicut etiam dicitur in fabulis; quia ſtirpium natura maſculei ſexus admiſtionem non habet,
D vt animalium genus; at ex ſemetipſa Virgo pullulat, ex coniugio maſculi cum femina generationem non agnoſcens. Coronam in capite geſtat, quia & filia regum dicitur Proſerpina; quod non ſolum primi hominum, a Deo conſtituti Dominium habentes omnium animantium, poſiti fuerunt in horto paradiſi diuitiarum, vt operarentur [a] in eo circa plantarum culturam: ſed etiam, quia priſcis temporibus incliti potentiſſimique Reges Agriculturam exercuerunt. Sane Xenophon in Oeconomico ſuo ſcriptum reliquit de Cyro Rege: Ad eundem dicitur quondam Lyſander cum donis miſſus a ſocijs belli, vt ipſe poſtea
,, cuidam hoſpiti ſuo apud Megaram retulit, deductuſque ab eo in paradiſum, quem Sar-
,, dibus habebat, quum vidiſſet ordinem, elegantiamque arborum in quincuncem poſita-
,, rum, angulorumque ſymmetriam, & ambulationum ſubſequentium odorem ſenſiſſet,
,, admiratum dixiſſe; Hæc me ſuſpicientem Cyre, multo magis magiſtri admiratio cœpit,
,, qui-

Stirpes carent ſexu maſculeo.

Virgo quæ non ſterilis.

Proſerpina cur coronata Regia filia

a Gen. 2. 15.

Agricolæ Reges.

,, quicunque is fuerit, qui talia diſpoſuerit. Cyrum autem animo lætatum reſpõdiſſe: Hæc A
,, egomet Lyſander, ordine quo vides diſpoſui; vt facile cernere eſt, quæ mea ſerui dextra.
,, Tunc eum Lyſander, vt erat ornatus reſpiciens, veſtium fragrantiam, ac ſumptus & ar-
,, millarum decorum contemplatus, dixiſſe: Quid eſt quod ais Cyre? Tuæne hæc omnia
,, manus plantauerunt? Ad hæc Cyrus: Admiraris Lyſander? Iuro per Methrem, me
,, nunquam quum per valetudinem licet, prius prandere ſolitum, quam aut bellicum ali-
,, quod, aut ruſticum, ſiue actionum aliquid honeſtarum, quod me magis moueat, abſoluam.
,, Ille deinde hoc ceteris laudibus addidiſſe: iure mihi videris Cyre beatus, qui bonus
,, quum ſis, es etiam felix. Hæc ille recte. Quibus aperte conſtat, Deum homini custo-
diam paradiſi, & operationem in eo commiſiſſe, priuſquam peccaret, nõ ad laborem ac pœ-
nam, cuius nondum reus erat, verum ad voluptatem, delicias, & felicitatem humanam; quam
ex agricultura rex omnium creatarum rerum a ſummo Deo conſtitutus homo poterat in-
nocens adipiſci. Quod innuit aliquando Virgilius † accinens;

Homo felix vt eſſe poſſit ex Agricultura.

† Georg. 2.

,, O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
,, Agricolas: quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
,, Fundit humo facilem victum iuſtiſſima tellus. B

Qualem in innocentiæ ſtatu primis hominibus exhibebat abſque labore, ſimul & abſque tri-
bulis, & ſpinis. Ad quas ærumnas propter peccatum damnatus eſt homo miſer e paradiſo
voluptatis eiectus. Profecto Proſerpina dicitur vniuerſa plantarum natura, quia cum ra-
mis in altum ſublatis per aera ſublime ſerpit: tum maxime quia radicibus tortuoſis in ter-
ram actis, ijs ad inſtar anguium per terræ ſinum ſerpit. Amicta eſt indumento duplici Proſer-
pina, quia ſtirps vnaquæque ſimul & ſemen quoduis, duplici cortice, ceu tunica veſtitur,
interiore tenui, pariter ac exteriore craſſo. Duo poma geſtat dextera manu, quibus indi-
catur arborum pomiferarum natura nobilior; at læua ſurculum frondoſum eleuat, indicium
plantarum, ſeu herbarum infra ſortem arboream humi fere ſerpentium, ſine pomis: quibus
duobus vniuerſam ſtirplum naturam contineri, legimus in Sacra pagina, ſcribente* Moſe:
Et ait Deus: *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen: & lignum pomiferum,
faciens fructum iuxta genus ſuum; cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita.
Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignumq́ faciens fru-
ctum, & habens vnumquodq́ ſementem ſecundum ſpeciem ſuam.* Hinc apparet etiam Pro- C
ſerpinam, hoc eſt vniuerſam ſtirpium naturam, filiam eſſe Iouis atque Cereris, nempe Dei,
atque Telluris; quia iubente Deo Tellus omnem plantam ex ſe ſe peperit. Proſerpina fin-
gitur in Schemate ſtans, non autem incedens; quia ſtirpium omnium natura ſtabilis eſt, infixa
ſolo, vnde ſibi radicibus haurit conueniens alimentum; non autem mobilis, & vaga, qualis
eſt animalium natura. Quin & Cereale papauer dicitur, quod a frumenti, frugumque natu-
ra procul abeſt. Virgilio [d] ſiquidem:

Proſerpina cur totam plantarũ naturam indicet.

Proſerpinæ cur duplex indumentum

Poma cur duo dextra manu gerat, & ſurculum ſiniſtra.

* Gen. 1. 11. 12.

Proſerpina cur filia Iouis & Cereris

Proſerpina cur ſtans efficta.

d 1. Georg.

,, Nec non & lini ſegetem, & cereale papauer
,, Tempus humo tegere, & iamdudum incumbere aratris.

& infra: e

e 2. Georg.

,, Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
,, Aut fœtu pecudum, aut Cerealis mergite culmi,
,, Prouentuque oneret ſulcos, atque horrea vincat.

Vnde patet Cerealia, proindeque Cereris filiam Proſerpinam, eſſe nõ tam fruges triticeas, D
quam plantas alias: etſi Papauer ideo Cereale dici potuerit, quod ſomnum & requiem indi-
cat, a Ioue Cereri iuſſam in obliuionem doloris. At vero, quod in fabula celebratur, Proſer-
pinam eſſe Iouis, & Cereris filiam, habere mythologiam de plantarum ortu ex cælo, nomine
Iouis expreſſo, velut ex cauſa efficiente, nec non ex terra, Cereris nomine ſignata, ceu ma-
tre, materialem cauſam ſtirpibus exhibente, conſtat etiam apud Ariſtotelem, cui f *Qua-
mobrem in vniuerſo quoque naturam terræ quaſi feminam matremque ſtatuunt: Cælum autem
& Solem, & reliqua generis eiuſdem nomine genitoris patriſque appellãt* antiquiores. Iouis au-
tem nomine cælum ſignari, potiſſimum apud Perſas obſeruat Natalis aſſerens: g [Fue-
runt alij, qui Iouem opinarentur eſſe cælum; vt ſenſit Cicero in ſecundo de Natura Deo-
rum, ex opinione antiquorum, qui dicebant, Ioue tonante, aut fulgente, ideſt cælo; quem

f 1. de gen. an. c. 2.

g lib. 2. c. 2.

etiam

A etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virgilius libro x.

„ Panditur interea domus omnipotentis Olympi.]

Quin & cæli, Iouiſque nomen ad aërem extendere poetæ conſueuerunt, quibus in Hepta- [b] Expoſ. 2. cap. 2.
plo [b] Picus aſſentitur: vnde vel Horatius: † † Car. lib. 1. ode. 1.

„ . . . . . manet ſub Ioue frigido
„ Venator teneræ coniugis immemor,
„ Seu viſa eſt catulis cerua fidelibus,
„ Seu rupit teretes Marſus aper plagas.

Aeris autem bonā temperiem tempore verno ſtirpes omnes promouere de terra, cunctis eſt
in aperto; decernitque Philoſophus [i] Accedente Sole fieri rerum, plantarumque ſpecia- [i] 2. de gen. t. 8.
tim annuarum, & fructuum omnium generationes, & exortus ex terra. Quin & ſex anni
menſes a fine veris ad occaſum autumni vigent ſupra terram omnia plantarum genera; ſed
ſex alios ab autumni fine ad finem veris omnia veluti mortua ſub terra latirant; vnde Proſer- Proſerpina cur ſex menſes ſub terra
pina ſex menſes ſupra terram cum matre Cerere dicitur viuere, ſex alios hiemis cum Pluto- ſit, ſupra terram totidem
B ne marito ſub terra degere dicitur. Quam æqualitatem menſium plantis omnibus tum ge-
nerandis ſupra terram, tum corrumpendis intra terram ſeminibus dediſſe videtur Ariſto
teles, immo vel & animalibus vtcunque, de Sole, dicens: [k] *Quocirca, ſi in adueniendo, & in* [k] 2. de gen. t. 56. & ſeq.
prope eſſe generat, & in recedendo, & longe fieri, id ipſum corrumpit. Et ſi in ſæpe adueniendo
generat, & in ſæpe recedendo corrumpit; contrariorum enim contraria cauſa. Et in æquali
tempore corruptio, & generatio, quæ ſecundum naturam. Ideo & tempus & vita vniuſcuiuſq;
numerum habent, & hoc determinatur. Omnium enim eſt ordo. Et omne tempus & vita men-
ſuratur circuitu. Sed tamen non eodem omnia; ſed hæc quidem minori, hæc autem maiori.
His enim annus, his autem maior, alijs autem minor circuitus eſt menſura. Apparent autem
& ſecundum ſenſum confeſſa his, quæ a nobis dicta ſunt. Videmus enim, quod adueniente qui-
dem Sole generatio eſt, recedente autem corruptio: & in æquali tempore vtrumque: æquale enim
tempus generationis, & corruptionis, quæ ſecundum naturam. Nimirum toto tempore, quo
Sol in ſex ſignis borealibus eſt prope nos, e terra pullulant ſtirpes, & e ſtripibus fructus om-
nium generum: totoque tempore viciſſim, quo Sol in ſex ſignis Auſtralibus verſatur, nihil e
terra pullulat, nihilque fructuum producitur in plantis. Hinc apte Proſerpina, nimirum ſtir-
C pium natura viget ſuper terram adoleſcens, atque fætificans anni ſemeſtre tempus æſtiuum;
& ſub terra delitescit, nihil ad nos oſtendens ſuorum fætuum, ac fructuum aliud ſemeſtre
tempus hyemale. Rapta fingitur aptiſſime Proſerpina a Plutone, ſiue ab Orco, dum flores Semeſtre ſtirpium otium, & ſemeſtre fructificatio.
colligeret; quia Pluto, ſiue Orcus Terræ ſymbolum eſt, cui regnum in terræ profundo con-
tigit; quia ſemina plantarum in terram decidunt e floribus. & a terræ calore cōcentrato ra-
piuntur ad prolem ſtirpium propagandam; qui terræ calor viget in profundo totam hiemem,
rapta ſemina ſtirpium, radiceſque plantarum ſubigens ad nouam fæturam, Verni temporis
fine vſque ad autumni finem ſex menſibus integris exerendam. Qui calor quum hieme ac Pluto cur & quando Proſerpinam rapuit.
vere maxime vigeat intra terram, æſtate ac autumno ſupra terram in aere contermino; prop-
terea Pluto, Deus ignis ſubterranei, dicitur ad auras æſtare conſcenſus rapuiſſe Proſerpi-
nam in plantarum ſeminibus vel ſponte decidentibus e ſinu florum, vel etiam ſatis agricola-
rum manu, ſecumque perduxiſſe intra Telluris profundum, in regno proprio. Vbi Proſer-
pina myſtice ponitur ediſſe grana mali punici, tum quod ea rubro colore ſanguinem refe-
D rant, qui eſt alimentum animalium: tum quod multitudine ſua ſtirpium fætus multiplicatos
ad centuplum indicat; quo nomine Proſerpina, ſeu ſemen plantæ, cognominatur Hecate: Proſerpina cur ediſſe tria grana ſub terra ponitur.
cum quia terna grana mali punici ſignant alimētum e terræ ſucco hauſtum nutrire tres vniuſ-
cuiuſque plantæ ſubſtantias, duos nimirum cortices, atque medullam, ſeu corpulentiam ſoli-
dam. Cui quidem Plutoni foras e terra prodeunti æſtare ad rapiendam myſticam Proſerpi- Tres plantæ partes.
nam, quam hyeme ſecum detineat intra terræ caueas in mundo magno, correſpondere na-
turalem ignem imi ventris in microcoſmo docuit Hippocrates aſſerens: [l] *Ventres hieme, &* [l] 1. aph. 15.
vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi; quare per ea tempora copioſiora alimenta ſunt Venter terræ correſpōdet.
exhibenda; etenim tunc calor innatus plurimus eſt. Ventrem autem animalium correſpon-
dere terræ ad plantas relatæ, nos apertiſſime docuit Ariſtoteles, dum ait: [m] *Sed vt os ani-* [m] 2. de part. an. c. 3.
malis cibi inconcocti meatus eſt: atque etiam pars ei annexa, quam gulam appellamus, ci-

bum

bum quibus data eſt animalibus vſque ad ventriculum deducit: ſic alia quoque adeſſe principia A
oportet, quorum opera membra omnia corporis ex ventre, naturaque inteſtinorum, quaſi præſepi pabulum capiant. Stirpes enim, ſiue planta ſuis radicibus alimentum iam confectum ex terra hauriunt: quocirca ne excrementum quidem contrahi in ſtirpibus ſolet; terra enim caloreque eius perinde ac ventre viuntur. Sic ergo Proſerpina ſtans immota, podere veſtita interius, & ſuper poderem amicta peplo, coronata floribus, & frondoſum ramuſculum læua manu geſtans, binaque poma dextera manu ferens, eſt aptum hieroglyphicum vniuerſæ naturæ ſtirpium, quæ ſunt immobiles, fixæque telluri; duplici cortice contectæ, interiore tenui, & ſuperiore craſſo: flores in apice culmineque ſuo gerentes: quarum aliæ pomiferæ ſunt arbores, aliæ ſine pomis humiliores herbæ. Quæ ſingulæ ſex menſes æſtiuos ſupra terram vigent germinantes, florentes atque fructificantes; hybernos autem ſex alios torpent ſupra terram velut emortuæ, ſed intra terræ viſcera vegetantur in radicibus atque ſeminibus a concentrato calore dominante ſub terra; quo nomine Proſerpina dicitur medietatem anni degere cum matre Cerere Agricolarum Dea ſupra terram, & aliam medietatem ſub terra cum marito Plutone inferni ignis Deo. Hactenus de Schemate Proſerpinæ. B

Stirpes cur careant excrementis, ad animalis differentiam.

Schematis explicatio.

Sapientia, & fortitudine, ſagacique prudentia Regna bene gubernantur.

Schema XXIII. Gemma.

C

Apud Petrum Stefanonium in Gemma

D

De Mer-

A *De Mercurio Canicipite, Regnum Ægyptium optime gubernante.*
Cap. CVI.

PRofectò quì pingitur in Schemate Cynocephalus, dextera manu Caduceum, ſiniſtra
gerens palmæ ramum viridem, Anubis eſt, Ægyptiorum Rex, ob recte gubernatam rempublicam a ſubditis inter Deos relatus, & ea forma cultus Mercurius: de quo primum hiſtorica nobis referenda ſunt, deinde myſtica, ad Schematis exactam explicationem. Anubim fuiſse filium Oſiridis & Iſidis Ægypti Regum, ita ſcribitur a Diodoro Siculo: [a] *Oſiridem vero duo filÿ virtute diſpares Anubis & Macedo comitati ſunt. Vterque* [a lib. 1. c. 2.]
armis vſus eſt inſignibus, aliquo animali haud ab eorum natura diſſimili. Nam Anubis Canem, Macedo Lupum inſigne armorum tulit. Quæ ex re hæc animalia Ægyptÿ ſummo in honore habent, & horum animantium forma apud Ægyptios coluntur: Anubis capite Canino, Macedo Lupino. De Cynocephalo ſic Horus Apollo Niliacus in ſuis [b] Hieroglyphicis: [b Hier. 14.]
Præterea hoc animal Mercurio dicatum eſt, qui literarum omnium particeps eſt. At uero luculentius ita Cicero: Mercurius [c] *Quintus, quem colunt Feneatæ, qui Argum dicitur interemiſſe; ob eamq́; cauſam Ægypto præfuiſſe, atq́; Ægyptÿs leges & literas tradidiſſe. Hunc* [c 3. de nat. Deor.]
B *Ægyptÿ Their appellant; eodem nomine anni primus menſis apud eos vocatur.* Lactantius de Falſa religione ſcribens ait: [d] *Nunc ad diuina teſtimonia tranſeamus: ſed prius vnum proferam, quod eſt ſimile diuino, & ob nimiam vetuſtatem, quod is, quem nominabo, ex hominibus inter Deos relatus eſt. Apud Ciceronem C. Cotta pontifex diſputans contra Stoicos de religionibus, & de varietate opinionum, quæ ſolent eſſe de Dÿs, vt more Academicorum omnia faceret incerta, quinque fuiſſe Mercurios ait: & enumeratis per ordinem quatuor, quintum fuiſſe eum, a quo Argus occiſus ſit; ob eamq́; cauſam in Aegyptum profugiſſe, atque Aegyptÿs leges, ac literas tradidiſſe. Hunc Aegyptÿ a Theuth appellant; a quo apud eos primus anni ſui menſis, ideſt September, nomen accepit. Idem opiddum condidit, quod etiam nunc Græce vocatur Hermopolis: & Saitæ ſeruant, & colunt eum religioſe. Qui tametſi homo fuerit antiquiſſimus: tamen & inſtructiſſimus omni genere doctrinæ: adeo, vt ei multarum rerum, & artium ſcientia Triſmegiſto cognomen imponerent: Hic ſcripſit libros quidem, & multos, ad cognitionem diuinarum rerum pertinentes, in quibus maieſtatem ſummi, ac ſingularis Dei aſſerit:* [d lib. 1. c. 6.] [September primus eſt annis menſis apud Ægyptios.]
C *iÿſdemque nominibus appellat, quibus nos, Deum, & Patrem. Ac nequis nomen eius requireret, Anonymum, ideſt ſine nomine eſſe dixit, eo quod nominis proprietate non egeat, ob ipſius ſcilicet vnitatem. Ipſius hæc verba ſunt:* Deo *igitur nomen non eſt, quia ſolus eſt; nec opus eſt proprio vocabulo, niſi quum diſcrimen exigit multitudo, vt vnamquamque perſonam ſua nota, & appellatione deſignes. Deo autem, quia ſemper vnus eſt, proprium nomen eſt* Deus. Hæc ex hiſtoria: nunc ad myſticam doctrinam & Mythologiam accedamus. Porro Schematis imago nobis ob oculos ponit Aegyptium Mercurium Triſmegiſtum, qui fuerit in illa ditione maximus Antiſtes diuinorum, maximus Philoſophus, & maximus Princeps; quæ munia ſignificantur myſtice potiſſimum canino capite, tum caduceo, tum uirenti ramo palmæ manibus geſtato. Sane caninum caput ex æquo deſignat uirum Philoſophum, & Vrbis bonum cuſtodem, adeoque Principem, qui ſubditis atque notis blanditur, & ignotis hoſtibus allatrans aduerſatur: ut affirmat in ſua Republica Plato dicens, ut antea uidimus: bonum urbis cuſtodem, perinde atque bonum philoſophum cani generoſo ſimilem eſse debere, qui do- [Deo vt nomen non ſit.] [Mercurius Triſmegiſtus qui fuerit.] [Canis Philoſophum deſignat.] [e Dial. 2.]
D meſticæ familiarique ſibi ueritati blanditur mitis, e contra latrat, & reclamat Ignorantiæ fallacijs. Vnde [f] Ricciardus ex Goropio: [g] *Canino capite Aegyptÿ Anubin, ſiue Hermanubin ſuum figurabant, vt ſignificarent hominem, qui nobis iter ad cuſtodiam oſtenderet, & ad tutelam noſtri eſſet. Et dicebatur Anubis a voce* An, *qua in prima lingua ſignat,* Ad, *& ex voce,* hu, *&* nijs, *qua notat cuſtodiam monitro, vt myſtice ſignificetur, Regis eſſe officium cuſtodire, & iter ad tutelam demonſtrare: ſed eius caput Caninum, ſignificat, neminem niſi ſagacem, vt eſt canis, iter ad cuſtodiam poſſe monſtrare; & de nomine Canis neminem hoc iter poſſe docere, niſi quod docet, ipſe prius norit. Demonſtrat præterea illum qui docet, animoſum eſſe debere, & audacter, ignorantes debere allatrare. Canis ex Hebraica notatione ſignificat amicum notitia, qui eſt fere idem, quod eſt Philoſophus, ideſt* Calcb, *quæ vox in-* [f in Symbol. n. 27. & ſeq.] [g Hermat. lib. 6.] [Anubis etymon.] [Regis officiu.]

 terpre-

terpretatur amicus notitia. Quin & Canem habere hieroglyphicum Sactorum Antiſtitis, A
b lib. 5.
Philoſophi, atque Principis, apud Ægyptios late demonſtrat Pierius inquiens: [b] [SA-
Canis hieroglyphica. Princeps, Antiſtes, Philoſophus.
,, CRARVM LITERARVM PROFESSOR. In primis autem rerum diuina-
,, rum profeſſorem per Canis effigiem interpretabantur, propterea quod eum, qui ſacras
,, literas profeſſurus ſit, id omnium plurimum meditari oportet, vt canis inſtar aſſidue la-
,, tret: hominum vitia nunquam inceſſere deſiſtat: animum ſerum gerat, nullius profani
,, gratiam ineat; quod & canes faciunt in eos, quos herilis non eſſe familiæ, vel viſu, vel
,, olfactu deprehenderint. Tales apud Hebræos habentur, Elias, Hieremias, Ezechiel,
,, Ozeas, ac plerique alij. Talis apud Græcos cum primis Diogenes, cui nomen a Cane
,, etiam vulgo dictitatum, & ab eo Cynica familia perpetua vitæ auſteritate celebris. Cui
,, quidem haud multum abſimilis altera per omnem pene orbem in noſtram vſq; diem pro-
,, pagata: quanquam ea ſanctioribus apud nos inſtitutis, & verioris diſciplinæ profeſſio-
,, ne laudabilioreque profanæ cuiuſque rei contemptu, ſub eodem duplici panno, & per-
,, petua pedum nuditate conſpicua. Non deſuerunt enim vnoquoque tempore, qui lu-
,, xum & delicias aſpernarentur, paruoque & minimo contenti, quum vitam ipſi a vitijs B
,, liberam profiterentur, impuros omnes reprehenſionibus arguerent, caſtigarentque.
,, Atque huc denique progredi debet Sacerdos Optimus, vt dum nullum flagitioſum ho-
,, minem verbis incaſtigatum præterit, vel ipſam impudentiæ notam minime pertimeſcat.]
Principis ſymbolum
,, & mox [PRINCIPES: Præter ea, quæ iam poſita ſunt de Cane ſignificata, Sa-
,, cerdotes ijdem Aegyptij ſi Principem aut legiſlatorem ſignificare vellent, Canis hiero-
,, glyphicum cum diademate, ſiue faſcia, vel amiculo faciebant, reliqua corporis facie nu-
,, da, propterea quod veluti Icuſomna Canum, vt cum Lucretio iocer, fido cum pectore
,, Corda in Deorum ſimulachris diligenter obſeruandis detinentur. Sic etiam Princeps,
,, qui iura ſit daturus, Regem qui anteacto tempore claruerit, nudum contemplari debet,
,, quidque ſibi velit ea faſciola, examinare: id quod omnium maxime Periclem Athenien-
,, ſem factitare ſolitum perhibent. Quotieſcumque enim is magiſtratum aliquem inibat,
,, ipſa honoris delati inſignia, & vnumquodque geſtamen pro concione alloquebatur,
,, quid ea ſibi vellent, qualem virum poſcerent, percontabatur: ſeque mox ad perſonam,
,, quam induebat, ſtrenue decenterque gerendam adhortabatur, tanta omnium admira- C
,, tione, vt non immerito eum & tonitrus & fulgura ciere prædicarent: apeſque mel in os
,, eius infantis congeſſiſſe faterentur. Quod vero faſcia regium ſit inſigne, oſtendimus
,, commentario de Geſtaminibus reliquis.] Et certe Schematis noſtri Cynocephalus
faſciam de nudo brachio dextero dependentem habere conſpicitur. [Atque Proemphanes
,, populi ex Africæ parte Canis non effigiem, pro Principe coluerunt, ſed viuum ipſum
,, pro Rege ſibi delegere, cuius motum obſeruabant, ac ex eo quid faciundum, vbi ſtan-
,, dum, quo progrediendum, religioſiſſima quadam auguratione intelligebant.] & paulo
Cerberus Philoſophiæ Rationalis, Naturalis, & Moralis hieroglyphicum.
,, antea [PHILOSOPHIA COMMVNICATA. Hieroglyphicum & Cer-
,, berus argumentum habet. Græcorum enim nonnulli non incongrue forſan exiſtima-
,, runt, abſtractum Herculis opera ex obſcuris Erebi penetralibus tricipitem Cerberum,
,, pateſactam ab Heroe Philoſophiam, quæ prius in arcanis deliteſcebat, indicare. Ea
,, vero vna ceruice contenta, tribus diſtinguitur capitibus, quorum vnum Rationi, Naturæ
,, alterum, tertium moribus inſeruit. Vnde præter edomita tot monſtra, Herculem ipſum
,, ferunt ſagittas in Iunonem iaculatum, & Plutonem etiā telo, vt Homerus inquit, triſulco D
,, ſauciaſſe. Philoſophus enim vir, dum ſolerti indagine ſublimia quæque perueſtigat, na-
,, ctus aliquid captu dignum, mente veluti pennato quodam vtitur telo, quo quicquid il-
,, lud fuerit aſſequatur. Neque quidem locus vllus eſt, neque abſceſſus tam remotus, tam
,, abditus, tam inacceſſus, quo non peruenerit Philoſophia, &c.] Anubis itaq; Triſme-
giſtus apud Aegyptios aptiſſimo hieroglyphico ſignabat Mercuriū ſummum Sacerdotem,
Maximum Regem, & Optimum Philoſophum vno capite canino. Licet caninū caput Anu-
Caduceus vt Principē doceat, & denotet.
bidis indicare ſpeciatim potuerit eius galeam, in qua canis inſigne geſtaret, ad hæc tria ſua
munera denotāda, Manu vero dextera gerit in Schemate Caduceum, quo ſignificetur pro-
priū Mercurij geſtamen; & officiū tū Principis eſſe virga ſuæ iuſtitiæ ſedare diſcordias ſub-
dito-

A ditorum: tum optimi Sacerdotis componere diſſidentes animos: tum Philoſophi mores hominum ad concordiam redigere. Ramus autem palmæ in manu ſiniſtra ſymbolum eſt victoriæ reportatæ de vitijs, & hoſtibus ab optimo Principe, Philoſopho, & Sacerdote. Quare ſapientia, & fortitudine, ſagacique prudentia Regna bene gubernantur a Triſmegiſtis, qui ſint Principes vna veræ religionis eximij cultores, & viri ſapientes. Habet autem inter cimelia ſui Muſei Cl. Joan. Galuanus Patauinus inciſum chalybe Anubim cum Apolline faberrime.

Sapientia, & Eloquentia litigantes, atque pugnaces animos apte facileq́ componit.

Schema XXIV. Gemmæ.

B

C

De viribus Sapientiæ, ac Eloquentiæ in componendis apte facileque diſſidijs tum animorum diſceptantium, tum corporea violentia belligerantium.

Cap. CVII.

D CAduceum eſſe pacis, & concordiæ ſymbolum, apte nobis oſtendit in ſuis Hieroglyphicis Valerianus, inquiens: [Caducei ſpecies tota prorſus Ægyptiaca eſt, quam Mercurio præcipue veteres conſecrarunt, draconibus duobus, mare ſcilicet & femina, parte media voluminis ſui inuicem in nodum, quem Herculis vocant, obligatis: quorum primæ partes reflexæ in circulum preſſis oſculis ambitum circuli iungunt: caudæ vero ad Caducei capulum reuocantur, ornanturque alis ex eadem capuli parte naſcentibus. (& inferius) CONCORIA: * Verum ſi quid in longa huiuſcemodi rerum indagine ariolari licet, putarim ego picturationem hanc Caducei in Pacis, & Concordiæ ſignificatum inde ſumptam, quod ſerpentis effigies pleriſque locis pro bello & odio, funeſtaque alia quauis clade poni ſolita eſt: oſculum autem & pacis & concordiæ ſignum eſſe, negarit nemo. Quin & ſacræ pietatis noſtræ literæ pacis oſculum identidem atteſtantur. Virga, vt loco ſuo latius oſtenditur, tum diſciplinam, tum eloquentiæ vim ſignifi- * lib. 15.

„ cat. Si quis igitur pietate grauis, & eloquentia potens, altercantes aggreſſus, nullam A
„ bello ſalutem eſſe docuerit: dubium bellorum omnium euentum dixerit: funeſta perni-
„ cioſaque demum eſſe bella commonſtrarit: & quæcunque alia ad huiuſmodi rem pro lo-
„ co, tempore, perſoniſque facientia excogitare & eloqui potuerit, perfacile is diſcordes
„ animos in concordiam trahet, duoſque angues, hoc eſt, odia mutua doctrinæ ſuæ virga
„ in vnum obligabit; quibus ad oſculum coeuntibus, conuenire animos & ad concordiam

Angues in Æthiopia plurimi.

„ conuerſos eſſe, meridiana luce clarius apparebit.] & mox: [Pax. Pleriſque ſane locis
„ videre eſt anguium huiuſmodi globos in vnam quaſi maſſam adſtrictos, de iugorum verti-
„ cibus ad ima peruolui. Et in Æthiopia aiunt tantam anguium vim conuenire, conuo-
„ luique in gyrum inuicem, vt montis ſpeciem procul aſpicientibus reddant: cuiuſmodi

b lib. 29. c. 3.

„ quidem complexus anguium, & frugifera eorum concordia, cauſa, vt inquit Plinius,[b] vi-
„ detur eſſe, quare exteræ gentes Caduceum in pacis argumentum circumdata effigie an-
„ guium fecerint: neque enim criſtatos eſſe in Caduceo mos eſt. Ad hæc numiſmata tot,

c 1. hiſt. c. 2. & al bi. d Matth. 10. 16. e Gen. 3. 1.

„ caduceis inſignita, Pacis inſcriptionem præferunt. (& adhuc infra) ELOQVENTIA.
„ Sed quî ſerpentem pro aſtu poni docti fuimus ex Ariſtotele dicente, animalia quædam B
„ eſſe aſtuta per ſe, ſicuti ſunt ſerpentes: magis vero ex lectione ſacra, quæ prudentiam
„ huic in primis animali tribuit: ea etiam de cauſa angues Caduceo complicari putamus,
„ quod oſtendere voluerint, & calliditatem & prudentiam neceſſarias Eloquentiæ, quæ
„ per Virgam ſignificatur; quippe quæ regat dictis animos. Neque deſunt, qui virgam au-
„ ream in Mercurij manibus, a qua Deus ipſe Chryſorrapis appellatur, dignitatis & excel-
„ lentiæ, quæ illum ornant, qui & ſcite & oportune norit orationem contexere, ſignum

Virga Symbolum ſapientiæ.

„ eſſe contendunt. SAPIENTIA. Virga vero Palladi totius ſapientiæ deæ, ab Homero
„ paſſim accomodatur. Vlyſſis quoque ſocij vno virgæ capite, falſa quippe perſuaſione ac
„ inſipientia, in brutorum ſpecies transformantur: altero vero Virgæ capite, vera quippe
„ diſciplina ac rerum peritia, in humanam reſtituuntur effigiem. Reliqua vero taceo, quæ
„ Moſes vbique Virgæ fretus munere ſcribitur effeciſse; nam alioi ſuper hoc ſuus erit lo-
„ cus. Quam vero nunc tractamus, ea eſt diuina Virgula, de qua M. Tullius ait:† *Quod ſi*

† 1. offic. f.

„ *omnia nobis, quæ ad victum cultumque pertinent, quaſi Virgula diuina, vt aiunt, ſuppedi-*
„ *tarentur*. Atque hanc dicendi formam apud alios etiam autores inuenies, qui ex hoc ef- C
„ fuſiſſimam eam Dei Opt. Max. munificentiam intelligunt, quæ omnia ſecundat, fortunat,
„ atque felicitat. VERA DISCIPLINA. Eundem hunc ſcipionem noſtri ſic figurant,

Hiſtoriæ S. Chriſtophori allegoria.

„ vt ad omnium fere templorum facies iuxta limina, coloſſeæ magnitudinis figuram huma-
„ nam pingant, quæ Chriſtum puerulum in humeros ſuſtulerit: quod, vt mea fert opinio
„ (nam hiſtoria omnino apocrypha eſt) ea de cauſa fit, vt ſi Chriſtum geſtare humeris, hoc
„ eſt veram ſapientiam enanciſci volumus, dandam eſſe operam impenſiſſimam diſciplinæ
„ admoneamur, robori cuius innixi, rapidos quorumcunque amnium curſus profundita-
„ temque, ac torrentium impetus facile ſuperemus. Et quod Iacob ait: In virga noſtra
„ Iordanem pertranſeamus: ſane Iordanis, vel quoduis aliud flumen, fluxos animi motus,
„ & voluptariæ mollitudinis affectus indicat; Virga diſciplinam, ſine qua non eſſe progre-
„ diendum Græco mouemur adagio; qua qui firmiter innituntur, nullis perturbationum
„ occurſibus deturbantur, nullis vndarum quantumlibet inturgentium fluctibus immer-
„ guntur: pedibus vero per ima vel ipſius pelagi demerſis, vix crure genuumue tenus allui-
„ mur: capita autem, vt ait ille, condimus intra ſidera, Deumque ipſum ſuſtinere humeris D
„ videmur, ac veri demum euadimus Chriſtophori: in quos vbi ſagittæ fuerint immiſſæ,
„ eædem in iaculatores ſuos ſponte retorquentur, vt in vulgata habetur hiſtoria. Quid
„ enim in vniuerſa literarum peritia facilius, quam eorum calumnias repellere, ac ſuiſmet
„ vnumquemque iaculis conficere, qui ſanctiſſima noſtræ pietatis inſtituta vel inceſſere,
„ vel conuellere aggrediantur, quæ certo Dei ſit præſidio firmata, ac magni verique numi-
„ minis munimento quamualidiſſimo roborata? Hæc ad verbum Pierius: cui quæ de Sancto

Digreſſio de Sancto Chriſtophoro.

Chriſtophoro myſtice proponit, vt accipi quo quomodo poſſunt; ita quod ait omnem aliam
hiſtoriam de illo penitus apocrypham eſſe, mihi recipi nō poteſt; nam apud Iſidorum, auto-
rem claſſicum & veridicum legimus hymnum ad Veſpera huius Sancti; qui celebratur etiam

† lib. 13. c. 24

tum a Vincentio Gallo in ſuo Speculo hiſtoriali,† tum ab Vſuardo, tum a Franciſco Mau-

rol.co

A rolico ſuis in Martyrologijs, nec nõ etiam ab Vuicello martyrium illius ponente temporibus
Iuliani Apoſtatæ ſub anno Domini CCCLXIV. Sed & vniuerſalis illa conſuetudo pingen-
di Sanctum Chriſtophorum ad fores omnium templorum coloſſea magnitudine portantem
humeris puerulum Chriſtum trans fluuium, grandiore baculo innixum, qui floribus, frondi-
bus, & fructibus abundaret in apice, priſcis illis temporibus, dum Eccleſia non apologis, &
allegoricis picturis vti conſueuerat, ſed nuda ſimplicique veritate ſemper ad ſua geſta com-
monſtranda fidelibus vtebatur, illa communis inquam pictura martyris acta vera deſignat;
cuius frequentia nacta fuit inde præclaram occaſionem, quod vir Dei ſubiturus obtrunca-
tionem a carnifice, iam iam animam pro Chriſti fide poſiturus, Dominum ſupplex exorauit,
vt vbi corpus eius, aut particula corporis eſſet, ea loca tempeſtatibus, atque terræmotibus
obnoxia non eſſent; vt habetur in eius martyrologio. Quod agnoſcentes fideles, recteque
cenſentes Deum exaudire conſueuiſſe preces martyrum ſuorum in fine vitæ ſibi cum affectu
& humiliter oblatas; quum viderent vbique non poſſe partem aliquam corporis martyris
haberi, ſaltem illius effigiem paſſim depingi curarunt ad templorum tutamen a terræmotibus,
fulminibus, atque tempeſtatibus omnibus, & re vera priſcam illam Eccleſiam picturis ſacris
B adumbraſſe ſenſus nõ allegoricos, ſed genuinos & proprios, ac hiſtoricos, plane conuincitur
ex eo, quod a Gentilibus alioqui facile coargui potuiſſet figmentorum. Cetera vero ſapien-
ter de Caducei virga Valerianus effata libenter accipimus, quibus ait Caduceo hierogly-
phice ſignari miram eloquentiam viri ſapientis, qua diſcordantes atque pugnantes homi-
nes facile componuntur, & ad concordiam plane rediguntur. Quam Caducei myſticam ſi-
gnificationem paſſim omnes eruditi complectuntur; vnde nobile texuit Alciatus [f] Emble- [f] Embl. 119.
ma, quo cecinit:

„ Anguibus implicitis, geminis caduceus alis
„ Inter Amaltheæ cornua rectus adeſt.
„ Pollentes ſic mente viros, fandique peritos
„ Indicat, vt rerum copia multa beat.

Sed in Schemate noſtro Caduceus non ad rerum copiam refertur, verum ad concordiam in-
ter diſcordes apte ferendam. Quoniam vero duo ſunt inter homines inuicem pugnantes di-
ſcordiarum genera; nam alij ſola mente diſſident contrariarum opinionum repugnantia; & Diſcordiarũ
C alij viribus corporeis contendunt de materialium rerum gloriæue poſſeſſione: Schematiſta genera duo.
noſter vtramque diſcordiam iſtam caduceo dirimi, & ad concordiam reuocari ſignat. Pri-
mumque Caduceo geminos angues iungente, notat diſcordes doctorum animos Virga ſa-
pientis viri tertij interpoſita componi ad vnionem in communione veræ ſententiæ; ſiquidem
ſerpẽtes prudentiæ [g] ſymbolum ſunt pariter & calliditatis [h] diſputantium, ad victoriam aſpi- [g] Matth. 10. 16.
rantium: nam apte Micyllus apud Boccacium: [i] *Mercurius, poſtquam ab Apolline Virgam* [h] Gen. 3. 1.
accepiſſet, eamque manu tenens in Arcadiam proficiſceretur, dracones duos ſimul ligatos, & in- [i] l. 12. c. 62.
ter ſe mutuo pugnantes inueniſſe dicitur; quibus quum ille virgam interpoſuiſſet, dicto citius
prælium illorum ademptum fuiſſe. Ex qua re virgam eam pacis virgam habere capit: & poſteri
eius rei exemplo, Mercurio virgam deinceps duorum draconum ſimilitudine vbiq; affinxerunt.
Ceterum allegoricus noſter intellectus eſt, quo dum duo viri docti per angues myſtice ſignati, Schematis ſu-
contenderent contrarijs opinionibus de quapiam intelligibili re, ſuperueniens homo ſapi- blimior expli
entior, vel ipſamet ratio perſpicacior, ab intellectus agentis [K] Apollinari lumine ſuppedita- catio noſtra.
D ta, veritatem apertam detegit intellectibus antea diſcordibus, in quam euidenter inſpectam [K] 3. de an. c. 17. 18.
non poſſunt ambo nõ vnanimes conuenire; quippe veritatis ea vis eſt, vt cognita nequeat in
ſui conſenſum non captiuare quantumuis antea diſcordes intellectus: & eapropter in Ca-
ducei virga, ſapientiæ teſſera, gemini ſerpentes, doctorum virorum hieroglyphicum, antea
diſcordes, vniuntur ad oſculum, & integram concordiam, atque pacem. Verum enimuero
Caduceus idem interpoſitus, vel impoſitus inter duos Gallos pugnaces, indicat pacem, atq;
concordiam inter homines viribus corporeis inuicem de imperio dimicantes, at cum alte-
rius dignioris victoria, & alterius imbecillioris obedientia ſeruituteue. Porro Gallos eſſe [l] lib. 24.
hieroglyphicum pugnacitatis Valerianus ita demonſtrat: [l] [In Eleorum arce Pallados Gallorũ na-
ſimulachrum ex auro & ebore, Phidiæ opus, erat cum Gallo in galea ſurrecto; quod pu- tura pugnax.
gnacitatis hieroglyphicum eſſe, Pauſanias arbitratur] & mox. [Nicander Alexiphar-
macis

maeis αἰχ μὴ τοῖς νεοττοῖς inquit, pugnacibus quippe pullis Gallinaceis exponit interpres, A
qui vt inter ſe dimicent aſſidue nati videantur; quum præſertim pugnam ſemel cæptam iden-
tidem repetant, neſcij cedere: vnde Græcum illud adagium: *Inſultas Gallus*: de redin-
Allo Gallos ad pugnas incitari.
tegrantibus certamen: & Martis pullum eum vocat Ariſtophanes Auibus. Non eſt illud diſſimulandum, quod licet ſint animalia ad pugnam nata, inuentum tamen eſt, incitari eos ad pugnacitatem allio in cibum dato, quod Græci σκοροδίζειν dicunt. Quod vero ait Salomon, Gallus ambulans inter Gallinas lætus, Eucherius Imperij eſſe dicit ſignificationem. Quod ſi in numum incideris Gallinaceorum conflictu ſignatum, ſcias eum fuiſſe Dardanorum pecuniam, Polluce teſte: nam illi magnum pugnacitatis decus ſibi antiquitus vſurpauere. Hinc honoratum ſemper apud Maronem Dardaniæ nomen, quum ſecus Phryges fere ſemper velut imbelles notarentur. Jam & Chryſippus Gallorum æmulatione nobis adijci ſtimulos ad fortitudinem, atque inde quodammodo calcaria ſubijci, ſcribit libro de Iuſtitia. Themiſtocles quoque Gallorum exemplo, in quos acriter pugnantes inciderat, exercitum confirmauit, quum oſtenderet eos non pro patria, neque pro penatibus, neque pro maiorum ſepulchris, vxoribus aut liberis id incommodi agreſſos, ſed ea tantum de cauſa, ne vincerentur, B
Galli pugnaciſſimo Rhodij.
nolle alterum alteri cedere. Omnium vero pugnaciſſimos Gallos habuiſſe fertut Rhodos inſula, neque quidem adhuc ibi degenerauit ea volucrum huiuſmodi ferocitas, & viſenda proceritas, vt quibuſdam, inde Romam allatis, ipſi conſpeximus. A Galli vero pugnacitate ſa-
Alectoriæ gemmæ virtus.
ctum, vt gemma Alectoria, quam in Galli ventriculo inueniri tradunt, victoriam dicatur eam geſtantibus comparare, qua Milo Crotoniates vſus, inuictus in certaminibus fuerit: de quo
a l. 37. c. 10.
Plinius.a PERSÆ MILITES. Perſarum porro milites Galli nuncupabantur a Caribus,
Perſæ milites cur Galli nuncupati.
ob conos, quibus galeas ornatas habebant: eaque de cauſa Artoxerxes hominem e Caria, qui Cyrum iaculo vulneraſſe creditus eſt, eo honeſtauit præmio, vt Gallum aureum in lancea præfixum ante aciem ferret: autor Plutarchus.a Sed enim Athenæus Gallos in Perſide
a in vita Artoxer.
primum ortos ait: vnde fortaſſe cognomentum id Perſæ potuerint habuiſſe. Ariſtophanes,
Galli primũ orti in Perſide.
vt ſuus eſt mos omnibus illudere, Gallum ait olim Perſis imperaſſe; vnde adhuc criſtatos in caſſidibus. Quæ vero ſimulachra tria totidem Gallis adblandientia ſpectantur in Antonini Pij Auguſti numo, crediderim ego ad manſuetiſſimum eius ingenium ſpectare: vt qui pugnacitatem commitigare procuraret, qui omnem belli ferociã quanto potuit ſtudio emol- C
liuerit; vt pote qui mallet ciuem vnum ſeruare, quam mille hoſtes occidere: ſoluſque omnium Principum ſine ciuili ſanguine, & hoſtili etiam, quantum ad ſe pertineret, vixerit.] & mox. [In augurali vero diſciplina Gallus eſt victoriæ ſignum, propterea quod auis illa victa ſilere ſoleat; canere, ſi viciſſet. Hinc Lacedæmonij, vt apud Plutarchum eſt, quum ho-
Gallum poſt victoriã cur immolarent Lacones.
ſtem viribus profligaſſent, Gallum immolabant: qui bouẽ tunc ſacrificare ſoliti eſſent, quum ſine cæde victoria obtigiſset. Fertur Socratem Iphicrati duci animos adiecciſse, quum Gallinaceos coram Callia pennis & roſtro dimicantes ei præmonſtraſset: quod & Themiſtocles, vti diximus, ad ſuos animandos fecerat. Quod vero de cantu dicebamus, refert Tullius hiſtoriam ex Calliſthene Leuctricæ calamitatis tempore, quæ Lacedæmonios propemodum oppreſſit, quum apud Thebaidem Trophonio res diuina fieret, Gallus gallinaceos in eo loco ſic aſſidue canere cæpiſse, vt nihil intermitterent: tum augures dixiſſe, Thebanorum eſse victoriam; Pergami omnibus annis ſpectaculum Gallorum edi ſolitum ſcribit Plinius; idque Athenis etiam inſtitutum a Themiſtocle ſuperatis Perſis, ait Ælianus: quamquam ea & ludicro fieri apud Lucianum & Herodianum legas.] Ex quibus apparet, Galli partem D
in anulo ſignatorio Q. Fabij Maximi cunctatoris, non tam Imperatoris illius vigilantiam indicare, quam fortiſſimi Duci pugnacitatem atque fortitudinem, vbi noſset oportunitatem
Galli pugnacium virorũ hieroglyphicum.
dimicandi. Conſtat etiam apertiſſime Gallos eſse militum, pugnaciumque virorum hieroglyphicum: atque ſpeciatim noſtro Schemate, quo duo Galli pinguntur, alter quidem erecto capite colloque robuſtior, & audacior: alter autem ſubmiſso collo, demiſsoque capite debilior. Caduceo ſuperimpoſito, ſignari per eloquentiam mediatoris diremptam, omninoque ſublatam eſse pugnam inter homines pugnaces de rei cuiuſpiam, ſiue materialis, ſiue immaterialis, cuiuſmodi gloria eſt, poſseſſione; ſuaſo minus digno ac imbecilliore, ut digniori, potentiorique præſtet obſequium. Cuius rei nobilem habemus apud Plutarchum hiſtoriam in M. Coriolano, & apud Liuium: de Menenij Agrippæ mirifica Eloquentia

con-

A concordante feroces Romanorum animos, ad inteſtinum bellum ciuile iam iam aggredientes: [Ceterum, inquit Plutarchus, quum in eo quoque prælio egregia opera multum enituiſſet, hoſteſque cæſi eſſent, neque quicquam remitterent tamen fœneratores, curia autem diſſimularet promiſſorum meminiſſe, ducique denuo ciues, & pignora capi permitteret; tumultus vero inde ſeditioque occuparet fœda ciuitatem: neque motus populi hoſtes feſelliſſet; ſed inducto exercitu fines Romanos vaſtarent: habentibuſque delectum iuuentutis Cōſulibus nemo reſponderet ad nomen: tunc iterum diſſonæ ſententiæ fuerunt magiſtratuum. Pars ſubueniendum cenſebant pauperibus, nimiumque rigorem relaxandum iuris: Alij contra ſenſerunt, inter quos erat Marcius: non pecuniæ iacturam tantam rationem ducens, ſed initium hoc eſſe procacitatis & contumaciæ inſurgentis aduerſus leges plebis Id ſi ſaperent, vt opprimerent & extinguerent hortatus eſt. Senatu his de rebus crebro paucis diebus habito, nec quicquam expediente, plebs repente conſpirans, ac ſe ſe mutuo cohortata, exceſſit vrbe, & in mōtem, qui nunc Sacer appellatur, trans Anienen amnem ſeceſſit. Quiete ſine vlla violentia, tantum vrbe ſe iam dudum fremebant pulſos, aera, aquam,
B locum ſuppeditaturam vbique ad ſepulturam Italiam, quibus nihil amplius ſint colentes Romam habituri, quam vt pro diuitibus militantes vulneribus concidant, & vitam profundant. Id timentes Patres, ex maioribus natu moderatiſſimum quemque, & maxime popularem miſerunt ad plebem. Princeps legationis fuit Menenius Agrippa. Hic partim obſecrans, partim Senatum defendens, in extrema oratione ad figuram peruulgatā fabulæ delapſus eſt. Nam omnes hominis partes coniuraſſe ait cōtra ventrem: quæſtas ſolum ignauum in homine & immunem quieſcere; omniaque illius quæri auiditati ingente ſuo labore & miniſterio: ventrem vero ſtultitiam earum deriſiſſe, ignorantium recipere quidem alimentum intra ſe omne, ſed reddere id ex ſe & diſtribuere in alias. Eadem, inquit, ratio Quirites Patrum eſt vobiſcum; nam recte atque ordine deliberata apud eos conſilia cæptaque omnibus vobis adferunt & diſpertiunt vtilitatem atque fructum. In concordiam deinde conceſſum eſt, poſtulaueruntque a Senatu, & obtinuerunt, vt quinque viri crearentur, quibus auxilij latio eſſet, qui ſunt Tribuni plebis vocati.] Sed ante Plutarchum Liuius eandem paulo aliter enarrat hiſtoriam inquiens; poſt explicatam ſeceſſionem multæ plebis in montem Sacrum extra vrbem, * [Pauor ingens in vrbe, metuque mutuo ſuſpenſa erant omnia: * lib. 2.
C timere relicta ab ſuis plebes violentiam patrum: timere Patres reſidem in Vrbe plebem, incerti manere eam, an abire mallent: quandiu autem tranquillam, quæ ſeceſſerit, multitudinem fore? quid futurum deinde ſi quod externum interim bellum exiſtat? nullam profecto, niſi in concordia ciuium, ſpem reliquam ducere; eam per æqua & per iniqua reconciliandam ciuitati eſſe. Sic placuit igitur. Oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum, & quod inde oriundus erat, plebi carum. Is intromiſſus in caſtra, priſco illo dicendi & horrido modo, nihil aliud quam hoc, narraſſe fertur: Tempore, quo in homine non, vt nunc, omnia in vnum conſentirent, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerit, indignatas reliquas partes, ſua cura, ſuo labore ac miniſterio, ventri omnia quæri; ventrem in medio quietum, nihil aliud quam datis voluptatibus frui, conſpiraſſe inde, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent: hac ira, dum ventrem fame domare vellent, ipſa vna membra, totumque corpus ad extremam tabem veniſſe: inde apparuiſſe, ventris quoque haud ſegne miniſterium eſſe, nec magis ali,
D quam alere eum, reddentem in omnes partes corporis hunc, quo viuimus, vigemuſque, diuiſum pariter in venas, maturum confecto cibo ſanguinem. Comparando hinc, quam inteſtina corporis ſeditio inutilis eſset iræ plebis in Patres, flexiſse mentes hominum. Agi deinde de concordia cœptum: conceſsumque in conditiones, vt plebi ſui magiſtratus eſsent ſacroſancti, quibus auxilij latio aduerſus Conſules eſset: neue cui Patrum capere eum magiſtratum liceret. Ita Tribuni plebeij creati duo C. Licinius, & L. Albinus: hi tres Collegas ſibi creauerunt.] Sed Valerius Maximus hoc munus, non Menenio Agrippæ, ſed Valerio (qui forte fuit vnus e Collegis legationis Aggrippæ) dedit inquiens? [Potentiam * lib. 8. c. 9. vero eloquentiæ etſi plurimum valere animaduertimus: tamen ſub proprijs exemplis, quo ſcilicet vires eius teſtatiores fiant, recognoſci conuenit DE VALERIO. Regibus exactis, Plebs diſcedens a Patribus, iuxta ripam fluminis Anieni in colle, qui Sacer appellatur, ar-

mata conſedit : eratque non ſolum deformis, ſed etiam miſertimus Reipublicæ ſtatus, a capite eius cetera parte corporis peſtifera ſeditione diuiſa : ac ni Valerij ſubueniſſet eloquentia, ſpes tanti imperij in ipſo peue ortu ſuo corruiſſet. Is namque Populum, noua & inſolita libertate temere gaudentem, oratione ad meliora, & ſaniora conſilia reuocatum, Senatui ſubiecit : ideſt vrbem vrbi iunxit. Verbis ergo facundis, ira, conſternatio, arma ceſſerunt.] A

Cõtradictio Valerij, & Liuij ſublata. Niſi forte fuerit hæc alia ſeditio Populi contra Senatum ab eloquentiſſimo Valerio compreſſa. Sic ergo recte Schematiſta noſter, appoſita Virga Caducei, ſymbolo Eloquentiæ, pugnaciſſimorum Gallorum, alterum qui minoris conditionis Plebem ſignat, colla caputq; ſubmittere facit alteri, qui ſublimioris Ordinis hieroglyphico Senatum notat ; adeoque doceet minores maioribus obedientiam & obſequium præſtare debere, vnaque vi eloquentiæ ad aptam concordiam redigi poſſe diſcordes.

Minores Maioribus obedire debere.

Sacrilegus Brennus ad Altare templi Delphici merito mortem ſibimetipſi ſponte conſciſcere debuit. B

Aiax furens, ob Achillis arma ſibi negata, ſe transfuerberat.

Schema XXV. Gemma.

Decius Romanorum Imperator in medio exercituum ex [illegible] rogo ſe ſe pro patriæ Principatu ex voto Saturno immolau[illegible]

Decius in Plutarcho moralium.

C

D

APVD PETRVM STEPHANONIVM
IN GEMMA

A *Anonymi ſententia de Decio proponitur, & expenditur. Cap. CVIII.*

VIr anonymus huic noſtro Schemati Decij votum applicat, inquiens: *Decius Romanorum Imperator in medio exercituum extructo rogo, ſe pro Patria principatu ex voto Saturno immolauit. Decius in Plutarcho Moralium.* Hæc ille. Cui quidem Plutarchus agens de Amore prolis aperte verba dediſſe videtur huiuſmodi: [Sane ignem tuum Decius Romanorum Imperator anteuertit, quo tempore extructo in medio exercituum rogo, ex voto ſe ſe pro patriæ Principatu Saturno immolauit.] Sed tamen in Schemate nulla rogi facies, nulla combutentis ſe viri viſitur imago, at ſe pugione ferientis ad Aram. Et hanc Plutarchi ſententiam Liuius apertiſſime conuellit, aſſerens Decium, non unum, ſed geminum, Patrem atque filium ſe ſe pro ſalute Populi Romani, & exercitus Quiritium deuouiſſe, non Saturno, ſed omnibus alijs Dijs, non rogo penitus vllo, ſed equo conſcenſo, non ſemetipſum conſeciſſe, ſed ab hoſtibus in acie media dimicantem ſtrenue confoſſum, & interemptum fuiſse. Maiorque fides Liuio danda de Rebus Romanorum, quam Plutarcho; qui præſertim hanc hiſtoriam obiter afferens in loco non proprio, potuit memoriæ lapſu a vero de-
B flexiſse. Liuij verba ſunt: [a] [Romani Conſules priuſquam educerent in aciem, immolauerunt: Decio caput iecinoris a familiari parte cæſum Aruſpex dicitur oſtendiſse: alioqui acceptam Dijs hoſtiam eſse: Manlium egregie litaſse. Atqui bene habet, inquit Decius, ſi ab Collega litatum eſt. Inſtructis, ſicut ante dictum eſt, ordinibus proceſsere in aciem: Manlius dextro, Decius læuo cornu præerat. Primo vtrinque æquis uiribus, eodem ardore animorum gerebatur res: deinde ab læuo cornu haſtati Romani nō ferentes impreſſionem Latinorum, ſe ad principes recepere. In hac trepidatione Decius Cōſul M. Valerium magna voce inclamat: Deorum, inquit, ope Valeri opus eſt: agedum Pontifex publicus Populi Romani præi uerba, quibus me pro Legionibus deuoueam. Pōtifex eum togam prætextam ſumere iuſſit: & uelato capite, manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper telum ſubiectum pedibus ſtantem ſic dicere: *Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouenſiles. dij Indigetes, Diui. quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque, Dijq́ Manes, vos precor. veneror. veniam peto, feroque: vti Populo Romano Quiritium vim, victoriamq́ proſperetis: hoſteſq́ Populi Romani Quiritium terrore, formidine mortemque afficiatis. Sicut verbis*
C *nuncupaui, ita pro Republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxilijs Populi Romani Quiritium, legiones, auxiliaque hoſtium mecum Dijs Manibus, Tellurique deuoueo.* Hæc ita precatus Lictores ire ad T. Manlium iubet: matureque Collegæ ſe deuotum pro exercitu nunciare. Ipſe incinctus cinctu gabino, armatus in equum inſiluit: ac ſe in medios hoſtes immiſit. Conſpectus ab utraque acie aliquanto auguſtior humano uiſu, ſicut cælo miſsus, piaculum omnis Deorū iræ: qui peſtem ab ſuis auerſam in hoſtes ferret. Ita omnis terror, pauorq; cum illo latus ſigna primo Latinorum turbauit: deinde in totam penitus aciem peruaſit. Euidentiſſimum id fuit, quod quacumque equo inuectus eſt, ibi haud ſecus, quam peſtifero ſidere icti pauebant. Vbi vero corruit obrutus telis: inde iam haud dubie conſternatæ cohortes Latinorum fugam ac vaſtitatem late fecerunt.] Hoc exemplum ſecutus filius eſſe dicitur itidem ab eodem Liuio poſtea ſcribente: [b] [Ferocior Decius & ætate, & vigore animi, quantumcumque vitium habuit, certamine primo effudit: & quia lentior videbatur pedeſtris pugna, equitatum in pugnam concitat: & ipſe fortiſſimæ iuuentum turmæ immi-
D ſtus erat proceres iuuentutis, vt ſecum in hoſtem impetum faciant: duplicem illorum gloriam fore, ſi ab læuo cornu, & ab equite victoria incipiat. Bis auertente Gallicum equitatum, iterum longius eiectos, & iam inter media equitum agmina prælium ciens, nouum pugnæ conterruit genus: eſſedis carriſque ſuperſtans armatus hoſtis ingenti ſonitu equorum rotarumque aduenit: & inſolitos eius tumultus Romanorum conterruit equos. Ita victorem equitatum velut lymphaticus pauor diſſipat: ſternit inde ruentes equos viroſq; improuida fuga: turbata hinc etiam ſigna legionum: multique impetu equorum, ac vehiculorum raptorum per agmen obtriti anteſignani: & inſecuta, ſimul territos hoſtes vidit, Gallica acies nullum ſpacium reſpirandi, recipiendique ſe, dedit. Vociferare Decius, quo fugerent? quamue in fuga ſpem haberent? obſiſtere cedentibus, ac reuocare fuſos. Deinde vt nulla vi perculſos ſuſtinere poterat: patrem P. Decium nomine compellans, quid vltra moror (inquit) familiare fatum datum hoc noſtro generi eſt, vt luendis periculis publicis piacula ſi-

[a] lib. 8. p. 91. F.

Vouendi ſe formula priſca.

[b] lib. 10. p. 118. 119.

mus. Jam ego mecum legiones hoſtium mactandas Telluri, ac Dijs Manibus dabo. Hæc locutus M. Liuium Pontificem, quem deſcendens in aciem digredi vetuerat ad ſe, præire iuſſit verba, quibus ſe barbaroſq; hoſtium pro exercitu Populi Romani Quiritium deuoueret. Deuotus inde eadẽ precatione, eodemq; habitu, quo pater P. Decius ad Veſerim bello Latino ſe iuſſerat, deuouerit. Quum ſecundum ſolennes precationes adiecisſet: præ ſe agere ſe ſe formidinem ac fugam, cædemque ac cruorem: cæleſtium, inſernorum iram cõtacturũ funeribus diris ſigna, tela, arma hoſtium, locumque eundem ſuæ peſtis & Gallorum ac Samnitium fore. Hæc execratus in ſe hoſteſque, quam cõſertiſſimam cernebat Gallorum aciem concitat equum, inſerenſq; ipſe inſeſtis telis interſectus eſt. Vix humanæ inde opis videri pugna potuit. Romani duce amiſſo, quæ res terrori alias eſſe ſolet, reſiſtere fugam, ac nouam de integro velle inſtaurare pugnam. Galli & maxime globus circumſtans Conſuli corpus, velut alienata mente vana incaſſum iactare tela: torpere quidam, & nec pugnæ meminiſſe, nec fugæ. At ex parte altera Pontifex Liuius, cui Lictores Decius tradiderat, iuſſeratque Proprætorem eſſe, vociferari, viciſſe Romanos defunctos Conſulis fato. Gallos Samniteſq; Telluris matris ac Deorum Manium eſſe] Ex quibus apertiſſime conſtat, vtrumque Decium equo conſcenſo, dimicantem in acie confoſſum ab hoſtibus armatum intcrijſse, qui prius amictus toga prætexta, velato capite, manu ſubter togam ad mentum exerta, incinctus cinctu Gabino ſuper telum ſubiectum pedibus ſtans Dijs pro Romano exercitu ſe ſimul & hoſtes deuoueat; adeoque nihil habere commune cũ Schemate noſtro, in quo nudus homo corpore reliquo, ſine cinctu penitus vllo, ſola galea capite tectus, & ſcutum gerens brachio ſiniſtro, pugione proprio ſemetipſum tranſadigens interimit, læuo crure ſtans, & dextero genu flexo ſuper altore cum ardente face Aræ adhærente; quorum nihil omnino relatũ habemus in Deciorum deuotionibus, aut internecionibus, apud Liuium.

A

B

Decios dimicantes ab hoſtibus interfectos.

De Catone Vticenſi, ſemetipſum confodiente, num Schema poſſet intelligi. Cap. CIX.

ANne quis opinetur in Schemate Catonem poni ſe gladio transfodientem? Sane Catonem Vticenſem ſemetipſum fortiter interemiſſe, teſtatur Valerius Maximus, inquiens: [a] *Tui quoq; clariſſimi exceſſus Cato Vtica monimentum eſt: in qua ex fortiſſimis vulneribus tuis plus gloriæ quam ſanguinis manauit. Siquidem conſtantiſſime in gladium incumbendo, magnum hominibus documẽtum dediſti: quanto potior eſſe debeat probis dignitas ſine vita, quam vita ſine dignitate.* Et Seneca de tranquillitate animi peragens, infit [b] [Cato ille, virtutum viua imago, incumbens gladio, ſimul de ſe ac de Republica palam facere.] Catonis tamen hanc vltroneam mortem D. Auguſtinus imbecillitatis animi, non autem fortitudinis fuiſse contendit, aſserens: [c] *Sed tamen illi præter Lucretiam non facile reperiant de cuius autoritate præſcribant niſi illum Catonem qui ſe Vticæ occidit: non quia ſolus id fecit, ſed quia vir doctus & probus habeatur; vt merito putaretur, recte etiam fieri potuiſſe, vel poſſe, quod fecit. De cuius facto quid potiſſimũ dicam, niſi quod amici eius docti quidã viri, qui hoc fieri prudentius diſſuadebant imbecillioris quã fortioris animi factum eſſe cenſuerunt, quod demonſtraretur nõ honeſtas turpia præcauens, ſed infirmitas aduerſa non ſuſtinens. Hoc & ipſe Cato in ſuo Chariſſimo filio iudicauit. Nam ſi turpe erat ſub victoria Cæſaris viuere: cur autor huius turpitudinis pater filio fuit, quem de Cæſaris benignitate omnia ſperare præcepit? Cur non & illũ ſecum coegit ad mortem? Nam ſi eum filium, qui contra imperiũ in hoſtem pugnauerat, etiã victorem laudabiliter Torquatus occidit, cur victus victo filio pepercit Cato qui non pepercit ſibi? An turpius erat contra imperiũ eſſe victorem, quam contra decus ferre victorem? Nullo modo igitur Cato turpe eſſe iudicauit ſibi victore Cæſare viuere, alioquin ab hac turpitudine paterno ferro filiũ liberaret. Quid eſt ergo, niſi quod filiũ quantũ amauit, cui parci a Cæſare & ſperauit, & voluit, tantũ gloriæ ipſius Cæſaris, ne ab illo etiã ſibi parceretur (vt ipſe Cæſar dixiſſe fertur) inuidit: aut, vt aliquid nos mitius dicamus, erupuit?* At vero Cato, non iuuenis, vt pictus in Schemate, ſed plane ſenex: non galea tectus, nec armatus Clypeo, nec inſiſtens Altari, ſed in lecto manens enſem ſibi miſit in ventrem, modo prorſus ab eo differenti, qui repreſentatur in Schemate: qua de re Plutarchi teſtimonium in vita Catonis apertiſſimam fidem facit; vbi legitur ad verbum: [Ita ſoluto conuiuio, vbi ſolennem a cæna deambulationem cum amicis abſoluit, & præfectis excubiarum, quæ tempus requirebat, imperauit, recipiens iam ſe in cubiculum, filium & amicorum quemque arctius quam aſsueuerat, ample-

[a] lib. 3. c. 2.

Catonis mors laudata.

[b] cap. 15.

[c] 1. de Ciu. cap. 23.

Catonis mors repreheuſa.

C

D

Catonis mors deſcripta.

A amplexus eſt & ſalutauit; qua re ſuſpicionem de integro mouit conſilij ſui. Ingreſſus cubiculum vbi decubuit, Platonis dialogum de Animo ſumpſit in manus, libroque prope euoluto ſuſpexit ſupra caput, vbi non vidit ſuſpenſum gladium (filius enim cœnante adhuc patre ſubtraxerat eum) ſeruum vocauit rogauitque quiſnam enſem abſtuliſſet? Conticeſcente illo repetijt librum, paruoque interpoſito interuallo, quaſi non inſtaret neque vrgeret, ſed fortuito requireret gladium, præcepit eum adferri. Intercedente mora quum adferret nemo gladium, perlecto libro adiuit denuo ſingulos ſeruos, ac vocem magis intendit, enſemq; repoſcit, vnum etiam pugno percuſſit, manumque cruentauit, fremens atque alta iam voce vociferans nudum ſe prodi a filio & ſeruis hoſti: quouſque flens filius accurrit cum amicis, ruenſque in complexum eius cæpit lamentari, & obſecrare eum. Ibi exurgens Cato, ac ſuſtollens oculos torue: Quando tandem, inquit, ego & vbi in apertam dementiam incidi imprudens? Cur admonet nemo me, nec abducit ab his, vbi parum recte videar conſuluiſſe, ſed conſilia mea prohibeor exequi, armiſque denudor? Quin ſimul homo præclare conſtringis parentem, manuſque poſt tergum illigas, donec veniens Cæſar oſtendat ne defendere quidem me ipſum valentem?

B Neque enim in me ipſum requiro gladium, quum etiam ſpiritu breui tempore compreſſo, atque afflicto ſemel ad parietem capite exanimari liceat. Dum ita fatur, eiulans adoleſcens omneſque reliqui cubiculo exceſſere. Demetrium vero & Apollonidem teſtitantes lenius iam compellans: Vtrum vos quoque, inquit, huius ætatis virum retinere vi ſtatuiſtis in vita, reſidenteſque hic tacite aſſeruare? An rationem aſſertis, non eſſe indignum neque fœdum, quum aliunde deſperet ſalutem Cato, eam expectare ab hoſte? Quin igitur hoc demonſtratis nobis perſuadetiſque, atque docetis, vt placitis & doctrinis illis prioribus, in quibus ætatem triuimus, exploſis, redditi per Cæſarem ſapientiores, maiores ei agamus gratias? Atqui nihil equidem de meipſo conſtitutum habeo, ſed debet in manu eſſe mea, vbi delibetaui, exequi conſilium. Conſulam autem quodammodo vobiſcum, quum deliberem eum præceptis, quibus vos commentamini vt vtamini. Abite igitur fidenter, atque filio meo dicite, quæ docere non valet patrem, ea ne cogat. His nihil Demetrius & Apollonides reluctati, ſed manantibus lachrymis digreſſi ſunt. Inde per puſillum puerum introfertur gladius: quem vt accepit, diſtrinxit, & conſiderauit eum. Cato ſenex.

C Vbi mucronem directum vidit, atque aciem integram, proloeutus: Nunc mei iuris ſum: poſuit enſem: & librum ex integro relegit. Bis eum referunt totum peruolutaſſe. Mox alto ſomno dormiuit, vt qui foris erant, perciperent ſtertentem. Circa noctis conticinium libertum Cleanthem Medicum appellauit & Buram, quo præcipue in Reipublicæ negocijs vtebatur. Hunc miſit ad mare viſum, an ſoluiſent omnes, idque vt ſibi referret. Medico autem manum ex ictu, quem ſeruo inflixerat, inflammatam præbuit obligandam; id quod omnes, quaſi viuere vellet, reddidit hilariores. Mox adfuit Buta renuncians, ceteros vela fecisſe, Craſsum vero propter occupationes aliquas hærere adhuc illic, ſed eum quoque iam iam conſcenſurum; tempeſtatem autem ingentem & vehementem ventum in mare incubuisſe. Quo audito ingemuit Cato nauigantium miſeratione, Butamque miſit iterum ad portum viſum, ſi quis forte recurriſset rei alicuius indigus, id ſibi vt referret. Jam aues concinebant, ac paululum denuo in ſomnum eſt relapſus. Reuerſo Buta, magnumque ſilentium renunciante in portu elſe, iuſſit ei ianuam claudere. repoſnitque in lectulum ſe quaſi reliquum noctis quieturus. Digreſſo Buta, ſtrictum gladium ſub pectore impreſſit; quia

D vero ictus fuit ex manus inflammatione leuior, non ſubito exanimatus eſt: verum animam agens decidit cubili, & ſtrepitum eddidit deiecto abaculo quodam geometrico, qui iuxta locatus erat. Quod ſentientes miniſtri ſuſtulerunt clamorem, filiuſque & amici confeſtim ingreſſi ſunt ad eum: qui conſpicientes ſanguine fœdatum, & inteſtina pleraque procidiſse, ſpirantem tamen eum adhuc & intuentem, omnes ingenti perfuſi ſunt dolore. Medicus accurrens inteſtina conabatur, quia manſerant illæſa, reponere, & vulnus conſuere. Vt igitur recreati Cato cæpit, atque ad ſe redire, repulit Medicum, interanea manibus lacerauit, diuulſoque expirauit vulnere. Quo autem ſpacio non crederes eum caſum reſciſcere omnes domeſticos potuiſse, adfuerunt ad fores trecenti, ac mox populus Vticenſis concurrit vna voce beneſactorem ſeruatorem, ſolum liberum, ſolum inuictum appellantes; eaque agebant, quum nunciaretur adeſse Cæſarem.] Ex qua hiſtoria plane conſtat, iuuenem

Hh 2 galea,

galea, ſcutoque armatum, gladio ſe confodientem ad Altare, non eſſe ſimulachrum ſenis Catonis, inermis præterquam gladio, ſe transfodientis in cubiti ſuper lectulo. A

De Bruto, ſe pariter pugione confodiente, num poſſet imago Schematis interpretari. Cap. CX.

INtes antiquos militia claros, qui ſibi mortem adacto gladio intra viſcera ſponte conſciuerint, Brutus memoratur, Cæſaris ille famoſus interfector; de quo nobile poſuit Cl. V. Alciatus [a] Emblema, virum omnibus armis toto corpore contectum, qui ſemetipſum gladio tranſuerberaret, repreſentans, adiecto carmine perelegenti:

a Emb. 110.

,, Cæſareo poſtquam ſuperatus milite, vidit
,, Ciuili vndantem ſanguine Pharſaliam:
,, Iam iam ſtrictutus moribunda in pectora ferrum,
,, Audaci hos Brutus protulit ore ſonos:
,, Infelix virtus, & ſolis prouida verbis,
,, Fortunam in rebus cur ſequeris dominam? B

Dio quidem Caſſius ait, Brutum per ſe ſe ſibi manum non intuliſse, iuſſiſse tamen alteri ſuo ,, vt ſe volentem conficeret: Dionis verba ſunt: [b] Brutus in locum quemdam natura tutum ,, effugerat: conatuſque in caſtra peruenire; quum nulla ratione id efficere valeret: au- ,, dito etiam multum nonnullos victoribus ſe dediđiſse; rebus omnibus ſaluteque deſpe- ,, rata; viuum autem in hoſtium peruenire poteſtatem ſe indignum iudicans, ipſe etiam ad ,, mortem confugit: altaque voce recitato Herculis illo dicto: *O infelix virtus, ita ne, ,, quum nihil quam nomen eſſes, ego te tanquam rem aliquam exercui; quum tu fortuna ſer- ,, uieris?* ſuorumque quemdam ſibi manus afferre iuſſit. Eius corpus Antonius humandum tradidit: caput autem Romam miſſum, in tranſmiſſione a Dyrrhachio tempeſtate coorta in mare abiectum eſt. Scilicet eius caput Romam peruenire non debuit, qui ſuum benefactorem Cæſarem interficiens, Romam ſuo capite priuauerat, ſceleſtiſſimo parricidio. Sed an ipſe ſibi manus intulerit, an permiſerit ſeruum ſuum, incerta res eſt apud Plutarchum, [c] qui meminit vtriuſque modi, ſic aiens. [Multa iam nocte inclinans ſe Brutus, vt ſedebat, verſus ſeruum ſuum Clitum, allocutus eſt eum. Silente Clito, & lachrymante, vertit ſe rurſus ad armigerum Dardanum, quicum habuit ſeorſum quoſdam ſermones. Tandem Volumnium ipſum lingua Græca literarum & ſtudiorum communium cõmonefecit orauitque, vt manum gladio vna ſecum admoueret, & ictus impulſus adiuuaret. Recuſante id Volumnio, alijſque idem facientibus; quum diceret quiſpiam, nõ remanendũ illic, ſed fugiendum eſſe, exurgens. Sane vero, inquit, fugiendum eſt, non pedibus tamen, ſed manibus. Tum data cuique dextera, vultuque perquam ſereno, magnæ ſibi voluptati ait eſſe, quod nemo ipſum fefelliſſet amicorum: verum fortunam ſe patriæ nomine incuſare: Victoribus vero ducere ſe beatiorem, non præteritorum tantum cauſa, ſed in præſentia quoque, qui laudem relinqueret virtutis; quam neque armis victores, neque pecunia paraturi vel relicturi eſſent poſteris: quin viderentur iuſtis oppreſſis & probis, iniuſti & improbi dominatum nihil ad ipſos pertinentem quæſiſse. Poſtquam denique orauit & obſecrauit eos, vt ſemetipſi ſeruarent, receſſit longius cum duobus aut tribus: ex quibus fuit Strato, qui cum eo ex ſtudio Rhetorico contraxerat familiaritatem. Hunc proxime ſe conſtituit, atque in gladium ſtrictum, quem capulo ambabus manibus direxit, incumbens interemit ſe. Alij non ipſum autumant, ſed Stratonem, enixe precante Bruto, auerſis oculis ſubieciſſe gladium, atque illum cum impetu impreſſiſſe pectus, quo traiecto fuiſse eum e veſtigio exanimatum. Hunc Stratonem Meſſala Bruti amicus Cæſari reconciliatus commendauit ei aliquando per ocium, lachrymanſque ait: Hic ille eſt, Cæſar, qui Bruto meo extremum præſtitit officium.] Sed ſi manu propria Brutus interfecit ſe, iuſta Dei vltione manus illa, qua parrem Cæſarem interemit, interfectorem occidit, Cæſari parentans atque litans: at ſi manus alterius Brutum confecit, iure factum id quoque fuit, quia non erat vt manus illa, quæ tam atrox parricidij facinus perpetrauerat, contacto Cæſaris corpore, tangeret ſceleſtum parricidæ corpus. Illico vero perijt Brutus, adacto ferro in pectus, ibique traiecto Corde, quod eſt principium & fundamen-

b hiſt. Rom. lib. 47. Brut. mors.

Caput Bruti cur Romam peruenire nõ debuit.

c in vita Bruti.

Fugiendum nõ pedibus, ſed manibus vt dixerit Brutus.

Bruti fatum execrabile.

C (margin, beside "meminit vtriuſque modi"); D (margin, beside "ambabus manibus direxit")

A mentum vitæ totius. Quum ſegnius interierit ideo Cato ſenior, quia vulneratus in imo ventre, cor inde abſens in medio vitam ipſius diutius protrahere valuit. At vero noſtro Schemati fatum hoc Bruti coaptari non poſſe, ſatis oſtendit Altare, quo innixus, aut quod fere calcans, interficit ſemetipſum miles; quin& ardens fax Aræ adhærens; etenim huiuſcemodi duo nihil omnino pertinent ad Bruti facinus. Quam quidem mortem vltroneam, tum Bruti, tum etiam Catonis, ne viui venirent in poteſtatem ſuorum inimicorum, a virtute fortitudinis non prouenisse, verum ab ignauia, timoreque mali, cui ſuſtinendo pares nō eſſent, clariſſime decernit Ariſtoteles, inquiens, vbi tractat ex profeſſo de fortitudine, ac eius extremis: [d] *Mori autem vt vel paupertatem, vel amorem, vel moleſti quippiam fugiamus; fortis viri minime eſt, ſed potius timidi; quippe quum laborioſa fugere mollicies ſit, neque hanc mortem ſuſtinet quiſpiam quia honeſtum ſit, ſed vt malum euitet ac fugiat.* d 3. Ethic. cap. 7. ſ.

Proponitur explicatio propria, de Brenno Gallorum duce ſacrilego, qui ſemetipſum confecerit ad Aram Apollinis in templo Delphico. Cap. CXI.

B NOs autem hocce Schemate noſtro repreſentari cenſemus fatum Brenni Gallorum ducis, qui poſt multa ſacrilegia templum Apollinis ingreſſus ad Aram ſe iuſta numinis vltione mactauerit; qua de re clariſſimum habemus Valerij Maximi teſtimonium, vbi tractat *de neglecta religione*, verbis ipſiſſimis: [a] *De Apolline vindicante ſe de ſacrilegio. Acer etiam ſui numinis vindex Apollo; qui Carthagine a Romanis oppreſſa, veſte aurea nudatus, id egit vt ſacrilegæ manus inter fragmenta eius abſciſſæ inuenirentur. Brennus Gallorum Dux Delphis Apollinis templum ingreſſus, Dei voluntate in ſe manus vertit.* Hac de re carmina Propertij leguntur. [b] a lib. 1. c. 1. b lib. 3.

„ Torrida ſacrilegum teſtantur limina Brennum,
„ Dum petit intonſi Pythia regna Dei
„ At mons Laurigero concuſſus vertice diras
„ Gallica Parnaſſi ſparſit in arma niues.

Quia non ſolum Brennus vltro mortem oppeuijt, vt in Phocicis item teſtatur Pauſanias, verum etiam totum eius exercitum de cælo nix & grando confecit. Iuſtinus autem ſacrilegium C Brenni, eiuſque punitionem luculenter oſtendit, inquiens: [c] [Victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quaſi terrena iam ſpolia ſorderent, animum ad Deorum immortalium templa conuertit, ſcurriliter iocatus, locupletes Deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit; prædam religioni, aurum offenſæ Deorum immortalium præferens; quos nullis opibus egere, vt qui eas largiri hominibus ſoleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphici poſitum eſt in monte Parnaſſo (& cetera, quæ dudum [d] retulimus) Multa igitur ibi & opulenta Regum populorumq; viſuntur munera; quæque magnificentia ſui, reddentium vota gratam voluntatem, & Deorum reſponſa manifeſtant. Igitur Brennus quum in conſpectu haberet templum, diu deliberauit, an confeſtim rem aggrederetur: an vero feſſis via militibus, noctis ſpatium ad reſumendas vires daret. (& mox) Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum ſexagintaquinque millia: Delphorum ſociorumque non niſi quatuor millia militum erant; quorum contemptu Brennus ad acuendos ſuorum animos, prædæ vbertatem omnibus oſtendebat, c lib. 24. d cap. 72.

D ſtatuaſq; cum quadrigis, quarū ingens copia procul viſebatur, ſolido auro fuſas eſſe, pluſq; in ſpecie habere prædæ affirmabat. Hac oſtentatione incitati Galli, ſimul & heſterno mero ſaucij, ſine reſpectu periculorum in bellum ruebant: contra Delphi plus in Deo, quam in viribus reponentes, cum contemptu hoſtium reſiſtebant; ſcandenteſque Gallos e ſummo montis vertice partim ſaxis, partim armis obruebant. In hoc partium certamine, repente vniuerſorum templorum antiſtites, ſimul & ipſe vates ſparſis crinibus, cum inſignibus atq; infulis, pauidi væcordeſque in primam pugnantium aciem procurrunt: *Aduenisse Deum clamantes, eumque ſe vidiſſe in templum deſilientem per culminis aperta faſtigia: Dum omnes opem Dei ſuppliciter implorant, iuuenem ſupra humanum modum inſignis pulchritudinis, comiteſque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus* Dianæ *Mineruæque ædibus occurriſſe. Nec oculis tantum hæc ſe perſpexiſſe: audiſſe etiam ſtridorem arcus, ac ſtrepitum armorum.*

rum. Proinde ne cunctarentur, Dijs anteſignanis, hoſtem cadere, & victoria Deorum ſocios ſe adiungere. A Quibus vocibus incenſi omnes certatim in prælium proſiliunt. Præſentiam Dei & ipſi ſtatim ſenſere; nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum ſtrauit exercitum, & confertiſſimi cunei non ſine vulneribus hoſtium diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tempeſtas eſt, quæ grandine & frigore ſaucios ex vulneribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus, quum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finiuit] ſed in templo, vt ait Valerius. Atque Iuſtino, Valerioque conſentiens Pauſanias, in Phocicis ait: [Brenno certe vulnera reliqua fecerunt aliquam vitæ ſpem: metu tamen, vel pudore potius, quod autor ipſe ciuibus ſuis fuiſſet ſuſcipiendæ in Græciam calamitoſæ expeditionis, vltro aiunt hauſto mero, *poſt accepta vulnera*, mortem *oppetijſſe.*] Verum allatum Iuſtini locum ita Victorinus Strigelius illuſtrat. *Cur Deus Brennum, Ducem Gallorum vna cum exercitu delenit, violantem templum Delphicum: Etſi cauſas conſiliorum Dei in hac vita non ſatis intelligimus: tamen duæ cauſæ huius rei, de qua nunc dicimus, non reprehendenda conjectura afferri poſſunt: quarum vna eſt: Deus punuit Brennum, non propter ſpeciem, ſed propter genus. hoc eſt propter contemptum Epicuræum vniuerſæ religionis, & omnium rerum diuinarum, & propter alienationem bonorum, quæ ad meliores vſus conferri debuerant:* B *non puniuit eum principaliter propter violationem templi Delphici. Altera cauſa eſt, quia Deus hoc exemplo punita violationis templi Delphici ſuo quodam indicio iuſto augere & confirmare voluit cæcitatem & amentiam in Græcis & alijs hominibus, qui deſerto & relicto Verbo Dei patrocinium manifeſtæ turpitudinis & idolatriæ ſuſceperunt.* Sed quacumque de cauſa Deus Brennum punierit violatorem templi Delphici, morte violenta ſibimet illata ſupra delubri Aram, id tantum facinus ob oculos nobis ponere Schematiſta voluit in præſentia. De quo facinore poſt Valerium alij meminere: C. Stephanus: *Poſtremo Brennus, Apollinis Delphici templum prædæ cauſa ingreſſus, ira numinis ſe interfecit*: Valerij fere verba referens. cuius interpretes omnes ad vnum itam Brenni mortem vltroneam enarrant in templo Delphico. Oliuerius: *Brennus Gallorum Dux: hic fuit, quo duce Roma capta, & incenſa fuit, ſecundum quoſdam. Apollinis templum: de hac ſpoliatione templi meminit Iuſtinus.* (etſi Iuſtinus nõ aſſerat a Brenno templum expoliatum fuiſſe, ſed ab Apolline defenſum, qui totum exercitum Brenni cõſumpſerit, & Brennum adegerit ad ſe pugione confodiendum.) *In ſe manus vertis inſtinctu numinis: hoc eſt instigante numine ſeipſum gladio transfixit, quia eius templum ingreſſus fuerat violaturus.* C Ascenſius: *Affert ſecundum exemplum de vindicta Apollinis in ſacrilegium Brenni Ducis Gallorum in Gallo Græcia, qui quum Delphicum templum ſpoliaſſet* (verius ex Iuſtino, ſpoliare tentaſſet) *in furorem verſus ſibi manum intulit. Ordo eſt: Brennus Dux Gallorum ingreſſus templum Apollinis Delphis, id eſt quod erat opulentiſſimum apud Delphos, vertit manus in ſe, id eſt ſeipſum interemit voluntate Dei, ſcilicet Apollinis.* Theophilus autem Valerij textum plane corrumpit, dum corrigere ſe putat, aiens: [*Ingreſſus*: caſtiga: Aggreſſus: Apollinis enim templum Brennus ingreſſus non eſt; niſi templum pro finibus accipias, & luco templi.] Hæc ille: quæ ſane gratis & abſque probatione proferuntur; nam vt exercitus templum neque ſpoliauit, neque penitus ingreſſus eſt: Brennus tamen Valerij teſtimonio templum ingreſſus eſt, atque ſemetipſum ad Altare proprio pugione tranſuerberauit: Quod facinus ob oculos in præſenti Schemate proponitur. Petrarcha ſimiliter id indicat in ſuo Triumpho Famæ, ſcribens Brennum eccidiſſe ſub famigerabili Templo Delphorum; quia ſe transfixit ipſe ſub tecto templi, quod ingreſſus fuerat; quum eius exercitus D abſumptus fuerit ad templum aſcendens, iam iam ipſum ſpoliaturus, ait enim; f

Cur Deus vltus fuerit violatores templi Delphici.

e Lib. Hiſtor.

f Tri. Fam. cap. 3.

,, Vidi Siphace pari a ſimil ſcempio:
,, Brenno, ſotto cui cadde gente molta,
,, E poi cadd'ei ſotto'l famoſo tempio.

Quos verſus illuſtrans Philelphus ait: [Brenno eſſendo di preda auidiſſimo, e ſenza alcuna religione, deliberò d'andare alla rapina del tempio di Apolline. Venuto adunque Brenno a quella regione, quelli del paeſe, grande quantita di vettouaglia laſſaron per le ville, ſtimando (ſi come interuenne) che i Galli tanto in quella preda ſoggiornarebbono, che loro harebbono facoltà di mandare per ſoccorſo da gli amici: & coſi data opera a moltiplicare diſenſori, confidandoſi ne lo Dio Apollo, vſciron a battaglia con Brenno; nella quale, mentre

Iuſtini refertur hiſtoria.

tre

A tre che più era ſeruente, apparue vno giouane di marauiglioſa bellezza in mezo de due vergini, quali vſciron dal tempio di Diana e Minerua con gli archi in mano, precedeuano inanzi a i Delphi: e coſi combattendo ſopraueune da lo aere vna grandiſſima grandine; per la quale al fine furono ſuperati i Galli: eſsendo Brenno ſtato nella Battaglia ferito, ſentendo graue dolore, con vno pugnale diſperato vcciſe ſe ſteſso.] Id in templo fecisse teſtatur Valerius. Cuius opinionem ſecutus noſtri Shematis autor aptiſſime deſcribit Brennum, iuuenem ferocem, ac militem armatum galea, ſcuto, pugioneque ſe confodientem; poſita militari face, qua tum Romam, aliaſque regiones obuias antea vaſtauerat, tum mox depopulatum templum incendere geſtiebat: & genu crureque calcantem Altare ſacrum ad ludibrium; quod alij venerabundi conſueuerant adorare; ſcribente dudum Ariſtotele [e] de priſcorum ſententia: *Dixit Protarchus fortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt Aræ, quod honorentur: copulati autem cum his conculcentur.* Verum in gemmula quod effictus fuerit Brennus toto fere corpore nudus, id fuit antiqui Sculptoris artificium ad oſtentandam eximiam ſui peritiam in fingendo corpore humano pulcherrime ad artis canones; alioqui certum eſt, Brennum haud ſe traiecisse nudum. Sic igitur explicandam exiſtimamus e Valerio Maximo gemmam in allato Schemate de Brenno Sacrilego ſemetipſum iuſto Dei iudicio transfodiente, necanteque ad Aram templi Delphici, cui violando cum tot Gallorum millibus accurrerat. B

[e] 2. Phy. t. 19.

Brennus cur nudus in Schemate.

De Aiace ſemetipſum interficiente, gladio dudum ab Hectore ſibi donato. Cap. CXII.

QVid ſi dixero Schematiſtam hic ob oculos nobis poſuiſse Telamonium Aiacem, qui ſemetipſum confoderet enſe, dudum ab Hectore loco muneris accepto poſt pugnam nocte diremptam? nota quidem hiſtoria legitur apud Homerum [a] Calabrum [b] Ouidium [c] & alios claſſicos quibus Aiax bellicoſiſſimus extitit, & ſingulare certamen aduerſus Hectorem iniens, poſt integræ diei pugnam, dimicantium duellum nox adueniens terminauit; qui more vetuſto mutuis muneribus donati ſinguli redierunt ad ſuos, Aiace quidem Hectoris enſem reportante, baltheum Aiacis Hectore ſecum deferente; quæ dona, vel Seruio teſte, nefaſta fuerunt vtrique; nam eo baltheo poſt ab Achille necatus Hector: Aiax autem Ilio capto, atque diruto, de armis Achillis a Paride iam interempti, aduerſus Vlyſſem ingens litigium habuit; in quo ſententijs Græcorum principum quum arma cedere cogeretur Vlyſſi, virtutem ſuam eloquentiæ Laertiadis aduerſarij ſubmiſsam aſpiciens; indignatione verſus in furorem, eo ſe gladio, quem ab Hectore ſuſceperat interemit; qua de re ſic Ouidius; poſt enarratas litigantium orationes; C

[a] Illiad. 7. [b] lib. 5. Paral. [c] 13. Metam.

„ Mota manus procerum eſt: & quid facundia poſſet,
„ Tunc patuit: fortiſque viri tulit arma diſertus.
„ Hectora qui ſolus; qui ferrum, ignemque, Iouemque
„ Suſtinuit toties, vnam non ſuſtinet iram.
„ Inuictumque virum vicit dolor: arripit enſem.
„ Et meus hic certe eſt: an & hunc ſibi poſcit Vlyſſes?
„ Hoc, ait, vtendum eſt in me mihi: quique cruore
D „ Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit,
„ Ne quiſquam Aiacem poſſit ſuperare, niſi Aiax:
„ Dixit: & in pectus tum demum vulnera paſſum,
„ Qua patuit ferrum, lethalem condidit enſem:
„ Nec valuere manus infixum educere telum.

Licet autem Calaber Aiacem poſuit Hectoreo gladio ſe iugulaſſe; quem ita dicentem inducit: [d]

[d] lib. 5.

„ . . . Non enim vir bonus amplius præmijs afficitur, ſed deterior
„ Et honoris & fauoris fructum præripit; ſiquidem Vlyſſes
„ In pretio eſt apud Græcos: meorum vero prorſus obliti ſunt
„ Facinorum, quæ geſſi pro popularibus, & toleraui.

„ Hæc

,, Hæc vbi dixerat ſtrenuus Telamenis præſtans filius, A
,, Enſem Hectoreum per iugulum adigit. Mox ſanguis illi
,, Cum ſibilo erumpit, & ipſe in puluerem extenditur,
,, Vt Typhon, quem Jouis fulmine aduſſerunt;
,, Et circumcirca nigra terra valde ingemit, eo cadente.

Nihilominus autor noſtri Schematis Ouidium potius, quam Calabrum de morte Aiacis audire voluit, eum non iugulatum, ſed pectore transfixum ob oculos ponens.

Sic igitur vel Brennus, vel antiquior Aiax, interficiens ſemetipſum habetur in Gemma.

Proditorem nunquam placere viro forti, etiam cui ſit vtilis proditio necati hoſtis.

Schema XXVI. Gemma. B

C

De affectu Cæſaris accipientis caput Pompei Magni a proditore, qui virum interfecerat. Cap. CXIII.

SAne vulgata ſatis eſt hiſtoria de lachrymante Cæſare, dum caput capitalis inimici ſui Pompeij Magni ſuſciperet, vnde ſibi Romanum Imperium obtingere pro certo ducebat; at ex quonam affectu illæ prodirent lachrymæ, gaudione, an pietate ſummi Ducis, atque conciuis affiniſque tam præſtantis, tamque miſere perempti, cui fato vel ipſe facile ſubijci valeret, incertum eſt. Illud tamen certiſſimum, ſibi proditorem ſemper exoſum, & in Pompeij proditionem ac interneccionem conſpirates extinxiſſe; quam hiſtoriam ita [a] Plutarchus: [Vt igitur ea ſententia obtinuit fugiendum eſſe in Ægyptum conſcenſa Seleuide triremi ex Cypro cum vxore ſoluit *Pompeius*: Alij pars in nauibus longis, alij in onerarijs eum comitati ſunt. Pelagus tuto tranſmiſit. Quum autem Ptolemæum accepiſſet Peluſij cum exercitu ſedere, & bellum gerere cum ſorore ſua; eo decurrit. Præmittit certum, qui aduentum ſuum Regi ſupplicibus verbis nunciet. Erat admodum adoleſcens Ptolemæus; qui in D

[a] in Pomp. vit. f.

regni

regni procuratione erat Pothinus, conſilium coegit eorum, qui ſummam obtinebant autori-
A tarem. Plurimum autem poteranr, quos ille volebat. His ſuaſit, vt ſuam quiſque expromeret ſenrenriam. Jam erat miſerum de Pompeo Magno conſultare, Pothinum eunuchum, Theodotum Chium mercenarium Rethoricorum magiſtrum aſcitum, & Ægyptium Achillam. Hi enim inter cubicularios & nutricios alios erant principes conſilij. Iſtius decretum conſeſſus Pompeius in anchoris procul a terra ſtans operiebatur, quem incolumitatis gratiam Cæſari indignum erat debere. Aliorum eatenus ea diſcrepauerunt ſententiæ, quatenus hi reijciendum, alij vocandum & recipiendũ cenſebant. At Theodotus facundiam & declamandi oſtentans facultatem, neutrum eſſe oſtendit explicatum: ſed ſi recepiſſent eum, hoſtem Cæſarem ipſos habituros, & Pompeium dominum: ſin abegiſſent, in culpa ſuturos apud Pompeium, quod ipſum repulerint: apud Cæſarem, quod non ſint perſecuti. Optimum ergo factu eſſe, vt accitum interficiant; ſiquidem & illi rem gratam facturos, neque hunc formidaturos. Adiecisse aiunt arridentem, *Mortuum non mordere.* Poſtquam in eam ſententiam itum eſt, rem exequendam delegauerunt Achillæ. Hic Septimium quendam, qui ordinem quondam duxerat ſub Pompeio, Saluiumque alterum Centurionem, præterea tres vel quatuor mini- Prodẽdi Pōpeium conſilium Ægyptiorum. Forma proditionis.
B ſtros aſſumpſit, atq; ita ad nauem Pompeij prouectus eſt. Forte omnes primores eorum, qui Pompeium comirabantur, conſcenderant ad eum, vt, quid ageretur, cõſpicerent. Vt videre non regium, nec ſplendidnm, nec Theophanis congruentem ſpei receptum: ſed naui vna piſcatoris paucos homines venire, ſuſpectum eum cõtemptum habuerunt, monueruntque Pompeium, dum extra telorum ictum eſſent, retrorſum vt in ſalum ageret nauem. Interea appropinquante nauicula prior aſſurrexit Septimius, ac Latine Pompeium Imperatorem appellauit. Achillas verbis Græcis ſalute data hortatus eſt eum, vt in nauiculam ſuam tranſiret: vadoſum prædicans mare eſſe, nec triremis patiens, quod breuia ſabuloſa haberet. Simul naues aliquot regiæ compleri conſpiciebantur, & littus tenebant armati, vt nec elabi ſe, ſi mutarent conſilium, viderent poſſe. Accedebat, quod percuſſoribus diffidentiam ipſam præbituri eſſent iniuriæ colorem. Salutata ergo Cornelia, quæ exitum eius iam ante deplorabat, duos centuriones, ex libertis vnum Philippum, & ſeruum Scynem nomine præ ſe in nauiculam iuſſit deſcendere. Porrigente dexteram ei ex nauicula Achilla, ad vxorem & filium conuerſus Sophoclis iambica pronunciauit:

C ,, Quiſquis domum elatam Tyranni acceſserit,
,, Fit illius ſeruus, licet liber venit.

His poſtremum quum ſuos eſser affatus, ingreſsus eſt. Satis amplo interuallo inter terram, & triremem, vbi nemo eorum, qui in nauicula erant, hilariter eſt Pompeium allocutus: intuitus Septimium, Ecquid te, inquit, ego commilitonem quondam meum agnoſco? Ille tantum capite annuit, non eſt affatus, nec benigniratem ei oſtendit vllam. Quum iterum iam immobiles ſilerent: tenens Põpeius in paruo libello conſcriptam ab ſe Græcam orationem, qua vti apud Ptolemæum ſtaruerat, eam cœpit legere. Poſtquam terræ approprinquauerunt: Cornelia cum amicis ex naui anxia ſpeculabatur euentum, cæpitq; ſuſtollere animos: quod ad deſcenſionem multos ex regijs cerneret honoris & recipiendi eius gratia cõcurrentes. Ibi Pompeium, qui Philippum manu prehendit, quo ſurgeret commodius, Septimius primus a tergo traiecit: inde ſecũndum eum Saluius, mox Achillas enſes ſtrinxerunt. Ille ambabus manibus ſaciem toga intexit, nec quicquam indignum ſe locutus eſt, nec fecit: tan- Pompeij cædes.
D tum ſuſpirio edito patienter ictus excepit. Annos narus vndeſexaginta poſtridie natalium ſuorum fato functus eſt. Illi, qui in nauibus erant, vbi cædem ſpectauerunr, gemitum ediderc ex litrore exauditum, anchoriſq; propere abſoluris fugæ ſe mandauere. Benignus autem ventorum ex mari afflatus fugam eorum adiuuit. Vnde molientes perſequi eos Ægyptij deſtitere. Caput Pompeij deſecuerunt. Truncum e nauicula nudum proiecerunt, reliqueruntq; ſpectare id cupientibus. Philippus, dum ſatiarunt oculos, remanſit apud eum. Inde aqua marina abluit corpus, ac tunicula quadam ſua inuoluit. Quum nihil aliud ad manum eſset, circumſpiciens littus reperit paruulæ nauiculæ piſcatoriæ marcidas quidem reliquias, ſed quæ ſufficerenr ad rogum cadaueri nudo, nec eo integro. Has congerenti quidam iam grauis ætate ciuis Romanus aſſiſtens, qui prima ſtipendia iuuenis ipſi Pompeio fecerat, Tu, inquit, quis hominum es, qui Magnum Pompeium funerare paras? Qui vbi reſpondit liber- Ætas Põpeij morientis. Caput Pompeij deſectũ.

tum eius eſſe: Atqui hoc decus, inquit, non apud vnum te reſidebit: Admitte me quaſi pij lucri conſortem, ne vndequaque de hac conquerar peregrinitate. pro multis moleſtijs id certe nactus, vt manibus meis contingam & cooperiam ſummum Populi Romani Imperatorem. Ita funeratus eſt Pompeius. Poſtero die L. Lentulus huius rei ignarus ex Cypro aduectus, & littus legens, vt funeris pyram vidit, atque aſſiſtentem Philippum, nec dum ſatis eum agnitum: Quis hic, inquit, fato functus iacet? Ac aliquantulo interpoſito ſpacio ſuſpirans: Fortaſſis tu, inquit, Magne Pompei. Paulo poſt egreſſum ex naui comprehenderunt, necaueruntque. Hic exitus Pompeij fuit. Haud multo poſt Ægyptum ita perculſam Cæſar veniens eum, qui caput Pompeij ſibi obtulit, vt deteſtabilem auerſatus eſt. Anulum eius accipiens illachrymauit: Inſculptus leo erat enſem tenens. Achillam autem & Pothinum interfecit. Ipſe Rex in conflictu oppreſſus circa fluuium nunquam poſtea comparuit. Rhetor Theodotus Cæſaris vltionem declinauit; nam profugus ex Ægypto palatus eſt, abiectus & execrabilis. Eum M. Brutus interfecto Cæſare Aſiam obtinens, repertum ibi atque omni cruciatus genere affectum necauit. Pompeij reliquiæ relatæ ad Corneliam ſunt, eaſque illa in Albano humauit.] [b] Ita Plutarchus: cui plane cōſentit Appianus: ex quibus apparet, Cæſarem appetiſſe quidem vincere Pompeium, vt Romanum Imperium ſibi ſoli compararet; at vero non appetiiſſe Pompeij mortem, eædemque proditione perfida patratam, quam adeo ſtatim vltus eſt, interfectis, quos ad manus habere potuit, ſicarijs proditoribus. Quin & Pompeio vita defuncto templum erectum a Cæſare teſtatur Appianus inquiens de Cæſare: [Adſiſtente vero exercitu, Photinum quidem & Achillam, ob ea quæ in Pompeium perpetrauerant, morte mulctauit. Theodorum demum fugientem Caſſius, quum in Aſiam veniſſet, cruce ſuſpendit (& mox:) Caput Pompei ad ſe delatum minime intueri voluit *Cæſar*, verum ſepeliri ſtatim iuſſit. Templum quoque perexiguum ante vrbem condidit, quod Indignationis Sacrum appellauit: & quod ætate mea, Traiano Imperatore Iudæorum genus in Ægypto debellante, ab Iudæis ipſis ad oportunitatem belli diſiectum eſt.] Ceterum ab hac hiſtoria videtur paulisper deflexiſſe Schematiſta, licentia pulchrioris picturæ, Cæſarem effingens allatum ſibi Pompeij Caput abſciſſum in manus accipientem, atque reſpicientem intenſius; namque, vt ait ille, [c]

A

B

C

Iuſta Pompeij magni.

Cæſar deteſtatur, & auerſatur eum, qui ſibi obtulit Caput Pompeij.

[b] *L. 2. de bell. ciuil. Rom.*

Cęſar Pompeio templū erexit.

[c] *Horat. in Arte.*

„ . . . . Pictoribus, atque Poetis
„ Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Petrarcha tamen exiſtimauit huiuſmodi mœſtitiam Cæſaris non ex affectu cordis ortum habuiſſe, verum ſimulaſſe mœrorem, falſaſque lachrymas fudiſſe, quaſi de morte generis & affinis doleret, qui gaudebat intrinſecus de competitoris & hoſtis exitio: cecinit enim, [d]

[d] *1. part. Sonet. 84.*

„ Ceſare, poi che'l traditor d'Egitto
„ Li fece il don de l'honorata teſta,
„ Celando l'allegrezza manifeſta
„ Pianſe per gli occhi fuor, ſi come e ſcritto.
„ Et Annibal, quando a l'imperio afflitto
„ Vidde farſi fortuna ſi moleſta,
„ Riſe fra gente lagrimoſa & meſta
„ Per isfogare il ſuo acerbo deſpitto.
„ Et coſi auuien che l'animo ciaſcuna
„ Sua paſſion ſotto'l contrario manto
„ Ricopre con la viſta hor chiara, hor bruna.
„ Però s'alcuna volta i rido, o canto,
„ Facciol perche i non ho ſe non queſt'vna
„ Via da celar il mio angoſcioſo pianto.

D

Sed tamen omnes hiſtorici de mirifica Cæſaris elementia, & humanitate, vel erga viros, a quibus hoſtiliter tractatus fuerat, oſtendunt iſta potius tanquam ab oratore ſuos affectus excuſare volente, quam velut ab hiſtorico Petrarcha pronunciata fuiſſe. Verum vtcumque ſit, Nunquam proditor placere poteſt viro forti, quamuis ipſi proditio poſſit vtilitatem afferre.

Ampli

A *Ampli Dominij ſplendor non offuſcat ſidera virtutum in bono Principe, Magnoque Miniſtro, quem taciturnitas, atque celeritas maximopere decet.*

Schema XXVII. Gemmæ.

B

C *De Quadriga in Annlo ſignatorio Plinij Secundi iunioris, & Rana ſignatoria Mecænatis. Cap. CXIV.*

NO ab re quærit Anonymus appoſito diſticho Schemati:

„ Qui ſit, vt emergant pura hæc ſub Sole coruſco

„ Sidera, quæ furua non niſi nocte ſolent?

Nam etiamſi non infrequenter in meridie ſtella Veneris conſpiciatur, nimirum dum terræ propinqua eſt in ſuo perigæo, & valde diſtans a Sole, totis triginta gradibus, luce quomodocunque tamen obſcuriore, quam tempore nocturnæ obſcuritatis, vt alibi confirmauimus agentes [a] *de Luna ſubobſcura luce prope coniunctiones & in Eclipſibus obſeruata*, in diſputationibus Galilaicis; tamen præſente Sole, citra ſolarem Eclipſin, circa eum ſeptem ſtellas oculis humanis apparere poſſe nec vnquam obſeruatum eſt, nec obſeruari poteſt; Niſi ab oculo degẽtis in profundiſſimi putei fundo, ſicuti cum [b] Galeno notabamus. [c] At in Sche-
D mate ponitur Sol in Quadriga verberans equos ad curſum, aſtris ſeptenis fere circundatus. Quare non poteſt habere Schema noſtrum phyſicam, nec aſtronomicam explicationem, ſed myſticam, & allegoricam tantummodo. Profecto gemmarum icones plurimum fuiſſe hieroglyphica virtutum, videtur indicare Quintilianus, dum oratorem nulla virtute præditum appellat ſigillum raſum atque terſum; inde ſignificans aliquam ſemper virtutis teſſeram inſculpi ſolitam in ſigillorum ſcalpturis. Inuenimus autem in antiquorum monumentis Mecænatem [d] Hetruriæ regibus ortum, amicum fuiſſe præcipuum Auguſti: vſumque ſigillo cui Rana Rubeta, ſiue Seriphia foret inſculpta. Porro ſigillo ranæ Mecænatem vſum & ad taciturnitatis indicium, & ad Auguſti gratiam captandam Pierius inquit: [e] [Inuenias ſilentium ſignificari etiam per Rubetam ranam illam grandiſſimam, quæ geminis veluti cornibus inſignita eſt, propterea quod obſeruarunt Magi, ſi eam in multitudinem vociferationi-

Venus in meridie conſpicum quando fit.

[a] lib. 2. p. 244

Stelle vt in meridie viſuntur.

[b] 10. de vſ. par. c. 3.

[c] 2. de Lun. luc. pag. 121.

[d] Volater. lib. 17.

Horat. carm.

Propert.

De ſigillo Ranæ Mecænatis.

[e] lib. 29.

graphice deſcriptum, fabrili mendo, propoſuiſſet, facile Midæ regis Phrygiæ caput exiſtimari poſſet; cui dicuntur aures aſininæ fuiſſe. Ceterum Lucij, quibus aures huiuſmodi poſſunt adſcribi, tres plane fuerunt, qui pariter de Aſino aureo, ſiue de ſua in Aſinum transformatione conſcripſerunt, ſub quo commento varias humanæ vitæ miſerias, atque viciſſitudines, literarum monimentis mandauerunt; Lucius olim Samoſatenſis, Atheus cognomento, qui Deorum omnium irriſor plurimis Dialogis eleganter & eloquenter inuulgatis, aliquando Chriſtianæ religioni nomen dedit, ac demum eius alta myſteria non intelligens, iterum ad atheiſmum relapſus, aſſerere ſolebat, ſe a Chriſtiana religione nihil acquiſiuiſſe, præter coruptionem ſui primi nominis; quippe quum prius Lucius appellaretur, in baptiſmate Lucianus nuncupatus fuerit: Alius Lucius Madaurenſis Philoſophus, Rhetor, atque Magus: Tertius Lucius Patarenſis; cui Schema noſtrum attribuit Anonymus, verbis ipſiſſimis: *LVCIVS PATERENSIS. Scripſit libros Metamorphoſeon, & de Aſini Transformatione, a quo ſuum Aſinum deſcripſit Lucianus: Photius in Bibliotheca.* Sane Photius etſi propendere videatur in hanc opinionem, attamen incertum ſibi dicit, vtrum Lucianus a Lucio, compendioſe fabulam enarrans: vel a Luciano Lucius Aſinum ſuum tranſcripſerit am- B
,, pliata fabula: verba Photij referre lubet:[e] [Lectæ ſunt Lucij Patrenſis transformatio-
,, num narrationes variæ: dictio eius clara, pura, & dulcedine delectans: fugiens vero ora-
,, tionis nouitatem, ſupra modum prodigioſas conſectatur narrationes, vt iure dixeris al-
,, terum eum eſſe Lucianum. Priores certe duo ipſius libri tantum non deſumpti ſunt a
,, Lucio ex Luciani libro, qui inſcriptus eſt LVCIVS, vel ASINVS. Niſi contra ex
,, Lucij libro a Luciano ille tranſcriptus eſt. Ac ſi coniectare licet (neque enim vter tem-
,, pore prior fuerit, cognoſcere hactenus potui) Lucianum potius tranſcripſiſſe videtur.
,, Nam quaſi copioſiores Lucij libros, reſecatis quæ ad proprium pertinere ſcopum mini-
,, me videbantur, Lucianus, decidiſſet, iiſdemque verbis & compoſitionibus cetera vni
,, aptaſſe narrationi *Lucium*, ſeu *Aſinum*, quem inde furto compilauit, librum inſcripſiſſe.]
Additur a marginali notatore: *(vt ex Luciano viciſſim L. Apuleium Madaurenſem fabula Mileſia Aſinum Aureum)* Adnectit illico Photius: [Fabuloſarum autem fictionum ac nefan-
,, dæ turpitudinis pleni ſunt vtriuſque libri, hoc ſolo diſcrimine, quod Lucianus, vt cete-
,, ros ſuos libros omnes, ad irridendum atque perſtringendum gentium ſuperſtitioſum C
,, Deorum cultum, hunc quoque compoſuerit. Lucius vero ſerio agens, & certas ratus
,, hominum in alios transformationes, & brutorum rationis expertium in homines, ac vi-
,, ceuerſa, aliaſque antiquarum fabularum ineptias, ac nugas hic literis prodiderit, atque
contexuerit.] Ego vero, qui didici dudum ab Ariſtotele,[f] nec non ſæpius ab experimento, facile ſatis eſſe repertis addere; nec ita facile nugacem Lucium Patarenſem in arctum contrahere, reſecareque Luciani nugas prolixiores; at facilius Lucij Patarenſis fabulas a Luciano prolixius extendi, ſicuti certum eſt, Luciani nugas a Madaurenſi Lucio pluſquam nimium in Aſino ſuo eiuſdem argumenti dilatatas, & ampliatas eſſe; fontem primum fabulæ transformationis Aſini facile putauero Lucium Patarenſem, quam ſecundo loco dilatauerit in vberiorem riuum Lucianus atheus ille Samoſatenſis, ac tertio demum in ampliſſimum flumen ampliauerit, plurimis adiectis epiſodiorum riuis Lucius Apuleius Madaurenſis. Enimuero L. Apuleius iſte floruit ætate M. Antonini[g] Pij; ſub annum Chriſti CXL. Lucianus autem multo prius æuo Traiani, anno Salutis centeſimo; de quo Volaterranus ita:[h] *Lucianus ſophiſta Samoſatienſis, ob mores Atheos cognominatus, ſub Traiano principe. Quum apud Antiochiam Syriæ cauſidicus eſſet, atque in ea arte plane decoxiſſet, ſe ad ſcribendum dialogos conuertit, lacerandamque Chriſti religionem: vbi ſane ridiculus apparet; Obiiſſe dicitur a canibus, vt par fuit, laceratus, autor Suidas. Hic quum antea Chriſtianus eſſet, poſtea deſertor religionis inceſſit, nihil ex ea conſecutum dictitans, niſi vt nomen eius corrumperetur, ex Lucio Lucianus factus.* Suidas tamen ante Traiani tempora quoque Lucianum iſtum ponit. Lucium vero Patarenſem vti Photius nō potuit inuenire quo tempore vixerit, ita nec ego. Sed ex eo conijcio fuiſſe Luciano vetuſtiorem; tum quod eius æuum certum ignoretur; tum quod, vt obſeruabam, ſcribentes ambo de eodem argumento Aſini transformati, ſub eadem fabula Lucius Patarenſis breuiorem commenti ſui narrationem texuit, Lucianus prolixiorem, & omnium fuſiſſimam Lucius Apuleius Luciano valde iunior.

[e] Phot. bibl. nu. 129.
[f] 2. Elench. cap. 8.
Aſini aurei primus autor
[g] Turſell. epit. hiſt. l. 4.
[h] lib. 16.

A nior; tum maxime quod ipſe Lucianus in veſtibulo ſui libelli de Aſino ſatis indicat, ſe commentum illud a Patarenſi ſumpſiſſe magis amplificandum; etenim Hipparchi domum ingreſſurus, vxorculæ Magæ, ſignificat ſe literas habere a Patarenſi ſophiſta coniugi ſuo conſignandas; quarum medio introducitur in domum, vbi Magicis præſtigijs ancillæ Palæſtræ tranſformatur in Aſinum. At vero cuius horum trium Luciorum ſit imago in Schemate gemmæ depicta, certo decerni nequit, quum vnicuique trium congruere valeat; non habentibus nobis certas illorum icones ex antiquis aut numis, aut marmoribus, aut tabulis. Quamobrem eo contenti debemus eſse, quod imago neceſsario ſit vnius illorum trium, qui claruerunt ex commento de Aſino tranſformato ſub propria perſona; quod aperte ſatis indicant aures longiores Aſini, ſimulachro capitis humani affixæ.

Libidinis atque Magiæ praua poteſtas ingens.

B *Schema XXIX. Gemma.*

C

D

De Hominis in Aſinum transformatione per maleficam, libidine abutentem.
CXVI.

NOn aberrabit fortaſse quicumque cum Anonymo noſtro dixerit, iſto Schemate repreſentari tranſformatum iam in Aſini formam Apuleium; ſed & ipſum dici poſse de Luciano, Lucioque Patarenſe, qui pariter eadem fabula ſe tranſformatos in Aſinos commenti

rum. Proinde ne cunctarentur, Dijs anteſignanis, hoſtem cadere, & victoria Deorum ſocios ſe adiungere. Quibus vocibus incenſi omnes certatim in prælium proſiliunt. Præſentiam Dei & ipſi ſtatim ſenſere; nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum ſtrauit exercitum, & confertiſſimi cunei non ſine vulneribus hoſtium diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tempeſtas eſt, quæ grandine & frigore ſaucios ex vulneribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus, quum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finiuit] ſed in templo, vt ait Valerius. Atque Iuſtino, Valerioque conſentiens Pauſanias, in Phocicis ait: [Brenno certe vulnera reliqua fecerunt aliquam vitæ ſpem: metu tamen, vel pudore potius, quod autor ipſe ciuibus ſuis fuiſſet ſuſcipiendæ in Græciam calamitoſæ expeditionis, vltro aiunt hauſto mero, *poſt accepta vulnera*, mortem *oppetijſſe.*] Verum allatum Iuſtini locum ita Victorinus Strigelius illuſtrat. *Cur Deus Brennum, Ducem Gallorum vna cum exercitu deleuit, violantem templum Delphicum: Etſi cauſas conſiliorum* Dei *in hac vita non ſatis intelligimus: tamen duæ cauſæ huius rei, de qua nunc dicimus, non reprehendenda conjectura afferri poſſunt: quarum vna eſt:* Deus *puniuit Brennum, non propter ſpeciem, ſed propter genus. hoc eſt propter contemptum Epicuræum vniuerſæ religionis, & omnium rerum diuinarum, & propter alienationem bonorum, quæ ad meliores vſus conferri debuerant: non puniuit eum principaliter propter violationem templi Delphici. Altera cauſa eſt, quia* Deus *hoc exemplo punita violationis templi* Delphici *ſuo quodam iudicio iuſto augere & confirmare voluit cæcitatem & amentiam in Græcis & alijs hominibus, qui deſerto & relicto Verbo* Dei *patrocinium manifeſtæ turpitudinis & idolatriæ ſuſceperunt.* Sed quacumque de cauſa Deus Brennum punierit violatorem templi Delphici, morte violenta ſibimet illata ſupra delubri Aram, id tantum facinus ob oculos nobis ponere Schematiſta voluit in præſentia. De quo facinore poſt Valerium alij meminere: C. Stephanus:[e] *Poſtremo Brennus, Apollinis* Delphici *templum prædæ cauſa ingreſſus, ira numinis ſe interfecit*: Valerij fere verba referens. cuius interpretes omnes ad vnum ultam Brenni mortem vltroneam enarrant in templo Delphico. Oliuerius: *Brennus Gallorum Dux: hic fuit, quo duce Roma capta, & incenſa fuit, ſecundum quoſdam. Apollinis templum: de hac ſpoliatione templi meminit Iuſtinus.* (etſi Iuſtinus nõ aſſerat a Brenno templum expoliatum fuiſſe, ſed ab Apolline defenſum, qui totum exercitum Brenni cõſumpſerit, & Brennum adegerit ad ſe pugione confodiendum.) *In ſe manus vertit inſtinctu numinis: hoc eſt inſtigante numine ſeipſum gladio transfixit, quia eius templum ingreſſus fuerat violaturus.* Afcenſius: *Affert ſecundum exemplum de vindicta Apollinis in ſacrilegium Brenni* Ducis *Gallorum in Gallo Græcia, qui quum* Delphicum *templum ſpoliaſſet* (verius ex Iuſtino, ſpoliare tentaſſet) *in furorem verſus ſibi manum intulit. Ordo eſt: Brennus* Dux *Gallorum ingreſſus templum Apollinis* Delphis, *ideſt quod erat opulentiſſimum apud* Delphos, *vertit manus in ſe, ideſt ſeipſum interemit voluntate* Dei, *ſcilicet Apollinis.* Theophilus autem Valerij textum plane corrumpit, dum corrigere ſe putat, aiens: [*Ingreſſus*: caſtiga: Aggreſſus: Apollinis enim templum Brennus ingreſſus non eſt; niſi templum pro finibus accipias, & luco templi.] Hæc ille: quæ ſane gratis & abſque probatione proferuntur; nam vt exercitus templum neque ſpoliauit, neque penitus ingreſſus eſt: Brennus tamen Valerij teſtimonio templum ingreſſus eſt, atque ſemetipſum ad Altare proprio pugione tranſuerberauit: Quod facinus ob oculos in præſenti Schemate proponitur. Petrarcha ſimiliter id indicat in ſuo Triumpho Famæ, ſcribens Brennum cecidiſſe ſub famigerabili Templo Delphorum; quia ſe transfixit ipſe ſub tecto templi, quod ingreſſus fuerat: quum eius exercitus abſumptus fuerit ad templum aſcendens, iam iam ipſum ſpoliaturus, ait enim:[f]

Margin notes: Cur Deus vltus fuerit violatores templi Delphici. — e Lib. Hiſtor. — f Tri. Fam. cap. 1.

,, Vidi Siphace pari a ſimil ſcempio:
,, Brenno, ſotto cui cadde gente molta,
,, E poi cadd'ei ſotto'l famoſo tempio.

Quos verſus illuſtrans Philelphus ait: [Brenno eſſendo di preda auidiſſimo, e ſenza alcuna religione, deliberò d'andare alla rapina del tempio di Apolline. Venuto adunque Brenno a quella regione, quelli del paeſe, grande quantita di vettouaglia laſſaron per le ville, ſtimando (ſi come interuenne) che i Galli tanto in quella preda ſoggiornarebbono, che loro harebbono facoltà di mandare per ſoccorſo da gli amici: & coſi data opera a moltiplicare diſenſori, confidandoſi ne lo Dio Apollo, vſciron a battaglia con Brenno; nella quale, mentre

Margin note: Iuſtini refertur hiſtoria.

A tre che più era ſeruente,apparue vno giouane di marauiglioſa bellezza in mezo de due vergini,quali vſciron dal tempio di Diana e Minerua con gli archi in mano,precedeuano inanzi a i Delphi: e coſi combattendo ſoprauenne da lo aere vna grandiſſima grandine ,per la quale al fine furono ſuperati i Galli: eſsendo Brenno ſtato nella Battaglia ferito , ſentendo graue dolore , con vno pugnale diſperato veciſe ſe ſteſso .] Id in templo ſeciſse teſtatur Valerius . Cuius opinionem ſecutus noſtri Shematis autor aptiſſime deſcribit Brennum, iuuenem ſcroeem, ac militem armatum galea, ſcuto , pugioneque ſe confodientem ; poſita militari face, qua tum Romam , aliaſque regiones obuias antea vaſtauerat , tum mox depopulatum templum incendere geſtiebat : & genu crureque calcantem Altare ſacrum ad ludibrium ; quod alij venerabundi conſueuerant adorare ; ſcribente dudum Ariſtotele *a* de priſcorum ſententia: *Dixit Protarchus fortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt Aræ, quod honorentur : copulati autem cum his conculcentur.* Verum in gemmula quod effictus fuerit Brennus toto fere corpore nudus, id fuit antiqui Sculptoris artificium ad oſtentandam eximiam ſui peritiam in fingendo corpore humano pulcherrime ad artis canones, alioqui certum eſt, Brenuum haud ſe traieciſse nudum. Sic igitur explicandam exiſtimamus e Valerio Maximo

B gemmam in allato Schemate de Brenno Sacrilego ſemetipſum iuſto Dei iudicio transfodiente , necanteque ad Aram templi Delphici, cui violando cum tot Gallorum millibus accurrerat .

a 2. Phy. t. 59.

Brenus cur nudus in Schemate.

De Aiace ſemetipſum interficiente, gladio dudum ab Hectore ſibi donato. *Cap. CXII.*

QVid ſi dixero Schematiſtam hic ob oculos nobis poſuiſse Telamonium Aiacem, qui ſemetipſum confoderet enſe, dudum ab Hectore loco muneris accepto poſt pugnam nocte diremptam? nota quidem hiſtoria legitur apud Homerum *a* Calabrum *b* Ouidium *c* & alios claſſicos quibus Aiax bellicoſiſſimus extitit,& ſingulare certamen aduerſus Hectorem iniens, poſt integræ diei pugnam, dimicantium duellum nox adueniens terminauit ; qui more vetuſto mutuis muneribus donati ſinguli redierunt ad ſuos, Aiace quidem

C Hectoris enſem reportante, baltheum Aiacis Hectore ſecum deferente; quæ dona, vel Seruio teſte , nefaſta fuerunt vtriſque ; nam eo baltheo poſt ab Achille necatus Hector : Aiax autem Ilio capto, atque diruto, de armis Achillis a Paride iam interempti , aduerſus Vlyſſem ingens litigium habuit ; in quo ſententijs Græcorum principum quum arma cedere cogeretur Vlyſſi , virtutem ſuam eloquentiæ Laertiadis aduerſari; ſubmiſsam aſpiciens ; indignatione verſus in furorem, eo ſe gladio,quem ab Hectore ſuſceperat interemit ; qua de re ſic Ouidius ; poſt enarratas litigantium orationes ;

a Illiad. 7.
b lib. 5. Paral.
c 13. Metam.

,, Mota manus procerum eſt : & quid facundia poſſet,
,, Tunc patuit : fortiſque viri rulit arma diſertus .
,, Hectora qui ſolus ; qui ferrum, ignemque ,iouemque
,, Suſtinuit toties , vnam non ſuſtinet iram .
,, Inuictumque virum vicit dolor : arripit enſem .
,, Et meus hic certe eſt : an & hunc ſibi poſcit Vlyſſes?
,, Hoc,ait, vtendum eſt in me mihi : quique cruore
D ,, Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit ,
,, Ne quiſquam Aiacem poſſit ſuperare , niſi Aiax :
,, Dixit : & in pectus tum demum vulnera paſſum,
,, Qua patuit ferrum , lethalem condidit enſem ;
,, Nec valuere manus infixum educere telum .

Licet autem Calaber Aiacem poſuit Hectoreo gladio ſe iugulaſſe ; quem ita dicentem inducit ; *d*

d lib. 5.

,, ... Non enim vir bonus amplius præmijs afficitur , ſed deterior
,, Et honoris & fauoris fructum præripit ; ſiquidem Vlyſſes
,, In pretio eſt apud Græcos : meorum vero prorſus obliti ſunt
,, Facinorum, quæ geſſi pro popularibus , & toleraui .

,, Hæc

,, Hæc vbi dixerat ſtrenuus Telamenis præſtans filius, A
,, Enſem Hectoreum per iugulum adigit. Mox ſanguis illi
,, Cum ſibilo erumpit, & ipſe in puluerem extenditur,
,, Vt Typhon, quem Jouis fulmina aduſſerunt;
,, Et circumcirca nigra terra valde ingemit, eo cadente.

Nihilominus autor noſtri Schematis Ouidium potius, quam Calabrum de morte Aiacis audire voluit, eum non iugulatum, ſed pectore transfixum ob oculos ponens.

Sic igitur vel Brennus, vel antiquior Aiax, interficiens ſemetipſum habetur in Gemma.

Proditorem nunquam placere viro forti, etiam cui ſit vtilis proditio necati hoſtis.

Schema XXVI. Gemma. B

C

De affectu Cæſaris accipientis caput Pompei Magni a proditore, qui virum interfecerat. Cap. CXIII.

SAne vulgata ſatis eſt hiſtoria de lachrymante Cæſare, dum caput capitalis inimici ſui Pompeij Magni ſuſciperet, vnde ſibi Romanum Imperium obtingere pro certo ducebat; at ex quonam affectu illæ prodirent lachrymæ, gaudione, an pietate ſummi Ducis, atque conciuis affiniſque tam præſtantis, tamque miſere perempti, cui fato vel ipſe facile ſubijci valeret, incertum eſt. Illud tamen certiſſimum, ſibi proditorem ſemper exoſum, & in Pompeij proditionem ac internecionem conſpirates extinxiſſe; quam hiſtoriam ita [a] Plutarchus: [Vt igitur ea ſententia obtinuit fugiendum eſſe in Ægyptum conſcenſa Seleuide triremi ex Cypro cum vxore ſoluit *Pompeius*: Alij pars in nauibus longis, alij in onerarijs eum comitati ſunt. Pelagus tuto tranſmiſit. Quum autem Ptolemæum accepiſſet Peluſij cum exercitu ſedere, & bellum gerere cum ſorore ſua! eo decurrit. Præmittit certum, qui aduentum ſuum Regi ſupplicibus verbis nunciet. Erat admodum adoleſcens Ptolemæus; qui in D

[a] in Pomp. vit. f.

regni

regni procuratione erat Pothinus, conſilium coegit eorum, qui ſummam obtinebant autori-
A tatem. Plurimum autem poterant, quos ille volebat. His ſuaſit, vt ſuam quiſque expromeret Prodēdi Pōpeium conſilium Ægyptiorum.
ſententiam. Jam erat miſerum de Pompeo Magno conſultare, Pothinum eunuchum, Theo-
dotum Chium mercenarium Rethoricorum magiſtrum aſcitum, & Ægyptium Achillam. Hi
enim inter cubicularios & nutricios alios erant principes conſilij. Iſtius decretum conſeſſus
Pompeius in anchoris procul a terra ſtans opperiebatur, quem incolumitatis gratiam Cæſari
indignum erat debere. Aliorum eatenus ea diſcrepauerunt ſententiæ, quatenus hi reijcien-
dum, alij vocandum & recipiendū cenſebant. At Theodotus facundiam & declamandi oſten-
tans facultatem, neutrum eſſe oſtendit explicatum: ſed ſi recepiſſent eum, hoſtem Cæſarem
ipſos habituros, & Pompeium dominum: ſin abegiſſent, in culpa futuros apud Pompeium,
quod ipſum repulerint: apud Cæſarem, quod non ſint perſecuti. Optimum ergo factu eſſe,
vt accitum interficiant; ſiquidem & illi rem gratam facturos, neque hunc formidaturos.
Adiecisse aiunt arridentem, *Mortuum non mordere.* Poſtquam in eam ſententiam itum eſt,
rem exequendam delegauerunt Achillæ. Hic Septimium quendam, qui ordinem quondam Forma proditionis.
duxerat ſub Pompeio, Saluiumque alterum Centurionem, præterea tres vel quatuor mini-
B ſtros aſſumpſit, atq; ita ad nauem Pompeij prouectus eſt. Forte omnes primores eorum, qui
Pompeium comitabantur, conſcenderant ad eum, vt, quid ageretur, cōſpicerent. Vt videre
non regium, nec ſplendidum, nec Theophanis congruentem ſpei receptum: ſed naui vna
piſcatoris paucos homines venire, ſuſpectum eum cōtemptum habuerunt, monueruntque
Pompeium, dum extra telorum ictum eſſent, retrorſum vt in ſalum ageret nauem. Interea
appropinquante nauicula prior aſſurrexit Septimius, ac Latine Pompeium Imperatorem ap
pellauit. Achillas verbis Græcis ſalute data hortatus eſt eum, vt in nauiculam ſuam tranſi-
ret: vadoſum prædicans mare eſſe, nec triremis patiens, quod breuia ſabuloſa haberet. Si-
mul naues aliquot regiæ compleri conſpiciebantur, & littus tenebant armati, vt nec elabi
ſe, ſi mutarent conſilium, viderent poſſe. Accedebat, quod percuſſoribus diffidentiam ip-
ſam præbituri eſſent iniuriæ colorem. Salutata ergo Cornelia, quæ exitum eius iam ante
deplorabat, duos centuriones, ex libertis vnum Philippum, & ſeruum Scynem nomine præ
ſe in nauiculam iuſſit deſcendere. Porrigente dexteram ei ex nauicula Achilla, ad vxorem
& filium conuerſus Sophoclis iambica pronunciauit:

C „ Quiſquis domum elatam Tyranni acceſserit,
„ Fit illius ſeruus, licet liber venit.

His poſtremum quum ſuos eſset affatus, ingreſsus eſt. Satis amplo interuallo inter terram,
& triremem, vbi nemo eorum, qui in nauicula erant, hilariter eſt Pompeium allocutus: in-
tuitus Septimium, Ecquid te, inquit, ego commilitonem quondam meum agnoſco? Ille tan-
tum capite annuit, non eſt affatus, nec benignitatem ei oſtendit vllam. Quum iterum iam
immobiles ſilerent: tenens Pōpeius in paruo libello conſcriptam ab ſe Græcam orationem,
qua vti apud Ptolemæum ſtatuerat, eam cœpit legere. Poſtquam terræ appropinquaue-
runt: Cornelia cum amicis ex naui anxia ſpeculabatur euentum, cæpitq; ſuſtollere animos:
quod ad deſcenſionem multos ex regijs cerneret honoris & recipiendi eius gratia cōcurren
tes. Ibi Pompeium, qui Philippum manu prehendit, quo ſurgeret commodius, Septimius Pompeij cædes.
primus a tergo traiecit: inde ſecundum cum Saluius, mox Achillas enſes ſtrinxerunt. Ille
ambabus manibus faciem toga intexit, nec quicquam indignum ſe locutus eſt, nec fecit: tan-
D tum ſuſpirio edito patienter ictus excepit. Annos natus vndeſexaginta poſtridie natalium Ætas Pōpeij morientis.
ſuorum fato functus eſt. Illi, qui in nauibus erant, vbi cædem ſpectauerunt, gemitum edide-
re ex littore exauditum, anchoriſq; propere abſolutis fugæ ſe mandauere. Benignus autem
ventorum ex mari afflatus fugam eorum adiuuit. Vnde molientes perſequi eos Ægyptij de-
ſtitere. Caput Pompeij deſecuerunt. Truncum e nauicula nudum proiecerunt, reliquie- Caput Pompeij deſectū.
runtq; ſpectare id cupientibus. Philippus, dum ſatiarunt oculos, remanſit apud eum. Inde
aqua marina abluit corpus, ac tunicula quadam ſua inuoluit. Quum nihil aliud ad manum
eſset, circumſpiciens littus reperit paruulæ nauiculæ piſcatoriæ marcidas quidem reliquias,
ſed quæ ſufficerent ad rogum cadaueri nudo, nec eo integro. Has congerenti quidam iam
grauis ætate ciuis Romanus aſſiſtens, qui prima ſtipendia iuuenis ipſi Pompeio fecerat, Tu,
inquit, quis hominum es, qui Magnum Pompeium funerare paras? Qui vbi reſpondit liber-

tum eius eſſe: Atqui hoc decus, inquit, non apud vnum te reſidebit: Admitte me quaſi pij lucri conſortem, ne vndequaque de hac conquerar peregrinitate. pro multis moleſtijs id certe nactus, vt manibus meis contingam & cooperiam ſummum Populi Romani Imperatorem. Ita funeratus eſt Pompeius. Poſtero die L. Lentulus huius rei ignarus ex Cypro aduectus, & littus legens, vt funeris pyram vidit, atque aſſiſtentem Philippum, nec dum ſatis eum agnitum: Quis hic, inquit, fato functus iacet? Ac aliquantulo interpoſito ſpacio ſuſpirans: Fortaſſis tu, inquit, Magne Pompei. Paulo poſt egreſsum ex naui comprehenderunt, necaueruntque. Hic exitus Pompeij fuit. Haud multo poſt Ægyptum ita perculſam Cæſar veniens eum, qui caput Pompeij ſibi obtulit, vt deteſtabilem auerſatus eſt. Anulum eius accipiens illachrymauit: Inſculptus leo erat enſem tenens. Achillam autem & Pothinum interfecit. Ipſe Rex in conflictu oppreſſus circa fluuium nunquam poſtea comparuit. Rhetor Theodotus Cæſaris vltionem declinauit; nam profugus ex Ægypto palatus eſt, abiectus & execrabilis. Eum M. Brutus interfecto Cæſare Aſiam obtinens, repertum ibi atque omni cruciatus genere affectum necauit. Pompeij reliquiæ relatæ ad Corneliam ſunt, eaſque illa in Albano humauit.] [b] Ita Plutarchus: cui plane conſentit Appianus: ex quibus apparet, Cæſarem appetiſſe quidem vincere Pompeium, vt Romanum Imperium ſibi ſoli compararet; at vero non appetiſſe Pompeij mortem, eandemque proditione perſida patratam, quam adeo ſtatim vltus eſt, interfectis, quos ad manus habere potuit, ſicarijs proditoribus. Quin & Pompeio vita defuncto templum erectum a Cæſare teſtatur Appianus inquiens de Cæſare: [Adſiſtente vero exercitu, Photinum quidem & Achillam, ob ea quæ in Pompeium perpetrauerant, morte mulctauit. Theodotum demum fugientem Caſſius, quum in Aſiam veniſſet, cruce ſuſpendit (& mox:) Caput Pompei ad ſe delatum minime intueri voluit *Cæſar*, verum ſepeliri ſtatim iuſſit. Templum quoque perexiguum ante vrbem condidit, quod Indignationis Sacrum appellauit: & quod ætate mea, Traiano Imperatore Iudæorum genus in Ægypto debellante, ab Iudæis ipſis ad oportunitatem belli diſiectum eſt.] Ceterum ab hac hiſtoria videtur paulisper deflexiſſe Schematiſta, licentia pulchrioris picturæ, Cæſarem effingens allatum ſibi Pompeij Caput abſciſſum in manus accipientem, atque reſpicientem intenſius; namque, vt ait ille, [c]

Iuſta Pompeij magni.

Cæſar deteſtatur, & auerſatur eum, qui ſibi obtulit Caput Pompeij.

b l. 2. de bell. ciuil. Rom.

Cæſar Pompeio templũ erexit.

c Horat. in Arte.

„ . . . . Pictoribus, atque Poetis
„ Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Petrarcha tamen exiſtimauit huiuſmodi mœſtitiam Cæſaris non ex affectu cordis ortum habuiſſe, verum ſimulaſſe mœrorem, falſaſque lachrymas fudiſſe, quaſi de morte conciuis & affinis doleret, qui gaudebat intrinſecus de competitoris & hoſtis exitio: cecinit enim, [d]

d 1. part. Sonet. 84.

„ Ceſare, poi che'l traditor d'Egitto
„ Li fece il don de l'honorata teſta,
„ Celando l'allegrezza manifeſta
„ Pianſe per gli occhi fuor, ſi come è ſcritto.
„ Et Annibal, quando a l'imperio afflitto
„ Vidde farſi fortuna ſi moleſta,
„ Riſe fra gente lagrimoſa & meſta
„ Per isfogare il ſuo acerbo deſpitto.
„ Et coſi auuien che l'animo ciaſcuna
„ Sua paſſion ſotto'l contrario manto
„ Ricopre con la viſta hor chiara, hor bruna.
„ Però s'alcuna volta i rido, o canto,
„ Facciol perche i non ho ſe non queſt'vna
„ Via da celar il mio angoſcioſo pianto.

Sed tamen omnes hiſtorici de mirifica Cæſaris clementia, & humanitate, vel erga viros, a quibus hoſtiliter tractatus fuerat, oſtendunt iſta potius tanquam ab oratore ſuos affectus excuſare volente, quam velut ab hiſtorico Petrarcha pronunciata fuiſse. Verum vtcumque ſit, Nunquam proditor placere poteſt viro forti, quamuis ipſi proditio poſſit vtilitatem afferre.

Ampli

A *Ampli Dominij ſplendor non offuſcat ſidera virtutum in bono Principe, Magnoque Miniſtro, quem taciturnitas, atque celeritas maximopere decet.*

Schema XXVII. Gemma.

B

C *De Quadriga in Anulo ſignatorio Plinij Secundi iunioris, & Rana ſignatoria Mecænatis. Cap. CXIV.*

NO ab re quærit Anonymus appoſito diſticho Schemati:
„ Qui fit, vt emergant pura hæc ſub Sole coruſco
„ Sidera, quæ furua non niſi nocte ſolent?

Nam etiamſi non infrequenter in meridie ſtella Veneris conſpiciatur, nimirum dum terræ propinqua eſt in ſuo perigæo, & valde diſtans a Sole, totis triginta gradibus, luce quomodocunque tamen obſcuriore, quam tempore nocturnæ obſcuritatis, vt alibi confirmauimus agentes [a] *de Luna ſubobſcura luce prope coniunctiones & in Eclipſibus obſeruata*, in diſputationibus Galilaicis; tamen præſente Sole, citra ſolarem Eclipſin, circa eum ſeptem ſtellas oculis humanis apparere poſſe nec vnquam obſeruatum eſt, nec obſeruari poteſt; Niſi ab oculo degẽtis in profundiſſimi putei fundo, ſicuti cum [b] Galeno notabamus. [c] At in Sche-
D mate ponitur Sol in Quadriga verberans equos ad curſum, aſtris ſeptenis fere circundatus. Quare non poteſt habere Schema noſtrum phyſicam, nec aſtronomicam explicationem, ſed myſticam, & allegoricam tantummodo. Profecto gemmarum icones plurimum fuiſſe hieroglyphica virtutum, videtur indicare Quintilianus, dum oratorem nulla virtute præditum appellat ſigillum raſum atque terſum; inde ſignificans aliquam ſemper virtutis teſſeram inſculpi ſolitam in ſigillorum ſcalpturis. Inuenimus autem in antiquorum monumentis Mecænatem [d] Hetruriæ regibus ortum, amicum fuiſſe præcipuum Auguſti: vſumque ſigillo cui Rana Rubeta, ſiue Seriphia foret inſculpta. Porro ſigillo ranæ Mecænatem vſum & ad taciturnitatis indicium, & ad Auguſti gratiam captandam Pierius inquit: [e] [inuenias ſilentium ſignificari etiam per Rubetam ranam illam grandiſſimam, quæ geminis veluti cornibus inſignita eſt, propterea quod obſeruatunt Magi, ſi eam in multitudinem vociferationi-

Venus in meridie conſpicum quando fit.
[a] lib. 2. p. 244
Stelle vt in meridie viſuntur.
[b] 10. de vſ. par. c. 3.
[c] 2. de Lun. luc. pag. 121.
[d] Volater. lib. 17.
Horat. carm.
Propert.
De ſigillo Ranæ Mecænatis.
[e] lib. 29.

bus obſtrepentem inferatur, ſilentium fieri. Eoque ſpectare nonnulli putant Ranam illam Mecænatis celebratiſſimam, qua is literas & tabellas obſignare ſolitus erat; vt pote qui ea, quæ literis crederet, ſilentio inuoluenda eſſe commoneret. Sed enim quum Rana, non rubeta, in omnium ſermone; ego eo potius rem ſpectare dixerim, quaſi Mecœnas id in Augusti gratiam factitarit; de quo etiamnum infantulo illud fertur, quod in auito ſuburbano obſtrepentes forte Ranas ſilere iuſſerit: cui quidem commento adeo fauit vetuſtas illa, vt ex eo negentur ibi Ranæ coaxare, quaſi etiam adhuc tanti Principis imperio obſequantur. Voluiſſe igitur Mecœnatem hieroglyphico eo Schemate taciturnitatem polliceri, in ijs quæ Auguſtus eius fidei credidiſſet, nō ſecus ac Ranæ ipſæ, moroſa adeo garrulitate inſignes, illi adhuc infantulo paruere. Nam Sextus Aurelius, & Eutropius ſcribunt, Mecœnatem præcipuum amicorum Auguſto fuiſſe ob taciturnitatem; quam tamen in eo nonnunquam deſideratam ab Auguſto Tranquillus ait. De Ranis id fertur, quod in frigidiores coniectæ fontes obmuteſcant, tranſlatæ in tepidiorem paludem vocales fiant.] Ex quo ratio reddi poteſt eius quod Plinius inquit: f [Cyrenis mutas fuiſſe ranas, illatis e continente vocalibus durare genus earum. Mutas etiam num eſſe in Seripho inſula: eaſdem alio tranſlatas canere; quod accidere & in lacu Theſſaliæ Sicendo tradunt.] Ceterum de Rana ſatis. Plinius autem Junior, qui fuit apud Traianum Imperatorem autoritatis eiuſdem, cuius & apud Auguſtum Mecœnas, vſus eſt in ſigillo Schemate Quadrigæ; ſic enim ſcribit ad Imperatorem Traianum aliquando † *Callidromum, Domine, mittendum ad te putaui: quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam ſibi habentem imaginem Pacori, & quibus inſignibus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat. Vnius enim hanc quoque, ſi inueniri potuiſſet ſimul mitterem, ſicut globulam miſi, quam ſe ex Parthico metallo attuliſſe dicebat. Signata eſt Anulo meo, cuius eſt apoſphragiſma* QVADRIGA. Qua ſane Plinius Secundus iſte Iunior, vir princeps, Tribunitia, Prætoria, Proconſularique poteſtate, multiſque dignitatibus in Imperio Romano pollens, Traiano cariſſimus, & ſummæ apud illum Imperatorem autoritatis, ſignare conſueuit: eoque ſigno Quadrigæ quicquid optabat, ab Imperatore ſtatim impetrabat. Eo vero ſigno Quadrigæ myſtice indicabat tum Imperij Romani, cuius & partem ipſe adminiſtrabat, & ſummam per amiciſſimum Imperatorem veluti regebat, amplitudinem: tum virtutum omnium excellentiam, tum conſiliorum arcanorum taciturnitatem, tum etiam executionis mandatorum celeritatem. Porro Quadriga Sol vniuerſum orbem percurrens omnia moderatur, in cælo cunctis aſtris lumen impertiens, & in elementari mundo cuncta colluſtrans, atq; vegetans omni tempore; nam Quadrigæ Soli ſacræ ſignant ob Solem annum verti per quatuor tempora, Ver, Æſtatem, Autumnum, & Hiemem: vel quatuor Solis equi deſignant elementa quatuor; quorum primus roſeus indicat ignem, ſecundus albus aerem, tertius viridis terram virentibus herbis amictam, & quartus venetus Mare: Quin & Roſeus indicat æſtatem, albus hiemem niuibus abundantem, Viridis Vernū tempus herbas germinās, Venetus Autumnum, vt obſeruat Vicus in Numo g Cæſaris Et Pierius h Quadrigam ſiue currum ait indicare Ampliatorem Imperij. Ceterum aſtra Solis Quadrigam circumambientia hieroglyphica ſunt virtutum in optimo Principe, quoniam Sol eſt princeps omniū aſtrorum; aſtra vero ſeptenas virtutes in optimo Principe mirifice fulgentes oſtendunt, contraria ſeptenis Vitijs capitalibus, quibus humana vita fædatur, & mancipium facta Principis tenebrarum, ad inferi tenebras palpabiles condemnatur ab vltore ſcelerum ſummo Deo. Præterea vero ſtellæ ſunt, Hori Apollinis obſeruatu, apud Ægyptios hieroglyphicum Noctis, adeoque ſilentij; quod indicant Catulli carmina:

,, Aut quam ſidera multa quum tacet Nox,
,, Furtiuos hominum vident amores.

Celeritatem vero ſignari pariter motu Solis, atque ſtellarum, quis ignorat? horum enim aſtrorum omnium exiguo dieculæ tempore curſus velociſſimus eſt, raptu primi mobilis inexcogitabili celeritate, ab ortu per occaſum in ortum ampliſsimo cæli ſpacio emenſo. Quamobrem anuli veteris Emblema noſtrum, indicat Virum principem amplæ ditionis, virtutibus omnibus mire conſpicuum, ſua conſilia rerum agendarum arcana tegentem, celerrima maturitate ſolitum exequi negocia, magnaque Reipublicæ facinora, taleque fuiſse ſigillum magni Principis apud Traianum Plinij Iunioris.

Marginalia: f lib. 8. c. 58. — † lib. 10. Epiſt. 16. — g Nu. 29. — h lib. 43. — Aſtra ſeptena currum Solis ambientia quid ſignent in Schemate. — Celeritas aſtrorum & Solis.

Virorum

A *Virorum inſignium imagines Anulis inſculpi ſolitas, ad eorum memoriam, cultum, & imitationem.*

Schema XXVIII. Gemma.

B

C LVCIUS PATERENSIS. *Scripſit libros Metha-
morphoseon, et de Aſini transformatione, à quo ſuum Aſinum
deſcripſit Lucianus Photius in Bibliotheca.*

Apud Petrum Stephanonium in Gemma.

[a] *Gemmis Anulorum inſculpi conſueniſſe vultus inſignium virorum, ad illorum memoriam, cultum, & imitationem.* Cap. CXV.

NEmo reperitur in limine veteris eruditionis, cui non compertiſſimum ſit, anulis antiquorum inſculptas haberi facies inſignium virorum, qua principum, qua literatorum, qua militum, qua etiam amicorum; quin & Deorum. Etenim ſigillaria [a] Tertullianus
D appellat paruo Idola, & fictiles Deos. Arnobius etiam [b] Gentiles irridebat, quod ſigillaria ſua crederent Deos eſſe; putarentque ſigilliolis Deos contrahi atque arctari, extendi vero in vaſtis ſimulachris. Cælarunt autem ſinguli Deos, quos magis colebant; ita Cæſar in anulo gerebat armatam Venerem, [c] a qua genus ducere per Æneam profitebatur. Ita Nero [c] Marſyam ab Apolline ſuperatum anulo geſtans indicare voluit, ſe ceteros poetas cantu vincere, ſicut Apollo Marſyam. Verum maxime Philoſophos inſignes anulis expreſſerunt; quorum præcipue ſectæ forent addicti; Stoici ſane Zenonem, Academici Platonem, Peripatetici ſigillaricijs anulis inſculptum geſtabant Ariſtotelem, & complures Epicurum; de quo Tullius inſit, [d] *Non in tabulis ſolum, ſed in poculis, & in annellis, ſpectari ſolitam Romæ imaginem Epicuri.* Secutus hos noſter Autor huiuſmodi Schema propoſuit, caput verendi ſenis barbati, cum auribus Aſininis; & niſi nomen Lucij, Græce ΛΟΥΚΤΕΙ non ita

[a] de orat. c. 12.
[b] lib. 6. cōtr. Gent.
[c] Dion. hiſt Rom. l. 45.
[d] lib. de Finib.

graphi-

graphice deſcriptum, fabrili mendo, propoſuiſſet, facile Midæ regis Phrygiæ caput exiſtimari poſſet; cui dicuntur aures aſininæ fuiſſe. Ceterum Lucij, quibus aures huiuſmodi poſſunt adſcribi, tres plane fuerunt, qui pariter de Aſino aureo, ſiue de ſua in Aſinum transformatione conſcripſerunt, ſub quo commento varias humanæ vitæ miſerias, atque viciſſitudines, literarum monimentis mandauerunt; Lucius olim Samoſatenſis, Atheus cognomento, qui Deorum omiunm irriſor plurimis Dialogis eleganter & eloquenter inuulgatis, aliquando Chriſtianæ religioni nomen dedit, ac demum eius alta myſteria non intelligens, iterum ad atheiſmum relapſus, aſſerere ſolebat, ſe a Chriſtiana religione nihil acquiſiuiſſe, præter coruptionem ſui primi nominis; quippe quum prius Lucius appellaretur, in baptiſmate Lucianus nuncupatus fuerit: Alius Lucius Madaurenſis Philoſophus, Rhetor, atque Magus: Tertius Lucius Patarenſis; cui Schema noſtrum attribuit Anonymus, verbis ipſiſſimis: *LVCIVS PATERENSIS. Scripſit libros Metamorphoſeon, & de Aſini Transformatione, a quo ſuum Aſinum deſcripſit Lucianus: Photius in Bibliotheca.* Sane Photius etſi propendere videatur in hanc opinionem, attamen incertum ſibi dicit, vtrum Lucianus a Lucio, compendioſe fabulam enarrans: vel a Luciano Lucius Aſinum ſuum tranſcripſerit amplîata fabula: verba Photij referre lubet: e [Lectæ ſunt Lucij Patrenſis transformationum narrationes variæ: dictio eius clara, pura, & dulcedine delectans: fugiens vero orationis nouitatem, ſupra modum prodigioſas conſectatur narrationes, vt iure dixeris alterum eum eſſe Lucianum. Priores certe duo ipſius libri tantum non deſumpti ſunt a Lucio ex Luciani libro, qui inſcriptus eſt LVCIVS, vel ASINVS. Niſi contra ex Lucij libro a Luciano ille tranſcriptus eſt. Ac ſi coniectare licet (neque enim vter tempore prior fuerit, cognoſcere hactenus potui) Lucianum potius tranſcripſiſſe videtur. Nam quaſi copioſiores Lucij libros, reſcecatis quæ ad proprium pertinere ſcopum minime videbantur, Lucianus, accidiſſet, iiſdemque verbis & compoſitionibus cetera vni aptaſſe narrationi *Lucium*, ſeu *Aſinum*, quem inde furto compilauit, librum inſcripſiſſe.] Additur a marginali notatore: *(vt ex Luciano viciſſim L. Apuleium Madaurenſem fabula Mileſia Aſinum Aureum)* Adnectit illico Photius: [Fabuloſarum autem fictionum ac nefandæ turpitudinis pleni ſunt vtriuſque libri, hoc ſolo diſcrimine, quod Lucianus, vt ceteros ſuos libros omnes, ad irridendum atque perſtringendum gentium ſuperſtitioſum Deorum cultum, hunc quoque compoſuerit. Lucius vero ſerio agens, & certas ratus hominum in alios transformationes, & brutorum rationis expertium in homines, ac viceuerſa, aliaſque antiquarum fabularum ineptias, ac nugas hic literis prodiderit, atque contexuerit.] Ego vero, qui didici dudum ab Ariſtotele, f nec non ſæpius ab experimento, facile ſatis eſſe repertis addere; nec ita facile nugacem Lucium Patarenſem in arctum contrahere, reſecareque Luciani nugas prolixiores; at facilius Lucij Patarenſis fabulas a Luciano prolixius extendi, ſicuti certum eſt, Luciani nugas a Madaurenſi Lucio pluſquam nimium in Aſino ſuo eiuſdem argumenti dilatatas, & ampliatas eſſe; fontem primum fabulæ transformationis Aſini facile putauero Lucium Patarenſem, quam ſecundo loco dilatauerit in vberiorem riuum Lucianus atheus ille Samoſatenſis, ac tertio demum in ampliſſimum flumen amplîanerit, plurimis adiectis epiſodiorum riuis Lucius Apuleius Madaurenſis. Enimuero L. Apuleius iſte floruit ætate M. Antonini Pij; ſub annum Chriſti CXL. g Lucianus autem multo prius æuo Traiani, anno Salutis centeſimo; de quo Volaterranus ita: h *Lucianus ſophiſta Samoſatienſis, ob mores Atheos cognominatus, ſub Traiano principe. Quum apud Antiochiam Syriæ cauſidicus eſſet, atque in ea arte plane decoxiſſet, ſe ad ſcribendum dialogos conuertit, lacerandamque Chriſti religionem: vbi ſane ridiculus apparet. Obiiſſe dicitur a canibus, vt par fuit, laceratus, autor Suidas. Hic quum antea Chriſtianus eſſet, poſtea deſertor religionis inceſſit, nihil ex ea conſecutum dictitans, niſi vt nomen eius corrumperetur, ex Lucio Lucianus factus.* Suidas tamen ante Traiani tempora quoque Lucianum iſtum ponit. Lucium vero Patarenſem vti Photius nō potuit inuenire quo tempore vixerit, ita nec ego. Sed ex eo conijcio fuiſſe Luciano vetuſtiorem; tum quod eius æuum certum ignoretur; tum quod, vt obſeruabam, ſcribentes ambo de eodem argumento Aſini transformati, ſub eadem fabula Lucius Patarenſis breuiorem commenti ſui narrationem texuit, Lucianus prolixiorem, & omnium fuſiſſimam Lucius Apuleius Luciano valde iunior.

e Phot. bibl. nu. 129.

f 2. Elench. cap. 8.

Aſini aurei primus autor

g Turſell. epit. hiſt. l. 4. h lib. 16.

A nior; tum maxime quod ipſe Lucianus in veſtibulo ſui libelli de Aſino ſatis indicat, ſe commentum illud a Patarenſi ſumpſiſſe magis amplificandum; etenim Hipparchi domum ingreſſurus, vxorculæ Magæ, ſignificat ſe literas habere a Patarenſi ſophiſta coniugi ſuo conſignandas; quarum medio introducitur in domum, vbi Magicis præſtigijs ancillæ Palæſtræ transformatur in Aſinum. At vero cuius horum trium Luciorum ſit imago in Schemate gemmæ depicta, certo decerni nequit, quum vnicuique trium congruere valeat; non habentibus nobis certas illorum icones ex antiquis aut numis, aut marmoribus, aut tabulis. Quamobrem eo contenti debemus eſse, quod imago neceſsario ſit vnius illorum trium, qui claruerunt ex commento de Aſino transformato ſub propria perſona; quod aperte ſatis indicant aures longiores Aſini, ſimulachro capitis humani affixæ.

Libidinis atque Magiæ praua poteſtas ingens.

B *Schema XXIX. Gemma.*

C

D

De Hominis in Aſinum transformatione per maleficam, libidine abutentem.
CXVI.

NOn aberrabit fortaſse quicumque cum Anonymo noſtro dixerit, iſto Schemate repreſentari transformatum iam in Aſini formam Apuleium; ſed & ipſum dici poſse de Luciano, Lucioque Patarenſe, qui pariter eadem fabula ſe transformatos in Aſinos commenti

menti ſunt, eadem nequitiarum genera narrantes, quis arbitrari poſset. Porro repreſentatur in Schemate deformatus Lucius in Aſinum, humano modo ſuper duos pedes ambulantem, pallio circundatum ad inſtar hominum, & luſus admirabiles edentem coram pulchra muliere ſedente, ancillula ſtante comitata; quæ pluſquam nimium Aſini tum forma, tum luſibus delectata, libidinis æſtu pruriens in Aſini deſiderium turpiſſimum exarſit, & ab altore belluæ ſeruo magna pecuniæ manu noua Paſiphæ noctem ad incæſtum pepigit, & obtinuit impuriſſima pariter atque ſceleſtiſſima. Quam quidem nequitiam ex æquo deſcripſerunt in Aſino ſui Lucij Madaurenſis magus, & Samoſateus atheus. Quare Schematiſtæ picturam apertiſſime nobis illi declarant ambo, tertiuſque ſimiliter, opinor, Patarenſis in opere propemodum eiuſdem argumenti; dum enarrant mulierem pulchram & opulentam, ſpectatis luſibus Aſini nefandam cum eo Venerem emiſse magno pretio, votique ſceleſti compotem effectam; de quo peſſimo facinore ſic ad verbum Apuleius[a] [At vbi partim terreſtri, par-

a lib. 10. metam.

,, tim maritimo itinere confecto, Corinthum acceſſimus, magnæ ciuium turbæ conflue-
,, bant, vt mihi videbatur, non tantum Thyaſi dantes honori, quam mei conſpectus cupi-
,, entes; nam tanta etiam ibidem de me fama peruaſerat, vt non mediocri queſtui præpo- B
,, ſito illi meo fuerim; qui quum multos videret nimio fauore, luſus meos ſpectare geſti-
,, entes, obſerata fore, atque ſingulis eorum ſeorſim admiſſis, ſtipes acceptans non paruas
,, ſummulas diurnas corradere conſueuerat. Fuit in illo conuenticulo matrona quædam
,, pollens, & opulens, quæ more ceterorum viſum meum mercata, ac dehinc multiformi-
,, bus ludicris delectata, per admirationem aſſiduam paulatim in admirabilem mei cupidi-
,, nem incidit; nec vllam veſanæ libidinis medelam capiens; ad inſtar Aſinariæ Paſiphæs
,, complexus meos ardenter expectabat; grandi denique præmio cum altore meo depacta
,, eſt noctis vnius concubitum, &c.] Conſimilia his Lucianus inducit ita loquentem Aſinum:[b] [Vbi Theſſalonicam venimus, omnes ad ſpectaculum & me videndum conuenerunt; iam enim fama diffuſa longius vulgauerat, me in modum hominis ſaltantem, varios ludos edere. Patronus poſt potum ſuis conciuibus (hi nobiles erant) in cœna me iocos illos incredibiles iubet edere. Libertus, qui mihi præerat, faciens ex me quæſtum, tenebat incluſum, eos qui meos ludos volebant aſpicere, aperta ianua, datiſque nummis intromittit: illi, aliud alter in meum cibum afferebant, & ea præſertim, quæ ventri Aſini minime conuenirent. Me & Domini & aliorum ciuium epulæ & magnum & pinguem reddiderant. Et C mulier quædam externa mei videndi cupida accedit, vt me aſpiciat prandentem; vt aſpexit, e veſtigio in cupidinem mei exarſit, tum Aſini ſpecie adducta, tum impulſa ludorum venuſtate. Hæc cum Liberto vt vnam noctem mecum eſſe ſinat, magno pretio paciſcitur, &c.] Sic igitur in Schemate repreſentatur Aſinus, ſeu Lucianus, ſeu Apuleius, humanos luſus edens coram matrona quæ ſedens in lectulo ſpectabat ſola cum ancilla ſtante ludentem aſinum humano more perambulantem, pallio circumamictum, manu veluti dextera porrecta extra pallium, & ſiniſtro brachio inuoluto pallij complicata parte, ſicuti ſolent homines ambulare; ſimul & caput & os apertum ad mulierem vertens, veluti cum illa ſermonem ſerens. Vt iam de Schematiſtæ conſilio repreſentandi luſus Aſini transformati coram ſola muliere, ac famula, de quibus Apuleius, & Lucianus, nulla dubitatio poſſit haberi. Ac eo magis, quo talem transformationem hominis in Aſinum factam fuiſſe non ita pridem a muliere ſaga, quæ noctes cum eo dormiens abutebatur illo miſero ad libidines, affirmat in ſua Dæmonum Inueſtigatione Peripatetica Cæſalpinus aſſerẽs:[†] [In Cypro Salamine, quum nauis appuliſſet D commeatus emendi gratia, referunt iuuenem e naui egreſſum a muliere quadam oua emiſſe; quæ quum comediſſet in littore, poſt vnius horæ ſpacium vocem amiſiſſe, ac ſemiſtolidum redditum: Quumque nauim conſcendere tentaſſet, repulſum a ſocijs fuiſse, illum non agnoſcentibus, ſed Aſinum putantibus. Quum autem miſer nequicquam ſignificare verbis poſset, ac nauim iam e portu ſolutam conſpiceret, anxius & conſilij inops ad mulierem reuertitur, cuius maleficio detineri ſe ſuſpicabatur: apud quam quum nullum auxilium impetraret, occaſionem expectans, per triennium ruri manſit, interdiu quidem more Aſinorum onera portans, noctu autem concumbens cum muliere, cõtinue mutus, vt nemini communicare poſset veneficæ præſtigium. Caſu autem quum in opidum perductus eſset, & ante templum pertranſiret, viſus eſt a mercatoribus quibuſdam Genuenſibus Aſinus cru-

b Tom. 3.

† cap. 9.

ribus

A ribus poſterioribus flexis & anterioribus eleuatis Sanctiſs. Sacramenti eleuationē, quæ tunc forte agebatur, adorare. Quo perſpecto prodigio mercatores rati mulierem Aſinum ducentem maleficam eſſe (nam id genus præſtigij in Aſia frequens erat) Præfecto vrbis rem denunciarunt; cuius iuſſu mulier deprehenſa & maleficium confeſſa, ſpe veniæ iuuenem in priſtinum ſtatum reſtituit, qui confeſtim ad patriam rediſt: ſed mulier condemnata pœnas luit. Hæc atteſtantur non omnino fabuloſa eſſe, quæ a Poetis ſcribuntur de Circe & Vlyſſis ſocijs ab ea conuerſis in bruta.] Conſimilia huic exempla plurima refert in ſuis Magicis Diſquiſitionibus ex Autorum fide dignorum teſtimonijs Delrius; [c] quæ nimis prolixum eſſet huc afferre. Fiebant autem huiuſmodi transformationes omnes hominum in bruta, non reali tranſmutatione (nam id virium maga non habet, neque Dæmon, cuius poteſtate abutuntur magæ) ſed præſtigioſa ſenſuum illuſione; nimirum Dæmone veras obiectorum viſibilium ſpecies occultante ſpectantiũm oculis, & earum vice formante longe diſſimiles ad libitum in aere circumambiente corpus maleficiati, quæ perſtringant oculos intuentium ad earum rerum perceptionem, quarum ſunt imagines illuſoriæ. Sic in diuina pagi-

c lib. 2. q. 9.

Quomodo præſtigia fiat a Dæmone.

B na legitur: [d] *Tulitq; Aaron virgam coram Pharaone, quæ verſa eſt in colubrum. Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Proiecerunt q; ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Quia virga Aaron ab omnipotentis Dei virtute, qui vocat ea quæ non [e] ſunt tanquam ea quæ ſunt, realiter in viuentem colubrum tranſmutata fuit, qui potuit deuorare præſtigioſos illos Magorum ſerpentes. At vero virtute Dæmonis, cui nulla potentia ſuper terram comparari [f] poteſt, permittente Dei ſumma Iuſtitia per occulta nobis iudicia ſua, facile poſſunt maleficæ mulieres adeo mirabiles hominum in animalia bruta fallaces transformationes moliri, ſiue per verba, arcanaque incantantia: ſiue per vnguina, ſiue per alimenta exhibita, ſiue per aliquod aliud, tanquam per merum putumque ſignum pacti vel occulti, vel manifeſti, ſagam inter atque cacodæmonem intercedentis; quo medio Dæmon illico præſto ſit ad maleficæ deſiderium adimplendum in transformatione concupita. Sit tum Incantatores Pharaonis, tum Virgilij teſtimonio: [g]

d Exod. 7. 10. 11. 12.

e Rom. 4. 17.

f Iob. 41. 42.

g Eclog. 8.

„ Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.

C Sic Apuleio, Luciano, & Patarenſi, ſaga vngente ſe transformauit in auem, Lucius in aſinum: ſic hoſpes adoleſcens ouo pariter in aſinum a maga Cypria deformatus: At iſta vim habere non poſſunt neque phyſicam, neque ſupernaturalem reales transformationes efficiendi; ſolus Dei ſermo, qui ſolus viuus eſt, & efficax. [h] Nec alimentum (quod Ariſtotele doctore vim non habet effectricem, ſed ſolum paſſiuam [i]) immutare poteſt effigiem humani corporis in ferinam, niſi diuturnitate longa temporis degenerent homines velut in brutalem effigiem; dicit enim Ariſtoteles: [K] Degenerat autem quod patitur, nec ſuperatur, „ aut defectu facultatis eius quod coquit & mouet: aut copia, frigiditateque eius, quod „ concoquitur & diſtinguitur. Quum enim partim ſuperet, partim non ſuperet, facit „ multiforme quod conſtituit: vt Athletarum nonnullis per vſum cibi nimium accidit. „ Quum enim per copiam paſtus natura nequeat ſuperare, vt proportione augeat, for„ mamque ſeruet eandem, diuerſæ efficiuntur partes, & adeo interdum, vt nihilo fere ſimi„ les primis euadant. Proximum huic eſt morbus, quem Satyriam appellamus; etenim in „ eo præabundantia fluxionis, aut flatus crudi in partes faciei decumbentis, facies anima-

h Hebr. 4. 12.

i 2. de an. t. 41.

K 4. de gen. ani. c. 3.

D „ lis diuerſi, & ſatyri apparet. Iam & alibi [l] notauimus tres Nobiles [m] Polos diuturno victu Tartarico faciem non multum a ferina diſſimilem, humanæ vel nihil omnino, vel parum admodum conſimilem contraxiſſe. Verum per magica veneficia ciborum maleficorum eſu mortales intra paucas horas amittere videntur humanam effigiem, & induere brutalem. Quare non niſi cacodæmonis opera tale quid fieri poſſe dicendum eſt. Qua de re luculenter & apte [n] Cæſalpinus, atque Delrius. [o] Itaque Sehemaiſta nunc ob oculos ponit, Lucium in Aſinum præſtigio venefice deformatum, qui coram inſcia veneficij muliere luſus humanos edens, eam in ſui libidinem excitat, Apuleij, Lucianique fabulam, quæ potuit eſſe vera narratio patrati præſtigij, repræſentans.

l de Ferij altr. an. diſp. 5.

m Nauig. Ramuſ. tom. 2. Init.

n de inueſtig. Dæm. Peti. cap. 11.

o Diſquiſ. mag. to. 1. lib. 2. 6. 8. & ſeq.

Veterum ſaltatio ludicra ſuper vtres plenos & extrinſecus vnctos explicata. A

Schema XXX. Gemma.

B

De veterum ludicra ſaltatione ſuper vtrem vino vel flatu plenum, & extrinſecus oleo lixiuiaue perunctum. Cap. CXVII. C

NÆ noſter Anonymus in præſenti Schemate de ludo priſco ſuper vtrem optime nobis & Virgilium, & Mercurialem conſulendos proponit; etenim Mercurialis item ad Virgilium appellans, in ſua Gymnaſtica ſcribit ipſiſſima.[a] [Erant quoq; qui ſupra vtres oleo vnctos & vino plenos pedibus ſaltarent: Inter quos victores ij cenſebantur, qui ita ſe ſe dextere gerebant, vt præ lubricitate humi non caderent. Atque hi pro victoriæ præmio vtrem cum vino ferebant: qui vero terram natibus percutiebant, non ſine magna voluptate ſpectatoribus riſum mouebant. Id autem antiquitus obſeruatum in ludis Baccho dicatis, quos Aſcolia vocabant, proditur: in quibus vtres caprinis pellibus conflati ſaltibus calcabantur, in caprarum contemptum, quæ adeo vitibus infeſtæ creduntur. De hoc Ariſtophanes in Pluto, *Hic ſub dio ſupra vtrem ſalta*: & Eubulus apud Ariſtophanis Interpretem: *Quare vtrem in medio collocantes ſupra ipſum ſaltate: & eos qui humo ceciderint, cachinno proſequimini.* Virgilius 2. Georgic. D

a Li. 2. c. 11. f.

Aſcolia ludi veterum.

,, ... atque inter pocula læti
,, Mollibus in pratis vnctos ſalière per vtres.

Sed illud non ignorandum, quod ſcriptum eſt apud Iulium Pollucem *ἀσκωλιάζειν*, tam de his, quam de vno ſubleuato pede, altero ſolo ſaltantibus (Genuenſes mei vocant *Gallizoppo*) dictum eſſe apud veteres.] Seruius ad hunc locum Virgilij ſcribit, vtres iſtos vnctos fuiſſe forinſecus vel oleo, vel lixiuia. Mancinus ibidem ait: *Liber pater & vitem, & vuam tradidit; qui quum ſeuiſſet vitem ipſam, & hircus in vineam ſe conuertiſſet, & quæ ibi tenerrima folia videret, decerpſiſſet; ex pelle eius vtrem fecit, ac vino plenam perligauit: & in medium proiecit, ſuoſque ſodales circa eum ſaltare coegit: autor Hyginus.*

Equi-

A Equidem apud Phurnutum lego : [Ad hæc illi *(Baccho ſcilicet)* hircum mactāt, quod vitibus
ac ficis infeſtum ſit genus animantis. Quam ob cauſam hunc deglubentes, in vterum *(vtrem)*
inſiliunt per pagos Atticos iuniores Agricolæ : & gaudet fortaſſis id genus ſacrificio Bac-
chus, quod ipſe hircus ſit .] Sed apud Hyginum de Baccho nihil tale reperio. Ceterum
aduerſus Mercurialem, & alios interpretes Virgilianos, aptius ex vetuſtate colligit La Cer-
da, non vino, ſed aere flatuque plenos extitiſſe priſcorum vtres hircinos, per quos agricolæ
ſaliebant ; & vniuerſam iſtam hiſtoriam explicans inſit :[b] [Occaſione huius pulchre dilabi-
tur *Virgilius* ad ſacra Bacchi, quæ Græcorum & Latinorum ritu fieri conſueuerunt. Itaq, [b] Nota D. ſacra Bacchi explicata.
ait : ſi quæras originem capri immolati Baccho, nulla eſt alia, quā ipſum arroſiſſe vites huius
Dei : ideo Aris omnibus cæditur in ſacris Liberalibus Bacchi : Ideo ludi veteres theatrales
eunt in proſcenia, vt ibi exhibeantur : ideo Athenienſes, qui dicti Theſeidæ a Theſeo, luſe-
re in pratis aſcoliaſmum inter læts conuiuia deſtinatis præmijs per pagos, & compita his,
qui agilius ſaliſſent per vtres vnctos.] & mox.[c]] VNCTOS SALIERE PER VTRES: [c] Nu. 19.
Aſcolia Græcis dicta ſunt : vt etiam aſcoliaſmus, ab ἀσκὸς αἰγὸς, ab vtre caprino : Romani
Vinalia appellarunt. Statuebantur itaque vtres hircini, in prato inſtar theatri efformato,
B inflati atque vncti oleo : ſaltabant per hos ruſtici vnico tantum pede; nam alterum ſubleua-
tum habebant, libratumque in aere : Qui cadebant (quod ſignato verbo dicebatur cernu-
are) riſu ab omnibus & cachinnis ludibunde accipiebantur : Ita omnia plauſu & hilaritate
in honorem Bacchi perſonabant. Verba, quibus ſaltus ſignificabantur, ſunt Scholiazin, &
aſmolizin. Huius celebritatis Græci & Latini meminerunt, ſed Græci frequentius. Inte-
gra autorum non adducam, ne te Lector, & hanc paginam onerem: tantum notas, quas dixi,
breuiter probabo. Dixi, ſtatui vtres in theatro, Scholiaſtes Ariſtophanis, *in medio autem*
theatro ἐπίθετο *vtres*. Zetzes in Heſiodum, vtre τεθέντος κατὰ γῆν. Addidi, inflatos: Scho-
liaſtes Ariſtophanis & Zetzes vterque πεφυσημένους. Hyginus lib. 2. de ſignorum hiſtoria lo-
quens de Capro, qui vitem corroſit : & Icario, qui Bacchi artem colendi vineti acceperat,
ita ait : *Dicitur hircus in vineam ſe conieciſſe, & quæ ibi tenerrima folia videret, decerpſiſſe*
Icarum iratum, eum interfeciſſe : ex pelle eius vtrem feciſſe, ac vento plenum præligaſſe, & in
medium proieciſſe : ſuoſque ſodales circa eum ſaltare coegiſſe. Adieci etiam, Vnctos fuiſſe :
C Scholiaſtes Ariſtophanis, ἀληλιμμένους. Varro lib. 1. de vita Populi Romani: *Etiam pelles*
bubalas oleo perfuſas percutiebant. Seruius hic : *vnctos vel oleo vel lixiuia*. Dixi præterea,
ſaltum hunc fieri ſolitum vnico pede, Zetzes, ἑνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, ἀνελθεῖν τοῦτον ἠθελον.
Riſum, quo cadentes excipiebantur, probat Eubulus apud Interpretem Ariſtophanis :
Quare vtrem in medio collocantes, ſupra ipſum ſaltate; & eos, qui ceciderint, cachinno proſe-
quimini. Varronis partem, quam præmiſi, ſequuntur verba hæc : *Ibiq́ cernuabant : a quo ille*
verſus vetus eſt in carminibus ,, Sibi paſtores ludos faciūt corijs cernualia. Ita legendus hic
verſus : non vt a Turnebo lib. 17 cap. 23. Dixi eſtremo loco, hanc celebritatem fieri in ho-
norem Bacchi, Interpres Ariſtophanis, *Athenienſes aſcolia fecerunt in honorem Dionyſij*.
Zetzes : *Hoc autem fecerunt, honorantes Dionyſium*. Addam ex parergo, Conſtare auto-
ritate Phurnuti, hos luſus non vno in loco, ſed per pagos Atticæ celebrari ſolitos ; ait
enim, *Excoriato hirco ſaltabant in vtrem per pagos Atticæ*.] Ceterum in Schemate ſuper
vtrem ſaltator, non vnico, ſed ambobus pedibus viſitur; niſi forte, timore cadendi pedem
alterum demiſerit. Coronati ſaltatores picti ſunt, ad hilaritatem, & conuiuium peractum
D oſtendendum. Trium vero depictorum in Schemate vnus verenda breui ſubligaculo cin-
ctus, hominem communem refert ; aſt alij duo nudi caudas habentes, e genere Satyrorum
habendi ſunt; quos in Bacchi ludis apte ponit in præſentia Schematiſta, qui Satyros eſſe Bac
chi ſocios atque cultores agnoſceret. Cenſendum autem eſt, vtrem potius vento, flatuq;
repletum fuiſſe, quam vino, ad maiorem lubricitatem, facilitatemque cadendi, & riſum
excitandi.

Larua, ſiue perſona Dramaticum Poetam oſtendit. A

Schema XXXI. Gemma.

Apud Petrum Stefanonium in Gemma.

B

C

Perſonam non attribui poſſe Poetæ Lyrico, vel Epico, ſed eſſe proprium ſymbolum Dramatici. Cap. CXVIII.

NEſcio qua ratione Virgilius Maro fuerit inſcriptus ab Anonymo viro Schemati noſtro, quod ob oculos ponit laureatum poetam, togatum, ſedentem, & ad Laruam Perſonæ geſticulantem loquentemue; namq; Poetarum claſſes quum tergeminæ numerentur, Epici, Lyrici, Dramatici; quos in Tragicos, Comicos, atque Dithyrambicos Mimoſue ſubdiuidit Ariſtoteles:[a] Quumque Perſonarum Laruæ non pertineant ad Epicos; etenim, D vt ait Ariſtoteles, *nudis ſermonibus, ſiue metris ſolummodo Epopæia vtitur*: neque pariter ad Lyricos, qui metris cantus adiungunt abſque mimis, ac hiſtrionibus: verum attingant ad vnos Dramaticos, tam Comicos, quam Tragicos, & Dithyrambicos, penes quos agunt hiſtriones, atque Mimi, prodeuntes in ſcenam laruati, perſonatique; ſicuti luculenter oſtendit in ſua Poetica Scaliger:[b] Jam ſatis apparet Virgilium Maronem, qui texuit Epopœiam in Æneide, ſimul & in Georgica, nullibi vero Tragœdiam, aut Comœdiam, neque mimicam, in præſenti Schemate non repreſentari. Quod ſi Dramaticas illius Eclogas objicias in Bucolicis, par eſt eum a præſtantioribus operibus deſcribi, denominarique, non autem ab humilioribus atque ludicris. Quare libentius audiuero Schema noſtrum attribui, vel Terentio, Plauto, & Ariſtophani Comico, vel Euripidi, Sophocli, Æſchylo, Senecæ Tragico;

a Poet. c. 1.

Larua nō ad Epicos attinet, nec ad Liricos. Dramatici quot ſpecies.

b lib. 1. c. 14 & ſeq.

A gico; qui ſinguli dramata fecerunt, inducentes hiſtriones laruatos, mimoſque perſonatos in ſcena, fabularum ſuarum actores. Qui non ſolum perſonatos, atque laruatos mimos & hiſtriones introducunt, agentes perſonam aut regis, aut ſerui, aut ſenis, aut alius cuiuſpiam, quum reuera tales nõ ſint; ſed etiam qui ſub tegmine fabulæ, fictique ſermonis occulunt vera documenta vitæ mortalium, & allegoricos ſenſus veros; vnde ſcite cl. Petraſancta ſuis in ſymbolis heroicis, ait:[e] *Larua cum epigraphe, vera latent, commendat prudentem interdum ac neceſſariam conſilij ſuſcepti diſſimulationem.* [e] lib. 6. c. 15.

Sue priſci ſacrificabant vbique ſingulis fere Dijs ad omnia: ſed præcipue Veneri ad puritatem coniugij, & fecunditatem prolis in Nuptijs.

Schema XXXII. Gemma.

B

C

De ſacrificio Suis apud antiquos. *Cap. CXIX.*

PRæſenti ſane Schemate repreſentari vetuſtum ritum ducendi ſuem ad ſacrificium, vnicuique compertiſſimum eſt, aſpicenti tum porcinum caput exertis dentibus: tum ſa-
D ce dotem mulierem cum cultro iugulatorio victimæ, tum pone ſequentis Tibicinis ad pompam ſacrificij celebrandum, tum altera muliere cũ pateris plenis rerum in ignem Aræ proijciendarum, tribus hominibus vna cum ſue pergentibus ad locum ſacrificij. Sed cui numini, quem ob finem ſue litare conſueuiſſent antiqui, non apparet e Schemate, ſicuti neque quid contineretur in pateris ab vtraque muliere ſacrificula manu geſtatis; quare nitendum eſt ex antiquitatis tenebris id in lucem eruere. Profecto Gyraldus ait:[a] *Sicut Hebræi ſue abſtinebant, ita gentes ex eo maxime rem diuinam fecere. Ægyptij Lunæ & Libero ſuem immolabant.* & mox: *Proditum vero memoria eſt, a ſuilli pecoris genere immolandi initium Romæ primum factum, eo argumento, quod ſus fœderibus & ſponſalibus adhiberetur. Hinc & Varro lib. 2. de re Ruſtica Porci, inquit qui a partu decimo die habentur puri, & ab eo appellantur ab antiquis ſacres, quod tum ad ſacrificia idonei primum dicuntur. Itaque apud Plautum* [a] Sync. 17. Sus immolabatur Soli & Libero.

tum in Menecchmis cum inſanum putat, qui vs pietur in opido Epidamno, interrogat, Quanti hi porci ſunt ſacres! Idem Plautus in Rud. ſunt domi agni, & porci ſacres. Hinc etiam ſunt A
Nefrendes ſues: de quibus ſic Fulgentius ad Chalcidium. Diophantus Lacedæmonius, qui de
„ ſacris Deorum ſcripſit, ait apud Athenas Marti ſolere ſacrificari ſacrum, quod Heca-
„ tomphoneuma appellabatur. Si quis enim centum hoſtes interfeciſſet, Marti de homi-
„ ne ſacrificabat apud inſulam Lemnum, quod ſacrificatum eſt a duobus Cretenſibus, &
Marti. „ vno Locro, ſicut Soſicrates ſcribit. Sed poſteaquam hoc Athenienſibus diſplicuit, cæ-
„ petunt offerre porcum caſtratum, quem Nephrendem vocabant, quaſi ſine renibus. Et
„ apud Romanos ſcribit Sicinium Dentatum centies & vicies pugnaſſe ſingulari certami-
„ ne, cicatrices habuiſſe ſupra quadraginta quinque, poſt tergum nullam. Coronas ac-
„ cepiſſe viginti ſex: armillas CXL. & iſtum primum ſacrum feciſſe Marti. (& mox Gy-
raldus:) *Varro tamen Fulgentio ſuffragatur, vt qui porcos ſcribat ſignificare, qui lactentis*
Cereri. *nomine amiſſo, non dum fabam frendere idest frangere poſſunt. Sed & in initiationibus Ce-
reris ſus mactabatur. Et quamuis in ſacris ipſius Deæ vinum adhibere nefas eſſet, in hoc ta-
men ſacro de vino libaſſe, pontificales libri non vetabant: quam quidem ſuem immolari ab eo,*
Cybeli. *qui mortuo iuſta feciſſet, crimen admitti putabatur. Deorum quoq; Matri nullum ſacrum, niſi* B
de porca fieri, quidam prodidere: & luſtrari exercitum. Scribit Ælianus: Ægyptijs perſua-
Lunæ. *ſum eſſe, Sues Soli & Lunæ inimiciſſimos eſſe, & ſemel tantum quum feſtos dies agunt, eos
Lunæ ſingulis annis dicaſſe: alias vero nunquam nec huic ipſi, nec cuiquam deorum ſacrificaſ-
ſe; id propterea facientes, quia execrandos & deteſtandos exiſtimabant, vt Indæi quoque;
quod & pluribus Plutarchus in Sympoſiacis eſt executus. Subdit etiam Ælianus, In myſte-
rijs Athenienſes ſues immolaſſe, propter perniciem, quam ſegetibus ſues inferunt.* & mox:
Veneri. *Proditum tamen eſt, in Theſſalia Veneris fanum fuiſſe, & aliud in Sida Pamphyliæ & in Aſpen-
do, & Argis, in celebritate, quæ Hyſteria dicebatur, in quibus præter inſtituta moreſq; alio-
rum Sues mactare licebat, quum in ceteris nullo modo fas eſſet. Ariſtophanes tamen in fabulis,
ſuum plerumque & porcorum ſacrificium commemorat. Notat & Galenus in Commentarijs
Chirurgiæ Hippocratis Glyciam a Græcis vocari ſuem, vel porcum in ſacrificio, blanda ſcilicet
voce: vt quoque Simiam, calliam, eadem ratione; atque hac in re Callimachi verſus citat.*
Itaque ſus immolabatur pluribus Dijs, Soli, Baccho, Marti, Cereri, Matri Deum, Lunæ,
atque Veneri. Quin Maiæ, Diſque terrenis, & alijs multis, obſeruat Valerianus,[b] aſſerens C
b lib. 9. Hieroglyph. [In ſacrificijs identidem immolatur porcus ab laborantibus delirio verborum, atque etiam
inſania, & quod terrenis præcipue ſenſibus addictus applicitusque eſt, ſponteque & volup-
tuoſe admodum inhæſitat luto, laſciuiæ turpitudinumque ſimulachrum habetur. Idem in
Maiæ. Dis terrenis. ſacrificijs Maiæ & Dis terrenis offertur: & ita demum in pleriſque alijs hieroglyphicis
idem conſenſus eſt: non incongruam rem me facturum exiſtimaui, ſi de porcorum immo-
Suem immolari pro laborantibus inſania. latione plenius quædam appoſuiſſem: ab eo autem, quod delirio ſuper nuper attigerimus,
incipiam. Immolari ſiquidem porcum ab laborantibus inſania, verborumque delirio, mul-
tiſcius Plautus indicat Menechmis:

„ Nunc ipſi Naturæ Deo mihi reſpondeas
„ Adoleſcens, quibus hic pretijs Porci veneunt,
„ Sacres, ſinceri: numum vnum en a me accipe,
„ Iube te piari de mea pecunia:
„ Nam ego quidem inſanum eſſe te certo ſcio. D

In eandem ſententiam Horatius Sermonibus:

Laribus. „ Immolet aequis hic porcum Laribus?

quod is inſania minime laborare videretur qui diues, neque periurus, neque ſordidus ha-
Sues cur ſoli Thytæ, ac Thyin dicti inter animalia. beretur. Sed tamen multis porro myſterijs Porcus ſacrificari ſolitus, vt animalium ſoli
ſues *Thyta*, a *Thyin*, quod immolare eſt, meruerint appellari, Latine *sacres*, teneri adhuc,
& in veteri comœdia ſues myſterici nuncupantur; eaque laudatiſſima erat hoſtia, ſi quis in-
† 4. de gen. anim. c. 6. uentus eſſet porcus, qui ſolidas vngulas, non diuiſas haberet. Quod ne cui mirum videa-
Sues vbi ſint ſolidis vngulis, nō binis. tur, ſciendum eſt ex Ariſtotele, † in Macedonia Æmatheolicas ſues vnguibus eſſe ſolidis.
Per Porcum ſane iurare Agamemnonem apud Homerum legimus: Et pugiles certamen
Iour. ituros iuxta Jouis ſtatuam in Elide mactato porco iurare ſolitos, ſine fraude ſe ſe compa-
reſſe,

A raſſe, tradit Pauſanias. Quin etiam Iudices præfectoſque certamini eodem ſacro, & apud eandem ſtatuam iuraſſe tradit. Nulli vero porcum illum, per quem illi iuraſſent, edere licuiſſe: quare Thalthibius Homericus porcum, quem Agamemnon pro iuramento ſtatuerat, arreptum in mare præcipitem dedit. Addemus & illud, Cenſores Romanos completo quinquennio luſtrari ſolitos, ſacrificia de ſue, oue, tauro facientes, quæ vnica dictione *SOLITAVRILIA* vocabantur, vt obiter apud Pædianum in Diuinationem corrigas, quod duabus locutionibus diſſitum legitur in vulgatis codicibus, *Soli taurilia*. Ceteri autem porcus, vti dictum, in primis mactabatur, ſiue quod paſtu ſegetum, & diſſipatione, magnas aruis inferat clades, vt apud Ouidium:

,, Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina roſtro
,, Eruerit pando, ſpemque interceperit anni.

ſiue conciliandæ fœcunditatis gratia; quum animal ſit (vt id identidem repetamus) fœturæ admodum prolificæ. & mox: [Porcam autem dicit Veranius, quæ familiæ purgandæ cauſa Cereri itidem ſolita eſt immolari, quod pars quædam eius ſacrificij fieret in cōſpectu eius mortui, cuius funus inſtituebatur.] & infra [*NVPTIALIA:* Quin etiam nuptiarum ini-
B tijs, antiquis regibus Porcum mactare mos erat: Et potentiores quique viri in Hetruria nuptialibus conuiuijs, nouæ nuptæ maritique Dis tutelaribus porcum immolabant; quod etiam priſci Latini & Græci in Italia factitabant. Vnde is, qui ſponſam ducturus, quum omnia apparaſſet, & ſpe ſponſæ fruſtratus eſſet, exclamauit: Dis tutelaribus nuptiarum.

,, Perijt quidem ſus, & talentum, & nuptiæ.

Hyſteria ſane feſta erant, quibus ſus Veneri mactabatur; cuius rei meminit Callimachus:] Ex his apparent nobis tres cauſæ Schematis; vna quidem eſt, apte Schematiſtam ad ſacrificij vetuſti naturam indicandam elegiſſe ſacrificium Suis, quod omnibus fere Dijs immolari Cur Sus in Schemate, ſacrificij.
conſueuerit, non item animalium aliorum vllum, ſed ſingula ſingulis pauciſque ſacrificarentur. Alia propter plurimos fines, plurimaque bona, quibus conſequendis hoſtia ſuilla ſolebat immolari; nam & ad fœdera bene percutienda, & ad ſponſalia recte peragenda, & ad inſaniam deliriumque verborum ſanandum, & ad expiationem patratarum cædium, & ad fœcunditatem impetrandam, & ad iuramentum militare, & ad magiſtratus luſtrandos, & ad
C auertendam ſegetum exterminationem, vitiumque damna, & ad mortuorum purificationem, & ad alios pleroſque fines, vt non immerito Suis vnius immolatione Schematiſta ſacrificium abſolute generatim indicare potuerit. Tertia vero cauſa eſt, quam ego cenſeo Schematis autorem maxime reſpexiſſe, quia Sus in ſponſalibus, quæ feſta dicebantur Hyſteria Veneri ſacra, mactabatur & ad fœcunditatem prolis; quæ mirabilis eſt in ſuibus, & ad puritatem nuptiarum; propterea que Sacerdotes Hoſtiam ſuillam ad altare ducentes, in Schemate duæ mulieres adhibentur, quas maxime decet puritas, vt coniugij fides, & liberorum procreatio ſeruetur illibata, & incontaminata, nullis obnoxia fœditatibus, ob quas immunditias impurum animal ſuillum a puris mulieribus mactatur: in quibus præcipue fœcunditas Sus cur a mulieribus ducatur ad ſacrificium.
expetitur; etenim ad hunc potiſſimum finem a natura mulier inſtituta videtur, vt liberos coniugi pariat. Habet autem altera mulier cultrum, neceſſarium ſacrificio prorſus inſtrumentum ad iugulandam Hoſtiam: Habet vtraque pateram, forte ſalſis frugibus atq; thuris Mulier cur a natura ſit inſtituta.
adolendi granis refertam; etenim Apollinis oraculum de ritu ſacrificandi, relatum a Porphyrio pariter, & ab Euſebio Cæſarienſe in ſua Præparatione Euangelica, præter ceteros
D habet huiuſmodi verſus Latine redditos:

,, Quæ circum volitant terram, ſibi numina quærunt
,, Imponique atrum corpus, tum thura, ſimulque
,, Inijciet ſalſas fruges, & dulcia liba.

Sed, quod admirabile prorſus eſt in Schemate, figura corporis porcini non apparet integra, verum pectore fere tenus; oſtendit enim caput cum pedibus anterioribus, reliquo non apparente corpore; licet autem partem ventris imi mediam occulere poſse videatur anteſtans mulier; attamen iſta nequit poſteriora crura, cluneſque nephrendis cum cauda nobis naturaliter abſcondere. Neque vero dixerim huiuſcemodi ſacrificium eſse, quale ſcribit † Hyginus, vel notatu Gyraldi, * memorans Antiquos, quum maxima cærimonia deorum immortalium ſacrificia adminiſtrarent, conſueuiſſe totas Hoſtias in ſacrificij flamma conſumere: † lib. 2. in Sagitt. * 17. Synt. pag. 468. B.

re:

re: itaque quum propter ſumptus magnitudinem ſacrificia pauperibus non contingerent; Prometheus dicitur ab Joue impetraſſe, vt partem hoſtiæ in ignem conijcerent, partem in A ſuos conſumerent vſus: idque poſtea conſuetudo firmauit. Namque ſus, qui medius pingitur in gemma viuus, & gradiens effingitur; viuus autem & gradiens, medius eſſe non poteſt. Quare fuerit mendum inciſoris, vel eius artificis obliuio. Adeſt & ſacrificijs adhiberi
Synt. 17. tibias inflans aſſuetus: de quo Gyraldus: *Phrygibus pium eſt, ſub tibiarum cantu concidi, aut ſaltationibus effeminari*. & mox generatim de ſacrificijs *At vero quum immolant, primo victimam ſertis coronant, explorantque ante num legitima ſit, & apta, ne forte ſacrificent quæ religio non admittat: tum ad aram deducunt, & ante Dei ſimulachra iugulabant, voce conuenıente & tibijs, & ſacris*. Aptiſſime vero tibicen in Schemate duas tibias rectam vnam, & curuam alteram, vno ſimul inflans ore, pingitur & genis tumentibus, & imo ventre tumidiore; quia talis eſt affectio tuba, tibijſque canentium, ob magnam anhelitus retentionem, ad intenſiorem ſpiritus impulſum in organi tubum pro vehementiore ſono. Vetuſtos autem ingenti conatu tibias inflaſſe, ſatis innuere videtur Feſtus, priſcorum Grammaticorum facile princeps, cui *Flutor*, idem eſt quod *Tibicen*. Duas vero tibias in ſacrificijs vno ſimul ore canentes antiquitus adhiberi conſueuiſſe prodit non ſolum tum Martialis in Apopho- B
† lib. 14. ap. 69. retis † cui

,, Ebria nos madidis rumpis tibicina buccis:
,, Sæpe duas pariter, ſæpe monaulon habes:

tum gemmula Cl. Viri Joannis Galuani I. C. Patauini, cimeliorum antiquiorum condus; quam mihi videndam tranſmiſit, & latius incidendam curauimus ad hanc effigiem: quæ duas tibias rectas inflantem hominem ad altare ſacrificij belle repreſentat:

C

D

Verum

A Verum etiam tabula marmorea vetuſtiſſima, quam attulit ante Caſalium [a] agentem in Profanis Romanorum ritibus de Siluano, & Epiſcopum Tomaſinum in opere ſuo de Donarijs [b] ponentes antiqui marmoris effigiem, in qua præter cetera viſitur ad Aram vnus duas
„ tibias inflans: Grutherus in deſcriptionibus: dicente Caſalio: Attulimus hic tabu-
„ lam effigiatam ex lapide albo duorum circiter palmorum, tum latitudinis, tum alti-
„ tudinis, quam ego in meo Muſæo libens detineo. Siluanum repreſentat, cui a priſcis
„ illis hunc fuiſſe pro voto dicatum, conſtat ex eiuſdem literis in calce. De hoc
„ ipſomet marmore meo meminit Grutherus in ſuis Inſcriptionibus, his verbis

[a] cap. 11.

[b] cap. 19.

B

Stat hic Siluanus inter quercum, &
Palmam, altera manu falcem putatoriam
habens, altera ramum, cuius extremo
neſcio, an Nux Pinea emineat
A dextris ad altare tibicen canit ad-
ſtantibus duobus alijs
A ſiniſtris, duo item adſtant, quorum hic
neſcio, quid vaſculi vtraque manu
C capiti impoſitum ſuſtentat: ille
Porcam ducit ad tergum vittatam.
ſubſcribitur.

SACRVM. SANCTO. SILVANO. AVG. VOTO
SVSC. EX VISV.

D

„ Reuerendiſſimus Jacobus Philippus Tomaſinus Epiſcopus Æmonienſis, in eruditiſſi-
„ mo ſuo opere de Donarijs hunc ipſum meum Siluanum concinne delineatum repre-
„ ſentauit, & Elogium de eo docte compoſuit.
Figura vero Marmoris elegantior ab Epiſcopo data hæc eſt.

A

B

C

SACRVM . SANCTO . SILVANO . AVG . VOTO . SVSC . EX . VIS

Cuius eruditam explicationem non eſt vt hic afferamus, quum vnicuique proſtet prolixior in eius opere. Sat eſt cum eo notaſſe, quod *Agreſtis puer pone quadratam Aram diſtentis buccis geminam tibiam inflat, ne quid infauſtum exandiretur*, aut hoſtiæ grunientis, aut alius incondite vociferantis. Verum & in alia magna ſacrificij tabula Caſalius [e] præter ceteros cantores plures, qui tum Lyram pulſarent, tum ſimplices tubas longiores inflarent, puerum lauro coronatum habet, qui duas tibias inflat; etſi non meminit eius in D explicatione, ſed ſolummodo tubarum, inquiens : *Tibicines interim, dum ſacrificium perficitur, tubis clangebant : tuba autem inſtrumentum eſt ex ære, vel argento cauum, cuius ſonitus in caſtris, & prælijs, & ſacris etiam maxime in vſu erat. Tuba autem, quæ directa eſt, ita appellatur : ſicut Buccina, quæ in ſemet ipſam æreo circulo flectitur.* Magnæ vero tabulæ PARS ad noſtrum attinens propoſitum, de Tibicine duas tibias inflante in ſacrificio ſolemni, talis eſt.

[e] cap. 15.

In no-

A

B

C

D In noſtra vero gemmula Tibicen ad ſacrificium porcæ canens, duo ſimul inflat inſtrumenta, rectam tibiam, & curuam buccinam. Porro qui fuerit inuentor inflandi ſimul tibiam geminam, habemus apud Athenæum [d] cui *Methrodorus Chius in rebus Troicis Fiſtulam & Tibiam primũ Marſyam inquit Inueniſſe in Celanis, quum prius vnico calamo viterentur.* & mox: *Et multis calamis compoſita tibia Sileno attribuitur, ac Marſya, cera coniuncta.* Tibiam quidem geminam in diuerſis obſeruare licet monumentis, quibus veterum ſacrificia exhibentur; ſed in nullis habenam, quam in laborioſis doctiſque ad Plinium Exercitationibus dedit Cl. Salmaſius. Elegantiſſimam certe in ſigno æneo, eius quæ hic exprimitur formæ anno M DC XXXV. Venetijs apud eruditiſſimum Iacobum Gaffarellum, Sigentiæ in Gallijs Abbatem, vtrique noſtrum ſumma neceſſitudine coniunctum, vidit Ioannes Rhodius, cui eius indicium debemus huiuſmodi,

[d] lib. 4. c. 84.

A

B

C

Vulgo quidem celebratur a Poetis inuentrix tibiarum Pallas, quas dederit Marſyæ: ſed veritas eſt, Marſyam primum inueniſſe ſimul duplici tibia canere, ſolertia propriæ mentis; quas ideo dicitur a Minerua recepiſſe, nimirum a mente ſua. Quod pulchre Tzetzes in Chiliadibus explicauit [a] accinens:

[a] Chil. 1. hiſt. 15.

„ Marſyas Phryx philoſophus inuenit tibias primum.

geminas nimirum ſimul ſonare: & mox:

„ Sed tamen philoſophus Marſyas, quem dixi,

„ Inuento hoc gloriabatur. . . . .

Vt autem poſſet ore ſimul vno duas tibias inflare, manumq; digitis omnibus expeditis earum foramina percurrere pulſareque, quamdam velut habenam e ſummo capite tibias ad os detinentem geſtabat; de qua belle Tzetzes idem paulo prius in eadem hiſtoria ſic: D

„ Auro ſplendido adaptauit circa villoſa

„ Tempora & os vehemens retro quibuſdam loris.

Porro Marſyæ inuentum fuiſſe, geminata tibia canere ſatis oſtendit illius Muſicæ peritia, ſatis a Platone celebrata in Minoe: *Sed num*, inquit, *referre potes, quis e priſcis hominibus, circa tibiarum inflationem conditor optimus extitit? Forte non tenes: vis ne tibi memorem? valde. Marſya. & quem ille maxime amauit, Olympus Phrygius. Vera loqueris.* Quo factum eſt, vt obſeruatu Rhodigini [f] conſtat, Marſyæ ſtatua paſſim erecta coleretur in liberis ciuitatibus. Namque Pauſanias in Phocicis ait, *Paulo ſuperius ſaxo inſidet Marſyas, prope Olympus: habitus eſt pueri iam pubeſcentis: tibijs diſcere videtur.* Et in Arcadicis,

[f] lib. 28. c. 12

In

A *In templo Meſſeniorum in baſi Muſa inſculpta & Marſyas tibijs canens*. At vero ſpeciatim
Romæ, vbi quum antea Numa, Plutarchi [g] relatu, Tibicines habuiſſet in ſummo pretio, [g] Rom. Qu. 15.
poſterioribus temporibus in foro ſtatua Marſyæ poſita fuit honoris ergo, & ad eam tribu-
nal, vt ait [h] Lipſius, Quique cauſidici victores in eloquentia ſuperabant aduerſarios, Mar- [h] in Senec. l. de benefic. cap. 32.
ſyæ ſtatuam coronabant, quaſi ab eo ſermonis numeros habuiſſent, omine bono, & victo-
riam. Licet hunc morem Iulia, Auguſti filia, turpiſſime fœdauerit, quæ ſtatuam illam coro-
nari iubebat a ſuis adulteris nocturnis, quos in palæſtra libidinis valentiores experta fuiſſet;
qua de re Seneca [i] *Quotidianum*, inquit, *ad Marſyam conuentum impudicæ principis infa-* [i] l. de benef. cap. 32.
mia notat, quum ex adultera in quæſtuariam verſa, ius omnis licentiæ ſub ignoto adulterio
peteret. Atque Plinius [k] *Apud nos*, ait, *exemplum licentiæ huius non eſt aliud, quam filia* [k] lib. 21. c. 3.
Diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam, literæ illius dei gemunt; nempe
illam filiæ turpitudinem (notatu Lipſij [l] Mureti, & aliorum) aliaſq; id generis infamias, Au- [l] 1. Analect. l. 1. ad Annal. Tacit.
guſtus epiſtola complexus, eam epiſtolam per Quæſtorem in Senatu recitari abſque ſe vo-
luit: vnde Plinio literæ diui Auguſti dicuntur gemere Marſyam coronatum luxuria filiæ ſuæ
B impudiciſſimæ. Verum recte Gruterus, atque Iuretus in hoc loco Senecæ, *Ad Marſyam*
quod ſpectat, ſtatua erat in celeberrima fori parte: Forum autem Romanum ea ætate nocturnis
ſtupris infame. Itaque videtur Iulia hac forum illud noctu frequentaſſe, ac ad ſtatuam eius
Marſyæ ignotis admiſſarijs promiſcue libidinem ſuam impleſſe. nec hoc ſolum, ſed quemadmo-
dum milites exauctorati arma ſua ad Martis, gladiatores rude donati ad Herculis ponebant;
ita etiam hæc Marſyæ illi, non eloquentiæ, vt alij; ſed libidinis ſuæ coronas contuliſſe. Pro-
fecto Iulia, non minus ingenio ſolers, quam indomita feruens intemperantia, cogneſcens
Marſyam ideo coronari ſolitum a cauſidicis eloquentia ſuos aduerſarios vincentibus, quod [Marſyas cur coronatus a cauſidicis victoribus.]
ille cantor atque muſicus æuo ſuo tibicines omnes harmonia ſuperaret: ita videns eundem
Marſyam e ſatyrorum genere fuiſſe, quorum apud antiquos omnes habetur famoſa venerea
procacitas, & inexplebilis, indefatigabiliſque ſalacitas; a valentiſſimis adulteris ſuis in palæ-
ſtra nocturnæ veneris, voluit Marſyam, tanquam ſatyrum libidinoſæ petulantiſque naturæ [Iulia cur Marſyam coronari volebat a ſuis admiſſarijs.]
coronari. Ceterum ob ſolam virtutem, vt dicebamus, peritiamque muſicæ, tam in Roma-
no foro, quam in alijs ciuitatibus liberis Marſyæ ſtatua poſita fuit honoris ergo; ſicut e Se-
C neca non ſolum, ſed etiam e Seruio colligit [m] Rhodiginus, aſſerens prodijſſe, coniectura [m] l. 28. c. 1.
eruditorum, illud Martialis,

,, Ipſe poteſt fieri Marſya cauſidicus.

Verum enim vero Marſyas ante Lyram inuentam quum tibicen peritiſſimus eſſet in honore
ſummoque pretio, multas ab omnibus opes accipiebat, diuitijſque plurimum affluens in
vrbibus illuſtris atque famoſus habebatur. Sed iam inuenta poſtea lyra ſuauiorem harmo-
niam edente per Apollinem, virum nempe doctiorem Marſya, ſuperatus Marſyas aſſeritur
iuſto Muſarum, ſcilicet doctorum hominum iudicio, ab Apolline decorticatus, ac inte-
remptus; quod & Tzetzes ait: [n] [n] 1. Chil. hiſt. 15.

,, Contendens autem Marſya cum melioribus, vt dixi, interfectus eſt,
,, Hanc contentionem alicubi inquit cantu Simonides.

Muſæ vero, ſeu viri doctiores, qui lyram tibiæ prætulerunt, & Apollinem inuentorem
lyræ, Marſyæ repertori tibiarum duplicium, extiterunt Alcibiades, Ariſtoteles, Hyginus,
Palæphatus, Fulgentius, & alij. Sane primus Alcibiades apud Plutarchum ita contra tibias
D ,, edisſerit: Poſtquam dedit ſe ad diſcendum Alcibiades, ceteros Magiſtros attendit ſedu- [Tibia cur lyræ cedat.]
,, lo; at tibia canere, vt rem ſordidam, ac illiberalem refugit. Nam plectri quidem, & lyræ
,, vſum nihil dicebat geſtum vel formam deprauare libero homini conuenientem: tibiam
,, vero inflantis hominis ore vel intima familiaritate coniunctos vix agnoſcere vultum.
,, Præterea lyram non adimere pulſanti, quin ſimul loqui, & accinere valeat; tibiam obtu-
,, rare cuiuſque vocem, & incidere ſermonem. Ergo, inquit, canant tibia Thebanorum
,, filij; nam dicere neſciunt. Nobis Athenienſibus, vt a maioribus accepimus, dux Mi-
,, nerua, & præſes Apollo eſt: quorum ſuperior tibiam proiecit, alter excoriauit fiſtula-
torem: nempe Marſyam, qui primus omnium duplicatam tibiam vno ſimul ore docuit
inflare: Ariſtoteles item [o] in eandem ſententiam ſcribit: *Patet etiam ex his, quibus* [o] 8. Polit. c. 6.
inſtrumentis ſit vtendum; neque enim tibiæ ſunt in diſciplinam accipiendæ, nec aliud artifi-

cioſum

ciaſum inſtrumentum, vt cithara, & ſi quid aliud tale; ſed quaecunq; faciunt auditores bonos,
vel muſica diſciplina, vel alterius. Inſuper tibia non eſt morale, ſed potius ſuſcitatiuum & A
concitatiuum. Itaq; ad huiuſmodi tempora eſt vtendum illa, in quibus ſpectacula magis puri-
ficationem patiuntur, quam diſciplinam. Adiungimus autem & illud, quod contrarium di-
ſciplinæ efficit, impediens rationem, vti tibiarum ſonus. Quapropter bene reprobauerunt illa-
rum vſum antiqui: licet prius vſi fuiſſent. Studioſiores enim facti propter diuitias, & animo-
ſiores ad virtutem poſt victoriam contra Medos habitam, ac ex rebus geſtis magnum de ſe opi-
nantes, diſciplinam omnium arripuerunt, non iudicantes, ſed experientes. Quapropter tibia-
rum quoque vſus tunc receptus eſt. Nam & apud Lacedæmonios quidam, qui ludos exhibebat,
ipſemet tibijs modos fecit. & Athenis eouſque in conſuetudinem venit, vt fere ingenui omnes
addiſcerent; quod patet ex tabula a Thraſippo poſita, quum ludos pro tribu ſua dedit. Poſtea
vero in deſuetudinem abijt, & improbari cœpta eſt, quum iam melius per experientiam iudicare
poſſent, quid ad virtutem pertinet, & quid non. Eodemque modo permulta inſtrumentorum an-
tiquorum improbata ſunt, veluti Pectides, & Barbiti, & quæ ad voluptatem audientium in-
tendebant Heptagona, & trigona, & ſambuca, & cuncta quæ indigent perita manuum ge-
ſticulatione. Rationabiliterque illud ſe habet, quod antiqui de tibijs fabulantur; aiunt enim B
Mineruam repertricem, tibias abiecisse ob deformitatem oris. Atqui non male ſe habet dicere,
feciſſe hoc deam, deformitate oris infenſam: ſed tamen multo magis ob id, quia nihil confert ti-
biarum vſus ad intelligentiam, & mentem; quum vero inſtrumentorum & operis artificioſam
probauerimus diſciplinam, artificioſam vero illam poſuimus, quæ verſatur in certaminibus;
in illis enim qui agit, non propria virtutis gratia agit; ſed vt audientes delectet, & oneroſa
quidem delectatione; quapropter non ingenui hominis cenſemus eſſe huiuſcemodi opus; ſed per
viles ac ſordidos contingit illud fieri; nam finis, cuius gratia faciunt, improbus eſt; quum ſpe-
ctator oneroſus exiſtens, modo hoc, modo illud exigere conſueuit. ita vt artifices quoque place-
re ſtudentes, illiuſmodi efficiantur, & corpora ſimiliter propter motus. Itaque Mineruam
abijcientem tibias ab ſe repertas ob oris deformitatem, Ariſtoteles ait eſſe Mentem huma-
nam, quæ tibiarum vſum ab ſe compertarum, & antea probatum, reſpuit, quia nihil ad vir-
tutem & diſciplinam propriam confert, ſed potius illi officit. Cõſentire videtur & Hyginus
p Fab. 165. in fabulis p Minerua, inquit, tibias dicitur prima ex oſſe ceruino feciſſe, & ad epulum deorum
cantatum veniſſe. Iuno & Venus quum eam irriderent, quod & cæſia erat, & buccas infla- C
ret, fœda viſa & in cantu irriſa, in Idam ſyluam ad fontem venit: ibique cantans in aqua ſe
aſpexit; & vidit ſe merito irriſam; vnde tibias ibi abiecit; & imprecata eſt, vt quiſquis eas
ſuſtuliſſet, graui afficeretur ſupplicio; quas Marſyas Oeagri filius paſtor vnus ex ſatyris in-
uenit; quibus aſſidue commeletando, ſonum ſuauiorem indies faciebat, adeo vt Apollinem
ad citharæ cantũ in certamen prouocaret: quo vt Apollo venit, Muſas iudices ſumpſerunt;
& quum iam Marſyas inde victor diſcederet, Apollo citharam verſabat, idemq; ſonus erat:
quod Marſyas tibijs facere non potuit. Itaque Apollo victum Marſyan ad arborem religa-
tum Scythæ tradit, qui eum membratim ſeparauit, reliquum corpus diſcipulo Olympo ſe-
q lib. 1. de Fab. nar. pulturæ tradidit; e cuius ſanguine flumen Marſyan eſt appellatum. Ita de Marſya ſcribit
Hyginus. Cui fere conſentire Palæphatus videtur, nonnullis mutatis aiens q Marſya vir
agreſtis erat, qui muſicus tamen factus eſt. Nam quum Minerua tibias odio haberet, quod
de pulchritudine non nihil, quum eas inflabat, ſibi auferrent; vt ex fonte, qui imaginem ei
ſuam reddebat, agnouit, illas abiecit: quas quum Marſya paſtor accepiſſet, labris ſuis admo- D
uit. Illæ vero diuinum quendam ſonum, etiam inuito illo qui eas inflabat, per ſe emitte-
bant. Exiſtimabat vero Marſyas ex arte potius ſua ſonum illum fieri, quam quod diuina illis
vis quædam ineſſet. Quare hac perſuaſione imbutus, Muſas iam quoque ipſas, atq; adeo
etiam Apollinem ad certamen inuitabat; quos niſi ſono tibiarum ſuperaſſet, viuere ſe neu-
tiquam velle amplius dicebat. Quare quum in certamen Deus Apollo deſcendiſſet, Mar-
ſyas vincitur, ſimulque cum victoria pellem excoriatus depoſuit: vidique ego in Phrygia
fluuium ipſum Marſyam ab eius ipſius nomine dictum; cuius curſum ex Marſyæ ſanguine fie-
ri Phryges dicebant. Hæc ille. Fulgentius Marſyæ fabulam vberius proſequitur in ſua
r lib. 3. Mythologia r cuius ſumma hæc eſt: Mineruam tibias ex oſſe compegiſſe primam: quas
quum in conuiuio deorum inflaſſet, a Dijs irriſam eius faciei tumentis deformitatem; vnde
tibias

A tibias abiecisſe. Quibus Marſya repertis doctior factus in muſica, prouocauit Apollinem lyra canentem; quorum iudex Midas quum iniuſtam ſententiam pro Marſya Phryge ſuo tuliſſet, ab Apolline mulctatus eſt auribus aſininis: denuoq; cantu certantibus ſub ſapientiorum Muſarum iudicio, Marſyas victus renunciatus eſt, & a victore pelle ſpoliatus. Deinceps tiþia iure merito lyræ concedit, atque tibiam inflans Marſyas Apollini lyra canenti, quia ſole ti diſputatione Fulgētij f in ſua nobili Mythologia, Muſici duos artis ſuæ poſuere f l.3.Mythol.
,, modos primarios, tertium quaſi ex neceſſitate adijcientes, vt Hermes Triſmegiſtus ait, Muſicæ tres
,, aut cantantium, aut citharizantium, aut tibicinantium. Prima eſt ergo viua vox, quæ modi.
,, ſibi in omnibus muſicis neceſſitatibus celerrima ſubuenit: poteſt etiam lemmata ſubri-
,, gere, & parallelos concordare, & diſſonias mollire, phthongos iuuare, & ornare chro- Viua vox re
,, mata. Sequitur ſecunda cithara, quamuis etiam de his rebus diſexaphexis dicant, ſicut petior in om
,, Mariander ſcribit, multa de his faciat, tamen aliqua non implet, quæ viua vox poteſt; ni muſica.
,, lemmata enim facta non erigit, quia liſmata in ſe cathenata non implet. At vero tibia ar- Cithara ve
,, tis muſicæ partem extremam poterit adimplere; cithara enim ſymphoniarum gradus voci cedat in muſica.
B ,, habet quinque, ſecundum quod Pythagoras ait, dum numerorum rythmicos modulos Tibia muſicæ pars vltima
,, ad ſymphoniarum adduxiſſet concordiam. Prima enim ſymphonia eſt diapaſon, quod vt ſit cedens
,, & in arithmetica diplaſion, quod nos in Latinis vnum ad ſecundum dicimus. Secunda voce, & cithara.
,, ſymphonia diapei te, quod eſt in arithmeticis hemiolius, quod nos in Latino Duo ad Symphoniarũ numerus,
,, tertium nuncupamus. Tertia ſymphonia diateſſaron quod eſt in arithmetica Epitritos, & ordo.
,, id eſt tertius ad quartum. Quarta ſymphonia dicitur tonus, quod apud arithmeticos
,, epogdonus vocatur, quod nos quintum ad quartum. Et quoniam vltra arithmeticus Nouem eſt
,, ordo progredi non patitur, propter nouenarium limitem; quia decimus alterius ordinis limes primi
,, primus gradus eſt; contigit ergo vt habeat quintam ſymphoniam, quæ harmonia nuncu- ordinis numerum.
,, patur, id eſt octo ad nouem. Nullum enim vltra numerorum coniunctionem inuenies.
,, Habet igitur muſica partes ſeptem, id eſt genera, diaſtemata, ſyſtemata, phthongos, to-
,, nos, tetrabolas, & melumpæas. Vnde & Virgilius in VI. ait:

Nec non Threycius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

C ,, In arithmeticis cnıu. plenitudo ıoımula eſt, vt eſt in geometricis tonus. Vox vero ha-
,, bet gradus ſymphoniarum in numeris, quantum natura dotauerit ipſam vocem, vt habeat
,, arſis & theſit, quas nos Latine elationes & eiectiones dicimus. Tibia vero vix vnam &
,, dimidiam perficit ſymphoniam. Vna enim ſymphonia quinque ſymphonias habes. Ergo
,, poſt artem muſicam Minerua reperit tibias, quas omnis doctus in muſicis ſonet, has
,, propter ſonorum deſpicit paupertatem, &c. quibus conſentanea profert in libro ſuo de Muſica Plutarchus. Quum igitur tibia pauciores habeat ſymphonias, ſonorumque differentias, quam cithara, & iſta quam lyra; merito Marſyas tibijs canens ab Apolline Lyram pulſante, iuſto Muſarum, hoc eſt doctorum virorum, iudicio ſuperatus eſt; quum Mida rex pro Marſya ſententiam ferens, aſininis auribus merito deformatus fuerit; quod & Midas Græce quaſi *μηδὲν ἰδὼν*, hoc eſt, *nihil ſciens*, a Fulgentio interpretatur: & occaſionem prouerbio veteri dederit, *Aſinus ad lyram*, qui tibiarum ſonum lyræ ſono prætulit olim. Adagium Varronis eſt, *ὄνος λύρας*, ſubaudit Eraſmus, *ἀκροατὴς*, hoc eſt, *Aſinus Lyræ auſcultator*, dictumque putat in eos, qui propter imperitiam nullo ſunt iudicio, craſſiſque au-
D ribus in muſica diſcernenda. Denique Lyra tibiæ præferenda dicitur, quod hæc barbarum ſonat, illa Doricum ſuauius, Horatio [z] z Epod. 9.

,, Sonante miſtum tibijs carmen lyra:
,, Hac Doricum, illis barbarum.

Hinc factum eſt, vt apud ingenuos quum eſſet prius frequentiſſimum tibijs canere, tandem inuenta lyra tibiarum cantus abijt in deſuetudinem, Ariſtotele teſte [a] vt vidimus; nam ſo- a 8.polit.c.6.
lum in ſacris, & in comeſſationibus conſeruatus eſt tibiarum locus; quas inflarent, non homines ingenui, ſed mercenarij tibicines; qua de re tum Horatius [x] x 3. Serm. ode 19.

,, ... cur Berecynthiæ
,, Ceſſant flamina tibiæ?
,, Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?

y 7. Symp. qu. 8.

Cor tibiarũ cãtus in menſa veterum.

Tibia cur, & quomodo perturbet animum.

tum etiam Plutarchus y *Tibiam*, inquit, *neſi velimus quidem, a menſa arcere licet; nam libationes eam exigunt vna cum corona, & vbi paani accinens diuinum cultum abſoluit. ſimul cantu deſinens per aures tranſit, iucunda eas perfundens voce, qua tranquillitatem ad animum penetrantem efficit, vt ſi quid triſtitia & curarum, id venuſtate & manſuetudine cantilena circumuentum conquieſcat, ſi quidem modum tibia non excedat, neq; nimios animo adferat motus, eumue exagitet, atque extra ſe rapiat multitudine tonorum, atque modulorum emollitum, & ad errandum proclinem redditum.* Quo vitio Lyra caret, quæ mouet pacate rationalem animam, quum tibia percellat animæ partem brutalem, iraſcibilem, & concupiſcibilem, vt ait in eodem loco ſubdens Plutarchus; *Nam ſicut pecora*, ſcribit, *orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem & palpationibus accuratis, & fiſtulis aut conchis excitantur ac ſopiuntur a paſtoribus; ita quod anima habet pecoris & gregis naturam reſipiens, rationiſq; non capax, neque eius dicto obtemperans, cantilenis & rythmis incantantes componere ſolent ac pacare.* Ceterum ad ſacrificia quoque, vel poſt inuentionem Lyræ perſeueraſſe tibiæ cantum; nam vt in Phocicis aſſerit Pauſanias, *Aiunt Marſya inuentum fuiſſe eum tibiæ ſonum, quem Matroum vocant: credo ob eam cauſam, quod in Magna Matris ſacris vſurparetur*; in quibus tibiam ſimul & lyram adhibitam fuiſſe, notauimus ex Horatio nuperrime. Verum quum B prius tibiæ cantus adhiberetur ad omnia, foretque in ſummo pretio, tibicineſque multa magnaque mercede munerarentur; vnde Marſyas, tibicinum genus per tropum indicans, diuitijs plurimis affluebat, & apud omnes in ciuitatibus excolebatur; poſterius attamen inuenta lyra ab Apolline, nimirum a peritiore muſices, quam Marſyas eſſet, longe ſuauius canente, doctiorum iudicio, deſijt in ciuitatibus frequens haberi tibiarum cantus, ad ſola conuiuia, & ſacrificia coarctatus; & in eius locum admiſſo ſuauiore Lyræ cantu. Quod indicatur fabulamento, quo dicitur Apollo lyræ inuentor, iudicio Muſarum, hoc eſt hominum doctiorum, canendo viciſſe Marſyam, adeoque victum excoriaſſe; namque pellem Marſyæ myſtice detraxit, qui diuitijs multis vlterius comparandis inhabilem reddidit, proſcripto tibiarum vſu ab ingenuorum ore, multiſque locis, & actionibus: nam & pellis extimum corporis tegmen, a Platone Stoiciſque ponitur inter externa bona fortunæ, vel eorum eſſe ſymbolum; vt excoriatus dicatur, qui diuitijs expoliatur: qua metaphora meretrices dicuntur excoriare ſuos amaſios incautos, quos diuitijs expoliatos ad inopiam redigunt, & eo magis metaphora iſta locum hic habet, quo numi cudebantur antiquitus ex corio, ſicuti conſtat e Rhodigino ζ *Pompilium Numam ex ferro & are primum cudiſſe numiſmata, qua ex proprio autoris nomine ſint Numia appellata; quum ante illum ſcortea, & oſtracina pecunia impleret vſum; quod a Tranquillo fuiſſe literis traditum, ijdem produnt Graci. Legimus tamen alicubi, Populo a Numa congiarium datum, aſſes ligneos, & Scorteos* (forte antequam ferreos, & æreos cudere cæpiſſet) *Nummi ſcortei meminit item Hieronymus. Sed & Donatus ad hunc ſenſum illud enarrat Virgilianum* a

Marſyas vt ab Apolline fuerit excoriatus.

Numi vnde dicti.

a 1. Æn.

C

,, Taurino quantum poſſent circumdare tergo.

Pecunia vnde dicta.

Donati verba ſunt: *Alij dicunt pecuniam tunc ex corio bubulo fuiſſe: & pecuniam dictam, quod ex pecore originem duceret: tantumque fuiſſe in pretio loci, quantum bouis corium conficere poſſet.* Licet vnius bouis tergus paucam monetam efficere potuerit, quæ non ſuffeciſſet ad fundum Carthaginis, magnæ ciuitatis emendum. Sed taurino tergore multorum boum intelligendum cenſeo conſtitiſse monetam in iuſtum pretium tantæ telluris, quæ ſufficeret ad ſolum magnæ Carthaginis. Neque poſsum illos audire, qui Didonem fraude corium vnum D bubulum ſecuiſſe dicunt in ſubtiliſſimas corrigias, quibus multum terræ circumdare potuerit. Quia nec vno corio vel ita diſsecto tantum terræ circundare potuiſsent, quanto fuit opus ad fundamenta magnæ Carthaginis. At pecunia facta de tergore bubulo, tunc in vſu, tanta fuit erogata, quantum fuit iuſtum pretium emptæ rei. Namque Regina diues opum, quas e theſauris auri & argenti ſecum deuexerat, & magnanima, ſordidæ fraudi & auaritiæ non potuit obnoxia fuiſse; de qua nuper Virgilius:

,, Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
,, Coniugis, ora modis attollens pallentia miris.
,, Crudeles aras, traiectaque pectora ferro
,, Nudauit: cæcumque domus ſcelus omne retexit,

,, Tum

A ,, Tum celerare fugam, patriaque excedere ſuadet.
,, Auxiliumque viæ, veteres tellure recludit
,, Theſauros, ignotum argenti pondus, & auri.
,, His commota fugam Dido, ſociosque parabat.
,, Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
,, Aut metus acer erat, naueis, quæ forte paratæ
,, Corripiunt, onerantque auro; portantur auari
,, Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
,, Deuenere locos, vbi nunc ingentia cernes
,, Mœnia, ſurgentemque nouæ Carthaginis arcem.
,, Mercatique ſolum, facti dē nomine Byrſam,
,, Taurino quantum poſſent circumdare tergo

Nimirum quantum poſſent circumdare numis e tergo tauri tunc in vſu. Sumebatur autem ad monetas formandas, non bouis pellis tenuior, & mollior aliarum partium, quæ facile tereretur vſu breui; ſed craſſior & durior in tergore tauri reſidens, ad vſum diuturniorem. Quid ſi dicamus eiuſmodi ſcorteas monetas habuiſſe infixum auri, vel argenti fruſtulum, in quo cælata foret imago Principis? Tale quid in mentem venit quod non ita pridem audiui a Cl. Joi Rhodio, repertas annis elapſis in Cimbriæ quodam opido; curauique totam hiſtoriam indidem ad me tranſmitti, quam habui talem nuperrime. [Arnoldus Guldenſtem nobiliſſimæ vetuſtiſſimæque apud Cimbros Danorum proſapiæ juuenis Anno M DC XXXIV. Patauij memorauit Joanni Rhodio, in arca quadam inuentam domi ſuæ inſignem vim nummorum e tergore bouino; quorum medio infixus erat clauiculus certi ponderis argenteus. De quibus præterea nihil habuimus; quod in ipſo juuentutis flore patriæ redditus fatis ceſſerit. Ejus generis aliquot ſibi viſos nuper affirmauit etiam variæ doctrinæ multique vſus V. C. Laurentius Bordingius, Hiſtoriarum in Academia Sorana Profeſſor.] Etſi relatu M. Poli [b] Magnus Cham, Tartarorum Imperator, dictiſſimus, in ſuis regnis chartaceæ monetæ ſolum vſum permittat; quem agnouit etiam in quadam ciuitate Perſiæ Cl. Ioſaphat Barbarus, vt in ſuo teſtatur Itinerario [c] luculenter. Niſi dicere velimus, monetam illam Didus extitiſſe quidem argenteam, ſed appellari a Virgilio nomine tergi taurini, quod in ea cælatus haberetur taurus tergum obtutui numerantum referens; cuiuſmodi fuit apud Homerum, nunquam non a Virgilio imitatum, numus vulgaris, e metallo nimirum tauri figura effigiato; qui propterea bouis nomine nuncupatus eſt ab Homero, dum arma Glauci aurea dicit centum bobus valuiſſe, ærea vero Diomedis æſtimata fuiſſe nouem ſolummodo [d] canens:

[b] lib. 2. c. 18.
[c] cap. 19.
[d] 6. Iliad.

,, Tum vero Glauco Saturnides mentem ademit Iupiter,
,, Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
,, Aurea æneis, centum bobus valentia nouem bobus valentibus.

Et ſane Plutarchi relatu, in Poplicola, *Vetuſtiſſime boue, vel oue, vel ſue fuerunt ſignati*; quod exiſtimandum eſt feciſſe valoris in moneta differentiam, quoniam & bos pluris æſtimatur atque venditur quam ſus, & ſus quam ouis. Vtcunque ſit, non poſſum vulgatam explicationem Virgiliani loci recipere de vulgari tergore bouis aut integro, aut in ſubtiliſſimas corrigias diſſecto, quod ait Euſtathius: Dido, inquit, in Libyam venit. Nomadum

D ,, Rex & Maſsylorum Iarbas in illam ſtatim irruit, a quo petijt ſibi tantum ſpatij dari, quan-
,, tum tegeret pellis bubula. Voti compos facta, parum id ſoli rata, pellem diſsecat in par-
,, tes tenues, ducitque in circulum, tantum longitudinis latitudiniſque amplexa, quantum
,, pellis complecteretur ducta in corrigiam. Hoc commento magnum circuitum vrbi attribuit. Quod etiam fatetur Herodianus [e] loquens de quodam ſimulachro. *Dicunt illud poſitum a Phœniſſa Didone: quo tempore antiquam vrbem Carthaginem diſſecto corio ædificauit*. Rem eandem ſatis attigit Dionyſius Afer, & poſt aliqua ita abſoluit:

[e] lib. 5.

,, Carthago, quam fama eſt ſub tergore bouis eſse metatam.

Sunt qui commentum hoc Didonis ad totam vrbem referant, ſed hoc & ratio abnuit, & Appianus, qui clare ſcribit, *Illi corium in corrigias tenuiſſimas ſecantes, circumdedere locum, vbi nunc eſt arx Carthaginis, quæ ideo Byrſa a corio appellatur*. Itaque non totum il-

lud ſpacium, vbi vrbs condita, circundatum eſt corio bubulo, ſed vbi tantum arx. Immo teſte Appiano, tunc tantum condita eſt arx, poſtea vero facti potentiores, arci vrbem addiderunt. Inde poſtea in expugnatione Carthaginis ait ciues deſerta vrbe confugiſſe ad Byrſam. Contra Liuius lib. 44. tutam vrbem innuit circundatam, ita ſcribens, *Aduenis, quantum ſecto bouis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad vrbem communiendam, precario datum*. Verba etiam Euſtathij, Herodiani, Dionyſij ad vrbem nos ducunt. Sed non perſuadeor, ait Cl. La-Cerda, tum ex verbis Appiani, tum maxime quia Byrſa *ἀκρόπολις* eſt Carthaginis, quæ vox ducta a corio. Facile autẽ fuit autoribus ab arce ad muros technam extendere. Ceterum neque ſic ego putauero vel Didonem opulentam hoſpites fallere voluiſſe, vel vnius tergum bouis, etſi ſubtiles in corrigias diſſectum, magnæ Arcis fundum circumdare potuiſſe. Quare tergore bouis indicauit Virgilius monetam ſcorteam, priſcis temporibus vſitatam, e tergore tauri, qua circumdare potuit Dido ſufficientem locum ad ædificandam Carthaginem, vel eius arcem. Niſi dicamus, monetam illam Didonis a Virgilio vocari taurinum tergus, quia fuiſset imagine tauri effigiata; qualis erat apud Homerum numus vulgaris, ideo bouis nomine nuncupatus, dum arma Glauci aurea dicuntur centum bobus B
ſ 6. Illad. valuiſse, ferrea vero Diomedis æſtimata nouem ſolummodo ſ

,, Tum vero Glauco Saturnides mentem ademit Iupiter,
,, Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
,, Aurea æneis, centum boues valentia nouem bobus valentibus.

Indicare volentes ergo poetæ veteres, poſt inuentam lyram tibicines deſijſſe lucrari, iam in deſuetudinem abeunte fere tibiarum cantu; finxerunt Apollinem primum lyræ inuentorem, cantu ſuperaſse Marſyam tibicinem, eique corium detraxiſse; quod antiquioribus illis temporibus numi ſcortei forent. Namque Marſyas vixiſse perhibetur a Suida ſeculo Iudicum Hebræorum, ante Reges eius nationis, ac omnino Iaſonis & Argonautarum æuo, vt ait

Marſyas quãdo vixerit. Apollonius Rhodius. Adijcitque Suidas, Marſyam ſano ſtatu mentis deturbatum, ſe Deum facere voluiſse, Phœboq; comparare, victumque inſania ſe in fluuium præcipitaſse,

ſ a. de Cyri pæd. ac interijſse. Quod anſam dedit fabulæ, a Xenophonte ſ quoque memoratæ. Sed veritas eſt, quod victus Marſyas ab Apolline, diuitijs lucro & honore gentium expoliatus, mœrore C
proinde confectus, vrbeſque fugiens, in auia nemora ſe recipiens, hominum conſpectum, vitans, in lacrymas profuſus, dolore tandem tabeſcens interierit; vnde in fluuium vel demerſus, vel conuerſus dicitur. Ex quo fabulamento colligitur, Non eſse cum præſtantioribus contendendum: & Poſteriora inuenta prioribus eſse meliora. Sed redeamus ad noſtrarum Gemmarum Hieroglyphica.

D

A *FRAVDOLENTI PARI FRAVDE CAPIVNTVR:*

&

Gaudium & Mœror viciſſim ſibi ſuccedunt.

Schema XXXII. Gemma.

B

C

Lætari neminem oportere fraude, quum & ipſe conſimili capi valeat.

Cap. CXX.

VUlgatiſſimus quidem hic eſt apologus Æſopæus, quo Vulpecula vocarat Ciconiam ad
,, Cœnam: obſonium in menſam effundit. Quod quum liquidum eſſet, Ciconia
,, fruſtra roſtro tentante, vulpecula lingit. Abit illuſa auis, pigetque, pudetque iniuriæ.
,, Poſt pluſculum dierum redit, inuitat vulpeculam. Vitreum vas ſitum erat plenum belli
,, obſonij. Quod quidem vas quum eſſet arcti gutturis: Vulpeculæ obſonium licuit vide-
,, re, & eſurire: guſtare non licuit. Ciconia roſtro facile exhauſit.

Adfabulatio.

,, Riſus riſum, iocus iocum, dolus dolum, fraus meretur fraudem.

Huiuſcemodi ſane fabellã in Emblema Magnos Heroas etiã noſtrates admonet Cl. Petra
D ſancta noſter in ſuis Symbolis * Heroicis hæc ad verbũ ipſiſſima referens: *Hugo de Verdala* * lib. 6. c. 10.
Cardinalis, & Ordinis Melitenſis Magnus Præſes, vſus eſt trito Æſopi Apologo, nempe Gruis obſonantis, intra vas oris oblongi, coram Vulpe ieiuna & ringente: cum adſcripto lemmate, FRAVS FRAVDE COMPENSATVR. Porro fabellas Æſopicas, ad moralem vitam hominum apte componendam vtiliſſimas cenſuere veteres; Æſopique ſolertiam vel ipſe Plato ſummus Philoſophus, idemque grauiſſimus autor magnifeciſſe, laudaſſeque non parum in Phædone, dum peragens de Anima ſub perſona Socratis ait: *Arbitror equidem Æſopum, ſi hæc animaduertiſſet, fabulam fuiſſe facturum: videlicet Deum ipſum quum ipſa inter ſe pugnantia vellet conciliare, neque id facere poſſet, in vnum ſaltem eorum apices coniunxiſſe; proptereaq; cuicumque adeſt alterum, eidem mox alterum quoque adeſſe; quod quidem mihi accidit in præſentia: ſiquidem modo crus propter vincula afficiebatur dolore; ſed huic ſuc-*

Æſopi fabellæ commendatæ a Platone.

cedere voluptas iam videtur. Quæ ſane mirifice congruere videntur cum propoſito Æſopi A
Apologo, in quo Ciconia, ſiue grus oblongi colli pariter & roſtri, nuper ludificata in cœna vulpeculæ ſibi appoſita in vaſe patulo, de quo nihil ſibi potuit haurire, mœſta diſceſſit famis dolore cruciata; ſed mox viciſſim ipſa præparans inuitatæ Vulpi cœnam in amphora colli prælongi, & oris anguſti, de quo Vulpes nihil aſſumere poſſet, hilaris illam famelicam dimiſit, & dolentem, quæ prius lætabatur de fraude conſimili, qua Ciconiam pupugerat; adeo verum eſt, in humana vita pet aſſiduas viciſſitudines euentuum, extrema gaudij luctum occupare, atque viciſſim luctum in gaudium plerumque mutari.

Virum ingenio, probitate, fortitudineque pollentem emergere de ſauientis fortuna difficultatibus incolumem.

Schema XXXIV. Gemma. B

C

D

Apud Petrum Stefanonium in Gemma.

Virtute fortunam ſuperari. *Cap: CXXI.*

VEre quidem Anonymus iſto Schemate repreſentari dicit Bellerophontem Pegaſo vectum, & Chimeram: ſed nihil aliud addens, intimam Schematiſtæ mentem ac intentionem non aperit. Quare nobis eſt e cortice Schematis enucleandus Autoris intellectus, con-

A conſultis Claſſicis eruditioribus. Primuſque, ſe ſe nobis offert Homerus, qui totam Bellerophontis hiſtoriam propoſuit hiſce metris luculentiſſime [a] — a Iliad 6.

Verum Glaucus genuit inculpatum Bellerophontem:
Huic autem Dij pulchritudinem, & virilitatem amabelem
Præbuerunt; ſed ei Proetus mala molitus eſt animo;
Qui ex ciuitate expulit. quum multo præſtantior erat
Argiuis. Iupiter enim eius ſub ſceptro ſubegit.
Cum hoc autem uxor Proeti furioſe cupiuit nobilis Antia
Occulto concubitu miſceri: ſed huic nentiquam
Perſuaſit proba ſapienti, prudenti Bellerophonti.
Illa autem mentita Proetum Regem allocuta eſt:
Morieris, o Proete: alioqui interfice Bellerophontem;
Qui mecum voluit concubitu miſceri non volente.
Sic dixit: hunc autem regem ira occupauit, vt audiuit.
Interficere quem vitabat (verebatur enim in animo)
B *Miſit autem ipſum in Lycia: præbuit autem hic literas pernicioſas*
Scribens in tabella plicata exitialia verba,
Oſtendere autem iuſſerat ſuo ſocero, quo periret.
Sed hic iuit in Lyciam Deorum ſub fauſto comitatu.
Sed quando iam Lyciam venit, Xanthumque fluentem,
Prompte ipſum honorauit Rex Lyciæ ſpatioſæ.
Per nouem dies hoſpitatus eſt, & nouem boues ſacrificauit.
Sed quando iam decima apparuit roſeis digitis Aurora,
Et tunc ipſum interrogauit, & petijt literas videre,
Quaſcunque ipſi a genero Proeto ferret.
At poſtquam literas exitiales accepit Generi,
Primum quidem Chimæram inexpugnabilem iuſſit
Interficere: hæc autem erat diuinum genus, non hominum;
C *Ante Leo, poſt autem Draco, media autem Capra,*
Ingentem ſpirans ignis vim ardentis.
Et hanc quidem interfecit, Deorum prodigijs confiſus.
Fortiſſimam certe hanc pugnam dicebat iniſſe virorum.
Tertio rurſus interfecit Amazonas viragines.
Huic vero redeunti aſtutum dolum alium ſtruebat:
Delectis ex Lycia lata viris fortiſſimis
Collocauit inſidias: hi vero non rurſus domum redierunt:
Omnes enim interfecit eximius Bellerophontes.
Sed quando iam cognouit Dei ſobolem præclaram eſſe,
Illic ipſum detinuit. dedit autem is filiam ſuam:
Dedit etiam honoris regij dimidium totius.
Et quidem ei Lycij prædium aſſignauerunt præſtans alijs,
Egregium ſolis arboribus conſiti, & aruorum, vt coleret.
D *Hæc autem peperit ei tres filios bellicoſo Bellerophonti*
Iſandrumque, & Hippolochum, & Laodamiam.
Laodamiæ quidem concubuit ; apiens Iupiter:
Hæc autem peperit diuinum Sarpedona ære armatum.

Ceterum Chimeræ fabulam ita Palæphatus explicat [b] inquiens: Verum ergo ita habet: Bel- — b lib. 1.
,, lerophontes Phrygius vir erat, genere quidem Corinthius, bonus, pulcherque satis. — Hiſtoria Bel-
,, Hic quum nauigium ſibi præparaſſet, maritima circumquaque loca deprædabatur: no- — lerophonti
,, mem autem Nauis Pegaſus erat, vt nunc quoque ſuum cuilibet Nauigio nomen eſt indi- — ex Palepha
,, tum. Nomen autem id Pegaſi nauigio magis, quam equo, aptum fuiſſe videtur. Ea vero — to.
,, tempeſtate Amiſodarus rex ad Xanthum flumen habitabat, ſub quo altus mons Telmiſſus
,, nomine erat, ad quem duo aſcenſus per planitiem, paſcuaque ab anteriori ciuitatis Xan-

,, thio-

„ thiorum parte erant; Tertius retro a Caria: reliqua vero loca inculta, inacceſſaq; prorſus iacebant. Horum in medio hiatus terræ ſatis magnus erat, vnde vel ignis vtique ſuperaſcendebat. His autem mons alius Chimæra dictus adiacebat. Illo vero tempore, quemadmodum eius regionis incolæ narrant, ante planitiem illam habitatam leo quidam erat: retro vero draco vnus; qui paſtores ambo circumquaque lædebant. Ad quæ loca Bellerophontes accedens, montem expugnauit, & Telmiſſus ab eo ſimul concrematus eſt, feræque illæ ſic perierunt. Dicebant itaque eius loci habitatores, Bellerophontem illuc cum Pegaſo appulſum, Amiſodari Chimæram perdidiſſe: quo ex facto fabula conficta eſt. A

Chimera cur dicatur genus diuinum non hominũ ab Homero.

Ex qua Palæphati mythologia conſtat, non ſolum cur Chimæram Homerus appellarit genus diuinum, non hominum; quia montes opera naturæ ſunt, atque Dei, qui Natura naturans appellari conſueuit; non autem effectus hominum: verum etiam Bellerophontem fuiſſe virum fortitudine, roboreque virium, & ingenio mirifice pollentem, qui cõtra Leonem feram, & Draconem immanem igne pugnauerit, incenſis eorum habitaculis. At vero Bellerophontis probitatem, & prudentiam conſilij nobis aperuit Fulgentius [c] hac explicatione myſtica.

c l. 3. Myth. p.

Mythologia Bellerophontis ex Fulgentio.

Proetus rex uxorem habuit Antiam *nomine; quæ amauit Bellerophontem: cui dum ob ſtupri cauſam mandaſſet, ille noluit: quem marito criminata eſt. Ille enim ad Chimæram interficiendam miſit per ſocerum ſuum. Quam Bellerophon equo* Pegaſo *reſidens interfecit, qui de Gorgonis ſanguine natus fuerat. Bellerophonta poſuerunt quaſi* βουληφόρον, *quod nos Latine* Sapientiæ-conſiliatorem *dicimus: ſicut Homerus ait:* B

„ Nec decet tota nocte dormire conſiliatorem virum

βουληφόρον ἄνδρα. *Nam & Menander ſimiliter in Diſexapoto Comœdia ſic ait,* βουλήφορε

„ Conſiliarie noſtram de manu præoccupauiſti viſionem

Nam vt hoc certum ſit, Homerus in fabula eiuſdem Bellerophontis ita ait:

„ Bona cogitantium ſapientiſſimum conſilium.

Speruit libidinem, ideſt Antiam; ἄντιον *enim Græce contrarium dicitur: ſicut* Antichriſtum *dicimus, quaſi contrarium Chriſto. Vide igitur, cuius uxor* Antias *dicatur, nimirum Proeti: Proetos* Pamphilia *lingua* ſordidus *dicitur, ſic Heſiodus in Bucolico ludicro ſcribit dicens,*

„ Sordidus vuarum bene calcatarum ſanguineo rore.

Et cuius uxor eſt libido, niſi ſordidi? At vero Bellerophon, ideſt, bona conſultatio, *qualem equum ſedet, niſi Pegaſum? quaſi pegaſeon ideſt,* fontem æternum. *Sapientia enim bonæ conſultationis æternus fons eſt. Ideo pennatus quia uniuerſam mundi naturã celeri cogitationũ theoria colluſtrat. Ideo & Muſarum fontẽ ungula ſua rupiſſe fertur. Sapientia enim dat Muſis fontem. Ob hanc rem etiam ſanguine Gorgonum naſcitur. Gorgon enim pro terrore ponitur. Ideo & Minerua pectore fixa eſt, ſicut Homerus in XIII. ait. Ergo hic duplex aſſertatio eſt: Aut enim terrore finito ſapientia naſcitur, ſicut de ſanguine, ideſt, de morte Gorgonis Pegaſus; quia ſtultitia ſemper eſt timida: Aut initium ſapientiæ timor eſt, quia de Magiſtri timore ſapientia creſcit; & dum quis famam timuerit, ſapiens erit; unde & Chimæram occidit. Chimæra enim quaſi* κῦμ' ἔρωτος, *ideſt,* fluctuatio Amoris. *Ideo etiam triceps Chimæra pingitur, quia Amoris tres modi ſunt, hoc eſt, Incipere,* Perficere, *& Finire. Dum enim Amor nouiter venit, vt Leo feraliter inuadit: unde & Epicharmus comicus ait:* C

Pegaſi mythologia.

Chimeræ cũ Amore comparatio.

„ Domitor Cupido leonis virtute præſumptior

Nam & Virgilius in Georgicis tetigit, dicens,

„ . . . . . catulorum oblita leæna D

„ Sæuior errauit campis. . . . . .

At vero Capra, quæ in medio pingitur, perfectio libidinis eſt: illa videlicet cauſa, quod huius generis animal ſit in libidine valde procliuum. Unde Vergilius in Bucolicis ait;

„ . . . . . Hædique petulci.

Satyri cur cum caprinis cornib.

Ideo & Satyri cum caprinis cornibus depinguntur, quia nunquam norunt ſaturari libidine. At vero quod dicitur, Poſtremum Draco: *illa ratione ponitur, quia poſt perfectionem vulnus det pœnitentia, venenumque peccati. Erit hic ordo dicendi, quod primum ſit in Amore inchoare, ſecundum perficere, tertium vero pœnitere de perfecto vulnere.* Hæc ad verbum Fulgentius, celebrans Bellerophontem, veluti virum probum, & inſigni præditum ſapientia, qui monſtrum libidinis, ſub nomine Chimæræ, ſuperare potuerit. Boccatius non ita Fulgentio ſub-

ſcri-

A ſcribens, at potius Palæphato, Bellerophontis fortitudinem celebrat [d] inquiens: *Eſt enim Chimæra Lyciæ mons in ſummitate ardens, ſicut & Æthna olim: poſtmodum ad inferiora declinans Leones dudum nutrire conſueuerat: ſubſequenter abundat capreis, & in radicibus feraciſſimus erat ſerpentum. Qui a Bellerophonte inſigni viro purgatus noxijs, habitabilis factus eſt.* Qui poſtea de Pegaſo talem attulit allegoriam [e] *Ego hunc equum famam rerum geſtarum arbitror, cuius velocitas per curſum, & volatũ equi huius deſignatur: qui ideo Neptuni & Gorgonis dicitur filius, quia ex geſtis in mari, & terra, fama oriatur. Quod in templo Palladis cõceptus Pegaſus, ideo dictũ puto, quia ex diſcrete, & conſulte geſtis recte fama oriatur.* At aliter longe ſapientiæ Bellerophrontis allegoriam explicare conatur ipſe Rhodiginus, aſſerens: [f] [Nunc illud enotamus, Chimæram ſenſu allegorico, tres rhetoricæ partes indicare: dicanicum, ſiue iudiciale: panegyricum, ſeu demonſtratiuum: ſymbuleuticum, vel deliberatiuum; vt Leo dicanicum præferat genus, quod exterret, ac elingues quodammodo ex aduerſum dicentes conſtituit. Chimæra vero, ideſt Capra, panegyrici obtineat typum, quia laſciuiat lætius qui dicit, ſimul etiam num qui audit. Symbuleuticum genus Draconis

d lib. 4. c. 24

Boccatij mythologia.

e lib 10. c. 27

Pegaſus famæ ſymbolũ

f lib. 11. c. 9. Chimæræ allegoriæ ex Rhodigino.

B eſſe aiunt, quod varium in primis ſit, ac πολύστροφον, ideſt multarum conuerſionum, & longiore ad perſuadendum orationis tractu vtatur. Monſtri vero mater ab Heſiodo dicitur Echidna, quam non eſſe aliud volunt, quam ποικίλον τὸν καὶ πολυειδῆ, ideſt variam multiformemque mentis vim, aut longiorem, & πολυέλικτον, ideſt multiplicibus implicatam ſpiris artem, Chimæræ inſtar, ignis euomentem globos. Ceterum pro ingeniorum tamen captu, ſunt qui varie admodum Chimæræ figmentum, ad veritatem reuocent; nam, vt miſſa faciamus alia, eſt qui ἠθικῶς eſſe Chimeram putat vitiorum quandam varietatem, ac multiformem, perinde ac Chimæra eſt, vim: quam perimit Bellerophon, ideſt, vir bonus, prudenſque; qui Bellerophon nuncupatur, velut malorum occiſor; nam ex dialecto, bellera vocantur mala, ideſt τὰ βέλλερα. Fuit autem Bellerophon Corinthius patria, Hipponus, ideſt, ἱππόνους, antiquo nomine: mox Bellero interempto ſic dictus, ſicuti mythici tradunt, & ſcribit Lycophronis interpres, Chimæram peremit haſtæ plumbo aſtuto, quod colliquerit demum in monſtri πυρπνόον στόμα, ideſt flammiuomum os coniectum. Denique Iobatæ filiam Philonoe vbi vxorem duxit, factus regni compos, Pegaſi adminiculo in cœ-

Bellerophontis etymon. & caſus.

C lum adortus aduolare, œſtro immiſſo ab Ioue, ad ima deuoluitur, ac cæcus campis errabat Aleis. Quod ideo confictum volunt, quia mente oberraret excuſſus. Nam ex Epicharmi doctrina νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει, τὰ δ' ἄλλα πάντα τυφλά, Mens videt, mens audit, reliqua vero omnia cæca.] Plinius [g] ait Bellerophontem fuiſſe primum, qui mortales equo vehi docuerit. Profecto de Bellerophontis grauibus caſibus Ariſtoteles agit etiam, inquiens ipſum ob graues curas per auia & deſerta loca ſolum pergere, quem inter viros præſtantiſſimos enumerat, melancholico furore, fortunæque ſæuitia perculſos, his plane verbis: [h] *Cur homines, qui ingenio claruerunt, vel in ſtudijs philoſophiæ, vel in republica adminiſtranda, vel in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuiſſe videamus: & alios ita, vt etiam vitio atræ bilis infeſtarentur? ceu inter Heroas de Hercule fertur; hic enim ea ipſa fuiſſe natura putatur & morbum comitialem ſacrum ab illo, & Herculeum priſci nominauere. Puerorum quoque motio mentis idem hoc explicat, & eruptio vlcerum, quæ mortem interdum antecedit; id enim pleriſq; atra bile conſiſtit. Et Lyſandro Lacedæmonio proxime ante*

g lib. 7. c. 56 Bellerophontis caſus ex Ariſtotele.

h 30. Sect. probl. 1.

Viri præſtantiſſimi melãcholici omnes.

Morbos comitialis vnde ſacer dictus, & Herculeus.

D *obitum genus id vlcerum emerſit. Adde Aiacem & Bellerophontem, quorum alter penitus ad inſaniam prorupit, alter loca perſequebatur deſerta: unde illud Homeri* [i] de Bellerophonte nuperrime celebrato,

i Iliad. 6.

„ Aſt hic quando etiam grauior Dijs omnibus erat
„ In campos ſolus latos, inque inuia rura,
„ Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans.

Ex quibus omnibus apertiſſime conſtat, virum ingenio, probitate, fortitudine animi, viriumque corporearum robore pollentem, ex omnibus fortunæ ſæuæ difficultatibus emergere glorioſum. Etſi poſtea ſenex violentia temperamenti Bellerophon in melancholiæ morbum inciderit, & in vires corporis effœtas; adeoque vitauerit ætatis imbellis oſtendere debilitatem hominibus, apud quos relinquere volebat memoriam celebrem ſuorum facinorum illuſtrium. Senectus autem exoſa dicitur omnibus Dijs, quia deſtituitur omnibus bonis, &

Senectus cur exoſa Dijs omnibus dicatur Homer

corpo-

corporis, & animi, quæ ſunt munera Deorum immortalium, Angelorum ſcilicet, ac ſummi Dei; qui tum immediate, tum etiam mediantibus Angelis Cuſtodibus vnicuique mortalium bona largitur, quorum capaces natura ſunt. At in ſenectute poſtrema capaces non ſunt uirium corporearum, neq; uirtutum intellectualium, fatiſcente mentis uigore ad ſpecierum intelligibilium, & phantaſmatum obliterationem ex animo, licet animi ſubſtantia permaneat incorrupta; quod Ariſtoteles edocet egregie, ſcribens [k] intellectum eſſe quoad ſui ſubſtantiam interitus experrem, & a ſenio impaſſibilem; ſed tamen eius operationes, & uigorem in ſenectute poſtrema marceſcere, corruptis phantaſmatibus ac intelligibilibus ſpeciebus, ſine quibus in corpore degens nihil omnino poteſt [l] intelligere; Platonem quidem audiens, cui licet in primo ſenio, dum corporis oculus incipit hebetari, & mentis oculus e contra cernit acutius; [m] attamen in decrepita demum ætate [n] bis pueri ſenes fiunt, euadentes ſecunda vice rudes ac ignari penitus, quales erant pueri ſtatim ab ortu. Sed Lucretio nihil omnino fauens, qui ſenectute vult nedum habitus bonos omnes, & corporis & animi ſimul aboleri, ſed etiam animæ ſubſtantiam impie blaſphemans Epicuri ſui carmina [o] A

[k] 1. de an. t. 65. 66.
[l] 3. de an. t. 19.
[m] Conſciu. F
[n] 1. de Leg.
[o] lib. 3.

,, Præterea gigni pariter cum corpore, & una B
,, Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere mentem.
,, Nam uelut infirmo pueri, teneroque uagantur
,, Corpore, ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
,, Inde, ubi robuſtis adoleuit uiribus ætas:
,, Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi uis.
,, Poſt, ubi iam ualidis quaſſatum eſt uiribus æui
,, Corpus, & obtuſis ceciderunt uiribus artus:
,, Claudicat ingenium, delirat linguaque, menſque:
,, Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt.
,, Ergo diſſolui quoque conuenit omnem animai
,, Naturam, ceu fumus in altas aeris auras:
,, Quandoquidem gigni pariter, pariterque uidemus
,, Creſcere, & (ut docui) ſimul æuo feſſa fatiſcit.

His plane contraria, uera, & pia de ſubſtantia mentis humanæ nos docuit Ariſtoteles, [p] aiens *Intellectus autem videtur innaſci, ſubſtantia quadam exiſtens, & non corrumpi. Maxime enim corrumperetur vtique ab ea, quæ eſt in ſenio, debilitate; nunc autem, quemadmodum in ſenſorijs, accidit; ſi enim acciperet ſenex oculum talem, & videret vtique ſicut & iuuenis; quapropter ſenium non eſt quia ſuſtinuit aliquid anima, ſed id in quo, ſicut in ebrietatibus, & morbis. Ipſum igitur intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit, alio quodam interius corrupto: ipſum autem* (intellectiuum principium ſcilicet) *impaſſibile eſt. Cogitare autem, & amare, aut odiſſe non ſunt illius paſſiones, ſed huius* (principij intellectiui) *habentis illud* (ſimulachrum intelligibile corruptibile) *ſecundum quod illud habet* (acquiſitum) *Quare & hoc* (phantaſmate) *corrupto, neque meminit, neq; amat; non enim illius* (intellectiui principij ſolius) *erant* (operationes) *ſed communis* (intellectus nimirum in habitu) *quod quidem deſtructum eſt* (amiſſo tandem habitu per ſenium, aut morbum.) *Intellectus autem* (ſecundum ſui nudam & puram ſubſtantiam, prout ab acquiſito phantaſmate, habituque notionis contradiſtinguitur) *fortaſſis diuinius quid, & impaſſibile eſt.* Quam theoriam latius explicauimus alibi [q] tractantes de Animorum immortalitate ad aures Ariſtotelis. Qui plane contraria dicēs Epicureis a Lucretio receptis, vult intellectum habere ſui ſubſtantiam incorruptibilem, at habitus notionum vt comparabiles, ita corruptibiles, nec non & operationes in ſenio marceſcibiles. Autor autem in Schemate noſtro Bellerophontem repreſentat, non quidem in extrema ſenectute viribus amiſſis imbecillum, ſed in ætatis vigore pollentem ingenio mentis, viribuſque prorſus integris & voluntatis, & corporis; quibus apte fortiterque potuit vitiorum monſtra domare, paratas ad ſui perniciem hoſtium inſidias euitare, prudenterque ſæuientis fortunæ tela confringere. Sic ergo Schemate noſtro Iuuenis Bellerophontis per aera Pegaſo vecti contra Chimæram ignitam, repreſentatur uir probus, ingenioſus, fortis, atque robuſtus, incaſſum a mala fortuna laceſſitus, qui laſciuiam edomuerit: hoſtes multos & validos vicerit, ac omnino deleuerit: primus indomitum equum frænauerit ad vſus humanos; C D

[p] 1. de an. t. 65. 66. Ariſtotelis dicta de animæ immortalitate.
[q] lib. 2. c. 72. 75. 76.

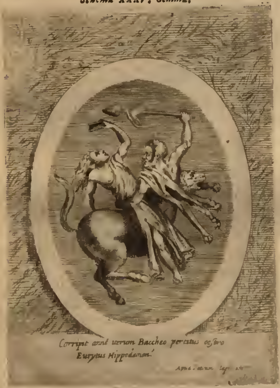
cui

A cui ad velocitatis oſtentationem, Alæ datæ videntur, quibus procul auolauit a ſuperata Chimæra, qua ſignatur impudica Prœti coniux, caprinam procacitatem habens in inguine, flammam ardentem cupidinis in renibus, leoninam iracundiam in ore, caſtum virum falſo crimine apud maritum accuſans, & ſerpentinam calliditatem, qua dolos nectere per coniugem, patremque nouit ad iuuenem probum & eatum perdendum, ſed irrito conatu; quod iſte multiplici virtute ſua de cunctis periculis illuſtris euaſerit, æterna ſibi fama cunctos apud homines comparata. Licet demum extremo ſenio confectus, amiſſa corporis & animi vi, mortalium conſortia fugiens, æui ſæuientis iniurias in ſe ceteris hominum oſtendere noluerit, apud eos relicta ſola fama ſuorũ illuſtriũ facinorũ: recte de propoſito Cl. Alciatus: r r Embl. 14.

,, Bellerophon, vt fortis eques, ſuperare Chimæram,
,, Et Lycij potuit ſternere monſtra ſoli.
,, Sic tu Pegaſeis vectus petis æthera pennis,
,, Conſilioque animi monſtra ſuperba domas.

B *Martiales viri mulierum raptores primi, paſſimque diffamati.*

Schema XXXV. Gemmæ.

Mulierum raptores primos, & paſſim fuiſſe viros bellicoſos. Cap. CXXII.

BEllicoſos viros fuiſſe ſemper ad Venerem pronos; & inde vetuſto fabulamento Venerem Vulcani coniugem, Marti coniunctam finxiſſe priſcos, autor eſt Ariſtote-

a 2. polit. cap. 7. Celtæ nefaria libidine infames. Lacones mulieribus obnoxij.

les inquiens: a *Præſertim quum viri ſint mulieribus obnoxij: quod accidit omnibus fermè militaribus bellicoſiſque gentibus, præterquam Celtis, aut ſi qui alij coitum maſculorum palam receperunt. Videtur autem qui primus fabulatus eſt, non irracionabiliter Venerem Marti coniunxiſſe; quoniam omnes huiuſcemodi homines proni ſunt ad venerea, aut maſculorum aut mulierum, illiſque obnoxij. Itaque apud Lacedæmonios hoc fuit, multaque in eorum principatu a mulieribus adminiſtrabantur. Etenim quid refert, vtrum mulieres ipſæ gubernent, an eos qui gubernant, a mulieribus gubernari? idem enim accidit.* Ceterum Centauros viros belicoſos extitiſſe, primoſque mulierum raptores apud Lapithas, conſtat e Palæphato; cui tractanti De non credendis fabuloſis narrationibus b [Centauri tanquam feræ quædam fuerunt; quæ equorum quidem ſpeciem totam, excepto capite, habebant. Si quis eſt igitur, qui talem hanc feram fuiſſe credat, impoſſibilibus hic plane fidem adhibere perſuadetur. Neque enim vllo pacto equi atque viri natura conformis eſt, neque cibi eorum aliqua inter ſe ſimilitudo exiſtit; ne ve ratione aliqua potis eſt, quod per os gutturque humanum equi cibus deſcendat. Atque adeo ſi talis forma tunc temporis erat, etiam nunc vtique exiſteret. Verum autem rei ita ſe habet. Ixione Theſſaliæ rege exiſtente, in Pelio monte taurorum armentum quoddam furore ita correptum, atque œſtro exagitatum eſt, vt reliqua circumquaque montana loca inacceſſa redderet. In domeſtica etenim cultaque loca cum impetu ingruentes tauri ipſi, arbores & fructus lædebant, arataque corrumpebant. Præconio igitur publico nunciari Ixion iuſſit, quod ſi quis eſſet, qui tauros hoſce caperet, huic ſe ſe diuitias perquamplurimas dono daturum eſſe. Adoleſcentuli autem nonnulli ex montano loco pagoque quodam, qui Nephele, hoc eſt, Nubes nuncupatur, equos domare tum primum aggreſſi, quomodo equites ſeſſoreſque dorſo geſtarent, illos docere excogitant. Prius etenim homines equis vehi neſciebant, verum curribus dumtaxat vtebantur. Sic autem equorum dorſo impoſiti equites illi, ad ea loca, vbi tauri erant, agentes eos impellebant: & armento ſe ſe ſuper iniicientes, tauros feriebant; & quando quidem ab impetu taurorum illos inuadentium iuuenes impellebantur, aufugiebant ſtatim; velociores enim erant equi. At quotieſcumque tauri firmato greſſu conſiſtebant; vertentes ſe ſe iuuenes eos iterum feriebant, atque hoc pacto eos interfecerunt. Et nomen ipſum Centaurorum exinde Centauri ſortiti ſunt, eo quod tauros *Catecenton*, hoc eſt, pungentes feriebant; alioqui nihil tauri Centauris ipſis ineſt; ſed equi atque viri ſpecies illa ex hac re tantum exiſtit. Quum itaque tali pro re ab Ixione pecunias donaque Centauri reportauiſſent, proque hoc facto valde exultarent, contumelioſi inſuper ac ſuperbi opibus ex illis facti, mala paſſim multa iam contra ipſum quoque Ixionem perpetrabant: qui quidem Ixion tunc temporis Lariſſam nuncupatam ciuitatem incolebat. Qui vero regionem illam tunc tenebant, Lapithæ vocabantur. Inuitati autem quum ab his Lapithis forte ad conuiuium Centauri eſſent ebrij facti, eorum mulieres diripuerunt: quas quum equos inſcendere feciſſent domum illico fugientes, quo impetus illos ferebat, ſecum aſportarunt: ſicq; bellum aduerſus Lapithas Centauri ob hanc rem gerebant, & nocturno tempore e montibus in planitiem deſcendentes, inſidias illis ſtruebant. Diurno vero tempore quum plura diripuiſſent, in fugam ſe ſe conuertentes, montana loca repetebant. Quibus ita recedentibus, equorum dumtaxat cauda, capitaque hominum a longe apparebant. Alienum itaque atque inuſitatum ſpectaculum hoc animaduertentes homines, dicere conſueuerunt, Centauri nos quidem inuadentes ex Nephele, hoc eſt, Nube nuncupato loco, mala multa nobis inferunt. Atque ab hac vtique ſermonis forma, incredibilis fabula conficta formataque fuit, vt pote quod ex Nephele loco ita dicto, equus & vir in monte congeniti fuiſſent. Ita ſane Palæphatus. At vero Boccatius aliam longe Centaurorum etymologiam affert, inquiens c] *Centauri Ixionis & Nubis filij fuere, vt præmonſtratum eſt. Hos voluut quidam apud Theſſaliam equos ante alios domuiſſe, & inſignes euaſiſſe equites; & quoniam centum cõuenere inuicem, Centauri dicti, quaſi centum armati, vel centum Martes; nam Græce, Ares Mars eſt: ſeu potius centum auræ; nam ſicut ventus velociter euolat, ſic & hi centũ velociter currere videbantur. Veruntamen hæc Latina etymologia eſt, quã Græcæ dictiones minime patiuntur Ex cis talem refert Seruius fabulã, quod quum quidam Theſſalus rex bobus oeſtro exagitatis, ſatellites ſuos ad eos reuocandos ire iuſſiſſet: & illi quum curſu pedeſtri non ſufficerent, aſcenderunt equos, & eorum velocitate bo-nes*

b lib. 1.

Centaurorũ mythologia & Palæphato

Centaurorũ etymologia Imago Centauri vnde.

Rapina mulierum a Centauris prima.

c lib. 9. de gen. Deo. cap. 28.

Seruij mythologia.

A *nes conſecuti, eos ſtimulis ad tecta reuocarunt. Sed hi viſi, aut quum irent velociter, aut quum eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ ſtulta credulitas adinuenit, qua arbitratum eſt vnum eſſe animal ex equo & homine compoſitum & ſic poſtea ſemper pictum eſt. Hi tandem elati homines in nuptijs Perithoi cibo pleni, vinoque madentes, ſponſam Pirithoo auferre conati ſunt; ſed reſiſtente Theſeo ſuperati.* Ceterum qui fingitur in Schemate cum rapta muliere Centaurus ab Anonymo noſtro creditur Eurytus auferens Hippodamiam, propoſitis in Schemate verſiculis:

,, Corripit anne verum Baccheo percitus oeſtro

,, Eurytus Hippodamen?

Audiens Ouidium, cui *quum Pirithous duxiſſet Hippodamiam coniugem, & poſuiſſet in antro Menſas Centauris; & ipſi epulantes vino plurimo caluiſſent, in laſciuiam venere, & audaciam nimiam; & capiente Euryto Hippodamiam atque trahente eam, inſurrexit Pirithous atque Theſeus, & turbati caſu, aduerſus eum atque ſocios inicre pugnam; & quum abſtuliſſet Theſeus Hippodamiam Euryto, eum conantem manibus cratere ſumpto interfecit.* Verum enim vero nos in Schemate, non Hippodamiam ab Euryto, ſed apette Deianiram a Neſſo

B tranſuectam per flumen, vna cum claua, leoninaque pelle Herculis, atque violentiam Centauri iamiam timentem, videri credimus: De qua poſt Ouidium, & ex Ouidio [d] Boccarius [e] ita: [Neſſus ex Centauris famoſiſſimus fuit; hic quum verſutus homo plurimum eſſet; & fuga manus euaſiſſet Lapitharum, in Calydoniam abijt, & ſecus Euenum, eiuſdem regionis fluuium moram trahens, Deianiram, filiam Oenei regis, amauit. Tractu vero temporis cõtigit, quod eunte Hercule a Calydonia verſus patriam vna cum Deianira coniuge, ab Eueno fluuio pluuijs turgido detentus eſt. Cui Neſſus quaſi obſequium præſtaturus obtulit ſe, ſi natans vellet tranſuadare fluuium, Deianiram in ripam alteram delaturum. Quod Hercules annuit. Verum quum tranſuadaſſet velocius Neſſus, Hercule adhue natante, ratus ſuo ardori conceſſum tempus, aura ocyus cum Deianira fugam arripuit. Hercules autem ſum pro arcu, ſagitta eum conſecutus eſt. Qui dum ſe ſaucium cerneret, & periturum agnoſceret, ne inultus occumberet, nouam commentus eſt fraudem: confeſtim veſtimentum

[d] lib. 9. metã.
[e] 9. Gen. cap. 31.

C ſanguine ſuo perlitum exuit; & quaſi munus amoris Deianiræ dono dedit, hanc illi aſſerens eſſe virtutem, vt ſi illotum ſeruaretur, poſſe ab omni amore forenſi in ſuum reuocare Herculem, dummodo id ageret, vt illo indueretur Hercules. Quod credula Deianira ſeruauit. Et poſt tempus, dum Herculem amore Ioles captum, in ſuum reuocare vellet, illum, vt latius in ſequentibus exprimetur, occidit.] Profecto non unum in Schemate ſpectatur, vnde conijcias, eo repreſentari Deianiram a Neſſo per fluuium tranſuectam Hercule natante; primum quidem Centaurus, non in ſolo ſicco quadrupes uiſitur greſsus æquales habere, ſed in aqua ueluti natare. Deinde quia clauam gerit Herculis, quæ natantem Heroem impediſset, altera manu ſagittas & arcum ferentem, quas nunquam deferebat. Deinceps, quia Neſsus Leonis exuuias, Herculis proprium inſigne ferre uidetur, quæ maiori, fuiſsent impedimento natanti Herculi, quam Centauro, qui geſtare potuit eas in parte humana ſuper aquas elata. Sed quid læua manu gerit rapta mulier, & cur paſſis crinibus? ſi diuinare licet, dicam huiuſmodi gemmam in anulo fuiſse viri equitis, qui rapuerit amaſiam, dum ſibi crines pecteret, manuque pectinem vel rapta retineret.

D

Humani Sermonis, & humana vitæ natura gemina, fugax, & procax, myſtice repreſentata cæleſti Sagittario. A

Schema XXXVI. Gemma.

B

C

Centauri currentis, & ſagittantis tergeminum myſterium explicatur: primumque de Sermonis humani differentia, & velocitate.

Cap. CXXIII.

NVllam attulit Anonymus ad hocce Schema declarationem. Certum eſt, hic haberi ſignum Sagittarij cæleſtis; quo myſtice repreſentari cenſeo ſermonem humanum non minus, quam figura Panos: de quo ſic in Cratylo Plato: *Conſentaneum quoque amice, Pana biformem, filium eſſe Mercurij. Scis quod Sermo* πᾶν, *hoc eſt omne ſignificat, circuitq; & voluit ſemper; eſtque geminus: verus videlicet, ac falſus. An non id quod eſt in ſermone verum, leue eſt atq; diuinum ſupraque in Dijs habitans? contra quod falſum, infra in hominum multis, aſperum atq; tragicum*, hoc eſt, hircinum. *Hinc enim fabularum commenta, & falſa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Merito igitur, qui eſt* πᾶν, id eſt, *totum nuncians, &* ἀεὶ πολῶν, *id eſt ſemper voluens,* πᾶν αἰπόλος, *biformis Mercurij filius diceretur, & ſuperioribus partibus lenis atque delicatus, ex inferioribus aſper atque hircinus. Eſtque Pan vel ipſe ſermo, vel ſermonis frater; ſiquidem eſt Mercurij filius. Fratrem vero fratri ſimilem eſſe, quid mirum?* Ceterum quando Pan non ſolum inferiora retinet hircina, ſed etiam aures hircinas habet, & hircina cornua in capite; iam quoad ſuperiores partes abſolute non refert verum ſermonem, abſque falſitate rationis experte. Quocirca recte Plato dubitat, num abſolute ſermo ſit Pan, an potius ſermonis humani frater. Nobis vero hieroglyphicum ſermonis aptiſſimum Centaurus eſt, in quo partes omnes ſuperiores ſunt humanæ, proindeque rationales; quum veritas omnino ratione nitatur; & partes omnes inferiores irrationalis animalis habeantur, vnde falſum ſermonem aptiſſime repreſentant, qui rationis expers eſt. Addo quod ſermo verbis innititur, quæ paſſim ab Homero pennata dicuntur, atque volatilia; Centaurus autem in Schemate noſtro pictus arcu ſagittas penna- D

Pan cur typus ſermonis.

Plato notatus.

Sermonis typus verus Centaurus.

A tas emittit, veluti loquens ex arcu curuati oris linguæ chorda mobili ſagittas verborum ia
culatur. Quam analogiam non ſemel habemus in ſacra pagina, dum legit de Ionata, &
Dauide primum[a] *Deſcendes ergo feſtinus & venies in locum, vbi celandus es in die, quando* [a] 1 Reg. 20.
operari licet; ſedebis iuxta lapidem, cui nomen eſt Ezel, ego tres ſagittas mittam iuxta eum,
& iaciam quaſi exercens me ad ſignum. Mittam quoque & puerum, dicens ei Vade, & affer
mihi ſagittas. Si dixero puero: Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax
tibi eſt, & nihil eſt mali viuit Dominus. Si autem ſic locutus fuero puero. Ecce ſagitta vl-
tra te ſunt: vade in pace, quia dimiſit te Dominus. Deinde Autor Allegoriarum totius Sa-
cræ ſcripturæ notat, quod *Arcus dicitur Os, & lingua prauorum, inuidorum, & hæretico-*
rum quibus maledicta iaculantur in proximum: ex pſalmis[b] Iſaia[c] & Ieremia[d] ſanctiſque Pa- [b] pſ. 10. 36. 63.
tribus.[e] Deinceps eiuſdem obſeruatu *ſagitta Dei ſunt verba Dei animam penetrantia:[f] ſa-* [c] cap. 21.
gittæ in manu potentis dicuntur ipſa ſacra verba:[g] ſagittæ quoque acutæ Chriſti, ſunt præ- [d] cap. 9.
cepta Dei peruolantia:[h] ſagittæ rurſus ſunt verba iuſti, quæ penetrant cor peccatoris, vt con [e] Orig. pſ. 36 hom. 3.
uertatur ad pœnitentiam. Ipſa quoque prædicatio, & oratio ſagitta dici poſſunt. Hæc ſunt Hier. in Iſai. & Hiere. citt.
B *iacula quaſi fulgur.*[i] Quare Sagittarius Centaurus optime hieroglyphicum ponitur ſer- [f] pſ. 17. 44. 57. 63. 76.
monis humani; tum quia ex rationali, & irrationali parte conſtitutus biformis, apte refert Orig. hom. 2.
verum ſermonem, ratione fulcitum; & orationem falſam, irrationabilem omnino: tum quia Num. 24.
ſermonis verba volatilia, pennataque ſagittarum inſtar ex arcu oris per chordam vibratæ Iob. 6.
linguæ celerrime mittuntur. Quam veritatem etiam Aſtronomi de Sagittario Centauro, [g] pſal. 126. Hilar.
nono ſigno Zodiaci paſſim afferre ſolent; etenim Hyginus agens de Sagittario[k] ſcribit: [h] pſ. 119. 143
„ Hunc complures Centaurum eſſe dixerunt: Alij autem hac cauſa negauerunt, quod ne- [i] Zach. 9.
„ mo Centaurus ſagittis ſit vſus. Hic autem quæritur, cur equinis cruribus ſit deformatus, [k] lib. 2. de ſign. cæleſt.
„ & caudam habeat, vt Satyri. Dicunt enim nonnulli, hunc eſſe Crotum nomine, Euphe-
„ mes Muſarum nutricis filium, vt ait Soſitheus tragœdiarum ſcriptor, cum domicilium in
„ monte Helicone habuiſſe; & cum Muſis ſolitum delectari; nonnunquam etiam ſtudio ve-
„ nationis exerceri. Itaque pro merita diligentia magnam laudem aſſecutum. Nam &
„ celerrimum in ſyluis, & acutiſſimum in Muſis factum eſſe: pro quo ſtudio petiſſe Muſas
„ ab Ioue, vt in aliquo aſtrorum numero deformaretur. Itaq; Iouem feciſſe, vt quum om-
C „ nia illius artificia vno corpore vellet ſignificare, crura eius equina feciſſe, quod equo mul-
„ tum ſit vſus: & ſagittas pro ingenio adiunxiſſe, vt ex his & acumen & celeritas eſſe vi-
„ deretur. Caudam Satyricam in corpore finxiſſe, quod non minus hic Muſis, quam Li-
„ ber Satyris ſit delectatus. Ante huius pedes ſtellæ ſunt paucæ, in rotundo deformatæ,
„ quas Coronam eius, vt ludentis abiectam nonnulli dixerunt. Quæ cuncta penitius intro-
ſpecta nobis myſtice deſignant omnem humani ſermonis proprietatem. Namque præter an-
te dicta de biformi natura ſermonis veritatis & falſitatis participe: *Crotus* iſte denominatur Crotus cur dictus ſermo
a linguæ ſono, proindeque a ſermone; quia Græce [illegible] dicitur, qui lingua eſt expedi- nis hierogly
tiore, ac voce ſonanti, homo loquax: vt obſeruat Conſtantinus: cui κροτέω, eſt pulſo, ver- phicum ſagit
bero, plauſu comprobo, vel excipio: item crepo: quæ cuncta facit in ſermone lingua lo- tarius.
quentis. Crotus iſte filius eſt Euphemes Muſarum nutricis; quia ſermo naſcitur ex anima
docta, quæ bonarum artium altrix eſt; nam, vt ait Ariſtoteles[l] ea quæ ſunt in voce, ſunt indi- [l] 1. perihe.
cia conceptuum exiſtentium in animis; mens autem bonis conceptibus affluens, vocali ſer-
D mone explicabilibus, Euphemia recte dicitur; nam εὐφημία Græce Latinis eſt acclamatio
fauſta, bene ominata verba. Sagittarius autem iſte myſticus apte domicilium habere dici-
tur in Helicone monte, cumque Muſis ſolum delectari; quia ſermo moratur in capite, cum
animi conceptibus, quos exprimit. Dicitur nonnunquam ſtudio venationis exerceri, quo-
niam interrogationibus vtimur aliquando ad venandas veritates ex reſpondentibus; quod
quidem ſtudium apud Platonem[m] Socrates obſtetrici comparabat. Ponitur Sagittarius [m] in Theæteto.
iſte celerrimus in ſiluis, quoniam interrogatio celerrime veritatem venatur, quam ideo Ca-
ni Lacænæ comparat in Parmenide Plato, bene inſequenti, & veſtiganti dicta. Poniturque
Sagittarius in Muſis acutiſſimus extitiſſe; quia veros ſermones non loquitur niſi qui peritiſ-
ſimus artium liberalium extiterit. Sagittario Iupiter in cælis equina crura dediſſe dicitur,
quod equo plurimum ſit vſus: & ſagittas pro ingenio adiunxiſſe, vt ex his & acumen & ce-
leritas eſſe videretur in ſermone viri ſapientis cum Muſis contubernium habentis. Hic ob-

ſerua-

ſeruare lubet, quod Centauris quicunque Sagittarum vſum interdixerunt, etſi videantur Ouidium † habere fautorem, qui Centauros inducit apud Lapithas, nulla prorſus arcuum nec Sagittarum facta mentione; tamen habere illis non negauit; ijs vſos eſse conſtat apertiſ- A

† 12. Metam.

ſime apud Danthem, inſignem autorem, omnino reclamantem, his metris: *

* Infern. cant. 12.

,, I vidi vn'ampia foſſa, in arco torta,
,, Come quella che tutto il piano abbraccia,
,, Secondo che hauea detro la mia ſcorta.
,, Et tra'l piè de la ripa, & eſsa in traccia
,, Correan Centauri armati di ſaette,
,, Come ſolean nel mondo andare a caccia.
,, Veggendoci calar, ciaſcun riſtette:
,, Et de la ſchiera tre ſi dipartiro
,, Con archi & haſticciuole prima elette.
,, Et vn gridò di lungi, a qual martiro
,, Venite voi, che ſcendeſti la coſta,
,, Ditel coſtinci, ſe non l'arco tiro. B

Hyginus notatus. Quod autem Centauro, Sagittario cæleſti, caudam ſatyricam datam fuiſse ſcribit Hyginus, quia nō minus hic Muſis, quam Liber Satyris oblectatus fuerit, aliena ratione nititur. Mihi vero potius ea mythologia placet, quia ſermo non minus Centauri, quam Satyri Schemate repreſentetur, vt antea notauimus e Cratylo Platonis: Et, ſi placet, quia Satyros laudat Ariſtoteles, tanquam oraculorum verorum autores, in Dialogo ſuo de Anima ad Eudemum; quem locum fuſius illuſtrauimus, agentes de Animæ Immortalitate ° ad aures Ariſtotelis. Ante pedes Centauri ſagittarij cæleſtis corona ſtellarum poſita, quaſi vir omnino ſapientiæ deditus floccipendat etiam regni coronam ſibi vel oblatam, vel vtcumque de iure competentem. Hiſce noſtris coniecturis conſentiens Julius Firmicus ᵖ *Sagittarium ponit ſignum eſſe pulchra vocis, veridicum, domum Iouis*. & inferius addit, ᑫ *Quod ſi in Sagittario horoſcopus fuerit, is plurimas artes, & diſciplinas conſequetur: eritque cordatus, ingenioſus, & omnium rerum ſcius*. Itaque Schema noſtri Sagittarij belle repreſentat humani ſermonis geminam differentiam veritate, falſitateque notatam; nec non & verborum velocitatem. C

° lib. 1. cap. 1.
ᵖ lib. 2. c. 12.
ᑫ lib. 5. c. 1.

Eodem hieroglyphico notari humanæ vitæ naturam fugacem, geminaque differentia, virtutis, & vitij diſtinctam maximeq́; libidinoſam.
Cap. CXXIV.

Ceterum quum multiplex eiuſdem hieroglyphici ſignificatio eſſe valeat; in Schemate noſtri Centauri ſagittarij vitæ quoque mortalis hominis & fugacem præcipitemque conditionem agnoſcimus, & naturam virtutis æque ac vitiorum participem, atque compotem. Sane de vitæ noſtræ lubricitate per Centaurum indicata Pierius hæc habet in ſuis hieroglyphicis ᵃ *Sunt, & qui Centauros in hoc eodem accipiant ſignificato: quodque illi pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, vitæ noſtra terminum pernici curſu occupari, ſignificare putent: propterea quod mira lapſi lubricitate incauti ſemper arripimur; Nullus enim tam ſenex, qui ſe annum adhuc non ſperet ſuperaturum*. Nos autem in hoc Sagittario Centauro fugacem hominis vitam ex equinis pedibus agnoſcimus; quod equus a natura factus eſſe videatur ad curſum, & hieroglyphicum pernicitatis eidem Pierio ſit, dum ait: *Ad hac celeritatis indicium eſt equus*: & apud Poetas Equi ſemper inſigniri videntur epitheto velocitatis: ita Virgilio: D

ᵃ lib. 4.

ᵇ ,, Ora citatorum dextra contorſit equorum. &
,, Alipedumque curſu fugam tentauit equorum.
Ouidio ᶜ ,, Et noua velocem cingula lædat equum.
& alibi ᵈ ,, Ante citos quantum Pegaſus ibat equos.
& alibi ᵉ ,, Hippolitum rapidi diripuiſtis equi.
Iuuenali ᶠ ,, ... nempe volucrem

ᵇ 12. Æn.
ᶜ 1. de Rem.
ᵈ 4. de Pōt.
ᵉ 1. de Arte.
ᶠ Sat. 8.

,, Sic

A ,, Sic laudamus equum . . . . . .
Tilio [g] ,, Alte vectus equo. [g] lib. 13.
& alibi [h] ,, Sic vbi proſiluit piceo de carcere præceps. [h] lib. 14.
Tibullo [i] ,, Aut quis equum celerem arcto compeſcere fræno. [i] lib. 4.
Pāphilo [k] ,, Aligeri pueris exagitantur equi. [k] lib. 1.

Quemadmodum ergo biformis natura Centauri Sagittarij ſymbolum eſt humanæ vitæ; quæ conſtituitur ex parte rationali ſuperiore, ac irrationali inferiore, tanquam ex voluntate & appetitu, ex intellectu & ſenſu; ſic equi conditio non minus velocitatem indicat, quam arcus & ſagitta ſuperiori parti humanæ tributa. Sane ſuperiores partes obtinet humana ratio, cui ſubdita debet obtemperare natura ſenſualis, quam homo cum brutis communem obtinuit; non nunquam tamen accidit, vt vel temperamenti violentia, vel educationis improbæ corruptela, ſenſualis appetitus rationis imperia non audiat, ſed vel eam inuitam ſecum rapiat præcipitem ad libidines, maximeque venereas; quibus inter animalia cuncta videtur obnoxia ſpecies equina; quo factum eſt, vt mulieres procaces atque libidinoſas equarum [k] nomine diffament Autores; & homines etiam in feminas hinnire [l] ſicut equi, quibus [m] nō B eſt intellectus: quam hominis libidinoſi naturam hieroglyphice Centauro ſignari, late docet Maximus [n] Tyrius. De furore venereo generis equini paſſim omnes, at luculentiſſime Vergilius [o] cui

[k] Ariſ. 6. hiſt. cap. 18.
[l] Ierem. 5. 8.
[m] Pſ. 31. 9.
[n] Serm. 34. F.
[o] 3. Georg.

,, Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum,
,, Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
,, Pœniades mali membra abſumpſere quadrigæ:
,, Illas ducit Amor trans Gargara, tranſque ſonantem
,, Aſcanium, ſuperant montes, & flumina tranant:
,, Continuoque, auidis vbi ſubdita flamma medullis,
,, Vere magis, quia Vere calor redit oſſibus, illæ
,, Ore verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis,
,, Exceptantque leues auras, & ſæpe ſine vllis
C ,, Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu,
,, Saxa per & ſcopulos, & depreſſas conualles
,, Diffugiunt, non Eure tuos, non Solis ad ortus:
,, In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auſter
,, Naſcitur, & pluuio contriſtat ſidere cælum.

Mares autem Equi feminis valde ſalaciores habentur; qui ſemper ad eas viſas hinnire videntur; quum illæ grauidæ non admittant initum. At homo libidinoſior equo; quum non vere ſolo, ſed omni tempore coitum exerceat, a quo neque grauida mulier abſtinet. Sed quia nullum animal equo libidinoſius; ideo ſalacem hominis naturam indicaturi poetæ Centauros confinxerunt. Verum hac de re late Valerianus [p] in Hieroglyphicis: ſed euidentiſſime Ieremias [q] *Equi amatores, & emiſſarij facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Itaque Centauri Sagittarij ſymbolo recte ſignatur humanæ vitæ curſus ocyſſimus: hominis natura ex intellectu & ſenſu, ſeu ex ratione, & appetitu irrationali conſurgens. quæ ſæpe neglecto rationis dictamine præceps agitur in furioſas libidines; quibus obD noxios fuiſſe Centauros, paſſim poetæ veteres fabulantur.

Homo libidinoſior Equo.
[p] lib. 4.
[q] cap. 5. 8.

Genero-

Generoſas indoles educari debere ab Heroibus in actuoſa pariter & in contemplatrice vita præcellentibus. A

Schema XXXVII. Gemma.

B

C

Chiron Centaurus, vt virum actuoſa ſimul & contemplatiuã vitæ peritum indicet, aptum educare generoſa indolis adoleſcentes.
Cap. CXXV.

REcte noſter Anonymus hocce Schemate repreſentari notat Chironem Centaurum Achillis educatorem; ſed myſterium non aperit, cur Achilli puero nobiliſſimo nutricius datus fuerit Centaurus iſte. Nos ex fabulæ cortice veritatem enucleare poterimus. Porro Chiron Centaurus a Boccatio, Deorum genealogiam tractante [a] ponitur ex

a lib. 8 c. 8.

,, antiquorum ſcriptis eſſe Saturni filius; nempe Saturnum venuſtate Phillyræ captum,
,, eam intercepiſſe, & dum eius, vt ait Seruius; [b] vteretur concubitu, interueniente Opi

b 3. Georg.

,, coniuge, confeſtim ſe vertit in Equum, ne cognoſceretur in culpa. Phillyra autem ex
,, eo concubitu Chironem concepit, peperitque animal, ab vmbilico ſupra hominem, ab
,, inde vero infra equum. Qui quum excreuiſſet, in ſilulas abijt, eaſque coluit. Huic au- D
,, tem a Tethide Achillem puerum commendatum; quem ipſe nutriuit, & docuit, ſimili-
,, ter & Æſculapium. Poſtremo quum eum viſitaſset Hercules, caſu factum eſt, vt vna
,, Sagittarum eius, Lernæo veneno perlita, ſuper pedem eius caderet: attamen quum a
,, parentibus fuiſset genitus immortalis, vt Ocytoes vaticinium impleretur, quo prædi-
,, xerat, eum optaturum, eſse mortalem; graui vexatus morbo, mori cupiens, orauit ſu-
,, peros, vt illi mori concederent. Quo conceſso, ab eiſdem in cælum tranſlatus eſt, &
,, in Zodiaco locatus, & Sagittarius appellatus. Et quoniam valuerit auſpicio, eo coram
,, cæleſtis Ara appoſita eſt. Ex his fictionibus Theodontius Barlaam ſenſum exprimebat
,, huiuſmodi. Chironem ideo Saturni filium dictum, quia circa agriculturam plurimum
,, valuerit: & quia hortorum adaquationem inuenerit. Phillyræ dictus eſt filius, quia Phi-
,, ladros, ideſt, aquæ-cuſtos, vel amator, eo quod ad irrigationem hortorum plurima vteretur.

Mythologia Chironis ex antiquis prima.

A ,, retur. Quod autem in conceptione eius Saturnus a coniuge repertus, verteretur in
,, Equum, dictum eſt, eo quod cauſam ſuam apud turbatam coniugem iuſtificauerit, dicens
,, quod ob id aliarum mulierum concubitum quæreret, ſi forte filios maſculos ſuſcipere
,, poſſet; quum ſibi prolem melioris ſexus ex ea conceptam ob promiſſum Titano factum
,, ſeruare non poſſet; & ſic ob hoc æque agere viſum eſt; & inde æquus, ideſt, iuſtus. Alij
,, vero volunt fabulam a præcedentibus ortum habuiſſe. Nam quum vidiſſent illum morta-
,, les, vt dicit Iſidorus, hominum pariter & iumentorum medicinem inueniſſe, hominis &
,, Equi filius dictus eſt, & Chiron denominatus, vt intelligeretur, quia Chirurgiam, non Secunda Myth.
,, Phyſicam, repeririſſet; quæ leni doctaque manu operatur; nam Chiros Græce manus eſt.
,, Quod a ſagitta Herculis vulneratus ſit, hiſtoriographum dicunt; & quum lethalem mor-
,, bum arte ſua aliquando curaſſet, viſum eſt amicis eum immortalem creatum, quem vene-
,, ni vis non occideret. Tandem quum veniſſet in mortem, ob meritum virtutis ſuæ, quia
,, iuſtiſſimus fuerit homo, vt in Iliade dicit Homerus, ad perpetuam ſui nominis memo-
,, riam ab antiquis inter aſtra locatus eſt. Circa fabulam de tranſmutatione Saturni in Saturnus vt in Equum mutatus.
B Equum, ne coiens cũ Phillyra dignoſceretur ab vxore ſuperueniente deprehenſus in adul-
terio, quo Centaurus enatus e muliere iuncta viro formam Equi referente, notare poſſumus
phyſicam imaginationis vehementis vim in muliere cõcipiente; namque ſicuti Saturnus ille
Magus quum eſſet, facile præſtigijs in Equum ſe vertere potuit; ita Phillyra ſubito ſe pre-
mentis equi conſpectu conſternata Centaurum concipere potuit; non ſecus atque Sicula
matrona cum humano fœtu ſimul Aſtacum piſcem peperit, quum eiuſmodi grandem graui-
da conſpexiſſet in manu piſcatoris, & appetiſſet vehementi deſiderio: perindeque Plutar-
chus ex homine ac equa Centaurum enatum opinatur; vt olim de Monſtrorum natura philo-
ſophantes oſtendimus abunde † Ne repetamus e Paræo * teſtimonium mulieris albæ, quæ † l.2.c.66.68
Veneremagens ſub albo viro magna ſui verecundia ab æthiope procul irridente viſa fœtum * lib.25.c.7.
nigerrimum de candido coniuge ſuſtulit; quemadmodum & illa, quæ cum viro candido iun-
cta, æthiopis imaginem intuendo æthiopem alba concepiſſe, & peperiſſe dicitur, Hippocra-
tis ingenio a pœna adulterij liberata, cui crediderunt ſola vehementis imaginationis vi ex al-
C bis vtriſque parentibus exoriri potuiſſe phyſice nigram ſobolem. Hanc ſane Saturni fabu-
lam in Faſtis ita ponit Ouidius ᵉ e lib. 5.

Nocte minus quarta promet ſua ſidera Chiron
Semiuir, & flaui corpore mixtus equi.
Pelion Hæmoniæ mons eſt obuerſus in Auſtros:
Summa virent pinu, cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit: ſaxo ſtant antra vetuſto,
Quæ iuſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus olim miſſuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides exhauſta parte laborum
Iuſſaque reſtabant vltima parte viro.
Stare ſimul caſu Troia dum fata videret,
Hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.
D *Excipit hoſpitio iuuenem Phillyreius heros,*
Et cauſam aduentus hic rogat, ille docet.
Reſpicit interea clauam ſpoliumque leonis,
Virque ait his armis, armaque digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
Vellus, Achillea continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſqualentia tela venenis,
Excidit, & læuo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitque e vulnere ferrum,
Et gemit Alcides, Hæmoniuſque puer.
Ipſe tamen lectas Pegaſeis collibus herbas
Imperat: & vana vulnera mulcea ope.

Virtus edax ſuperabat opem: penituſque recepta A
Oſſibus & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernæa ſanguis Echidnæ
Miſtus, ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat vt ante patrem lacrymis perfuſus Achilles:
Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Sæpe manus ægras manibus ſtringebat amicis:
Morum, quos fecit, præmia doctor habet.
Oſcula ſæpe dedit: dixit quoque ſæpe iacenti,
Viue precor, nec me care relinque pater,
Nona dies aderat: cum tu iuſtiſſime Chiron
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
Nunc Lyra curua ſequi cuperet, ſed idonea nondum
Eſt via: nox aptum tertia tempus erit.

De Chirone multi tractarunt autores Claſſici, Orpheus in Argonauticis, Homerus in Iliade, Apollonius Rhodius, Statius, Plinius, Natalis, Boethius, Hyginus; & alij multi; cunctiq; B fatentur vnanimes, virum fuiſſe iuſtiſſimum, Aſtrologiæ, Medicinæ, præſertimque Chirurgiæ, a qua denominationem habuit, Botanicæ, Muſicæ, Militiæ, Rhetorices, & aliarum omnium liberalium artium peritiſſimum; cui propterea viri principes tradiderint filios ſuos educandos; inter quos enituere maxime Æſculapius, Hercules, Iaſon, & Achilles. Nos autem in præſentia Schematis noſtri germanam explicationem habituri, primum obſeruamus Chironem hunc Centaurum, non currere, brutali parte violente rapiente ſecum rationalem, ſed incedere temperato, moderato, grauique greſſu, ceu viri, cuius ratio moderatur atque regit appetitum; portioque ſuperior humana rationalis gubernat inferiorem ſenſualem, qua communicat homo cum brutis. Galeam in capite geſtat, indicium ſcientiæ militaris, quam edocuit Achillem, vt & alias artes liberales. Puellum læuo brachio complectitur, quem dorſo ſuo ſtantem portat: ſignum educationis, qua tum Achillem, tum Æſculapium, tum Iaſonem, tum alios generoſæ indolis alumnos gubernauit. Dextra manu ſagittam cuſpide ad læuum ſui pedem vergente ſuſtinet, vt oſtendatur, ab Herculis ſagitta quadam Ler- C næo ſanguine venenato perlita, dum eam cum arcu Tirinthij tractaret, lædente vulneratum pedem Chironis, vnde mortem ſubijt, inde propter eximias virtutes in cælum inter aſtra tranſlatus, & ita pingitur in Schemate, qualem in cælo formari Natalis aſſerit, inquiens* *Conuerſus eſt igitur Chiron in illud ſignum cæleſte, quod nunc etiam a ſagitta illa nomen retinet, atq; ita formatur, vt videatur ſagittam e vulnere extractam oſtentare.* Iure Saturni filius ponitur Chiron homo iuſtiſſimus, atque ſcientiſſimus; tum quia Saturnus hieroglyphicum temporis eſt, præſertimque longæui; quod eius aſtri motus proprius tardiſſimus in ortum ſit, & non abſoluatur niſi longiſſimo ſpatio temporis, annorum triginta, vt aiunt Aſtronomi; & Ariſtotele doctore prudentia [d] rerumq; multarum peritia breui tempore comparari non poteſt: adeoq; iuuenis prudens, planeq; multiſcius eſſe nequit: vnde Chiron & ſenex ponitur (etſi ad elegantiam imaginis, in Schemate fictus abſque barba ſpectetur; ſed & ſenes antiquitus plerique radebantur, barbam non alentes) & ſenis Saturni filius dicitur: tum quia melancholico, proindeque ſaturnino temperamento fuit; quales extitiſſe teſtatur D Ariſtoteles [e] omnes quicumque pollere viſi ſunt ingenio, vel in diſciplinis, vel in rebus agibilibus tractandis: tum etiam quia Saturni ſidus in horoſcopo natis donare creditur excellentiam ingenij. Non ita facile ſuſcepero ſenſum eruditiſſimi Alciati, Schemate ſuo [f] pingentis Chironem Centaurum, ferula pueros erudientis, ſub titulo, CONSILIARII PRINCIPVM, appoſito hexaſtico.

Chiron vnde dictus.

Noſtra Schematis explicatio.

* lib. 4. c. 12.

d 1. Eth. c. 3. 6. Eth. c. 8.

e 30. Sect. probl. 1.

Alciatus notatus.

f Embl. 146

,, Heroum genitos, & Magnum fertur Achillem
,, In ſtabulis Chiron erudijſſe ſuis.
,, Semiferum doctorem, & ſemiuirum Centaurum,
,, Aſſideat quiſquis Regibus, eſſe decet.
,, Eſt fera, dum violat ſocios, dum proterit hoſtes:
,, Eſtque homo, dum ſimulat ſe populo eſſe pium.

A Siquidem iſta neque Chironi conſentiunt, quem Homerus, & poſt eum Euripides in Iphigenia in Aulide, alijque pium, & virum iuſtitia præſtantem prædicant: a quo prorſus abfuerit vitium omne violandi ſocios, & ſimulandi pietatem. Neque conueniunt conſiliarijs Principum; tum quia conſiliarij debent partem humanani rationalem habere ſupra ſenſitiuum appetitum, vt in Centauro ſpectatur: tum quia Conſiliarij dum horrantur Principes violare ſocios, & ſe populo ſimulare pios, non erudiunt Principes, vt Chiron Achillem, & Æſculapium, ſed eos decipiunt, & ignaros boni regiminis efficiunt: tum maxime, quia Principes erga conſiliarios non ſe habent, vt ignari rudeſque pueri & infantes, erga Magiſtros & Præceptores; nam Principes auditis conſiliarijs, vt plurimum diſcordantes inuicem ſententias afferentibus, iudicio pollentes eam eligunt, quam exiſtimant eſſe meliorem. Vnde Principes a ſummo Deo plerumque clandeſtine docentur, vel per Angelos cuſtodes, qui Principibus ſingulis & bini dati ſunt, & intelligentiores, quam dati priuatis hominibus, quales Principum Conſiliarij ſunt, vnicum ſinguli bonum genium a Numine ſortiti. Quam ſententiam vnanimes profitentur orthodoxi Theologi noſtrates, ex
B diuina Scriptura[g] ſanctiſque Patribus.[h] Quin & aperte Plato[i] conſtituit, pueros non eſſe cogendos verberibus atque flagellis ad diſciplinas, ſed alliciendos præmijs atque xeniolis. Quare non fetula, ſed blanditijs Chiron erudijt adoleſcentes Heroum Achillem, Iaſonem, Æſculapium, & alios, vt in Schemate noſtro viſitur.

[g] Daniel. 10. Deut. 32. & 38.
[h] Dionyſ. de Cæl. hier. c. 9 Clem. Al. 6. ſtrom. & 7. Aug. q. 48. in lib. Iud. Orig. Hom. 11. in Num.
[i] 7. de Legib.

Furacis rapacitatis typus, & inſtrumenta vetuſta.

Schema XXXVIII.

C

D

Furum ex rapto viuentium antiquitus conditiones explicatæ.
Cap: CXXVI. A

a 3. Æn. NEmini dubium eſt hocce Schemate delineatam Harpyiam iuxta Virgilij [a] deſcriptionem; ſed abditiſſimum eſt, vt Anonymo noſtro, ſic etiam alijs, quid ſibi velint quinque hieroglyphica circumpoſita corpori monſtri. Nos conabimur ex Harpyiarum fabulis antiquioribus eorum ſingula declarare. Primuſque de propoſito conſulendus Euſtathius, qui
b lib. 12. ſuper Odyſſea [b] ſic Interprete Cl. La-Cerda, Latine loquitur: [Argonautæ ad Bithyniam quum peruenissent, inciderunt in Phineum cæcum, eius prouinciæ Regem. Cæcitatis cauſa hæc: Habuerat filios ex Cleopatra, filia Boreæ; qua repudiata, alteram duxit; cui iam nouercæ filios ex Cleopatra ad necem tradidit, calumnia illata. Iratus Iupiter Regi optionem dedit, aut cæcum viuere, aut mori. Mori non vult, ſed eſſe cæcus, neque Solem videre. Sol ipſe iratus Harpyias homini mittit, quæ fame torquerent, cibos ſemper ab epulante rapturæ. Sciunt, videntque hoc Argonautæ, qui vna cum Iaſone nauigabant; ſcienteſq; Phineum ſapientem eſſe, hortantur, petuntque rationem expediret, qui præternauigaturi eſſent Symplegadas (ſunt hi ſcopuli gemini in oſtio Euxini, infames Poetarum carminibus; putantur enim inter ſe concurrere, naueſque elidere.) Promittit ille ſe facturum, ſi Harpyias e regno ſuo pellerent: quod illi pollicentur. Quærit itaque ab illis, quanta ſit celeritas eius nauis, qua vehebantur; Reſpondent, tantum illam ſpatij nauigando ſolitam tranſmittere, quantum columbam volatu. Iubet, columbam capiant, dimittantque per medias rupes, quum ipſæ a complexu diuellantur; quum vero illa ſpatium tranſmiſerit: tum ſe illi intrepidi in viam dent. Ergo columba mittitur, volat, totum illud tranſmittit ſpatium, vno tantum accepto incommodo; nam ad finem volatus concurrentes ſcopuli caudam lacerant. Illi ſtatim a complexu diuulſis, ſequuntur Argonautæ eadem celeritate, qua prius columba: tuti euadunt, tantum in fine curſus eliſa puppi, vt columba cauda. Ergo Zetes, & Calais alati Iuuenes, & filij Boreæ, qui vna cum Argonautis in ea erant expeditione, Harpyias pellunt a Phineo, perſequunturque gladijs vſque ad Plotas inſulas. Inde redierunt, moniti a Ioue, ceſſarent ab illis perſequendis. Quia autem inde redierunt, Plotæ ab eorum reditu dictæ deinceps ſunt Strophades; nam *στροφὴ* flexus eſt, & verſio Græcis. Ita ferme Euſtathius.] Quo in loco prætereundum non eſt, quod accidere dicitur in Euxino mari ſcopulis C
Scopuli Symplegadum vt cõcurrere videantur. Symplegadum inter ſe mire concurrentibus, & ſubinde a ſe recedentibus, naueſque in ſuo concurſu collidentibus; etenim eorum poſitio naturalis eſt huiuſmodi, vt in imo lati, radices habeant inter ſe propinquas, & ſenſim ſurgentes in acumen ad inſtar coni, ſemper altiores partes obtineant inter ſe diſtantiores; quoniam autem inter eos horis ſtatis fit maris euripus; ideo nauigantibus affluente mari videntur illi ſcopuli ſeiungi, nimirum aqua partibus inferioribus coopertis, & ſublimioribus tantum ſuper aquas apparentibus; in refluxu vero iugiter diſcooperiuntur eorum partes inferiores, ad quas nimium vicinas in exiguo ſalo nauigia proteruntur. Nec enim putandum eſt, rupes illas locali motu cieri: licet, mirabile dictu,
Mirum de Turri mobili. & viſu, Bononiæ turris D. Stephani, dum Campanæ maiores omnes pulſantur, moueatur accedens, & recedens ſuis partibus eminentioribus, a muro ſtabili propinquæ domus; vt ego cum multis non ſemel inſpexi. Ceterum id fit motu viſibilis ſpeciei turris, ad motum aeris,
Harpyiæ vnde dictæ. quo nititur. Sed ad rem. Conſtat apud omnes claſſicos, Harpyias eſſe ſymbolum rapacitatis, & furum, atque prædonum, quorum vita ex rapto; nam id ſatis indicat earum nomen deductum a Græco verbo *ἁρπάζω*, quod eſt *rapio*: Ferreaque inſtrumenta, in fine adunca, quibus ad aliquid rapiendum violenter vtimur, Harpagones dicun- D
c 3. Æn. tur. Inde pedibus aduncis Harpyiæ donatæ, quibus vice manuum vtuntur ad rapiendas
d Iliad. 16. prædas. Tres illas memorat Virgilius, quæ dicuntur Celæno, Aello, & Ocypete. [c] Quat-
e l. 1. Myth. 1 ram addit Homerus [d] Thyellam, ſiue Podargem, denominatas ab inſitis proprietatibus hominum ex rapto viuentium; quas apte proponit Fulgentius in Mythologicis, [e] inquiens.
Harpyiæ cur virgines. *Harpyias etiam tres inferis Vergilius deputat; quarum prima Aello, ſecunda Ocypete, tertia Celæno. Harpyia enim Græce e rapina dicitur. Ideo virgines, quod omnis rapina arida ſit & ſterilis. Ideo plumis circundatæ; quia quicquid rapina inuaſerat, celat. Ideo volatiles, quod omnis rapina ad volandum ſit celerrima. Ἀέλλω enim Græce quaſi ἑλὼν ἄλλα, ideſt, alienum tollens. Ocypete, ideſt citius auferens. Celænum vero, Græce nigrum. Vnde & Homerus*

A *merus prima Iliados Rhapſodia* ἦδη τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί, ideſt

,, Statim niger tuus ſanguis emanabit per meam haſtam.

Hoc igitur ſiguare volentes, quod primum ſit, alienum concupiſcere: ſecundum cupita inuadere: tertium, calare quod inuadit. Addit Boccatius f Virgineos autem vultus Harpy- f 10.Gen. cap.61.
,, iæ ideo habere dicuntur, quia quantum ad eum, cui rapitur, fures paſſim more ſuo pla-
,, cidos miteſque ſe in cōnſpectu hominum exhibent, vt hac poſſint arte ignaros fallere,
,, Vncas autem raptores habere manus, expoſitione non indiget. Quod ora illis ſint pal- Harpyiæ cur pallidæ.
,, lida, nihil aliud vult prætendere, quam fames aſſidua, inſatiabilis appetitus habendi, qua
,, miſeri & in rapinam proni anguntur continue. Fœdiſſima ventris proluuies raptorum eſt,
,, inquantum vt plurimum rapinarum turpis eſt exitus. Itur enim ex rapinis in ludum, ſub-
,, ſtantiarum conſumptorem omnium, & miſeriarum patrem: Itur in Luxuriam laſciuia-
,, rum & ociorum marcentium matrem: Itur in gulam crapularum & ægritudinum cloa- Rapinarum turpis exitus
,, cam turpiſſimam & damnoſam. Arbitror quidem has ad piratas & auariſſimos homines
,, ſpectare, eo quod litora inhabitent. Addebat inſuper dictis Harpyis Homerus vnam,
B ,, quam Thyellam vocitat, ex qua Zephirum dicebat Equos Achillis genuiſſe. Hanc dice-
,, bat Leontius Venti-impetum, ſeu procellam interpretari; per quam etiam piratatum
,, demonſtratur velocitas ad rapinam. Verum enim vero dicuntur Harpyiæ habitare in Montibus Inſularum Strophadum; & eſſe filiæ Neptuni, atque Terræ; quia viuitur ex rapto tum in mari, tum in terra pariter a piratis, & a furibus: Hæc omnia Virgilius egregie tetigit, aiens g g 3.Æn.

Seruatum ex vndis Strophadum me litora primum
Accipiunt Strophades Graio ſtant nomine dicta
Inſula Ionio in magno: quas dira Celaeno,
Harpyiaque colunt alia. Phineia poſtquam
Clauſa domus, menſaſque metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum: nec ſauior vlla
Peſtis & ira Deum Stygijs ſe ſe extulit vndis.
C *Virginei volucrum vultus: fœdiſſima ventris*
Proluuies: vncaq́ manus: & pallida ſemper
Ora fame.
Huc vbi delati, portus intrauimus: ecce
Læta boum paſſim campis armenta videmus,
Caprigenumque genus nullo cuſtode per herbam.
Irruimus ferro: & Diuos, ipſumque vocamus
In prædam partemque Iouem: tum litore curuo
Extruimuſque toros, dapibuſque epulamur opimis.
At ſubita horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas;
Diripiuntque dapes, contactuque omnia fœdant
Immundo. tum vox tetrum dira inter odorem, &c.

Sane pingitur in Schemate Harpyia latis obæſo corpore, propter opulentiam ex rapinis Stellæ ſignificatio.
D comparatam a magnis piratis, famoſiſque furibus. Aſtrum vero fulgens ſupra caput Harpyiæ ſignat nocturnum tempus aptiſſimum furibus ad latrocinia perpetranda; nam & Horo Apollini Niliaco, hieroglyphica priſca declaranti, *Depicta Ægyptijs ſtella, nunc Deum ſignificat, nunc Noctem, nunc vero Tempus, interdum etiam hominis Maſculi animam.* Et in Sacra pagina, tum apud Lucam h *Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & in tertia vigilia; & ita inuenerit: beati ſunt ſerui illi. Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam.* tum apud Matthæum i *Vigilate ergo, quia neſcitis, qua hora Dominus veſter venturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret Pater familias, qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam.* Quibus locis Interpretatio Syriaca legit, non *qua hora*, ſed h 12.38.39. i 24.42.43.
,, *qua vigilia.* Quod approbat doctiſs. Maldonatus inquiens: Qua vigilia fur veniet: no-
,, ſter Interpres alijs verbis ſenſum expreſſit: quanquam arbitror non ſine cauſa Chriſtum

,, po-

„ potius dixiſſe, qua vigilia, quam qua hora: nimirum quia dixerat paulo ante, *vigilate*, id eſt
„ agite excubias more militum: alludit ergo ad eundem militarem morem, quo ſolent mi- A
„ lites, ne ab hoſtibus improuiſi opprimantur, totam noctem in quatuor diſtributam vigilias
„ excubare, neſcientes qua vigilia hoſtis venturus ſit. Quare ſtella Nocturnum tempus indicat, aptum furtis. Sed etiam ſtella nunc accipi poteſt pro anima hominis maſculi, hoc eſt
K 9. Æn. pro audacia prædonum, de qua maxime gloriatur apud Virgilium[K] prædo, Troianis inſultans in hæc verba glorioſa:

„ Durum a ſtirpe genus: natos ad flumina primum
„ Deferimus, ſæuoque gelu duramus, & vndis.
„ Venatu inuigilant pueri, ſiluaſque fatigant
„ Flectere ludus equos & ſpicula tendere cornu.
„ At patiens operum, paruoque aſſueta iuuentus,
„ Aut raſtris terram domat, aut quatit opida bello.
„ Omne æuum ferro teritur, verſaque iuuencum
„ Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
„ Debilitat vires animi, mutatque vigorem: B
„ Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
„ Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.
„ Vobis picta croco & fulgenti murice veſtis:
„ Deſidiæ cordi: iuuat indulgere choreis:
„ Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
„ O vere Phrygiæ (neque enim Phryges) ite per alta
„ Dindyma, vbi aſſuetis biforem dat tibia cantum,
„ Tympana vos, buxuſque vocat Berecynthia matris
„ Idææ: ſinite arma viris, & cedite ferro.

Sic ergo ſtella fulgens ſupra caput Harpyiæ, ſymbolum eſt tum nocturni temporis, aptiſſimi furtis: tum animi maſculi & audacis, quo prædones intrepide pericula ſemper aggrediuntur: & Apuleius audaciſſimos latrones, laborumque ingentium animo maſculo patientiſſimos aſſerit ſemper nocturnas rapinas perpetrare, nocturnaſque prædas agere. Nam & audaces latrones inducit noctu primum Milonis domum perfodiſſe, totamque ſupellectilem C
l 3. Meta. in f cum Lucio ſub Aſini forma corrupto furatrina ſuſtuliſſe.[l] & alios audaciores, Hemum, Lamachum, & Thraſyllum, ne ſingulos referam latrones nocturna facinora perpetrantes ex-
m l. 7. et ſeq. inde memorat[m] luculentiſſimo ſermone. Vlyſſem Græcorum audaciſſimum, atque fortiſſimum, nocturnis latrocinijs famoſum, qui ignorat? Cinerem Laomedontis, qui ſuper Ilij porta Scæa ſeruabatur, clam nocte ſuſtulit: Palladiumque cum Diomede, viro quoque fortiſſimo, ex Troia, cæſis cuſtodibus, rapuit. Miſſus deinde explorator cum eodem Diomede, Rhæſum Thraciæ regem occidit, equoſque eius abduxit, priuſquam Xanthi aquam deguſtaſſent. Quæ cuncta erant in Troianorum fatis, ſine quibus Troia capi non pote-
n 13. Meta. rat. Vnde apud Ouidium Aiax Vlyſſi exprobrat.[n]

„ . . . . . ſua narret Vlyſſes,
„ Quæ ſine teſte gerit: quorum nox conſcia ſola eſt.

Et Xenophon agens de Republica & legibus Lacedæmoniorum ex præcepto Lycurgi gen- D
tem ad vitam bellicoſam erudientis ait, *Patet autem eum, qui furto ſurrepturus quippiam ſit, oportere & noctu vigilare, & interdiu fraudem ac inſidias tendere, exploratoreſque parare,*
Vaſculi, *ſi conſequi velit, quod concupiſcit.* Neque minus ad furatrinam, artemque rapacem latro-
ſeu lagenæ manubriatæ hieroglyphicum. num indicandam mihi facere videtur vas illud manubriatum duabus anſulis quod poſitum inſpicitur pone caput Harpyiæ; nimirum nocturni latrones duplici liquore ſolent vti, vel ad
Vino vt fures vſi. ſui præſidium tutelamque vino, vel ad faciliorem expeditioremque furatrinam oleo. De
o lib. de Garrulit. vini Lagena furibus antiquis oportuna nobile Plutarchus affert teſtimonium, aiens[o] *Lacedæmone Mineruæ Chalciæcæ templum repertum eſt compilatum, intuſque iacens inanis lagena: ea de re quum inter multos, qui accurrerent, diſquireretur, quidam e corona hominum, Si vultis*
Vinum remedium cicutæ *audire, inquit, ego vobis exponam, quid mihi in mentem venerit de hac lagena: exiſtimo ſacrilegos rem aggreſſos ita periculoſam, prius cicutam bibiſſe, ac vinum ſecum attuliſſe, vt ſi fallerent,*

A *lerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumeſque diſcederent; ſi vero deprehenderentur, ante tormenta facili & doloris vacua morte decederent. Hac illo fato, res tam intricata ac perplexa, viſa fuit non ſuſpicantis aliquid tale, ſed ſcientis. Itaq; circumfuſi homines, alius aliunde cœperunt interrogare, quiſnam eſſet, cuiue notus, & vnde iſta haberet cognita. Denique hoc modo examinatus, confeſſus eſt ſe vnum de iſtis eſſe ſacrilegis.* Vinum autem generoſum ſimul cum ſucco cicutæ potum citam afferre mortem, quia ſit vehiculum veneni celerrimum ad cordis ventriculos: at paulo poſt cicutam aſſumptum, calore ſuo frigiditatem lethalem cicutæ prorſus extinguere, late demonſtrauimus in opere De his qui diu ſine alimento viuunt, p quam theoriam non eſt vt hoc loco repetamus. De Oleo quis ignorat nocturnis furibus vtiliſſimum eſſe ad vngenda ferrea ſerarum, portarumq; clauſtra, ne violente dum reſerantur, excitent a ſomno rerum abripiendarum dominos in perniciem furum, atq; latronum? Aloyſius Pulcius in ſuo poemate Morgantis Maioris introducit Margiten aſtutiſſimum furem, qui cum gigante die quadam veſpere perueniens ad hoſpitium, poſt cœnam cauſatus ſe noctambulum furioſum, admonuit cauponem, cui nomen erat Dormi, ſe contineret in cubili clauſum, nec exiret, ſi forte perambulantem domum audiſſet, ab eoque poſtulauit olei loco butyrum ad inungendam ſibi tineam capitis, ab ſe fraudulente ſimulatam; quo tamen vſus eſt (B) ea nocte perungens ferrea clauſtra portarum, arcarumque, ſurripiens inde quicquid vtilis ſibi reperit in diuerſorio; & ante lucem, adhuc dormiente caupone, furtum aſportauit aufugiens expilata & incenſa caſa. Verſus lepidiſſimi poetæ ſunt q

p lib. 2. c. 18.

q Cant. 18.

Hor vò ſaper come tu ſe chiamato:
Diſſe l'hoſtier, tu ſaprai toſto come
Io ſono il Dormi per tutto appellato.
Diſſe Margutte, fa come tu hai nome,
Coſi fra ſe, eu ſarai ben deſtato
Quando fia tempo, e innanzi ſien le ſome.
Com' hai tu brigatella, o vuoi figliuoli:
Diſſe l'hoſtier, la donna, & io ſiam ſoli.
C *Diſſe Margutte che puoi tu pigliarci*
La ſettimana in queſta tua hoſteria?
Come harai tu moneta da cambiarci
Qualche dobra da ſpender per la via?
Riſpoſe l'hoſte io non vo molto ſtarci,
Ch'io non ci ho preſo, per la fede mia,
Da quattro meſi in qua venti ducati,
Che ſono in quella caſſetta ſerrati.
Diſſe Margutte oh ſolo in vna volta
Con eſſo noi più danar piglierai.
Tu la tien quì s'ella ti fuſſe tolta?
Diſſe l'hoſtier, non mi fu tocca mai.
Margutte vn'occhiolin chiuſe, & aſcolta,
E diſſe, a queſta volta lo vedrai.
D *E per fornir in tutto la campana,*
Vn'altra maleſtetta trouò ſtrana.
Perche perſona diſcreta, e benigna,
Dicea con l'hoſte, troppo a queſto tratto
Mi ſe paruto, io mi chiamo il Graffigna:
El profferir tra noi per ſempre è fatto,
Io ſento vn poco diffetto di tigna,
Ma ſotto queſto cappel pur l'appiatto:
Io vuò che tu mi doni vn po di burro,
Et io ti donerò qualche mangurro.

L'hoſte riſpoſe, niente non voglio,
Domanda arditamente il tuo biſogno,
Che di tal coſe corteſe eſſer ſoglio:
Diſſe Margutte all'hor, io mi vergogno,
Sappi che mai la notte non mi ſpoglio,
Per certo vitio, ch'io mi lieuo in ſogno,
Vorrei ch'vn par di funi m'arrecaſſe,
E legherommi io ſteſſo in ſu queſt'aſſe.
Ma ſerra l'vſcio ben doue tu dormi;
Ch'io non ti deſſi qualche ſorgozzone,
Se tu ſentiſſi per diſgratia ſciormi,
E che per caſa andaſſi a proceſſione
Non vſcir fuor: riſpoſe preſto il Dormi,
E diſſe, io mi ſtarò ſodo al macchione,
Coſi voglio auiſar la mia brigata,
Che non toccaſſin qualche tentennata.
Le funi, e'l burro a Margutte giù reca,
E diſſe a ſerui di queſto coſtume,
Ch'ogn'vn ſi guardi da la foſſa cieca,
E non isbuchi ignun fuor de le piume.
Odi ribaldo, odi malitia greca:
Coſi ſoletto ſi reſtò col lume,
E fece viſta di legarſi ſtretto,
Tanto che'l Dormi ſe n'andò a letto.
Com'ei ſentì ruſſar, ch'ogn'vn dormiua,
Ei cominciò per caſa a far fardello:
A la caſſetta de' danar ne giua:
Et ogni coſa poſe in ſu'l Camello:
E come vn'vſcio, o qualche caſſa apriua,
Vgneua con quel burro il chiauistello.
E come egli hebbe fuor la vettouaglia,
Appiccò il fuoco in vn monte di paglia.

Sed quia facilius in vaſe perferre poſſunt oleum ad hoc opus fures, quam butyrum; & quia promptius oleum penetrat arctiores rimas ad vngenda ferrea clauſtra latentia, quam ſegnes buty-

butyrum; ideo melius in Schemate furatrinæ ponitur olei vaſculum, quam butyrum. Margites autem aſtutiſſimus oleo butyrum prætulit, ad tineæ cauſam veriſimiliorem reddendam, quod butyrum capiti magis adhæreſcit, quam oleum; & quod pluri butyro capiti vngendo ſibi opus erat, quam oleo. Cęterum Latronibus, piraticam exercentibus, vt marinæ procellæ tempeſtas impedimento eſt ad prædas & agendas, & cōuectandas, inhibita celeri nauigatione; ſic vſui maximo eſt oleum ad ſedandos impetus marinorum fluctuum, & ad malaciam in ponto procurandam. Quæ res apud Plutarchum, agentem De Primo frigido, ſic expreſſa legitur: *Ad hæc de reliquis humoribus maxime pellucidum eſt oleum, quia plurimum in ſe habet aeris; cui rei certo id eſt argumento leuitas, ob quam omnibus innatat humoribus, ab aere ſurſum elatum. Quin in fluctus marinos ſi immergatur, tranquillitatem facit, non ventis ob lauorem eius inde delabentibus; quod Ariſtoteles putauit; ſed quia fluctus quouis humore ictus ſubſidat.* Quam ſententiam & Plutarchi pariter, & Ariſtotelis de cauſa, cur oleum tranquillet marinos fluctus vehementius agitatos, latius explicauimus in Hydrologiæ Peripateticæ noſtro volumine, quod habemus iam paratum ad prælum. De propoſito ſcribit etiam in Antiquis ſuis Lectionibus Rhodiginus, aſſerens [r] *Ex humoribus autem ceteris oleum præcipue diaphanum eſt; quod aeris prouenit admiſtione multa; argumento eſſe leuitatem, qua omnibus ſupernatet. Facere creditur & in mari tranquillitatem fluctibus inſperſum, non lauoris ratione lubricitatiſue ventis delabentibus, ſicuti cenſuit Ariſtoteles, ſed quia diſgregat humorem, ac diſtinguit aeris potentia.* Quæ fere tranſcribit ex Plutarcho; cuius obiectionem aduerſus Ariſtotelem ſuſtulimus in Hydrologia citata. Sed & hanc olei proprietatem affert loco tertio Pierius in Hieroglyphicis ita [ſ] *Aiunt vero oleum contra furorem tantam ineſſe vim, vt effuſum in perturbatos veſanientis maris fluctus tempeſtatem efficaciſſime tranquillet.* Sic igitur optima ratione vas oleo plenum appoſuit in Schemate Rapacis furatrinæ, piraticarum Harpyiarum, autor, quod illi prædones velocitati ſuarum nauigationum æquora tranquilla ſibi cupiant, atque procurent. Ceterum multo difficiliorem habere videtur explicationem illa quatuor lignorum cōtignatio poſt vaſculū delineata fere ſupra caudam Harpyiæ. Suſpicor tamen eſſe poſſe furibus ad inſtar vehiculi nauigijque tum tranandis fluminibus, tum etiam tranſuehendis prædis ex vna ripa fluminis altioris ad aliam, & per eas locorum anguſtias, præcipiteſque rupes aquarum, per quas nauigijs iter eſſe non poteſt, vel ad quas nauigia perferre nequeunt prædones. Certe cratibus huiuſcemodi lignorum contignatorū, ſiue colligatarum arundinum opus eſt furibus; de quibus cratibus legimus [t] hanc obſeruationem: Venendo io da terra ferma a queſta Iſola, nel 1515. paſſai il fiume di Nema in vna Zattera di canne, preſſo doue queſto fiume entra in mare, molto furibondo, & largo: & conduceuano queſta Zattera nuotando intorno a dieci, o dodici Indiani. Quare conſtat, quaternas illas teretes haſtulas inuicem colligatas in Schemate, ſignare poſſe cratem, quæ rara quædam eſt lignorum, vel viminum, vel arundinum craſſiorum connexio, perutilis ad tranandа flumina latronibus, qui poſſunt eam illico ſibi contexere ripis amnium inſiſtentes; cuiuſmodi cratibus facile queunt & ipſi tranare fluuios, & per flumina tranſportare prædas in tutum locum. Nam & apud Ramuſium etiam legimus [u] Ridutti

,, ſu la fiumara, quel Tartaro cercaua qualche zoppolo da paſſarne ſopra vn poleſene, che
,, è a mezo la fiumara, dou'era il beſtiame di quello Anchioli Ambaſciadore; & non tro-
,, uando zoppolo, il detto Tartaro ragunò alcune fraſche, & ligolle il meglio potè inſie- D
,, me: & prima meſſe le ſelle de caualli ſuſo: & ligò le dette fraſche con vna corda alla co-
,, da d'vn cauallo, & eſſo gouernando il cauallo, paſſò di là ſul detto poleſene, che tengo
,, era due groſſi tratti d'arco. Ritornò poi, e miſe ſuſo la femina Roſſa, & paſſolla nel det-
,, to modo. Il mio Turcimano volſe paſſar notando, & paſſò, ma con pericolo. Tornò
,, anche per me; & perche vedeuo il pericolo grande, mi ſpoglia in camicia, & diſcalzo,
,, benche ad ogni modo poco mi ſaria valuto; & con l'aiuto di meſſer Domenedio, ma con
,, gran pericolo, fui paſſato di là.

Sic ergo ligneæ, vel arundineæ crates, funibus colligatæ, qualem aſpicere licet in Harpyiæ noſtræ Schemate, prædonibus vſui ſunt ad tranſeundos fluuios maiores, & ad conuectandas per flumina prædas. Quod autem aduncum in fine, teſſellatum ter in medio, capitatum viſitur inſtrumentū ſub Harpyiæ pedibus, ignorabile prorſus videtur. At vero ſi diuinare licet, ex harpagonum genere ferreum eſt organum, quod

multos

Marginal notes: Oleum vtile tranquillan. do mari tumenti. — [r] lib. 25. c. 16 — [ſ] lib. 51. — [t] lib. 12. c. 8. tom. 3. nauig. Ramuſ. — [u] tom. 2. pag. 121. F. — Harpagonis vſum multiplex.

Section letters in right margin: A, B, C, D

A multos ad vſus inſeruire valet latronibus; primum quidem ad aperiendas ſeras loco clauis; quod inſtrumentum Italice *Grimaldello* nuncupatur. Deinde vero ligatum fune longiori, tripliei, vel quadrupliei ad anſulas, vel teſſellas, caputque reuincto, poteſt immitti procul ad attrahendum violente, quicquid rapere latrones, piratæquæ uoluerint. Deinceps autem ad inſtar uectis inſeruire furibus facile poteſt ad attollendas, & amouendas e cardinibus clauſas portas domorum expilandarum. Quod vltimo loco ſpectatur ante Harpyiam rectum ſtare inſtrumentum utrimque rotundis globulis in extremitate munitum, & in medio ferrum habens aduneum, ſi pariter hariolari fas eſt, mihi dicetur eſſe ſpecies harpagonis alias, cuius uſus furi ſit ad euellenda diſrumpendaque ſerarum interne latentia ferramenta artificioſa; duobus capitibus orbicularis utraque manu comprehenſis ad maiorem uiolentiam incutiendam inſtrumento, neceſſariam ualidiorum ſerarum ferteis artificijs effringendis. Hæc habui, quæ dicerem de tenebricoſiſſimo Schemate.

B

Vita contemplatricis verum ac genuinum hieroglyphicum,

Schema XXXIX, Gemma.

C

D

Anonymi ſententia perpenditur de Pſyche Pyralidis alas habentis, an ſit anima ſymbolum abſolute. A
Cap. CXXVII.

Animæ ſymbolum in Schemate cognoſcit Anonymus cum alis Pyralidis; at cur alæ Pyralidis aſſignentur animæ: cur etiam Anima ſedens, atque quieſcens effictaſit, non
a l. 11.c.36. explicat. Profecto Pyralis eſt animal in igne volatile; de quo Plinius ita [a] Gignit aliqua
„ & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni,
„ maioris muſcæ magnitudine volat pennatum quadrupes: appellatur Pyralis, a quibuſdam
„ Pyrauſta. Quandiu eſt in igne, viuit: quum euaſit longiore paulo volatu, emoritur. Hæc
b 5. hiſt.c 19 ab Ariſtotele Plinius hauſit, alicubi ſcribente: [b] *In Cypro inſula ærarijs fornacibus, vbi Chalcites lapis ingeſtus compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ, paulo muſcis grandibus maiores, quæ per ignem ſaliant, atq; ambulent. Emoritur & hoc genus, & illud niuis alumnum, quum alterũ ab igne, alterum a niue dimotũ eſt. Nonnulla corpora eſſe animalium quæ igne non abſumantur, Salamandra claro documento eſt: quæ, vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit.* De quo animalium genere nos late dudum, agentes de ſpon- B
c lib. 4.c.61. taneo viuentium ortu. [c] Forte Schematiſta Pyralidis alas Animæ dedit, vt oſtenderet illi naturam eſſe igneam, ſecutus opinionem Democriti, & aliorum veterum; quam memorat Ari-
d 1. de an. t.20 & ſeq ſtoteles. [d] Alæ vero tribuuntur Animæ, quia ſemper eſt in motu; ſemperque depaſcitur humidum radicale, ceu fomitem flammula Lychni ſemper volitans. A quo quidem igne naturali ſi dimoueatur anima ſentiens, & vegeta, ſtatim emoritur. Sedens autem ponitur, quia ſemper adhæreſcit innixa humido radicali, nec ab eo prorſus auelli poteſt. Verum enim vero non conueniunt iſta rationali animæ, quæ penitus immortalis a naturali calore per hominis interitum, ſeparatur incolumis, in æternum viuens. Neque Pſychen ab Apuleio celebratam indicare nobis voluit Schematis autor; quoniam nuſquam alas vllas Apuleius agnouit in Pſy-
e Apul. 4. meta. F. che; quam [e] *trepidam, & in ipſo ſcopuli vertice deflentem*, non alarum propriarum vis vlla, *ſed mitis aura molliter ſpirantis Zephyri, vibratis hinc inde lacinijs, & reflato ſinu ſenſim leuatam ſuo tranquillo ſpiritu vehens, paulatim per deuexa excelſa vallis ſubditæ, florentis ceſpitis gremio leniter delapſam reclinat.* An ſedentem, ſiue cubantem animam poſuit Autor no- C
ſtri Schematis, quia cum pluribus antiquorum exiſtimauit, animas in ſepulchrorum cauea ſimul cum cadaueribus, potiſſimum a quibus violenta morte ſeiunctæ fuerint, commorari?
f in Prol. prædicabil. „ certe priſcus Ammonius apud Porphyrium ait [f] Quemadmodum in meditatione Philo-
„ ſophi anima etſi a corpore ſeiungitur; tamen corpus ab anima non ſeparatur; quum
Vetus opinio de anima in ſepulchro. „ viuat: Ita in obitu corpus etſi ab anima diſſociatur, anima tamen ſuum corpus non om-
„ nino deſerit; ſed circa illud manet in ſepulchro, vel prope. Sciendum autem, non om-
„ nino, quum corpus ſeparatur ab anima, & animam ſeparari a corpore; ita namque
„ corporum amatrices ſunt animæ, vt poſt mortem adhuc tamen eodem amore tene-
Vmbrarum apparitiones circa ſepulchra. „ antur; atque ob eam cauſam fieri autumant, quæ circa mortuorum tumulos videri
„ ſolent, vmbrarum apparitiones. Verum neque, quum anima ſeparatur a corpore,
„ corpus omnino ſeparatur ab anima; Philoſophi enim etſi per nimiam contemplatio-
g lib.4.c.118 „ nem vehementius ſeſe a corpore auocent; viuunt tamen, nec protſus commoriuntur. Plinius huic poſtremæ ſententiæ ſuffragari videtur, inquiens [g] Morbum eſſe quendam, per ſapientiam mori. Plato multo antea dixerat in Phœdone, Animas impuras cir- D
h 3. de an. t. com. 67. ca ſepulchra verſari, & videri. Quem Platonis locum forte citat Ioannes Grammaticus in hæc verba [h] *Si enim quæ extra corpora ſunt animæ, quæ corporis ſunt amantes,*
Animæ quæ circa ſepulchro viſæ. *cum corpore ſunt ſemper, & in ſepulchris: quid enim abſurdum etiam eas, quæ ſunt in generatione, animas circa immaterialia operari? & ſic quidem Plato.* Porphyrius [i] item
i lib. 2. agens de Abſtinentia ab eſu carnium, oſtendit hanc eſſe communem veterũ ſacerdotum, & Ægyptiorum opinionem, cui & adſtipulatur, aſſerens Animas violenta cæde interfectorum,
Maleficæ quas animas in corpora compellant. & ſepultura carentiũ, morari circa ſua cadauera; & proinde multas viſas eſſe lamentari: iiſq; vti cõſueuiſſe maleficas ad ſuum miniſterium, cõpellendo illas corpus, vel corporis ſui partem
k lib. 3. aſſumere, ac motitare. Statius etiã tractans Amores Clitophontis, ait [k] animas eorum, qui in aquis pereunt, non omnino ad infera deſcendere, ſed propter aquas circumferri, ex communi

A muni hominum decreto. Quam communem opinionem vt latius proſecuti fuimus olim agen
tes De reconditis Antiquorum Lucernis [l] ita fortaſſe communire poteſt Anonymi placi- [l] lib. 3. c. 7.
tum. Verum enim vero tractat ille de Anima generatim accepta, nõ ſpeciatim de illa, quam
violenta mors eripuit e corpore. Præterea quod in Schemate pingitur anima velut in lectu-
lo cubare, ſedereue ſemiamicta, non autem nuda circumferri, volitareque circa ſepulchrum,
aut in tumulo aſſidere corpori. Quare magis idonea Schematis explicatio nobis eſt inda-
ganda.

Propria Schematis declaratio de vita contemplatricis intimis attributis.
Cap. CXXVIII.

NOs autem arbitramur iſto Schemate myſtice repreſentari luculenter omnes vitæ con-
templatiuæ proprietates. In primis apriſſime pingitur in Schematæ vita contem- I. Vitæ ſpeculatiuæ proprietas.
B platiua ſeminuda pariter & ſemiamicta; nuda totum pectus, totumque caput; amicta ven-
trem & partes inferiores; quia quum obſeruatu Pamphili tractantis de Præparatione Euan
gelica, veteres rectiſſime ſenſerint, [a] *Corpus eſſe quaſi animæ indumentum*; quumque Animæ [a] lib. 1. c. 2.
humanæ pars intellectiua, qua cognoſcit anima & ſapit Ariſtoteli [b] ſit eidem in Corde prin- [b] 3. de an. t. 1
cipes operationes edens, vel in Cerebro [c] quod magis placuit Platoni in Timæo, quem ſe- [c] 7. Meta. t. 31.
quitur Galenus. [d] Quum denique Magiſtro [e] mens prout a ſenſu contradiſtinguitur, in ſua [d] Art. med. cap. 12.
functione contemplandi nullo penitus vtatur miniſterio corporis, at ſolum in operationibus [e] de an. t. 92.
& ſenſuum, & facultatis vegetatricis inſtrumenti corporei famulatum neceſſario poſtulet; 3. de an. t. 4.
iure merito Schematiſta noſter ad indicandum animam in corpore contemplatricis vitæ va- 6. & ſeq.
cantem, puellam effinxit ſuperne nudam, inferne lacinia veſtitam. Quod etiam forſan effe-
cit ad virginitatis decorum ſeruandum, velans virginitatem. Secunda vitæ ſpeculatiuæ pro- II. proprietas.
prietas eſt, quod ſedentaria ſit, & procul ab omni motu quieſcat; vt non ſemel edocuit
Ariſtoteles, tum aiens [f] *Intellectio aſſimilatur cuidam quieti & ſtatui magis quam motui.* [f] 1. de an. t. 48.
C & alibi [g] *At vero neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio: ſciens enim maxime eorum,* [g] 7. Phy t. 20
quæ ad aliquid, dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt; ſecundum enim nullam potentiam motis,
fit in nobis ſcientia; ſed, quum extiterit aliquid; ex ea enim, quæ eſt ſecundum partem, expe-
rientia, vniuerſalem accipimus ſcientiam. Neque itaque actus generatio eſt: niſi quis & re-
ſpectionem, & tactum generationes dicat; Tale enim eſt actus. Quæ autem a principio acceptio
ſcientiæ, nec eſt generatio, nec alteratio. Nam, quia quieta eſt, reſidetq; anima (nota bene)
ſciens fit, & prudens. (& ſecundum Arabicam tranſlationem, *Homo enim fit ſciens & intelli-*
gens quando anima eius quieſcit, & firmatur.) *Vt igitur, neque quum dormiens excitatus eſt*
aliquis, aut ebrius eſſe deſijt, aut ægrotans reualuit, factus eſt ſciens; quamuis prius non pote-
rat vti; & ſecundum ſcientiam agere; ſed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem veni-
ente mente inerat potentia ad ſcientiæ vſum: ſic vtique huiuſmodi aliquid fit id quod eſt a prin-
cipio, in ſcientia exiſtentia; perturbationis enim quies quædam eſt, & tranquillitas. Neque
igitur pueri poſſunt quid diſcere, neque iudicare ſenſibus, ſimiliter atq; ſeniores; multa enim
perturbatio circa ipſos fit, & motus. Sedantur autem, & deſinunt perturbari, aliquando qui-
D *dem a natura, aliquando vero ab alijs. In vtriſque autem his alterari aliquid accidit, ſicuti*
quum excitatur, & fit vigilans ad actum. Manifeſtum eſt igitur, quod alteratio in ſenſibili-
bus eſt, & in ſenſibili parte animæ; in alia autem nulla, niſi ſecundum accidens. Et multo
prius [h] *Ex ſenſu quidem igitur fit memoria: ex memoria vero, quæ plerumque eiuſdem fit, ex-* [h] 2. poſt. an. t. 104. 105
perientia; multæ namque memoriæ numero experientia vna eſt: experientia autem aut ex omni Experientia
quieſcente vniuerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illis vna ex mul-
idem, eſt artis principium, aut ſcientiæ: ſi circa generationem quidem, artis; ſi vero circa ens, tis memorijs
ſcientiæ. Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus; fit.
ſed a ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, quouſque ad prin-
cipium venit; anima vero eſt talis, vt poſſit pati hoc. Itaque ſecunda proprietas vitæ cõtem-
platiuæ quies eſt, otium literarium, animi corporiſque tranquillitas, indicata per ſedentem,
ac veluti quieſcentem in lecto mulierem. Tertia vero proprietas vitæ contemplatricis in- III. proprietas.

dicatur per alas Pyralidis, aut potius Papilionis. Profectò vita contemplatiua duas a natura
ſortitur alas, (vt edocet etiam in Phædro Plato) quibus volat ad obiecta, Mentem, qua A
fertur in lucem Veritatis: & Voluntatem rationalem, qua fertur in Amorem Boni præco-
Anima contẽplatiua vt pyralidi cõparata. gniti. Veritas quidem ipſa ſumma Deus eſt, ſub ratione pulchri, ac lucis, ad quam inhiat
ſemper intellectus contemplatiuus, vt ad obiectum proprium humanæ mentis. Bonitas vero
& pulchritudo ſumma Deus eſt item ſub ratione amabilis, ad quem finem vltimum itidem
volat humana voluntas. Vitæ contemplatiuæ ſi dicamus ineſſe Pyralidis alas, in igne ſemper
[i] 5. hiſt. c. 19. degentis, & extra lucidum atque feruidum ignem ſtatim emorientis, vt poſt [i] Ariſtotelem
[k] l. 11. c. 36. obſeruabat Plinius; [k] iam apte dederit illas hieroglyphico ſuo noſter Autor; etenim ſublata
procul a Veritatis luce, atque a Bonitatis amore flagranti Mens, humanaq; voluntas, peri-
re ſtatim ſentit in ſe vitam contemplatiuam. Si vero magis arrideat in Schemate poſitas eſſe
vt Papilioni Papilionis alas, nihilominus congruunt aptiſſime vitæ contemplatiuæ, tum quia Papilio vo-
litat ad lucidum Lucernæ lumen, cuius ardore combuſtus vertitur in ignem, vt & mens ab
[l] 3. de an. t. 8 33. 18. 37. 38 Ariſtotele [l] dicitur fieri id quod intelligit; & amantis animum eſſe magis in amato, quam in
[m] in Cõuiu. Plat. orat. 2. cap. 8. amantis corpore ſcribitur a Ficino: [m] tum quia Papilio procul a terra non ad modũ extolli-
tur; vt anima ſapientis in actu contemplationis non omnino corpus deſerit, quod viuificat, B
[n] 3. de an. t. 4. 6. ſed in tantum ab eo ſeiungitur, quod eius miniſterio non vtitur [n] vllo, decretis Ariſtotelis.
Rectiſſime igitur vitæ contemplatrici datæ fuerunt a Schematiſta noſtro Pyralidis, aut Papi-
lionis Alulæ: vel ea ratione maiores alas volucrum excludens materialiores in grandiori
magnitudine; quod humana mens atque voluntas, immateriales quum ſint, per exilitatem
indicantur aptius, quam per granditatem molis, multitudinem materiæ neceſſario poſtulan-
IV. proprietas vitæ cõtemplatiuæ. tis. Quarta proprietas eſt, quod vita contemplatiua reperitur in anima grauida concepti-
bus, quos ore parturiens in lucem edit. Proculdubio Schematiſta proponit ob oculos puel-
lam tumidulo ventre, reclinatam in lecto, veluti parturientem. Vitam autem contempla-
tiuam apte repreſentari Anima conceptum vtero gerente, ac ore parturiente, primum ex
Socratis Obſtetricatio in vita contemplatiua. Platone conſtat aperte Socratem in Theæteto de ſcientia talia dicentem introducente:
,, Arti uero meæ adeſt quicquid ad illarum obſtetriciam diligentiam attinet. Verum in hoc
,, præſtat, quod maribus, non feminis parturientibus ſuccurrit: & quod animarum fœtus,
,, non corporum ſpeculatur. Potiſſimum autem arti meæ hoc ineſt, poſſe videlicet diligen- C
,, ter examinare, ſimulachrum ne ac falſum, an natiuum ac verum quiddam iuuenis cogi-
,, tatio pariat. Quin etiam quod obſtetricibus, idem & mihi accidit (& mox.) Nam &
,, hoc cum parturientibus commune familiares mei patiuntur. Vexantur enim, & diu no-
,, ctuque multo magis quam illæ replentur. Quem quidem dolorem tam excitare, quam
,, ſedare artificium meum ualet. Atque ita quidem iſti habent. Quandoq; uero, o Theæ-
,, tete, qui fecundi non ſunt, aduertens quia opera mea non indigent, eos cum alijs in ma-
,, trimonium copulo, & ut cum Deo dicam, ac ute præſagio quibus potiſſimum coniuncti
,, proficiant. Quorum multos Prodico tradidi, multos etiam alijs ſophiſtis diuiniſque ho-
,, minibus. Hæc, o optime, omnia hanc ob cauſam altius repetij. Angi enim te conceptu
,, quodam grauidum ſuſpicabar, quod & ipſe putas. Committe ergo te mihi tanquam ob-
,, ſtetricis filio, & obſtetriciæ facultatis longe perito; & quæ perquiro, annitere pro uiri-
,, bus reſpondere: & ſi ex ijs, quæ dixeris diſcutienti mihi, ſimulachrum potius, quam ue-
,, rum apparens refutauero, atque abiecero, ne ſuccenſeas oro, quemadmodũ primo par- D
,, tu puerperæ ſolent. His itaque Plato Theætetum in uita contemplatiua proficientem,
grauidæ mentis, atque parturientis compotem, ſubiecit Obſtetricio Socratis. Huc faci-
unt item ea, quæ Plutarchus de felibus Ægypijs, agens de Iſide & Oſiride, ſcribit: *Aſpi-
dem vero Ægyptij, & felem, & Cantharum in honore habent, diuinæ potentiæ imagines quaſ-
dam obſcuras; ſicut Solis ſimulachra in ſtellis ſolent conſpicari. Nam felem etiamnum ſunt
qui dicant ac credant per aurem concipere, partumque per os emittere; qua ſimilitudine oratio-
nis ortus refertur.* At huius hieroglyphici, mentis ex utero ſapientiam parturientis, con-
ceptamque producentis ore, diuina legimus oracula: namque diuinam ſapientiam Pater ex
[o] Pſal. 109. 3 vtero genuiſſe dicitur [o] *Dixit Dominus Domino meo: ex vtero ante Luciferum genui te.* Et
[p] Prou. 8. 24. & ſeq. alibi ſapientia diuina de ſe dicit, [p] *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum: antequam
quicquam faceret a principio. Ab æterno ordinata ſum: & ex antiquis antequam terra fie-
ret.*

A *ret. Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram: nec dum fontes aquarum eruperant: Necdum montes graui mole conſtiterant: ante colles ego parturibar*, & alio loco ſapientia Diuina pariter de ſe ait [q] *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam*. Sic igitur Æterna Mens Patris Dei Verbum ſuum filium ſibi conſubſtantialem, per actum intelligendi, ſemetipſum intime comprehendens, vere genuit; (de qua re late nos in opere De ſeptimo Quæſitis agere potuimus) proindeque Schematiſta noſter mulierem vtero gerentem, ac tantum non parturientem, hieroglyphicum nobile poſuit humanæ mentis vitam cõtemplatricem agentis. Quinta demum & vltima proprietas hominis contemplatiui ponitur pallor, & non admodum robuſta valetudo: de quibus etiam præclara legimus tum apud profanos, tum apud ſacros autores teſtimonia; nam & apud Ficinum legimus in compendio Vitæ Platonis, eius operibus præfixo [r] *Ob Academiæ habitationem paſſus eſt quartanam febrem menſes decem atque octo*: Locus enim ſuburbanus Athenis erat vmbroſus (vt ait Laertius, & Suidas) Academia; proptereaque ſolaribus radijs minime purgatus, adeoque non ſaluberis habitationis; in quo degentes philoſophantes pallidi, decoloreſque viſebantur. Sed

[q] Eccli. 24. 5.

V. proprietas.

[r] cap. 2.

B & apud Salomonem legimus vitam contemplatiuam eſſe occupationem peſſimam, corpori ſcilicet, quod emaciat, & eneruat, pallidum efficiens, non autem animo, quem perficit; ait enim [ſ] *Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Hieruſalem: & propoſui in animo meo quærere, & inueſtigare ſapienter de omnibus, quæ ſunt ſub Sole. Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Vidi quæ fiunt cuncta ſub Sole: & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus*. Vnde pallor in vultu: triſtes etenim animo, melancholicique, cuiuſmodi ſunt omnes vitam contemplatiuam agentes, Ariſtotelis obſeruatu [t] pallidos vultus ac tetricos gerere ſolent. Ita ſentiebat Cl. Felix Oſius in Antenorea Schola Profeſſor Artis Oratoriæ, dum me, forſan vltra merita, laudans cecinit, imagini meæ palleſcenti ſubſcriptum affigens epigramma:

[ſ] Eccleſ. 1. 12 & ſeq.

Contemplatiui ſunt melancholici.

[t] 30. ſect. probl. 1.

„ Cui ſophia æternum dedit, & memorabile nomen
„ Talia palleſcens ora Licetus habet.
„ A chartis color iſte, manu quas ille diurna,
„ Quas & nocturna vertere ſemper amat.

C
„ Hic illi aſſiduus labor, & iucundus, vt Orbi
„ Conſulat interpres fidus Ariſtotelis.
„ Sic fortunato rerum cognoſcere cauſas,
„ Abditaque in tenebris ſenſa aperire licet,
„ Et licet æternæ ſibi ſæcula condere vitæ.
„ Viuat vt in Scriptis, pallet in effigie.

Sic igitur apto hieroglyphico Schematiſta noſter vitam contemplatricem repreſentaturus in Gemma, figurauit Mulierem facie pallidam; tumidulo ventre grauidam; Alas Pyralidis, aut Papilionis habentem; ſedentem, quieſcentemque, velut in lectulo parturientem; & vmbilico fere tenus omnino nudam, inferioribus corporis partibus omnibus opertam indumento laciniato, propter allatas rationes.

D

Attuſa

Actuoſa vita prima ſpecies bigis in ludorum Circenſium Schemate currentibus hieroglyphice repreſentata. A

Schema XL. Gemmæ.

B

C

Bigarum curſus in ſtadio vt indicet Artificum vitam effectricem.
Cap. CXXIX.

ANonymus nil ad explicationem Schematis afferre videtur, dum id proponit, quod oculis omnium euidentiſſimum eſt, eo diſtico:

,, Hic bigæ optatas propetant contingere metas,
,, Et repetunt tritas laudis amore vias.

Finis ludorũ Circenſium. Solo connotato fine curſus, qui laudis præmio concluditur; etſi præcipuus ludorum Circenſium finis extiterit Gloria vel Diui, vel Principis, in cuius honorem celebrabantur; nec non etiam populi delectatio, quibus publica ſpectacula dabantur; nam curſorum laus poſtremas obtinebat. Verumenimuero quoniam quæcunque pertinent ad hiſtoriam eiuſcemodi ludorum, omnibus euidentiſſima ſunt apud Diodorum, Pauſaniam, Plinium, Virgilium, Panuinium, & alios paſſim extantes: & quia Schematiſta mihi potius in gemma propoſuit D ſenſum allegoricum, quam hiſtoricum; propterea prætermiſſis vulgatis hiſtorijs, ad abdita Vitæ actuoſę differentia. myſteriorum accedere lubet. Arbitramur igitur his ludis indicari vitam hominis actuoſam; quæ quidem gemina nobis eſt, altera rerum artificialium effectrix; altera functionum moralium Actiua; quam diſtinctionem hauſimus ab Ariſtotele, ſcribente a *Quum autem Naturalis etiam circa quoddam entis genus ſcientia ſit (etenim circa talem ſubſtantiam eſt, in qua principium eſt motus, & ſtatus, qui in ea eſt) patet quod nec Actiua, nec Factiua eſt. Factiuarum etenim in faciente principium eſt, aut intellectus, aut ars, aut aliqua potentia: Actiuarum vero in agente electio, idem enim agibile, & eligibile. Quare, ſi omnis intellectus, aut Actiuus, aut Factiuus, aut Speculatiuus eſt, Naturalis ſpeculatiua quædam profecto eſt.* Vnde non ab re poſt explicationem Schematis allati de Vita ſpeculatiua, ſtatim aggredimur alia Schemata vitam Actuoſam, hoc eſt Factiuam, & Actiuam repreſentantia. Porro vitam ho-

a 6. Meta. t. 5.

minis

A minis eſſe militiam ſuper terram [b] edocent Sacræ literæ: Ludos vero Circēſes ad militiam at- b Iob.7.1.
tinere, monuit Vegetius [c] & eius interpres agens de re militari. Quin & his ludis proprie c lib.2.c.24.
comparari vitam actuoſam, aperte conſtat ex Apoſtolo ſcribente [d] *Omnia autem facio prop-* d 1.Corinth.
ter Euangelium : vt particeps eius efficiar. Neſcitis quod ij qui in ſtadio currunt, omnes qui- 23. & ſeq.
dem currunt : ſed vnus accipit brauium ? Sic currite, vt comprehendatis. Omnis autem, qui
in agone contendit : ab omnibus ſe abſtinet : & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant :
nos autem incorruptam. Ego autem ſic curro, non quaſi in incertum : ſic pugno, non quaſi ae-
rem verberans : ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne quum alij prædicauerim,
ipſe reprobus efficiar. & alibi [e] *Ad deſtinatum perſequor : ad brauium ſupernæ vocationis in* e Philip.3.14
Chriſto Ieſu. Ceterum in vitæ ſtadio currens biga ſymbolum eſt Artificum vitæ Factiuæ; in
qua quidem Auriga eſt Intellectus practicus, Factiuus ab Ariſtotele nuncupatus. Currus,
in quo ſtat Auriga, ſubſtantia eſt animæ, in qua ſunt omnes eius facultates; adeoque rationa-
lis, qua ceteræ gubernātur irrationales, quæ duæ ſunt facultas iraſcibilis, quam Equo dexte-
ro comparauero libenter, & concupiſcibilis deterior, quam apte ſiniſtro repræſentari dixe- f 8.de cōpoſ.
B ro. Quin etiam quum artes omnes incedant, vt ait aliquando Galenus [f] duplici crure, Ra- med.loc.c.6
tiocinio, quod eſt crus dextrum, & Experimento, quod habet rationem ſiniſtri cruris; me-
rito Schematiſta Factiuam vitam omnes artes complectentem, per quatuor bigas currentes
in ſtadio repræſentauit. Quaternas autem Bigas effinxit gemina de cauſa; quarum vna re- Bigæ cur in
ſpicit Artes, altera vitæ noſtræ differentias. Nam Ars quælibet in ſui principio repræſen- Schemate
tatur biga de carceribus exeunte: proficiens deſignatur biga ſecunda nondum ad medium quatuor.
ſtadij progreſſa: perfectior Ars bigam indicem habet medium ſtadij iam iam egreſſa; ſed ab-
ſoluta prorſus atque completa quælibet Ars indicatur a Biga iam tandem ad metam pro-
greſſa, metamque tenente. Si vero ſpectemus humanam vitam, quum hæc in quatuor æta-
tes partita ſit, quarum ſingulis Artes exerceri poſſunt: hæ vero ſunt Pueritia primum obti-
nens vſum rationis (infantia nanque carens vſu rationis, artibus omnibus eſt omnino deſti- Infantia ca-
tuta) quæ Artes incipit addiſcere: Adoleſcentia, quæ proficit in Artibus: Iuuentus, quæ ret vſu ratio-
perfecte tenet ac exercet Artes: atque Conſiſtentia, quam robore virium corporis & ani- nis.
C mi pollentem, Artes abſolute completas & callere poteſt, & exercere; nam ſenectus arti- Senectus artibus inepta.
bus Factiuis, ob virium corporearum imbecillitatem, & animi vigorem deficientem, inepta
videtur, iuxta illud Lucretij [g] in bono ſenſu receptum: g lib. 3.

,, Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
,, Corpore : ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
,, Inde, ubi robuſtis adoleuit uiribus ætas :
,, Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi uis.
,, Poſt, ubi iam ualidis quaſſatum eſt uiribus æui
,, Corpus, & obtuſis ceciderunt uiribus artus:
,, Claudicat ingenium, laborat linguaque, menſque.

Nomine vero ſenectutis, artibus ineptæ, decrepitam ætatem intelligimus, vltimumque ſe-
nium; vt in ætate conſiſtente, quam Artes abſolutas habere, ac exercere perfecte ſtatuimus,
ponimus etiam, quæ dicitur viridis ſenectus, in qua viget ad huc vis & corporis & animi.
Quas ætates, artibus laborioſis aptas, nobis apte deſcribit Virgilius, inquiens [h] in opere
D maiori : h 9. Æneid.

,, Venatu inuigilant pueri, ſiluaſque fatigant :
,, Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.
,, At patiens operum, paruoque aſſueta iuuentus,
,, Aut raſtris terram domat, aut quatit oppida bello.
,, Omne æuum ferro teritur, verſaque iuuencum
,, Terga fatigamus haſta : nec tarda ſenectus
,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem :
,, Caniciem galea premimus, ſemperque recentes
,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

Quæ profectò myſtica ludi Bigarum explicatio videtur: quas ante quadrigas in vſu fuiſſe, A
i lib. 1. c. 9. teſtatur Panuinius[i] agens de Ludis Circenſibus. Bigarum autem inuentionem [k] Plinius
k lib. 7. c. 8. Phrygibus aſſignat, inquiens: *Bigas primum iunxit Phrygum natio*. At Iſidorus Sicyoniis,
l lib. 18. c. 32 ita ſcribens in Originibus: [l] *Iugo primus Cyriſtenes Sicyonius equos iugauit: eoſque ſingulos ex vtraque parte ſimplici vinculo applicauit, quos Græci Scirophoros, Latini Funales vocant, a genere vinculi, quo prius alligabantur. Dexterioris vero Biga victor Marti immolare ſolebat*. Ceterum eodem Iſidoro teſte, *Bigas* antiqui iungunt [m] *Lunæ, quoniam gemino curſu cum Sole contendit; ſiue, quia & nocte videtur, & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum*. Apud Romanos tamen, obſeruatione Pliniana [n] *Non vetus & Bigarum celebratio in his, qui Præturæ functi curru vecti eſſent per Circum*. De Bigarum Equo Funali Suetonius in Tiberio [o] *Pubeſcens Actiaco triumpho, currum Auguſti comitatus eſt ſiniſteriore funali Equo, quum Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur*. Statius in Thebaide[p]

m 18. Orig. cap. 12.

n lib. 14. c. 5

o cap. 6.

p lib. 6.

„ Nominibuſque cient Pholoen Admetus, & Irim,
„ Funalemque Thoen.

q l. 22. c. 31. Adijciendum his eſt e Cælij Rhodigini lectionibus antiquis, [q] *In ſacris vero certaminibus duo erant certandi Equis genera: Synorides, & Celetes: Synoris erat biga e duobus Equis, non pullis, ſed adultis: quanquam poſt e pullis quoque iuncta eſt. Inueni tamen apud Ariſtotelem in libro de Mundo, etiam in bello vſos Synoride: Celetes ſingulari currebant Equo, quem Monatora etiam Græci vocant, vt eſt apud Ariſtophanis Interpretem*. Synoridas tamen a Bi- B
r lib. 3. c. 10. gis contradiſtinguere videtur in Arte Gymnaſtica Mercurialis, aſſerens: [r] Quis ignorat „ Synoridas, quibus animas noſtras Plato in Phœdro elegantiſſime aſſimilauit, nec non „ bigas, quadrigaſue, curruum genera, in publicis ſacris certaſſe? Hactenus de Bigarum curſu ludicro in Circo vitæ Factiuæ; nam Humana vita omnis ludus eſt; & a Platone
ſ 7. de legib. ſapienter Homo ludus Deorum appellatur. [ſ] Quo nomine de vitæ Factiuæ proprietatibus agi cenſuimus in Schemate Ludi Bigarum in Circo.

C

D

Actuoſa

A *Actuoſæ vitæ ſecunda ſpecies, Moralis & Actiua nuncupata;*
Quadrigarum ſpectaculo myſtice repreſentata.

Schema XLI. Femma.

B

C

Quadrigarum curſu ſignari vitam Actiuam, præcipueq́ Militarem.
Cap. CXXX.

D ALtera, præcipuaque mortalis vitæ ſpecies Actuoſæ Moralis eſt, quam Actiuam proprie nuncupamus, plures differentias obtinens; inter quas Militaris obtinere primas (a 10. Ethic. cap. 7.) dicitur ab Ariſtotele[a] cui *Actiuarum quidem virtutum operationes in ciuilibus, vel bellicis rebus verſantur: quarum actiones negocioſæ videntur. Bellicæ ſane & omnino.* (& mox) *Si igitur ex actionibus, quæ ſecundum virtutes fiunt, bellicæ & ciuiles pulchritudine & magnitudine excellunt, atque hæ negocioſæ ſunt, finemque quemdam appetunt, &c.* Vt vt huiuſcemodi Quadrigarum ludus attinere, pertrahique valet ad Symbolum humanæ vitæ Actiuæ ſimpliciter, adeoque ciuilis etiam, attamen mihi videtur eſſe hieroglyphicum magis proprium vitæ Militaris; quod aperte duo cuiq; ſatis oſtendere videntur: vnum quidem eſt in culmine metæ præcipuæ ſtans aut Famæ, aut potius alatæ Victoriæ ſignum: alterum autem (Fama militaris ſymbolũ.) eſt, inter duas metas principales, inſidens dorſo Leonis currentis imago humana capite galeato. Namque non minus quam Alata victoria, militarem vitam proſpere geſtam indicat Fama, quæ maximum obtinet euentuum belli præconium; nihilque bello geritur illuſtre,

quod non ilico Fama longe lateque perferat, atque diuulget, etiam cum amplificatione mira. Leoque domitus ab homine hic [illegible] lyphicum eſt hoſtis ferocis a potentiore deuicti: A

Leo militis ſymbolum. b lib. 1.

Porro Leonem eſſe militis viri ſymbolum tria Leonis attributa conuincunt, aſpectus terrificus, vox horrenda, robur dentium, & vnguium: Ægyptij namque Pierio b ſimulachro Leonis indicabant terrificum hominem, qui reliquos aſpectu ſolo conſternaret; cuiuſmodi ſignum in Agamemnonis clypeo, Pauſanias teſtis eſt c ad formidinem alijs incutiendam. Quod quidem ſcutum in Olympiæ templo per aliquot tempora pependerit, inſcriptione etiam adiecta, Græca quidem, ſed ita Latine verſa:

c Eliac. prior.

,, Terror hic eſt hominum, quique hunc gerit eſt Agamemnon.

Eſt autem Leo eius naturæ, vt etiam ſi ferum nihil moliatur, intuentes tamen terreat: ea eſt in oculis eius vis, & maieſtas. Vnde tam Græci quam Latini Poetæ terrorem deſcripturi, comparationem ab huiuſmodi animalis ferocia libentiſſime deſumpſere. Merito itaque Chabrias Athenienſium dux, vt alij, Philippus Macedo, dicere ſolebat, formidabiliorem eſſe Ceruorum exercitum duce Leone, quam Leonum duce Ceruo. De qua militari ferocitate in oculis bellicoſorum hominum, antea locuti ſumus * agentes de Amore Iraſcibili. Atque tanta porro vis, addit Valerianus, tantuſque vigor animi animali, ali[illegible] qui robuſtiſſimo, ita in oculis conſiſtere tota videtur, vt eorum vel minima offenſione, ſupra quam credibile ſit, B

* cap 34.

Leo vires amittit obiectu pallij ſuper oculos.

debilitari videatur, leuiſſimique obiectu amictus pecude ignauior fiat: quod & in theatris ſæpius Roma ſpectauit, & Lyſimachi exemplo comprobatum eſt, quem Alexander Magnus in idem clauſtrum cum ferociente Leone incluſerat: illo vero hanc ingreſſus viam, obijciens pallium capiti Leonis, eiuſque feræ velans oculos, domita ſtrangulataque bellua, & Regi admirationi fuit, & vitæ conſuluit ſuæ, meruitque vt huiuſmodi factum æterna numismatum memoria protogaretur. Quin non in oculis tantum eius animalis terror, verum etiam in rugitu conſtat: itaque Pindarus eum ἐρίβρομον Olympijs, hoc eſt, late-rugientem vocat Ageſidamo. Id vero fit tanta ferarum omnium trepidatione, vt, quod Ambroſius cum Baſilio teſtantur, animantium multa, quæ vel eius impetum per celeritatem euaſerint, horrenda tamen eius indignationis audita voce, veluti vi quadam perculſa atque attonita conſternentur, & plerumque ita deficiant præ metu perdita, vt nullo negotio capiantur. Quin etiam qui per ſomnium imaginatus fuerit, habere ſe leoninum caput Onirocritæ volunt [illegible] aduerſarios terribilem fore ſignificari, nonnunquam vero & principatus & dominatus aſſecuturum; quos per bellum plerumque potentiores aſſequuntur. Leo quoque dentibus & vnguibus armatus a natura, tanquam enſibus & pugionibus vincit aduerſarios. Quare Leo typus eſt hoſtis horribilis atque fortis. Homo vero galea tectus inſidens dorſo Leonis ab ſe domiti, ſymbolum eſt militis hoſte terrifico robuſtioris. Quare Schema concertantium curſu quadrigarum in circo, cui ſupereminet Alata Victoria coronam in manu geſtans, vel Fama; quin & galeatus vir aſſidens ſuper Leone domito curriente, nobis ob oculos ponit vitam Militarem. In qua ſane quatuor quadrigæ pinguntur ad coronam victoriæ certatim currentes, quibus notantur quatuor ætates aptæ bello, Adoleſcentia, Iuuentus, Virilitas, & Cruda ſenectus, a decimoſeptimo ad ſeptuageſimum annum productæ. Quatuor Equi frænis vincti quatuor optimi militis virtutes indicant; Continentiam dico, Moderationem virium, Prudentiam, & Iudicium. Primus quidem Equus dexter frænatus in bono milite ſignat neceſſariam eſſe concupiſcibilis appetitus continentiam intra limites rationis, cui fræna laxans Annibal apud Capuanas feminas exercitum, ſeque perdidit; Militeſque Macedones in Ægypto luxu perditi apud Alexandriæ mulieres eneruati fuere. Secundus Equus læuus indicat Moderationem roboris, ac iræ, cuius moderaminis defectu Minucius Romanum exercitum in vltimum pene diſcrimen adduxit, obſeruatu Plutarchi. d Tertius Equus dexterior eſt Prudentia per multiplicem experientiam in bello comparata. Quo factum eſt vt milites veterani ſint multo tyronibus, etſi ceteroqui robuſtioribus, meliores ad victoriam de hoſtibus reportandam. Quartus & poſtremus Equus eſt Iudicium militare, bene captandæ occaſionis rerum gerendarum in bello; qua virtute maxime [illegible] eſt Q. Fabius Maximus, qui totam cunctando reſtituit rem Romanis, a Minucij temeritate fere deperditam. Quadrigas primus inueniſſe dicitur e Erichthonius: de quo f Virgilius ante Plinium:

Rugitus Leonum terrificus.

Galeatus homo inſidens Leoni quid ſignet in gemma.

d in Q. Fabio maximo.

e Plin. lib 7. cap. 56.

f 3. Georg.

,, Pri-

A ,, Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
,, Iungere Equos, rapidiſque rotis inſiſtere victor.
Quem Quadrigarum curſum nuperrime ſic ob oculos poſuerat:
,, Nonne vides? quum præcipiti certamine campum
,, Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus?
,, Quum ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
,, Corda pauor pulſans: illi inſtans verbere torto,
,, Et proni dant lora: volat vi feruidus axis:
,, Iamque humiles, iamque elati ſublime videntur
,, Aera per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras.
,, Nec mora, nec requies; at fuluæ nimbus arenæ
,, Tollitur; humeſcunt ſpumis, flatuſque ſequentum;
,, Tantus amor laudum, tantæ eſt Victoria curæ.

Pauſanias autem in Phocicis ait, Poſt quadrageſimam octauam Obympiadem, alijs ludis ad-
ditum deinde fuiſſe equorum curſum. Et de Quadrigis victorem renunciatum fuiſſe Cli-
B ſthenem, eum qui Sicyoniorum tyrannus fuit. Romæ vero, Tertulliani notatu, Panuinij-
que: [g] Quadrigas primus omnium oſtendit Romulus. Præter Quadrigas, & Bigas, Iſido- [g] lib. 1. c. 9. de ludiſ.
rus memorat etiam Trigas, Seiugas, & Deſultores: eaſque ſic ab illis diſtinguit: [h] *Qua-* [h] 18. Orig. c. 31. & ſeq.
driga, & Biga, & Triga, & Seiuga, ab equorum numero, & iugo dicta. Ex quibus Quadrigas
Soli: Bigas Lunæ: Trigas Inferis: Seiugas Ioui: Deſultores Lucifero & Heſpero, conſecraue-
runt. Quadrigas ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora anni vertitur, ver, æſtatem,
autumnum, & hiemem. Bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum Sole contendit: ſiue quia &
nocte videtur, & die. Iungunt enim vnum Equum nigrum & alterum candidum. Trigas Dijs
Inferis, quia hi per tres ætates homines ad ſe rapiunt, id eſt per Infantiam, Iuuentutem; atque
Senectam. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum Deorum ſuorum eum
eſſe credunt. Ideo autem rotis quadrigas currere dicunt, ſiue quia mundus iſte circuli ſui ce-
leritate tranſcurrit: ſiue propter Solem, quia volubili ambitu rotat. ſicut ait Ennius:
,, Inde patefecit radijs rota candida cælum.

C *Septem ſpacia Quadrigæ currunt, referentes hoc ad curſum ſeptem ſtellarum, quibus mundum*
regi dicunt: ſiue ad curſum ſeptem dierum potentium, quibus peractis vitæ terminus conſum- Septem dies potẽtes qui.
matur, quorum finis eſt certa, id eſt iudicium (ſunt qui legant, certa meta, id eſt, iudicium)
Porro Equites ſingulares ideo currere dicunt, quia ſingulariter vnuſquiſque curſum vitæ hu-
ius peragit, atque tranſit, alio tempore ſequens alium: per vnam tamen viam mortalitatis. vi-
delicet ad propriam metam mortis. Deſultores nominati, quod olim prout quiſque ad finem
curſu venerat, deſiliebat, & currebat, ſiue quod de equo in equum tranſiliebat. Notatu Pie-
rij: [i] *Rhodij quotannis Quadrigas Soli conſecratas in mare iaciebant, quod vulgatum eſt eum* [i] l. 4. hierogl. fin.
tali vehiculo circumuehi mundum. Verum & multo poſtea Valerianus [m] ait: *In cælo quo-* [m] lib. 43.
que Aurigæ ſpecies oſtenditur: de quo ita Theon in Commentarijs Arati: Fabularum ſcripto-
res, inquit, Aurigam eum, qui cælo aſcriptus eſt, imaginem eſſe dicunt Bellerophontis, vel
Trochili, qui Callithea filius fuit: ſolennia que huius rei ſacra in Argis primum inſtituta,
quod primus iunxerit currum. Vidimus autem Bellerophontem extitiſſe virum [n] in arte mi- [n] cap. 130.
D litari præſtantiſſimum. Nec omittendum eſt, Romæ Victori Quadrigarum, coronæ loco Abſinthij poculum curbiberet victor Quadrigarũ
præmijque, ſolitum exhiberi bibendum poculum abſinthij, ſanitatis ergo; quod obſeruat
Valerianus in ſuis Hieroglyphicis, dum ait [o] ex Plinio: [p] *Quod vero poculum abſinthij Qua-*
drigarum agitatoribus propinatum legas, indicat id Latinarum victorem: his enim ferijs qui [o] lib. 58.
Quadrigis vicerat, abſinthium in Capitolio bibebat: idque maiores noſtri ſanitatem interpreta- [p] lib. 27. c. 7
bantur, quod magni ſatis præmij loco dare ſe profitebantur. Non eſt reticendum, Pauſaniæ
contradicere Rhodiginum de primo victore Quadrigis in Olympijs, quem ille Cliſthenem
Sicyonium, vt vidimus affirmauit, hic autem ſuis ex Antiquis lectionibus [q] notauit: *In Olym-* [q] l. 11. c. 17.
picis vero certaminibus principem omnium legimus viciſſe ſtadium Licymnij filium Oeonum,
ideſt πάλην: *palaſtram Echemum Tegeaten. At cæſto primas tuliſſe Doryclum: Quadrigis* Quadrigæ ex Aphris in Græciam.
Samum Mantineum: cuius in Theſeide meminit Diphilus. Quadrigarum vero morem ex
Aphris in Græciam demanaſſe, teſtatur infra Coelius idem; [r] Qui meminit inferius [ſ] etiam [r] lib. 18. c. 38 [ſ] lib. 21. c. 38

falcatarum Quadrigarum, inquiens: *Falcatas vero in bello Quadrigas eſſe unicum nonnullarum gentium auxilium, multiplex prodit hiſtoria, & Q. Curtius non prætermiſit.* Certantes Aurigæ Quadrigis, quatuor factionibus colore diſtinctis; de quibus Caſſiodorus [t] Praſino, Veneto, Roſeo, & Albo: *Praſinus,* inquit, *virenti Verno: Venetus nubila hiemi: Roſeus æſtati flammeæ: Albus pruinoſo Autumno dicatus eſt.* Dio Caſſius in Julio. *Fuit quoque* (ſcribit) *equeſtris Ludus, cui Troia nomen eſt, a pueris nobiliſſimis antiquo more paratus; cum quibus iuuenes itidem nobiliſſimi ex curribus certauerunt.* Quod quidem certamen pulcherrime deſcribit Virgilius [u] ita concinens: A

[t] 3. Variar. cap. 11.

[u] Æneid. 5. ver. 545. & & ſeq.

,, At Pater Æneas nondum certamine miſſo,
,, Cuſtodem ad ſeſe, comitemque impubis Iuli:
,, Epitydem vocat, & fidam ſic fatur ad aurem:
,, Vade, age, & Aſcanio ſi iam puerile paratum
,, Agmen habet ſecum, curſuſque inſtruxit equorum,
,, Ducat Auo turmas, & ſeſe oſtendat in armis,
,, Dic ait: ipſe omnem longo decedere circo
,, Infuſum populum, & campos iubet eſſe patentes. B
,, Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
,, Frænatis lucent in Equis: quos omnis euntes
,, Trinacriæ mirata fremit, Troiæque iuuentus.
,, Omnibus in morem tonſa coma preſſa corona.
,, Cornea bina ferunt præfixa haſtilia ferro:
,, Pars leues humero pharetras, it pectore ſummo
,, Flexilis obtorti per collum circulus auri
,, Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur
,, Ductores, pueri bis ſeni quemque ſecuti
,, Agmine partiti fulgent, paribuſque magiſtris.
,, Vna acies iuuenum, ducit quam paruus ouantem,
,, Nomen aui referens Priamus, tua clara Polyte
,, Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis C
,, Portat equus bicolor maculis, veſtigia primi
,, Alba pedis, frontemque oſtentans arduus albam.
,, Alter Atys, genus vnde Atyi duxere Latini
,, Paruus Atys, pueroque puer dilectus Iulo.
,, Extremus, formaque ante omnes pulcher Iulus
,, Sidonio eſt inuectus equo, quem candida Dido
,, Eſſe ſui dederat monumentum, & pignus amoris.
,, Cetera Trinacrijs pubes ſenioris Aceſtæ
,, Fertur Equis.
,, Excipiunt plauſu pauidos, gaudentque tuentes
,, Dardaniæ, veterumque agnoſcunt ora parentum.
,, Poſtquam omnem læti conſeſſum, oculoſque ſuorum
,, Luſtrauere in equis: ſignum clamore paratis D
,, Epitydes longe dedit, inſonuitque flagello,
,, Olli diſcurrere pares, atque agmina terni
,, Diductis ſoluere choris; rurſuſque vocati
,, Conuertere vias, infeſtaque tela tulere.
,, Inde alios ineunt curſus, alioſque recurſus
,, Aduerſis ſpatijs, alternoſque orbibus orbes
,, Impediunt, pugnæque cient ſimulachra ſub armis:
,, Et nunc terga fugæ nudant, nunc ſpicula vertunt
,, Infenſi, facta pariter nunc pace feruntur.
,, Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta,
,, Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque

,, Mille

A ,, Mille vijs habuiſſe dolum, qua ſigna ſequendi
,, Falleret indepreſſus, & irremeabilis error;
,, Haud aliter Teucrum nati veſtigia curſu
,, Impediunt, texuntque fugas, & prælia ludo:
,, Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando
,, Carpathium Libycumque ſecant, luduntque per vndas.
,, Hunc morem curſus, atque hæc certamina primus
,, Aſcanius, longam muris quum cingeret Albam
,, Retulit, & priſcos docuit celebrare Latinos.
,, Quo puer ipſe modo, ſecum quo Troia pubes,
,, Albani docuere ſuos. Hinc maxima porro
,, Accepit Roma, & patrium ſeruauit honorem.
,, Troiaque nunc pueri Troianum dicitur agmen.

In quo ludo cuique compertiſſimum eſt, equites tantum, ſine bigis, & abſque quadrigis cõ-
B certaſſe; tum quia pueri dicuntur in Equis frænatis luſiſſe: portari equis: inuecti equis: vide- Troia ludus equitib⁹ abſque bigis aut quadrigis celebratus.
ri in equis: tum quia bigarum, quadrigarumq; ludus Romæ multo poſt Aſcanij tempus in-
cæpit haberi. Quæ notaſſe volui propter virum doctum, qui Ludum Troiæ nomine dona-
tum ait quadrigis olim fuiſſe celebratum, opinionis ſuæ proferens aſſertorem Dionem Caſ-
ſium, qui non ſemel id fateri videtur. Certe Dionis de Cæſare verba ſunt: [x] *Etiam Troiam* x l. 43. Rom. hiſt.
antiquo more Patriciorum filij luſerunt, iuuenesque, qui dignitate æquales erant, curribus
certauerunt. Etenim cædes in ijs ſpectaculis Cæſari vitio verſæ ſunt, quod nondum ipſis ſa-
tiatus eſſet, quodque populo malorum ſuorum imagines ante oculos repreſentaret. & inferius [y] y lib. 48.
Agrippa: *Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæſaris ſplendide omnia agebat,*
ludosq; inter cetera equeſtres biduo præbebat, & Troiam vocatum ludum per nobiles pueros ma-
gnifice exercebat. & adhuc infra: [z] *Porro in ſacrarij conſecratione, ludi omnis generis facti* z lib. 51.
ſunt. Patricijque pueri Troiam luſerunt. Viriq; ſimili ratione Equis celeribus, bigiſque, &
quadrigis certauerunt. Ac in Julio, vt antea notatum eſt; *Pugnauerunt captiui multi, &*
qui erant capitalium rerum damnati. Fuit quoque equeſtris ludus, cui Troia nomen eſt, a
C *pueris nobiliſſimis antiquo more paratus. Cum quibus iuuenes itidem nobiliſſimi ex curribus*
certauerunt. Hæc omnia ſi recte perpendas, comperias Troiam fuiſſe ludum a pueris equi-
tibus actum; at ex curribus bigarum, quadrigarumue diuerſo ludi genere certauiſſe iuue-
nes, & viros maturiores. Quos ludos etiam vt diſtinctos retulit in Cæſare Dictatore Sue-
tonius, inquiens: [a] *Quadrigas, bigasq;, & Equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuue-* a cap. 39.
nes. Troiam luſit turma duplex maiorum minorumque puerorum. Itaque bona pace viri præ-
clari non accipio, ludum Quadrigarum fuiſse, quem antiqui Troiam nominauere. Sed iam
ad alia Schamata pergamus.

D

Hoſtium dona ſuſpecta ſemper eſſe debere: namque Aduerſus hoſtes in bello iuſto, dolis aque ac viribus vtendum. A

Schema XLII. Gemma.

B

C

Poetarum, & hiſtoricorum communis opinio de Equo Troiano propoſita, & expenſa: primumque Daretis Phrygij narratio.
Cap. CXXXI.

REcte quidem Anonymus exiſtimat in Schemate noſtro Equi Troiani ſignificari poſſe, muneribus Hoſtium non eſse eredendum. Sed nobis ante omnia videndum eſt, an hiſtoria fuerit, an ſabula, narratio de Troiano Equo: deinde finem Schematiſtæ rimabimur. Profecto Poetæ non ſolum, ſed etiam Hiſtorici celebrati nominis de illo mentionem habuere; Quorum omnium tres habentur narrationes; vna ſimplex, nudam, ac meo iudicio veram hiſtoriam reſerens; quam habemus a Darete Phrygio: ſecundam admirabilem ac ornatam propoſuit Dictys Cretenſis; quam Homerus, Tryphiodorus, Cointhus, Virgilius, Lucretius poetæ, ac hiſtoricus Guido Columna fuerunt amplexati: Tertiam coniectura probabili, veriſimilitudineque fundatam coluere Plinius, Pauſanias, atque Vitruuius. D
Equidem agnoſco Daretis Phrygij genuinam, ac veram hiſtoriam de Troiano Equo per ea,
,, quæ Cornelius Nepos Salluſtio Criſpo S. Quum multa Athenis curioſe agerem, inueni
Daretis narratio de Traiano Equo. ,, hiſtoriam Daretis Phyrgij, ipſius manu ſcriptam, vt titulus indicat, qui de Græcis &
,, Troianis memoriæ commendauit. Quam ego ſummo amore complexus, continuo
,, tranſtuli. Cui nihil adijciendum, vel diminuendum rei formidandæ cauſa putaui; alio-
,, quin meam eſſe poſset dubitari. Optimum ergo duxi, ita vt fuit, vere & ſimpliciter
,, perſcripta, ſic eam ad verbum in Latinitatem tranſuerterem, vt legentes cognoſcere
,, poſsent, quomodo res geſtæ eſsent, quas Dares Phrygius memoriæ commendauit; qui
,, per id tempus vixit, & militauit, quo Græci Troianos oppugnarent. Minime Homero
,, credendum, qui poſt multos annos natus eſt; de quo Athenis iudicium fuit, quum pro
,, inſano

A ,, inſano Homerus haberetur, qui Deos cum hominibus belligeraſſe deſcripſit. Sed ha-
,, ctenus iſta. Nunc ad pollicitum reuertamur. Cæterum Homerus non ob hæc inſanus Homeri defenſio.
dicendus erat: quum e ſacra pagina ſumpſerit, quod more ſuo fabuloſis Dijs Ethnicorum ap-
plicuit; legerat enim[a] Iacob *manſit ſolus. Et ecce vir luctabatur cum eo vſque mane: qui* a Gen 32.24 & ſeq.
quum videret quod eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim emarcuit.
Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim aſcendit aurora. Reſpondit, Non dimittam te niſi be-
nedixeris mihi. Ait ergo, Quod nomen eſt tibi? Reſpondit: Iacob. At ille: Nequaquam in-
quit, Iacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael, quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti quan-
to magis contra hominem praualebis? Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomi-
ne? Reſpondit, cur quæris nomen meum quod eſt mirabile, & benedixit ei in eodem loco. Sed
ad Daretem redeamus, qui ſuorum Troianorum bellum cum Græcis hiſtorice narrauit ocu-
latus teſtis, & poſt omnia præcedentia militiæ, tandem ad finem belli deueniens, aſſerit cita-
tis verbis: [Eodem die conueniunt Antenor, Polydamas, Vcalegon, Amphidamas, Do- Daretis verba.
lon: Dicunt ſe mirari Regis *Priami* pertinaciam, quum patriam & comites perire malit,
B quam pacem facere. Antenor ait, ſe inueniſſe quod ſibi & illis in commune proſpiciat, ſi
ſibi fides ſeruaretur. Omnes fidem obſtringunt. Antenor vt vidit ſe obſtrictum, mittit ad
Æneam, dicens, patriam eſſe prodendam, & ſibi ſuiſque cauendum eſſe: ad Agamemno-
nem de his rebus aliquem eſſe mittendum, qui id ſine ſuſpicione curet: maturandum eſſe.
Animaduertiſſe Priamum iratum, quia ei pacem ſuaſerit, de concilio ſurrexiſſe; & vereri
ne quid noui conſilij ineat. Itaque omnes promittunt, ſtatimque Polydamantem, qui ex
his minime inuidioſus erat, ad Agamemnonem clam mittunt. Polydamas in Caſtra Argi-
uorum peruenit, Agamemnonem conuenit, dixitque ea, quæ ſuis placerent. Agamemnon
clam nocte omnes in concilium connocat: & refert ea, quæ audiuit: quid cuique videatur,
dicere iubet. Inde omnibus placitum eſt, vt fides proditoribus ſeruaretur. Vlyſſes & Ne-
ſtor vereri ſe dixere hanc rem ſubire: Neoptolemus hos refutat: inter ſe certant: placitum
eſt, ſignum a Polydamante exigi. Et id ipſum per Sinonem ad Aeneam, & Anchiſem, &
Antenorem mittit. Sinon ad Troiam proficiſcitur. Et quia nondum claues portæ Amphi-
C machus cuſtodibus tradiderat, ſigno dato Sinon voce Æneæ & Antenoris audiendo con-
firmatus, Agamemnoni renunciat. Tunc placitum eſt omnibus fidem dari, fœdere firmari,
iure iurando ſtringi, eo pacto vt ſi oppidum proxima nocte tradidiſſent, Antenori, Aeneæ,
Vcalegoni, Polydamanti, Doloni, nec non liberis, coniugibus, propinquis, amicis, ſuiſque
omnibus fides ſeruaretur, & ſua cauſa omnia ſibi liceat habere. Pacto confirmato, iure iu-
rando adſtricto, ſuadet Polydamas, noctu exercitum ad portam Scæam adducant, vbi ex- Equus Troianus Daretis qui fuerit.
trinſecus caput EQVI ſculptum eſt: ibi præſidia habere: noctu Antenorem Anchiſem
exercitui Argiuorum portam reſeraturos, eiſque lumen prolaturos. Id ſignum eruptionis
fore dicunt, quod ibi præſto forent qui ad Regem eos ducant. Poſtquam pacta data ſunt,
Polydamas in oppidū redijt: rem peractam denunciat: dicit Antenori, & Aeneæ, ceteriſq;
quibus placitum erat, vt ſuos omnes adducant, & noctu Scæam portam aperiant, lumen
oſtendant, exercitum inducant. Antenor & Aeneas noctu ad portam præſto fuere: Neop-
tolemum ſuſceperunt: exercitui portam reſeranere: lumen oſtendere: fugam præſidio ſibi
ſuiſque omnibus præuidere: Neoptolemus præſidium dat: Antenor eum in Regiam ducit,
D vbi Troianis poſitum præſidium erat. Priamum perſequitur, quem ante Aram Iouis Her-
cei obtruncat. Hecubæ dum fugit cum Polyxena, Aeneas occurrit. Polyxena ei ſe tradi-
dit, quam Aeneas ad patrem Anchiſem abſcondit, &c.] Quibus apparet Daretis Phrygij
ſimplex & abſque fictione narratio; quam apocrypham aliqui, me iudice, non bene puta-
runt. Sane Cornelius Nepos Dareti ſubſcribit; cuius hiſtoriam eleganti carmine concinnit
ita, in parte a nobis propoſita:

Interea queſtique diu, bellumque peroſi
In fœdus coiere Phryges: iuratur inuſum
Perfidia periura fides, Antenore dirum
Parturiente nefas: huius conſulta ſecuti
Vcalegon, atque Amphimadas, nec iuſtior ipſo
Polydamante Dolon, patriaque in damna ruentis

Impius,

Impias . & tantis Æneas conſonus auſis. A
Nuncius Argolicis prodendas indicat arces
Polydamas . pacemque in pactum fraudis habendam
Iuratis poſcit, tacitumque in mœnia furto
Poſcit iter Danais, Neſtor timet, hæret Vlyſſes,
Furta negat Pyrrhus: illos incerta morantur
Pollicita & falli metuunt: hic vincere certus,
Nocturnis refugit bellis fœdaſſe triumphum.
Res turbat ſuſpecta duces, Phrygioque retento,
Traditur 'nachio legati cura Sinoni.
Promiſſis addenda fides: petit ille penates
Iliacos, dubioſque Anchiſa teſte timores
Soluit, & acceptas iurante Antenore voces.
Ergo fidem ducibus teſtati numina pangunt
Inachidæ: lætique iubent ſua, ſeque, ſuoſque, B
In nullos nutare metus. dona inſuper addunt,
Et firmant promiſſa datis: nec Pergama tantum,
Innumeras Aſiæ ſpondent cum ciuibus vrbes.
His hilaris Phryx certus, abit, quidque hoſtis in vrbe
Captet iter, quando veniat, qua ſigna mouendi
Militis, & cauto diſpenſat ſingula nutu.
Porta latens, taciuſque dolis furata meatus
Inſcriptum Pegaſi tollit caput: hac iter Argis,
Huc iuſſi venere duces, Sol merſerat axem,
Venturis hoc tempus erat: fax igne ſereno
Viſa viris. hæc ſigna dabat, ſic milite iuncto
Securi dubijque meant: Phryx indice flamma
Pandit iter, laxatque fores. O dira nocentum C
Conſilia! O cunctis incognita crimina faſtis!
Florebant Aſiæ fines, florebat opimis
Troia ſuis, & rege potens, & milite tuta.
Nec ſuperos, nec fata timens victoria Graium
Mentito Calchante breui ceſſiſſes. at hoſtis
Indigenæ, & (quo nil grauius) priuata nocendi
Copia Teſtoriden vatem facit, inuidet ipſe,
Ipſe vrbem ciuis aperit, non cardo ſuſurrat,
Non clypei, non tela ſonant, ſcit turba ſilere.
Omnia clam, clarumque nihil. prior vrbe potitus
Impatiens ſæuire dolis, & vincere furto,
Exclamat Pyrrhus: Nunc obuia tela parate:
Ite Phryges contra: quo nam vſque in ſomnia torpor?
Nil tutis ſupereſt, poſtes laxamus: & ecce D
Irruimus Danai, ſi quos concurrere mecum
Ira trahit, non egregium damnabitur vmbris
Martis opus, facient ignes ſpectacula veſtri.
Fatur, & incendit rapta face Pergama primus.

Dictys Cretenſis Ephemeridum inuentio, & communis receptio.
Cap. CXXXII.

CONſimiliter autem Dictys Cretenſis enarrationem de geſtis Græcorum apud Ilium, non apocrypham, vt aliqui rentur, aſt ab illo reapſe deſcriptam, nobis perſuadet, præter Suidam, etiam olim amico ſuo ſcribens verbis ipſiſſimis

» Q. Sep

A ,, Q. Septimius Romanus Quinto Aradio S.D. Ephemeridem belli Troiani Dictys Cre-
,, tenſis (qui in ea militia cum Idomeneo meruit) conſcripſit literis Punicis, quæ tum
,, Cadmo & Agenore autoribus per Græciam frequentabantur. Dein poſt multa ſecula
,, collapſo per vetuſtatem apud Gnoſon (olim Cretenſis Regis ſedem) ſepulchro, eius pa-
,, ſtores quum eo deueniſſent, forte inter ceteram ruinam loculum ſtanno a fabro clauſum
,, offendere: ac theſaurum rati mox diſſoluunt: non aurum, nec aliud quidquam prædæ,
,, ſed libros ex philyra in lucem producturi. At vbi ſpes fruſtrata eſt, ad Praxim, dominum
,, loci, eos deferunt. Qui commutatos literis Atticis (nam oratio Græca fuerat) Neroni,
,, Romano Cæſari obtulit: pro quo plurimis ab eo donatus eſt. Nobis, quum in manus
,, forte libelli veniſſent, auidis veræ hiſtoriæ cupido inceſſit, ea vti erant Latine diſſerere,
,, magis confiſi ingenio, vt ocioſi animi deſidiam diſcuteremus. Itaque primum quinque
,, voluminum, quæ bello contracta geſtaque ſunt, eundem numerum ſeruauimus. Reſidua
,, quidem de reditu Græcorum in vnum redegimus, atque ad te miſimus. Tu Ruffine mi,
,, vt par eſt, faue cœptis. Hanc eandem Ephemeridem Dictys de bello Troiano legiſſe vi-
B detur literis Punicis, & Latine vertiſſe, cumulatiorem Septimiana tranſlatione, Guido de Columna Meſſana; ſiquidem apud me librum habeo vetuſtiſſimum, manuſcriptum, non vulgari papyro, ſiue charta, ſed pergamena compactum, opinor ante Calchographiæ inuentionem; cuius autor Iudex quidam, nomine Guido de Columna Meſſana, ſcribit ſe libros Dictys Cretenſis, & Daretis Phrygij multum abbreuiatos, luculentius vertiſſe: verba
,, viri ſunt: Sed vt fidelium ipſius hiſtoriæ vera ſcribentium ſcripta apud occidentales om-
,, ni tempore futuro vigeant ſucceſſiue, in vtilitatem eorum præcipue, qui Grammaticam
,, legunt, vt ſeparare verum a falſo ſciant, de ijs quæ dicta de hiſtoria in libris grammatica-
,, libus ſunt deſcripta, eaque per Dictem Græcum, & Phrygium Daretem (qui tempore
,, Troiani belli continue in eorum exercitibus fuere præſentes: & horum, quæ viderunt,
,, fuerunt fideliſſimi relatores) in præſentem libellum per me Iudicem Guidonem de Co-
,, lumna Meſſana tranſumpta legentur, prout in duobus libris eorum inſcriptum quaſi vna
,, vocis conſonantia inuentum eſt in Athenis. Quanquam autem hos libellos quidam Ro-
C ,, manus, Cornelius nomine, Salluſtij magni nepos, in Latinam linguam transferre cura-
,, uerit; tamen dum laboraret nimium eſſe breuis, particularia hiſtoriæ ipſius, quæ magis
,, allicere poſſunt animos auditorum, præ nimia breuitate indecenter omiſit. Hæc ille,
præter alia multa poſuit in prologo ſui voluminis. Genuinum eſt igitur opus Dictys Cretenſis de bello Troiano conſcriptum. Eius autem dicta circa finem operis attinentia propius ad Equum Durateum appellatum, ea ſunt: *Atque eadem nocte Antenor clam in templum Mineruæ venit: vbi multis precibus immiſtis Theano (quæ templi ſacerdos erat) perſuaſit, vti Palladium ſibi traderet: habituram nempe magna eius rei præmia. Ita perfecto negocio ad noſtros venit, hiſque promiſſum offert.* & mox: *Ob quæ placet vniuerſis mitti Mineruæ donum quam honoratiſſimum. Tum accitus ad eam Helenus, cuncta quæ ante geſta erant, nonſecus ac ſi præſens fuiſſet, ordine exponit: additque, finem iam aduenisse Troianarum rerum: quippe quo maxime ſuſtentarentur, ſummam ciuitatis Palladium fuiſſe: quo ablato, exitium ingruere. Ceterum donum Mineruæ fatale Troianis eſſe, E QVVM ligno fabrefactum forma ingenti, cuius magnitudine muri ſoluendi eſſent, adnitente atque*
D *miniſtro Antenore.* ac inferius: *Itaque vt Heleno placuerat, multa materies, quæ apta huiuſmodi fabricæ videbatur, per Epeum atque Aiacem Oilei aduecta.* Et adhuc infra: *Interim apud naues, vti Heleno placuerat, E QVVS tabulatus extruitur per Epeum fabricatorem eius operis. Cui edito in immenſum ima, quæ ſub pedibus erant, rotis interpoſitis ſuſpenderat, ſcilicet quo a tractu motus facilis foret: Vnde offerri donum Mineruæ maximum, omnium ore agitabatur. Ceterum apud Troiam auri atque argenti prædictum pondus per Antenorem atque Æneam ſummo ſtudio in ædem Mineruæ portabatur. Et Græci poſtquam auxilia ſociorum dimiſſa cognitum eſt, impenſius pacem atque amicitiam agitauere: nullo poſt barbarorum interfecto, aut vulnerato: quo magis ſine vlla diſcordiarum ſuſpicione apud hoſtes forent. Dein E QVVM compactum affabre confixumque ad muros mouent. Nun-*

Guidonis verſio Ephemeridum Dictys.

Dictys narratio verſione Septimij.

Equus Troianus Dictys.

ciatum Troianis, vt cum ſumma religione ſuſciperent, Minerua ſcilicet ſacrum, dicatumque. Quare magna vis hominum portis egreſſa, ſumma lætitia, ſacrificioque donum excipit, attrahitq́ propius mœnia. Sed poſtquam magnitudine operis impediri per portas ingreſſum animaduertere, Conſilium deſtruendorum deſuper murorum capiunt; neque quiſquam ſecus pra tali ſtudio decernebat. Ita inuiolatum multis tempeſtatibus murorum opus, Neptunique, vt perhibetur, atque Apollinis maxima monumenta (quæ ſcilicet numis e templo Neptuni, & Apollinis eorraſis ædificata fuerant) *multo delectu ciuium manibus diſſoluuntur. Sed poſtquam maior pars operis eius deiecta eſt, conſulto a Græcis intereeſſum, confirmantibus non ſe paſſuros intra mœnia duci EQVVM, priuſquam prædicti pondus auri atque argenti ſuſciperent. Ita intermiſſo opere, ſemiruptiſque mœnibus, Vlyſſes cunctos ciuitatis Troianæ artifices ad reficiendas naues conducit. Compoſita dein vniuerſa claſſe, vbi cuncta nauigia inſtructa, & præmium perſolutum eſt, iubent noſtri peragere cœpta. Itaque deſtructa murorum parte, cum ioco laſciuiaque induxerunt EQVVM, feminis inter ſe atque viris certatim attrahere feſtinantibus. Interim Græci, vbi cuncta nauibus impoſita ſunt, incenſis omnibus ad Sigæum ſecedunt, ibique noctem operiuntur. Feſſis dein vino multoque ſomno barbaris, quæ vtraque per lætitiam ſecuritatemque pacis interuenerant, noſtri multo ſilentio ad ciuitatem nauigant, ſeruantes ſignum, quod igne elato Sinon, ad eam rem clam poſitus, tulerat. Moxque omnes poſtquam intrauere mœnia, diuiſis inter ſe ciuitatis locis, vbi ſignum datum, magna vi cadere eos, quos ſors obiecerat, atque obtruncare paſſim per domos atque vias &c.* Huic autem enarrationi Dictys in primis conſentit Homerus inducens Menelaum ita [b] dicentem:

Troiæ muros vt ædificarint Neptunus & Apollo.

Homerus de Equo Durio.
[b] 4 Odyſſ.

[Sed nondum talem ego vidi oculis,
Qualis Vlyſſis patientis erat gratum pectus,
Qualem etiam illud fecit, & ſuſtinuit fortis vir,
EQVO in polito, vbi inſedebamus omnes optimates
Græcorum, Troianis cædem & fatum inferentes,

& poſtea Demodoco iubens, ſub perſona Vlyſſis [c] latentis:

[c] 8 Odyſſ.

Sed certe perge, & EQVI apparatum canta
Lignei, quem Epeus fecit auxilio Palladis:
Quem quondam in arcem dolum duxit diuus Vlyſſes,
Viris vbi impleuiſſet, qui Ilium euerterunt.

& mox:

Sic ait: ille concitatus a Deo cœpit, apparabat cantilenam
Inde exorſus, quo pacto illi quidem bene tabulatis nauibus
Conſcenſis enauigauerunt, igne in tentoria iniecto
Græci: alij vero iam inclytum apud Vlyſſem
Sedebant in Troianorum foro abſconſi EQVO.
Ipſi enim eum Troiani in arcem protraxerunt.
Vt ille quidem in arce conſtitit, illi iudicia multa proferebant
Sedentes circa ipſum: trifariam autem ipſis placuit conſilium
Aut preſcindere cauum lignum ſæuo ferro:
Aut de rupe deijcere protractum in ſummitatem:
Aut ſinere ingens ſimulachrum Deorum placamentum eſſe.
Quæ vtique ſententia etiam poſtea vt fieret futurum erat.
Fatale enim erat perire, poſtquam Vrbs intra ſe recepit
Ligneum ingentem EQVVM, vbi ſedebant omnes Optimates
Græcorum, Troianis cædem & mortem afferentes.
Cecinit etiam vt vrbem depopulati ſunt filij Græcorum
Ex EQVO effuſi, cauis inſidijs relictis.

Dictym, non minus quam Homerus, ſecutus eſt Tryphiodorus Ægyptius accinens initio ſui Poematis inſcripti de Ilij excidio:

Tum

A Tum etiam Epeus faber conſilijs Deæ Mineruæ
Fabricabat immenſum equum, opificium inimicum Troiæ:
Et cædebat ligna, & in campum deducebat,
Ex ipſa Ida: vnde etiam prius Phereclus
Naues fabricauerat Alexandro belli principium. Per ea quis punitur, per quæ peccauit.
Faciebat autem in ampliſſimo latere aptatum
Ventrem: cauans *eum* quanta eſt amplitudo nauis amplæ,
Magnitudinemq; ipſe artifex deſcripſit ſecundum rectam lineam: Deſcriptio Equi Troiani pulcherrima
Ceruicem vero infixit ſculptis pectoribus,
Flauo aſpergens auro purpuream comam:
Ipſa vero ſublimis incumbens curuæ ceruici,
A ventre colligebatur nodoſo vinculo.
Oculos etiam lapideos impoſuit in duobus circulis,
Cæſu berilli, & rubicundi amethyſti,
B Ipſi autem *equo* propter geminos ſplendores coloris miſtorum
Lapidum, rubebant palpebris cæſij oculi.
Argenteos quoque ſculpſit dentes in genis,
Extremitates verſatilis fræni mandere conantes.
Nec temere etiam aperuit vias magni oris,
Præbens *hac ratione* viris occultatis *in equo* aerem retrofluum,
Per nares etiam ſpirabat viuus halitus.
Aures etiam adaptauit in ſummis temporibus
Valde rectas, ſemper paratas vt manerent, & tubam audirent.
Spinam etiam mollem dorſo, ſimul etiam lumbis coaptauit:
Coxas etiam copulauit clunibus mollibus.
Trahebatur autem cauda demiſſa ad vltima veſtigia,
Quemadmodum vitis detracta tortuoſis fimbrijs.
C Ipſis vero pedes maculoſis genibus innitentes,
Quemadmodum debebant ad curſum inuolucrem parari,
Ita pergebant; manere autem eos iuſſit neceſſitas.
Vngulæ vero non æneæ, non extabant ſuper tibias,
Sed cooperiebantur inuolucris ſplendidæ teſtudinis,
Tangentes ſolum vix eas ære continente.
Clauſam etiam fabricauit ianuam, & ſcalam a ſe factam:
Ipſa quidem vt inconſpicua in latere *equi* aptata
Intus & extra ferret exercitum inclytorum Græcorum,
Illa *vero ianua* aperta & bene formata ſemper exiſtens
Eſſet ipſis via ſurſum & deorſum proruendi.
Deinde vero ipſum circa ceruicem candidam & genas
Floribus purpureis lupatis, ſcilicet neceſſarij fræni.

D * * *

Ornauit ex ebore & ære argenteos vertices habente:
Ipſe poſtquam *ſecundum* omnia abſoluit hoſtilem equum,
Suppoſuit vnicuique pedum rotam tibijs congruam,
Vt tractus *in* campo verſatilis eſſet,
Neque difficulter viam ambularet trahentibus *Troianis*.
Sic is quidem effulſit horrore & decore multo,
Capaxque & excelſus ipſe. Eum vero neque recuſaſſet
Mars equeſtris agere, niſi fabricaſſet *eum Epeus* non viuum.
Circa ipſum autem magnum murum excitarat Epeus, ne quis Græcorum Cautio in fabricando Equo.
Prius ipſum aſpiceret, & attingeret dolum nondum vulgatum.]

Poſt hæc multis carminibus recenſens Græcorum duces intra cauitatem Equi concludendos, & eorum ingreſſum in aluum machinæ pulchre deſcribens, Achiuorum fugam ſimulatam attexens; fraudolentique Sinonis mendacia colore veri depicta referens, perſuadentia Troianis Equum intra Troiæ ciuitatem pertrahere: narranſque Caſſandræ vatis irrita vaticinia, licet veritatem detegentia, Troianos Equum ad mœnia trahere cum tripudio narrat, addens: A

[Donec ingreſſi ſunt portas Dardanias:
Ipſi vero anguli portarum venienti *ipſi* anguſtiores erant,
Ceterum Iuno acceſſit, facilem acceſſum viæ
Prius præparans; Neptunus vero de curribus
Tridente diſſecuit limina apertarum portarum.

Denique noctu Græcos ex Equo dicit exire, cumque ſocijs iunctos vrbem capere, diripere, funditus excindere comburentes igne. Q. Calaber, qui & Cointus Smyrnæus appellatur, in Paralipomenis enarrans ea, quæ circa Ilium geſta, derelicta ſunt ab Homero, conſentiens aperte Tryphiodoro, Calchantem vatem inducit conſulentem de Troia doloſe capienda, nō vi, ſic ex augurio viſo colligentem: [d] B

Cointi ſententia.

d lib. 12.

Quare ne amplius vi tentemus vrbem Troianam
Capere, ſed an dolus & conſilium aliquid forte efficiat *periclitemur*.
Sic ait: At nemo illorum ſe ratione aliqua diſpicere dixit
Aerumnoſi belli remedia: quamuis cuperent fabricam *aliquam*
Reperire. Solus autem ſolertia ſua cogitauit *quippiam*
Laertæ filius; & contra hæc verba edidit;
Amice Calcha, omnino Dijs cæleſtibus honorate,
Si vere in fatis eſt, vt belligeri Argiui
Dolis Priami vrbem expugnent;
Fabricato Equo, viri principes ad inſidias occultas
Ingrediemur cum prompte: copiæ autem recedant
Nauibus in Tenedum; & incendant omnia
In caſtris: vt Troes ex vrbe conſpicati C
Depoſito metu in campum erumpant: ſed vir quiſpiam
Audax, quem nemo inter Troianos nouit,
Extra Equum maneat, Martium ſibi animum indens;
Qui ſimulet ſe vim Argiuorum præualidam,
Pro reditu ipſum immolare volentium, effugiſſe,
Quum ſe timide ſub Equum fabrefactum recepiſset; quem cōdiderint
Palladi, offenſæ propter haſtigeros Troianos;
Et hæc prolixe ſciſcitantibus ita commemoret,
Donec ei fidem, quamlibet difficiles adhibeant,
Tumque ſtatim in vrbem ducant, miſerabilem viſu,
Quo luctificæ nobis irruptionis ſignum oſtendat:
Alijs quidem in *Tenedo* ardentem ſubito facem attollens,
Alios vero ex capaci Equo exire iubens, D
Quando Troiani curarum expertes ſomnum carpent.
Sic ait; dum igitur omnes prædicant, & præ alijs
Calchas eum demiratur, quod ſuggeſſiſſet Argiuis
Bonum conſilium & dolum, qui Argiuis futurus
Erat victoriæ adiumentum, at ingens clades Troianis;
Ideo ad bellicoſos principes ſic verba fecit:
Nolite alterius porro deliberationes vobiſcum inire
Amici, ſed obſequimini pugnaci Vlyſſi.
Commentum enim bonum prudentis viri non irritum erit.
Iam enim Dij Græcis deſiderium perficient,
Nec vana hinc inde ſigna exibentur

A Ioue,

A A Ioue, namque deſuper magnum fragorem edunt per ſudum
Tonitrua cum fulgetris: & præteruolant populum
Aues dextræ, intenſa voce clangentes.
Quare ne quæſo longo tempore in vrbis obſidione
Commoremur. Troianis enim neceſſitas inſpirauit magnum
Animi robur, quæ ad defenſionem etiam ignauum exſtimulat. Neceſſitatis vis.
Et fortiſſimi tunc ſunt homines ad pugnam cum animis
Obfirmatis luctificam mortem contemnunt:
Vt nunc Troum nati abiecto terrore propugnant
Pro vrbe ſua, valdeque ipſis animus furit.]

Deinde latius explicat fabricam Equi ab Epeo, & reliqua tali commento de Troia doloſe capta combuſtaque concinit luculenter. Ab his edoctus Virgilius, eandem Græcorum fallaciam per Equum Durium in Troianos elegantiſſime deſcribit, inquiens.]

[. . . . . . Fracti bello, fatiſque repulſi
B Ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
Inſtar montis Equum diuina Palladis arte
Ædificant, ſectaque intexunt abiete coſtas:
Votum pro reditu ſimulant, ea fama vagatur.
Huc delecta virum ſortiti corpora, furtim
Includunt cæco lateri: penituſque cauernas
Ingentes, vterumque armato milite complent.
Eſt in conſpectu Tenedos, notiſſima fama,
Inſula diues opum, Priami dum regna manebant,
Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis:
Huc ſe prouecti deſerto in littore condunt.
Nos abijſſe rati, & vento petijſſe Micœnas
Ergo omnis longo ſoluit ſe Teucria luctu:
C Panduntur portæ: iuuat ire, & Dorica caſtra
Deſertoſque videre locos, littuſque relictum.
Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Achilles;
Claſſibus hic locus, hic acies certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ,
Et molem mirantur Equi: primuſque Thymœtes
Duci intra muros hortatur, & arce locari:
Siue dolo, ſeu iam Troiæ ſic fata ferebant.
At Capis, & quorum melior ſententia menti,
Aut pelago Danaum inſidias, ſuſpectaque Dona
Præcipitare iubent, ſubiectiſque vrere flammis;
Aut terebrare cauas vteri, & tentare latebras.
Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.
Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,
D Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul: o miſeri quæ tanta inſania ciues?
Creditis auectos hoſtes? aut vlla putatis
Dona carere dolis Danaum? ſic notus Vlyſſes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achiui:
Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros,
Inſpectura domos, venturaque deſuper vrbi:
Aut aliquis latet error. Equo ne credite Teucri.
Quicquid id eſt, timeo Danaos & dona ferentes.

& mox, poſt enarratum Laocoontis fatum, de Sinone dicit:
Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum
Paſtores magno ad Regem clangore trahebant

Dardanidæ: qui ſe ignotum venientibus vltro,
Hoc ipſum vt ſtrueret, Troiamque aperiret Achiuis, A
Obtulerat, fidens animi, atque in vtrumque paratus,
Seu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti.
Vndique viſendi ſtudio Troiana iuuentus
Circumfuſa ruit, certantque illudere capto.
Accipe nunc Danaum inſidias, & crimine ab vno
Diſce omnes.

Et inde propoſita longiore Sinonis oratione doloſa, Priamum inducit interrogantem, & Sinonem de Equo reſpondentem, ita:

Quo molem hanc immanis Equi ſtatuere? quis autor?
Quidue petunt? quæ relligio? aut quæ machina belli?
Dixerat: Ille dolis inſtructus, & arte Pelaſga,

& mox, technas aſtute quum celaſſet inuento ſatis veriſimili, fatur:

Hanc pro Palladio moniti, pro Numinæ læſo
Effigiem ſtatuere, nefas quæ triſte piaret. B
Hanc tamen immenſa Calchas attollere molem
Roboribus textis, cæloque educere iuſſit:
Ne recipi portis, aut duci in mœnia poſſit,
Neu populum antiqua ſub relligione tueri.
Nam ſi veſtra manus violaſſet dona Mineruæ:
Tum magnum exitium (quod Dij prius omen in ipſum
Conuertant) Priami imperio, Phrygibuſque futurum.
Sin manibus veſtris veſtram aſcendiſſet in vrbem,
Vltro Aſiam magno Pelopeia ad mœnia bello
Venturam, & noſtros ea fata manere nepotes.

Inde Laocoontis miſero fato narrato:

Ducendum ad ſedes ſimulachrum, orandaque Diuæ
Numina conclamant. C
Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbis
Accingunt omnes operi, pedibuſque rotarum
Subijciunt lapſus, & ſtupea vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Fœta armis: circum pueri innuptæque puellæ
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent:
Illa ſubit, mediæque minans illabitur Vrbi.
O patriam, o Diuum domus Ilium, & inclyta bello
Mœnia Dardanidum! quater ipſo in limine portæ
Subſtitit, atque vtero ſonitum quater arma dedere.
Inſtamus tamen immemores, cæcique furore,
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.
Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris D
Ora, Dei iuſſu non vnquam credita Teucris.
Nos delubra Deum miſeri, quibus vltimus eſſet
Ille dies, feſta velamus fronde per vrbem.
Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox,
Inuoluens vmbra magna terramque polumque,
Mirmidonumque dolos. Fuſi per mœnia Teucri
Conticuere: ſopor feſſos complectitur artus.
Et iam Argiua phalanx inſtructa nauibus ibat
A Tenedo, tacitæ per amica ſilentia Lunæ
Littora nota petens: flammas quum Regia puppis
Extulerat; fatiſque Deum defenſus iniquis

Inclu-

A Incluſos vtero Danaos, & pinea furtim
Laxat clauſtra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit Equus: lætique cauo ſe robore promunt
Tiſandrus, Sthenelusque duces, & dirus Vlyſſes,
Demiſum lapſi per funem, Athamasque, Thoaſque,
Pelideſque Neoptolemus, primuſque Machaon,
Et Menelaus, & ipſe Doli fabricator Epeus.

Quos vna cum Græcis alijs e claſſe terram appulſis cõglobatos poſtea memorat Ilium euertiſſe, flammiſque deſtruxiſſe. Narrationem huiuſmodi deſumpſerunt hi claſſici ab antiquiſſimo Dičty. Cui conſentit etiam Lucretius ita: *f lib.1.*

Nunquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſæui certamina belli:
Nec clam Durateus Troiai Pergama partu
Inflammaſſet EQVVS nocturno Graiugenarum.

B Et præter Plautum, Tullium, Horatium, & alios propemodum innumeros, Dictys hiſtoriam vtcumque recipit Guido de Columna Meſſana, circa finem ſui voluminis aiens: *g* Sacerdos Criſis maioribus Græcorum exercitus conſuluit in ſecreto, vt fieri faciant in ſimilitudinem Equi, quendam magnum EQVVM ÆNEVM: vt in eo poſſint ſaltem mille milites conſtipari: qui Equus conſtet ſecundum quod ego decreuero: Nam eſt hæc omnium Deorum vere voluntas. Hic autem EQVVS fiet magiſterio & arte apti ſapientis artificis: in quo conſtituentur quædam clauſuræ ſic artificioſe compoſitæ, quod ab exteriori parte aſpectibus omnium non patebunt, per quas quum locus erit & tempus, ab eo exire valeant prædicti milites conſtipati. Quo facto, & EQVO ipſo perfecto, occulte militibus introductis: petetis a Rege Priamo vt EQVVM ipſum in honorem Palladis, & in templum ſuum permittat introire, vobis eam occaſionem prætendentibus quod cauſa cuiuſdam voti veſtri ſoluendi voueritis ipſi Deæ, propter ſubtractionem Palladij, quam feciſti, a templo eius. Ad Criſis autem conſilium ſacerdotis prouiſionem ipſius cum maximo labore ſine intermiſſione aliqua factus exitit Equus ipſe perfectus tamen & completus vltimo anno captionis ciuitatis ipſius. Reges autem, qui venerant apud Troiam in auxilium Regis Troiæ, de quibus ſuperius dictum eſt, percipientes tam vile pactum quod Rex Priamus eum Græcis inierat, omnes cum ſuis receſſerunt a Troia, ad eorum regna Priamo dimiſſo redeuntes. (Et poſt multa de pacti iuramentique ſolennitatibus inter Græcos & Troianos peractis, addit ex Dictys hiſtoria Guido:) Quibus præſtitis iuramentis, dum Rex Priamus pro certo putaret iuramenta a Græcis facta dolo carere: Helenam Græcorum Regibus reſtituit & eis eam humilibus precibus commendauit, ne paterentur quod aliqua fortaſſis iniuria ſibi poſſet inferri: quod Græci fictitie lætis vultibus annuerunt. Græci vero cupientes ex Equi doloſæ fraudis eorum inſidias, rogant Priamum, vt EQVVM ÆNEVM, quem in honorem Palladis ſe dixerunt feciſſe, vt ſit eis propitia in receſſu, in ciuitatem Troiæ iubeat intromitti, & coram templo Mineruæ locari, vt Dea Pallas in tali exenij oblatione ſedata pro furto Palladij, in eorum reuerſione cum nauibus eorum propitia abſque maris periculis eos ſalue nauigare permittat. Licet enim Rex Priamus ad petita nullatenus reſpondiſſet: Æneas tamen & Antenor faciendum eſſe duxerunt, aſſerentes quod tale exenium ad Ciuitatem decus perpetuo ſit manſurum. Inuitus itaque Rex Priamus annuit quod Aeneas, & Antenor doloſis fraudibus conceſſerunt. Et interim Græci promiſſum aurum & argentum a Priamo Rege percipiunt: & onera frumentaria eis pacta, eorum deducunt ad naues, & onerant in eiſdem. Vniuerſi vero Græci conuenientes in vnum cum maximo deuotionis affectu cum eorum proceſſionibus ſacerdotum cum funibus & alijs neceſſarijs trahunt EQVVM, & vſque ad portam ciuitatis deducunt; non enim porta fuit tantæ latitudinis & altitudinis ſpacioſa, quod per eam potuiſſet EQVVS ipſe commode introduci. Propter quod neceſſarium extitit quod ex muro & porta in tantum demoliri deberet, quod fieret ad introductionem EQVI ipſius altitudinis & latitudinis ſpacioſa. Quo facto,

g lib.30.

Equus æneus

C

D

,, facto. EQVVM ipſum in ciuitatem Troiani ciues cum multo gaudio introducunt. Et A
Equus æneus cur dictus & ligneus. cetera ſecum, incendium & direptionem, ac vltimum exterminium Troiæ referentia. Verum enim vero, mirabile illud eſt, quod omnibus alijs ex hiſtoria Dictys Equum ligneum recipientibus, iſte ſolus Guido legerit Equum æneum. An quia vtrumque fuit, ligneus intrinſecus, æreis laminis extrinſecus contectus? an quia Equi pedes æreis obducti ſoleis, vt ait ipſe Tryphiodorus, potuerunt Equum totum denominare Æneum, quod tota vis Equi conſiſtere videatur in pedibus, quibus & currit, & calcitrat?

Tertia ſententia Plinij, Pauſaniaque de Troiano Equo proponitur, & allatis antea comparatur, ac de ſingulis tribus cenſura promulgatur.
Cap. CXXXIII.

PОrro longe aliter de Troiano Equo ſenſerunt Plinius, atque Pauſanias; mediam quandam ſententiam inter Dictym, atque Daretem afferentes, dum exiſtimant Equum Troianum extitiſſe machinam bellicam, ei proportione reſpondentem, quæ muros aperto B
a lib. 8. c. 59. marte quatiens Aries a veteribus appellabatur. Enimuero Plinij verba ſunt: [a] *Equum (qui nunc Aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam inueniſſe dicunt.* Hoc ipſum ſenſiſſe clare videtur Pauſanias in Atticis inquiens, dum agit de Donarijs in ſacello Dianæ poſitis: *Equus etiam Durius ex ære ibi poſitus: quem machinam fuiſſe bellicam ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur neceſſe eſt qui Troianos nolit ſtuporis, ac ſtultitia condemnare. Verum quoniam traditum eſt, Græcorum fortiſſimum quemque in Equum illum, ſe abdidiſſe, conuenit Equi ænei forma cum ijs, quæ de Troiano memoriæ prodita ſunt. Mneſtheus enim, Teucer, Theſei etiam filij ex Equo erumpunt.* Et in Phocicis, primum quidem inter Donaria Delphica. *Sed Argiui ſecum præclarius quam cum hoſtibus actum rati, æneum Equum ad effigiem Durij Delphos miſerunt, ab Antiphane Argiuo fabricatum.* Et inferius de Picturis Polygnoti ſcribens ait itidem in Phocicis: *Pinxit vero etiam Epeum Troiæ muros æquantem Solo. Prominet inter ruinas caput ſolum Equi Duratei. Adeſt & Polypoetes Pirithoi filius, vitta præcincto capite. Adſiſtit Achamas Theſei filius, caput criſtata galea tegente. Aiax Oilei cum ſcuto ad aram accedit iuſiurandum concepturus, priuſquam Caſſandræ vim afferat. Sedet ipſa Caſſandra humi, Palladium complexa; quod ipſum e ſuis ſedibus virgo auellit, quum ſupplicem ab Ara Aiax abſtraxit.* Cui quidem communi Poetarum, atque Pictorum figmento C
fidem ipſe non adhibet: exiſtimans Equum Durium fuiſſe machinam bellicam muros deijcientem. Quam opinionem ſecutus & ipſe Polydorus Virgilius, agens de rerum inuentoribus ait [b] Epeum Inuentorem fuiſſe Arietis, machinæ muralis. Cuius tamen inuentionem Vitruuius [c] refert ad Carthaginienſes, dum Cades oppugnarent. Nos itaque vt iſtam opinionem, Pauſaniæ Plinijque de Troiano Equo ſatis probabili coniectura nixam, & non aſpernandam eſſe cenſemus: ſcilicet vt olim conijciebamus explicantes Encyclopædia quandam Pægnium Securis Epei, a Simmia Rhodio compactum, quum ad eam machinam in hoſtiles muros agendam fortiſſimi Græcorum conuenerint, ea robuſtiſſimum inuentum dici meruiſſe Epigrammate priſco. Quumque Græci, ne offenderentur a Troianis, machinam impellerent in mœnia Troiæ contecti ſub aliqua magnæ molis illius parte, proinde dici potuerunt a Poetis in Equo incluſi. Sicut autem machina muros quatiens impulſu magnæ trabis D
Polydorus Virgilius b lib. 2. c. 11. Arietis Inuentores c lib. 10. c. 19.

in apice ferro vel ære munitæ, vocata fuit olim Arietis nomine, quia velut vno capite Arietis in morem ac fortaſſe formam muros hoſtium tunderet; ita prorſus Epei machina lignea nomen Equi potuit adipiſci, quod ſub Equi ſpecie conſtans, inferne quatuor magnis trabibus, tanquam cruribus fulciretur; quarum duæ ſtabiles innixæ ſolo firmarentur in modum pedum anteriorum; duæ reliquæ mobiles ad iuncturas coxarum, ceu pedes poſteriores auerſi a muris Equi calcitrantis, a viris robuſtiſſimis pluribus violenter impulſæ, mœnia validiſſime quaterent. Ita ſane non improbabili coniectura dudum Plinio, Pauſaniæque conſentire videbar de Troiano Equo. Sed in præſentia ſimpliciorem, nuda veritate nixam hiſtoriam oculati teſtis Daretis Phrygij complector cum Cornelio Nepote. Quam tamen non amplexatur Homerus, nec alij Græci ſcriptores, a quibus omnes acceperunt Dictys Cretenſis enarrationem, tum quod Græcum ſuum hoſti Phrygio præferre maluerunt: tum

maxi-

A maxime quod fabulæ ſpeciem obtinet admirabilis, quæ proprium eſt circa quod Poetæ verſari ſolent, & præter inſtitutum Hiſtoriæ Hiſtorici Græcanici; de quibus non ſemel Plinius, inquiens tum: [d] *Omnis Græcia fabuloſitas, ſicut & literarum claritas, ex hoc ſinu pendet:* tum [e] *Minus profectò mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de ijs & omne Lixo prodita, qui cogitent noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de ijſdem tradidiſſe* tum [f] *Mirum eſt quo procedat Græca credulitas: nullum tam imprudens mendacium eſt, vt teſte careat* tum denique, vt alia prætercam, [g] *Non ſine magna voluptate præcognitis proditiſq́ mendacijs Græcæ vanitatis:* His conſentanea ſcribit Iuuenalis [h]

Græcorum ſcriptorum; [illegible]
d l. 4. Prol.
e lib. [illegible]
f lib. 8. c. 2.
g lib. 28. c. 2.
h Sat. 10.

,, ... creditur olim
,, Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
,, Audet in hiſtoria . . . . .

Nam, vt ait Britannicus, *Græci hiſtorici fabulas plerumque hiſtorijs inferciunt, mendacijſq́ gaudēt*; quod in hiſtoria Troiana circa Durium Equum feciſſe Dictym Cretenſem cum Pauſania credimus. Quam quidem fabuloſam narrationem vt primus omnium ſuſcepit Homerus, ita eius exemplo Tryphiodorus, Q. Calaber, & alij multi tam poetæ, quam hiſtorici, B ſpeciatimque Schematiſta noſter, cuius imagines in Gemma delineatas iam explicare tempus eſt.

Propria Schematis explicatio proponitur de Troiano Equo ſecundum ſenſa poetarum veterum. Cap. CXXXIV.

SChematiſta noſter igitur Dictys, Homeri, ceterorumque Poetarum ſenſa ſecutus, circa Durateum Equum iſta cuncta ſingulaque propoſuit, quæ ab illis tradita fuerunt. In primis autem effinxit Equum immanis amplitudinis, altitudiniſque tantæ vt pinnas murorum æquaret, nec in vrbem prouehi poſſet niſi porta diruta, muriſque diſruptis. Equi ſub pedibus rotæ mobiles delineatæ ſunt, ad eius facilem tractum, vt vidimus apud Tryphiodorum dicentem, ex hiſtoria Dictys:

C ,, Suppoſuit vnicuique pedum rotam tibijs congruam,
,, Vt tractus in campo verſatilis eſſet,
,, Neque difficulter viam ambularet trahentibus *Troianis*.

Licet huiuſcemodi rotas non immediate ſub Equi pedibus, at ſub tabulato, quo niteretur Equus, effinxerit iſte Schematiſta nutu ſuo, nullum habens antiquum Autorem, quem de tabulato tractantem audire potuerim. Equi caudam ad pedes demiſſam hauſit a Tryphiodoro ſcribente:

,, Trahebatur autem cauda demiſsa ad vltima veſtigia,
,, Quemadmodum vitis detracta tortuoſis fimbrijs.

Sub Equi ventre ſedentes habentur duo confabulantes adinuicem; quorum alter Sinon eſt, alter Vlyſſes, qui docet eum dolos, quibus Troianos circumuenire valeat ad introducendum Equum intra muros, qua de re Calabrum vidimus ita dicentem ſub Vlyſſis perſona,

,, ... ſed vir quiſpiam
,, Audax, quem nemo inter Troianos nouit,
D ,, Extra Equum maneat, Martium ſibi animum indens;
,, Qui ſimulet ſe vim Argiuorum præualidam,
,, Pro reditu ipſum immolare volentium, effugiſſe,
,, Quum ſe timide ſub Equum fabrefactum recepiſſet: quem condiderint
,, Palladi, offenſæ propter haſtigeros Troianos.

Ante molem ingentis Equi, velut eam trahentes funibus duo ponuntur homines, vice multorum, qui non potuerunt in anguſto loco Schematis effigiari. Ante duos hoſce trahentes Equum, ſiue Græci ad muros vrbis Troiæ, ſiue Troiani potius ad portam diruptam, duo ſunt alij ſimiliter ad inſtar multorum adorantium genuflexi cum Sacerdote ſtante ſacrificanteue; de quibus ita Dictys: *Dein Equum compactum affabre confixumque ad muros mouent. Nunciatum Troianis, vt cum ſumma religione ſuſciperent, Mineruæ ſcilicet ſacrum dicatumque. Quare magna vis hominum portis egreſſa, ſumma lætitia, ſacrificioque donum excipit, attra-*

bitque propiùs mænia. Sed poſtquam magnitudine operis impediri per portas ingreſſum animaduertere, conſilium deſtruendorum deſuper murorum capiunt; neque quiſquam ſecus præ tali ſtudio decernebat, &c. In ipſa vero murorum fractura ſepulchralis eſt vrna, qua deſignantur cineres Laomedontis olim ſupra Troiæ portam Scæam conditi, per quam diffractam cum muro Durius Equus introductus eſt; de quibus cineribus ita Boccatius in ſua i lib. 6. c. 14. Deorum Gentilium Genealogia: [i] *Nam dicit Seruius Priamum ſic egiſſe, vt pro rato haberet ſecundum Plautum, tribus ſtantibus rebus, Troiam capi non poſſe, vita ſcilicet Troili, Palladij conſeruatione, & Laomedontis ſepulchro integro, quod in porta Scæa fuit.* & inferius k l. 11. c. 11. de Vlyſſe dicit; [k] *Suo opere Laomedonteus cinis, qui ſuper Scæa porta Ilionis ſeruabatur, caute ſublatus eſt.* At ſupra ſepulchralem vrnam Virginis caput, cum ſubſcripto velut in tabella grammate Latino .V. mihi deſignat Caſſandram Vatem, ſiue Caſſandræ Vaticinium veridicum, ſed non creditum de Troiæ deſtructione per introductionem Equi Duratæi; de quo Caſſandræ vaticinio ſic poſt Dictym, & ex eo Virgilius [l]

Caput Virginis cum .V. ſubſcripto quid.

l Æneid. 2.

[Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora, Dei iuſſu non vnquam credita Teucris.

& ante Virgilium Tryphiodorus ita: B

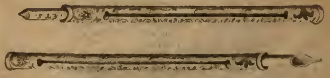
Sic hi ante vrbem clangore & tumultu
Duxerunt in arcem grauidum intus Equum.
Virgo vero Caſſandra e thalamo a Deo producta, non amplius
Volebat manere intra thalamos: effringens vero repagula,
Ferebatur quaſi bucula expedita, & veluti œſtro percita,
Aculeus quam ſauciauit boues vexantis œſtri:
Ipſa vero bucula neque ad gregem accedit, neque paſtori
Obtemperat, neque pabulum deſiderat; ſed iaculo
Acuto ſauciata bouina tranſit ſepta.
Talis erat etiam virgo Caſſandra vatidici impetus ſtimulo
Errans corde, ſacram concutiebat laurum:
Vbique vero mugiebat per vrbem, neque parentes,
Neque amicos curabat; reliquit nam ipſam virginem pudor. C
Non ſic Threſſam mulierem in ſaltibus
Dulcis tibia in montibus culti Bacchi excitauit:
Quæ quidem adeo Baccho excitata, vagabundum oculum intendit.
Nudum quatiens caput nigra hedera:
Sic ipſa quidem errabunda monte exiliens
Caſſandra, recenter prodiens faciebat: frequenter autem comas
Lanians, & pectus, exclamauit furioſa voce:
O miſeri Troiani, quare iſtum deteſtandum Equum ducentes,
Miſeri furore agimini, & extremam ad noctem
Properatis, & belli finem, & inexcitabilem ſomnum?
Hoſtium hic Equus Martius eſt. Ipſi vero ſcilicet nunc
Somniorum parturigenes miſeræ Hecubæ partu edentur,
Et deſinet etiam annus qui excidium diſtulit bello ſoluto. D
Troianis enim adeſt principum Græcorum dolus, quos ad bellum
Armis coruſcantibus ſub obſcuriſſimam noctem
Pariet fortis Equus. In terram vero modo proſilientes Græci ex Equo
Ad prælium feſtinabunt ipſi conſummatiſſimi bellatores.
Non enim Equum conflictantem cum partus doloribus releuantes
Editis viris per noctem iuuabunt mulieres:
Ipſa vero Lucina fiet quæ ipſum Equum fabricauit:
Ventrem vero prægnantem aperiens exclamabit
Minerua vrbium vaſtatrix, obſtetrix partus luctuoſi Troianis.
Atqui purpuream voluitur intra parietes Troiæ

Sangui-

A Sanguinis effuſi pelagus, & fluctus cædis.
Vinculaque nectuntur circa manus miſerarum mulierum
Infinita. Latet vero ſub Equo ignis occultatus.
Væ mihi propter meos dolores, væ mihi propter patriam vrbem:
Mox enim mihi exiguus cinis erit: perit Troia opus
Deorum, radicitus pereunt fundamenta Laomedontis aui mei.
Te etiam pater Priame lugeo, qualia mihi nunc
Ambo ſuſtinebitis? Tu quidem pater miſere cadens
Iacebis apud magnam Aram Hercei Iouis:
Tu vero, o mater, liberis præſtans, tua de mortali forma
Dij rabidam canem facient poſt liberos interemptos:
Diuina Polyxena te quoque prope patriam terram
Mactatam paulum lugebo. Vtinam debuiſſet aliquis
Græcorum poſt tuos luctus me etiam ipſam occidere.
Quæ enim mihi vtilitas vitæ eſt huius, ſi me reſeruat longius
B Miserioti morti? Hoſpita namque me teget terra,
Qualis vero mihi domina erit, ipſi etiam regi dona,
Donum inquam texit Agamemnoni, pro tot laboribus.
Ceterum nunc mihi conſiderate, hæcque noſcite omnia,
Et nebulam noxæ inſipientes abſtergite.
Rumpatur ſecuribus corpus ampli EQVI,
Aut igni comburatur. Hoſtilia vero corpora occultans
Pateat, & mangus rogus fiat Græcis:
Et tunc mihi conuiuamini, & ad choream excitamini,
Statuentes crateras libertatis amabilis.
Ipſa quidem ſic locuta eſt: ei vero non quiſquam obtemperabat. Ipſam namque Apollo
C Simul & bonam vatem, & ſuſpectam reddidit.
Eam pater Priamus increpuit minatus verbis:
Quis te iterum improbam vatem infauſtus dæmon huc adduxit
Confidentem impudentia prædita? fruſtra namq; vaticinaris quæcunq; dicis.
Nondum tibi defatigatus eſt animus inſano morbo,
Neque ſaturatus eſt turpibus furoribus?
Ceterum etiam noſtris conuitijs moleſta
Aduenisti, quando omnibus liberum diem exhibuit
Nobis Iupiter Saturnides, & diſſipauit naues Græcorum?
Neque amplius longæ haſtæ vibrantur, neque arcus
Intenduntur: nec armorum ſtrepitus adeſt: ſilens etiam ſagitta:
Verum choreæ, carmina mellifona, vt in victoria adſunt.
Non mater propter filium luget, neque ad pugnam
Mulier virum iuuenem mittens plorat vt vidua.
D Minerua vero tutelaris ſuſcepit EQVVM adductum,
Ipſa virgo bellicoſa. Tu autem ante ædes proruens,
Mendacia vaticinata, & inutilia patriæ tuæ,
Laboras temere, & vrbem lætam turbas,
Male pereas: Nobis vero choreæ, conuiuia, & carmina curæ ſint.
Non enim amplius Troiæ ſub mœnibus metus relictus eſt:
Neque amplius indigemus vatidica tua voce.
Sic locutus, iuſſit abducere deſipientem virginem
Intra penetralia thalami. Vix vero & inuita, patri
Obtemperabat. Virgineum autem in lectum procidens
Plorabat cognoſcens ſuum fatum: videbat enim iam
Patriæ ardentis in mœnibus graſſantem ignem.]

Hanc igitur Virginem Vatem Caſſandram in Schemate nobis expreſſir Autor capite puel- A
læ mœſtiſſimæ, ſub quo depinxit in teſſera vtrimque interpunctum. V. forte ſignans. V. geminatum, quaſi diceret Virgo Vates, aut Veridica Vates; mœſta, quia fidem ſibi negari ſentit, a quibus maxime præſtari debuerat. Immo forſan terna illa ſub equo locata, & ad inuicem implicata (niſi quis ad ornatum poſita voluerit) ſignare poſſunt eandem Virginem Vatem Veridicam: ſimul & Vulcanum, qui Troiam concremauit: & Iunonem, cuius odio Troia fuit euerſa, ob prælatam ſibi Venerem; etenim numerus Octonatius Vulcano dicatus, & Iunoni, ſcribitur a Bongo tractante de Myſtica Numerorum ſignificatione ſita, Virgo Vates Veridica Vaticinata Vindictam Vxoris Vulcano Vltore. Tot ergo myſterijs fœtæ ſiunt imagines in Schemate; quo pariter docemur & Hoſtium dona ſemper eſſe mala, doloſaque: & Aduerſus hoſtes in bello iuſto, (quale fuit Græcanicum in Troianos, Helenæ raptores, iniuſtoſque detentores) dolis atque viribus vtendum. Verum enim vero Græci, vt vt habere potuerunt iuſtam cauſam inferendi belli Troianis, ob iniuriam Helenæ raptæ, nec non eos decipiendi, qui violato nequiter Hoſpitij iure, ſeductam Hoſpiris vxorem abduxerunt in Aſiam; attamen ſuas fraudes bellicas Equi Durij donario Palladi dicato tegere, nefarium omnino fuit, & ſacrilegium. Vnde licet Victores, B
Troia deleta, multas primarias feminas Aſiæ, pro vna Græca, duxerint captiuas in Europam; quicunque nihilomimus ſallacis Donarij ſuaſores, & comprobatores extiterunt, ac eius ventrem doloſe repleuerunt, omnes ad vnum a Troianis incendijs infauſtum in patriam reditum expeuti ſunt, qua naufragi vndis abſorpiti, qua peiori quoque forte, fatoque prorſus infelici fortunis, & honore ſpoliati, domeſticaue infamia notati, & a proprijs interempti filijs, vel vxoribus adulteris. Reſpuit enim Numen fraudibus hominum cooperari, faucereque dolis. Hoe euentu monitus, donaria ſine dolo, pura mente, ſyneeraque volunrare, pietatis officium Deo, Diuiſque præſtare didiei; namque inter ſacras ſupellectiles in Sacratio Diui ANTONII de Padua votum

D. O. M.
Scriptorium Calamum Aureum
Adamante Illuſtrem C
Cum Epigraphe ÆT. S.
Venatione Sapientiæ Cælatum
Ab EDOARDO BARONE HERBERT
De Cherbury In Anglia
Et Caſtri Inſulæ De Kerry In Hibernia
Pari Vtriuſque Regni
Nobili Philoſophiæ Inſtauratore
Munus olim ſponte miſſum Honoris ergo
Tanquam Aeterna Scribenti
FORTVNIO LICETO

D

Æternorum Scriptori Vere Diuino
DIVO ANTONIO CONFESSORI
Multiplicis Gratiæ Memor
LICETVS
Donarium Dicauit
Ann. Sal. MDCLII.

Enim

A Erim vero ſacta Diui ANTONII monumenta ſideteæ doctrinæ aureo calamo ſcripta ſunt, adamantino candore puritatis, indomitaq; firmitate veræ pietatis: & aſſiduis meditationibus, atque laborioſis concionibus venationem æternæ ſapientiæ ſimul & anuiarum non irritam exercuiſſe videntur. Ad quod munus alludens Cl. V. Claudius Berigardus Molinenſis Gallus, in Patauino Lyceo Philoſophiæ Profeſsor Prim-Par, accinebat:

,, Aurea penna tibi iam pridem miſſa, LICETE,
,, Aurea ſcribenti dogmata, prima fuit.
,, Altera ſcribenti Gemmas gemmata paratur:
,, Nec calamo diſpar aurea pyxis erit.
,, Vtraque iuncta ſimul decus eſt ſublimibus alis,
,, Quas tibi Dedalea tutius arte paras.
,, Nam gemmæ decorant aurum, decorantur ab auro;
,, Quæque premunt alios, te ſuper aſtra vehunt.

Sed ad priſca noſtra Hieroglyphica Gemmarum Anularium iam redeamus.

B

Virorum Heroica virtute præſtantium vultus apud antiquos memoriæ, ac imitationis ergo paſſim effigiatos haberi.

Schema XLIII.

C

D

ACHILLIS *effigies Martiale illud et bellicum ſpirans, quod ab Homero, Papinio aliiſque deſcribitur. In auerſa Numiſmatis parte Dea marina Tethis eſt, filio ſuo arma a Vulcano afferens cum inſcriptione* ΜΗΤΡΟΣ. ΠΗΛΕΙΔΟΥ *id eſt* MATRIS. PELIDÆ *Peleus enim Tethidos maritus fuit et Achillis parens. Apud Petrum ſtephanonium*

Achillis imago qualis, & cur in Schemate.
Cap. CXXXV. A

VEre quidem Anonymus ait de Schemate: *ACHILLIS effigies, Martiale illud, & bellicum ſpirans, quod ab Homero, Papinio, alÿſque deſcribitur: In auerſa Numiſmatis parte Dea marina Tethis eſt, ſiue filio ſuo arma a Vulcano afferens, cum inſcriptione* ΜΗΤΡΟΣ ΠΗΛΕΙΔΟΥ: *ideſt, MATRIS PELLIDÆ: Peleus enim Tethidos maritus fuit, & Achillis parens.* Quibus addere lubet, vidiſſe me conſimile penitus Numiſma non ita dudum in Muſeo Cl. Viri Ioannis Galuani I. C. Patauini, cimeliorum antiquorum ſtudioſiſſimi. Facies Achillis a Darete Phrygio deſcripta ſimilis eſt effigiatæ in Schemate; dicit enim, poſt delineatos Heroes illos a ſe viſos, qui militarunt ad Ilium: *Achillem pectoroſum: ore venuſto: membris valentibus: magna vi brachiorum: bene criſpatum: clementem: in armis acerrimum: vultu hilari: largum: dapſilem: capillo myrteo.* Nam oris venuſtas, clementia, vultus hilaritas, larga, & dapſilis apparet in facie. Capillorum criſpitudinem occultat galea. Qui ſint myrtei capilli nobis ignotum. Niſi dicamus ad cæruleum colorem inclinantes vtcumque ratione Matris; etenim marini Dij cæruleis capillis finguntur. Cetera B ſigna nõ poſſunt ex vultu ſimplici cognoſci, qui ſolus habetur in Schemate. Nõ eſt omittendum, apud antiquos paſſim virorum heroica virtute, ſeu militari, ſeu quauis alia præſtantium, capita, vultuſq; cõſueuiſſe tum in anulorum gemmis, tum etiam in Numis cælari, ad cultum, & imitationem virtutis eorum: Qua de re [illegible] tractauimus in opere noſtro de Anulis Antiquis. a cap. [illegible] Prærogatiuæ autem, ac dotes & multæ, & magnæ Achillis, adeo notæ ſunt, vt operæpretium non ſit, huc eas e claſſicis referre. Illud tamen ab Antiquarijs aueo noſse, quando, & vbi, & a quo cuſa primum fuerit iſta moneta vetus cum Achillis capite galeato, & cum eius matre Tethide filio arma deferente in parte Numiſmatis poſteriore.

Perſei ſimulachro cur ſignauerit Alexander, & cur vſi veteres in Numis. C

Schema XLIV. Gemma.

Petrum Stephanonium. D

A

De Anulis, quos ad ſignandum habebat Magnus Alexander.
Cap. CXXXVI.

ANonymus intactum reliquit hoc Schema. Nobis tamen ipſe Stephanonius proponens imaginem Perſei ſculptam in Gemma, præbuit anſam conijciendi fuiſſe in Anulo ſigilli, quo Magnus Alexander ſignabat literas in Europam mittendas; nam vt ait Alexander ab Alexandro [a] & ante illum Plinius [b] de Magno Macedone: *Ipſe tamen Alexander, deuicto Dario, quas destinabat in Aſiam literas, Darij Anulo imprimebat. quas vero in Europam, ſuo.* Suus autem erat habens imaginem Perſei Ataui ſui; cuius in honorem coronari voluit etiam Perſeæ frondibus; vt ait Plinius: [c] *Perſeam quoque plantam eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed a Perſeo Memphi ſatam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituiſſe, in honorem ataui ſui.* Quapropter admodum probabili coniectura dicere poſſumus, Alexandrum anulo ſuo ſignatorio geſtaſſe imaginem ataui ſui Perſei, ad cuius honorem voluit milites victores coronari frondibus Perſeæ ſtirpis, quæ inde nomen traxerit, quod a Perſeo atauo ſuo primum ſata fuerit apud Memphim. Ceterum non caret etiam probabili ratione, quod aſſerere poſſemus imaginem ataui Perſei ſculptam fuiſſe dudum ab Alexandro in Numiſmate, quod cudi curauerit; etenim eius rei teſtimonium non obſcurum nobis exhibere videtur ipſe Plutarchus agens de Fortuna, ſiue virtute Alexandri, dum introducit eum cum Diogene colloquentem in hæc verba: [d] *Nunc ignoſce nobis, Diogenes, Herculem imitor, Perſeum æmulor, Bacchique qui Diuus autor mei eſt generis, inhærens veſtigijs, rurſus in India vincentium Græcorum choro volo ponere & apud Montanas agreſteſque trans Caucaſum gentes Bacchi comeſſationum memoriam renouare. Sunt & ibi quidam diu a philoſophia nudato corpore adſueti, viri ſancti, & ſuo iure viuentes, Deo operam dantes, Diogenem vilitate rerum ſuarum ſuperantes, nulla pera indigentes: Non enim recondunt alimentum, quod ijs terra ſubinde recens ſuggerit, potum fluuij, folia ab arboribus defluentia, & herba e terra enaſcens lectum. Per me & hi Diogenem cognoſcent, & ipſos Diogenes. Oportet etiam me Nomiſma cudere, & barbarica e materia factum Græcanica forma Reipublicæ ſignare.* Quid ni ergo in tali ſuo Nomiſmate Perſei ataui ſui imaginem Alexander effingi curauerit, qualis in Schemate viſitur? At vero deinceps etiam, nulla relatione ad Alexandrum habita, potuit Antiquitas Perſei virtutem venerari paſſim eius imagine ſculpta, pictaue vel in gemmis, vel in tabulis; quod alijs heroica virtute præſtantibus euenisse conſtat, & Epicuro ſpeciatim, vt admonet M. Tullius [e] in ea verba: *Nec tamen Epicuri licet obliuiſci, cuius imaginem non ſolum in tabulis, ſed & in poculis, & in Anelis habebant.* At quanto celebrior Epicuro Perſeus? optime Schematiſta Perſeo dedit alas in capite, quia fingitur habuiſſe non ſolum talaria, quæ ſpectari nequeunt in imagine carente pedibus, at etiam petaſum a Mercurio, ſic aſſerente Hygino [f] *Perſeus. Hic nobilitatis cauſa & quod inuſitato genere concubitionis eſſet natus, ad ſidera dicitur perueniſſe. Qui miſſus a Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas, a Mercurio, qui eum dilexiſſe exiſtimatur, talaria & petaſum accepit.* Melius Albricius, explicans Deorum imagines, *Perſeus,* inquit, *etiam filius Iouis inter Deos annumeratus eſt; qui rex Aſiæ diues & præpotens, qui & nauibus multas regiones tranſiuit & Africam debellauit: Qui & tres ſorores illud regnum tenentes ſua ſapientia occidit, quæ Gorgones dictæ ſunt; quæ vnum ſolum oculum habentes, homines ſe aſpicientes vertebant in ſaxa. Hic enim tali imagine figurabatur. Erat homo iuuenis, alatus & volans quaſi nauis diſcurrens, & alarum vtens volatu: cui aſſiſtebat Minerua ſapientiæ Dea, &c.* Profecto Schematiſta ſcite poſuit Alas in capite, citra pileum, tum quod Alæ pars viuentis corporis exiſtunt, non inanimati pilei: tum quod alludere voluit ad vela nauigiorum, quæ ſuper antennas in celſiore parte nauigij ſpectantur. Non inepte tamen ad hunc ſenſum illi talaria dedit Ouidius, accinens:

„ . . . . . Pennis ligat ille reſumptis

„ Parte ab vtraque pedis, teloque accingitur vnco,

„ Et liquidum motis talaribus aera findit.

Nam & nauigiorum remi pedum inſtar habentur, a quibus e ſalo, dum eleuantur a nautis,

depen-

B · C · D

a lib. 2. c. 19.
b lib. 37. c. 6.
Alexander cur vſus Anulo cum imagine Perſei.
c lib. 15. c. 13
Victores milites ſuos cur Perſeæ frondibus coronari voluerit Alexander.
d Orat. 1.
Philoſophorum Indorũ vita.
Numiſma Alexandri
e 5. de finib.
Alas in capite Perſei cur poſuit autor.
f lib. 2.

dependent velotum, & alarum inſtar aquarum tenuatæ veluti telæ : de quibus in Idyllio A
Noctis Etruſco nos olim:

,, Di lucid'or ſò balenar le ſtelle:
,, E d'Anfitrite i veli,
,, Che pender veggio da gli alzati rèmi.

Panos Hieroglyphica, de Sermone, deque Vniuerſo declarata.

Schema. XLV. Gemma.

B

C

D

Platonica Panos explicatio de conditionibus, & propria natura Sermonis humani proponitur. Cap. CXXXVII.

ANonymus reſpiciens ad Syringam, & pedum in manibus Panos, cum celebrat primum inuentorem ſonoræ cicutæ, ſimul & Paſtorem gregis. Nos autem myſticum allegoria ſenſum allaturi, primo Platonis opinionem indicabimus, qui Pana Sermonem interpretatur, Mercurij filium, hoc eſt intellectus humani, verbis ipſiſſimis ex interpretatione

a in Cratylo ,, Cornari a HERM. Profectò rectè mihi videtur Cratylus dicere, me non eſſe Hermo-
,, genem. Nequaquam enim bonus ſermonis artifex ſum. SOC. Et quod Pan ſit Mer-
,, curij

A ,, curij filius geminæ naturæ, conſentaneum eſt. HERM. Quomodo vero iſtud? SOC.
,, Noſti quod λόγος id eſt ſermo τὸ πᾶν, id eſt totum ſignificat, & circuit ac verſat ſem-
,, per, & geminus eſt, verus ac falſus. HER. Maxime. SOC. Quod igitur verum eſt ex
,, ipſo, id leue eſt ac diuinum, & ſuperne habitans inter Deos: quod vero falſum, inferne
,, inter vulgus hominum, & aſperum & hircinum. Hic enim plurimæ fabulæ & mendacia
,, ſunt circa tragicam ac hircinam vitam. HER. Maxime. SOC. Recte igitur is qui totum
,, ſignificat, & ſemper verſat, Pan fuerit caprarum paſtor, id eſt, διφυὴς geminæ naturæ,
,, Mercurij filius, ſupernis partibus leuis, infernis aſper & hirco ſimilis. Et eſt Pan aut ip-
,, ſe Sermo, aut Sermonis; frater ſiquidem Mercurij filius eſt. Fratrem autem eſſe fratri ſi-
,, milem, nihil miri eſt. Sed in Schemate noſter autor ad indicandum ſermonem vſus eſt peculiari quadam ratione ſonora Fiſtula, quam in manu Panos appoſuit. Quam forte conſulto quadricannem effinxit, quod in ſermonis efformatione quaternæ partes oris humani præcipue concurrunt, lingua, labia, dentes, & larynx. Tetigit autem Plato primariam cauſam ſermonis effectricem, quam ait eſſe Mercurium, Deum ſcilicet facundiæ, diſciplinarumque, cuiuſmodi eſt Intellectus humanus. Optima vero ratione ponit Pana vel eſſe ſermonem, *Pan cur Mercurij filius dicitur.*
B vel ſermoni ſimillimum fratrem, vtrumque filium Mercurij; quoniam humana mens primo generat in ſe rerum omnium conceptus, deinde ſermonem producit eoſdem conceptus *Pan cur ſermo dicatur, vel ſermonis frater.* primogenitos indicantem. Quam doctrinam aperuit Ariſtoteles alicubi [b] ſcribens: *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea, quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem voces. Quorum tamen hæc primum notæ ſunt, eadem omnibus paſſiones animæ ſunt: & quorum hæ ſimilitudines, res etiam eædem.* Intercedit igitur inter ſermonem, & animi conceptum, non identitas naturæ, ſed ſolum ſimilitudo magna. Quare Plato ſapienter ait Pana Mercurij filium eſſe vel Sermonem, vel ſermonis fratrem ſimillimum ab eodem parente Intellectu prognatum. *b 1. periher. cap. 1.* *Cõceptuum cum ſermone ſimilitudo.*

Alia Panos explicatio de Vniuerſo proponitur.
Cap. CXXXVIII.

C

TEtigit Plato quidem aliam Panos myſticam ſignificationem in allatis e Cratylo verbis, aſſerens Pana ſignare Totum, quod aſſidue circuit; cuiuſmodi Mundus eſt Vniuerſus. At vero latius de propoſito Pierius ex antiquioribus, dum ait: [a] *Atque ea potiſſimum ratio eſt, cur Pana Deum ex hieroglyphico ſtellarum intelligi contendebant: Quin & pectus eius varijs inſigne ſtellis effingebant; quum omnino per Pana totam rerum naturam interpretarentur. qua de cauſa & fiſtulam ſeptem calamis compactam, propter erronum totidem concentum, ori eius apponebant: de quo apud Orpheum plura. Probo autem idem & Pan, & Iupiter eſt: quod πᾶν Omne, vniuerſam quippe, vt dictum eſt, naturam ſignificet. Propterea vero & hinnulea pellis varietate tegi ſolitum aiunt, vt ex maculis referri ſtellæ videantur: de quo in Serpentis commentario plura.* Cælius autem Aug. Curio ſic ex Euſebio, Phurnuto, *a l. 44. hier.*
,, & Seruio claſſicis autoribus: Vniuerſum, vel Mundus. Pana, quem & Inuum & Fau-
,, num vocauere, ſic pingebant veteres: Caprina facie, rubro colore, hirtis cornibus,
D ,, varia Pantheræ pelle indutum, infima ſui parte hiſpida, & caprino pede: altera manu
,, fiſtulam ſeptem calamorum tenentem, altera pedum, ſiue baculum incuruum. Hacque
,, figura Vniuerſi ſymbolum contineri volebant. Facies enim rubens æther ſignificat:
,, bina cornua Solem, & Lunam; pantherræ pellis cæleſtium ſiderum varietatem: Pars
,, eius inferior hiſpida fingebatur, propter arbores, virgulta, & feras: Caprini pedes
,, terræ ſoliditatem oſtendunt: Fiſtula ſeptem calamorum harmoniam cæli, in qua ſeptem
,, toni ſunt, & ſeptem diſcrimina vocum: Virga recurua annum, qui in ſe recurrit: &
,, & ideo πᾶν, id eſt totum, eſt appellatus. Sic autem ſymbolum hoc interpretantur Eu-
,, ſebius, Phurnutus, & Seruius. Quam ſententiam pluribus non vno in loco tractauit
Natalis [b] in ſua Mythologia. Primus, a quo deſumpſerunt omnes Orpheus cecinit: *b lib. 5. c. 6. lib. 10.*
,, Pana voco fortem, mundi integrum,

,, Cælum, & mare, & terram omnium reginam, A
,, Et ignem immortalem: illa enim membra ſunt Panis.

Schematis explicatio.

Manu dextera pedum tenet, ſymbolum axis Vniuerſi. cubitum dextræ manus tenia, ſeu faſciola vinctum geſtat, quod axis Mundi ſit id, ad quod omnia veluti colligata mundi corpora verſantur aſſiduo rotatu. Siniſtra manu ſyringam quatuor calamorum continet, quod mundus, ac cælum in ſe, ſuaque poteſtate contineat quatuor elementa noſtratia: de quibus ita cecinit Ouidius[c]

c 15. Metam.

,, Quatuor æternus genitalia corpora Mundus
,, Continet. ex illis duo ſunt oneroſa, ſuoque
,, Pondere in inferius tellus atque vnda feruntur:
,, Et totidem grauitate carent, nulloque premente
,, Alta petunt aer, atque aere purior ignis.
,, Quæ quanquam ſpacio diſtanti, tamen omnia fiunt
,, Ex ipſis, & in ipſa cadunt: reſolutaque tellus
,, In liquidas rareſcit aquas: tenuatus in auras
,, Aeraque humor abit: dempto quoque pondere, rurſus B
,, In ſuperos aer tenuiſſimus emicat ignes:
,, Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
,, Ignis enim denſum ſpiſſatus in aera tranſit:
,, Hic in aquas: tellus glomerata cogitur vnda.

Sic in fiſtula quadricanni duo maiores calami grauem ſonum edunt, duo minores acutum: ex omnibus ad inuicem temperatis harmoniæ concentus emergit. Ad hanc harmoniam indicandam veteres Pani, Satyrorum deo, paſtorumque numini, dedere Syringam ſeptem calamis imparibus conſtructam: de qua Virgilius in Alexi:

,, Pan primus calamos cera coniungere plures
,, Inſtituit:

Signabant autem antiqui Syringe ſeptem calamorum æthereum orbem, ſeptenis planetarum ſphæris harmonice coniunctis coagmentatum: vt quadricanni Fiſtula mundum ſubcæleſtem, quatuor elementorum corporibus concinnatum ſub mira proportione fere decupla, doctore[c] Ariſtotele. Circumpoſuit autem aptiſſime Schematiſta figuræ Panos arboris Pineæ ramos, tum quod, vt obſeruat Gyraldus:[d] *Pinum arborem Pani attribuit Conſtantinus in lib. XI. Geoponicon, vbi & fabulam exequitur Pitys puellæ, in hanc arborem mutatæ.* Phurnutus autem, præter alia multa de Pane, tanquam de Mundi Symbolo, *Et additur*, inquit, *ei corona, pinea fronde contexta; quando montanum quiddam ac magnificum habet hæc planta*: tum maxime quod mundus demum veluti ſucciſus vltore Deo per ignem, nunquam amplius ad priſtinam formam atque naturam ſit reſtituendus; etenim ea proprietas eſt arboris Pineæ, vt ſemel exciſa nunquam repullulet: ita ſane Valerianus De Pinu[e] ſuis in Hieroglyphicis: *Et Pinum non paruam habere cum Cupreſſo ſimilitudinem, exploratum eſt: Nam mortis ipſa quoque indicium eſt: de qua idem obſeruatum vbique, arborem exciſam ſemel minime ſuppullulaſcere.* & mcx. *Herodotum nonnulli carpunt, quod ſolam piceam præſectam non repullulare dixerit; quum & cupreſſum, & alias quaſdam plantas ipſi agnoſcant, quæ idem patiantur. Sed quantum ad Cupreſſum attinet, diximus nos Herodotum ad Creticam reſpexiſſe, quos repullulare conſtans fama eſt. De Pinu vero, quod Staphylus Pini more dixit, pro abolitione*[o], *excidioque ſupremo, in memoriam adducit terribilem eam Crœſi denunciationem, quæ per Caduceatorem Lampſacenis interminatus eſt, eos vt pinum exterere, niſi Miltiadem, quem per inſidias ceperant, miſſum facerent. Quumque Lampſaceni inter ſe quærerent, quid illud eſſet, quod Rex ſe vt pinum diceret extriturum, a grandiore natu ciue edocti ſunt, eam arborem ſemel exciſam nunquam amplius ſuppullulaſcere. Quod illi excidium veriti Miltiadem cõfeſtim e vinculis exemptum liberum abire permiſerunt.* Quin etiam D. Ambroſij notam, Naturæ totius imaginem refert Pinus; cuius nux flammæ ſpeciem imitatur, lacunatis in turbinem toris reticulato opere circumductis. Mundi vero ty-

Marginal notes: c 1. de gen. c. 37. — d Synt. 15. — Pan cur pinu coronatus. — Pinus reciſa non repullulat. — e lib. 58. — Cupreſſus cur ſymbolũ mortis. — Cupreſſus Cretica exciſa repullulat. — Pinus vt ſit imago totius mundi.

C (margin letter beside "leſtem, quatuor elementorum…"); D (margin letter beside "cupreſſum, & alias quaſdam…")

ro ty-

A ro typum eſſe Pana, latius etiam oſtendit Phurnutus, a quo plurima, præter allata, deſumpſere ſcriptores alij, ſicut ipſemet ab antiquioribus Claſſicis. Illud tamen in Schemate noſtro mirum obſeruo, quod quum ab omnibus Pan audiat ſalaciſſimus, & procax Nympharum ſectator, abſque ſigno virilitatis effictus fuerit. An quia ſcopus fuit Autori Pana ſumere, non pro Vniuerſo, rerum omnium feraciſſimo genitore: ſed pro Sermone, cuius natura ſterilis eſt, neque res vllas de ſe producit? Dubio procul Ariſtoteles *f* oſtendit oratione res non mutari, neque gigni.

Pan cur ſine virilitate in Schemate.

f Præd. ſubſt.

De Schemate noſtri Mercurij Pana fugientem comprehendere ſatagentis.
Cap. CXXXIX.

NOn eſt a me prætereundum hoc in loco, quod ad me de propoſito ſcripſit Amicus: & quod illi reſponſum dederim: perſcripſit enim in hanc plane ſententiam:

B *Cl. Viro Fortunio Liceto Ioannes N. Salutem.*

Confabulabamur non ita dudum ad inuicem amici de Symbolis, quæ paſſim apud eruditos Italico nomine nuncupantur *Impreſe*: forteque tuum, Cl. Licete, inter alia venit ad mentem, quo conſueuiſti tuorum operum veſtibulis appingere Mercurium, qui Pana concitatiore curſu fugientem inſequens apprehendere nititur, cum epigraphe, FORTASSE LICEBIT, in hanc effigiem:

C

D

Et quamuis Ioannes Ferrus, agens ex profeſſo de Symbolis huiuſmodi ſuo in opere, cui titulum fecit, *Teatro delle Impreſe*, tuum hoc approbauerit verbis ipſiſſimis: *Mercurio, dipinto col ſuo capello, & altri ſuoi ornamenti, per conoſcerlo, in atto di afferrare & ritenere il Dio Pane, preſo allegoricamente per la Natura & il Mondo, cō parole, FORTASSE LICEBIT, è di Fortunio Liceti, famoſiſſimo Filoſofo, & publico Lettore nello Studio di Padoua, alludendo col motto al ſuo nome & cognome.* Quin etſi vnus e nobis atteſtaretur, ſe Romæ dudum in Illuſtriſſima Humoriſtarum Academia audiuiſſe, tuum id Symbolum encomijs perhonorificis exceptum, & exornatum: Nihilominus inter nos fuit, qui cenſuerit, iſta corpora, licet phantaſtica, non admitti plane a regula: pingique debere locum, ad quem ſe ſe recipiat Pan iſte fugiens, vt Antrum. Alter optauit, Nomen Academicum adiungendum fuiſſe Symbolo.

bolo. Singulique conuenimus, Te percunctari de proprio ſcopo tui formoſi Schematis; A
mihi que fuit idoneis impoſitum a ſodalibus. Quare gratum feceris vnicuique noſtrum, ſi luculentius tuam ſententiam aperueris in propoſito. Vale, & me ama.

Reſponſio Liceti de fine ac forma ſui Symboli literarij.
Cap. CXL.

Eruditiſſimo Viro Ioanni N. Fortunius Licetus B. A.

EQuidem, eruditiſſime vir, etſi video Cl. Fertum ſatisfacere poſſe tuo ſodaliumque deſiderio, qui noſtis vniuerſale iam axioma, *Standum eſſe peritis in arte*: non verebor tamen veſtra iuſſa capeſſere, vobiſque mentem meam in hoc Symbolo, ciuſque formam latius explicare. Profecto qui iam quinquaginta totos annos philoſophica ſcripturio ſimul & lectito, ſeſſitans ſuper exedras publicas celebriorum Italiæ Academiarum, nunquamnon Occupatus in literario negocio, dicamne ocio? Fortunius Licetus erecto Symbolo ſignificare volens ego nō ſolum Intellectum viri Philoſophi, ſemper anhelantis ad omnium rerum B
cognitionem, & Occupati iugiter in obiectorum intelligibilium Vniuerſi comprehenſione: verum etiam Artem propriam publici Lectoris: propoſui lubens in erecto Schemate, Deum Mercurium in ætate ſenili, ſed virilitate ſatis excitata, qui curreret apprehenſurus Deum Pana fugientem a facie ſubſequentis: dedique Symbolo propriam, vt aiunt, animam epigraphe, FORTASSE LICEBIT: aſſumpto nomine inter Academicos, vt fit, Italico, L'OCCVPATO. Quod ſane Symbolum in euulgatis meis operibus paſſim proſtantibus, ne læderentur Idiotarum oculi, qui non penetrant interiora myſteria, ſed ſiſtunt in externo cortice rerum, Mercurium habet verſo tergore, non obuerſo ventre; qua in re libuit Apellem imitari, qui, vt ait Plinius[a] ne Regem offenderet, *pinxit & Antigoni Regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi; obliquam namque fecit, vt quod corpori deerat, picturæ potius deeſſe videretur: tantumque eam partem de facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere*. Quam quidem imaginem apud Coos æuo ſuo ſeruari Strabo[b] teſtatur, nimirum in promontorio Lactere nuncupato dicens: *Lacter ad XXV.* C
ſtadia adijcis nauigationi: in ſuburbio Æſculapij eſt ædes, celebre admodū phanū, vt multis donarijs plenum, in quibus eſt etiam Apellis Antigonus. Ceterum Mercurius in Academiæ Symbolo mihi pictus eſt iuxta Plotini, Pierij, vetuſtiorumque normam, ad exprimendum vtrumque meum finem. Hoc ſane Symbolum in primo ſenſu deſumptum eſt a Plotino ſcribente:[c] *Sola ſpecies eſt fæcunda; natura vero altera ſterilis. Hinc priſci, vt arbitror, ſapientes in varijs myſterijs id ſubobſcure ſignificantes, antiquum Mercurium introducunt, inſtrumentum generationis ad operis effectum ſemper habentem; generationem verò in ſenſu declarantes intelligibilem rationem*. Sed Mercurij ſtatuam olim Græcos poſuiſſe cum erecta virilitate, notat etiam Herodotus in Euterpe ſcribens:[d] *Hos itaq; ritus, & alios præterea quos ego referam, Græci ſunt ab Ægyptijs mutuati: Sed vt Mercurij ſtatuam facerent porrecto cum veretro non ab Ægyptijs, ſed a Pelaſgis didicerunt; & primi quidem ex omnibus Græcis Athenienſes; in quorum regione permiſti Pelaſgi habitant, ex quo cæperunt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quiſquis Cabirorum ſacra imitatur, quibus Thraces initiantur, nouit* D
a Pelaſgis eſſe ſumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelaſgi, qui cum Athenienſibus vna habitauerunt, a quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaq; primi e Græcis Athenienſes, a Pelaſgis edocti, ſtatuas Mercurij erecta virilia habentes fecerunt. De qua re Pelaſgi ſacrum quendam ſermonem retulerunt, qui in Samothraciæ myſterijs declaratus eſt. Is autem, meo iudicio fuerit, quem ex Plotino, vel Plutarcho nuper attulimus. Niſi velimus eum eſſe, de quo Macrobius etiam in Saturnalibus, dum probare ſtudet Mercurium apud Antiquos idem eſſe, quod & Sol, omnem fecunditatem rerum promouens, his notis:[e] *Pleraque etiam ſimulachra Mercurij quadrato ſtatu figurantur, ſolo capite inſignita, & virilibus erectis; quæ figura ſignificat Solem mundi eſſe caput, & rerum ſatorem; omnemque vim eius non in quodam diuiſorum miniſterio membrorum, ſed in ſola mente conſiſtere, cuius ſedes in capite eſt. Quatuor latera eadem ratione finguntur, qua & tetrachordum Mercurio creditur*.

[a] lib. 35. c. 10.
Antigonus luſcus, vt ab Apelle pictus.
[b] lib. 14.
[c] Enn. 3. lib. 6. cap. 19.
[d] cap. 51.
Mercurium qui primi fecerint cum erecto veretro.
Mercurij ſtatuæ cur cum extenta virilitate.
[e] lib. 1. c. 19.
Mercurius cur quadrato lapide cū ſolo capite, ac pene fictus.
Tetrachordū cur Mercurio dederint.

A *tur attributum ; quippe ſignificat hic numerus vel totidem plagas mundi , vel quatuor vices temporum ; quibus annus includitur ; vel quod duobus æquinoctijs , duobuſq; ſolſtitijs Zodiaci ratio diſtincta eſt.* Conſimiliter in Opuſculo, cui titulum poſuit, An Senis ſit gerenda R. ſpublica, Plutarchus ait : f *Eam ob cauſam etiam Mercurios , ſeniores , ſine manibus & pedibus , rigente faſcino fingunt : hoc ænigmate indicantes , minime hoc a ſenibus requiri , vt corporis ſeruitia obeant, modo ijs ratio (vt conuenit) efficax ſit & facunda.* Qui ſenſus plane congruere videtur cum Plotiniano. His adiungitur etiam Cœlius Rhodiginus , aſſerens in ſuis antiquis lectionibus : g *Mercurij ſtatua colebatur veretro porrecto.* Hactenus abunde ſatis de Mercurio ſymboli noſtri dictum eſſe cenſeo. Quantum autem ad Deum Pana , non ſolum Pierius infit : h *Hieroglyphicum erat & Panis ſignum , ex quo tota mundi machina intelligebatur ; capripes enim erat , & humana reliquum effigie : Inferior ea pars terram hirtam & hiſpidam oſtendebat ; humana vero leuitas atque mollities , tranquillum , & indefæcatum æthera , mundi ipſius ducem.* Quæ ſuperius etiam ex antiquioribus confirmata fuerunt i. Epigraphe vero, FORTASSE LICEBIT, indicat deſiderium modeſti Philo- ſophi, ſibi non arrogantis poſſeſſionem vniuerſæ ſapientiæ , ſed explicantis puram cupiditatem eius ſapientiæ. Quam doctrinam aperte ſeuit Ariſtoteles , hæc attribuens Intellectui noſtro poſſibili k quod *Omnia intelligit* : l *Quum autem ſic ſingula factus eſt , vt ſciens dicitur , qui ſecundum actum :* m *Id autem eſt, quod potentia omnia ;* & demum n *Anima entia quodammodo eſt omnia ; quia ſenſus eſt omnia ſenſibilia , & intellectus omnia intelligibilia.* Quæ comprehendere geſtiens , non autem ſe iam comprehendiſse , aut certo comprehenſurum præſumens, autor ſymboli poſui epigraphen, non arrogantem, *Licuit*, neque *Licebit*, ſed modeſtia philoſophica delineatam, *Fortaſſe Licebit.* Nomen autem Academicum , OCCVPATVS : non oportuit in fronte librorum apponi : poſitum tamen eſt in Academico Schemate : deſumptumque fuit a Salomone , qui ſapientiſſimus hominum appellat Occupationem peſſimam Philoſophi vitam , quod laborioſiſſima ſit, & magni detrimenti bonæ corporis valetudini , ſicuti communis eſt interpretatio ; ſic enim ait ; o *Ego Eccleſiaſtes fui Rex Iſrael in Hieruſalem : & propoſui in animo meo quærere , & inueſtigare ſapienter de omnibus , quæ ſunt ſub Sole : Hanc Occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum , vt occuparentur in ea.* Niſi potius dicendum ſit (vt antea p late probauimus in explicatione ſecundæ Gemmæ) propter aſſiduitatem , non autem ob improbitatem, vitam contemplatiuam Philoſophi nuncupari peſſimam occupationem ab Eccleſiaſte ; quemadmodum labor improbus dicitur a Virgilio q cui

f in P. lib.

g lib. 7. c. 16.

h lib. 10. Panis ſimulachrum explicatur.

i cap. 127.

B

K. 3. de an. t. 4.

l Tex. 8.

m Tex. 17.

n Tex. 37.

o Eccleſ. 1. 12. 13. Vita contemplatiua cur dicta ſit Occupatio peſſima.

C

p cap. 18. 19.

q Georg. 1.

,, ... Labor omnia vincit

,, Improbus, & duris vrgens in rebus egeſtas.

non quia malus exiſtat, ſed ob intenſionem & aſſiduitatem : quã proprietatem eſse vitæ contemplatiuæ Philoſophi, dudum nouimus ex Ariſtotele de mentis operatione ita dicente r *Et præterea aſſiduiſſima ; contemplari ſiquidem aſſidue magis , quam operari quippiam poſſumus.* Habet autem noſtrum hoc Symbolum (quod inſuper a te requirebatur) tam ratione Panos, quam ratione Mercurij relationem ad Antrum Nympharum , quia Satyri , Deuſque Pan , numina ſiluestria nemorum , non ſe ſe recipiebant præterquam in Antris , & ſolicite Nymphas inquirebant ; cuius rei teſtimonium perhibet Valerianus , addens ante allatis de Deo Pane : ſ *Hinc illa in Nymphas procacitas attributa & nunquam ſatiata libido. Mundus ſiquidem aſſidue rerum ſpecies progenerat , & humore plurimum vtitur , materia quippe generationis in primis apta & commoda. Quare ſimulachrum Panis tam ſiluis & agris , quam hortis & fontibus & puteis , vt tutelaris apponebatur.* Hæc ille. De Mercurio pariter, ac Pane Simmias Rhodius in Idyllio Oui (quod falſo tribuitur Theocrito, vt alias oſtendimus in eius explicatione nondum vulgata) canit quod eorum vterque

r 10. Eth. c. 7

Pan vt habent relationem ad Antrum Nympharum.

D

ſ lib. 10. Hierogl.

Ouum idyllium Simmiæ, non Theocriti.

,, Celeripedum Nympharum Antra peruadit.

Attamen in Schemate nõ oportuit vllam apponere ſpecus imaginem. Sufficere reor iſta de primo ſcopo ſymboli noſtri. Quod autem attinet ad alterum finem , ſignificandi nimirum Philoſophiæ publicum Lectorem , cuius vita , munuſque proprium eſt, voce docere : Symbolum iſtud eductum eſt e Platone , ſic in ſuo Cratylo ſcribente de recta nominum ratione, ſicuti Ficinus vertit : *Conſentaneum quoque , amice, Pana biformem filium eſſe Mercurij ; quod*

ſi ecundus tnis ſchema is noſtri.

Sermo

Sermo πᾶν, id eſt, Omne, ſignificat, circuitque & voluit ſemper; eſtque geminus, verus videlicet, ac falſus; quod eſt in Sermone verum, leue eſt atq; diuinum, ſupraque in Dijs habitans: contra, quod falſum, infra in hominum multis, aſperum atque tragicum. Hinc enim fabularum commenta, & falſa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. Merito igitur qui eſt πᾶν, id eſt, totum nuncians, & ἀεὶ πολῶν, id eſt, ſemper voluens, πᾶν αἰπόλος, id eſt, biformis Mercurij filius diceretur, ex ſuperioribus partibus lenis & delicatus, ex inferioribus aſper atque hircinus. Eſtque Pan vel ipſe ſermo, vel ſermonis frater; ſi quidem eſt Mercurij filius; A

Frater fratri ſimilis. *fratrem vero fratri ſimilem eſſe, quid mirum?* Itaque Mercurius a nobis aſſumitur apte ſymbolum Intellectus publici Lectoris in noſtro Schemate: Pan autem non inepte ſymbo-

Sermo vt ſe habeat ad conceptum animi. lum ſermonis, aut etiam conceptus mentis, quo Lector comprehendit, & explicat vniuerſum genus intelligibilium, adeoque mundum totum; quum ſermo ſit frater conceptus interioris, illique ſimillimus. Et quum Lectoris proprium ſit concipere mente, conceptamque ſuam opinionem ore parere voce, docereque illam ſermone: Quumque ſermo capax abſolute ſit veritatis atque falſitatis; propterea veritas ipſa repreſentatur in parte ſuperiori & humana Panos; falſitas autem in parte inferiori, & hircina. Platonico dicto conſentit B

ᵗ lib. 34. Pierius item in Hieroglyphicis alibi ſcribens: ᵗ *Sermonis efficaciam, perſuadendique vim oſtentare veteres ſi voluiſſent, Mercurij ſimulachrum grandiori iam ætate, barbatum, & effato propemodum corpore, natura tamen obſcænius excitata, eaque tantum parte validiſſimum faciebant: Cuiuſmodi ſignum Cyllenis fuiſſe, Pauſanias narrat.* Verba vero Pauſa-

ᵘ in fine. niæ ſunt in Eliacis poſterioribus ᵘ *Cyllenæ duo ſunt deorum delubra, Æſculapij vnum, Veneris alterum. Mercurij quidem ſignum, quem egregie incolæ eorum finium venerantur, arrecto eſt ſupra baſi faſcino.* Pan vero fugiens indicat ſermonem, quem nunquam nō Ho-

Sermo fugiens. merus appellat *volatilia verba*. Mercurius excitata virilitate Pana fugientem inſequens repreſentat Intellectum Doctoris in actu docendi formans verba ſimul & producens theorematum conceptus in mentibus addiſcentium, velut in terra bona ˣ Ætas Mercurij ſenilis

ˣ Matt. 13. 8. Marc. 4. 8. Luc. 8. 15. indicat non eſſe perfectum Lectorem niſi qui ſit homo ſenex, in ſtudijs, & in arte legendi publice iam habitum conſecutus: vt nos edocet non ſolum Plato Socratem ſenem intro-

Lector, doctoſq; ſenex ducens Magiſtrum Alcibiadis iuuenis ita dicentem in Sympoſij calce: *Sed, o beate, diligentius animaduerte, ne te mea conditio lateat, quum nullius ſim pretij. Tunc ſane mentis oculus* C

ʸ 1. Eth. c. 3. 6. Eth. c. 8. *acute incipit cernere, quum primum corporis oculus defloreſcit.* Verum & aperte ſcribit Ariſtoteles ʸ iuuenem non poſſe ſapientem eſſe, niſi in mathematicis, quæ ſunt in primo gradu certitudinis: Habitus enim docendi non niſi longi tempori interuallo comparari poteſt. Epigraphe Symboli, FORTASSE LICEBIT, alludit euidenter ad nomen & cognomen

Anni quinquaginta duo Lecturæ huc uſque culta. Autoris. Nomen Academicum, L'OCCVPATO, ſignat occupationem aſſiduam vniuerſæ fere vitæ Autoris in exercitio publici Lectoris, quo quidem munere, a vigeſimo tertio ætatis anno ad ſeptuageſimũ quintum ſine intermiſſione iam nunc perfunctus eſt. Symbolum id in hoc ſenſu connexionem allegoricam inſignem habere videtur cũ Antro Nym-

Antri cum ore collatio pharum Academiæ noſtræ; quoniam Os, in quo formatur ſermo, retinet imaginem Antri: cum quo ſymbolam pariter habet proprietatem, non tam ratione humiditatis, quam flatuum, & anguium; etenim antra vaporibus humidis abundare ſolent, & halare iugiter flamina ventorum, & eſſe loca frequenter, ad quæ ſe ſe recipiunt, & in quibus commorantur

Anguis typum ſapientiæ. angues: qui Sapientiæ, Eloquentiæ, nominis amplitudinis, Pierio hieroglyphica ſunt. Sane de Nympharum Antro ſic Homerus in Odyſſea ᶻ D

ᶻ lib. 13.

,, At in vertice portus paſſis ramis oliua:
,, Prope autem ipſam Antrum amœnum obſcurum

Nympharum antrum Homericum.

,, Sacrarum Nympharum, quæ Naiades vocantur.
,, Intus autem crateresque & amphoræ erant
,, Lapideæ. ibi vero præterea inſuſurrant apes.
,, Intus liciatoria lapidea prælonga, illicque Nymphæ
,, Lintea texunt cærulea, mirabile viſu.
,, Intus autem aquæ perpetuæ, duæ autem ei Ianuæ ſunt.
,, Hæ quidem ad Boream permeabiles hominibus;

A ,, Illæ autem verſus ad Notum ſunt ſacriores, neque
,, Viri intrant, ſed immortalium via eſt.

Ita ſane ſpecus oris humani loquentis humiditate redundat natura ſua; nam aridum os aptū non eſt efformandæ locutioni, ſicuti neque ſenſui guſtatus exerendo ad actum percipiendi ſapores; quem ad vſum duplicem ora dedit hominibus natura, ſpeciatimque linguam in ore. Quin & ex oris Antro iugiter effluit anhelitus & flatus ad vocis, atque ſermonis materiam, vt ait Ariſtoteles, ita [a] *Vox autem ſonus animalis eſt, & non qualibet parte: ſed quoniam omne ſonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo; hoc autem eſt aer; rationabiliter vtique vocem edent hæc ſola, quæcumque recipiunt aerem. Iam enim eo, qui reſpiratur, vtitur natura ad duo opera, ſicut lingua ad guſtum, & locutionem; quorum guſtus quidem neceſſarius eſt; vnde & pluribus ineſt; interpretatio autem, vt bene ſit: ſic & ſpiritu, & ad calorem interiorem, tanquam neceſſarium; cauſa autem in alijs dicta eſt: & ad vocem, vt bene ſit.* & mox [b] *Quare percuſſio reſpirati aeris ab anima; quæ eſt in his partibus, ad vocatam arteriam vox eſt. Non enim omnis animalis ſonus vox eſt, ſicut diximus; eſt enim & lingua ſonare,*

Os aridum ſermoni nō aptum.

Linguæ duplex vſus.

[a] 2. de an. t. 88.

Reſpirationis vſus geminus.

[b] Tex. 90.

B *ſicut tuſſientes; ſed oportet animatum eſſe verberans. & cum imaginatione aliqua; ſignificatiuus enim quidam ſonus eſt vox: & non reſpirati aeris, ſicut tuſſis; ſed illo verberat eum, qui eſt in arteria, ad ipſam. Signum autem eſt, non poſſe vocem edere reſpirantem; aut expirantem, ſed detinentem; mouet enim illo retinens.* Quare ſermo ſpiritum requirit & ingredientem os, quaſi materiam remotam formandæ locutionis; & in ore manentem, ac ex eo fluentem, veluti materiam proximam verborum, quæ actu formantur in ore. Non aliter in Antro Nympharum bipatente poſſumus obſeruare tum phyſice, tum myſtice; phyſice quidem, quia flatus per vnum Antri foramen ingreditur, & in Antri cauea cum murmure moratus aliquandiu, demum egreditur ex ore aduerſo: myſtice vero, quia ſtatis temporibus eleuati ſpiritus ingeniorum in Academiam ingrediuntur, in qua murmur edunt eloquentiæ circumeuntes eruditionum omnium cryptam: & demum abſolutis politiorum literarum eloquijs, egrediuntur ad auras patentiores, atque liberiores. Lingua ſimiliter, quæ varie loquendo ſe ſe contorquet, euibrat, & opportune eiicitur, apte ſatis æmulatur anguem, qui ſic agitatur in Antro. Sed & Antri figura ſi pingi debuiſſet in iſto ſymbolo, non oportuiſſet Antrum ita formare, quaſi Pan ad Antrum confugeret; at potius vt exiens ab antro ſugeret inſequentem perſequentemque Mercurium; non ſolum quia verba, quorum typus eſt Pan, non ingrediuntur caueam oris, ſed ex ea potius exeunt; verum etiam quia iuxta primum ſenſum atque ſcopum Schematis, Autor indicare vult primum, Intellectu ſuo velle concipere, partuque myſtico edere opera, quæ non coarctentur intra breuis Antri cauum aſſidue, ſed exeant ad publicam lucem vniuerſi Mundi literarij, volitentque docta per ora virorum.

Sermonis materia duplex.

C Deinde quia Mercurius repræſentans Intellectum poſſibilem non poteſt apprehendere Pana, ſymbolum omnium rerum intelligibilium, in obſcuritate myſtici ſpecus, at ſolum in claro lumine Solis, per intellectum agentem indicati; quia ſicut oculus corporis non poteſt diſcernere obiecta viſibilia ſubtiliora in vmbra ſpecus: ita prorſus intellectus poſſibilis non poteſt apprehendere cuncta obiecta intelligibilia in Antro myſtico Academiæ, quod non admittit niſi problemata genialia, procul arcens tractatus omnes arduos doctrinæ ſcholaſticæ, quæ verſatur ſolum circa obiecta rerum, quarum ſimulachra fuerint illuſtrata plenius a præ-

D clariſſimo lumine intellectus agentis, a quo ſolo fieri poſſunt actu intelligibilia, ſicut ait Ariſtoteles: [c] *Et eſt quidam talis intellectus, quia omnia fit; quidam vero, quia omnia facit, vt habitus quidam, quale eſt lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.* At melius exiſtimaui ponere Mercurium, qui conatur apprehendere Pana fugientem a facie ſua, citra penitus vllam Antri figuram in Symbolo; quoniam hi duo currentes neceſſariam obtinent habitudinem ad Antrum, etſi non expreſſum penicillo in Schemate. Nec, vt obijcitur, iſta duo corpora, Panos & Mercurij ſic in Schemate depicta, contra regulam heroici Symboli dicenda videntur, quaſi phantaſtica ſint, vel humanas partes obtineant; quia primum, abſolute corpora phantaſtica non excluduntur ab vlla regula; nam Solem, atque ventos admittunt in huiuſcemodi ſymbolis paſſim omnes, & vtuntur ad eos efformandos corporibus imaginarijs humanorum capitum, qua radijs lucidis redimitorum, qua flatum expirantium ex apertis buccis, tumidiſque genis: ita Clemens VIII. glo-

[c] 3. de an. t. 18.

Corpora phantaſtica poni in ſymbolis.

bum

bum e cryſtallo figurauit, qui lucet in Sole Solis inſtar, & ſimul res obiectas inflammat, ijs exceptis, quæ candidæ fuerint, cum Epigraphe, *Candor illæſus*: ita Aloyſius Eſtenſis Car- A
dinalis effinxit Solem, appoſito lemmate, *Non exoratus exorior*: ita Soli dedit epigraphen, *Non mutuata luce*, Dux Mantuæ Ferdinandus Cardinalis: ita multi alij Solem figura capitis humani per purum imaginationis figmentum depingunt: Non aliter ventos; vt Marchio Vaſtius, qui vel ſine lemmate iugem ignem exurgentem inter ventorum flabra pinxit in Iunonis Ara; dum profiteri vellet, nulla inuidorum vi extingui poſſe ardorem fortitudinis, ac lucem gloriæ ſuæ. Tranſtulere ſymbolum alij ad æſtum amoris; ac virum ſtrenuum ab ea nobili cogitatione, ac prorſus maſcula, ad perturbationes animi effœminatas, & molles traduxerunt. Ita vir doctus alius Mare depinxit a ventorum flabris agitatum, cum lemmate: *Turbant, ſed non extollunt*: ita plerique alij ventos deſignant humanis capitibus plena bucca flatum expirantibus, apte, non contra regulam. Deinde Mercurij, Panoſque corpora ſimpliciter phantaſtica non ſunt; certe Mercurium, & Pana fuiſſe veros homines, teſtatur Lactantius, agens De falſa religione, probatque fuſiſſime; [d] cuius prolixiorem ſermonem non eſt vt hic referamus. De Mercurio quoque ſpeciatim citra fabulam Natalis ait: [e] *Atqui hæc de Mercurio fabuloſe dicta ſunt: nunc veritatem inueſtigemus. Fuit Mer-* B
curius homo ſingulari ingenio, & Sapientia, vt commemorauit Lactantius, &c. De Pane mox [f] idem autor infit: *Atque de Pane Deo quæ fabuloſe dicta ſunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana eſſe putauerint, perquiramus. Lucianus in Concilio deorum Bacchum ſemihominem, mitra ornatum, ac Ebrium ſemper fere, effœminatum, mollem prope infantem, vinum a matutino tempore ad ſiderum vſque ortum redolentem. Hunc deformem Deorum agreſtium chorum introduxiſſe ſcribit, Pana, Silenum Satyros; qui agreſtes fuerunt homines, & caprarum cuſtodes, ſaltationibus dediti. quorum corporum forma ob deformitatem fuerunt inſignes.* Plutarchus etiam in opuſculo de Oraculorum defectu pulchram hiſtoriam refert de Pane Magno, qui mortem obierit, & Mercurio ac Penelopa fuerint ortus. His fidem præbent, quæ ſcribit Ælianus de varia hiſtoria dicens: [g] *Comites Bacchi fuerunt Satyri, quos nonnulli Tityros appellant: hoc nomen habuerunt a teretiſmatis, id eſt, laſciuis & procacibus ſaltationibus, cantibuſque quibus gaudent Satyri: Satyri vero dicti ſunt ab oris rictu: Sileni vero ἀπὸ τοῦ σιλαίνειν, quod eſt conuiciatoria ſcommata iacere, cum moleſto quodam luſu. Ve-* C
ſtitus autem erat Silenorum, tunicæ vtrimque villoſa. Refert is veſtitus vitium a Baccho plantatarum, & vinearum, palmitumque hirſutam denſitatem. Ceterum & D. Hieronymus in vita S. Pauli primi Eremitæ ſcribit, in deſerto Alexandriæ ſatyrum a S. Antonio Abbate viſum, qui cum eo collocutus fuerit ipſiſſima verba: *Mortalis ego ſum, & vnus ex accolis Eremi, quos vario deluſa errore Gentilitas, Faunos, Satyroſque, & Incubos vocans; colit. Legatione fungor gregis mei: precamur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro ſalute mundi veniſſe cognouimus & in vniuerſam terram exijt ſonus eius.* Plutarchus item in vita Syllæ ſcribit: *Prope Dyrrachium eſt Apollonia & in vicino Nympharum ſacer locus, qui ex virenti valle & pratis ignis venas diſperſas perpetuo manantis eructat. Ibi ſtratum ſomno Satyrum qualem plaſtæ & pictores adumbrant ferunt captum. Adductum ad Syllam percunctatus multos interpretes, quiſnam eſſet? quum vocem tandem edidiſſet, non qualem humanam, vel claram, ſed aſperam, & omnino ex hinnitu equi & hirci balatu confuſam: obſtupuiſſe Syllam, & monſtrum auerſatum.* Idem Plutarchus in ſua Conſolatione ad Apollonium refert, D
Ariſtotelis verba ex libro De Anima ad Eudemum inſcripto (quo caremus) huiuſmodi: *Atque huc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida iſto captum, & a venatione ei ſciſcitanti, quidnam homini, maximeque expetendum eſſet, principio reſpondere noluiſſe, vocemque compreſſiſſe: tandem quum vrgendi vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum*
„ *erupiſſe verba: Ærumnoſi genus, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans, quorſum me*
„ *cogitis ea vobis dicere, quæ vobis neſcire erat melius? maxime enim vacantes dolore viuunt,*
„ *qui ſua ignorant mala: Hominibus autem omnino optimum eſt, Non naſci, neque partici-*
„ *pem fieri præſtantioris naturæ. Optimum enim omnibus vtriuſque ſexus hominibus eſt.*
„ *Proximum huic, & inter ea quæ conſequi homo poſſet, primum eſt, quam celerrime mori.*
Denique Marcus Polus iſtam Satyrorum gentem nobis innuere videtur aperte, dum ait de regno Lambri: [h] *Sono in queſto regno huomini, che hanno le code più longhe di un palmo a*

Mercurij, & Panos corpora ſint nephantaſtica.

d Lap. 1. 15.

e L. 5. myth. c. 5.

f cap. 6.

g lib. 3. c. 40.

Ignorantes ſua mala viuunt dolore vacantes.

h lib. 3. c. 15.
Homines caudati vbi.

A *modo di cane, ma non ſono peloſe; & per la maggior parte ſono fatti a queſto modo. Queſti tali huomini habitano fuori delle Citta ne i monti.* Poſtremo etiam Maffeius in literis ex India datis ad Soc. Ieſu, legit, Iaponicæ euidam ſtirpis mortalium *e capite quaſi corniculum quoddam extuberare.* Sed & D. Hieronymus in vita S. Pauli primi Eremitæ, præter Satyrum qui legati functus officio pro ſua gente ad S. Antonium Abbatem, fatetur ſub rege Conſtantino Satyrum viuum Alexandriæ cunctis de ſe ſpectaculum præbuiſſe: mortuumque ſale conditum, ne putreſceret, Antiochiam ad Imperatoris aulam viſendum comportatum fuiſſe. Sic ergo luculenter apparet, corpora Panos atque Mercurij, delineata in Schemate noſtro, non eſſe phantaſtica ſimpliciter, ſed vere naturalia. Quod autem poſterius opponitur, eſſe contra regulam, in ſymbolis huiuſmodi ponere corpora humana, vel eorum partes, etiam ſolutionem habet apertam; quia primum etſi plerique tollant e ſymbolis iſtis humana corpora; tamen alij multi, magnæ autoritatis in propoſito, ea penitus admittunt, inter quos Paulus Areſius, vir Eruditiſſimus; ea tamen lege, dummodo in Protaſi, & Apodoſi ſignificatio eadem non ſit; ſicut & ipſi eadem non videtur in Hercule ſuccollante oneri Atlantis: quod Symbolum placuit Philippo II. Hiſpaniarum, & Indiarum Regi, poſtquam ſibi Carolus V. Ceſar & parens ceſſit regnorum ſuorum adminiſtrationem, & regimen, cum epigraphe, VT QVIESCAT ATLAS. Et ſane mihi longe magis varia eſt ſignificatio protaſis & apodoſis in meo ſymbolo. *Deinde* (videtur opponere vir cl.) *exemplum alicuius protaſis vel ab homine peculiari ſumetur; & tum Scipio Bargalius ait neceſſariam fore ſyngrapham, qua ſignificet, Achillis imago ſit, an Alexandri.* Quæ quidem obiectio locum non habet in meo ſymbolo, cui nulla prorſus eſt neceſſaria ſyngraphe, quæ ſignificet imagines eſse Panos, atque Mercurij; quum vnaquæque ſatis pateat ex ſe ſe cuilibet inſpicienti. *Vel ſumetur* (addit) *generatim ab ipſa natura hominis, exprimendo ea, quæ ſunt cuiuis homini communia, vti vultum ſublimem habere, diſſerere, ac ratiocinari; & tunc a ſemet deriuabit ſimilitudinem ſymboli Autor; ſiquidem homo eſt, & humani a ſe nihil alienum putat. Atqui hoc fieri nequit; nam, vt loquitur Lucas Contilis, cum homine homo ſimilitudinem non habet, ſed proprietatem. Sed & præterea laus non eſt, profiteri ea, ad quæ omnes conditi, & nati ſumus.* Quæ pariter oppoſitiones non lædunt noſtrum Symbolum; in quo non exprimitur quod cuique C commune eſt; ſed per Pana ſignificatur Vniuerſum, & per Mercurium Intellectus hominis contemplatiuam vitam agentis; quod commune non eſt cuique, ſed paucorum proprium; iuxta illud Petrarchæ [i]

Homines cornu habentes in capite vbi.

Humana corpora, vel membrana in ſymbolis locũ habeat.

B (margin, beside "lus V. Ceſar")

1. obiectio.
Solutio.
2. obiectio.
1. obiectio.
2. ſolutio.
i Trion. Fam.

,, Io ſeguo i pochi, e non la volgar gente.

Deinde vero licet omnes conditi, natique dicerentur ad omnia intelligenda; quod Ariſtoteles aſserere videtur, inquiens [K] *Omnes homines natura ſcire deſiderant*, & alibi ſcribens [l] Mentem humanam habere poteſtatem ad omnia intelligenda; quia tamen haudquaquam omnes hunc finem aſsequimur, immo nec vllus omnino ſingularium eſt, qui comprehendat omnia; difficileq; ſatis eſt, & arduum multa penitius introſpicere: ſumma laus eſt, inter homines excellere doctrina, ſapientiaque rerum plurimarum; quod antea vidimus dixiſse Ariſtotelem, dum [m] vitam contemplatiuam actuoſæ penitus anteponit, vt in qua maxime conſiſtit humana felicitas excellentior: quam ſententiam ſuperius luculenter expreſsam, non eſt vt iterum huc afferamus.

3. ſolutio.
K 1. Meta. cap. 1.
l 3. de an. t. 4. 18. 37.
m 10. Ethi. cap. 7.

D Itaque iam conſtat aperte mei conſilij ratio in erigendo ſymbolo Mercurij Pana ſugientem citato curſu comprehendere ſatagentis, verſo quidem tergore paſſim in libris inuulgatis, at aperta virilitate recta in Academia priuata, ſine ſpecus vlla pictura, cum Epigraphe, FORTASSE LICEBIT. Hæc ea ſunt, quæ reſpondenda cenſui de meo conſilio in erigendo Schemate Symboli Academici. Tu ea boni conſule, ac bene vale. Sed iam ad Gemmarum Antiquarum Schemata redeamus.

Iuſta Zelotypa mulieris indignatio, ſæuiſſima eſt: A

&

Sophiſta perimit indoctos, a doctis interficitur in literario mundo.

&

Naturalis cupido ſciendi quærit latentes rerum cauſas, quibus inuentis ceſſat, non inuentis ingenia macerat.

Schema XLVI. Gemma.

B

C

D

Aliorum opiniones de Sphinge referuntur, & expenduntur.
Cap. CXLI.

SPhingem Autores duplicem afferunt, vnam quidem naturalem, aliam vero fabuloſam. De Naturali, quam Troglodytarum regio nutrit, & Æthiopia, ſimiarum in genere, tractarunt tum Agatharchides apud Photium, tum Diodorus [a] inquiens: Sphinges & „ apud Trogloditas Æthiopeſque naſcuntur, forma haud ei diſſimili qua pinguntur: ſed „ paulo pinguiores: naturam habent manſuetam, pluribus exercitijs diſciplinisſque aptam: tum Solinus aiens: [b] *Inter Simias habentur & Sphinges, villoſæ comis, mammis prominulis, ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem*: tum Mela, cui [c] *Sunt & ſæuiſſimæ feræ, omni colore varij Lycaones, & quales accepimus Sphingas*; tum ante hos Plinius [d] apud quem,

a lib. 3. c. 3.
b cap. 40.
c lib. 3. c. 10
d lib. 8. c. 21.

Lynces

A *Lynces vulgo frequentes. & Sphingas, fuſco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia gene-
rat.* & alibi [e] *Condit in theſauris maxillarum cibum Sphingiorum ac Satyrorum genus: mox* [e] lib. 10. c. 72
inde ſenſim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolenne eſt, his in
,, *dies, vel horas:* rum Albertus, & ex eo Pierius addens: [f] Albertus quoque inter Simia- [f] lib. 6.
,, rum genera Sphingem agnoſcit, inſignem duabus in maxilla maculis nigricantibus, cau-
,, da coloris itidem ſubnigri, & oblonga. Harum ego vnam Veronæ quum eſſem, vidi, mam-
,, mis illis & glabris & candidis a pectore propendentibus: circumducebat eam circulator
,, quidam Gallus, ex ignotis antea inſulis recens aduectam. Oſtentabat idem cunicu- Cuniculi quaternis vereteris.
,, los noſtris quadruplo maiores, mira quippe corporis obœſitate diſtentos, & quod, niſi
,, quis viderit, credere vix queat, præditos quaternis ſinguli genitalibus, humanorum di-
,, gitorum inſtar & ſimilitudine cohærentibus. Ipſa vero Sphinx toto erat pectore gla-
,, bello, facie & auribus humanis propioribus, dorſo hiſpido ſupra modum, fuſco & oblon-
,, go admodum pilo, eoque denſiſſimo. Rector læuum brachium, quo catenam, cui erat al-
,, ligata, regebat, ſerrea manica obarmatum habebat, dextera baculum gerebat, quem in
,, faciem animalis identidem prætendens, bipedem ſecum ambulare, & loco etiam ſaltare
B ,, interdum & obgannire faciebat, multamque hinc a ſpectatoribus ſtipem aucupabatur.
Ceterum de huiuſcemodi Sphinge naturali non habetur in Schemate ratio: ſicuti neque de
illa mirabili artiſicioſa, in Amaſis Regis Ægyptij ſepulchrum e marmore conſtructa, quam Artificioſa Sphinx Amaſi.
ita celebrat Plinius [g] inter Ægypti Pyramides: *Ante has eſt Sphinx, vel magis miranda,*
quaſi ſylueſtre numen accolentium. Amaſim Regem putant in ea conditum, & volunt inue- [g] l. 36. c. 12.
ctam videri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per
frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum centum quadraginta trium eſt, altitudo a
ventre ad ſummum apicem in capite ſexaginta duum. Verum præter has vulgatiſſima Sphinx Sphinx fabuloſa.
eſt fabuloſa, quæ locum habet in Schemate noſtro, de qua ſic Hyginus [h] Interim Sphinx [h] lib. de Fab.
,, Typhonis in Boeotiam eſt miſſa, quæ agros Thebanorum vaſtabat. Ea Regi Creonti ſi-
,, multatem conſtituit, ſi carmen quod poſuiſſet, aliquis interpretatus eſſet, ſe inde abire:
,, ſin autem datum carmen non ſoluiſſet, eum ſe conſumpturam dixit; neque aliter de fini-
C ,, bus exceſſuram. Rex, re audita, per Græciam edixit, qui Sphingæ carmen ſoluiſſet, Re-
,, gnum ſe, & Iocaſtam ſororem ei in coniugium daturum promiſit. Quum plures regni
,, cupidine veniſſent, & a Sphinge eſſent conſumpti, Oedipus Laij filius venit, & car-
,, men eſt interpretatus. Illa ſe præcipitauit: Oedipus regnum paternum, & Iocaſtam
,, matrem inſcius accepit vxorem. Sed quale foret huiuſcemodi carmen, & qualis fuerit
eius interpretatio ab Oedipo data, ſic affert Diodorus [i] *Eo tempore tradũt Sphingem beluam* [i] lib. 4. c. 6.
biformem (vt puta ex humana, & ferina forma conſtitutam) *veniſſe Thebas: propoſuiſſeque*
ænigma, quod qui non ſoluerent, perirent. Ex quo multi ob rem dubiam interierunt. Soluenti
præmium, Iocaſtæ connubium, & Thebanorum regnum, propoſitum erat. Verum nullus, excep-
to Oedipo, ænigma ſoluere valuit. Id erat eiuſmodi: Quod animal bipes, idem tripes, ac qua-
drupes foret. Ceteris addubitantibus, ſolus Oedipus, hominem id animal eſſe, qui infans qua-
tuor iret pedibus: auctus ætate, duobus: iam ſenior factus, tribus; nam baculo tanquam tertio
pede ſuſtentaretur. Sphinx ſecundum id quod eſt in fabulis oraculum ſeipſam ex loco excelſo
præcipitauit. Anonymus quidem noſter, OEDIPVS, inſcribit hoc Schema: quum tamen Anonymi opinio reiecta.
D præterquam Oedipo Sphinx ænigmata diſſoluenda propoſuerit alijs, qui neſciuerunt ea
ſoluere, atque a Sphinge conſumpti ſunt. Nil ergo ſpectatur in Schemate, quod indicet
hominem cum Spinge colloquentem eſſe potius Oedipum, quam alium vllum. Quare nos
abſolute recipimus hominem eſſe generatim aliquem, qui Sphingi carmen ænigmaticum in- Sphinx meretrix mulieris.
terpretari conetur. Opinio multorum fuit, Sphingem eſſe typum meretricis, quæ blandis
verbis, & faciei pulchritudine capiat incautos, & conficiat neſcientes eius fallacias intelli-
gere. Sed meretricum ſermones, etſi fallaces atque doloſi, captu difficiles non ſunt, neq;
ſignificationis ænigmaticæ. Conſumunt ipſæ tamen inſipientes homines, & a ſapientibus
derelictæ contabeſcunt. Cebes autem Thebanus in Tabula myſticam habet Sphingis inter- Cebetis explicatio myſtica.
,, pretationem, dicens: Vbi audieritis quod dicam, ſi deinde id intelligatis, atque obſer-
,, uetis, prudentes eritis ac felices; ſin minus, fietis dementes ac miſeri, neque ſcibitis
,, vſum aut conuerſationem vitæ. Nam explicatio huius ænigmatis ſucceſſum eundem

 ,, habet

,, habet cum ænigmate Sphingis, quod illa proponebat hominibus: Quicunque intellexit A
,, illud liber euaſit: qui vero non intelligebat, eum illa occidit. At qui eadem via proce-
,, dit res in hac explicatione. Etenim Sphinx proponebat hominibus ænigma minus in-
,, telligibile: videlicet hoc. Quid bonum? quid malum? quid id quod neque bonum neq;
,, malum? Hoc qui ignorat, inquit deinde, eum perdidit ſua rei iſtius Ignorantia prope-
,, modum. Et quietum ſimul inuenit a periculo, niſi quod perditio eius paulatim & ſucceſ-
,, ſiue fiat toto vitæ ſuæ ſpacio, quemadmodum accidit ijs qui cruciaribus pereunt. Qui
,, vero cognouerit illud, eius perijt dementia, ipſe autem ſaluus euaſit, & beatus factus at-
,, que felix omni vitæ ſuæ tempore: Ita verba Cebetis ex Arabico, & Græco textibus ver-
tebat crud tione clariſs. Joan. Elichmannus: at paulo ſecus Alciati Scholiaſtes [k] inquiens, ex Cebete: *Sphinx est hominibus Inſipientia. Hæc autem proponit, quid bonum, quid malum, quid neque bonum, quid neque malum ſit in vita. Quæ ſi quis minus intellexerit, ab ea interimitur: neque id ſemel, ſicut is, qui depaſtus a Sphinge moriebatur; ſed per omnem vitam paulatim abſumebatur, vt qui perpetuis ſupplicijs addicti ſunt: Contra vero, ſi quis agnouerit, occiſa tandem Inſipientia, ſalutem ipse conſequitur, & felix per totum vitæ curriculum euadit.* Hanc opinionem accepit, & coluit Emblemate nobili Cl. Alciatus, ita concinens: B

k ad Embl. 181.

,, Quid monſtrum id? Sphinx eſt. Cur candida virginis ora,
,, Et volucrum pennas, crura leonis habet?
,, Hanc faciem aſſumpſit rerum Ignorantia: tanti
,, Scilicet eſt triplex cauſa & origo mali.
,, Sunt quos ingenium leue, ſunt quos blanda voluptas,
,, Sunt & quos faciunt corda ſuperba rudes.
,, At quibus eſt notum, quid Delphica littera poſcit,
,, Præcipitis monſtri guttura dira ſecant.
,, Namque vir ipſe bipeſque tripeſque & quadrupes idem eſt,
,, Prima prudentis laurea, noſſe virum.

Equidem, pace tantorum virorum, recipere nequeo ſententiam: quomodo Dementia proponere poſſit ingenioſa carmina? quomodo percipere num allata reſpõſio ſoluat ænigma? C dubio procul Ignorantia nec ipſa proponere poteſt ænigmata de bonis, aut malis, aut neutris in vita contingentibus agnoſcendis; quorum ipſamet eſt ignara: nec agnoſcere valet an allata reſponſio congrua ſit, nec ne. Sententiam huic oppoſitam habuiſſe videtur Clemens Alexandrinus [l] Sphingem referens ad Ingenij ſolertiam, & robur corporis: quam ſententiam recipit meus eruditiſſimus Allatius [m] cui *Sphinx ab Oedipo ipſo, vel etiã antiquior, quando ab Ægyptijs promanauit, ſapientiam & naturæ arcana ſignificat: ideoque de rebus naturæ quæſtiones proponit; quas vbi ſegniora ingenia non deprehendunt, ac ſi nulla eſſent, neceſſe eſt vt occidant: ſi ſecreta acumine deprehenderint, quaſi ſuperiora facta, naturæ ipſius vires eneruant, hinc ea intermori dicitur.* Ceterum humana mens intelligens naturæ vires, ipſas non eneruat, nec occidit, in quas nihil agit, vt ait Ariſtoteles: [n] Nec intellectæ res intermoriuntur, ſed illuſtriores fiunt, vt colores actione luminis; de quibus idem [o] Philoſophus: *Et eſt quidam talis intellectus, quia omnia fit: quidam vero, quia omnia facit; vt habitus quidam, quale eſt lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.* Igitur intellectus agens intelligibilia naturæ non deſtruit, ſed perficit, ea faciens actu intelligibilia, quæ de ſe ſunt poteſtate talia; vt lumen non deſtruit colores, ſed perficit. Intellectus autem poſſibilis fit ipſamet intelligibilia, quorum ſuſcipit imagines, nihil ea mutans. Et reuera quomodo ſapientia rerum intermoritur, quando procreatur in animo ſolerti? Non ergo Sphinx, quæ ſolutione ſuorum ænigmatum occidere dicitur, eſt ſapientiæ typus. D

Cebetis, & Alciati opinio notata.

l 5. Strom.

Clementis, & aliorum opinione Sphinx indicat Sapientiam

m de patri Homeri a prol.

Opinio notata.

n 3. de ſub. & 2. poſt. cap. vlt.

o 3. de an. t. 18.

Veriores ſententiæ de Sphinge proponuntur ex alijs.
Cap. CXLII.

QVi vero claſſicorum propius ad veritatem acceſſerunt in explicanda natura, & allegoria Sphingis, duo mihi videntur Palæphatus, & Dio Chryſoſtomus. Palæphatus quidem

A dem aſſerens [a] [De Cadmea Sphinge dicunt, quod fera quidem hæc fuit, quæ corpus Canis habens, caput & faciem puellæ, alas vero auium, atque hominis vocem haberet. In Sphincio autem monte ſedens hæc, ænigma quoddam vnicuiq; ex ciuibus proponebat. Et quem cunque (illud ſoluere neſcientem) interimebat. Quod quum ſoluere Oedipus propoſitum ænigma ſciuiſſet, ſe ſe ipſam (vt quæ grauato animo id ferebat) ex monte deijciens, interfecit. Sermo autem hic incredibilis, ac res ipſa impoſſibilis eſt. Neque enim talis ſpecies, formaque fieri vllo pacto poteſt. Atque adeo iſtud ſane perquam puerile admodum eſt, ænigma non ſoluentes homines, ab ea tam facile interemptos iri ſolitos, vel eam a Thebanis feram ob id ſagittis confoſſam non fuiſſe: ſtultumque credere prorſus eſt, ciues ſuos, veluti hoſtes eſſent, ita a Thebanis contemptos fuiſſe, vt a fera illa deuorari permitterentur. Habet igitur ſeſe hoc pacto veritas. Cadmus quum mulierem Amazonida, cui Sphinx erat nomen, ſecum haberet, Thebas peruenit. Quumque Draconem *Regem* interfeciſſet, huius ipſius regnum occupauit. Poſt hæc & Draconis ſororem, cui Harmonia erat nomen, cepit. Intelligens autem Sphinx quod Cadmus aliam duxiſſet vxorem, ac ſibi perſuadens multos ciues ſe abeuntem ſecuturos eſſe, quamplurimas diuitias rapiens, ſecumque celerem canem

[a] lib. 1. Palæphati opinio de Sphinge.

Sphingis allegoria hiſtorica.

B ducens, quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphincium montem nuncupatum peruenit, & exinde Cadmo bellum inferebat. Incurſiones autem inſidiando, quum per vnumquenque ex illis montium faceret, ſingulis horis plures homines interimebat. Vocant autem Thebani incurſiones ipſas ænigmata. Diuulgabant hoc autem paſſim ciues in hunc modum, dicentes, Argiua Sphinx nos, ænigma quoddam proponens, diripit. Quo nam autem modo ænigma faciat, inuenire nemo noſtrum poteſt. Publico itaque edicto nunciari Cadmus iuſſit, Sphingem interficienti cuicumque, diuitiarũ perquam plurium præmium eſſe propoſitum. Ad quam quum Oedipus Corinthius acceſſiſſet, vir equidem bellicis in rebus clarus, ac ſtrenuus, cum Equo veloci, quem ſecum habebat, vna cum Thebanis quibuſdam, quos in ſocietatem ſibi aſſumpſerat, nocturno tempore, cum his montem verſus accedens, Sphingem ipſam de medio ſuſtulit. Pro quibus euentibus fabula hæc in medium adducta fuit.] Hæc ille. Quæ quidem, forte voluntarie dicta, declarationem fabulæ habent hiſto-

Ænigmata pro inſidijs, & incurſionibus.

C ricam; poſſibilem certe, ſed quam non reſpexit Schematis autor; nec in alio vetuſto ſcriptore claſſico mihi videre licuit. Scholiaſtes Alciati [b] Dioni Chryſoſtomo tribuit, quod Sphingem interpretatus fuerit pro Iuſtitia, & pro Sophiſta, dicens: *Retulit ad Iuſtitiam Dio Chryſoſtomus Orat.* 10. *ſub finem, & torquet ad Sophiſtarum genus.* Equidem ibi Dio nihil de Iuſtitia: ſed de Inſcitia, quæ mendo forte typographico Iuſtitia dicta fuit. De Sophiſtis autem aliqua dicit, & de Sphinge, verbis ipſiſſimis: [Tu quidem, o Diogenes, inſulſiſſimum omnium hominum demonſtras fuiſse Oedipodem: Græci autem putant infortunatum quidem eum hominem fuiſſe, ſed intellectu tamen præditum præ ceteris omnibus. Solum enim illum ſoluiſſe ænigma Sphingis. Et Diogenes ridens. Nequaquam ille, inquit, ſoluit ænigma. Non audiuiſti quod Sphinx iuſserit eum hominem cognoſcere? Ille vero quid eſset homo, neque dixit, neque ſciuit. Nomen autem hominis dicens, putabat ſe reſpondiſse recte ad quæſitum, vt ſi quis interrogatus, quid eſt Socrates? nihil aliud diceret quam nomen Socrates. At ego audiui quendam qui diceret, Sphingem eſse Inſcitiam. Illa quidem & antea perdidit Bœotos & modo eos nihil ſinit noſse vtpote hominum indoctiſſimos. Alij

[b] Emb. 18 t. f.

Oedipum non ſoluiſſe Sphingis ænigma, vt oſtendat Dio Chryſoſt.

Bœoti hominum indoctiſſimi.

D quidem homines, magis ſuam ipſorum ſentiunt dementiam. Oedipus vero quo ſapientior habitus eſt, eo quod Sphingem effugiſset, perſuaſiſsetque Thebanis, hoc peius diſperijt. Nam qui ſunt indocti, perſuadent tamen ſe doctos eſse, ij multo ſunt indoctiores alijs omnibus hominibus. Et tale eſt ſophiſtarum genus.] Ex quibus aperte conſtat, Dionem comparaſse Sophiſtæ, non Sphingem, ſed Oedipum potius. Ego tamen exiſtimauero Sphingem eſse Sophiſtæ typum; quia Sophiſta conſtans animo prauæ diſpoſitionis ignorantiam habente biformis eſt naturæ, brutali notione multæ falſitatis, & exigua veri cognitione conſtitutus; proponitque mortalibus captioſa theoremata, quorum fallaciam qui non intelligunt, decepti necantur in mundo literario, prorſus ad nihilum redacti. Qui vero ſophiſmata diſſoluunt, ij ſophiſtam interimunt luce veritatis obiecta, qua deſtruentes illius errorem, ipſum in virum ſapientem commutant.

Sophiſtarum conditio.

Sophiſta vt Sphingi comparatus.

Propria

runt, & ipſe Dei Filius, homo factus, per parabolas eam edocebat omnes. Quare Sphinges appoſitæ templis Ægyptiorum, non taciturnitatem atque ſilentium myſteriorum Sacrorum indicabant; ſed eorundem venerationem tanquam admirabilium, & certam credulitatem atque fidem velut a Deo prouenientium, adeoque properam & promptam obſeruationem. Et certe Sphinges, quæ proloquebantur ænigmata, requirentes ab hominibus ad ſe venientibus quibuſque reſponſionem, quomodo ſilentij, taciturnitatiſque ſymbolum eſſe valent? Itaque Schematis explicatio vera fuerit, quemadmodum Sphinx interficiebat qui non intelligebat ænigmata ſua, ſic homines diuina præcepta non audientes, eaque negligentes, ac non obſeruantes, a vindice Deo per monſtra barathri necantur, ac in abyſſum miſeriarum, profundumque calamitatum ab infernali Sphinge, diuinæ Iuſtitiæ miniſtra, demerguntur; cuius rei ſimulachrum aperte ſpectatur in Schemate noſtro Sphingis hominem arreptum, apprehenſumque medium in aquarum lacum ampliſſimum demergentis. A

Explicatio Schematis 1.

2. Explicatio.

a lib. 37. c. 1.

Alia vero Schematis explicatio reſpicit humanas leges ac edicta Principum; nam, vt ait Plinius: a *Diuus Auguſtus inter initia Sphinge ſignauit. Duas in matris anulis iam indiſcreta ſimilitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, abſente eo, amici ſignauere epiſtolas, & edicta qua ratio temporum nomine reddi poſtulabat, non infaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam Sphingem. Quin etiam Mecænatis Rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſtea ad euitanda conuicia Sphingis, Alexandri Magni imagine ſignauit.* Etſi vero Sphinge ſignans Auguſtus male conuicijs acceptus abſtinuit ab eo hieroglyphico, præripiens occaſionem ciuibus taxandi ſe; tamen habuit in vſu Sphingis optimum finem magni Principis, puniendi ſcilicet eos, qui ſua edicta iuſta contemnerent, & iuſſa negligerent; quemadmodum Sphinx ænigmata ſua non intelligentes, nec ijs plane ſatisfacientes interficiebat. Conueniuntque duæ ſymboli declarationes vtcumque, quod iuſta bonaque Principis edicta ſunt obſeruanda, ſicut & Diuina; quum Princeps inter homines Dei vicem gerat; parendumque ſit humanis & Diuinis legibus, vbi leges humanæ Diuinis non aduerſentur: alioqui legibus non obtemperantes puniendi ſunt, vt a Sphinge non ſatisfacientes eius ænigmatibus. B C

Auguſtus cur Sphinge ſignaret.

Principis cũ Deo collatio.

D

pœna;

A *Potentiorum præda opulenti: Telluris occupatio a fortioribus: Agraria Legis occaſio, & vis: Agricultura typus: Ægyptus: & Amicitia cogens exercitum ad iuſtam vltionem.*

Schema XLVIII. Gemma.

B

C

Multiplex ænigmatis explicatio: & prima de potentioribus diripientibus aliorum opes. Cap. CXLV.

EX hoc ænigmate tam diuerſo ab illo, quod Oedipo Sphinx propoſuerat de varijs eiuſdem hominis ætatibus, aperte conſtat, non ſemper idem ænigma Sphingem accedentibus enucleandum propoſuiſse. Præſentis autem afferri poſse videntur ſex interpretationes: quarum primam habet Anonymus noſter, dum inſcribit ipſe Schemati titulum, *Opulentia præda potentibus iudicia Sphingis*. Equidem video Sphingem aſſiſtentem Schemati ſatis indicare, præſens vnum e ſuis ænigmatibus eſse. Leones eſse typum potentiæ roboriſque corporis, non aliter ac vulpecula ſymbolum eſt fraudis, apte monuit in Officijs [a] M. Tullius, inquiens Vim non ſecus eſse Leoni peculiarem, quam vulpeculæ fraudem. Bouis effigie pecuniam & opulentiam indicari vel ex eo probat Valerianus [b] tum D ,, quod Athenienſes numiſmata ſua bouis effigie ſculpſerint: tum quod antiquum prouerbium: *Bos per linguam inambulat*, intelligatur de ijs, qui accepta ab aduerſarijs pecunia, mox præuaricati ſuſceptas cauſas deſeruere, vti feciſſe Demoſthenem fertur: qui etiam id ſibi gloriæ vertit, quod vt taceret plus accepiſſet, quam qui diu orauerat. Hinc apud Homerum & alios tot numero boum pretium rebus præſtitutum inuenias, vt illud Iliad. 13. [illegible], quorum ſinguli ſcilicet bouei centum aureis numis æſtimabantur. Id enim honoris boui veteres habuerunt, ob multas, quas ex eo conſequuntur vtilitates, vt in aureorum numum parte vna bouis effigies, in altera Principis facies cuderetur. Nam quod pecunia aliquando fuerit ex corio bubulo, eoque ſpectare Didus mercaturam, aſſeuerare non auſim: tametſi Tib. Donato commentum placet, & Græcorum nonnulli ante Numam ſcorteas & oſtracinas pecunias in vſu fuiſſe dicunt: quod & Tranquillus literis mandauit; & illud fama tenet, aſſes ligneos & ſcorteos ab eodem

Anonymi opinio robatur.

[a] lib. 1.

[b] lib. 3. hier.

Bos typus pecuniæ.

Pecunia lignea, & ſcortea veteribus.

bum e cryſtallo figurauit, qui lucet in Sole Solis inſtar, & ſimul res obiectas inflammat, ijs exceptis, quæ candidæ fuerint, cum Epigraphe, *Candor illæſus*: ita Aloyſius Eſtenſis Car- A dinalis effinxit Solem, appoſito lemmate, *Non exoratus exorior*: ita Soli dedit epigraphen, *Non mutuata luce*, Dux Mantuæ Ferdinandus Cardinalis: ita multi alij Solem figura capitis humani per purum imaginationis figmentum depingunt: Non aliter ventos; vt Marchio Vaſtius, qui vel ſine lemmate iugem ignem exurgentem inter ventorum flabra pinxit in Junonis Ara; dum profiteri vellet, nulla inuidorum vi extingui poſſe ardorem fortitudinis, ac lucem gloriæ ſuæ. Transtulere ſymbolum alij ad æſtum amoris; ac virum ſtrenuum ab ea nobili cogitatione, ac prorſus maſcula, ad perturbationes animi effœminatas, & molles traduxerunt. Ita vir doctus alius Mare depinxit a ventorum flabris agitatum, cum lemmate: *Turbant, ſed non extollunt*: ita plerique alij ventos deſignant humanis capitibus plena bucca flatum expirantibus, apte, non contra regulam. Deinde Mercurij, Panoſque corpora ſimpliciter phantaſtica non ſunt; certe Mercurium, & Pana fuiſſe veros homines, teſtatur Lactantius, agens De falſa religione, probatque ſufiſſime; [d] cuius prolixiorem ſermonem non eſt vt hic referamus. De Mercurio quoque ſpeciatim extra fabulam Natalis ait: [e] *Atque hac de Mercurio fabuloſe dicta ſunt: nunc veritatem inueſtigemus. Fuit Mer-* B *curius homo ſingularis ingenio, & Sapientia, vt commemorauit Lactantius. &c.* De Pane mox [f] idem autor infit: *Atque de Pane Deo quæ fabuloſe dicta ſunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana eſſe putauerint, perquiramus. Lucianus in Concilio deorum Bacchum ſemihominem, mitra ornatum, ac Ebrium ſemper fere, effœminatum, mollem prope infantem, vinum a matutino tempore ad ſiderum vſq; ortum redolentem. Hunc deformem Deorum agreſtium chorum introduxiſſe ſcribit, Pana, Silenum Satyros; qui agreſtes fuerunt homines, & caprarum cuſtodes, ſaltationibus dediti. quorum corporum forma ob deformitatem fuerunt inſignes.* Plutarchus etiam in opuſculo de Oraculorum defectu pulchram hiſtoriam refert de Pane Magno, qui mortem obierit, & Mercurio ac Penelopa fuerint ortus. His fidem præbent, quæ ſcribit Ælianus de varia hiſtoria dicens: [g] *Comites Bacchi fuerunt Satyri, quos nonnulli Tityros appellant: hoc nomen habuerunt a teretiſmatis, id eſt, laſciuis & procacibus ſaltationibus, cantibuſque quibus gaudent Satyri: Satyri vero dicti ſunt ab oris rictu: Sileni vero ἀπὸ τὸ σιλλαίνειν, quod eſt conuiciatoria ſcommata iacere, cum moleſto quodam luſu. Ve-* C *ſtitus autem erat Silenorum, tunica vtrimque villoſa. Refert is veſtitus vitium a Baccho plantatarum, & vinearum, palmitumque hirſutam denſitatem.* Ceterum & D. Hieronymus in vita S. Pauli primi Eremitæ ſcribit, in deſerto Alexandriæ ſatyrum a S. Antonio Abbate viſum, qui cum eo collocutus fuerit ipſiſſima verba: *Mortalis ego ſum, & vnus ex accolis Eremi, quos vario deluſa errore Gentilitas, Faunos, Satyroſque, & Incubos vocans; colit. Legatione fungor gregis mei: precamur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro ſalute mundi veniſſe cognouimus & in vniuerſam terram exijt ſonus eius.* Plutarchus item in vita Syllæ ſcribit: *Prope Dyrrachium eſt Apollonia & in vicino Nympharum ſacer locus, qui ex virenti valle & pratis ignis venas diſperſas perpetuo manantis eructat. Ibi ſtratum ſomno Satyrum qualem plaſta & pictores adumbrant ferunt captum. Adductum ad Syllam percunctatus multos interpretes, quiſnam eſſet? quum vocem tandem edidiſſet, non qualem humanam, vel claram, ſed aſperam, & omnino ex hinnitu equi & hirci balatu confuſam: obſtupuiſſe Syllam, & monſtrum auerſatum.* Idem Plutarchus in ſua Conſolatione ad Apollonium refert, D Ariſtotelis verba ex libro De Anima ad Eudemum inſcripto (quo caremus) huiuſmodi: *Atque huc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida iſto captum, & a venatione ei ſciſcitanti, quidnam homini, maximeque expetendum eſſet, principio reſpondere noluiſſe, vocemque compreſſiſſe. tandem quum vrgendo vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum*

„ *erupiſſe verba: Ærumnoſi genij, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans, quorſum me*
„ *cogitis ea vobis dicere, quæ vobis neſcire erat melius? maxime enim vacantes dolore viuunt,*
„ *qui ſua ignorant mala: Hominibus autem omnino optimum eſt, Non naſci, neque partici-*
„ *pem fieri præſtantioris naturæ. Optimum enim omnibus vtriuſque ſexus hominibus eſt.*
„ *Proximum huic, & inter ea quæ conſequi homo poſſit, primum eſt, quam celerrime mori.*

Deinde Marcus Polus iſtam Satyrorum gentem nobis innuere videtur aperte, dum ait de regno Lambri: [h] *Sono in queſto regno huomini, che hanno le code più longhe di un palmo a*

modo

Margin notes:
Mercurij, & Panos corpora ſint ne phantaſtica.
d Lap. 15.
e l. 5. myth. c. 5.
f cap. 6.
g lib. 3. c. 40.
Ignorantes ſua mala viuunt dolore vacantes.
h lib. 3. c. 15. Homines caudati vbi.

A *modo di cane, ma non ſono peloſe; & per la maggior parte ſono fatti a queſto modo. Queſti tali huomini habitano fuori delle Città ne i monti.* Politiſſimus etiam Maffeius in literis ex India datis ad Soc. Ieſu, legit, Iaponicæ cuidam ſtirpis mortalium *e capite quaſi corniculum quoddam extuberare* Sed & D. Hieronymus in vita S. Pauli primi Eremitæ, præter Satyrum qui legati functus officio pro ſua gente ad S. Antonium Abbatem, fatetur ſub rege Conſtantino Satyrum viuum Alexandriæ cunctis de ſe ſpectaculum præbuiſſe: mortuumque ſale conditum, ne putreſceret, Antiochiam ad Imperatoris aulam viſendum comportatum fuiſſe. Sic ergo luculenter apparet, corpora Panos atque Mercurij, delineata in Schemate noſtro, non eſſe phantaſtica ſimpliciter, ſed vere naturalia. Quod autem poſterius opponitur, eſſe contra regulam, in ſymbolis huiuſmodi ponere corpora humana, vel eorum partes, etiam ſolutionem habet apertam; quia primum etſi plerique tollant e ſymbolis iſtis humana corpora; tamen alij multi, magnæ autoritatis in propoſito, ea penitus admittunt, inter quos Paulus Areſius, vir Erudítiſſimus; ea tamen lege, dummodo in Protaſi, & Apodoſi ſignificatio eadem non ſit; ſicut & ipſi eadem non videtur in Hercule ſuccollante oneri Atlantis: quod Symbolum placuit Philippo II. Hiſpaniarum, & Indiarum Regi, poſtquam ſibi Carolus V. Ceſar & parens ceſſit regnorum ſuorum adminiſtrationem, & regimen, cum epigraphe, VT QVIESCAT ATLAS Et ſane mihi longe magis varia eſt ſignificatio protaſis & apodoſis in meo ſymbolo. *Deinde* (videtur opponere vir cl.) *exemplum alicuius protaſis vel ab homine peculiari ſumetur; & tum Scipio Bargalius ait neceſſariam fore ſyngrapham, qua ſignificet, Achillis imago ſit, an Alexandri.* Quæ quidem obiectio locum non habet in meo ſymbolo, cui nulla prorſus eſt neceſſaria ſyngraphe, quæ ſignificet imagines eſse Panos, atque Mercurij; quum vnaquæque ſatis pateat ex ſe ſe cuilibet inſpicienti. *Vel ſumetur* (addit) *generatim ab ipſa natura hominis, exprimendo ea, quæ ſunt cuiuis homini communia, vti vultum ſublimem habere, differere, ac ratiocinari; & tunc a ſemet deriuabit ſimilitudinem ſymboli Autor; ſiquidem homo eſt, & humani a ſe nihil alienum putat. Atqui hoc fieri nequit; nam, vt loquitur Lucas Contilis, cum homine homo ſimilitudinem non habet, ſed proprietatem. Sed & præterea laus non eſt, profiteri ea, ad quæ omnes conditi, & nati ſumus.* Quæ pariter oppoſitiones non lædunt noſtrum Symbolum; in quo non exprimitur quod cuique C commune eſt; ſed per Pana ſignificatur Vniuerſum, & per Mercurium Intellectus hominis contemplatiuam vitam agentis; quod commune non eſt cuique, ſed paucorum proprium; iuxta illud Petratchæ [i]

Homines cornu habentes in capite vbi.

Humana corpora, vel membrana in ſymbolis locũ habeat.

1. obiectio.

Solutio.

2. obiectio.

1. obiectio.

2. ſolutio.

[i] Trion. Fam.

„ Io ſeguo i pochi, e non la volgar gente.

Deinde vero licet omnes conditi, natique dicerentur ad omnia intelligenda; quod Ariſtoteles aſserere videtur, inquiens [k] *Omnes homines natura ſcire deſiderant*, & alibi ſcribens [l] Mentem humanam habere poteſtatem ad omnia intelligenda; quia tamen haudquaquam omnes hunc finem aſsequimur, immo nec vllus omnino ſingularium eſt, qui comprehendat omnia; difficileq; ſatis eſt, & arduum multa penitius introſpicere: ſumma laus eſt, inter homines excellere doctrina, ſapientiaque rerum plurimarum; quod antea vidimus dixiſse Ariſtotelem, dum [m] vitam contemplatiuam actuoſæ penitus anteponit, vt in qua maxime conſiſtit humana felicitas excellentior: quam ſententiam ſuperius luculenter expreſsam, non eſt vt iterum huc afferamus.

3. ſolutio.

[k] 1. Meta. cap. 1.

[l] 3. de an. t. 4. 18. 37.

[m] 10. Ethi. cap. 7.

D Itaque iam conſtat aperte mei conſilij ratio in erigendo ſymbolo Mercurij Pana fugientem citato curſu comprehendere ſatagentis, verſo quidem tergore paſſim in libris inuulgatis, at aperta virilitate recta in Academia priuata, ſine ſpecus vlla pictura, cum Epigraphe, FORTASSE LICEBIT. Hæc ea ſunt, quæ reſpondenda cenſui de meo conſilio in erigendo Schemate Symboli Academici. Tu ea boni conſule, ac bene vale. Sed iam ad Gemmarum Antiquarum Schemata redeamus.

Iuſta Zelotypa mulieris indignatio, ſæuiſſima eſt:

&

Sophiſta perimit indoctos, a doctis interficitur in literario mundo.

&

Naturalis cupido ſciendi quærit latentes rerum cauſas, quibus inuentis ceſſat, non inuentis ingenia macerat.

Schema XLVI. Gemma.

Apud Petrum Stephanonium. in Gemma.

Aliorum opiniones de Sphinge referuntur, & expenduntur.
Cap. CXLI.

SPhingem Autores duplicem afferunt, vnam quidem naturalem, aliam vero fabuloſam.
a lib. 3. c. 3. De Naturali, quam Troglodytarum regio nutrit, & Æthiopia, ſimiarum in genere, tractarunt tum Agatharchides apud Photium, tum Diodorus [a] inquiens: Sphinges & „ apud Trogloditas Æthiopeſque naſcuntur, forma haud ei diſſimili qua pinguntur: ſed „ paulo pinguiores: naturam habent manſuetam, pluribus exercitijs diſciplinisque ap-
b cap. 40. tam: tum Solinus aiens: [b] *Inter Simias habentur & Sphinges, villoſa comis, mammis pro-*
c lib. 3. c. 10 *minulis, ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem*: tum Mela, cui [c] *Sunt & ſæuiſſimæ feræ,*
d lib. 8. c. 21. *omni colore varij Lycaones, & quales accepimus Sphingas*: tum ante hos Plinius [d] apud quem,

Lynces

A *Lynces vulgo frequentes. & Sphingas, fuſco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia gene-*
rat. & alibi [e] *Condit in theſauris maxillarum cibum Sphingiorum ac Satyrorum genus: mox* e lib. 10. c. 72
inde ſenſim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolenne eſt, his in
,, *dies, vel horas*: tum Albertus, & ex eo Pierius addens: [f] Albertus quoque inter Simia- f lib. 6.
,, rum genera Sphingem agnoſcit, inſignem duabus in maxilla maculis nigricantibus, cau-
,, da coloris itidem ſubnigri, & oblonga. Harum ego vnam Veronæ quum eſſem, vidi, mam-
,, mis illis & glabris & candidis a pectore propendentibus: circumducebat cam circulator
,, quidam Gallus, ex ignotis antea inſulis recens aduectam. Oſtentabat idem cunicu- Cuniculi quaternis vereteris.
,, los noſtris quadruplo maiores, mira quippe corporis obœſitate diſtentos, & quod, niſi
,, quis viderit, credere vix queat, præditos quaternis ſinguli genitalibus, humanorum di-
,, gitorum inſtar & ſimilitudine cohærentibus. Ipſa vero Sphinx toto erat pectore gla-
,, bello, facie & auribus humanis propioribus, dorſo hiſpido ſupra modum, fuſco & oblon-
,, go admodum pilo, eoque denſiſſimo. Rector læuum brachium, quo catenam, cui erat al-
,, ligata, regebat, ferrea manica obarmatum habebat, dextera baculum gerebat, quem in
,, faciem animalis identidem prætendens, bipedem ſecum ambulare, & loco etiam ſaltare
B ,, interdum & obgannire faciebat, multamque hinc a ſpectatoribus ſtipem aucupabatur.
Ceterum de huiuſcemodi Sphinge naturali non habetur in Schemate ratio: ſicuti neque de
illa mirabili artificioſa, in Amaſis Regis Ægyptij ſepulchrum e marmore conſtructa, quam Artificioſa Sphinx Amaſi.
ita celebrat Plinius [g] inter Ægypti Pyramides: *Ante has eſt Sphinx, vel magis miranda,*
quaſi ſylueſtre numen accolentium. Amaſim Regem putant in ea conditum, & volunt inue- g l. 36. c. 12.
ctam videri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per
frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum centum quadraginta trium eſt, altitudo a
ventre ad ſummum apicem in capite ſexaginta duum. Verum præter has vulgatiſſima Sphinx Sphinx fabuloſa.
eſt fabuloſa, quæ locum habet in Schemate noſtro, de qua ſic Hyginus [h] Interim Sphinx h lib. de Fab.
,, Typhonis in Boeotiam eſt miſſa, quæ agros Thebanorum vaſtabat. Ea Regi Creonti ſi-
,, multatem conſtituit, ſi carmen quod poſuiſſet, aliquis interpretatus eſſet, ſe inde abire:
,, ſin autem datum carmen non ſoluiſſet, eum ſe conſumpturam dixit; neque aliter de fini-
C ,, bus exceſſuram. Rex, re audita, per Græciam edixit, qui Sphingæ carmen ſoluiſſet, Re-
,, gnum ſe, & Iocaſtam ſororem ei in coniugium daturum promiſit. Quum plures regni
,, cupidine veniſſent, & a Sphinge eſſent conſumpti, Oedipus Laij filius venit, & car-
,, men eſt interpretatus. Illa ſe præcipitauit: Oedipus regnum paternum, & Iocaſtam
,, matrem inſcius accepit vxorem. Sed quale foret huiuſcemodi carmen, & qualis fuerit
eius interpretatio ab Oedipo data, ſic affert Diodorus [i] *Eo tempore tradũt Sphingem beluam* i lib. 4. c. 6.
biformem (vt puta ex humana, & ferina forma conſtitutam) *veniſſe Thebas: propoſuiſſeque*
ænigma, quod qui non ſoluerent, perirent. Ex quo multi ob rem dubiam interierunt. Soluenti
præmium, Iocaſtæ connubium, & Thebanorum regnum, propoſitum erat. Verum nullus, excep-
to Oedipo, ænigma ſoluere valuit. Id erat eiuſmodi: Quod animal bipes, idem tripes, ac qua-
drupes foret. Ceteris addubitantibus, ſolus Oedipus, hominem id animal eſſe, qui infans qua-
tuor iret pedibus: auctus ætate, duobus: iam ſenior factus, tribus; nam baculo tanquam tertio
pede ſuſtentaretur. Sphinx ſecundum id quod eſt in fabulis oraculum ſeipſam ex loco excelſo
præcipitauit. Anonymus quidem noſter, OEDIPVS, inſcribit hoc Schema: quum tamen Anonymi opinio reiecta.
D præterquam Oedipo Sphinx ænigmata diſſoluenda propoſuerit alijs, qui neſciuerunt ea
ſoluere, atque a Sphinge conſumpti ſunt. Nil ergo ſpectatur in Schemate, quod indicet
hominem cum Spinge colloquentem eſſe potius Oedipum, quam alium vllum. Quare nos
abſolute recipimus hominem eſſe generatim aliquem, qui Sphingi carmen ænigmaticum in- Sphinx meretrix mulcta.
terpretari conetur. Opinio multorum fuit, Sphingem eſſe typum meretricis, quæ blandis
verbis, & faciei pulchritudine capiat incautos, & conficiat neſcientes eius fallacias intelli-
gere. Sed meretricum ſermones, etſi fallaces atque doloſi, captu difficiles non ſunt, neq;
ſignificationis ænigmaticæ. Conſumunt ipſæ tamen inſipientes homines, & a ſapientibus
derelictæ contabeſcunt. Cebes autem Thebanus in Tabula myſticam habet Sphingis inter- Cebetis explicatio myſtica.
,, pretationem, dicens: Vbi audiueritis quod dicam, ſi deinde id intelligatis, atque obſer-
,, uetis, prudentes eritis ac felices; ſin minus, fietis dementes ac miſeri, neque ſcibitis
,, vſum aut conuerſationem vitæ. Nam explicatio huius ænigmatis ſucceſſum eundem

,, habet cum ænigmate Sphingis, quod illa proponebat hominibus: Quicunque intellexit A
,, illud liber euaſit: qui vero non intelligebat, eum illa occidit. At qui eadem via proce-
,, dit res in hac explicatione. Etenim Sphinx proponebat hominibus ænigma minus in-
,, telligibile: videlicet hoc. Quid bonum? quid malum? quid id quod neque bonum neq;
,, malum? Hoc qui ignorat, inquit deinde, eum perdidit ſua rei iſtius Ignorantia prope-
,, modum. Et quietum ſimul inuenit a periculo, niſi quod perditio eius paulatim & ſucceſ-
,, ſiue fiat toto vitæ ſuæ ſpacio, quemadmodum accidit ijs qui cruciatibus pereunt. Qui
,, vero cognouerit illud, eius perijt dementia, ipſe autem ſaluus euaſit, & beatus factus at-
,, que felix omni vitæ ſuæ tempore: Ita verba Cebetis ex Arabico, & Græco textibus ver-
tebat erud tione clariſs. Joan. Elichmannus: at paulo ſecus Aleiati Scholiaſtes [k] inquiens, ex Cebete: *Sphinx est hominibus Inſipientia. Hæc autem proponit, quid bonum, quid malum, quid neque bonum, quid neque malum ſit in vita. Quæ ſi quis minus intellexerit, ab ea interimitur: neque id ſemel, ſicut is, qui depaſtus a Sphinge moriebatur; ſed per omnem vitam paulatim abſumebatur, vt qui perpetuis ſupplicijs addicti ſunt: Contra vero, ſi quis agnouerit, occiſa tandem Inſipientia, ſalutem ipſe conſequitur, & felix per totum vitæ curriculum euadit.* Hanc opinionem accepit, & coluit Emblemate nobili Cl. Alciatus, ita concinens: B

k ad Embl. 188.

,, Quid monſtrum id? Sphinx eſt. Cur candida virginis ora,
,, Et volucrum pennas, crura leonis habet?
,, Hanc faciem aſſumpſit rerum Ignorantia: tanti
,, Scilicet eſt triplex cauſſa & origo mali.
,, Sunt quos ingenium leue, ſunt quos blanda voluptas,
,, Sunt & quos faciunt corda ſuperba rudes.
,, At quibus eſt notum, quid Delphica littera poſcit,
,, Præcipitis monſtri guttura dira ſecant.
,, Namque vir ipſe bipeſque tripeſque & quadrupes idem eſt,
,, Prima prudentis laurea, noſſe virum.

Cebetis, & Alciati opinio notata.

Equidem, pace tantorum virorum, recipere nequeo ſententiam; quomodo Dementia proponere poſſit ingenioſa carmina? quomodo percipere num allata reſpõſio ſoluat ænigma? C dubio procul Ignorantia nec ipſa proponere poteſt ænigmata de bonis, aut malis, aut neutris in vita contingentibus agnoſcendis; quorum ipſamet eſt ignara: nec agnoſcere valet an allata reſponſio congrua ſit, nec ne. Sententiam huic oppoſitam habuiſſe videtur Clemens Alexandrinus [l] Sphingem referens ad Ingenij ſolertiam, & robur corporis: quam ſententiam recipit meus eruditiſſimus Allatius [m] cui *Sphinx ab Oedipo ipſo, vel etiã antiquior, quando ab Ægyptijs promanauit, ſapientiam & naturæ arcana ſignificat: ideoque de rebus naturæ quæſtiones proponit; quas vbi ſegniora ingenia non deprehendunt, ac ſi nulla eſſent, neceſſe eſt vt occidant: ſi ſecreta acumine deprehenderint, quaſi ſuperiora facta, naturæ ipſius vires eneruant, hinc ea intermori dicitur.* Ceterum humana mens intelligens naturæ vires, ipſas non eneruat, nec occidit, in quas nihil agit, vt ait Ariſtoteles: [n] Nec intellectæ res intermoriuntur, ſed illuſtriores fiunt, vt colores actione luminis; de quibus idem [o] Philoſophus: *Et eſt quidam talis intellectus, quia omnia fit: quidam vero, quia omnia facit; vt habitus quidam, quale eſt lumen; quodam enim modo & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.* D Igitur intellectus agens intelligibilia naturæ non deſtruit, ſed perficit, ea faciens actu intelligibilia, quæ de ſe ſunt poteſtate talia; vt lumen non deſtruit colores, ſed perficit. Intellectus autem poſſibilis fit ipſamet intelligibilia, quorum ſuſcipit imagines, nihil ea mutans. Et reuera quomodo ſapientia rerum intermoritur, quando procreatur in animo ſolerti? Non ergo Sphinx, quæ ſolutione ſuorum ænigmatum occidere dicitur, eſt ſapientiæ typus.

l 5. Strom. Clementis, & aliorum opinione Sphinx indicat Sapientiam
m de patri Homeri a prol.
Opinio notata.
n 3. de ſub. & 2. poſt. cap. vlt.
o 3. de an. t. 18.

Veriores ſententiæ de Sphinge proponuntur ex alijs.
Cap. CXLII.

QVi vero claſſicorum propius ad veritatem acceſſerunt in explicanda natura, & allegoria Sphingis, duo mihi videntur Palæphatus, & Dio Chryſoſtomus. Palæphatus quidem

A dem aſſerens [a]. [De Cadmea Sphinge dicunt, quod fera quidem hæc fuit, quæ corpus Canis
habens, caput & faciem puellæ, alas vero auium, atque hominis vocem haberet. In Sphin- [a lib. 1. Palæphati opinio de Sphinge.]
cio autem monte ſedens hæc, ænigma quoddam vnicuiq; ex ciuibus proponebat. Et quem
cunque (illud ſoluere neſcientem) interimebat. Quod quum ſoluere Oedipus propoſitum
ænigma ſciuiſſet, ſe ſe ipſam (vt quæ grauato animo id ferebat) ex monte deijciens, interfe-
cit. Sermo autem hic incredibilis, ac res ipſa impoſſibilis eſt. Neque enim talis ſpecies, for-
maque fieri vllo pacto poteſt. Atque adeo iſtud ſane perquam puerile admodum eſt, ænigma
non ſoluentes homines, ab ea tam facile interemptos iri ſolitos, vel eam a Thebanis feram
ob id ſagittis confoſſam non fuiſſe: ſtultumque credere prorſus eſt, ciues ſuos, veluti hoſtes
eſſent, ita a Thebanis contemptos fuiſſe, vt a fera illa deuorari permitterentur. Habet igi-
tur ſeſe hoc pacto veritas. Cadmus quum mulierem Amazonida, cui Sphinx erat nomen,
ſecum haberet, Thebas peruenit. Quumque Draconem *Regem* interfeciſſet, huius ipſius [Sphingis allegoria hiſtorica.]
regnum occupauit. Poſt hæc & Draconis ſororem, cui Harmonia erat nomen, cepit. In-
telligens autem Sphinx quod Cadmus aliam duxiſſet vxorem, ac ſibi perſuadens multos ci-
ues ſe abeuntem ſecuturos eſſe, quamplurimas diuitias rapiens, ſecumque celerem canem
B ducens, quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphincium montem nuncupatum per-
uenit, & exinde Cadmo bellum inferebat. Incurſiones autem inſidiando, quum per vnum-
quenque ex illis montium faceret, ſingulis horis plures homines interimebat. Vocant au-
tem Thebani incurſiones ipſas ænigmata. Diuulgabant hoc autem paſſim ciues in hunc mo-
dum, dicentes, Argiua Sphinx nos, ænigma quoddam proponens, diripit. Quo nam autem [Ænigmata pro inſidijs, & incurſionibus.]
modo ænigma faciat, inuenire nemo noſtrum poteſt. Publico itaque edicto nunciari Cad-
mus iuſſit, Sphingem interficienti cuicumque, diuitiarũ perquam plurium præmium eſſe pro-
poſitum. Ad quam quum Oedipus Corinthius acceſſiſſet, vir equidem bellicis in rebus cla-
rus, ac ſtrenuus, cum Equo veloci, quem ſecum habebat, vna cum Thebanis quibuſdam,
quos in ſocietatem ſibi aſſumpſerat, nocturno tempore, cum his montem verſus accedens,
Sphingem ipſam de medio ſuſtulit. Pro quibus euentibus fabula hæc in medium adducta
fuit.] Hæc ille. Quæ quidem, forte voluntarie dicta, declarationem fabulæ habent hiſto-
C ricam; poſſibilem certe, ſed quam non reſpexit Schematis autor; nec in alio vetuſto ſcrip-
tore claſſico mihi videre licuit. Scholiaſtes Alciati [b] Dioni Chryſoſtomo tribuit, quod [b Emb. 188. f.]
Sphingem interpretatus fuerit pro Iuſtitia, & pro Sophiſta, dicens: *Retulit ad Iuſtitiam Dio
Chryſoſtomus Orat.* 10. *ſub finem, & torquet ad Sophiſtarum genus.* Equidem ibi Dio nihil
de Iuſtitia: ſed de Inſcitia, quæ mendo forte typographico Iuſtitia dicta fuit. De Sophiſtis
autem aliqua dicit, & de Sphinge, verbis ipſiſſimis: [Tu quidem, o Diogenes, inſulſiſſimum
omnium hominum demonſtras fuiſse Oedipodem: Græci autem putant infortunatum qui-
dem eum hominem fuiſſe, ſed intellectu tamen præditum præ ceteris omnibus. Solum enim
illum ſoluiſſe ænigma Sphingis. Et Diogenes ridens. Nequaquam ille, inquit, ſoluit ænig-
ma. Non audiuiſti quod Sphinx iuſserit eum hominem cognoſcere? Ille vero quid eſset [Oedipum non ſoluiſſe Sphingis ænigma, vt oſtendat Dio Chryſoſt.]
homo, neque dixit, neque ſciuit. Nomen autem hominis dicens, putabat ſe reſpondiſse re-
cte ad quæſitum, vt ſi quis interrogatus, quid eſt Socrates? nihil aliud diceret quam nomen
Socrates. At ego audiui quendam qui diceret, Sphingem eſse Inſcitiam. Illa quidem & an-
tea perdidit Bœotos & modo eos nihil ſinit noſse vtpote hominum indoctiſſimos. Alij [Bœoti hominum indoctiſſimi.]
D quidem homines, magis ſuam ipſorum ſentiunt dementiam. Oedipus vero quo ſapientior
habitus eſt, eo quod Sphingem effugiſset, perſuaſiſsetque Thebanis, hoc peius diſperijt.
Nam qui ſunt indocti, perſuadent tamen ſe doctos eſse, ij multo ſunt indoctiores alijs om-
nibus hominibus. Et tale eſt ſophiſtarum genus.] Ex quibus aperte conſtat, Dionem com-
paraſse Sophiſtæ, non Sphingem, ſed Oedipum potius. Ego tamen exiſtimauero Sphingem [Sophiſtarum conditio.]
eſse Sophiſtæ typum; quia Sophiſta conſtans animo prauæ diſpoſitionis ignorantiam ha-
bente biformis eſt naturæ, brutali notione multæ falſitatis, & exigua veri cognitione conſti- [Sophiſta vt Sphingi comparatus.]
tutus; proponitque mortalibus captioſa theoremata, quorum fallaciam qui non intelligunt,
decepti necantur in mundo literario, prorſus ad nihilum redacti. Qui vero ſophiſmata diſ-
ſoluunt, ij ſophiſtam interimunt luce veritatis obiecta, qua deſtruentes illius errorem, ip-
ſum in virum ſapientem commutant.

Propria

Propria Schematis explicatio de naturali cupiditate ſciendi. A
Cap. CXLIII.

NOſtra vero ſententia, Sphinge quærente ſolutionem ænigmatis ab homine, deſignat
a 1. Meta. init. innatam vniuſque mortalium ſciendi cupidinem, de qua Philoſophus aperte [a] ſiqui-
dem omnis homo natura ſcire deſiderat: Iſta vero cupiditas innata ſciendi cōgenita eſt ani-
mæ humanæ, quatenus eſt cōſtituta duplici parte, rationali ſcilicet, quæ propria eſt hominis,
& irrationali, quæ ſenſitiua dicitur, nō diſtinguens hominem a brutis, per ſenſum primo con-
b 2. de an. t. 17. 59. ſtituitis [b] Ariſtoteli. Quibus duabus intime cōflata mortaliū anima [c] belle Sphingem repre
c 1. Eth. c. 13 ſentat, monſtrū ſub humano capite membra brutalia cōtinens; etenim animæ pars irrationalis
† l. 2. hier. ac ſenſitiua rationali ſubdita eſt in homine. Quam ſententiam etiā coluit Pierius aſserens: [†]
Quas vero Sphingas humanicipites, reliquo corpore leonino pro templis proſtare locorum vbiq́ cernere eſt; ſunt qui figmentum omnino hieroglyphicum interpretantur ea intelligentia, vt humanam naturam præſtare ceteris animantibus admoneamur. Nam alibi principatum ex capite intelligi diſſeruimus. Leonem autem brutorum, omnium principem eſſe manifeſtum, qui humano ſubiectum imperio reliqua ſecum trahit, In diuinis vero literis imperium in bruta omnia homini datum legimus. Sphinga ſane monſtrum ex parte dimidia virginis formam præ ſe tuliſſe, figmento Græcorum tradit Adamantius. Alij interpretantur, totius terræ dominium B
d 1. Ethic. c. 13. f. & 1. mag. mor. cap. 6. *religioni cedere, cui ferocia quantumlibet animalia ſe ſe ſubijciant, imperiumque ſuſcipiant.* [d]
Anima vero humana, ſicuti poteſt intellectu fieri omnia intelligibilia, & ſenſu omnia ſenſi-
bilia [e] ita naturalem obtinet appetitum omnia cognoſcendi. Et quemadmodum nihil eſt in
e 3. de an. t. 37. intellectu [f] quod prius non fuerit in ſenſu [g] ſic vbi ſenſus agnouerit præſentes effectus
f 3. de an. t. 39. rerum in ſuis obiectis, illico mens appetit occultas illorum agnoſcere cauſas; quas inquirit
g ibid. expoſtulans a ſuis doctoribus; quos vt apte docentes eas audierit, immediate ceſſat ac inter-
Sphinx vt occidit ænigmate ſoluto. moritur extincta, ſatiataque naturalis illa cupiditas internoſcendi cauſas, & interit libido
ſciendi, myſtica Sphinx: vbi vero docentes ineptos audierit, ſibi non aperientes cauſam
quæſiti, ſtatim eos interficit, in mundo literario reputans tanquam nullos, gladio illorum
Sphinx vt occidat ignaros. ignorantiæ iugulans, atque tollens e numero viuentium doctorum hominum. Solos autem
doctos agnoſcens Oedipodas, qui ſtabiles manent in vera ſapientia, ſolidaque doctrina. C
Siquidem Hyginus Oedipum agnominatum dixit, quod rota regij currus pedem eius op-
h l. de Fabul. i lib. 4. c. 6. preſſerit [h] aut potius, vt ait Diodorus; [i] quod pedes ferro traiectos habuerit; namque
„ Laius Thebanorum rex, ſumpta vxore Ioeaſta Creontis filia, quum diutius caruiſſet libe-
„ ris, Oraculo conſulto an eſſet filios habiturus, reſponſum tulit, non conducere ſibi pro-
„ lem habere. Nam qui ex eo prodiret filius, patrem occiſurus eſset, aduerſaque fortuna
„ domum infeſtaturus. Poſt quod reſponſum præcepit, natum infantem traiectis primum
Oedipus cur typus viri docti. „ pedibus exponi: vnde & Oedipus cognominatus eſt. Hæc ille. Profecto typus viri ſa-
pientis Oedipus eſt infirmis pedibus, quod ſapientia ſedendo, & quieſcendo comparatur,
k 7. phy. t. 20. vt ait Ariſtoteles [k] procul ab omni motu tum animi, tum corporis: *At vero*, inquit, *neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio. Sciens enim maxime eorum, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt. Secundum enim nullam potentiam motis fit in nobis ſcientia.* Sic
ergo Sphinx eſt hieroglyphicum innatæ cupiditatis ſciendi, quæ extinguitur ab homine do-
cto, cauſas latentes rerum quæſitarum afferente. D

A *Arcana Numinis, & edicta Principis non intelligentem, ac non obſeruantem manet interitus.*

Schema XLVII. Gemma.

B

C *Sphinx cur interimat non obſeruantes edicta Principum, & non intelligentes oracula. Cap CXLIV.*

IEiuna nimis eſt interpretatio, quam proponit Anonymus, de Diuinatore infelici a Sphinge occiſo; quum nemo neſciat illos a Sphinge necatos, qui propoſiti ab illa ænigmatis veram ſolutionem non diuinauerint. Nos autem intimiorem Schematis rationem dum rimamur, duas propoſiti reperimus explicationes. In primis vna cum Gyraldo [a] legimus „ apud Stobœum in ſermone qui de Legibus & conſuetudinibus inſcribitur, quod in Sai „ vrbe Ægyptia colebatur Minerua, quæ & Iſis credebatur: ideoque Sphinges pro eius „ templis apponebantur, quoniam ſacra Deorum myſtica eſſe, & ænigmatica conuenit. Conſentit Pierius [b] cui *Porro Sphinges in Ægyptiorum templis hieroglyphice admonent, myſtica dogmata, præceptaque, & inſtitutiones ſacras, per ænigmatum nodos a profana procul multitudine tutelata cuſtodiri debere, & in arcanis tractari: cuius ergo taciturnitatis effigie* D *huius tabellas & literas ſignare diu delectatus eſt Octauianus Auguſtus: quam poſtea repudiauit, vſus inde, felicis ominis cauſa, Alexandri, imagine.* Mihi vero longe alia mens eſt de fine, cur Sphinges pro foribus templorum Aegypti collocarent, quam arcanorum taciturnitas, quæ prætenditur; etenim myſtica dogmata, ſi præcepta ſunt, & inſtitutiones ſacræ, vt recte ponitur, ab ijs homines arcendi non ſunt; ſed propalanda cunctis, vt obſeruentur, ac intelligantur; habent enim vim legis, immo ſunt leges ipſæ ſacræ diuinæque; leges autem ſacræ cunctos obligant, adeoque debent e cunctis vt obſeruari, ſic etiam intelligi; nemo ſiquidem ea præcepta tenetur obſeruare, quæ ſibi nota non fuerint. Sed iſta ſacra præcepta per ænigmata traduntur, tum quia veneratione digna ſunt & admiratione; tum vt per eorum obſcuritatem exerceatur hominum fides, quæ certa credulitas eſt rerum non apparentium: [c] Ita ſane legem diuinam Prophetæ paſſim per ænigmata promulgarunt,

1. Explicatio.

[a] Synt. 11.

[b] lib. 6. hier.

Sphinges cur pro foribus templorum eſſent.

[c] Paul. Hebr. 11. 1.

runt, & ipſe Dei Filius, homo factus, per parabolas eam edocebat omnes. Quare Sphinges appoſitæ templis Agyptiorum, non taciturnitatem atque ſilentium myſteriorum Sacrorum indicabant; ſed eorundem venerationem tanquam admirabilium, & certam credulitatem atque fidem velut a Deo prouenientium, adeoque properam & promptam obſeruationem, Et certe Sphinges, quæ proloquebantur ænigmata, requirentes ab hominibus ad ſe venientibus quibuſque reſponſionem, quomodo ſilentij, taciturnitatiſque ſymbolum eſſe valent? Itaque Schematis explicatio vera fuerit, quemadmodum Sphinx interficiebat A
Explicatio Schematis 1. qui non intelligebat ænigmata ſua, ſic homines diuina præcepta non audientes, eaque negligentes, ac non obſeruantes, a vindice Deo per monſtra barathri necantur, ac in abyſſum miſeriarum, profundumque calamitatum ab infernali Sphinge, diuinæ Iuſtitiæ miniſtra, demerguntur; cuius rei ſimulachrum aperte ſpectatur in Schemate noſtro Sphingis hominem arreptum, apprehenſumque medium in aquarum lacum ampliſſimum demergentis.

2. Explicatio. Alia vero Schematis explicatio reſpicit humanas leges ac edicta Principum; nam, vt ait a lib. 32. c. 1. Plinius: a *Diuus Auguſtus inter initia Sphinge ſignauit. Duas in matris anulis iam indiſcreta ſimilitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, abſente eo, amici ſignauere epiſtolas, & edicta quæ ratio temporum nomine reddi poſtulabat, non infaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam Sphingem. Quin etiam Mecænatis Rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſtea ad euitanda conuicia Sphingis, Alexandri Magni imagine ſignauit.* Etſi vero Sphinge ſignans Auguſtus male conuicijs acceptus abſtinuit ab eo hieroglyphico, præripiens occaſionem ciuibus taxandi ſe; tamen habuit in vſu Sphingis opti- B
Auguſtus cur Sphinge ſignaret. mum finem magni Principis, puniendi ſcilicet eos, qui ſua edicta iuſta contemnerent, & iuſſa negligerent; quemadmodum Sphinx ænigmata ſua non intelligentes, nec ijs plane ſatisfacientes interficiebat. Conueniuntque duæ ſymboli declarationes vtcumque, quod iuſta bonaque Principis edicta ſunt obſeruanda, ſicut
Principis cũ Deo collatio. & Diuina; quum Princeps inter homines Dei vicem gerat; parendumque ſit humanis & Diuinis legibus, vbi leges humanæ Diuinis non aduerſentur: alioqui legibus non obtemperantes puniendi ſunt, vt a Sphinge non ſatisfacientes eius ænigmatibus. C

D

Piſcen.

A *Potentiorum præda opulenti: Telluris occupatio a fortioribus: Agraria Legis occaſio, & vis: Agricultura typus: Ægyptus: & Amicitia cogens exercitum ad iuſtam vltionem.*

Schema XLVIII. Gemma.

B

C

Multiplex ænigmatis explicatio: & prima de potentioribus diripientibus aliorum opes. *Cap. CXLV.*

EX hoc ænigmate tam diuerſo ab illo, quod Oedipo Sphinx propoſuerat de varijs eiuſdem hominis ætatibus, aperte conſtat, non ſemper idem ænigma Sphingem accedentibus enucleandum propoſuiſse. Præſentis autem afferri poſse videntur ſex interpretationes: quarum primam habet Anonymus noſter, dum inſcribit ipſe Schemati titulum, *Opulentia præda potentibus iudicio Sphingis*. Equidem video Sphingem aſſiſtentem Schemati ſatis indicare, præſens vnum e ſuis ænigmatibus eſse. Leones eſse typum potentiæ roboriſque corporis, non aliter ac vulpecula ſymbolum eſt fraudis, apte monuit in Officijs [a] M. Tullius, inquiens Vim non ſecus eſse Leoni peculiarem, quam vulpeculæ fraudem. Bouis effigie pecuniam & opulentiam indicari vel ex eo probat Valerianus [b] tum

D ,, quod Athenienſes numiſmata ſua bouis effigie ſculpſerint: tum quod antiquum prouerbium: *Bos per linguam inambulat*, intelligatur de ijs, qui accepta ab aduerſarijs pecunia, mox præuaricati ſuceptas cauſas deſeruere, vti feciſſe Demoſthenem fertur: qui etiam id ſibi gloriæ vertit, quod vt taceret plus accepiſſet, quam qui diu orauerat. Hinc apud Homerum & alios tot numero boum pretium rebus præſtitutum inuenias, vt illud Iliad. 13. [illegible], quorum ſinguli ſcilicet floci centum aureis numis æſtimabantur. Id enim honoris boui veteres habuerunt, ob multas, quas ex eo conſequuntur vtilitates, vt in aureorum numum parte vna bouis effigies, in altera Principis facies cuderetur. Nam quod pecunia aliquando fuerit ex corio bubulo, eoque ſpectare Didus mercaturam, aſſeuerare non auſim: tametſi Tib. Donato commentum placet, & Græcorum nonnulli ante Numam ſcorteas & oſtracinas pecunias in vſu fuiſſe dicunt: quod & Tranquillus literis mandauit; & illud fama tenet, aſses ligneos & ſcorteos ab eodem

Anonymi opinio roboratur.

[a] lib. 1.

[b] lib. 3. hierog.

Bos typus pecuniæ.

Pecunia lignea, & ſcortea veteribus.

,, Numa, qui poſtea ferrum admiſto ære ſignarit, in congiaria populo datos. Apud rerum
,, ſcriptores inuenias ſæpe Imperatores exercituum rei pecuniariæ inopia, ſcortea perſol- A
,, uiſse ſtipendia, mox illaris pecunijs iuſtum vnicuique pretium reſtitutum. (& mox) Erat
,, in Draconis legibus irrogata mulcta quædam decem boum. In ſpectaculis, quæ Deli ce-
,, lebrabantur, præco pronunciare ſolitus erat tot boues datum iri; vnde putarunt qui-
Bouis effigies cur in numis veterum. ,, dam, bouem Deliorum potius fuiſse numum, quam Athenienſium. Ceterum Plutarchus
,, bouis figuram in numis cudere inſtitutum a Theſeo tradit, vel ob Taurum Marathonium,
,, quem ipſe edomuerit; vel ob Minois ducem, quem ſingulari certamine deuicit: vel vt
,, hoc honore bobus præſtito ciues ad agriculturam alliceret. Sane vt idem Plutarchus
,, Publicolæ vita, bouis pretium centum obolis imputabatur; quamuis Pollux, vti ſupe-
,, rius dictum, Didrachmam tradat; pecudis vero decem. Prius enim quam numorum vſus
,, eſſet, pecudibus atque iumentis plectebantur ſontes. Quare bouis, pecudis, ſuiſque
,, etiam ſigna plerumque in numis inciſa ſunt. Mihi certe de numis imagine bouis inſculp-
[c] Iliad. lib. 6. tis loquitur & Homerus, & eius imitator Virgilius; ille quidem dicens [c]

Tum vero Glauco Saturnides mentem exulit Iupiter,
Qui cum Tydide Diomede arma permutauit,
Aurea aeneis, centum bobus valentia nouem bobus valentibus. B

[d] 1. Æn. Iſte vero canens de Didone terram emente pro Carthagine ciuitate ſtruenda [d]

Tum celerare fugam, patriaque excedere ſuadet:
Auxiliumque viæ, veteres tellure recludit
Theſauros, ignotum argenti pondus & auri.
His commota fugam Dido ſociosque parabat.
Conueniunt quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: naueis, quæ forte paratæ,
Corripiunt, onerantque auro: portantur auari
Pygmalionis opes pelago. Dux fœmina facti;
Deuenere locos, vbi nunc ingentia cernes
Moenia, ſurgentemque nouæ Carthaginis arcem;
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam, C
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.

Scilicet auro, vel argento bouis imagine ſignato. Sic Anonymi noſtri ſententia videtur vt-
Allata ſententia notatur. cumque poſse declarari, pariter & confirmari: Sed tamen intimius intuenti rei naturam,
procul a vero videbitur opinio, ſiquidem alienas opes violenter rapere, prædonis iniuſti pro-
prium eſt, non magnanimi, & generoſi, fortiſque viri; Leo quidem magnanimus, genero-
ſus, & fortis audit, ſed non rapax iniuſtus; immo Pierius eorum ſententiam approbat, qui
Leonem Iuſtitiæ hieroglyphicum habent. Salutatus quidem Leo rex animalium; namque
Valeriano Baſilius Leonem ponit pro Dominatore animalium rationis expertium; quare ſa-
meſcens leo, dum taurum deuorat, nō alienas opes prædatur, ſed vtitur iure ſuo, proprium-
[e] Gen. 1. 27. 28. & ſeq. que ſibi cibum depaſcitur; non ſecus ac homo, qui creatus a Deo [e] Dominus omnium
animantium, ſua comedit, dum piſces, aues, & animalia venatione capta, ſibi ſumit in alimen-
tum, non autem opulentiam alterius vllius deprædatur. D

Secunda Schematis explicatio noſtra eſt de robuſtioribus, terræ dominium, ac poſſeſſionem ſibi occupantibus. Cap. CXLVI.

NOs autem a Schematiſta ſignatum ænigmate putauimus aliquando robuſtiorum homi-
num facinus, qui ſibi terræ dominium per bella comparant; etenim Leones Domi-
nantium hieroglyphicum habentur, & bellipotentum, animoſorumque virorum; quo no-
[a] in Eliacis prior. mine Pauſanias fatetur [a] in Agamemnonis clypeo Leonis imaginem fuiſſe: ſignum viri ter-
rifici, qui ſolo aſpectu conſternaret hoſtes, incuſſa graui formidine. Quod quidem ſcutum
ait in Olympiæ templo per aliquot tempora pependiſſe, inſcriptione quoque adiecta Græ-
canica, quæ Latine ſonat ita:

,, Hic pauor eſt hominum; manibus gerit hunc Agamemnon.

A Ad quem ſane clypeum Alciatus nobile conſtituit Emblema[b] cum Inſcriptione: *Furor, & rabies*: adiecto tetraſticho:

[b] Emb. 57.

„ Ora gerit clypeus rabioſi picta Leonis,
„ Et ſcriptum in ſummo margine carmen habet:
„ Hic hominum eſt terror, cuius poſſeſſor Atrida:
„ Talia magnanimus ſigna Agamemnon tulit.

Ceterum furor & rabies cum recta ratione non ſunt, neque magnanimi viri paſſiones, aſt inſani; quum mentem peruertant, & ſemper in malam partem accipiantur. Vnde titulus aptior eſſet: *Formidabilis Fortitudo*. Cum Agamemnone communicare voluit Magnus Pompeius in Emblemate, ſicut & in Nomine, ac agnomine dignitatis; etenim apud Plutarchum legimus[c] in Anulo Pompeij ſculptum fuiſſe Leonem: & forſan in ſcuto quoque fuit: verba Plutarchi ſunt: *Cæſar veniens eum, qui caput Pompeij ſibi obtulit, vt deteſtabilem auerſatus eſt. Anulum eius accipiens illachrymauit. Inſculptus Leo erat enſem tenens.* De dignitatis agnomine, ac nomine ſic idem Plutarchus ait in Cæſare: *Ceteri tergiuerſantem Pompeium*
B *increpabant, irritabantq́ omnes, Agamemnonem, & regem regum appellantes quaſi nolentem deponere imperium, ſed gloriantem, quod tam multi Duces parerent ſibi, & tabernaculum ſuum frequentarent.* Verum enim vero Pauſaniæ non conſentit Homerus, qui nullam Leonis imaginem poſuit in Agamemnonis clypeo; quem ita deſcripſit diligenter[d]

Alciatus notatus.
[c] in Pomp. f.
Cæſar illachymans accepit anulū Pompeij.
Homerus aliter deſcribit Agamemnonis clypeum
[d] Iliad 11.

„ Accepit autem *Agamemnon* vndique corpus tegens elegans ſcutum impetuoſum:
„ Pulchrum, circum quod circuli decem ærei erant:
„ Inque eo Vmbones erant viginti ex ſtanno
„ Candidi: in medio autem erat *vnus* ex nigro metallo.
„ In eo Gorgon terribili aſpectu cincta erat,
„ Horribiliter aſpiciens: circum erat etiam Terrorque Timorque.
„ Ex eo autem argenteum lorum pendebat; ſed in ipſo
„ Cæruleus circumuolutus erat draco; capita autem ei erant
„ Tria circumducta *loris*, vna ceruice enata.

C Quos verſus, ad verbum e Græco tranſlatos, ita Sanctius vinxit Latino pede:

Accipit ingentem clypeum, pulchrumque, ſuperbumque
Orbibus hunc decies circumdabat æreus orbis:
Biſque decem in gyrum radiabant vltima bullis:
Aſt media infixit clauis, atque are rigebant.
In medio horribilis ſurgebat Gorgone ſæua:
Vmbilicus durus: circum terrorque timorque:
Deſuper huic inerant calata argentea lora,
Caruleus queis terga draco maculoſa trahebat
Ipſe triceps toruam tollebat in aſtra coronam.

Sed vt Pauſanias veram hiſtoriam ſcuti propoſuit; ſic Homerus licentia poetica formidabiliorem clypeum deſcribens, amplificauit horrorem Scuti ſæuioris, quam ſola Leonis imagine depicti. Eſt autem Leo eius naturæ, vt etiamſi ferum nihil moliatur, intuentes tamen terreat: ea eſt in oculis eius vis, ea maieſtas. Vnde tam Græci, quam Latini Poetæ, Valeria-
D ni notatu, terrorem deſcripturi, comparationem ab huiuſmodi animalis ferocia libentiſſime deſumpſere. Bouem autem eſſe Terræ hieroglyphicum, ſatis explicat Pierius: quā de re poſtea latius. Vt hinc autor Schematis afferre forte voluerit ænigma Sphingis de duobus Principibus bellicoſis, imperium terræ comparare ſibi ſatagentibus quales extitere dudum in Romana Republica Cæſar, atque Pompeius. Ceterum dum animaduerto, Pompeium quidem ſignare ſolitum Anulo Leonis enſiferi ſimulachrum habente, ſed Cæſarem Anulo Veneris genetricis imagine ſculpto; a qua Dea ſe per Aeneam cum tota gente Julia gloriabatur originem ducere: dumque contemplor, in Schemate duos Leones, non inter ſe ſe ferocire, nec dimicare de Bouis proſtrati poſſeſſione; ſed ambos inuicem pacatos, vnicum taurum iacentem concordi voluntate depaſcere; minus aptam Schemati reor iſtam explicationem. Quare congruentior alia iam eſt inueſtiganda.

Homeri, & Pauſaniæ collatio in Agamemnonis clypeo deſcribenda.
Leo terret intuitu ſolo.
Bos terræ ſymbolum.
Cæſar cur ſigno Veneris ſignaret.

Tertia explicatio politica noſtra Schematis, de Terra diſtributione militibus victoribus, per Legem Agrariam, affertur.
Cap. CXLVII. A

Leo ſymbolum militis fortis. a Gen. 41. 18. & ſeq. Bos vt ſit Terræ typus. b Gen. 41. 53 & ſeq.

NEmo neſcit Leones eſſe Militum, & bellicoſorum hominum hieroglyphicum. Boue vero ſtrato Terram deſignari, facile demonſtrare licet vel e ſacra pagina, in qua legimus a Aegyptio regi ſomnianti primum apparuiſſe ſeptem boues pingues, ac totidem poſtea macilentas, ex interpretatione Ioſephi, ſignificatos fuiſſe Pharaoni ſeptem priores annos Aegyptiæ terræ fertiliſſimos, quos totidem in Aegypto ſecuturi forent anni ſteriliſſimi, quibus nil frugum Terra produceret vlla, nedum Aegyptia, vt habemus in diuina ſcriptura b *Igitur tranſactis ſeptem vbertatis annis, qui fuerant in Ægypto. Cœperunt venire ſeptem anni inopiæ, quos prædixerat Ioſeph & in vniuerſo orbe fames præualuit: in cuncta autem Ægypto panis erat. Qua eſuriente clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad Ioſeph: & quicquid ipſe vobis dixerit, facite. Creſcebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioſeph vniuerſa horrea: & vendebat Ægyptijs; nam & illos oppreſſerat fames. Omneſque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent.* & antea c *Septem boues pulchræ, & ſeptem ſpicæ plenæ, ſeptem vbertatis anni ſunt: eandemque vim ſomnij comprehendunt. Septem quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ aſcendunt poſt eas: & ſeptem ſpicæ tenues, & vento vrente percuſſæ ſeptem anni venturæ ſunt famis. Qui hoc ordine complebuntur. Ecce ſeptem anni venient fertilitatis magnæ in omni terra Aegypti. Quos ſequentur ſeptem anni alij tantæ ſterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta rerum abundantia. Conſumptura eſt enim fames omnem terram.* Itaque bos pinguis in Schemate ſtratus hieroglyphicum eſt terræ fertilis. Huiuſcemodi vero terram olim diſtributam fuiſſe militibus Romanis fortioribus per multiplicem legem Agrariam, apertiſſimum eſt; etenim, vt obſeruat eruditiſſimus Dempſterus agens de Antiquitatibus Romanorum d Agrariæ leges inde dictæ ſunt, quod rogatæ fuerint de agris Populo diuidendis. [Prima fuit Caſſia, quam tulit Sp. Caſſius Viſcellinus III. Conſul cum Proculo Virginio Tricoſſo Rutilio, anno CCLVII. Vt ex agro Hernicis, quibuſcum fœdus ictum erat, adempto, dimidium Latinis, dimidium plebi diuideretur. Lex tamen non tenuit. Liuius lib. 12. Valerius lib. 5. cap. 8. B C

c Gen. 41. 26 & ſeq. d lib. 8. c. 10. Col. 1353. & ſeq. Agrariæ leges Caſſia.

Licinia Lex.

Licinia. Hanc ſecuta eſt alia Licinia, quam tulit C. Licinius Stolo Tribunus, L. Aemilio Mamertino V. P. Valerio Potito Poplicola IV &c. Tribunis militum Conſulari poteſtate, anno CCCLXXVIII. Ne quis plus quingenta iugera agri, centum pecoris maioris capita, quingenta minoris poſſideret. Varro lib. 1. de Re Ruſtica. Columella lib. 1. cap. 3 Liuius lib. 6. Appianus, Agellius, Valerius, Plinius, Velleius, Plutarchus in Camillo, & in Gracchis.

Aelia Licinia lex.

Ælia Licinia Conſecuta hanc eſt Licinia de ſeptem iugeris viritim diuidendis. Nam Columella lib. 1. Poſt exactos, inquit, Reges, Liciniana illa ſeptem iugera, quæ plebis a Tribunis viritim diuiſerat, maiores quæſtus antiquis retulere, quam nunc nobis ampliſſima iugera actua. Sigonius dicit tunc hanc legem latam eſſe, quum hic Magiſtratus octo ante annis in Rempublicam eſſet inductus. D

Flaminia lex.

Flaminia. Poſt hanc Flaminia ſequitur, quam tulit C. Flaminius Tribunus Plebis, Sp. Camillo Max. II. Q. Fabio Maximo Verrucoſo II. Coſs. anno DXXV. Vt ea regio Galliæ, quæ Picenum vocatur, vnde Senones expulſi fuerant, militibus Romanis diuideretur. Polybius lib. 4. Cic. in Catone maiore.

Rubria lex.

Rubria. Liuia. Poſt captam Carthaginem de agris in Africa diuidendis Rubria lex lata eſt, tum Liuia de Decemuiris, qui diuiderent; quarum legum in tabula ænea mentionem ſe vidiſſe Manutius affirmat

Semproniæ leges.

Semproniæ. Secutæ Semproniæ ſunt a Ti. Sempronio Graccho Tribuno Plebis, anno DCXX. P. Mutio Scæuola, L. Calpurnio Piſone Frugi Coſs. latæ: quarum vna repetitio Liciniæ fuit: Ne-

quis

A quis ex publico agro plus quingenta iugera poſſideret: quorum tamen dimidium filijs habere liceret. Vt ſi quis agrum latius patefaceret, Triumuiri quotannis daraopera creari iudicarent, qua publicus ager, qua priuatus eſſet. Appianus lib. 1. Bellorum ciuilium, Plutarchus in Gracchis, Vell. lib. 2. Sex. Aurelius Victor (ſic enim iam auctor proditur) de viris illuſtribus, Cic. pro Sextio, & de Aruſpicum Reſponſis, Florus Epitoma 58. & Siculus Flaccus in lib. de conditione agrorum, apud quem tamen ducenta legimus, quùm alij omnes aperte quingenta prodant. Sēpronia I.

Alrera lex Sempronia.

Altera fuit, quæ quidem aliquo modo huc pertinet, vt pecunia Regis Attali, qui populum Romanum hæredem fecerat, in ciuibus qui ſua lege Sempronia agrum ſortiti erant, darent ad comparationem inſtrumentorum, & agriculturæ apparatum. Vt agri regij a Cenſoribus locarentur: vnde vectigal populo penderetur. Plutarchus in Gracchis, Cicero Verrina 5. Florus epitoma 58.

Bæbia lex.

Sempronias leges haud ita multo poſt ſecuta eſt Bæbia, quam tulit M. Bæbius Tribun. plebis, idemque Tribunus Coloniæ deducendæ: Ne agri amplius diuiderentur: ſed poſſeſſores in ijs relinquerentur, vectigal pro ijs populo Romano ſoluente, eaque pecunia plebi diuideretur. Appianus lib. 1. Bellorum ciuilium. Bæbia.

Thoria lex.

Non multo poſt Sp. Thorius Tribunus plebis legem aliam tulit, Ne quis vectigal vllum agrorum, quos poſſideret, ſolueret: cauitque de paſtione pecoris. Cicero in Bruto, Duo legis Thuriæ fragmenta ex æneis tabulis exſcripta & ſuppleta habet Sigonius lib. 2. de Antiquo iure Italiæ cap 2. Thoria.

Appuleia lex.

Anno DCLIII. C. Mario VI. L. Valerio Flauo Coſs. legem tulit Appuleius Saturninus Tribunus plebis: vt quem agrum C Marius Conſul in Gallia pulſis Cimbris, in ditionem populi Romani redegiſſet, is populo Romano diuideretur, & ſi ita lex ſciuiſſet, intra C diem quintum a ſingulis Senatoribus in eam rem iuraretur: qui non iuraſſet, ei mulcta pœna eſſet. Appianus lib. 1. de bello ciuili. Appuleia.

Titia kx.

Anno inſequenti M. Antonino, A. Poſthumio Albino Coſs. legem tulit Sex. Titius Tribunus plebis, vt vectigal agris publice aſſignatis impoſitum Quæſtor colligeret. Cic. lib. 2. de Oratore, pro Muræna, Valerius lib. 8. cap 1. Titia.

Martia lex.

Eodem tempore L. Marcium Philippum Tribunum plebis legem Agrariam, Gracchanæ ſimilem promulgaſſe, oſtendit Cicero in Officijs; quā tamen ipſe facile antiquari paſſus eſt. Marcia.

Cornelia lex.

L. Cornelius Sulla Dictator, & Conſul cum Q. Cæcilio Metello, anno DCLXXIII. legem tulit, vt Proſcriptorum agri publici eſſent: quod maxime de ijs agris intelligendum eſt, qui in Tbuſcia circa Volaterras, ac Feſulas erant, quos militibus ſuis Sulla diuiſit. Cicero in Rullum, pro Roſcio Amerino, Salluſtius in Catilinæ Coniuratione. Cornelia.

D

Seruilia lex.

Sequitur Seruilia, quam tulit P Seruilius Rullus Tribunus plebis, M. Tullio Cicerone, C. Antonio Coſs anno DCXC. Vt qui agri, quæ loca, quæ ædificia, aliudue quid, quod publicum populi Rom. factum eſſet, L. Sulla, Q. Pompeio Conſulibus, id venderetur. Item vt omnia vænirent, de quibus vendendis S.C. facta erant M. Tullio, Cn. Cornelio Coſs. & ea pecunia agri in Italia emerentur, in quos Coloniæ a Decemuiris deducerentur. Vt Campanus ager, & Stellas publicus populi Rom. diuideretur. Capuam coloni adſcriberentur. Multa huius legis capita fuerunt. Nam Cicero alicubi quadrageſimum citat. In orationibus ipſius contra Rullum hæc recitantur. Tribunus legis Agrariæ lator, &c. Seruilia.

Flauia lex.

Triennio poſt Flauia a L. Flauio Tribuno plebis lata eſt: Vt vel agri, quos a Senatu locupletes emiſſent, reddita poſſeſſoribus pecunia, plebi diuiderentur: vel, ſi neminem vetere Flauia.

poſ-

poſſeſſione moueri Senatus vellet, alijagri ea pecunia, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur, emerentur: & plebi, quæ agros non haberet, partirentur. Cicero lib. 1. ad Atticum. A

Iulia lex.

Iulia. Poſtero anno Julia lata eſt a Julio Cæſare Conſule cum M Calpurnio Bibulo, an. DCXCI. ſuaſore Cn. Pompeio, vt ager Stellas, maioribus conſecratus, item Campanus ad ſubſidia Reip. vectigalis relictus, plebi diuiderentur. Diuiſit extra ſortem viginti millibus ciuium, quibus terni, pluresque liberi eſſent. Velleius lib. 2. Plutachus in Pompeio, in Cæſare, & in Catone Vtinenſe. Dio lib. 38. Hanc vocat Campaniam Cicero lib. 2. ad Atticum, Dio eam Optiam fuiſſe dicit. Et hæ ſunt præcipuæ Agrariæ leges, quarum a Scriptoribus mentio fit.] Hæc vir eruditus. Quarum quidem Agrariarum legum numero ſeptemdecim, ſex expreſſe, Caſſia ſcilicet, Flaminia, Rubria, Liuia, Appuleia, & Cornelia, latæ fuerunt de hoſtium agris diuidendis viritim militibus, qui victores fortitudine ſingulari valuiſſent. Quam agri optimi diuiſionem fortibus bellatoribus a Schematiſta noſtro myſtice deſignari per duos Leones feros, depaſcentes hinc inde Bouem ſtratum valde pinguem, mihi probabile ſatis eſt. Quam fortunam etiam deſcribit, atque lamentatur in Tityro ſuo Virgilius; B nam, vt optime pereruditus La-Cerda, Vrbs Mantuæ vicina eſt Vrbi Cremonæ. Fauerunt Cremonenſes Caſſio Brutoque percuſſoribus Iulij Cæſaris. Auguſtus rerum iam potitus, & profligatis hoſtibus, Cremonenſem agrum veteranis ſuis aſſignauit (erat hæc tunc & pœna, & præmium; pœna victis, præmium victoribus) Non ſuffecit militibus pars agri Cremonenſis: iuſſum ab Auguſto, vt eandem pœnam ſubirent Mantuani vicini. Ergo multis Mantuanis ablatæ ſunt poſſeſſiones, & in his Virgilio; nam eius ruſculum, & tenues agelli venere in alienam poteſtatem. Ergo ſpoliatus agello ſuo Virgilius, Romam contendit, vbi per Mecænatem, alioſque in Auguſti gratiam commendatus, & amiſſum agrum recuperauit, & multas denuo diuitias comparauit. Repreſentat in hac Ecloga Tityrus Virgilium, felicem iam & lætabundum, recuperata poſſeſſione; Melibœus reliquos Mantuanos miſeros, & calamitoſos, quibus bona adempta ſunt, neque reſtituta. Qui dolentes aiunt

„ Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua; C
„ Nos patriam fugimus: tu Tityre lentus in vmbra
„ Formoſam reſonare doces Amaryllida ſiluas.
„ At nos hinc alij ſitientes ibimus Afros,
„ Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
„ Et penitus toto diuiſos orbe Britannos
„ En vnquam patrios longo poſt tempore fines;
„ Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,
„ Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas?
„ Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
„ Barbarus has ſegetes? en, quo diſcordia ciues
„ Perduxit miſeros! en, queis conſeuimus agros!

Hanc eandem alienorum agrorum diſtributionem militibus idem lamentatur in Moeri; namque La-Cerdæ quoque notatu, *poſt Philippenſem victoriam, quum in diſtributione agrorum, qui trium virorum iuſſu trans Padum diuidebantur, ſua quoque prædia Virgilius amiſiſſet, Romam profectus, cum fauore tugerij tum præſertim adiuuante Pollione, Transpadanæ regionis præfecto, poſſeſſiones ſuas recepit. Verum ægre id ferente Ario Centurione, cui Virgilij fundus in portionem ceſſerat, parum abfuit, quin ab irato milite Virgilius interficeretur. Denuo itaque Romam profecturus præcepit villico ſuo, vt Ario vſque ad reditum ſuum, quam minimo poſſet detrimento ſuo obſequeretur. Is igitur ex patroni præcepto Mantuam proficiſcitur, hædorum munuſculum Ario oblaturus. Moerin ſubſequitur Lycidas, itineris eius cauſam requirens. Ibi nactus occaſionem, temporum calamitatem deflet. Deinde vna Mantuam euntes, itineris tædium varijs ſubleuant cantilenis. Menalcas in hac Ecloga Virgilius eſt, Moeris Virgilij villicus.* D

„ LY-

A ,, LYCID. Quo te Moeri pedes? an ,quo via ducit in vrbem?
,, MOER. O Lycida, viui peruenimus, aduena noſtri
,, (Quod nunquam veriti ſumus) vt poſſeſſor agelli
,, Diceret, hæc mea ſunt! veteres migrate coloni.
,, Nunc victi, triſtes (quoniam ſors omnia verſat)
,, Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos,

Alta vero Sphinx vel potius Harpyia indicat violenter e proprijs agris pulſos a militibus, fugientesque colonos, qui turpem vitam ex rapto viuere coacti ſordidi, famelici, ac inopes apte comparantur Harpyis. Sic igitur olim ſolennis fuit diſtributio poſſeſſionum alienarum militibus victoribus, in præmium victoris cuiuſlibet, ac in pœnam deuicti, & affinium vicinorumque. Quam politicam rationem explicari Schemate noſtro putamus, in quo bos humi proſtratus, agri ſymbolum hoſtis deuicti, traditur deuorandus duobus leonibus ferocibus, nimirum duobus militibus poſſidendus ac depaſcendus ager opimus, olim alienus.

B *Quarta Schematis explicatio noſtra eſt phyſica, de typo Agricultura.*
Cap. CXLVIII.

SEd quum ænigmata, hieroglyphicaque paſſim pluribus fœta ſint intellectibus myſticis; admittit hoc ſymbolum aliam etiam noſtram phyſicam interpretationem, vt eo ſcilicet indicet Schematis autor ideam Agriculturæ, quæ præcipue nititur Agricolæ functionibus, terræ nimirum irrigatione, aratione, foſſioneue, nec non ſtercoratione, ſicut aiunt Ariſtoteles † M. Cato, Varro, Columella, Palladius, & omnes antiqui de re ruſtica tractantes; & quotidiana demonſtrat experientia. Sane terræ colendæ, ſiue defoſſæ, aratæue, ſtercoratæque hieroglyphicum eſt procumbens humi bos in Schemate: ſed agricolarum, terram fodientium, arantium, & lœtamine ſatis impinguantium, ſymbolum ſunt duo leones bouem dilaniantes, ac depaſcentes. Age nunc vtrumque demonſtremus e claſſicis. Profecto Bouem eſſe terræ frugiferæ typum, præter ea, quæ ſuperius [a] attulimus e ſacra pagina [b] probatur aperte notatis a Valeriano [c] cui myſtice *Taurus eſt TERRA FRVGIFERA.* Nam *apud* C *Perſas barbara cærimonia bos fronte in leoninam faciem conformata, ex antro cornibus arreptus educebatur ad ſacrificium: de quo Papinius:*

† de gen. t.50.
[a] cap. 165.
[b] Gen. 41. & ſeq.
[c] lib. 3. hier.

,, Indignata ſequi torquentem cornua mitram.

Quippe quum Taurus plurimum terrenum animal ſit, terræ & inferis poteſtatibus damnatum, Soli tamen ab ea gente dedicatus, vim ea oſtendere videbatur, quam Sol in vniuerſam terram exerceret. Quod autem extraheretur ex antro, delitescere vim eius in terræ viſceribus indicabat, quam vt euocarent, & frugum feracitati conſulerent, ſacrificij genus id inſtituerunt. De quo etiam in Leone. Neque quidem alia de cauſa bouem quandam ab Argo tot luminibus prædito cuſtoditam fabulantur niſi vt terram ipſam oſtenderent noctu ab ipſo cælo tot ſtellarum luminibus inſignito non indiligenter obſeruari, donec a Mercurio, quippe a Sole conficiatur, cuius Oriente iubare ſtellarum lumina paſſim extingui videantur. Quid autem aliud portendere viſus eſt bos ille arator, qui decuſſo iugo triclinium, in quo cœnabat Veſpaſianus, irrupit, ac fugatis miniſtris, quaſi repente defeſſus procidit ad ipſos accumbentis D *pedes, ceruicemque ſummiſit, niſi terrarum orbem amariſſimo Vitelliana dominationis iugo preſſum, opem a gente Flauia depoſcere, qua iam rerum eſſet potitura? Terram itaque bos eo oſtento prætulit.* & mox. *Qui vero boues iuncti in nummo Veſpaſiani iam Imperatoris & Coſ. V. habentur, atque alij ſimiliter iugati in C. Marij C. T. nummo, nimirum arationis partes procurata, & rei frumentaria commoda declarant; nam & apud coniectores, vti ſuperius dictum, arantes boues imaginari, lætiſſimam prænunciant frugem, & opulentam rerum felicitatem. Quin & nomen boui a nutriendo factum, βῶ quippe nutrio: labore enim ſuo in exercenda terra continuo nos paſcit. Hinc Græci* [illegible] *felicem agriculturam vocant quibus* [illegible] *agricultura eſt, & bouis etiam Epitheton.* Sed aptiſſime bouis pingui proſtrato terra myſtice deſignatur in Schemate, quod terra quieſcit, & ad fruges ferendas exculta, pinguis eſſe debet. Verum & Leonibus bouem ſtratam depaſcentibus, vngue, denteq; multiplici ferientibus, indicari myſtice colonos agricolas terram irrigantes, arantes, & fodientes, atque

Bouis oſtentum ad pedes Veſpaſiani.
Bouis etymologia a nutriendo ſumpta.
Leones vt indicét agricolas.

ſterco-

d lib. 1. hier.

ſtercorantes, iam oſtendere poſſumus ex eodem Pierio ſcribente [d] de irrigatione telluris per Leonem in hæc verba: *INVNDATIO: Incrementum vero Nili, quem NVM Ægyptiaca lingua nuncupant, quod apud nos ſignificat nouum atque recens, oſtendere quum vellent, Leonis identidem hieroglyphicum faciebant; quippe quum Sol Herculei terga Leonis adit, Nili diluuium excitat, duplumq; recentis aquæ Sole in eo ſigno commorante ſæpius exundat: quæ vis aquæ per ſpatioſam Ægypti planitiem latè diffuſa, ſolum ea fertilitate grauidum reddit, quā nō ipſi tantum indigenæ ſibi alimenta colligunt, ſed magnam orbis partem fame leuant. Propter eam vero aquarum redundantiam, quam Leonis beneficio conſequi ſe quotannis experiuntur, inſtitutum eſt, & apud gentes omnes vna iam conſenſu receptum, vt canales, tubique, & ſiphones, qui aquam eructant, per terebrata foramina in leonina capita ad id locis oportunis adſculpi ſolita aquam immittant, quæ inde ex Leoninis rictibus euomi videatur. Qua ratione autem capita ea leonum in ſimis præcipue conſtituenda ſint, quoque ordine diſponenda, atq; vt ea tantum quæ contra columnas fuerint, perterebrari debeant ad canalem vſque, qui cæleſtem aquam ex tegulis excipit, reliquis inter hæc ſolidis, vti quæ cadit vis aquæ per tegulas in canalem ne deijciatur per intercolumnia, neue tranſeuntes perfundat, ſed ea tantum quæ ſunt contra columnas, ex ore rictus aquarum emittere debeant, Vitruuius latè docet. Obſeruauerat ſiquidem is, aquarum redundantiam per Leonem apud Ægyptios ſignificari, atque hoc in omnibus antiquorum ædificijs fieri paſſim viderat. Et vt ſemel dicam, fontes & aquarum tubi, qui ab aquæductibus quibuſcunq; prominebant, Leoninis figuris ornabantur: vt qui ſons admirabili opere Viterbij antiquam hanc diſciplinam oſtentat. Et vt alia diſſimulem, Romæ in Area Lateranenſi Leones duo ſunt nigri lapidis ante æneam M. Aurelij ſtatuam poſiti, qui dubio procul Fontibus inſeruiebant. Indicio ſunt ora perterebrata in adaperto rictu, & inferne foramina in guttur vſq; immiſſa, & inter pedes pro pectore canaliculus excipiundæ aquæ, dimittundæque intercanatus. Tale aliquid obſeruaui in agro Brixiano extra portam Orientalem ad ſecundum lapidem, vbi iuxta viam, quæ tota magnis aquarum vijs atque diuortijs inſtructa eſt, Leo marmoreus antiquiſſimi operis, viris inſtar inflatus, rictum eodem modo ad aquarum effluuium patefaciebat. Sed neque in ijs tantum quæ ad aquam euomendam pertinent Leonum effigies apponi conſueuerunt, verum etiam propterea quod Leo, cæleſtis ille inquam, aperire claudereque videtur aquarum cataractas. Atq; in hæc vſque tempora nunquam antiquata eſt veterum conſuetudo, vt oſtiorum clauſura, claues, anuliq; foribus affixi leoninis rictibus ornentur, quod apud Ægyptios factitari ſolitum ait Theon in Arati commentarijs; quamuis quod ad oſtia pertinet, ad eam, quæ de ſuperius dictum eſt, cuſtodiam potius reſpicere, quam ad aquarum fluctus, crediderim. Illud non omittam, quod Horus Apollo tradit, in ſupplicationibus pluuias expaſcentibus pleriſque in locis Leonum ora vino prolui fuiſſe morem. Sed aduertendum eſt vulgatos Hori codices hoc loco deprauatos eſſe.* Quibus apertiſſime conſtat, Leonum imagines eſse hieroglyphica redundantis aquæ, quâ tellus ad fecunditatem irrigatur, tum de cælo cadentis, tum etiam e fluminibus, aut fontibus vndecunque ſcaturientis. Ad cuius vtriuſq; generis aquas indicandas aptè Schematiſta noſter non vnicum, ſed geminum Leonem boui proſtratæ ſuper impoſuit. Ceterum mihi Leo ſignificat etiam in propoſito terræ ſtercorationem, præcipuum Agriculturæ munus; namque Nilus, Leone cæleſti vigente redundans in Ægypto, non aqua ſimplici terram fecundat; *etenim* (vt ait Ariſtoteles) [e] *quæcunque videntur vno ſolo nutriri, vt aqua plantæ, multis nutriuntur; miſta eſt enim aquæ terra, ideo agricolæ tentant, quum miſcuerint irrigare*; ſed aqua limoſa, multo fimo prius ex Æthiopiæ regionibus corraſo, repleta Nilus Ægyptum irrigat ſimul atque ſtercorat, eoque lætamine plurimum impinguat. Et id myſtice ſignat vterque Leo Schematis ore bouem demordens, ac in ipſum putrem halitum inſpirans; nam, vt mox ait idem Valerianus, [Animal hoc cibo incontinenter admodum vtitur, multaq; deuorat ſolida ſine vllo diſſectu quæcunque poteſt: mox a ſaturitate nihil biduo aut triduo edit; (quam ſcilicet voracitatem Iuuenalis tangit, vbi multa paſcendum carne Leonem dixit) atque inde fit vt grauis illi ob cruditatem exhalet anima; quæ teterrimi ſemper odoris eſt: quocirca nonnulli grauem animam ſignificantes, Leonis os hians facere conſueuerunt. Huius fœtoris ergo Martialis videtur muliebre pudendum Leonem appellaſſe eo verſu]

„ Quare ſi pudor eſt Nigella, noli

Margin notes: A; Aquarū tubi cur deſinant in leonina capita. B; Leones Lateranenſes ad quid olim. Leo Brixienſis antiquiſſimus. C; Leonis capita cur clauibus, & clauſuris oppoſita. Vino prolui Leonum ora ad pluuias. Agriculturæ irrigatio per Leonem indicatam. Cur duo Leones in Schemate. Agriculturæ ſtercoratio per Leonem ſignata. D; e 2. de gen. t. 50. Nilus cur fecūdet Ægyptum maxime. Leones vt ſymbolū ſtercorationis terræ.

„ Bar-

A ,, Barbam vellere mortuo leoni.
Taxat enim eam, quæ quum vetula eſſet, pilos vellere pertentaret, e pudendo: *& alij lupanar olidum dixere*. Sicut ergo Leo multa comedens cruditates gignit, vnde putidum halitum efflat; ita per terras decurrens aqua ſecum affert inde fimum omnem olidum, & putrem, quo tellus impinguatur. Ceterum tertium opus Agriculturæ conſiſtens in terræ foſſione, arationeue perbelle noſtris leonibus in Schemate repreſentatur, qui dentibus bouem ferientes myſticam terram ligonibus fodiunt, & vnguibus aduncis tanquam vomeribus arant. Optimoque conſilio deſignans Agriculturam, vt infra quoque Pierium obſeruaſſe patet, Varro Cybelem, Deorum Matrem, quæ Terra profuſus eſt, curru vehi ponit a Leonibus, nimirum, vt ego cenſeo, ab Agricolis Terram vehentibus ad fertilitatem tum irrigatione, tum ſtercoratione; tum aratione foſſioneue. Sic ergo Schema noſtrum non inepte poterit interpretari de Agricultura, quam ſub ænigmate Shpinx olim propoſuerit.

Agriculturæ foſſio, & aratio vt Leone ſignantur. Cybele, cur vecta Leonibus.

B

Quinta noſtra Schematis explicatio de regione Ægypti.
Cap. CXLIX.

VErum & aliam lubet afferre Schematis interpretationem, qua cenſemus autorem Schematis indicare nobis potuiſſe Regnum Ægypti; ſiquidem in primis Ægypti regni figura triangularis eſt, vtrimque Nili fluuij ramis ab vno principio ſeſe ſemper magis vſque ad mare diuaricantibus efformata; qua de re Plinius ita[a] *Ægyptus, introrſus ad Meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuaque diuiſus amplexu ſuo determinat, Canopico Oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco centum ſeptuaginta millium paſſuum interuallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Aegyptum retulere, ita ſe findente Nilo, vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Menſura ab vnitate aluei, vnde ſe primum findit in latera, ad Canopicum oſtium, centum quadraginta ſex millium paſſuum, ad Peluſiacum Ducentum quinquaginta ſex millium eſt. Summa pars contermina*
C *Aethiopiæ, Thebais vocatur*. Itaque triangularem figuram intra duos Nili ramos, a finibus Æthiopiæ ſeſe diuaricantes aſſidue, contenta retinet Aegyptus; vnde paſſim a Græca litera, Delta nuncupatur. Modo ſi ſpectemus noſtri Schematis imagines vna ſimul iunctas, vniuerſi Emblematis forma figuram vtcumque trigonam obtinere videtur, cuius baſis vitulus eſt humi proſtratus, angulus ſuperior capite Sphingis continetur, dexter pede ſiniſtro dextri leonis, & ſiniſter cauda viruli iacentis. At vero ſingulum horum quatuor animalium peculiari ſua ratione myſtice repreſentat Aegyptum; Sphinx quidem, quia numeratur vna cum Pyramidibus inter Aegypti miracula; de qua Plinius item[b] de Piramidibus Aegyptijs, & Sphinge Cap. XII. Dicantur obiter & Pyramides in eadem Aegypto, Regum
,, pecuniæ otioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe quum faciendi eas cauſa a pleriſque tradatur, ne pecuniam ſucceſſoribus aut æmulis inſidiantibus præberent, aut ne plebs eſſet
,, otioſa. Multa circa hoc vanitas illorum hominum fuit, veſtigiaque complurium inchoatarum extant. Vna eſt in Arſinoe nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho,
D ,, de quo & ipſo dicemus. Totidem vbi fuit Mœridis lacus, hoc eſt foſſa grandis. Sed
,, Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, ſane conſpicuæ vndique
,, a nauigantibus, ſitæ ſunt in parte Africæ monte ſaxeo ſterilique inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, a Nilo minus quatuor milla paſſuum, a Memphi ſex, vico appoſito, quem vocant Buſirin, in quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante
,, has eſt Sphinx, vel magis miranda, quaſi ſiluestre numen accolentium. Amaſin Regem
,, putant in ea conditum, & volunt inuectam videri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata
,, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: Longitudo pedum centum quadraginta trium eſt; altitudo a ventre ad ſummum apicem in
,, capite ſexaginta duum. Ex quibus apparet Sphingem, non minus quam Pyramides,

Ægyptum figura trigana. a lib. 5. c. 9.

b lib. 36. Ægypti Pyramides cur factæ.

Pyramidus numerus, & locus.

Spinx Ægyptia qualis, & quanta.

eſſe poſſe hieroglyphicum Aegypti; quin eo magis, quo tum Amaſis Aegypti Regis exiſti- A
matur eſse ſepulchrum, tum ab incolis veneratur tanquam ſiluestre numen. Ceterum &
Leones illi duo ſub Sphinge poſiti ſignificare myſtice nobis Aegyptum, antea vidimus apud
c lib. 1. hier. Valeriatum c eo quod & Inundationem Nili fecundantem vniuerſam Aegyptum, a Sole
ſignum Leonis obtinente prouenientem; quum Nilus in duos ramos præcipuos diuari-
catus a terminis Aethiopiæ complectatur omnem Aegypticam regionem: vt quoque
Leones hi duo diuaricati a ſeinuicem ſub altiore Sphinge Taurum totum premere conti-
nereque videntur: & quod tanti beneficij memores Aegyptij paſſim omnibus in rebus
d cap. 137. ſuis inſculpere ſolent capita, & ora Leonum, vt notauimus; d & quod ab Herodoto
e cap. 5. Fluuij Nili donum appelletur Aegyptus in Euterpe dicente e *Aegyptum, in quam Græci
nauigant, acceſſionem eſſe terræ, ac fluminis donum*. Bouis effigie ſimiliter Aegyptum
indicari, multa docere poſsunt antiquorum teſtimonia; & in primis pagina diuina, in
f Gen. 41. 28 & ſeq. qua legimus f aperte, Regionem Aegypti ſeptem annis fertilem olim ſignatam Regi Pha-
raoni per ſeptem boues pingues in ſomnio viſas; & eandem ſequentibus annis totidem
ſterilem, per ſeptem boues macilentas, ex Ioſephi Patriarchæ interpretatione. Dein-
de vero conſtat apertiſſime dudum Hebræos in deſerto coluiſse vitulum aureum confla- B
g Exod. 12. 5 et ſeq. tilem g inquinatos Aegyptiorum, a quibus nuper exierant, ſuperſtitione adorandi Bo-
h c. 27. 28. 29 uem Apim; de qua ſic Herodotus h in Thalia; dicens Aegyptios adorantes pro ſuo
Deo vitulum Apin, a Cambyſe rege deriſos atque multatos. Plutarchus item Aegyp-
tios memorat habuiſse pro Deo vitulum Apin tum in libro ſuo de Iſide & Oſiride, tum
i lib. 8. q. 1. ſ. in Sympoſiacis Quæſtionibus. i Diodorus item Siculus ait K *Addemus & his, quæ*
K lib. 1. c. 4. *circa ſacri Tauri, quem vocant Apim, curam fieri percepimus. Eo mortuo, magnifice-*
que ſepulto, quærunt ad id delecti ſacerdotes vitulum priori perſimilem: inuento populus
Bouis Apin cultus apud Ægyptios. *luctum finit. Sacerdotes, quibus ea incumbit ſolicitudo, primum in vrbem Nili vitulum*
perducunt: in qua eum nutriunt diebus quadraginta. Deinceps in nauim contectam, ha-
bitaculum aureum habentem introducentes, & ad Memphim vt Deum ducentes, in Vulca-
ni fano locant. His diebus ſolæ mulieres taurum vident: quæ ante eius faciem aſtantes, ve-
Ridicula mulierum ſuperſtitio. *ſtibus ſublatis ei abraſum fæmen oſtentant. Reliquo tempore prohibentur in conſpectu huius*
Dei accedere. Honoris hui impenſi cauſam nonnulli tradunt, quod defuncti Oſiridis ani- C
ma in bouem transmigraſſet: quæ deinceps ad poſteros pergens fuerit transfuſſa. Alij a
Bouem cur colāt Ægyptij. *Typhone interfecto Oſiride ferunt Apim membra eius collecta in bouem ligneum, corio bouis*
albo circumdatum conieciſſe, ideoque Vrbem Buſiridem appellatam. Multa alia de Api
fabulantur, quæ longum eſſet ſingulatim referre. Plinius, Bos, inquit, in Aegyto etiam
l l. 8. cap. 46. ,, Numinis vice colitur, Apim vocant. Inſigne ei, in dextro latere candicans macula,
,, cornibus Lunæ creſcere incipientis, Nodus ſub lingua, quem cantharum appellant.
,, Non eſt fas eum certos vitæ excedere annos, merſumque in ſacerdotum fonte enecant,
,, quæſituri luctu alium, quem ſubſtituant: & donec inuenerint, mœrent, deraſis etiam ca-
,, pitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim a ſacerdo-
,, tibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum
,, intraſſe lætum eſt, in altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat, e manu conſulen-
,, tium cibum capiendo. Germanici Cæſaris manum auerſatus eſt, haud muito poſt extin-
,, cti. Cetero ſecretus, quum ſe proripuit in cœtus, incedit ſummotu lictorum, grexque D
,, puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari
,, velle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Femina bos ſemel ei anno
Phiala locus Aegypti. ,, oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam alijs: ſemperque eodem die & in-
,, ueniri eam, & extingui tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem a figura vocant
Crocodili quando feritatem amittant. ,, Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos
,, habet natales Apis: ſeptem hi ſunt; mirumque neminem per eos a Crocodilis
,, attingi; octauo poſt horam diei ſextam redire belluæ feritatem. His de vi-
m lib. 17. n cap. 35. tulo, ſeu Boue Api, pro Deo ab Aegyptijs culto paria ſcribunt Strabo m So-
o lib. 1. c. 9. linus n Mela o Suidas, Ammianus, Spartianus, & alij paſſim Hiſtorici.

Quare

A Quare vitulum in Schemate fictum, Ægypti Symbolum eſſe nemo dubitare debet. Immo ve-
ro, ſi politice ſumamus Ægyptum, ea tres in hominum gradus omnis diuiſa continetur, qui
ſunt Sacerdotes, Milites, & Artifices; & apte Sacerdotum typus eſt Apis vitulus, Militum
Leones, & Artificum Sphinx, quæ tum ab artificum millibus elaborata, tum multiformis
artificioſarum formarum mirifice differentum ſymbolum eſt idoneum. Ita ergo Schemate
noſtro repreſentatur Aegyptus.

Poſtrema Schematis axplicatio eſt, De Amicitia, ad vindictam iniurarum exercitum cogentis, hieroglyphico. Cap. CL.

DEnique vero Lucianus in Toxari dialogo nobilem nobis anſam præbere videtur inter-
pretandi Schema, tanquam hieroglyphicum Amicitiæ; ſiquidem Amicitiæ dignita-
tem, & opera mirabilia commendaturus, introducit virum Scytham aptiſſime, quod apud Amicitia maxime col tur a Scythis.
eas nationes nihil ſanctius, aut religioſius obſeruari, cuſtodirique ſoleat, quam ius amicitiæ,
quo iactabundi magis gloriari conſueuerunt, quam vlla re alia: Quod etiam teſtatur Hero-
B dotus in Melpomene. Sane Lucianus memorabilem ritum iungendi fœderis & amicitiæ co-
lendæ apud Sophas proponens, ita loquens hiſtoriā amicitiæ pulcherrimā etſi lōgiuſculam:
[Eſt autem mos in Boſporo, vti proci in conuiuio petant puellas, narrantes quinam ſint, Procandi mos in Boſporo.
quibus rebus freti decreuerint eas in matrimonium accipere. Atque id temporis forte for-
tuna multi aderant in conuiuio proci, reges, ac regum filij: in his erat & Tigrapates Lazo-
rum princeps, & Adyrmachus Machlynæ dux, alijque cum his permulti. Oportet autem
vnumquemque procum, poſteaquam expoſuit quis ſit, & qua fiducia ad ambiendas nuptias
acceſſerit, conuiuari cum reliquis, tacitumque accumbere. Deinde peracto conuiuio, poſtu-
lata phiala vinū in menſam effundere. multum interea collaudantem ſe ſe, quo genere, quibus
opibus, qua ſit potentia. Ad hunc igitur modū quum multi iam libaſſent, poſtulaſſentque, re-
gna & opes commemorantes: tandem Arſacomas poſtulata phiala non libauit (neque enim
mos apud nos vinum effundere, quin magis contumelia iſta eſſe iudicatur in Deum) ſed hau-
C ſtum bibens: Da mihi rex, inquit, filiam tuam Mazæam vxorem, qui multo ſum potior iſtis,
quantum ad opes ac poſſeſſiones attinet. Leucanore vero admirante (ſciebat enim rex pau
perem Arſacomam, ac de plebe Scytharum eſse) percontanſque, Quantum pecorum, aut
quantum habes plauſtrorum Arſacoma, nam ijs rebus vos diuites eſtis: Immo nec plauſtra, Amici præferuntur diuitijs.
inquit, poſſideo, nec armenta; verum ſunt mihi duo amici honeſti, probique, quales alij Scy-
tharum nemini. Ac tum quidem iſta dicens riſus eſt, contemptuſque habitus, viſuſque te-
mulentus. Mane vero reliquis prælatus eſt Adyrmachus: iamque ſponſam abducturus erat
in Maotidem ad Machlyenſes. Porro Arſacomas domum reuerſus amicis indicat quemad-
modum reiectus eſſet a Rege, riſuique habitus in conuiuio, quum pauper eſſe putaretur. At-
qui dixeram, inquit, illi quantas haberem opes, nempe vos, o Leuchara atque Macenta; ve-
ſtram beneuolentiam longe præſtare multoque firmiorem eſſe Boſporanorum opibus. Ve-
rum hæc dicentem me ſubſannauit, contempſitque: & Adyrmucho ſcilicet Machlyenſi tra-
didit aſportandam ſponſam, quod aureas phialas ſe diceret habere decem, præterea currus
quaternis ſedilibus octoginta: ad hæc ouium boumque multam copiam. Sic videlicet an-
D tetulit fortibus viris pecorum multitudinem, operoſa pocula, & currus graues. Proinde, o
amici, dupliciter excruior; nam & Mazæam amo, & iniuria mihi inter tantum hominum il-
lata, non mediocriter mordet animum meum. Arbitror autem & vos ex æquo iniuria affe-
ctos eſſe. Etenim ad vnumquenque e nobis tertia contumeliæ pars pertinebat: ſi modo ita Amicitiæ veræ vis.
viximus, quemadmodum cœpimus quum coniungeremur, nimirum vt vnus homo ſimus,
ijſdem dolentes, ijſdemque gaudentes. Immo, inquit, Lonchates, vnuſquilibet e nobis to-
tus iniuria afficiebatur tum, quum in te iſta fierent. Quomodo igitur, inquit Macentes, his
in rebus agemus? Per partes, inquit Lonchates, negocium ſuſcipiamus. Atque ego qui-
dem recipio Arſacomæ me caput apportaturum Leucanoris. Tu vero ſponſam ereptam
huic adducas oportet. Ita fiat, inquit: at tu Arſacoma inter hæc (nam his peractis veriſimi-
le eſt exercitu ac bello fore opus) hic mane, quo contrahas & appares arma, equos, atque
aliarum rerum vim quantam potes maximam. Facillime autem plurimos adiunxeris: par-

tim quod ipſe ſtrenuus, partim quod nobis non pauci ſunt familiares: maxime vero ſi deſe- A
Amico ſedent in tergore bouis omnes opitulantur.
deris in tergore bouis. Hæc vbi placuiſſent: hic quidem quantum potuit, recta profectus
eſt in Boſporum, puta Lonchates: alter, ideſt Maccentes, ad Machlynienſes, eques vterque.
At Arſacomas domi manens, & cum æqualibus contulit, & ex familiaribus vim hominum armauit.
Demum in tergore bouis deſedit. Conſuetudo autem de ſedendo in tergore bubulo, huiuſmodi eſt apud nos.
Vbi quis ab alio læſus eſt, cupitque vlciſci, neque par eſſe pugnæ videtur: tum boue immolato, carnes fruſtulatim conciſas igni torret.
Dehinc ipſe porrecto humi corio, ſedet in eo in tergum reductis manibus, more eorum, qui a cubitis vincti ſunt.
Et hoc quidem apud nos maximum eſt ſupplicandi genus. Appoſitis autem bouis carnibus, abeuntibus domeſticis, præterea ſi quis alius velit, quiſque partem ſibi ſumit, ac dextro pede tergum bouis calcans, pro facultate pollicetur, hic quidem equites præbiturum ſe quinque ſuopte cibo, ſuoque ſtipendio: ille decem, alius plures: alius armatos pedites quos poſſit: atque qui pauperrimus, ſeipſum dumtaxat.
Colligitur itaque in tergo bouis ingens nonunquam multitudo. Et huiuſmodi quidem exercitus & certiſſima fide cohæret, & hoſtibus expugnatu difficillimus eſt: non aliter quam ſi iureiurando eſſet adactus.
Nam in tergum aſcendiſſe, inſtar iuris iurandi eſt. Arſacomas igitur his in rebus procurandis ſatagebat: coieruntque illi equites quidem circiter quinquies mille: tum armati ac pedites promiſcue vicies mille. At Lonchates vbi ignotus &c.] B
quibus amicos illos Arſacomæ pollicita præſtitiſſe narratur, & exercitu debellatos hoſtes, iniuriaſque perditus vltos oſtenditur a Luciano luculentiſſime.
Nos autem ad explicationem noſtri Schematis ex hac hiſtoria ſumimus, Inſiſtentes in tergore bouis, ipſumq; depaſcentes Leones, indicare milites amicos conuenientes ad exercitum formandum, vlturos iniuriam amico illatam; quum & carnes bouis comedant, & eius tergum pedibus calcent; licet ad venuſtatem imaginum, & ad obſcuritatem ænigmatis bos integre ac tantum non viuens calcandus, & deuorandus Leonibus apte ſupponatur.
Ceterum non inepte Sphinx inſidens tergo bouis expanſis alis vtcunque referre poteſt affectum iniuria, velut in tergum reductis manibus, exercitum ſibi cogere ſatagens ad vlciſcendas iniurias antea ſibi illatas.
Quæ poſtrema eſt noſtri Schematis explicatio. Licet huic, C
& alijs omnibus anteferendam exiſtimem eſſe tertio loco
poſitam, de terræ hoſtilis diſtributione militibus victoribus, per Legem Agrariam ſæpe latam a Romanis.

3

D

A *Viros ſapientes publicis monumentis eſſe colendos.*

Schema IL. Numiſmatis.

B

C *In Museo Illuſtriſs. Com. Ioan.* *de Lazara Patau. numus æreus*

Io. Geor.

Chiorum antiqua in Homerum obſeruantia publica. *Cap. CLI.*

HOmerum, de cuius tum natali ſolo, tum etiam ſepulchro ſemper gloriantur, & inter ſe certant multæ Ciuitates ac inſulæ Græcæ, ſummis honoribus a Chijs olim cultum fuiſſe, ſcribit Ariſtoteles Alcidamantis vſus teſtimonio, dum ait [a] *Et vt Alcidamas;* [a] 2. Rhet. cap. 24.
D *Omnes, inquit, quomodocumque Sapientes honorant. Nam Parij Archilochum, quanquam eos vituperaſſet, honorarunt. Et Chij Homerum, quanquam eius ciuis non eſſet.* Duos profectò publicos houores inſtituerunt Homero Chij: Sepulchrum ſcilicet, atque ius ciuitatis; quod vtrumque decus in Schemate numi repreſentatur. Ac vt a iure ciuitatis ordiamur; id ſane demonſtrat aperte Numus alius, huic non admodum abſimilis, de quo cl. Allatius noſter in eruditiſſimo ſuo volumine De Patria Homeri conſcripto, ſic habet: [In Eminentiſſimi Principis FRANCISCI Cardinalis BARBERINI rerum antiquarum, earumque innumerarum Cimeliarchio, Numiſma Chiorum extat; quamuis non ita magnum, affabre tamen, & ſatis concinne ex ære factum eſt. Figuræ in eo perbellæ, non quas ſequiora ſecula, ſed quas antiquitas ipſa, dum artes florerent omnes, & ſculptura potiſſimum, non ſine poſteriorum admiratione in aliorum exempla effinxit; vt hinc manifeſte appareat Numiſma illud ante Chriſti tempora, florentibus rebus Chijs, cuſum fuiſſe: in effingenda enim Ho- Chiorum Numus Barberinus pulcherrimus exactè deſcriptus.

merica

merica imagine artifex, ſententia probatiſſimorum, qui hac tempeſtate vigent, ſculptoris A
operam non illaudabilem inſumpſit. Videntur vero ex vna parte Ciuitatis inſignia, Sphinx
ſcilicet tricorpori puella forma, & vultu lepido, capillamento ſpiſſo, crinibus intortis tæ-
niaq; colligatis, quæ demum per vtramq; colli partem effunditur: mammis prominulis, alis
expanſis ſublatiſq; pedibus ac vnguibus Leonini; cuius imaginem, in quam & deſinit, ada-
muſſim repreſentat: cauda elata, incuruataque aduerſum S referens: pedibus poſteriori-
bus plicatis quaſi accumberet: anteriori ſiniſtro recto terram calcat, dexter Lyræ ſubiacen-
ti, declinatæque (ſiue illa trichordos ſit, ſiue tetrachordos, fugiunt enim oculorum aciem
chordæ) cornu innititur. Lyra eſt duorum cornuum vt e bouino capite in ima parte erum-
pentium, quæ ſenſim expanſa antequam in ſuprema parte extenuata in ſemicyclum deſi-
nant, in ſe ſe inclinata iugum ſuſtinent, in quo chordæ appenſæ in ima deſeruntur cum cor-
nibus in baſim non admodum quadratam, ſed circa cornua paulum acuminatam. In extre-
ma parte ſub Sphingis baſi ſtellula eſt. Circum inter caudam, alas, faciem, & pedes ante-
riores non iunctim, ſed diuiſim ΧΙΩΝ inſcribitur. Et hæc quidem ex vna parte Numiſma-
tis ſunt. In altera homo prouectæ ætatis, manibus volumen inuolutum tenens, ſellæ inſi-
det, barbæ impexæ, nec adeo longæ; concreti cinni promittuntur. Oculi caui, ac fixi, ſu- B
percilia hirſuta contractaque, rugæ frontis, plicæ denique faciei omnes meditantis, ac ali-
quid parturientis ſunt: totus denique eſt in lectione voluminis. Ab humeris & pectore ad
ipſos pedes, & iuncturas manuum tunica talari, fluentique contegitur: ab humero pallium
ſub brachio, coxendiceque, ſed magnifice plicatum late diffunditur. Sella varie ſtriata no-
dis, iiſque varijs exornatur, quæ a floſculis veluti liliorum incipiens, in eoſdem floſculos de-
ſinens baſi fixos extenuatur: Sellæ pedes vt firmiores ſint, vinculo ex eadem materia col-
ligantur, quemadmodum & brachia, in quæ ſedens Homerus humeris innititur. Ante Ho-
meri faciem, & poſt terga diuiſim legitur ΟΜΗΡΟΣ. Et hoc quidem Numiſma Chiorum
eſt.] & mox: [Chiorum itaque inſigne, ſed magis præcipuum Sphinx fuit: quam varie nõ
tantum Chios, ſed alios etiam effinxiſſe, antiquitatis ipſa reliqua monumenta teſtantur.
Chiorum inquam Sphinx fuit, quam fabuloſa Poetarum figmenta, & Thebanorum acerbiſ-
ſimæ clades nobilitant, corpore triformem. Auſonius in Griſo Ternatij:

„ Terruit Aoniam volucris, Leo, virgo triformis, C
„ Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte pnella.]

& infra: [Cauſa, ob quam Sphingem huiuſcemodi Chij in Numiſmatibus poſuere, aut
Delphis ab Oraculo, aut ab Hammone, vel Dodona petenda eſſet, quando & Oedipus ipſe
coniector hæreret. Quis in Chiorum animos, quum monumenta non ſuppetunt, penetra-
re modo poterit, vt ſenſum, ac ſcopum inde extorqueat? eoque potiſſimum, quod Sphin-
gem non tum primum, quum Homerum ſibi vindicarent, ſed multo etiam ante, vt probabi-
le eſt. pro inſigni habuere. Dicam, quæ modo memoria ſuggerit. Sphinx ab Oedipo ipſo,
Chij cur vſi Sphinge, vir d. vel etiam antiquior, quando ab Aegyptijs promanauit, ſapientiam, & naturæ arcana ſignifi-
cat: ideoque de rebus naturæ quæſtiones proponit, quas vbi ſegniora ingenia non depre-
hendunt, ac ſi nulla eſſent, neceſſe eſt vt occumbant: ſi ſecreta acumine deprehenderint,
quaſi ſuperiora facta, naturæ ipſius vires eneruant, hinc ea intermori dicitur.] & mox:
[Propterea etiam Sphinges pro foribus templorum apponi ſolebant, quaſi rerum ſacrarum
conſeruatrices: neque niſi illas tranſilierit, aditus alicui in ipſa ſacrorum adyta patebat. An D
ergo Chij ſapientiam ſibi præ alijs vindicantes Sphingem vniuerſæ Græciæ proponebant,
quaſi dicerent ſe auitam religionem conſeruare, & ſapientiæ arcana nõ niſi Chijs *προηγέταις*
haberi poſſe? At Sphingem ignorantiam eſſe alij tradunt. Chios propterea dicerem bo-
nis artibus ignorantia ex vrbe eiecta, contra ignnrantiam triumphum erexiſſe, idque palam
omnibus Numiſmate feciſſe. Si ad hiſtoriam referendum eſſet, dicerem Chios, de dominio
maris cum reliquis Græciæ vrbibus decertantes, pugna inita cum Boeotis illos debellaſſe;
ideoque ſuæ victoriæ ſignum Numiſmate tunc excuſo, ad alias Græciæ ciuitates demandaſſe.
Vel etiam hoſte, aut Duce quopiam forte etiam ſic appellato, qui eos latrocinijs vexabat,
deuicto, memoriam tanti facinoris Sphingis imagine expreſſiſſe; quemadmodum & Democ-
chares Athenienſis in Ithyphallico, Demetrij Poliorcetæ dicto, vt ex Duride Samio
ſcribit Athenæus, ducem neſcioquem Caſſandri Sphingem vocauit: *Verum non Thebano-*
rum,

A *rum, ſed vniuerſa Gracia Sphingem dominantem Aeolida.* Neque nouum id fuerit, quum moris fuerit antiquorum etiam ad pedes Deorum effingere monſtra ab eis domita, vt de Dracone ad pedes Palladis effiĉto ſcribit Pauſanias, quæ poſtea aliquandò vel in clypeis, vel in ſcutis, vel aliquo alio loco appoſita ſunt, ne ſingula commemorem. Sed de Chiorum Sphinge varia forma, alijſque cum ea coniunĉtis alibi plura.] Hæc excerpere libuit in argumento tenebricoſiſſimo ex eruditione viri præclari, qui ad ornandam Patriam adducere non poterat meliora. Verum enimuero qui Patriæ ſuæ dignitatem amplificare, tuerique debuit, mihi non ſuccenſeat amiciſſimus, ſi primum non accipio Sphingem apud Chios ante cultum Homeri fuiſſe pro inſigni, cuius nulla probatio affertur. Si ſecundo non admittere poſſum Chios vindicaſſe ſibi ſapiētiam, & religionem præ ceteris vrbibus vniuerſæ Græciæ ſub imagine Sphingis; quum certum ſit apud omnes, Chiorū ſapientiam, & religionem nō eſſe cum ſapientia, religioneque Delphorum, Athenienſium, Rhodiorum, & aliorum plurium comparandam, obſtante nimium Chijs antiqua Parœmia, *Chius ad Coum*. Quare crediderim Chios iſto Numiſmate feciſſe, quod factitatum frequentiſſime videmus & a Romanis, & a

Nostra declaratio Numi Barberini.

B Græcis, vt in vna Numiſmatis area ſimulachrum Principis, aut alius quem eximie colere velint inſculpant, in altera vero præclatum eiuſdem facinus, quod animi dotes ipſius oſtentent. Ita Chij quum in vna facie Numi ſedentem Homerum ac meditantem, effiĉto corpore ſummi poetæ poſuiſſent; in alia mentem ac animum Homeri cunĉtis expreſſiſſe ſimmulachro Sphingis, quæ nobis proponat ænigmata de rerum natura, ſimul & arcana Deorum myſteria; ſignantes ita ſapientiſſimum Homerum animo fuiſse, qui rerum omnium & diuinarum & humanarum cognitionem ſub inuolucris fabularum propoſuit mortalibus immortalia ſua volumina legentibus.

Affertur genuina declaratio Numi Comitis Illuſtriſs. Ioannis de-Lazara. Cap. CLII.

AT iam præſtat nunc aggredi peculiarem explicationem Numi de-Lazara. Chij profeĉto ſuo Numiſmate Diuini ſui Vatis Homeri tum Animum, tum corpus iſto Numi ſi-
C mulachro venerari voluerunt, Animum quidem coronata Sphinge pedem ſuper vrceum, lagenamue vinariam imponente, alis expanſis, & claris: corpus autem vrna ſepulchrali, corporis cineres poſt animæ diſceſſum continentre. Porro Sphinx tota hieroglyphicum eſt Homeri quantum ad eius animam, qui Poeta fuit omnium ſapientiſſimus, oracola velut ænigmata ſub cortice fabularum proponens vnicuique ſua legenti de rebus arcanis tum naturæ, tum politicis, & moralibus, tum etiam diuinis, ad inſtar myſticæ Sphingis; vt dicebamus: quæ myſteria ſi quis intelligat in rime ſapiens eſt inter homines; qui vero nudum illorum corticem ſolum attingens in fabuloſo ſenſu literali commoratur, mortalem ignorantiæ prauæ labem incurrit; litera ſiquidem occidit in Homeri poemate, ſenſus myſticus viuificat. Corona tres habens apices apertos, & vnum occultum in capite Sphingis, allegorice ſignat quaterna vatis noſtri poemata, quibus Rex omnium Poetarum coronatus veneratur, Iliadem dico, Odyſſeam, Hymnos, & cum Batrachoniomachia Margiten; de quo ſic Ariſtoteles [b] *Vt enim actiones honeſtas digniores, taliumque fortunas imitabantur: ita prauas humiliores, ſane primum conuitijs agentes: quemadmodum ſuperiores hymnis laudationi-*
D *buſue. Ante vero Homerum nullum omnino tale poema habemus, tametſi plura extitiſſe credere par eſt. Extat autem ipſius Homeri (vt ab eo initium ſumamus) Margites, & huic conſimilia: quibus inſuper, quod maxime congrueret, iambicum metrum acceſſit; iambicumque propterea nunc appellatur, quod his plerumque numeris veteres* ἰαμβίζειν, *ideſt conuitiari inuicem ſoliti ſint. E veteribus aliqui Heroici, aliqui Iambici poetæ extitere. At vero ipſe Homerus, quemadmodum præcipue heroicus fuit: (ſolus enim hic non modo recte, ſed actionum imitationibus referta poemata condidit:) ſic etiam Comædia normam primus tradidit, non quidem probris, ſed ridiculis in actuum formam collatis. Et ſane ſimilis in Margite ratio: hic enim ita ſe ad Comædiam habet, vt ad Tragædiam Ilias, atque Odyſſea.* Margites vero Comœdiæ ridiculæ fuit argumentum aptiſſimum, quia deſcribitur a Suida ſtultiſſimus hominum his plane verbis: Margites, homo, qui propter ſtultitiam a Comicis carpitur. [Quem aiunt vltra quinque numerare non potuiſſe: & quum vxorem duxiſſet, eam non tetigiſſe,

Sphinx vt vt Homerū deſignet.

Litera occidit, ſenſus viuificat in Homero.

[b] Poet. c. 2.

ſed

ſed metuiſſe, dicentem, *ſe hoc facere non eſſe auſum*, ne illa ad matrem ſe deferret. Quum autem iam eſſet iuuenis, *natuque grandior*, *aiunt illum de ſuo patre* dubitaſſe, & ex matre A quæſiſſe, an ex eodem patre natus eſſet.] Huius igitur hominis ridiculi actiones Homerus Comœdiæ ſuæ, quam propterea Margitem appellauit, argumentum eſſe voluit. Quæ quidem Comœdia quum æuo Chiorum, hoc Numiſma cudentium, vt etiam noſtro, non praſtatet, vel potius digna non haberetur, quæ cum Iliade, Odyſſea, & Hymnis Homeri coronam texentibus aſpectui committeretur, occultata fuit in parte coronæ non adſpectabili. e lib. 35. c. 10 Qua ratione ſimiliter, obſeruatu Plinij [e] Ne Regem luſcum offenderet Apelles, *pinxit Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi; obliquam namque fecit, vt quod corpori deeſſet, pictura potius deeſſe videretur; tantumque eam partem de facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere.* Sic etiam artificioſe Chij tria poemata ſeria tribus apertis coronæ radijs oſtendere voluerunt, Odyſſeam, Hymnos, & Iliadem, Margite connotato ſecus in occultato radio, ne Comica ludicra ſerijs operibus Homeri labem aliquam inſpergerent. Eademque ratio videtur de Homeri Batrachomyomachia, quo poematio luſit Ranarum & murium pugnam; quod opus in clariſſima luce Iliadis, Hymnorum, & Odyſſeæ fere ſit inadſpectabile, quemadmodum & Ellychnij flamma nō cernitur in fulgentiſſimis radijs Solis expoſita; quare quartus coronæ radius inter illos ternos B mire ſplendentes non comparet, etiamſi præſens adſit; ita Batrachomyomachia pudibunda non ſuſtinet alijs Homeri monumentis euidenter ingerere ſeſe, penitus offuſcata nimio ſplendore tantorum operum. Sed Alæ Sphingis elatæ, actum volandi nobis exprimentes, indicant Homerica monumenta volitare per orbem, doctaq; per ora virum in æthera ſapientiæ. Lagena vinaria tum ad Homerum, tū etiam ad Chios apte refertur; ad hos quidem, indicans inſulā Chium ceteris omnibus Græciæ, mundiq; regionibus antecellere vini prætioſitate; de qua paſſim omnes cū laude loquuntur; in primis Galenus agens de Antidotis,[d] inquit:

Vinum chiū optimum eſſe omnium. d lib. 1. c. 5.

In Aſia namque ſi Antidotos conficere volueris, aut aliqua alia in gente, vinoque ad medicamentum requiſito carueris, vinum conquires fuluum quidem colore; nam neque nigrum, neque album, neque rubicundum, eiuſmodi antidotis conuenit. Corpore autem ita tenue eſſe debet, vt oculis peruium ſit vt tranſpareat. Guſtum vero talem præſeferat, qualem modo Falernum habere dicebamus, nondum quidem amarum, non tamen adhuc ob iuuentam crudum. C *Subijciam autem in exemplum quænam vina talia ſint, nominatimque ipſa commemorabo. Antiqui enim Medici qui noſtra in Aſia nati ſunt, etiam antequam Romanorum Imperium creuiſſet, & Falernum vinum famam adeptum eſſet, eorum nomina ſuis libris commiſere, ſuntque tria hæc in Aſia a Medicis celebrata vina: Chium, quod in Chio inſula naſcitur, Arvſium ab eo tractu in quo prouenit cognominatum: Lesbium, ita de nomine totius inſulæ, in qua oritur, appellatum; & Tmolite, a monte Ciliciæ, vnde aduehitur, cui Tmolus nomen eſt, vocabulum adeptum. Perſpicuum autem eſt ex his optimum eligendum eſſe per ea ſigna, quæ ſuperius expoſui.*

Vinum quale conueniat antidotis.

Quibus aperte conſtat, Galenum vino Chio primas inter omnia vina dediſſe. Dioſcorides e lib. 5. c. 10. item primatum aſſignat vino Chio, tum ex Interpretatione Saraceni dicens [e] *In his præſtant Italica: vti Falernum, Surrentinum, Cæcubum, & permulta alia e Campano agro, itemq; Prætutianum, Adrianum, Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis, Chium, & Lesbium, & Phygelinum, quod in Epheſo gignitur.* Multo aliter, ſed ad rem ex vulgata verſione [f] f cap. 2.

Vinorum genera, et facultates.

„ Inter Italica vina Falernum principem locum obtinet: quod inueteratum per quam fa- D
„ cile coquitur, pulſus exſuſcitat, aluum adſtringit, ſtomacho vtile, ſed veſicæ nocet, atq;
„ ijs, qui viſus hebetudinem ſentiunt, & ad potus crebros minime idoneum. Albana craſ-
„ ſioribus conſtat partibus, dulcia: ſtomachum inflant, ventrem emolliunt, ſed concoctio-
„ nem non æque adiuuant, & neruoſa minus infeſtant: vetuſtate eadem auſterum ſaporem
„ concipiunt. Cæcubum, quum ſit dulce, eſt & Albano craſſius: corpus, & colorem alit:
„ ægre tamen coquitur. Surrentinum valde auſterum eſt: quare inteſtinorum, & ſtomachi
„ fluxiones cohibet: & quum tenue ſit, caput minus tentat: inueteratum ſuauius reddi-
„ tur, & ſtomacho vtile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æque craſſis partibus gi-
„ gnuntur: modice adſtringunt, & ocyſſime inueterantur: minuſque ob ſuam tenuitatem
„ neruos tentant. Parætypianum, quod ex Adriatico ſinu defertur, odoratum, ac tenuius
„ eſt: quare liberaliter epotum fallit, diu ſeruat ebrietatem, & ſoporem affert. Iſtricum
„ Pa-

A ,, Paratypiano ſimile eſt, ſed vrinam vehementius pellit. CHIVM tamen antedictis mol-
,, lius, & aptum potui eſt: bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medi-
,, camentis vtile. Leſbium facile membra ſubit, Chio leuius, & aluo idoneum. Epheſium
,, eandem vim habet, quod Phygelites nominatur. Ex his apparet, vberiorem textum Græcanicum obtigiſſe veteri verſioni, quam Saracenicæ, ſed tamen vtrobique vinũ Chium ceteris Græcis anteponi. Vini quoque Chij laudes celebrat Strabo † & poſt eum Plinius: ait autem Strabo dum de Chijs agit; *Deinde Artuſius ager aſper, & importuoſus, ſtadiorũ fere CCC: vinum ferens omnium Gracanicorum optimum.* Inquit item Plinius: g *Nunc ſimili modo tranſmarina dicemus. In ſumma gloria, poſt Homerica illa, de quibus ſupra diximus, fuere Thaſium Chiumque. Ex Chio, quod Aruiſium vocant. His addidit Lesbium Eraſiſtrati maximi Medici autoritas.* Recentiorum cl. Maginus Præceptor, apud Ptole- † lib. 14. g lib. 14. c. 19
,, mæum agens de Chio, ſcribit: Hodie ſola hæc inſula maſtichen mittit. Optimum vinum
,, iſthic prouenit, ſed præcipuum eſt Aruiſium, Maluaſia hodie, inter laudatiſſima a Plinio
,, connumeratum, & inter cetera vina Græca præſtantiſſimum, quod in Aruiſio aſpero, ac
,, importuoſo loco, trecentorum ſtadiorum ſpatio naſcitur, hocque vinum hinc primum
B ,, translatum ferunt in Cretam inſulam. Itaque vino ſuo gloriabundi Chij, lagenæ vinariæ ſimulachrum in ſuo Numiſmate poſuere. Sed & in gratiam Homeri præſtiterunt hoc ipſum, indicantes illum optimum poetarum, quod apud eos manens optimo vino frueretur; nam vbi vina præſtãtiora ſunt, ibi poetæ meliores: quod ita belle ſcribit Horatius ad Mecænatem: h h lib. 1. Epiſt. 19.

Priſco ſi credis Mecænas docte Cratino,
Nulla placere diu, nec viuere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus, vt male ſanos
Adſcribit liber Satyris fauniſque poetas.
Vina fere dulces oluerunt mane camoenæ.
Laudibus arguitur vini vinoſus Homerus.
Enuius ipſe pater nunquam niſi potus ad arma
Proſiluit dicenda: forum putealque Libonis
Mandabo ſiccis, ad imam cantare ſeueris.
C Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Ita propertius i i lib. 4. de pugna Act. Nauali.
Ingenium potis irritet Muſa poetis
Bacche ſoles Phœbo fertilis eſſe tuo.
Ita Naſo k k de Arte amandi.
. . . . carmina vino
Ingenium faciente canunt. . . . .
Ita Martialis l l l. 11. Epig. 7.
Poſſum nil ego ſobrius: bibenti
Succurrunt mihi quindecim Poetæ.

Ita Silonem Magiſtrum ſuum de rerum origine verſus admirabiles pangentem Virgilius introducit ſub ebrij Sileni perſona, plane demonſtrans vini generoſi potum optimo poe-
D tæ neceſſarium eſſe, dum Ecloga ſexta ſcribit:

Pergite Pierides. Chromis, & Mnaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre iacentem,
Inflatum heſterno venas, vt ſemper, Iaccho.
Serta procul tantum capiti delapſa iacebant,
Et grauis attrita pendebat cantharus anſa:
Aggreſſi (nam ſæpe ſenex ſpe carminis ambos
Luſerat) inijciunt ipſis ex vincula ſertis.
Addit ſe ſociam, timidiſque ſuperuenit Ægle,
Ægle Naiadum pulcherrima: iamque videnti
Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
Ille dolum ridens: quo vincula nectitis (inquit)
Soluite me pueri: ſatis eſt po

Carmina quæ vultis, cognoſcite: carmina vobis, A
Huic aliud mercedis erit: ſimul incipit ipſe.
Tum vero in numerum Faunoſque feraſque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Rhodope miratur, & Iſmarus Orphea;
Namque canebat, vti magnum per inane coacta
Semina terrarumque animæque mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis: vt his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreuerit orbis.]

Et reliqua mortales in admirationem rapientia carmina de propoſito. Sane Sileno ſuo ſummo vati Virgilius Ebrio tribuit vini cantharum anſa detrita, quemadmodum & in ſuo Numiſmate Chij Sphingi Poetam Homerum referenti poſuerunt itidem vrceum, cantharumq; vinarium attrita pariter anſa, ſicut apparet in Schemate. Sapienter autem Virgilius, vt indicaret Poetæ non conuenire communem Ebrietatem vulgi; ſed myſticam, qua Poetæ mens diuino furore correpta ſenſibus abalienatur, literales ſignificationes omnino negligens, allegor cum ſenſum in verſibus attendit, ponit abeſſe procul a capite delapſa ſerta, quibus antiquitus ad euitandam ebrietatem vulgarem in conuiuio coronabantur, vt ait Athenæus[*] Et ſæpicule coronas ebrio conuiuantique ſibi nectebat Anacreon: ita concinens: B

Ebrietas quæ poetas nobiles decent.

[*] lib. 15. & paſſim.

Teneris ſuperque myrtis,
Superque, & virente loto
Recubans bibam libenter.
Religatus at papyro
Tunicam Cupido collo,
Mihi poculum miniſtret;
Rota nam velut curulis
Properat volucris ætas:
Tenuis iacebimuſque
Cinis, oſſibus ſolutis.
Tumulum quid eſt quod vngas,
Vel humo quod ebibenda
Peritura dona fundas?
Potius manente vita,
Roſeas meo corollas
Capiti feraſque odores:
Mihi, & euoces amicam.
Etenim prius quam ad Orci
Rapiar nigri choreas,
Volo diſſipare curas.
& mox:
Roſam amoribus dicatam
Sociemus ad Lyæum.
Folijs roſam decoram
Capiti reuincientes,
Calices iocemur inter.
Roſa, honor, decuſque florum:
Roſa, cura, amorque veris:
Roſa, cælitum voluptas.
Roſeis puer Cytherus
Caput implicat corollis
Charitum choros frequentans.
Agedum ergo me corona
Pater o Lyæe ſimolis
Modulans tuis vt adſtem:

Roſeis comaſque ſertis
Redimitus, atque pulchra
Comitante me puella,
Choreas & ipſe ducam.
& infra
Date mi, date o puella
Cyathum, vt bibam, Lyæi.
Quia me bibit quoque ipſum
Calor aridus iam. & ægre
Animam trahere anhelo. C
Date floſculos Lyæi,
Date ſerta, queis calentem
Amo frigerare frontem.
Penitiſſimos Amorum
Aliter tego calores
Altoque condo corde.
& adhuc infra.
Vt me ſubit Lyæus,
Tunc cura dormit omnis,
Crœſumque ſperno præ me.
Dulcis repente noſtro
Erumpit ore cantus.
Hedera comaſque cingens, D
Proculco mente cuncta.
Ad arma currat alter,
Ad pocula ipſe curram.
Puer ocyus ſcyphum da.
Nam præſtat ebrium me
Quam mortuum iacere.
& inferius
Cupio quidem iocoſi
Bromij choros requirens.
Amo vero cum iuuencis
Fidibus canens bibenſque:
Hyacinthinis corollis

Caput

A *Caput implicatus, vt cum*
Teneris iocer puellis.
& demum de Roſa
Eadem decens coronis,

Et expetita menſis,
Solennibuſque Bacchi,
Roſis quid abſque fiat?

Nota ſiquidem eſt ebrietatis vulgaris, habere coronam in capite; deerat hæc in Sileno; quare Sileni ebrietas, vt & eſſe vinoſum Homerum, accipi debet non de communi ebrietate vulgi, quam procul arcet Horatius ab illis, qui proficere deſiderant in poeſi; ſcribit enim ª Artem poeticam docens; ª in Arte.

„ Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
„ Multa tulit, fecitque puer, ſudauit, & alſit,
„ Abſtinuit Venere, & Vino, qui Pythia cantat
„ Tibicen, didicitque prius, extimuitque magiſtrum.

At poeta bonus vti debet generoſo vino, ad ſpirituum puriorum, & feruidiorum procreationem, pluriumque; ne torpeat ingenium, inuentioni ſtudens; & ad hilaritatem, qua B condiantur inuenta ſuaui lepore carminum; de qua ſuauitate Lucretius ita ᵇ

Vini generoſi potus facit bonos poetas, et cur.

ᵇ lib. 1.

„ Nunc age, quod ſupereſt, cognoſce & clarius audi:
„ Nec me animi fallit, quam ſint obſcura: ſed acri
„ Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,
„ Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem
„ Muſarum: quo nunc inſtinctus, mente vigenti
„ Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
„ Trita ſolo; iuuatque integros accedere fonteis,
„ Atque haurire: iuuatque nouos decerpere flores,
„ Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
„ Vnde prius nulli velarint tempora Muſæ:
„ Primum quod magnis doceo de rebus, & arctis
„ Religionum animos nodis exſoluere pergo:
C „ Deinde quod obſcura de re tam lucida pango
„ Carmina, Muſæo contingens cuncta lepore.

Sic igitur apte Chij ſuam Homericam Sphingem, adeoque vinoſum Homerum honorarunt in Numiſmate, ſub dextra manu appoſito cantharo, anſa attrita, pleno maluatico vino generoſo, de quo bibens Homerus in vita ſua cecinit immortalia carmina. Ceterum præſtat etiam cum eruditiſſimo La Cerda vinum myſtice de doctrina interpretari, qua bonus poeta plenus ac velut ebrius eſt; etenim Silenus ebrius, atque ſenex ideo ponitur doctor & magiſter Satyrorum, & Bacchi; vnde Sidonius Apollinaris in Burgo:

Vinum doctrina typus.

„ Baſſaridas Satyros, Panas, Faunoſque docebat
„ Ludere Silenus iam numine plenus alumni.

Nam Julius Firmicus ait ᵖ Silenum fuiſſe Bacchi pædagogum. Ad hanc doctrinam pertinere poteſt Adagium, *Sileni Alcibiadis*; Socrates enim ex ipſius doctor Sileno comparatus eſt ab Alcibiade ᵍ non ſolum propter neglectum habitum, & formam ruſticam: ſed quia doctores dicerentur Sileni. Quapropter a Virgilio, qui nihil otioſum profert, Silenus D ebrius dicitur, non vino, Baccho, aut Lyæo, ſed *Iaccho* ſignate; nam inter Bacchi nomina hoc ad religionem & myſteria ſpectabat; vt admonet alibi ʳ Virgilius

ᵖ cap. 6.

ᵍ Plat. & Xenoph. in Sympoſ.

Iacchus myſticæ ſumitur.

„ . . . . . & myſtica vannus Iacchi.

ʳ 1. Georg.

Inter multa ſiquidem Bacchi nomina illud maxime peruenit ad ſacra myſteria; tunc enim Iacchus dicitur, quum præeſt myſterijs. Inde ſacerdos Bacchi, & initiatus ſignate dicitur Polluci ιακχαγωγὸς. Et Cicero ſ *Quid ergo*, inquit, *aget Iacchus, Eumolpidæque noſtri, & auguſta illa myſteria, ſi quidem ſacra nocturna tollimus?* Oportet vero diſtinguas ebrietates; inebriari namque dupliciter contingit, vt ait Philo; ᵗ eſt enim tantum vino madere, eſt & delirare vino: Priore modo capio ebrietatem illorum, qui docent; nam vt ait idem Philo ſcribens: *Quod enim aliud negotium ſapientem decet, quam ludere, gaudere, bilareſcere cum honeſta tolerantia. Vnde liquet quod temulentus erit etiam, temulentia conferente ad bonos mores, & afferente coniunctam vtilitati relaxationem. Videtur enim merum ea qua cui-*

ſ 2. de legib.

ᵗ de plant. Noe.

Ebrietas duplex.

Ebrietas conferens ad bonos mo. etc.

a lib. de Temulentia.

que a natura indita ſunt, augere ac intendere. & alibi a *Ceterum quacumque anima impleta fuerit gratia, gaudet confeſtim & ridet exultatque: bacchatur enim ita vt vulgo ebria videatur inſanire rapta extra ſe; & idem dicitur ad eam a quodam puerulo non vno, ſed a quolibet iuueniliter petulante: Quouſque temulenta es? aufer iſtam temulentiam a te. Solet enim correptorum numine non ſolum anima concitari cen quodam œſtro, ſed & corpus erubeſcere incandeſcereque, interno gaudio prorumpente in exteriora: quares multos inſipientes decipit, qui ſobrios vino madere autumant. Eſt tamen quadam Ebrietas etiam ſobriorum, qui bona meraca hauriunt, & propitiationes a perfecta virtute accipiunt. Ceterum qui temulenti ſunt, ne deguſtant quidem prudentiam, qua abſtinendo famem eius ſentiunt continuam.* Verum enimuero vinum dici poteſt ſapientia naturalium, ac inferiorum rerum, prout a ſupernaturalibus atque diuinis contradiſtinguuntur, qua noſtratium rerum ſapientia repletus fuit Salomon, qui tamen aliam quærebat ſapientiam, quando dicebat a Cogitaui in corde meo abſtrahere a vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiam. Licet hæc intelligi valeant etiam de vino naturali, quod hauſtum vberius quam par ſit, vulgarem temulentiam affert, intellectuique nimium officit ad acquiſitionem ſapientiæ tam humanæ, quam diuinæ. quum hauſtum liberaliter, non in exceſſu nimio, & generoſum, mentem acuat ad contemplationes, & ad intime penetranda ſapientiæ myſteria. Sic igitur apte Chij ſuis in Numiſmatibus honorantes Homerum, eius myſticæ Sphingi lagenam vinariam opponunt, ſiue naturale vinum ſuum malhaticum intelligerent, ſiue myſticum ſapientiæ nectar. Quæ ſit explicatio prioris areæ Numi, qua Homerum honorant Chij vt viuentem, & poemata pangentem, ſapientiæ pleniſſima.

Salomon a quo vino abſtinebat.

a Eccl. 2.

A B

De ſepulchrorum differentijs, & Homeri tumulo. Cap. CLIII.

Vrne ſepulchralis explicatio.

Sepulchrum inane honoris ergo.

a 6. Æn.

REſtat nunc vt ad alteram aream Numiſmatis explicandam accedamus, qua Chij venerantur Homerum vt iam vita defunctum. Sane mortuis honor exhibetur ſepulchri; quod geminum habetur apud antiquos, nempe ſolidum ſeu plenum, quod continet intra ſe reipſa corpus, aut cineres hominis defuncti: & inane, quod intra ſe nihil comprendit corporis mortui, ſed honoris ergo ponitur alibi humato: de ſepulchro ſolido Virgilius, hæc habet in ſepultura Miſeni a C

Nec minus interea Miſenum in litore Teucri
Flebant, & cineri ingrato ſuprema ferebant.
Principio pinguem tædis, & robore ſecto
Ingentem ſtruxere pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupreſſos
Conſtituunt, decorantque ſuper fulgentibus armis.
Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt, corpuſque lauant frigentis, & vngunt.
Fit gemitus; tum membra toro defleta reponunt,
Purpureaſque ſuper veſtes, velamina nota,
Conijciunt: pars ingenti ſubiere pheretro,
Triſte miniſterium, & ſubiectam more parentum
Auerſi tenuere facem: congeſta cremantur D
Thurea dona, dapes, fuſo crateres oliuo.
Poſtquam collapſi cineres, & flamma quieuit,
Relliquias vino & bibulam lauere fauillam,
Oſſaque lecta cado texit Chorineus aheno,
Idem ter ſocios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui & ramo felicis oliuæ,
Luſtrauitque viros, dixitque nouiſſima verba.
At pius Æneas ingenti mole ſepulchrum
Imponit, ſuaque arma viro, remumque, tubamque
Monte ſub aerio, qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſecula nomen.

De

A De ſepulchro autem inani ab Andromacha coniugi Hectori conſtructo in Epiro, quum cadauer in Aſia iaceret humatum, ſic idem Virgilius antea [c] { c l.b.3. Æn.

Protinus aerias Phæacum abſcondimus arces,
Littoraque Epiri legimus, portuque ſubimus
Chaonio, & celſam Buthroti aſcendimus vrbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per vrbes,
Coniugio Æacidæ Pyrrhi, ſceptriſque potitum,
Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe marito,
Obſtupui: miroque incenſum pectus amore
Compellare virum, & caſus cognoſcere tantos,
Progredior portu, claſſes, & littora linquens,
Solemnes tum forte dapes, & triſtia dona
Ante vrbem in luco falſi Simoentis ad vndam
B Libabat cineri Andromache; maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſam lacrymis, ſacrauerat aras. }

Recte notat hoc loco eruditiſſimus La-Cerda, cõſueuiſſe veteres ijs, quos amabant, pluribus in locis imaginarium quendam tumulum excitare, quem hic poeta *inanem* vocat, & Suetonius in Claudio [a] *honorarium* his verbis: *Exercitus honorarium ei tumulum excitauit: circa quem deinceps ſtata die quotannis miles decertaret, Galliarumque ciuitates publice ſupplicarent.* Inde vetuſtæ marmorum inſcriptiones, quod notauit Alciatus [b] habebant hæc verba: *Ob honorem*: cuius ſententiam firmo verbis Taciti [c] *Honoriq́ patris princeps ipſe cum legionibus decurrit.* Huius inanis honorariíue tumuli exemplum eſt apud Homerum [d] Quum enim audiſſet ex Proteo Menelaus Agmemnonis fratris mortem, illi ſtatim tumulum excitat: a cap.1. b 10. Par. cap.12. c 2. Annal. d Odyſſ. 4.

„ Ceterum poſt quam ſedaui iram Deorum immortalium,
„ Aggeſſi Agamemnoni tumulum, vt immenſa gloria eſſet.

C Et Xenophon in Expeditione Cyri [e] vbi huiuſcemodi tumulum vocat Cenotaphium: *His, quorum corpora inuenta non ſunt, cenotaphiũ magnũ fecerunt, pyramq́ magnam, & coronas impoſuerunt.* Et apud Pauſaniam in Atticis, & in Corinthiacis: in Atticis enim Euripidi honorarius tumulus excitatur, quum ipſe in Macedonia ſepultus eſſet: in Corinthiacis vero ducibus omnibus, qui ad Ilium ceciderant. Hunc tumulum dici Monumentum etiam aſſerit Iureconſultus ff. de Religioſis & ſumptibus funerum: ait enim, Si ibi ſit corpus, dici ſepulchrum: ſi abſit, dici monumentum, vt & Græcis Cenotaphium, quia ſtructum ſolum ad memoriam defuncti. Græca voce vſus Lampridius in Alexandro: *Cenotaphium in Gallia, Romæ ampliſſimum ſepulchrum meruit.* Philoſtratus in Apollonij vita [f] *Pſeudotaphium* nominat proprie, quia mendax ſepulchrum. Ad hunc tumulum Horatius alluſit [g] e lib.4. f lib.1. c.12 g l.2. Ode 20

„ Abſint inani funere næniæ.

Optat quippe mutari in alitem, ac perinde inane erit funus, vbi ipſe non futurus. Nonnus [h] huiuſmodi tumulum vocat [illegible] h l.2. Dionyſ.

Quum itaq; forent apud antiquos iſta duo ſepulchrorum genera, Chij quidem in ſuo Numo
D ſepulchralem vrnam apponentes, qua ſignabant, ſe manes Homeri venerari tumulo, dubium eſt an inani ſolum, & honorario cenotaphio id efficerent, an vero ſolidoque ſepulchro, quod reuera cineres Homeri continerent apud ſe: Certe Proclus in vita Homeri ſcri-
„ bit: Erro tandem Homerus, vt fertur, Ithacæ multo tempore commoratur, & per va-
„ rias vrbes peregrinatus, demum in Io inſula hanc ob cauſam, vita functum fuiſſe tradunt.
„ Nam quum aliquando Homerus luminibus orbatus in littore ſederet, & piſcatores inde
„ gradientes perſentiſceret, eos interrogauit:

Viri ex Arcadia piſcatores, num habemus aliquid?

„ Piſcatores reſponderunt:

Quæcunq́ accepimus, amiſimus: quæ vero non accepimus, portamus.

„ Quum enim illi piſcium nihil poſſiderent, poſt piſcationem pediculos venabantur: &
„ quos ipſi accepiſſent, occiſos quum non haberent, non ſe habere; quos non acceperant,

„ eos

,, eos in veſtimentis circumferre dixerunt. Dictum quum non percepiſſet Homerus, A
,, mœrore vitam finijt in Io inſula, quem magnifice admodum letæ ſepelierunt, Epigram-
,, mate, quod ille ſibi viuens compoſuerat, in lapide exciſo.

Condit humus Caput hac ſacrum, qui verſibus arma
Fortia diuinis Heroum ornauit, Homerum.

Quam ſententiam confirmauit Oraculum Delphicum; nam quum acceſſiſſet ad Delphos, [i] Iliad. H. de patria ſua ſciſcitaturus Homerus, vt ait Euſtathius [i] & quiſnam ipſe eſſet: & Pythiam reſpondiſſe:

,, Inſula Ios matris patria eſt, quæ colliget oſſa
,, Exanguis: ſed enim puerorum ænigma caueto.

[k] in Erato. [l] lib. 10. [m] lib. 4. c. 12 [n] cap. 17. Confirmat hoc idem Scylas Caryandenſis in Periplo, Herodotos [k] Chronographus Anonymus Græcus, Pauſanias [l] Suidas, Plinius [m] Solinus [n] Alcæus Meſſenius in Epigrammate Græco, ſic Latine verſo a cl. Saluio:

,, Abſtulit Heroum cantorem Griphus Homerum
,, Mire intortus, Ios qua iacet in pelago.
,, Nectare perfuſum Nereides inde marinæ
,, Texerunt corpus littoreo lapide. B
,, Ille etiam Thetim, & natum, Heroumque labores
,, Concinit, atque Ithaci facta operoſa Ducis,
,, Parua licet, pelagi felix Ios iſula, namque
Muſarum ſidus continet, & Charitum.

Antipater Sidonius etiam, ita Latio donatus ab erudito Lucido:

,, Flexanimum, Muſiſque parem, linguaque potentem,
,, Hoſpes, Ios ſcopulo contigit Meonidem.
,, Non aliam tanto dignatus munere terram,
,, Hic ſacram liquit mortuus ille animam.
,, Hac Iouis horrendos nutus, hac dixit Olympum,
,, Prælia pro tranſtris hac Telamoniadæ.
,, Hac & Achilleis raptatus vt Hector equabus C
,, Omnia Dardanico fregerit oſſa ſolo,
,, Parua autem tantum ſi ocio, non ne maritum
,, Et Thetidos glebarum indigna condit Ios?

Sed Allatius meus eruditiſſimus, ſtrenue pro Chio pugnans, non ſolum Chium Homerum [o] de Patr. Hom. c. 12. & ſeq. habuiſſe natalem contendit [o] ſed etiam ſepulchrum, afferens primum ex Hephæſtionis verbis apud Photium iſta, Latinitate donata: *Hipermenes in ſua de Chio narratione, Homeri famulum fuiſſe refert, Scindapſum nomine: huncque mille drachmis a Chijs mulctatum, quod herum mortuum non extulſſet.* Deinde quædam ex hiſtoria Græca vetuſta, quam ita Latine vertit: *Argiuorum primates maximo elati gaudio, quod genus eorum a glorioſiſſimo poeta celebraretur, cum magnificis donis cohoneſtarunt; & area ſtatua erecta determinarunt ſacrificium Homero offerre ſecundum diem, & menſem, & annum. aliudque ſacrificium quinquennale Chium mittere.* Quod ſane ſacrificium mihi potius reſpicere videtur Homeri ſepulchrum, quam natales; etenim ſacrificia fieri conſueuerant ijs, qui poſt obitum iam inter D Deos vtcumque relati fuerant a priſcis; ita Platoni mortuo poſuit Aram ad ſacrificium Ariſtoteles, appoſito diſticho, ſic Latine verſo:

,, Aram Ariſtoteles erexit hanc Platonis,
,, Viri, quem nec laudare ſceleſtis fas eſt.

Aræ namque ponuntur non niſi ad ſacrificia; ſacrificiaque viuentibus non fiunt, ſed iam [p] lib. 3. c. 11. N. mortalitatem exutis. Deinceps autem ex M. Varrone, de quo Gellius ita [p] *M. Varro in libro de Imaginibus hoc epigramma appoſuit*

,, Capella Homeri candida hoc tumulum indicat
,, Quod ariete mortuo faciunt ſacra.

Quem locum illuſtrans eruditiſſimus P. La-Sena, tractans in ſuo Cleombroto De ijs, qui in [q] cap. 9. ,, aquis pereunt, inquit [q] In Homeri tumulo haud diſſimile Animal inſculptum, Capella vi-
,, deli-

A „ delicet candida: & de ea verſiculi Varronis, quos Poetæ imagini appoſuit. Sculpturam, & carmina, ad Patriam Homeri vindicandam, fuiſſe colligitur ex Gellio. Magnum certe ænigma, quod poſt Chriſtophorum Boethium, Franciſcus Luiſinus, & Hieronymus Magius in peculiaribus lucubrationibus explicandum ſuſceperunt. Et conſulnis aſtris, immo cælum terræ miſcentes nihil ex Boethij quiſquil ijs, præterquam tenebras ad nos attulerunt. Horum ineptias damnat merito Salmaſius, & ſuo de ingenio facem prætulit ſane luculentam, quum ex veſtigijs (vt ipſe inquit) veteris libri, & pro, *Ariete, hac leta* ſubſtituens, Varronis diſtichum emendauerit; vt idem olim præſtiterat Scaliger in Catalectis. (Sane mihi criticorum iſta fax igne ſuo potius Varronis textum corrumpit, quam lumine colluſtret; nec ita facile textus variari patior, & librum veterem aliter habentem libenter talem viderem, cui fides adhiberi debeat.) [Sunt nihilominus in quibus adhuc hæreo, nec forraſſe abſque ratione. Tumulum indicabat Capella inſculpta, non ea, qua parentabatur; nam quum continuo ſacra non fierent, ſemper tamen ſculptura ſuum, ad quod fuerat deſignata, præbebat indicium; nec ex Varrone conſtat inter ſepulchralia ſigna ipſos fuiſſe Ietenſes, qui Capram immolarent, expreſſos. Et capræ immolatio non id ha-

Critici notatu.

B bebat ſpeciale, vt magis Homeri manibus, quam cuiquam alij ex Heroibus conueniret. Nec Varronis epigramma a Gellio adſcriptum, ad aſtruendum Ariſtotelis teſtimonium, qui ex inſula Io Homerum natum tradiderat; ſed vt diſſidentium tantummodo de hac re auctoritates in vnum colligere niteretur. Quamobrem quum recepta lectio ab his ſeiuncta difficultatibus, facile ex ſe ſuſtineri poſſit, ab ea non recedendum. Senſus enim Varronis eſt Ariete mortuo fieri Homero ſacra; & tamen Capella candida eius tumulum indicat. Sed quid hoc ad Patriam Poetæ denotandam? inquies. Liceat ingenij periculum facere; ſitque ſatis, ſi a me non adeo inepta, & propudioſa effutiantur. Ænigma de Homeri Patria in Capella candida eſt. qui Græce interpretabitur, illud percipiet. Niuis albedinem Latini candidum aiunt; vt niueus etiam pro candido vſurpatur: αἶγα χιονέην ſi dixeris; &, vt fieri in Inſcriptionibus aſſolet, ſi punctatim per capitales literas ſcribas, ΑΙΓ. ΧΙ. an non Homeri Patria prodibit, id eſt, αἰγία videlicet χῖον, quæ Aegeo mari alluitur, Chius? αἰγαῖον, vel αἰγαῖον πέλαγος cur dictum ſit, docet Plinius, inquiens:[r] *Ægeo mari nomen*

Erudita Varronis explicatio.

C *dedit ſcopulus, inter Tenedum, & Chium verius quam inſula, Aex nomine, a ſpecie Capræ, qua a Græcis ita appellatur, repente in medio mari exiliens.* Solinus hoc ſaxum Antandrum nominat[ſ] quod procul videntibus Capræ ſimile credi ait. Feſtus ſic inquit, *quod crebræ in eo ſint inſulæ, quæ procul aſpicientibus Caprarum imaginem referant: alij quod αἶγας, id eſt Capras, magnos fluctus vocari, & in primis ab Homero conſtet & quia mare hoc tempeſtuoſum, & fluctibus, ac nauigandi periculo ſit terribile, Ægeum propterea denominatum.* Quicquid ſit, hoc veriſſimum, quod idem Varro habet, *a Capris nominauerunt Ægeum pelagus* Chius autem Inſula, vt ex Metrodoro, & Cleobulo Stephanus ſcriptum reliquit, ἀπὸ τῆς χιόνος a niue, ſiue quod idem eſt, ab eiuſdem nominis Nympha appellatur. Habet etiam laudatum candorem Marmor, quod Chium vocatur. Plures item hoc nomine Vrbes; & quamuis Stephanus, Cariæ ciuitatem ab inſula diſtinguens, fuerit allucinatus; tamen & alias alijs regionibus recte adiudicat. Capella igitur candida, ſiue ex Chio marmore in tumulo Homeri poſita, ſiue niueo candore nitida, Chium referebat, ſuique nominis

r lib. 4. c. 12.

Ægeum mare cur appellatum.

ſ cap. 15. F.

Chium marmor candore præſtans.

D notione. ac ipſa imagine, vt Aegeum mare, ſic non aliam, quam quæ in eo pelago inſignis erat, Inſulam denotabat. Chius igitur Homerus; & in Varronis Epigrammate res olim contentioſe pugnata, neceſſario obuelamento prudentiſſime deſignatur.] Hæc eruditiſſime vir eximius: cui ſane ſubſcribo Candida Capra in Homeri tumulo poſita ſignificari Chium inſulam ad Homerum attinere; ſed quod in eius tumulo fuerit appoſita potius mihi demonſtrat Homerum in Inſula Chio ſepultum eſſe, quam ibi natum; etenim tumulus ad locum natalem non attinet neceſſario, ſed ad locum ſepulturæ. Sacrificiaque fiunt, non loco natiuitatis, at loco ſepulturæ qui iacet eſſe cenſetur: nam Aris antiqui pro ſepulchris vtebantur, ut admonet Pauſanias in Laconicis, memorans Hyacinthi ſepulchrum eſſe in baſi Aræ factæ in formam columnæ. *Simulachri vero baſis*, inquit, *habet quidem Aræ formam ſepultum autem Hyacinthum dicunt in ea.* Theodoreti[t] & Clemens[u] Alexandrini clatu:[u] *Non deſunt, qui Apollinis Aram, quæ eſt in Telmeſſo, monumentum eſſe dicant Telmeſſes*

Capella candida in tumulo Homeri, Chium indicat.

Homeri ſepulcrum Chium, non natale ſolum vt indicat Varro.

Aræ veteribus erant ſepulchra.

t 8. de cur. Græc. affect. b.

u o. at. adver. ad Gentiles.

cuiuſ-

cuiuſdam vatis: neque tamen qui eos homines tunc ibi ſepelierunt, opinati ſunt vllum ſe inquinamentum Aris afferre: nec qui ibidem rem diuinam faciebant, ſe piaculum committere exiſtimarunt. Iidem Terei ſepulchrum fuiſſe Aram, ad quam Megaris ſacrum fiebat; vbi pro hordeo Sacerdotes vtebantur calculis, autor eſt Gyraldus.[a] Et Aram Tymbrei, ſeu Sminthij Apollinis apud Troas fuiſſe Troili ſepulchrum, ſcriptum legitur a Cantero. Athenæi quoque teſtimonio ſepulchra veterum erant Aræ; *Nos equidem*, ait [y] *in Meliſſa vidimus Alcibiadis monimentum, quum e Synadis metropolim pergeremus; ad quod bos immolatur quotannis iuſſu Adriani Imperatoris optimi, qui etiam Alcibiadis ſtatuam e pario lapide imponi ſepulchro voluit.* Virgilius aſſerit Miſeni ſepulchrum fuiſſe Aram, dum eius funus curantes inducit[z] Teucros his metris: A

Sacra faciebant antiqui ad tumulos mortuorum.
[a] Synt. 17.
[y] lib. 13. c. 12
[z] 6. Æned.

,, Ergo omnes magno circum clamore fremebant,
,, Præcipue pius Æneas: tum iuſſa Sibyllæ
,, Haud mora feſtinant flentes: Aramque ſepulchri
,, Congerere arboribus, cæloque educere certant.

Quin & Anchiſæ patris tumulum fuiſſe Aram, ad quam ſacrificaret Æneas, idem Virgilius innuerat[a] ita: B

[a] 5. Æned.

,, Ille e concilio multis cum millibus ibat
,, Ad tumulum, magna medius comitante caterua:
,, Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho
,, Fundit humi, duo lacte mero, duo ſanguine ſacro:
,, Purpureoſque iacit flores, ac talia fatur:
,, Salue ſancte parens, iterum ſaluete recepti
,, Nequicquam cineres, animæque, vmbræque paternæ.
,, Dixerat hæc: adytis quum lubricus anguis ab imis
,, Septem ingens gyros, ſeptem volumina traxit,
,, Amplexus placide tumulum, lapſuſque per Aras.
,, Obſtupuit viſu Aeneas: ille agmine longo
,, Tandem inter pateras & læuia pocula ſerpens
,, Libauitque dapes, rurſuſque innoxius imo
,, Seceſſit tumulo, & depaſta altaria liquit. C

Nonius etiam Marcellus ait, *Templum & ſepulchrum dici poſſe*, veterum autoritate: vt apud Virgilium[b]

[b] 4. Æned.

,, Præterea fuit in tectis de marmore templum
,, Coniugis antiqui. . . . . . .

Ara pariter, ad quam mactata fuit Priami filia Polyxena, nihil aliud fuit quam ſepulchrum Achillis; vt ex Seneca Tragœdo conſtat, in Troade habente:

,, Achillis vmbra e tumulo loquitur:
,, Deſponſa noſtris cineribus Polyxenā
,, Pyrrhi manibus mactetur, & tumulum erige.

Et ex Euripide prius in Hecuba: cui miſeræ dicit Vlyſſes:

,, Viſum eſt Græcis, filiam tuam Polyxenam
,, Mactare ad excelſum aggerem Achillei ſepulchri. D
,, Nos vero comites, & adductores puellæ
,, Ordinarunt eſſe: ſacrificij vero præfectus
,, Sacerdoſque ſtatutus eſt huius filius Achillis.

[c] lib. 8. c. vlt.

Sed & Aelianus, variam contexens hiſtoriam[c] Aras ponit apud Anaxagoræ ſepulchrum, inquiens: *Epitaphium ſepulchro Anaxagoræ inſignitum, & eiuſdem Ara.*

,, Hic iacet ille, cui rerum patuere receſſus
,, Atque arcana poli, magnus Anaxagoras.

Aræ etiam geminæ ei poſitæ ſunt, altera MENTIS, *altera* VERITATIS inſcriptæ. Suetonius in Nerone[d] ſimiliter Aræ coniungit monimentum defuncti, ſcribens: *In eo monumento ſolium Porphyretici marmoris, ſuperſtante Lunenſi Ara, circumſeptum eſt lapide Thaſio.* Euſebij quoque relatu[e] in Præparatione ſua Euangelica, *Arabes ſingulis annis pue-*

[d] cap. 50.
[e] lib. 4. c. 7.

rum

A *rum immolantes, ſub Ara ſepeliebant.* Ex quibus apertiſſime conſtat, apud Antiquos moris fuiſſe tumulis Heroum ſacrificia facere, ſiue tumuli forent cadauera continentes, vt Ara in Telmeſſo: ſiue forent inanes ac honorarij tantum, vt Alcibiadis monumentum in Meliſſa: pariter & Anchiſis in Sicilia; *&* Hectoris in Epiro. Siue fuerint in patria terra, vt Troili in Ilio; ſiue procul a patria, vt Achillis apud Troes. Equidem Homeri ſepulchrum in Chio fuit, & cadauer vatis continuit: An vero natus in Chio fuerit Homerus, vbi commoratus ſenex, mortuus, & ſepultus eſt, etſi noſter Allatius probare ſatis videatur, attamen ego non poſſum non magnifacere iudicium Ariſtotelis, qui ſumit ex Alcidamante, Homerum non fuiſſe ciuem Chiorum; etſi Chij fuerint Homeridæ ſucceſſores vatis; nam ego Patauij non ortus, diu tamen hic moratus, ſi Deus, quos dederat, mihi filios Patauinos non abſtuliſſet, Licetos Patauinos reliquiſſem, a me Patauij genitos & educatos, qui nepotes etiam ſeros habere potuiſſent, & a me relictas domos, & villas; non tamen ab eis ego potuiſſem vnquam dici Patauij natus. Neque neceſſariam originem Chiam oſtendit Hymnus ille (ſi recipiendus eſt inter Homericos) in quo Poeta ſe deſcribens, Homerus an Chios natales habuerit.

,, Cæcus vir habitans Chium ſaxoſam,

B ,, Cuius omnes in pretio poſtea erunt cantiones.

tum quod ſe non Chij natum dicit, ſed Chium habitare: tum quod incolatu ſolo Chius dici poterat, quum alibi natus eſſet; vt Simmias Rhodius ab omnibus appellatur, non quia Rhodi natus, ortus enim Sami fuit, ſed quia Rhodi plurimum vixit, & docuit; audi Suidam: *Simmias. Rhodius, Grammaticus. Scripſit linguarum*, & obſcuriorum in varijs linguis vocabulorum *lib*: 3. *Variorum poematum lib. 4. ab initio autem*, id eſt, antiquitus, *fuit Samius. Sed ad condendam Amorgi coloniam a Samis & ipſe miſſus fuit. Amorgum vero condidit in tres vrbes* agro diuiſo, vel, in tres vrbes diuiſam, *Minoam, Ægialum, Arceſinem. Fuit autem annis 406. poſt bellum Troianum. Secundum quoſdam primus iambos ſcripſit. & alia diuerſa, & Samiorum antiquam originem.* Quare nullus dubito cum VVolfgango Lazio f Homerum in Chio inſula diem obijſſe poſtremum, & ibi fuiſſe ſepultum, vt ait M. Varro; proindeque celebrari recte Chium inſulam Homeri morte. Sed apud me pluſquam nimium valet iudicium Ariſtotelis, conſentientis Alcidamanti g cui *Chij honorarunt Homerum,* Simmias Rhodius ab incolatu dictus, non a natali loco. f lib. 2. Rer. Græcar.

C *quanquam eius ciuis non eſſet* origine, licet eſſe potuerit ciuis incolatu, & priuilegio, quia propter eximias virtutes fuerit ab ijs ciuitate donatus. Etſi vero plures alij veteres Homerum ponant in Io inſula mortuum, & humatum, quorum ſententiam cl. Allatius noſter expendit, Numus attamen Barberinus, & noſter, & alij, de quibus inferius cum Auguſtino, Chium, non Ietam agnoſcunt. Sed iam ſatis de Homeri ſepulchro, & incolatu apud Chios. Porro Numiſma De-Lazara circa ſepulchralem vrnam inſcriptas habet literas Græcanicas antiquioris notæ, ACCAPION. Conſtantinum apud & Portum legimus in Lexi- g 2. Rhetor. cap. 4.

,, co: Ἀσσάριον. Minutus aſſis, quaſi dicas teruntiolum. Hanc vocem deduxit Matthæus

,, a Latina As, ſiue Aſſis: ſic enim Euangel. cap. 10. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται:

Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt? ita Syriaca verſio legit; ſed vulgata: *Nonne duo*

,, *paſſeres aſſe veneunt?* Eſt enim diminutiuum. Hac voce vtitur Plutarchus in Camillo.

,, Chariſius Soſipater lib. 1. Aſſarius ab antiquis dicebatur, nunc As dicitur, non Aſſis.

,, Alij volunt eſſe vnciæ quartam partem, id eſt, Aſſis dimidium, qui ſemuncialis fuit, teſte

D ,, Plinio lib. 33 cap. 3. vide Georgium Agricolam de Ponderibus lib. 2. Confirmat Ioſe-

,, phus Aſſarium valere drachmas 4. id eſt ſemunciam.

Comparantur Numiſmati de-Lazara duo veteres alij Numi ab Auguſtino propoſiti. Cap. CLIV.

CEterum inter antiqua Chiorum Numiſmata, duo mihi referenda videntur, de quibus Antonius Auguſtinus Epiſcopus Tarraconenſis, non procul a veſtibulo ſuorum

Aaa Dialo-

a pag. 10. Dialogorum [a] agens, tres imagines effingit, quarum media, Numis vtriſque communis, A
Sphingem habet, quæ dextero pede ſuſtinet vrnam ſepulchralem, vtrimque ſuperne ad os anſatam, inferne fundum obtinens acuminatum, quæ recta de ſe ſtare non poſſet; cuiuſmodi vaſa futilia nuncupari priſcis abunde probauimus olim agentes de Lucernis antiquorum Reconditis. [b] Supra Sphingem ternis pedibus innixam, atque ſtantem, alis explicatis, & in altum elatis, habentur in gyrum Literæ Græcanicæ, maioris notæ, ΧΙΑΝΙ quibus apertiſſime conſtat, huiuſcemodi Numiſmata fuiſſe Chiorum. A dextris iſtius Areæ poſita viſitur altera facies primi Numi, valde pulchra, & operoſa: nimirum intra lineam ſimplicem extremæ peripheriæ circularem corona e globulis, vt & in area prima ſpectatur, poſita eſt ad ornatum; qui mos conſeruatur etiam ad hæc vſque tempora noſtratibus in monetis. Intra circulum iſtum ornamenti, cyclus alius myſticus effictus eſt ex vitis viridi ſarmento folijs vtrimque prædito, de ſummitate cuius dependet vuæ racemus; quem dubio procul in ſuo Numiſmate poſuere Chij gloriabundi de vini proprij præſtantia, ſupra vina ceterarum Græciæ regionum. Qui quidem circulus e ſarmento vitis conflatus, intrinſecus duobus veluti decuſſatis rectaque ductis ad oram circuli ſarmentis mire foliatis, arte potius quam naturali opere frondoſis, in quatuor triangula dirimitur; in B
quorum ſupremo viſitur vuæ botrus, racemuſque dependens, vt adnotabamus: In dextero triangulo leguntur hæ literæ Græcanicæ ΑССΑΡ: In ſiniſtro vero ſpectantur aliæ, prioribus copulandæ: ΙΟΝ, ΗΜΙ In infimo demum hæ conſpiciuntur, ΛϽΛ. Quarum quidem lateralia triangula replentium vti conſtructio facilis eſt, *Ἀσσάριον ἡμι*: ita ſenſus non eſt valde difficilis, nam indicant Aſſem paruum, qui dimidium eſt Aſſis, &
c lib. 33. c. 3. ſemuncialis a Plinio dictus eſt [c] vt notabamus ex Conſtantino nuperrime. Sed internis illis literis infimi trianguli ΛϽΛ, quæ ſunt duo lambda cum interpoſito ſigmate priſco, prorſus hæreo. Si foret erratum fabrile, quod non raro contingit in veterum Numis obſcuri, legique deberet ϽϽΛ, vel ΛC, facilis eſſet explicatio ΗΜΑCC, ΗΜΑC, hoc eſt Semiaſſis, vt ΗΜΙΤΡΙΤΗΟS dicitur ſemitertiana febris apud Medicos, & Hemicranea dolor mediam partem, ſiue dimidium capitis angens. Ita ΗΜΑC, ſemiaſſis, & ΗΜΑCC, ſemiaſſis; nam & ita Plinij ſenſum haberemus propitium. Alia vero facies C
alterius Numi vas habet futile ſepulchralis vrnæ ſtantis, præter artem, ac naturæ morem, inter duas ſtellulas, cum circumpoſito nomine, ſeu pretio Numi ΑССΑΡΙΟΝ. Ceterum & inferius [d] idem Auguſtinus aliud Numiſma ponit, in cuius anteriore cyclo Sphinx adeſt pede ſiniſtro anteriore ſublato veluti manu tenens vuæ botrum, racemumue magnum; in poſteriore vero ſepulchralis vrna ſtans itidem, cum epigraphe ΛΑΜΠΡΟ ΧΙΟΣ: *ſplendida, ſeu lucida Chius*: vbi noto ſphalma fabrile ſigmatis inuerſi, Σ, quum haberi debuiſſet Σ, ita ΧΙΟΣ. Hic præterire ſilentio non poſſum, Cl. virum VVolfangum Lazium, agentem de rebus Græcis [e] loco Sphingis Harpyam Chijs inſigne tribuere, quum tamen plurimum ab inuicem hæc monſtra differant; & ipſemet paulo prius [f] monetam depinxerit cum Sphinge caput habente viri barbati, & pileati, & cum inſcriptione ΧΥΟΣ, & vrna conſueta ſepulchrali; qua Sphinge maſcula propius acceſſerunt ad Homerum deſignandum: cui pileum impoſuerunt, vt Athenienſes Hippocratis Coi ſtatuæ in foro dudum erectæ; honoris ergo, & ad indicandam viri ſummam ſapientiam. In quo numo mendum item fabrile noto, D
quum ſcribi debuiſſet ΧΙΟΣ cum iota, non cum ypſilo ΧΥΟΣ, vt appareat erratum fabrile quoque potuiſſe notari prius in literis Numi prioris ΛϽΛ: quæ nullam uidentur habere poſſe conſtructionem, ſignificationemue rectam. Recte vero notat Lazius, *Ad inſula Chij nobilitatem pertinere, quod ferat nobiliſſima vina Aruiſia, a monte Aruiſio aſpero & importuoſo, dicta; quæ hodie adiectione vnius litera Marnaſia nominantur; quorum meminit Maro hoc carmine:*

Margin notes: d Dialo. 5. pag. 155. — Obſcuriſſimi numi explicatio. — Lazius notatus. — e lib. 2. pag. 103. — f pag. 103. — Chij Homerum pileatū cur fecerint, vt Athenienſes Hippocratem. — Marnaſiæ vinum vnde dictum.

,, Vina, nouum fundam calathis Aruiſia nectar.

Ad quæ alludens ſcribit in XIV. Strabo, Quum cetera circum vicina vino optimo abundent, & tota ferme continens, quæ propinqua eſt, vina optima ferat, vt Chius, Lesbos, & Coos antiqui, & Epheſium Megalopolitanum optima ſunt. Celebratur eadem inſula & Homeri morte.

Porro

A Porro de propoſito Strabo ſic alibi [g] *Deinde Aruiſius* Chiorum *ager aſper & importuoſus, ſtadiorum fere CCC. vinum ferens omnium Graecanicorum optimum. Tum Pelinaus mons omnium eius inſula altiſſimus. Habet hac inſula etiam ſecturam marmoris. Viri illuſtres Chij fuerunt Ion tragadia, Theopompus hiſtoria ſcriptor, & Theocritus ſophiſta: hi quidem etiam de Republica gerenda concertanerunt. Homerum quoque Chij ſibi vindicant, argumento Homeridarum, qui e ſtirpe Homeri ſunt: horum & Pindarus meminit:* g lib. 15. Chium vinũ optimum inter omnia Graecanica.

,, Vnde & Homeridæ

,, Futilium cantores carminum.

Claſſem quoque aliquando habuerunt Chij, & imperium maris libertatemque attentarunt. Ceterum aliis omnibus decoribus fere poſthabitis, duo tantum in ſuis publicis Numiſmatum monumentis gloriæ propriæ teſtimonia ponere voluerunt, Homerum tam viuum qua proprio vultu cælatum, qua hieroglyphico Sphingis indicatum; quam vita functum, & apud ſe ſepultum, vrnæ ſepulchralis expreſſo ſymbolo: & Vinum generoſum, omnibus aliis Græcanicis anteferendum, qua viridibus vitium ſarmentis, & vuarum botris, atque racemis; qua lagena vinaria, 'cantharoue ſignificatum. Cuius quidem vini præſtantiam apud nos, &

B ipſiſſimum ſaporem, æmulari mihi videtur vinum Pucinum appellatum, de quo Plinius [h] vi- h lib. 14. c. 6. Vini Pucini Foroiulienſi præſtantia.

,, na generoſa recenſens ait: Genera autem vini alia aliis gratiora eſſe, quis dubitet? aut

,, non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatem præcedere, ſiue reſta, ſiue

,, fortuito euentu? Quamobrem de principatu ſe quiſque iudicem ſtatuat. Iulia Auguſta

,, octoginta duos annos vitæ Pucino retulit acceptos, non alio vſa. Gignitur in ſinu

,, Adriatici maris, non procul a Timaui fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas co-

,, quente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim,

,, quod Græci celebrantes miris laudibus Pictanon appellauerunt ex Adriatico ſinu. Plinio conſentit Eilard. Lubinus in Perſium [i] ſcribens: *Vinum Falernum e Campania: cui inter generoſa vina Italia ſecunda nobilitas tribuebatur: prima enim laus dabatur Pucino; quod a Græcis Pyctanum appellatur.* Hodie nuncupatur Italice, *vin di Proſecco*. Eius mihi copiam fecit nudius tertius, tranſmiſſa phiala, Illuſtriſs. Comes Iacobus Caimus Vtinenſis; in Patauino Lyceo Iuris Ciuilis ordinarij de ſero primarius Interpres, eum ingenioſo Cl. i Sat. 3.

C viri, Hieronymi Sini Epigrammate,

,, Iam Patris Auguſti feſtæ rediere Kalendæ:

,, Bibite Pucino pocula plena mero.

,, Zoilus exclamat: producta ſyllaba prima eſt

,, Bibite: & hoc vitium carminis eſſe probat.

,, Verum ego defendi poſſum ratione diei;

,, Bibere namque hodie non decet eſſe breue.

Cui lagenam remittens meo dilutiore, lymphatoque vino plenam, Bacchus, inquam, iſte tuus ardens, a Ioue fulmen triſulcum in ſinum Hadrianæ Semeles euibrante genitus, a mea Nympha, quam mitto, nutritus, mitior forte reddetur; etſi latrante Sirio luno ferociens æſtuet, puerum tuum Semeleium exoſa. Enimuero tuo in vino Pucino generoſiſſimo bibendo ſaporem, & vigorem percepi vini Græci, quod vulgo nomine Maluaſiæ venditur, & e Chio primæuam originem habet; quo merito gloriatur Inſula nobilis, vt & Homeri tam

D incolatu, quam ſepulchro. Nec ad Genuenſium meorum decus & ornamentum præterire debeo, quod etiam Lazius obuelare ſilentio noluit, dum inquit: *Chios inſula hodie ſub imperio Genuenſium (quibus ante ſeculum Imperator Conſtantinus Andronicus Paleologus donauerat) ad Aſiam verſus deflectens, optimo quondam vino, & marmore celebris, ſi Plinio credimus lib. V. cap. vltimo.* Sed multo celebriorem eam fecerunt inſignes viri, tum ſuis natalibus, Ion Tragicus, Theopompus hiſtoricus, Theocritus Philoſophus, vt vidimus apud Strabonem, & Hippocrates Mathematicus, quem Ariſtoteles [k] & Simplicius in oſtendenda ratione tetragoniſmi, ſiue Quadraturæ circuli præferunt Antiphonti, tanquam Geometram Ageometræ: tum ſua diuturniore habitatione, morte, ac ſepultura, poſteritateque familiæ, vt de Homero conſtat ex ante habitis. Quod autem nuper obſeruabamus de Vino veterum Pucino, nunc alio nomine Proſecco nuncupari, varietatem hanc habuit Chios inſula ſub Genuenſium dominium vt venerit, diuque fuerit. Vini Chij literis inſignes. k 1. Phy. c. 11

ab eo quod obſeruare Strabo nos voluit, dum ait [l] [Sed videtur ob continentes migrationes, permutationeſque communitarum, etiam nomina genteſque confuſas eſſe: vnde factum, vt noſtris hominibus non nunquam offeratur perplexitas; veluti primum de Crannonijs & Gyrtonijs. Quippe Gyrtonij antiquitus Phlegyæ ſunt nominati, a Phlegya Ixionis fratre: Crannonij autem Ephyri. Itaque vbi poeta dicit: A

l lib. 9. F.

,, *E Thraca forte Ephyros quandò inceſſebant*
,, *Aut animi nimios Phlegyas. . . . .*

quæritur quoſnam dicat. Idem accidit de Perrhæbis, & Athamanibus. (& multo poſt) [m] Nominum mutationes permultæ ſunt, præſertim Barbarorum, quemadmodum Dariacem Darium, Pharzirim vero Paryſatim, Atargutam Atharam dixerunt: quam Cteſias Decreto vocauit.] Hæc ipſe Strabo. Quibus aperte conſtat, mirandum non eſſe, ſi vinum Pucinum antiquitus appellatum & Pyctanum, hodie vinum Proſecum nuncupetur.

m lib. 16. F.

COMICA LASCIVO GAVDET SERMONE THALIA: B
vel
Poeta Comici, Lyricive laſciuioris actus.

Schema L. Gemma.

C

D

A *Explicatio viri eruditi de Venere, Ioco, & Cupidine proponitur. Cap. CLV.*

ERuditione pollens æuo noſtro Ramirus de Prado, Commentarijs illuſtrans Epigrammata Martialis, dum illud præ manibus haberet:

Ad librum ſuum. [a] — a lib.4. Ep.4

,, Argiletanas mauis habitare tabernas,
,, Quum tibi paruę liber ſcrinia noſtra vacent.
,, Neſcis, heu, neſcis Dominæ faſtidia Romæ:
,, Crede mihi, nimium Martia turba ſapit.
,, Maiores nuſquam rhonchi, iuueneſque ſeneſque,
,, Et pueri naſum rhinocerotis habent.
,, Audieris quum grande ſophos, dum baſia captas,
,, Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.
B ,, Sed tu ne toties domini patiare lituras,
,, Neue notet luſus triſtis arundo tuos.
,, Aetherias laſciue cupis volitare per auras:
,, I, fuge: ſed poteras tutior eſſe domi.

Circa poſtremos duos verſiculos has habet adnotatiunculas: [*ÆTHERIAS volitare per auras*] *id eſt prodire in vulgus*: & in hominum manus peruenire. [*LASCIVE.*] *Hic proprie poſitum. Eſt enim LASCIVVM, quod hic Hiſpane dicimus* trauieſo *inguieton, vt lib. XIV.* Epig an.75.

,, Ludite laſciui, ſed tantum ludite ſerui.

Horatius lib. 1. Satyr. 3. in fine:

,, ... vellunt tibi barbam
,, Laſciui pueri.

Sic Virgilius capellam appellat laſciuam: & hic noſter lib. XIII. Epig. 39. hædos laſciuos vocat & infra Epig 45.

C ,, Laſciuos leporum curſus.

Et Virgilius Galateam laſciuam puellam dicit, quæ malo petebat iuuenem & ſe cupiebat ante videri. Hinc natum eſt, vt hoc nomine vtamur pro libidinoſo, & inhoneſto, vt idem Epig. 5.

,, Laſciua eſt nobis pagina, vita proba eſt.

Cauſa quod Venerem proxime præcedit ſemper Iocus, & quum amantes ad Iocos deueniunt, propinqui maxime ſunt Veneri nec vlla certior ad eam via, quam per Iocum; quod prudentiſſimus Horatius lib. 1. carm ode 2.

,, Siue tu mauis Erycina ridens,
,, Quam locus circumuolat & Cupido.

Vide Cupidinem, id eſt Amoris ardorem, qui amantes ſtimulat: & Iocum, qui viam aperit, & pudorem abſtergit: Venerem ipſam, id eſt actum venereum circumuolitare. Quod nobis aperte indicat pictura, relata ab Autore Epigrammatum Orbis, quam hic exprimendam curauimus:

MORAVIÆ PROVINCIÆ
D *GERMANIÆ MAG.*

,, Epigramma repertum a Conrado Celte in gemma ſignatoria, aureæ Cruci inſertum in
,, Monaſterio Ritiſch, iuxta Olmuniz, menſe Julio, Anno Domini MDIIII.

Schematis
locus.

,, Laſciui igitur dicti ſunt inhoneſti, quod laſciuia coniuncta ſit cum actis Venereis: ſic Catullus [b] ad Aurelium: — b Epig. 17.

Prædicare cupis meos amores,
Nec clam: nam ſimul exiocatio ſonat.

Et

d l. 1. de Arte Et Ouidius Iocos res venereas appellauit: d

Cum cuſtode foris, tunica ſeruare puella,
Celent furtiuos balnea multa iocos.

„ Quid? quod ludendi verbum ſubputidum eſt, & laſciuæ ſignificationis. Liuius Andronicus apud Feſtum in *adfatim, adfatim, edi bibi, luſi.* Quod expreſſit Sardanapalus in

e lib. 12. c. 12 „ Epigrammate apud Athenæum: e *Ego imperaui, atque, donec Solis lumen videbam, bibi, edi, veneri indulſi*: (addit Athenæus alia verba Sardanapali ſequentia, Ramiro non allata: Sardanapali vitæ ratio.) *quum tempus, quod viuunt homines breue eſſe cognoſcerem, idque multas habere fortuna vites ac dolores: atque alÿ eorum bonorum, quæ reliqui, fruitione, percipient; quare nullum ego diem præterÿ quin hac facerem.*)

„ Catulus in Hymenæo:

Ludite, vt lubet: & breui Liberos date

f lib. 1. El. 8. „ Ouidius in Amoribus: f

Ludunt formoſa; caſta eſt, quam nemo rogauit.

g lib. 2. „ Et de Arte: g

Ludite, ſed furto celetur culpa moleſto:

h lib. 3. „ Et infra: h

Ludite; eunt anni more fluentis aqua.

„ Propertius item:

Turba Menandre fuerat, nec Thaidos olim;
Tanta in qua populus luſit Erichthonius.

„ Et puriſſimæ impuritatis auctor Petronius in Satyrico:

Ipſe pater veri, doctuſque, Epicurus in arte
Luſit, & hoc vitam dixit habere telos.

„ Sic intelligo Epigramma quadrageſimum quintum libri ſexti:

Luſiſtis; ſat eſt; Laſciui nubite cunni.

i l. 11. Epiſt. 101. „ Et in Epiſtolis: i

Tu tenebris gaudes, me ludere teſte lucerna.

„ Quod ſequenti verſu declarat:

Et iuuat admiſſa rumpere luce latus.

Hæc vir eruditiſſimus.

Expenduntur allati Schematis imagines, & ſenſa Viri Cl.
Cap. CLVI.

Gẽme ſignatoriæ maximæ qualis. NOs tamen in primis obſeruamus, huiuſcemodi Schema repertum in gemma ſignatoria, ſi fuit eius amplitudinis, quanta proponitur, forte non fuiſſe inſertum anulo; ſed vſui ueniſſe cuipiam viro principi, Sardanapali vitam conſimilem agenti, qui tali ſimulachro ſua ſignaret edicta, diplomataque; nam grandiore ſigillo muniri ſolent ea Regum monimenta. In Cruce vt eſſe potuerit id Schema. Quod vero compertum fuerit hoc Emblema ludicrum, ac tantum non laſciuum in aurea Cruce inſertum in Monaſterio Ritiſeb, iuxta Olmuntz, admiror valde Monachorum ignauiam, & ignorantiam, ſi catholicam pietatem coluerint; qui non agnouerint hoc Emblema pluſquam nimium dedecere tum monaſterÿ locum, tum maxime venerandum ſignum Crucis, præcipuum humanæ redemptionis myſterium. Sin autem ibi degentes, in ea vixerint hæreſi, qua iconoclaſtæ cunctas imagines irrident, atque contemnunt; nil mirum illos id effeciſſe, quod olim Hebræi, ne ſalutare lignum S. Crucis adoraretur, ac inueniretur; in loco, vbi ſepultum fuerat, Veneris ſimulachrum poſuere. Qua de re pulchra legitur hiſtoria

a hiſt. Eccl. cap. 13. „ apud Socratem. a Helena Imperatoris *Conſtantini* mater (cuius nomine Drepane, Hc-

„ lenopolis vocatur, olim vicus, iam ciuitas ab Imperatore facta) in ſomnijs diuinitus ad-

Crucis Domini inuentio. „ monita, Hieroſolymam iter capit. Et quum veterem illam Ieruſalem deſertam, tan-

* Pſ. 78. 1. „ quam pomorum cuſtodiam (vt eſt apud Prophetam) * offenderet, Chriſti monumen-

„ tum, in quo ſepultus eſt, & ex quo reſurrexit, diligenter perueſtigat: ac tandem, licet ual-

„ de ægre, Deo tamen illi opem ferente, reperit. Cauſam autem, quæ ei quærenti tantum

„ attu-

A ,, attulerit difficultatis, breuiter exponam. quemadmodum illi, qui Chriſti fidem ample-
,, xarentur, poſt tempus illius paſſionis illud monumentum in magno honore habuerunt:
,, ſic qui ab eius religione abhorrerent, loco illo aggere & ingenti terræ mole obruto, de-
,, lubrum Veneris in eo extruxerunt: & loci illius memoria ſuppreſſa, idoli ſimulachrum
,, erexerunt. At iſtud quidem iam olim ad hunc modum proceſſiſſe accepimus. Verum
,, quum Imperatoris mater de eo certior facta eſſet, ſimulachrum deturbat; locum cuſto-
,, dit, colluuie purgat ac ſordibus; tres Cruces in monumento offendit: unam, beatam il-
,, lam quidem, in qua Chriſtus paſſus fuit: alteras duas, quibus duo latrones ſuffixi occu-
,, buerunt: cum quibus vna reperta eſt tabula Pilati: in qua uarijs uariarum linguarum cha-
,, racteribus ſcripſerat, palamque declarauerat Chriſtum Crucifixum regem fuiſſe Iu-
,, dæorum. Sed quoniam incertum erat, quænam eſſet Crux quam quærebant, mater Im-
,, peratoris non mediocri dolore affecta eſt. Quem quidem non longo tempore poſt Hie-
,, roſolymorum Epiſcopus nomine Macarius ſedauit: & quod erat anceps & ambiguum, fi-
,, dei ui & uirtute diſſoluit; nam petijt ſignum a Deo, cuius compos factus eſt. Signum
,, autem eiuſmodi fuit: mulieri cuidam indigenæ, quam diuturnus morbus oppreſſerat, iam
B ,, imminebat mors. Illi animam agenti ſingulas cruces apponit, pro certo perſuaſus eam
,, ad integram ualetudinem reſtitutam fore, ſi uenerandam Seruatoris Crucem attinge-
,, ret: quæ ſpes illum minime fefellit. Nam quum duæ illæ Cruces, quæ Domini nō erant,
,, eſſent mulieri admotæ, illa nihilominus in mortis articulo conſtitit. Verum ut primum
,, tertia, quæ fuit uera Domini Crux, adhibita erat, Illa iam ferme moriens, extemplo con-
,, ualuit, & e morbo penitus euaſit. Ad hunc modum lignum Crucis Chriſti inuentum eſt. [o] lib. 5. Eccl. hiſt. c. 19.
Hanc eandem hiſtoriam attulit etiam Theodoretus, & Sozomenus, [q] & quod omnium ma- [p] lib. 2. Eccl. hiſt. c. 1.
ximum eſt teſtimonium, Sancta Mater Eccleſia, quæ celebrans feſtum Inuentionis Sanctæ [q] Lect. 4.
Crucis, ita legit: [q] *Poſt inſignem victoriam, quam Conſtantinus Imperator diuinitus accepto ſigno Dominicæ Crucis, ex Maxentio reportauit, Helena Conſtantini mater in ſomnis admonita, conquirendæ Crucis ſtudio Ieroſolymā venit; vbi marmoream Veneris ſtatua in Crucis loco a Gentilibus collocata, ad tollendā Chriſti Domini paſſionis memoriam poſt centum circiter octoginta annos, euertendam curauit. Quod item fecit ad Præſepe Saluatoris, & in loco Reſurrectionis:*
C *inde Adonidis, hinc Iouis ſublato ſimulachro.* Quos Gentiles illi videntur æmulati noſtrates hæretici, qui dudum aureæ Cruci gemmam illam interuerunt, qua Venerem, Iocum, & Cupidinem inſculptum eſſe putauerunt; vt Crux illa non adoraretur a fidelibus pijſque viris; aut eam adorantes viderentur colere profana gentilium ſimulachra. Sed tamen illa nomina, *VENVS, IOCVS, CVPIDO*, ſupra ternas imagines gemmæ apposita, mihi priſcum & eruditum autorem non oſtendunt, ſed neotericum, & ineruditum; etenim antiqui nomina pictis imaginibus apponentes, eo ſeculo vixerunt, quando rudes artifices in artis infantia figuras adeo male formabant, vt non agnoſceretur, quid repreſentarent niſi ſuperius appoſito nomine vel equi, vel hominis, vel Dei per imaginem indicati; quod Ælianus [r] lib. 10. c. 10.
in ſua varia hiſtoria teſtatur, inquiens, [r] *de vetuſtis pictoribus: Quum ars pingendi iam ortum duceret, & quodammodo in lacte faſcijſque verſaretur, adeo rudi & impolito ſtilo depinxerunt animantia, vt adſcribere ad ea pictores neceſſe eſſet: Hoc eſt bos, illud equus, hoc arbor.* Ar vero Schematis huiuſce figura ſic affabre picta conſpicitur, Iocus ludens, vt nemini du-
D bium eſſe poſſit ea Iocum repreſentari. Sed & in eo lædit hic inſcriptor eruditionem, quod Iocum & Cupidinem Inſcribit, quaſi duas repreſentent res; etenim, vt infra demonſtrabitur, Iocus antiquis deſcriptus eſt, nudus puer alatus cum ludicro capite mulieris manibus tractato; nec illo puello cupidinem voluere, contradiſtinctum a larua muliebris capitis: nec enim alæ ſolæ cupidinem oſtendunt infantem nudum. At hac de re poſtea. Deinde uero prima figura ſedens alata, & lauri frondibus, ſeu potius myrti ramulis coronata, nudo corpore non molli, delicatoue, ac muliebri, muſicum inſtrumentum pſalterij tangens, præter omnem eruditionem Venus inſcribitur; quam apud autores nullos alatam legi, neque lauro redimitam, neque pſalterij chordas digitis tangentem, neque corpore non molliſſimo tumidulam. Quare nouitia nomina Schematis imaginibus ab inerudito perperam affixa reſpuo: ſenſumque viri Cl. de Venere alata, pſalteriumque tangente recipere nō ualeo: licet Myrto coronata Venus in Iudicio Paridis aſtitiſſe dicitur a Nicandro in Alexipharmacis.

Pro

Propria Schematis explicatio de Muſa Thalia proponitur & comprobatur. A
Cap. CLVII.

SAnc mentem acrius intendenti mihi ad imagines Emblematis, duplicem in Schemate video ſignificationem; vna quidem eſt de Thalia Muſa laſciuiores comœdias inſpirante poetis; altera de poeta laſciuo pariter ad lyram luſus Amoris canente. Et quidem Muſas coronatas frondibus obſeruat Gyraldus: & varijs inſtrumentis muſicis inſtructas, inquiens: [a] *Muſa puellari, & nympharum habitu induta figuatur, cum varijs, & diuerſis muſicis inſtrumentis. Nam ex marmore quidem peruetuſtas Romæ in ſepulchro effictas, diuerſas ab his, quas in ſubſcriptis carminibus leges, coronabantur vero varie & florum & frondium coronis: ſed & interdum palma, vt Phurnutus ait, propter nominis ſimilitudinem, quia Phœnices literas inueniſſe feruntur, Quin & literæ Phœniceæ appellatæ ſunt, vt in Poetis diximus. Sed & coronas interdum geſtare Muſæ finguntur ex pennis verſicoloribus, non modo propter Pieri filias ab his ſuperatas, & in Picas conuerſas, ſed etiam ob Sirenas deuictas, vt alibi dictum eſt.* Cui de Muſarum coronis conſentit omnino Natalis [b] Mythologus. Sed Thaliæ peculiariter alæ conueniunt ab alite Cygno, ſibi proprio; qua de re mox idem Gyraldus infit: *Sub qua Thalia, quæ in vltimo loco poſita eſt. hoc eſt germinatio virtutum: omnis enim virtus per pulchram appetitur famam & gloriam. Ideoque albo alite, id eſt Cygno ſubſtollitur, ſtagniſque mox deponitur; quia gloria & bonæ famæ ſemina in altum & ſublime elata, deinde per humum, hoc eſt inter mortales & per ora hominum diſſeminantur atque diffunduntur.* Inſuper Boccatius in Genealogia Deorum omnibus Muſis alas attribuit, ex antiquioribus inquiens: [c] *Muſas præterea dicunt a quodam Pireneo clauſtris clauſas, eaſque ex clauſtris in detentoris perniciem euolaſſe.* Et mox mythologiam aperiens ait. *Has autem voluiſſe Pyrenæum includere, nihil aliud puto, quam quoſdam ad oſtentationem ſui impetuoſos & auidos, qui neglectis ſtudiorum laboribus, poſtquam ſeruata libris compleuerint, & eorum fere tegmina viderint; tanquam omnia, quæ in eis continentur, cognouerint; ſo ſe audent æſtimare poetas, aut a circumſpicientibus arbitrari. Verum quum euolauerint Muſæ quas putauerant clauſtris clauſiſſe, ſi eas in publicum ſequi velint, id eſt oſtendere ſe ſcire quod neſciunt, in præcipitium confeſtim ruunt. Ex quibus nonnullos ego cognoui, qui librorum congerie cumulata ſe credidere Magiſtros, & in conſpectu ſcientiam corruere.* Sic igitur in Schemate Muſa Thalia recte pingitur alas habere. Sed & eadem fingitur nuda, corporeque non molli & delicato, pſalterium tangere; nuda quidem ob laſciuiam; etenim hac notatur conditione propria vel in fragmentis Virgilianis, vbi muſarum omnium proprietates afferuntur, hiſce verſiculis, a Gyraldo quoque citatis, etſi vario delineatis ordine: B C

a Synt. 7. Muſæ coronas geſtabāt varias.

b lib. 7. c. 15. Thalia alata.

c lib. 11. c. 2. Sapientes, ac poetæ qui ex copia librorum videri volunt.

Thalia cur nuda.

Clio geſta canens, tranſactis tempora reddit:
Melpomene tragico proclamat mœſta boatu;
Comica laſciuo gaudet ſermone THALIA:
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget:
Terpſychore affectus citharis mouet, imperat, vrget:
Plectra gerens Erato, ſaltat pede, carmine, vultu:
Carmina Calliope libris heroica mandat:
Vrania ipſa poli motus ſcrutatur & aſtra: D
Signat cuncta manu, loquiturque Polyhymnia geſtu:
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Muſas:
In medio reſidens complectitur omnia Phœbus.

Et ibidem legimus iſta Muſarum inuenta:

Clio hiſtorias inuenit: Melpomene tragœdias:
THALIA Comœdias: *Euterpe tibias. Terpſychore*
Pſalterium: Erato geometriam: Calliope *literas:*
Vrania Aſtrologiam: Polyhymnia rethoricam.

Nuditate vero laſciuiam ſignificari, quæ paſſim habetur in antiqua comœdia, nemo non agnoſcit, vel ex eo communi dicto, *Mulieres vna cum tunica pudorem exuere.* Ad hanc rem Natalis [d] ex antiquorum ſententia Thaliam Muſam Lunæ adſcribit; aitque: *Quum vero va-*

Nuditas laſciuiam indicat.

d l. 9. Myth. c. 15.

ria

A *ria ſint harum Muſarum ſtudia, varijs quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis ſphæris, vt ſenſerunt Pythagorici, deſcenderunt. Nam qui e Luna, quum magis Thaliæ natura ſint obnoxij, comica laſciuia & petulantia delectantur.* Verum & corpus minime delicatum atque molle, ſed ſolidum ac fere ruſticanæ mulieris, laboribus aſſuetæ, viraginiſque robuſtæ, ſedens in Schemate, denotat eo nomine Thaliam, quod ipſa Telluris cultui, vitæque ruſticæ præficitur. Nam Gyraldus ait,[e] veteres aliquos Thaliam Muſam adſcribere Telluri. Fulgentius in Mythologia de Muſis ait:[f] *Quarta Thalia, id eſt Capacitas veluti ſi dicatur Tithis Thalia: hoc eſt ponens germina.* Rhodiginus itidem ſuis in antiquis lectionibus ait:[g] *Nam & Clio hiſtoriam comperiſſe traditur: plantandi artem Thalia.* Quod autem Thalia Lunæ pariter atque Telluri tribuatur, non repugnat; quia Luna veteribus eſt Terra cæleſtis; vt ex Auerroe[h] conſtat aperte. Inſtrumentum Muſicum, quod ſiue pſalterium, ſiue cum vulgo nuncupes Harpam, a ſedente Thalia nuda pulſatum mirifice congruit comicis, & laſciuis cantionibus; quare canenti, ſcite ponitur aſtare Cupido nudus, loci laruam pertractans, ac veluti vibrans atque mouens ad rhithmum fidium; ſicuti vidimus nonnullos circulatores ludiones, quaſdam imagunculas ludicras ad ſonum ſaltantes agitare. Sic igitur prior
B explicatio Schematis eſto Muſa Thalia pulſans Harpam, ad cuius ſonum Cupido locum ludibundus agitet, indicium comici laſciui.

Thalia Luna adſcripta.

Thalia vitæ ruſticæ præfecta.

[e] Synt. 7.

[f] lib. 1.

[g] lib. 7. c. 4.

[h] 2. Cæl. t. 10. 40.

Secunda noſtra Schematis affertur explicatio de Poeta ſeu comico, ſeu lyrico laſciua carmina pangente. Cap. CLVIII.

VErum enimuero corpus humanum, alatum, & coronatum, Harpamque muſice tangens ad Amoris ludibundi præſentiam, adeo videtur amphibium inter ſemineum, atq; maſculeum; vt quod nuperrime Thaliam Muſam repreſentauit, aptiſſime referre valeat virum poetam laſciuiore metro mouentem animos ad petulantiam Amoris libidinoſi. Quandoquidem laurea corona communis poetarum omnium eſt; etſi nonnulli coronati fuerint ex myrto, alij ex roſis, alij ex alijs qua floribus, qua frondibus. Quinimmo ſertum in capite ſedentis incertum eſt an e lauro ſit, an e myrto, cognatas adeo frondes habet cum folijs vtriuſque plan-
C tæ: Myrtus autem Veneri ſacra decet maxime Poetam venereos luſus tractantem carmine ſiue comico, ſiue lyrico; tum etiam quod myrtus Voluptatis eſt hieroglyphicum, & pudendi muliebris obtinet Ariſtophani ſignificatum. Quæ cuncta nobis ex antiquitate collegit Valerianus; cui[a] *Satis quidem exploratum eſt ex omnium fere poetarum lectione, Genium & Voluptatem ex Myrto ſignificari. Arbuſculam eam omnium delicatiſſimam aiunt, perpetuo tam virore ſpectandam, quam foliorũ ſpecie, ſuauiſſimoq; odore præſtantem; vt non immerito Veneri, Deæ omnium dedicata* (qualem certe non refert imago ſedentis in Schemate, neruoſo potroque corporis habitu, facieque virili, non admodum decora) *vnde meruerit Pelops Hippodamiæ nuptijs potiri certamine victor auxilio Veneris quod ei ſimulachrum ex pullulante Myrto feciſſet. Nam qui Venerem pingunt libenter illi myrteam coronam imponunt, qua coronatam eam in iudicio Paridis aſtitiſſe Nicander ait in Alexipharmacis; atq; ea de cauſa huiuſmodi arbuſculam Iunoni & Palladi odio habitam in poſterum. Apud quem animaduertas Dyctimnam Palladem appellari, quamuis gloſſemata quadam aliter exponant. Neque vero diſſimulandum, Myrtum puden-*
D *di muliebris habere ſignificatum: vnde apud Ariſtophanem legas: Neq; rem aggredi Veneream, priuſquam Græciam fœdere iunxerimus. Sed Myrtum Pollux carunculam intra pudendum muliebre ponit laſciuo quodam motu interim ſubſultantem: quo forſitan ſpectat Ariſtophanicus ille iocus, vbi chorus ſenum Lyſiſtratæ ait: Enſem geſtabo poſthac in Myrti ramo. In commentario ſerpentis Hecates fabulam recitauimus, quam multis modis Faunus pater ſolicitauerit ad ſtuprum, quum ea paterna petulantia reluctantem modo virga myrtea verberaret, modo vini tormentum adhiberet, mox in anguem conuerſus ſpiris totam implicauerit. Ibique virgam myrteam nequitiæ imaginationem, vinum mentis hilaritatem, anguem multiplices voluptatis nodos hieroglyphice ſignificare oſtendimus. Nam quod ad Myrtum attinet, apud Maronem*

Myrti hieroglyphica.

[a] lib. 10.

Myrtus cur exoſa Iunoni & Palladi.

Myrtus hieroglyphicũ pudẽdi muliebris.

„ Quos durus Amor crudeli tabe peremit,
„ Secreti celant calles, & myrtea circum
„ Sylua tegit.

Myrtus hilaritatis indicium, & cantus in conuiuijs, vt fuerit.

& mox: *Erat & hilaritatis indicium ramus Myrti, quem veteres inter vina alter alteri porrigebant. Mos enim fuit in conuiuijs eo circumlato ramo vnumquemque diſcumbentium ad cantandum excitare. Singuli enim conuiuarum accepto in manus myrti ramo, partes canebãt ſuas: quem morem Sympoſiacis Plutarchus late diſputauit. Et Horatius adueniente verno tempore, quo ſe vndecunque patefacit hilaritas, dum Cytherea choros ducit Venus, decere ait viridi nitidum caput impedire myrto. Atq; vbicunque conuiuiorum lætitiam celebrat, coronas e myrto inferri iubet.* & adhuc infra: *Eſt & Myrti genus, quæ folia habet perforata: ea Træzenijs latiſſime prouenit: per hanc Amoris vulnera, mœroremque ipſum, quo plurimum Amantes ex deſiderio conficiuntur, ſignificari tradiderunt celebres doctrina viri. Alij (dicenda enim omnia ſunt) fabulantur, ab acu, qua Phædra capillos coercebat, ea foramina proceſſiſſe: de quo, vt nullam eſſe fabulam tam ineptam quæ apud Græcos autore careat, admoneamur, apud Pauſaniam libro primo videndum.* vbi legimus: [b] Poſt hæc Theſeum, quum Pallantem & eius filios res nouas molientes occidiſſet, Træzenem, vt de cæde purgaretur, veniſſe. Ibi tunc primum Phædræ viſum Hippolitum: adoleſcentiſque amore inſanientem, de morte ſibi conſciſcenda conſilium cepiſſe. Myrtus adhuc apud Træzenios oſtenditur, perterebratis vndique folijs, eam ſane talem ab initio fuiſſe negant; ſed ex Amoris ægrimonia Phædram crinali acu folia transfixiſſe. Veneris popularis, & ſuadelæ cultum induxit Theſeus, quum in vnam ciuitatem ex agris Athenienſem populum compuliſſet. Addit autem Pierius immediate: *Sunt qui per Myrtum Ganymedem referri putent, quod perſuaſum ſit eam ibi latiſſime natam, vbi puer is pedum veſtigia preſſiſſet. Argumento eſſe locum in Chalcide Harpagium a re ipſa nuncupatum, quod ibi Ganymedem ab Ioue raptum fabulantur, ibidemque Myrtos pulcherrimas, atque admodum copioſas naſci. Quod ea de cauſa a Chalcidenſibus confictum aiunt, quod inſulares illi impurum genus fuerunt, puerilium amorum turpitudini quam dediti ſſimi, pudore omni poſthabito. Id quoque apud Pauſaniam.* Itaque non ſine ratione Schematis autor Poetam laſciuum appinxit Myrtea corona redimitum. A B

Myrtus Træzenia quid indicet.

b in Atticis.

Phædræ amor inceſtus.

Myrtus vt Ganymedẽ referat.

Chalcidenſes infames puerorũ raptu.

Poeta cur alatus in Schemate ſedens.

Sed & eundem non ab re finxit Alatum, Platonis in Ione de Furore Poetico ſententiam ſecutus, talia ſcribentis: [Omnes itaque carminum poetæ inſignes, non arte, ſed diuino afflatu mente capti, omnia illa præclara poëmata canunt: & vt Corybantes non ſana mente ſaltant, ita neque cantilenarum modulatores egregij ſana mente hos cantus effingunt: ſed vbi in harmoniam & rhythmum inſurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum Bacchantes feminæ, mente non ſana mel & lac ex fluminibus hauriunt, ſana autem mente haurire nequeunt; idque tum efficit illorum animus, qui cantus effingunt, quod ipſi narrant. Aiunt enim nobis Poetæ, quod e fontibus, quibus mel ſcaturit, haurientes, & a Muſarum viridarijs collibuſq; decerpentes, carmina ad nos afferant, quemadmodum mel ex floribus Apes; & inſtar Apum volare ſe dicunt. Qua in re vera loquuntur. Res enim leuis, volatilis, atque ſacra poeta eſt: neque canere prius poteſt quàm Deo plenus, & extra ſe poſitus, & a mente alienatus ſit. Nam quãdiu mente quis valet, neque fingere carmina, neque dare oracula quiſquam poteſt. Non arte igitur aliqua hæc præclara canunt, quæ tu de Homero refers, ſed ſorte diuina id quiſque recte efficere poteſt, ad quod Muſa quempiam incitauit.] Et hinc Petrarcha deum Amorem introducit, qui ſibi poetæ conceſſerit alas, quibus valeret ad myſteria diuina ſurſum volare; dum ita coarguens Amor eum infit; [c] vt alibi quoque notaui: C

c part. 2. Canz. 45. ſtan. 10.

„ Ancor (& queſto è quel, che tutto auanza)
„ Da volar ſopra'l Ciel gli hauea dat'Ali
„ Per le coſe mortali,
„ Che ſon ſcala al Fattor, chi ben l'eſtima.
„ Che mirando ei ben fiſo quante & quali D
„ Eran virtuti in quella ſua ſperanza,
„ D'vna in altra ſembianza
„ Potea leuarſi a l'alta cagion prima,

Sic igitur Poetæ finguntur Alati, non ſolum probi ad hunc finem, ſed etiam laſciue ſcribentes; qui ad inſtar Apum volitant per amœna vireta Muſarum, colligentes inde floſculos eruditionũ, & mella blandæ voluptatis, quam celebrant; vt ex Platone colligitur. Quoniam autem Poetarũ tres ordines habentur, Epici, Comici, Lyrici: ſolis Epicis Tuba datur: Comicis, & Lyricis, barbiton, ſiue pſalteriũ, & Lyra; quum laſciuiæ cantus maxime Comici fundãt; ideo ſcite Schematis poeta manibus barbiton, ſiue pſalteriũ, ſiue citharam pulſat, Harpã vulgo dicimus. Quoniã vero comici laſciua poemata perſonati repreſentabãt; ideo recte poeta laſciuus in Schemate pingitur perſonã quandã nigellam atq; tenellam laruã vultũ opertus.

loci

A Ioci figura, luſuſque poetici, ſic, vt in Schemate, delineatur atque deſcribitur a Cæſare Ripa Peruſino, verbis ipſiſſimis: *GIVOCO DALL'ANTICO: Vn fanciullo nudo alato con ambedue le mani diſteſe in alto, prendendo vna di due treccie che pendono da vna teſta di donna, che ſia poſta in qualche modo alta, che il fanciullo non vi poſſa arriuar à fatto. Sia queſta ornata d'vn panno, che diſcenda inſino al mezo di dette treccie: & vi ſarà ſcritto, IOCVS.* Ex quibus etiam apparet, male ſupra caput Alati pueli nomen inſcribi. *CVPIDO*: & ſupra caput muliebris Laruæ, *Iocus*: quum apud antiquos Iocus non illa ſola muliebris capitis imagine contineatur, vti perperam in Schemate notatur, ſed aggregato ex illa & alato puello, ipſam capillorum funiculis intortis apprehendente; qui propterea ſimiliter ab re inſcribitur Cupido. Ioci figura.

Animo pacato ſacrificandum, & ſupplicandum.

B

Schema LI. Gemina.

C

D

Cur antiqui Sacerdotes offerrent aliquando ſacrificia Numini ſedentes.
Cap. CLIX.

JOſeph Pater meus, dum iuuenis in Inſula Corſicæ medicinam faceret illius Regni pro Sereniſſima Genuenſium Republica Illuſtriſſimo Gubernatori, donatus fuit a nobili viro, quem graui morbo preſſum perſanauerat, anulo cum inſerta gemma perpulchro,

mihi poſt multos annos hæredi relicto. Gemma pretioſior eſt Achates, alba faſciola per totum corpus lucido rubore ſaturo ſplendidũ traiecta. Sculpturam habet artificioſiſſimam, qua repreſentatur Altare, ſuper quo ardens flamma extollitur, prope ſedens viſitur ſacerdos, podere veſtitus more Romano, pectore quidem nudo, ſed cetera membra veſtimentis indutus: manu dextera pateram ſupra foculum inclinans, quaſi vel vino, vel lacte, vel farre, vel thure, vel mola ſalſa liraturus; vtcumque Numini ſuo ſacrum faciens, offerenſque munus. Mirum eſt, quod ſedendo ſacrificet: id autem arbitror duas cauſas habere potuiſſe; quarum vnam mihi ſuggerit in Argonauticis Apollonius, aſſerens olim ſupplicantes abſque voce tactos ad focum ſedere; quia non vocali, ſed mentali oratione magis ad ſui vota Numinis
a lib. 4. verſ. 693. 694. beneficium allicerent; verſiculi ſunt Apollonij[a]

„ τὼ δ' ἄρα, καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες
„ ἵζανον, ἥ τε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται.

id eſt

Illi ergò tacite, ſineque voce in foco conſcenſo
Sederunt (veluti mos miſeris ſupplicibus eſt) B

quo de more ſupplicandi, ſedendo ad ignem, latius infra. Altera vero mihi myſtica videtur, quia Deo ſacrificij munus offerens debet animum habere pacatum, nulla paſſione vel odij,
b Matt. 5. 23. 24. vel iræ potiſſime perturbatum; quod habemus in Sacra pagina præceptum Domini[b] *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Rem Deo maxime gratam iubet
c Oſe. 6. 6. Matt. 9. 13. relinquere, vt fratri reconcilietur; quia miſericordiam Deus vult, non ſacrificium[c] indignati, & iratum iuſte contra ſe proximum habentis: & dilectioni quodammodo ſui, proximi dilectionem anteponit. Magna profecto res; & apud Iudæos non ſolum, ſed etiam apud alias gentes piaculum erat ingens, imperfectum relinquere ſacrificium; vt propterea Va-
d lib. 3. c. 3. lerius Maximus adoleſcentem laudet[d] qui potius aduri ſibi brachium paſſus eſt, quam inchoatum ſacrificium turbare, abrumpereue: vetuſto *Macedonum more*, inquit, *Regi Alexandro nobiliſſimi pueri praſto erant ſacrificanti: E quibus vnus thuribulo accepto ante ipſum aſtitit, in cuius brachio carbo ardens delapſus eſt: qui, etſi ita vrebatur, vt aduſti* C *corporis eius odor ad circumſtantium nares perueniret, tamen & dolorem ſilentio preſſit, & brachium immobile tenuit ne ſacrificium Alexandri aut excuſſo thuribulo impediret, aut edito gemitu aures regias aſpergeret. Rex quoque patientia pueri magis delectatus, hoc certius perſeuerantia experimentum ſumere voluit; ſolito enim ſacrificauit diutius: nec hac re eum a propoſito repulit. Si huic miraculo Darius inſeruiſſet oculos; ſciſſet eius ſtirpis milites vinci non poſſe, cuius infirmam ætatem tanto robore præditam animaduertiſſet.* Iſta quum ita ſe habeant, Dominus tamen pluris æſtimans dilectionem proximi, quam ſacrificium ſibi deſtinatum ab hominibus, eos vel incæpto ſacrificio, iubet ipſum interrumpere, priuſque reconciliari proximo, qui ab ipſis offenſus habet aliquid contra illos optare, vt animo pacato reconciliati valeant Deo ſacrificium offerre. Volunratis autem hanc pacem, & animi tranquillitatem quum oculis exponi viſibilem nequiuerit in gemma Schematiſta, non inepte per ſeſſionem corporis in ſacrificante ſignificauit; nam & Ariſtoteles animum ſedatum a perturbatio- D
nibus per hominem ſedentem indicauit, quum perturbationes impedire monuit adeptionem
e 7. Phy. t. 20. ſcientiæ[e] *Nam quia quieta eſt*, inquit, *reſideatq; anima, ſciens fit & prudens*: & ſecundum Arabicam tranſlationem magni Commentatoris: *Homo enim fit ſciens, & intelligens, quando anima eius quieuit, & firmatur.* Itaque ſedens iſte ſacrificans, indicat ſacerdotem Deo munus oblaturum debere prius animum habere quietum, & ab omni perturbatione pacatum, ſupplicareque potius Numini corde in ſilentio, mentali oratione, quam in multiloquio vocalis orationis, abſque cordis oratione; quo nomine Deus increpat populum male oran-
f Matt. 15. 8. g cap. 29. 13. tem, inquit Dominus[f] *Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias dicens*[g] *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.* Sed oratio perfecta eſt cum vocali coniuncta mentalis: & ideo in liturgia noſtra Romana ſacrum faciens, præter orationem vocslem & altam, & ſubmiſſa voce prolatam, bis tacito ſilentio cordis orationem effundit coram Deo. Sic ergo non inepte Schematiſta ſacerdotem ſacrificantem, inducit in gemma ſedentem. Et

quum

A quum Ariſtoteles ad ſacrificia Diuina[b] moneat antiquos vti numero ternario; quæ ſunt, Numen, cui ſacrificium offertur; Sacrificium faciens homo: & res, quæ a ſacrificante munus b 1.Cæl.t.2.
offertur Numini: ſane tria hæc expreſſa viluntur in gemmula: Sacrificium peragens ipſe ſacerdos ſedens; qui pectore nudo ſpectatur, indicans corde ſe Deum deprecari, non voce tantum, & animo pacato. Sacrificium', ſeu munus, quod offertur Numini, ſignatur patera, quam inclinat ad ignem, verſans oblationem ſeu lactis, ſeu vini, ſeu farris, ſeu thuris, ſeu rei ſolitæ pateris contineri. Numen autem igne ſignatur, non ſolum, quia flamma vergit ad æthercam regionem, afferenſque holocauſti odorem Deo ſuauem, ob pium affectum offerentis; ſed etiam quia flamma per ſeipſam Dei ſymbolum fuit apud antiquos & Ethnicos, & fideles; nam Perſæ, Chaldæiq; coluerunt ignem vice numinis, vt latius oſtendimus in Gemma Canopi. Rhodiginus[i] ex hiſtoria vetere producit, Darium cum Ducibus propinquiſq; i lib.15.c.15
agmina in armis ſtantium circuiſſe, Solem, & Martem, ſacrumque & æternum Ignem comprecatum, vt illis dignam verere memoria fortitudinem inſpirarent. Sed & in ſcriptura diuina legimus ignem eſſe Dei ſymbolum, ac myſticam notam; dicente Moſe, & Apoſtolo[k] k Deu.4 24. Hebr. 12.F.
Deus noſter ignis conſumens eſt: ſcilicet ignis conſumens reſpectu improborum, & ignis
B purgans reſpectu electorum, vt ait Lyranus: & [l] *Apparuit Moyſi Dominus in flamma ignis* l Exod. 3.
de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non comburebatur. & ex eunt bus filij Iſrael
de terra Ægypti [m] *Dominus præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis,* m Exod. cap.13.
& per noctem in columna ignis, vt dux eſſet itineris vtroque tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo. [n] & Elias prophetas Baal in- n 3. Reg. cap.18.
crepans, qui non poterant ignem a ſuo deo impetrare ad holocauſtum ſuper altare comburendum; vbi præparauit altare vero Deo Iſrael & aquas multas appoſuit, ignem naturalem extinguere valentes, & impedire ſacrificium: *Quum iam tempus eſſet, vt offerretur holocauſtum, accedens Elias propheta ait: Domine Deus Abraham, Iſaac, & Iſrael, oſtende hodie, quia tu es Deus Iſrael, & ego ſeruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc: Exaudi me Domine, exaudi me, vt diſcat populus iſte, quia tu es* Dominus Deus, *& tu conuertiſti corda eorum iterum. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam quæ erat in aqua ductu lambens. Quod quum vidiſſet*
C *omnis populus, cecidit in faciem ſuam, & ait:* Dominus *ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus.*
& alibi [o] *& ait Moyſi Dominus, iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum.* & mox: *in die enim tertio deſcendet Dominus* o Exod. 19.
coram omni populo ſuper montem Sinai. & infra: *Iamque aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, & micare fulmina, & nubes denſiſſima operuit montem.* & adhuc infra. *Quumque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis. Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus Deus ſuper eum in Igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace; eratque mons omnis terribilis.* Ex his locis antiqui Chaldæi cæperunt ignem adorare, tanquam Deum; quam ſententiam Perſis perſuaſerunt; eaque deriuata poſterius eſt ad multas gentes alias, inde ſacrificia facientes ad ignem velut ad Deum; qua ratione colebant Ignem ſub nomine Laris Veſtæ, Vulcani, & eiuſmodi Deorum gentilium; de qua re Rhodiginus etiam[p] in antiquis le- p lib.15.c.16
ctionibus; Legimus, inquit, & in Græcia illud item, a Medis & Aſſyrijs barbaricos contri-
D bui eiuſcemodi elemento honores, non religione vtique, ſed formidine verius nocentiſſi- Cur ignem colerent antiquorũ nube.
mæ, omniaque abſumentis rei: quo nomine quoque ſancitum erat apud antiquos, ſacrificandum eſſe malis Dæmonibus, ne noceant. Sed & ipſe Porphyrius ſcribit, dijs, qui ſunt intra cælum, ſiue curſu quodammodo pererrantium, ſiue non errantium, quorum ducem Solem, deinde Lunam exiſtimandum eſt, commode ſacrari ignem, quaſi rem cognatam. Quin & Porphyrius, eidem Rhodigino[q] veteres ait cæleſtibus Dijs templa excita- q lib. 12.c.1.
bant, & aras: terreſtribus ἐσχάρας, id eſt focos: Maxime vero ſupplicantes ad focum ſedebant, quod in explicatione ſuperius allatorum Apollonij carminum, vel obſeruatu Cælij[r] r l.15.c.18.
notarunt Interpretes: Lege, inquiunt, ſancitum erat, vt ſupplices apud Larem ſederent taciti, non vocali, ſed oratione mentali precantes. Verum quid riuulos conſectamur, quum Homerica adire fluenta liceat, a quibus ceu fonte perenni

,, Vatum Pierijs ora rigantur aquis?

Ita

ᵗ verſ. 153. Ita vero Odyſſeæ ſeptimo ᵗ legimus, Alcinoi domum Vlyſſe ingreſſo: A

ὣς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι
πὰρ πυρί· οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ

id eſt

,, Sic fatus reſedit ad focum in cineribus
,, Iuxta ignem: illi certe omnes facti taciti ſunt ſilentio.

Senſus autem Homeri eſt, poſt orationem vocalem, ſediſſe in foco Vlyſſem, ſtupentibus, qui aderant, omnibus, vel potius oratione mentali ſupplicantibus pro illius incolumitate, vt exaudiretur de parando illi reditu in patriam. Quin & Halicarnaſſeus Dionyſius, Marcium Coriolanum patria profugum, Actij Tullij Volſcorum principis ſupplicem factum ſcribit, ſedentem ad focum, quod repetit Plutarchus quoque, nil ſcitius ſuſpicante Interprete: verba Plutarchi ſunt de Coriolano, *Sumpto enim amictu & habitu, quo minime cognoſceretur aſpectu, vt Vlyſſes, infeſtorum hominum eſt vrbem ingreſſus. Erat diei ſerum, multiq́ occurrerunt ei, ſed nouerat nemo. Profectus domum ad Tullium, repente ad focum nullo ſentiente penetrauit, ibique tacitus ſedit capite obuoluto nihil agens. Familia ſtupore defixa dubitauit excitare eum, quod aliqua & ex veſte atque ſilentio eius eluceret maieſtas. Narrant igitur Tullio iam cœnanti hoc monſtri. Qui ſurgens adijt eum, rogauitque, qui eſſet, quidq́ petitum veniſſet.* & mox Coriolanus ad Tullium: *pulſuſq́ in exilium ſupplex ad focum tuum confugi &c.* Idipſum & a Themiſtocle factitatum quandoque, vbi teſtularum exilio mulctarus, etiam ab inimiciſſimo Moloſſorum rege Admeto, cuius adiſſet larem, religioſe ſeruatus eſt, frequens Græcorum prodit hiſtoria: ſed peculiaris apud eundem Plutarchum in Themiſtocle: *At illa in fuga, dicit, formidans magis Themiſtocles domeſticum & recens odiũ quam veterem iram & regiam, huic ſe permiſſum iuit, ac ſupplex Admetum adijt nouo & inuſitato more. Nam filium eius puerum tenens abiecit ſe ad focum eius. Hunc maximum, & prope ſolum qui non reijciatur, Moloſſi modum ducunt ſupplicandi. Aliqui Phthiam aiunt regis coniugem eam rationem ſupplicandi ſuggeſſiſſe Themiſtocli, filiumque ſuum apud focum cum eo locaſſe: alij Admetum ipſum, vt neceſſitatem apud eos, qui illum inſequerentur, cur non dederet eum, excuſaret, modum iſtum ſupplicandi struxiſſe ei & machinatum fuiſſe.* Vtcumque ſit, mos apud antiquos erat ſupplicandi, ſedere ad focum. Ne prætercam illud C

ᵘ lib. de primo frigido. e Plutarcho ᵘ quod *apud Perſas ſupplicandi genus erat acerrimum & repulsa ſecurum, ſi ſupplex cum igne in fluuium deſcendens minaretur ignem ſe in eum abiecturum, niſi impetraret quod petebat; fiebat enim compos voti; ſed puniebatur propter comminationem, vt pote iniuſtam, & natura contrariam.*

Penario mira ſupplicatio cum minis. Vt hinc habeamus rationem cur in gemmula noſtra ſculpatur ſacrificulus ad ignem, ardentem in ara, ſedens. Verum quam manu tenens porrigit id ignem, vt vt patera poteſt eſſe verſans holocauſtum in flammas, vt obſeruabamus; tamen poteſt eſſe placenta, quam ethnici, quin & Iſraelitæ mali ſecuti deos alienos, libabant offerentes Lunæ, quam adorabant Reginam aſtrorum in cælo, tanquam Deam; vt illos increpans eis obijcit

ˣ cap. 7. Dominus per Ieremiam, dicens ˣ *Non ne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ieruſalem? Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, & libent Dijs alienis & me ad iracundiam prouocent. Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus?* Cæli namque reginam hoc loco Lunam, aut Iunonem, aut Berecynthiam, Idolum gentilium interpretari, notiſſimum eſſe Lyranus D

ʸ cap. 44. obſeruat. Et Interlinearis: vt etiam infra ʸ *Reſponderunt autem Ieremiæ omnes viri ſcientes, quod ſacrificarent vxores eorum dijs alienis, & vniuerſa mulieres, quarum ſtabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti, in Phatures: ſermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini audiemus ex te, ſed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore noſtro, vt ſacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos & patres noſtri, & reges noſtri & principes noſtri in vrbibus Iuda, & in plateis Ieruſalem, & ſaturati ſumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus. Ex eo autem tempore, quo ceſſauimus ſacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indiguimus omnibus, & gladio & fame conſumpti ſumus. Quod ſi nos ſacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina, nunquid ſine*

ᶻ l. 14. c. 19. ᵃ lib. 9. c. 16. *viris noſtris facimus ei placentas ad colendum eam, & libamina ad libandum? Et dixit Ieremias, &c.* Sunt autem placentæ plurium generum apud Athenæum, ᶻ & Rhodiginum ᵃ allatæ.

A larę. Coronatus aſpicitur noſter ſacrificans in gemma, quia ſacrificantes coronatos eo mu-
nere fungi ſolitos, certum eſt ex Athenæo [b] ſcribente: *Conſueuerunt Lacedæmonij etiam ca-* b lib. 15. [illegible] & ſeq.
lamo coronari per feſtum Anteſignanorum, vt in libro de ſacrificijs in Lacedæmone ſcriptum re-
liquit Soſibius, quum ita inquit: alios quidem regionis ipſius calamis coronari accedit; alios
vero, pueros ſcilicet, ex inſtitutione non coronatos aſſequi: nimirum coronatos extitiſſe ſa-
crificia peragentes, quos aſſequerentur pueri non coronati. & mox: *Idcirco tempora coro-*
nabantur, vt optimus inquit Anacreon: in cilijs autem corollas ponentes feſtiuum feſtum ago
Dionyſio; quod eſt Baccho ſacrificare. & adhuc infra: *Narrat in Sympoſio Ariſtoteles, quod*
nihil mutilatum Deis offerre, ſed omnia perfecta ac integra donare conſueuimus; plenum vero
& perfectum videtur corona. Quod apprime declarat illam gemmæ particulam, ſi ſedens
ſacrificans manu coronam geſtet, non pateram; de qua re non leuis eſt ambiguitas. Incer-
tum etiam in exiliore gemmula, num circulus vinciens caput ſacrificantis corona ſit ex pro-
prijs capillis, qualem habent monachi, cœnobitæque noſtri; qualeſque geſtare viſi ſunt
occidentales Indi, de quibus luculenter, Indicarum rerum Hiſtorici: an potius ex alia ma- c lib. 27.
teria vel frondium, florumue, vel auri, aliuſue metalli. Rhodigino quoque [c] *Illud autem* cap. 26. F.
B *corollarium fuerit, non in conuiuijs modo corollis eſſe vſos veteres, ſed & in ſacris. Nam Her-*
mionenſes in Græcia Chthonia Deæ ſacra obeuntes, feſtaque dicta item Chthonia tempore
æſtiuo, coronas ex flore implicant, quem comoſandalon vocant. Eum ex magnitudine ac
colore eſſe hyacinthum putat Pauſanias. ſacrificantem hunc ex habitu Romanæ
veſtis Romanum coniijcimus indicari ſine dubio. Itaque more vetuſto
ſacrificans in gemmula noſtra ſedet ad focum ardentem in Ara co-
ronatus, offerens, incertum cui Deo, ſeu placentam, ſeu coro-
nam, ſeu pateram aut liquoris, aut farris, aut etiam thu-
ris: nequit enim oculus ob gemmulæ paruitatem,
iſta diſcernere; cuius emblema docet
nos, animo pacato ſacrifi-
candum, & ſuppli-
candum eſſe
Numi-
ni.

C

D

Fro-

Fructuum atque frugum vbertatem concordia gentium comparari. A

Schema LII. Gemma.

B

C

Concordia, & fide data ſeruataque mirificam apud homines promoueri bonorum omnium vbertatem. *Cap. CLX.*

NOuiſſime vero duas ad me gemmulas attulit Cl. Vir Andreas Morettus, ob Mathematicarum peritiam eximiam Sereniſs. Reip. Venetæ cariſſimus; alteram quidem, in qua duo ſpectantur Amaltheæ cornua, vulgo Cornucopiæ dicta, plena terræ pomis omnigenis, ab ima parte iuncta connexaque, ac in altum aſſurgentia diuaricatione quadam ſenſim, ad D effigiem cuiuſdam caducei; quorum in medio rectus extollitur culmus cum ſpica frumentacea. Sub nodo autem cornuum infimo duæ manus humanæ dexteræ ſpectantur, in ſignum fidei, pacis, & concordiæ, ſimul iunctæ, non ſtrictæ quidem, ſed veluti decuſſatæ. Profecto conſtat hoc eſſe ſymbolum omnino diuerſum ab Emblemate * quo ſine manuum vlla figura, duo Cornua-Copiæ poſuit eruditiſſimus Alciatus, inter quæ ſurſum aſſurgens inſpicitur verus Caduceus Mercurij cum obuolutis anguibus, & impoſito Cyllenij pileo vtrimq; alulis decoro. Verum in noſtra gemmula duo Cornua-Copiæ, cum exurgente culmo triticeæ ſpicæ intermedio, & iunctæ dexteræ cornua qua ſuſtinentes, qua deferentes, nihil aliud mihi ſignare videntur, niſi prima mortalium commercia, prorſus ad humanam ſocietatem perutilia, perque neceſſaria. Enimuero prima commercia fuiſſe frugum, ac terræ fructuum, probabile ſatis eſt; enimuero quum non omnis ferat omnia tellus, ſed alibi ſit copia frugum, alibi fructuum caritas; par eſt homines primorum ſeculorum inopia nutrimenti laborantes

* Embl. 119.

ad

A ad loca feracia delatus, inde ſibi fruges emiſſe, quas in ſuam terram deferrent, pretio frugum comportato, & commutato cum eleis. Cuius rei teſtimonium vetus habemus in Sacra pagina [b] ponente Filios Iacob a patre miſſos e regione ſua fame penitus oppreſſa procul in Ægŷptum frumenti feraciſſimam & abundantem cum pecunia emere fruges in patriam cōportandas. & alibi [c] ponitur *Nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.* Vbi Gloſſa. *Nauigator dicitur inſtitor, eo quod acquirendis mercibus ſedulus inſtat. Sicut ergo inſtitoris nauis onerata mercimonijs, quæ in patria ſua abundant per mare portat, vt venditis quæ attulerat, cariora domum reportet.* Et Lyranus: *Sicut enim in naui inſtitoris portantur diuerſa vitæ humanæ neceſſaria: ſic in ſcriptura continentur omnia neceſſaria ad ſalutem.* & alio loco [d] *Pertranſierunt, quaſi naues poma portantes.* In gemmula vero, præter culmum triticeum, ex quo panis efficitur, duo cornua ſpectantur plena pomorum omnis generis. Porro cōmerciorum vtilitates miras, & inuentores primos, apte Polydorus exponit, cui [e] Mercatura haud equidem paruo mortalibus auxilio eſt; quando in aſportandis mercibus vitæ humanæ neceſſaria vbiq; locorum ſuppeditat. Multarum quoque ac maximarum rerum vſum, experientiamque homines edocet, ad barbarorum inſuper neceſſitudines, Regumque amicitias contrahendas

[b] Gen. 42. & ſeq.
[c] Prou. 31.
[d] Iob. 9. 26.
[e] 4. de rer. inu. c. 4.
Mercaturæ laus.

B plurimum valere cenſetur. Quapropter Plinius in 33. haud temere putat commercia victus gratia eſſe inuenta: ſed ibi, vt opinor, de rerum commercijs loquitur, quæ, vt ipſe tradit, Troianis temporibus in permutandis rebus ad victum neceſsarijs, mortales inter ſe exercebant, propter quod cum illis tunc haud dubie multo præclarius agebatur. Poſt hæc autem reperto, ſicut idem ſentit, aureo nummo tanta hominibus lucri cupiditas inceſſit, vt merces aſportandi cauſa, ſe ſe ad omnia pericula, vel, vt ita dicam, ad aleam, veluti etiam hodie fit, exponerent. Ex quo veriſſime Flaccus Horatius de his ait,

Commercia victus gratia inuenta.

,, Impiger extremos mercator currit ad Indos
,, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

De huiuſmodi mercatura Cicero quoque in 1. de Offic. Mercatura autem, inquit, ſi tenuis eſt, ſordida putanda eſt: ſi magna & copioſa, multa vndique apportat, multiſq; ſine vanitate impertiens, non eſt admodum vituperanda: atque etiam ſi ſatiata quæſtu, vel contenta potius, vt ſæpe ex alto in portum, ex ipſo portu in agros poſseſſioneſq; contulerit, videtur iure optimo poſse laudari.

C Mercatura etiam, teſte Plutarcho, viri præclariſſimi exercuerunt, Thales, Solon, Hippocrates, & Plato. Hanc, autore Plinio lib. 7. Pœni inuenerunt: Verum Diodorus in VI. Mercurio aſſignat; id quod Galli quondam ſibi perſuaſum habuere, qui vt Cæſar ait, Deum maxime Mercurium celebrant, cuius plurima erant apud eos ſimulachra: hunc enim omnium inuentorem artium ferebant, hunc viarum, atque itinerum ducem, hunc ad quæſtum pecuniæ, mercaturaſque vim maximam habere arbitrabantur. Sed Plinius ſibi omnino repugnare videtur, quum in eodem dicat emere, ac vendere inſtituiſse Liberum Patrem, præſertim quum mercatura, quam ait Poenos inueniſse, nil aliud ſit, niſi actus quidam emendi vendendique merces. Quare ita fortaſse intelligendum eſt, vt Poeni mercaturam a Libero Patre inſtitutam primi exercuerint. Ceterum neque hoc primo Poenis, aut Mercurio, vel Libero Patri aſſignandum ducimus, quando ex teſtimonio Ioſephi lib. 1. Antiq. vſum vendendi & emendi multo ante apud Hebræos, hoc eſt, Noe temporibus fuiſse conſtar. Inſtitores vero primi, teſte Herodoto in 1. Lydi fuerunt. Sunt autem inſtitores, non qui

Viri præclariſſimi Mercatus.
Poeni mercaturæ inuentore.

D egregie mercaturam exercent, ſed qui a mercatoribus emunt, vt deinde emptas merces minutatim vendant. De quibus M. Tullius lib. Offic. 1. ita ſentit: ſordidi etiam, inquit, putantur, qui mercantur a mercatoribus, quod ſtatim vendant: nihil enim proficient, niſi admodum mentiantur. His item hodie veſtium, linteorumque venditores dare ſolent veſtimenta circumferenda, ac ipſi ab alijs opificibus mercari res maiuſculas ad vendendum. qui idcirco omnes vrbis vicos rureſq; ex mercatu mercatum circuire parati ſunt, ſuas pariter merces ac amicorum vendendi cauſa: vnde vulgo circuitores uocamus, & inſtitores, teſte Vlpiano, dicuntur, quod negocio gerendo inſtent. At Labeo Iuriſconſultus. Muliones quoque, Tabellarios, tabernarumque præpoſitos loco Inſtitorum habet. Quanquam ſunt inſtitores iidem atque mercatores & negociatores; ſed ut iſti honeſti, ſic illi ſordidi habebuntur, quemadmodum Cicero, ſicuti ſupra dixi, eorum conditionem recte tenuerat. Hæc ille. Quum igitur commercia tuta non ſint, ubi non eſt pax; ſiue mari, ſiue terra merces conuehantur ad alienigenas; etenim mari piratæ rapiunt ſibi mercatorum opes omnes, vt apud

Inſtitores vnde dicti & qui.

f 9. Æneid. Virgilium Numanus ille pirata f de ſuis commilitonibus, A

,, Omne æuum ferro terimus, verſaque iuuentam
,, Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
,, Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
,, Canitiem galea premimus: ſemperque recentes
,, Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

In exercitu quoque terreſtri nunquam non abundant atroces mercatorum itinerantium latrones, de quibus diffamatum carmen habetur apud Lucanum:

,, Nulla fides pietaſque viris, qui caſtra ſequuntur.

Nimirum lixis, & calonibus, nō autem ducibus, qui caſtris imperant, neque bonis militibus, qui caſtra conſtituunt. Vbi vero pax eſt, & hominum concordia, mercimonia facile tutoq; portantur ad plagas exteras, in quibus propterea fit abundantia frugum, veluti Cornucopia rerum conuecta. Conſimiliter niſi fides inter diſtantes mercatores habeatur incolumis & inuiolata penitus, eorum inſtitores nequeunt commutationem mercium & pretiorum agere; quamobrem indigentes omnino remanent regiones ipſæ ſteriles, penuriaue quomodocunque laborantes. B Quum autem fidem intemeratam, pacemque ſecuram, & concordiam omnino tutam ſibi polliceri conſueuerint homines iunctis manibus dextris ad inuicem; propterea iunctæ dexteræ ſymbolum ſunt apud homines fidei, pacis, atque concordiæ.

g Gen. 2. 24. Ceterum fides maritalis, quæ iungit duos in carne vna g ſtrictior quum ſit omnium, arctiori dexterarum coniunctione ſignatur, manibus nempe non tantum iunctis, verum etiam arcte ſeſe conſtringentibus; quando ad fidem pacis, concordiamque mercatorum ſatis eſt dexteras iungi, non oporteat illas arcte conſtringi. Sic igitur in Schemate noſtræ Gemmulæ manus illæ duæ dextræ coniunctæ ſine conſtrictione, veluti ſuſtinentes duo Cornuacopiæ cum culmo ſpicæ frumenti, ſymbolum ſunt vbertatis delatæ in alienam regionem concordium mercatorum fide tempore pacis. Curuantur autem illa duo Cornuacopiæ in effigiem caducei, vel potius nauis onuſtæ fructibus, elato culmo tritici quaſi malo, ſuſtentatæ, ac innixæ manibus coniunctis, tanquam nautarum cooperantium ad nauem vehendam per mare mercaturæ. Sed & illa duo mala Punica, quæ dependent e caduceorū nexu ſupra manus iunctas affabre poſita, C

† 54. Hier. Valeriano † populorum gentiumq; multarū concordiam mire portendunt; erat enim apud antiquos præcipuum eius mali ſymbolum, vt populos genteſq; varias uno ueluti collegio fœdereque congregatas indicaret. Id ea de cauſa factum, quod grana illa ſua folliculis quibuſdam aliquo numero ab alijs ſegregata, prouinciarum ueluti limites quoſdam præ ſe ferre uideantur, & ſingula hominū vel collegia, uel nationes potius ab alijs diſtinguere. Varij enim loculi, circo quippe ſuo dirempti, cum granis ſuis, varias itidem gentes, ſuis quaſi finibus terminatas indicant. Quum vero Iuno regnorum præſes haberetur, malum illi Punicum dedicarunt, quod in eius manu Mycenis ſpectabatur, quum ſceptrum altera teneret, eo opere quod Polycleti fuiſſe ferebatur, de quo apud Pauſaniam. Sed Punicū malum multarum gentiū ſocietatem hieroglyphice ſignat; enimuero tintinnabulo adiectum, cuius ſpecies apud Hebræos potiſſimum reperies, ut olim Eucherius, mox Gregorius Pontifex interpretatur, unitatem Eccleſiæ ex multis gentibus in eundem ſonum, hoc eſt in eadem præcepta conuenientium indicat. Sicut enim, ille inquit, in malo Punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur; ſic innumeros S. Eccleſiæ populos unitas D fidei cōtegit, quos intus diuerſitas meritorum tenet. Quod uero piorum conuentus canit: Et cortex mali Punici genæ tuæ, & floruit uitis, floruerunt mala granata: Eccleſia, ut Ambroſius ait, bonum fidei fulgorem, confeſſioniſque prætendit, tot martyrum ſanguine precium, & quod eſt amplius, Chriſti cruore dotata, ſimul plurimos intra ſe fructus uſus illius pomi ſub vna munitione ſeruat, & virtutum negocia multa complectitur. Sentit idem Hieronymus, ubi ſextodecima Hebræorū caſtra Remon Phares dicta tradit, quod ῥοῶν ἀνάλυσιν Græci reddidere: Latini, Mali Punici diſſepimenta. Arboris enim huius fructum, granorum numeroſitate refertū, indicare aiunt pij omnem turbam credentiū in Eccleſiæ gremio vno quaſi cortice cōtentam. Addemus id, eo magis vnitatem hanc in Chriſtianis malo granato cōuenire, quod pomū id hoc habet præcipuum, ut quot in uno grana ſunt, tot in reliquis reperiantur. Nam, ut Africanus ait, parua & magna granata nō eo inter ſe diſſidēt, quod hæc plures, illa pauciores habeant acinos, ſed quod parua minores, magna grandiores nutriat; ita

Chri-

A Chriſtianæ pietatis opera, non quam multiplicia ſint conſiderantur, ſed quatenus vno eodemque numero, cum fide, ſpe, & charitate in vnoquoque deprehendantur, & ſine termino ue vno concluſa, vno quippe cortice diuinæ gratiæ comprehenſa, pro vniuſcuiuſque virtutis magnitudine vel exiguitate præmia conſequantur. Ita quidem recte Sanctiſſimi viri de malo Punico, potiſſimum adiecta tintinuabula. Sed noſter autor in gemma ſub Cornucopiæ gemino, & ariſta, ſupra duas manus dexteras decuſſatim coniunctas, alio ſymbolo ſignauit multarum gentium commercia, ſub fidei moralis ac politicæ fœdere vbertatem annonæ, merciumque ſibi ad inuicem communicare, dum iuſta rerum cõmutatione (quod indicat æqualis parque numerus granorum in vtroque malo) ſecum mercimonia permutant; itidem duo illa Cornucopiæ ſimili fructuum ſtirpiumq; genere completa, mutuam cõmerciorum æqualitatem ad iuſtitiam repreſentant; vnde varias inter gentes integram pacti ſibi fidem adinuicem ſeruantes, oritur omnium bonorum abundantia.

B *Fortitudinis audax facinus, pro Patria ſalute patratum.*

Scheme LIII, Gemma.

C

D

Mutij Scæuola Romani grande facinus, & inſignis erga Patriam Pietas atque fortitudo, detegitur in Gemma. *Cap. CLXI.*

ALtera ſane Gẽma Moretria ſculpturã habet artificioſiſſimam, qua repreſentatur adurens manum ſibi dexteram Mutius Scæuola Romanus ad ſoculũ Porſenæ ſacrificãtis. De quo facinore ſtrictim, vt aſſolet Valerius Maximus, at vberius Plutarchus, atq; Liuius.

Valer. Max. a lib. 3. c. 3. ,, Sane Valerij verba ſunt : De Mutio Scæuola ª Quid enim ijs, quæ ſupra retuli, facto Mu- A
,, tij conuenientius? Quum a Porſena rege Hetruſcorum vrbem noſtram graui, ac diutino
,, bello vrgeri ægre ferret; caſtra eius clam ferro cinctus intrauit: immolantemque ante al-
,, taria conatus eſt occidere. Ceterum inter molitionem pij pariter ac fortis propoſiti op-
,, preſſus, nec cauſam aduentus texit: & tormenta quantopere contemneret, mira patien-
,, tia oſtendit. Peroſus enim (credo) dextram ſuam, quod eius miniſterio in cæde regis
,, vti nequiſſet, iniectam foculo exuri paſſus eſt. Nullum profecto Dij immortales admo-
,, rum aris cultum attentioribus oculis viderunt. Ipſum quoque Porſenam oblitum peri-
,, culi ſui, vltionem ſuam vertere in admirationem coegit. Nam reuertere, inquit, ad tuos
,, Muti: & eis refer, te, quum vitam meam petieris, a me vita donatum. Cuius clementiam
,, non adulatus Mutius, triſtior Porſenæ ſalute, quam ſua lætior, vrbi ſe cum æternæ glo-
Plutarchus. b in Poplicola. ,, riæ cognomine, Scæuolam reddidit. At Valerio ſub Nerone florente vetuſtior Plutar-
chus Imperante Traiano ſcripſerat: b *Dum Porſena vrbem premit, infeſtauit inſuper Roma-
nos fames, & Thuſcorum alter exercitus per agrum populatus eſt. Poplicola tertium Conſul, ob-
ſiſtere Porſenæ ſtatuit quieſcendo, & vrbem tuendo. In Hetruſcos copias eduxit occulte,* B
*eoſque acie fudit interfectis quinque millibus. At factum C. Mutij a multis ſed diuerſimode ce-
lebratum eſt: neque id nos, vt maxime conſentaneum eſt, præteribimus. Fuit hic cum omni or-
natus virtute, tum bellicis artibus præſtantiſſimus. Porſenam autem quum conſtituiſſet oppri-
mere incautum, veſte indutus Hetruſca, & aſſimili lingua vtens, in caſtra penetrauit. Quum
ambiſſet tribunal, vbi rex conſidebat, ignoraret autem regem, & timeret ſciſcitari, qui eſſet
quem maxime ex conſeſſu arbitratus eſt regem eſſe, cum ſtricto gladio obtruncauit. Ob id fa-
ctum comprehenſus eſt & quæſtionem de eo habuerunt. Erat ibi accenſus ad ſacrificium Por-
ſenæ foculus: ei dextram iniicit. Dum torretur caro, intuitus Porſenam eſt truci, & imper-
territo vultu, donec attonitus miraculo eum dimiſit: gladiumque quem porrexit ei e tribunali,
reddidit: ille eum protenſa læua accepit. Hinc famam eſt eum Scæuolæ nomen quod eſt læuum,
inueniſſe. Ibi viciſſe ait Porſena ſe terrorem, victum eſſe ab eius virtute: atque indicaturum
ei gratis quod minis non detexiſſet. Trecenti Romani, inquit, coniurauerunt & in caſtris tuis
errant captantes opportunitatem. Ego, cuius prima ſors fuit, non ſuccenſeo fortunæ, quod a* C
*bono aberrauerim viro, eoque quem amicum potius quam hoſtem eſſe populi Romani deceat. His
dictis adiunxit Porſena fidem, propenſiorque fuit ad pacificandum: non ita meo quidem indi-
cio, illorum formidine trecentorum, vt commendatione & admiratione ſpirituum ac virtutis
Romanæ. Hunc virum etſi plerique omnes & Mutium & Scæuolam nominant, Athenæus San-
dor tamen in libro, quem ad Octauiam ſcripſit Cæſaris ſororem, fuiſſe etiam dicit Poſthumium
vocatum.* Liuius autem vtriſque vetuſtior, antea de propoſito, degens Octauiani tempo-
Tit. Liuius c lib. 2. an. ab Vrb. con. 246 re, literis conſignauerat hæc: c [Sedendo expugnaturum ſe vrbem, ſpem Porſena habe-
bat; quum C. Mucius, adoleſcens nobilis, cui indignum videbatur populum Romanum ſer-
uientem, quum ſub regibus eſſet, nullo bello, nec ab hoſtibus vllis obſeſſum eſſe, liberum
eundem populum ab ijſdem Etruſcis obſideri, quorum ſæpe exercitus fuderit: itaque ma-
gno audacique aliquo facinore eam indignitatem vindicandam ratus, primo ſua ſponte pene-
trare in hoſtium caſtra conſtituit: dein metuens, ne, ſi Conſulum iniuſſu, & ignaris omnibus
iret, forte deprehenſus a cuſtodibus Romanis retraheretur, vt transfuga, fortuna tum vrbis
crimen affirmante, Senatum adijt. Tranſire Tiberim, inquit, Patres, & intrare, ſi poſſum, ca- D
ſtra hoſtium volo, non prædo, nec populationum inuicem vltor: maius, ſi dij iuuant, in ani-
mo eſt facinus. Approbant Patres. Abdito intra veſtem ferro proficiſcitur. Vbi eo ve-
nit, in confertiſſima turba prope regium tribunal conſtitit. Ibi quum ſtipendium forte mi-
litibus daretur: & ſcriba cum rege ſedens pari fere ornatu multa ageret; eumque milites
vulgo adirent; timens ſciſcitari, vter Porſena eſſet; ne, ignorando regem, ſemetipſe aperi-
ret quis eſſet; quo temere traxit fortuna facinus, ſcribam pro rege obtruncat. Vadentem
inde qua per trepidam turbam cruento mucrone ſibi ipſe fecerat viam, quum, concurſu ad
clamorem facto, comprehenſum regij ſatellites retraxiſſent ante tribunal regis; deſtitutus,
tum quoque inter tantas fortunæ minas metuendus magis, quam metuens; Romanus ſum,
inquit, ciuis: C. Mucium vocant: hoſtis hoſtem occidere volui; nec ad mortem minus ani-
mi eſt, quam ad cædem fuit: & facere, & pati fortia, Romanum eſt. Nec vnus in te ego hos
ani-

animos geſſi: longus poſt me ordo eſt idem petentium decus; proinde in hoc diſcrimen, ſi
A iuuat, accingere, vt in ſingulas horas capite dimices tuo: ferrum, hoſtemque in veſtibulo ha-
beas regiæ. Hoc tibi iuuentus Romana indicimus bellum: nullam aciem, nullum prælium
timueris: vni tibi, & cum ſingulis res erit. Quum rex ſimul ira infenſus, periculoque con-
territus, circumdari ignes minitabundus iuberet, niſi expromeret propere quas inſidiarum
ſibi minas per ambages iaceret: Et tibi inquit, vt ſentias quam vile corpus ſit iis, qui magnam
gloriam petiunt: dextramque accenſo ad ſacrificium foculo inijcit. Quam quum velut alie-
nato ab ſenſu torreret animo: prope attonitus miraculo rex, quum ab ſede ſua proſiluiſſet,
amouerique ab altaribus iuuenem iuſſiſſet, Tu vero abi, inquit, in te magis, quam in me, ho-
ſtilia auſus: Iuberem te macte virtute eſſe, ſi pro mea patria iſta virtus ſtaret. Nunc iure
belli liberum te, intactum inuiolatumque hinc dimitto. Tum Mucius, quaſi remunerans me-
ritũ: Quandoquidem, inquit, eſt apud te virtuti honos, vt beneficio tuleris a me, quod minis
nequiuiſti: trecenti coniurauimus principes iuuentutis Romanæ, vt in te hac via graſſare-
mur. mea prima ſors fuit: ceteri, vt cuique ceciderit primo, quo te oportunum fortuna de-
derit, ſuo quiſque tempore aderunt. Mucium dimiſſum, cui poſtea Scæuolæ, a clade dex-
B træ manus cognomen inditum, Legati a Porſena ſecuti ſunt. adeo mouerat eum & primi
periculi caſus, quo nihil ſe, præter errorem inſidiatoris, texiſſet: & ſubeunda dimicatio
toties, quot coniurati ſupereſſent, vt pacis conditiones vltro ferret Romanis. Iactatum
in conditionibus nequidquam de Tarquinijs in regnum reſtituendis, magis quia id negare
ipſe nequiuerat Tarquinijs, quam quod negatum iri ſibi ab Romanis ignoraret. De agro
Veientibus reſtituendo impetratum: expreſſaque neceſſitas obſides dandi Romanis, ſi Ia-
niculo deduxit Porſena, & agro Romano exceſſit. Patres C. Mucio virtutis cauſa trans
Tiberim agrum dono dedere: quæ poſtea ſunt Mucia prata appellata. Ergo ita honorata
virtute, feminæ quoque ad publica decora excitatæ. Cloelia &c.] Virtus autem Mucij Mucij virtus
triplex in hoc illuſtri facinore conſpicitur, audaciſſima fortitudo corporis, & animi, tam tergemina
grande facinus aggrediendi ſimul, & expediendi: conſtantia mira, quam patientiam Vale- & quæ.
rius appellat, intrepide ſibi concremandi dexteram ad ignem: & aſtutia fallendi regem ho-
ſtem commento coniurationis trecentorum iuuenum in eius perniciem; quod vnicum ſtra-
C tagema, prudentiſſimæ mentis inuentum, cauſa fuit auertendi Porſenam ab obſidione Ro-
mana, & a bello ad pacem cum Quiritibus. In Gemma, quæ probatioris eſt notæ, ſolus
C. Mutius manum exurens ad ignem ſpectatur, intrepidus, atque ſtans, vt indicaretur a
nullo coactum, at vltronea cõbuſtione manum punire, quæ peccauerit, obtruncans pro rege
ſcribam. Gẽma Sicula eſt (vt & paterna prius expreſſa) perſpicuitatis ferme vitreæ, coloris
rubri nigricantis, ſanguinem referentis; quam Plinius [d] Hæmachatem appellat. Autor Horti [d] l. 37. c. 10.
ſanitatis [e] ait ex Iſaaco Beniamin, primum genus Achatis aptum eſſe ad regum formas, quæ [e] Iſde lapid. cap. 2.
lapidibus inſculpuntur. Primũ autem genus Achatis ideo Siculũ ponitur, quia primũ Acha-
tes in Sicilia fuit inuenta, ſcribente Plinio [f] *Achates in magna fuit autoritate: nunc in nulla* [f] loc. cit.
*eſt: reperta primũ in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis. poſtea plurimis locis, excedens ampli-
tudine, numeroſa varietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim
Phaſſachates, cerachates, ſardachates Hæmachates* (qualis eſt iſta) *leucachates, dendracha-* Achatum
tes, velut arbuſculis inſignis Antachates quum vritur, in myrrham redolens: Coralloachates, differentiæ.
D *guttis aureis ſapphiri modo diſtincta qualis copioſiſſima in Creta, ſacra appellata. Putant eam*
contra araneorum & ſcorpionum ictus prodeſſe. Quod in Siculis vtique crediderim, quoniam Achatis Siculæ vires.
primum eius prouincia afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Addit Iſidorus [g] *Magi ſuffitu* [g] l. 16. c. 11.
earum, ſi creditur, tempeſtates euertunt flumina ſiſtunt. At omnium admiratione digniſſi-
ma naturali cælatura fuit, de qua Plinius antea [h] *Poſt hunc anulũ regia fama eſt gemmæ Pyrrhi* [h] lib. 37. c. 1.
illius, qui aduerſus Romanos bellum geſſit. Namque habuiſſe traditur Achaten, in qua nouem
Muſæ & Apollo citharam tenens ſpectarentur, non arte, ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus Miras naturæ luſus in
maculis, vt Muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia. Niſi forte fuerit hoc ad fabulas Achate.
Græcas referendum: aut materies artificioſe laborata manu hominis, & poſtea naturæ vi
commutata in lapidem Achati ſimilem.

Cruci-

Crucifixi Prædicatores, piſcatores hominum: Vniuerſalis Iudicij typus: Mirabile conuiuium in deſerto: & Eucchariſtiæ Symbolum. A

Schema LIV. Gemma.

B

C

De Smithia Gemma. Cap. CLXII.

Viro Cl. Fortunio Liceto Nicolaus Heinſius. S. P. D.

DE virtutibus Reginæ, quod pauca præfatus ſum, quum vltimo ad te ſcriberem, vir ce- D
leberrime, id eo potius animo a me factum, vt deſiderijs tuis quodammodo ſatisfieret,
quam quod arbitrarer, vel vmbram cæleſtis illius animæ ſtilo epiſtolari poſſe delineari. Re-
ctius tacendo conſuluiſſem mihi, quam pauca dicendo; præſertim quum videam non adeo
vos latere diuinæ Heroinæ illius virtutes, vt mihi perſuaſeram. Sed de hoc fortaſſe aliquan-
do coram. quanquam de itinere meo Italico omnia adhuc incerta. Si procedet negotium,
vix de eo ante autumnum proximum licebit cogitare. alia enim negotia nunc agenda mihi
incumbunt, e quibus expedire me in illud tempus conabor. Opus tuum de Lucernis vete-
rum nec dum prodijſſe ex Rhodio noſtro intelligo, quanquam dubie hoc ille. Alterum illud
de Gemmis Anularibus, ſi quantum in te, promoueas, recte feceris: ne ego verba Principi
„ videar dediſſe. Habui proxime literas a Smithio noſtro, in quibus hæc: Quid a Cl. Lice-
„ to in Gemmis Anularibus expectes, ſcire velim. Materies iſta vaſta, & diffuſa, adhæc

„ obſcu-

A ,, obſcuriſſima eſt. Expertus id ſum nupera quæ præceſſit hyeme, in Corneola, quæ Cru-
,, cem præfert, & piſculos duos. Indubitatum veteris Chriſtianiſmi [illegible]. Eius medi-
,, tatio mihi alia ex alijs ſuggeſſio, de Sibyllis & Chriſtianis, Origeni Sibylliſtis, Tertullia-
,, no piſciculis, nec paucas intra pagella ſtetit. Hæc ille. Claudianum meum iam oblatum tibi confido: eius certe exemplaria Romam aliquot appuliſse Illuſtriſſimus Puteanus proxime nunciabat, quibus & illud additum, quod tibi deſtinaram. Nimius forſan videbor tibi in expendendis veterum membranarum diuerſis lectionibus; ſed deuoranda hæc moleſtia fuit, vt genuinos ſenſus & ſuas voces auctori præſtantiſſimo redderem. Panegyrici carminis, quod autumno præterito Holmiæ edendum curaui, exemplaria iam pridem ad vos perlata oportuit; ſed piratæ ab aliquo iam tempore adeo vehementer turbant in mari mediterraneo, vt tutum noſtris vix ſit ad vos excurrere. Hærent itaque etiam num exemplaria illa apud Ludouicum Elzeuirium Amſtelodami, qui ſpem fecit breui diſceſſuram Venetias nauem. Ego operam dabo vt certiora mox intelligas. Vale, optime ac ſumme virorum, meq; quo ſoles hactenus adſectu complecti perge. Lugd. Bat. M DC LI. ipſis Kal. Junis.

B

Explicatio prima Smithiæ Gemmæ de Crucifixi prædicatoribus, hominum piſcatoribus. *Cap. CLXIII.*

Cl. Viro Nicolao Heinſio Fortunius Licetus B. A.

TE, vir amiciſſime, non literas, expectabam, cui pridem ſpem feceras de tuo in Italiam aduentu ad finem veris nuper elapſi. Hæ tamen quamgratiſſimæ, quia te mihi vtcunque pollicentur ad brumam proximam; qui coram meum animum ijs eloquijs imbues, quibus auidiſsime cupit explori. Laudauit quidem noſter orator Auguſtam pro virili, ſed non parum infra merita; quis enim incomparabilis Heroinæ dotes laudibus æquare valeat? tranſcendit eius inclyta virtus omnia laudationum faſtigia: in hoc argumento ſatis eſt voluiſſe. Claudianum tuum etiamnum expecto Roma. Male ſit illis prædonibus, qui turbas cient in mediterraneo, me tamdiu priuantes importuniſſime iucunda lectione tui carminis Holmienſis. De vtroque munere tibi gratias habeo maximas. Meum volumen De Lucernis antiquis adhuc inerti ſub prelo gemit; Ego vero maiore animi cruciatu gemo typographicas iſtas lentitudines in abſoluendo libro: ſed pertæſus tantæ tarditatis, non expectato fine triennalis iam impreſſionis Lucernarum, Gemmas cudendas tradere cogito alteri typographo, qui ſancte iurat, vtinam ne peieret, ſe ſedulam operam daturum earum editioni, eaſq; quantocyus facturum publici iuris. Ceterum tu mihi ſaliuam mouiſti mentione Corneolæ Smithianæ, Crucem cum duobus piſciculis referentis. Vtinam habuiſſem iconem gemmulæ, quo meas poſſem huius acceſſione cimelij ditiores, & ornatiores reddere. Nihilominus hinc anſam mihi libuit arripere nonnulla ſcribendi. Nemo certe negarit, huiaſcemodi gemmam inter antiquorum Chriſticolarum Cimelia locum habuiſſe. Verum quid Cruci cum piſciculis? cum duobus piſciculis? Haruſpicina iam opus erit. An, quia primi Crucifixum Dominum prædicantes, vere fuerunt homines piſcatores, qui relictis retibus, vocati ſecuti ſunt Chriſtum? an, quia facti ſunt Apoſtoli myſtici piſcatores hominum per prædi-
D cationem Euangelij de Crucifixo Redemptore? ſiquidem vtrunque legimus in Sacra pagi- a Matt. 4. 18. & ſeqq.
,, na a Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galileæ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur
,, Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait
,, illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo relictis
,, retibus, ſecuti ſunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebe-
,, dæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua,
,, & vocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. Apoſtoli vero Domini per Crucem apte ſignantur in ſymbolo, tum quia Crucem ſuam vnuſquiſq; ferre iuſſi ſunt ſecuturi Dominum, dicentem b *Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*: tum quia proprium munus eorum erat prædicare Chriſtum Crucifixum omni creaturæ in toto mundo, ſcilicet omnibus hominibus; dicente Domino c *Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum; ad ſepeliendum me fecit.*

b Matt. 16. 24.
c Matt. 26. 12. 13.

Amen

d 1. Cor. 1. *Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod* A
hæc fecit in memoriam eius. & Diuus Paulus [d] *Nos autem*, inquit, *prædicamus Chriſtum Cru-*
cifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam. Quoniam vero primis illis
temporibus Apoſtolorum, Euangelizantium prædicatione Chriſtum Crucifixum, duæ tan-
tum erant in mundo mortalium differentiæ circa fidem, Hebræorum, atque Gentilium; hæ
per duos piſces in gemma myſtice ſignantur, quos Apoſtoli piſcari Domino ſatagebant.
Quamobrem non incongrue dixeris, in Gemma per Crucem & duos Piſces a priſco Chri-
ſticola ſignificari nobis Apoſtolicum cœtum, prædicatione Chriſti Crucifixi conuerten-
tem ad veram fidem Iudæos, atque Gentiles, ita factum piſcatorem hominum: edoctum
etiam exemplo Domini, qui harundine lignea Crucis, hamo ferreo clauorum, & carnea ſui
e Ioa 12.32. corporis eſca, de Cruce pendens in rubro mari ſui ſanguinis, exaltatus a terra [e] traxit om-
f Matt. 27.54 nia genera mortalium ad ſeipſum; nam & multi Iudæorum, & *Centurio* [f] *& qui cum eo erant,*
cuſtodientes Ieſum, viſo terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere hic
Filius Dei erat. Quin & Dominus in Cruce manens, rete ſui corporis innumeris vulneri-
bus omniquaque perforati natantis, ſeu potius immerſi penitus in mare rubrum proprij ſan- B
guinis, attraxit in littus ſolidæ ſuæ Fides omnia mortalium genera, Gentiles, & Hebræos,
prædeſtinatos ad gloriam. Quæ docuerat, atque iuſſerat olim [g] Apoſtolos ſuos prædicar
g Marc. 16. 15. omnibus hominibus in toto mundo ſe Crucifixum: etenim *dixit eis: Euntes in mundum*
vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ, nam ita eos effecit piſcatores hominum,
Gentilium, & Hebræorum, duarum tunc vniuerſi mundi nationum, per duos piſces apte
figuratarum in Gemma ſub Crucis prædicandæ ſimulachro; ſiquidem piſces auditorum hie-
roglyph cum exiſtunt, quod voce carentes, muti ſilentium obſeruent, vt audientes Præ-
dicatorem. Sic ergo Gemmæ typus, Crucem cum duobus piſcibus referens, eſt apta teſſe-
ra Chriſtum Crucifixum prædicantis, ad veram Fidem infideles vtriuſque Sectæ, Gentiles,
& Hebræos, vocantis: quin & Chriſtianos tam bonos, quam malos ad obſeruanda manda-
ta, & conſilia Crucifixi, in vera, & viua Fide adhortantis.

Secunda explicatio Gemmæ, Finale Iudicium myſtice referentis. C
Cap. CLXIV.

CEterum quum in parabola ſua diuina Dominus vniuerſum genus hominum piſcibus
comparauerit: quorum alij boni ſint, alij praui, finali Iudicio iudicandi; næ Gemma
a Matt. 13.47 & ſeq. tanti Iudicij capere poteſt interpretationem. Ait enim Dominus [a] *Simile eſt regnum cæ-*
lorum ſagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti; quam, quum impleta
eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, & elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſe-
runt. Sic erit in conſummatione ſæculi exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſto-
rum; & mittent eos in caminum ignis: vbi erit fletus, & ſtridor dentium. Quas duas morta-
lium conditiones ad hieroglyphicum Piſcium, vel ex Adamantio, nobis apte deſcribit Va-
b lib. 31. princ. „ lerianus [b] cui: Illud ad hanc vſque diem a Iudæis magna religione ſeruari manifeſtum,
„ vt ex Moſaicæ legis præcepto piſcem non attingunt, niſi qui pinnatus ſit, & ſquamoſus;
„ id quod ita interpretatur Adamantius, vt per aquas mare vitæ huius intelligat, in cuius
„ fluctibus mortales aſſidue voluntantur. In hoc mari noſtro piſces, qui pinnulis iuuantur, D
„ & ſquamis muniuntur, ad ſuperiora facile ſuſtolluntur, & aeri huic viciniores fiunt, ve-
„ luti qui libertatem ſpiritus quærant. Talis eſt ergo ſanctioris vitæ vir quiſque, qui intra
„ retia Fidei concluſus, bonus piſcis ab Aſſertore noſtro nominatur, & in vas conſeruatio-
„ nis immittitur. Squamoſi vero quorſum? per hoc intelligit idem autor homines, qui
„ parati ſint vetera indumenta deponere, nouumque hominem induere, & vt Gregorius
„ Nazianzenus diceret, ἐγκαινίζειν, Latini Græcam ſecuti locutionem, encæniare dixe-
„ runt, vt ita omni mentis duritia depoſita, animum Deo tractabiliorem offeramus. (Ego
Squamæ piſcibus quid præſtent. vero, pace tantorum virorum, quum videam ſquamoſos piſces nunquam in vita deſquama-
ri, ſed ſquamas veluti naturale regmen ſemper ſibi retinere, putauero potius ſquamas piſci-
bus eſſe arma naturalia, quibus nunquam depoſitis, reſiſtant omnibus externis iniurijs: &
eſſe ſymbolum hominum conſtanter in obſeruatione dogmatum, & præceptorum Fidei
perma-

A permanentium, & violentijs cacodæmonis fortiter in Fide reſiſtentium.) Qui vero neque
,, pinnas, neque ſquamas habent, ij in imis ſemper verſantur vadis, & in cœno plurimum
,, volutantur, veluti ſunt anguillæ, rhombi, & huiuſmodi reliqua, quæ nequeunt ad aquæ *Piſces qui*
,, ſummitatem aſcendere, ad ſuperiora quippe peruenire: atque ij ſunt, qui luto, hoc eſt *ſymbolũ ſunt*
,, turpitudini & vitijs inhæſitantes, ad vitales auras ſuperioremque ſpiritum attolli neque- *hominũ prauorum.*
,, unt: adeo carne turgidi, & vndecunque oppleti conſertique ſunt, vt neque deponere
,, facile quicquam poſſint, neque attollere, aut ab ea cui affixi ſunt fœce ſubleuare, hoc ita
,, terreſtrium affectu grauati, vt nullam cæleſtium curam ſuſcipiant, e crapulæ tantum, libidi-
,, nibus, cupiditatibuſque ſuis implicati; quibus quidem voraginibus hauſti, ſimul atque
,, ceciderint, nihil quicquam conantur emergere; ſed ita recumbentes, in eodem quo
,, hæſerint luto volutati delectantur. Eodem inuoluuntur cœno Philoſophi, qui naturæ
,, tantum principijs inſiſtunt, ad naturæ vero ipſius autorem, cuius ſpiritus ſuper aquas
,, fertur, nunquam attolluntur. Eodem implicantur Iuriſconſulti, qui leges, non iuſtitiæ
,, ſtudio, ſed lucri tantum cupiditate profitentur. Eodem volutantur Sacerdotes, qui
,, cæremonias ore tenus proſequuntur, quid vero per cæremonias intelligi fieriue de-
B ,, beat, aſpernantur. Quin etiam Oratores, neque non Poetæ, qui facundiæ tantum vber-
,, tatem, affluentiſſimoſque verborum fluctus, ingentemque vocum ſtrepitum, canoraſq;
,, nugas admirantur; quæ vero ad integræ vitæ inſtitutionem faciunt, nihili pendunt, vna
,, cum ſuperioribus in imo huiuſmodi fundo, quippe vbi liuidiſſima maximeque eſt pro-
,, funda vorago, ſupini detinentur. Atque hoc eſt illud prophanum, quod vetus illa pie-
,, tas tantopere auerſabatur. Quocirca Gemmula Crucem gerens inſculptam cum duo-
bus piſcibus mihi ſymbolice repreſentare poſſe videtur Vniuerſale Iudicium poſtremum;
nam *& tunc patebit* [c] *ſignum Filij hominis in cælo* nempe, *Signum Crucis, vt videant in*
quem transfixerunt (gloſſat Interlinearis) *apparebit in aere, qui aliquando vocatur cælum* [c] Matt. 24. 30
in ſcriptura, notatu Lyrani: quaſi præcedens æterni Iudicis vexillum, vt aiunt Chryſoſto-
mus, Hieronymus, Beda, Euthymius, Theophylactus, & alij Patres vnanimes. Piſcis
autem a dextris, electorum hieroglyphicum eſt, a ſiniſtris e contra locatus, improbo-
rum: [d] *Quum autem venerit Filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum* [d] Mat. 25. 31
C *eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. Et congregabuntur ante eum omnes gentes:*
& ſeparabit eos ab inuicem, ſicut Paſtor ſegregat oues ab hædis. Reſpicitur hic diuerſi-
tas morum euidentior; quod oues mites ſint (nam *beati* [e] *mites, quoniam ipſi poſſide-* [e] Matt. 5. 4.
bunt terram promiſſionis cæleſtis) & hædi petulci; ſed in Gemmula reſpicitur identitas
humanæ naturæ in omnibus hominibus, tam bonis, quam malis; vnde duorum piſcium
imago pingitur, ſolo ſitu loci diſcriminatorum; nam piſces, vt ait D. Bernardus [f] & ſu- [f] Serm. de S. Andr.
pra notatum eſt ex Adamantio, ſignificant homines, tam bonos, quam malos, qui in ſage-
na Eccleſiæ colliguntur; ſed in die Iudicij ſegregabuntur, & boni locabuntur a dextris,
mali a ſiniſtris æterni Iudicis: [g] *Tunc dicet Rex his, qui a dextris eius erunt: Venite be-* [g] Mat. 25. 34
nedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi. & mox [h] *Tunc* [h] 25. 41.
dicet Rex & his, qui a ſiniſtris erunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui
paratus eſt diabolo & Angelis eius. Itaque per Crucem Vexillum Iudicis ad homines iu-
dicandum venientis, & per duos piſces indicantur duo mortalium genera, proborum ad
D gloriam electorum, & improborum ad ignem æternum condemnatorum. Vnde
graphice deſignatur in Gemmula Iudicium vniuerſale futurum per ſignum
Crucis, & duos piſces. Quod Nouiſſimum autor Gemmæ ſemper
ob oculos habere voluit; vt ſpe tanti præmij contemne-
ret difficultates omnes honeſtæ vitæ, labo-
reſque virtutis & Chriſtianæ pieta-
tis; ſimul & metu pœnarum
euitaret vitiorum
illecebras.

Tertia explicatio Gemmæ, de ſaturata innumera turba in Deſerto, quinque panibus & duobus piſcibus mirifice. A

Cap. CLXV.

NOn abnuit hoc ſacrum Gemmulæ Schema nouam interpretationem de mirabili conuiuio, quo Dominus ingentem multitudinem famelicam in Deſerto ſaturauit ſubſtantia quinque panum & duorum piſcium ſupernaturaliter multiplicata; de quo miraculo ſic
a Ioan. 6. 9. Euangeliſta: [a] *Subijt ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis. Quum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo magna venit ad eum, dicit ad Philippum; vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum; ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos? Dicit ergo Ieſus: facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia. Accepit ergo Ieſus pa-* B
nes, & quum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus: ſimiliter ex piſcibus quantum volebant. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerunt. Illi ergo homines quum vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum. Ieſus ergo quum cognouiſſet, quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum Regem: fugit iterum in montem ipſe ſolus. Conſimile miraculum enarrat
b cap. 14. etiam D. Matthæus [b] ca. 14. [Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes: Deſertus eſt locus, & hora iam præterijt, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Ieſus autem dixit eis: Non habent neceſſe ire, date illis vos manducare. Reſponderunt ei: Non habemus hic niſi quinque panes, & duos piſces. Qui ait eis, afferte mihi illos huc. Et quum iuſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit Diſcipulis panes, Diſcipuli au- C
tem turbis. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis.] Huiuſcemodi vero mirabilem prouidentiam Chriſti Domini pius homo pridem in Gemma hieroglyphice forte ſignauit adiectis Cruci duobus piſcibus; namque Cruce Chriſtum, & quinque panes iudicare potuit apte; Chriſtum quidem, quia non alia ratione nos Crucem adoratione latriæ colimus, niſi quia Dominum Deum Redemptorem in ea pendentem adoramus; venerantes enim Crucem, oculos mentis & intentionem habemus ad Crucifixum Filium Dei; nam, vt ait S. Athanaſius ad Antio-
c Quæſt. 39. chum, [c] *Crucem a nobis Fidelibus adorari, & exoſculando honorari, propter Chriſtum qui in*
d Quæſt. 66. ,, *ea pependit, manifeſtum eſt.* & infra [d] *Quid eſt quod dicit:* Quum reſpexiſſet Abraham,
,, vidit: & ecce aries vnus cornibus implicitus hærebat ad plantam Sabec? *Planta Sabec eſt veneranda Crux. Iuxta Hebræos vero videtur Sabec remiſſio eſſe & condonatio. Aries vero qui in Sabec hærebat ad plantam, quem etiam pro Iſaac holocauſtum obtulit, præfigurauit Chriſtum, immolatum pro nobis ſacrificium immaculatum & qui pro nobis in Cruce mor-* D
,, *tem ſubijt.* Nam eius vibice nos ſanati ſumus, inquit Eſaias, & noſtros ipſe dolores
,, portauit, & propter peccata noſtra vulneratus eſt. *Sicut igitur Aries ille pro Iſaac oblatus eſt, ita Chriſtus immolatus eſt pro nobis* in Cruce; quæ propterea ſemper nobis Chriſtum repreſentat. Verum & alia ratione Crux id efficit, nimirum ob titulum a Pilato Cruci appoſitum, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* Qua de cauſa Schematiſta noſter aptiſſime Chriſtum indicare potuit, admirabiliter innumeras illas turbas cibantem in monte deſerto ad ſaturitatem, quinque panum & duorum piſcium ſubſtantia ſupernaturaliter multiplicata: quamobrem illum ſibi Regem facere cogitauerunt, quem Regem Naturæ cognouerunt in illa ſupernaturali ciborum multiplicatione. Quinque vero panes etiam inſinuare poteſt alma Crux, dum Chriſtum

repre-

A repreſentat, tum quia Chriſtus de ſemetipſo dicit[e] *Ego ſum panis vitæ*: tum quia Crux no- [e] Ioa. 6. 48.
bis repreſentat Chriſtum ſibi affixum: Crucifixus vero Dominus quinque vulnera pertulit
in Cruce, quæ numerum quinque panum vitæ referre poſſunt. Hinc D. Auguſtinus inter
imagines Crucifixi, & Virginis Deiparæ genuflexus dicebat: *Poſitus in medio, quo me ver-
tam neſcio: hinc paſcor a vulnere, hinc lactor ab vbere.* Quinque vero panes hordeacei fue-
re, Chriſti vitam indicantes aſperam, laborioſam, turbæ, multitudinique familiarem; nam
hordeacei panes pauperum cibus ſunt, aſper, & ſaporis non valde iucundi guſtui, delicatio-
ribus & diuitibus moleſtus: quibus & Chriſtus grauis erat & inuiſus, quod ſenſuum volupta-
tes & illecebras illis interdicebat, & ad frugaliorem vitam reducere ſatagebat, eorum mo-
res delicatos coarguens aſſidue. Senſus igitur iſtos habere Schematiſta priſcus in effigian-
da Corneolæ ſuæ gemma ſimulachris duorum piſcium & Sanctæ Crucis mihi videtur.

Quarta explicatio Gemmæ, de Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento.
Cap. CLXVI.

B Hieroglyphicorum veterum ea fecunditas eſt, vt ijſdem ſymbolis antiqui multa diuer-
ſaque ſignarent; quod apertiſſime conſtat ex Hori Niliaci, Pierijque Valeriani hie-
roglyphicis. Vnde fieri facile potuit, vt antiquus ille Chriſti cultor in ſua gemma per Cru-
cem & piſciculos duos indicare voluerit ænigmatice nobis Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sa-
cramentum, quod inſtitutum fuit a Domino memoria ſempiterna ſuæ diræ ſibi, ſed nobis
omnino ſalutiferæ Paſſionis; de quo vaticinatus eſt & antea Regius Vates[a] cui *Memoriam* [a] Pſ. 110. 4.
fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus: eſcam dedit timentibus ſe. Et po-
ſtea teſtatus eſt ipſe Chriſtus in Euangelio,[b] dum vltimam cœnam cum Apoſtolis habens [b] Luc. 22. 19. et ſeq.
ante ſuam imminentem paſſionem, *Accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens:
Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter &
Calicem, poſtquam cœnauit, dicens: Hic eſt Calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui
pro vobis fundetur.* Profecto per duos piſces myſtice ſignari poſſunt duæ naturæ in Chriſto Piſcis vt ſit Chriſti ſymbolum.
C exiſtentes, diuina & humana, ſub vna perſona Verbi, Filij Dei; de quo beatus Gregorius ita[c] [c] Homil.
*Quid autem ſignare piſcem aſſum credimus, niſi ipſum Mediatorem Dei & hominum paſſum?
Ipſe enim latere dignatus eſt in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis noſtræ, &
quaſi tribulatione aſſatus eſt tempore paſſionis ſuæ. Sed qui piſcis aſſus fieri dignatus eſt in paſ-
ſione, fauus mellis nobis extitit in reſurrectione. Nam qui in piſce aſſo figurari voluit tribula-
tione paſſionis ſuæ, in fauo mellis vtramque naturam exprimi voluit perſonæ ſuæ. Fauus quip-
pe mel in cera eſt. Mel vero in cera eſt Diuinitas in humanitate. Quod ab hac quoque lectio-
ne non diſcrepat; nam piſcem comedit, & panem: Qui enim aſſari vt piſcis potuit ex huma-* Mel vt ſit teſſera Chriſti.
„ *nitate, panis nos reficit ex Diuinitate: qui ait*[d] Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi.
Aſſum ergo piſcem comedit, & panem, vt ipſe ſuo cibo oſtenderet, quia & paſſionem ex noſtra [d] Ioa. 6. 1. 41
humanitate pertulit, & refectionem noſtram ex ſua Diuinitate procurauit. Sed & per duos
piſces potuit etiam in Schemate gemmæ Diuinitas & humanitas Chriſti deſignari, quia Di-
uinitas in aquis quæ ſuper cælos ſunt, aptiſſime degit, vt olim[e] ſuper aquas ferebatur; hu- [e] Gen. 1.
manitas vero in aquis humanæ vitæ morata fuit, vt per diram paſſionem[f] venerit in alti- [f] Pſ. 68. 4.
D tudine maris, atque tempeſtas Iudaicæ perſecutionis demerſerit humanitatem Chriſti Re-
demptoris in profundum maris ſanguinis ſui, & opprobrioſæ mortis. Quin & piſcis aſſus
poſitus ſuper prunas eſt Chriſtus charitatis igne ſponte pro nobis Crucifixus. Eundẽ Domi-
num deſignat piſcis captus a Tobia[g] fugans Dæmonem, & cæci generis humani per Euãgelij [g] Tob. 6.
prædicationem illuminans oculos mentis. Et piſcis habens[h] ſtaterem in ore, Chriſtus eſt, [h] Mat. 17. 26
qui venit de cælo, deſcendens in profundum maris humanæ vitæ, afferens confeſſionem, &
dans pretium pro nobis, & pro ſe, qui peccatum nõ fecerat. Ipſe eſt piſcis[i] petendus, quem [i] Matt. 7.
ſolum, & nihil aliud, ſibi petebat D. Franciſcus. Crux autem hieroglyphice deſignat, rum
ſanguinẽ Domini, de Crucifixi vulneribus maxime profluxum; vnde Crux a Propheta[k] tor- [k] Eſai. 63.
culari comparatur: *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut cal-
cantium in torculari? Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum. Calcaui eos* Crux torculari comparata.
in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Et aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta

mea: & omnia indumenta mea inquinaui. Quod oraculum Patres interpretantur de Chriſto in Cruce paſſo, qui ſanguine ſuo, fuſo a Iudæis, toto ſuo corpore perfuſus eſt; corpus autem in Chriſto fuit velut indumentum animæ, veſtimentumque ſuæ diuinitatis : tum etiam

l Hiere. 11.

Crux deſignat corpus Chriſti, deſignatque nomine panis apud Prophetam [l] *Et non cognoui, quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Myſtice namque de Chriſto, pane viuo, qui de cælo deſcendit, intelligitur: in quem lignum Crucis impoſitum fuit, portandum humeris ad patibulum Caluarij, vbi Crucifixus mortuus eſt, interfectus per Pilatum a Iudæis, cupientibus Chriſti nomen abolere penitus de mentibus hominum. Quum igitur in Euchariſtiæ ſacramento, ſub ſpeciebus panis ac vini tranſubſtantiatorum contineatur Corpus & ſanguis Domini Ieſu cum Verbi Diuinitate (quæ quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit) hypoſtatice iuncta: Licet obſcure, non inepte tamen in Gemma Schematiſta pius per Crucem & duos piſces indicare potuit Auguſtiſſimum Sacramentum Euchariſtiæ, iuxta propoſitas obſeruationes. Quod etiam præfiguratum a Domino mihi fuiſſe videtur in explicato nuperrime miraculo ſaturatarum gentium complurium in monte deſerto multiplicata B ſubſtantia quinque panum & duorũ piſcium; de quo præter Ioannem, & Matthæum allatos,

m Luc. 9. 10. et ſeqq.

etiam teſtimonium exhibent Lucas, & Marcus Euangeliſtæ pariter: ille quidem [m] inquiens: *Et reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaida. Quod quum cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei & eos, qui cura indigebant, ſanabat. Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in caſtella villaſque, quæ circa ſunt, diuertant, & inueniant eſcas; quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: non ſunt nobis plus quam quinque panes, & duo piſces: Niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas. Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos. Et ita fecerunt: & diſcumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus & duobus piſcibus, reſpexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante turbas. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.* Marcus autem ſimiliter aiens [n] C

n Marc. 6. 30 et ſeq.

,, Et conuenientes Apoſtoli ad Ieſum, renunciauerunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.
,, Ei ait illis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui
,, veniebant & redibant multi; & nec ſpacium manducandi habebant. Et aſcendentes in
,, nauim, abierunt in locum deſertum ſeorſum. Et viderunt eos abeuntes, & cognoue-
,, runt multi: & pedeſtres de omnibus ciuitatibus circumcurrerunt illuc, & præuenerunt
,, eos. Et exiens vidit turbam multam Ieſus: & miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut oues
,, non habentes paſtorem; & cœpit illos docere multa. Et quum iam hora multa fieret, ac-
,, ceſſerunt diſcipuli eius, dicentes, Deſertus eſt locus hic, & iam hora præterijt: Dimitte
,, illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant ſibi cibos quos manducent. Et reſpon-
,, dens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis de-
,, narijs panes, & dabimus illis manducare. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & vide-
,, te: & quum cognouiſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces. Et præcepit illis, vt accum-
,, bere facerent omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in D
,, partes per centenos, & quinquagenos. Et acceptis quinque panibus, & duobus piſci-
,, bus, intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit Diſcipulis ſuis, vt ponerent
,, ante eos: & duos piſces diuiſit omnibus. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et
,, ſuſtulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus. Erant
,, autem qui manducauerunt, quinque millia virorum.

Myſtice explicatio conuiuij.

Hic primum obſeruare, licet, in vltima cœna, dum inſtituit Dominus Euchariſtiæ Sacramentum, communicaſſe Diſcipulis ſuis, tanquam ſacerdotibus, ſacerdotumue typis, ſub vtraq; ſpecie, panis & vini; ſed turbis,

Cur ſacerdotes communicentur ſub vtraque ſpeciei, Laici ſub vna.

quod laici forent, panem dediſſe Dominum, ac omnino ſolidam eſcam, non vinum, nec vllam factam in deſerto loco fuiſſe potus mentionem, nec haberi potuiſſe; quod laicis Euchariſtia conueniat ſub vna ſpecie panis: adiuncti vero fuere duo piſces, ad indicandum in corpore Chriſti ſumpto, fuiſſe duas Domini Ieſu naturas, diuinam & humanam. Cibauit autem &

ſatu-

A ſaturauit Dominus turbas in deſerto loco, ſignificans, qui ad ſacrum Euchariſtiæ Sacramentum accedunt, debere ſemetipſos eo tempore ſegregare ab omnibus negotijs, curiſque mundanis, ac totos ſe ſe Deo tradere. Præterea non ipſe Dominus eſcam turbis manu propria porrexit, ſed Apoſtolis porrigendam commiſit; quia prima inſtitutio Diuini Sacramenti per Chriſtum acta fuit & exercita in Apoſtolis; at continuatio ſacramenti poſt eius aſcenſum in cælum, inter homines laicos, præfigurata in deſerto conuiuio, fieri debet per ſolos ſacerdotes: qui dum ſemetipſos communicant. Chriſti quoque vicem gerunt, æterni Sacerdotis ᵉ vt ait Pſalmographus. Inſuper quum inter Apoſtolos duodecim, quorum miniſterio Dominus turbas aluit in deſerto mire multiplicatis quinque panium & duorum piſcium ſubſtantijs in eorum diſtribuentium manu, fuerit etiam Iudas proditor; hinc apparet Auguſtum Euchariſtiæ Sacramentum, quod nonniſi a ſacerdotibus adminiſtrari debet, nihil amittere ſuæ virtutis ac efficaciæ, licet a malo ſacerdote peccatis inquinato miniſtretur; nam & in Iſcariotis impia manu multiplicata fuit eſca, & ſaturauit eos Iudas, quibus cibum porrexit, non minus quam in manu pia ceterorum innocentium Apoſtolorum. Amplius factæ fuere turbæ diſcumbere; quia ſacramentum id aſſumi debet animo quieto ſimul cum corpore quieſcente.

Cur Chriſtus Apoſtolis Euchariſtiam ipſe dederit: turbis non, ſed Apoſtolorum miniſterio cibum dederit.

ᵉ Pſ. 109. 5.

Sacerdos malus nõ obeſt efficaciæ ſacramenti.

B Quinque millia virorum a Chriſto, notatu Bongi ᵖ ſunt perfecti quinque ſenſibus, nimirum per integram confeſſionem ab omni labe ſenſuum purgati, qui apti ſunt ad ſolidum cibum diuini Sacramenti digne manducandum. Aderant attamen, præter viros, etiam mulieres multæ ſequioris ſexus, & imbecillioris naturæ pueri; quo ſexu ſequiore, ac ætate non firma notantur, quicunque ad tantum ſacramentum accedunt indigni; quos iudicium ſibi manducare monet Apoſtolus, inquiens ᵍ [Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi: quorum numerus in Euangelio conuiuij mirabilis turbarum in deſerto non exprimitur, tanquam improborum, & indigne ſumentium Euchariſticum panem Domini; quum digne ſumentes a virtute viri denominentur.] Inſuper adnotante Bongo de myſtica numerorum ſignificatione: *Quando ſatiata turba ex quinque panibus, collegerunt Apoſtoli duodecim cophinos fragmentorum plenos, omnis doctorum ſpiritualium chorus exprimitur qui*

ᵖ de myſt. nu. ſign. 6.

Cur non apponitur numerus mulierum, et puerorum, vt virorum.

ᵍ 1. Cor. 11. 28. et ſeq.

Collectio fragmentorum explicatio.

C *obſcura ſcripturarum (qua per ſe turba capere nequeunt) & meditationibus colligere, & mandata literis, ſuo pariter ac turbarum vſui conſeruare iubentur.* Nos enim quæ recondita ſunt de mirabili Euchariſtiæ Sacramento, debemus exiſtimare ſeruata apud orthodoxos doctores Apoſtolicæ Eccleſiæ, fideque firma tenere, quæ ſenſuum captum omnino ſuperant. Ceterum & illud, quod Ieſum aſcendentem in montem excelſum ſecuta fuit innumerabilis illa turba, tracta ſignis, beneficijs, & doctrinis Domini, mirifice congruit Euchariſtiæ Sacramento, inſtituto ad perennem memoriam paſſionis, & Crucifixionis eius, qui de ſemetipſo dixit ʳ *Et ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum.* Qui enim ſupra montem Caluarium exaltatus a terra ſuper excelſa Cruce moriens ad ſui cultum traxit Romanum Centurionem ſ cum omnibus eius militibus Idola Gentilium colentibus, idem Dominus antea præcepit in memoriam ſuæ paſſionis aſſumi ab omnibus fidelibus diuiniſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, tanquam panem quotidianum. Quod quidem Sacramentum in Gemma Smithia myſtice ſignatur per Crucem, & duos piſces; nam vt viſum eſt, Crux indi-

ʳ Ioa. 12. 32.

ſ Matt. 27. 54.

D cat Dominum ſibi affixum, & piſces, Domini duas naturas Diuinam, & humanam, vt antea probauimus.

Hæc ea ſunt, amiciſſime Nicolae, quæ mihi nunc raptim ad calamum venere ſcribenda de Cimelio Cl. Smithij, quem nullus dubito eruditiora de propoſito non paucis illis ſuis pagellis exaraſſe. Tu interim mea hæc æqui bonique conſule, ac me ne ceſſes amare. Vale. Dabam Patauij, e meo Scalumnæ Muſeo Pridie Calend. Iulij. M DC LI.

Cæleſtium obſeruationi vacandum animo curis vacuo, quieſcenteque corpore prorſus ad veritatis imaginem. A

Schema LV. Gemma.

B

C

Aſtronomi obſeruata, & Aſtrologi indicia, vt ex arte fieri debeant.
Cap. CLXVII.

Ampliſſimo Viro Fortunio Liceto Ioannes Rhodius S.

SApientiam Diuinæ mentis argumentum varijs priſci ſtudio inuoluerunt tenebris, ne impenſi laboris, & rem cum paucis communem vulgo proſtituerent. Inde obſcura notis animum ſæpe torquent Ægyptiorum monumenta. Quorum exemplo ſapiens Græcia, D huiuſque diſciplinam ſecuta gens Romana, diuerſi operis Emblemata poſteris tranſmiſit. Caſu vel ingenij libidine ſolum excogitata vix putarim, etiamſi artificum ſollertia ijs poſtea cumulum acceſſiſse fatear. Vt enim ſileam ad ſiderum poſitus, non priori duntaxat, ſed noſtro etiam æuo, ſigillis inditas religioſe figuras; Gemmarum hodieque venum exponuntur modo, quæ antiquis nihil ſculpturæ elegantia concedunt. Veræ autem vetuſtatis quam ſint raræ dignouiſſe, non vulgaris experientiæ fuerit. Hae quantum valuit, non ita pridem Romæ tabellis in ære inciſis planum fecit Petrus Stephanonius Vicentinus. At vero quid iſtæ niſi mortuæ imagines: quibus vitam lucemque conciliaſti? Tuo iam illæ ingenio ac eloquio ſpirant, æternumque, ni fallor, in omnem eruditi orbis plagam ſparſæ ibunt. Superſtitionis; vt opinor, exſortes inter meas paucæ tuo liberali arbitrio hoc etiam geſtiunt immortalitatis conſortium, quo exili arcula ſecurius claudantur. Beneficij tam eximij non mino-

A minorem ipſæ, quam Tibi priuatim deuinctus ego, gratiam referent literæ: quibus te quotquot ſapiunt, communi voto diutiſſime ſoſpitem cupiunt. Patauj e Muſeo. Prid. Cal. Aug. Anni ſecularis MDCL.

Explicatio prima Gemmæ Rhodianæ, referentis obſeruatorem Cæleſtium luminum. Cap. CLXVIII.

Cl. Viro Ioanni Rhodio Fortunius Licetus B. A.

VEre, vir eruditiſſime, Græci ſuam ænigmaticam ſapientiam ab Ægyptiorum hieroglyphicis didicerunt, & Romani ſua Emblemata de Græcorum fontibus hauſerunt, nobis relinquentes hæ tres literariæ nationes occupationem peſſimam ex altiſſimis earum tenebris eruendi lumem occultæ, occultatæue dedita opera Veritatis, nedum ignauæ multitudini, ſed etiam noſtratibus ingenio pollentibus, dias in ætheris eruditionis oras. Cui labori quum hactenus ab amicis requiſitus, ac fere coactus manum admouerim, & exiſtimaſ-
B ſem operi iam vltimam impoſuiſſe; tu nunc amiciſſimus me ſaxum idem volutare vis etiam duplici Gemma tua vetere ad verſandum propoſita. Cui amicorum parebo deliteris, niſi te amiciſſimum audiam, ac exaudiam pro viril ? Sane prima tua Gemma mihi repreſentare videtur conditiones tam Aſtronomo cæleſtium phaſium obſeruatori, quam Aſtrologo captanti iudicia futurorum a cæleſtibus, neceſſarias. In Gemma ſculptus eſt homo nudus, in arboris exciſo trunco ſedens, obſeruans noctu ſidera, & Lunam; dextera manu circinum erigens ad aſtra, ſiniſtra ſtellam peculiarem indigitans; iſque imberbis ætatem iuuenilem referens. Profecto, vt iſta ſingillatim conſideremus; ætas iuuenilis non tam ad corpus, quam ad animum Aſtronomi, Aſtrologiue referenda eſt; qui debet eſſe mente vegeta, nec ad eam ætatem peruenisſe, in qua tum oculorum corporis hebetudo prorſus inepta eſt obſeruatio- a 1. de an. t. 61. 66.
nibus phaſium cæleſtium, tum marceſcens iudicium a Ariſtotelis obſeruatu, propter corporis languorem impedientem intellectus operationes, abſq; labefactatione ſubſtantiæ men-
C tis, quæ incorruptibilis a corrupto corpore ſeparatur; verba Magiſtri ſunt: *Intellectus autem videtur innaſci* hoc eſt, non naſci, *ſubſtantia quadam exiſtens, & non corrumpi. Maxime enim corrumperetur vtique ab ea, quæ eſt in ſenio, debilitate. Nunc autem, quemadmodum in ſenſorijs, accidit ſi enim acciperet ſenex oculum talem, & videret vtique ſicut & iuuenis. Quapropter ſenium non eſt, quia ſuſtinuit aliquid anima, ſed id in quo, ſicut in Ebrietatibus, & Morbis* (in quibus animæ ſubſtantia non læſa læſas habet operationes) *Ipſum igitur intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit alio quodam interius corrupto*, nimirum ſimulachro rei intelligibilis obliterato: *ipſum autem*, principium intellectiuum *incorruptibile eſt. Cogitare autem, & amare, aut odiſſe, non ſunt illius paſſiones, ſed huius habentis illud, ſecundum quod illud habet. Quare & hoc corrupto, neq; meminit, neque amat; non enim illius erant, ſed communis; quod quidem deſtructum eſt. Intellectus autem fortaſſis diuinius quid & impaſſibile eſt.* Quem locum abunde pridem explicauimus in opere de Immortalitate Animorum b. b lib. 2. c. 71. 75. & 76.
ad aures Ariſtotelis. Cui de ſenſuum, & intellectus operationibus in vltima ſenectute marceſcentibus conſentit recte Lucretius, licet ab eo, & a veritate diſſentiat de mentis incor-
D ruptibilitate quantum ad ſubſtantiam, dum aſſerit c c lib. 3.

„ Præterea gigni pariter cum corpore, & vna
„ Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere mentem.
„ Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
„ Corpore, ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
„ Inde, vbi robuſtis adoleuit viribus ætas,
„ Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi vis.
„ Poſt, vbi iam validis quaſſatum eſt viribus æui
„ Corpus, & obtuſis ceciderunt viribus artus;
„ Claudicat ingenium, delirat lingnaque menſque,
„ Omnia deficiunt, atque vno tempore deſunt.
„ Ergo diſſolui quoque conuenit omnem animai

„ Natu-

,, Naturam, ceu fumus in altas aeris auras: A
,, Quandoqındem gigni parirer, pariterque videınus
,, Creſcere, & (vt docui) ſimul æuo feſſa fatiſcit.

a lib. 1. c. 63. & ſeq.

Quam opinionem latius etiam excuſſimus agentes de immortalitate animæ *a* reſciſſis omnibus argumentis Lucretij, ſubſtantiam animæ rationalis mortalem eſſe cōtendentibus; oſtendendo, ea incolumi ac immortali, fatiſcere ſolum atque marceſcere illius operationes in vltimo ſenio ad labefactationem corporis, & phantaſmatum, ſpecierumq; intellectilium abolitionem ex animo. Speciatim vero ſenectus grauior officit obſeruatoribus aſtrorum omnibus, tam Aſtronomis, quam Aſtrologis; quia perfectas obſeruationes Aſtrorum minutorumque momentorum in inſtrumentis aſtronomicis deſignatorum, non poſſunt habere niſi qui viſus acie pollent, quique ſanitatis integritate poſſint eludere longiores vigilias in aere nocturno ſub aperto cælo; quales non ſunt alij quam iuuenes; ideo rectiſſime cælatus eſt in Gemma ſiderum obſeruator imberbis, ſiue raſus in ætate iuuenili, non autem prolixa barba, vt Philoſophus. Quo nomine forſan Ariſtoteles air *e* Iuuenes euadere geometricos, & mathematicos, atque in eiuſmodi rebus ſapientes; quum Philoſophi, præſerrimque morales, habitum prudentiæ ſibi comparare nequeant niſi multis variarum rerum experimentis in diuturnitate temporis obſeruari valentibus: verba Magiſtri ſunt: *Huiuſce autem rei indicium quoque illud eſt, quod iuuenes licet geometrici & mathematici, atque in eiuſmodi rebus ſapientes euadant: prudentes tamen euadere non videntur; cauſa autem ea eſt, quod particularium eſt prudentia, quæ experientia nobis innoteſcunt: iuuenis autem expertus non eſt. Experientiam enim temporis affert longitudo. Nam illud etiam conſideratione dignum videtur: quid ſit, quod puer fieri mathematicus poteſt: ſapiens, aut naturalis non poteſt. An, quia illa per abſtractionem ſunt: horum autem principia ab experientia ſumuntur; & hæc non credunt quidem iuuenes: ſed dicunt: illorum autem vnumquodque quid ſit, obſcurum non eſt.* Ceterum hæc Ariſtotelis ſententia locum habet in pluribus, non in omnibus: & in ijs, qui a ſemetipſis ex obſeruatione rerum ſibi ſapientiæ habitum comparare ſtudent. Sed inter mortales eſſe poſſunt iuuenes adeo perſpicaci mente præditi, & adeo doctis præceptoribus vtentes, qui ſola quoque bonorum librorum lectione ſibi comparare valeant habitum integrum prudentiæ de lectis hiſtorijs, & auditis prudentiſſimis Conſiliarijs: & ſapientiæ de libris eruditis, deque Magiſtrorum ſapientiſſimorum ſermonibus. Talem ætas auorum noſtrorum ſuſpexit Picum Mirandulanum ingeniorum Phœnicem: Talem ætas noſtra iam admiratur, Auguſtam CHRISTINAM Sueciæ Reginam; quæ literatiſſima ſuos Aulicos non niſi literis pollentes habet, & ad gubernationes nō niſi ſapientes promouet audiēs Platonem, cui felix *f* illa ſolum Reſpublica, & bene gubernata dicitur, in qua Philoſophi regnant, aut Reges philoſophantur. Audi iam aurea verba Platonis: *Niſi*, inquit, *Philoſophi ciuitatibus dominentur, vel ij qui nunc Reges potenteſque dicuntur, legitime ſufficienterque philoſophentur, in idemque ciuilis potentia & philoſophia concurrant, neque quod nunc fit, a diuerſis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati: vel (vt mea fert opinio) hominum generi requies vlla malorum: neque prius hæc reſpublica, quam verbis expoſuimus, orietur pro viribus, & lumen Solis aſpiciet.* Aſpicit hoc æuo noſtro lumen Solis, & orta eſt Holmiæ Platonica Reſpublica felix, in qua Regina Iuuenis literatiſſima diſciplinas omnes fouet, ac extollit in ſuis pariter, & alienis: vnde nil mirum ſi Sueciæ Regnum hodie ſuſpicitur in mundo felix. Alia vero proprietas Aſtrologi eſt, quod manu læua peculiarem ſtellam indigitat, & dextera circinum tenet ad ſidera verſum; quia circinus eſt inſtrumentum ad aſpectus, & diſtantias aſtrorum metiendas, & in abaco delineandas; cui menſuræ iuſtæ debet imprimis incumbere cæleſtium ſcrutator; alioqui vel minimo momento delinquens, non poterit recte quicquam ex ſuis obſeruationibus decernere, neque veri quicquam præſagire. Poſt exactam menſuram cæleſtium luminum, & aſpectuum eorum inter ſe, debet obſeruator æthereorum non ſimul plura ſidera contemplari, ſed ſeorſum ſingula diligenter intueri, & ad vicinam quamque conferre eum iudicio. Sedens autem in arboris antiquæ trunco ſecundum partem reciſo fingitur obſeruator aſtrorum; quia ſedendo, & quieſcendo anima fit prudens *g* Ariſtotelis, & Auerrois obſeruatione: motus enim tam animi, quam corporis officere plurimum ſolet accuratæ contemplationi, diligentique inſpectioni, quæ maxime neceſſaria eſt aſtrorum, cæleſtiumque phaſium

e 6. Eth. c. 8.

Iuuenes in mathematicis fieri poſſe ſapientes.

B

Ariſt. explicatus, dum negat prudentiam, & ſapientiam phyſicam iuuenes adipiſci.

C

f 5. de legib.

Regum ſapientia bene gubernat Rempublicam.

Encomium Reginæ Sueciæ.

D

Circinus cur in dextera manu.

Neceſſaria eſt Quies corporis & animi ſapientiæ comparandæ.

g 7. Phy. t. 20

A phaſium obſeruatori. Congrue quoque ponitur Aſtronomus, Aſtrologuſue in arboris
trunco ſedere, quoniam obſeruationes aſtrorum optime fiunt in aptico loco ſub dio, procul Obſeruationes aſtrorum vbi fieri debeant.
ab habitatoribus, vnde ſumi paſſim halantes in altum, aerem turbant, & ineptum reddunt
obſeruationibus aſtrorum. Nō enim alia ratione Mathematicæ diſciplinæ, præſertim Aſtro-
nomia, & Aſtrologia, ſui primum exortum & incrementum, abſolutamque perfectionem
habuerunt apud Aegyptios, niſi quia nunquam pluit in ea regione, ſed ſemper ibi purus eſt Ægyptus caret pluuia
aer abſque nubibus, nihil impediens vnquam turbanſue ſiderum obſeruationes: immo vero
teſtatur Herodotus in Euterpe tum [b] *primos hominum Ægyptios annum comperiſſe, diſtin-* [b] cap. 4.
guentes eum in duodecim temporū menſes: & hæc comperiſſe ex aſtris: tum Ægyptios omnium Ægyptus cur ſalubris
hominū eſſe [i] *maxime ſalubri corpore, aeris beneficio qui nunquā immutatur; ex cuius muta-* [i] cap. 77.
tionibus præcipue exiſtunt in hominibus morbi; vt antea quoque [k] notauit Hippocrates, cui [k] 3. Aph. 1. & ſeq.
mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos. Quæ quidem vniformis aeris immutabili-
tas in Aegypto, ſicuti ſanitatem corporibus affert; ita cæleſtium obſeruationem animis im-
pertiebatam, & minime fallacem, ſed certam & jugem exhibet. His aſſentit Diodorus Si-
culus [l] cui, Aegyptij *erudiunt ſacerdotes filios, & literis quæ appellantur ſacræ, & alijs quæ* [l] lib. 1. c. 2.
B *ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæque ſtudio intenti.*
Fluuius enim qui ſingulis annis propter inundationem varias agrorum formas ſuperinducit, Cur Ægyptij maxime ſtudeant mathematicis.
magnas contentiones inter vicinos de finibus agrorum excitat, quæ abſque Geometria adminì-
culo haud facile componi poſſent. Arithmetica vero & vitæ domeſtica eſt vtilis, & ad Geome-
triam atque Aſtrologiam maxime confert. Accurate vero & ab alijs quibuſdam (nimirum a
Chaldæis, quos Aegyptiorum colonos eſſe teſtatur, & peritiſſimos Aſtrologiæ poſtea te-
ſtabitur Diodorus [m] ipſe) *& ab Ægyptijs traduntur ordo, & aſtrorum motus, eorumque de-* [m] lib. 2. c. 8.
ſcriptio, res multis antea ſeculis ſummo ſtudio obſeruata. Planetarum inſuper motus, coniun-
ctiones, Epicyclos; quas etiam vires circa animantium generationem, quæue aut bona aut mala
ſupportarent hominibus, diligenter ſcrutati ſunt: ſæpius quoque quo melius occurri futuris
poſſet, ſterilitatem, præterea fructuum vbertatem, morbos tum hominibus tum pecoribus im-
minentes, terræmotus, atque inundationum tempora, cometarumque ortus prædicebant. Multa
etiam reliquis cognitu difficillima, diutina obſeruatione nota ſignificabant. Aſſerunt etiam in
C *Babylonia Chaldæos Ægyptiorum colonos, Aſtrologiæ, vt qui eam ab Ægyptiorum ſacerdoti-* Chaldæi ab Ægyptij Aſtrologiam edocti.
bus acceperint, peritos eſſe. Cælio quoque Aug. Curioni, Pyramidis hieroglyphicum expli-
canti, *Ægyptij ſummi Aſtronomi fuere, immo ipſius Aſtronomiæ inuentores*. Quo nomine
recte ponitur in Schemate ſiderum obſeruator ſub dio ſereno, qualis conſtitutio ſemper
eſt in Aegypto. Ponitur autem rectiſſime ſiderum hic obſeruator nocturno tempore, dum
Luna cum ſtellis aſpici poteſt, quia nulla valet interdiu fieri ſiderum obſeruatio, quæ non in-
ſpiciuntur in intenſiori lumine Solis. Nudus denique ponitur Aſtrologus in gemma, tan-
tumque non abijciens ab humero tunicam, eo quod intentus obſeruationi cæleſtium pha-
ſium, & inde iudicia laturus euentuum, debet ex animo cunctas paſſiones abigere, quæ men-
tem obuelare ſolent, & ab ea procul arcere veritatem iudiciorum; quod optime Ptolemæus
obſeruat, cui *Amor & odium corrumpunt iudicium, augent enim minima, & minuunt maxi-*
ma. Siquidem Aſtronomus iſtis paſſionibus indutus animo, ſi figuram natiuitatis amici de-
ſignet, ac explicet, amplificat fauſtas indicationes aſtrorum felicium, & extenuat infauſtas
D maleficorum: E contra de natiuitate inimici loquens, imminuit proſperitatem præmon-
ſtratam ab aſtris propitijs, ac extra veritatis aream extendit amplificans ad infortunium leuis
cuiuſque mali ſignificationem. Sed optimus Aſtrologus vera prædicturus, debet omnino de-
nudare ſe ab omnibus affectionibus animi erga natum, cuius fortunas ex aſtrorum obſerua-
tionibus haurire ſatagit. Hactenus de primæ gemmulæ Schemate.

CVPIDO MARIA, TERRAS, ET AEREM FECVNDANS:
Felicis hominis, ſeu fortunati typus,
Nauigans cum ventis in Vtre concluſis:

Schema LVI. Gemma.

A

B

De Amore fecundante tria infera Elementa. Cap. CLXIX. C

SEcunda vero tua gemmula, Cl. Rhodi, qua repreſentatur puer alatus, pubetenus nudus; partes inferiores corporis intra tubulum oblongum, ſiue ligneum, ſiue teſteum, ſiue potius oſtreaceum incluſas habens: per vndoſum mare vectus: & manibus vtrem plenum atque retortum, extremo monſtroſæ nauiculæ innixum, duplici funiculo veluti regens; vt phantaſiam autoris abſtruſam indicat, ita mihi triplicem offert explicationem. Prima ſane fuerit de Veneris terrenæ Cupidine, replente maria, terras, & aerem animantibus, per cōtinuam generationem. Nulli dubium eſt aerem vtre inflato ſignificari; quando vel ipſemet

Aer grauis eſſe vt demonſtretur.

Ariſtoteles, oſtenſurus aerem in ſua regione grauitatem habere, deſumit argumentum ab vtre inflato, qui magis lancem deorſum trahit, quam aere vacuus, dum ad ſtateram penditur; ait enim [a] *In ſua regione omnia grauitatem habent, præter ignem, etiam aer ipſe. Signum autem eſt, quia trahit plus inflatus vter, quam vacuus. Quare ſi aliquid plus habet aeris, quam terra & aquæ, in aqua quidem contingit leuius eſſe, in aere vero grauius; aeri enim non ſupereminet; aquæ vero ſupereminet.* Quare vter inflatus aere in gemma innititur oſtraco, & ſuſpenſus in aere detinetur a funiculis; alioqui ſponte deorſum ob grauitatem caſurus in mare, vbi ſupernataret ob aerem aqua leuiorem. Vter igitur inflatus aerem deſignat in gemma. Tubulus autem, ſiue lignea nauicula ſit, ſiue teſtaceum, ſiue corpus oſtreacei cuiuſpiam, terram deſignat, quæ in eo ceteris elementis prædominatur. Supernatat vero mari propter figuram, & concauitatem ſuam, aere multo repletam; nam etiam ob figuram orbicularem, & aerem multum incluſum, aquis aperte ſupernatant onerariæ naues, grauiſſima pondera cōtinentes. Quin & magnitudine, latitudineq; ſua nauis plus aquæ premit, quam quæ poſſit ab ea diuidi, vt ſubmergatur; minor eſt enim vis grauitatis in naui, quam potentia reſiſtendi diuidentibus in aqua multa, vnde laminæ quoque ferreæ latiores, ob ſolam figuram aquis ſupernatare ſolent, vt edocet Ariſtot. [b] dum ait: *Figuræ autē nō ſunt cauſa vt ferantur ſimpliciter aut* D

[a] 4. Cæl. t. 30

Figura ſupernatare facit grauia.

[b] 4. Cæl. t. 42

A *aut deorſum, quas autem cauſas, non eſt difficile videre. Dubitatur enim nunc, cur lata fer-*
ramenta, & plumbum innatant ſuper aquam; alia autem minora, & minus grauia, ſi rotunda Ferrum, et plumbum innatans ſuper aquam.
ſint, aut longa, vt acus, deorſum feruntur. Cuius dubitationis a Democrito propoſita ſolu-
tione repudiata, mox propriam affert, ita[c] *Quoniam autem continuorum hæc quidem ſunt* c Tex. 44. et 45.
facile diuiſibilia, hæc autem minus; & diuiſiua etiam eodem modo, alia quidem magis, alia an-
tem minus: has eſſe cauſas putandum eſt. Facile autem diuiſibile eſt, quod bene terminabile
exiſtit, & magis, quod magis. Aer magis, quam aqua, talis eſt: aqua autem, quam terra; &
minus itaq́; in vnoquoque genere magis facile diuiſibile eſt, & diſtrahitur facilius. Quæ igi-
tur habent latitudinem, quia multum comprehendunt, ſupra manent, propterea quod non facile
diſtrahitur quod maius eſt. Quæ vero contrario modo ſe ſe habent figuris, quia pauca compre-
hendunt, feruntur deorſum, propterea quod diuidunt facile, & in aere multo magis, quanto fa-
cilius diuiſibilis eſt, quam aqua. Quoniam autem & grauitas habet quandam virtutem, ſe-
cundum quam fertur deorſum, & continua vt non diſtrahantur; hæc oportet ad ſeinuicem
comparare. Si enim excedat virtus grauitatis eam, quæ eſt in continuo, ad diſtractionem, &
diuiſionem, per vim feretur deorſum velocius: ſi autem debilior ſit, ſupernatabit. Quum er-
B go nauiculæ, vaſiſue oblongi concaui, ſiue ligneum, ſiue teſtaceum, ſiue ſit oſtreaceum, vis
grauitatis debilior ſit, quam vis aquæ multæ continuæ, quam premit, ad diſtractionem atque
diuiſionem, tum quod vas magnum ſit, tum quod in ſua cauitate plenum aere; propterea
ſuper aquam natat; vt etiam Nauplius & Nautilus piſcis oſtreaceo vaſe contentus; de quo
Plinius ita[d] *Nauigeram ſimilitudinem & aliam in Propontide viſam ſibi, prodidit Mutianus:*
Concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata in hac condi Nauplium, d lib. 9. c. 30.
animal Sepiæ ſimile, ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vecto- Nauplij deſcriptio mira.
rem demiſſis palmulis ferire, vt remis. Si vero flatus inuitent, eaſdem in vſu gubernaculi por-
rigi, pandiq́; concharum ſinus auræ. Huius voluptatem eſſe, vt ferat: illius, vt regat. Simulq́; Digreſſio de Nauplio et Nautilo.
eam deſcendere incluſo ſinu, fluctu hauſto, territam viſu forte triſti. Id enim vbi conſtat, om-
ne nauigantium, humana calamitas in cauſa eſt. Putant enim, obſeruatu Dalechampij, qui
nauigant, velificantem Nauplium grande aliquod malum, vel infortunium portendere, & Nauplius vt infortunium portendat.
maxime ſinu clauſo repente occultarum & demerſum; nam ideo facit, quia præſentit inſtin-
C ctu naturæ magnam imminere tempeſtatem, quam fugit, ſe ſe recipiens ad intimos receſ-
ſus maris, in nota ſibi latibula; quam tempeſtatem in alto non ita facile nauigantes euitare
queunt, quum procul abſint a portu, ſtationeque tuta. Qui quidem Plinij locus in vulgatis Plinij locus
exemplaribus fœde corruptus, ita legitur, nullo plane ſenſu: *ſimulque eam deſcendere in duo* corruptus reſtituitur.
ſenſu carentia: niſi forte triſti (id enim conſtat) omne nauigantium humana calamitas in
cauſa eſt: quum legendum ſit, *Simulque eam deſcendere incluſo ſinu, fluctu hauſto, territam*
viſu forte triſti. Id enim vbi conſtat, humana calamitas in cauſa eſt: nimirum ob præui-
ſam a piſce ſæuam tempeſtatem imminentem, quam præfugit ipſe ſe condens in ima profun-
ditate maris, ad nota ſibi, tutaque latibula. Sed videtur Plinius Nauplium a Nautilo diſtin-
guere, de quo ſic in ſuperiore capite[e] *Inter præcipua autem miracula eſt, qui vocatur Nau-* e lib. 9. c. 29.
tilus, ab alijs Pompilos. Supinus in ſumma æquorum perueniens, ita ſe paulatim ſubrigens, vt
emiſſa omni per fiſtulam aqua velut exoneratus ſentina facile nauiget. Poſtea prima duo bra- Nautilus na differat a Nauplio.
chia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua velificante in aura,
D *ceteris ſubremigans brachijs, media cauda, vt gubernaculo, ſe regit. Ita vadit alto, Liburni-*
carum ludens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Cardanus con-
tradiſtingui Nauplium a Nautilo, cum quo tamen habere monet naturæ quandam ſocieta-
tem, quod Nautili ponantur inter polypos Nauplij inter ſæpias; quum enim ſcripſiſſet[f] f 7. de varie. cap. 37.
Nautili ergo inter polypos a quibuſdam numerantur, alias Concham Indicam appellauimus;
roſtrum habet polypi, ſeu pſittaci more, & cirros: quibus partim quod tenui, ſed valida mem-
brana iuncti ſint, pro velis vtuntur, partim pro remis: pellucet concha tenuis non tamen mul-
tum perſpicua inuenitur. Et hic iuxta Neapolim, quum mergere ſe cupit, concham implet
aqua; quum emergere, inuerſa ea aſcendit. Poſtea de Nauplio ſcribit[g] *Inter maiora autem* g cap. 38.
maris miracula, recenſebimus quod de Nauplio fertur; hoc enim animal ſapiæ ſimile, ſola na-
tura ſocietate Nautili concham ingreditur; tranquilloque mari demiſſis palmulis remigans
agit; ſed flante vento porrigit eaſdem, expanditq́; vela, atq́; ita vehit ſocium, ac mutua opera

Cardanus notatus.

vehitur. Quaſi Nauplius propria Concha careat, & ingrediatur Concham Nautili; quod vnde ſumpſerit incertum; recte quidem a Plinio ſumit Nautilum in Sæpiarum genere locari, Nauplium in genere Polyporum; ſed Nauplio concham propriam aſſignare videtur Plinius antea citatus; quaſi quod ait Plinius, Nauplium in Concha condi, ſit intelligendum de concha Nautili; ſed hoc abeſt a Pliniano ſenſu. Ceterum pulchra non eſt hiſtoria prætereunda, quam de Nautilo, ſeu Pompilo prodit Ælianus [h] cui: *Pompili piſces pelagij, omnium maxime piſcium, quos auditione accepimus, in ima ſede maris verſari ſolent: ſiue ipſi terram male oderunt, ſiue hac illorum odio tenetur. Hi autem ſic circum naueis altum ſecanteis, tanquam amicas concurſant, eaſque huc illuc ſaltantes ſtipant. Et homines quidem, qui naui vehuntur, quantum a terra abſint prorſus ignorant: & ipſi etiam nautæ a terra aberrare ſolent. At Pompili, tanquam ſagaciſſimi canes, qui propinquam præſentiunt prædam, ſic terram non longe abeſſe ante multo ſentiunt, idcirco non tanto amplius ſtudio nauium tenentur, longius eas vt perſequi comitando velint. Sed quaſi ſigno ad abeundum ſublato frequentes in altum redeunt. Vnde nautæ continentem, tametſi non facibus eam aſſecuti, ſed a Pompilis eruditi, propinquam eſſe ſentiunt.* Ex quo loco Æliani conſtat aperte, vel non recte quibuſdam apud Plinium dici, Nautilum vocari quoque Pompilum; vel non bene Cardano ſcribi, ſe vidiſſe Nautilum iuxta Neapolim; quum forte fuerit Nauplius, a Nautilo ſpecie diſtinctus. Et certe Nautilum a Pompilo diſcernit Oppianus, cui [i] A B

h 2. de an. c. 15.

Hiſtoria pulchra.

i lib. 1. de piſcib.

Pompili piſcis mira natura.

[Innumeros addas iſtis, qui a littore longe
Veliferos habitant fluctus tellure relicta.
Sunt celeres thynni, qui piſces impete vaſto
Pellunt, & Gladij diro mucrone potentes.
Orcynon gentes, & prenades, atque cybiæ
Obliquæ, ſcytalæque, hippuron maxima turba.
Pompibus his habitat petris, hunc lætus honorat
Nauita: quod ſocium nauis ſe Pompilus offert,
Nomen habet: gaudet celeres per marmora euntes
Aſſociare rates: curſum, ventumque ſequuntur, C
Saltantes circum celſæ latera alta carinæ,
Nonnulli puppim, & curuæ moderamina nauis
Prendunt: aſt illi collecto examine multo
Pendent a prora. dicas non ſponte ſecutos,
Inuitoſque trahi, nec poſſe obſiſtere contra,
Tanto veliferæ nauis rapiuntur amore;
Et veluti Regem vel cinctum tempora ſerto
Victorem textis ramis & fronde virentem
Prouecti Patres, & primo flore Iuuentus
Stipant: & circum denſi lætique feruntur,
Donec victorem ſub ſplendida tecta reducant:
Sic iſti ad terram nauem comitantur ouantes
Connexi circum denſi: ſed littora poſtquam
Aſpiciunt: odium terræ immortale recondunt. D
Extemplo celeres veluti de carcere piſces
Erumpunt: ſaltu nauem curſumque relinquunt:
Dant certum nautis ſignum, quod terra propinqua eſt:
Fortia quum duros diſſoluunt agmina nodos.
Pompile te nautæ miro venerantur amore:
Per te diuinant tranquillas æquoris auras:
Pacatus venias ſternens freta lata profundi.

Quæ mirifice conſentiunt cum relatis ab Æliano. Quum de Nautilo poſterius, tanquam de diuerſi generis a Pompilo proferat iſta Oppianus in eodem opere [k]

k lib. 1. de piſcib.

de Nautilo pulchra.

Eſt quidam curuo tectus ſub cortice piſcis,
Polypodi ſimilis: quem dicunt nomine vero

Nau-

A Nautilon: inſignemque ponto ſua gloria fecit,
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda
Pronus, neu pontum capiat, pronuſque grauetur,
Quum nando vehitur per fluctus Amphitrites
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus, puppiſque peritus,
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos intermedios tenuis membrana tumeſcit:
Extenta: atque pedes contingunt æquora ſubter
Temoni aſſimiles, nauem piſcemque Domumque
Deducunt: ſi forte malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intro, lymphiſque grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ. Nauigandi origo.
Seu mortalis erat, ſeu miſſum numen ab alto,
B Audax ille fuit, qui primum marmora findens,
Piſcis opus cerneus humanos traxit in vſus;
Conſtruxit naues, extendens carbaſa ventis,
Explicuit funes, faciles moderatus habenas.]

Quæ ſimiliter ab Æliano deſumpſit Oppianus; etenim Ælianus ſub Adriano floruit, Oppianus autem ſub Imperatore Seuero, Volaterrani teſtatu; quum [l] Seuerus poſt Adrianum imperauerit, obſeruatu Sexti Aurelij Victoris. At vero non poſſum præterire ſilentio, difficile mihi videri, quod ſuperius Oppianus aſſeruerit, Thymnos degere procul a tellure in alto mari; quum capi conſueuerint prope terrarum promontoria tum in Siculo, tum in Lygustico, tum in Gaditano freto; ſicuti nos oſtendimus alias in explicatione lapidis [l] Magurini. Quin & capturam Thynnorum celebrat inferius [m] Oppianus ipſe prope terras, dum canit:

Oppianus Æliano ſuppar.

Oppianus notatus.

[l] de ſecũdo Quæſt. c. 5.

[m] lib. 3. de piſcib.

C [Sed duris vinclis alto ſub gurgite vinctos
In terram thynnos rapit inconſulta voluntas.
& mox:
Thynnorum gentes grato ſub tempore veris
Poſt partum, & Veneris poſtquam ceſſauit oeſtrum
Oceani celeres veniunt a fluctibus altis,
Atque ſinus alio ſulcant, nam fortis Iberi
Primo traijciunt portum: gens aſpera bello,
Et ſtudio prædæ thynnos populatur euntes.
Poſt Celtæ capiunt prædam circum hoſtia pulchri
Eridani, veteres quos miſit Phoca colonos.
Trinacriam quicunque tenent, poſt retia tendunt
Thynnis: & præda fortes ditantur opima.
Thyrrhenum iuxta pontum per marmora thynni
D Sparſi per tumidos æſtus, fluctuſque profundos
Errant: quum vernæ findunt vaſta æquora turmæ;
Tumque locum piſcator habet, non flamine venti
Turbatum, & placida qui nunquam fluctuat vnda.
Non adſunt ripæ denſæ, non rupe maligna
Anguſtus: teneat menſuram littoris æquam
Piſcoſis ponti ſcupulis, latiſque cauernis.
Aſcendat celſo ſpeculator vertice montis:
Memnonis alma parens, primo quum ſurgit ab ortu,
Aſpiciat varias acies, quanto agmine verrant
Vndas: & ſocijs ſubito prædicat ab alto:
Confeſtim pelago procedunt retia cuncta.

Sunt

Sunt vrbes veluti magnæ, queis limina lata, A
Queis portæ, magnique ſinus, magnique receſſus:
Perque tribus veluti properant ad bella phalanges;
Sic Thynni veniunt, hi ſunt in flore iuuentæ,
Iſti longæui, medio ſunt corpore multi.
Innumeri vaſtam retis labuntur in aluum:
Donec prædones educant retia læti,
Diſtentoſque ſinus omnes ditiſſima præda.]

Ceterum, vt quis Oppianum tueri poſſet, aſſerens Thynnos procul a terra viuere maximam anni partem in alto mari, ſed verno tempore ſe conferre ad littora, vbi retibus capiuntur: ita defendi minime poteſt de oſtijs Eridani Fluminis, quæ ponit apud Celtas; quum oſtia Padi ſint in Italia, in mari Adriatico, apud Venetos, vbi nulla fit vnquam Thynnorum piſcatio. Sed feſellit eum Synonymia vocum Rhodani, & Eridani, vt multos alios antiquos, accipientes Rhodanum, qui flumen Gallicum eſt, pro Eridano, qui fluuius eſt Italicus, alio nomine Padus vulgo nominatus. Enimuero Rhodanus per Galliam Lugdunenſem excurrit, quã Celticam Cæſar appellauit, exonerat ſe ſe in mediterraneum mare oſtio ampliſſimo: B quod Boccacius * admonet a prioribus appellari Maſſelionicum; vbi Thynnorum piſcatio fit non valde procul a Miſſilia. Sed iam redeamus ad penſum Gemmulæ noſtræ, in qua non inepte dicebamus, tubulum ſuper aquas natantem ob figuram, & concauitatem, ſeu nauicula lignea ſit, ſeu teſteum vas, ſeu oſtreaceum quaſi Nautili, Nauplijue conchilium, a prædominio terreum, Elementum terræ nobis indicare. Quum elementum aquæ ſatis aperte nobis referat vndoſum mare ſub illo tubo effigiatum; iam in Gemma tria ſunt elementa generationi noſtratium animantium dicata, mare piſcoſum, terra pedeſtribus maxime plena viuentibus, & aer volatilibus affluens. Horum autem generatio fit opera Venerei Cupidinis, cuncta replentis animantibus elementa noſtratia; nam in igne ſuperno nullum oritur, nullumque viuit penitus animal; quod & Ariſtoteles ipſe * notauit. Cupido vero deſcribitur in gemma nudus puellus alatus. Appoſite vero pubem & inferiora membra genitalia condita retinet intra tubulum; quod actus venereus, generandæ ſoboli dicatus, propalam non fit, ſed in abdito, vel naturali verecundia, non ſolum in hominibus, Elephantibus, C Camelis, & pleriſque brutis nobilioribus; ſed etiam in plantis, quarum ſemina non germinant, niſi intra terram condita. De coitu Camelorum, ac Elephantum, Ariſtoteles agens, ait * *Cameli ſedente femina coeunt: nec auerſi, ſed complectente mare, vt cetera quadrupedes agunt: & coitum toto die exercent petunt receſſum ſolitudines, quum libet coire; nec aliquis eo poteſt tuto accedere, præterquam paſtor armenti. Genitale Cameli neruo ita conſtat, vt vel ex eo confici poſſet, quo arcus fidiſſime intendatur. Elephanti etiam ſolitudines petunt coituri.* Quanto magis id homines decet, in occulto proli operam dare? Certe non laudauero morem illum Diogenis, qui * ſolebat omnia palam facere, quæ ad Venerem pertinent. Sed in hoc etiam canes imitari voluit ipſe Cinicus.

Marginalia: Opiano lapſus de Eridano. — * Tract. de Fluminib. — * 1. de gen. an. c. 2. — * 5. de Hiſt. an. c. 2. Beſtiæ quæ in occulto coeant. — * Laertius lib. 6.

Secunda explicatio Gemmæ, de homine fortunato in mare humana vita nauigante vento ſecundo ad arbitrium, ſine rationis gubernaculo.
Cap. CLXX. D

HOmo iuuenis alatus in male conſtructa ſcapha, ſine gubernaculo temonis, mare nauigans vndoſum, vtrem vento plenum manibus duplici loro vinctum tenens, ac dirigens curſum ad arbitrium, apte nobis repræſentare poteſt hominem fortunatum, qui Iuuenis eſt, eo quod inter optata bona iuuentus recenſetur: alatus, quia fortunatus breui faciliique negotio peruenit ad optatos fines: nudus, quia nihil indiget quo ſe tueatur ab extrinſecus accidentibus, quum omnia illi ſuccedant in bonum; & quia fortunatus vt plurimum inuerecundus eſt, nil tegens propriæ nuditatis, ſuſque deque habens quomodo ſpectetur ab alijs, quum ab omnibus laudetur atque ſuſpiciatur. Securus nauigat vndoſum mare vitæ humanæ, vel male compacta carina, quia fortunato cuncta ſunt apta, quæ ceteris, ac ex ſui natura ſunt inepta; nauigat ſine gubernaculo temonis, quia fortuna definitur eſſe quid præter

Marginalia: Fortunatus deſcriptio.

ter

A ter rationem(vt ait Ariſtoteles [a] alicubi) quum ratione gubernari debeant omnes actiones in humana vita, quæ ſtudioſæ ac honeſtæ ſunt. & clarius alibi [*] *Natura eſt ſemper cauſa cuius eſt at fortuna nunquam, verum temere, & ſine ordine, ac vt fors tulerit; ideo fortuna in eiuſmodi eſſe dicitur, vbi neque mens vlla, neque recta ratio eſt, nam vbi id, nihilominus eſt quidquam ordinatum, ac eſt ſemper eodem modo: non ita fortuna. Idcirco vbi mens plurima, ac ratio ibi fortuna minima: vbi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* In puppi nauigat fortunatus ferens ſibi ventum ſecundum, velut in vtre concluſis alijs maleficis, in ſua poteſtate; quemadmodum apud Homerum legimus Vlyſſi datum fuiſſe Zephyrum proſperum, & alios ventos importunos ſuæ nauigationi concluſos in vtre; [b] verba ſunt Vlyſſis: [a] 2. Phy. t. 55 [*] 2. Magn. [b] Odyſſ. 10.

„ In Aeoliam inſulam peruenimus, vbi habitabat
„ Aeolus Hippotades charus immortalibus Dijs. (& mox)
„ Sed quando certe ego iter poſtulabam, atque admonebam
„ Dimittere: nihil quicquam ille abnuit: parauit autem deductionem:
„ Dedit autem mihi excoriatum vtrem bouis nouennis,
B „ In quo procelloſorum ventorum ligauit flatus;
„ Illum enim promum ventorum fecit Saturnius,
„ Aut quidem mulcere, aut tollere quemcunque velit:
„ Nam in caua alligauit funiculo ſplendido
„ Argenteo, vt non quicquam præterflaret ne paululum quidem.
„ Ceterum mihi flatum Zephyri immiſit vt flaret,
„ Vt ferret nauesque, & nos. . . . . .

Sic in Gemma fortunatus ventos procelloſos in vtre concluſos, duplici funiculo vinctos tenens, leui Zephyro per mare leniter vndoſum, vel ſine gubernaculo lætus nauigare conſpicitur. Hanc autem Homeri ſententiam veriſimilem reddunt Aquilonares Magi, qui ventos ligant vinculis, & ligatos etiam vendere conſueuere nauigantibus; de quibus Olaus Magnus [c] *Solebant*, inquit, *aliquando Finni, inter ceteros gentilitatis errores, negotiatoribus in eorum littoribus contraria ventorum tempeſtate impeditis, ventum venalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non caſſioticos loro conſtrictos, eiſdem reddere, eo ſeruato* C *moderamine, vt vbi primum reſoluerint, ventos haberent placidos: vbi alterum, vehementiores: at vbi tertium laxauerint, ita ſæuas tempeſtates ſe paſſuros, vt nec oculo extra proram in euitandis ſcopulis nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus poterentur. Hique infelicius rem experti ſunt, qui vim eiuſcemodi nodis per contemptum ineſſe negarunt.* Sicuti per auaritiam Vlyſſis ſocij ſoluto vtre, quem auro, & argento, non vento plenum exiſtimabant; de quo ſtatim Homerus: [c] lib. 3. c. 16. Venti venales.

„ . . . . . . non autem iam erat
„ Perfecturus; ipſorum enim perijmus inſipientia,
„ Per nouem dies continuo nauigauimus noctesque; & die
„ Decima vero iam apparebat patria tellus:
„ Et iam qui faces præferrent vidimus prope exiſtentes.
„ Ibi me dulcis ſomnus occupauit defeſſum:
„ Semper enim pedem nauis (*temonem ſcilicet*) mouebam, neque cuiquam alij
D „ Dedi ſociorum, vt celeriter perueniremus in patriam terram.
„ Socij autem verbis ad ſe inuicem loquebantur.
„ Et me ſuſpicati ſunt aurum & argentum reducere
„ Dona ab Æolo magnanimo Hippotado.
„ Sic alius dicebat conſpicatus in proximum alium:
„ O Dij, quam hic omnibus gratus eſt & magni precij
„ Hominibus, ad quorumcunque vrbem & terram veniat?
„ Multa quidem ex Troia ducit pretioſa pulchra
„ Ex præda, nos rursus eadem profectione confecta,
„ In patriam redimus vacuas manus habentes:
„ Et nunc ipſi hæc præbuit rem gratam faciens ob amicitiam
„ Æolus: ſed age celeriter videamus quænam illa ſint:

„ Quan-

,, Quantum aurique & argenti veri iuſit. A
,, Sic dicebant: conſilium autem malum vicit ſociorum.
,, Vtrem quidem ſoluerunt: venti autem omnes eruperunt.
,, Hos ſtatim furens ferebat in pontum procella,
,, Flentes terra a patria: ceterum ego
,, Experrectus, in animo eximia deliberabam,
,, Siue lapſus ex naui perirem in ponto,
,, An mœſtus ſuſtinerem, & adhuc viuis intereſſem, &c.

d lib. 3. c. 14. Ceterum ligatos ventus in ſuo pileo gerebat antiquus Ericus: de quo ſic Olaus[d] *Hic Ericus, Rex Sueciæ, in arte magica nulli ſuo tempore ſecundus habebatur: tamq; familiaris erat malis dæmonibus, quorum cultui ſummopere vacabat, vt quocunque verteret pileum ſuum, confeſtim inde optatus ventus aſpiraret. Quo euentu inditum illi nomen fuit, vt Ventoſus Pileus diceretur. Creditumque a multis erat, Regnerum Daniæ Regem, huius Erici nepotis ſui ductu in remotiſſimas orbis partes piraticam feliciter extendiſſe, multaſque regiones, & munitiſſimas vrbes eius ingenio ſubiugaſſe: demum cooperatorem fuiſſe, vt procerum conſenſu & electione, in Regem Sueciæ aſſumeretur; quod ei diuturnum felixque permanſit, donec ſenio moreretur.* Sic igitur in Gemmula cælatur typus hominis fortunati. Hæc, optime Rhodi, nunc in mentem venere, quæ de tuis cimelijs exararem calamo. Tu ea boni conſule, ac me ama. Vale. Dabam Patauij, e meo Scalumnæ Muſeo. Cal. Septembris MDCL. B

Miles atroci bello ſuperſtes in ærumnoſam incidit inopiam ſæpiſſime.

Schema LVII. Gemma.

C

D

A *Beliſarij, & Horatij poetæ paupertas, ex infelici bello Cæſaris Auguſti nata, Beliſariana calamitatis ferè compar, exprimitur. Cap. CLXXI.*

PRofectò vere Lucanus in Pharſalicis [a] militum miſerias deplorans ait, [a lib. 10.]
,, Heu miſeri, qui bella gerunt!
& ſapienter Antiſthenes, quum quidam dixiſſet, *pauperes interire bello*: ſtatim adiecit, *Immo plures tunc fiunt*. & Petrarcha noſter [b] agens de aduerſa fortuna, *Quoſdam*, inquit, *militia ad ampliſſimas opes, ſiue etiam ad ſummum imperium perueniſſe. Crede autem mihi plures ad inopiam, ad carcerem, ad ſeruitutem, ad violentam, ſubitamque mortem, eodem tramite peruenerunt*. Iſtam vero militis extremam inopiam effinxit apte Schematiſta noſter, in antiqua Gemma Pignotiana delineans Iuuenem omnino nudum, mœrentem, qui ſedens in lacero ſtraguli centunculo, ſub dio, manibus alterum genu ſublatum amplectens, abtorto collo, capiteque demiſſo lacrymabundus, proiecto clypeo, ſuſpenſiſque pharetra vacua telis & inuerſa, ſimul & arcu religatis ad propinquam arborem, miſeriam ſuæ paupertatis extremæ lugere videtur, & a prætereuntibus victui neceſſariam ſtipem petere. Duo uero nobis exempla ſuppetunt inopum ex bello, quorum alterum cælari potuerit a Schematiſta, Beliſarius, & Horatius poeta, nam de Beliſar io Procopius, Zonara, Paulus Diaconus, Crinitus, Volaterranus, Turſellinus, [c] & alij paſſim Hiſtorici claſſici, nobis iſta notarunt: Iuſtinianus, Iuſtini gener, hæreſque, in Oriente imperauit, ingenti uel felicitatis, uel ſapientiæ fama. Auxit Auguſti gloriam Beliſarius, Dux bello clariſsimus, Superum dono rei Romanæ datus. Is quippe Perſis domitis, amiſſa recuperauit. Conſtantinopoli magnum etiam dedit fidei, moderationiſq; documentum. Quippe falſis criminibus æmulorum affectati imperij ſuſpectus Auguſto, ſimul honore, atque opibus exutus eſt. Et paulo poſt Auguſtus Beliſarij præſidio nudatus, coniuratione procerum in ordinem cogitur; ad Florianum Senatorem inſignia Imperij deferuntur. Hic Beliſarius ſtipatus fortiſſimorum iuuenum globo in forum venit, & nouo Cæſare per ſpeciem ſalutationis occiſo, cæſiſque coniuratis, tyranni caput cum inſignibus ad Iuſtinianum protinus defert, atque in priſtinum faſtigium reſtituit eum, a quo ipſe detractus fuerat per ſummam iniuriam de ſuo. Ita & factis crimen diluit, & Auguſtum ſpectata fide ſibi deuinxit, vt nemo apud illum honore, aut gratia prior foret. Felix, ſi plus apud illum Dei, quam Principis gratia valuiſſet. Nam Româ inde reuerſus, quum Theodotæ Auguſtæ iuſſu, Syluerium Pontificem vi captum in Pontiam inſulam relegaſſet, ipſe haud ita multo poſt ruit. Byzantij Iuſtiniano ſuſpectus inſidiarum, honorium faſtigio deijcitur, & in cuſtodia habitus mœrore, atque ærumnis conſumitur, glorioſæ vitæ exitum ſortitus ingloriam: Etenim, vt ait Volaterranus [d] ad extremum exitum habuit, magnis plerumque viris de Republica meritis communem; Iuſtiniani iuſſu, ſiue odio, ſiue veteris belli ſuſpicione, effoſſis oculis mendicabat. Quare quum Principis ingratitudinem aliter vlciſci non poſſet, exiguum extra Vrbem tuguriolum extruxit, vbi per reliquam vitam a prætereuntibus ſtipem emendicauit, illud identidem repetens, *Da obolum Beliſario viator, quem inuidia, non culpa cæcauit*. Vere mirifice congrueret mendicanti Beliſario Schema noſtræ Gemmæ, ponens nudum expoliatum armis, extra Vrbem, ſub arbore mendicum. Sed obſtare videtur & iuuenilis ætas mendici, ſimul & oculorum vigor; quum Beliſarius in illa ſua calamitate non eſſet iuuenis, ac videns, aſt ætate grandæuus, & oculis effoſſis turpiſſime cæcus. Niſi forte eondonanda ſit pictori Schematis æqua cum poetis poteſtas quidlibet audendi. Putauerimque hunc anulum geſtaſſe virum principem, cui ex bello res male ceſſerit, & in paupertatem inciderit. Sed etiam interpretari lubet antiquæ Gemmæ ſimulachrum de Venuſino poeta, qui vitam, & fortunam ſuam Iulio Floro deſcribens [e] ait, ſe Romæ nutritum, & edoctum primo fuiſſe literas humaniores, atque ſpeciatim Homericam Iliadem: deinde vero Roma diſceſſum Athenas petijſſe, Mathematicarum ſtudijs operam nauaturum ſedulo, quibus valeret curuo dignoſcere rectum: pariter & ad Platonicam philoſophiam perdiſcendam in Academia veritatem naturalium rerum inueſtigaturum ſeceſſiſſe in Athenarum ſyluoſa ſuburbia. Ceterum poſtea ſe diuulſum ab illo grato literarum ocio violentia belli ciuilis, cuius æſtu raptus iuuenis in arma Cæſaris Auguſti, debiliora viribus hoſtium. Vnde primum abſque nummis dimiſſus, & bonis omnibus paternis ab hoſte victore proſcriptis Romam redijt inops; vbi

[b Dial. 48.]

B

[Beliſarij Dũcis virtutes, & infortunium.]

[c]

C

[d lib. 23.]

D

[Horatio in Arte.]

[e l. 2. Epiſt. 2.]

viuere ſi vellet, cogebatur a paupertate mendicare ſibi neceſſaria verſiculis venalibus noctu A
lucubratis, quos mane poſcinummios accineret diuitibus; at incaſſum; nam illi prorſus auari, licet haberent quod ſibi nihil deeſset, non patiebantur expurgari vitio auaritiæ carminibus vllis: vnde ſatius ducebat integras dormire noctes, quietique ſe dare, quam inutilibus perſcribendis verſibus euigilare. Quam totam hiſtoriam graphice, pulcherrimeque deſcribit Horatius hiſce carminibus

,, Romæ nutriti mihi contigit, atque doceri
,, Iratus Graijs quantum nocuiſset Achilles.
,, Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
,, Scilicet vt poſsem curuo dignoſcere rectum:
,, Atque inter ſyluas Academi quærere verum.
,, Dura ſed amouere loco me tempora grato,
,, Ciuiliſque rudem belli tulit æſtus in arma
,, Cæſaris Auguſti non reſponſura lacertis;
,, Vnde ſimul primum me dimiſere Philippi,
,, Deciſis humilem pennis, inopemque paterni B
,, Et laris, & fundi. paupertas impulit audax
,, Vt verſus facerem; ſed quod non deſit habentem
,, Quæ poterunt vnquam ſatis expurgare Cicutæ?
,, Ni melius dormire putem, quam ſcribre verſus.

Nudus autem fingitur vterque, Beliſarius, & Horatius: ille, vt indicaretur ab Imperatore inuidorum aulicorum ſuaſu ſpoliatus omnibus honoribus atque fortunis: iſte, vt oſtenderetur ex proſcriptione ſpoliatus omnibus bonis paternis, & redactus vterq; ad extremam miſeriam; ille quidem maximã, mendicandi ſtipem a prætereuntibus: iſte vero non paruam, quæ paupertas ipſum impulerit ad verſus nocte conſcribendos, quibus victui neceſſariam ſtipem pene mendicaret. Vterque militiæ ſiue proiecit, ſiue ſuſpendit arma, pharetram inanem & arcum: quaſi naufragus e militiæ fluctibus, arma Marti renuncians, atque ſuſpendens; vti de naufragis in mari cecinit † Horatius: C

† 1. Carm. od. 5.

,, ... me tabula ſacer
,, Votiua paries indicat humida
,, Suſpendiſse potenti
,, Veſtimenta maris Deo.

& in Arte:

,, Quid hoc? ſi fractis enatat expes
,, Nauibus ære dato.

Et Perſius in vltima Satyra

,, Frange aliquid, largire inopi, ne pictus aberret
,, Cœrulea in tabula.

Et Iuuenalis Satyra 12.

,, ... mersa rate naufragus aſsem
,, Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.

Hanc enim tabulam pictam illi deo ſuſpendebant naufragi, cuius ope ſe e naufragio liberatos credebant. Sed Horatius, & Beliſarius arma penitus abiecerunt, & ſuſpenderunt arbori ad ignominiam eorum, a quibus debito ſpoliati fuerunt honore, priuatique bonis omnibus quum præmijs affici debuiſsent ipſorum præclara facinora. Philipporum vero nomine numos intelligi, notat Rhodiginus, *Philippeorum* numorum inquit, *etiã Liuius meminit ab V.C. libro 30. & 39. ſed & Horatius.* ,, Retulit acceptos regale numiſma Philippos. D

Nec non in Bacchidibus Plautus: ,, Ducentos numos aureos Philippeos dabin?

Habuere & Galli Philippeos ſuos, ab imagine alati genij, quos dicunt Geniatos: habuere ſceptratos quoque, ac ſoliatos, regis trabeati imagine præſignes, iura reddentis. Sed & Romæ aureos Valerianos Philippeos dici, compertum eſt: vbi & Saloniani habebantur trientes. Philippeos cudi iuſſit Alexandri Magni pater Philippus; quod tradit Diodorus, poſteaquam Crenidas inſtaurauit, & Philippos maluit appellari, compertis inibi fodinis: quas ſi demum excoluit, vti talenta inde redirent annua mille, ac amplius.

Verum

A Verum enim vero ſicut in allatis Horatij carminibus illa duo mihi negocium faceſſunt,* * lib. 2 e. 2.

Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
Scilicet vt poſſem curuo dignoſcere rectum.

Nam Ariſtotele doctore f curuum recto dignoſcitur in mathematicis, non autem e contra curuo rectum; ait enim expreſſis verbis: *Sufficiens enim eſt altera pars contrarietatis ſeipſam indicare & oppoſitam. Recto enim & ipſum, & obliquum cognoſcimus; iudex enim vtrorumque regula. Obliquum autem neque ſuipſius, neque recti.* Sic in alijs mox ab Horatio poſitis carminibus: f 1. de an. t. 85.

. . . . . ſed quod non deſit habentem
Quæ poterunt vnquam ſatis expurgare cicutæ?

Difficultatem habent omnes Interpretes, etiam eruditiſſimi; fatentur enim, neſcire ſe quomodo Cicuta vim obtineat expurgandi. Quare alij pro Cicuta helleborum aſſumunt, alij cucurbitas medicas, quæ ſicyæ dicuntur. Vnde Quæſtiones de Cicuta mihi recens mouit eruditiſſimus Pariſienſium Medicorum Decanus literis eloquentia pariter ac elegantia pleniſſimis; de quibus mox. Interim ſatis aperte conſtat in Schemate pingi paupertatem Horatij, proiectis armis ab infauſto bello reducis.
B

Digreſſio de Cicuta medicamentis, & veneno. Cap. CLXXII.

Illuſtriſſimo viro, acutiſſimo Philoſopho, & ſolertiſſimo Medico,
D. Fortunio Liceto, celeberrimo Profeſſori Patauino S. P. D.

Guido Patinus, Bellouacus, Doctor Medicus Pariſienſis, &
Saluberrimæ Facultatis Decanus.

FAmiliare eſt ijs, qui aliqua rerum ignoratione laborant, vt ad primæ notæ viros confugiant, quo ſuæ medeantur inſcitiæ, & ab ijs omni depulſa caligine, clariſſimam veritatis lucem recipiant. Mihi huius moris veſtigia premere meditanti, Tu vnus in magna Doctorum turba, vir Illuſtriſſime, ſingulariter occurriſti, quem certo cum fructu rogare poſſem de quæſtione, quæ hactenus multorum torſit ingenia; quique mihi planum facere poſſis, nullo relicto dubitationibus loco, quod vix alij ſine ſcrupulo quæſtionis haud penitus enodatæ.
C

Mihi quidem ante multos annos autor fuerat nemini docto non cognitus, doctiſſimus ipſe & ſuauiſſimus noſter Gabriel Naudæus, vt ad Te literas darem aliquas, & ea quæ mihi minus forent perſpicua, proponerem illuſtranda: quod & ſponte, & eius hortatu iamdiu præſtitiſſem, ſi mihi per otium licuiſſet. Sed quum me etiam nuper excitaſſet vir Clariſſimus, Tibi, mihique coniunctiſſimus, D. Alcidius Muſnier, Medicus Genuenſis, vt quod in hunc vſque diem diſtuleram, nunc tandem aggrederer; putaui, quamuis mea haudquaquam negotia detumeſcant, omni tamen poſthabita re appellendum animum ad ſcribendum Tibi. A Te igitur, ſi tantiſper vacat, Vir eruditiſſime, reſcire velim. *An Cicuta noſtrati vis inſit purgandi?* Nouum ſane paradoxum eſſe videtur ipſa quæſtio, niſi eam diſertis verbis exhibuiſſet vir inter Claſſicos non poſtremus, autor plurimæ vrbanitatis, & ſi quiſquam, optimus virtutis ac ſapientiæ politicæ magiſter; vt pote qui, ſi verum fateri volumus, præſtat aliquid, quod non promittit. Quo fit, vt dum quiſque tanquam ad Poetam accedit, fructum ab eo tanquam a Philoſopho reportet, locum puta illuſtrem, aut præclaram aliquam ſententiam. Is eſt elegantiſſimus, & vt *Iulij Cæſaris Scaligeri* præconio vtar, elaboratiſſimus Poeta Horatius, qui lib. 2. Epiſt. 2. Cicutæ purgandi facultatem videtur aſſignare aureis hiſce verſiculis, quos propter inſignem elegantiam ſi adſeram, nemini puto facturus ſum iniuriam.
1. Queſtio, An cicuta noſtra purget.
D

,, Romæ nutriri mihi contigit atque doceri,
,, Iratus Graijs quantum nocuiſſet Achilles;
,, Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
,, Scilicet vt poſſem curuo dignoſcere rectum;
,, Atque inter ſyluas Academi quærere verum.
,, Dura ſed amouere loco me tempora grato,

,, Ciuiliſque rudem belli tulit æſtus in arma A
,, Cæſaris Auguſti non reſponſura lacertis;
,, Vnde ſimul primum me dimiſere Philippi,
,, Decisis humilem pennis, inopemque paterni
,, Et laris, & fundi, paupertas impulit audax
,, Vt verſus facerem; ſed quod non deſit habentem
,, *Quæ poterunt unquam ſatis expurgare cicutæ?*
,, Ni melius dormire putem, quam ſcribere verſus.

Veteres Horatij Interpretes, vt *Acro*, & alij, Cicutam hic accipiunt pro helleboro; quod ſane abſurdum eſt, & omni ratione carens; quum iſta duo inter ſe nullo modo conſentiant. *Dionyſius Lambinus*, vir doctiſſimus, & Profeſſor regius, mauult hoc loco ſignificari cucurbitas, quæ corporibus admouentur ad vitioſum ſanguinem eliciendum: vel loco *Cicutæ* legendum *Sicyiæ*, quæ vox Græca eſt, *Gallis* & *Græcis* Medicis ceteris admodum vſitata, qua uoce illud intelligunt, quod Latini Cucurbitas appellant. *Adrianus Turnebus* lib. 8. Aduer. cap. 8. miram hic quandam medicinam fieri ſcribit ab *Horatio*, qua homines inſanos, malo ueneno purget; quum pateat im medicamentis lethalibus cicutam numerari, non ſalutaribus, vt quæ frigore perimat. quod abunde teſtatur apud *Plutarchum* mors *Phocionis*: & apud *Ælianum lib. 9. var. hiſt. cap. 21.* mors *Theramenis*: & apud *Platonem*, atque *Xenophontem*, mors uiolenta ulrorum omnium integerrimi, ſapientiſſimi, optimi *Socratis*, quem cicutæ potu, tanquam ueneno publico, eoque perniciosiſſimo, ei propinato a publico, nocentiſsimoque fæcis mortalium, miniſtro, necatum fuiſſe legimus: vultque *Horatium* hic poſuiſſe cicutas pro herbis medicatis & purgantibus, in quibus ſingulis uiroſus ſuccus ineſt, ac deleterio medicamento proximus; aut reſpicientem ad ferulaceos & cicutis ſimiles hellebori caules, cicutas dixiſſe, ut intelligamus ex caulium hellebori cicutis, helleborum cicutam ad medicamentorum infamiam uocaſſe, aut uenenatam medicamenti ſpeciem pro ſalutari iodulariter poſuiſſe, Conſtat enim ex ueterum ſcriptorum decretis, helleborum præſentiſsimam facere medicinam phreniticis, & inſanientibus: Cicuta uero nulla purgandi facultate pollet, ſi proprie ſumatur. Ad ingenioſam illam & argutam Adr. Turnebi coniecturam, ſummo quo ſupra Doctorum vulgus excellit, ingenij acumine, lubens, nec inuitus accedit [illegible], ſubtiliſſimus & ſagaciſsimus ſcriptor, *Cl. Salmaſius*, Galliæ noſtræ decus & ornamentum ſingulare, qui pretioſo in illo variæ eruditionis promptuario, *Plinianis* nimirum Exercitationibus in Solinum Polyhiſtorem; vult hoc *Horatij* loco, per cicutam intelligi quamlibet cannam intus cauam & inanem; præſertim vero non id quod Græci [illegible] nuncupant, ſed Lathyridem, quæ caulem habet ferulaceum & concauum atque inanem: vnde & Cicutæ nomen meruit. Et hæ ſunt magnorum virorum cogitationes, atque coniecturæ, vir præſtantiſsime, in iſto nodo *Horatiano* vel ſoluendo, vel *Alexandri* more ſecando. Tuum erit, ſolertiſsime Licete, omnigena illa, qua hactenus inclaruiſti, [illegible], difficilem illam controuerſiam dirimere, & nobis indicare quid in poſterum de illa ſit ſentiendum; quum certum ſit nobis ſuper ea re, tuo ſtare arbitrio. B C

Scimus enim ad noſtras quum ſe tulit impetus artes,
Ingenij currant flumina quanta tui.

Sed priuſquam a Cicuta recedam, quodnam erat iſtud veneni genus, quo, vt eſt apud *Platonem* in Phædone, hominum ſuæ ætatis optimus, æquiſsimus, & ſapientiſsimus *Socrates*, ac vt habet *Plutarchus & Ælianus*, *Phocio, & Theramenes*, multique alij ſublati ſunt? tanta ne eſt edita ſtrages ſolo ſucco herbæ illius, quæ id habet nominis? Equidem id nunquam in animum inducam meum. Neque enim vſu comperitur tantarum eſſe virium: ab eius hauſtu vel largiori, praui vix quicquam relinquitur aliud, præter capitis grauitatem, non illam quidem vulgarem, & ad ſummum aliquod vel interruptæ rationis, vel motæ mentis veſtigium. Facilius itaque adducor vt credam, fuiſſe quodpiam præſentiſsimum, vel ſaltem haud ſegne venenum, ex Magiſtratuum edicto curioſe ſeruari ſolitum, quo uorato meritas pœnas luere iubebantur, morti addicti, nefarij & facinoroſi homines. Hoc fere pacto *Athenienſes*, deterrimi & peſsimi nebulones, olim peſsime excepere *Socratem*, quod ipſum alienum ab omni opinione Deorum, & religionis contemptorem putarent. Fortaſsis non multum D

a. Quæſtio, quodnam ſit illud venenum Athenienſium publicum venenum cicuta temperatū?

diſta-

A diſtabat ab eo veneni genere, quod olim in magnis vrbibus paratum atque aſſeruatum fuiſſe, docent *Valerius Maximus*, *Plinius*, & alij ſcriptores quamplurimi. Sic enim ille habet *lib. 2. cap. 6.* Venenum *Cicuta* temperatum in ea ciuitate cuſtoditur &c. Hic vero *lib. 25. hiſt. nat. cap.* 13. publicum agnoſcit Athenienſium venenum *Cicutam*. Sed quando minime dubitandum eſt, quin fuerit aliquid aliud ab expreſſo eius herbæ ſucco, quæ apud nos *Cicuta* nomine eſt inſignita; ſcire ex Te velim, quænã fuerit iſtius veneni materia, & quibus ex rebus concinnari, pararique ſoleret? Nonne tale quid peſtiferum erat, quale nunc eſt Chymicorum antimonium, quo quotumuis bene, & quacunque eximia, vt prædicant iſti fumiuenduli (& qui fumo laqueoque pereant digniſſimi impoſtores) arte parato nimia certe ſacræ Themidis indulgentia, omnis ætatis, ſexus, & conditionis homines, iuuenes, ſenes, robuſtos, ipſoſque adeo puſiones, & prægnantes mulieres, reclamantibus bonis quibuſque hic impune & crudeliter enecant: quaſi non iam medicinam, ſed carnificinam, tam publice, quam impudenter exerceant. Plane inter iſta duo venena mihi non leuis videtur affinitas; niſi forte id eſt inter vtrumque diſcriminis, quod nempe illo veterum veneno, nempe *Cicuta* Athenienſium, expiabantur flagitia propter quæ lata erat in ſontes capitis ſententia; quum ſoli e contra

B inſontes, boni viri, & nimium medicam ſtolide creduli, vana ſpe ſalutis, hauriant mortiferum ſtibium, purum, putum, & merum natura ſua venenum, damnatum multis facultatis noſtræ decretis, principis Galliæ Senatus autoritate firmatis. Sed maxime in Comitijs anni 1566. tunc temporis Decanatum gerente D. *Simone Pietreo* Meldenſi, Doctore Medico *Pariſienſi*, viro ſapientiſſimo: quæ quidem decreta vtinam noſtris temporibus tam ſancte religioſeque ſeruarentur, quam prudenter a noſtris ſunt lata maioribus. Tu ergo, vir Illuſtriſſime, cui nihil obſcurum eſt, quem ego non poſſum, nodum ipſe diſſoluas quæſo; vt quum Te duce ex hoc dubitationum vado, ad veritatis lucem emerſero, cauſæ plures ſint, ob quas reliqua vita enitar efficere, vt Te de me optime meritum eſſe vehementius in dies læteris. Vale.

Lutetiæ Pariſiorum 6. die Octobris 1651.

C *Tuus ex animo & ad omnia paratiſſimus*
Guido Patinus Bell. Doctor Medicus Pariſ.
& Facultatis Decanus.

Reſponſio Liceti de Cicuta viribus: & primum, cur non habeat vim expurgandi corpora cicuta planta: deque duplici genere cicutarum.
Cap. CLXXIII.

Illuſtriſſimo D. Guidoni Patino Bellouaco, Doctiſſimo Pariſienſium Medicorum Decano
Fortunius Licetus S. P.

D MVltas habeo gratias inclyto Naudæo, multas & eximio Muſnier, communibus amicis, multas & ingentes humanitati tuæ, vir optime, qui perſuaderi poſſus es ab ipſis ad me de re quapiam literaria compellandum, adeoque ad me nobili tuo fauore cohoneſtandum, etiam inſigni munere voluminis egregij Riolani. Equidem arduis tuis de Cicuta quæſtionibus enodandis imparem eſſe me fateri oportet, dum tu tantus Medicus Muſis etiam ſuauioribus intimus, allatis, quæcuuque de propoſito conſcripſerunt hactenus eruditiſſimi virorum, non acquieſcis. Quorum aleam ſi poſtremus ipſe ſubiero, neque tamen apte tibi nodum ſoluero, neque ſecauero; ſaltem non me pudere debebit, in eo ſtadio brauium abs te non accepiſſe, in quo tibi priſcus Acro, Lambinus, Turnebus, atque Salmaſius, eruditionum principes & patres, defeciſſe videntur; mihique ſat erit, in iſta magna quæſtione voluiſſe, tuæque iuſſioni ſtatim obtemperaſſe. Quod ergo primum a me quæris, *An cicutæ noſtrati vis inſit purgandi?* Tu quidem aperte negas: verum ægre fers Horatium contradicere, qui cicutis aſſignare videtur expurgandi facultatem. Nec accipis ab Acrone, alijſque multis, 1. Quæſt. An cicuta purget.

multis, Venuſinum cicutæ nomine ſignaſſe fiſtuloſos hellebori caules, quibus ineſt inſignis expurgandi vis. Nec a Lambino recipis mutationem Horatiani contextus, pro *Cicuta* legente *Sicyia*, quæ Græca vox cucurbitulas Medicorum indicat, ſanguinem e corporis ambitu ducentes. Nec audis alias argutas interpretationes Adriani Turnebi, neque Salmaſij; & recte. quia nemo iſtorum Cicutæ nomen hic accipit in propria, & congrua ſignificatione. Quum autem iubeas, poſt Olores, meam aucem paluſtrem obſtrepere; dicam ingenue quid mihi nunc in mentem venerit, & ad calamum; id omne ſubijciens iudicij tui ſynceræ benignæque cenſuræ. Profecto Cicutæ nomen æquiuocum eſt ad duas omnino diuerſas, variaſque rerum differentias; altera quidem eſt in genere plantarum *Cicuta* naturalis, herba noxia, venenatoque ſucco famoſa; de qua Medici paſſim, & alij plures agere videntur; & in præſentia tu quæſtiones inſtituis. Altera vero eſt in artificioſarum rerum genere ſonorum inſtrumentum, quo per tropum a Poetis frequentiſſime Poeſis ipſa ſignatur: qua de re non ſemel Virgilius, & in Alexi cecinit: A

Cicuta duum generum.

,, Pan primus calamos cera coniungere plures
,, Inſtituit: Pan curat oues, ouiumque magiſtros. B
,, Nec te pœniteat calamo triuiſſe labellum.
,, Hæc eadem vt ſciret quid non faciebat Amyntas?
,, Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
,, Fiſtula; Damœtas dono mihi quam dedit olim:
,, Et dixit moriens, te nunc habet iſta ſecundum.

Et in Daphni quoque poſterius

,, Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.
,, Hæc nos, Formoſum Corydon ardebat Alexim,
,, Hæc eadem docuit, Cuium pecus? an Melibœi?

Vbi clare Virgilius nomine Cicutæ, non herbam veneno infamem, ſed proprie muſicum inſtrumentum, & per tropum ipſam facultatem Poeſeos intelligit. Si quidem ſermo ſit de priore cicuta, naturali herba, de qua tu mihi proponis quæſtionem, *An habeat vim expurgandi?* euacuandique corpora contentis humoribus? tecum omnino ſentio, Cicutam non eſſe medicamentum purgans; at vere purum alterans noxium, & aliquando ad interitum. Enimuero pharmaca non purgant corpus niſi calorem natiuum excitent; qui ſuſcitatus ad actum, eis vtitur vt inſtrumentis idoneis ad expellendos humores noxios extra corpus; qui propterea dicitur actuare medicamenta purgantia; ſiquidem Hippocrati ᵃ *Morborum Natura medica*. Cicuta vero ſua nimia frigiditate natiuum calorem non excitat ad bonum opus expellendi noxia: nec illi famulatur, vt agenti primario; ſed ipſum aut extinguit, aut adeo labefactat, vt eneruatus admodum, nequeat humores noxios expellere. Statim enim atque Cicuta, vel ſuccus eius fuerit in ſtomacho, ſtupefacientes frigiditate nimia vapores demittit ad viſcera principalia, Cor, Iecur, & Cerebrum; indeque per arterias, venas, & neruos in vniuerſum corpus. Quorum Cor quidem, intenſiore calore pollens, diutiule reſiſtere valet intenſo frigori veneni: ſed cerebri calor imbecillior citius a Cicutæ vaporibus frigidiſſimis infringitur, ac expugnatur: & in eo viſcere ſpiritus animales facile ſatis extinguuntur, vel ſi dicere liceat, congelantur; qui propterea non excurrentes ad crura, pariunt in illis, & in pedibus primo grauitatem; mox in cerebro torporem, ſtupiditatem, atq; mentis motionem; denique mortem, vbi calor in Corde victus fuerit. Sic ergo Cicutæ planta nullam habet vim expurgandi corpora. C D

1. Quæſt. reſp.

Cicuta cur non purget.

ᵃ 6. Epid. 5.

Salebroſus Horatij locus explanatur. Cap. CLXXIV.

NEc officit allatæ ſententiæ noſtræ productum abs te, vir eximie, carmen ᵃ Horatij ſcribentis ad Iulium Florum de ſeipſo,

ᵃ 2. Epiſt.

,, ... paupertas impulit audax
,, Vt verſus facerem; ſed quod non deſit habentem
,, Quæ poterunt vnquam ſatis expurgare cicutæ?
,, Ni melius dormire putem, quam ſcribere verſus.

Etenim

A Etenim Horatius non agit Medicus eo loci, vt de *Cicuta* planta purgante corpus humoribus
prauis agere debuerit; ſed Poeta de *Cicuta* muſice canora; vel proprie fiſtulam harmoni-
cam intelligens, vel ſi Deo placet, per metalepſim ſignans ipſam Poeſim; termini ſiquidem
accipiendi ſunt ad ſubiectam materiam coarctati decretis [b] Ariſtotelis, aſseuerantis nomen [b] 1. poſt. t. 49 & 1. Elench. cap. 5.
Circuli pronunciatum ab Euclide, Ptolemæoue, ſignare geometricam figuram; ſed enun-
ciatum a poeta quopiam, indicare carmen in ſe recurrens; anguineum appellatum. Quum
itaque noſset Horatius, inſtrumenta muſice-ſonora, & Poeticen habere vim expurgandi
prauis affectibus animum: quin & alterandi, demulcendique dolores tum animi, tum etiam
corporis vehementiores: & hoc ipſum præſtare poeſim, & verſus, quo fuerint elaboratio-
res, & auribus ſuauiores; propterea *Cicutis* harmonicis aſſignat vim debilem expurgandi
animum tam diuitum ab auaritiæ vitio, quam etiam pauperum ab angore cruciantis inopiæ.
Vnde ſcribit Horatius apte, ſe pauperem ſuis verſiculis elucubratis ad *Cicutas* non poſse
ſatis expurgare vitium auaritiæ ab animo diuitum; a quibus carminum ſuorum mercedem
expectabat, ac tantum non efflagitabat æruſcator, ijs afferens & accinens carmina ſua vena-
B lia & poſcinummia; nec ijſdem verſibus poſse ſuum animum ſatis expurgare mœrore pau-
pertatis, quæ ipſummet ad eos pangendos impulerat; quoniam inuita Minerua, coactiſque
Muſis, carmina ſcriberet ad lucrum. Artificioſe vero per, *quod non deſit habentem*, deſcri-
bere potuit & diuitem, qui habet id quod nihil ſibi deſit: & ſe pauperem, qui non habet
quod ſibi deeſt ad uictum congruum dignitati priſtinæ, de qua per bonorum proſcriptionem
deciderat. Scite vero *Cicutarum* nomine ſignauit verſus non elaboratos, adeoq; non ſua-
ues, neque flexanimos, qui poſuit alibi diſcrimen hoc inter Lyram, & tibias, quæ *Cicutarum* [c] Epod. 9.
ſpecies exiſtunt [c]

,, Sonante miſtum tibijs carmen lyra:
,, Hac Doricum, illis barbarum.

Agnouerat enim Horatius ex Platonis Ione, ac experiebatur in ſemetipſo, Poetas, vbi fu-
rore diuino quodam afflati verſus efficiunt, vltro Muſis ad ipſos aduentantibus, aſſiſtentibuſ-
que ſibi ſponte, nullo negocio pangere carmina ſuauiſſima, & ad harmoniam elaboratiſſima,
C mirifice animos percellentia, purgantiaque prauis, ac vehementibus paſſionibus iræ, mœ-
ſtitiæ, libidinis, auaritiæ, & alijs id generis; qualia carmina plectro facile Poetæ diuinitus ita
incitati recte concinunt ad Lyram. Vbi vero Poetæ, Muſis inuitis coactiſque, verſus con-
dere coguntur a paupertate venales, poſcinummios nedum, ſed æruſcatores, etiamſi, prop-
ter artis peritiam, aliquos eorũ ducunt ad Lyram habiles, & elegantes, attamen vna cum illis
multo plures inharmonicos, atque barbara ruſticitate canunt inſuaues, aptos ad *Cicutas*,
fiſtulas, tibiaſque paſtorales, auribus etiam poetæ parum gratos, ne dum auditoribus ingra- [d] Ecl. 3.
tos; de quibus & Virgilius [d] taxans imperiti poetæ carmen, ait,

,, ... non ne tu in triuijs indocte ſolebas
,, Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

& Statius [e] [e] Theb. 6.

,, ... raucis concentibus agi;
,, Et lituis aures circumpulſantur acutis.

At verſus non ad *Cicutas* inſuaues & inharmonici, barbare circumpulſantes auditum & ani-
D mum, ſed ad Lyram ducti, harmonici, flexanimi ſunt, & animum expurgant malis affectibus,
demulcent, ac illi perſuadent quæcunque Poeta deſiderat. De qua re multa nobis a Boe-
thio [f] proponuntur exempla veterum in exordio ſuæ Muſicæ. Vulgatum quippe eſt, in- [f] cap. 1.
quit, quam ſæpe iracundias cantilena ſuppreſſerit: quam multa vel in corporum, vel in ani-
morum affectionibus admiranda perfecerit. Cui enim eſt illud ignotum, quod Pythagoras
ebrium adoleſcentem Taurominitanum, ſub Phrygij modi ſono incitatum, ſpondæo ſucci- Hiſtoriæ de miris effectibus muſicæ
nente reddiderit mitiorem, & ſui compotem? Nam quum ſcortum in riualis domo eſſet clau-
ſum; atque ille furens vellet domum amburere; quumque Pythagoras ſtellarum curſus (vt
ei mos nocturnus) inſpiceret: vbi intellexit ſono Phrygij modi incitatum multis amicorum
admonitionibus a facinore noluiſſe deſiſtere; mutari modum præcepit; atque ita furentis
animum adoleſcentis ad ſtatum mentis pacatiſſimæ temperauit. Q. ſcilicet M. Tullius com-
memorat in eo libro, quem de Conſilijs ſuis compoſuit, aliter quidem, ſed hoc modo: Sed

in aliqua ſimilitudine adductus, maximis minima conferam; vt quum vinolenti adoleſcentes, tibiarum etiam cantu (vt fit) inſtincti, mulieris pudicæ fores frangerent; admonuiſſe tibicinam, vt ſpondæum caneret, Pythagoras dicitur; quod quum illa feciſſet, tarditate modorum, & grauitate canentis, illorum furentem petulantiam conſedaſſe. Terpander, atque Arion Methymneus Lesbios, atque Jones, grauiſſimis morbis cantus eripuere præſidio. Iſmenias vero Thebanus Boeothiorum pluribus, quos iſchiatici doloris tormenta vexabant, modis cunctas fertur abſterſiſſe moleſtias. Sed etiam Empedocles, quum eius hoſpitem quidam gladio furibundus inuaderet, quod eius ille patrem accuſatione damnaſſet, inflexiſſe modum dicitur canendi, itaque adoleſcentis iracundiam temperaſſe. Quin Ægyſthus etiam adulter, non antea potuit vxoris Agamemnonis pudicitiam expugnare, niſi iam interfecto Cantore poeta, quem Atrides ad Ilij profectus obſidionem, Clytemneſtræ cuſtodem reliquerat, qui cantu, carmineque ſuo caſtitatem illius ſeruaret; ita ſiquidem Homerus g de Ægyſtho: A

g Odyſ. 3.

„ . . . Ille deſidioſus in receſſu Agri equos paſcentis
„ Multum Agamemnoniam vxorem demulſit verbis. B
„ Ipſa quidem antea certe abnuebat facinus indignum
„ Diua Clytemneſtra (mente enim vtebatur bona,
„ Etenim aderat Cantor vir, cui plurimum mandarat
„ Atrides ad Troiam profectus ſeruare vxorem)
„ Sed quum iam ipſum fatum Deorum irretiuit ad hoc vt domaretur,
„ Iam tum ipſum Poetam ducens ad inſulam deſertam,
„ Dereliquit auibus lacerationẽ, & rapinã fieri.
„ Ipſam vero volens volentem duxit ſuam domum.

h Iliad. 9. Verum & idem Homerus h Achillem, vehementer indignatum ob ereptam ſibi Briſeiden a Græcis, inducit iracundiæ ſuæ leuamen a cantu citharæque ſono ſibi comparantem. Virgilio i Pan Syringæ cantu curat oues ægras, & paſtores. Enimvero Virgilij verſus illos in Alexi,

i in Alexi.

„ Pan primus calamos cera coniungere plures
„ Inſtituit: Pan curat oues, ouiumque magiſtros: C

ita recipio, quod Pan homo fuerit aſtronomiæ, Muſicæ, medicinæque peritiſſimus; qui ſphærarum cæleſtium harmonicam ſymmetriam organo ſyringis imitatus, eius harmonico ſono cantuque ſciuerit ouium morbidarum, paſtorumq; valetudine laborantium multas ægritudines curare. Matthæolus in Dioſcoridem k agens de veneno Tarantulæ ſcribit: [Iſtos vidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in Xenodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur (multa vero & ſæua eorum ſymptomata numerauerat) Sed mirum certe quam facile huiuſce veneni vis muſica mulceatur. Quandoquidem (vt equidem atteſtari poſſum) auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu icti a Tarantula a languoribus ceſſant, & in medium tripudiare, & ſaltare incipiunt, eamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore. Quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum conquieſcant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores; niſi tandem indeficiente ſonitu ſaltent, atq; tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat, & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla penitus intermiſſione tamdiu tripudient, quouſque penitus curati quieſcant. Quum tamen dum hæc aguntur, ſint qui antidotis eos corroborent, nimirum mithridatio, theriaca, & alijs, quæ venenoſorum morſibus aduerſantur.] Muſica vero primario commouet ac afficit animam; ad animi vero magnas affectiones & motiones vehementer etiam alterari, commoueri, & affici corpus, omnino neceſſe eſt; vt ſæpe videmus obſeruatum a Galeno. Ceterum quid hanc veritatem profanis autoritatibus, & experimentis probare contendimus? nonne clara legitur in Sacra pagina? D

k lib. 6. c. 37.

Muſica vt corporis ægritudinis curit.

l 1. Reg. 16.

„ l Spiritus autem Domini receſſit a Saul; & exagitabat eum ſpiritus nequam a Domino. Dixeruntque ſerui Saul ad eum: Ecce ſpiritus Dei malus exagitat
„ te: Iubeat ergo Dominus noſter, vt ſerui tui, qui coram te ſunt, quærant hominem ſci-
„ tem pſallere cithara, vt quando arripuerit te Spiritus Domini malus, pſallat manu ſua, &
„ leuius feras. Et ait Saul ad ſeruos ſuos: Prouidete ergo mihi aliquem bene pſallen-
„ tem

A ,, tem, & adducite eum ad me. Et reſpondens vnus de pueris: ait: Ecce vidi filium Iſai
,, Bethleemitem, ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & pru-
,, dentem in verbis, & pulchrum, & Dominus eſt cum eo. *& mox*, Igitur quandocunque
,, ſpiritus Domini malus arripiebat Saul, tollebat Dauid citharam, & percutiebat manu
,, ſua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. Recedebat enim ab eo ſpiritus malus.
Verum enim vero ſpeciatim harmoniæ ſuauitate pelli diuitum ex animis auaritiam, & angorem ex animo pauperũ, antiqui nobis inſinuare voluerunt fabulamento ſuauiſſime modulãtis Orphei, coniugem Eurydicen ab auariſſimo Plutone tantum nõ impetrantis, & cruciatorum in inferno pœnas atrociſſimas mitigantis. Quis enim Plutone ditior, qui diuitiarum deus a gentilibus colebatur? & auariſſimus habebatur? id enim & in Sacris literis Dæmonium nomine Mammonæ diffamatur; etenim apud Matthæum [m] Lyranus ait: *Mammona Syria lingua, diuitiæ; quibus ſeruire, Deum negare eſt: non dicit habere, quod fieri licet; vt bene diſpenſet; ſed ſeruire, quod eſt auari.* Auaritia vero Plutoni tribuitur, qui mortuorum omnium animas, de ſententia gentilium, acquirens, nullam patitur extra ſuos carceres abire, tanquam ſuas diuitias cuſtodiens. Orpheus tamen ab eo dilectam coniugem mortuam
B dicitur obtinuiſſe ſuauitate cantus, quo damnatorum pœnas etiam mitigauerit, vt ait Virgilius [n] de Orpheo, Manilius [o] Ouidius [p] & alij plures Poetæ Claſſici. Quum igitur hæc omnia noſſet Horatius, non ab re putabat, poſſe ſe verſibus ex animo ſuo mœrorem ex egeſtate naſcentem lenire, ſimul & ex animo diuitum expellere ſpiritum Auaritiæ, quæ ſeruitus Idolorum [q] dicitur: canendo nimirum mane carmen apud eos, quod antecedente nocte formauerat. Sed quum id ipſum inefficax experimento cognoſceret ad propoſitum, optatumq; finem aſſequendum, quia uerſus impulſu paupertatis ad cicutas inharmonicos, & inſuaues compegiſſet, non autem flexanimos, & ſuaues, ad lyram habiles, ſine Muſarum afflatu; propterea fatetur aperte, ad expurgandum animum tam diuitis ullius auaritiæ ſpiritu malo, quam etiam ſui pauperis mæſtitia uexantis inopiæ, non eſſe ſatis *Cicutas* vllas, uerſiculoſque, a coactis Muſis extortos uiolentia paupertatis. Quin etiam ſe mox excuſat Horatius alia ratione, non poſſe ſe verſus Lyricos, ſuaueſque, Floro mitendos pangere, quod harmonici
C verſus a Poeta ſcribantur procul a tumultibus urbanis, in nemore, ſyluiſque, camœnarum ſuauiorum proprijs habitaculis; ait enim, ubi nocturnos diurnoſque ſtrepitus Vrbis enumeraſſet:

,, I nunc, & uerſus tecum meditare canoros.
,, Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit Vrbes.
,, Rite cliens Bacchi, ſomno gaudentis & vmbra,
,, Tu me inter ſtrepitus nocturnos atque diurnos
,, Vis canere, & contracta ſequi veſtigia patrum?

& mox:

,, Fluctibus in medijs & tempeſtatibus Vrbis
,, Verba Lyræ motura ſonum connectere digner?
,, Multa fero vt placem genus irritabile Vatum,
,, Quum ſcribo, & ſupplex Populi ſuffragia capto, &c.

Quibus aperte fatetur Horatius, non poſſe ſe carmina ſuauia & flexanima componere, mo-
D tura Lyræ ſonum harmonicum; ſed tantum rudia, digna cicutarum ſono ſtridulo, & inſuaui; vt pote qui primus in infantia Muſices ortus eſt obſeruatu Lucretij [r] dicentis:

,, At liquidas auium voces imitarier ore
,, Ante fuit multo, quam læuia carmina cantu
,, Concelebrare homines poſſent, aureſque iuuare.
,, Et Zephyri caua per calamorum ſibila primum
,, Agreſteis docuere cauas inflare Cicutas.
,, Inde minutatim dulceis didicere querelas,
,, Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
,, Auia per nemora, & ſiluas, ſaltuſque repetta,
,, Per loca paſtorum deſerta, atque otia dia

[m] cap. 6.
[n] 4. Geor.
[o] lib. 5. rer. aſtron.
[p] l. 10. Meta.
[q] Ephel. 5.
[r] lib. 5.

Sic Horatius, inquam, in Vrbis tumultibus, Muſis inuitis aſſerit ſe non poſſe ſcribere verſus, A
niſi rudes, aptos ad *Cicutas*; qui propterea nequeant ſatis expurgare diuitum animos auaritia, & eos exorare ſuos vt verſiculos munerent: neque ſatis valeant expurgare ſe pauperem poetam mœrore cruciantis egeſtatis, in quam ceciderat depulſus proſcriptione bonorum, tum quod inuitis Muſis impelleretur ab audaci paupertate vt verſus ſcriberet: tum etiam quod in Vrbe Roma, nocturnis diurniſque tumultibus nunquam non obſtrepente plurimum, poeta pacatum atque purum animum habere non poſſit, quo prorſus opus eſt ad efformandos verſus elaboratos, Lyræ ſono dulci & harmonico pares. Quum ergo non niſi rudes verſus ad *Cicutas* agreſtes pangere queat, quibus expurgare ſatis nunquam poteſt, neque diuitum animos auaritia, neque ſuum inopiæ mœrore, melius ſibi putat dormire noctes integras, quam vigilare ſcribundis verſibus inutiliter. Ceterum & ad hunc ſenſum, ſi mihi liberet criticum agere; qui ſcio veteres autores olim ſingulos, ante typographiam inuentam, ex vnius ore dictantis amanuenſibus mult s ſimul exſcribentibus, facile contingere potuiſſe, vt voculam *expurgare*, ſcripſerit aliquis *expugnare*, aut viciſſim, dicentem Horatium Cicutas poetæ non poſſe ſatis *expugnare* diuitum auaritiam, neque ſuæ paupertatis angorem, B
amanuenſis exceperit *expurgare*, qui textus ad nos peruenit. Sed non ita libenter criticus agens, priorem explicationem magis idoneam cenſeo, textui vulgato & communi vim non afferentem vllam. Diſpar autem fuit Maronis & Horatij conditio, tum quod Virgilius Mœcenatem habuit patronum, & Auguſtum, viros magnanimos ac liberales, pronoſque maxime ad larga munera largienda bonis poetis: E contra Venuſinus auaris diuitibus carmina ſua fruſtra canebat: tum quia Virgilius abſolutiſſimum opus Georgicorum, Muſis omnibus beneſauentibus compoſuit, & obtulit Auguſto; quum Horatij carmina cum Virgilij Georgicis comparanda non ſint; quin etiam neque cum Æneide, licet ab autore ſuo minus probata, tantumque non igni damnata; quam tamen Iliadi prætuliſſe videtur ipſe Propertius; nam *Æneidos vix dum cœpta tanta extitit fama*, inquit in Virgilij vita Seruius, *vt Sextus Propertius non dubitarit ſic prædicare:*

Vnde variæ lectiones veterum ſcriptorum.

Obiectio tollitur.

,, Cedite Romani Scriptores, cedite Graij:
,, Neſcio quid maius naſcitur Iliade.

Tum quia Virgilius æquo magis animo ferebat bonorum ſuorum proſcriptionem, & paupertatem; quam moleſtiam ſibi leniri ſentiebat etiam a ſuis paſtoralibus *Cicutis*: Horatius ex C
aduerſo magis oppreſſus ab animi languore, paupertatis anguſtias habebat moleſtiores, quæ cedere nequibant, neque demulceri ſuis verſiculis. Vnde tanquam inutiles depoſuit cicutas, ſonoraſque tibiam & lyram, eaſque tacitas pendere voluit e clauo: ſicut aliquando ᶠ dixit,

ᶠ 3. Carm. ode 19.

,, Inſanire vacat, cur Berecynthiæ
,, Ceſſant flamina tibiæ?
,, Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?

Quia ſcilicet ad lyram canere nõ poterat in Vrbe nimium obſtrepera diu noctuque: *Cicutiſque* rudibus ac minus ſuauibus nihil proficiebat, nihilque ſuæ paupertati proſpiciebat. Cantus enim ad *Cicutas*, vt pote in Poeſeos incunabulis ortos, autore Lucretio, rudes admodum fuiſſe, conſtat e Pictura, cui Poeſim comparat Horatius ᵉ alibi; dum ait,

ᵉ in Arte.

,, ... Pictoribus atque Poetis D
,, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Nam Æliani teſtimonio ᵃ *quum ars pingendi iam ortum duceret, & quodammodo in lacte faſcijſque verſaretur, adeo rude & impolito ſtylo depinxerunt animantia, vt adſcribere ad ea pictores neceſſe eſſet, hoc eſt Bos, illud equus, hoc arbor.*

ᵃ l. 10. var. Hiſt. c. 10.

Iſta paulo fuſius tractanda mihi fuerunt ad illuſtrandum Horatij locum tenebricoſiſſimum, & ad enodandum nodum Gordiano minime concedentem. Tuum erit, optime Patine, iudicare, num illum apte diſſoluerim, quem ſcindere nolui, ſed integra retinere ſingula verba contextus Horatiani, eaque ſumere in ſignificatione maxime propria.

De

A

De Veneno veterum Cicuta temperato, quodnam fuerit.
Cap. CLXXV.

AD alteram vero tuam quæſtionem, *Quodnam ſit illud venenum Athenienſium publi-* 2. Quæſtio; de veneno publico veterum diſcutitur,
cum, Cicuta temperatum, quo Socrates, Phocion, pluresque alij ſublati ſunt? quum
Cicuta Gallica, & Italica, præter capitis quandam grauitatem, & mentis aliquam motionem,
præſentaneum non afferat interitum? Quid dicam? Poteras, Cl. Vir, de propoſito, conſule-
re Medicum aliquem Maſſilienſem, num in annalibus vrbis illius inueniretur eius veneni de-
ſcripta temperatio, compoſitioque per Cicutam; Enimuero Valerius maximus in loco ab-
re citato [a] peragens de inſtitutis Maſſilienſium, clare fatur: *Venenum cicuta temperatum* a lib.2.c.6.
in ea ciuitate publice cuſtoditur; quod datur ei, qui cauſas ſexcentum (id enim Senatus eius no-
men eſt) exhibuit, propter quas mors illi ſit expetenda, cogitatione virili, beneuolentia tempera-
ta, quæ neque egredi vita temere patitur, & ſapienter excedere cupienti celerem fati viā præbet;
vt vel aduerſa, vel proſpera nimis fortuna (vtraque enim finiendi ſpiritus, illa ne perſeueret,
B *hæc ne deſtituat, rationem præbuerit) comprobato exitio terminatur. Quam conſuetudinem*
Maſſilienſium, non in Gallia ortam, sed e Græcia tranſlatam inde exiſtimo, quod illa etiam in in-
ſula Caa ſeruari animaduerti, &c. Tu quidem id violentiæ non arbitraris ineſſe ſoli Cicutæ,
ſed aliquid virulentius illi permiſtum fuiſſe cenſes, quod exitialem omnino Cicutam reddide-
rit, de ſe non mortiferam; idque quidnam extiterit, a me poſtulas. Verum enim vero nec
in Italia venena naſcuntur, vbi Virgilio [b] teſte b 2 Georg.

,, ... nec miſeros fallunt aconita legentes:

Cicutaque vel ipſa, Plinio [c] comeditur in patinis innoxie: nec Italus Fabricius, Plutarchi [d] c lib.25.c.12 d in Pyrrho.
relatu, Pyrrhum, hoſtem Romanis infenſiſſimum, veneno necare voluit, quod Pyrrhi Me-
dicus proditor Domino ſe daturum pollicebatur; inde ſibi præmium a Romano Duce fru-
ſtra ſperans nedum, ſed efflagitans, irriſus Fabricio, ſupplicioque puniendus Regi denun-
ciatus. Italique Medici venenorum non compoſitionem, ſed medelam oſtendere conſueui-
mus: Verū vt innocens ipſe tibi morem geram in propoſito, cenſeo tecum, Cicutam Italam,
C & Gallicanam vires non habere mortiferas. Maſſilienſes autem, qui Græcorum Colonia
fuerunt, e Græcia comportari curarunt ad ſe Cicutæ ſuccum, in peregrina illa regione ve-
re lethalem; qui ſuccus venenum publicum apud Maſſilienſes cuſtodiebatur. Venenum
autem id e Græcia tranſlatum, apud Magiſtratum publicum ſeruabatur, ad necem inferen-
dam ſontibus, ijs de cauſis quas retulit Valerius. Nec ad addendam vim Cicutæ Græcani-
cæ, vere de ſe lethali, quicquam aliud addebatur, quam vinum pro cito vehiculo ad viſcera
principalia. Quæ quidem omnia plane conſtant apud Plutarchum, Plinium, Dioſcoridem,
,, atque Matthæolum. Namque Plutarchus primum in Phocione ſcribit: Quum Tuditus
,, in carcere cicutam cerneret teri, quæſtus eſt, & deplorauit calamitatem ſuam, quod iniu-
,, ſte cum Phocione occideretur: & tu non præclare agi, inquit, putas tecum, quod ſuſtol-
,, laris cum Phocione? Rogante quodam amico, numquid ad filium vellet Phocium? maxi-
,, me, inquit, iubeo vt iniuriarum populi Athenienſis obliuiſcatur. Nicocle, qui amicus
,, eius fidiſſimus erat, rogante, ſibi vt permitteret priori venenum haurire: Hæc quidem,
,, inquit, grauis mihi, Nicocles & dura eſt petitio: Verum quia nihil tibi per omnem vitam
D ,, denegaui aliud, hoc quoque largior. Vbi biberunt iam omnes, defecit venenum, & car-
,, nifex aliud negauit ſe triturum, niſi duodecim drachmæ eſſent ſibi numeratæ, quanti de-
,, narij pondus veniebat. Quum intercederet mora, & tempus traheretur, Phocion, ac-
,, cerſito quodam amico, ait, Anne gratis quidem mori Athenis liceret; petijſſeque, vt car-
,, nifici illud æris daret. Hæc ille. Vnde conſtat, Athenis venenum Cicutæ publicum non
fuiſſe, quia cuſtodiretur apud Magiſtratum publicum, vt Maſſiliæ; ſed quia publice vende- Cicutæ Venenum publicum quomodo diceretur Athenis, & Maſſiliæ.
retur a Seplaſiarijs cicutæ ſuccus, exſiccatus ad Solem, & in paſtillos redactus, terendos, &
in vino diſſolutos exhibendos morituris. Quod alibi [e] teſtatur idem Plutarchus aiens,
,, Lacedæmone Mineruæ Chalciœci templum repertum eſt compilatum, intuſq; iacens ina-
,, nis lagena. Ea de re quum inter multos, qui accurrerant, diſquireretur, quidam e coro- e de Garrulitate.
,, na hominum: ſi vultis audire, inquit, ego vobis exponam quid mihi in mentem venerit
,, de hac lagena: Exiſtimo ſacrilegos rem aggreſſos ita periculoſam, prius Cicutam bibiſ-

 ſe,

,, ſe, ac vinum ſecum attuliſſe, vt ſi fallerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumeſq; A
,, diſcederent; ſi vero deprehenderentur, ante tormenta facili ac dolore vacua morte de-
,, cederent. Hæc illo fato, res tam intricata ac perplexa viſa fuit, non ſuſpicantis aliquid ta-
,, le, ſed ſcientis. Itaque circumfuſi homini, alius aliunde cœperunt interrogare, quiſnam
,, eſſet? cuiue notus? & vnde iſta haberet cognita? Denique hoc modo examinatus, con-
,, feſſus eſt, ſe vnum de illis eſſe ſacrilegis. Quare vel hinc patet, apud Athenienſes, ſolum
Cicutæ ſuccum, abſque virulentioris veneni permiſtione, mortiferum fuiſſe venenum; præ-
ſentaneum quidem cum vino meraciore potatum; at vero ſegnius cum alio liquore; quod
tamen vino deinceps epoto prorſus extinguitur, vt ait in Lyſide Plato, ſcribens vinum eſſe
Cicutæ venenum. Apparet hinc etiam, apud Græcos venenum Cicutæ publice proſtare
f lib. 25. c. 13 ,, cuicunq; ſibi emere cupienti a pharmacopœis. Plinius etiam ait, f Cicutæ venenum eſt pu
,, blica Athenienſium pœna inuiſa; ad multa tamen vſus non omittendi. Semen habet no-
,, xium: caulis autem & viridis eſitur a pleriſque & in patinis. Leuis hic, geniculatus,
,, vt calami, nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: fo-
,, lio coriandri, teneriore, graui coloratu. Semen aniſo craſſius: radix concaua, nullius
,, vſus. Semini, & folijs refrigeratoria vis; quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitati- B
,, bus corporis. Remedio eſt, priuſquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria:
,, ſed in vino pota irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur folijs floribuſque; tunc
,, enim maxime tempeſtiuum eſt: Semine trito expreſſus, & Sole denſatus in paſtillos, ne-
,, cat, ſanguinem ſpiſſando. Hæc altera vis; & ideo ſic necatorum maculæ in corporibus
,, apparent. *& mox*, Maxima vis natæ Suſis Parthorum: mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ.
,, In Græcia uero Megaricæ, deinde Atticæ. Quæ Plinius decerpſiſſe videtur a Dioſcori-
g lib. 4. c. 74. de ſcribente, tum g Cicutæ lethale venenum ineſt, ſuaq; vi refrigeratoria necat. Remedio
,, eſt, uini meraculi potus. Succus exprimitur cõtuſis cacuminibus, priuſquam ſemina & co
,, mæ ſiceſcant: qui Sole denſatur in paſtillos. Multus ad medendi rationem uſus eſt aridi.
,, *& mox*: Efficaciſſima uis Creticæ, Megarenſi: mox Atticæ, & in Chio, & in Cilicia naſcen
h lib. 6. c. 13. ,, ti. tum h Cicuta pota uertiginem excitat, oculis caliginem offundit, ita ut ne minimum
,, cernatur, ſingultus ciet, mẽtem turbat, extremi artus gelantur: deniq; conuulſi, ſuppreſ-
,, ſo arteriæ ſpiritu, ſtrangulantur. Ad quæ loca Matthæolus cõmentaria ponens ait quidem C
i ad lib. 4. Dioſ. c. 74. primum i *Ceterum in Italia Cicutã non adeo exitialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcan-
tur, poſtmodũ ſomno & torpore capiantur, ita vt non tantũ ſtupidi, ſed plane mortui videantur.
Id quod aliquando ruſticos huius rei ignaros fefellit. Nam dum aſinis, quos mortuos credebant,
pellem ad vſum detraherent, accidit mirum, quod in medio fere opere aſini experrecti ſunt, non
ſine magno excoriantium terrore, atque ingenti ſpectatorum riſu. Cicuta breuiter meminit Ga-
lenus lib. 7. ſimpl. med vbi tantum omnibus notum eſſe ſcribit, quod in extremo refrigerantis
ſit facultatis. Et in lib. Quod animi mores corporis temperaturam ſequantur, cicuta potu il-
lam fieri amentiam tradidit, quam a cicuta ipſa Græci* Conion *appellant. Hoc nobis contigit
vadere, vt largius libro ſexto explicabimus, in quibuſdam, qui imprudenter cicutæ radices pa-*
k l. 4. Dioſc. cap. 11. *ſtinacæ vice decoctas comederant.* Nam ad eum locum inquit k *Cicutæ hiſtoriam, & faculta-
tes, quibuſque in locis magis exitialis proueniat, ita copioſe retulimus libro quarto, vt opus non
ſit ea hoc loco repetere, nec plura nobis reſtent addenda. Sed iam ad vires eius veneficas tran-
ſeundum eſt. Pota hæc, vel in cibis ſumpta (vt Dioſcorides inquit) vertigines excitat, viſum* D
*adimit, oculis caligine offuſa, & mentem vſque adeo perturbat, vt in furorem agi videantur,
qui hauſerint. Quæ omnia experimento nobis comperta ſunt. Quippe quum ruſticus quidam
magnifici Ioannis a Turri vinitor, non longe a Goritia arce ſuas coleret vineas, ligone forte for-
tuna erutis cicutæ radicibus, ſecumque domum delatis, paſtinacæ radicis loco decoxit, comedit-
que in cœna vna cum vxore; mox ſtatim (qua ruſticorum conſuetudo eſt) ambo iuere cubitum.
Media autem nocte, e ſomno expergefacti, omni penitus amiſſa ratione, huc atque illuc per do-
mum in tenebris vagabantur, amentia, & furore ducti; vnde adeo caput, faciem, & oculos in
parietes percuſſerunt, vt mane accurrentibus vicinis, partim percuſſionibus tumidi, partimq́;
effuſo ſub cute ſanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac
monſtruoſam oſtenderent faciem. Vocor ego ſtatim ad curam, percontatiſque domeſticis, qui-
bus edulijs in cœna victitaſſent, reperi hos cicutæ eſitaſſe radices, quas paſtinacæ eſſe credide-
rant.*

A *raut. Quandoquidem mihi in propinquam vineam adeunti, oſtenderunt illi locum, vbi ruſti-*
cus ille radices effoderat; ibiq; inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant.
Quare perſpecta, celeriter ad agros redij, quos quidem non multo poſt tempore, Deo adiuuante,
in priſtinam mentem & ſanitatem reſtitui; tametſi percuſſionum curatio multo longior fuerit,
quam veneni. Decepta quoque hiſce radicibus eſt ſuperioribus annis quædam nobilis matrona
a Coloredo Vtinenſi, quæ cicutæ radices proprio in horto effoſſas toti familiæ decoxit, præbuit-
que eſitandas cariotarum loco. Quinetiam Monachum Franciſcanum curauimus, qui pluri-
bus menſibus modo amentia, modo furore agebatur, quod cicutæ folia hortenſis petroſelini vice
piſcium quorundam tuſculis impoſita comediſſet. Caueant igitur omnes, ne in hæc veniant di-
ſcrimina, &c. Quibus euidentiſſime patet, Cicutam Italico, uel Gallicano ſolo natam, ſucco
ſuo non poſſe mortem afferre; ſed ſolum ortam in Græcia, Suſiſque Parthicis: & hanc om-
nem habere ſuccum e floribus & folijs expreſſum ſalutare præſidium ad multos morbos. At Cicutæ ſuc-
vero ſuccum ex illarum exterarum ſeminibus expreſſum, in Sole ſiccatum, & in paſtillos cus exitialis
compactum, amiſſa Solis æſtu ſiccante qualibet natiua humiditate, qua leniebatur utcunque qui ſit.
ferocitas illius, nimia frigiditate ſpiritus omnes in ſanguine degentes extinguentem interi-
B mere. Quæ quidem frigiditas, ut uino generoſo poſtea ſuper hauſtò corrigitur, ac eneruа-
tur, ita uino ſimul epoto cum Cicutæ ſucci ſiccati pulueribus tritis, tanquam uehiculo, citius
prouehitur ad Cordis calorem, & ſpiritus omnes extinguendos in ſanguine. Sic ergo cicu-
ta noſtras exitialis non eſt neceſſario, ſed ſolum ſuccus e ſemine tantum Cicutæ Suſianæ
Parthicæ, Græcanicæue expreſſus, & ad Solem omni natiua humiditate ſiccatus, & in paſtil-
los compactus. Quorum denarij pondus contritum, & in uino meraciore diſſolutum, abſq;
rei ullius alterius adiectu necauit apud Athenienſes tum Theramenem, qui non fruſtra pro-
pinauit Critiæ [l] qui cauſa potiſſimum eius mortis fuerat; iocabatur enim uir fortiſſimus in l Cic. in 1.
morte: tum Socratem animo mitiore, qui nonnihil ſpargendo liquoris e poculo ueneni ſa- Tuſcul.
crificare voluit; nullam vindictam de Melito, vel Anito, ſuis atrociſſimis accuſatoribus cu-
piens, aut orans aduerſus eos Numina, ſed vt felix eſſet ſua de præſenti vita transmigratio:
tum Phocionem, qui mitiore adhuc animo mandauit filio vt obliuiſceretur omnino iniuria-
C rum Athenienſis Populi, quorum decreto necaretur iniuſte: tum etiam alios complures.
Qui quidem cicutæ ſuccus propterea publica pœna dicebatur Athenienſium, & quod pu-
blice venderetur vnicuique; ſicut e Plutarcho nouimus: & quod indifferenter ſontibus, &
inſontibus a triginta Tyrannis; & a Populo bibendus decernebatur. Cuſtodiebatur autem
apud Maſſilienſes a publico Magiſtratu, & quod adeo virulentam Cicutam non habentes
in proprijs finibus, cogebantur eam ſibi curare transferendam e Græcia: & quod ſaniore
conſilio non permittebant vnicuique liberum eſſe vita ſponte, temereque decedere; vt in-
nuit allato antea loco Valerius. Neque mirum eſt, eandem herbæ ſpeciem in quibuſdam
terris lethalem eſſe, & in alijs miteſcere quoquo pacto; nam tale quid obſeruant peritiores
de arbore Perſea, non autem de Perſico, vulgi ſupina quadam ignorantia diffamato; ſiqui-
dem tum Plinius ait [m] *Nam Perſica arbores ſero & cum difficultate tranſiere; vt quæ in Rho-* m l. 11. c. 13.
do nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt venenata cum
cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa a Regibus tranſlata in Ægyptum, terra mitiga-
ta. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt: myxis rubentibus ſimilis,
D *nec extra Orientem naſci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſup-*
plicia tranſlatam. Sed a Perſeo Memphi ſatam; & ob id Alexandrum illa coronari victores,
ibi inſtituit in honorem Atani ſui: ſemper autem folia habet, & poma, ſubnaſcentibus alijs: &
ipſe Theophraſtus de Perſea ſcribit. [n] *Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perſide exitioſam* n 2. Hiſt. c. 3.
eſſe, tranſlatamque in Ægyptum, mutata natura, in cibos receptam. Ita de Cicuta putan-
dum, eam Suſis, & in Græcia mortiferam eſſe, non item in Italia, neque in Gallia: Nec vl-
lius admiſtione virulentioris indiguiſſe apud Athenienſes, vt ab eis damnatos interimeret.

De viribus Antimonij, eiuſque vſu in Medicina. Cap. CLXXVI.

QVum itaque Græcanici ſoli Cicuta ſola ſibi ſufficeret ad mortem inferendam, non eſt
vt illi ſtibium adiunctum eſſe dicamus, quo illa de ſe non lethalis efficaretur in homi-
num

num perniciem (quod vltimo loco ſuſpicabaris, inclyte Patine) ſiquidem cicuta nocet vi A
ſua refrigeratoria vehementi calorem vitalem nimium eneruando, ac extinguendo ; quam
intendere nullo modo poteſt antimonium, cui non eſt intenſior vis refrigerandi quam cicu-
a 9. Simpl. tæ; nam & autore Galeno a ſtibium ad facultatem exſiccantem adiunctam habet adſtringen-
tem, nulla facta mentione refrigerantis, vt qua non polleat: & experimento conſtat antimo-
nium vim habere potentiſſimam euacuandi, propterea que non ſegnem excitandi calorem
innatum ad expurgandum, & ad humores noxios extra corpus expellendos; quod efficere
non poſſe cicutam antea notauimus, quæ frigiditate ſua calorem eneruans, cum ineptum
reddit ad euacuationem noxiorum. Quare tantum abeſt vt Antimonium vim exitialem cicu-
tæ valeat intendere, quod potius calorem naturalem excitans eam hebetet. Sane de caloris
excitatione ab hauſto antimonio Matthæolus hiſtoriam refert b præclaram. Nec obeſt, a vi-
b in lib. 5. Dioſc. c. 59. no cui vis ineſt excalfactoria, cicutæ venenum, frigore necans, irremediabile reddi ; quia
non præſtat id vinum caliditate ſua, ſed fluxili tenuique ſubſtantia ſua, multæ participe hu-
miditatis; qua fit aptum vehiculum cicutæ vaporibus impenſe refrigerantibus, eos ocyſſi-
me deferens in Cor, & Cerebrum, vbi calorem vitæ fundamentum extinguunt : Antimo- B
nium vero ſiccam, & denſam, adſtrictoriamque naturam obtinens, non poteſt eſſe uehicu-
lum ueneno cicutæ ad ea membra principalia, calorem in eis extincturo. Minus obeſt vul-
gatum dogma, uitam calido niti, proindeque cicutam, in viuentium genere degentem, cali-
diorem eſſe, minuſque frigidam inanimato ſtibio; cuius propterea frigiditas, etiam Dioſco-
c loc. cit. ridi c nota, valeat intendere cicutæ frigiditatem; etenim primo frigiditas antimonij longe
minor eſt, quam cicutæ; quum calorem non extinguat, nec eneruet, ut frigida cicutæ vis.
Deinde dogma commune non eſt abſolute recipiendum; alioquin ignis inanimatus foret ci-
d 7. Phyſ. c. 4. & ſeq. cuta frigidior, quæ planta uiuit. Sed, ut ait Ariſtoteles d comparabilia ſolum ea ſunt, quæ
continentur in eodem ordine, ſuntque conſimilis naturæ. Quare dogmatis communis,
Animatum calidius inanimato, genuinus intellectus eſt, quod cicuta uiuens calidior ſit cicu-
ta non amplius uiuente; quia mors illi contigit ex innati ſibi caloris extinctione; ſimiliterq;
de quouis alio uiuente dicendum, illud eſſe ſcilicet inanimato ſuo cadauere frigidius. Modo
cicutæ ſuccus nõ eſt cicuta uiuẽs, nec habet in ſe caloris cicutæ prius uiuentis gradũ ullum. C
Quare ſtibium cicutæ ſucco uenenato, frigiditate ſua mortifero, calidius eſt; etiamſi a Dio-
ſcoride ponatur in genere frigidorum, collatione facta cum remedijs temperatis. Quinim-
mo leuem habet uim refrigerandi ſtibium extrinſecus vlceribus admotum; quo ſenſu Dio-
ſcorides ipſum refrigerare ſcribit; at intrinſecus hauſtum excitat natiuam caliditatem, &
abſolute minus frigidum eſt, ſiue magis calidum quam cicutæ ſuccus, cuius propterea non
poteſt vim excellenti frigiditate noxiam intendere, magiſque mortiferam efficere. Quumq;
videam Dioſcoridem, & Galenum non omnino proſcribere ſtibium ex uſu præſidiorum me-
dicinalium, nec ego tanquam putum putum venenum, veneno cicutæ nocentius antimo-
nium Medicus exhorruero. Tibi tamen, optime Patine, lubens aſſentio, non debere promi-
ſcuum eſſe vſum huiuſce medicaminis in omnibus ægrotantibus abſque delectu; præſertim-
que prægnantibus, infantibus, decrepitis, ac omnino uires imbecilliores obtinentibus ex-
hibendum non eſſe ſtibium exiſtimo; ſed tamen robuſtioribus, & extremo quopiam morbo
laborantibus, vſum antimonij non penitus interdicerem. Bis enim eo cum fœlici curatione
non ita pridem vti mihi contigit; primo quidem, anno peſtilentiæ Patauij graſſantis 1631. D
quum domi coniugem haberem bubone peſtifero laborantem in inguine, ſimul & anthrace
in crure: pariterque pediſſequam vxoris bubone ſimiliter in inguine conflictatam: vtriſque
propinaui infuſum antimonij ad ſex vncias: nempe vinum album generoſum, in quo per in-
tegram noctem permanſerant grana quindecim antimonij rite præparati: relicto ſtibio to-
to in fundo vaſis ad alias infuſiones plures; non autem exhibita portione prorſus ulla ſub-
ſtantiæ ſtibij. Quo infuſo poto, poſt quaternas horas vtraque vehementer agitari, & eijce-
re multa tum per vomitum, & ſeceſſum, tum etiam per ſudores copioſos. Qua materia pe-
ſtilenti euacuata, poſt paucos dies vtraque ſanitati reſtituta: licet vxor non antequam
carbunculus ignito ferro penitus ambuſtus fuerit ad intimas radices, nempe donec viua ca-
ro ſubſtrata, dolorem a cauſtico ſentiens, vociferationes excitauerit. Non multo poſt Jo:
Baptiſta Bertinatus I. C. Veronenſis, amicus Patauij degens, ex eſu malorum fungorum,

cum

A cum vxore ſua, totaque familia, iam morti proximi ſuffocabantur, frigidis iam ſudoribus animam agentes: quibus accerſitus exhiberi iuſſi ſingulis drachmam vnam mithridatij, cum admiſti antimonij præparati granis duobus. Ex quo bolo deuorato, breui vomentes, & aluo pellentes omnem virulentiam fungorum lethalium, ſanitatem priſtinam adepti fuerunt. Raro tamen, & non niſi maximo quopiam in morbo, vel non dante Medicis inducias ad vſum aliorũ præſidiorum, vel eludente reliquorũ medicaminum vires, antimonio vtendũ arbitror.

Hæc ea ſunt, eruditiſſime Patine, quæ tibi reſcribenda meum ad animum, & ad calamum venere. Tu ea boni conſule, ac me ama: meoque nomine plurimum ſaluere iubeas amiciſſimum, eruditione, morumque ſuauitate bonis & doctis omnibus dilectiſſimum Naudæum. Vale feliciter. Dabam Patauij e meo Scalumnæ Muſeo, Idibus Januarij M DC LII.

De Cicuta facultate molliente Quæſitum. Cap. CLXXVII.

Doctiſſimo Viro, D. Fortunio Liceto, Philoſophiæ Phœnici,
& in Patauino Lyceo Med. Theor. ſupremo Profeſſori
B *Io: Alcidius Muſnier Med. Latharingus.*
S. P. D.

QVæſitum eximij mei Patini, eodem ad te, quo accepi, momento perferendum duxi, Vir Excellentiſs. vt ſi fortaſſis tempeſtiue ſatis appulerit, Octauo tuorum Oraculorum inſerere queas. Oro te interim, vt quod eidem Patino Reſponſorum adornaueris, ad me tranſmittas. Hoc enim officio plurimum gaudeo, maxime inter homines tam doctos, tamque de me intenſe meritos. Quod ego nec tuos hactenus libros habuerim, nec tu fortaſſe Riolani Anatomen, accuſo pluuias, queis noſtrum hoc Cœlum hucuſque maduit. Omnia tamen citiſſime peruentura confido. Ceterum ne plane vacuus inerſque videar (etiamſi per curſoris imminentiſſimum diſceſſum vix mihi liceat) non poſſum tamen non hic meum quoque de Cicuta dubiolum vna cum inclyto meo Patino breuiter inſuere: verum ea nempe, & quomodo molliendi vim habeat? Video enim ex huius herbæ ſucco, & ammo-
C niaco parari emplaſtrum ad omnimodas tam Epatis, quam Lienis duritles, Heurnio [a] Sennerto [b] Hartmanno [c] alijſque commendatiſſimum: immo video, nõ cicutæ ſolum, ſed & mandragore liquore dedureſcere vel ipſum Ebur. Quod qua vi, quoque fiat Naturæ ingenio, non ita facile compertum habeo. Conſtat enim vtramque plantam intenſa frigiditate, ac vere deleteria eſſe præditam; adeoq; incraſſando potius, quam emolliendo idoneam. Nec enim arbitror eam emplaſtri facultatem oriri ab ammoniaci calore cicutæ frigiditate quodãmodo temperata; quum turius id aceto, alijſq; complurimis obtineas. An igitur forte, quia planta illa diuerſis, vt acetum, opium, & hydrargyrum, concrcuit particulis; aut quia calor intro frigiditate cicutæ refugiens auctiori vigore liquat humores, atque rarefacit? Sed hæc duris forte in viſceribus locum habent, minus autem in Ebore. Quare (ter maxime ſcientiarum arbiter) tuum erit, iſtud omne, quod noſtris in conſilijs perſæpe controuerſum eſt, ſolita tua ſagacitate, componere in artis & ægrotantium emolumentum. Dum interim te ſumme veneror, & amplector Vale. Raptim Genuæ Pridie Non. Nouembris hora xx.
D anni 1652.

[a] lib. 2. Mr. cap. 10.
[b] l. 3. tr. p. 4. cap. 1.
[c] Pract. Chy. de Schyr. Epat. & Lienis.

Reſp. Liceti, declarans vnde Cicuta vim habeat emolliendi. Cap. CLXXVIII.

Cl. Viro Io Alcidio Muſnier Medico Latharingo
Fortunius Licetus B. A.

ACcepi doctiſſimi Patini quæſtiones de Cicuta, tuumque, Cl. Vir, de Cicutæ planta quæſitum. Ad inclytum Patinum mea reſponſa, quæ ſimul cum his habebis, cures velim vt afferantur. Ad tuum vero dubium, *Num Cicuta, & quomodo vim habeat emolliendi Iecoris. Lienis, quin & Eboris duritiem inſignem, quum præpotenti frigiditate polleat?* cuius qualitatis proprium eſt, vel Ariſtoteli [a] congregare tam homogenea, quam heterogenea;

[a] 2. de gen. t. 8.

genea; proindeque prorſus addenſare; quum e contra mollientia cuncta rareſaciant? non leuis requiritur doctrina, pro recta quæſiti ſolutione. Certe non negauero Medicis exercitatiſſimis, & experientiſſimis, Hortmanno, Sennerto, ac Heurnio, emplaſtrum e cicutæ ſucco & ammoniaco paratum, habere vim emolliendi duritics inſignes Iecoris, Lienis, & alias; potiſſimum quum videam id medicamentum tanti feciſſe Collegij Londinenſis Medicos celeberrimos, vt in ſuam remediorum pharmacopæam, elegantiſsimis refertam medicaminibus, id præſidij genus retulerint. Habet igitur, & me iudice, Cicuta vim emolliendi: Verum, vt ego quidem arbitror, non a ſua frigiditate intenſa, de qua loqueris in quæſito; ſed ab humiditate frigiditati coniuncta, ſiue ſua naturali, ſiue quoque aduentitia ex permiſtis alijs alterantibus; nam Ariſtoteli mollities omnis eſt ab humidi prædominio: *Amplius*, inquit [b] *molle quidem humidi, durum autem ſicci.* Quamobrem vt caliditas nõ emollit, niſi cum humiditate coniuncta, & eius beneficio; ſic etiam frigiditas nulla poteſt emollire, niſi beneficio cuiuſpiam humiditatis, vel naturalis, vel aduentitiæ, ſibi quomodocunque permiſtæ. Sane quum cicuta ſit herba, & ideo in viuentium genere locata, naturali quopiam non caret humiditatis exceſſu, quo ſuccus eius poteſt emollire. Quam facultatem etiam ſibi ſentit augeri non parum ex ammoniaci permiſtione; cui vim emolliendi tribuit intenſam Dioſcorides [c] atque Galenus [d] aſſerens ammoniacum & articulorum tophos diſſoluere, & lienes induratos curare, & Chæradas diſcutere. Nec officit intenſa cicutæ frigiditas, quin ab humiditate tam ſua naturali, quam etiam aduentitia, vim obtineat inſignem emolliendi; nam hydrargyro, cui frigiditas intenſa pariter & humiditas naturalis ineſt, vim emolliendi, ab inſita ſibi prouenientem humiditate, non tollit, nec imminuit eius intenſa frigiditas; enimuero, ſicuti duriſſima quæque metalla mollificat argentum viuum; ita vidi non raro portiuncula eius permiſta cum diachilone molliri duriſſimos tumores œdematoſos. Itaque facile mollit omnes durities emplaſtrum e cicuta, non frigiditate, ſed humiditate ſua, tam natiua, quam aduentitia, permiſtione vel ammoniaci, vel aliorum ingredientium humidiorum, proindeque molliendi facultate pollentium. Eadem ratio de Mandragora; cui vim emolliendi tribuit Dioſcorides [e] efficaciſſimam, vt non ſolum duriſſimos tumores diſcutiat, ſed efficaciſſimam Eboris emolliendi vim habeat. Et Galenus [f] mandragoræ frigiditatem inſignem agnoſcit, & in pomis eius humiditatem, cuius actio eſt emollire. Congregat quidem, & addenſat, induratque frigiditas per ſe, ac propria natura ſua; ſed calor itidem incraſſat concoquendo, duratque lutum, & lateres in fornace, per ſe pariter. At vero mollities per ſe prouenit ex humiditate, ſicut e ſiccitate ariditateque durities. Cicuta ſane ratione ſuæ frigiditatis non emollit, ſed ſolum humiditate ſibi quomodolibet adiuncta, vel a natura, vel ab arte, copulante lacrymam ammoniaci, ſiue cuiuſpiam alterius humidi cum cicutæ ſucco, folijs caulibuſque contuſis, in cerati, vel emplaſtri formam. Profecto cicuta necat frigiditate ſua ſanguinem ſpiſſando, & incraſſando; ſed hoc non tollit quin emollire valeat humiditate, ſibi quomodolibet inexiſtẽte; namque craſſitudini ſpiſſititudiniq; ſolum opponitur tenuitas, atque raritas; non autem mollities; quæ contrariam habet duritiem ſolam; atque vt mollities cum craſſitudine, ſpiſſitudineque reperitur in maza, pulte, multiſque alijs; ita durities cum tenuitate in lamina ferri, acie gladij: & cum raritate in pumice. Ita de propoſito cenſeo dicendum, Alcidi cl. Tu mea cogitata boni conſule, ac me ama. Dabam Patauij e meo Scalumnæ Muſæo. Idibus Januarij M DC LII.

Sed redeamus ad Hieroglyphica Gemmarum Anularium.

[b] 2. de gen.
[c] lib. 3. c. 82.
[d] 7. ſimpl.
[e] lib. 4. c. 7
[f] 7. ſimpl.

A B C D

Animum

A *Animum mariti nudum intueri ſtudens vxor etiam proba, plerumque multum nocet ſibi, & viro coniugi.*

Schema LVIII. Gemma.

B

C

Cupido auolans a Pſyche ſibi non morigera, ſiue Pſyche Cupidinem auolantem ad ſe trahere ſatagens. *Cap. CLXXIX.*

IN eodem antiquitatum eximiarum gazophilacio Pignotiano reperta fuit etiam alia imago Gemmæ Cupidinem auolantem a Pſyche referens: de qua luculentiſſime fabulatus eſt Apuleius in ſuis Transformationibus [a] aſſerens pulcherrimam, & ſimplicitate animi probam Pſychea olim Cupidini nuptam ea conditione, vt felix frueretur nocturnis amplexibbs dilecti ſponſi, ſemper in tenebris, interdiu ſeruitio gauderet inuiſibilium famularum, ditiſſimam domum incolens, & amœna viridaria perambulans ad voluptatem; nunquam cuperet, auderetue mariti ſpeciem in lumine conſpicari; quod obtutus coniugis & ſibi, & ſponſo futurus eſſet calamitoſus, ac nimium inſortunatus. At a ſororibus inuidis male ſuaſa
D Pſyche videre cum quo noctu rem haberet, quaſi cum dracone cubaret; accenſa Lucerna maritum auſa ſpectare, quem creditum anguem obtruncaret armata nouacula; dum aſpicit ſomno ſopitum pulcherrimum Veneris filium nudum, tremebunda ſtillam feruentis olei de Lucerna ſuper humerum Amoris effundit, qui dolore a ſomno excitatus, infidam ſibi coniugem aſpiciens, ab ea protinus auolauit, fruſtra tentante prehenſo pede coniugem ad ſe retrahere: a quo vulnerato acriter obiurgata in varias calamitates incidit; quum ipſe ad vſtionis dolorificæ plagam curandam procul abiceſſerit, a matre plurimum etiam obiurgatus de mortali matrimonio. Hanc Amoris a Pſyche derelicta fugam vt affabre delineauit priſcus autor in Gemma, ſic apte cum Apuleio monet cordatas mulieres non debere maritorum ſecreta contra coniugum voluntatem explorare; ſed illarum tantummodo rerum cognitione contentas eſſe debere, quæ ſponte ſibi viri communicare voluerint, alioqui multas in calamitates eſſe caſuras, maritoſque non leuiter offenſuras. Nouerint ergo nuptæ, ſe

[a] lib. 5.

a ſummo Deo [b] ſub poteſtate viri conſtitutas eſſe, nec ſibi licere res illas agno- A
[b] Gen. 3. 16.
ſcere, quarum cognitionem eis viri vetuerint. Fabulam de Pſyche notiſſimam, & ab Apuleio luculentiſſime deſcriptam, non eſt vt in præſentia referamus. Ceterum quid illud obtruncatum caput, vel potius larua, ſiue perſona, veluti pendens de manu Pſyches in gemmula notat? ſi caput eſt obtruncatum, næ Pſyches intentionem indicat obtruncandi coniugem ignotum, quem malo ſororum inuidarum ſuaſu ſuſpicabatur eſſe ditum ſerpentem, & nunc humana ſpecie præſtare conſpicit Amorem; quemque prius ignara ſororibus dixerat eſſe virum barbatum in ætate conſiſtentiæ. Sed ſi larua perſonatorum dicenda, mihi diuinandum eſt; qua quidem in re, quum laruæ nomen commune ſit tum perſonis, quæ tegmina ſunt humanis vultibus imponi ſolita, ne facile cognoſcantur ab alijs; tam in theatris, vt mimi perſonas alienas in dramate repreſentantes pro alienis illis

Perſonarum vſu.

reputentur: quam tempore Bacchanalium feriarum, vt liberiori licentia laruati tripudiare valeant, dicteria probroſa de plauſtro iacere, gernioque prauo prorſus indulgere; tum

Laruæ nomen vnde ductum.

etiam malis genijs incorporeis, qui Lemures, & Lares dicuntur; a quibus deductum Laruæ vocabulum. Laruam faciei per metalepſim pro Larua mali genij poſitam, delineatamque reor in Schemate gemmulæ. Porro notum eſt, Laruas a Laribus dici, qui ſunt inferorum B
vmbræ noxiæ; de quibus in Amphitruone Plautus, *Nam hæc quidem adepol Laruarum plena ſunt*; Vnde Laruati dicuntur furioſi, & mente moti, quaſi a Laruis exterriti; quales multi ſunt eorum, qui vulgo dæmoniaci appellantur. Plautus item: *Laruatus adepol hominem miſerum mendicum quæritat*: Hi etiam Ceriti dicuntur a Cerere, quaſi Cereris ira animo vexati. Plautus idem: *Certe Laruatus, aut Ceritus*. Larua etiam perſona dicitur, vt

Cereti qui dicti.

notabamus [illegible], & Laruatum dicimus perſonatum. Apuleius in Apologia Laruas illas appellat, *noctium occurſacula, buſtorum formidamina, ſepulchrorum terriculamenta*. Diuo Auguſtino in libris de Ciuitate Dei [c] Laruæ dicuntur *animæ hominum deprauatæ, & in malis vitæ meritis maculatæ, quæ a corpore ſeparatæ terriculamentum ſunt mortalibus*. Plinius *Fatuos* vocat, qui paſſim feminarum amaſij creduntur, quos *Follettos* appellant Itali. Plinij verba ſunt [d] *Natrix vocatur herba, cuius radix euulſa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mira perſuaſione Fatuos vocant. Ego ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe crediderim, qui tali medicamento iuuentur*. De quo- C
rum Larium libidine in feminas, & coitu mirabili poſtea Plinius idem ita fatur [e] *Non prateribo & vnum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio priſco regnante tradunt, repente in foco eius apparuiſſe genitale e cinere maſculini ſexus: eamque, quæ inſederat ibi, Tanaquilis Reginæ ancillam Ocriſiam captiuam conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſſit. Inde & in regia cubanti puero caput arſiſſe viſum, creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia, & ludos Laribus primum inſtituiſſe*. Scilicet illo Dæmone ſuſceptum e viro quopiam ſemen genitale, cum quo coiuerat ſub feminæ ſuccubæ ſpecie; ſeruatumque calidum ſperma mox ſub genitalis virilis forma fecundum immittente in vterum ad focum ſedentis ancillæ captiuæ. Sane Platonicus Apuleius in ſuo libello de Deo Socratis explicat, animas humanas, dum in corpore ſunt, *Genios, & Dæmones* nuncupari; quum a corpore ſeiunguntur, ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorum curam ſortiri, & pacato quietoque numine domum poſſidere, & vocari *Lares familiares*. Sin ſcelerate vixerint; propter aduerſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terra vagatione, ſeu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, Laruas perhiberi. Apuleius idem in Apologia, *Et tibi, ait, Æmiliane, deus iſte Mercurius, ſuperum & inferum commeator, verorumque deorum malam gratiam, & ſemper obuias ſpecies mortuorum, quicquid Vmbrarum eſt vnquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Laruarum oculis tuis ingerat: omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulchrorum terriculamenta*. Et Arnobius [f] teſtatur, ſolitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtantur de viſionibus animorũ Dion in Caracalla, & in Tito; Plutarchus in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade, Addit Platonicos (fidẽ excipio) ſecutus D. Auguſt. [g] hoſce vocari *Lemures*. Seruius Honoratus ſcribit eos *Manes* vocari, quandiu in alia corpora nondũ migrarunt. Verum enimuero certum eſt, apud antiquorum plurimos nomine Laruarum intelligi incor-

[c] lib. 4. & 8.
[d] lib. 27. c. 11.
[e] l. 36. c. 26.
F.

Compitalia cur inſtituta laribus.

Filius a Lare vt genitus.

Lares familiares quid antiquis. D

[f] lib. 2.

Animarum apparitiones

[g] lib. 8. de Ciu.

poreas

A poreas improbarum animarum, malorumque geniorum naturas; quæ ſicut aliquando ſub vmbrarum ſpecie ſolent apparere mortalibus; ita frequenter inuiſibiles, abſque corpore ſenſibili, aut cædunt viuentes alapis, aut eos alloquuntur; ipſiſque præbent obſequia: cuiuſmodi Cupidinis vxori Pſyche dudum contigiſſe fabulatur in ſua Metamorphoſi Madaurenſis, inquiens de puellà, pretioſum ſine pretio palatium coniugis Amoris ingreſſa: [b] *Hic ei ſumma cum voluptate offert ſeſe vox quadam corporis ſui nuda: & quid, inquit, Domina tantis obſtupeſcis opibus: tua ſunt hæc omnia: prohinc cubiculo te refer, & lectulo laſſitudinem refoue, & ex arbitrio lauacrum pete. Nos, quarum voces accipis, tuæ famulæ ſedulo tibi subminiſtrabimus: nec corporis curata tibi regales epulæ morabuntur. Senſit Pſyche diuinæ prouidentiæ beatitudinem, monitaſque voces informes audiens, & prius ſomno, & mox lauacro fatigationem diluit; viſaque ſtatim proximo ſemirotundo ſuggeſtu propter inſtrumentum cœnatorium, rata refectui ſuo commodum, libens accumbit, & illico vini nectarei, eduliorumque variorum fercula copioſa, nullo ſeruiente, ſed tantum ſpiritu quodam impulſa ſubminiſtrantur. Nec quemquam tamen illa videre poterat, ſed verba tantum audiebat excidentia, & ſolas voces famulas habebat. Poſt opimas dapes quidam introcedit, & cantauit inuiſus, & alius cithara pulſauit, quæ* b lib. 5. p.

B *videbatur nec ipſa: tunc modulata multitudinis conferta vox ad aures eius affertur, vt quamuis hominum nemo pareret, chorus tamen eſſe pateret, &c.* Cuiuſmodi præſtigias dæmonum ab incantatoribus Magis apud Magnum Imperatorem Tartarorum vidiſſe ſe M. Polus olim teſtatus eſt inquiens: [i] [Dum Magnus Cham in aula ſua ſedet ad menſam, quæ ſicuti dicetur, i lib. 1. c. 55.
altitudine ſupra cubitos octo extollitur; & in aulæ medio procul ab ea menſa præparatus eſt grandis abacus, ſuper quo poſita ſunt vaſa potui deſeruientia: tunc Magi ſuis artibus operantur, vt phialæ plenæ vino, lacteue, vel alijs diuerſis potionibus, ſponte ſua, nullorum ope miniſtrorum, impleant Cyathos: & progrediantur hi pleni calices vltra ſpacium decem vlnatum per aerem in manum Magni Chami; qui poſteaquam biberit, eadem pocula redeunt ad locum, vnde deuenerant. Et hoc agunt coram illis, quos Dominus vult videre huiuſcemodi mirabilia. (Quæ repetuntur etiam inferius ab eodem M. Polo ſcribente:) [K] Sed, vt K lib. 2. c. 2.
apparebat ex actionibus Magni Chami, ipſe cenſet veriorem & meliorem alijs eſſe Fidem

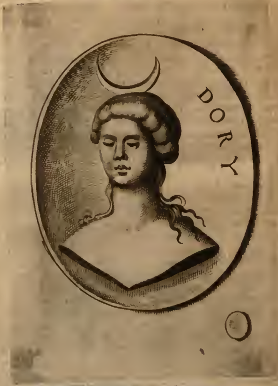
C Chriſtianam; quia dicit, ea non imperat rem, quæ non ſit plena omni bonitate ac ſanctitate: Et nullo modo permittere vult, Chriſtianos ante ſe portare Crucem; & hoc quia in ea vulneratus fuit, & mortuus, tam inſignis homo, qualis fuit Chriſtus. Poſſet aliquis dicere, poſteaquam ipſe cenſet Fidem Chriſti meliorem alijs, cur ad eam non accedit, & fit Chriſtianus? Cauſa eſt, vt ipſe dixit D. Nicolao, & Maphæo, quum eos miſit Nuncios ad Papam, qui quandoque verba faciebant ad eum de Fide Chriſti: dicebat ipſe: Quomodo vultis me Chriſtianum fieri? Vos videtis Chriſtianos in hiſce regionibus degentes, eſſe tam ignaros, vt nihil ſciant, & nihil valeant: & videtis iſtos Idololatras ex aduerſo agere quodcunque volunt, & multa patrare mirabilia: & dum ad menſam ſedere, veniunt ad me ſcyphi, qui ſunt in medio aulæ, pleni vino, & potionibus, & rebus alijs, nemine cyathos illos tangente; & cum illis bibo. Conſtringunt ijdem Ethnici malas tempeſtates aeris ire quocunq; volunt: & multa faciunt admirabilia: &, vt ſcitis, illorum Idola loquuntur, & eis prædicunt omnia, quæ cupiunt. At ſi me conuerto ad fidem Chriſti, & Chriſtianus fio; tunc mei ſatrapæ, aliæque gentes, qui non accedunt ad Chriſti fidem, mihi dicerent: Quæ cauſa te

D mouit ad baptiſmum, & ad tenendam fidem Chriſti? quas virtutes, aut quæ miracula Chriſti vidiſti? & aiunt iſti Ethnici, mirabilia, quæ faciunt, agere ſanctitate & virtute Idolorum: tunc ego neſcirem quid illis reſponderem; ita quod maximus error oriretur inter ipſos; & iſti ethnici, qui ſuis artibus & ſcientijs operantur talia, mihi facile mortem inferre poſſent. Sed vos ite ad veſtrum Pontificem, & meo nomine rogabitis ipſum, vt ad me mittat centum homines ſapientes veſtræ legis, qui coram iſtis Idololatris reprobent quod agunt; & aſſerant etiam ſe ſcire, poſſeque facere ſimilia: ſed ea nolle facere, quia fiunt arte diabolica, & vi malorum ſpirituum: & ita eos vincant, vt nõ habeant poteſtatem ea patrandi coram ipſis Chriſti fidelibus. Tunc, quum videro id, reprobabo illos, & illorum legem: & ita baptizabor. Et quando baptiſmum ſuſcepero, cuncti mei Proceres, atque magnates baptiſmum accipient; & poſtea ſubditi eorum quoque baptiſmate luſtrabuntur; & ita multo plures Chriſtiani fierent hic, quam in partibus veſtris.] Conſtat igitur olim Magos, inter quos Apu-

leius non ignobilis habetur, conſueuiſſe malorum, ſine corporibus degentium, opere mul- A
ta parrare, qua in pœnam, qua in obſequium malum viuentium mortalium, potiſſimum pulchriorum mulierum, quarum amatores nequam eſſe diffamantur. Ad hos itaque Lares incorporeos, ipſi Pſyche famulitia præſtantes in gemmula fingendos, atque viſui ſculpendos, nihil aptius inuenire potuit autor iſte Schematis, quam laruam viſibilem, quæ cum Laruis inuiſibilibus commune ſaltem nomen habet; dum videt incorporeos omnino ſpiritus per ſe cælari, ſculpiue minime poſſe; per metalepſim eos larua ſenſibili repræſentare voluit. Loro vinctam autem Laruam a Pſyche teneri finxit, vt indicaret Pſychen ſupra Laruas illas famulas imperium habuiſſe ſupremum. Quin etiam, ſi non Larua fuerit, ſed caput obtruncatum; Pſyche ſuum ad arbitrium illud habuiſſe ſignatur, quando caput dormientis mariti nouacula ſecare potuiſſet ad votum, ni Lucernæ feruens oleum in humerum cadens, ipſum excitaſſet a ſomno ad fugam.

Amaritudo munus cælitus datum humana naturæ ad procreandas multas bonas actiones. B

Schema LIX. Gemmæ.

C

D

Doridis natura explicata. Cap. CLXXX.

NVnquam effoetum illud Pignorianum Muſeum expoſuit nobis Doridis imaginem, mulieris pinguioris caput, cum Luna cornuta ſupra verticem, & inſcriptione DORY, vitio

A vitio fabrili cum Y. Appoſita fuit inſcriptio Doridis, ne quis a ſigno Lunæ Dianam intelligeret. Fuit autem Heſiodo,[a] Boccacio,[b] & Gyraldo,[c] Doris Oceani & Magnæ Thetyos filia, vxor Nerei, & mater omnium Nympharum, quæ plurimæ fuere præſides humoribus partes omnes orbis fœcundantibus. Interpretatur Amaritu'os, & Munus, & ſumitur pro Aqua maris. Ita Boccacius: *Doris ſecundum Paulum & Theodontium filia fuit Oceani & Thetyos & Nerei fratris ſui coniunx, atque Nympharum mater. Huius Virgilius in Bucolico carmine meminit, dicens:*[*]

a Theogon. b Geneal. l. 7 cap. 8. c Synt. 5.

* Ecl. 10.

,, Sic tibi quum fluctus ſubter labere Sicanos
,, Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.

Hanc aliqui voluut Munus interpretari eo quod aqua oportuniſſima mortalibus loco Muneris a Deo exhibita ſit. Alij vero dicunt Amaritudinem intelligi, & idcirco Nereo marino Deo nuptam, quia Amarum ſit mare, vt appareat vti viro perpetuo iuncta coniunx eſt, ſic & aqua marina amaritudo coniugio ſtabili iuncta ſit. Oceani autem ideo filia dicta, quia ex aqua Oceani Sole agente amaritudo naſcatur, quæ poſtea mari miſcetur Mediterraneo, in quo Nereus dictus eſt. & antea:[d] *Doris autem Amaritudo interpretatur. quæ quidem Solis agente feruore* B *aqua marina, vt Phyſici teſtantur, addita eſt. Quod experientia notum videtur: nam vt aiunt nauta, ſalſedo illa ſuperficiei aquæ maris tantum immiſta eſt, quum infra decem paſſus dulcis inueniatur.* & adhuc infra[e] *Nereum marinum Deum, Oceani & maioris Thetyos filium priſci gentilium voluere Theologi, eique Dorim ſororem ſuam iunxere coniugi; ex qua voluit Nympharum agmen ſuſcepiſſe. Is enim aqua eſt; vulgo enim Græce Neros aqua dicitur. Oceani & Thetyos filius, eo quod omnis aqua progrediatur ex illo. Quod autem alio nomine vacetur, ab illo poteſt eſſe cauſa quia ſinus ſit maris; & ſic eſt, non eo ano factus, quo Oceanus factus eſt. Refert enim Pomponius Mela, Herculis opus fuiſſe, Abilam Mauritaniæ promontorium a Calpe Hiſpaniæ monte olim ſeparatum, quum perpetuo eſſent iugo coniuncti; & tunc medias in terras Oceanum intraſſe; & ſic Oceanus mediterraneus factus, noua potuit quaſiſſe nomina: introductus autem & Nereus cum Doride coniuge, id eſt aquarum Amaritudine, multas apud nos genuit Nymphas. id eſt humiditates quæ forſan ante non erant.* Pomponij verba ſunt:[f] C *Deinde eſt mons præaltus, ei quem ex aduerſo Hiſpania attollit obiectus; hunc Abilam, illum Calpen vocant, Columnas Herculis vtrumque. Addit fama nominis fabulam Herculem ipſum iunctos olim perpetuo iugo diremiſſe colles, atque ita excluſum antea mole montium Oceanum ad quæ nunc inundat, admiſſum. Hinc iam mare latius funditur. ſubmotaſque latius terras magno impetu inflectit.* Conſimilia poſtea profert Solinus[g] cum, *Non erit omittendum. vnde mediterranea maria caput tollant. Exiſtimant enim quidam ſinus iſtos a Gaditano freto naſci, nec aliam eſſe originem, quam inundationem irrumpentis Oceani, cuius ſpiritu peruagante apud aliquot mediterranea littora, ſicut in Italiæ parte, fieri acceſſus vel receſſus.* Hinc Oceanus dictus Pater magnus Nerei, ac Doridis, hoc eſt maris Mediterranei. Eſt enim fabula, vt inquit etiam Scholiaſtes apud quoſdam ſcriptores, ante Herculem, ſiue is Ægyptius fuerit, ſiue Thebanus, nullum præter Oceanum tellurem ambientem, fuiſſe mare aliud; ſed effoſſis Calpes & Abilæ mõtium ab Hercule radicibus (qui poſtea Herculis Columnæ vocatæ ſunt) Oceanum primum in terras irrupiſse, ſicque mediterraneum mare cœpiſſe ferunt. Plinius ante hos etiam *Proxima*, ait[h] *faucibus vtrimque impoſiti montes, coercent clauſtra, Abila* D *Africæ, Europa Calpe, laborum Herculis meta. Quam ob cauſam indigenæ Columnas eius Dei vocant, creduntque perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerum natura mutaſſe faciem.* Ceterum Doridis, quæ maris aquam deſignat Amaram, ſuperimponitur capiti Luna falcata; quod Luna inter omnia ſidera præficitur humiditati, maximeque marinæ; quæ ſuos fluxus & refluxus mutari ſibi ſentiat, augeri nimirum, atque minui proportionabiliter ad augmenta & decrementa Lunæ, ſiue Lunaris lucis in eius facie ad terram verſa. Eſt autem Amaritudo maris donum, ac munus æthereum, quod fiat, ſicut etiam ſalſedo, permiſtione ſiccarum exhalationum terreſtrium aduſtarum, ſub atomorum forma iugiter ex alto deſcendentium in ſubiectas aquas maris, vt ait Ariſtoteles:[i] cui quoque *per cinerem colata aqua fit amara*, eadem ratione; commiſtione ſcilicet aduſtæ terræ cum aqua. Guſtu vero ſalſior, & amarior eſt aqua maris in ſummo, quam in medio, & imo corpore ponti; tum quia terrenæ partes aduſtæ de cœlo deſcendentes in mare, ſuam integram naturam obtinent in ſummitate

d lib. 2. c. 8. Mare in ſuperficie amarum eſt non in imo fundo.
e lib. 7. c. 14.
Oceanum vt mediterraneum genuerit
f cap. 5 lib. 1.
g cap. 28.
h L. 3. Proœm.
i 2. Meteor. ſu. 1. c. 3.
Cur aqua maris amarior in ſummo quam in imo

mitate maris; quare partem illam afficiunt & alterant magis, quam partem inferiorem, ad A
quam deſcendunt eneruatis viribus, remiſſaque valde qualitate amaritudinis: tum quia So-
lis calor e maris portione ſuperiore facit euaporare partes aquæ tenuiores, quæ dulces
exiſtunt; quum ad profunda maris calor Solis euaporationes eiuſmodi ſuſcitans viuidus nõ
pertingat; quam rationem alibi protulit [k] Ariſtoteles. Verum hac de re ſuſe nos in Dia-
logo de Stagno Palæſtinæ [l] propediem inuulgando. Pinguis autem pingitur Doris in Sche
mare, non ſolum quoniam maris aqua multam obtineat pinguedinem, e balenarum, ceto-
rumque corporibus immanibus effluentem; nam olei magna copia ducitur ex illis in littus
aut vi tractis hominum induſtria, aut violentia ſæuiſſimarum procellarum impulſis; qua pin-
guedine mare ſcatens aliquando tactum de cælo flammas concipit; ita putarim arſiſſe, quon
dam mare iuxta Siciliam, de quo portento famam conſtantem eſſe teſtatur [m] Andr. Liba-
uius. Eandem cauſſam aſſignauerim illi miraculo, de quo Plinius [n] aſſerens, *Traſymenum*
lacum arſiſſe totum: in quo maximam haberi piſcium copiam ait Leander in Etruria Medi-
terranea, de qua re Siluius Italicus: [o]

[k] 23. Sect. prou. 10.
[l] Diſp. 2.
Maris pinguedo vnde ſit.
Mare cur arſerit.
[m] 2. Bõbyc. cap. 8.
[n] l. 2. c. 107.
[o] lib. 5.

„ Nec minus Herminium primis obtruncat in armis B
„ Aſſuetum Traſimene tuos prædantibus hamis
„ Exhaurire lacus . . . . . .

Ant. Maginus, Præceptor, apud Ptolemæum Geographum Tuſciam deſcribens ait, *Sunt*
quoque nonnulli perampli lacus piſcium refertiſſimi, vt eſt lacus Peruſinus, olim Thraſymenus
vocatus præ ceteris Italiæ, aſpectu pulcherrimus & amœniſſimus, piſciumque optimorum mi-
ra, & inaudita copia fecundus; qui ad Hetruſcos, Vmbros, Picenos, Romam quoque aduehuntur.
Huius forma rotunda pene eſt, complectens in ambitu triginta miliaria: littus maritimo ſimile,
arenoſum & aqua colorem maris æmulatur, lucida, & perſpicua, aquam nec refundit, nec alie-
nam recipit. Inſignis clade Flamminij Romanorum Conſulis, Hannibalis Pœni victoria.
Profecto color cæruleus maris, & lacus Traſymeni non aliunde mihi eſt, quam ex multa pin-
guedinis oleolæ participatione, quam cum multitudine piſcium in ijs aquis eſſe neceſſe eſt;
quamque fuiſſe vtrobiq; eſcam incendij, probabiliſſimum eſt a fulmine cælitus in eos iacto.
Verum etiam effingitur in Schematis Doris pinguis, quod elementum aquæ ſit materia nu- C
triendis, augendis, & impinguandis corporibus, vt ait Hippocrates [p] alicubi; quocirca
mulieres temperatura humidiores, viris corpore ſunt obeſiores, pinguioreſque; ac proin-
de veteres in comburendis corporibus defunctorum in acie, ſingulis decem virilibus, vnum
muliebre cadauer adiungebãt, vt huius pinguedine perunctas pyra citius arderet. Ceterum
vt amaritudo mari cælitus data fuit, ex neceſſitate quidem naturæ, ob admiſtionem aduſta-
rum exhalationum ſub aromorum ſpecie de cælo cadentium, attamen huius finis etiam gra-
tia, quo piſces alimento gratiori & ipſi fruerentur, & nobis etiam præſtarent; etenim nos
& ſalem, & amara pleraque vſurpamus in condimentis ad gratiam guſtui comparandam: Ita
prorſus in vita mortali Deus nobis multas amaritudines impertitur, vt ijs bona maiora nobis
comparemus; vnde non niſi laboribus multis exantlatis Hercules diuinitatem aſſecutus po-
nitur ab Ethnicis: Et ſcientiæ laudem & habitum comparamus non niſi vigilijs acerbis, atq;
ſudoribus; nam, vt ait ille, virtutem poſuere Dij ſudore parandam. Et gloria cæleſtis a no-
bis Chriſtianis acquiritur amaritudinibus tribulationum; nam ſi oportuit [q] pati Chriſtum, D
& ita intrare in gloriam ſuam; quanto magis nos oportet perpeti multas tribulationes ad
acquirendum gloriam cæleſtem? qui vult venire poſt me, dicit Dominus [r] abneget ſeme-
tipſum, & ſequatur me: neque coronabitur, ait Apoſtolus [ſ] niſi qui legitime certauerit. Sic
ergo Doris pinguis & pulchra eſt, quoniam amara, & donum Dei; nam quos Deus amat [t] cor-
rigit & caſtigat, ſaltem vt exerceat eos in patientia, tribuatque illis occaſionem plurium
meritorum; quod apertiſſime conſtat in Iob, amico vero ſummi Dei, ſiue quem Deus vni-
ce diligebat.

Cæruleus color maris vnde ſit.
Thraſymenus locus cur arſerit.
[p] de Aer. aq. & loc.
Amaritudo mari cur inſit.
Amarum inter condimenta poni.
[q] Luc. 24. 26
[r] Matt. 16.
[ſ] 2. Tim.
[t] Prou. 12.

A *Meditatio frequens & intenſa quatuor nouiſſimorum retrahit homines a vitijs ad virtutes & veram pietatem.*

Schema LX. Gemma.

B

C

Quatuor Nouiſſimorum explicatio in Gemma hieroglyphicis, & primum, quod Anulus ſit ſymbolum memoriæ rerum. *Cap. CLXXXI.*

PVlcherrimis & multis inſignita hieroglyphicis poſtrema Gemma, prodiens nobis e Mu- [a] Eccl. c. 7. B.
D ſeo Pignoriano, conſilium præceptumue ob oculos ponit oraculi diuini: [a] *Memorare Nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Sunt autem ea nouiſſima quatuor, Mors, Iudicium diuinum de actionibus humanis in vita patratis: Actionum prauorum pœna poſt Iudicium: & Actionum bonarum præmium. Profecto Memoriam, ſiue cognitionem, atque meditationem rerum apud antiquos hieroglyphice ſignificat Anulus; nam Anulorum in- *Anulus memoriæ ſymbolum.*
uentionem paſſim ad Prometheum referunt, quem vinctum Caucaſo ſolui Iupiter ea lege iuſſerit, vt ſemper ſecum ferret priſtinæ ſiue ſeruitutis ſiue ſolutionis memoriam, anulum ex catena detractum cum ſcrobe ſaxi, cui ligatus fuerat vt Plinius [a] obſeruat, & [b] Pierius de [a] lib. 33. c. 1. & l. 37. init.
communi fama. Et Polydoro Virgilio, de rerum inuentoribus agenti [c] Iupiter ne erga Pro- [b] Hierogl. 36
metheum parum gratus videretur, ac vt liberationis eius perpetua memoria foret, anulum [c] lib. 21. c. 28
illi geſtandum dedit. & Cælio Rhodigino: [d] Qui fabuloſa conſectatus Iouis ea voluminibus [d] lib. 6. c. 19.
complexi ſunt, coronarum in ludis eam ferme originem tradidere, Prometheum quum Ioui

Parta-

Pariarum ſortem pateſeciſſet de Thetidis filio, quem Patre illuſtriorem ampliorem que futurum cecinerant, ab eo vinculis liberatum: ea tamen ratione, vt anulum lapide & ferro compactum geſtaret, ne omnino pœna videretur exſolutus; quod & anulorum initium agnoſci- A
[e] cap. 39. tur primum. Olim etiam obſeruauimus [e] in opere noſtro de Anulis Antiquorum inſcripto,
Anulus ad memoriam internã qui. Veteribus ad memoriam tum interiorem, tum etiam exteriorem Anulos vſui fuiſſe. Memoriam interiorem dico, quæ de rebus gerendis, aut dicendis in animo ſeruari debet: exteriorem appello, quæ ponitur in ſignis materialibus extra animum. Porro de Anulis ad
[f] lib. 11. c. 2. „ memoriam interiorem, ita Quintilianus [f] Dandi ſunt certi quidam termini, vt cõtextum „ verborum (qui eſt difficillimus) continuet crebra meditatio, partes deinde ipſius repe- „ titus ordo coniungat. Non eſt inutile, quo facilius hæreant, aliquas apponere notas, „ quarum recordatio commoneat, & quaſi excitet memoriam. Nemo enim fere tam infe- „ lix, vt quod cuique loco ſignum deſtinauerit, neſciat: vt ſi erit tardus ad hoc, eo quo- „ que adhuc remedio vtatur, vt ipſæ excitent notæ. Hinc eſt ex illa arte non inutile, atten- „ dere ſigna ad eos, qui exciderunt ſenſus: anchoram (vt ſupra poſui) ſi de naui dicen- „ dum eſſet: ſpiculum, ſi de prælio. Multum enim ſigna faciunt: & ex alia memoria venit B „ alia, vt quum tranſlatus Anulus, vel alligatus commoneat nos cur id fecerimus: nempe ſi ſueti deferre anulum in digito prope minimum, transferamus ad indicem, aut pollicem, aliumue digitum, in teſſeram rei, cuius meminiſſe volumus; vel, ſi ſueti ſolum anulum geſtare nudum in eodem digito, vinciamus ipſum filo ſerico, vel alio quolibet vinculo. Ceterum æuo noſtro formantur anuli ad memoriam tres ad inuicem concatenati, quos vna iunctos eodem digito geſtare ſolemus; at quando ſignum eſſe volumus vnius rei, tunc pendulum vnum gerimus extra digitum; quando vero duarum meminiſſe lubet, binos pendere ſinimus a tertio digitum veſtiente; at vero ſi trium, vel plurium rerum memoria ſeruanda ſit, mutamus anulo digitum, & internodium. Eiuſmodi ſiue aureos, ſiue argenteos, ſiue ex alio metallo, nuncupare conſueuimus a fine, Anulos Memoriæ; formanturque teretes alithi, & apiri, ſine
Anulus ad Memoriam externã qui. gemma, & ſine funda: colligantur vel vnico vinculo trium foraminum, uel inuicem ipſi ſibimet uincula ſunt, inſtar catenulæ. Ad memoriam externam uero facit ille, de quo pius &
[g] lib. 2. c. 21. eruditus Nouarinus in Schediaſmatibus [g] vbi Anulum in piſce repertum legimus, eius nomen referentem, qui illum piſcem in ſtagno locauiſſet. Fridericus II. Imperator, cum alias C vir eruditus fuit, & Græce etiam (mirum ſuo ſeculo) calluit, tum animalium naturæ ſtudioſus fuiſſe uidetur, ex eo quod (vt tradit Conradus Celtes) Lucius piſcis anno Sal. 1267. captus eſt in ſtagno circa Haillum, Imperialem Sueuiæ vrbem: & repertus in eo Anulus ex ære Cyprio, in branchijs, ſub cute, modica parte ſplendere viſus eſt: Anuli inſcriptio fuit hæc: *Ego ſum ille piſcis, in ſtagnum primus impoſitus, per Mundi Rectoris Friderici II. manus, die V. Octobris.* Sic ex Græco interpretatus eſt Ioannes Dalburgus, Vuormatienſis
[h] lib. 8. init. Epiſcopus. Huic ſimile ſatis eſt, quod Athenæus ait: [h] *Ego vero in Chalcidis Arethuſa cum admiratione vidi ceſtros manſuefactos, & anguillas aureis argenteiſque ornatas inauribus: & qua tum obiectum cibum a ſpectatoribus acciperent, tum a ſacerdotibus, viſcerum exta, &*
[i] lib. 32. c. 2. *muſtcum caſeum.* Plinio quoque [i] in Iouis Labradæi fonte Anguillæ inaures additas ge-
[k] de Anul. ant. c. 42. runt. Quin antiquitus Anulos efformari notauimus [k] geſtarique cõſueuiſſe ad memoriam honorificam alicuius, & ad gratitudinem erga benemeritos, nec non etiam ad pietatem er-
[l] lib. 6. c. 14. ga maiores, ex Rhodigino ſcribente in ſuis Antiquis lectionibus: [l] *Batti vero Anulus apud* D *Cyrenaos gratitudinis habet, atque honoris argumentum, condita abeo Cyrene, ex reſponſo, ſicut Ariſtoteles quoque commeminit. Quo nomine ciuitatis conſenſu conflatus eſt Anulus, ciuium conditori ſuo, veluti parenti, ſilphium offerentium nota, quod eſſe inter olera conſtat pretioſiſſimum, Comici veteris aſtipulante verſiculo, quo ille ait: Ne Batti quidem Silphio adduci poſſe, vt faceret quod rogabatur.* Alexander ab Alexandro quoque de propoſito ſcribens in ſuis
[m] lib. 2. c. 15 & 19. Genialibus inſit: [m] *Epicuri imagines frequenter in Anulis habuere eius diſcipuli: hoc fauſti ominis generi & nomini ſuo eſſe arbitrati.* Additque Africani filium, vt ſuam in Patrem pietatem declararet, eius imaginem perpetuo Anulo inſculptam digitis geſtaſſe. Quin & Lentulum aui ſui figuram & imaginem Anulo ſuo inſculpi feciſſe, ne eius amor citius quam par eſſet, animo excideret: Ita cælabant Anulis frequenter antiqui Deos, quos præcipue co-
[n] lib 42. lebant: etenim Dioni Caſſio [n] Venus armata a Cæſare in Anulo ſculpta, ad quam Romani

ſuum

A ſuum genus referebant Æneæ matrem: Ita ſatis expreſſerunt in Anulis Philoſophos, quos ſectabantur, Stoici Zenonem, Academici Platonem, Peripatetici Ariſtotelem. Quo pacto etiam ait M. Tullius:[e] Non in tabulis ſolum, ſed in poculis, & in Anellis ſpectari ſolitam Romæ imaginem Epicuri. Sæpenumero Patriam, parentes, auos in eis figurarunt: ſic inclyto Petra-Sanctæ, de Symbolis Heroicis luculenter agenti[f] Hebræi, præſertim ex hi tempore, Vrbem Ieroſolymam: & fortaſſis eo ſpectat illud:[g] *Si oblitus fuero tui Ieruſalem obliuioni detur dextera mea*, ferens nimirum in Anulo tui delineationem: Ita Galba Imperator ſuæ proſapiæ ſigna, hoc eſt, Canis caput ſub prora nauis inſculpere ſuiſmet Anulis conſueuit; vt iam omnibus notiſſimum ſit, Antiquos in more habuiſſe, proprijs Anulis effigiem rerum earum geſtare, quas in memoria conſeruare ſibi cupiebant.

[e] l. de Finib. [f] lib. 5. c. 6. [g] Pſal. 136. 9.

De Mortis memoria, per Anulum Schematis indicata.
Cap. CLXXXII.

B QVum igitur in allato Schemate ſpectetur Anulus inſignis, qui loco lapilli gerit imaginem barbati hominis vita recens defuncti, clauſis oculis, ore ſemiaperto; iam certo certius eſt, hunc Anulum nobis memoriam de Morte noſtra refricare. Cuius vt aduentus eſt homini prorſus ineuitabilis; quia ſtatutum eſt hominibus omnibus, & ſingulis ſemel mori; enimuero mors inexorabilis æquo pede pulſat Regum palatia, pauperumque tuguria; ſic omnino cuilibet incerta eſt hora, qua Mors aduentura ſit; etenim quolibet die, quolibet menſe, quolibet anno Mors imminet vnicuique; Moriuntur alij prima die, qua naſcuntur, alij mortem obeunt primo vel altero menſe, alij vitam obitu terminant exactis aliquot vel pluribus, vel paucioribus annis; quin & adultos, & quoſlibet alios manet inopinata & inexpectata Mors vel eadem die, vel eodem menſe, vel eodem anno, quo vitam degit; vt vnicuique conſtat apertiſſime, quod ignotum ſit momentum mortis, an procul abſit, an prope ſit. Hanc incertitudinem horæ mortis hieroglyphicæ repreſentaturus in Schemate priſcus autor, in Anuli funda poſuit caput adulti defuncti ſenis, aut conſiſtentis ætatis, mortem feram indicans, annos vitæ plures expectantem. In Anuli Orbe Lunam

C falcatam effigiauit, quæ ſingulo menſe proprium motum abſoluens, & adeo ſingulo menſe lumine deficiens apud nos, hieroglyphicum eſt vitæ menſtruæ, mortiſque, quam ſingulo menſe nos obire poſſumus. Duo vero papiliones, vtrimque circumuolantes anulo, inſecta vnius diei vitam habentia, ſignant, & homines aliquando mori die ipſa qua naſcuntur; & ſingulos quotidie mori, iugiter calore naturali depaſcente humidum radicale, proindeque mortales quotidie mori ſecundum aliquam ſuæ ſubſtantiæ partem, quæ quotidie vitam amittens diſſoluitur in halitus, per inſenſibilem tranſpirationem excuſſa de corpore viuente; quo nomine tum Deus homini tranſgreſſori præceptum, & peccatori, quotidianam mortem comminatus eſt[a] namque *præcepit Dominus Deus Adam, dicens: Ex omni ligno quod eſt in paradiſo, eſca edes: De ligno autem ſcientia boni & mali ne comedas; in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Etenim degens in ſtatu innocentiæ nunquam homo mortem appetiiſſet, nihil patiens ab externis iniurijs, & humorem radicalem a calore non abſumi ſibi ſentiens, ipſumque conſeruans edens ad arbitrium de ligno vitæ:

D tum apud Ariſtotelem in Dialogo ad Eudemum (quem locum referunt[b] Ælianus, ex Theopompo, & Rhodiginus[c] & M.[d] Tullius, & alij plures Claſſici, ſicuti notauimus olim[e] agentes de immortalitate Animæ) Silenum Midæ dixiſſe, *Hominem eſſe ærumnoſi Genij, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans*: etiamſi dictum hoc interpretari valeat de vita hominis generatim; quæ comparata ad vitam Heroum, ac ſemideorum, quos Gentiles eſſe longæuiſſimos, ac immortales fere cenſebat, vnius diei vita nuncupatur, & apte papilioni comparatur in Schemate, qui eſt animal hephemerum; de quo Pierium ita loquentem vidimus:[f] *Apud Citamtrium Boſphorum Hypani fluuio, veluti folliculos acinis maiores ferente, gignitur Ephemerus, animal quadrupes volatile, quod nos diarium appellare poſſumus. Per hieroglyphicum enim infantem aliquem, qui non vltra vnius diei ſpatium vitam produxerit, nonnulli ſignificandum cenſent. Idem animalis genus vt eruperit e folliculo, in pomeridianum vſque diei*

[a] Gen. 2. 16. 17. [b] var. hiſt. c. 9 [c] lib. 17. c. 15 [d] lib. de Diu. [e] lib. 3. c. 8. & ſeq. [f] Hier. 26.

tempus viuit, & volat: mox deſcendente Sole mæreſcit & languet; deinde occidente moritur, vita non vltra diem vnum prorogata. Eiuſdem imbecillitatis eſt papilio, in grandiſſimæ muſcæ ſpeciem, colore albido, qui ex folliculo bombycis intra ſuam araneam conditi transformatique erumpit, candidoque exceptus velo, oua haud ita multo poſt papauerum ſeminibus paulo maiora, edit plura numero, mox intra pauciſſimarum horarum ſpatium ab ouis editis emoritur. Ex quo formari poſſet hieroglyphicum, quod indicaret, re bene geſta vitam exhalatam: & papiliones indicare frugem bonorum operum ex meditatione mortis imminentis aſſidue. Sic ergo recte Schematiſta vitæ noſtræ incertam durationem, modo longiorem, modo breuiorem tarda, celeriue morte terminatam, nobis memoria recolendum myſtice ſignificat, ob oculos poſito Anulo pro gemma defuncti ſenis caput habente, in ſinu falcatam Lunam continente, & ad latera circumuolitantes duos papiliones obtinente; quam mortis certæ quoad euentum, incertæ quoad horam euentus homines a vitijs ad virtutes & pietatem reuocantem memoriam, nobis initio quotannis ieiunij quadrageſimalis refricat Sancta & pia Mater Eccleſia, per manum Sacerdotis inſperſo benedicto Palmarum & Oliuarum cinere ſupra caput cum admonitione, *Memento homo quia puluis es, & in puluerem reuer-* B
[g] Gen. 3.19. *teris*: deſumpta ex oraculo [g] diuino: Quin & iſta memoria mortis non ſolum nos arcet procul a ſceleribus, verum etiam nobis a Deo gratias impetrat; etenim Abraham ſe cinerem & puluerem coram Deo profeſſus, a Numine veniam ſodomitis impetrauit, ſi aliqui

[h] Gen. 18.22 & ſeq.

,, forent inter eos iuſti [h] Abraham vero adhuc ſtabat coram Domino: & appropinquans
,, ait: Nunquid perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate peri-
,, bunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo? Ab-
,, ſit a te, vt rem hanc facias, & occidas iuſtum cum impio, fiatque iuſtus ſicut impius.
,, Non eſt hoc tuum, qui iudicas omnem terram nequaquam facies iudicium hoc. Dixit-
,, que Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis quinquaginta iuſtos in medio ciuitatis, di-
,, mittam omni loco propter eos. Reſpondenſque Abraham ait: Quia ſemel cœpi, lo-
,, quar ad Dominum meum, quum ſim puluis & cinis: Quid ſi minus quinquaginta iuſtis
,, quinque fuerint? delebis propter quadraginta quinque vniuerſam vrbem? Et ait: Non
,, delebo, ſi inuenero quadraginta quinque. Ruſumque locutus eſt ad eum: ſin autem C
,, quadraginta ibi inuenti fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadragin-
,, ta. Ne quæſo (inquit) indigneris Domine, ſi loquar: Quid ſi ibi inuenti fuerint tri-
,, ginta Reſpondi, Non faciam, ſi inuenero ibi triginta. Quia ſemel, ait, cœpi, loquar ad
,, Dominum meum: Quid ſi ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter
,, viginti. Obſecro (inquit) ne iraſcaris Domine, ſi loquar adhuc ſemel: Quid ſi inuenti
,, fuerint ibi decem? Non delebo propter decem.

En quomodo memoria mortis iuſtos [i] Tob. 2. & ſeq. facit homines, & Deo charos. Et Tobias etiam in Sacra pagina [i] luculenter laudatur omnium æui ſui iuſtiſſimus, eo maxime, quod aſſidue mortem in oculis habens exerceret ſe in opere ſepeliendi mortuos. Itaque iugis cogitatio, memoriaque mortis homines retrahit a peccatis, & iuſtitiam colere maxime facit.

De ſecundo nouiſſimo, quod eſt Iudicium Dei poſt obitum hominum, perpendentis eorum opera iuſtiſſima Statere. D
Cap. CLXXXIII.

SVb Anulo Schematiſta locauit apte Bilancem in æquilibrio, myſtice repræſentans Dei iudicium iuſtiſſimum de vita defunctorum. Statera ſiquidem a ſtando dicta eſt, qua aliquid penſatur, aut ponderatur, vt ad æquilibrium ducatur. Et Clementi Alexandrino in adhortatione ad Gentes, Statera æqua in ſæculo myſtice Deus eſt, qui menſura & nu-
Statera ſymbolice qui. merus eſt omnium in animo: Item Statera myſtice eſt Iuſtitia Dei, qua perpenduntur bona & mala, merita ſcilicet ac demerita in fine vitæ cuiuſque mortalium. Statera quoque dici-
[a] Mor. 4. tur D. Gregorio [a] Mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, qui ad penſandum vitæ noſtræ meritum ſecum iuſtitiam ſimul & miſericordiam detulit, ſed miſericordiæ lance

præ-

A præponderans, vt culpas noſtras parcendo læuigaret in hac vita; ſed poſt mortem, a Deo b Act.10 42
Patre conſtitutus Iudex[b] vt viuorum, ſic & mortuorum, æqua lance præmia pænaſq; pen-
dit meritis atque demeritis ad æquilibrium, vt habentur lances in Schemate Iudicij mortuo-
rum. *Quis vero ſtatera nomine* (dicit iterum Gregorius)[c] *niſi mediator Dei & hominum* c 21. Mor. cap.6.
deſignatur? In quo æqua lance omnia merita noſtra penſantur: & in cuius preceptis agnoſci-
mus quid in noſtra vita minus habeamus. In hac autem ſtatera appendimur, quotiens ad vi-
„ *ta eius exempla prouocamur.* Quæ prius dixerat Iob:[d] Si ambulaui in vanitate, & feſti- d cap. 31.
„ nauit in dolo pes meus, appendar me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.
D. Ambroſio quoque:[e] Statera eſt ſpecies iuſtitiæ, & interdum eſt ipſa ratio, qua indica- e 1. Offic. 12 et Epiſt.44
mus bonum & malum. Mendaces filij hominum in ſtateris dicuntur, quia non ſeruant iuſti-
tiam in iudicando. Statera quoque doloſa dicitur in ſcriptura iudicium peruerſum. Et ſta- f Pſal. 61.
tera in manu equitis nigri[g] dicitur prauum Iudæorum iudicium de Chriſto Domino. Sic g Apocal. 6.
igitur in Sacris literis paſſim Statera ſymbolum, eſt Iudicij. Ceterum poſt hominis obitum de
vitæ præteritæ facinoribus tam bonis, quam malis a Deo geminum Iudicium fit; vnum qui-
dem ſingulare de quolibet homine ſtatim vita defuncto; alterum vniuerſale in fine mundi de
B cunctis hominibus vna congregatis ante tribunal Chriſti: de ſingulari Iudicio locutus eſt
Dominus in parabola Nuptiarum[h] & in hiſtoria diuitis[i] Epulonis: De vniuerſali vero ſatis h Ioan. 2.
aperte Matthæus in Euangelio.[k] Quæ quidem Iudicia multis inter ſe conditionibus alijs i Luc. 16.
different, ſed in hac vna conuenient, quod fient cum iuſtiſſima ponderatione meritorum, & k cap.24. 28 et ſeq.
demeritorum, retributioneque præmiorum meritis, & pœnarum culpis etiam minimis, ab
eodem Iudice Chriſto Domino, ſedente in ſolio Maieſtatis gloriæ ſuæ. Different autem
primo, quod ſingulare iudicium fit aſſidue multiplex in obitu cuiuſque hominis: vniuerſale
fiet in fine Mundi. Deinde quod in ſingulari Iudicio Deus præmijs afficit, & pœnis cruciat
ſolum animas iuſtorum & nocentium, intactis corporibus; at in vniuerſali Iudicio præmijs
decorabit homines iuſtos, & pœnis multabit impios ex anima & corpore ſuſcepto per reſur
rectionem conſtitutos. Deinceps in Iudicio ſingulari Iuſtitia ſociam habebit Dei Miſeri-
cordiam, qua pœnitentes in vita de reatu culpæ luent pœnas temporarias in Purgatorio:
ſed in vniuerſali Iudicio ſola Iuſtitia deducet innocentes ad æternam gloriam, detrudet im-
C pios ad æternam inferni pœnam. Vlterius ſingulare Iudicium coram Deo fit in æthere:
Vniuerſale fiet in Valle Ioſaphat. Vltimo ſingulare iudicium fit coram Deo Iudice, & San-
ctis Apoſtolis præſertim[l] iudicantibus duodecim tribus Iſrael, & Angelis, vtcumque patro- l Matth. 19. 28.
cinantibus reis, & Dæmonibus vltro cunctos etiam iuſtos accuſantibus: vniuerſale vero Iu-
dicium fiet coram Deo, Sāctis omnibus, Angelis, Dæmonibus, & hominibus cunctis ad vitam
reuocatis; quorum omnium & ſingulorum oculis nuda fient vniuſcuiuſque anteactæ vitæ
facinora tam bona, quam mala; inde iuſti lætabuntur, & impij confuſione mire miſereque
cruciabuntur, enormitatibus eorum toti mundo reuelatis, a Deo iure obiurgati de mala vi-
ta, & a Dæmonibus accuſati, deriſi, & in æternum cruciandi. Quare proficua mortalibus
eſt meditatio Iudicij ad euitanda ſcelera, ad commiſſa peccata per pænitentiam expianda, &
ad virtutum, ac pietatis opera patranda. Ad quæ mortales vt excitaret, ac inuitaret Ec-
cleſia priſca, vel idiotis literas non agnoſcentibus, literarum loco picturas & imagines ap-
tas ob oculos proponens, Archangelum Michaelem, Principem militiæ cæleſtis pingi ſcul- Picturas Eccleſia primitiua cur inſtituerit.
D pique paſſim curauit cum Statera in manu ſiniſtra perpendentem duas animas in lancibus, &
ſubiecto cacodæmone, ſibi rapiente ad ignes æternos cruciandam animam onuſtam grauium
delictorum pondere; cui malo ſpiritui minitatur Angelus bonus haſta, quod animam graui-
um culparum expertem, ac proinde leuem ſurſum aſcendentem auderet aggredi, ſibi-
que rapere pariter ad gehennam. Itaq; iure merito ſub Anulo memoriæ Sche-
matiſta noſter in Statera proponit nobis meditandum Iudicium poſt mor-
tem habendum vnicuique mortalium de vitæ iam recens obitæ
cunctis actionibus, tam bonis, quam malis, ad
euitanda peccata, & ad opera
virtutis ac pietatis
exercen-
da.

De Tertio Nouiſſimo, nempe ſontium pœnis poſt Iudicium luendis a vita defunctis per ignem & Aram indicatis. Cap. CLXXXIV.

A

TErtium ſane nouiſſimum poſt Iudicium eſt pœna peccatorum; quoniam vero peccatores duum generum e mortali vita diſcedunt, & duplici Dei Iudicio iuſtiſſimo iudicantur ad proportionatas pœnas delictis luendas, tam in ſingulari, quam in Vniuerſali Iudicio æſtimatas; ideo duo pœnarum hieroglyphica ponuntur, Ignis, & Ara igni ſuppoſita; quæ duo tum ſeorſim, tum coniunctim interpretari debent: nam alijs vita defunctis ignis cum Ara congruit, alios manet ignis abſque Ara. Qui enim diſcedentes e vita mortali cum culpis leuioribus venialium peccatorum, & cum grauioribus mortalium confeſſione iam abolitorum, ſed nondum peracta congruenti ſatisfactione, iudicati ſunt pendere pœnas debitas in Purgatorio; nihil enim vllatenus coinquinatum ad gloriam introducitur; hi poſt ſingulare Iudicium delegantur ad pœnas non æternas, ſed temporarias luendum in Igne Purgatorij; cui recte adiungitur, & ſupponitur Altare ſacrificiorum, ad indicandum Purgatorij pœnas demulceri poſſe, ac alleuiari, terminariq; ſacrificijs, & orationibus amicorum viuentium in ſuffragium animæ cuiuſque purgantis. Qui vero diſcedunt e vita cum onere culpæ mortalis, pœnitentia non deletæ, horum pœna perennis Ignis eſt Inferno, ſine beneficio ſuffragiorum vllius generis; quam æternam damnatorum, ſiue poſt vniuerſale Iudicium futurum, ſiue poſt vniuſcuiuſque reprobati iam peractum, indicat Ignis abſolute, vel abſtrahendo ab Ara, vel etiam ſi Deo placet conculcans & negligens Aræ beneficium; quia damnati negligunt, & blaſphemant in inferno ſibi fieri prorſus inutiliter ab amicis orationum & ſacrificium ſuffragia. Vt altare adiuncto igni ſuſtinendo ſignet Purgantium pœnas alleuiari poſſe piorum viuentium precibus, & ſacrificijs: Idem altare, ſtratum ſub igne, ac velut ab igne conculcatum, indicet Inferni pœnas negligere ſacrificia, preceſque viuentium, quorum ſuffragia miſeri damnati nihili faciant, atque blaſphæment. Ignis autem idem eſt, qui cruciat in tempore Purgationem ſuſtinentes, & qui torquet in æternum infelices damnatos; & iiſdem miniſtris Dæmonibus adhibetur ſontibus vtriuſque generis, ſperantibus inquam & deſperatis.

B

Ecclí. 39. 33-34. Quod aperte nobis legitur in ſacra pagina: *Sunt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt: & in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent virtutem; & furorem eius, qui fecit illos, placabunt.* Scilicet Angeli mali, ſpirituales ſubſtantiæ ſunt; qui prima ſui creatione facti ſunt a Deo miniſtri vindices delictorum, diuinæ Iuſtitiæ furentes executores. Qui vt in damnatos confirmant in furore ſuo implacabili tormenta ſua prorſus æterna. Sic in Purgationem ſuſtinentes, in tempore purgationis conſummatæ, ac iam iam perfectæ, abſoluendæue, vim omnem ſuæ poteſtatis effundent; & ea ratione placabunt furorem diuinæ Iuſtitiæ, quæ fecit illos ſuos miniſtros, atque creauit illos veluti ſuos ſpiculatores. Placatur enim diuinæ Iuſtitiæ rectus furor in fine purgationis animarum a ſpiritibus malis ex diuino decreto iuſto cruciatarum; qua placata cacodæmones conſummauerunt violentiam ſuam in ſontes Purgatorij. Sed non confirmauerunt in furore ſuo tormenta ſua, ſicut ea confirmant in cruciandis damnatis. Itaque ne mortales incidant in acerbiſſima tormenta vindicis ignis, per manus malorum Dæmonum ſæuiſſime adminiſtrati tam in determinato tempore purgationis, quam in æternitate damnationis, optime pius iſte Schematiſta ſub lance Iudicij Diuini poſuit ignem ardentem ſuper Altare, ſemper a nobis in hac vita meditandum, & memoria verſandum.

C

D

De quarto Nouiſſimo, ſcilicet Iuſtorum gloria perenni poſt obitum, aut purgationem in cælis poſſidenda, per Stellam, Lunam, & Cicadam hieroglyphice ſignata. Cap. CLXXXV.

POſtremo loco, ſupra myſticum Anulum memoriæ ſculptam voluit ænigmatiſta Cicadam, & ab Anuli ſummitate ſtellam in latere dextro, & in ſiniſtro Lunam, abdita quidem ſed ingenioſa beatorum gloriæ hieroglyphica. Nam beatorum duo ſunt ordines, Angelorum chori, & Iuſtorum hominum cœtus, alternis cantibus æternas Deo laudes Triſagij canentium; quam æternam beatorum gloriam in cælo nobis deſignauit in Apocalypſi, ab ſe viſam,

ſib-

A ,, ſibique diuinitus reuelatam D. Ioannes inquiens, [a] Poſt hæc vidi, & Ecce oſtium aper- [a] Ap. 4.
,, tum in cælo. Et vox prima, quam audiui, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcen-
,, de huc, & oſtendam tibi, quæ oportet fieri cito. Poſt hæc ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce
,, ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui la-
,, pidis Iaſpidis & Sardinis. Et Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni Smaragdinæ. Et in
,, circuitu ſedis, ſedilia viginti quatuor, & ſupra thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes,
,, circumamicti ſtolis albis, & in capitibus eorum coronas aureas, & de throno procede-
,, bant fulgura, & voces & tonitrua. Et ſeptem lampades ardentes ante thronum, quæ ſunt
,, ſeptem ſpiritus Dei. Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in
,, medio ſedis, & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et ani-
,, mal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens fa-
,, ciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia ſingula
,, eorum habebant alas ſenas, & in circuitu & intus plena ſunt oculis. Et requiem non
,, habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus. Dominus Deus Omnipo-
B ,, tens, qui erat, qui eſt, & qui venturus eſt. Et quum darent illa animalia gloriam & hono-
,, rem & benedictionem ſedenti ſuper thronum viuenti in ſecula ſeculorum, procidebant
,, vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſecu-
,, lorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes, Dignus es Domine Deus no-
,, ſter accipere gloriam ac honorem, & virtutem, quia tu creaſti omnia, & propter volun-
,, tatem erant, & creata ſunt. Quibus Ioannes nobis declarat beatitudinem ab ſe viſam, Explicatio prophetiæ.
ſibique reuelatam, qua beati cuncti fruuntur in cælo laudantes aſſidue Deum creatorem omnium, & eius maieſtatem, & gloriam, qua venturus eſt in fine mundi Iudicare viuos & mortuos. Qui Iudex quum ſit filij Dei Ieſus, cui dedit Pater [b] omne iudicium; dicitur ſedere, quia ſedet ad dexteram [c] Dei Patris. Et aſpectui ſimilis erat Iaſpidi, propter guttas ſanguinis, quibus totum corpus aſperſum habebat, ob eandem rationem ſimile videbatur Sardæ, quæ gemma rubet perſpicua; Iris autem in circuitu ſedis veluti ſmaragdina, mihi denotat naturam Angelicam innumerabilem aſſiſtentem vndique circa thronum Dei, quæ propter ſui
C puritatem, & virginitatem, caſtitatemque, ſmaragdo recte comparatur; nam ea gemma caſtitatem, virginitatem, puritatemque tuetur adeo, vt diſrumpatur in digito coeuntis; namque Smaragdum ſentire, ac ægre ferre iacturam virginitatis teſtatur Albertus Magnus [d] & poſt eum Ruellius: [e] Quod aliquando contigiſſe anulo Smaragdino cuiuſdam Reginæ Hungariæ prima nocte concubitus, apud autores non ignobiles legiſſe ſe teſtatur in ſuis Symbolis Heroicis eruditus [f] Syl. Petraſanta. M. Alberti verba ſunt: [g] *Expertum autem eſt temporibus noſtris, quod hic lapis* (de ſmaragdo loquitur) *ſi vere bonus & verus eſt, non ſuſtinet coitum; propter quod Rex Hungariæ, qui noſtris temporibus regnat, in coitu cum vxore ſua lapidem hunc in digitis habuit; & propter coitum in tres partes fractus fuit. Et ideo probabile eſt, quod dicunt, quod hic lapis geſtantem ſe ad caſtitatem inclinat*; & obſeruatu Bart. Anglici [h] ex autore priſco lapidarij valet contra illuſiones & phantaſmata dæmonum; quibus de cauſis Iris illa Smaragdi ſimilis circa thronum Dei nobis deſignat Angelorum choros Deo ſemper aſſiſtentes, in quibus æternus ille Sol myſticus imaginem ſui repreſentat; nam Angeli perpetuo Dæmones fugant, & caſtitatem, virginitatemque tuentur. Viginti quatuor il-
D li ſeniores coronati ſedentes ſupra vigintiquatuor alios thronos, duodecim Prophetæ ſunt antiquæ legis, & duodecim Apoſtoli nouæ, de quibus dixit Dominus: [i] *& vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael*. Circumamicti ſtolis albis ob innocentiam, & votum ſacerdotalis dignitatis. Coronati coronis aureis, ob dignitatem & autoritatem ſacerdotalem ſuper animas fidelium. Et de throno Dei Iudicantis procedebant *fulgura* ſplendida & clara, *voces* benignæ vocantium electos ad gloriam regni cæleſtis, *& tonitrua* tremenda vocum abigentium impios ad ignem æternum. Et ſeptem lampades ardentes ante thronum, ſeptem dona ſunt Spiritus Sancti dici poſſunt, cum ordinaria Gloſſa, & ſecundum nos adminiſtratorij ſpiritus Angelici, qui cuſtodiunt homines in omni viuentis ætate, quæ ſeptem ſunt vitæ mortalium, infantia, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, virilitas, & ſenectus; in quibus ætatibus Angeli nos illuminant, & internis inſpirationibus inflammant ad amorem, & charitatem Dei, tanquam ſeptem lampades ardentes.

[b] Ioan. 5. 22.
[c] Pſ. 109. in ſymb.
Smaragdi gemma ſymbolum virginitatis.
[d] 2. de Mineralib.
[e] lib. 2. de gemmis.
[f] lib. 1. c. 4.
[g] 2. de Miner. c. 47.
[h] 16. de rer. propr. c. 88.
[i] Matth. 19. 28.

dentes. Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile Cryſtallo, mihi cenſetur eſſe A
vitæ mundanæ fluxus & refluxus, cum omnium actionum humanarum viciſſitudinibus; quæ
x Pſal. 7. 11. omnia ſunt aperta & nuda oculis Dei, qui ſerutatur [x] omnium corda & renes, nihil habens occultum ante ſe. Quatuor autem animalia plena oculis, alas ſex habentia, & aſſidue circumuolitantia circa thronum Dei, & canentia Treſagium, ſunt quatuor Angeli Cuſtodes quatuor Euangeliſtarum, ex ordine Seraphin; laudantes in Empyreo Deum, & glorificantes ipſum ineffabili cantu, creatorem omnium ex mera benignitate ſuæ voluntatis ad extra ſe communicante. Quam viſionem beatitudinis & gloriæ paradiſi vidit etiam multo prius Iſaias,
l cap. 6. dicens: [l] *In anno, quo mortuus eſt Rex Ozias, vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, & plena erat Domus a maieſtate eius: & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Seraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. Duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius: & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterũ, & dicebant: Sãctus, Sãctus, Sãctus, Dominus Deus exercituum: plena eſt omnis terra gloria eius.* Patet igitur beatos in cælo, tum Angelos, tum homines iuſtos, poſt mortem eo tranſlatos, aſſidue canere gloriam & honorem Deo trino & vno, eius fruitione beantur. Quam beatorum gloriam aſſidue Deo ſummo laude canentium in Schemate gemmæ noſtræ priſcus & B
pius autor myſtice repræſentauit per Aſtrum Stellæ, Lunam, & Cicadam; Stella a dextris poſita nobis indigitans naturam Angelicam, quæ nobilioris conditionis eſt, quam humana.
m Pſal. 8. 7. Luna collocata a ſiniſtris, indicans humanam naturam, quam Deus [m] minuit paulo minus ab Angelis, etſi cum Angelis eam in cælo gloria & honore coronauerit. Cicada tertio ſtellæ, ac Lunæ ſuperpoſita connotans ingentem laudem ab Angelis, & hominibus beatis Deo cantatam. Sane per Aſtrum atque ſtellam indicari naturam Angelicam, manifeſtum eſt apud Iob
n cap. 38. In Sacra pagina [n] dicentem ſub perſona Dei: *Quum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Vbi Lytanus ait Angelos intelligi per aſtra matutina, quia a principio ſimul creati fuerunt cum cælo Empyreo ante diſtinctionem elementorum. Ego per aſtra matutina intelligo ſolos Angelos bonos, in gratia confirmatos, qui ſoli ſtatim creati laudauerunt Deum, a quo propterea confirmati fuerunt in gratia; quum alij ſtatim a ſui creatione Lucifero conſentientes, nunquam Deũ laudauerint, & appellentur aſtra veſpertina, quod offuſcato lumine intellectus facti ſint Angeli tenebrarum, quarum princeps ab C
o Eph. 4. 12. Apoſtolo [o] dicitur eſſe Lucifer: *Quoniam*, inquit, *non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus.* vt autem Angeli electi dicuntur Angeli lucis, & aſtra matutina, quia ſemper in Oriente manent cum luce perpetua, neſcientes occaſum culpæ; ſic ex aduerſo Angeli mali, quod nunquam lumine gloriæ perfuſi fuerint, appellantur aſtra veſpertina, tenebrarum ſtellæ, de cælo tractæ a Lucifero, quem ſecuti ſunt,
p Apoc. 12. 1. de cælo cadentem; vt conſtat ex Ioannis oraculo: [p] *Et viſum eſt aliud ſignum in cælo, Ecce draco magnus, rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram.* Sed in Schemate noſtro ſtella radijs lucidiſſimis redimita ſignat Angelos lucis in cælo gloriæ lumine coruſcos, & aſtra matutina, quum a dextris poſita ſit, adeoque in Orientali parte. Ceterum Luna in Schemate a ſiniſtris locata ſignat D
humanam naturam in cælo ob anteactæ vitæ probas actiones perductam; etenim homo ab
q Gen. 2. 7. humo dictus, quod e terra primæuam ſuam habuerit originem [q] & in terram demum reuer-
r Gen. 3. 19. tatur [r] omnis; & inter cæli luminaria Luna telluri comparatur etiam a Philoſophis; Auer-
1. Cæl. co. 16.
ſ 2. Cæl. com. 32. 41. 49. & de ſub. orb. cap. 2. roes enim ſæpius de mente Ariſtotelis Lunam aſſerit habere naturam terræ: [ſ] *Vnde dicit Ariſtoteles in lib. de Animalibus, quod natura Lunæ ſimilis eſt naturæ terræ.* Quinimmo Pythagorici putauere Lunam eſſe terram cæleſtem. Sed & in Sacra pagina Mulier illa [t] amicta
t Apoc. 12. 1. Sole, Lunam ſub pedibus habens, & in capite coronam ſtellarum duodecim, ſignum magnum in cælo, ſicuti recte paſſim applicatur Magnæ Matri Virgini, quæ conculcauit ſemper cor-
u Gen. 1. poreæ naturæ humanæ terrenas paſſiones, Sole Diuino tota perfuſa; ſic apte poteſt intelli-
Prou. 7.
x 15. Mor. 23 gi de natura humana ſimpliciter in cælo beata, quæ tota diuino Sole perfruitur, vt Luna cor-
& Cantic. 6. porea corporeo Sole perfunditur, ac eius lumine illuminatur. Nam & Bedæ [u] Luna poteſt
y Epiſt. 115. animam ſignificare. Idem ſentiunt [x] Gregorius, & [y] Auguſtinus. Quare Luna ſymbolum

eſſe

A eſſe poteſt animarum in cælo ab increato Sole lumine gloriæ perfuſarum in æterna beatitudine. Poſtremum verò hieroglyphicum eſt Cicada inter Stellam & Lunam collocata; quod in propoſito noſtro deſignauit Schematiſtæ iugem harmoniam laudis, & muſicam gloriæ, quam aſſidue Deo creatori concinunt alternatim & Angeli beati, & hominum animæ felices in Empyreo. Nam Cicadas eſſe Muſicæ hieroglyphicum, ſpeciatimque concentus dulciſſimi, ac hominis initiati ſacris, admonet Horus Niliacus, cui [a] ſeniores Ægyptij *rebus ſacris, ceremoniſq; additum* hominem *ſignificantes, Cicadam pingunt. Hæc enim non ore, ſed dorſo reſonans, pulcherrimum edit, dulciſſimumq; concentum.* Pulchrum a Platone de Cicadis Cicada muſicæ ſymbolum. [a] l. 2. Hier. 52.
,, apologum habemus in Phædro; Non decet, inquit, virum Muſis deditum talium ignarum
,, eſſe: Fertur has olim homines fuiſſe, priuſquam Muſæ natæ eſſent. Natis autem Muſis &
,, cantilena in lucem producta, ita quoſdam eius æui homines præ cantus voluptate conſter-
,, natos fuiſſe, vt canentes & cibos & potus neglexerint, & ſe mori non animaduerterint.
,, Ex quibus poſtea cicadarum genus natum eſt, quod hoc a Muſis munus accepit, vt nullo
,, alimento opus habeat ſtatim vt natum eſt: ſed ſine cibo & ſine potu mox canat donec
,, moriatur. Et poſtea ad Muſas profectum denunciet, quis ex his qui hic ſunt hominibus, Cicadarum apologus Platonicus explicatus.
B ,, quamque ipſarum colat. Cuius apologi myſticus intellectus eſſe poteſt de ſolitarijs antiquis in heremo ieiunijs & pſalmodijs totam vitam ſuam exhibentibus, edocti diuinas cantilenas a Muſis Dauidicis Abbatum monaſterijs heremi præfectorum. Sed vtcunque Cicada Platoni hieroglyphicum muſices eſt. Plotinus, obſeruatu Valeriani [a] dum homines muſicis modulis affectos, ac delinitos, in animalia muſica renaſci dicit, forte ſignat aſectas hymnis diuinis deditos pie viuentes, poſt mortem beatos fieri, Cicadaſque cæleſtes; nam beatum cum Muſico Plotinus [b] identificat. Certe Theocriti paſtor ille caprarius ruſtica ſimplicitate laudans Thyrſim canentem de ſuauitate concentus [c] ait. [a] Hier. 26. [b] En. 1. lib. 4. c. 12. & ſeq. [c] Idyll. 1.

,, Plenum tibi melle pulchrum os fiat,
,, Plenum autem fauis: & ab Ægilo caricam comedas
,, Dulcem: Cicada quoniam tu ſuauius canis.

Sed tamen illæ myſticæ Cicadæ cæleſtes, Angelicæ ac humanæ naturæ felices in Empyreo
C ſuauiſſime concinunt laudes, & gloriam æterno rerum omnium creatori. Non addam e ſuperioribus [d] Anacreontis carmina, Strabóniſue laudes de Cicada, tanquam de ſymbolo Muſicæ. Sed addere non omittam, Cicadam eſſe beatorum cæleſtium hieroglyphicum non ſolum ob iugem cantum, ſed etiam quia teſſera Nobilitatis habetur; etenim ex [e] Valeriano: *Illud minime prætereundum, Cicadam apud Athenienſes generis nobilitatem ſignificaſſe, quod apud Thucydidem in liminari pagina comperies, qui* τεττιγο φόροι, *hoc eſt Cicadigeros eos appellat; quod apud Athenienſes inſtitutum erat, Cicadas ex auro capitis ornamento geſtare, quæ indigenas & ingenuos ab aduenis & ſeruis diſtinguerent. Cauſam nonnulli comminiſcuntur, quod Cicada maxime omnium animalium indigena videantur; in ea ſiquidem regione, qua genita, viuunt moriunturque; quum reliqua fere omnia animalia aliquo migrent, neque ſedem vllam firmam habere perſeuerent. In vnaquaque vero ciuitate & municipio eos nobiliores dicimus, quorum maiores pluribus ante annis in patria ſua claruerint, obiectumque ideo Ciceroni toties in opprobrium, quod vir nouus eſſet, quia plurimum odioſa ſolet eſſe nouorum hominum ambitio, quum Rempublicam, inquam recens adſciti fuerint, adminiſtrare contendunt.* Qui- [d] cap. 83. [e] Hier. 26.
D cunque vero poſt mortem felices in Empyreo concinunt Deo laudem, & gloriam æternam, qualeſcunque fuerint in vita mortali, nobiles habentur, & reges; vt non ſolum vidimus apud Ioannem in Apocalypſi: [f] ſed etiam tales declarantur ab æterno Iudice iuſtos vocante [g] ad regnum cæli capeſſendum; enimuero *Tunc dicet Rex his, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi.* Ex aduerſo vero tanquam ignobiles & infames a ſe repellet ad æterna ſupplicia viros iniuſtos, qualicunque in dignitate vixerint in hoc ſæculo; quia tempore nouiſſimi Iudicij: *Tunc dicet & his, qui a ſiniſtris erunt. Diſcedite a me maledicti in æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Itaque Cicada tum ratione cantus aſſidui, tum ratione nobilitatis, apte ſymbolum ponitur in Schemate beatorum ſpirituum, qui cum Chriſto regnant cælo, canentes laudem & gloriam Deo creatori ſine intermiſſione in æternum. [f] cap. 4. [g] Matt. 25. 34.

His

His arbitror explicari nobile Schema vetus, quo pius homo ſibi quoridie, per anulum memoriæ ponebat ob oculos & corporis & animi tum mortem ineuitabilem, cum incerta eius aduentus hora, ſiue die eadem, ſiue eodem menſe, ſiue eodem anno: tum Iudicium & proprium in hora mortis obitæ, & vniuerſale in fine mundi, quo iuſta lance cunctæ actiones hominis cuiuſlibet expendentur coram Deo, Sanctis omnibus, & Dæmonibus: tum atrociſſimas pœnas prauarum actionum ſontibus irrogandas igne tam Purgatorij, quam inferni per manus cacodæmonum ferociſſimorum: tum etiam ingens præmium æternæ beatitudinis in cælo pro vita bene ante acta inter mortales. Vt metu pœnarum a vitijs recedamus, & ſpe tanti præmij ſemper in actionibus probitatis exerceamur; euitantes confuſionem in Iudicio ſubeundam ab improbis, & non timentes incertitudinem horæ aduentus Domini, ſemper ad bonam mortem parati viuentes. Quam mentem habuit vir pius ex antiquo præcepto, cunctis quidem audito, & intellecto, ſed a paucis admodum obſeruato: [b] *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* A

[b] Eccli. 7. F.

PERORATIO TOTIVS OPERIS.
Caput vltimum. B

HActenus antiqua Schemata Gemmarum Anularium, eaque vetera Numiſmata, quæ mihi pridem explicanda propoſuerunt inſignes viri, qua maiori diligentia potui declarare conatus, in præſentia manum de tabula, ſeueriores ad contemplationes me nunc vocante tetrica Minerua; quæ dies æſtiuos permiſit me dare Muſis ſuauioribus; cum quibus tamen & ipſa partes non paucas habere voluit in hoc opere, non minus doctrinæ ſoliditate, quam eruditionis amœnitate conſtructum, & conditum pro virili ad mei ſolatium, ad Lectorum iucunditatem, & vtilitatem, & præcipue ad laudem & gloriam Summi Dei, a quo mortalibus omnia bona proueniunt.

AVCTARIVM CAP. CXL. C

POſtquam operi colophonem addidiſſent operæ, incidi bono euentu in Obſeruationes Medicas Clariſſimi peritiſſimique Viri Nicolai Tulpii, qui Lib. 3. Cap. 56. Satyrum Indicum ſua memoria ex Angelona Sereniſſimo Federico Henrico Arauſionenſium Principi fortiſſimo donatum ad viuum deſcripſit. Puerum is trimum longitudine, ſexennem craſſitie referebat. Corpore quidem quadrato, ſed valde agili: artubus adeo compactis, vaſtiſque muſculis, ut quiduis auderet ac poſſet: antica parte undique glaber, poſtica nigris pilis obſitus. Facies hominem fingebat, ſed nares ſimæ & aduncæ anum rugoſam & edentulam: aures, pectus feminæ mammoſum, venter umbilico depreſſiore, artus ſuperiores ac inferiores, cubiti commiſſura, digitorum ordo, pollex, crura, calcis fulcrum, ad humanam omnia formam accedebant. Hinc iure Indis Homo ſilueſtris appellatus nonnunquam erectus incedebat, bibiturus canthari anſam altera manu prehendebat, alteram ejus fundo ſubjiciens labia poſt detergebat. Caput in puluinar inclinans corpuſque ſtragulis tegens ad quietem ſeſe componebat. Immo Satyrorum hoc genus quandoque viros armatos inuadit, nec raro libidinis oeſtro percitum in ſaltibus & luſtris mulieribus inſidiatur. Viro itaque doctiſſimo libenter ſubſcribimus, quando hunc Satyrum Pliniano ſimillimum exiſtimat, quem conſultiſſimus naturæ ſcriptor Subſolanis Indorum montibus perniciſſimum animal humana effigie memorat. D

Lib. 7. cap. 2.

FINIS.

INDEX AVTORVM,

Qui laudantur, expenduntur, emendantur, adſeruntur, aut illuſtrantur.

A

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 66.a.73.b.notat.
Acron. 412.a.413.d.
Acta Apoſtolorum. 177.a.178.d.435.a 438.c.d.
Adamantius, apud Pierium Valerianum. 74.c.142 d.184.a.342.b.392.d. 393.c.
Aelianus. 58.a.80.b 81 c.120.b.238.c.262.b. 336.b.368.d 404.a.d.412.b.d.418.d.433.d.
Aeneas Philoſophus, Platonicus, apud Pierium. 75.b.
Aeſchylus. 120 b.153.d.204.b.
Dionyſius Afer. 273.d.
Agatharcides, apud Photium. 338.d.
Agatho Platonicus. 17.b.20.a.b.
Georgius Agricola. 369.d.
Albricius. 327.c.
Andreas Alciatus. 11.d.37.c.45.a.51.d.109.a. 207.d. 213.a. 237.b. 244.a. 281.a. 290.d. improbatur 340.b. & notatur. 347.a.163. b.384.d.
Eius commentator. 208.d.340.a.341.c.
Vlyſſes Aldrouandus. 122.a.131.a.213.c.
Alexander Alenſis. 194.b.
Alexander. 23.d.157.d.
Alexander ab Alexandro. 139.d.140.a.147.a.c. 185.d. 187. c. 189.a. 190.c. 193.a. 327.a. 432.d.
Clemens Alexandrinus. 182.a. 291.a. 340.c. 367.d.
Leo Allatius. 340.c.357.d.366.c.
Ferdinandus Aluarus. 149 b.
D. Ambroſius. 88.c.142.b.178.c. emendatur, 213.c.306.b.330.d.386.d.435.a.
Ammonius. 96.b.118.b.apud Porphyriũ.198.c.
Amos Propheta. 24.c.
Cornelius Amſterdamus. 149.c.
Anacreon. 18.b.64.c.65.a. 85.d.208.b.362.b. 381.a.439.c.
Anaſtaſius Sinaita martyr. 68.d.
Bartholomaeus Anglicus. 313.b.437.c.
Anſelmus. 155.a.
Antiphanes. 23.c.
Antiſthenes. 409.a.
Alexander Aphrodiſeus. 7.d.90.d.215.a.220.c.
Apocalypſis. 17.c.20.d.435.a.437.a.439 d.
Sidonius Apollinaris. 363.c.
Apollodorus. 62.c.141.a.
Appollonius Rhodius. 156.a.290.b.380.a.
Aphthonius. 63 b.189.b.
Appianus. 250.b.273.d.274.a.348.c.349 a.b.c.
Apuleius. 81.b.c.92.a. 114.c. 159.b.294.c. 298.b.425.c.426.b.c.d.427.a.
Aratus. 206.a.
Eius Interpres. 219.d.220.c.
Paulus Arcſius. 337.a.
Ludouicus Arioſtus. 100.a.122.a.
Ariſtophanes. 20.c.21.b.d.81.b.215.b.238.a.b. 258 c.262.b 377.c.
Eius interpres. 189.b.258.c.259.b.c.304.b.
Ariſtoteles. 4.c.5.d.7 c.d.10.b.12.b.c.14 b.d. 15.a.b.c.d.16.a.b.19.d.20.a.b.c.d.21.a.c.d. 22.b.c.24.d.25.a.26.a.27.b.28.b.29.c.32.d. 33.d.explicatur.34.a.b.c.35.a.39.a.b.d.40. a.c.41. a.b. 42.c.d. 43.a b.c. 44. a.b.c. 45.c. 46.a.47.b.48 b.c.49.d. 50.a.b.c.52.b.c.55. b.56.b.d.63.b.c.64.a.65.b.71.d.73.d.74 b. c.75.c.76.c.77.d.78 d.79.a.b.c.81.d. 84.d. 86. d. 88.b. 90. d. 92.d.94.d. 96. d. 114.d. 118.a.c.121.c.129.b.131 d.140.b.c.141.d. 156.c. 157.b. 159.c.162. a.b.163.a.b.164. c.165.a.b.c.d. 166. a.d. 168. b.d.169. a.c. 172.d. 177.c. 178.a. 190.b. 193.b. 196.d. 197.a.b.198.a. 199.a.d. 200.b. d. 201. b. 202.a.203.b.209.a.210.a.211.d. 213.c d. 216.b. c.217. a. aſſeritur, 217. c. 218.b. 221.b.222.b.c.224.a.226.a.b. 230.d.231. a.d.236.b.237.d.245.a.247.a.254.c.257.c. 260.d. 262.d.269.d.270.b. 279 c. 280.a. c.d.281.d. 285.d. 286. b. 287. a. 290. c.d. 296.a.298.a.b. 299.b. 300.a.301.b. 302.d. 304.b.305.d.329.b. 330.c.331.a.333. b.c. 334.c.335.a.d.336.d.337.c. 340.c. 342.a. b.c. 351. b. 352. d. 369. a.c. 380. d. 381.a. 383.a.399.b.400. a. explicatur, b.d. 402. c.d. 406. b.c. 407. a. 411.a. 415.a. 422.b. 423.d.424.a. 429.d. 430.a. 432.d. 433.d. 438.d.
Arnobius. 253.d.426.d.
Artemon. apud Pierium Valerianum. 189.b.
Aſcenſius Badius. 246.c.
S. Athanaſius. 176.c 394.c.
Athenaeus. 18.a.79.a.96.b.228.b. 238.b.267.d. 358.d. 362.b. 368.a. 374.a. 382.d. 383.a. 432.c.
D. Auguſtinus. 9.b.10.d 47.a.48.a.55.a.57 c. 60.d. 68.a. c. 69.c. 70. b. 71.a. 72.b.80 a. 155.a.b.160.c.227.d. 242.c. 291.b.395.a. 426.b.d.438.d.

Antonius Auguſtinus. 569.d.
Aucrroes. 377.a.380.d.400.d.438.d.
Auicenna. 33.a.58.a.c.
Sextus Aurelius Victor. 250.a.349.a.
Auſonius. 79.c.81.c.
Autor libri de Natura rerum incertus. 80.a.b. 213.b.
Lapidary, apud Barthol. Anglicum. 437.c.

B

Odoardus Barboſa. 58.c.
Ludouicus Barthema. ibid.
Baruch Propheta. 97.d.
Ioſaphat Barbarus. 273.c.
Moſes Barupha. 65.d.
Scipio Bargalius. 337.b.
Theodoſius Barlaam. 288.d.
D.Baſilius. 176.c.213.c.306.b.346.c.
Beda. 68.c 393.b.438 d.
Martinus Bellaius. 18.a.
Petrus Bellonius. 142.a.
D.Bernardus. 6.d 56.c.68 c.393.c.
Iſacus Beniamin. 389.c.
Claudius Berigardus. 325.a.
Chriſtophorus Boetius. 367.a.
Seuerinus Boetius. 5.d.41.b.42.b.290.b.415.d.
Ioannes Boccatius. 9.d.23.c.134 b.135.a.141.c. 154. d. 155. a. notatur, 199. b. 205. d. 206.d.225.d. 228.d. 229.c. 278. d. 282.d. 283.b.288.c.293.a.322.a.376.b.429.a.
D.Bonauentura. 46.d.47.c.73.c.
Bonfrerius. 65.c.66.a.
Petrus Bongus. 168 b.397.b.
Laurentius Bordingius. 273.b.
Antonius Boſius. 173.a.
Iacobus Poſius. 69.b.173.a.
Ioannes Britannicus. 321.a.
Gregorius Bruin. 149.c.

C

Andreas Caſalpinus. 67.c.256.d.257.d.
Iacobus Caimus. 371 c.
Q. Calaber. 99.b.247.b.d.316.a 321.b.c.
Domitius Calderinus. 138.a.
Callimachus. 215.a.263.b.
Georgius Camerarius, Scotus. 291.a.
Hieronymus Cardanus. 213. b. defenditur, 217. b. notatur, 218. b. 403. d. notatus. 464.a.
Ioannes Caſa. 164.d.169.b.
Dio Caſſius. 308.a.
Ioannes Baptiſta Caſalius. 173.a.265.a.
Caſſiodorus. 308.a.
Cato. 351.b.
Catullus. 4.c.155.d.214.d.252.d.373.d.374.a.
Cebes Thebanus. 339.d. refellitur, 340.b.
Ludouicus de La-Cerda. 150.c.151.a.d.259.a. 274.a.292.a.350.b.d.363.c.365.b.
Conradus Celtes. 432.c.
Chariſius Soſipater. 369.c.
Gulielmus Choul. 109.a.
Chronographus Græcus anonymus. 366.a.
Chryſippus. 238.a.
D.Chryſoſtomus. 68.c.142.d.176.c.d.393 b.
Caracci.lus. 177.a.
Iulius Camillus. 222.c.
Ioannes Cantacuzenus. 68.c.
Gulielm. Canterus. 368.a.
Cantica. 27.d 66.a.67.d 69.c.81.d.226.a. Vid.Salom.
Cicero. 4.a.12 b.28.a.88.a.153.d 181.c.228.b. 233. a. 236.b. 238.c. 253. d. 319.b. 327.c. 345.c.348 d.349.a.b.c. 350.a. 363. d. 385. b.d.415.d.421.b.433.a.d.
Petrus Ciacconus. 69 b.
Claudianus. 99.c.109.b.188.c.
Cloatius, apud Macrobium. 66.c.
Chriſtophorus Clauius. 196.d.
Collegium Londinenſe. 424.a.
Guido Columna. 310.d.MS.313.b.319.b.
Columella. 66.b.348.c.351.b.
Conſilium Aquigranenſe. 176.d.
Robertus Conſtantinus. 285.c.330.c.369.c. 370.b.
Ianus Cornarius. 16.d 31.c.209.d.
Cointus. 310.d.316.a. *Vid. Q. Calaber.*
Lucas Conſilius. 337.b.
Petrus Crinitus. 409 b.
Cal. Aug. Curio. 329.c.401.c.
Q. Curtius. 308.a.
Cyrillus. 176.c.

D

Dauid Propheta. 6.d.9.a.10.c.24.c.40.b.50.a. 74.d.78 b.c.80.b.84.a. 88.b.90.b. 100.d. 101 a.102.c.118.c.163.d.167.a. 175.b.c. 179.c. 193.d. 194.d. 200.a. 225.c. 285.a. 300.d.395.b.c 397.a.435.a.438.a.b.
Ioannes Dalbergus. 432.c.
Iacobus Dalechampius. 403.b.
Daniel Propheta. 18. c. 22.c. 90.c. 92.c. 93.d. 194.d.291.a.
Dantes Aligherius. 159.d.286.a.
Daretes Phrygius. 310.c.320 d.326.a.
Martinus Delrius. 65 d.257.a.d.
Democritus. 166.d.167.b.403.a.
Demoſthenes. 151.b.157.b.
Eius Interpres. 151.d.
Thomas Demſterus. 348.b.

Paulus

Paulus Diaconus. 409.b.
Dictys Cretenſis. 310. d. 312. d. *à Guidone Columna translatus. MS.* 313.b. 319.b. 320.d. 321.b.d.
Didymus. 58.c.
Dionyſius Areopagita. 7.a.8.b.22.c.24.b.93.b. 174.a.176.b.291.c.
Dionyſius Rhetor. 47.a.63.b.189.b.
Dionyſius. 274.a.
Dioſcorides. 67.d.419.c.420.b.422.b.c.424.b.
Dio Caſſius. 244.b.309.b.350.a.426.d.432.d.
Dion Chryſoſtomus. 151.c.253.d.340.d.341.c.
Diodorus Siculus. 185. d.186.c.188.c.233.a. 302.d.338.d. 339.c. 342.c. 354.b. 385.c. 401.b.410.d.
Digeſta. 365.c.
Aelius Donatus. 121.c.272.c.
Tiberius Donatus. 345.d.
Gulielmus Durandus. 68.b.

E

Eccleſiaſtes. 8.d.9.a 11.b.28.b.32.c.55.d. 56.a.c.57.b.72.a.c. 90.c.122.d. 123.d.166. d. 178.d.202.b. 301.a.b. 333.b. 364.a.431.d. 436.c.440.a.*Vid. Salom.*
Edinerus 177.b.
Elias Propheta. 381.b.
Ioannes Elichmannus. 340.a.
Empedocles. 229.a.
Encalius. 79.b.
Ennius. 307.b.
Epicharmus. 278.c.
Epigrammatarius Graecus. 11.d.213.b.
Petrus Epiphanius. 17.d.
Eraſmus. 78.c.80.c.119.a.120.b.157.b.292.a. 210.b.271.c.
Eſaias. 394.d.395.d.
Eubulus. apud Ariſtophanis interpretem. 258.d.259.c.
Eucherius. 78.c.167.a.216.a.238.a.329.c.386.c
Euclides. 415.a.
Euripides. 42.d.154.b.157.b.291.a.368.c.
Euſebius. 5.b.d.8.c.24.b.26.c.42.c.46.d.73.c. 154.a.170 d.188.c.229.b.263.c.299.b.368.d.
Euſtathius. 63.c.189.b. notatur. 273.d. 292.a.366.a.
Euthymius. 93.d.167.a.393.b.
Eutropius. 252.a.
Ezechiel. 22 c.194.b.

F

Ioannes Ferrus. 331 d.
Sex. Pomp. Feſtus. 264.a.367 c.374.a.
Marſilius Ficinus. 19.c.21.a.31.d.116.c. examinatur 117. d. notatur, 118.c. 131. c. 137.a.199.b.201.a.300.a.301.a.333.d.
Iulius Firmicus. 286.b.363.c.
Siculus Flaccus. 349.a.
Chriſtophorus Florauantius. 59.b.
L. Ann. Florus. 349.a.
Anutius Foetius. 127.a.167.b.
Ferrandus Fulgentius. 80.b.204.c.262.a.270.d 271.a.c.278.d.292.d.
Fulgentius. 377.a.
Baptiſta Fulgoſius. 149.a.

G

Iacobus Gaffarellus. 267.d.
Galenus. 32.d. 33.a.c.36.c. 39.b. 67.d.251.c. 262.b.299.b.303.b. 420.c.422.a.c.424.b.
Vincentius Gallus. 236.d.
Ioannes Galuanus. 235.a.264.b.326.a.
Aul. Gellius. 11.a. 80.d. 84. b. 99.d. 119. a. 130.d 348.c.366.d.
Gilbertus Genebrardus. 164.a.
Conradus Geſnerus. 142.a
Petrus Gillius. 147.c.
Antonius Gliſſandus. 68.c.
Gloſſa ordinaria. 10.c.93.b.385.a.437.d.
Interlinearis. 382.d.393.b.
Gloſſa. 68.b.164.a.202.b.
Damianus Goes. 149.c.
Abrahamus Gorlaus. 94.d.121.b.
Gottifredus Viterbienſis. 68.d.
Ioannes Grammaticus. 298.d.
D. Gregorius. 6.c.23.c.56.c. 86.d. 89.b. 160.c. 386.c.395.c.434.d.435.a.438.d.
Ianus Gruterus. 150.d.265.a.269.b.
Franciſcus Guicciardinus. 111.d.
Arnoldus Guldenſtern. 273.b.
Lilius Gyraldus. 21.d.31.c d.45.c.50.d.78.d. 96.b.99.c.114.c.132.a.138.a.147.c.156.d. 172.b. notatur, d. 184.a. 185. d. 188.b. 202. a. 205.d. 261.d. 263.d. 330.c. 343 c. 368.a.376.a.b.c.377.a.429.a.

H

Dionyſius Halicarnaſeus. 382.a.
Ioannes Hartmannus. 423 c.
Nicolaus Heinſius. 139.c.
Heraclitus. 166.d.
Herodotus. 151.c. 153.d. 166.b. 188.c. 330.c. 332.c.354.a b.355.b.366.a.385.c.401.a.
Herodianus. 238.d.273.d.274.a.
Heſiodus. 4.c.8.d.9.a.c.11.c.14.d.17.a.24.d. 25.a.63.a.64.a.79.c.d.84.a. 141.a. 155.d. 214.c.222.c.225.a.278.b.279.b.429.a.
Eius interpres. 189.b.
Hephaſtion. 366.c.
Ioannes Heurnius. 423.c.

Heſychius. 32.b.74.c.
Hieroſolymitanus. 89.a.
D.Hieronymus. 39.b. 48.d.52.a. 69.c. 272.c. 285.a.336.c.337.a.386.d.
D.Hilarius. 285.b.
Hippocrates. 50.a.102.c.124.b.163.b.231.d. 401.a.414.c.430.c.
Homerus. 4.b.15.d.17.a.d.18.d.33.a.44.a. declaratur,50.a.51.a.63 c.66.c.74.c.75.c. 84.a.98.c.101.d.107.c.134.b.150.d.151. b.155.c.d.156.a.157.c.185.d.186.a 202.c. 203.d. 204.b. 215.c. 235.d. 247.b. 262.d. 273.c. 277.a. 278.b.c.279.a. 284.d. 289.a. 290.b.291.a.292.d. 293.a. 310.d. defenditur, 311.a. 314 b. 320.d. 321.b. 326.a. 334.b.c.345.d.346.a. 347.b.365.b.381.d. explicatur, 407.a.c.416.a.b.
*Horatius.*42.d.45.c.55.c.75.a.80.a.84.b 99.d. 113.a. 139.d.142.a.178.d. 214.b. 231.a. 250.b. 262.d. 271.d. 272. b.319.b. 363.a. 365.c. 373.b. 378.a. 385.b. 409.d. 410.c. explicatur,411.a.d.412.a 413.d.exponitur,415.a.b.417.b.418.a.tentatus,declaratur. c.d.
Gisbertus Horſtius. 249.c.
Horus Apollo. 85.d. 92.d. 94.a. 178.a. 213.c. emendatus, 214 a. 233.a. 252.d. 203.d. reſtitutus, 352.c.395.b.439.a.
Hyginus. 154 a. 201.b. 258. d. 259.b. 263.d. 270.b.285.b. notatur, 286.b.290.b.327.c. 339.b. 342.c.

I

D. Iacobus. 50.a.200.a.
Iamblichus. 184.b.
Ieremias. 23.c.175 b.285.a.287.b.c.382.c.
D.Ioannes. 6.d. 48.a.81.d. 92.c. 93.a. 121.d. 392.a. 394.a.395.c. 397.c. 435.b. explicatur, 437.b.438.c.d. Vid. Acta. Ap.
Iobus. 58. a. 86.d. 93.b. 118.c. 159.b. 168.d. 169.a.257.b.303.a.435.a.438.b.
Ioſephus. 71.a 369.d.385.c.
S. Irinæus. 163.d.216.a.
Iſaias. 6.c.7.c.20.d.23.c.46.d.56.b.73.c.97.d. 177.a.d. 179.b.194.a.d.195.a.285.a.380. d.438.a.
Theophanes Iſaurus. 149.a.
Iſidorus. 37.a. 58. a. 156.a. 176. c. 203.a. c. 225. d. 236. d. 289. a. 304. a. 307. b. 389.d.
Iudicum liber. 10.c.11.b.
Franciſcus Iuretus. 269.b.
Iuſtinus. 151.b.d.185.d.187.b 189.a. 243.c. 246.a.b.
Iuuenalis. 286.d.321.a 352.d.410.c.

K

Athanaſius Kircher. 173.b.
Albertus Krantzius. 150.d.

L

Labeo. 385.d.
Cal. Lactantius. 42.b.96.b. 138 .a. 205.d. 213.c. 233.b.336.a.
Grammaticus. 181.c.188.c.
Diogenes Laertius. 40.d.41.b.45.c.66.a.79.d. 92.a.301.a.406.c.
Dionyſius Lambinus. 412.a.413.d.
Aelius Lampridius. 365.c.
Chriſtophorus Landinus. 160.a.
Hieronymus Lauretas. 285.
VVolfgangus Lazius. 369.b.notatur.370.c.
Albertus Leander. 430.a.
Camillus Leonardus. 1.a.
Ioannes Leonius. 142.d.
Iulius Leonides. 109.a.
Leslæus. 151.d.
Andreas Libauius. 430.a.
Ioſephus Licetus. 379.d.
Iuſtus Lipſius. 168.c.269.a.
*Titus Liuius.*2.b.13.a.16.d.102.c.106.a.107. c.238.d.239.b.241.a.348.c.397.d.
Liuius Andronicus. 374.a.
Lodulphus. 58.c.
Petrus Lombardus. 71.b.
Eilhardus Lubinus. 371.b.
Lucanus. 386.a.409.a.
D.Lucas. 73.a. 159.c. 175.d. 177.a. 179.a. 193.d.334.b.395.b.396.b.430.c.435.b.
*Lucianus.*41.b.78.d.88.b.122.b.146.b.156.a. 238.d.336.b.355.a.
Ioannes Lucidus. 556 b.
*Lucretius.*8.d.28.a.37.b.62.b.64.b.84 a.115 c. 138.c. 212.c. 214 b. 216 d. 280.b. 303.c. 310.a.d.363.b.399.d.417.d.
Franciſcus Luiſinus. 367.a.
Lycophron. 79.d.189.c.
Eius interpres. 279.b.
Nicolaus Lyranus. 68 a. 93.b. 194 b. 202.b. 381.b.382.d.385.a.393.b.417.a.438.b.

M

S. Macharius. 176.c.
Macrobius. 42.a.66.b.179.d.140.a.332.d.
Petrus Meſſeius. 337.a.
Antonius Maginus. 361.a.430.b.
Albertus Magnus. 1.b.58.a.68.c.79.d.164 b.d. 213 c.339.a.437.c.
Olaus Magnus. 98.b 407.a.408.a.
Simon Matolus Vulturarienſis. 148.d.149 b.

Mala-

Malachias. 194.b.
Manilius. 162.d.417.b.
Io. Baptiſta Mantuanus. 99 b.
Paulus Manutius. 348.d.
Nonius Marcellus. 368.c.
Marcus Marulus.] 13.c.
D. Marcus. 23.a.175.c.176.a. 178.a. 179.a. 334.b.392.b.396.c.
Mattheolus. 66.d.142.a.416.c.419.c.420.c.
Franciſcus Maurolycus. 236.d.
Martialis. 2.a.79.b. 99.b.120.c.121.b.264 b. 269.c. explicatur, 352.b.373.a.b.
D. Matthæus. 12.b.24.c.40.b. 41.b.73.d.80.a. 92.c.93.a.107.c.159.c.d.174.b.c.178.a.b.c. 184.a. 199.b. 200.a. 236 b. 237.c. 292.d. 354.b.509.a.380.b.d.391.d.392.a.c.393.b. c.394.b.395.d.397.c.417.a.430.d 435.b.c. 437.d.439.d.
Hieronymus Magius. 367.a.
Valerius Maximus. 13.a.23.a.137.d.157.a. 239. d. 242. b. 245. b. 247. b. 348. c. 349. c. 380. b. 387. d. 413. a. 419. a. 421.c.
Ammianus Marcellinus. 354.d.
Ioannes Maldonatus. 293.d.
Daniel Mallonius. 68.c.d.
Mancinus. 258.d.
Pomponius Mela. 172.a.338.d.354.d.429.d.
Menander. 278.b.
Hieronymus Mercurialis. 258.c.304 b.
Metaphraſtes in Vita S. Quiriaci. 177.a.
Michæas Propheta. 194.d.
Iacobus Micyllus. 134.b.237.c.
Ioannes Picus Mirandulanus. 231.a.
Monachi Vuerdunenſes. 176.d.
Moſchus. 29 c.100.a.133.d.
Ioannes Moſchius. 176.vid.S.
Moſes. 5.c.6.c.8.a b.c.d.11.b.c.17.b.20.d.23.a. 24.b.c.27.b.c.39.d.47.b.52 c.54.a.55.a.57. d.58.a.b.c.60.a.b.c.61.a.62.a.b.c.d.65.c.d. 66.a.67.a.d.70.a.71.a.c.72.b.73.a.b.81.d. 89.a. 93.a. 94.a.97. c.111.b.126.d.160.b. 161.b. 174.d. 176.a. 178.d. 179.a. 193.c. 203.c.206.c.216.c.d.217.a.220.b.225.b.c. 230.c. 236.b. 237.c. 257.b. 291.a. 293.a. 311.a. 346.c. 348.a. b 351.b. c. 354.a.b.c. 381.a.c.385.a. 386.b.395.c. 426.a. 433.c. 434.b 438.d.
Antonius Muretus. 269.a.
Ioannes Alcidius Muſnier. 414.c.423.b.
Angelus Monoſinius. 23.d.
Andreas Morettus. 384.c.
Paulus Morigius. 180.c.

N

Næuius, apud Macrobium. 66.c.
Natalis Comes. 20.c.23.b.24.d.25.d.26.a.28.c. 49.a. 78.d.141.a.154.b.156.d.157.b. 202.b. 219.c. 220.a. d.222.c 228.a. 230.d. 290.b. 329.d.336.a.376.b.d.
Gabriel Naudeus. 411.c.
Gregorius Nazianzenus. 392.d.
Cornelius Nepos. 310 d.311.d.320.d.
Nicander. 237.d.375.d.377.c.
Nicandri Interpretes. 155.d.
Nonnus. 365.c.
Aloiſius Nouarinus. 432.b.

O

Iulius Obſequens. 238.b.
Philippus Oliuerius. 246.b.
Antonius Ongarus. 144.a.
Oppius, apud Macrobium. 66.c.
Oppianus. 404.b. taxator, 405.b. item 406.a.
Origenes. 10.c.53.a.93.a.285.b.291.b.
Orpheus explicatur. 20.c. 78.d. 116.b. 188.b. 225.a.b.290.b.329.c.d.
Oſeas propheta. 380.b.
Felix Oſius. 301.b.
Ouidius. 10.a.21.d.22.a.28.d. 49.c.63.d.88.d. 99.d.122.d.130. c. 139.a. 141.b. 151.c. 146.a.d.178.a.181.c.188.b.192.b. explicatur, 200.b.206.a.215.a.247.b.c.248.a.263.a. 283.a.b.286.a.d.289.c.294.c.327.d.374.a.b. 417.b.

P

S. Pachomius. 176.c.
Aſconius Pædianus emendatur. 263.a.
Sanctes Pagninus. 164.a.b.
Palæphatus. 270.c.277.d.282.a.340.d.
Palladius Rutilius. 351.b.
Onuphrius Panuinius. 302.d.304.a.307.b.
Paralipomena. 97.c.
Parmenides. 9.a.14.d.17.a.25.a.
Franciſcus Patricius. 10.d.
Pauſanias. 25.b. 96.b. 138.a. 148.a. 154. a. b. 188.c. 189.d. 191.a.b. 209.c. 220.d. 221.a. 237.d. 245.b. 246.a. 263. a. 268. d. 302.c. 306.a. 307. a. 310.d. 320. a. 334. b 346.d. 347.b. 359. a. 365. c. 366. a. 367.d. 378. a. 383.b.386.c.
D. Paulus. 7.a.c.26.c. 40.c. 46.d. 60.a.d. 71.c. 73. b.c. 81.d. 93.a. 118.b.c. 137.b. 161.a. 163. a.174.d.217.a. 221.a. 222.d.257 b. 303.a. 343.d. 381.a. 392.a. 397.b. 417.b. 430.d.438.c.
Benedictus Pererius. 65.d.160.b.

Index Autorum.

Aul. Perſius. 410.c.
Petronius. 10.a.374.b.
Franciſcus Petrarcha. 10.b. 26.c.32.a. 119.c. 222.d.246.c.250.c.337.c.378 c.409.a.
Silueſter Petra-Sancta. 94.c.121.b.261.a.275.c. 433.a.437.c.
D.Petrus. 164.b.
Franciſcus Philelphus. 246.d.
Philo. 27.b. 39.b. 52.a. 53.a. examinatur. d. 54.b. explicatur, 161.d.176.b.363.d.
Phurnutus. 31.c.96.b. 114.c. 156.a.c. 188.c. 258.a.259.c.329.c 330.c. 331.a.
Philoſtratus. 45.c.114.c.365.c.
Antipho Philocrus. 189.b.
Philoxenus. 65.d.
Photius. 254.b.366.c.
Valerianus Pierius. 4.c.33.c.37.a.42.d.45.a.b. 58.a. c.62.c.63.a. b.74.c. 78.c. 80.b.87.d. 88.c.89.a.93.c.d.94.a.c. refellitur, 130.c. 131.a.132.b.137.c.142.a.b.164.b.c.165.d. notatur, 167.a. 168. a.b. 171.d. 172.a. 175.a.179.d. 181. a.c.d. 183.c. d. 184.a. 189 a.c.190.a.192.a.193.c. 201.d. 202.a. 208.d.211.d.212.a.b. 213.b. d. 214.a.d. 215.b.c.234.a.235.d.237.d. 251.d. 262.c. 286.c.287.c.296.b.306. a.b.307.c.d.329.c. 332.c. 333.a.c.334.b.c.339.a.342.a.343.c. 345.d.346.c.347.d.351.c.352.a.d. 353.a. 354.a.377.c. 378.b.386.c. 392.d. 395.b. 431.d.433.d.439.b.
Laurentius Pignorius. 208.d.210.d.
Pindarus. 78.c. 168.c. 186.b. 188.c. 215.b. 371.a.
Plato. 1.d.3 c.d.4.a.d.5.a.c.d.6.b. explicatur, 8.a.b.c.d.9.a.11.b.12.b.d.15.c. 16.d.17.b. d.19.c.20.c.24.a.25.a.26.a.27.d.28.a.31.c. 33.a.c. 39 a. 40.d. 41.b.d. 43.b.64. a.72.b. 75 b.c.77 d.81.d.86.c.88.c.90.d.92.a.96.b. 101.a.118.a.b.130.a.135.b.137.a.151.d. 156.c.159.c. 161.d. 163.a. 166.a.199.d. 201.d.202.c. 204.b.c. 208.b. 209.d.210.a. 214.a. 222.a.c.233.c. 268 d. 272.b.275.d. 280.a.284 c.d.285.d.291.b.298.d.299.b. 300.a.b. 301.a. 304.b. 328.d. 329. a.b. c. 333.d. 334.b. 363 c.400.c. 412.b. 415.b. 420 a.439.b c.
Plautus. 134.d.151.d. 262.c. 319. b. 410.d. 426.b.
Plinius. 19.d.41.d.50.d.52.a.58.a.66.d.67. a.b.c.d. 75.c. 79.b.d. 113.a. 118.b. 120.b. exponitur, 137.d. 141.d. 146.d. 151. d. 170.d. 172.a. 192.a. 200.b. 220.b. 222.c. 236.a.238.b.c. 252.b. 269. a. declaratur, 279.c.290.a.298.a.d. 300.a.302.c. 304.a. 306.d.307.d. 310.d. 320.a. 321.a. 327.a. 332.b.338.d.339. a.b.344.a. 348.c. 353.c. 354.c. 360.a. 361.a. 366.a. 367.c. 369.c. 370.b. 371.b. 385.b. defenditur, c.389.c. reſtitutus, 403.c.d.404.a. 413.a. 419.b.c. 420.a.421.c. declaratur, 426.b. c. 429.c. 430.a.431.d.432.c.440.d.
Plinius Iunior. 252.b.
Plotinus. 29.d.43.a.46.b.48.d.135.a.332.c.d. 333.a.439.b.
Plutarchus. 10.b.12. a.d.15.d.16.c.28.d.63.c. 80.c. 81. c.92.b. 106.a. 119.a.b.150. a. d. 156. d. 163.b.166.a. 170. d. 181.c. 200.b. 204.a.212.b.238.b.c.d.239.a.241.a.244.b. 248.d. 262.b. 269.a.c.271.a. 272.a. 273.c. 289. b. 294.d. 296. a. 300.d.306. d.327.b. 332.d.333.a.336.b.c.d.346.a. 347.a. 348.c. 349.a.350.a. 354 b. 369.c. 378.a. 382.a.b.c. 385.c.387.d.412.b.d.419.b.c.d.421.c.426.d.
Porphyrius. 81.c.184.b.
Polybius. 348.d.
Trebellius Pollio. 142.c.
Iulius Pollux. 238.a.258.d.346.a.363.d.377.d.
Marcus Polus. 273.b.336.d.427.b.
Valerius Polydorus. 385.a.
Porphyrius. 263.c.298.d.381.d.
Portus. 369.c.
Ramirus de Prado. 373.a.
Priapeiorum autor. 99.a.
Procopius. 65.d.409.b.
Proclus. 63.d.88.a.192.b.365.d.
Grammaticus. 142.c.
Propertius. 22.a.28.d.32.a. 245.b.251.d.374.b. 418.b.
Ptolemaeus. 29.c.401.c.415.a.430.b.
Aloiſius Pulcius. 295.a.
Caſſianus Puteanus. 391.a.
Pythagoras. 184.b.271.b.
Pythinetus. 141.b.

Q

Petrus Quirinus. 59.a.
Fab. Quintilianus explicatur. 251.d.

R

Ioan. Baptiſta Ramuſius. 59.a.257.d.296.c
Regum Lib. 10.c.39.d.57.a.97.c.98.c. 101. a. 160.c.180.b.285.a.416.d.
Caelius Rhodiginus. 88.c.d.132.a.213.c.268.d. 269.c. 272. c. 279.a. 296.b. 304.b 307. d. 333.a.377.a.381.a.c.d. 382.d.383.b.410.d. 431.d.432.d.433.d.
Simmias Rodius. 333.d.
Ioannes Rhodius. 267.d.273.b.390.d.

Ricciardus, apud Goropium. 233.*d.*
Cæſar Ripa. 379.*a.*
Conradus Rybeaquenſis. 149.*b.*
Ioannes Ruellius. 437.*c.*
Ruffinus. 171.*a.* 172.*a.b.* à Gyraldo expoſitus. 173.*a.*

S

Ioannes de Sacroboſco. 197.*a.*
Claudius Salmaſius. 296.*d.* 367.*a.* 412.*c.* 413.*d.*
Salomon Propheta. 6.*c* 9.*a.* 40.*b.* 43.*a.* 45.*d.* 64.*d.* 73.*c.* 179.*c.* 194.*b.* 202.*b.* 222.*d.* 238.*a.* 300.*d* 301.*b.* 385.*a.* 430.*d.* 438.*d.*
Rabbi Salamon. 194.*b.*
Saluſtius. 79.*c.* 206.*b.* 310.*d.* 349.*c.*
Salutus. 366.*a.*
Franciſcus Samarinus. 68.*c.*
Franciſcus Sanctius. 347.*c.*
Sappho. 25.*d.*
Ioſephus Scaliger. 367.*a.*
Iulius Scaliger. 140 *b.* 147.*c.* notatus, 148.*a.* 213.*b.* 217.*a.* 260.*d.*
Scotus. 9.*b.* 17 *c.*
Scholiaſtes vetus. 429.*c.*
Scylax Caryandenſis. 366.*a.*
Sedulius. 69.*b.*
Seneca Philoſophus. 41.*a.* 77.*c.* 222.*c.* 242.*c.* 269.*a.c.*
Seneca Tragicus. 42.*d.* 368.*c.*
Daniel Sennertus. 423.*c.*
Serapion Aſcalonita. apud Pierium Valerianum. 189.*b.*
Marius Seruius Honoratus. 9.*d.* 121.*c.* 247.*c.* 258.*d.* 259.*c.* 269.*c.* 282.*d.* 288.*c.* 329.*c.* 418.*b.* 426.*d.*
Petrus de la Sena. 366.*d.*
Diodorus Siculus. Vid. D.
Antipater Sidonius. 366.*b.*
Carolus Sigonius. 349.*b.*
S. Ioannes Silentiarius. 176.*c.*
Simmias Rhodius. 23.*b.*
Silius Italicus. 69.*b.* 81.*c.* 430.*a.*
Hieronymus Sinus. 371.*c.*
Ioannes Smith. 139.*c.*
Socrates. 3.*c.* 163.*a.* 374.*d.*
Solinus. 66. *d.* 338. *d.* 354.*d.* 366.*a.* 376.*c.* 429.*c.*
Sophocles. 189.*c.*
Sophronius. 176.*d.* Vid. Io. Moſch.
Soſibius. 383.*a.*
Soſitheus. 215.*c.* 285.*b.*
Sozomenus. 375.*b.*
Aelius Spartianus. 157.*c.* 354.*d.*
Ioannes Spondanus. 49.*a.* 150.*d.*
Statius. 10.*a.* 99.*c.* 138.*b.* 181.*c.* 290.*b.* 298.*d.* 304.*a.* 326.*a.* 351.*c* 415.*c.*
Stephanus de Vrbibus. 367.*c.*
Carolus Stephanus. 246 *b.*
Petrus Stephanonius. 2.*b.* 173.*b.c.* 224.*d.* 327.*a.* 398.*d.*
Stobæus. 343.*c.*
Stoici. 272.*b.*
Strabo. 172. *a.* 185. *d.* 186. *a.* 188.*c.* 191. *b.* 192.*d.* 208.*a.* 209.*b.* 332.*c.* 354.*d.* 361.*a.* 370.*d.* 372.*a.* 439.*c.*
Victorinus Strigelius. 246.*a.*
Theodorus Stradita. 177.*a.*
Suenius, apud Macrobium. 66.*b.*
Suetonius. 137.*d.* 138.*c.* 192.*a.* 193.*c.* 253.*a.* 272.*c.* 304.*a* 309.*c.* 345.*d.* 365.*b.* 368.*d.*
Suidas. 11.*a.* 19.*c.* 172 *a.b.* 210.*b.* 254.*d.* 301.*a.* 312.*d.* 354.*d.* 366.*a.*

T

Cornelius Tacitus. 150.*c.* 170.*d.* 173.*c.*
Torquatus Taſſus. 29.*d.* 101.*a.d.* 107.*d.* 109.*c.* 110.*b.* 119.*c.*
Terentius. 181.*c.*
Tertullianus. 154.*a.* 177.*b.* 253.*d.* 307.*b.*
Thebit. 1.*a.*
Themiſtocles. 238.*a.*
Theocritus. 19.*a.* 23.*b.* 25.*d.* 28 *c.* 214.*a.* 439 *b.*
Ei. Scholiaſtes. 28.*d.*
Theophilus. 246 *c.*
Theophraſtus. 50.*d.* 51.*a.* 66.*d.* 67.*c.* 421.*d.*
Theophylactus. 393.*b.*
Theopompus. 433.*d.*
Theodontius. 229.*b.*
Theodoretus. 65.*d.* 367.*d.* 375.*b.*
Theon Arati interpres. 153.*d.* 307.*c.* 352.*c.*
D. Thomas. 5.*d.* 9.*a.* 46.*d.* 55.*a.* 56.*b.* 57.*c* 73.*c.*
Thucydides. 151.*a.*
Theodulphus. 68 *a.*
Tibullus. 189.*b.*
Tobias. 395.*d.* 434.*c.*
Iacobus Philippus Tomaſinus. 265.*a.d.*
Toſtatus. Vid. Abulenſis.
Hermes Triſmegiſtus. 20.*d.* 271.*a.*
Bernardinus Teleſius. 99.*d.*
Thryphiodorus. 310. *d.* 314.*d.* 320.*a.* 321.*b.c.* 322.*b.*
Nicolaus Tulpius. 440.*c.*
Adrianus Turnebus notatur. 159.*c.* 412.*a.* 413.*d.*
Gregorius Turonenſis. 176.*c.*
Horatius Turſellinus. 171. *a.* 180. *c.* 254. *c.* 409.*b.*
Apollonius Tyanæus. 1.*c.*

Maxi-

Maximus Tyrius. 287.b.

V

M. Terent. Varro. 179.d.188.b 213.c.227.d. 259.c. 271.c. 348.c. 351.b. 353.a. 366.d. expolitus, 367.c.369.b.
Flauius Vegetius. 111.a.303.a.
Andreas Veſalius. 33.b.
Velleius Paterculus. 348.c.349.a.350.a.
Georgius Venetus. 56.c.
Polydorus Vergilius, 113.a.180.c.320.c.431.d.
Aneas Vicus. 252.c.
Virgilius. 4.b.d. explicatur, 11.d.13.c.14.b. 20.a.33.a. 37.a. 38.b. 64.a.66. b. d. 67. a. 97.d. 98.a.b.c. 99.b. 121.c. 138.b. 150.a.c. 151.a.153.c.154.a.d.165.d.175.a.179.d. 180.a,181.a,213.c. 215.a. 229.b. 230.a.c. 231.a.257 b.258.c.d.272.c.d.273.c.274.a. 278.d.286.d. 387.b. 292.a.d. 293.b.302.c. 303.d.306.d.308.a.310.d.317.b. 322.a.b. 330.b.346.b.350. b.c. 361.c. 363.d.364.c. 365.a.368.a.b.c.370.d.373.b.c.377.d.386. a.414.a.415.c.416.b. 417.b.418.b. 419 b. 429.a.
M. Vitruius Pollio. 310.d.320.c.352.b.
Ioannes Ludouicus Vues. 148.d.
Carolus Emanuel Vizzanius. 178.a.
Vlpianus. 385.d.
Raphael Volaterranus. 113.b. 173.c. 251.d. 254.d.409.b.c.
Flauius Vopiſcus. 151.b.
Iacobus Voragineus, 68.c.
Vſuardus. 236.d.

X

Xenophon. 16.a.37.a.74.b.150.d.152.a.229.d. 294.d.363.c.365.c.412.b.

Z

Zacharias Propheta. 107.c.194.b.
Zetzes. 78.d.259.b.c.268.c.d.269.c.
Zenodotus Epheſius. 120.b.
Ioannes Zonoras. 409.b.